

: शासन निर्णय व परिपत्रके :

**Government Resolutions
and
Circulars.**

भाग : एक

शासन निर्णय व परिपत्रके
सविस्तर विषयसूची व
अनुक्रमणिकेसह .

संकलक,
विनायक महामुणकर,
सेवानिवृत्त प्रशासकीय अधिकारी,
पोलीस आयुक्त, बृहन्मुंबई कार्यालय .

प्रस्तावना

शासकीय सेवेत काम करताना असे आढळून आले की, काही जुन्या शासन निर्णयाचे संदर्भ चटकन उपलब्ध होत नाहीत. कार्यालयांनासुद्धा कित्येक वेळा अशा निर्णयांसंबंधी माहिती नसते. एखादा प्रश्न समोर आल्यानंतर त्या संदर्भातील शासन निर्णय/ परिपत्रके ई.चा शोध सुरु होतो आणि म्हणूनच सर्व कर्मचा-यांना दैनंदिन कामकाज करताना उपयुक्त होतील अशा जास्तीत जास्त शासन निर्णयाचे संकलन करून शासकीय अधिकारी/कर्मचारी ई.ना हे शासन निर्णय एकत्रितपणे उपलब्ध करून देण्याचा मी प्रयत्न केला आहे. हे करताना तारखेनुसार अनुक्रमणिका दिलेली आहे तसेच विषयांनुसारही त्यांची मांडणी केलेली आहे. शासन निर्णय/ परिपत्रके यांची संख्या विचारात घेता त्यांचे दोन खंड तयार करण्यात आलेले आहेत.

जास्तीत जास्त शासन निर्णय/परिपत्रकाचे संकलन करून ते पुस्तक रूपाने प्रसिध्द करावे असा आग्रह माझ्या कार्यालयातील सहकारी,कार्यालयीन कर्मचारी संघटनांचे प्रतिनिधी यांनी केला तसेच राज्य शासकीय कर्मचा-यांचे आदरणीय नेते मा.श्री. र.ग.कर्णिक साहेब तसेच राजपत्रित अधिकारी संघटनेचे आदरणीय नेते मा. श्री.ग.दि.कुलथे साहेब यांनीही त्यासाठी प्रोत्साहन दिले म्हणूनच मी हे कार्य करू शकलो.

शासनाची वेबसाईट, शासनाने प्रसिध्द केलेले सारसंग्रह, राज्य सरकारी कर्मचारी मध्यवर्ती संघटनेचे मुखपत्र “ राजसारथी ” तसेच इतरांनी प्रसिध्द केलेली पुस्तके यामधून सदरचे शासकीय निर्णय/परिपत्रके ई.संकलीत केलेली आहेत.

संकलक,

विनायक महामुणकर.

सेवानिवृत्त प्रशासकीय अधिकारी,

पोलीस आयुक्त, बृहन्मुंबई कार्यालय.

दूरध्वनी क्र. 0२२- २८८३०६९९.

शासन निर्णय/ परिपत्रके हे पुस्तक केवळ शासकीय कर्मचारी व इतरांना माहिती व्हावी,, त्यांची कार्यक्षमता वाढावी आणि शासकीय कामकाजात गतिमानता यावी या हेतूने तयार केलेले आहे. पुस्तकात जेवढी माहिती देणे आवश्यक आहे तेवढी देण्याचा प्रयत्न केलेला आहे. तरीसुद्धा या पुस्तकात अनवधानाने राहिलेल्या कोणताही दोष/ त्रुटीसाठी संकलक जबाबदार असणार नाही. मात्र यातील कोणताही दोष/ त्रुटी निदर्शनास आणून दिल्यास त्या स्वागताह असतील.

-०-०-

: विषय सुची :

: सेवेत नियुक्ती, पदोन्नती, राजीनामा, बदली, आरक्षण इ. :

- Candidates selected by the P.S.C. for appointment to Ministerial post in Govt. Offices in Greater Bombay Transfer of.. .. GAD. 12.09.1961 १
- Qualifying Examination for promotion to higher posts or grade .....Circular. .. GAD 11.10.1961 १
- Persons temporarily appointed to Ministerial posts in Govt. Offices in Gr. Bombay pending availability of Public Service Commission selected candidates- Regulating of appointment of... ..GAD 01.03.1974 १
- Post of Lower Grade Stenographers in certain Govt. Departments outside the Secretariate..... Up gradation of as Higher Grade Stenographer. GAD 03.10.1974 २
- Maharashtra Released defence Services Personnel (Fixation of Pay and Seniority) Rules 1974. Orders ..... GAD 16.11.1974 ३
- Resignation –Recovery of one month’s Pay from a Govt. Servant who tenders resignation without giving prior notice. Circular... GAD 27.11.1974. ४
- Select List—Principles regulating-preparation And revising of... GAD 11.09.1975 ५
- Temporary Govt. Servants..Extension of Benefit of Permanancy to... .... GAD 19.09.1975 ६
- Promotion from Class IV services to Class III Services In Government Offices and Depts. GAD 23.09.1975 ८
- Resignation from Govt. service : acceptance procedure and various other conditions. ..Cir. GAD 20.05.1977 ९
- Departmental Examination Rules amending for granting exemption to candidates who are overaged. ... .. GAD 01.11.1977 ११
- Departmental Examination Rules amending for granting exemption to candidates who are overaged.... .... GAD 19.04.1979 ११
- Departmental Examination Rules amending for granting exemption to candidates who are overaged..... .... GAD 10.07.1979 १२

विषय .

- Departmental Examination Rules amending for granting exemption to candidates who are overaged..... .. GAD 28.11.1979 १२
- Departmental Examination Rules Amending of for granting exemption to candidates who are overaged... .. GAD 17.05.1980 १३
- Retrospective **Promotion** .. .. GAD. 24.10.1979 १४
- बृहन्मुंबईतील शासकीय कार्यालयातील लिपिकवर्गीय पदे महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग अपुरस्कृत उमेदवारांच्या नियुक्त्या नियमाधीन करणे . . . . . साप्रवि १.०३.१९८० १४
- Employment of Freedom Fighters and their nominess in the matter of recruitment to Class III & Class IV posts in Govt. services. GAD 02.03.1981 १६
- Employment to Project effected persons.. Instructions regarding.. Circular..... PWD 04.08.1981 १७
- विभागीय प्रमुखांनी केलेल्या बढती/वदलीस लवकर मान्यता देण्याबाबत . . . परिपत्रक... .. वित्त १७.०९.१९८१ १८
- अल्पसंख्यांक व मागासवर्गीय कर्मचा-यांच्या कार्यकारी पदावरील नियुक्तीसंबंधी . . . . . साप्रवि २७.११.१९८१ १८
- The Maharashtra Civil Services (Regulation of Seniority) Rules 1982.... .. GAD . 1982 १९
- Reservation of vacancies for Economically Weaker Sections of society in Govt., Quasi Govt.and Co-op.Service. Cir.... GAD 03 .02.1982 २४
- Forwarding of application to the Union Public Service Commission from candidates serving under Govt.....Endorsement.. .. GAD 10.02.1982. २४
- Forwarding of applications to UPSC from candidates serving under Govt. .. .. GAD २५
- Recreuitment to Govt. Service in vacancies reserved for Backward Classes notifying the vacancies to the Associations/ Organisations of Backward Classes.....Circular... GAD 12.03.1982. २६
- शारीरिक दृष्ट्या अपंग असलेल्या व्यक्तींना शासकीय सेवेत राखीव पदे . . . . . साप्रवि ०१.०३.१९८३ २६
- चतुर्थश्रेणी सफाई कामगार ,स्वच्छक इत्यादि तत्सम पदांवरील सेवा भरतीच्या शैक्षणिक अर्हतेसंबंधी . . . साप्रवि २३.०३.१९८३ २७
- कनिष्ठ पद /संवर्ग/सेवांमधून वरिष्ठ पद / संवर्ग / सेवांमधील पदोन्नती करतांना पाळावयाची तत्त्वे . . . साप्रवि १८.०५.१९८३ २७
- शासन सेवेतील पहारेकरी-चौकीदार यांच्या कामाचे तास, साप्ताहिक रजा, कामाचे स्वरूप यासंबंधी . . . . . साप्रवि १९.०९.१९८३ २८

विवाम .

- महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत घेण्यात येणा-या स्पर्धात्मक परीक्षा व नामनिर्देशनाने करावयाच्या नियुक्त्या यासाठी शासकीय कर्मचा-यांचे अर्ज आयोगाकडे पाठविण्याबाबत अवलंबावयाची कार्यपध्दती . . . साप्रवि २८.११.१९८३ २९
- शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांनी एतदर्थ मंडळाच्या हिंदी भाषा परीक्षा उत्तीर्ण होण्याबाबत . . . साप्रवि १७.१२.१९८३ ३०
- अस्थायी शासकीय कर्मचा-याना स्थायीकरणाचे फायदे देण्याबाबत . . . साप्रवि १५.०२.१९८४ ३१
- शासन सेवेत असतांना अपघाताने अपंगत्व आलेल्या कर्मचा-यांना पर्यायी नोकरी अनुकंपा तत्त्वावर जवळच्या नातेवाईकास देणेबाबत . . . साप्रवि २२.०२.१९८४ ३२
- एतदर्थ मंडळाच्या हिंदी भाषा परीक्षा बोली भाषा परीक्षेतून सूट मिळण्याबाबत... .. साप्रवि २८.०५.१९८४ ३२
- राजपत्रित अधिका-यांसाठी व अराजपत्रित कर्मचा-यांसाठी मराठी भाषा परीक्षा . . . साप्रवि १८.०६.१९८४ ३२
- स्वातंत्र्य सैनिकांची नातेवाईक अवलंबीत व्यक्ती . . . साप्रवि १०.०१.१९८५ ३३
- Post Recruitment Training Examination Rules 1984 For Junior.GradeClerks in the office of the Commr. of Police, Greater Bombay. Notification. .. .. Home 17.06.1985 ३४
- शारीरिक दृष्ट्या अपंग असलेल्या व्यक्तींना शासकीय सेवेत राखीव पदे . . . साप्रवि २२.०१.१९८६ ३९
- Rules regulating the Upper age limit for recruitment by nomination in Class I to Class IV Services..... Notification . GAD 28.01.1986 ३९
- जनरल रिझर्व्ह इंजिनिअरिंग फोर्समधील कर्मचा-यांना महाराष्ट्र शासनातर्फे माजी सैनिकांना देण्यात येणा-या सुविधा उपलब्ध करणे . . . साप्रवि २४.०६.१९८६ ४१
- माजी सैनिकांची व्याख्या... अधिसूचना... .. २७.१०.१९८६ ४१
- बृहन्मुंबईतील शासकीय कार्यालयात लिपिकवर्गीय पदावर तसेच मंत्रालयीन विभाग व आयोगाच्या कार्यालयात सहाय्यकाच्या पदावर नेमणूका . . उमेदवारांना रूजू होण्यासाठी मुदत..... साप्रवि १४.११.१९८६ ४२
- Recruitment Rules:- Clerk, Clerk-Typist and Typist In the Office of Govt.of Maharashtra. outside Greater Bombay (Recruitment) Rules1981. ... .. GAD 18.12.1986 ४३
- स्वातंत्र्य सैनिक/ भूमिगत स्वातंत्र्य सैनिक/आझाद हिंद (स्वातंत्र्य) सैनिक यांचे नामनिर्देशितास शासकीय सेवेत वर्ग ३ व वर्ग ४ च्या पदावर नोकरी मिळणेबाबत..... साप्रवि १३.०३.१९८७ ४४
- शारीरिक दृष्ट्या अपंग असलेल्या व्यक्तींना शासकीय सेवेत राखीव पदे . . . साप्रवि ०६.०४.१९८७ ४५

- शासन सेवेतील कर्मचा-यांची/राजपत्रित अधिका-यांची ज्येष्ठता यादी तयार करणे व प्रसिध्द करण्याबाबत...परिपत्रक २१.०४.१९८७ ४५
- सेवा पुस्तक - दुसरी प्रत . . . . . वित्त २८.०४.१९८७ ४६
- बृहन्मुंबईतील शासकीय कार्यालयातील लिपिकि वर्गीय पदे महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग पुरस्कृत कर्मचा-यांच्या मुंबईवाहेर बदली संबंधी . . . . परिपत्रक... साप्रवि ०३.०९.१९८७ ४६
- सेवा भरतीसाठी सैनदलातील अधिका-यांना तसेच सैनिकांना घावयाच्या सवलती... .राज्य शासनातील वर्ग १ व वर्ग २ मधील पदांच्या बाबतीत ४६
- शासकीय सेवेतील विवाहीत महिला कर्मचा-यांच्या बदल्या . . सर्वसाधारण तत्त्वे . . . . परिपत्रक... साप्रवि १४.०३.१९८८ ४७
- सेवेत असतांना कामास आलेल्या तसेच संघर्षात अथवा सेवेत असतांना अपंग झालेल्या संरक्षण सेवेतील व्यक्तीच्या कुटुंबियास शासकीय सेवेत नियुक्तीस सवलत . . . . साप्रवि . २२.०४.१९८८ ४८
- श्रीलंकेत पाठविलेल्या भारतीय शांतता रक्षक दलातील जखमी व अपंग झालेल्या जवानांना तसेच धारातीर्थी पडलेल्या जवानांच्या कुटुंबियांना विविध सलवती उपलब्ध करून देण्याबाबत . . . . परिपत्रक... साप्रवि २३.०५.१९८८ ४९
- माजी सैनिक/प्रकल्पग्रस्त/शारीरिक दृष्ट्या अपंग/ स्वातंत्र्य सैनिक /संपकालीन कर्मचारी यांना शासकीय सेवेत वर्ग ३ व वर्ग ४ मधील आरक्षीत पदांवर तसेच पसंतीक्रमाने देण्यात येणा-या पदांवर नियुक्ती देण्याबाबतची अंमलवजावणी योग्य रितीने व काटेकोरपणे करण्याबाबत... साप्रवि २१.१२.१९८८ ५०
- महाराष्ट्र दुय्यम सेवा निवड मंडळ आणि प्रादेशिक दुय्यम सेवा निवड मंडळ यांच्या मार्फत घेण्यात येणा-या स्पर्धात्मक परीक्षा व नामनिर्देशनाने करावयाच्या नियुक्त्या यांसाठी शासकीय कर्मचा-यांचे अर्ज निवड मंडळाकडे पाठविण्याबाबत अंमलात आणावयाची कार्यपध्दती . परिपत्रक..... साप्रवि २३.०३.१९८९ ५०
- स्वातंत्र्य सैनिकांना शासकीय सेवेत वर्ग ३ आणि वर्ग ४ या पदांवर सेवाप्रवेशासाठी सवलती मिळणेबाबत . . स्वातंत्र्य सैनिकांची नातेवाईक अवलंबीत व्यक्ती . . . . साप्रवि ०१.०६.१९८९ ५१
- सैनिकांची नातेवाईक अवलंबीत व्यक्ती . . . . साप्रवि २०.०९.१९८९ ५१
- कनिष्ठ पद/ संवर्ग/सेवामधून वरिष्ठ पद /संवर्ग/ सेवामधील पदोन्नती करताना पाळावयाची तत्त्वे... . . साप्रवि ०१.०८.१९८९ ५२
- विमुक्त जाती व भटक्या जमाती आणि इतर मागासवर्ग- यादीमध्ये सुधारणा . . . . .समाज कल्याण १७.०१.१९९० ५३
- महाराष्ट्र लोकसेवा व राज्य/प्रादेशिक निवड मंडळ अपुरस्कृत कर्मचा-यांच्या बाबतीत परीक्षेसाठी कालावधी मोजतांना विचारात घ्यावयाचा नियुक्तीचा दिनांक . . . . साप्रवि २३.०१.१९९० ५४
- मागासवर्गीयांच्या सरळ सेवा भरती आणि पदोन्नती बाबतचे आरक्षण,अनुपेश इत्यादी संबंधी विवरणपत्र सूचना फलकावर लावण्याबाबत करावयाची कार्यवाही . साप्रवि १०.०५.१९९० ५४

विवाम .

- प्रकल्पग्रस्त व्यक्ती अथवा त्यांच्यावर अवलंबून असलेल्या व्यक्तींच्या नेमणूका दुय्यम सेवा निवड मंडळाच्या कक्षेतून वगळण्याबाबत . . . . . परिपत्रक... साप्रवि १८ .०६ .१९९० ५५
- सेवाप्रवेश नियम . . पदोन्नतीसाठी पूर्वअट म्हणून निम्न संवर्गात/सेवेत/श्रेणीत किमान सेवेसंबंधीची अट विहित करणे . . . . . साप्रवि ०४ .०९ .१९९० ५६
- महाराष्ट्र दुय्यम सेवा निवड मंडळ व प्रादेशिक दुय्यम सेवा निवड मंडळे लिपिक वर्गीय पदांसाठी मुलाखत न घेता फक्त लेखापरिक्षेतील गुणवत्तेनुसार निवड करण्याबाबत... . . . साप्रवि २९ .११ .१९९० ५६
- अनुसूचित जातीमधून बौद्ध धर्मात धर्मांतर केलेल्यांना अनुसूचित जातीचे समजण्याबाबत . . . . . समाज कल्याण १४ .०१ .१९९१ ५७
- स्वातंत्र्य सैनिक व त्यांचे नामनिर्देशित यांना शासन सेवेत वर्ग ३ व वर्ग ४ मधील पदांवर नेमणूकीसाठी वयोमर्यादित सवलत . . . . . साप्रवि २२ .०१ .१९९१ ५८
- गुणवत्तेवर निवड झालेल्या मागासवर्गीयांच्या गटातील उमेदवारांना आरक्षित असलेल्या जागांच्या संदर्भात मोजण्यात येवू नये याबाबतचा खुलासा . . . . . साप्रवि २५ .०१ .१९९१ ५८
- स्वातंत्र्य सैनिक/ त्यांचे नामनिर्देशित यांना शासकीय सेवेत वर्ग ३ आणि वर्ग ४ मधील पदांवर नोकरी देण्याबाबत वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशांचे एकत्रिकरण... परिपत्रक . . साप्रवि ०४ .०३ .१९९१ ५९
- पदोन्नती नाकारल्यामुळे उदभवणारे परिणाम व त्याबाबत अवलंबिण्याची कार्यवाही . . . . . साप्रवि ३० .०४ .१९९१ ६०
- राजपूत भामटा, परदेशी भामटा, परदेशी भामटी . . . . . जाती दाव्याची तपासणीबाबत . . . . . समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य व क्रीडा ०८ .०५ .१९९१ ६०
- शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवापुस्तकित नोंदलेल्या जन्मदिनांकामध्ये दुरुस्ती करण्याबाबत . परिपत्रक..... साप्रवि २४ .०५ .१९९२ ६१
- महाराष्ट्र राज्यामध्ये अन्य राज्यातून स्थलांतरीत झालेल्या अनुसूचित जातीच्या व्यक्तींना जातीचे प्रमाणपत्र देण्याबाबत . समाज कल्याण ०६ .०७ .१९९२ ६२
- राजपत्रित अधिका-यांसाठी व अराजपत्रित कर्मचा-यांसाठी मराठी भाषा परीक्षा . . . . . साप्रवि ०१ .०१ .१९९३ ६३
- प्रादेशिक निवड मंडळांनी शिफारस केलेल्या उमेदवारांना नियुक्ती देण्याबाबत . . . . . साप्रवि १७ .०२ .१९९३ ६३
- सेवांतर्गत पदविका अभ्यासक्रम, सेवाप्रवेशोत्तर प्रशिक्षण तसेच इतर विभागातील परीक्षांमध्ये आक्षेपार्ह वर्तन करणा-याविरुद्ध करावयाची कारवाई . . . . . साप्रवि २८ .०५ .१९९३ ६४
- शासकीय सेवकांना पदोन्नतीसंदर्भात मानीव तारीख देण्याबाबत . प्रकरण तपासणी अधिकाराबाबत.....परिपत्रक... साप्रवि ११ .०६ .१९९३ ६५
- मतीमंद व्यक्तींच्या /मुलांच्या पालकांना इच्छित स्थळी बदली देण्याबाबत . . . . . साप्रवि २६ .०८ .१९९३ ६६

● अनुकंपा तत्त्वावरील नियुक्ती :- “ लिपिक-टंकलेखक ” पदावर करण्याकारिता टंकलेखनाची अट शिथिल करणेबाबत...	साप्रवि	१६.१०.१९९३	६६
● शासन सेवेतील पहारेकरी/चौकीदार यांच्या कामाचे तास, साप्ताहिक रजा, कामाचे स्वरूप यासंबंधी	साप्रवि	११.०२.१९९४	६७
● पदोन्नत्या: गोपनीय अभिलेख्यांच्या प्रतवारीचे निकष	साप्रवि	२१.०२.१९९४	६८
● महाराष्ट्र दुय्यम सेवा निवड मंडळे व प्रादेशिक दुय्यम निवड मंडळामार्फत उमेदवारांची निवड	साप्रवि	०३.०५.१९९४	६९
● सेवायोजन कार्यालयाने शिफारस केलेल्या उमेदवारांची कमाल वयोमर्यादा ग्राह्य धरण्याबाबत . . . परिपत्रक . . .	साप्रवि	२१.०५.१९९४	७०
● सेवा प्रवेश नियम . . पदोन्नतीसाठी पूर्वअट म्हणून निम्न संवर्गात किमान सेवेसंबंधीची अट परिविक्षाधीन कालावधीतील सेवा अनुभवासाठी ग्राह्य धरण्याबाबत	साप्रवि	२३.०५.१९९४	७१
● शासकीय/ निमशासकीय व शासन अनुदानित संस्थामधील सेवांमध्ये भरतीसाठी महिलाकरिता ३० % जागा आरक्षित ठेवणेबाबत . . . . . महिला व बाल कल्याण .		२२.०६.१९९४	७२
● पोलीस उप निरीक्षक पदावर सरळसेवा व पदोन्नतीने उमेदवारांची भरती करण्याबाबत	गृह	०५.०७.१९९४	७३
● महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम १९८१ च्या नियम ३८ खालील सूचना क्र.१ व २ नुसार कार्यवाही करण्याबाबत . . . . . परिपत्रक...	साप्रवि	२७.०९.१९९४	७५
● शासकीय सेवेत असताना दिवंगत/अकाली सेवानिवृत्त झालेल्या कर्मचा-यांच्या नातेवाईकांस अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती देण्याबाबत	साप्रवि	२६.१०.१९९४	७६
● शासकीय कर्मचा-यास/अधिका-यास कायमपणाच्या फायद्याचे प्रमाणपत्र देण्याबाबत	साप्रवि	१६.१२.१९९५	८१
● परिविक्षाधीन अधिका-यांच्या विभागीय परीक्षा	साप्रवि	१०.०१.१९९६	८२
● महाराष्ट्र राज्यामध्ये अन्य राज्यातून स्थलांतरीत झालेल्या अनुसूचित जमातीच्या व्यक्तींना जातीची प्रमाणपत्रे देण्याबाबत . . . . . आदिवासी विकास		२७.०२.१९९६	८३
● पदोन्नती-विभागीय चौकशीची कार्यवाही सुरु असताना शासकीय सेवकास दिलेल्या पदोन्नतीचे नियमन करण्याबाबत...	साप्रवि	२२.०४.१९९६	८४
● कुलवंतवाणी व वैश्यवाणी जातीचा इतर मागासवर्गात समावेश करण्याबाबत . . . . . समाजकल्याण		२१.०८.१९९६	८५
● शासकीय सेवेत असताना दिवंगत/अकाली सेवानिवृत्त झालेल्या कर्मचा-यांच्या नातेवाईकांस अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती देण्याबाबत	साप्रवि	२३.०८.१९९६	८६
● Appointment on Compassionate Ground to the relatives of the Govt. Employees who expired while in service on premature retirement.....	GAD.	11.09.1996	८८

विवाम .

● एकाकी पदाच्या आरक्षणाबाबत	साप्रवि	०२ . ११ . १९९६	८९
● सेवा प्रवेश नियमः पदोन्नतीसाठी पूर्वअट म्हणून निम्न संवर्गात किमान सेवेसंबंधीची अट . परिशिक्षाधीन कालावधीतील सेवा अनुभवासाठी ग्राह्य धरण्याबाबतचे आदेश मागे घेण्याबाबत .	साप्रवि	१७ . ०२ . १९९७	८९
● प्रकल्पग्रस्त व्यक्ती व त्यांच्यावर अवलंबून असलेल्या व्यक्तींना नोकरीसाठी देण्यात येणारे प्रमाणपत्र प्रकल्पग्रस्त व्यक्तींवर अवलंबून असणा-या व्यक्तींत कायदेशीर दत्तक पुत्राचा समावेश करण्याबाबत	महसूल व वन	२० . ०३ . १९९७	९०
● सरळसेवा प्रवेश व पदोन्नतीसाठी सुधारित विंदु नामावली विहित करण्याबाबत	साप्रवि	२९ . ०३ . १९९७	९१
● शासन सेवेतील मागासवर्गीय /अमागासवर्गीय कर्मचारी /अधिकारी यांची पदोन्नत संवर्गात आपापसातील ज्येष्ठता विनियमित करण्याबाबत	साप्रवि	१९ . ०४ . १९९७	९५
● इतर मागासवर्गीय जातीमधील उन्नत आणि प्रगत व्यक्ती /गट (क्रिमी लेअर) वगळून आरक्षणाचे फायदे देण्याबाबत निकष निश्चित करण्याबाबत	समाज कल्याण	०५ . ०६ . १९९७	९६
● शासकीय सेवेत असतांना दिवंगत /अकाली सेवानिवृत्त झालेल्या कर्मचा-यांच्या नातेवाईकास अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती देणे	साप्रवि	०४ . १० . १९९७	९७
● सेवा पुस्तकाची दुसरी प्रत सर्व राज्य शासकीय कर्मचा-यांना विनामुल्य देण्याबाबत	वित्त	११ . ११ . १९९७	९८
● इतर मागासवर्गीय /विशेष मागास प्रवर्गातील स्त्री अमागासवर्गीय व्यक्तीशी विवाह केल्यास द्यावयाच्या सवलती	समाज कल्याण	१८ . ११ . १९९७	९९
● शासकीय सेवकांच्या नियतकालिक बदल्यासंदर्भात धोरण .	साप्रवि	२७ . ११ . १९९७	१००
● शासकीय सेवेचा राजीनामा स्विकारण्यासंबंधातील सर्वसाधारण मार्गदर्शक सूचना	साप्रवि	०२ . १२ . १९९७	१०३
● अपंग व्यक्ती (समान संधी, संपूर्ण सहभाग व हक्कांचे संरक्षण) अधिनियम १९९५ नुसार शासन सेवेतील पदांवर शारिरीकदृष्ट्या अपंगांसाठी आरक्षण ठेवण्याबाबतची कार्यपद्धती	साप्रवि	०२ . ०५ . १९९८	१०८
● पोलीस उप निरीक्षक (सेवा प्रवेश) नियम १९९५ च्या नियम ३ च्या खंड (क) च्या उपखंड (एक) मध्ये सुधारणा . वय मर्यादा वाढविणे	गृह	२२ . ०५ . १९९८	११०
● महिलांविषयी धोरणः पोलीस शिपाई व अधिकारी पदावर कार्यरत असलेल्या महिला व पुरुषांकरिता एकच संवर्ग करण्याबाबत	गृह वि.	१८ . ०७ . १९९८	११०
● विशेष मागास प्रवर्गाकरिता शासकीय /निमशासकीय सेवेत आरक्षण	साप्रवि	२६ . ०७ . १९९८	१११

विवाम .

- शासकीय /निमशासकीय इत्यादी सेवेतील एकाकी पदांना (Isolated Post) लागू करण्यात आलेले आरक्षण रद्द करण्यासंदर्भात . . . . साप्रवि २१.०९.१९९८ १११
- अपंग व्यक्तींना शासन सेवेत वर्ग ३ व वर्ग ४ च्या पदावर आरक्षण ठेवण्याबाबत . . . . साप्रवि २८.०९.१९९८ ११२
- पोलीस दलातील पद निर्मिती, पदे पुनर्जिवित करणे व रिक्त पदे भरणे यावरील बंधने शिथिल करण्याबाबत . . . गृह वि. ०२.१२.१९९८ ११३
- विशेष मागास प्रवर्गातून हलवा ही जात वगळल्याबद्दल . समाजकल्याण १७.१२.१९९८ ११३
- शासन सेवेतील पहारेकरी/चौकीदार यांच्या कामाचे तास, साप्ताहिक रजा ,कामाचे स्वरूप यासंबंधी . . . . साप्रवि १९.१२.१९९८ ११४
- प्रादेशिक दुय्यम निवड मंडळ /जिल्हा निवड समित्या/ सेवायोजन कार्यालय यांच्या कार्यक्षेत्रातील अनियमित नियुक्त्या नियमित करण्याबाबत . . . . साप्रवि ०८.०३.१९९९ ११६
- शासन सेवेत सरळ सेवा भरतीसाठी समांतर आरक्षण (Horizontal Reservation) कार्यान्वीत करण्यासाठी अनुसरावयाची कार्यपद्धती विहित करण्याबाबत . . . साप्रवि १६.०३.१९९९ ११७
- शासकीय अधिका-यास गट-अ च्या राजपत्रित पदावर कायमपणाच्या फायद्याचे प्रमाणपत्रे देण्याबाबत . . . साप्रवि १५.०८.१९९९ ११९
- प्रकल्पग्रस्त व्यक्तींना शासकीय सेवेत गट-ड च्या पदावर नियुक्तीसाठी वयोमर्यादित सूट देण्याबाबत . साप्रवि २४.२.२००० ११९
- पोलीस शिपाई (सेवा प्रवेश) नियम २००० . गृह ३०.०५.२००० १२०
- पोलीस शिपाई (सेवा प्रवेश) नियम २००० . . . शुद्धीपत्र . . . गृह १४.०६.२००० १२३
- पोलीस शिपाई (सेवा प्रवेश) नियम २००० ... गृह ०३.१०.२००३ १२४
- शासकीय सेवेत अनुक्रंपा तत्त्वावर नियुक्ती देण्याबाबत वयाची ५० वर्षे पूर्ण होण्यापूर्वीच जे कर्मचारी कर्करोग पक्षाघात किंवा अपघातामुळे सेवेसाठी कायमचे असमर्थ होतील केवळ त्यांच्याच कुटुंबियांना अनुक्रंपा नियुक्तीसाठी पात्र समजण्याबाबत . साप्रवि २८.०३.२००१ १२५
- पोलीस दलातील पोलीस हवालदार व पोलीस नाईक या पदाच्या सेवाभरतीचे विनियमन . . . . गृह ०९.०५.२००१ १२६
- अपंग व्यक्तींना शासकीय व शासनाच्या अधिपत्याखालील सेवेतील गट- अ ते गट- ब मधील पदांवर सरळसेवेने नियुक्तीदेण्यासंबंधी उच्च वयोमर्यादा शिथिल करण्याबाबत . . साप्रवि १६.०६.२००१ १२७
- मराठी व हिंदी भाषा परीक्षा उत्तीर्ण होणे/सूट देणे याबाबत नोंदी सेवापुस्तकात घेणेबाबत . . . . साप्रवि २५.०९.२००१ १२८
- अधिक्रमित झालेल्याना पूर्वलक्षी प्रभावाने पदोन्नती देण्यासंबंधीचे स्पष्टीकरण . . . . साप्रवि २९.१०.२००१ १२९
- प्रकल्पग्रस्त व्यक्तीच्या विवाहीत मुलीस किंवा तिच्या मुलांना प्रकल्पग्रस्ताचा दाखला देणेबाबत . . . महसूल विभाग ३०.१०.२००१ १३०

विवाम .

- पदवीधर/पदविकाधारक सुशिक्षित बेरोजगारांना शासकीय सेवेतील गट क मधील पदावर नियुक्ती देण्याबाबत विहित संगणक ज्ञानाची अर्हता प्राप्त करण्याबाबत . साप्रवि ०९ .०५ .२००२ १३०
- शासकीय कर्मचा-यांना पदोन्नती संदर्भात मानीव दिनांक देण्याबाबत..... प्रकरण तपासणी अधिकाराबाबत... . साप्रवि ०६ .०६ .२००२ १३१
- दिनांक १ .१ .२००१ रोजी किंवा त्यापूर्वी निवडप्रक्रिया सुरु झालेल्या तसेच सध्या शासनसेवेत असलेल्या अधिकारी /कर्मचा-यांनी संगणक हाताळणी वापरा बाबतचे प्रमाणपत्र विहित मुदतीत प्राप्त न केल्याने अश्याबाबत करावयाची उपाय योजना . . . . . साप्रवि २० .०७ .२००२ १३४
- दि .१ .१ .२००१ रोजी किंवा त्यानंतर निवड प्रक्रिया सुरु होणा-या गट अ, गट-ब, गट-क, मधील पदावील सेवाभरतीसाठी आणि सध्या शासकीय सेवेत असलेल्यांसाठी महाराष्ट्र राज्य तंत्रशिक्षण मंडळामार्फत घेतल्या जाणा-या परीक्षेचे प्रमाणपत्र संगणक विषयक अर्हता म्हणून निश्चित करणेबाबत... साप्रवि ०४ .१० .२००२ १३७
- पोलीस नाईक/पोलीस हवालदार/सहाय्यक पोलीस उप निरीक्षक या पदांवर पदोन्नती देतांना निम्न संवर्गात तीन वर्षे सेवेची अट शिथिल करण्याबाबत . . . . . गृह ०२ .०१ .२००३ १३८
- मागासवर्गीयांच्या सरळसेवा भरती आणि पदोन्नतीबाबतचे आरक्षण,अनुशेष इत्यादी संबंधीचे विवरणपत्र सूचनाफलकावर लावण्याबाबत करावयाची कार्यवाही... . साप्रवि ०८ .०१ .२००३ १३९
- महाराष्ट्र नागरी सेवा नियम- अधिकारांचे प्रत्यायोजन . वित्त ०२ .०६ .२००३ १४०
- १) महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम १९८१ . नियम क्र .९ (१४) (एफ) व ३८ (२) (एफ)
- २) महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा)नियम १९८१ .नियम ६३ (६), ७९,८०
- ३) महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी, स्वीयेतर सेवा आणि निलंबन बडतर्फी व सेवेतून काढून टाकणे यांच्या काळातील प्रदाने)नियम १९८१ .
- ४) महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम १९८२ .१० (५),६५ व ६६ २७, ४०,४६ ,४६,१०१ .
- ५) भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-यांना सर्वसाधारण भविष्य निर्वाह निधीमधून परतावा व ना-परतावा अग्रिम मंजूर करणे .
- ६) मंत्री आस्थापनेवर नियुक्त करावयाच्या शासकीय तसेच अन्य कर्मचा-यांच्या अटी व शर्ती .
- ७) भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-यांची स्वीयेतर सेवेतील प्रतिनियुक्ती .
- शासकीय सेवेत अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती देण्याबाबत . साप्रवि १३ .०६ .२००३ १४५
- पोलीस सेवा प्रवेश नियम २००० . . . . .
- पोलीस शिपाई भरतीत होमगार्डसना पाच टक्के आरक्षण ठेवण्याबाबत . . . . . गृह १४ .०७ .२००३ १४७
- शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांना संगणक प्रमाणपत्र सादर करण्यापासून सूट प्राप्त होण्यासाठी वयोमर्यादा . . . साप्रवि ०२ .०९ .२००३ १४७
- शासकीय सेवेत अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती देण्याबाबत . साप्रवि २९ .१० .२००३ १४८

● पोलीस दलातील अनुकंपा तत्वावरील पोलीस शिपाई व वर्ग “ ड ” पदावर नियुक्ती देण्याचे अधिकार संबंधित पोलीस घटक प्रमुखांना प्रदान करण्याबाबत . . .	गृह	२३.०२.२००४	१४९
● पोलीस निरीक्षक व सहाय्यक पोलीस निरीक्षक यांच्या पदांचा दर्जा वाढविण्याबाबत . . .	गृह	२६.०२.२००४	१५०
● महाराष्ट्र शासकीय कर्मचा-यांच्या बदल्यांचे विनियमन आणि शासकीय कर्तव्ये पार पाडतांना होणा-या विलंबास प्रतिबंध अध्यादेश २००४		२०.०४.२००४	१५०
● पदोन्नतीतील आरक्षण हे पदोन्नतीच्या सर्व टप्प्यावर लागू करणे . साप्रवि .		२५.०५.२००४	१५६
● संगणक अर्हता परीक्षेबाबत . . . . . साप्रवि		२६.०५.२००४	१५८
● शासकीय विभाग/ कार्यालयांमधील खुल्या प्रवर्गातील रिक्तपदे भरण्यास परवानगी देण्याबाबत . . . वित्त		०७.०६.२००४	१६०
● नामनिर्देशनाच्या कोटयातील गट“ ड”ची रिक्त पदे भरणेबाबत . साप्रवि		०७.०६.२००४	१६१
● अनुसुचित जमातीच्या जागांवर १५ जून १९९५ पूर्वीच सरळसेवेने नियुक्त झालेल्या विंगर मागास प्रवर्गातील कर्मचारी /अधिकारी यांची शासकीय /निमशासकीय सेवेतील ज्येष्ठता निश्चित करण्याबाबत . . . . . साप्रवि		२४.०६.२००४	१६२
● शासकीय विभाग/कार्यालयामधील खुल्या प्रवर्गातील रिक्त पदे भरण्यासाठी मान्यता देण्याबाबत .	वित्त	०१.०७.२००४	१६३
● शासन सेवा प्रवेशाची कमाल वयोमर्यादा वाढविणेबाबत .	साप्रवि	१७.०८.२००४	१६४
● पदोन्नतीतील आरक्षण हे पदोन्नतीच्या सर्व टप्प्यावर लागू करणेबाबत	साप्रवि	१४.०२.२००५	१६५
● सेवाप्रवेश नियम . . पदोन्नतीसाठी पूर्व अट म्हणून निम्न संवर्गात /सेवेत /श्रेणीत किमान सेवेच्या अनुभवाची अट विहित करणे . . .परिपत्रक..... . .	साप्रवि	२५.०२.२००५	१६५
● अत्युच्च गुणवत्ताधारक खेळाडूंना शासकीय, निमशासकीय व इतर क्षेत्रात नोकरीसाठी आरक्षण ठेवण्याबाबत .शालेय शिक्षण व क्रिडा .		३०.०४.२००५	१६६
● महाराष्ट्र नागरी सेवा (लहान कुटुंबाचे प्रतिज्ञापन) नियम २००५ च्या अंमलबजावणीबाबत	साप्रवि	०१.०७.२००५	१७०
● राज्यशासन सेवेतील अनुकंपा नियुक्तीच्या योजना... प्रचलित कार्यपध्दती व योजनेच्या तरतुदीत सुधारणा करण्याबाबत	साप्रवि	२२.०८.२००५	१७१
● शासन सेवेतील कर्मचा-यांची/ राजपत्रित अधिका-यांची ज्येष्ठता यादी प्रत्येक वर्षी तयार करणे व प्रसिध्द करणे बाबत	साप्रवि	३०.०९.२००५	१७४
● आदिवासी/नक्षलग्रस्त क्षेत्रात चांगल्या प्रकारे काम केलेल्या अधिकारी/कर्मचारी यांना पसंतीच्या ठिकाणी बदली देण्याबाबत . साप्रवि		०७.०१.२००६	१७५
● संगणक अर्हता परीक्षेस मुदतवाढ	साप्रवि	०९.०६.२००६	१७६

विभाग .

- अत्युच्च गुणवत्ताधारक खेळाडूंना शासकीय/निमशासकीय व इतर क्षेत्रात नोकरीसाठी आरक्षण ठेवणेबाबत...शालेय शिक्षण व क्रिडा . १८.११.२००६ १७६
- सर्व संवर्गातील रिक्त पदे शीघ्रतेने भरण्याबाबत . . साप्रवि १७.०२.२००७ १७७
- शासन सेवेत नियुक्तीसाठी प्रकल्पग्रंथासाठी असलेल्या ५ टक्के आरक्षणामध्ये भूकंपग्रंथांचा ३ टक्के कोटा ठेवण्याबाबत . महसूल . १७.०४.२००७ १७८
- संगणक अर्हता परीक्षेत मुदतवाढ देण्याबाबत . . साप्रवि ०५.०५.२००७ १७९
- अनुसूचित जाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागासवर्गांच्या उमेदवारांना शासन सेवेत , निमशासकीय सेवेत, शासन अंगीकृत संस्थामध्ये पदोन्नतीपूर्वी जाती प्रमाणपत्राची पडताळणी करून वैधता प्रमाणपत्र सादर करण्याबाबत . सामाजिक न्याय व वि.स.विभाग १६.०५.२००७ १८०
- नक्षलवाद्यांच्या हल्ल्यात जायबंदी/मृत्यु झालेल्या शासकीय सेवेतील व्यक्तींच्या कुटुंबियांना शासन सेवेत सामावून घेण्याबाबत . . अनुकंपा नियुक्तीच्या योजनेत सुधारणा करण्याबाबत . . साप्रवि १७.०७.२००७ १८१
- अनुसूचित जाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्गांच्या उमेदवारांच्या जाती प्रमाणपत्र/दाव्याची तपासणी करण्याबाबत मार्गदर्शक सूचना . . . . सा.न्याय व विसवि . २२.०८.२००७ १८२
- सर्व संवर्गातील रिक्त पदे तातडीने भरण्याबाबत . . साप्रवि २७.०८.२००७ १८३
- Maharashtra Police Constables (Recruitment) Rules, 2006. .. .. Home 16.05.2006 ४४४
- पोलीस शिपाई ते सहायक पोलीस उप निरीक्षक या संवर्गातील पोलीस कर्मचा-यांच्या बदल्याबाबत मार्गदर्शक तत्त्वे . . गृह १७.०५.२००७ ४५१

वक्कवक्क

: रजा :

- Holidays-Public and Optional.. attendance on.. GAD. 16.07.1964 १८५
- Leave concession.Grant of to Police personnel. Home 17.07.1975 १८५
- Grant of additional leave with facilities for its surrender and encashment to memebtrs of the State Police Constabulary. .... Home 04.09.1979 १८६
- Prefixing and suffixing Sunday and Public Holidays to Casual Leave... F.D. 20.03.1981 १८७
- कुटुंब कल्याण कार्यक्रमाखाली संतती प्रतिबंधक शस्त्रक्रिया करून घेणा-या औद्योगिक व औद्योगिकेतर राज्य शासकीय कर्मचा-यांना विशेष नैमित्तिक रजा देण्याबाबत . . वित्त १४.०७.१९८१ १८८
- एका प्रकारच्या रजेचे दुस-या प्रकारच्या रजेत परिवर्तन करण्याबाबत . वित्त १९.०२.१९८२ १८९

विभाग .

● मान्यताप्राप्त संघटनेच्या बैठकीसाठी हजर राहण्यासाठी नैमित्तिक रजा . . . . .सर्वजनिक बांधकाम	०६ .०६ .१९८५	१९०
● शासकीय कर्मचा-यांच्या रजा मंजूरीच्या प्रकरणाबाबत..... वित्त	०१ .०९ .१९८६	१९०
● भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-यांना रजेतील प्रवास सवलत .साप्रवि	११ .०७ .१९८८	१९०
● तिस-यावेळी क्षयरोग/कुष्ठरोग/कर्करोग/पक्षघात रजा मंजूर करण्याबाबत . . . . . साप्रवि	१९ .०९ .१९८८	१९४
● महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ नियम शिथिल करून दीर्घकालीन असाधारण रजा मंजूर करण्याबाबत . वित्त	०७ .०१ .१९८९	१९५
● राज्य शासकीय कर्मचा-यांच्या राष्ट्रीय किंवा आंतरराष्ट्रीय खेळ स्पर्धामधील सहभागामुळे होणा-या अनुपस्थितीचा कालावधी नियमित करण्याबाबत . . . . . वित्त	११ .०५ .१९८९	१९६
● असाधारण रजेवर असतांना स्वेच्छानिवृत्ती . . . . . वित्त	१० .०४ .१९९०	१९७
● अर्जित रजा परिगणना करण्याच्या पध्दतीत सुधारणा...} वित्त	०९ .११ .१९९०	१९८
● अर्जित रजा परिगणना करण्याच्या पध्दतीत सुधारणा } वित्त	०१ .०१ .१९९१	२००
● एकावेळी उपभोगण्याच्या अर्जित रजेच्या मर्यादेमध्ये वाढ . . . . . वित्त	२० .०९ .१९९१	२०३
● राज्य शासकीय कर्मचा-यांच्या राष्ट्रीय किंवा आंतरराष्ट्रीय खेळ स्पर्धामधील सहभागामुळे होणा-या अनुपस्थितीचा कालावधी नियमित करण्याबाबत . . . . . वित्त	३० .०७ .१९९२	२०३
● भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-यांना रजेतील प्रवास सवलत ; . . . . . साप्रवि	३० .०१ .१९९३	२०४
● राजपत्रित शासकीय कर्मचा-यांना रजा मंजूर करण्याच्या आणि शासकीय कर्मचा-यांना अध्ययन रजा मंजूर करण्याच्या शक्ती प्रदान करणेबाबत . . . . . वित्त	१६ .०७ .१९९४	२०५
● रजेशिवाय असलेल्या अनुपस्थितीच्या कालावधीचे भूतलक्षी प्रभावाने असाधारण रजेमध्ये परिवर्तन करण्यासंबंधातील अधिकार .नियम ६३ (६) . . . . . वित्त	१२ .०८ .१९९४	२०६
● अर्जित रजा परिगणना करण्याच्या पध्दतीत सुधारणा . . . . . गृह	१६ .०८ .१९९४	२०७
● पोलिस दलातील अधिकारी/कर्मचारी यांना मिळणारी अतिरिक्त अर्जित रजा . . पत्र..... . . . . वित्त	३० .०३ .१९९५	२०७
● ट्रेकिंग एक्सपिडीशन मध्ये भाग घेणा-या शासकीय कर्मचा-यांना विशेष नैमित्तिक रजा मंजूर करणेबाबत . . . . . वित्त	३० .०३ .१९९५	२०७
● प्रसुती रजेच्या विद्यमान तरतुदीमध्ये सुधारणा आणि मूल दत्तक घेण्या-या महिला शासकीय कर्मचा-यांना देय व अनुज्ञेय रजा मंजूर करण्याबाबत . . . . . वित्त	२८ .०७ .१९९५	२०८
● विपश्चना रिसर्च इन्स्टिट्यूट, धम्मगिरी इगतपूरी, जिल्हा नाशिक या संस्थेमार्फत देण्यात येणा-या “ विपश्चना” (Vipassana) हे प्रशिक्षण घेऊ इच्छिणा-या शासकीय अधिका-यांना परिवर्तित रजा व प्रवास खर्च मंजूर करण्याबाबत .वित्त	१५ .०५ .१९९६	२०९

● शासन सेवेतील तदर्थ (Adhoc) अस्थायी नियुक्त करण्यात आलेल्या कर्मचा-यांना रजा	वित्त	०१.०३.१९९७	२१०
● रजा नियमातील सुधारणा... शुध्दीपत्र...	वित्त	२४.०९.१९९७	२१२
● कुटुंबकल्याण कार्यक्रमासाठी संतती प्रतिबंधक शस्त्रक्रिया करून घेणा-या औद्योगिक व औद्योगिकेतर राज्य शासकीय कर्मचा-यांना विशेष नैमित्तिक रजा देण्याबाबत .शुध्दीपत्र .	वित्त	२०.०३.१९९८	२१२
● विपश्चना रिसर्च इन्स्टिट्यूट धम्मगिरी, इगतपूरी, जिल्हा नाशिक या संस्थेमार्फत घेण्यात येणारे विपश्चना प्रशिक्षण...	वित्त	२१.०७.१९९८	२१३
● शासकीय कर्मचारी/ अधिकारी यांना संगणक/ माहिती तंत्रज्ञान यासाठी अध्ययन रजा मंजूर करण्याबाबत	साप्रवि	२७.०७.१९९८	२१३
● अनाथ लहान मूल दत्तक घेणा-या राज्य शासकीय महिला कर्मचा-याना ' विशेष रजा ' मंजूर करण्याबाबत	वित्त	२६.१०.१९९८	२१५
● नैमित्तिक रजा	वित्त	२१.१२.१९९८	२१५
● बृहन्मुंबईतील शासकीय कर्मचा-यांची वेळ . . अतिदुरवरच्या स्थानकावरून येणा-या कर्मचा-यांना उशिरा येण्याबाबत सवलती . . . . . परिपत्रक	साप्रवि	३०.०३.१९९९	२१६
● शासकीय कर्मचा-यांना विकलांगता रजा मंजूर करण्यासंबंधातील खुलासा... परिपत्रक	वित्त	०९.०५.२०००	२१७
● महाराष्ट्र ना . सेवा (सु.वेतन) नियम १९९८ दि . १ . १ . ९६ पूर्वी असाधारण रजेवर असलेल्या परंतु दि . १ . १ . ९६ नंतर सेवानिवृत्त झालेल्या कर्मचा-यांना लागू न करण्याबाबत...	वित्त	०६.०६.२०००	२१८
● विनाअनुमती मुख्यालयात गैरहजर राहणा-या अधिकारी/ कर्मचा-यांबाबत करावयाची कार्यवाही.....	साप्रवि .	१७.०८.२०००	२१८
● अर्जित रजा साठविणे व रजेचे रोगीकरण करणे यांच्या कमाल मर्यादा वाढविण्याबाबत	वित्त	१५.०१.२००१	२१९
● केवळ वैद्यकीय कारणास्तव घेतलेली असाधारण रजा निवृत्तीवेतनासाठी हिशोबात घेण्याबाबत	वित्त	१५.०१.२००१	२२१
● अर्जित रजेचे प्रत्यर्पण	वित्त	१५.०१.२००१	२२१
● Delegation of powers to the State Govts/Central Ministries in cases of the members of All India Services proceeding abroad on deputation or Ex India Leave(excluding study leave)...		०७.०३.२००१	२२२
● विशेष असाधारण रजा योजना	वित्त	०७.१०.२००२	२२५
● महाराष्ट्र नागरी सेवा नियम - अधिकारांचे प्रत्यायोजन . . महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ . . नियम ६३ (६), ७९ ब परिशिष्ट तीन मधील नियम ८ (४) नियम ८०	वित्त	०२.०६.२००३	१४०
● विपश्चना रिसर्च इन्स्टिट्यूट धम्मगिरी, इगतपूरी, जिल्हा नाशिक या संस्थेमार्फत घेण्यात येणारे विपश्चना (Vipassana) प्रशिक्षण .	वित्त	२७.०६.२००३	२२८

विवाम .

● कैवल्यधाम, लोणावळा या संस्थेतर्फे घेण्यात येणारे राज्य शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांचेकरिता योगविद्या प्रशिक्षण शिविरात भाग घेण्याबाबत.....परिवर्तीत रजा मंजूर करणे...	वित्त	०३.०२.२००४	२२९
● पोलीस दलामध्ये रजेचे रोग्नीकरण पुन्हा सुरु करण्याबाबत...	गृह	२७.०२.२००४	२३०
● महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा)नियम १९८१ मधील नियम ७९मध्ये एड्स या रोगाचा समावेश करण्याबाबत.....	वित्त	२०.०१.२००५	२३०
● सेवानिवृत्तीपूर्वीची असाधारणा रजा मंजूर करण्याचे अधिकार मंत्रालयीन विभागांना प्रत्यायोजित करण्याबाबत.... .	वित्त	२३.०८.२००५	२३१
● विशेष असाधारण रजा योजना	वित्त	२५.०८.२००५	२३३
● अनधिकृतपणे गैरहजर राहणा-या कर्मचा-यांवर वेळीच कार्यवाही करण्याबाबत	वित्त	१५.०९.२००५	२३४
● महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम,१९८१ च्या परिशिष्ट तीनमध्ये नियम ३ नंतर नियम ३ अ समाविष्ट करण्याबाबत .	वित्त	०६.१२.२००५	२३५
● महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ च्या नियम ६८ मध्ये सुधारणा... (रजेचे सममूल्य वेतन)	वित्त	२९.०६.२००६	२३६
● ट्रेकिंग एक्सपिडीशनस मध्ये भाग घेणा-या शासकीय कर्मचा-यांना विशेष नैमित्तिक रजा मंजूर करण्याबाबत... .	वित्त	२६.०२.२००७	२३७

कवकककक

: प्राथमीक चौकशी, विभागीय चौकशी, निलंबन, :
शिक्षा,अपील, गैरवर्तन इ.इ.

. .

● Government Servant Conduct Rules: Non bonafide use of medical intoxicants.	GAD	05.05.1961	२३८
● Departmental enquiries.. Examination of Witnesses .	GAD	14.06.1961	२३८
● Govt.Servant Conduct Rules.. Need for Govt. Servant to refrain from drinking in public places.	GAD	31.10.1961	२३८
● Suspension of Government Servant.....Cir.	GAD	14.11.1961	२३९
● Departmental Enquiries... Circular....	GAD	02 .01.1962	२३९
● Traps arranged by the Anti-Corruption and Prohibition Intelligence Bureau: <i>Co-operation of Govt. servants with the Anti corruption and Prohibition Intelligence Bureau inconnection with the.....</i>	GAD	16.05.1964	२४०
● Procedure for entrusting the work of investigation of case of malpractices in Government Offices.....	Home	21.02.1972	२४१
● शासकीय पैशाची अफरातफर... ..	साप्रवि	०६.०९.१९७२	२४२

विवाम .

- Government Servant, Conduct:-
Prohibiting Govt. Servant from accepting
any complementary passes to visit Theatres,
Performances etc. or to enter the auditorium
without a valid ticket ... .. GAD 31.10.1973 २४२
- Investigations for fixing responsibility :
Expeditious completion of... Circular GAD 08.11.1973 २४३
- Expeditious completion of Investigation in
case of the Officers under suspension. ..Cir. GAD 18.09.1974 २४४
- Drinking by Govt, Servants...Restriction on.. GAD 27.08.1975 २४५
- Misappropriation of Government Money..
recovery of.. .. GAD 30.11.1978 २४५
- Departmental enquiries...Delegation of power
to grant extension of time for completing the... GAD 19.04.1979 २४६
- Misuse of Govt. Quarters by Govt. Servant...
Disciplinary action for.... Cir... GAD 20.04.1979 २४९
- Consumption of intoxicating drinks and drugs
by Govt. Servant.... Cir.... GAD 20.09.1979 २५०
- Misuse of Govt. Quarters by Govt. Servant...
Disciplinary action for... Cir... GAD 21.11.1979 २५१
- The Maharashtra Civil Services (Conduct)
Rules, 1979. Meaning of the term “Regular or
reputed dealer ” used in rule 19 of the... GAD 29.08.1980 २५२
- Expeditious completion of Investigation in
Cases of Govt. Servants under suspension..... Home 03.11.1980 २५२
- Release of withheld increment for not passing
the examination within the prescribed time limit
and number of chances..... Date of passing the
Examination Clarification reg. ...Circular... GAD. 02.12.1980 २५३
- Private trade or employment, under rule 16(2)
Of the Maharashtra Civil Services (Conduct)
Rules, 1979. .... GAD. 04.12.1980 २५४
- M.C.S.(D. & Appeal) Rules 1979.. Inspection
of Documents by Govt. Servant facing
Departmental Proceeding..... GAD 10.04.1981 २५४
- Imposing of Penalties under Govt. Servant
Conduct, Discipline and Appeal Rules..... GAD 17.11.1981 २५७
- Misappropriation of Govt. Money....
Investigation for fixing responsibility for
Expeditious Completion of... Circular..... GAD 21.07.1982 २५७
- Disciplinary action in respect of Police Officers
Posted in C.I.D.(Int.Special Wing)..Letter from Home 16.03.1983 २५९

.
.
विवाम .

- महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक)नियम १९७९,
शासकीय कर्मचा-यांच्या शासनमान्य संघटनांची लेखा
परीक्षा पुस्तके (हिशेब) नोंद वहा इ.दप्तर तपासणीबाबत . साप्रवि . १०.१२.१९८४ २६०
- चतुर्थ श्रेणी कर्मचारी कार्यालयीन वेळेत गणवेश परिधान करणे...
शिस्तभंगांची कार्यवाही..... परिपत्रक... .. साप्रवि ३१.०१.१९८५ २६०
- M.C.S(D and Appeal)(Amendment)Rules 85. GAD 1985 २६१
- विभागीय चौकशा त्वरीत निकाली काढण्याबाबत..... .
विभागीय चौकशांच्या विलंबाला कारणीभूत असलेल्या
सर्वसाधारण त्रुटी व कारणे..... . परिपत्रक . . साप्रवि २४.१२.१९८५ २६३
- शासन व्यवहारात मराठीचा १०० टक्के वापर . . .
विभागीय चौकशीची प्रकरणे वर्जित प्रकरणात मोडत नाहीत... . गृह २३.०१.१९८६ २६६
- फौजदारी आरोपाखाली दोषी ठरलेल्या सरकारी
कर्मचा-यांच्या बाबतीत करावयाची कार्यवाही . . . साप्रवि १२.०६.१९८६ २६७
- महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९, नियम
२ (क) (तीन) ची सुधारणा . . . . . साप्रवि ०२.०९.१९८६ २७२
- विभागीय चौकशी घेण्याबाबतची कार्यपध्दती...परिपत्रक साप्रवि ११.०९.१९८६ २७३
- C.C.S (CCA) Rules--- suspension of Govt.
Servant involved in cases of **dowry deaths**....
Govt. of India Ministry of Personnel Public Grievances.. 22.06.1987 २७४
- निलंबनाधीन शासकीय सेवकांच्या प्रकरणांतील अन्वेषण /
विभागीय चौकशा त्वरेने पूर्ण करणे . परिपत्रक ... साप्रवि २५.०२.१९८८ २७५
- हुंडावळी संदर्भात गोवलेल्या शासकीय कर्मचा-यांना निलंबित
करण्याबाबत..... . परिपत्रक... . . साप्रवि ३०.०३.१९८८ २७६
- शासकीय सेवेसाठी निवड करण्यात आलेल्या उमेदवारांनी
भरून दिलेल्या साक्षांकन नमुन्याबाबत . . . . . गृह १३.०६.१९८८ २७७
- विभागीय कार्यवाही ... .प्रथम श्रेणीच्या राज्यसेवेतील पोलीस
अधिका-यांविरुद्ध करतांना अनुसारावयाची कार्यपध्दती... . . गृह १२.०८.१९८८ २७८
- Expeditious completion of Departmental Enquiries
....providing Vehicles to Enquiry Officers. GAD 21.06.1990 २७९
- महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिक्षा व अपील)नियम १९७९ मध्ये सुधारणा . साप्रवि १२.१०.१९९० २७९
- शासकीय सेवेसंबंधीच्या बाबतीत अशासकीय व्यक्तींकडून
किंवा इतर प्रकारे दबाव आणण्याचा प्रयत्न करणे..... गृह २६.१०.१९९० २८१
- दारुबंदी कायद्याचा भंग करणा-या पोलीस अधिकारी/कर्मचारी
यांना द्यावयाच्या विभागीय शिक्षाबाबतची मार्गदर्शक तत्त्वे . गृह ३१.१०.१९९१ २८२
- कार्यालयीन वेळेत शासकीय अधिकारी/ कर्मचारी यांना
पान-तंबाखू ,सुपारी यांचे सेवन न करणेबाबत . . परिपत्रक.. साप्रवि १४.०२.१९९२ २८३
- म .ना .से . (शिक्षा व अपील)नियम १९७९ मधील नियम ९ .शिस्तभंग
विषयक प्राधिका-याने शिक्षेचे अंतिम आदेश काढण्यापूर्वी अपचारी
अधिकारी/कर्मचा-यास चौकशी अहवालाची प्रत पुरविणे . . . . . साप्रवि २८.०७.१९९२ २८३

विवाम .

● फौजदारी आरोपाखाली दोषी ठरलेल्या शासकीय सेवकांच्या प्रकरणात करावयाची कार्यवाही	साप्रवि	२९ . १२ . १९९२	२८४
● एकाच प्रकरणात गुंतलेल्या अनेक कर्मचा-यांबाबत विभागीय चौकशीची कार्यवाही	साप्रवि	०८ . ०२ . १९९३	२८५
● विभागीय चौकशी प्रकरणात साक्षीदारांची तपासणी . . परिपत्रक	साप्रवि	०७ . ०४ . १९९३	२८७
● निलंबन कालावधी धरून अनुपस्थितीच्या कालावधीवद्दल द्यावयाचे वेतन व भत्ते यांचे प्रदान विनाविलंब करणेबाबत...	वित्त	२७ . ०५ . १९९३	२८८
● सेवांतर्गत पदविका अभ्यासक्रम,सेवा प्रवेशोत्तर प्रशिक्षण तसेच इतर विभागीय परिक्षांमध्ये आक्षेपार्ह वर्तन करणा-यांविरुद्ध करावयाची कारवाई	साप्रवि	२८ . ०५ . १९९३	२८८
● जे शासकीय कर्मचारी त्यांच्या मूळ नेमणुकीसाठी पात्र नव्हते अथवा अर्हता प्राप्त नव्हते असे नंतर आढळून येईल त्यांच्या विरुद्ध कारवाई करण्याबाबत	साप्रवि	१२ . १० . १९९३	२८९
● विभागीय चौकशी प्रकरणात अपचा-याच्या वतीने सेवेत असलेल्या कर्मचा-यास व सेवानिवृत्त कर्मचा-यास “बचाव सहाय्यक” म्हणून मदत करण्यास परवानगी देणेबाबत .	साप्रवि	२१ . १० . १९९३	२९०
● शासकीय कर्मचा-यांनी सचोटी व कर्तव्यपरायणता राखण्याबाबत	साप्रवि	१८ . ०२ . १९९४	२९१
● अन्वेषण, चौकशी किंवा फौजदारी गुन्ह्याबाबत खटला प्रलंबीत असलेल्या शासकीय सेवकांच्या प्रकरणांचे पुनर्विलोकन	साप्रवि	१४ . १२ . १९९५	२९२
● विभागीय चौकशीअंती निलंबित कर्मचा-यांचा निलंबन कालावधी नियमित करणे	साप्रवि	२३ . ०१ . १९९६	२९२
● पदोन्नती-विभागीय चौकशीची कार्यवाही सुरु असताना शासकीय सेवकास दिलेल्या पदोन्नतीचे नियमन करण्याबाबत...	साप्रवि	२२ . ०४ . १९९६	२९३
● महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ .नियम २(क) (तीन)... . शुध्दीपत्र...	साप्रवि	०२ . ०९ . १९९६	२९४
● जे शासकीय कर्मचारी त्यांच्या मूळ नेमणूकीसाठी पात्र नव्हते अथवा अर्हताप्राप्त नव्हते असे नंतर आढळून येईल त्यांच्या विरुद्ध कारवाई करण्याबाबत	साप्रवि	३१ . १० . १९९६	२९५
● सेवानिवृत्त कर्मचा-यांच्या बाबतीत विभागीय चौकशीची प्रकरणे प्राथम्य क्रमाने पूर्ण करण्याबाबत	साप्रवि	२४ . ०२ . १९९७	२९६
● शासनातील उच्चपदस्थ अधिका-यांनी वृत्तपत्रीय माध्यमातून महत्वपूर्ण बाबींसंबंधी निवेदन किंवा भाष्य करण्याबाबत...	साप्रवि	०३ . ११ . १९९७	२९६
● फौजदारी कार्यवाहीच्या तुलनेत विभागीय कारवाई...	साप्रवि	१८ . ११ . १९९७	२९७
● महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिक्षा व अपील) नियम १९७९ मधील नियम ५ मध्ये उप नियम (१) मध्ये सुधारणा	साप्रवि	०५ . ०२ . १९९८	२९८
● शासकीय कर्मचा-यांनी १४ वर्षाखालील मुलांना कामावर ठेवण्यास प्रतिबंध... परिपत्रक...	साप्रवि	१७ . ०३ . १९९८	३००

विवाम .

● निनावी व खोटया सहीने शासनाकडे आलेल्या अर्जावरील कार्यवाही	साप्रवि	०३ . ०७ . १९९८	३०१
● म . ना . से . (वर्तणूक) नियम १९७९ च्या नियम १९ च्या उपनियम ३ नंतर उपनियम ३ अ . समाविष्ट करणे... . .	साप्रवि	२८ . ०९ . १९९८	३०२
● महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ मध्ये सुधारणा नवीन नियम २२ अ . . कामकरी महिलांच्या लैंगिक छळवादास प्रतिबंध	साप्रवि	२९ . ०९ . १९९८	३०३
● निम्नस्तर पोलीस कर्मचा-यांना त्यांच्या कसुरीच्या प्रमाणात शिक्षा देण्याबाबत . . . . . परिपत्रक	गृह	२० . १० . १९९८	३०३
● केंद्र शासनाकडे / न्यायालयाकडे परस्पर तक्रारी करण्यास प्रतिबंध . .	साप्रवि	२८ . ०७ . १९९९	३०४
● म . ना . से . (शिस्त व अपील) नियम १९७९ च्या नियम १३ मध्ये उपनियम (तीन) नंतर पोट नियम (चार) समाविष्ट करण्याबाबत . अपचारी कर्मचा-यांच्या मृत्युनंतर शिस्तभंग कारवाई संपुष्टात येते . अधिसूचना .		२३ . ०२ . २०००	३०५
● परिविक्षाधीन अधिकारी / कर्मचारी यांच्या सेवा समाप्त करताना अनुसरावयाची कार्यपद्धती	साप्रवि	२१ . ०३ . २०००	३०६
● भ्रष्टाचार प्रतिबंध अधिनियम १९८८ अंतर्गत अभियोग दाखल करण्यास मंजूरी देण्याबाबत . (दि . १६ . ०३ . २००१ च्या निर्णयासह) .	साप्रवि	०३ . ०४ . २०००	३०७
● विनाअनुमती मुख्यालयात गैरहजर राहणा-या अधिकारी / कर्मचा-यांबाबत करावयाची कार्यवाही..... . .	साप्रवि	१७ . ०८ . २०००	२१८
● पोलीस दलातील पोलीस निरीक्षक (वर्ग २) व त्याखालील पोलीस अधिकारी / कर्मचारी यांच्या विरुद्धच्या विभागीय चौकशीचे कामकाज पोलीस विभागाकडे सुपूर्द करण्याबाबत .	गृह वि .	०६ . ०१ . २००१	३१२
● शासकीय कर्मचा-यांच्या अनेक संघटनांकडून विविध कार्यासाठी जनतेकडून गोळा करण्यात येत असलेली वर्गणी व त्यामुळे ब-याचदा जनतेत निर्माण होत असलेली नाराजी व यावर नियंत्रण आणण्यासाठी उपाययोजना.....	साप्रवि	२८ . ०६ . २००१	३१४
● निलंबनाधीन शासकीय कर्मचा-यांविरुद्ध विहित कालावधीत न्यायालयात दोषारोपपत्र बजावण्याबाबत व दोषारोपपत्र बजावण्यासाठी आवश्यक मुदतवाढीस पूर्व मंजूरी घेणेबाबत .	गृह वि .	०६ . १० . २००१	३१५
● शिस्तभंग कारवाई..... महाराष्ट्र पोलीस दलातील पोलीस निरीक्षक दर्जापर्यन्तच्या अधिकारी / कर्मचारी यांनी त्यांना दिलेल्या शिक्षेविरुद्ध केलेले अपिल शासनाकडे अथवा अन्य अपील प्राधिका-याकडे प्रलंबित असल्यास अपचा-यांच्या हयातीबाबतची माहिती वेळीच कळविण्याबाबत .	गृह वि .	२१ . १२ . २००१	३१५
● महाराष्ट्र नागरी सेवा नियम- अधिकारांचे प्रत्यायोजन . . महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी, स्वीयेतर सेवा आणि निलंबन, बडतर्फी व सेवेतून काढून टाकणे यांच्या काळांतील प्रदाने) नियम १९८१ . नियम ४० व परिशिष्ट-३ सूचना क्र . १, ४० व परिशिष्ट ३ सूचना क्र . १, नियम ७३	वित्त	०२ . ०६ . २००३	१४०

विषय .

● शिस्तभंग विषयक कार्यवाही: शिस्तभंग विषयक प्रकरणात पोलीस निरीक्षक व त्या खालील दर्जाच्या पोलीस अधिकारी/कर्मचारी यांनी शासनास केलेल्या अपील/फेरतपासणी अर्जाच्या अनुषंगाने माहिती/कागदपत्रे याची पूर्तता करण्याबाबत	गृह	२१.०६.२००३	३१६
● निनावी व खोटया सहीने शासनाकडे आलेल्या अर्जावरील कार्यवाही... . . . . . परिपत्रक ...	साप्रवि	२९.०७.२००३	३१७
● शासकीय सेवेतील महिला कर्मचा-यांच्या समस्यांची तपासणी करण्यासाठी शासनाने नियुक्त केलेला समितीच्या शिफारशीची अंमलबजावणी	साप्रवि	०५.०१.२००४	३१८
● संक्षिप्त/वि. चौकशी मधील शिस्तभंग विषयक प्रकरणांमध्ये अपचा-यांचे/अपिलार्थींचे अपील अर्ज निकाली काढण्यापूर्वी व्यक्तीगत सुनावणी (Personal Hearing) देणेबाबत .	गृह	२६.०२.२००४	३१९
● शासकीय कर्मचा-यांकडून शासकीय कर्तव्य पार पाडतांना होणा-या विलंबाबाबत आणि कर्तव्य पालनातील कसुरीबाबत शिस्तभंग कारवाई करण्याबाबत	साप्रवि	०७.०४.२००५	३१९
● अनधिकृतपणे गैरहजर राहणा-या कर्मचा-यांवर वेळीच कार्यवाही करण्याबाबत	वित्त	१५.०९.२००५	२३४
● पोलीस अधिकारी/कर्मचारी (वरिष्ठ पोलीस निरीक्षक स्तरपर्यन्त) यांना संक्षिप्त/विभागीय चौकशीत वेतनवाढ रोखण्याची शिक्षा देताना घ्यावयाची खबरदारी	गृह	२२.०९.२००५	३२१
● महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी,स्वीयेतर सेवा आणि निलंबन, वडतर्फी व सेवेतून काढून टाकणे यांच्या काळातील प्रदाने) नियम १९८१ यात सुधारणा .नियम ६८ मधील पोट नियम (१)च्या खंड (अ) मध्ये परंतुकानंतर, पुढील परंतुक जादा दाखल करणे	वित्त	१६.०६.२००६	३२१
● अन्वेषण, चौकशी किंवा फौजदारी गुन्हाबाबतचा खटला प्रलंबित असलेल्या निलंबित शासकीय सेवकांच्या प्रकरणांचा आढावा .	साप्रवि	२०.०७.२००६	३२२
● राजकीय संघटनांचे कार्यकर्ते आणि अशासकीय व्यक्ती यांच्यामार्फत शासकीय कर्मचा-यांनी त्यांच्या तक्रारींचे निवारण आणि वैयक्तिक कामे करून घेण्यास प्रतिबंध	साप्रवि	१७.०८.२००६	३२४
● संशयास्पद सचोटी असलेल्या अधिका-यांची यादी बनविण्याबाबत	साप्रवि	३०.१०.२००६	३२५
● पोलीस दलातील पोलीस निरीक्षक व त्याखालील पोलीस अधिकारी/अंमलदार यांच्या विरुद्धच्या विभागीय चौकशीस मुदतवाढ देणेबाबत	गृह	१५.११.२००६	३२६
● लोकसेवकाविरुद्धच्या खटल्यामध्ये फौजदारी प्रक्रिया संहिता १९७३ कलम १९७ अंतर्गत दोषारोपपत्र दाखल करण्यापूर्वी शासनाची पूर्वमंजूरी घेण्याबाबत	गृह	२२.१२.२००६	३२७
● लोकसेवकाविरुद्धच्या खटल्यामध्ये फौजदारी प्रक्रिया संहिता १९७३ कलम १९७ अंतर्गत दोषारोपपत्र दाखल करण्यापूर्वी शासनाची पूर्वमंजूरी घेण्याबाबत	गृह	१०.०१.२००७	३२८

● शासकीय कर्मचा-यांच्या सन्मानार्थ सार्वजनिक समारंभात सहभागी होणे... निर्वन्ध .म .ना .से . (वर्तणूक)नियम १९७९...	साप्रवि	२७ .०७ .२००७	३२९
● अन्वेषण,चौकशी किंवा फौजदारी गुन्हाबाबतचा खटला प्रलंबित असलेल्या निलंबित शासकीय कर्मचा-यांच्या प्रकरणांचा आढावा घेण्यासाठी मार्गदर्शक तत्वे... . .	साप्रवि	१८ .१० .२००७	३२९
● शिस्तभंग :- विभागीय चौकशी, निलंबन, शिक्षा व अपील	एक लेख . .		३३१

कककककक

सेवानिवृत्ती तसेच सेवानिवृत्तीवेतन / कुटुंबनिवृत्तीवेतन ,
उपदान, अंशराशीकरण, शिल्लक रजेचे रोख सममूल्य,
व त्या रकमा विलंबाने प्रदान केल्यास व्याज देणे ई .

● Counting of training period at the Police Training College, Nasik as Qualifying Service for Pension purpos.	Home	23.07.1981.	३३६
● सेवानिवृत्तीच्या लाभांसाठी अर्हताकारी सेवाकालाची करावयाची गणना . .	वित्त	०५ .१० .१९८३	३३७
● तीन महिन्यांच्या नोटीशीचा कालावधी समाप्त झाल्यावर शासकीय कर्मचा-याची सेवानिवृत्ती आणि स्वेच्छा निवृत्तीनंतर अर्हताकारी सेवेत भर	वित्त	०१ .१० .१९८४	३३७
● दिनांक १ जानेवारी १९६४ पूर्वी सेवानिवृत्त झालेल्या/मृत्यु पावलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या विधवांना कुटुंब निवृत्तीवेतन देणे	वित्त	१२ .११ .१९८४	३४०
● महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण)नियम १९८४ व त्यातील दोन नमुन्यांचे प्रमाणीकरण	वित्त	०३ .१२ .१९८४	३४३
● सेवानिवृत्तीद्वारे शासनाची सेवा अंतिमतः सोडून जाणा-या शासकीय कर्मचा-यांच्या वेतनाचे किंवा भत्त्यांचे अग्रेसरचे प्रदान रोखून न धरणे	वित्त	२३ .०७ .१९८५	३४५
● वयाच्या ५० /५५ वर्षापलीकडे सेवेत रहाण्याची पात्रापात्रता अजमावण्याचा निकष . . . . .परिपत्रक...	साप्रवि	१२ .०५ .१९८६	३४५
● विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या मृत्यु नि सेवानिवृत्ती उपदानावर व्याज देण्याबाबत	वित्त	२३ .०६ .१९८६	३४६
● सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांची यादी तयार करणे व त्याची प्रत लेखा परीक्षा कार्यालयास पाठविणे	वित्त	२८ .०७ .१९८६	३४७
● निवृत्तीवेतनाकरीता धरावयाच्या एकूण अर्हताकारी सेवेशी प्रत्यक्षपणे संबंधीत घटना सेवापुस्तकात सुस्पष्ट निर्देशित करणे .	वित्त	३० .०७ .१९८६	३४८
● महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन)नियम १९८२ च्या नियम २७ मधील तरतुदीनुसार सेवानिवृत्त कर्मचा-यांविरुद्ध कार्यवाही करण्यासाठी मंजूरी आदेश व दोषारोप पत्राचे मराठी नमुने... .	साप्रवि	०२ .०२ .१९८७	३४९

● विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या निवृत्तीवेतनावर व्याज देण्याबाबत	वित्त	१४.०५.१९८७	३५१
● निवृत्तीवेतन धारकांकडून हयातीचा दाखला घेण्याबाबत... ..	वित्त	१५.०५.१९८७	३५२
● शासकीय कर्मचा-यांसाठी स्वेच्छेने सेवा निवृत्त होण्याची योजना... वीस वर्षे होण्यापूर्वी दिलेल्या नोटिशीबाबत... परिपत्रक . .	वित्त	२४.०६.१९८७	३५२
● अस्थायी शासकीय कर्मचा-यांना निवृत्तीवेतनविषयक लाभ देणे	वित्त	२१.०८.१९८७	३५३
● Pensionary Awards to the families of Police Officers & Men who are killed in action....	Home	24.03.1988	३५४
● निवृत्ती वेतनाचा अंशराशीकृत भाग पुनःस्थापीत करणे...	वित्त	३०.०५.१९८८	३५७
● Retirement of a Govt. Servant on expiry of 3 months Notice period....	F.D..	29.12.1988	३५९
● अनुकंपा निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण	वित्त	२७.०२.१९८९	३५९
● शासकीय कर्मचा-यांची नियत सेवावधीपूर्वी सेवानिवृत्ती . . वयाच्या ५०/५५ वर्षांपलिकडे/अर्हताकारी सेवेच्या ३० वर्षांच्या कालावधीपुढे सेवेत राहण्याची शासकीय कर्मचा-यांची पात्रापात्रता अजमवण्याचा निकष . .	साप्रवि	०१.०४.१९८९	३६०
● गडचिरोली जिल्ह्यात व चंद्रपूर जिल्ह्याच्या निवडक क्षेत्रात पोलीस दलातील व इतर विभागातील शासकीय कर्मचारी सेवेत असताना व आपले कर्तव्य बजावीत असताना समाज विघातक शक्तीकडून मृत्युमुखी पडल्यास त्यांच्या कुटुंबियांना नुकसानभरपाई व विशेष कुटुंब निवृत्तीवेतन देण्याबाबत .	गृह	१०.०४.१९८९	३६०
● राज्य शासकीय कर्मचा-यांना त्यांच्या अर्हताकारी सेवेबाबतची सूचना देणेबाबत... परिपत्रक.....	वित्त	३०.०५.१९८९	३६१
● कुटुंब निवृत्तीवेतन जुळ्या अपत्यांना करावयाच्या प्रदानाच्या विनियमनाबाबत	वित्त	१२.०६.१९८९	३६२
● सेवानिवृत्ती उपदान / मुत्यु उपदान या प्रयोजनासाठी अर्हताकारी सेवेचा कालावधी गणण्याबाबत.....परिपत्रक . .	वित्त	१३.१२.१९८९	३६२
● कुटुंब निवृत्तीवेतन १९६४ . . खुलासा... ..	वित्त	१५.०१.१९९०	३६३
● दि . १.१.१९८६ पूर्वीपासूनच्या दिनांकापासून सेवानिवृत्तीपूर्व रजेवर असलेल्या परंतु दि . १.१.१९८६ नंतर निवृत्त झालेल्या कर्मचा-यांना लागू करण्याबाबत... महाराष्ट्र नागरी सेवा (सुधारीत वेतन) नियम १९८८ . परिपत्रक . . .	वित्त	३१.०१.१९९०	३६३
● निवृत्तीवेतन धारकांकडून शासनाला येणे असलेल्या रकमांची वसुली तसेच निवृत्तीवेतनधारकांना चुकीने/ जादा निवृत्तीवेतनाची रक्कम प्रदान करण्यात आलेली रक्कम वसूल करणेबाबत .	वित्त	०५.०२.१९९०	३६४
● २० वर्षांच्या अर्हताकारी सेवेनंतर स्वेच्छा निवृत्तीसाठी मान्य युध्दसेवा/सैनिकी सेवा विचारात घेण्याबाबत.....परिपत्रक .	वित्त	०९.०२.१९९०	३६५
● M. C. Services (Commutation of Pension) Rules, 1984- Submission of application for commutation of pension. 03.03.1990			३६५

• Fixation of Pay of re-employment Pensioners--- discontinuance of deduction of Pension Equivalent of death cum retirement Gratuity.	F.D..	16.03.1990	३६६
• निवृत्तीवेतनधारकांची पुनर्नियुक्तीवरील वेतननिश्चिती मुत्यु नि सेवा उपदानाचे निवृत्तीवेतन सममूल्य वजा न करणेबाबत...	वित्त	१६.०३.१९९०	३६७
• Restoration of Commuted Portion of Pension.. after 15 years....	F.D.	28.03.1990	३६८
• असाधारण रजेवर असतांना स्वेच्छानिवृत्ती... परिपत्रक...	वित्त	१०.०४.१९९०	३६८
• शासकीय कर्मचा-यांच्या मुलांमध्ये किंवा मुलींमध्ये मनोविकृती किंवा मानसिक दुर्बलता ईत्यादि निर्माण झालेली असल्यास त्यांना ह्यातभर कुटुंब निवृत्तीवेतन देण्याबाबत...	वित्त	१६.०५.१९९०	३६९
• पुनर्विलोकन करून मुदतपूर्व सेवानिवृत्त केलेल्या शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांना अभिवेदन समितीच्या शिफारशीच्या आधारे परत सेवेत रुजू करून घेतल्यास खंडित कालावधी नियतीत करण्याबाबत	साप्रवि	मे ९०	३७०
• स्थायी किंवा अस्थायी राज्य शासकीय कर्मचा-याला सेवाकालामध्ये मृत्यु आल्यास त्याच्या कुटुंबियांना तात्कालिक आवश्यकता पूर्ण करण्यासाठी द्यावयाच्या अग्रिमाच्या रकमेत वाढ करण्याबाबत .	वित्त	१०.०७.१९९०	३७०
• महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ११६ मध्ये सुधारणा .अधिसूचना	वित्त	१४.१२.१९९०	३७१
• निवृत्तीवेतनाचे प्रदान . पूर्ण रुपयांत पूर्णांकित करणे .	वित्त	०७.०१.१९९१	३७२
• कुटुंब निवृत्तीवेतन १९६४ . . स्पष्टीकरण . . . . .परिपत्रक.	वित्त	२२.०१.१९९१	३७२
• निवृत्ती वेतनाचा अंशराशीकृत भाग पुनःस्थापीत करणे.....	वित्त	२८.०१.१९९१	३७४
• शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवा निवृत्तीच्या तारखेपूर्वी सहा महिन्यांचे आत महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता)१ किंवा २ महाराष्ट्र मुंबई/ नागपूर यांचेकडे निवृत्तीवेतनाचे कागदपत्र पाठविणे . . . परिपत्रक	वित्त	०६.०३.१९९१	३७४
• महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या परिशिष्ट पाच मधील नमुना ७ ला सुधारणा..... परिपत्रक..	वित्त	२५.०३.१९९१	३७६
• विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या उपदानाच्या रकमेवरील व्याजाचे प्रदान	वित्त	०६.०५.१९९१	३७७
• विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या उपदानाच्या रकमेवरील व्याजाचे प्रदान . . . . .परिपत्रक	वित्त	२४.०७.१९९२	३७९
• विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या सेवानिवृत्ति उपदान /मृत्यु उपदान / निवृत्तीवेतनावर देण्यात येणारे व्याज... दरामध्ये वाढ आणि विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या कुटुंब निवृत्तिवेतनावर व्याज देण्याबाबत	वित्त	२४.०४.१९९५	३७९
• विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या उपदानाच्या रकमेवरील व्याजाचे प्रदान	वित्त	२८.१२.१९९५	३८१

वि.वाम .

● मनोविकृती /मानसीक दुर्बलता किंवा शारिरीकदृष्ट्या पांगळेपणा विकलांगता असलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या मुलांना संपूर्ण हयातभर कुटुंबा निवृत्तीवेतन देण्याबाबत	वित्त	०२ .०७ .१९९१	३८१
● सेवा निवृत्तीनंतरच्या पती / पत्नी यांना कुटुंब निवृत्तीवेतन मंजूर करणे	वित्त	०३ .०७ .१९९१	३८२
● अचानक नाहीशा झालेल्या व ठावटिकाणा माहीत नसलेल्या शासकीय कर्मचारी /निवृत्तीवेतनधारक यांच्या कुटुंबीयांना कुटुंबनिवृत्तीवेतन आणि उपदान मंजूर करण्याबाबत...	वित्त	०५ .०७ .१९९१	३८३
● राज्य शासकीय मृत कर्मचारी /निवृत्तीवेतनधारक यांच्या अपत्यांना जन्मक्रमानुसार कुटुंबनिवृत्तीवेतन देणेबाबत...	वित्त	२४ .०९ .१९९१	३८५
● विभागीय किंवा न्यायीक कार्यवाही प्रलंबित असलेल्या प्रकरणी तात्पुरते निवृत्तीवेतन मंजूर करण्याबाबत . . .	वित्त	२५ .०६ .१९९२	३८५
● निवृत्तीवेतनाच्या अंशराशीकृत मूल्याच्या रकमेतून शासकीय येणे रकमांची वसूली न करण्याबाबत... परिपत्रक . .	वित्त	२७ .०७ .१९९२	३८६
● राज्य शासकीय मृत कर्मचारी /निवृत्तीवेतनधारक यांच्या अपत्यांना जन्मक्रमानुसार कुटुंबनिवृत्तीवेतन देणेबाबत .	वित्त	२४ .०९ .१९९२	३८७
● रुग्ण म्हणून सेवानिवृत्त होणा-या कर्मचा-यांना शिल्लक रजेचे रोग्र सममूल्य देण्याबाबत	गृह	०३ .११ .१९९२	३८७
● महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन)नियम १९८२ च्या नियम १३० मध्ये सुधारणा . . . अधिसूचना . . .	वित्त	२३ .०१ .१९९३	३८८
● शासकीय कर्मचा-यांची नियत सेवावय पूर्वी सेवानिवृत्ती , मंत्रालयातील विभागातील तसेच मंत्रालयाबाहेरील व राज्यातील इतर कार्यालयातील,चतुर्थ श्रेणी कर्मचा-यांच्या पुनर्विलोकन संबंदात (पुनर्विलोकन समित्या अभिवेदन समित्या स्थापन करण्याबाबत . .	वित्त	१७ .०७ .१९९३	३८९
● अचानक नाहीशा झालेल्या व ठावटिकाणा माहीत नसलेल्या शासकीय कर्मचारी /निवृत्तीवेतनधारक यांच्या कुटुंबीयांना कुटुंबनिवृत्तीवेतन आणि उपदान मंजूर करण्याबाबत... .	वित्त	०७ .१० .१९९३	३९०
● निवृत्तीवेतनधारकांना त्यांच्या निवृत्तीवेतनाचे अंशराशीकृत मूल्य वेळेवर अदा करण्याबाबत.....परिपत्रक...	वित्त	१४ .०१ .१९९४	३९०
● नियत वयोमान सेवानिवृत्त होताना शासकीय कर्मचा-यांच्या खाती शिल्लक असलेल्या अर्धवेतनी रजेचे रोग्रिकरण...	वित्त	०७ .०५ .१९९४	३९१
● निवृत्तीवेतन व उपदान प्राधिकृत करण्यासंबंधीच्या विहित कार्यपध्दतीसंबंदात . . . काही सूचना . . परिपत्रक . .	वित्त	१६ .०७ .१९९४	३९२
● नियत वयोमानानुसार सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांना सेवानिवृत्तीनंतर शासन सेवेत पुनर्नियुक्ती देण्याबाबत	साप्रवि	०३ .०९ .१९९४	३९३

विवाम .

● जेथे अपत्य सेवानिवृत्तीनंतरचे आहे किंवा सेवानिवृत्तीनंतर अपत्यामध्ये विकलांगता निर्माण झाली आहे अशा विविध कारणांमुळे निवृत्तीवेतन प्रदान आदेशांमध्ये पात्र अपत्यांची नावे नमूद करण्यात आली नसतील तर निवृत्ती वेतनधारकास त्याची इच्छा असल्यास पात्र अपत्यांची यादी निवृत्तीवेतन प्राधिकृत करणा-या अधिका-यांकडे सादर करू शकेल . . .	वित्त	२६.०४.१९९५	३९४
● शासकीय कर्मचा-याचा विवाह जरी त्याच्या सेवानिवृत्तीनंतर झालेला असला तरी म्हणजेच अशा सेवानिवृत्तीनंतरच्या पत्नी/पती यांनादेखील कुटुंबनिवृत्तीवेतन योजना १९६४ चे लाभ अनुज्ञेय राहतील : निवृत्तीवेतन प्रदान आदेशात सेवानिवृत्तीनंतरच्या पत्नी/पती यांच्या कुटुंब निवृत्तीवेतनाच्या अनुज्ञेयबाबतची नोंद घेण्यासाठी कार्यपध्दती . व याबाबत अधिक स्पष्टीकरण	वित्त	२७.०४.१९९५	३९४
● निवृत्तीवेतनधारक यांच्या कुटुंबियांना कुटुंब निवृत्तीवेतन आणि उपदान मंजूर करण्याबाबत . . स्पष्टीकरण . . .	वित्त	२६.०६.१९९५	३९५
● कुटुंब निवृत्तीवेतन, १९६४ स्पष्टीकरण	वित्त	१५.०७.१९९५	३९८
● स्वच्छेने/रुग्णतेने सेवानिवृत्त होणा-या किंवा करण्यात येणा-या शासकीय कर्मचा-यांना शिल्लक अर्जित रजेचे रोग्य सममूल्य मंजूर करण्यासंबंधातील खुलासा	वित्त	३०.११.१९९५	३९८
● विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या अर्जित / अर्धवेतनी रजेच्या रोग्य सममूल्य रकमेवर व्याज देण्याबाबत	वित्त	२०.०६.१९९६	३९९
● सेवानिवृत्त कर्मचा-यांच्या बाबतीत विभागीय चौकशीची प्रकरणे प्राथम्य क्रमाने पूर्ण करण्याबाबत ...परिपत्रक...	साप्रवि	२४.०२.१९९७	४०१
● सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांना निवृत्तीविषयक लाभ वेळेवर अदा करण्याबाबत . परिपत्रक....	वित्त	३१.०५.१९९७	४०२
● पुनर्विलोकनासाठी विचारात घ्यावयाचा गोपनीय अहवालाचा कालावधी . . . . .परिपत्रक .	साप्रवि	१९.०६.१९९८	४०३
● सेवानिवृत्त झालेल्या कर्मचा-यांचे निवृत्ती विषयक सर्व फायदे देण्याच्या बाबतीत शिस्तभंग विषयक प्राधिका-यांकडून करावयाची कार्यवाही . महसूल व वन विभाग	०६.१०.१९९८	४०५	
● महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन)नियम, १९८२ मध्ये फेरबदल करण्याबाबत	वित्त	२९.०७.१९९९	४०५
● निवृत्तीवेतन धारकांकडून शासनाला येणे असलेल्या तसेच त्याला अतिप्रदान झालेल्या रकमांची वसुली करण्याबाबतची कार्यपध्दती	वित्त	१२.०८.१९९९	४०८
● महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२मध्ये फेरबदल करण्याबाबत	वित्त	१५.११.१९९९	४०९
● १९९६ पूर्वीच्या निवृत्तीवेतनधारकांच्या /कुटुंब निवृत्तीवेतन धारकांच्यावाढीव कुटुंब निवृत्तीवेतनात सुधारणा करण्याबाबत .	वित्त	२९.०९.२०००	४१५
● केवळ वैद्यकीय कारणास्तव घेतलेली असाधारण रजा निवृत्तीवेतनासाठी हिशोबात घेण्याबाबत	वित्त	१५.०१.२००१	२२१

● रजा निवृत्ती वेतनासाठी विचारात घेणे .नियम ३५ मध्ये सुधारणा . वित्त	०५ .०२ .२००१	४२०
● निवृत्तिवेतन धारकांना निवृत्तिवेतन विहित दिनांकाला मिळण्यास होत असलेला विलंब टाळण्यासाठी करावयाची उपाययोजना... वित्त	१७ .०७ .२००१	४२०
● १ जानेवारी १९९६ पूर्वीच्या निवृत्तिवेतनधारकांच्या निवृत्तिवेतनात /कुटूंब निवृत्तिवेतनात सुधारणा करण्याबाबत . वित्त	१९ .०७ .२००१	४२१
● सेवानिवृत्ती उपदान/ मृत्यु उपदानाची रोग्यून ठेवलेली रक्कम मुक्त करण्याबाबत . . . . . वित्त	१८ .०८ .२००१	४२२
● तात्पुरत्या निवृत्तिवेतन/उपदानाच्या प्रदानासंबंधी .... वित्त	१८ .०८ .२००१	४२३
● अंशतः राज्य शासनाकडे व अंशतः केद्र शासनाकडे/स्वायत्त संस्थांकडे सेवा केलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या मृत्युनंतर त्यांच्या कुटुंबियांस एकच कुटूंब निवृत्तीवेतन मंजूर करण्याबाबत .वित्त	१२ .०९ .२००१	४२३
● महाराष्ट्र-कर्नाटक सीमा आंदोलनात मृत्यु पावलेल्या तसेच सीमावर्ती क्षेत्रात मृत्यु पावलेल्या व्यक्तींना “ हुतात्मा ” घोषित करण्याबाबत व त्यांच्या नातेवाईकांना निवृत्तीवेतन देण्याबाबत . वित्त	२७ .०९ .२००१	४२४
● निवृत्तिवेतनधारकांच्या निवृत्तिवेतनासंबंधी प्रादेशिक भाषा परीक्षा उत्तीर्ण झाल्याबाबतची नोंद सेवा पुस्तकात नसल्याबाबत आक्षेप .वित्त	२९ .१२ .२००१	४२६
● हयात असल्याची खात्री करून घेण्यासाठी निवृत्तिवेतन संवितरण अधिका-याला निवृत्तिवेतन धारकाने त्याच्या निवासस्थानी येण्याची विनंती केल्यास निवृत्तिवेतन धारकाने शासनाला प्रदान करावयाच्या आकारात सुधारणा करणेबाबत . . . . . वित्त	३१ .१२ .२००१	४२६
● निवृत्तिवेतनधारक/कुटुंबनिवृत्तिवेतनधारक यांना महागाई वाढीचे अतिप्रदान होण्याचे प्रसंग टाळण्यासाठी करावयाची सुधारित उपाययोजना . ... .. वित्त	०४ .०३ .२००२	४२७
● पेन्शन अदालतचे प्रयोजन करण्याबाबत... .. साप्रवि	०५ .०७ .२००२	४२८
● नियत वयोमानानुसार सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यास सेवानिवृत्तीनंतर निवृत्तीवेतनविषयक लाभ अदा करणेबाबत . . . . . वित्त	०८ .०७ .२००२	४२९
● कार्यालय प्रमुखकडे नमुना ७ योग्यरित्या भरून लेखापरीक्षा अधिका-याकडे पाठविण्याबाबत . (ना विभागीय चौकशी प्रमाणपत्र) .वित्त	२९ .०८ .२००२	४३०
● ज्या राज्य शासकीय कर्मचा-यांनी सरकारी क्षेत्रातील उपक्रमामध्ये/स्वायत्त संस्थांमध्ये /स्थानिक संस्था इ .मध्ये स्वतःला सामावून घेतल्यानंतर एक एकमी ठोक रक्कम स्विकारली अशा कर्मचा-यांच्या बाबतीत अंशराशीकरणाच्या दिनांकापासून १५ वर्षांचा कालावधी पूर्ण झाल्यानंतर निवृत्तीवेतनाचा १/३ इतका अंशराशीकृत भाग पुनःस्थापित करणे . . १५ वर्षांच्या कालावधीची परिगणना . . . . . वित्त	०५ .०४ .२००३	४३०
● शासकीय कर्मचा-यांने सेवा निवृत्तीच्या वेळी स्थायी पद /स्थायित्त्व प्रमाणपत्र धारण केलेले असल्यासंबंधीची अट . . वित्त	०२ .०६ .२००३	४३१

● महाराष्ट्र नागरी सेवा नियम- अधिकारांचे प्रत्यायोजन . . महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम १९८२ . नियम १०(५),६५ व ६६, नियम २७, नियम ४०, ४६, नियम ६७ व शा.नि.वि.वि.क्र. PEN 1080/CR 210/SER-4 Dt 28.4.1981.	वित्त	०२ .०६ .२००३	१४०
● ५० % महागाई भत्याचे /महागाई वाढीचे सेवानिवृत्ती लाभांच्या प्रयोजनासाठी विलिनीकरण	वित्त	२० .०७ .२००४	४३२
● सेवानिवृत्तीपूर्वीची असाधारण रजा मंजूर करण्याचे अधिकार मंत्रालयीन विभागांना प्रत्यायोजित करण्याबाबत	वित्त	२३ .०८ .२००५	४३३
● राज्य शासनाच्या सेवेत १ नोव्हेंबर २००५ रोजी किंवा त्यानंतर नियुक्त होणा-या कर्मचा-यांसाठी नवीन अंशदान निवृत्तीवेतन योजना लागू करण्याबाबत	वित्त	३१ .१० .२००५	४३५
● भविष्य निर्वाह निधीच्या रकमेतून शासनाला येणे रकमा/ शासन नुकसान यांची वसुली न करण्याबाबत . परिषद	साप्रवि	२३ .०१ .२००६	४३८
● महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ च्या नियम ६८ मध्ये सुधारणा	वित्त	२९ .०६ .२००६	४३९
● ५० % महागाई भत्याचे /महागाई वेतनाचे वाढीचे सेवानिवृत्ती लाभांच्या प्रयोजनासाठी विलिनीकरण . . स्पष्टीकरण	वित्त	२० .०९ .२००६	४४०
● उपदानाची कमाल मर्यादा वाढविण्याबाबत	वित्त	१२ .०६ .२००७	४४१
● शासकीय कर्मचा-यांने सेवा निवृत्तीच्या वेळी स्थायी पद /स्थायित्व प्रमाणपत्र धारण केलेले असल्यासंबंधीची अट	वित्त	०४ .०१ .२००८	४४२
● ५० % महागाई भत्याचे /महागाई वाढीचे सेवानिवृत्ती लाभांच्या प्रयोजनासाठी विलिनीकरण... स्पष्टीकरण	वित्त	१८ .०२ .२००८	४४३
● नवीन परिभाषित अंशदायी निवृत्तीवेतन योजना...स्पष्टीकरण... श्री .प्रकाश लोखंडे, उप सचिव (सेवा), सामान्य प्रशासन विभाग	वित्त	२६ .०२ .२००८	४४३
			४५२

विवरण

विवरण .

शासन निर्णय व परिपत्रके ई .
अनुक्रमणिका

विषय	दिनांक	पृष्ठ
➤ Government servant Conduct Rules: Non bonafide use of medical intoxicants.	GAD 05.05.1961	२३८
➤ Departmental enquiries.. Examination of Witnesses ..	GAD 14.06.1961	२३८
➤ Candidates selected by the P.S.C. for Appointment to Ministerial post in Govt. Offices in Gr.Bombay..Transfer of..	GAD 12.09.1961	०१
➤ Qualifying Examination for promotion to higher posts or grade . Circular ..	GAD 11.10.1961	०१
➤ Govt.Servant Conduct Rules.. Need for Govt. Servant to refrain from drinking in public places. .. Circular ..	GAD 31.10.1961	२३८
➤ Suspension of Government Servant.Circular.	GAD. 14.11.1961	२३९
➤ Departmental Enquiries. .. Circular.	GAD 02 .01.1962	२३९
➤ Traps arranged by the Anti-Corruption and Prohibition Intelligence Bureau: <i>Co-operation of Govt. servants with the Anti corruption and Prohibition Intelligence Bureau inconnection with the----</i>	GAD 16.05.1964	२४०
➤ Holidays-Public and Optional.. attendance on..	GAD. 16.07.1964	१८५
➤ Procedure for entrusting the work of Investigatiion of case of malpractices in Government Offices.	Home 21.02.1972	२४१
➤ शासकीय पैशाची अफरातफर	साप्रवि ०६ .०९ .१९७२	२४२
➤ Government Servant Conduct.. Prohibiting Govt.Servant from accepting any complementary passes to visit Theatres, Performances etc. or to enter the auditorium without a valid ticket.	GAD 31.10.1973.	२४२
➤ Investigations for fixing responsibility : Expeditious completion of.	GAD 08.11.1973	२४३
➤ Persons temporarily appointed to Ministerial posts in Govt. Offices in Gr. Bombay pending availability of Public Service Commission selected candidates—Regulating of appointment of.	GAD 01 03.1974	०१

Vbm.

➤ Expeditious completion of Investigation in case of the Officers under suspension.	GAD	18.09.1974	२४४
➤ Post of Lower Grade Stenographers in certain Govt. Departments outside the Secretariate--Up gradation of as Higher Grade Stenographer.	GAD	03.10.1974	0२
➤ Maharashtra Released defence Services Personnel (Fixation of Pay and Seniority) Rules 1974. Orders	GAD	16.11.1974	0३
➤ Resignation –Recovery of one month’s Pay from a Govt. Servant who tenders resignation without giving prior notice. . . . . Circular...	GAD	27.11.1974	0४
➤ Leave concession....			
Grant of to Police personnel.	Home	17.07.1975	१८५
➤ Drinking by Govt, Servants...Restriction on..	GAD	27.08.1975	२४५
➤ Select List—Principles regulating- preparation and revising of.	GAD	11.09.1975	0५
➤ Temporary Govt. Servants..Extension of Benefit of Permanancy to.	GAD	19.09.1975	0६
➤ Promotion from Class IV services to Class III Services In Government Offices and Departments.	GAD	23.09.1975	0८
➤ Resignation from Govt. service : acceptance procedure and various other conditions.	GAD	20.05.1977	0९
➤ Departmental Examination Rules amending for granting exemption to candidates who are overaged.	GAD	01.11.1977	११
➤ Misappropriation of Government Money.. recovery of..	GAD	30.11.1978	२४५
➤ Departmental enquiries..Delegation of power to grant extension of time for completing the...	GAD	19.04.1979	११
➤ Departmental Examination Rules amending for granting exemption to candidates who are overaged.	GAD	19.04.1979	२४६
➤ Misuse of Govt. Quarters by Govt. Servant... Disciplinary action for.... Circular...	GAD	20.04.1979	२४९
➤ Departmental Examination Rules amending for granting exemption to candidates who are overaged.	GAD	10.07.1979	१२
➤ Grant of additional leave with facilities for its surrender and encashment to memebtrs of the State Police Constabulary.	Home	04.09.1979	१८६
➤ Consumption of intoxicating drinks and drugs by Govt. Servant. . . . .Circular.	GAD	20.09.1979	२५0
➤ Retrospective Promotion	GAD.	24.10.1979	१४

➤ Misuse of Govt. Quarters by Govt. Servant... Disciplinary action for... Circular...	GAD	21.11.1979	२५१
➤ Departmental Examination Rules amending for granting exemption to candidates who are overaged.	GAD	28.11.1979	१२
➤ बृहन्मुंबईतील शासकीय कार्यालयातील लिपिकवर्गीय पदे महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग अपुरस्कृत उमेदवारांच्या नियुक्त्या नियमाधीन करणे	साप्रवि	०१ .०३ .१९८०	१४
➤ Departmental Examination Rules Amending of-For granting exemption to candidates who are Overaged.	GAD	17.05.1980	१३
➤ The Maharashtra Civil Services (Conduct) Rules, 1979. Meanig of the term “Regular or reputed dealer ” used in rule 19 of the...	GAD	29.08.1980	२५२
➤ Epeditious completion of Investigation in cases of Govt. Servants under suspension. ..	Home	03.11.1980	२५२
➤ Release of withheld increment for not passing the examination within the prescribed time limit and number of chances..... Date of passing the Examination Clarification reg. ...Circular...	GAD.	02.12.1980	२५३
➤ Private trade or employment, under rule 16(2) of the Maharashtra Civil Services (Conduct) Rules,1979.	GAD	04.12.1980	२५४
➤ Employment of Freedom Fighters and their nominess in the matter of recruitment to Class III & Class IV posts in Govt. services.	GAD	02.03.1981	१६
➤ Prefixing and Suffixing Sunday & Public Holidays to Casual Leave.	F.D.	20.03.1981	१८७
➤ M.C.S.(D. & Appeal) Rules 1979.. Inspection of Documents by Govt. Servant facing Departmental Proceeding.	GAD	10.04.1981	२५४
➤ कुटुंब कल्याण कार्यक्रमाखाली संतती प्रतिबंधक शस्त्रक्रिया करून घेणा-या औद्योगिक व औद्योगिकेतर राज्य शासकीय कर्मचा-यांना विशेष नैमित्तिक रजा देण्याबाबत . .	वित्त	१४ .०७ .१९८१	१८८
➤ Counting of training period at the Police Training College, Nasik as qualifying service For pension purpose.	Home	23.07.1981	३३६
➤ Employmment to Project effected persons. Instructions regarding.. Circular.....	PWD	04.08.1981	१७
➤ विभागीय प्रमुखांनी केलेल्या बढती /बदलीस लवकर मान्यता देण्याबाबत... . परिपत्रक...	वित्त	१७ .०९ .१९८१	१८
➤ Imposing of Penalties under Govt. Servant Conduct, Discipline and Appeal Rules.	GAD	.17.11.1981	२५७

विवाम .

➤ अल्पसंख्यांक व मागासवर्गीय कर्मचा-यांच्या कार्यकारी पदावरील नियुक्तीसंबंधी	साप्रवि	२७ .११ .१९८१	१८
➤ The Maharashtra Civil Services (Regulation of Seniority) Rules 1982. . .	GAD	.1982	१९
➤ Reservation of vacancies for Economically Weaker Sections of society in Govt.,Quasi Govt.and Co-op.Service. Circular	GAD	03 .02.1982	२४
➤ Forwarding of application to the Union Public Service Commission from candidates serving under Govt..... Endorsement.....	GAD	10.02.1982	२४
➤ Forwarding of applications to UPSC from candidates serving under Govt.....	GAD		२५
➤ एका प्रकारच्या रजेचे दुस-या प्रकारच्या रजेत परिवर्तन करण्याबाबत .	वित्त	१९ .०२ .१९८२	१८९
➤ Recruitment to Govt. Service in vacancies reserved for Backward Classes notifying the vacancies to the Associations/ Organisations of Backward Classes.....Circular... .	GAD	12.03.1982	२६
➤ Misappropriation of Govt.Money.... Investigation for fixing responsibility for Expeditious Completion of... Circular.....	GAD	21.07.1982	२५७
➤ शारीरिक दृष्ट्या अपंग असलेल्या व्यक्तींना शासकीय सेवेत राखीव पदे	साप्रवि .	०१ .०३ .१९८३	२६
➤ Disciplinary action in respect of Police Officers Posted in C.I.D.(Int.Special Wing)..Letter from Home		16.03.1983	२५९
➤ चतुर्थश्रेणी सफाई कामगार ,स्वच्छक इत्यादि तत्सम पदांवरील सेवा भरतीच्या शैक्षणिक अहतेसंबंधी... .	साप्रवि	२३ .०३ .१९८३	२७
➤ कनिष्ठ पद /संवर्ग/सेवांमधून वरिष्ठ पद / संवर्ग / सेवांमधील पदोन्नती करतांना पाळावयाची तत्वे . . .	साप्रवि	१८ .०५ .१९८३	२७
➤ शासन सेवेतील पहारेकरी-चौकीदार यांच्या कामाचे तास, साप्ताहिक रजा, कामाचे स्वरूप यासंबंधी	साप्रवि	१९ .०९ .१९८३	२८
➤ सेवानिवृत्तीच्या लाभांसाठी अर्हताकारी सेवाकालाची करावयाची गणना	वित्त	०५ .१० .१९८३	३३७
➤ महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत घेण्यात येणा-या स्पर्धात्मक परीक्षा व नामनिर्देशनाने करावयाच्या नियुक्त्या यासाठी शासकीय कर्मचा-यांचे अर्ज आयोगाकडे पाठविण्याबाबत अवलंबावयाची कार्यपध्दती	साप्रवि	२८ .११ .१९८३	२९
➤ शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांनी एतदर्थ मंडळाच्या हिंदी भाषा परीक्षा उत्तीर्ण होण्याबाबत	साप्रवि	१७ .१२ .१९८३	३०
➤ अस्थायी शासकीय कर्मचा-याना स्थायी करणाचे फायदे देण्याबाबत . .	साप्रवि	१५ .०२ .१९८४	३१
➤ शासन सेवेत असतांना अपघाताने अपंगत्व आलेल्या कर्मचा-यांना पर्यायी नोकरी अनुकंपा तत्वावर जवळच्या नातेवाईकास देणेबाबत	साप्रवि	२२ .०२ .१९८४	३२

विवाम .

➤ एतदर्थ मंडळाच्या हिंदी भाषा परीक्षा बोली भाषा परीक्षेतून सूट मिळण्याबाबत	साप्रवि	२८.०५.१९८४	३२
➤ राजपत्रित अधिका-यासाठी व अराजपत्रित कर्मचा-यांसाठी मराठी भाषा परीक्षा	साप्रवि	१८.०६.१९८४	३२
➤ तीन महिन्यांच्या नोटीशीचा कालावधी समाप्त झाल्यावर शासकीय कर्मचा-यांची सेवानिवृत्ती आणि स्वेच्छा निवृत्तीनंतर अर्हताकारी सेवेत भर	वित्त	०१.१०.१९८४	३३७
➤ दिनांक १ जानेवारी १९६४ पूर्वी सेवानिवृत्त झालेल्या/मृत्यु पावलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या विधवांना कुटुंब निवृत्तीवेतन देणे	वित्त	१२.११.१९८४	३४०
➤ महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण) नियम १९८४ व त्यातील दोन नमुन्यांचे प्रमाणीकरण	वित्त	०३.१२.१९८४	३४३
➤ महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक)नियम १९७९,शासकीय कर्मचा-यांच्या शासनमान्य संघटनांची लेखा परीक्षा पुस्तके (हिशेव) नोंद वहा इ .दप्तर तपासणीबाबत	साप्रवि	१०.१२.१९८४	२६०
➤ M.C.S.(D. and Appeal) (Amendment) Rules 85. In Rule 9 MCS (D.& Appeal) Rule 1979 , Sub rule 4 substituted.	GAD	1985	२६१
➤ स्वातंत्र्य सैनिकांची नातेवाईक अवलंबीत व्यक्ती..... .	साप्रवि	१०.०१.१९८५	३३
➤ चतुर्थ श्रेणी कर्मचारी कार्यालयीन वेळेत गणवेश परिधान करणे...शिस्तभंगांची कार्यवाही . परिपत्रक...	साप्रवि	३१.०१.१९८५	२६०
➤ मान्यताप्राप्त संघटनेच्या बैठकीसाठी हजर राहण्यासाठी नैमित्तिक रजा	सर्व .बाधकाम	०६.०६.१९८५	१९०
➤ Post Recruitment Training Examination Rules 1984 For Junior.GradeClerks in the office of the Commr. of Police, Greater Bombay. Notification.	Home	17.06.1985	३४
➤ सेवानिवृत्तीद्वारे शासनाची सेवा अंतिमतः सोडून जाणा-या शासकीय कर्मचा-यांच्या वेतनाचे किंवा भत्त्यांचे अखेरचे प्रदान रोखून न धरणे	वित्त	२३.०७.१९८५	३४५
➤ विभागीय चौकशा त्वरीत निकाली काढण्याबाबत..... विभागीय चौकशांच्या विलंबाला कारणीभूत असलेल्या सर्वसाधारण त्रुटी व कारणे	साप्रवि	२४.१२.१९८५	२६३
➤ शारीरिक दृष्ट्या अपंग असलेल्या व्यक्तींना शासकीय सेवेत राखीव पद	साप्रवि	२२.०१.१९८६	३९
➤ शासन व्यवहारात मराठीचा १०० टक्के वापर	गृह	२३.०१.१९८६	२६६
➤ Rules regulating the Upper age limit for recruitment by nomination in Class I to Class IV Services..... Notification	GAD	28.01.1986	३९
➤ वयाच्या ५० /५५ वर्षांपलीकडे सेवेत रहाण्याची पात्रता अजमावण्याचा निकष	साप्रवि	१२.०५.१९८६	३४५

विनाम .

➤ फौजदारी आरोपाखाली दोषी ठरलेल्या सरकारी कर्मचा-यांच्या बाबतीत करावयाची कार्यवाही	साप्रवि	१२.०६.१९८६	२६७
➤ विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या मृत्यु नि सेवानिवृत्ती उपदानावर व्याज देण्याबाबत	वित्त	२३.०६.१९८६	३४६
➤ जनरल रिझर्व्ह इंजिनिअरिंग फोर्समधील कर्मचा-यांना महाराष्ट्र शासनातर्फे माजी सैनिकांना देण्यात येणा-या सुविधा उपलब्ध करणे	साप्रवि	२४.०६.१९८६	४१
➤ सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांची यादी तयार करणे व त्याची प्रत लेखा परीक्षा कार्यालयास पाठविणे .	वित्त	२८.०७.१९८६	३४७
➤ निवृत्तीवेतनाकरीता धरावयाच्या एकूण अर्हताकारी सेवेशी प्रत्यक्षपणे संबंधीत घटना सेवापुस्तकात सुस्पष्ट निर्देशित करणे .	वित्त	३०.०७.१९८६	३४८
➤ शासकीय कर्मचा-यांच्या रजा मंजूरीच्या प्रकरणाबाबत .	वित्त	०१.०९.१९८६	१९०
➤ महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९, नियम २ (क) (तीन) ची सुधारणा	साप्रवि	०२.०९.१९८६	२७२
➤ विभागीय चौकशी घेण्याबाबतची कार्यपध्दती...परिपत्रक	साप्रवि	११.०९.१९८६	२७३
➤ माजी सैनिकांची व्याख्या... अधिसूचना.....		२७.१०.१९८६	४१
➤ वृहत्सुंबईतील शासकीय कार्यालयात लिपिकवर्गीय पदावर तसेच मंत्रालयीन विभागव आयोगाच्या कार्यालयात सहाय्यकाच्या पदावर नेमणूका . . उमेदवारांना रूजू होण्यासाठी मुदत	साप्रवि	१४.११.१९८६	४२
➤ Recruitment Rules:- Clerk,Clerk-Typist and Typist In the Office of Govt.of Maharashtra. Outside Greater Bombay (Recruitment) Rules 1981.	GAD	18.12.1986	४३
➤ महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन)नियम १९८२ च्या नियम २७ मधील तरतुदीनुसार सेवानिवृत्त कर्मचा-यांविरूद्ध कार्यवाही करण्यासाठी मंजूरी आदेश व दोषारोप पत्राचे मराठी नमुने	साप्रवि	०२.०२.१९८७	३४९
➤ स्वातंत्र्य सैनिक/ भूमिगत स्वातंत्र्य सैनिक/आझाद हिंद (स्वातंत्र्य) सैनिक यांचे नामनिर्देशितास शासकीय सेवेत वर्ग ३ व वर्ग ४ च्या पदावर नोकरी मिळणेबाबत....	साप्रवि	१३.०३.१९८७	४४
➤ शारीरिक दृष्ट्या अपंग असलेल्या व्यक्तींना शासकीय सेवेत राखीव पदे	साप्रवि	०६.०४.१९८७	४५
➤ शासन सेवेतील कर्मचा-यांची / राजपत्रित अधिका-यांची जेष्ठता यादी तयार करणे व प्रसिध्द करण्याबाबत		२१.०४.१९८७	४५
➤ सेवा पुस्तक— दुसरी प्रत	वित्त	२८.०४.१९८७	४६
➤ विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या निवृत्तीवेतनावर व्याज देण्याबाबत	वित्त	१४.०५.१९८७	३५१
➤ निवृत्तीवेतन धारकाकडून हयातीचा दाखला घेण्याबाबत .	वित्त	१५.०५.१९८७	३५२
➤ C.C.S (CCA) Rules--- suspension of Govt. Servant involved in cases of dowry deaths.... Govt.of India. .... Ministry of Personnel Public Grievances..		22.06.1987	२७४

विवाम .

➤ शासकीय कर्मचा-यांसाठी स्वेच्छेने सेवा निवृत्त होण्याची योजना . वीस वर्षे होण्यापूर्वी दिलेल्या नोटिशीबाबत... परिपत्रक . .	वित्त	२४ .०६ .१९८७	३५२
➤ अस्थायी शासकीय कर्मचा-यांना निवृत्तीवेतनविषयक लाभ देणे .	वित्त	२१ .०८ .१९८७	३५३
➤ बृहन्मुंबईतील शासकीय कार्यालयातील लिपीक वर्गीय पदे महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग पुरस्कृत कर्मचा-यांच्या मुंबईवाहेर बदली संबंधी . परिपत्रक.....	साप्रवि	०३ .०९ .१९८७	४६
➤ सेवाभरतीसाठी सैन दलातील अधिका-यांना तसेच सैनिकांना द्यावयाच्या सवलती,राज्य शासनातील वर्ग १ व वर्ग २ मधील पदांच्या बाबतीत			४६
➤ निलंबनाधीन शासकीय सेवकांच्या प्रकरणांतील अन्वेषण / विभागीय चौकशा त्वरेने पूर्ण करणे . परिपत्रक . .	साप्रवि	२५ .०२ .१९८८	२७५
➤ शासकीय सेवेतील विवाहीत महिला कर्मचा-यांच्या बदल्या... . . सर्वसाधारण तत्वे... . . परिपत्रक...साप्रवि	१४ .०३ .१९८८		४७
➤ Pensionary Awards to the families of Police Officers & Men who are killed in action.....	Home	24.03.1988	३५४
➤ हुंडावळी संदर्भात गोवलेल्या शासकीय कर्मचा-यांना निलंबित करण्याबाबत . . . . परिपत्रक...	साप्रवि	३० .०३ .१९८८	२७६
➤ सेवेत असतांना कामास आलेल्या तसेच संघर्षात अथवा सेवेत असतांना अपंग झालेल्या संरक्षण सेवेतील व्यक्तीच्या कुटुंबियास शासकीय सेवेत नियुक्तीस सवलत . .	साप्रवि	२२ .०४ .१९८८	४८
➤ श्रीलंकेत पाठविलेल्या भारतीय शांतता रक्षक दलातील जखमी व अपंग झालेल्या जवानांना तसेच धारातीर्थी पडलेल्या जवानांच्या कुटुंबियांना विविध सलवती उपलब्ध करून देण्याबाबत	साप्रवि	२३ .०५ .१९८८	४९
➤ निवृत्ती वेतनाचा अंशराशीकृत भाग पुनःस्थापीत करणे...	वित्त	३० .०५ .१९८८	३५७
➤ शासकीय सेवेसाठी निवड करण्यात आलेल्या उमेदवारांनी भरून दिलेल्या साक्षांकन नमुन्याबाबत	गृह	१३ .०६ .१९८८	२७७
➤ भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-यांना रजेतील प्रवास सवलत .	साप्रवि	११ .०७ .१९८८	१९०
➤ विभागीय कार्यवाही .प्रथम श्रेणीच्या राज्यसेवेतील पोलीस अधिका-यांविरुद्ध करतांना अनुसरावयाची कार्यपध्दती . .	गृह	१२ .०८ .१९८८	२७८
➤ तिस-यावेली क्षयरोग/कुष्ठरोग/कर्करोग/पक्षघात रजा मंजूर करण्याबाबत	साप्रवि	१९ .०९ .१९८८	१९४
➤ माजी सैनिक/प्रकल्पग्रस्त/शारीरिक दृष्ट्या अपंग/ स्वातंत्र्य सैनिक /संपकालीन कर्मचारी यांना शासकीय सेवेत वर्ग ३ व वर्ग ४ मधील आरक्षित पदांवर तसेच पसंतीक्रमाने देण्यात येणा-या पदांवर नियुक्ती देण्याबाबतची अंमलबजावणी योग्य रितीने व काटेकोरपणे करण्याबाबत	साप्रवि	२१ .१२ .१९८८	५०
➤ Retirement of a Govt. Servant on expiry of 3 months Notice period.	F.D.	29.12.1988	३५९
➤ महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ नियमशिथिल करून दीर्घकालीन असाधारण रजा मंजूर करण्याबाबत .	वित्त	०७ .०१ .१९८९	१९५

➤ अनुक्रंपा निवृत्तिवेनाचे अंशराशीकरण	वित्त	२७.०२.१९८९	३५९
➤ महाराष्ट्र दुय्यम सेवा निवड मंडळ आणि प्रादेशिक दुय्यम सेवा निवड मंडळ यांच्या मार्फत घेण्यात येणा-या स्पर्धात्मक परीक्षा व नामनिर्देशनाने करावयाच्या नियुक्त्या यांसाठी शासकीय कर्मचा-यांचे अर्ज निवड मंडळाकडे पाठविण्याबाबत अंमलात आणावयाची कार्यपध्दती	साप्रवि	२३.०३.१९८९	५०
➤ शासकीय कर्मचा-यांची नियत सेवावधीपूर्वी सेवानिवृत्ती . . वयाच्या ५०/५५ वर्षापलिकडे/अर्हताकारी सेवेच्या ३० वर्षांच्या कालावधीपुढे सेवेत राहण्याची शासकीय कर्मचा-यांची पात्रापात्रता अजमवण्याचा निकष...	साप्रवि	०१.०४.१९८९	३६०
➤ गडचिरोली जिल्ह्यात व चंद्रपूर जिल्ह्याच्या निवडक क्षेत्रात पोलीस दलातील व इतर विभागातील शासकीयकर्मचारी सेवेत असताना व आपले कर्तव्य बजावीत असताना समाज विघातक शक्तीकडून मृत्युमुखी पडल्यास त्यांच्या कुटुंबियांना नुकसानभरपाई व विशेष कुटुंब निवृत्तीवेतन देण्याबाबत	गृह	१०.०४.१९८९	३६०
➤ राज्य शासकीय कर्मचा-यांच्या राष्ट्रीय किंवा आंतरराष्ट्रीय खेळ स्पर्धामधील सहभागामुळे होणा-या अनुपस्थितीचा कालावधी नियमित करण्याबाबत	वित्त	११.०५.१९८९	१९६
➤ राज्य शासकीय कर्मचा-यांना त्यांच्या अर्हताकारी सेवेबाबतची सूचना देण्याबाबत... परिपत्रक.....	वित्त	३०.०५.१९८९	३६१
➤ स्वातंत्र्य सैनिकांना शासकीय सेवेत वर्ग ३ आणि वर्ग ४ या पदांवर सेवाप्रवेशासाठी सवलती मिळणेबाबत . . स्वातंत्र्य सैनिकांची नातेवाईक अवलंबीत व्यक्ती	साप्रवि	०१.०६.१९८९	५१
➤ कुटुंब निवृत्तीवेतन जुळ्या अपत्यांना करावयाच्या प्रदानाच्या विनियमनाबाबत	वित्त	१२.०६.१९८९	३६२
➤ कनिष्ठ पद/ संवर्ग/सेवामधून वरिष्ठ पद /संवर्ग/ सेवामधील पदोन्नती करताना पाळावयाची तत्वे	साप्रवि	०१.०८.१९८९	५२
➤ सैनिकांची नातेवाईक अवलंबीत व्यक्ती	साप्रवि	२०.०९.१९८९	५१
➤ सेवानिवृत्ती उपदान / मृत्यु उपदान या प्रयोजनासाठी अर्हताकारी सेवेचा कालावधी गणण्याबाबत.....परिपत्रक..	वित्त	१३.१२.१९८९	३६२
➤ कुटुंब निवृत्तीवेतन १९६४ . . खुलासा	वित्त	१५.०१.१९९०	३६३
➤ विमुक्त जाती व भटक्या जमाती आणि इतर मागासवर्ग . . यादीमध्ये सुधारणा	समाज कल्याण	१७.०१.१९९०	५३
➤ महाराष्ट्र लोकसेवा व राज्य/प्रादेशिक निवड मंडळ अपुरस्कृत कर्मचा-यांच्या बाबतीत परीक्षेसाठी कालावधी मोजतांना विचारात घ्यावयाचा नियुक्तीचा दिनांक	साप्रवि	२३.०१.१९९०	५४
➤ दि . १.१.१९८६ पूर्वीपासूनच्या दिनांकापासून सेवानिवृत्तीपूर्व रजेवर असलेल्या परंतु दि . १.१.१९८६ नंतर निवृत्त झालेल्या कर्मचा-यांना लागू करण्याबाबत... महाराष्ट्र नागरी सेवा (सुधारीत वेतन) नियम १९८८..... परिपत्रक	वित्त	३१.०१.१९९०	३६३

➤ निवृत्तीवेतन धारकांकडून शासनाला येणे असलेल्या रकमांची वसुली तसेच निवृत्तीवेतनधारकांना चुकीने/ जादा निवृत्तीवेतनाची रक्कम प्रदान करण्यात आलेली रक्कम वसूल करणेबाबत	वित्त	०५ .०२ .१९९०	३६४
➤ २० वर्षांच्या अर्हताकारी सेवेनंतर स्वेच्छा निवृत्तीसाठी मान्य युध्दसेवा/सैनिकी सेवा विचारात घेण्याबाबत	वित्त	०९ .०२ .१९९०	३६५
➤ M.C.Services (Commutation of Pension) Rules, 1984- Submission of application for Commutation of pension.	F.D.	03.03.1990.	३६५
➤ Fixation of Pay of re-employment Pensioners---discontinuance of deduction of Pension Equivalent of death cum retirement Gratuity.	F.D.	16.03.1990	३६६
➤ निवृत्तीवेतनधारकांची पुनर्नियुक्तीवरील वेतननिश्चिती मृत्यु नि सेवा उपदानाचे निवृत्तीवेतन सममूल्य वजा न करणेबाबत	वित्त	१६ .०३ .१९९०	३६७
➤ Restoration of Commuted Portion of Pension after 15 years.	F.D.	28.03.1990	३६८
➤ असाधारण रजेवर असतांना स्वेच्छानिवृत्ती... परिपत्रक...	वित्त	१० .०४ .१९९०	१९७/३६८
➤ मागासवर्गीयांच्या सरळ सेवा भरती आणि पदोन्नती बाबतचे आरक्षण,अनुपेश इत्यादी संबंधी विवरणपत्र सूचना फलकावर लावण्याबाबत करावयाची कार्यवाही	साप्रवि	१० .०५ .१९९०	५४
➤ शासकीय कर्मचा-यांच्या मुलांमध्ये किंवा मुलींमध्ये मनोविकृती किंवा मानसिक दुर्बलता ईत्यादि निर्माण झालेली असल्यास त्यांना हयातभर कुटुंब निवृत्तीवेतन देण्याबाबत	वित्त	१६ .०५ .१९९०	३६९
➤ पुनर्विलोकन करून मुदतपूर्व सेवानिवृत्त केलेल्या शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांना अभिवेदन समितीच्या शिफारशीच्या आधारे परत सेवेत रुजू करून घेतल्यास खंडित कालावधी नियतीत करण्याबाबत	साप्रवि	.०५ .१९९०	३७०
➤ प्रकल्पग्रस्त व्यक्ती अथवा त्यांच्यावर अवलंबून असलेल्या व्यक्तींच्या नेमणूका दुय्यम सेवा निवड मंडळाच्या कक्षेतून वगळण्याबाबत . परिपत्रक...	साप्रवि	१८ .०६ .१९९०	५५
➤ Expeditious completion of Departmental Enquiries....providing Vehicles to Enq.Officers. GAD 21.06.1990	GAD	21.06.1990	२७९
➤ स्थायी किंवा अस्थायी राज्य शासकीय कर्मचा-याला सेवाकालामध्ये मृत्यु आल्यास त्याच्या कुटुंबियांना तात्कालीक आवश्यकता पूर्ण करण्यासाठी द्यावयाच्या अग्रिमाच्या रकमेत वाढ करण्याबाबत	वित्त	१० .०७ .१९९०	३७०
➤ सेवाप्रवेश नियम .पदोन्नतीसाठी पूर्वअट म्हणून निम्न संवर्गात /सेवेत/श्रेणीत किमान सेवेसंबंधीची अट विहित करणे	साप्रवि	०४ .०९ .१९९०	५६
➤ महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिक्षा व अपील)नियम १९७९ मध्ये सुधारणा	साप्रवि	१२ .१० .१९९०	२७९

विवाम .

➤ शासकीय सेवेसंबंधीच्या बाबतीत अशासकीय व्यक्तींकडून किंवा इतर प्रकारे दबाव आणण्याचा प्रयत्न करणे . . .	गृह	२६.१०.१९९०	२८१
➤ अर्जित रजा परिगणना करण्याच्या पध्दतीत सुधारणा...	वित्त	०९.११.१९९०	१९८
➤ महाराष्ट्र दुय्यम सेवा निवड मंडळ व प्रादेशिक दुय्यम सेवा निवड मंडळे लिपिक वर्गीय पदांसाठी मुलाखत न घेता फक्त लेखापरिक्षेतील गुणवत्तेनुसार निवड करण्याबाबत . . .	साप्रवि	२९.११.१९९०	५६
➤ महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ११६ मध्ये सुधारणा .अधिसूचना	वित्त	१४.१२.१९९०	३७१
➤ अर्जित रजा परिगणना करण्याच्या पध्दतीत सुधारणा .	वित्त	०१.०१.१९९१	२००
➤ निवृत्तीवेतनाचे प्रदान . . पूर्ण रूपयांत पूर्णांकित करणे .	वित्त	०७.०१.१९९१	३७२
➤ अनुसूचित जातीमधून बौद्ध धर्मात धर्मांतर केलेल्यांना अनुसूचित जातीचे समजण्याबाबत	समाज कल्याण	१४.०१.१९९१	५७
➤ स्वातंत्र्य सैनिक व त्यांचे नामनिर्देशित यांना शासन सेवेत वर्ग ३ व वर्ग ४ मधील पदांवर नेमणूकीसाठी वयोमर्यादित सवलत .	साप्रवि	२२.०१.१९९१	५८
➤ कुटुंब निवृत्तीवेतन १९६४ . . स्पष्टीकरण	वित्त	२२.०१.१९९१	३७२
➤ गुणवत्तेवर निवड झालेल्या मागासवर्गीयांच्या गटातील उमेदवारांना आरक्षित असलेल्या जागांच्या संदर्भात मोजण्यात येवू नये .याबाबतचा खुलासा	साप्रवि	२५.०१.१९९१	५८
➤ निवृत्ती वेतनाचा अंशराशीकृत भाग पुनःस्थापीत करणे .	वित्त	२८.०१.१९९१	३७४
➤ स्वातंत्र्य सैनिक/ त्यांचे नामनिर्देशित यांना शासकीय सेवेत वर्ग ३ आणि वर्ग ४ मधील पदांवर नोकरी देण्याबाबत वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशांचे एकत्रिकरण... . . परिपत्रक.....	साप्रवि	०४.०३.१९९१	५९
➤ शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवा निवृत्तीच्या तारखेपूर्वी सहा महिन्यांचे आत महालेखापाल(लेखा व अनुज्ञेयता)१ किंवा २ महाराष्ट्र, मुंबई/ नागपूर यांचेकडे निवृत्तीवेतनाचे कागदपत्र पाठविणे	वित्त	०६.०३.१९९१	३७४
➤ महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या परिशिष्ट पाच मधील नमुना ७ ला सुधारणा	वित्त	२५.०३.१९९१	३७६
➤ पदोन्नती नाकारल्यामुळे उदभवणारे परिणाम व त्याबाबत अवलंबिण्याची कार्यवाही	साप्रवि	३०.०४.१९९१	६०
➤ विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या उपदानाच्या रकमेवरील व्याजाचे प्रदान	वित्त	०६.०५.१९९१	३७७
➤ राजपूत भामटा,परदेशी भामटा,परदेशी भामटी . . जाती दाव्याची तपासणीबाबत	समाज कल्याण	०८.०५.१९९१	६०
➤ मनोविकृती/मानसीक दुर्बलता किंवा शारिरीकदृष्ट्या पांगळेपणा/विकलांगता असलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या मुलांना संपूर्ण ह्यातभर कुटुंब निवृत्तीवेतन देण्याबाबत .	वित्त	०२.०७.१९९१	३८१
➤ सेवा निवृत्तीनंतरच्या पती/ पत्नी यांना कुटुंब निवृत्तीवेतन मंजूर करणे	वित्त	०३.०७.१९९१	३८२

विवाह .

➤ अचानक नाहीशा झालेल्या व टावटिकाणा माहीत नसलेल्या शासकीय कर्मचारी/निवृत्तीवेतनधारक यांच्या कुटुंबीयांना कुटुंबनिवृत्तीवेतन आणि उपदान मंजूर करण्याबाबत . . .	वित्त	०५ .०७ .१९९१	३८३
➤ एकावेळी उपभोगण्याच्या अर्जित रजेच्या मर्यादेमध्ये वाढ . .	वित्त	२० .०९ .१९९१	२०३
➤ महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम ८१ चा नियम ५०(२)...	वित्त	२४ .०९ .१९९१	३८५
➤ राज्य शासकीय मृत कर्मचारी /निवृत्तीवेतनधारक यांच्या अपत्यांना जन्मक्रमानुसार कुटुंबनिवृत्तीवेतन देणेबाबत...	वित्त	२४ .०९ .१९९१	३८५
➤ दारुबंदी कायद्याचा भंग करणा-या पोलीस अधिकारी/कर्मचारी यांना द्यावयाच्या विभागीय शिक्षाबाबतची मार्गदर्शक तत्वे .	गृह	३१ .१० .१९९१	२८२
➤ कार्यालयीन वेळेत शासकीय अधिकारी/ कर्मचारी यांना पान तंबाखू ,सुपारी यांचे सेवन न करणेबाबत . . .	साप्रवि	१४ .०२ .१९९२	२८३
➤ शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवापुस्तकात नोंदलेल्या जन्मादिनांकामध्ये दुरुस्ती करण्याबाबत	साप्रवि	२४ .०५ .१९९२	६१
➤ कार्यालयीन वेळेत शासकीय अधिकारी/ कर्मचारी यांना पान तंबाखू ,सुपारी यांचे सेवन न करणेबाबत . . .	साप्रवि	१४ .०२ .१९९२	२८३
➤ विभागीय किंवा न्यायीक कार्यवाही प्रलंबित असलेल्या प्रकरणी तात्पुरते निवृत्तीवेतन मंजूर करण्याबाबत . . .	वित्त	२५ .०६ .१९९२	३८५
➤ महाराष्ट्र राज्यामध्ये अन्य राज्यातून स्थलांतरीत झालेल्या अनुसूचित जातीच्या व्यक्तींना जातीचे प्रमाणपत्र देण्याबाबत .समाज कल्याण		०६ .०७ .१९९२	६२
➤ विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या उपदानाच्या रकमेवरील व्याजाचे प्रदान	वित्त	२४ .०७ .१९९२	३७९
➤ निवृत्तीवेतनाच्या अंशराशीकृत मूल्याच्या रकमेतून शासकीय येणे रकमांची वसूली न करण्याबाबत . . .	वित्त	२७ .०७ .१९९२	३८६
➤ म .ना .से . (शिक्षा व अपील)नियम १९७९ मधील नियम ९ . शिस्तभंग विषयक प्राधिका-याने शिक्षेचे अंतिम आदेश काढण्यापूर्वी अपचारी अधिकारी/कर्मचा-यास चौकशी अहवालाची प्रत पुरविणे . .	साप्रवि	२८ .०७ .१९९२	२८३
➤ राज्य शासकीय कर्मचा-यांच्या राष्ट्रीय किंवा आंतरराष्ट्रीय खेळ स्पर्धामधील सहभागामुळे होणा-या अनुपस्थितीचा कालावधी नियमित करण्याबाबत . . .	वित्त	३० .०७ .१९९२	२०३
➤ राज्य शासकीय मृत कर्मचारी/निवृत्तीवेतनधारक यांच्या अपत्यांना जन्मक्रमानुसार कुटुंबनिवृत्तीवेतन देणेबाबत .	वित्त	२४ .०९ .१९९२	३८७
➤ रुग्ण म्हणून सेवानिवृत्त होणा-या कर्मचा-यांना शिल्लक रजेचे रोख सममूल्य देण्याबाबत	गृह	०३ .११ .१९९२	३८७
➤ फौजदारी आरोपाखाली दोषी ठरलेल्या शासकीय सेवकांच्या प्रकरणात करावयाची कार्यवाही	साप्रवि	२९ .१२ .१९९२	२८४
➤ राजपत्रित अधिका-यांसाठी व अराजपत्रित कर्मचा-यांसाठी मराठी भाषा परीक्षा	साप्रवि	०१ .०१ .१९९३	६३
➤ महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन)नियम १९८२ च्या नियम १३० मध्ये सुधारणा . अधिसूचना . . .	वित्त	२३ .०१ .१९९३	३८८
➤ भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-यांना रजेतील प्रवास सवलत .साप्रवि		३० .०१ .१९९३	२०४

विषय .

➤ एकाच प्रकरणात गुंतलेल्या अनेक कर्मचा-यांबाबत विभागीय चौकशीची कार्यवाही	साप्रवि	०८ .०२ .१९९३	२८५
➤ प्रादेशिक निवड मंडळांनी शिफारस केलेल्या उमेदवारांना नियुक्ती देण्याबाबत	साप्रवि	१७ .०२ .१९९३	६३
➤ विभागीय चौकशी प्रकरणात साक्षीदारांची तपासणी	साप्रवि	०७ .०४ .१९९३	२८७
➤ निलंबन कालावधी धरून अनुपस्थितीच्या कालावधीबद्दल द्यावयाचे वेतन व भत्ते यांचे प्रदान विनाविलंब करणेबाबत .	वित्त	२७ .०५ .१९९३	२८८
➤ सेवांतर्गत पदविका अभ्यासक्रम,सेवा प्रवेशोत्तर प्रशिक्षण तसेच इतर विभागीय परिक्षांमध्ये आक्षेपार्ह वर्तन करणा-यांविरुद्ध करावयाची कारवाई	साप्रवि	२८ .०५ .१९९३	६४/२८८
➤ शासकीय सेवकांना पदोन्नतीसंदर्भात मानीव तारीख देण्याबाबत...प्रकरण तपासणी अधिकाराबाबत.....परिपत्रक...	साप्रवि	११ .०६ .१९९३	६५
➤ शासकीय कर्मचा-याची नियत सेवावय पूर्वी सेवानिवृत्ती मंत्रालयातील विभागातील तसेच मंत्रालया बाहेरील व राज्यातील इतर कार्यालयातील चतुर्थश्रेणी कर्मचा-यांच्या पुनर्विलोकन संबंधात पुनर्विलोकन समित्या,अभिवेदन समित्या स्थापन करण्याबाबत	वित्त	१७ .०७ .१९९३	३८९
➤ मतीमंद व्यक्तींच्या /मुलांच्या पालकांना इच्छित स्थळी बदली देण्याबाबत	साप्रवि	२६ .०८ .१९९३	६६
➤ अचानक नाहीशा झालेल्या व ठावटिकाणा माहीत नसलेल्या शासकीय कर्मचारी /निवृत्तीवेतनधारक यांच्या कुटूंबियांना कुटूंबनिवृत्तीवेतन आणि उपदान मंजूर करण्याबाबत	वित्त	०७ .१० .१९९३	३९०
➤ जे शासकीय कर्मचारी त्यांच्या मूळ नेमणुकीसाठी पात्र नव्हते अथवा अर्हता प्राप्त नव्हते असे नंतर आढळून येईल त्यांच्या विरुद्ध कारवाई करण्याबाबत	साप्रवि	१२ .१० .१९९३	२८९
➤ अनुकंपा तत्त्वावरील नियुक्ती :- “ लिपिक-टंकलेखक ” पदावर करण्याकारिता टंकलेखनाची अट शिथिल करणेबाबत .	साप्रवि	१६ .१० .१९९३	६६
➤ विभागीय चौकशी प्रकरणात अपचा-याच्या वतीने सेवेत असलेल्या कर्मचा-यास व सेवानिवृत्त कर्मचा-यास “बचाव सहाय्यक” म्हणून मदत करण्यास परवानगी देणेबाबत .	साप्रवि	२१ .१० .१९९३	२९०
➤ निवृत्तीवेतनधारकांना त्यांच्या निवृत्तीवेतनाचे अंशराशीकृत मूल्य वेळेवर अदा करण्याबाबत	वित्त	१४ .०१ .१९९४	३९०
➤ शासन सेवेतील पहारेकरी/चौकीदार यांच्या कामाचे तास, साप्ताहिक रजा, कामाचे स्वरूप यासंबंधी	साप्रवि	११ .०२ .१९९४	६७
➤ शासकीय कर्मचा-यांनी सचोटी व कर्तव्यपरायणता राखण्याबाबत .	साप्र वि	१८ .०२ .१९९४	२९१
➤ पदोन्नत्या : गोपनीय अभिलेख्यांच्या प्रतवारीचे निकष...	साप्रवि	२१ .०२ .१९९४	६८
➤ महाराष्ट्र दुय्यम सेवा निवड मंडळे व प्रादेशिक दुय्यम निवड मंडळामार्फत उमेदवारांची निवड . परिपत्रक	साप्रवि	०३ .०५ .१९९४	६९
➤ नियत वयोमान सेवानिवृत्त होताना शासकीय कर्मचा-यांच्या खाती शिल्लक असलेल्या अर्धवेतनी रजेचे रोग्वीकरण...	वित्त	०७ .०५ .१९९४	३९१

विवाम .

➤ सेवायोजन कार्यालयाने शिफारस केलेल्या उमेदवारांची कमाल वयोमर्यादा ग्राह्य धरण्याबाबत . . . . साप्रवि	२१.०५.१९९४	७०
➤ सेवा प्रवेश नियम . . पदोन्नतीसाठी पूर्वअट म्हणून निम्न संवर्गात किमान सेवेसंबंधीची अट परिविक्षाधीन कालावधीतील सेवा अनुभवासाठी ग्राह्य धरण्याबाबत . . . . साप्रवि	२३.०५.१९९४	७१
➤ शासकीय / निमशासकीय व शासन अनुदानित संस्थामधील सेवांमध्ये भरतीसाठी महिलाकरिता ३० % जागा आरक्षित ठेवणेबाबत . . . . महिला व बाल कल्याण	२२.०६.१९९४	७२
➤ पोलीस उप निरीक्षक पदावर सरळसेवा व पदोन्नतीने उमेदवारांची भरती करण्याबाबत . . . . गृह	०५.०७.१९९४	७३
➤ निवृत्तीवेतन व उपदान प्राधिकृत करण्यासंबंधीच्या विहित कार्यपध्दतीसंबंधात काही सूचना . . परिपत्रक . . वित्त	१६.०७.१९९४	३९२
➤ राजपत्रित शासकीय कर्मचा-यांना रजा मंजूर करण्याच्या आणि शासकीय कर्मचा-यांना अध्ययन रजा मंजूर करण्याच्या शक्ती प्रदान करणेबाबत . . . . वित्त	१६.०७.१९९४	२०५
➤ रजेशिवाय असलेल्या अनुपस्थितीच्या कालावधीचे भूतलक्षी प्रभावाने असाधारण रजेमध्ये परिवर्तन करण्यासंबंधातील अधिकार... (नियम ६३ (६) . . वित्त	१२.०८.१९९४	२०६
➤ अर्जित रजा परिगणना करण्याच्या पध्दतीत सुधारणा . . पोलीस दलातील अधिकारी/कर्मचारी यांना मिळणारी अतिरिक्त अर्जित रजा . . पत्र..... गृह	१६.०८.१९९४	२०७
➤ नियत वयोमानानुसार सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांना सेवानिवृत्तीनंतर शासन सेवेत पुनर्नियुक्ती देण्याबाबत . साप्रवि	०३.०९.१९९४	३९३
➤ महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम १९८१ च्या नियम ३८ खालील सूचना क्र.१ व २ नुसार कार्यवाही करण्याबाबत . . . . परिपत्रक . साप्रवि	२७.०९.१९९४	७५
➤ शासकीय सेवेत असताना दिवंगत/अकाली सेवानिवृत्त झालेल्या कर्मचा-यांच्या नातेवाईकांस अनुकंपा तत्वावर नियुक्ती देण्याबाबत . साप्रवि	२६.१०.१९९४	७६
➤ “ट्रैकिंग एक्सपिडीशनस ”मध्ये भाग घेणा-या शासकीय कर्मचा-यांना विशेष नैमित्तिक रजा मंजूर करणेबाबत . वित्त	३०.०३.१९९५	२०७
➤ विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या उपदानाच्या रकमेवरील व्याजाचे प्रदान . . . . . वित्त	२४.०४.१९९५	३७९
➤ जेथे अपत्य सेवानिवृत्तीनंतरचे आहे किंवा सेवानिवृत्तीनंतर अपत्यामध्ये विकलांगता निर्माण झाली आहे अशा विविध कारणांमुळे निवृत्तीवेतन प्रदान आदेशांमध्ये पात्र अपत्यांची नावे नमूद करण्यात आली नसतील तर निवृत्तीवेतनधारकास त्याची इच्छा असल्यास पात्र अपत्यांची यादी निवृत्तीवेतन प्राधिकृत करणा-या अधिका-यांकडे सादर करू शकेल . वित्त	२६.०४.१९९५	३९४
➤ शासकीय कर्मचा-यांचा विवाह जरी त्याच्या सेवानिवृत्तीनंतर झालेला असला तरी म्हणजेच अशा सेवानिवृत्तीनंतरच्या पत्नी/पती यांनादेखील कुटुंबनिवृत्तीवेतन योजना १९६४ चे लाभ अनुज्ञेय राहतील . . निवृत्तीवेतन प्रदान आदेशात सेवानिवृत्तीनंतरच्या पत्नी/पती यांच्या कुटुंब निवृत्तीवेतनाच्या अनुज्ञेयवावतची नोंद घेण्यासाठी कार्यपध्दती . व याबाबत अधिक स्पष्टीकरण . . . . वित्त	२७.०४.१९९५	३९४

➤ निवृत्तिवेतनधारक यांच्या कुटुंबियांना कुटुंब निवृत्तिवेतन आणि उपदान मंजूर करण्याबाबत . . स्पष्टीकरण.....परिपत्रक . .	वित्त	२६.०६.१९९५	३९५
➤ कुटुंब निवृत्तिवेतन, १९६४ स्पष्टीकरण	वित्त	१५.०७.१९९५	३९८
➤ प्रसुती रजेच्या विद्यमान तरतुदीमध्ये सूधारणा आणि मूल दत्तक घेण्या-या महिला शासकीय कर्मचा-यांना देय व अनुज्ञेय रजा मंजूर करण्याबाबत	वित्त	२८.०७.१९९५	२०८
➤ स्वेच्छेने/रुग्णतेने सेवानिवृत्त होणा-या किंवा करण्यात येणा-या शासकीय कर्मचा-यांना शिल्लक अर्जित रजेचे रोग्य सममूल्य मंजूर करण्यासंबंधातील खुलासा . .	वित्त	३०.११.१९९५	३९८
➤ अन्वेषण,चौकशी किंवा फौजदारी गुन्ह्याबाबत खटला प्रलंबीत असलेल्या शासकीय सेवकाच्या प्रकरणांचे पुनर्विलोकन . .	साप्रवि	१४.१२.१९९५	२९२
➤ शासकीय कर्मचा-यास/अधिका-यास कायमपणाच्या फायद्याचे प्रमाणपत्र देण्याबाबत	साप्रवि	१६.१२.१९९५	८१
➤ विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या उपदानाच्या रकमेवरील व्याजाचे प्रदान	वित्त	२८.१२.१९९५	३८१
➤ परिवीक्षाधीन अधिका-यांच्या विभागीय परीक्षा . .	साप्रवि	१०.०१.१९९६	८२
➤ विभागीय चौकशीअंती निलंबित कर्मचा-यांचा निलंबन कालावधी नियमित करणे	साप्रवि	२३.०१.१९९६	२९२
➤ महाराष्ट्र राज्यामध्ये अन्य राज्यातून स्थलांतरीत झालेल्या अनुमूचित जमातीच्या व्यक्तींना जातीची प्रमाणपत्रे देण्याबाबत	आदिवासी विकास	२७.०२.१९९६	८३
➤ पदोन्नती-विभागीय चौकशीची कार्यवाही सुरु असताना शासकीय सेवकास दिलेल्या पदोन्नतीचे नियमन करण्याबाबत .	साप्रवि	२२.०४.१९९६	८४/२९३
➤ विपश्यना रिसर्च इन्स्टिट्यूट, धम्मगिरी इगतपूरी, जिल्हा नाशिक या संस्थेमार्फत देण्यात येणा-या “ विपश्यना”(Vipassana) हे प्रशिक्षण घेऊ इच्छिणा-या शासकीय अधिका-यांना परिवर्तित रजा व प्रवास खर्च मंजूर करण्याबाबत	वित्त	१५.०५.१९९६	२०९
➤ विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या अर्जित/अर्धवेतनी रजेच्या रोग्य सममूल्य रकमेवर व्याज देण्याबाबत . .	वित्त	२०.०६.१९९६	३९९
➤ कुलवंतवाणी व वैश्यवाणी जातीचा इतर मागासवर्गात समावेश करण्याबाबत . ... .. समाजकल्याण ,सांस्कृतिक कार्य		२१.०८.१९९६	८५
➤ शासकीय सेवेत असताना दिवंगत/अकाली सेवानिवृत्त झालेल्या कर्मचा-यांच्या नातेवाईकांस अनुकंपा तत्वावर नियुक्ती देण्याबाबत .साप्रवि		२३.०८.१९९६	८६
➤ महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ . . नियम २(क) (तीन)... . शुध्दीपत्र... .	साप्रवि	०२.०९.१९९६	२९४
➤ Appointment on Compassionate Ground to the relatives of the Govt. Employees who expired while in service on premature retirement.....	GAD.	11.09.1996	८८
➤ जे शासकीय कर्मचारी त्यांच्या मूळ नेमणूकीसाठी पात्र नव्हते अथवा अर्हताप्राप्त नव्हते असेनंतर आढळून येईल त्यांच्या विरुद्ध कारवाई करण्याबाबत	साप्रवि	३१.१०.१९९६	२९५

विवाम .

➤ एकाकी पदाच्या आरक्षणाबाबत	साप्रवि	०२ . ११ . १९९६	८९
➤ सेवा प्रवेश नियम :- पदोन्नतीसाठी पूर्वअट म्हणून निम्न संवर्गात किमान सेवेसंबंधीची अट . . परिर्विक्षाधीन कालावधीतील सेवा अनुभवासाठी ग्राह्य धरण्याबाबतचे आदेश मागे घेण्याबाबत .	साप्रवि	१७ . ०२ . १९९७	८९
➤ सेवानिवृत्त कर्मचा-यांच्या बाबतीत विभागीय चौकशीची प्रकरणे प्राथम्य क्रमाने पूर्ण करण्याबाबत ...परिपत्रक...	साप्रवि	२४ . ०२ . १९९७	२९६/४०१
➤ शासन सेवेतील तदर्थ (Adhoc) अस्थायी नियुक्त करण्यात आलेल्या कर्मचा-यांना रजा	वित्त	०१ . ०३ . १९९७	२१०
➤ प्रकल्पग्रस्त व्यक्ती व त्यांच्यावर अवलंबून असलेल्या व्यक्तींना नोकरीसाठी देण्यात येणारे प्रमाणपत्र प्रकल्पग्रस्त व्यक्तींवर अवलंबून असणा-या व्यक्तीत कायदेशीर दत्तक पुत्राचा समावेश करण्याबाबत . . . . . महसूल व वन		२० . ०३ . १९९७	९०
➤ सरळसेवा प्रवेश व पदोन्नतीसाठी सुधारित विंदु नामावली विहित करण्याबाबत	साप्रवि	२९ . ०३ . १९९७	९१
➤ शासन सेवेतील मागासवर्गीय/अमागासवर्गीय कर्मचारी /अधिकारी यांची पदोन्नत संवर्गात आपापसातील ज्येष्ठता विनियमित करण्याबाबत	साप्रवि	१९ . ०४ . १९९७	९५
➤ सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांना निवृत्ती विषयक लाभ वेळेवर अदा करण्याबाबत .....परिपत्रक....	वित्त	३१ . ०५ . १९९७	४०२
➤ इतर मागासवर्गीय जातीमधील उन्नत आणि प्रगत व्यक्ती /गट (क्रिमी लेअर) वगळून आरक्षणाचे फायदे देण्याबाबत निकष निश्चित करण्याबाबत . . . . . समाज कल्याण		०५ . ०६ . १९९७	९६
➤ रजा नियमातील सुधारणा... शुध्दीपत्रक	वित्त	२४ . ०९ . १९९७	२१२
➤ शासकीय सेवेत असतांना दिवंगत/अकाली सेवानिवृत्त झालेल्या कर्मचा-यांच्या नातेवाईकास अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती देणे	साप्रवि	०४ . १० . १९९७	९७
➤ शासनातील उच्चपदस्थ अधिका-यांनी वृत्तपत्रीय माध्यमातून महत्त्वपूर्ण बाबींसंबंधी निवेदन किंवा भाष्य करण्याबाबत .	साप्रवि	०३ . ११ . १९९७	२९६
➤ सेवा पुस्तकाची दुसरी प्रत सर्व राज्य शासकीय कर्मचा-यांना विनामुल्य देण्याबाबत	वित्त	११ . ११ . १९९७	९८
➤ इतर मागासवर्गीय/विशेष मागास प्रवर्गातील स्त्री अमागासवर्गीय व्यक्तीशी विवाह केल्यास घावयाच्या सवलती . . . . . समाज कल्याण		१८ . ११ . १९९७	९९
➤ फौजदारी कार्यवाहीच्या तुलनेत विभागीय कारवाई .	साप्रवि	१८ . ११ . १९९७	२९७
➤ शासकीय सेवकांच्या नियतकालिक बदल्यासंदर्भात धोरण .	साप्रवि	२७ . ११ . १९९७	१००
➤ शासकीय सेवेचा राजीनामा स्विकारण्यासंबंधातील सर्वसाधारण मार्गदर्शक सूचना	साप्रवि	०२ . १२ . १९९७	१०३
➤ महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिक्षा व अपील) नियम १९७९ मधील नियम ५ मध्ये उप नियम (१) मध्ये सुधारणा . .	साप्रवि	०५ . ०२ . १९९८	२९८

विभाग .

➤ शासकीय कर्मचा-तांनी १४ वर्षांखालील मुलांना कामावर ठेवण्यास प्रतिबंध . . . . .परिपत्रक	साप्रवि	१७.०३.१९९८	३००
➤ कुटुंब कल्याण कार्यक्रमासाठी संतती प्रतिबंधक शस्त्रक्रिया करून घेणा-या औद्योगिक व औद्योगिकेतर राज्य शासकीय शासकीय कर्मचा-यांना विशेष नैमित्तिक रजा देण्याबाबत .	वित्त	२०.०३.१९९८	२१२
➤ अपंग व्यक्ती (समान संधी, संपूर्ण सहभाग व हक्कांचे संरक्षण) अधिनियम १९९५ नुसार शासन सेवेतील पदांवर शारिरिकदृष्ट्या अपंगांसाठी आरक्षण ठेवण्याबाबतची कार्यपद्धती... . .	साप्रवि	०२.०५.१९९८	१०८
➤ पोलीस उप निरीक्षक (सेवा प्रवेश) नियम १९९५ च्या नियम ३ च्या खंड (क) च्या उपखंड (एक) मध्ये सुधारणा... वय मर्यादा वाढविणे	गृह	२२.०५.१९९८	११०
➤ पुनर्विलोकनासाठी विचारात घ्यावयाचा गोपनीय अहवालाचा कालावधी . . . . .परिपत्रक	साप्रवि	१९.०६.१९९८	४०३
➤ निनावी व खोट्या सहीने शासनाकडे आलेल्या अर्जावरील कार्यवाही	साप्रवि	०३.०७.१९९८	३०१
➤ महिलांविषयी धोरण: पोलीस शिपाई व अधिकारी पदावर कार्यरत असलेल्या महिला व पुरुषांकरिता एकच संवर्ग करण्याबाबत	गृह	१८.०७.१९९८	११०
➤ विपश्चना रिसर्च इन्स्टिट्यूट धम्मगिरी, इगतपूरी, जिल्हा : नाशिक या संस्थेमार्फत घेण्यात येणारे विपश्चना प्रशिक्षण...	वित्त	२१.०७.१९९८	२१३
➤ विशेष मागस प्रवर्गाकरिता शासकीय/निमशासकीय सेवेत आरक्षण	साप्रवि	२६.०७.१९९८	१११
➤ शासकीय कर्मचारी/ अधिकारी यांना संगणक/ माहिती तंत्रज्ञान यासाठी अध्ययन रजा मंजूर करण्याबाबत	साप्रवि	२७.०७.१९९८	२१३
➤ शासकीय /निमशासकीय इत्यादी सेवेतील एकाकी पदांना (Isolated Post) लागू करण्यात आलेले आरक्षण रद्द करण्यासंदर्भात	साप्रवि	२१.०९.१९९८	१११
➤ म.ना.से. (वर्तणूक) नियम १९७९ च्या नियम १९ च्या उपनियम ३ नंतर उपनियम ३ अ .समाविष्ट करणे... . .	साप्रवि	२८.०९.१९९८	३०२
➤ अपंग व्यक्तींना शासन सेवेत वर्ग ३ व वर्ग ४ च्या पदावर आरक्षण ठेवण्याबाबत	साप्रवि	२८.०९.१९९८	११२
➤ महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ मध्ये सुधारणा . . नवीन नियम २२ अ . . कामकरी महिलांच्या लैंगिक छळवादास प्रतिबंध .साप्रवि	२९.०९.१९९८	३०३	
➤ सेवानिवृत्त झालेल्या कर्मचा-यांचे निवृत्ती विषयक सर्व फायदे देण्याच्या बाबतीत शिस्तभंग विषयक प्राधिका-याकडून करावयाची कार्यवाही	महसूल व वन	०६.१०.१९९८	४०५
➤ निम्नस्तर पोलीस कर्मचा-यांना त्यांच्या कसुरीच्या प्रमाणात शिक्षा देण्याबाबत . परिपत्रक	गृह	२०.१०.१९९८	३०३
➤ अनाथ लहान मूल दत्तक घेणा-या राज्य शासकीय महिला कर्मचा-याना विशेष रजा मंजूर करण्याबाबत	वित्त	२६.१०.१९९८	२१५

विवाम .

➤ पोलीस दलातील पदनिर्मिती, पदे पुनर्जिवित करणे व रिक्तपदे भरणे यावरील बंधने शिथिल करण्याबाबत . . .	गृह	०२.१२.१९९८	११३
➤ विशेष मागास प्रवर्गातून हलवा ही जात वगळल्याबद्दल .	समाजकल्याण	१७.१२.१९९८	११३
➤ शासन सेवेतील पहारेकरी/चौकीदार यांच्या कामाचे तास, साप्ताहिक रजा कामाचे स्वरूप यासंबंधी	साप्रवि	१९.१२.१९९८	११४
➤ नैमित्तिक रजा	वित्त	२१.१२.१९९८	२१५
➤ प्रादेशिक दुय्यम निवड मंडळ /जिल्हा निवड समित्या/ सेवायोजन कार्यालय यांच्या कार्यक्षेत्रातील अनियमित नियुक्त्या नियमित करण्याबाबत	साप्रवि	०८.०३.१९९९	११६
➤ शासन सेवेत सरळ सेवा भरतीसाठी समांतर आरक्षण (Horizontal Reservation) कार्यान्वीत करण्यासाठी अनुसरावयाची कार्यपद्धती विहित करण्याबाबत	साप्रवि	१६.०३.१९९९	११७
➤ बृहन्मुंबईतील शासकीय कर्मचा-यांची वेळ . . . . . अतिदुरवरच्या स्थानकावरून येणा-या कर्मचा-यांना उशिरा येण्याबाबत सवलती	साप्रवि	३०.०३.१९९९	२१६
➤ केंद्र शासनाकडे /न्यायालयाकडे परस्पर तक्रारी करण्यास प्रतिबंध .	साप्रवि	२८.०७.१९९९	३०४
➤ महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन)नियम, १९८२ मध्ये फेरबदल करण्याबाबत	वित्त	२९.०७.१९९९	४०५
➤ निवृत्तीवेतन धारकांकडून शासनाला येणे असलेल्या तसेच त्याला अतिप्रदान झालेल्या रकमांची वसुली करण्याबाबतची कार्यपद्धती	वित्त	१२.०८.१९९९	४०८
➤ शासकीय अधिका-यास गट-अ च्या राजपत्रित पदावर कायमपणाच्या फायद्याचे प्रमाणपत्रे देण्याबाबत	साप्रवि	१५.०८.१९९९	११९
➤ म.ना.से. (निवृत्तीवेतन)नियम १९८२ मध्ये फेरबदल करण्याबाबत	वित्त	१५.११.१९९९	४०९
➤ म.ना.से. (शिस्त व अपील) नियम १९७९ च्या नियम १३ मध्ये उपनियम (तीन) नंतर पोट नियम (चार) समाविष्ट करण्याबाबत . अपचारी कर्मचा-यांच्या मृत्युनंतर शिस्तभंग कारवाई संपुष्टात येते .	साप्रवि	२३.०२.२०००	३०५
➤ प्रकल्पग्रस्त व्यक्तींना शासकीय सेवेत गट-ड च्या पदावर नियुक्तीसाठी वयोमर्यादित सूट देण्याबाबत	साप्रवि	२४.२.२०००	११९
➤ परिविक्षाधीन अधिकारी/कर्मचारी यांच्या सेवा समाप्त करताना अनुसरावयाची कार्यपद्धती	साप्रवि	२१.०३.२०००	३०६
➤ भ्रष्टाचार प्रतिबंध अधिनियम १९८८ अंतर्गत अभियोग दाखल करण्यास मंजूरी देण्याबाबत . (दि.१६.३.०१ च्या निर्णयासह)	साप्रवि	०३.०४.२०००	३०७
➤ शासकीय कर्मचा-यांना विकलांगता रजा मंजूर करण्या संबंधातील खुलासा... परिपत्रक	वित्त	०९.०५.२०००	२१७
➤ पोलीस शिपाई (सेवा प्रवेश) नियम २०००	गृह	३०.०५.२०००	१२०
➤ महाराष्ट्र ना.सेवा(सु.वेतन)नियम १९९८ दि.१.१.९६ पूर्वी असाधारण रजेवर असलेल्या परंतु दि. १.१.९६ नंतर सेवानिवृत्त झालेल्या कर्मचा-यांना लागू न करणे बाबत...	वित्त	०६.०६.२०००	२१८
➤ पोलीस शिपाई (सेवा प्रवेश) नियम २००० शुध्दीपत्र....	गृह	१४.०६.२०००	१२३

➤ विनाअनुमती मुख्यालयात गैरहजर राहणा-या अधिकारी/ कर्मचा-यांवाबत करावयाची कार्यवाही	साप्रवि	१७.०८.२०००	२१८
➤ १९९६ पूर्वीच्या निवृत्तीवेतनधारकांच्या /कुटुंब निवृत्तिवेतन धारकांच्यावाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतनात सुधारण करण्याबाबत .	वित्त	२९.०९.२०००	४१५
➤ पोलीस दलातील पोलीस निरीक्षक (वर्ग २)व त्याखालील पोलीस अधिकारी/कर्मचारी यांच्या विरुद्धच्या विभागीय चौकशीचे कामकाज पोलीस विभागाकडे सुपूर्द करण्याबाबत . .	गृह	०६.०१.२००१	३१२
➤ अर्जित रजा साठविणे व रजेचे रोगीकरण करणे यांच्या कमाल मर्यादा वाढविण्याबाबत	वित्त	१५.०१.२००१	२१९
➤ केवळ वैद्यकीय कारणास्तव घेतलेली असाधारण रजा निवृत्तीवेतनासाठी हिशोबात घेण्याबाबत	वित्त	१५.०१.२००१	२२१
➤ अर्जित रजेचे प्रत्यर्पण	वित्त	१५.०१.२००१	२२१
➤ रजा निवृत्ती वेतनासाठी विचारात घेणे .नियम ३५मध्ये सुधारणा .	वित्त	०५.०२.२००१	४२०
➤ Delegation of powers to the State Govts/Central Ministries in cases of the members of All India Services proceeding abroad on deputation or Ex India Leave(excluding study leave).		०७.०३.२००१	२२२
➤ शासकीय सेवेत अनुकंपा तत्वावर नियुक्ती देण्याबाबत . वयाची ५० वर्षे पूर्ण होण्यापूर्वीच जे कर्मचारी कर्करोग ,पक्षाघात किंवा अपघातामुळे सेवेसाठी कायमचे असमर्थ होतील केवळ त्यांच्याच कुटुंबियांना अनुकंपा नियुक्तीसाठी पात्र समजण्याबाबत	साप्रवि	२८.०३.२००१	१२५
➤ पोलीस दलातील पोलीस हवालदार व पोलीस नाईक या पदाच्या सेवाभरतीचे विनियमन	गृह	०९.०५.२००१	१२६
➤ अपंग व्यक्तींना शासकीय व शासनाच्या अधिपत्याखालील सेवेतील गट- अ ते गट- व मधील पदांवर सरळसेवेने नियुक्तीदेण्यासंबंधी उच्च वयोमर्यादा शिथिल करण्याबाबत	साप्रवि	१६.०६.२००१	१२७
➤ शासकीय कर्मचा-यांच्या अनेक संघटनांकडून विविध कार्यासाठी जनतेकडून गोळा करण्यात येत असलेली वर्गणी व त्यामुळे व-याचदा जनतेत निर्माण होत असलेली नाराजी व यावर नियंत्रण आणण्यासाठी उपाययोजना	साप्रवि	२८.०६.२००१	३१४
➤ निवृत्तिवेतन धारकांना निवृत्तिवेतन विहित दिनांकाला मिळण्यास होत असलेला विलंब टाळण्यासाठी करावयाची उपाययोजना...	वित्त	१७.०७.२००१	४२०
➤ १ जानेवारी १९९६ पूर्वीच्या निवृत्तिवेतनधारकांच्या निवृत्ति वेतनात /कुटुंब निवृत्तिवेतनात सुधारणा करण्याबाबत .	वित्त	१९.०७.२००१	४२१
➤ सेवानिवृत्ती उपदान/ मृत्यु उपदानाची रोग्यून ठेवलेली रक्कम मुक्त करण्याबाबत	वित्त	१८.०८.२००१	४२२
➤ तात्पुरत्या निवृत्तिवेतन/उपदानाच्या प्रदानासंबंधी	वित्त	१८.०८.२००१	४२३
➤ अंशतः राज्य शासनाकडे व अंशतः केंद्र शासनाकडे/ स्वायत्त संस्थांकडे सेवा केलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या मृत्युनंतर त्यांच्या कुटुंबियांस एकच कुटुंब निवृत्तीवेतन मंजूर करण्याबाबत	वित्त	१२.०९.२००१	४२३

विवाम .

➤ मराठी व हिंदी भाषा परीक्षा उत्तीर्ण होणे/सुट देणे याबाबत नोंदी सेवापुस्तकात घेणेबाबत	साप्रवि	२५ . ०९ . २००१	१२८
➤ महाराष्ट्र-कर्नाटक सीमा आंदोलनात मृत्यु पावलेल्या तसेच सीमावर्ती क्षेत्रात मृत्यु पावलेल्या व्यक्तींना “ हुतात्मा ” घोषित करण्याबाबत व त्यांच्या नातेवाईकांना निवृत्तिवेतन देण्याबाबत	वित्त	२७ . ०९ . २००१	४२४
➤ निलंबनाधीन शासकीय कर्मचा-याविरुद्ध विहित कालावधीत न्यायालयात दोषारोपपत्र बजावण्याबाबत व दोषारोपपत्र बजावण्याबाबत आवश्यक मुदतवाढीस पूर्व मंजूरी घेणेबाबत .	गृह	०६ . १० . २००१	३१५
➤ अधिक्रमित झालेल्याना पूर्वलक्षी प्रभावाने पदोन्नती देण्यासंबंधीचे स्पष्टीकरण	साप्रवि	२९ . १० . २००१	१२९
➤ प्रकल्पग्रस्त व्यक्तीच्या विवाहीत मुलीस किंवा तिच्या मुलांना प्रकल्पग्रस्ताचा दाखला देणेबाबत	महसूल विभाग	३० . १० . २००१	१३०
➤ शिस्तभंग कारवाई.....महाराष्ट्र पोलीस दलातील पोलीस निरीक्षक दर्जापर्यन्तच्या अधिकारी/कर्मचारी यांना त्यांना दिलेल्या शिक्षेविरुद्ध केलेले अपील शासनाकडे अथवा अन्य अपील प्राधिका-याकडे प्रलंबित असल्यास अपचा-याच्या हयातीबाबतची माहिती वेळीच कळविण्याबाबत .	गृह	२१ . १२ . २००१	३१५
➤ निवृत्तिवेतनधारकांच्या निवृत्तिवेतनासंबंधी प्रादेशिक भाषा परीक्षा उत्तीर्ण झाल्याबाबतची नोंद सेवा पुस्तकात नसल्याबाबत आक्षेप .	वित्त	२९ . १२ . २००१	४२६
➤ हयात असल्याची खात्री करून घेण्यासाठी निवृत्तिवेतन संवितरण अधिका-याला निवृत्तिवेतन धारकाने त्याच्या निवासस्थानी येण्याची विनंती केल्यास निवृत्तिवेतन धारकाने शासनाला प्रदान करावयाच्या आकारात सुधारणा करणेबाबत	वित्त	३१ . १२ . २००१	४२६
➤ निवृत्तिवेतनधारक/कुटुंबनिवृत्तिवेतनधारक यांना महागाई वाढीचे अतिप्रदान होण्याचे प्रसंग टाळण्यासाठी करावयाची सुधारित उपाययोजना	वित्त	०४ . ०३ . २००२	४२७
➤ पदवीधर/पदविकाधारक सुशिक्षित बेरोजगारांना शासकीय सेवेतील गट क मधील पदावर नियुक्ती देण्याबाबत विहित संगणक ज्ञानाची अर्हता प्राप्त करण्याबाबत	साप्रवि	०९ . ०५ . २००२	१३०
➤ शासकीय कर्मचा-यांना पदोन्नती संदर्भात मानीव दिनांक देण्याबाबत . प्रकरण तपासणी अधिकाराबाबत	साप्रवि	०६ . ०६ . २००२	१३१
➤ पेन्शन अदालतचे प्रयोजन करण्याबाबत . . . परिपत्रक	साप्रवि	०५ . ०७ . २००२	४२८
➤ नियत वयोमानानुसार सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यास सेवानिवृत्तीनंतर निवृत्तिवेतनविषयक लाभ अदा करणेबाबत	वित्त	०८ . ०७ . २००२	४२९
➤ दिनांक १ . १ . २००१ रोजी किंवा त्यापूर्वी निवडप्रक्रिया मुरु झालेल्या तसेच सध्या शासनसेवेत असलेल्या अधिकारी /कर्मचा-यांनी संगणक हाताळणी वापरा बाबतचे प्रमाणपत्र विहित मुदतीत प्राप्त न केल्याने अश्याबाबत करावयाची उपाय योजना	साप्रवि	२० . ०७ . २००२	१३४
➤ कार्यालय प्रमुखकडे नमुना ७ योग्यरित्या भरून लेखापरीक्षा अधिका-याकडे पाठविण्याबाबत ना विभागीय चौकशी प्रमाणपत्र	वित्त	२९ . ०८ . २००२	४३०

➤ दि.१.१.२००१ रोजी किंवा त्यानंतर निवड प्रक्रिया सुरु होणा-या गट अ, गट-ब, गट-क, मधील पदावील सेवाभरतीसाठी आणि सध्या शासकीय सेवेत असलेल्यांसाठी महाराष्ट्र राज्य तंत्रशिक्षण मंडळामार्फत घेतल्या जाणा-या परीक्षेचे प्रमाणपत्र संगणक विषयक अर्हता म्हणून निश्चित करणेबाबत	साप्रवि	०४.१०.२००२	१३७
➤ विशेष असाधारण रजा योजना	वित्त	०७.१०.२००२	२२५
➤ पोलीस नाईक/पोलीस हवालदार/सहाय्यक पोलीस उप निरीक्षक या पदांवर पदोन्नती देतांना निम्न सर्वगात तीन वर्षे सेवेची अट शिथिल करण्याबाबत . (सेवाज्येष्ठता) .	गृह	०२.०१.२००३	१३८
➤ मागासवर्गीयांच्या सरळसेवा भरती आणि पदोन्नतीबाबतचे आरक्षण,अनुशेष इत्यादी संबंधीचे विवरणपत्र सूचना फलकावर लावण्याबाबत करावयाची कार्यवाही	साप्रवि	०८.०१.२००३	१३९
➤ ज्या राज्य शासकीय कर्मचा-यांनी सरकारी क्षेत्रातील उपक्रमामध्ये/स्वायत्ता संस्थांमध्ये /स्थानिक संस्था इ.मध्ये स्वतःला सामावून घेतल्यानंतर एक रकमी टोक रक्कम स्विकारली आहे अशा कर्मचा-यांच्या बाबतीत अंशराशीकरणाच्या दिनांकापासून १५ वर्षांचा कालावधी पूर्ण झाल्यानंतर निवृत्तीवेतनाचा १/३ इतका अंशराशीकृत भाग पुनःस्थापित करणे . .१५ वर्षांच्या कालावधीची परिगणना .	वित्त	०५.०४.२००३	४३०
➤ महाराष्ट्र नागरी सेवा नियम -			
१) महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम १९८१. नियम ६३ (६),७९,८० .			
२) महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा)नियम १९८१ .			
३) महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी, स्वीयेतर सेवा आणि निलंबन, वडतर्फी व सेवेतून काढून टाकणे यांच्या काळातील प्रदाने)नियम १९८१ .			
४) महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम १९८२ . नियम १०(५), ६५ व ६६, २७, ४०, ४६, १०१ .			
५) भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-यांना सर्वसाधारण भविष्य निर्वाह निधीमधून परतावा व ना-परतावा अग्रिम मंजूर करणे .			
६) मंत्री आस्थापनेवर नियुक्त करावयाच्या शासकीय तसेच अन्य कर्मचा-यांच्या अटी व शर्ती .			
७) भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-यांची स्वीयेतर सेवेतील प्रतिनियुक्ती . अधिकारांचे प्रत्यायोजन.....			
	वित्त	०२.०६.२००३	१४०
➤ शासकीय कर्मचा-यांने सेवा निवृत्तीच्या वेळी स्थायी पद /स्थायित्व प्रमाणपत्र धारण केलेले असल्यासंबंधीची अट	वित्त	०२.०६.२००३	४३१
➤ शासकीय सेवेत अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती देण्याबाबत .	साप्रवि	१३.०६.२००३	१४५
➤ शिस्तभंग विषयक कार्यवाही :			
शिस्तभंग विषयक प्रकरणात पोलीस निरीक्षक व त्या खालील दर्जाच्या पोलीस अधिकारी/कर्मचारी यांनी शासनास केलेल्या अपिल/फेरतपासणी अर्जाच्या अनुषंगाने माहिती/कागदपत्रे याची पूर्तता करण्याबाबत			
	गृह	२१.०६.२००३	३१६
➤ विपश्चना रिसर्च इन्स्टिट्यूट धम्मगिरी, इगतपुरी, जिल्हा नाशिक या संस्थेमार्फत घेण्यात येणारे विपश्चना (Vipassana) प्रशिक्षण	वित्त	२७.०६.२००३	२२८

➤ पोलीस सेवा प्रवेश नियम २००० . . .				
पोलीस शिपाई भरतीत होमगार्डसना पाच टक्के आरक्षण ठेवण्याबाबत . . . . .नोटिफिकेशन . . .	गृह	१४ .०७ .२००३		१४७
➤ निनावी व खोटया सहीने शासनाकडे आलेल्या अर्जावरील कार्यवाही . . . . .परिपत्रक	साप्रवि	२९ .०७ .२००३		३१७
➤ शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांना संगणक प्रमाणपत्र सादर करण्यापासून सूट प्राप्त होण्यासाठी वयोमर्यादा .	साप्रवि	०२ .०९ .२००३		१४७
➤ पोलीस शिपाई (सेवा प्रवेश) नियम २००० .	गृह	०३ .१० .२००३		१२४
➤ शासकीय सेवेत अनुकंपा तत्वावर नियुक्ती देण्याबाबत .	साप्रवि	२९ .१० .२००३		१४८
➤ शासकीय सेवेतील महिला कर्मचा-यांच्या समस्यांची तपासणी करण्यासाठी शासनाने नियुक्त केलेल्या समितीच्या शिफारसीची अंमलबजावणी	साप्रवि	०५ .०१ .२००४		३१८
➤ कैवल्यधाम लोणावळा या संस्थेतर्फे घेण्यात येणारे राज्य शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांचेकरिता योगविद्या प्रशिक्षण शिबिरात भाग घेण्याबाबत.....परिवर्तीत रजा मंजूर करणे .	वित्त	०३ .०२ .२००४		२२९
➤ पोलीस दलातील अनुकंपा तत्वावरील पोलीस शिपाई व वर्ग “ ड”पदावर नियुक्ती देण्याचे अधिकार संबंधित पोलीस घटक प्रमुखांना प्रदान करण्याबाबत . . .	गृह	२३ .०२ .२००४		१४९
➤ पोलीस निरीक्षक व सहाय्यक पोलीस निरीक्षक यांच्या पदांचा दर्जा वाढविण्याबाबत	गृह	२६ .०२ .२००४		१५०
➤ संक्षिप्त/वि . चौकशी मधील शिस्तभंग विषयक प्रकरणांमध्ये अपचा-यांचे/अपिलार्थींचे अपील अर्ज निकाली काढण्यापूर्वी व्यक्तीगत सुनावणी (Personal Hearing)देणेबाबत .	गृह	२६ .०२ .२००४	३१९	
➤ पोलीस दलामध्ये रजेचे रोगीकरण पुन्हा सुरू करण्याबाबत...	गृह	२७ .०२ .२००४		२३०
➤ महाराष्ट्र शासकीय कर्मचा-यांच्या बदल्यांचे विनियमन आणि शासकीय कर्तव्ये पार पाडतांना होणा-या विलंबास प्रतिबंध अध्यादेश २००४		२० .०४ .२००४		१५०
➤ पदोन्नतीतील आरक्षण हे पदोन्नतीच्या सर्व टप्प्यावर लागू करणे	साप्रवि	२५ .०५ .२००४		१५६
➤ संगणक अर्हता परीक्षेबाबत	साप्रवि	२६ .०५ .२००४		१५८
➤ शासकीय विभाग/ कार्यालयांमधील खुल्या प्रवर्गातील रिक्तपदे भरण्यास परवानगी देण्याबाबत	वित्त	०७ .०६ .२००४		१६०
➤ नामनिर्देशनाच्या कोटयातील गट“ ड”ची रिक्त पदे भरणेबाबत .	साप्रवि	०७ .०६ .२००४		१६१
➤ अनुसुचित जमातीच्या जागांवर १५ जून १९९५ पूर्वीच सरळसेवेने नियुक्त झालेल्या विंगार मागास प्रवर्गातील कर्मचारी /अधिकारी यांची शासकीय /निमशासकीय सेवेतील ज्येष्ठता निश्चित करण्याबाबत	साप्रवि	२४ .०६ .२००४		१६२
➤ शासकीय विभाग/कार्यालयमधील खुल्या प्रवर्गातील रिक्त पदे भरण्यासाठी मान्यता देण्याबाबत	वित्त	०१ .०७ .२००४		१६३
➤ ५० % महागाई भत्त्याचे /महागाई वाढीचे सेवानिवृत्ती लाभांच्या प्रयोजनासाठी विलीनीकरण	वित्त	२० .०७ .२००४		४३२

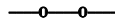
➤ शासन सेवा प्रवेशाची कमाल वयोमर्यादा वाढविण्याबाबत .	साप्रवि	१७.०८.२००४	१६४
➤ महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा)नियम १९८१ मधील नियम ७९मध्ये एड्स या रोगाचा समावेश करण्याबाबत .	वित्त	२०.०१.२००५	२३०
➤ पदोन्नतीतील आरक्षण हे पदोन्नतीच्या सर्व टप्प्यावर लागू करणेबाबत	साप्रवि	१४.०२.२००५	१६५
➤ सेवाप्रवेश नियम . . पदोन्नतीसाठी पूर्व अट म्हणून निम्न संवर्गात /सेवेत/श्रेणीत किमान सेवेच्या अनुभवाची अट विहित करणे	साप्रवि	२५.०२.२००५	१६५
➤ शासकीय कर्मचा-यांकडून शासकीय कर्तव्य पार पाडतांना होणा-या विलंबाबाबत आणि कर्तव्य पालनातील कसुरीबाबत शिस्तभंग कारवाई करण्याबाबत	साप्रवि	०७.०४.२००५	३१९
➤ अत्युच्च गुणवत्ताधारक खेळाडूंना शासकीय, निमशासकीय व इतर क्षेत्रात नोकरीसाठी आरक्षण ठेवण्याबाबत... .	शालेय शिक्षण	३०.०४.२००५	१६६
➤ महाराष्ट्र नागरी सेवा (लहान कुटुंबाचे प्रतिज्ञापन) नियम २००५ च्या अंमलबजावणीबाबत	साप्रवि	०१.०७.२००५	१७०
➤ राज्यशासन सेवेतील अनुकंपा नियुक्तीच्या योजना... प्रचलित कार्यपध्दती व योजनेच्या तरतुदीत सुधारणा करण्याबाबत	साप्रवि	२२.०८.२००५	१७१
➤ सेवानिवृत्तीपूर्वीची असाधारण रजा मंजूर करण्याचे अधिकार मंत्रालयीन विभागांना प्रत्यायोजित करण्याबाबत .	वित्त	२३.०८.२००५	२३१/४३३
➤ विशेष असाधारण रजा योजना	वित्त	२५.०८.२००५	२३३
➤ अनधिकृतपणे गैरहजर राहणा-या कर्मचा-यांवर वेळीच कार्यवाही करण्याबाबत	वित्त	१५.०९.२००५	२३४
➤ पोलीस अधिकारी/कर्मचारी (वरिष्ठ पोलीस निरीक्षक स्तरापर्यन्त) यांना संक्षिप्त/विभागीय चौकशीत वेतनवाढ रोखण्याची शिक्षा देताना घ्यावयाची खबरदारी	गृह	२२.०९.२००५	३२१
➤ शासन सेवेतील कर्मचा-यांची/राजपत्रित अधिका-यांची ज्येष्ठता यादी प्रत्येक वर्षी तयार करणे व प्रसिध्द करणेबाबत .	साप्रवि	३०.०९.२००५	१७४
➤ राज्य शासनाच्या सेवेत १ नोव्हेंबर २००५ रोजी किंवा त्यानंतर नियुक्त होणा-या कर्मचा-यांसाठी नवीन अंशदान निवृत्तीवेतन योजना लागू करण्याबाबत	वित्त	३१.१०.२००५	४३५
➤ महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम,१९८१ च्या परिशिष्ट तीनमध्ये नियम ३ नंतर नियम ३ अ समाविष्ट करण्याबाबत .	वित्त	०६.१२.२००५	२३५
➤ आदिवासी/नक्षलग्रस्त क्षेत्रात चांगल्याप्रकारे काम केलेल्या अधिकारी/कर्मचारी यांना पसंतीच्या ठिकाणी बदली देण्याबाबत	साप्रवि	०७.०१.२००६	१७५
➤ भविष्य निर्वाह निधीच्या रकमेतून शासनाला येणे रकमा/ शासन नुकसान यांची वसुली न करण्याबाबत . परिपत्रक.....	साप्रवि	२३.०१.२००६	४३८
➤ Maharashtra Police Constables (Recruitment) Rules, 2006.	Home	16.05.2006	४४४

विवाम .

➤ संगणक अर्हता परीक्षेस मुदतवाढ	साप्रवि	०९ .०६ .२००६	१७६
➤ महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी,स्वीयेतर सेवा आणि निलंबन, वडतर्फी व सेवेतून काढून टाकणे यांच्या काळांतील प्रदाने) नियम १९८१ यात सुधारणा .नियम ६८ मधील पोट नियम (१)च्या खंड (अ) मध्ये परंतुकानंतर, पुढील परंतुक जादा दाखल करणे .	वित्त	१६ .०६ .२००६	३२१
➤ महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ च्या नियम ६८ मध्ये सुधारणा	वित्त	२९ .०६ .२००६	२३६/४३९
➤ अन्वेषण , चौकशी किंवा फौजदारी गुन्हाबाबतचा खटला प्रलंबित असलेल्या निलंबित शासकीय सेवकांच्या प्रकरणांचा आढावा	साप्रवि	२० .०७ .२००६	३२२
➤ राजकीय संघटनांचे कार्यकर्ते आणि अशासकीय व्यक्ति यांच्यामार्फत शासकीय कर्मचा-यांनी त्यांच्या तक्रारींचे निवारण आणि वैयक्तिक कामे करून घेण्यास प्रतिबंध	साप्रवि	१७ .०८ .२००६	३२४
➤ ५० % महागाई भत्याचे/महागाई वाढीचे सेवानिवृत्ति लाभांच्या प्रयोजनासाठी विलीनीकरण . . स्पष्टीकरण...	वित्त	२० .०९ .२००६	४४०
➤ संशयास्पद सचोटी असलेल्या अधिका-यांची यादी बनविण्याबाबत	साप्रवि	३० .१० .२००६	३२५
➤ पोलीस दलातील पोलीस निरीक्षक व त्याखालील पोलीस अधिकारी/अंमलदार यांच्या विरुद्धच्या विभागीय चौकशीस मुदतवाढ देणेबाबत	गृह	१५ .११ .२००६	३२६
➤ अत्युच्च गुणवत्ताधारक खेळाडूंना शासकीय/निमशासकीय व इतर क्षेत्रात नोकरीसाठी आरक्षण ठेवणेबाबत . शालेय शिक्षण	वित्त	१८ .११ .२००६	१७६
➤ लोकसेवकाविरुद्धच्या खटल्यामध्ये फौजदारी प्रक्रिया संहिता १९७३ कलम १९७ अंतर्गत दोषारोपपत्र दाखल करण्यापूर्वी शासनाची पूर्वमंजूरी घेण्याबाबत	गृह	२२ .१२ .२००६	३२७
➤ लोकसेवकाविरुद्धच्या खटल्यामध्ये फौजदारी प्रक्रिया संहिता १९७३ कलम १९७ अंतर्गत दोषारोपपत्र दाखल करण्यापूर्वी शासनाची पूर्वमंजूरी घेण्याबाबत	गृह	१० .०१ .२००७	३२८
➤ शासकीय व इतर कार्यालयांमध्ये वाहनांच्या वापरासंबंधी धोरण .	वित्त	१४ .०२ .२००७	
➤ सर्व संवर्गातील रिक्त पदे शीघ्रतेने भरण्याबाबत .	साप्रवि	१७ .०२ .२००७	१७७
➤ ट्रेकिंग एक्सपिडीशन्स मध्ये भाग घेणा-या शासकीय कर्मचा-यांना विशेष नैमित्तिक रजा मंजूर करण्याबाबत .	वित्त	२६ .०२ .२००७	२३७
➤ शासन सेवेत नियुक्तीसाठी प्रकल्पग्रस्तांसाठी असलेल्या ५ टक्के आरक्षणामध्ये भूकंपग्रस्तांचा ३ टक्के कोटा ठेवण्याबाबत .	महसूल	१७ .०४ .२००७	१७८
➤ संगणक अर्हता परीक्षेत मुदतवाढ देण्याबाबत	साप्रवि	०५ .०५ .२००७	१७९
➤ अनुसुचित जाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागासवर्गाच्या उमेदवारांना शासन सेवेत ,निमशासकीय सेवेत, शासन अंगीकृत संस्थामध्ये पदेन्ततीपूर्वी जाती प्रमाणपत्राची पडताळणी करून वैधता प्रमाणपत्र सादर करण्याबाबत... सा . न्याय व वि . सहा .	वित्त	१६ .०५ .२००७	१८०
➤ पोलीस शिपाई ते सहायक पोलीस उप निरीक्षक या संवर्गातील पोलीस कर्मचा-यांच्या वदल्याबाबत मार्गदर्शक तत्त्वे	गृह	१७ .०५ .२००७	४५१

विवाम .

➤ उपदानाची कमाल मर्यादा वाढविण्याबाबत	वित्त	१२.०६.२००७	४४१
➤ नक्षलवाद्यांच्या हल्ल्यात जायबंदी/मृत्यु झालेल्या शासकीय सेवेतील व्यक्तींच्या कुटूंबियांना शासन सेवेत सामावून घेण्याबाबत	साप्रवि	१७.०७.२००७	१८१
➤ शासकीय कर्मचा-यांच्या सन्मानार्थ सार्वजनिक समारंभात सहभागी होणे	साप्रवि	२७.०७.२००७	३२९
➤ अनुसूचित जाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्गाच्या उमेदवारांच्या जाती प्रमाणपत्र/ दाव्याची तपासणी करण्याबाबत मार्गदर्शक सूचना	सा.न्याय व वि.स.वि.	२२.०८.२००७	१८२
➤ सर्व संवर्गातील रिक्त पदे तातडीने भरण्याबाबत	साप्रवि	२७.०८.२००७	१८३
➤ अन्वेषण , चौकशी किंवा फौजदारी गुन्हाबाबतचा खटला प्रलंबित असलेल्या निलंबित शासकीय कर्मचा-यांच्या प्रकरणांचा आढावा घेण्यासाठी मार्गदर्शक तत्त्वे	साप्रवि	१८.१०.२००७	३२९
➤ शासकीय कर्मचा-यांना सेवा निवृत्तीच्या वेळी स्थायी पद /स्थायित्व प्रमाणपत्र धारण केलेले असल्यासंबंधीची अट	वित्त	०४.०१.२००८	४४२
➤ ५० % महागाई भत्त्याचे /महागाई वाढीचे सेवानिवृत्ती लाभांच्या प्रयोजनासाठी विलीनीकरण... स्पष्टीकरण	वित्त	१८.०२.२००८	४४३
➤ नवीन परिभाषित अंशदायी निवृत्तीवेतन योजना...स्पष्टीकरण... एक लेख	वित्त	२६.०२.२००८	४४३
➤ शिस्तभंग... विभागीय चौकशी, निलंबन, शिक्षा, अपील,ई. श्री. भि.रा.वाढवे, उपसचिव, साप्रवि .			३३१
➤ शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवेतील सेवाविषयक ठळक बाबी . एक लेख:	श्री.प्रकाश लोखंडे	उप सचिव (सेवा) सा.प्र.विभाग .	४५२

“ सेवेत नियुक्ती, पदोन्नती, राजीनामा, बदली, आरक्षण इ .”

**Sub:- Candidates selected by the Public Services
Commission for appointment to Ministerial post
in Govt. Offices in Gr . Bombay:.. Transfer of..**

GAD Circular No. ASC –J dated 12th September ,1961.

Where there is a common cadre extending over an area outside Gr. Bombay, candidates selected by the Public Service Commission can be considered for transfer outside Bombay under the normal rules after they are confirmed in their posts. They can , however, be considered for transfer on promotion to higher posts even though they may not have been confirmed.

कककककककक

**Sub:- Qualifying examinations for promotion
to higher posts or grade.**

GAD Cir.Memorandum No. SRV-1061 –D dated 11th October, 1961.

One of the recommendations made by the Central Pay Commission is that for promotion to grades in which specialised knowledge is necessary, qualifying examination designed to test working (not academic) abilities may be useful; but with this exception, examination need not be adopted as a general method of selection for promotion . In this state Departmental examination have been prescribed by various Department for promotion to higher posts or grades in which specialised knowledge is necessary which are qualifying examinations, for promotion. There may, however, be certain posts or grades for promotion to which such examination have not been prescribed.

All Departments of the Secretariat are requested to verify the position in the matter and consider in consultation with this Department whether similar examination should be prescribed in respect of posts or grades for promotion to which no such examination have been prescribed at present. A report on the action taken may be forwarded to this Department in due course.

कककककककक

**Subject:-Persons temporarily appointed to Ministerial
posts in Government Offices in Greater Bombay
pending availability of Public Service Commission
selected candidates—Regulation of appointment of –**

GAD G.R.No. Exm.1074-Q dated 1 st March ,1974.

1. The non P.S.C. persons who were employed in the ministerial posts, viz. Clerks,
vbm

Typist, Clerk-typists, Steno-typists and Stenographers in the Secretariat Departments and various Government Offices in Greater Bombay prior to 1 st Janaury 1971 and who are in the services of Government on the date of issue of these orders should continue in Government Service, without being replaced by the candidates selected by the Maharashtra Public Service Commission provided they fulfil the following conditions. :-

- (1) The non P.S.C. persons concerned should have the minimum educational qualifications prescribed for the posts to which they were appointed.
  - (2) They were within the age-limits prescribed for appointment to the respective posts held by them at the time of their initial appointment to such posts.
2. The above orders will also be applicable to the non P.S.C.persons who were recruited in various Government offices prior to 1st January 1971 but were subsequently retrenched and provided with alternative employment according to the orders contained in Government Resolution, General Administration Department No. AEM 1071-J dated the 1st June 1971 and are in Government Service on the date of issue of these orders.
3. The seniority of the non P.S.C. persons referred to in para 1 and 2 above vis-a vis the candidates selected by the Public Service Commission working in various Department/Offices should be fixed with reference to the date of issue of this order. The inter-se seniority of these no P.S.C. persons working in a particular Department/Offices should, however, be according to their length of service in the respective posts in their Departments, In other words, the Public Service Commission selected cadidates, working in the various Department/Offices prior to the date of this resolution should be treated as senior to the non P.S.C persons refered to in para 1 and

कककककककक

“ The orders contained in para (1) and (2) in the Govt. Resolution, G.A.D. No. EXM 1074- Q dated the 1st March 1974 will also be applicable to the persons who were held eligible for alternative employment in Govt.Offices in Greater Bombay and were provided with alternative employment in various ministerial posts in Govt. Offices in Greater Bombay according to the Govt. Resolution, G.A.D. No. AEM -1070-Z dated the 7th August 1972. ”

GAD G.R.No. EXM -1074- Q ,dated 7th May 1974.

**Sub:-Post of Lower Grade Stenographers in certain Govt.
Offices and Department outside the Secretariates-
Upgradation of—as Higher Grade Stenographers.**

GAD G.R.No. SRV 1074 / 21566-D-2, dated the 3rd October, 1974.

With a view to creating promotional prospects for the non-Secretariate Lower Grade Stenographers, it is decided that the posts of Lower Grade Stenographers attached to the Government Officers of and above the rank of Deputy Secretaries to Government who were working in Government Offices and Department outside the Secretariate may be up-graded in the Higher Grade Stenographer's pay.

विवाम .

Such of the Lower Grade Stenographers who fulfil the conditions of Recruitment Rules for Higher Grade Stenographers may be appointed in the up-graded post according to their seniority subject to fitness.

In deciding whether a particular post is equivalent to that of Deputy Secretary to Government the scale of pay attached to it need not be the same criteria but duties , responsibilities and especially the field work involved should be the criteria.

ववववववववववव

Sub:-Maharashtra Released Defence services Personnel
(Fixation of Pay and Seniority) Rules 1974.

GAD No. RTA 1074/3130-XVI-A dated **16th November, 1974.**

- (a) “ Emergency Commissioned Officer/Short Service Regular Commissioned Officer ” means a person commissioned,Gazetted or in pay as an officer in the defence forces during the proclamation of the National Emergency for the period commencing on the 26th October 1962 and ending on the 10th January 1968;
- (b) “ released defence services personnel ” means Emergency commissioned Officers/Short service Regular Commissioned Officers and other ranks who have been released by the defence services after completing fixed tenure;
- (1) For the purpose of fixation of pay and seniority :-
- (a) an officer of the rank of an Emergency Commissioned Officer appointed to a reserved post, after selection at the first attempt, shall be treated as a candidate belonging to the year in which being eligible for that post he could have been appointed to a vacancy in that post after the date of joined the defence forces,
- (b) an Emergency Commissioned Officer appointed to such post after selection at the second or third attempt, shall be treated as belonging to the corresponding succeeding years in which appointments to the unreserved vacancies were made by nomination.

(2) No officer shall, on his pay being fixed on the basis of his seniority as aforesaid, be eligible for any arrears of pay for the period commencing on the date of his appointment to the reserved post, on the basis of his pay fixed as aforesaid.

Emergency Commissioned Officer shall be promoted by reverting to a lower post any other officer who was senior to him immediately before the commencement of the Maharashtra Released Defence Services Personnel (Fixation of Pay and Seniority) (Amendment) Rules 1983.

The drawal of pay as determined according to the principles mentioned in the last preceding rule shall be subject to the provisions of the Bombay Civil Services Rules, 1959 .Where an officer appointed on probation is required to remain on fixed pay during the period of his probation ,the pay determined according to the foregoing principles shall be fixed for such period, and his future increments shall be regulated accordingly.

Seniority *inter-se* of the Emergency Commissioned Officers belonging to particular year shall be determined, in the case of those appointed to post within the

purview of the Maharashtra Public Service Commission, by the order of merit or preference in which they are recommended by the Commissioned and in the case of those appointed to posts outside the purview of the Commissioned, by the order of merit determined by the State Government according to the academic and service records of the officers.

All E.C.Os. belonging to a particular year shall rank below all candidates appointed to unreserved posts by nomination in that year.

The specific date on which an E.C.O. shall be deemed to have been appointed to the reserved posts shall be decided by the State Government.

The seniority of Emergency Commissioned Officers who would not be entitled for high seniority under rule 3 shall be fixed from the dates of their actual appointment.

Emergency Commissioned Officer shall be promoted by reverting to a lower post any other officer who was senior to him immediately before the commencement of the Maharashtra Released Defence Services Personnel (Fixation of Pay and Seniority) (Amendment) Rules 1983.”

(1) For the purpose of pension, the break in service between the military service and civil service :-

(a) shall be condoned if the period of such break does not exceed one year;

(a) may be condoned under special orders of the State Government if the period of such break exceeds one year but does not exceed three years.

(2) for the purpose of grant of notional increments the break between the military service and civil service, if any, shall not be condoned.

The provisions of these rules shall also apply to the released defence services personnel belonging to all other ranks (including released Short Service Regular Commissioned officer) on their appointment to the reserved vacancies in the service and posts under the State Government.

कवकककककककक

Sub:- Resignation : Recovery of one month's Pay from a Govt. servant who tenders resignation without giving prior notice.

GAD Cir.No. SRV 1072/3282 D dated 27th November ,1974.

Instructions were issued in Govt. Cir.GAD No. SRV 1072/3282-D dated 4th January 1973, that it is legally unobjectionable to make a unilateral stipulation that a temporary employee should give one month's notice or forfeit one month's salary in lieu thereof even when there is no corresponding obligation on the part of Govt. or a Zilla Parishad to give one month's notice or paying one month's salary in lieu of notice. Govt. has now been advised that it is also legally feasible to recover one month's salary from a temporary employee who tenders resignation without giving reasonable notice even in the absence of any stipulation to the effect that he should give one month's notice or forfeit one month's pay in lieu thereof. Normally one month's notice is considered to be a reasonable notice. It would, therefore, be legally unobjectionable to

** (7) Officers whose names are brought on the list unconditionally should ordinarily remain on the list in the same capacity until they are confirmed in the post of.....or retire from Government service, but Government reserves the right, in consultation with the Maharashtra Public Service Commission, to transfer to the name of an officer from the unconditional part of the list to the provisional part or to remove his name from the list if he has subsequently shown himself to be unfit for continuance in the conditional part or inclusion in the list. Removal of his name from the list will entail his revision if he is already officiating in the post of ..... An Officer on the unconditional part of the select list on his transfer to the provisional , should be placed above all the officers who are included in the provisional part of the list when two or more officers on the conditional part of the select list are transferred to the provisional part at one time,the *inter se* ranking of such officers should be in accordance with their relative positioning the unconditional part of the list.

(8) The list drawn up annually by the committee should be submitted to Government together with all he relevant material including the records of the officers concerned and the records of officers senior to those included in the list. Government will therefore,in consultation with the commission determine the final list.

(9) When a vacancy in the post of.....is expected to last for three months or moe it should ordinarily be filled in an officiating capacity by the appointment of an officer whose name is highest in the Select List and who has not already been officiating.

(10) Officers whose names are on the Select List should normally be confined in the post of.....in the order of seniority in the list, in consultation with the Commission.

कककककककक

* Not applicable in the case of Select List of Mamlatdars fit to be Deputy Collector, as confirmation of 2nd Deputy Collectors is made in accordance with a special procedure.

** Not applicable in the case of Select List for Promotions higher than the first position to a Class I post or service.

कककककककक

**Sub:-Temp.Govt.Servant ...
Extension of benefits of Permanancy to.**

GAD G.R.No. SRV 1075- X dated 19th September, 1975.

The question of extending the benefits of permanancy to temporary Government servants has been engaging the attention of Government for some time. Various orders were issued from time to time to ensure that the largest possible number of temporary posts are made permanent that the maximum possible number of Government servants are confirmed putting in several years of service receive the same benefis as permanent Govt. servants in matters of pay and leave salary. Despite of these measures, however, a

विवाम .

large number of Government servants have remained temporary and are likely to be deprived of pensionary benefits.

2. With a view to allowing full service benefits to such Govt. servants, Government has now decided that the benefit of permanency in service should no longer be dependent on the availability of permanent posts. Government is accordingly pleased to direct that, subject to the conditions specified below, every Government servant who has rendered continuous service for not less than three years in a post or posts (excluding those on the converted Regular Temporary establishment) included in a cadre should be deemed to be a permanent Govt. servant for all purposes, including the admissibility of full pensionary benefits.

CONDITIONS

1. The original appointment of the Government servant concerned to the respective post or cadre must have been made in conformity with the relevant recruitment rules, and the prescribed method of recruitment.
2. The Govt. servant concerned must have produced the requisite physical fitness certificate and must have passed the prescribed departmental examination or test, if any.
3. The Government servant concerned must possess a good record of service in Government.

3. In the case of every Government servant who satisfies these conditions and becomes eligible to be treated as a permanent Govt. servant, a declaration to that effect should be issued by the authority competent to appoint him to the particular post as soon as possible after completion of continuous service of not less than three years in the relevant post or cadre. On such a declaration being recorded, the Govt. servant concerned should be held eligible for all benefits of a substantive status in Govt. service.

4. These orders are applicable only with reference to the first appointment of a person to Government service i.e. he should be given the status of permanency in terms of these orders only in respect of the post to which he is appointed by direct recruitment. In respect of subsequent appointments by promotion he will be deemed to be permanent in the cadre to which he is promoted only on his confirmation in that cadre in a substantive vacancy.

4. The question of issuing such amendments as may be necessary, the relevant provisions of the Bombay Civil Services Rules will be considered separately by the Finance Department.

By order and in the name of Governor of Maharashtra,

S. B. Kulkarni,
Secretary to Government.

(टीप :- सा. प्र. विभागाचे दि. १६.१२.१९९५ चे परिपत्रकही पहावे.)

**Sub :-Promotion from class IV services to class III
services in Government Offices and Departments.**

GAD No. RTR . 1174 / 2032 XII, dated the **23 rd September, 1975.**

According to the orders contained in Govt. Circular No. TRP 1164/ J, dated the 16th October 1964, only member of class IV service, who passes the S.S.C.Examination while in service is eligible for promotion to a post of Clerk, if he has completed 3 years continuous service in class IV service. Government had under consideration for some time past the question of revising these orders so as to make them applicable even to those members of Class IV service, who join this service after passing the S.S.C.Examination.

2. Government is now pleased to direct as follows:-
  - (1) The present orders according to which only those, who pass the S.S.C.Examination after joining service in class IV, are held eligible for promotion to clerical posts after completing 3 years service in Class IV, should be liberalised so as to make even those, who had already passed the S.S.C.Examination at the time of their joining class IV service, eligible for promotion to clerical posts, subject to the same condition, viz that they should have put in at least three years service in class IV service.
  - (2) The number of vacancies in the clerical cadre to be filled in by the promotion of class IV persons falling in both the categories viz.(i) those, who had already passed the S.S.C Examination at the time of their appointment to class IV, and (ii) those, who pass that examination after their appointment to class IV, should not exceed 10 per cent of the vacancies occurring in a particular year.
  - (3). The seniority of those, who had already passed the S.S.C.Examination at the time of joining Class IV service vis-a vis those, who pass that examination after joining that service for the purpose of promotion of Class III posts/services should be determined as follows:-
    - (a) In the case of those, who had already passed the S.S.C. Examination at the time of joining the Class IV service, for the purpose of seniority, their appointment should be deemed to be from a date three years after the date of their joining the service.
    - (b) In the case of those, who pass the S.S.C Examination after joining the Class IV service, their date of appointment for the purpose of seniority should be deemed to be from the date on which they complete three years service or pass the S.S.C.Examination, whichever is later.
3. The other conditions prescribed for regulating the promotion of the Class IV personnel to clerical posts by the previous orders will, however, continue to apply. Recruitment Rules for Class III posts/ services should be amended suitably.
4. Government is pleased to direct that all departments and offices in which members of class IV service are promoted to clerical posts in pursuance of these

orders should report to the G.A.D the number of such promotions made during a year by the 15th January of the next year in the appended proforma . The first such report should be sent to this department for the year 1975 by the 31 st January, 1976.

ककककककककक

Sub:- Resignation from Govt. service : acceptance procedure and various other conditions.

GAD Cir.No. SRV 1077/ XII dated 20th May, 1977.

Various instructions have been issued from time to time regarding acceptance of resignation of Government Servants. These instructions are issued in the Government orders mentioned in the annexure to this circular. Govt. is now pleased to direct that cases regarding acceptance of resignation should be decided by the Competent Authorities in the light of the following consolidated instructions.

2. A Government servant desiring to resign should give reasonable notice of his intention to resign from service. Normally one month's notice is considered to be a reasonable notice. Decision regarding acceptance one way or the other is required to be communicated to the person concerned by the competent authority within a month's time and it should not be deferred indefinitely.
3. Terms of contract or bond should be taken into consideration before accepting resignation. Penalty ,if any ,imposed for a breach of contract or undertaking should also be taken into consideration. If the contract provides for notice of a definite period resignation can be withheld till the expiry of the prescribed period. After expiry of contract or bond period, no resignation or notice should be insisted upon from the concerned Govt. servant.
4. Resignation becomes effective from the date its acceptance is communicated to the person concerned by the appropriate authority and not from the date of its submissions.
5. Resignation of Govt. servant may be accepted provided that:-
  - i) No Government dues are outstanding against him, and
  - ii) No departmental enquiry is pending or is contemplated.
6. If the person is on duty, he is not to be relieved till his resignation is accepted. But if he remains absent and tenders resignation, it is open to the competent authority to treat the period from the date of absence to the date of accepting the resignation as Leave Without Pay or as unauthorised absence or to take suitable departmental action for his unauthorised absence.
7. It is legally unobjectionable to make unilateral stipulation that a temporary employees should give one month's notice for resigning his appointment or forfeit one month's pay in lieu of the notice, even when there is no corresponding obligation on the part of Govt. or Zilla Parishad to give one month's notice or pay to him in lieu of it one month's pay.
8. It is also legally feasible to recover one month's pay from a temporary employee who tenders resignation without giving a reasonable notice even in the absence of any stipulation in the appointment order to the effect that he should give one

- months'notice or forfeit one month's pay in lieu of notice. Despite this legal position, all the appointing authorities should invariably insert a condition in the appointment order itself regarding prior notice by the Govt. or Zilla Parishad servant about his intention to resign or payment of one month's pay in lieu of such a notice.
9. For the purpose of recovery of pay in lieu of notice of the prescribed period, the term "Pay" shall include all amounts payable as pay but shall exclude all amounts payable as allowances.
  10. Govt. servants of this State on being selected for some other appointment under this Govt. are to be relieved instead of requiring them to resign, provided they had applied through the proper channel and their applications were forwarded.
  11. In the case of selection for appointment under a Govt. other than the State Govt. one month's notice by a employee need not be insisted upon before relief, provided he had applied through the proper channel and his application was forwarded. However, before agreeing to forward the application for appointments under the Govt.of India or under other State Government or in any case before relieving the Govt.concerned to join their new appointment, it should be made clear to them that their new appointments will not be in the nature of deputation or transfer and that they should resign appointments under that Govt. before they accept them. If in any particular case it is considered necessary to depart from this rule and to allow continuity of service to the person concerned the case should invariably be referred to the GAD and the Finance Department and decision taken in consultation with them.
  12. A Govt. servant who is sent on deputation and subsequently absorbed, in public interest, in a public sector undertaking or a Govt. or Semi Govt. Corporation Organisation has to resign his appointment with effect from the date of such absorption such a Govt. Servant will be entitled to retirement benefits admissible according to rules/orders issued from time to time. On his permanent absorption in the public sector undertaking etc., his lien on a post under Govt. should be immediately terminated. Voluntary resignation for joining an appointment under any employer disentitles a Govt. Servant from pensionary benefits.
  13. Resignation of a Govt. servant who is to be absorbed by a Public Sector undertaing or a Govt. or Semi Govt. /Organisation should be accepted by the appropriate competent authority. In order to avoid any future complications, the permission for absorption should be given by the Administrative Department concerned of the Mantralaya, after ascertaining from such competent authority that he will have no objection to the permanent abosorption of the Govt. Servant. In effect, the effective date of resignation of a Govt. Servant from Govt.service and his permanent absorption will have to be settled soon after the Administrtrive Department issues no objection from permanent absorption of a Govt. Servant in public sector undertaking or Semi-Govt.Corporation/organisation,etc.
  14. Under Rule 250 (c) of the Bombay Civil Services Rules, resignation of a appointment to take-up, with proper permission, another appointment whether permanent or temporary service in which counts in full or in part, is not resignation from public service. In such cases the order accepting the resignation should clearly indicate that the employee is resigning to join another appointment

Vbm.

with proper permission and that the benefits under Bombay Civil Services Rule 250 (c) will be admissible to him. The contents of the said order should also be noted in the service book of the individual concerned under proper attestation. The issue of any separate sanction has not been considered necessary.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra.

V.T.Chari,
Secretary to Government.

वक्वक्वक्वक्व

(टीप : या संदर्भातील सर्व आदेशांचे अधिक्रमण करून शासनाने सा.प्र.विभाग निर्णय क्र. एसआरव्ही १०९२/१०३३/ प्र.क्र. ३३/९२/८ दिनांक २ डिसेंबर १९९७ अन्वये आता सुधारित आदेश निर्गमित केलेले आहेत .)

वक्वक्वक्वक्वक्व

**Sub :-Departmental Examination Rules
amending—for granting exemption to
candidates who are overaged.**

GAD GR No. EXD 1076/1945/137/XVII dated 1 st November ,1977 .

Under the provisions of Departmental Examination Rules prescribed for Government servants, both Gazetted and Non-Gazetted, either for the purposes of continuance and confirmation in the same post or for qualifying for promotion to higher post, the candidates do not get exemption from passing the departmental examination on grounds of age. Govt. has come across recently instances wherein Govt. servants, on account of their old age, are not able to concentrate on their studies and to pass the prescribed departmental examinations within the prescribed time limit, and as a result, have wither to remain without confirmation in that post or to revert to the lower post or to be disqualified for promotion to higher post. After examining this question carefully, Govt. has decided that Govt. servants who have completed 45 years of age, should not be required to appear for departmental examination. Govt. is accordingly, pleased to direct (i) that the existing Departmental Examination Rules, both for continuance and confirmation and also for qualifying for promotion to higher post, should be suitably amended so as to provide therein for the grant of exemption from passing the departmental examination on attaining the age of 45 years by the concerned Govt. servant subject to the condition that the seniority, if lost by such a Govt. servant as a result of not passing the examination within the prescribed time limit and the number of chances permissible, will not be restored on granting such exemption; and (ii) that the effect to these orders should be given in the proposed amendment of the rules from the dates of these orders.

वक्वक्वक्वक्वक्व

G.R. GAD No. EXD 1076/2463/XVII dated 19th April 1979.

In amplification of the orders contained in the Govt. Resolution GAD No. EXD 1076/1945-137-XVII dated the 1 st November 1977 regarding the grant of exemption from passing the departmental examinations to the Govt. servants who attain the age of

45 years on 1st November 1977 or thereafter, Govt.is pleased to clarify that those orders are applicable to promotees only and not to direct recruits, who according to the recruitment rules, are liable to be discharged for not passing the prescribed departmental examination, during the period of probation.

2. The Mantalaya Departments are requested to take into consideration the above clarification while amending the relevant Departmental Examination Rules in accordance with the instructions contained in paragraph 2 of the Govt.Resolution, GAD No. EXD 1076/1945/137-XVII dated the 1st Nov. 1977.

कककककककक

**Sub:- Departmental Examination Rules
Amending for granting exemption to
candidates who are overaged.**

GAD GR No. EXD 1076/452/XVII, dated 10 July ,1979.

In partial modification of the orders issued in Govt. Resolution GAD No. EXD 1076/2463/XVII dated the 19th April 1979 regarding grant of exemption from passing the departmental examination to the Government Servants, who attain the age of 45 years on 1 st November 1977 or thereafter, Govt.is pleased to clarify further that the orders issued in Govt. Resolution, GAD No. EXD 1076/2463/XVII dated the 19th April 1979 apply to the gazetted officers only, who according to the relevant recruitment rule are liable to be discharged for not passing the prescribed departmental examination during the period of probation, and not to the non gazetted direct recruits inGovt. Service.

2. The Mantralaya Departmets are requested to take into consideration the above clarification while amending the relevant Departmental Examination Rules in accordance with the instructions contained in para 2 of the Govt. Resolution, GADNo1076/1945/137 /XVII dated the 1st November 1977.

ककककक

GAD Resolution No. EXD 1076/452/XVII dated 28th November 1979.

In cancellation of the orders issued in Govt. resolution GAD No. EXD 1076/ 2463/XVII dated 19.4.1979 and No. EXD 1076/452/XVII dated 10.7.1979 Govt. is pleased to direct that the decision regarding grant of exmption from passing the departmental examination to Govt. servants on their attaining the age of 45 years on 1 st Novmber 1977 or thereafter subject to the condition of loss of seniority is applicabale to the following categories of Govt. servants, taking into consideration the Departmental Examination to be passed by them:-

(a) In the case of the Departmental Examination prescribed for continuance and confirmation in the existing posts, the exemption is applicable to all Govt.servants excepting those, who under the recruitment rules applicable to them ,are liable to be discharged for not passing the departmental examination during the period of probation: and

(b) In the case of the Departmental Examination for qualifying for promotion to the higher posts , the exemption is applicable to all Government servants.

2. The Mantralya Departments are requested to take into consideration the above clarification while amending the relevant Departmental Examination Rules in accordance with the instructions contained in para 2 of the Govt. Resolution GAD No EXD 1945 /137/ XVII dated the 1st November 1977.

ववववववववववव

**Sub:- Departmental Examination rules amending of—
For granting exemption to candidates who are overaged.**

G.A.D Circular No. EXD. 1080/34/XVII , dated **17th May, 1980.**

It has come to the notice of Government that some departments or the Mantralaya are issuing orders for granting exemption to the Government Servants on attaining the age of 45 years according to the Government decision contained in para 1 of the Government Resolution, General Administration Department, No. EXD 1076 /1945/137/XVII, date 1st November 1977 without amending the relevant departmental examination rules and are, thus not following uniform procedure in the matter of granting exemption on attaining the age of 45 years. Government is, therefore pleased to direct that pending amendment being carried out to the existing departmental examination rules as per para 2 of the Government Resoluton, General Administration Department, dated 1 st November 1977, all the departments of Mantralaya should follow the procedure indicated below for regulating the grant of such exemptions and also for the release of the withheld increments, wherever the increments have been withheld as result of not passing the examination within the prescribed time limit in accordance with the existing Departmental Examination Rules—

(a) The departments who have not so far taken any action to amend the rules, may issue executive orders for granting exemption, to the Government servants under their Administrative control, who have attained the age of 45 years on 1.11.1977 or will attain that age thereafter. The orders to be issued for granting the exemption should contain such details as (i) name of the persons, (ii) the post he is holding (iii) whether he has already lost seniority on the date of prescribed period and the No. of chances under the existing rules, and if so the position in the seniority list he occupies on the date of grant of exemption, should be indicated.

(b) In case, the increments of the Government servant to be exempted, have been withheld as a result of failure to pass the examination within the prescribed time limit, the order should also mention that the withheld increments should be released from the date of exemption so granted, in accordance with the provisions of the existing departmental examination rules which provided or the release of increments after passing the examination beyond the prescribed period.

(c) The departments may taken into consideration the orders contained in Government Resolution, General Administration Department, No. EXD 1076/452/XVII dated 28th November 1979 while issuing the orders of exemption on the above line.

vbm

ववववववववववव

Subject – Retrospective promotion.

GAD No. SRV 1079- XII dated 24 th October ,1979.

“ A question has been raised whether in the case in which the promotion of a person is delayed on administrative grounds, he should be held eligible for the benefits of the orders contained in Government Circular Memorandum General Administration Department No. SRV 1964 –D dated the 25th February 1965. Government is now pleased to clarify that in such a case also the person concerned should be given a deemed date of promotion on the basis of the promotion of his immediate junior and he should also be allowed arrears of pay and allowances of such a post in accordance with the orders issued in para 3 of the Govt. GAD Cir.No. SRV 1064 D dated the 25 th February 1965.

Government is further pleased to clarify that these orders will not apply in cases where fortuitous promotions are given to juniors for short periods on administrative grounds. ”

कवककककककक

**विषय :- बृहन्मुंबईतील शासकीय कार्यालयातील लिपिकवर्गीय पदे
महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग अपुरस्कृत उमेदवारांच्या नियुक्त्या
नियमाधीन करणे .**

सा . प्र . विभाग , निर्णय क्र . इएक्सएम . १०८० / १४ अ , दिनांक १ मार्च , १९८० .

सचिवालयालातील विभाग तसेच बृहन्मुंबईतील शासकीय कार्यालयातील लिपिकवर्गीय पदावरील नियुक्त्या महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाकडून घेतल्या जाणा-या स्पर्धात्मक परीक्षांच्या निकालाच्या आधारे भरण्यांत येतात . परंतु असे निदर्शनास आले आहे की, जानेवारी १९७१ नंतर विविध विभाग प्रमुखांनी अशा पदांवर महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग पुरस्कृत उमेदवारांच्या नियुक्त्या होईपर्यंत आयोग अपुरस्कृत अशा ब-याच व्यक्तींच्या नियुक्त्या केलेल्या आहेत . त्यापैकी ब-याच जणांची सेवा दीर्घकालावधीची आहे . अशा व्यक्तींच्या सेवा नियमाधीन करण्याबाबतचा प्रश्न काही काळ शासनाच्या विचाराधीन होता . महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाशी विचार विनिमय करून शासन आता असे आदेश ते आहे की, १ जानेवारी १९७८ पूर्वी ज्या लोकसेवा आयोग अपुरस्कृत व्यक्ती सचिवालयीन विभाग व बृहन्मुंबईतील विविध शासकीय कार्यालयात लिपिक, टंकलेखक, लिपिक-टंकलेखक, लघु टंकलेखक व लघुलेखक या लिपिकवर्गीय पदांवर नियुक्त करण्यात आल्या होत्या व ज्या प्रस्तुत आदेशांच्या दिवशी सेवेमध्ये आहेत त्यांच्या बाबतीत जर पुढे दिलेल्या अटी पूर्ण होत असतील तर त्यांच्या जागी महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग पुरस्कृत उमेदवार नियुक्त न करता त्यांना सेवेत यापुढे चालू ठेवावे :-

- (१) दिनांक १ जानेवारी १९७१ ते ३१ डिसेंबर १९७७ या काळात नियुक्त केलेल्या लोकसेवा आयोग अपुरस्कृत व्यक्तींची सेवा नियमाधीन करण्यात येईल .
ज्या लोकसेवा आयोग अपुरस्कृत व्यक्ती मुलतः १ जानेवारी १९७८ पूर्वी नियुक्त करण्यात आल्या, परंतु ज्यांची सेवा अधुनमधून खंडीत करण्यात आली अशा व्यक्ती जर या आदेशाच्या दिवशी सेवेत असतील तर त्यांना सुध्दा हे आदेश लागू होतील .
- (२) संबंधीत लोकसेवा आयोग अपुरस्कृत व्यक्ती :-

विवा .

- (अ) ज्या पदावर नियुक्त केलेली असेल त्या पदासाठी विहित केलेली किमान शैक्षणिक पात्रता धारण करणारी असावी .
- (आ) अनुसुचित जाती, अनुसुचित जमाती, विमुक्त आणि भटक्या जमाती, इतर मागासवर्गीय, आर्थिकदृष्ट्या मागासवर्गीय अशा बाबतच्या विविध प्रकारच्या राखीव जागा संबंधीचे निरनिराळे आदेश योग्यप्रकारे विचारात घेऊन सेवायोजन केंद्र, समाजकल्याण विभाग किंवा इतर कोणत्याही अधिकृत मार्गानेच नियुक्त झालेली असावी .
- (इ) ज्या पदावर मूलतः नियुक्त झालेली असेल त्या पदासाठी विहित केलेली वयोमर्यादेची अट पूर्ण करणारी असावी .

२ . परिच्छेद १ मध्ये अंतर्भूत न झालेल्या व्यक्ती धरून ज्या लोकसेवा आयोग अपुरस्कृत व्यक्ती सचिवालयातील विभाग व विविध शासकीय कार्यालये यामध्ये दिनांक १ जानेवारी १९७८ नंतर नियुक्त करण्यात आलेल्या असतील आणि जर त्या मधल्या काळात महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या पुढील परीक्षेस वसून त्यांची आयोगाने नियुक्तीसाठी निवड केली नसेल तर त्यांच्या जागी आयोगपुरस्कृत उमेदवार जसजसे उपलब्ध होतील तसे नियुक्त करण्यात येतील . म्हणजेच जे आयोगाकडून निवडले जाणार नाहीत त्यांचे जागी आयोग पुरस्कृत उमेदवार नियमानुसार नेमले जातील .

३ . वर दर्शविलेल्या लोकसेवा आयोग अपुरस्कृत व्यक्तींची विविध शासकीय विभाग/कार्यालये यांत काम करणा-या लोकसेवा आयोग पुरस्कृत व्यक्तींशी तुलनात्मक ज्येष्ठता ह्या आदेशाच्या दिवसाच्या संदर्भात ठरवावी . मात्र एकाच विभागात/कार्यालयात काम करणा-या लोकसेवा आयोग अपुरस्कृत व्यक्तींची आपापसातील (interse) ज्येष्ठता त्यांच्या त्या विभागातील त्या त्या पदावरील सेवेच्या कालावधीनुसार राहिल . म्हणजेच परस्पर ज्येष्ठता पुढीलप्रमाणे ठरवावी .

- (१) १९७८ च्या परीक्षेनुसार नियत वाटप दिलेले सर्व लोकसेवा आयोग पुरस्कृत उमेदवार आणि जे दिनांक २९ . २ . १९८० पर्यंत दिलेल्या कालवधीत रुजू झाले आहेत,
- (२) १ मार्च १९८० पासून नियमाधीन करण्यात आलेल्या सर्व लोकसेवा आयोग अपुरस्कृत व्यक्ती, त्यांची आपापसातील (interse) ज्येष्ठता लक्षात घेऊन ,
- (३) १९७८ च्या परीक्षेनुसार नियतवाटप करण्यात आलेले लोकसेवा आयोग पुरस्कृत उमेदवार आणि जे विहित कालवधीत दिनांक २ मार्च १९८० नंतर रुजू होणारे .

४ . नियुक्त्या करणा-या विविध अधिका-यांनी लोकसेवा आयोग अपुरस्कृत उमेदवार नियुक्त करण्याच्या व त्यांना अनिर्वन्धकालपर्यन्त सेवेत ठेवण्याच्या पध्दतीबद्दल शासनाला फार चिंता वाटते . शासन ह्या संबन्धात असे आदेश देत आहे की, अगदी अल्प कालावधीकरिता असलेली पदे धरून कोणत्याही पदांवर लोकसेवा आयोग अपुरस्कृत उमेदवारांच्या नियुक्त्या करण्याचे यापुढे पूर्ण थांबविण्यात यावे . अल्प कालावधीसाठी असलेल्या तात्परत्या जागा भरताना नियुक्ती अधिका-यांनी त्यांच्या विभागातील पात्र व्यक्तींना तात्पुरती पदोन्नती देऊन किंवा कामाची विभागणी करून किंवा जिल्हाधिकारी , मुंबई यांच्याकडून संपकाळातील व्यक्तींच्या यादीमधून (ज्याच्या सेवा वरील आदेशानुसार नियमाधीन करण्यात आलेल्या नाहीत) उमेदवार नियुक्त करून व्यवस्था करावी .

५ . सर्व सचिवालयीन विभाग व बृहन्मुंबईतील विभागप्रमुख आणि कार्यालय प्रमुख यांनी वरील आदेशांचे काटेकोरपणे पालन करावे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

अ . ना . बटब्याल,
सचिव (सेवा उपविभाग)
सामान्य प्रशासन विभाग .

कवकवकवकवक

विभाग .

**Sub:-Employment of Freedom Fighters and their
nominees in the matter of recruitment to Class III
& Class IV posts in Government Service.**

GAD G.R.No, CNS 1081/1/XVI-A dated **2nd March 1981.**

By Govt. Circular Memorandum GAD No. CNS 1965 / 4652 / J dt. 12.10.1965 Govt. has granted certain concessions to Freedom Fighters and their nominees in the matter of recruitment to class III and class IV posts in Govt. Offices which are not required to be filled in by the appointment of candidates selected by the Maharashtra Public Service Commission. These orders were reiterated by Govt. endorsement, GAD No. CNS 1077/1078/XVI A dt. 1.9.1977(copy appended for ready reference).In order to remove the impediments in the implementation of these orders Govt. is pleased to direct further as follows:-

- i) The appointments of Freedom Fighters and their nominees in class III posts in Govt. Service which are at present within the purview of the Regional Selection Boards should be excluded from their purview with immediate effect
- ii) The freedom fighters and their nominees should be given preference over strike period personnel in them matter of recruitment to class III and class IV posts. If the former are otherwise suitable to appointment.
- iii) It is reiterated that the freedom fighters and their nominees should be considered for appointment to class III and IV class posts in Govt. Service on the basis of their applications received directly, without requiring them to come through the Employment Exchanges.

2. All the appointing authorities are requested to follow these orders scrupulously.

वन्द्यवन्द्य

Govt. Circular memorandum ,Gen. Adm. Dept. No. CNS 1965/4652 J dt. 12.10.1965 regarding employment of Freedom Fighters in Govt. Service.

The question of giving certain concessions to freedom fighters was under the consideration of Govt. for sometime past. Govt. has now decided to accord to them the following concessions in the matter of recruitment to class III and class IV posts in Govt. Offices which are not required to be filled in by the appointment of candidates selected by the State Public Service Commission Viz:-

- 1) These persons may be considered for appointment to class III and class IV posts in Govt. service on the basis of their applications received directly without requiring them to come through the employment exchanges.
- 2) In making appointments to class III and class IV posts, the appointing authorities
- 3) should give preference to these persons if they are otherwise found suitable.

otherwise considered suitable, may be appointment to class III and class IV posts subject to the sanction to Govt. being obtained in each case.

1. Such of the persons as have studied upto S.S.C./Degree or Diploma course but have not passed those or equivalent examinations may be appointed to class III services for which passing of S.S.C./Degree or Diploma Examinations as the case may be, has been prescribed as a minimum qualification. The prescribed education/qualifications should be deemed to have been relaxed in their favour

NOTE:-For the purpose of these orders "Freedom Fighters" mean those persons who have suffered imprisonment or detention of an aggregate period of not less than one month or who were fined Rs. 100 or more, or who died or were killed in action or in detention or were awarded capital punishment or became permanently incapacitated due to firing or lathi charge or lost their jobs or means of livelihood or part or whole of their property on account of their participation in the national movement for the emancipation of India.

2.For the purpose of claiming the foregoing concessions in respect of Employment in Govt. Service the persons concerned should produce a certificate issued by Govt. (General Adm. Department) declaring them as "Freedom Fighters"

3.It is possible that some of the persons who are eligible for these concessions may not actually be able to avail themselves of them for reasons like old age, illness, etc. Govt. is, therefore, pleased to direct that such persons viz. those who are eligible for the concessions but are unable owing to illness ,disability or old age to take advantage of them should be allowed to nominate a near relative who is solely dependent on them for taking advantage of the concessions, .On such nomination being made the nominee should be held eligible for the concessions granted to the Freedom Fighters in the matter of recruitment to Govt. Service.

(Note : see G.R. dated 10.1.85)

वववववववववववव

**Sub:- Employment to project effected persons---
Instructions regarding.....**

P.W.D. Circular No. EST 1081/(5320)/DSK/17 dated **4 th August, 1981.**

As per existing orders of Govt. preference in employmet on big projects is required to be given to the persons who are directly affected or displaced by the projects. It has however, been brought to the notice of Govt. that instead of giving preference in employment to the local persons who are direcly affected or displaced, jobs are actually given to outsiders by extending the meaning of the word "Local" as any person domiciled in the State of Maharashtra.This tendency of stretching technical meaning of the "Local" is not correct. The underlying intention of Govt. in issuing instructions is to ensure employment to the persons who are affected or displaced by the projects. In order to avoid hardship to such persons, it is necessary to see that the word "Local" is not interpreted as any person domiciled in the State of Maharashtra but local person affected by the projects. Preference should be given to the local persons actually affected by such projects.

All the local officers are, hereby instructed to ensure that henceforth preference in employment is strictly given to those local persons who are actually affected by projects and not all those who domiciled in the State of Maharashtra.

विषय :- विभागीय प्रमुखांनी केलेल्या बढती/बदलीस लवकर मान्यता देण्याबाबत .

परिपत्रक ,वित्त विभाग क्र . पीएवाय १०८०/सीआर ११०१ / एसईआर ३ दि . १७ .९ .१९८१ .

शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र . एसआरव्ही १०७६/१९०१/बारा दिनांक २९ सप्टेंबर १९७६ नुसार विभागीय प्रमुखांनी वर्ग १ व वर्ग २ च्या पदांवर चार महिन्यांपर्यन्त बदली नेमणूका देण्याचे अधिकार प्रदान केलेले आहेत . अशा प्रकरणी ह्या नेमणूकांना नंतर शासकीय अनुमती घ्यावयाची असते . आता असे निदर्शनास आले आहे की, शासनाची अनुमती देण्यास कित्येक प्रकरणी वेळ लागतो . परिणामतः उपरोक्त चार महिन्यांचा कालावधी संपुष्टात आल्यावर राजपत्रित अधिका-यास वेतनचिठठी देणे लेखा परीक्षा कार्यालयास कठीण जाते . म्हणून सर्व मंत्रालयीन विभागांना विनंती करण्यांत येते की, त्यांनी विभागीय प्रमुखांनी अशा रितीने केलेल्या नेमणूकांना (जेथे जरूर आहे तेथे) मान्यता देण्याचे आदेश शक्य तेवढ्या लवकर व कोणत्याही परिस्थितीत विभागीय प्रमुखांच्या अशा नेमणूकीच्या आदेशांच्या दिनांकापासून चार महिन्यांच्या आत काढावेत . विभागीय प्रमुखांनी अशा रितीने नेमणूक केल्याबरोबर शासनाचे आदेश घेणे जरूर असल्यास ताबोडतोव शासनाच्या अनुमतीसाठी जरूर ते प्रस्ताव पाठवावेत .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :- अल्पसंख्यांक व मागासवर्गीय कर्मचा-यांच्या कार्यकारी पदावरील नियुक्तीसंबंधी .

सा . प्र . विभाग, परिपत्रक क्र . एसआरव्ही १०८१/१६४ सी-एम १२ / दिनांक २७ . ११ . १९८१ .

- वाचा: १) सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . टीआरएफ/१०७७/१२ दिनांक २७ सप्टेंबर १९७७ .
२) सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . एसआरव्ही /१०७९/२०५८/१२ दिनांक ०१ डिसेंबर १९८० .
३) सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . एसआरव्ही /१०८०/ १२ दिनांक ३ डिसेंबर १९८० .

शासन परिपत्रक:-

शासन परिपत्रक सामान्य प्रशासन विभाग क्र . एसआरव्ही/१०८०/ १२ दिनांक ३ डिसेंबर १९८० अन्वये मंत्रालयीन विभाग, विभागाध्यक्ष, विभागीय आयुक्त, जिल्हाधिकारी इत्यादी सर्व संबंधितांना अशा सूचना देण्यात आल्या होत्या की, अनुसूचित जमाती व इतर अल्पसंख्यांक जमातीच्या शासकीय कर्मचा-यांना कार्यकारी पदावरील (एक्जिक्युटिव्ह पोस्ट) नियुक्तीच्या योग्य प्रमाणात वाटा त्यांना मिळेल असे पहावे . असे केल्याने त्यांना कार्यकारी पदाचा अनुभव मिळेल .

वरील सूचनांच्या अनुषंगाने सर्व संबंधितांना असेही कळविण्यात येते की, अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त व भटक्या जाती व इतर अल्पसंख्यांक जमातीच्या शासकीय कर्मचा-यांच्या वारंवार बदल्या करण्यात येवू

नयेत .सर्व साधारणपणे एका पदावर नियुक्त झाल्यावर खालील कारणा व्यतिरिक्त ३ वर्षे पूर्ण झाल्याशिवाय त्यांची बदली करू नये .

- १) वरच्या श्रेणीत/पदावर/वर्गात पदान्तती किंवा,
- २) त्यांच्या विरुद्ध काही तक्रारी/आरोप असल्यास व अशा तक्रारीत/आरोपात सकृतदर्शनी तथ्य असल्यास किंवा,
- ३) त्यांना नियुक्त केलेल्या पदावर लोकहितास्तव त्यांना अधिक काळ ठेवणे इष्ट नसल्यास,

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

श . भ . ऊंडे,
उपसचिव, महाराष्ट्र शासन .

वववववववववववव

Subject :- The Maharashtra Civil Services (Regulation of Seniority) Rules 1982.

371

Constitution of India:

No. SRV-1076-XII:- In exercise of the powers conferred by the proviso to article 309 of the Constitution of India, the Governor of Maharashtra is hereby pleased to make the following rules, namely :-

1. **Short Title** :- These rules may be called the Maharashtra Civil services (Regulation of Seniority) Rules, 1982.

2. **Commencement and application** :- These rules shall come into force on 21st June 1982 and seniority of Government servant in all posts, cadres and services under the rules making control of Government shall thereafter be regulated in accordance with the provisions of these rules :

Provided that, where any separate rules or orders are prescribed for regulating seniority in any particular posts, cadre or service, the seniority of holders of such posts or the members of such cadre or service shall be regulated in accordance with such separate rules or orders.

3. **Definitions** :- In these rules, unless the context requires otherwise –

(a) “**Competent authority** ” means an authority competent to make appointment to any post, cadre or service:

(b) “**Commission**” means the Maharashtra Public Service Commission ;

(c) “**Continuous service** ” in relation to any post, cadre or service means service continuously rendered by a person in that post, cadre or service or in any higher post, cadre or service without interruption by way of reversion to a lower post, cadre or service;

Provided that, where a person is continuously officiating in a post, cadre or service from a deemed date of appointment under the provisions of these rules, such person shall be deemed to have rendered continuous service with effect from such deemed date;

(d) “ **Deemed date** ” means the date assigned to a Government servant in accordance with the provisions of rules 5.;

(e) “ **Direct recruit** ” means, in relation to any post, cadre or service, a person appointed by nomination thereto ;

(f) “ **Fortuitous appointment** ” means a temporary appointment made pending a regular appointment in accordance with the provisions of the relevant recruitment rules;

(g) “ **Government** ” means the Government of Maharashtra;

(h) “ **Promotee** ” means in relation to any post, cadre or service, a Government servant appointed thereto by promotion from a lower post, cadre or service;

(i) “ **Select list** ” means the list of persons selected for promotion from a lower post, cadre or service to the higher post, cadre or service prepared in accordance with the rules made in this behalf;

(j) “ **Selection Boards** ” means the Regional Selection Board constituted under section 3 or the Special Selection Board constituted under section 6 as the case may be, of the Maharashtra Public Services (Subordinate) Selection Board Act, 1973 (Mah.XXI of 1973);

(k) “ **Transferred Government servant** ” means, in relation to any post, cadre or service, a Government servant appointed thereto by transfer from another post, cadre or service which, in the opinion of the competent authority, is not lower in status or pay-scale;

(l) “ **Undue hardship** ” means unforeseen or unmerited hardship to an extent not contemplated when these rules were framed and does not cover any ordinary or inconvenience which normally arise;

(m) “ Words and expressions used but not defined in these rules shall have the meanings respectively assigned to them in the Maharashtra Civil Services (General Conditions of Services) Rules, 1981;

4. General principles of seniority :- (1) Subject to the other provisions of these rules, the seniority of a Government servant in any post, cadre or service shall ordinarily be determined on the length of his continuous service therein;

Provided that, for the purpose of computing such service, any period of absence from the post, cadre or service due to leave, deputation for training or otherwise or on foreign service or temporary officiating in any other post shall be taken into account, if the competent authority certifies that the Government Servant concerned would have continued in the said post, cadre or service during such period, had he not proceeded on leave or deputation or been appointed temporarily to such other post;

Provided further that, the service, if any, rendered by him as a result of a fortuitous appointment * [except in a case where the competent authority certifies that, it was not expedient /possible or practicable to make a regular appointment strictly in accordance with the ratio of recruitment as prescribed in the relevant recruitment rules, with the brief reasons recorded therefor ,] shall be excluded in computing the length

of service and for the purposes of seniority he shall be deemed to have been appointed to the post or in the cadre or service on the date on which his regular appointment is made in accordance with the provisions of relevant recruitment rules.

* Inserted vide Not.No. SRV/1086/2776/CR-5/87/XII, dated 23.9.1988, see also corrigendum of similar number dated 1.4.1989/17.6.1989.

Notwithstanding anything contained in sub-rule (1)-

(a) the *inter se* seniority of direct recruits selected in one batch for appointment to any post, cadre or service, shall be determined according to their ranks in the order of preference arranged by the Commission, Section Boards or in the case of recruitment by nomination directly made by the competent authority, the said authority, as the case may be, if the appointment is taken up by the person recruited within thirty days from the date of issue of the order of appointment or within such extended period as the competent authority may in its discretion allow ;

(b) the *inter se* seniority of Government servants promoted from select list, shall be in the same order in which their names appear in such select list. If the Select List is prepared in two parts, the first part containing the names of those selected unconditionally and the second part containing the names of those selected provisionally. All persons included in the first part shall rank above those included in the second part;

Provided that, if the order in which the names are arranged in the Select List is changed following a subsequent review of it, the seniority of the Government servants involved shall be re-arranged and determined afresh in conformity with their revised ranks;

(c) the seniority of a transferred Government servant *vis-a-vis* the Government servant in the post, cadre or service to which he is transferred shall be determined by the competent authority with due regard to the class and pay scale of the post, cadre or service from which he is transferred, the length of his service therein and the circumstances leading to his transfer.

(3) Where the dates of appointment in posts, cadre or service of any two or more persons determined after assigning the deemed dates, if necessary, are identical the person senior in age shall be considered as senior for the purpose of determining the seniority.

5. **Assignment of deemed dates of appointment :-** (1) Notwithstanding anything contained in rule 4, a competent authority may, in accordance with the provisions contained in the following sub-rules, assign to a Government servant, a deemed date of appointment to a post, cadre or service which is different from the date of his actual appointment thereto; and on such a deemed date having been assigned, the length of his service in the said post, cadre or service shall be computed as commencing from that date.* [The deemed date assigned under this rule and the seniority list prepared in pursuance of the same, shall not ordinarily, be altered at the time of preparation of seniority list on the subsequent occasions or in the subsequent years.]

* Inserted by Not.No. 1086/2776/CR-5/87/XII dated 23.9.1988.

(2) Where the direct recruits selected in the same batch report for duty on different dates and the actual dates on which they are appointed are not chronologically in conformity with their *inter se* seniority as provided in clause (a) of sub rule (2) of rule 4, the recruit higher in rank but reporting for duty later than his junior shall be assigned, as deemed date of appointment, the date on which the recruit lower in rank reports for duty, provided the recruit higher in rank has reported for duty within the period of thirty days from the date of his appointment or within such further period as may be extended by the competent authority.

(3) Where two or more Government servant who are eligible for promotion to any higher posts, cadre or service according to any Select List are promoted to such higher posts, cadre or service and the actual dates on which such Government servants report for duty in such higher posts, cadre or service are not chronologically in conformity with their *inter se* seniority as provided in clause (b) of sub rule (2) of rule 4, the senior person, who reports for duty later than his junior, shall be assigned as deemed date of appointment, the date on which the junior reports for duty.

* [Provided that, in a case where a Government servant himself is deemed responsible for delay in assuming charge of the promotional post, his interse seniority shall be fixed with referene to the date he actually assumes charge of such post.]

* **Inserted by Not.No. SRV-1086/2776/CR-5/87/XII dated 23.9.1988. See also Corrigendum of similar Number dated 1.4.1989/17.6.1989.**

(4) Where the seniority of promotees is re-arranged and determined afresh as provided in the proviso to clause (b) of sub-rule (2) of rule 4, deemed dates of promotion shall be assigned to them or if already assigned shall be revised in such manner as to be chronologically in conformity with their ranks in the order of seniority as so re-arranged and determined.

(5) Where a Government servant whose name is included in a Select List is not actually promoted according to his rank in that Select List owing to a disciplinary proceeding then pending against him, and is promoed subsequently on the conclusion of such disciplinary proceeding, the competent authority may, having due regard to the circumstances of the case and the result of the disciplinary proceedings, assign to him a deemed date of appointment determined otherwise than in accordance with his rank in the Select List.

(6) Where a Government servant is superseded while preparing the Select List and if the supersession is subsequently set aside following a review of his case either by the competent authority acting on its own motion or by a court of law or by any other authority empowered in that behalf, such Government servant shall on actual promotion, be assigned a deemed date of appointment on which he would have been promoted had he not been so superseded.

(7) A transferred Government servant may be assigned such deemed date of appointment as the competent authority may determine, with due regard to the class and pay scale of the post, cadre or service from which he is transferred, the length of his tenure therein and the circumstances leading to his transfer. Where the appointment of the transferred Government servant is made in consultation with the Commission, the deemed date shall be determined with its consultation.

6. Determination of fortuitous appointment :- Whenever an appointment is made to a post, cadre or service, the competent authority shall determine whether the appointment is fortuitous and record a certificate accordingly where the appointment is fortuitous;

Provided that, omission to record such a certificate shall not confer any right on any person to have his appointment treated as not fortuitous if on the facts of the case it is found on any subsequent date that the appointment was fortuitous.

*[Provided further that, appointment shall not be deemed to be fortuitous if the authority competent to make appointment certifies while preparing the annual gradation list that the temporary appointment had to be made, as candidates for regular appointment by nomination or as the case may be, persons fit for promotion from the lower cadre, were not available at all or in adequate numbers.]

* Inserted by Not.No.SRV 1086/2776/CR-5/87/XII, dated 23.9.1988.

* [7. **Preparation of gradation list annually.**

The authority competent to make appointment shall prepare annually for each cadre under its control a gradation list of person under that cadre in the order of seniority as on 1st January and shall bring it to the notice of the Government servants concerned.]

* Inserted by Not. No. SRV-1086/2776/CR-5/87/XII, dated 23.9.1988.

*8. Power to relax rules in certain cases :- Notwithstanding anything contained in the foregoing rules, where Government, after consultation with the Commission in respect of the posts within its purview, is satisfied that the operation of any of these rules causes or is likely to cause undue hardship in the case of any Government servant or class of Government servants, or that it is necessary in the public interest so to do, it may, for reasons to be recorded in writing, relax, the provisions of such rule with respect to such Government servant or class of Government servants or may direct that such provisions shall apply to such Government servant or class of Government servants with such modifications not affecting the substance thereof as may be specified in such orders;

Provided that such relaxation shall be made or direction shall be issued only for enabling the case of such Government servant or class of Government servants to be dealt with in just and equitable manner and for conferring benefits of the nature provided for in these rules.

* Original rule 7 renumbered as rule 8 by Not. No. SRV 1086/2776 /CR -5 /87 /XII, dated 23.9.1988.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra.

S.H.Thacker,
Secretary to Governor.

Sub :-Reservation of vacancies for Economically Weaker Sections of society in Govt., Quasi-Govt. and Co-op. Services.

GAD Circular No.SRV 1081/2463/XVI A dated **3.2.1982.**

80% vacancies in Govt.,Quasi-Govt. and Co-operative Services have been reserved for candidates belonging to the Economically Weaker Sections of the Society. This 80% reservation of total annual vacancies is inclusive of the percentage of reservation of vacancies already in force at present on various counts. Clarification in the matter has been issued in Govt. Cir. GAD No.SRV 1080/563/156/XVI A dated the 1st December 1908. Now the Maharashtra Public Service Commission has brought to the notice of this Deptt. that genuine Economically weaker Section candidates officiating in various offices for a period exceeding one year are liable to forfeit their claim for being considered for reserved vacancies if their has been inordinate delay in advertising the post.

All Departments of Mantralaya are, therefore requested to instruct all recruiting authorities under their administrative control not to delay the advertising of the posts reserved for the Economically Weaker Sections of the Society and preferably lay down time limit in this regard.

*****

Sub:- Forwarding of application to the Union Public Service Commission from candidates serving under Government.

सा.प्र.वि.पृष्ठांकन क्र.एसआरव्ही २२८१/४०५९/सीआर १५८ /तेरा अ दि.१०.२.८२.
भारत सरकार गृह विभाग पत्र दिनांक १ जानेवारी, ७९.

In supersession of the Ministry of Home affairs O. M. No. 8/1/68 Estt (C) , dated 25.10.68, on the subject mentioned above, it has been decided that persons already in Govt. service who wish to appear at the competitive examinations conducted by the Union Public Service Commission, may send their completed applications in the prescribed printed form direct to the Commission, after detaching the form of certificate by the Head of the Office / Department printed at the end of the application form. The form of certificate should be submitted immediately to the Head of Office/Department under whom they are employed for onward transmission to the Secretary, Union Public Service Commission after completing the entries therein and signing it, as early as possible and in any case within a fortnight of the closing date for receipt of applications. Pending receipt of the certificate from the Head of Office/Department the applications of such candidates will be considered by the Union Public Service Commission on a

provisional basis. The candidature of such Govt. Servants is liable to be cancelled if the employer's permission is not received by the Commission by the specified date.

2. Similarly in the case of recruitment by selection conducted by the Union Public Service Commission, persons already in Govt. service may submit their applications direct to the Commission. They should ,however , immediately inform the head of their office/Department giving details of the post(s) for which they have applied, the file number given on the top of the “ Information for Candidates ” the closing date for receipts of applications and other necessary particulars .On receipt of the information the head of the office/department will inform the Commission as soon as possible but not later than a fortnight from the closing date for receipt of applications ,.quoting reference to the Commission's file number and the designation of the post ,stating either that he has no objection to the application being considered or that the candidate has not been permitted to apply for the post. In any case, no candidate already in Govt. unless the “ No Objection Certificate “ has already been received by the Commission or is produced by the candidate at the time of interview.

2. All Ministers/Departments of the Govt. of India are requested to bring these instructions to the notice of all concerned including the /Statutory and Quasi Govt. Organisation under their administrative control..

ककककक

**Sub:- Forwarding of applications to U.P.S.C.
from candidates serving under Govt.**

The undersigned is directed to refer to the Department of Personnel and Administrative Reforms O.M. No. 28012/1/76 Estt (C) dated the 16th July 1976 on the subject mentioned above and to say that the procedure of forwarding of applications to the UPSC from candidates serving under the Govt. has been further examined. It has now been decided that persons already in Govt. service who wish to appear at a competitive examination conducted by the UPSC or wish to apply for a post recruitment to which is proposed to be made by selection through the UPSC may submit their completed applications in the prescribed printed forms direct to the Commission. They should, however, immediately inform the Head of their Office/Department giving details of the examination/post for which they have applied requesting him to communicate his permission to the Commission directly. In case the Head of Office/Department considers it necessary to withhold the requisite permission, he should inform the Commission within 30 days of the closing date for the receipt of the applications. In case no such communication is received from the Head of Office/Department, it shall be presumed by the Commission that there is no objection on the part of the employing Department in question to be considered by the Commission.

vbm.

कककककककककक

Sub :- Recruitment to Govt. Service in vacancies reserved for Backward Classes Notifying the vacancies to the Associations/Organisations of Backward Classes

GAD Circular No. BCC 1082/(265)XVI –B dated **12th March ,1982.**

By orders issued in Govt. Cir. GAD No. BCC 1079/XCI –B dated 30th July 1980, the following Backward class associations/Organisations have been recognised for requisitioning and sponsoring Backward Class candidates for filling up the posts in Class III and Class IV services in Govt. service.

Secretary, Mant Sudhar Mahasangh, Bombay c/o shri R.J.Waghmare Block No. 12, IInd Floor, Building Ajantha, 20/21 Carter Road, Khar Danda, Bombay 52.

Chief Organising Secretary, Maharashtra State Federation of Scheduled Castes /Scheduled Tribes/Vimukta Jaties/ Nomadic Tribes, and Budhists Employees welfare Association, Mehadin Building, Dhantoli, Nagpur.

Maharashtra State Federation for Backward Class Medical Welfare, 65 Rambag, Nagpur.

It has been brought to the notice of Govt. that many appointing authorities do not send requisitions to the Associations/Organisations mentioned above. Govt. is therefore, please to reiterate the orders contained in Govt. Circular, G.A.D. No. BCC 1079/XVI-B dt. 30 July 1980 and to direct that all the appointing authorities should ensure that requisitions for filling up the posts in Class III and Class IV services are also sent to the Associations/Organisations mentioned above and lists of Backward Class candidates are obtained from them in addition to the lists from normal official channels.

ववववववववववव

विषय :-शारीरिक दृष्ट्या अपंग असलेल्या व्यक्तींना शासकीय सेवेत राखीव पदे .

सा.प्र. विभाग, निर्णय क्र. एसआरव्ही १०८१-३२७३-१६-अ दिनांक १ मार्च , १९८३ .

शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. एसआरव्ही १०८१-३२७२-१६-अ दि. १०.९.१९८१ च्या परिच्छेद ४ मध्ये अंशतः बदल करून शासन आता असे आदेश देत आहे की, सदर शासन निर्णयातील आदेश वृहानुंबईतील महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या कक्षेतील वर्ग ३ च्या लिपिक वर्गीय पदांवरील सेवाभरतीसाठी सुध्दा लागू करण्यात येत आहेत .

२ . त्याचप्रमाणे शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग, क्र. एसआरव्ही १०७७-३५७६-१४३३-१६ अ दिनांक मधील आदेशाच्या परिच्छेद २ मध्ये अंशतः बदल करून शासन असाही आदेश देत आहे की , वृहानुंबईतील कार्यालयातील लिपिक वर्गीय पदांसाठी महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगातर्फे घेण्यात येणा-या स्पर्धात्मक

परीक्षेच्या प्रवेशाकरिता शारीरिकदृष्ट्या अपंग व्यक्तीना परीक्षेला बसण्यासाठी त्या व्यक्ती जर इतर दृष्ट्या पात्र असतील तर, कमाल वयोमर्यादेची अट १० वर्षेपर्यन्त शिथिल केली जाईल .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :-चतुर्थश्रेणी सफाई कामगार, स्वच्छक इत्यादी तत्सम पदांवरील सेवा भरतीच्या शैक्षणिक अर्हतेसंबंधी .

सा .प्र .विभाग ,निर्णय क्र . आरटीआर १०८३-१२ दिनांक २३ मार्च, १९८३ .

शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र . आरटीआर १०६५-ड दिनांक २५ .८ .१९६५ नुसार चतुर्थ श्रेणीतील पदांसाठी सेवा प्रवेश नियम विहित केले आहेत .त्या नियमानुसार चतुर्थ श्रेणीतील पदावर नेमणूक होण्यासाठी किमान ४ थी इयत्ता उत्तीर्ण असणे अशी शैक्षणिक अर्हता आवश्यक आहे . चतुर्थ श्रेणीतील सफाई कामगार,स्वच्छक आदी तत्सम पदांवरील लोकांना कामाच्या दृष्टीने त्यांनी धारण केलेल्या पदांकरिता लिहिण्या वाचण्याचे ज्ञान असणे आवश्यक आहे किंवा कसे याबाबतचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . शासनाने आदेश दिले आहेत की, चतुर्थ श्रेणीतील सफाई कामगार,स्वच्छक आदी तत्सम पदांवरील कर्मचा-यांना कराव्या लागणा-या कामाच्या स्वरूपावरून त्यांना लिहिता वाचता येणे या अटेची आवश्यकता आहेच असे नाही . म्हणून त्या पदांवर उमेदावारांची नियुक्ती करतांना किमान ४ थी इयत्ता उत्तीर्ण असणे या शैक्षणिक अर्हतेच्या पूर्ततेचा काटेकोरपणे अवलंब करण्याची आवश्यकता नाही .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :-कनिष्ठ पद/संवर्ग/सेवां मधून वरिष्ठ पद /संवर्ग/सेवांमधील पदोन्नती करतांना पाळावयाची तत्त्वे .

सा .प्र .विभाग, निर्णय क्र .एसआरव्ही १०७७/सीआर ३४३-७९-१२ दिनांक १८ मे ,१९८३ .

शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग क्र .एसआरव्ही १०७४/डी दिनांक २८ जानेवी १९७५ मधील आदेशाप्रमाणे शासन सेवेतील वर्ग १ मधील प्रथम पदोन्नतीवरील पदोन्नत्या निश्चित गुणवत्तेच्या निकषांनी केल्या जातात आणि वर्ग १ मधील प्रथम पदोन्नतीपर्यन्तच्या सर्व पदोन्नत्या “ ज्येष्ठतेप्रमाणे योग्यता” पाहून (Seniority subject to fitness) केल्या जातात . पदोन्नती करतांना गुणवत्तेला अधिकाधिक वाव देण्याच्या दृष्टीने शासन निर्णय सा .प्र .विभाग क्र . एसआरव्ही १०७५/३४२/१० दिनांक १ .४ .१९७६ अन्वये आदेशित करण्यात आले की, वर्ग १ मधील प्रथम पदोन्नतीपर्यंतच्या सर्व पदोन्नत्या करतांना त्यातील २५ टक्के जागा केवळ गुणवत्तेच्या आधारावर ज्येष्ठतेचा विचार न करता भरण्यासाठी राखून ठेवाव्यात . या आदेशानुसार वर्ग १ मधील प्रथम पदोन्नतीसाठीच्या पदावर पदोन्नती देण्यासाठी निवडसूची तयार करतांना ७५ टक्के जागा नेहमीच्या “ ज्येष्ठता व योग्यता ” या निकषांद्दारे आणि उरलेल्या २५ टक्के जागा ” निश्चित गुणवत्तेच्या ” निकषांद्दारे भरावयाच्या असतात .

शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की,या आदेशाची अंमलबजावणी करतांना काही व्यावहारिक अडचणी उत्पन्न होतात .म्हणून या आदेशांचे महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या सल्ल्याने पुनर्विलोकन करण्यात आले . या विषयाचा सखोल आणि सांगोपांग विचार करून शासन खालील प्रमाणे आदेश देत आहे .

(अ) विशिष्ट गुणवत्ताधारकांसाठी २५ टक्के पदे राखीव ठेवण्यासंबंधीचे शासन निर्णय सा .प्र .विभाग एसआर व्ही १०७५-३४२-१० दिनांक १ .४ .१९७६ द्वारे निर्गमित झालेले आदेश आता मागे घेण्यात येत आहेत .

(ब) सर्व पदोन्नतीमध्ये अत्युकृष्ट अहवाल असणा-यांचा अंतर्भाव निवडसूचीमध्ये करताना ४ जागा पर्यन्तचे वरचे स्थान देण्याच्या विद्यमान प्रथे ऐवजी ६ जागापर्यन्तचे वरचे स्थान देण्यांत यावे .

(क) निवड समितीने निवडसुची तयार करतांना पुरेशा व्यक्तींचा विचार करावा या दृष्टीने जेव्हा निवडसुची २५ किंवा कमी नावांची करावयाची असेल तेव्हा निवड समितीच्या विचारार्थ असलेल्या अधिका-यांची संख्या तयार करावयाच्या निवडसुचीच्या लिप्ट संख्येइतकी असावी .जेव्हा निवडसुची २५ पेक्षा अधिक नावांची असेल तेव्हा समितीच्या विचारार्थ अधिका-यांची संख्या निवडसूचीच्या दुपट इतकी असावी .

(ड) २५ टक्के पदावर गुणवत्तेच्या निकषांवर ज्या अधिका-यांना पदोन्नत्या आधीच देण्यांत आल्या आहेत त्यांचा फेरविचार करण्यात येऊ नये .केवळ ज्या निवडसूचीमध्ये ज्यांचा या निकषांच्या आधारावर अंतर्भाव झाला असेल परंतु अद्याप ज्यांना अशा पदोन्नत्या देण्यात आल्या नाहीत त्यांची नावे निवडसूचीमधून वगळण्यांत यावीत व तेवढ्यापुरता निवडसूचीचा ते भाग रद्द समजण्यांत यावा . तसेच विद्यमान नियमानुसार निवडसूचीत चार स्थानांपर्यंत वरचे स्थान देण्याऐवजी सहा स्थानांपर्यंत वरचे स्थान देण्याचा विचार वर दर्शविल्याप्रमाणे यापुढे व्हावा .

वववववववववव

**विषय :- शासन सेवेतील पहारेकरी-चौकीदार यांच्या कामाचे तास,
साप्ताहिक रजा, कामाचे स्वरूप या संबंधी .**

सा .प्र .विभाग, निर्णय क्र .एसआरव्ही १०८१-२०७२ / सीआर २३६-१२ दिनांक १९ सप्टेंबर ,१९८३ .

शासन सेवेतील पहारेकरी- चौकीदार यांच्या कामाचे तास,साप्ताहिक सुट्टया,कामाचे स्वरूप इत्यादी बाबतचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . यासंबंधी शासनाने खालीलप्रमाणे निर्णय घेतले आहेत :-

खालील आदेश ताबोडतोव अंमलात येतील .

(१) कामाचे तास

(अ) ज्या ठिकाणी फक्त रात्री पहारा आवश्यक आहे तेथील पहारेक-यांच्या कामाची वेळ रात्री १० ते सकाळी ६ पर्यंत अशी एकूण आठ तास राहिल .

(ब) ज्या ठिकाणी रात्रंदिवस सतत २४ तास पहारा आवश्यक आहे, त्या ठिकाणी आठ तासांची एक पाळी याप्रमाणे पहारेक-यांच्या ३ पाळया राहतील .

(२) साप्ताहिक व सार्वजनिक सुट्टी

(अ) प्रत्येक पहारेक-यास -चौकीदारास आठवडयातून एक साप्ताहिक सुट्टी देण्यात यावी .जर साप्ताहिक सुट्टीच्या दिवशी पहारेक-याची पर्यायी व्यवस्था करणे शक्य झाले नाही आणि पहारेक-यास साप्ताहिक सुट्टीच्या दिवशी काम करावे लागले तर साप्ताहिक सुट्टीची भरपाई म्हणून त्यास अनुज्ञेय दराने दैनिक भत्याइतका मोबदला देण्यात यावा .

(ब) चौकीदारास- पहारेक-यास साप्ताहिक सुट्टी देण्याकरिता कार्यालयातील चतुर्थ श्रेणीतील कर्मचा-याना शक्यतो आळीपाळीने त्यांच्या कार्यालयीन कामात व्यत्यय येणार नाही अशा रीतीने चौकीदाराचे- पहारेक-याचे काम करण्यास सांगावे . या जादा कामाबद्दल मोबदला म्हणून चतुर्थ श्रेणीतील कर्मचा-यास अनुज्ञेय दराने दैनिक भत्याइतका मोबदला द्यावा .

(क) एकाच ठिकाणी (स्टेशन) सहा किंवा अधिक पहारेकरी असतील तर सहा चौकीदारांना साप्ताहिक सुट्टी देण्याकरिता एक चौकीदाराचे अतिरिक्त पद निर्माण करावे .

(ड) चौकीदाराचे काम हे कार्यालयातील कर्मचा-यांच्या कामापेक्षा सर्वस्वी वेगळे असल्याने चौकीदारांनी दुस-या आणि चौथ्या शनिवारी तसेच सर्व सार्वजनिक सुट्टीच्या दिवशी पहारेक-याचे काम करणे हा त्यांच्या नित्याच्या कामाचा भाग आहे . अशा दिवशी त्यांना सुट्टी देय नाही आणि म्हणून अशा दिवशी केलेल्या कामाबद्दल वेगळा मोबदला अनुज्ञेय नाही .

(३) अतिकालिक भत्ता

पहारेक-यास- चौकीदारास त्यांच्या नेहमीच्या एका पाळीचे काम संपल्यावर दुस-या पाळीमध्ये काम करावे लागले तर त्याबद्दल त्यास रू .६ इतका अतिरिक्त कर्तव्य भत्ता देण्यात यावा .

(४) पहारेकरी -चौकीदार यांच्या कामाचे स्वरूप :-

पहारेकरी-चौकीदार यांचे काम मुख्यत्वे करून शासकीय मालमत्तेचे संरक्षण करणे हे आहे . प्रसंगतः पहारेक-यास-चौकीदारास इतर प्रासंगिक कामे करावी लागतील . उदा . त्यांच्या कामाच्या ठिकाणी कार्यालयीन वेळेनंतर आलेली पत्रे स्विकारणे, परिचारक उपलब्ध नसेल अशा वेळी दुरध्वनी संदेश घेणे इत्यादि . किरकोळ कामे करावी लागतील . तथापि चौकीदाराचे -पहारेक-याचे काम करणा-यांना त्यांच्या कामाशिवाय शासकीय कार्यालयातील चतुर्थ श्रेणी कर्मचा-यांची कामे देण्यात येऊ नयेत .

२ . सर्व विभाग प्रमुख, कार्यालय प्रमुख यांना निर्देशित करण्यात येत आहे की, त्यांच्या नियंत्रणाखाली ज्या ज्या ठिकाणी पहारेक-यांची-चौकीदारांची पदे अस्तित्वात आहेत त्या प्रत्येक ठिकाणी पहारा आवश्यक आहे काय यासंबंधी पुनर्विलोकन करावे . केवळ शासकीय कागदपत्रे आणि टेबले ,खुर्च्या, कपाटे (फर्निचर) यांचे संरक्षण करण्यासाठी पहारेकरी नेमू नयेत . शासकीय कार्यालयांचे रक्षण करण्याची जबाबदारी पोलीस यंत्रणेवर आहे . शासकीय अन्नधान्याची गोदामे,उत्पादन केंद्रे, छापरखाने, सिमेंट, लोखंड आणि पोलाद इत्यादि मालाचे साठे इत्यादीसाठी २४ तास पहारेकरी आवश्यक असेल तेथे पहा-याकरिता तीन पाळ्यांमध्ये काम करण्याकरिता पहारेकरी-चौकीदार यांची अतिरिक्त पदे निर्माण करण्याबाबतची कार्यवाही विभाग प्रमुखांनी त्यांचे मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग आणि वित्त विभाग यांच्या संमतीने करावी . तसेच परिच्छेद १(२)(क) मध्ये ठरवून दिलेल्या तत्वानुसार जर त्याबाबतची कार्यवाही संबंधीत विभाग प्रमुखांनी मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग आणि वित्त विभाग यांच्या संमतीने करावी .

३ . वर नमूद केलेल्या आदेशांची अंमलबजावणी करण्याच्या दृष्टिने सर्व विभाग प्रमुख ,कार्यालय प्रमुख यांनी त्यांच्या अधिपत्याखाली अस्तित्वात असलेल्या चौकीदारांच्या पदांची संख्या नवीन निर्माण करावयाच्या पदांची संख्या आणि त्यांचा द्यावा लागणारा पगार, भत्ते, साप्ताहिक सुटी ऐवजी भरपाई म्हणून द्यावा लागणारा मोबदला, चौकीदाराच्या साप्ताहिक सुट्टीच्या दिवशी त्यांचे काम करण्यात चतुर्थ श्रेणीतील कर्मचा-यास आदेशित केल्यास द्यावा लागणारा मोबदला इत्यादी बाबींवरील खर्चाचा अंदाज करून संपूर्ण माहिती मंत्रालयातील प्रशासकीय विभागाकडे तात्काळ पाठवावी व मंत्रालयीन विभागांनी त्यासाठी अंदाजपत्रकात खर्चाची तरतुद करावी . यासंबंधीची पुढील सर्व कार्यवाही संबंधीत विभाग प्रमुख आणि त्यांचे मंत्रालयातील प्रशासकीय विभाग यांनीच करावी .

(टीप : अधिक स्पष्टीकरणासाठी दिनांक ११ .०२ .१९९४ व दिनांक १९ .१२ .१९९८ चे शासन निर्णय पहावेत)

ववववववववववव

विषय :-महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत घेण्यात येणा-या स्पर्धात्मक परीक्षा व नामनिर्देशनाने करावयाच्या नियुक्त्या यासाठी शासकीय कर्मचा-यांचे अर्ज आयोगाकडे पाठविण्याबाबत अवलंबावयाची कार्यपध्दती .

सा .प्र .वि . ,परिपत्रक क्र .एसआरव्ही २२८२/२५५५/ प्र .१९०/ तेरा अ दिनांक २८ नोव्हेंबर , १९८३ .

शासकीय परिपत्रक, सा .प्र .वि . क्र . एसआरव्ही २२८२/ २५५५/ सीआर १९० तेरा अ दिनांक २२ जुलै १९८३ अन्वये कार्यालय प्रमुख किंवा विभाग प्रमुख यांनी महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत घेण्यात येणा-या

स्पर्धात्मक परीक्षा व नामनिर्देशनाने करावयाच्या नियुक्त्यासंबंधात शासकीय कर्मचा-यांचे अर्ज आयोगाकडे पाठविण्याबाबत कोणती कार्यपध्दती अवलंबिणे आवश्यक आहे याबाबत सुधारीत आदेश देण्यांत आले आहेत .

या आदेशानुसार अर्जदार कर्मचा-यांनी विहित नमुन्यातील पूर्ण भरलेले आपले अर्ज आयोगाकडे परस्पर पाठवायचे असून त्यासंबंधीची सविस्तर माहिती लगेच आपल्या कार्यालय प्रमुख / विभाग प्रमुख यांना कळवायची आहे . एकाद्या कर्मचा-याच्या उमेदवारीस संमती नाकारावयाची असल्यास संबंधित कार्यालय प्रमुख / विभाग प्रमुख यांनी अर्ज आयोगाने स्विकारण्याच्या अखेरच्या तारखेपासून तीस दिवसाच्या आत त्याप्रमाणे आयोगास न कळविल्यास कर्मचा-याच्या उमेदवारीस त्याची हरकत नाही असे गृहीत धरून आयोग त्याच्या निवडीचा विचार करील .

२ . दिनांक २२ जुलै १९८३ च्या शासकीय परिपत्रकान्वये देण्यात आलेले आदेश स्पष्ट असले तरी पूर्वीच्या आदेशांत नमूद केल्याप्रमाणे ना हरकत प्रमाणपत्रासोबत विहित नमुन्यातील संक्षिप्त अहवाल आयोगाकडे पाठविणे आवश्यक आहे का असा प्रश्न निर्माण होण्याची आणि त्याबाबत अनावश्यक पत्रव्यवहार होण्याची शक्यता असल्यामुळे याबाबत महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या सल्ल्याने कार्यालय प्रमुख / विभाग प्रमुख यांच्या माहितीसाठी असे स्पष्ट करण्यात येते की, शासन निर्णय सा . प्र . विभाग क्र . पीएससी १३७७ डी दिनांक ६ मार्च १९७३ अन्वये विहित केलेल्या नमुन्यातील संक्षिप्त अहवालही यापुढे आयोगाकडे पाठविण्याची आवश्यकता नाही .

कवकवकवकवक

विषय :- शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांनी एतदर्थ मंडळाच्या हिंदी भाषा परीक्षा उत्तीर्ण होण्याबाबत .

सा . प्र . वि . निर्णय क्र . हिंभाप १०८३ / १४४८ / वीस, दिनांक १७ डिसेंबर, १९८३ .

शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र . हिंभाप १९७६-२८ दिनांक १० जून १९७६ अन्वये शासकीय अधिका-यांनी / कर्मचा-यांनी एतदर्थ मंडळाच्या हिंदीच्या निम्न व उच्च श्रेणी परीक्षा उत्तीर्ण होणे आवश्यक आहे . माध्यमिक शालांत परीक्षा, हिंदी हा विषय घेऊन उत्तीर्ण झालेल्या सर्व अधिकारी व कर्मचारी यांना शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग क्र . हिंभाप १०८० / १३१ / वीस दिनांक २५ मे १९८१ च्या अनुच्छेद (१) अन्वये एतदर्थ मंडळाच्या हिंदीच्या निम्न व उच्च श्रेणी परीक्षा उत्तीर्ण होण्यापासून सूट देण्यात आली आहे .

२ . शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग क्र . हिंभाप १०८० / १३१ / वीस दिनांक २५ मे १९८१ च्या अनुच्छेद (१) मधील आदेशाच्या संदर्भात माध्यमिक शालांत परीक्षा, नवीन अभ्यासक्रमाप्रमाणे हिंदी-संस्कृत, हिंदी-मराठी, हिंदी-उर्दू इत्यादी असा संयुक्त विषय घेऊन उत्तीर्ण होणा-या अधिका-याला / कर्मचा-याला एतदर्थ मंडळाच्या हिंदीच्या निम्न व उच्च श्रेणी परीक्षा उत्तीर्ण होण्यातून सूट देता येईल काय असा मुद्दा उपस्थित करण्यात आला आहे . यासंबंधात असा खुलासा करण्यात येत आहे की, माध्यमिक शालांत परीक्षेच्या हिंदी संयुक्त विषयाचा दर्जा एतदर्थ मंडळाच्या हिंदी निम्न व उच्च श्रेणी परीक्षेच्या समकक्ष नसल्यामुळे माध्यमिक शालांत परीक्षा हिंदी हा संयुक्त विषय घेऊन उत्तीर्ण होणा-या अधिका-याला / कर्मचा-याला एतदर्थ मंडळाच्या हिंदी निम्न व उच्च श्रेणी परीक्षा उत्तीर्ण होण्यातून सूट देता येणार नाही . मात्र माध्यमिक शालांत परीक्षा निम्न श्रेणी वा उच्च श्रेणी हिंदी विषय घेऊन १०० गुणांची परीक्षा उत्तीर्ण होणा-या अधिका-याला / कर्मचा-याला एतदर्थ मंडळाच्या हिंदी निम्न व उच्च श्रेणी परीक्षा उत्तीर्ण होण्यापासून सूट देता येईल .

(टीप :- या संदर्भातच दि . २८ . ५ . १९८४ चा निर्णय पहावा .)

कवकवकवकवक

vbm.

विषय:- अस्थायी शासकीय कर्मचा-यांना स्थायी करणाचे फायदे देण्याबाबत .

सा . प्र . वि . निर्णय, क्र . एसआरव्ही १०८३/१४०/सीआर ५९/८३/१३ अ दि . १५ फेब्रुवारी, १९८४ .

वर निर्देशित दिनांक १९ सप्टेंबर १९७५ व ९ एप्रिल १९७६ च्या शासकीय आदेशातील तरतुदीनुसार ज्या अस्थायी शासकीय कर्मचा-यांची तीन वर्षांपेक्षा कमी नाही इतकी अग्रंड शासकीय सेवा झाली असून व जे कर्मचारी त्या आदेशातील विहित अटी पूर्ण करित असतील अशा कर्मचा-यांना त्यांच्या सरळ सेवा प्रवेशाने प्रथम नेमणुकीच्या पदावर सक्षम अधिका-याने स्थायीकरणाचे फायदे देणारी प्रमाणपत्रे द्यावयाची आहेत . अशी प्रमाणपत्रेधारक कर्मचारी कोणत्याही विशिष्ट पदावर स्थायी करण्यात आले असले तरी ते निवृत्तीवेतन आणि इतर फायदे मिळण्यास पात्र ठरतात .

२ . या आदेशांच्या अंमलबजावणीसंबंधात शासनाच्या असे निदर्शनास आणण्यात आले आहे की, काही विशिष्ट प्रकरणांत अस्थायी कर्मचा-यांना सरळ सेवा प्रवेशाने प्रथम नेमणुकीच्या पदावर स्थायीकरणाचे प्रमाणपत्र देणे शक्य होत नाही . उदाहरणार्थ, काही कर्मचारी तात्पुरत्या स्वरूपात निरनिराळ्या शासकीय कार्यालयांतून काम केल्यानंतर शेवटच्या कार्यालयात दीर्घकालीन नेमणूक मिळण्यास पात्र ठरतात . पर्यायी नोकरी देण्याच्या शासनाच्या आदेशानुसार काही कर्मचा-यांच्या नेमणूका दीर्घ कालावधीच्या होण्यापूर्वी त्यांना निरनिराळ्या कार्यालयांतून तात्पुरते सामावून घेतले जाते . काही कर्मचा-यांच्या मूळ नेमणुकीची पदे कमी करण्यात आल्यानंतर त्यांना दुस-या पदावर त्याच कार्यालयात किंवा इतरत्र सामावून घेण्यात येते . काही पदे रूपांतरित केल्याने त्या पदावर काम करणा-या कर्मचा-यांना रूपांतरित पदावर किंवा दुस-या योग्य अशा पदावर सामावून घेतले जाते . काही कर्मचा-यांची प्रथम नेमणूक कार्यव्ययी/रोजंदारी आस्थापनेवर होते . परंतु शासन विहित केलेल्या नियमानुसार त्यांना अस्थायी आस्थापनेवरही दीर्घ कालावधीच्या नेमणूका देण्यात येतात, काही कर्मचारी महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या स्पर्धात्मक परीक्षा उत्तीर्ण होऊन शासकीय सेवेत प्रविष्ट होतात व नंतर पुन्हा महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या स्पर्धात्मक परीक्षा उत्तीर्ण करून दुस-या पदावर सरळ सेवा प्रवेशाने नेमणूक स्वीकारतात . या व अशा सारख्या प्रकरणांत शासकीय सेवेतील प्रथम नेमणुकीच्या पदावर त्यांना स्थायी करणाचे फायदे देणारी प्रमाणपत्रे देणे शक्य होत नाही . या प्रकरणांचा विचार करता शासनाला असे दिसून आले की, काही कर्मचारी स्थायीकरणस पात्र असूनही रिक्त पदाअभावी त्यांचे स्थायीकरण करता येत नाही किंवा विशिष्ट परिस्थितीत दिनांक १९ . ०९ . १९७५ च्या आदेशानुसार प्रथम नेमणुकीच्या पदावर स्थायी करणाचे फायदे देणारी प्रमाणपत्रेही देता येत नाही . ही परिस्थिती शासनाच्या मूळ उद्देशाशी सुसंगत नसल्याने शासन आता असे आदेश देत आहे की, विशिष्ट परिस्थितीत काही कर्मचा-यांना त्यांच्या प्रथम नेमणुकीच्या पदावर स्थायी करणाचे फायदे देणारी प्रमाणपत्रे देणे शक्य नसल्यास ज्या कार्यालयातून अशा कर्मचा-यांच्या नेमणूका दीर्घ कालावधीसाठी करण्यात आल्या असतील त्या कार्यालयातील त्यांच्या नेमणूकांच्या निम्नतम पदावर स्थायीकरणाची प्रमाणपत्रे देण्यात यावीत . मात्र अशी प्रमाणपत्रे देण्यापूर्वी संबंधित कर्मचारी दिनांक १९ . ९ . १९७५ मधील आदेशातील अटी पूर्ण करतात याची सक्षम अधिका-यांनी खात्री करून घ्यावी .

३ . सर्व सक्षम अधिका-यांना शासन अशी सूचना देत आहे की, स्थायीकरण प्रमाणपत्रे देण्यास जे अस्थायी कर्मचारी पात्र असतील त्यांना विनाविलंब अशी प्रमाणपत्रे देण्यात यावीत व वेळोवेळी या कामाचा आढावा घेण्यात यावा .

कवकककककक

विवाग .

विषय :- शासन सेवेत असतांना अपघाताने अपंगत्व आलेल्या कर्मचा-यांना पर्यायी नोकरी अनुकंपा तत्वावर जवळच्या नातलगास देणे .

सा . प्र . विभाग, निर्णय क्र . एसआरव्ही १२८१/१४१६/सीआर १५७/ १३ अ दि . २२ . २ . १९८४ .

शासन सेवेत असतांना निधन पावलेल्या किंवा टी . बी . कॅन्सर इ . दुर्धर रोगांमुळे मुदतपूर्व सेवानिवृत्त झालेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या एका जवळच्या नातेवाईकास अनुकंपा तत्वावर नोकरी देण्याची योजना उपरिनिर्दिष्ट आदेशाप्रमाणे या शासनाने कार्यान्वित केली आहे . शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की , काही शासकीय कर्मचा-यांना त्याचे कर्तव्य बजावीत असतांना अपघात होऊन अपंगत्व प्राप्त झाल्यामुळे सेवानिवृत्त व्हावे लागते .

शासन सेवेत कर्तव्य बजावीत असतांना अपघाताने अपंगत्व प्राप्त झालेल्या शासकीय कर्मचा-यास शक्यतो शासकीय सेवेतून काढून टाकण्यात येऊ नये . त्याच्या शारीरिक अवस्थेप्रमाणे त्याला कोणते पर्यायी काम करणे शक्य आहे याचा विचार करून शक्यतो पर्यायी काम देऊन शासकीय सेवेत ठेवावे अशी महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ७२ (३) मध्ये तरतुद आहे . परंतु वरीलप्रमाणे अपघातामुळे अपंग झालेल्या कर्मचा-याने जर पर्यायी पद स्वीकारण्यास नकार दिला तर महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम क्र . ७२ (३) शिथिल करून , त्याच्या कुटुंबातील एका नातेवाईकास अनुकंपा तत्वावर नोकरी देण्याच्या वर उल्लेख केलेल्या योजनेप्रमाणे नोकरी देण्यात यावी .

३ . निमशासकीय कार्यालये, राज्य शासनाच्या नियंत्रणाखालील महामंडळे इत्यादी मधील कर्मचा-यांच्या बाबतीत आवश्यक ते आदेश त्यांच्या प्रशासकीय विभागांनी काढावेत .

कककककककक

विषय :- एतदर्थ मंडळाच्या हिंदी भाषा परीक्षा बोली भाषा परीक्षेतून सूट मिळण्याबाबत .

सा . प्र . वि . निर्णय क्र . हिंभाप १०८३/२१७३/ वीस दिनांक २८ मे , १९८४ .

शासन सेवेतील काही पदांसाठी हिंदी बोली भाषा परीक्षा विहित करण्यात आली आहे . शासन निर्णय सा . प्र . वि . क्र . हिंभाप १०८०/१३१/ वीस दिनांक २५ मे १९८१ अन्वये माध्यमिक शालांत परीक्षा हिंदी हा विषय घेऊन उत्तीर्ण झालेल्या सर्व अधिकारी/कर्मचारी यांना हिंदीच्या निम्न व उच्च श्रेणी परीक्षा उत्तीर्ण होण्यापासून सूट देण्यात आलेली आहे . प्रस्तुत आदेशात हिंदी निम्न व उच्च श्रेणी परीक्षेवरोवर हिंदी बोली भाषा परीक्षेचा उल्लेख नसल्यामुळे ज्या कर्मचा-यांना बोली भाषा परीक्षा विहित करण्यात आली आहे त्यांना सदरहू आदेशान्वये हिंदी बोली भाषा परीक्षेतून सूट मिळत नाही . तरी जे कर्मचारी माध्यमिक शालांत प्रमाणपत्र परीक्षा हिंदी विषय (१०० गुण) घेऊन उत्तीर्ण झालेले आहेत त्यांना एतदर्थ मंडळाच्या हिंदी बोली भाषा परीक्षेतून सूट देण्यात येत आहे .

कककककककक

विषय :- राजपत्रित अधिका-यांसाठी व अराजपत्रित कर्मचा-यांसाठी मराठी भाषा परीक्षा .

सा . प्र . वि . निर्णय क्र . मभाप-१९८४/९५७/प्र . क्र . १९०/वीस दिनांक १८ जून , १९८४ .

शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र . मभाप १५६७/१७२९/म दिनांक ३ ऑगस्ट १९६७ व शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र . मभाप १५६९/२०९९०-म दिनांक २१ जून १९६९ अन्वये अनुक्रमे राजपत्रित अधिकारी व अराजपत्रित कर्मचारी यांच्यासाठी मराठी भाषा परीक्षा नियम विहित करण्यात आले असून या नियमानुसार

शासनाच्या राजपत्रित अधिका-यांना व अराजपत्रित कर्मचा-यांना त्यांच्या नियुक्तीच्या दिनांकांतरच्या पहिल्या २ वर्षांत मराठी भाषा निम्नस्तर परीक्षा व त्यांतरच्या २ वर्षांत म्हणजेच नियुक्तीच्या दिनांकापासून एकूण ४ वर्षांच्या कालावधीत मराठी भाषा उच्चस्तर परीक्षा उत्तीर्ण होणे आवश्यक आहे. तथापि, विविध कारणांस्तव प्रस्तुत परीक्षा उत्तीर्ण होण्यासाठी वेळोवेळी मुदतवाढ देण्यात आली व अशी शेवटची मुदतवाढ शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. मभाप १०८०/२८ दिनांक २९.७.८० व शुद्धीपत्रक सा.प्र.वि.क्र.मभाप १०८०/२० दि. २६.११.८१ अन्वये दिनांक ३० जून १९८१ पर्यन्त देण्यात आलेली होती. जे शासकीय अधिकारी व कर्मचारी मराठी भाषा परीक्षा नियमानुसार दिनांक ३० जून १९८१ पर्यन्त विहित मराठी भाषा उत्तीर्ण झालेले नाहीत त्यांच्या दिनांक ३० जून १९८१ नंतर देय असलेल्या वेतनवाढी रोखणे आवश्यक होते. परंतु काही मंत्रालयीन विभागातील व त्यांच्या नियंत्रणाखालील दुय्यम कार्यालयातील जे अधिकारी व कर्मचारी मराठीच्या विहित परीक्षा दिनांक ३०.६.१९८१ पर्यन्त उत्तीर्ण झालेले नाहीत अथवा शासकीय आदेशानुसार सूट मिळण्यास पात्र नाहीत त्यांच्या दिनांक ३० जून १९८१ नंतरच्या वेतनवाढी देण्यात आलेल्या आहेत असे शासनाच्या निदर्शनास आले आहे.

तरी मराठी भाषा परीक्षा विहित मुदतीत उत्तीर्ण झाले नाहीत अथवा शासकीय आदेशानुसार सदरहू परीक्षातून सूट मिळण्यास पात्र नाहीत अशा अधिका-यांच्या व कर्मचा-यांच्या दिनांक ३० जून १९८१ नंतरच्या वेतनवाढी दिल्या असल्यास त्या पूर्वलक्षी प्रभावाने रोखण्यात याव्यात व त्यांच्याकडून वेतनवाढीची दिलेली सर्व रक्कम वसूल करण्यात यावी असे आदेश देण्यात येत आहेत.

व्यवस्थेव्यवस्थे

विषय :- स्वातंत्र्य सैनिकांची नातेवाईक अवलंबीत व्यक्ती.

सा.प्र.विभाग, निर्णय क्र.सीएनएस-१०८४/सीआर-१०३/सोळा अ, दिनांक १० जानेवारी, १९८५.

स्वातंत्र्य सैनिकांनी शासकीय सेवेत वर्ग ३ आणि वर्ग ४ मधील पदांवर भरतीसाठी शासनाने दिनांक १२ ऑक्टोबर १९६५ च्या परिपत्रकान्वये काही सवलती दिलेल्या आहेत. या सवलती मूलतः स्वातंत्र्य सैनिकांसाठीच आहेत. परंतु वार्धक्यामुळे किंवा आजारपण इत्यादी कारणामुळे स्वतः स्वातंत्र्य सैनिक ह्या नोकरी विषयक सवलती घेण्यास अपात्र असतील त्यावेळी ते त्यांच्यावर अवलंबीत असलेल्या जवळच्या एका नातेवाईकास या सवलतीचा फायदा घेण्यासाठी नामनिर्देशित करू शकतात.

२. स्वातंत्र्य सैनिकावर अवलंबून असलेली जवळची नातेवाईक व्यक्ती कोण याबाबत खुलासा करण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता. ह्याबाबत साकल्याने विचार करून शासन असे आदेश देत आहे की, स्वातंत्र्य सैनिकाशी खाली निर्देशित केलेले नाते असलेली व स्वातंत्र्य सैनिकावर अवलंबून असलेली व्यक्ती स्वातंत्र्य सैनिकाच्या जवळच्या नात्याची अवलंबीत व्यक्ती गणण्यात येईल.

स्वातंत्र्य सैनिकाची पत्नी, स्वातंत्र्य सैनिकाचा पती, मुलगा, अविवाहीत किंवा घटस्पोटीत मुलगी, सख्खा भाऊ, सख्खी अविवाहीत किंवा घटस्पोटीत बहिण, त्याच प्रमाणे सख्ख्या भावाचा किंवा बहिणीचा स्वातंत्र्य सैनिकावर अवलंबून असलेला मुलगा किंवा अविवाहीत वा घटस्पोटीत मुलगी.

वरील नामनिर्देशित नातेवाईक व्यक्ती स्वातंत्र्य सैनिकावर पूर्णतः अवलंबित पाहिजे व तसे नामनिर्देशन पत्रात स्पष्ट केलेले असावे.

३. जर स्वातंत्र्य सैनिक हुतात्मा झाला असेल किंवा नामनिर्देशन करण्यापूर्वी त्याचे निधन झाले असेल त्या प्रकरणी अपवाद म्हणून त्याच्या विधवा पत्नीस परच्छेद २ मध्ये नमूद केलेल्यापैकी स्वातंत्र्य सैनिकच्या एका नातलगस नामनिर्देशित करण्याचा अधिकार राहिल.

४. सर्व नियुक्ती अधिका-यांनी वरील आदेशांची काटेकोरपणे अंमलबजावणी करावी अशी त्यांना विनंती आहे.

विभाग .

व्यवस्थेव्यवस्थे

**Sub:- Post Recruitment Training Examination Rules 1984
for Jr. Gr.clerks in the Office of the Commissioner
of Police, Greater Bombay..**

Notification

Home Department, Mantralaya, Bombay 32 ,dated **17.6.1985.**

No.MIS 0185/POL 5 A. In exercise of the powers conferred by the proviso to Article 309 of the Constitution of India and in supersession of all existing rules and orders issued in this behalf and in force in the State or any part thereof, the Governor of Maharashtra is hereby pleased to make the following rules for the Post Recruitment Training Examination for Junior Grade Clerk in the Office of the Commissioner of Police, Greater Bombay, namely:-

1. Short title and commencement :- (1) These rules may be called the Post Recruitment Training Examination for Junior Grade Clerks in the office of the Commissioner of Police, Greater Bombay , Rules 1984.

2) They shall come into force on the 17 th June 1985.

2. Definitions :- In these rules unless the context otherwise requires-

(a) “ Appendix ” means Appendix to these rules;

(b) “ Appointed date ” means the date of coming into force of the rules;

(c) “ Commissioner ” means the Commissioner of Police, Greater Bombay ;

(d) “ Examination ” means the Examination prescribed under the rules;

(e) “ Existing rules ” means the existing rules, orders in force for the Post Recruitment Training Examination for the Jr. Grade Clerks immediately before appointed date.

(f) “ Junior Grade Clerk ” means a person appointed directly to the post of clerk or clerk cum Typist after his selection by the Maharashtra Public Service Commission and includes a person who has been appointed (i) as Junior Grade clerk on Compenssionte ground under the provisions of the Govt. Resolution, GAD No. SRV 1076 XII dated 23 rd April 1976 and (ii) Promoted as Jr. Grade Clerk from class IV employees.

3. Period and number of chances for passing Examination :-

(1) Subject to the provisions of these rules, every Junior Grade Clerk-

(a) appointed after the appointed date shall be required to pass the Examination within a period of four years from the date of his appointment and within three chances;

(b) appointed before the appointed date shall be required to pass the Examination within a period of three years from the appointed date and within two chances unless he has already passed or is exempted from passing the Examination under the existing rule.

(2) If for any reasons an Examination is not held in a particular year, that year shall be excluded in computing the total period of years mentioned in sub-rule (1)

4. Consequences of failure to pass Examination:- A Junior Grade Clerk who fails to pass the Examination within the period and chance specified in rule 3 -

(a) shall not until he passes the Examination or is exempted from passing the Examination under rule 5 - ,

(i) be confirmed in the post of Junior Grade Clerk; or

(ii) be allowed to draw his next increment in the scale of Junior Grade Clerk;

(b) shall loss his seniority in the cadre of Junior Grade Clerk to all those who pass the Examination before him and rank below all such clerks who have passed the Examination before him and also below all those who are senior to such Junior Grade Clerk below whom he is placed, and who may pass the Examination after him but within the period and chances specified in rule 3 :

Provided that the increment so withheld under sub-clause (ii) of clause (a) shall become payable to him with effect from the date on which he passes the Examination and all future increments shall accrues to him as if no increment is withheld. However, he shall not be entitled to draw arrears of increment for the period during which increment was so withheld

5. Exemption :- (1) A Junior Grade Clerk appointed before the appointed date shall be exempted from passing the Examination if,

(i) he is an allocated Government Servant and who has been absorbed as such on the 1st Nov.1956, under the Allocated Government servants' (Absorption, Seniority and Pay and Allowances) Rules, 1957;

(ii) he is already confirmed as a Junior Grade clerk on or before the appointed date ;

(iii) he has already passed the Departmental Examination or has been exempted from passing such Examination before the appointed date in accordance with the existing rules.

**(iv) he has already passed the qualifying Examination for promotion to the post of Head Clerks.

**(v) he has already completed continuous service for three years in the post of Jr. Grade Clerk on the 16 th day of June 1985.

(2) A Junior Grade Clerk whether appointed before or after the appointed date shall be exempted from passing the Examination, if he has attained the age of forty five years on the 1st day of November 1977 or attains that age on any date thereafter:

Provided that the seniority lost by him in accordance with the provisions of clause (b) of rule 4 shall not be restored to him on account of such exemption.

6. Examination when to be held :- The Examination shall be held by the Commissioner of Police, Greater Bombay in **Marathi** once in a year ordinarily in the month of **November or December** unless for any valid reason, it is not necessary to held the Examination in any particular year.

7. Any number of chances on loss of seniority :- Subject to the provisions of rule 4 a Junior Grade clerk may avail of any number of chances for appearing for the Examination.

8. Syllabus :- The syllabus for the Examination and maximum number of marks in each paper shall be as shown in Appendix " X " or such other subjects as the State Government may be order from time to time direct.

9. Standard of passing :- The standard of passing the Examination shall be thirty five per cent, of the total marks in each paper and forty per cent in the aggregate.

10. Exemption from appearing in any paper :-An unsuccessful candidate in any Examination who has secured fifty per cent or more marks of the total number of marks in any paper shall be exempted from appearing again in that paper. The exemption secured by a candidate in a previous Examination shall be claimed by applying for it in the subsequent Examination and if it is not claimed it will be presumed that the candidate does not wish to avail of it.

11. Credit :- A candidate who passes the Examination in the first attempt and secures seventy per cent or more marks in any paper, an entry regarding his performance in that paper shall be recorded in his confidential record.

12. Training Class :- (1) A training class for imparting training to candidates who desire to appear for the Examination shall be * * *conducted by the Commissioner as indicatd in Appendix B at least one month before the date of holding the Examination.*

(2) Attendance in training class is optional, and not compulsory.

(3) A Junior Grade Clerk may avail of the facility of the training class only once; and for that purpose shall apply for the same and also for the admission to the Examination in writing in the form in Appendix “ C ” before the 1st February of the year during which he desires to avail of the facility or for appearing for the Examination or for both. The application shall be addressed to the Commissioner and he shall arrange to inform the candidate whether he has been admitted in (a) the training class and (b) for the Examination specified in the application.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra.

(Note : ** Amendment vide Notification , Home department dated 18.10.88.. MIS 0185/3337/POL 5 A.)

N.P.Pusalkar,
Under Secretary to the Govt. of
Maharashtra, Home Dept.

APPENDIX - A

Part I... General Subjects...:

I.(1)	Office Organisation	3 Hours	100 marks
(2)	Important Organisational concepts (i) Level of authority. (ii) Delegation of Powers. (iii) Channel of communications. (iv) Control Mechanism. (v) Inspections. (vi) Office Discipline.		
(3)	Application of the above concepts to the Working of the department.		

- (4) Bombay Civil Services Conduct, Discipline and Appeal Rules.
- II (1) Office Procedure of the Department, 3 Hours 100 marks.**
 (This includes the following topics)
- (i) Receipt, registration and distribution of Tapal.
  - (ii) Receipt in Branch and Registration in work sheet.
  - (iii) Action to be taken by noting hands and Manner of putting up a case.
  - (iv) Forms of communications.
  - (v) Despatch of communications.
  - (vi) Collection of tabulates.
  - (vii) Await cases.
  - (viii) Classification, weeding and distruction of records.
  - (ix) Function of the Record Section.
  - (x) Functions and powers of Office Supdt./ Heads of Branches/Head clerks.
  - (xi) Typing and comparing.
- (2) *Other matters relating to office procedure.*
- (i) Hand files (ii) Library
  - (iii) Economy & (iv) Filing System.
- III. Noting and Drafting 3 Hours 100 marks**
- (1) How to draft official Communications.
  - (2) Noting, drafting and related matters.
    - (i) Notes on different types of cases.
    - (ii) Different forms of communications And how to use them.
    - (iii) Papers & meetings.
    - (iv) Special instructios regading applications to Government.
    - (v) How to call for information.
    - (vi) Handling of periodical returns.
- Rules and Manuals of General applications***
- (1) General Provident Fund.
  - (2) Manual of Contingent Expenditure.
  - (3) Bombay Budget Manual.
  - (4) Maharashtra Civil Services Rules.
  - (5) Manaual of Financial Powers.
  - (6) (i) Departmental and Language Examination Rules.
  - (ii) Bombay Civil Services Classification and Recruitment Rules.
  - (iii) Printing and Stationery Manual.

PART – II DEPARTMENTAL SUBJECT.

I.	Three volumns of the Bombay Police Manual (With books) (i) Volume I , II & III..	3 Hours	100 marks
II.	Law (with books) (i) B.P.Act except chapter VI & VIII. (ii) I.P.C. Chapter IX only.	Hours.	50 marks
III	Miscellaneous (i) Precis of correspondence on Some Police Subject. (ii) Drafting a letter on some Police Subject (Broad details of which will Be given) (<i>The remaining 20 marks are for Typing.</i>)	2 ½ Hours <i>1 Hours</i>	100marks. <i>40 marks</i> <i>40 marks.</i>

वदवदवदवदवदवद

APPENDIX ‘ B ’

Details of Training.

Subject	Number of lectures of 40 minutes each.
1. Office Organisation	24.
2. Office Procedure.	14.
3. Rules and Manuals of General Application.	18.
4. Noting and drafting.	12.
5. Police Manuals Vol. I, II and III and Standing Orders.	14.
	.....
	124
	.....

वदवदवदवदवदवद

विवाम .

विषय :- शारीरिक दृष्ट्या अपंग व्यक्तींची शासकीय सेवेत भरती .

सा . प्र . विभाग, परिपत्रक क्र . एसआरव्ही १०८५ / २८७७ / सीआर ९५ / १६ अ दि . २२ . १ . १९८६ .

अंध,बधीर आणि किंवा मुक आणि अस्थिव्यंग पीडित यांच्या करिता शासकीय सेवेत वर्ग ३ व ४ मध्ये प्रत्येकी एक टक्का पदे राखून ठेवण्याचे आदेश शासनाने दिनांक २३ मे १९७८ रोजी निर्गमित केलेले आहेत . अशा शारीरिकदृष्ट्या अपंग व्यक्तींसाठी वर्ग ३ व वर्ग ४ मधील उचीत पदेही शासनाने सूचीत केलेली आहेत . तरीही असे दिसून आले आहे की, विविध कार्यालयात शारीरिकदृष्ट्या अपंगाचा अनुशेष आहे . त्यामुळे शारीरिकदृष्ट्या अपंग व्यक्तींमधून ही राखीव पदे भरण्याबाबत आटेकाट प्रयत्न करणे आवश्यक आहे .

या संदर्भात शासन आता असे आदेश देत आहे की, शारीरिकदृष्ट्या अपंग व्यक्तीकरता नोकर भरती करण्याचे दृष्टीने सेवायोजन कार्यालये व अपंगासाठीची व्यावसायीक पुनर्वसन केंद्रे येथे नोंदविलेल्या सर्व पात्र अपंगांना दिनांक ३१ मार्च १९८६ पर्यंत नोक-या उपलब्ध करून देण्याबाबत मंत्रालयातील सर्व विभागांनी व विभाग प्रमुखांनी वरील केंद्रांशी संपर्क साधून असलेला अनुशेष भरून काढण्याच्या दृष्टीने आटेकाट प्रयत्न करावेत . असे करतांना कमाल वयोमर्यादेपर्यन्त पोहचलेल्या अपंगांची प्राथम्यक्रमाने नियुक्ती व्हावी याबाबत विचार करण्यात यावा . त्याचप्रमाणे जेथे नियमाप्रमाणे शक्य असेल तेथे रोजंदारीवर अथवा तात्पुरत्या नियुक्त केलेल्या अपंगांच्या नियुक्त्या नियमित करण्याचे दृष्टीने प्रयत्न व्हावेत .

मंत्रालयातील सर्व विभागांनी त्यांच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखालील प्राधिकरणांना (महामंडळे, संस्था इत्यादी) शारीरिकदृष्ट्या अपंग व्यक्तींच्या नियुक्त्या करण्याबाबत व अनुशेष भरून काढण्याबाबत वरीलप्रमाणे कार्यवाही करण्याची विनंती करावी .

जिल्हा परिषदांमधील भरतीकरिता ग्राम विकास विभागाने आणि महानगरपालिका व नगरपालिका इत्यादि मधील पदांवर भरतीकरता नगर विकास विभागाने वरीलप्रमाणे आवश्यक कार्यवाही करावी .

ववववववववववव

Sub:- Regulating the upper age limit for recruitment by Nomination in Class I, Class II, Class III, and Class IV post in Maharashtra Civil Services.

Government of Maharashtra, General Administration Department, Gazette No. **SVR 1080/15-M/ XII ,dated 28.1.1986** is reproduce below for information, guidance and necessary action by all concerned.

CONSTITUTION OF INDIA

No. SVR 1080/ 15 -/ XII in exercise of the powers confirmed by the proviso to article 309 of the Constitution of India, the Governor of Maharashtra is hereby pleased to make the following rules,regulating the upper age limit for recruitment by the nomination in Class I , Class II, Class III and Class IV posts in the Maharashtra Civil Services, namely:-

1. (1) These rules may be called the Maharashtra Civil Services (Provision of upper age-limit for recruitment by nomination) Rules, 1986.

- (2) They shall be deemed to have come into force on the 17th November 1980.
2. In these rules, unless the context requires otherwise---
- (a) "Class IV posts" means posts which are specifically classified as Class IV posts and such other unclassified non gazetted posts the maxima of the scales of which are equal to or less than Rs.435.
  - (b) "Class III posts" means all non gazetted posts other than Class IV posts;
  - (c) "Class II posts" means all gazetted posts other than Class I posts.
  - (d) "Class I posts" means posts which are specifically included in Class I service and those unclassified posts the maxima of the scale of which are above Rs.1150/-;
  - (e) "Service" means a Civil Service of the State;
  - (f) Words and expression used in these rules but not defined shall have the same meaning respectively assigned to them in the Maharashtra Civil Services Rules.
3. notwithstanding anything contained in any rule, order or instrument for the time being in force relating to recruitment by nomination to, any Posts, Cadre or Service in Class I, Class II, Class III and Class IV, the upper age limit for the purpose of recruitment by nomination to the said post, cadre or service in Class I, Class II, Class III or Class IV shall be 28 years and in respect of persons belonging to Backward Classes, it shall be 35 years;
- Provided that, where a recruitment rule for any particular post, cadre or service in Class I, Class II, Class III or Class IV provides the upper age limit above 28 years, then the upper age limit shall be as prescribed in that recruitment rule for that particular post, relaxable by 5 years in respect of persons belonging to Backward Classes.
4. The upper age limit for admission to competitive examinations held by the Maharashtra Public Service Commission for recruitment to various posts and services shall be 28 years and in respect of persons belonging to Backward Classes, it shall be 33 years.
5. Save as otherwise provided in any law or rule or in any order of the appointing authority, a candidate for any appointment shall be deemed to have attained the prescribed age-limit,-
- (a) If he attains the prescribed age on the date specified by the authority concerned in the recruitment notification published in a Government Gazette or in the advertisement published in any news paper for inviting applications for recruitment to various posts and services under Government, or
  - (b) In the absence of any specified date having been prescribed in the recruitment notification or advertisement as provided in clause (a), if he attains the prescribed age on the first day of the month immediately following the month in which the period of three months from the date of the first publication of the recruitment notification in the Government Gazette, or advertisement in any

newspaper, whichever is earlier, by the Maharashtra Public Service Commission or any other authority concerned expires.

6. A candidate, who is within the age limit at the time of interview for any appointment or admission to competitive examination and who exceeds the upper age limit at the time of actual appointment shall be deemed to be within the prescribed age limits, for the purpose of appointment.

(P.V.Nayak)
Secretary to the Government,
(Personnel Division.)

विषय :-जनरल रिझर्व्ह इंजिनिअरिंग फोर्समधील कर्मचा-यांना महाराष्ट्र शासनातर्फे माजी सैनिकांना देण्यात येणा-या सुविधा उपलब्ध करणे .

सा.प्र.विभाग, निर्णय क्र. एसएसबी १०८४/२७८४/सीआर ५१६/२८ दिनांक २४ जून, १९८६.

१९८३ मध्ये सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या निकालानुसार जनरल रिझर्व्ह इंजिनिअरिंग फोर्समधील कर्मचारी हे सैन्यातील कर्मचारीच ठरतात. ही वस्तुस्थिती लक्षात घेता राज्यातील या फोर्समधील कर्मचा-यांना माजी सैनिकांप्रमाणे सुविधा देण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता .

आता शासनाने असे ठरविले आहे की, जनरल रिझर्व्ह इंजिनिअरिंग फोर्समधील कर्मचा-यांना जर ते महाराष्ट्र राज्यातील निवासी असतील तर महाराष्ट्र शासनातर्फे माजी सैनिकांना उपलब्ध असलेल्या सर्व सोयी सवलती उपलब्ध करून देण्यात याव्यात .

त्यानुसार सर्व मंत्रालयीन विभाग व त्यांच्या अधिपत्याखालील विभाग प्रमुख व कार्यालय प्रमुख यांनी जनरल रिझर्व्ह इंजिनिअरिंग फोर्समधील कर्मचा-यांना माजी सैनिकांप्रमाणे आपल्या विभाग/कार्यालयातील उपलब्ध असलेल्या सर्व सोयी व सवलती उपलब्ध करून देण्यात याव्यात .

ववववववववव

विषय :- केंद्रीय कर्मचारी, वैयक्तिक गा-हाणी आणि निवृत्तीवेतन (कर्मचारी आणि प्रशिक्षण विभाग) मंत्रालयाने त्यांच्या इंग्रजी अधिसूचना क्र. ३६०३४/५/८५ इस्टॅब्लिश (एसीटी) दिनांक २७.१०.८६ अन्वये प्रसिध्द केलेली माजी सैनिकांची व्याख्या .

(सी माजी सैनिक म्हणजे ज्या व्यक्तीने भारतीय संघराज्याच्या लष्कर दलात, नाविक दलात व वायुदलात लढवय्ये किंवा विंगर लढवय्ये Combatant or non combatant म्हणून सेवा केली आहे असे जवान, यास संरक्षण सुरक्षितता दल (Defence security Corps) सर्वसाधारण राखीव अभियांत्रिकी दल (General Reserve

Engineering Force) लोक सहाय्यक दल (Lok Sahayak Sena) आणि पैरा मिलिटरी फोर्समध्ये (Para Military Force) सेवा केलेल्या जवानांचा समावेश नसेल . आणि (१) जो सैनिक त्यांच्या सेवेनुसार त्याचे निवृत्तीवेतन घेऊन सेवानिवृत्त झाला आहे, किंवा

२ . जो जवान सैनिकी सेवेस पात्र आहे परंतु त्याला वैद्यकीय कारणामुळे सैन्य सेवेतून मुक्त करण्यात आले आहे किंवा ज्यांची परिस्थिती त्यांच्या नियंत्रणाबाहेर असून वैद्यकीय किंवा इतर अपंगत्वाबाबत निवृत्तीवेतन मिळाले आहे किंवा

३ . ज्यांना आस्थापना कपातीमुळे त्यांच्या स्वेच्छेशिवाय सेवामुक्त करण्यात आले आहे, किंवा

४ . ज्याला स्वेच्छेशिवाय निश्चित कालावधीचा सेवा करार पूर्ण झाल्यामुळे सेवामुक्त करण्यात आले आहे, ज्याला गैरवर्तणूक, अकार्यक्षमतेमुळे सेवेतून काढून टाकलेले नाही, ज्याला सेवा उपदान देण्यात आले आहे . तसेच प्रादेशिक सेनेतील खालील प्रकारात समाविष्ट होणारे जवान :

(१) अखंडित संनिविष्ट सेवा केलेले (attributable to military service) निवृत्तीवेतनधारक .

(२) सैनिकी सेवेस पात्र असलेले (attributable to military service) अपंग जवान

(३) शौर्यपदक विजेते .

स्पष्टीकरण : ज्या व्यक्ती भारतीय संघराज्याच्या सशस्त्रदलात सेवा करित आहेत ,त्या सेवानिवृत्त झाल्यावरच “ माजी सैनिक ”या प्रकारात येतील . परंतु त्यांना त्यांचा निश्चित कालावधीचा करार पूर्ण होण्याच्या एक वर्ष अगोदर पुनर्नियुक्तीसाठी विनंती अर्ज करण्यास परवानगी राहिल व माजी सैनिकांना त्या बाबतीत मिळणा-या सवलती मिळण्यास ते पात्र होऊ शकतील . परंतु त्यांना जोपर्यंत ते भारतीय संघराज्याच्या सशस्त्र दलातील निश्चित कालावधीचा करार पूर्ण करित नाहीत, तोपर्यंत त्यांना गणवेश सोडण्याची परवानगी राहणार नाही .

“ वरील व्याख्या दिनांक १ जुलै १९८७ पासून अंमलात आणावयाची असून या संदर्भात केंद्र शासनाच्या संबंधित मंत्रालयाने असे स्पष्ट केले आहे की, ही व्याख्या केवळ १ जुलै १९८७ नंतर सेवानिवृत्त होणा-या कर्मचा-यांनाच लागू असेल . त्या तारखेपूर्वी जे सेवानिवृत्त झाले होते आणि म्हणजेच ज्यांची केवळ ५ वर्षे सेवा झाली होती किंवा सैनिकी सेवेत दाखल करून घेतल्यानंतर ज्यांची ६ महिने अखंड सेवा झाली होती आणि स्वतः केलेली विनंती, बडतर्फी, कार्यमुक्ती यांखेरीज अन्य कारणांनी सेवेतून मुक्त करण्यांत आले होते अशा सर्व माजी संरक्षण कर्मचा-यांना माजी सैनिक मानणे चालू राहिल . ”

वक्वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :-बृहन्मुंबईतील शासकीय कार्यालयात लिपिकवर्गीय पदावर तसेच मंत्रालयीन विभाग व आयोगाच्या कार्यालयात सहाय्यकाच्या पदावर करावयाच्या नेमणूका... . उमेदवारांना रुजू होण्यासाठी मुदत .

सा . प्र . वि . परि . क्र . एएससी १०८६/३४/१४ अ दिनांक १४ नोव्हेंबर , १९८६ .

शासन परिपत्रक, राजकीय व सेवा विभाग, क्र . एसआरव्ही १४५३ दिनांक ९ . १० . १९५३ मधील आदेशात त्याबाबत असलेली तरतूद तसेच शासन परिपत्रक सा . प्र . वि . क्र . एएससी १०६१/जे दिनांक ६ जून १९६१ मधील आदेश निष्प्रभावी करून ह्यापुढे नियतवाटप केलेल्या अशा उमेदवारांना रुजू होण्यासाठी मुदत सात दिवसांच्या ऐवजी एक महिन्याची (३० दिवसांची) द्यावी .

नियतवाटपाच्या आदेशाच्या दिवसापासून तीस दिवसांच्या आत जे उमेदवार रुजू होतील त्यांची आपापसातील ज्येष्ठता आयोगाच्या स्पर्धा परीक्षेत मिळालेल्या गुणानुक्रमांकानुसार निश्चित करावी . रुजू होण्यासाठी असलेली तीस

दिवसांची मुदत रविवार अथवा सुट्टीच्या दिवशी संपत असेल तर रुजू होण्यासाठी पुढचा कामाचा दिवस ग्राह्य धरावा . प्रस्तुत ३० दिवसांच्या मुदतीनंतर उमेदवारांना रुजू होण्यासाठी परवानगी देण्यात आल्यास त्यांची ज्येष्ठता त्यांच्या रुजू होण्याच्या दिवसापासून धरावी व अशी परवानगी दिलेले उमेदवार एकाच दिवशी रुजू झाल्यास त्यांची ज्येष्ठता गुणानुक्रमांकानुसार धरावी .

ववववववववव

Sub:- Recruitment to the posts of Clerk,Clerk-typist and English and Marathi Typist class III in the various offices of Govt. of Maharashtra outside Gr. Bombay.

(G.A.D dt. 18th December, 1986.)

CONSTITUTION OF INDIA.

No. RTR 1982/1/CR-7/85/XII --- In exercise of the powers conferred by the proviso to article 309 of the Constitution of India and in supersession of all existing rules,orders or instruments made in this behalf, the Governor of Maharashtra is hereby pleased to make the following rules regulating recruitment to the posts of Clerk, Clerk-typist and English and Marathi Typist (Class III) in the various Offices of Government of Maharashtra outside Greater Bombay.

1.Short title :- These rules may be called theClerk,Clerk-typist and Typist in the offices of the Government of Maharashtra,outside Greater Bombay (Recruitment) Rules, 1981.

2.Definitions : In these rules unless the context requires otherwise

(a) “ Class IV Service “ means Class IV service as defined under the Maharashtra Civil Services (General Conditions of Service) Rules 1981.

(b) “Government “ means the Government of Maharashtra.

I” Government Commercial Certificate “ means a certificate in typewriting awarded by the Bureau of Government Examination, Directorate of Education,Government of Maharashtra,and includes a certificate issued by the other institution as may be specifically declared by Government to be equivalent thereto.

(d) “Secondary School Certificate Examination “ means the Secondary School Examination conducted by a Divisional Board under the Maharashtra Secondary Education Boards Act 1965 (Mah.XLI of 1965) and includes any other examination declared by Government to be equivalent thereto

2. Recruitment to the post of Clerk--- Appointment to the post of Clerk shall be made either –

(a) By promotion of a suitable member of Class IV service who has put in not less than three years continuous service and possesses the educational qualifications

(b) prescribed for appointment by nomination in clause (b) of this rule: or by nomination from amongst candidates who:-

- (i) are not less than 18 years and not more than 28 years of age.
- (ii) have passed the Secondary School Certificate Examination.

Provided that the number of vacancies in the cadre to be filled by promotion of class IV persons shall not exceed 25 per cent of the total vacancies occurring in a particular year.

3. Appointment to the post of Clerk, Typist, Typist Marathi or English—appointment to the post of Clerk-Typist or Typist (Marathi or English) shall be made by nomination from amongst candidates, who-

- (i) are not less than 18 years and not more than 28 years of age.
- (ii) have passed the Secondary School Certificate Examination; and
- (iii) possess the Government Commercial Certificate for a speed of not less than 40 words per minute in English typewriting or 30 words per minute in Marathi typewriting as the case may be.

4. A person appointed to the post of Clerk or Clerk-Typist under rules 3 and 4 whether by promotion or by nomination, shall be required to pass the Departmental Examination wherever prescribed, and in the case of typist appointed under rule 4, shall also be required to pass that examination where the combined cadre of Clerk, Clerk-Typist and Typist exists. Every person appointed to a post under rules 3 and 4 shall also be required to pass the examination in Hindi and Marathi according to the rules made in that behalf, unless he has already passed, or has been exempted from passing those examinations.

कवकवकवकवकवक

**विषय :-स्वातंत्र्य सैनिक/भूमिगत स्वातंत्र्य सैनिक/ आझाद हिंद
(स्वातंत्र्य) सैनिक यांचे नामनिर्देशितास शासकीय सेवेत वर्ग
३ व वर्ग ४ च्या पदावर नोकरी मिळणेबाबत .**

सा .प्र .विभाग, पत्र क्र . सीएनएस १०८७/०/सीआर १४/ १६ अ दिनांक १३ मार्च ,१९८७ .

उपरोक्त विषयाच्या संदर्भात भूमिगत स्वातंत्र्य सैनिक/ आझाद हिंद (स्वातंत्र्य)सैनिक यांच्या नामनिर्देशितास शासकीय सेवेत नोक-या देतांना नियुक्ती अधिका-यांकडून त्यांच्याकडील सन्मानपत्राच्या आधारे नोकरी देण्याबाबत विचार केला जात नाही अशा ब-याचशा तक्रारी शासनाकडे आलेल्या आहेत . तसेच भूमिगत स्वातंत्र्य सैनिकांना सन्मानपत्राच्या आधारे शासकीय सेवेत नोकरी द्यावयाची किंवा कसे अशी विचारणा काही जिल्हाधिका-यांकडून आलेली आहे .याबाबत आता असे स्पष्ट करण्यात येत आहे की , स्वातंत्र्य सैनिकाच्या नामनिर्देशिताने नोकरी विषयक सवलतीचा फायदा घेण्यासाठी सन्मानपत्र (सत्य प्रत)सादर केल्यानंतर शासन परिपत्रक जापन, सामान्य प्रशासन विभाग, सीएनए १०६५/४६५२ जे दि . १२ .१० .१९६५ च्या परिच्छेद १ मधील टिप्पणी १ मध्ये नमूद केलेल्या परिस्थिती संदर्भातील कागदपत्रे सादर करण्याची आवश्यकता नाही . कारण सन्मानपत्र देतेवेळी ह्या टिप्पणी १ मध्ये नमूद केलेल्या कागदपत्रांची छाननी होऊनच शासनाने स्वातंत्र्य सैनिकांस सन्मानपत्र प्रदान केलेले असते .

कवकवकवकवकवक

विवाम .

विषय :-शारीरिकदृष्ट्या अपंगाना सेवायोजन कार्यालयामार्फत पुरस्कृत होणेबाबत .

सा .प्र .विभाग, निर्णय क्र .एसआरव्ही १०८७/०/सीआर २/१६ अ, दि . ६ .४ .१९८७ .

शारीरिकदृष्ट्या अपंग म्हणजे अंध, बधीर आणि/किंवा मूक आणि अस्तित्वांग पीडीत यांच्या करीत शासकीय सेवेत वर्ग ३ व वर्ग ४ मध्ये प्रत्येकी एक टक्का पदे म्हणजेच एकूण तीन टक्के पदे राखून ठेवण्याचे आदेश शासनाने निर्गमित केलेले आहेत .

२ . शारीरिकदृष्ट्या अपंगाना नियुक्तीसाठी सेवायोजन कार्यालये, अपंगासाठीची विशेष सेवायोजन कार्यालये तसेच महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग (बृहन्मुंबईतील लिपिक वर्गीय पदां संदर्भात) या माध्यमातून पुरस्कृत होणे आवश्यक असते .मंत्रालयीन विभागांनी/त्यांच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखालील विभाग प्रमुख /कार्यालय प्रमुख यांनी अपंगासाठी असलेल्या अनुशेषाचा आढाव घेऊन रिक्त पदे (बृहन्मुंबईतील लिपिक वर्गीय पदे सोडून) पुनर्वसन केंद्र (Vocational Rehabilitation Centre) सी .टी .आय . कंपाऊड पूर्वदुत मार्ग, शीव मुं .३२ याचेकडे पाठवावी .म्हणजे ह्या केंद्राकडून अपंग उमेदवारांची नावे पुरस्कृत होऊ शकतील .

वववववववववव

विषय : शासन सेवेतील कर्मचा-यांची/राजपत्रित अधिका-यांची ज्येष्ठता यादी तयार करणे व प्रसिध्द करणेबाबत .

परिपत्रक क्र . एसआरव्ही १०८७ /६२४ /१२ / दिनांक २१ एप्रिल ,१९८७ .

शासन सेवकांच्या पदोन्नती,स्थायीकरण इत्यादी प्रयोजनासाठी अन्य बाबी समवेत त्यांची सेवेतील/संवर्गातील ज्येष्ठता विचारात घ्यावयाची असते .त्यासाठी भिन्न सेवेत / संवर्गात असणा-या सर्व सेवकांची अद्यावत ज्येष्ठता यादी बनविणे आणि संबंधितांच्या माहितीसाठी ती प्रसिध्द करणे आवश्यक असते . तथापि शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, शासन सेवेतील राजपत्रित अधिका-यांच्या/कर्मचा-यांच्या ज्येष्ठता याद्या नियमितपणे तयार करून प्रसिध्द केल्या जात नाहीत .किंवा त्या प्रतिवर्षी अद्यावत केल्या जात नाहीत . परिणामी त्या त्या सेवेत / संवर्गात काम करीत असणा-या राजपत्रित अधिका-यांना/कर्मचा-यांना त्यासेवेत/संवर्गात आपले स्थान निश्चित कोठे आहे याबद्दलची जाणीव होत नाही . अतएव शासनाचे असे आदेश आहेत की , शासन सेवेतील राजपत्रित अधिकारी/ कर्मचारी ज्या सेवेत / संवर्गात काम करीत आहेत त्यांची सेवा/ संवर्ग निहाय ज्येष्ठता यादी प्रतिवर्षी १ जानेवारी हा आधारभूत दिनांक मानून एप्रिल महिन्यामध्ये तयार करण्यात यावी आणि ती संबंधीत राजपत्रित अधिकारी/कर्मचारी यांच्या माहितीसाठी तात्काळ प्रसिध्द करण्यात यावी . या यादीमध्ये विभागाचे नांव, संवर्गाचे नांव, शासन सेवकांची ज्येष्ठतानुसार नावे, राखीव जाती/जमातीचा असल्यास तसा उल्लेख आणि प्रत्येकाच्या त्या संवर्गातील नियुक्तीचा दिनांक या माहितीचा समावेश असावा .

३ . सर्व मंत्रालयीन विभागांना विनंती करण्यात येते की, शासनाचे सदर आदेश आपल्या अधिपत्याखालील विभागप्रमुख/ कार्यालय प्रमुख यांच्या निदर्शनास कृपया आणावेत आणि त्यांची काटेकोरपणे अंमलबजावणी केली जाईल याबाबत दक्षता घ्यावी .

वववववववववव

विवाम .

विषय :- सेवा पुस्तक -- दुसरी प्रत .

वित्त विभाग,परिपत्रक क्र.सेवापु-१०८७/४७४/सेवा-९ दिनांक २८ एप्रिल,१९८७ .

परिपत्रक:- सेवा पुस्तक किंवा सेवा पत्रक अद्यावत ठेवावे व त्याची दुसरी प्रत कर्मचा-यास द्यावी अशी तरतूद महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम १९८१ च्या नियम ३६ व ३७ मध्ये करण्यात आली आहे . परंतु ब-याच कार्यालयांत सेवा पुस्तक/सेवा पत्रकाची दुसरी प्रत कर्मचा-यास ,विशेषतः चतुर्थ श्रेणीच्या कर्मचा-यांस देण्यांत येत नाही असे शासनाच्या निदर्शनास आणण्यात आले आहे .रजा, वेतनांतील वाढ, निवृत्तिवेतन ,निलंबन, बडतर्फी, शिक्षा इत्यादी महत्वाच्या सेवाविषयक बाबींची नोंद सेवा पुस्तकांत असते व त्याबाबत कर्मचा-यांनी अत्यंत जागरूक रहाणे आवश्यक असते . ही गोष्ट लक्षात घेता सेवापुस्तक/सेवापत्रकाची दुसरी प्रत कर्मचा-यांस देण्याच्या व ती अद्यावत ठेवण्याच्या बाबतीत नियमांतील तरतुदींचे महत्त्व दिसून येईल . म्हणून प्रत्येक कार्यालयाने ज्या कर्मचा-यांना सेवा पुस्तकाची/ पत्रकाची दुसरी प्रत अजून दिलेली नसेल तर तशी ती विनामूल्य द्यावी . तसेच कर्मचा-यांकडील ह्या दुस-या प्रती ठराविक कालांतराने त्यांच्याकडून घ्याव्यात आणि मूळ सेवा पुस्तकातील नोंदीनुसार कर्मचा-यांस अद्यावत व साक्षात्कृत करून द्याव्यात . याबाबतीत तक्रारीस जागा राहणार नाही याची दक्षता घ्यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वा . व . सावंत,
कक्ष अधिकारी, वित्त विभाग .

(टीप:- दि . ११ .११ .९७ चे परिपत्रक पहावे)

वक्रवक्रवक्रवक्र

विषय :-बृहन्मुंबईतील शासकीय कार्यालयातील लिपिकवर्गीय पदे-

महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग पुरस्कृत कर्मचा-यांच्या मुंबईबाहेर बदलीसंबंधी...

सा . प्र . विभाग परिपत्रक क्र . एएससी १०८७ / १४ अ दिनांक ३ सप्टेंबर १९८७ .

शासन असे आदेश देत आहे की, बृहन्मुंबईतील शासकीय कार्यालयातील लिपिकवर्गीय पदावर काम करणा-या विवाहित महिला कर्मचा-यांच्या बाबतीत त्यांची आयोग पुरस्कृत उमेदवार म्हणून तीन वर्षे सेवा पूर्ण झालेली नसली तरी विवाहित महिला कर्मचा-यांच्या बदलीच्या धोरणानुसार त्यांच्या बदलीचा विचार करावयास हरकत नाही .

वक्रवक्रवक्रवक्र

विषय :-सेवाभरतीसाठी सैनदलातील अधिका-यांना तसेच सैनिकांना

द्यावयाच्या सवलती...राज्य शासनातील वर्ग १ व वर्ग २ मधील पदांच्या बाबतीत .

१ . सैन दलातील अधिका-यांना तसेच सैनिकाना त्यांच्या सैन्य दलातील सेवा निवृत्तीनंतर नोक-या उपलब्ध करून देण्याच्या दृष्टीने ठोस उपाययोजना करणे जरूरीचे आहे . या संबंदात केंद्र शासनाने वेळोवेळी सूचना दिलेल्या आहेत . व त्या अनुषंगाने वर्ग ३ व ४ मधील पदांवर सेवाभरतीसाठी उपाययोजना करण्याबाबत शासन परिपत्रक क्र . सामान्य प्रशासन विभाग क्र . आयपीई आरटीए १०८०/०/१८१/ १६अ दिनांक १० .१० .१९८० व क्र . आरटीए १०७९/०/४/४८२/ १६ अ दि . १६ .४ .१९८१ .अन्वये शासनाने सर्व मंत्रालयीन विभागांना व अधिका-यांना व नियुक्ती अधिका-यांना पूर्वीच सूचना दिलेल्या आहेत .

२ .केंद्र शासनाने त्यांच्या पत्र क्र . अेबी १४०१७/१३/८५/इएसटीटी (आरआर) दि . ८ .८ .१९८५

अन्वये अशी सूचना केली आहे की, वर्ग १ व वर्ग २ मधील जी पदे एकाहून अधिक सेवातील अधिका-यांच्या बदलीने किंवा प्रतिनियुक्तीने भरली जातात अशा पदांच्या सेवाप्रवेश नियमामध्ये अशी तरतुद असावी की, सैन्य दलातील जे अधिकारी एक वर्षाच्या कालावधीत सेवानिवृत्त होणार आहेत किंवा राखीव दलाकडे बदली होणार आहेत व ज्यांच्याकडे आवश्यक अनुभव व अर्हता आहे. अशांच्या सदर राज्य शासकीय सेवातील पदांवर नेमणूकासाठी विचार व्हावा अशा व्यक्तीना ते सैन्य दलातून मोकळे (रिलीज) होण्याच्या तारखेपर्यंत प्रतिनियुक्तीच्या शर्ती लागू कराव्यात व त्यानंतर बदलीद्वारे किंवा अल्प मुदतीच्या करारावर राज्य शासनाच्या सेवेत घ्यावे .

३ . केंद्र शासनाच्या सूचनेप्रमाणे शासन आता असे आदेश देत आहे की, वर्ग १ व वर्ग २ मधील सेवांमधील जी पदे एकाहून अधिक सेवांतील अधिका-यांच्या बदलीने किंवा प्रतिनियुक्तीने भरली जातात अशा प्रकारच्या पदांवर सैन्य दलातील अधिका-यांची पदासंबंधात सेवाप्रवेश नियमांचा आढावा घ्यावा व कोणकोणत्या पदांवर अशी नियुक्ती करणे शक्य होईल त्या पदांची यादी तयार करून सामान्य प्रशासन विभागाकडे पाठवावी . तसेच ज्या वर्ग १ व वर्ग २ मधील पदांवर सैन्य दलातील अधिका-यांच्या बदलीने किंवा प्रतिनियुक्तीने नियुक्ती करता येऊ शकेल अशा पदांचे विहित सेवा प्रवेश नियमामध्ये सुधारणा करण्याच्या दृष्टीने त्यांनी त्वरीत कार्यवाही करावी . अशाप्रकारे वर्ग १ व वर्ग २ मधील पदांवर सेवामुक्त अधिका-यांच्या नेमणुका करण्यासंबंधी प्रचलित सेवाप्रवेश नियमात बदल करण्यास महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाने यापूर्वीच सहमती दर्शविली आहे .

४ . केंद्र शासनाने माजी सैनिकांच्या प्रश्नाचा सहानुभूतिपूर्वक विचार करण्यासाठी नियुक्त केलेल्या उच्चाधिकार समितीने असे सूचित केले आहे की, सैन्य दलातील तांत्रिक व अतांत्रिक दुय्यम अधिकारी/कर्मचारी मोठ्या प्रमाणात उपलब्ध असून त्यांच्याही विविध विभागांनी नियुक्तीसाठी विचार कराव्या आणि वर परिच्छेद ३ मध्ये म्हटल्याप्रमाणे वर्ग ३ व वर्ग ४ च्या पदांच्या प्रचलित सेवाप्रवेश नियमात बदल करण्याची कार्यवाही करावी म्हणजे माजी सैनिकांना नियुक्ती देणे शक्य होईल . नियुक्ती अधिका-यांनी जिल्हा सैनिक बोर्ड/ राज्य सैनिक बोर्ड पुणे यांच्याशी माजी सैनिकांच्या याद्यांवावट संपर्क साधावा .

कवकवकवकवकवक

**विषय :- शासकीय सेवेतील विवाहीत महिला
कर्मचा-यांच्या बदल्या— सर्वसाधारण तत्त्वे .**

सा . प्र . विभाग, क्र . एमआरव्ही १०८७ /सीआर-४९/ १६ अ, दिनांक १४ मार्च, १९८८ .

- पहा :- १) एसआरव्ही -१०७१-डी, दिनांक १५ जुलै , १९७२ .
२) एसआरव्ही -१०७२-डी, दिनांक ३० नोव्हेंबर, १९७२ .
३) एसआरव्ही -१०७४-डी, दिनांक २१ सप्टेंबर , १९७४ .
४) एसआरव्ही -१०७४- डी , दिनांक ४ मार्च, १९७५ .

परिपत्रक:- विवाहीत महिला कर्मचा-यांच्या बदल्या करताना काही सर्वसाधारण तत्त्वे विहित करण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . त्याप्रमाणे शासकीय कार्यालये व संबंधित कर्मचारी यांच्या मार्गदर्शनासाठी पुढे दर्शविलेली सर्वसाधारण तत्त्वे विहित करण्यात येत आहेत .

- १ . कोणत्याही परिस्थितीमध्ये विवाहीत महिला कर्मचा-यांची बदलीची विनंती शासकीय सेवेची निकड/रिक्त पदे आणि सार्वजनिक सेवेचे हित लक्षात घेऊनच मान्य करण्यात यावी .
- २ . बदली समकक्ष पदावरच होऊ शकते . परंतु काही अपवादात्मक प्रकरणात योग्य व समर्थनीय कारणांसाठी समकक्ष नसलेल्या कनिष्ठ पदावरही बदलीचा विचार करता येईल .
- ३ . बदलीची विनंती करणा-या महिला कर्मचा-यांची नियुक्ती नियमित स्वरूपात असावी .

- ४ . बदलीनंतरच्या कार्यालयात ज्येष्ठतेसाठी मागील सेवेचा फायदा त्यांना शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग, क्र.एसआरव्ही १०७४- डी, दिनांक २१ सप्टेंबर १९७४ मधील तरतुदींच्या अधिन राहूनच मिळेल .
- ५ . पूर्वीच्या सेवेचा फायदा, निवृत्तीवेतन, रजा, बदलीच्या कार्यालयातील पदावर वेतननिश्चिती आणि वेतनवाढी यासाठी महाराष्ट्र नागरी सेवा नियमातील विविध तरतुदींच्या अधिन राहून देण्यात यावा .
- ६ . बदलीच्या कार्यालयात विहित विभागीय परीक्षा उत्तीर्ण होणे बंधनकारक राहिल .
- ७ . विवाहीत महिला कर्मचारी कायम असल्यास किंवा तिला कायमपणाचे प्रमाणपत्र मिळाले असेल तर बदलीनंतरच्या पदावर कायम होईपर्यन्त किंवा त्यावर कायमपणाचे प्रमाणपत्र मिळेपर्यन्त बदली पूर्वीच्या पदावरील त्यांचा धारणाधिकार राहिल .
- ८ . बदलीच्या ठिकाणी जाण्यासाठी होणारा प्रवासखर्च, तसेच नवीन कार्यालयास रुजू होण्यासाठी पदग्रहण अवधी मिळणार नाही .
- ९ . विवाहीत महिला कर्मचा-यांच्या त्यांच्या संपूर्ण सेवेच्या कालावधीत फक्त दोन वेळा अशा प्रकारे बदली करण्यास अनुमती देण्यात येईल .
- १० . संबंधित विवाहीत महिला कर्मचा-यांची बदली होण्यापूर्वी त्यांनी वरील अटी मान्य असल्याबाबत स्पष्ट लेखी कबूली दिलेली असावी .
- ११ . वृहन्मुंबईतील कार्यालयात बदलीने नेमणूक करण्यापूर्वी महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाची सहमती घेणे आवश्यक राहिल .

सदरहू परिपत्रक निर्गमित झालेल्या दिनांकापासून या अटी अंमलात येतील . अटींचा फायदा यापूर्वी बदली झालेल्या महिला कर्मचा-यांना लागू होणार नाही .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

र .शां .दिक्षित,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :-सेवेत असतांना कामास आलेल्या तसेच संघर्षात अथवा सेवेत असताना अपंग झालेल्या संरक्षण सेवेतील व्यक्तीच्या कुटुंबियास शासकीय सेवेत नियुक्तीस सवलत .

सा.प्र.विभाग, निर्णय क्र. आरटीए १०८८ / ९७४ /सीआर / १६ अ, दिनांक २२ एप्रिल, १९८८ .

पाकिस्तान बरोबरच्या युध्दसंघर्षात कामास आलेल्या अथवा अपंग झालेल्या संरक्षण सेवेतील व्यक्तीच्या कुटुंबातील एका व्यक्तीस शासन सेवेतील वर्ग ३ व ४ च्या पदावर अगक्रमाने नोकरी देण्याबाबत आदेश शासन निर्णय क्र. सा.प्र.विभाग एमसीएन १०७४ /५०८७७/व्ही दिनांक ७ जानेवारी १९७२ मध्ये देण्यात आले होते . त्यानंतर शासन सेवेत वर्ग ३ व वर्ग ४ च्या पदावर माजी सैनिक/अपंग सैनिकाना नियुक्तीसाठी १५ टक्के जागा आरक्षित करण्याबाबत तसेच अपंग सैनिकांसाठी वयोमर्यादा ४५ वर्षांपर्यंत शिथिल करण्याबाबत आदेश शासन निर्णय सा.प्र.विभाग क्र. आरटीए १०७३ /पाच दिनांक ८ मे १९७३ मध्ये देण्यात आले . संघर्षात अपंग झालेले सैनिक व मृत झालेल्या सैनिकांच्या कुटुंबातील एका व्यक्तीस महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या वर्ग ३ च्या पदासाठी घेण्यात येणा-या स्पर्धा परीक्षेस ३ वर्षे वयोमर्यादा शिथिल करण्याबाबत आदेश शासन निर्णय सा.प्र.विभाग क्र. एमसीएन १०७३ / ५०८७० / पाच दिनांक २८ .९.१९७३ नुसार देण्यात आले . युध्दात कामास आलेल्या अथवा अपंग झालेल्या व्यक्तीच्या कुटुंबियांना सेवेत नेमणूकीसाठी असलेल्या सवलती सर्व संघर्षात अथवा सेवेत असताना कामास

आलेल्या/ अपंग झालेल्या सैन्यातील व्यक्तीच्या कुटुंबियासाठी शासन निर्णय,सा.प्र.विभाग क्र. एमसीएन १०७५/९०३/१६ दिनांक १०.११.१९७६ नुसार लागू करण्यात आल्या. तसेच शासन निर्णय सा.प्र.विभाग क्र. आरटीए १०८२/ ३५०२ / सीआर १०० / १६ अ दिनांक २.९.१९८३ नुसार असे आदेश देण्यात आले की, माजी सैनिकांसाठी आरक्षित असलेल्या १५ टक्के पदावर भरती करताना युद्ध काळात किंवा युद्धात नसताना सैन्यातील सेवेमुळे अपंग झालेल्या माजी सैनिकांना प्रथम क्रमाने नियुक्त करावे व युद्ध काळात किंवा युद्ध नसताना सैनिकी सेवेत मृत झालेल्या किंवा अपंगत्व येऊन त्यामुळे नोकरीसाठी अयोग्य झालेल्या माजी सैनिकांच्या कुटुंबातील एका व्यक्तीस त्यानंतरच्या पसंतीक्रमाने नियुक्त करावे.

वरील परिच्छेदात दर्शविलेल्या सर्व सवलती अलीकडेच पाठविलेल्या भारतीय शांतता रक्षक दलातील सदस्यांनाही लागू कराव्यात असे शासन आदेश देत आहे.

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :-श्रीलंकेत पाठविलेल्या भारतीय शांतता रक्षक दलातील जखमी व अपंग झालेल्या जवानांना तसेच धारातीर्थी पडलेल्या जवानांच्या कुटुंबियांना विविध सवलती उपलब्ध करून देण्याबाबत.

सा.प्र.विभाग, परिपत्रक क्र. रा सै मं १०८८/ ५५/ २८ दिनांक २३ मे, १९८८.

श्रीलंकेमध्ये कायदा व सुव्यवस्था राखण्यासाठी पाठविण्यात आलेल्या भारतीय शांतता रक्षक दलातील जखमी व अपंग झालेल्या जवानांना तसेच धारातीर्थी पडलेल्या जवानांच्या कुटुंबियांना विविध शैक्षणिक सवलती, नोक-या व निवासी घरे या संबंधीच्या शासनाच्या धोरणाचे खालील प्रमाणे स्पष्टीकरण करण्यात येत आहे.

१. शासन निर्णय क्र. आरटीए १०८८/ ९७४/सीआर २५ / १६ अ दिनांक २२ एप्रिल १९८८ प्रमाणे आणि त्यापूर्वी वारंवार निर्गमित केलेल्या आदेशाप्रमाणे माजी सैनिकांसाठी आरक्षित असलेल्या १५ टक्के पदांवर भरती करताना युद्धकाळात, युद्ध नसताना सैन्यातील सेवेत अपंग झालेल्या माजी सैनिकांना प्रथम अग्रक्रमाने नियुक्त करावे व युद्धकाळात किंवा युद्ध नसताना असैनिकी सेवेत मृत्यु झालेल्या किंवा अपंगत्व येऊन त्यामुळे नोकरीसाठी अयोग्य झालेल्या माजी सैनिकांच्या कुटुंबियांतील एका व्यक्तीला त्यानंतरच्या अग्रक्रमाने नियुक्त करावे आणि वरील सर्व सवलती श्रीलंकेत पाठविलेल्या भारतीय शांतता रक्षक दलातील जवानांना लागू कराव्यात असे स्पष्टीकरण देण्यात आलेले आहे.

२. शासनाने शासनाच्या अधिपत्याखालील प्राधिकारणांनी बांधलेली घरे अथवा फ्लॅटच्या संदर्भात गृह निर्माण व विशेष सहाय्य विभाग, निर्णय क्र. एजीएन ११८४/(२३८८)/का.९ दिनांक १४ जुलै १९८६ प्रमाणे शासनास उपलब्ध होणा-या १० टक्के गाळ्यांच्या वाटपाची कार्यपध्दती व नियम लागू केलेले आहेत. वरील आदेशाप्रमाणे प्रवर्ग ३, ४ प्रमाणे संरक्षण दलात काम करीत असतांना मरण पावलेल्या व्यक्तीचे कुटुंबीय गाळे वाटपास जसे पात्र राहिल तसे श्रीलंकेत पाठविलेल्या भारतीय शांतता रक्षक दलातील मरण पावलेल्या व्यक्तींचे कुटुंबीय पात्र राहतील.

३. शासन निर्णय शिक्षण विभाग क्र. एनडीएफ १०७२ /२४८७ / एस दि.१०.११.७२ व शासन निर्णय क्र. एनडीएफ १०७९/ २२२९२०/(५३७)/ जीइन ५ दिनांक १४ जानेवारी १९८५ प्रमाणे विविध शैक्षणिक सवलती उपलब्ध करून देण्यांत आल्या आहेत. वरील सवलती श्रीलंकेत पाठविलेल्या भारतीय शांतता रक्षक दलातील सदस्यांना व त्यांच्या कुटुंबियांनाही लागू राहतील.

शासनाचे वरील आदेश स्पष्टीकरण यांस योग्य ती प्रसिध्दी देण्यांत यावी व त्याप्रमाणे कार्यवाही करण्यात यावी असे शासनाचे आदेश आहेत.

वक्वक्वक्वक्वक्व

विभाग .

**विषय :-माजी सैनिक/प्रकल्पग्रस्त/शारीरिक दृष्ट्या अपंग/ स्वातंत्र्य सैनिक/
संपकालीन कर्मचारी यांना शासकीय सेवेत वर्ग ३ व वर्ग ४ मधील आरक्षित
पदांवर तसेच पसंतीक्रमाने देण्यात येणा-या पदांवर नियुक्ती देण्याबाबतची
अंमलबजावणी योग्य रितीने व काटेकोरपणे करण्याबाबत .**

सा . प्र . वि . , परिपत्रक क्र . आरटीए १०८८ / १३५६ / १६ अ दिनांक २१ . १२ . १९८८ .

शासनाने शासकीय सेवेत वर्ग ३ व वर्ग ४ मधील पदांवर खालील प्रवर्गासाठी आरक्षण /पसंतीक्रम ठेवलेला आहे .

अ.क्र.	प्रवर्ग	आरक्षण	पसंतीक्रम	भरतीचे माध्यम .
१ .	प्रकल्पग्रस्त	५ टक्के	.....	परस्पर अर्जाद्वारे .
२ .	माजी सैनिक	१५ टक्के	.....	.सेवायोजन कार्यालय /जिल्हा वा राज्य सैनिक मंडळ .
३ .	शारीरिक दृष्ट्या अपंग	३ टक्के	.....	. . सेवायोजन कार्यालय .
४ .	स्वातंत्र्य सैनिक	. .		परस्पर अर्जाद्वारे
५ .	संपकालीन कर्मचारी	...		जिल्हाधिका-यामार्फत
	१९७७ . . ७८			
६ .	१९८१ चे जनगणना कर्मचारी			जिल्हाधिका-यामार्फत .

वर नमूद केलेल्या आरक्षणाप्रमाणे नेमणूका देऊन अनुशेष भरला जातो काय, तसेच पसंतीक्रम विचारात घेऊन नेमणूका देण्यात येतात काय, याबाबत नियुक्ती अधिका-यांनी जातीने लक्ष ठेवावे आणि अनुशेष भरण्याबाबतची अंमलबजावणी योग्य रितीने व काटेकोरपणे करावी अशी सूचना मंत्रालयीन विभागांना आणि त्यांच्या प्रशासकीय नियंत्रणखाली विभाग प्रमुख /कार्यालय प्रमुख यांना देण्यात येत आहे .

ववववववववववव

**विषय:-महाराष्ट्र दुय्यम सेवा निवड मंडळ आणि प्रादेशिक दुय्यम सेवा निवड मंडळे
यांच्यामार्फत घेण्यात येणा-या स्पर्धात्मक परीक्षा व नामनिर्देशनाने करावयाच्या
नियुक्त्या यांसाठी शासकीय कर्मचा-यांचे अर्ज निवडमंडळाकडे पाठविण्याबाबत
अंमलात आणावयाची कार्यपध्दती .**

सा . प्र . विभाग, परिपत्रक क्र . प्रनिम ३०८९ /सीआर / ६७ /८९ /तिरा अ दिनांक २३ मार्च ,१९८९

महाराष्ट्र दुय्यमसेवा निवड मंडळ आणि प्रादेशिक दुय्यम सेवा निवडमंडळे यांच्यामार्फत घेण्यात येणा-या स्पर्धात्मक परीक्षांसाठी व जाहिरातीद्वारे भरण्यात येणा-या विविध पदांकरीता अर्ज करू इच्छिणा-या शासकीय कर्मचा-यांचे अर्ज निवडमंडळाकडे पाठविण्याबाबत कार्यपध्दती विहित करण्याचे शासनाने ठरविले आहे .

२ . यापुढे अशा परीक्षांसाठी किंवा पदांकरीता अर्ज करू इच्छिणा-या शासकीय कर्मचा-यांनी विहित नमुन्यातील पूर्ण भरलेले आपले अर्ज परस्पर संबंधीत निवडमंडळाकडे पाठवावेत . त्याचवेळी त्यांनी जाहिरातीचा संदर्भ कोणत्या परीक्षेसाठी/पदासाठी अर्ज केला आहे . निवडमंडळानी अर्ज स्वीकारण्याची अग्रेची तारीख इत्यादी सर्व तपशील आपल्या कार्यालय /विभाग प्रमुखांना कळवावा आणि आपल्या उमेदवारीस परवानगी असल्याचे निवडमंडळास परस्पर कळविण्याची त्यांना विनंती करावी .

३. वरीलप्रमाणे माहिती कर्मचा-यांकडून मिळाल्यानंतर त्याच्या उमेदवारीस संमती नाकारावयाची असल्यास संबंधीत कार्यालय प्रमुख किंवा विभाग प्रमुख यांनी निवडमंडळाने अर्ज स्वीकारण्याच्या अखेरच्या तारखेपासून पंधरा दिवसांच्या आत त्याप्रमाणे निवडमंडळास कळवावे. कर्मचा-याच्या उमेदवारीस विभाग प्रमुख/कार्यालय प्रमुख यांची हरकत असल्यास त्यांनी संबंधीत अर्ज निवडमंडळाने स्वीकारण्याच्या अखेरच्या तारखेपासून पंधरा दिवसांच्या आत त्याबाबत सविस्तर कारणमिमांसासह निवडमंडळास कळविले पाहिजे. नाहीतर सदर कर्मचा-यांच्या उमेदवारीचा विचार निवडमंडळाने करण्यास त्यांची अनुमती आहे असे गृहित धरण्यात येईल आणि कर्मचा-याच्या निवडीचा विचार संबंधीत निवडमंडळ करील. संबंधीत विभागप्रमुख/ कार्यालय प्रमुख यांनी अर्जदार कर्मचा-यांची उमेदवारी संबंधीत निवडमंडळास कळवितेवेळी अर्जदार कर्मचा-याचा गोपनीय अहवाल निवडमंडळाकडे पाठविण्याची आवश्यकता नाही.
४. सर्व विभाग प्रमुख/ कार्यालय प्रमुख यांना विनंती करण्यात येते की त्यांनी वरील सुचनांचे काटेकोरपणे पालन करावे.
५. जिल्हापरिषद कर्मचा-यांच्या बाबतीत अशा सूचना काढण्याच्या प्रश्नाचा विचार ग्राम विकास विभागाने करावा.

क्वक्वक्वक्वक्वक्व

**विषय:-स्वातंत्र्य सैनिकांना शासकीय सेवेत वर्ग ३ आणि वर्ग ४ या पदांवर सेवाप्रवेशासाठी सवलती मिळणेबाबत...
स्वातंत्र्य सैनिकांची नातेवाईक अवलंबीत व्यक्ती.**

सा.प्र.वि. निर्णय क्र.सीएमएस १०८९/५५७/१६ अ, दिनांक १ जून,१९८९.

स्वातंत्र्य सैनिकांना शासकीय सेवेत वर्ग ३ आणि वर्ग ४ मधील पदांवर भरतीसाठी शासनाने दिनांक १२.१०.१९६५ च्या परिपत्रकान्वये काही सवलती दिलेल्या आहेत. या सवलती मुलतः स्वातंत्र्य सैनिकांसाठीच आहेत. परंतु वार्धक्यामुळे किंवा आजारपण इत्यादी कारणामुळे स्वतः स्वातंत्र्य सैनिक ह्या नोकरी विषयक सवलती घेण्यास अपात्र असतील त्यावेळी ते त्यांच्यावर अवलंबीत असलेल्या जवळच्या एका नातेवाईकास या सवलतीचा फायदा घेण्यासाठी नामनिर्देशित करू शकतात.

शासन निर्णय सा.प्र.वि. क्र. सीएनएस १०८४/सीआर १०३ / १६ अ दिनांक १० जानेवारी १९८५ च्या परिच्छेद ४ अन्वये असे स्पष्ट करण्यात आले आहे की, स्वातंत्र्य सैनिक हुतात्मा झालेला असेल किंवा नामनिर्देशन करण्यापूर्वी त्याचे निधन झाले असेल, तर त्या प्रकरणी अपवाद म्हणून त्याच्या विधवा पत्नीस स्वातंत्र्य सैनिकांवर अवलंबीत असलेल्या जवळच्या एका नातलगस नामनिर्देशित करण्याचा अधिकार राहिल. तथापि स्वातंत्र्य सैनिक स्त्री असेल व हयात नसेल तर तिच्या विधूर पतीस वरीलप्रमाणेच अधिकार राहिल किंवा काय हा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता.त्यानुसार विचार करून आता असे स्पष्ट करण्यात येते की, दिवंगत स्त्री स्वातंत्र्य सैनिकांचे प्रकरणासही अपवाद म्हणून तिच्या विधूर पतीस उपरोक्त दिनांक १० जानेवारी १९८५ मधील आदेशाच्या परिच्छेद २ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे जवळच्या एका नातलगस नोकरी विषयक सवलतीचा फायदा घेण्यासाठी नामनिर्देशित करण्याचा अधिकार राहिल.

क्वक्वक्वक्वक्वक्व

(सा.प्र.विभाग निर्णय क्र. सीएनएस १०८९/१९९०/ सीआर ३० / १६ अ दिनांक २०.९.१९८९.)

स्वातंत्र्य सैनिकांवर अवलंबून असलेली जवळची नातेवाईक व्यक्ती कोण असावी याबाबतची व्याख्या वर दर्शविलेल्या दि. १०.१.१९८५ व १२.२.८८ च्या शासन निर्णयात केलेली आहे. त्यामध्ये स्वातंत्र्य सैनिकांच्या अविवाहीत तसेच घटस्पोटीत मुलीचा समावेश आहे.

शासनाने आता असा निर्णय घेतला आहे की, अविवाहीत तसेच घटस्पोटीत मुली प्रमाणेच स्वातंत्र्य सैनिकाच्या विधवा मुलीला जर तिच्या सासरच्या नातेवाईकांकडून आधार नसेल व ती सर्वस्वी स्वातंत्र्य सैनिकावर अवलंबून असेल तर अशा मुलीचाही समावेश त्या व्याख्येत करण्यात यावा .

कवकवकवकवक

विषय :- कनिष्ठ पद/संवर्ग/सेवामधून वरिष्ठ पद/संवर्ग/सेवामधील पदोन्नती करताना पाळावयाची तत्त्वे .

सा . प्र . विभाग, निर्णय क्र . एसआरव्ही १०८९/४०६/प्र . क्र . ५/८९/बारा, दिनांक १ . ८ . १९८९ .

वाचा :- निर्णय क्र . एसआरव्ही १०७५/३४२/दहा दिनांक १ . ४ . १९७६ .

निर्णय क्र . एसआरव्ही १०७७/सीआर ३४३/७९/१२ दिनांक १८ मे १९८३ .

निवड समितीस सध्या रिक्त असलेल्या आणि पुढील वर्षभराच्या कालावधीत रिक्त होणा-या संभाव्य रिक्त पदांपैकी पदोन्नतीने भरावयाच्या पदांकरिता निवडसूची तयार करावयाची असते . पदोन्नतीच्या प्रयोजनासाठी असलेल्या निवड समितीकडून निवडसूची तयार करताना पुरेशा व्यक्तींचा विचार व्हावा असे अपेक्षित आहे .

२ . निवड समितीच्या विचारार्थ क्षेत्रात (Zone of Consideration) असलेल्या व्यक्तींच्या गोपनीय अभिलेखांचे अवलोकन करावे लागते . शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र . एसआरव्ही १०७७/सीआर ३४३/७९/१२ दिनांक १८ मे १९८३ अन्वये निवड समितीच्या विचारार्थ क्षेत्र निश्चित करण्याबाबतचे शासनाचे विद्यमान आदेश पुढीलप्रमाणे आहेत :-

“ निवड समितीने निवड सूची तयार करताना पुरेशा व्यक्तींचा विचार करावा या दृष्टीने जेव्हा निवड सूची २५ किंवा कमी नावांची करावयाची असेल तेव्हा निवड समितीच्या विचारार्थ असलेल्या अधिका-यांची संख्या तयार करावयाच्या निवड सूचीच्या तिप्पट संख्येइतकी असावी . जेव्हा निवड सूची २५ पेक्षा अधिक नावांची असेल तेव्हा समितीच्या विचारार्थ अधिका-यांची संख्या निवड सूचीच्या दुप्पट इतकी असावी . ”

३ . निवडसूची तयार करताना विद्यमान आदेशानुसार विचारार्थ क्षेत्रातील सर्वच उमेदवारांचा विचार करणे आवश्यक नसते . परंतु सर्वांचे गोपनीय अहवाल अद्ययावत करून /गोळा करून निवड समितीच्या सदस्यांना अवलोकनासाठी पाठवावे लागतात, त्यामुळे निवडसूची तयार करायला विलंब होतो . ज्यावेळी २५ टक्के पदांवर गुणवत्तेच्या निकषांवर पदोन्नती द्यावयाचे आदेश होते, त्यावेळी मोठ्या संख्येचे विचारार्थ क्षेत्र आवश्यक होते . शासनाने २५ टक्के गुणवत्तेच्या निकषावर पदोन्नती देण्याचे आदेश मागे घेतलेले आहेत व सध्याच्या आदेशानुसार निवडसूचीत अत्युत्कृष्ट/उत्कृष्ट अहवाल असणा-यांना निवडसूचीमध्ये जास्तीत जास्त ६/२ जागापर्यन्तचे वरचे स्थान देता येते . त्यामुळे या विषयाचा सखोल आणि सांगोपांग विचार करून शासन निवड समितीच्या विचारार्थ क्षेत्राच्या व्याप्ती संबंधीच्या विद्यमान आदेशात बदल करून बिनराखीव पदांकरिता व राखीव पदांतील प्रत्येक प्रवर्गाकरिता विचारार्थ क्षेत्र पुढीलप्रमाणे असावे असे आदेश देत आहे .

(१) **बिनराखीव (सर्वसाधारण प्रवर्ग) पदांकरिता विचारार्थ क्षेत्र**

(अ) एक ते तीन नावांची निवडसूची करावयाची असल्यास कमीत कमी सहा कर्मचा-यांचा / अधिका-यांचा विचार करण्यात यावा .

(ब) चार ते दहा नावांची निवडसूची करावयाची असल्यास निवडसूचीच्या आकाराच्या दुप्पट संख्येइतक्या कर्मचा-यांचा / अधिका-यांचा विचार करण्यात यावा .

(क) दहापेक्षा जास्त नावांची निवडसूची करावयाची असेल तर निवडसूचीच्या आकाराच्या दीडपट संख्येइतक्या किंवा वीस यापैकी जास्त असेल त्या संख्येइतक्या कर्मचा-यांचा /अधिका-यांचा विचार करण्यात यावा .

(२) राखीव (अनुसूचित जाती/जमाती, विमुक्त जाती व भटक्या जमाती प्रवर्ग) पदांकरिता विचारार्थ क्षेत्र .

वर्ग ३ ते वर्ग १ मधील पहिल्या पदापर्यन्तच्या पदांवर पदोन्नती देतांना ५० विंदू रोस्टरनुसार प्रत्येक मागासवर्गीय प्रवर्गातील कर्मचा-यांसाठी/अधिका-यांसाठी जितकी राखीव पदे असतील त्या राखीव पदांच्या संख्येस अनुसरून वरील भाग (१) मधील (अ) (ब) आणि (क) मध्ये नमूद केलेल्या संख्येइतक्या मागासवर्गीय कर्मचा-यांचा /अधिका-यांचा देखील विचार करण्यात यावा .

टीप :- मागासवर्गीयांकरिता राखीव असलेले पद अथवा पदे आरक्षणमुक्त करण्याचे शासनाचे आदेश झाल्यास त्या प्रमाणात वरील भाग (१) मधील विचारार्थ क्षेत्र वाढून भाग (२) मधील विचारार्थ क्षेत्र कमी होईल .

भा . म . भणगे,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :- विमुक्त जाती व भटक्या जमाती आणि इतर मागासवर्ग . .
यादीमध्ये सुधारणा... .

समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य क्रीडा व पर्यटन विभाग,
शासन निर्णय क्र . सीबीसी १०८९ / (२०३) / मावक-५ दिनांक १७ जानेवारी, १९९० .

वर नमूद केलेल्या दिनांक १३ . १० . १९६७ च्या शासन निर्णय शिक्षण व समाजकल्याण विभाग क्र . सीबीसी १४६७/म अन्वये घोषित केलेल्या व वेळोवेळी सुधारित करण्यात आलेल्या इतर मागासवर्गीयांच्या यादीतून खाली दर्शविलेल्या जाती त्या यादीतून वगळण्यात येत आहेत .

धनगर (क्र . ३२) हटकर (क्र . ४८) कुरमार (८४)
सनगर (क्र . १३९) अहिर (क्र . १९८)

२ . शासन निर्णय, शिक्षण व समाजकल्याण विभाग क्र . सीबीसी १३६१/म दिनांक २१ नोव्हेंबर १९६१ अन्वये मंजूर केलेल्या व वेळोवेळी सुधारणा करण्यात आलेल्या विमुक्त जाती व भटक्या जमातीच्या याद्यापैकी भटक्या जमातीच्या यादीत क्र . २९ व धनगर व त्यांच्या पोट जातींचा खालीलप्रमाणे समावेश करण्यात यावा . असे शासन आदेश देत आहे .

क्रमांक: २९

जाती: धनगर

तत्सम: (१) अहिर (२) डांगे (३) गटरी (४) हंडे (५) तेलवर
(६) हटकर (७) हाटकर (८) शेगर (९) ग्युटेकर (१०) तेलंगी
(११) तेल्लारी (१२) कोकणी धनगर (१३) कानडे (१४) व-हाडे धनगर
(१५) झाडे (१६) झेंडे (१७) कुरमार (१८) माहुरे (१९) लाडसे
(२०) सनगर (२१) धनगर .

मात्र ह्या नमूद केलेल्या जातीपैकी, ज्या व्यक्ती वर्षातला निम्म्याहून अधिक काळ आपल्या सर्व कुटुंबानिशी शेळ्या किंवा मेंढ्या पालन करीत गावोगाव भटकत घालवितात अशाच व्यक्तींच्या कुटुंबियांना ते भटक्या जमातीसाठीच्या सवलतींना पात्र समजण्यात यावे .

ववववववववववव

विषय :-महाराष्ट्र लोकसेवा व राज्य/प्रादेशिक निवडमंडळ अपुरस्कृत कर्मचा-यांच्या बाबतीत परीक्षेसाठी कालावधी मोजतांना विचारात घ्यावयाचा नियुक्तीचा दिनांक .

सा . प्र . विभाग, निर्णय क्र . परीक्षा १०८९/प्र . क्र . १०/८९/१७ दिनांक २३ जानेवारी ,१९९० .

महाराष्ट्र लोकसेवा व राज्य/प्रादेशिक निवडमंडळ अपुरस्कृत कर्मचा-यांच्या बाबतीत परीक्षेसाठी कालावधी मोजताना त्यांच्या नियुक्तीचा दिनांक त्यांच्या शासन सेवेतील प्रवेशाचा दिनांक धरावा की ,ज्या दिवसापासून त्याची सेवा नियमित होईल तो दिनांक धरावा हा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . याबाबत संदर्भाधीन शासन निर्णयाचे अधिक्रमण करून शासनाने पुढील प्रमाणे निर्णय घेतलेला आहे :-

“ परीक्षेसाठी कालावधी मोजताना महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग अपुरस्कृत कर्मचारी तसेच राज्य/प्रादेशिक निवडमंडळ अपुरस्कृत कर्मचा-यांच्या बाबतीत जो दिनांक विचारात घ्यावयाचा तो दिनांक म्हणजे त्यांची नेमणूक प्रत्यक्षात नियमित केल्याचे आदेश ज्या दिनांकास निर्गमित झाले असतील तो आदेशांचा दिनांक विचारात घ्यावा .”

मंत्रालयीन सर्व विभागांना विनंती करण्यात येते की, त्यांनी विभागीय परीक्षांच्या नियमामध्ये याबाबत योग्य ती दुरुस्ती करावी किंवा यापुढे नवीन नियम तयार करतांना वरील निर्णयाचा त्यात समावेश करावा .

ववववववववववव

विषय : मागासवर्गीयांच्या सरळ सेवा भरती आणि पदोन्नती बाबतचे आरक्षण, अनुशेष इत्यादी संबंधी विवरणपत्र सूचना फलकावर लावण्याबाबत करावयाची कार्यवाही .

सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . वीसीसी १०९०/६४७/प्र . क्र . ७८/९०/१६ व दि . १० मे , १९९० .

मागासवर्गीय कर्मचा-यांचा अनुशेष भरून काढण्याच्या शासनाने सध्या घेतलेल्या विशेष मोहिमे संदर्भात तसेच १०० विंदू नामावली प्रमाणे सरळ सेवा प्रवेशाने भरती व ५० विंदू नामावली प्रमाणे पदोन्नत्या देण्याच्या संदर्भात आरक्षण आणि अनुशेषाच्या संख्येबाबत आणि तो कसा मोजावा या बाबत कर्मचा-यांमध्ये काही वेळा गैरसमज असल्याने निवेदने/तक्रारी नियुक्ती अधिका-याकडे प्राप्त होतात आणि ती निवेदने समाधानकारकरित्या निकाली काढणे कमप्राप्त ठरते . या निवेदनावर कार्यवाहीसाठी बराच वेळ खर्ची पडतो व काही प्रसंगी निष्कारण पत्रव्यवहारही वाढतो . तेव्हा कर्मचा-यांच्या मनामध्ये कोणत्याही प्रकारचा गैरसमज/शंका राहू नये म्हणून सर्व नियुक्ती/आस्थापना अधिका-यांनी त्यांच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखालील सर्व संवर्गाबाबत आरक्षण/अनुशेष त्या संदर्भात केलेल्या नियुक्त्या/पदोन्नत्या बाबतची परिस्थिती दर्शविणारे वार्षिक विवरणपत्र कार्यालयाच्या सूचना फलकावर वेळोवेळी कर्मचा-यांच्या माहितीसाठी लावावे . तेव्हा मंत्रालयीन विभागांना अशी विनंती करण्यात येते की, वर नमूद केल्याप्रमाणे या बाबतीत त्यांनी त्यांच्या अधिपत्याखालील विभाग/कार्यालयप्रमुख/निमशासकीय कार्यालय प्रमुखांना सूचना द्याव्यात .

ववववववववववव

विवाम .

**विषय :-प्रकल्पग्रस्त व्यक्ती अथवा त्यांच्यावर अवलंबून असलेल्या व्यक्तींच्या
नेमणुका - दुय्यम सेवा निवड मंडळाच्या कक्षेतून वगळण्याबाबत .**

सा .प्र .विभाग, परिपत्रक क्र . प्रानिमं १२९०/ प्र .क्र .३८/९०/ १३ अ दिनांक १८ जून ,१९९० .

शासनाने हाती घेतलेल्या पाटबंधारे प्रकल्पांसह सर्व प्रकल्पांच्या बाबतीत, त्या प्रकल्पांना महारष्ट्र प्रकल्प विस्थापित पुनर्वसन कायदा, १९७६ लागू केला आहे किंवा नाही हे लक्षात न घेता, शासन सेवा , शासन पुरस्कृत महामंडळे, शासनाकडून सहाय्य मिळणारी महामंडळे, शासनाने चालविलेल्या संस्था, जिल्हा परिषदा, महानगरपालिका, नगरपालिका आणि ज्यांना मार्गदर्शक आदेश देण्याचा अधिकार शासनाकडे आहे अशी इतर सर्व प्राधिकरणे, सेवा व संस्था यांच्या आस्थापनेवरील तृतीय व चतुर्थश्रेणीतील पदांवर नेमणूका करण्यासाठी प्रकल्पग्रस्त व्यक्ती व त्यांच्यावर अवलंबून असणा-या व्यक्तींना सर्वोच्च प्राथम्यक्रम देण्यात आला आहे . हा सर्वोच्च प्राथम्यक्रम एकूण पदांच्या किमान ५ टक्केपर्यंत इतका देण्यात आला आहे . यासंबंधीचे आदेश दिनांक २१ जानेवारी १९८० च्या उपयुक्त शासन निर्णयान्वये प्रसिध्द करण्यात आले आहेत . दिनांक ९ फेब्रुवारी १९८८ च्या उपरोक्त शासन निर्णयानुसार प्रकल्पग्रस्त व्यक्ती अथवा त्यांच्यावर अवलंबून असलेल्या व्यक्तींच्या नेमणूका निवड मंडळाच्या कक्षेत होत्या . या विभागाच्या समक्रमांकाच्या दिनांक १८ जून १९९० शासन निर्णयान्वये अशा नेमणूका आता निवड मंडळाच्या कक्षेतून वगळण्यात आल्या आहेत .

राज्याच्या विकासाकरीता शासनाने हाती घेतलेल्या विविध प्रकल्पांमध्ये प्रकल्पग्रस्तांना स्थलांतर करावे लागते आणि त्यांना इतरत्र नवीन जीवनक्रम सुरु करावा लागतो . त्यांच्या या त्यागाची व त्यांना सोसाव्या लागणा-या अडचणीची जाणीव ठेवून शासनाने त्यांच्या पुनर्वसनाचा एक भाग म्हणून त्यांना ५ टक्केपर्यंत पदांवर नेमणूकांमध्ये सर्वोच्च प्राथम्यक्रम दिला आहे . दुय्यम सेवा निवड मंडळे रिक्त पदांसाठी जाहिरात देऊन अर्ज मागवितात . अर्जदारांची लेखी परीक्षा घेऊन गुणानुक्रमानुसार पदांच्या संख्येच्या अनुषंगाने तोंडी परीक्षा घेण्यात येते . प्रकल्पग्रस्त व्यक्तींचे लवकरात लवकर पुनर्वसन होण्याच्या दृष्टीने प्रकल्पग्रस्त अथवा त्यांच्यावर अवलंबून असलेल्या व्यक्तींना नोकरी मिळण्यासाठी निवड मंडळासारख्या मोठे क्षेत्र असलेल्या यंत्रणेमार्फत घेतल्या जाणा-या परीक्षांमध्ये स्पर्धा करण्यास सांगणे योग्य होणार नाही . ही परिस्थिती विचारात घेऊनच प्रकल्पग्रस्त व त्यांच्यावर अवलंबून असलेल्या व्यक्तींमधून करावयाच्या ५ टक्के पर्यंत पदांवरील नेमणूकांबाबत निवड मंडळामार्फत निवड करण्याची अट शिथिल करण्यात आली आहे .

नियुक्ती प्राधिका-यांकडे प्रकल्पग्रस्तांकडून अथवा त्यांच्यावर अवलंबून असणा-या व्यक्तींकडून आलेल्या अर्जांच्या संख्येवरून किती अर्जदार सेवा प्रवेश नियमानुसार व दिनांक २१ जानेवारी १९८० च्या शासन निर्णयातील तरतुदीनुसार नेमणूकासाठी पात्र आहेत याचा आढाव घेऊन रिक्त पदांच्या ५ टक्के पर्यंतची पदे अशा उमेदवारांच्या नेमणूकीसाठी राखून ठेवून उरलेल्या रिक्त पदांसंबंधीचे मागणी पत्र संबंधीत निवड मंडळाकडे नियुक्ती प्राधिका-याने पाठविणे आवश्यक आहे . नियुक्ती प्राधिका-यांनी या ५ टक्के पर्यंतच्या पदांवर नेमणूका प्रकल्पग्रस्त अथवा त्यांच्यावर अवलंबून असलेल्या व्यक्ती यांच्याकडून त्यांचेकडे परस्पर आलेल्या अर्जांमधून कराव्यात . या नेमणूका करतांना नियुक्ती प्राधिका-यांनी प्रकल्पग्रस्त व्यक्तींमधून स्थायी आदेशानुसार गुणवत्तेनुसार पात्र असलेल्या व्यक्तींना नेमणूका घाव्यात .

प्रकल्पग्रस्त व्यक्तींना प्राथम्यक्रम असलेल्या या ५ टक्के पदांसाठी नियुक्ती प्राधिका-यांकडे परस्पर अर्ज करता येईल . तसेच प्रकल्पग्रस्तांसाठी आरक्षित नसलेल्या अशा इतर पदांसाठीही त्यांना निवड मंडळाकडे जाहिरातीच्या अनुषंगाने अर्ज करता येईल . मात्र निवड मंडळाकडून करण्यात येणा-या उमेदवारांच्या निवडीमध्ये त्यांना प्रकल्पग्रस्त म्हणून प्राथम्यक्रम राहणार नाही . तेथे त्यांना इतर उमेदवारांप्रमाणेच स्पर्धेतून निवड होऊन यावे लागेल .

नियुक्ती प्राधिका-यांनी निवड मंडळाकडे मागणीपत्र पाठवितांना तसेच परस्पर आलेल्या अर्जांमधून प्रकल्पग्रस्त व्यक्ती अथवा त्यांच्यावर अवलंबून असलेल्या व्यक्तींच्या नेमणूका करतांना वरील आदेशाचे काळजीपूर्वक पालन करावे .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विभाग .

विषय: सेवाप्रवेश नियम

पदोन्नतीसाठी पूर्व अट म्हणून निम्न संवर्गात/सेवेत/श्रेणीत किमान सेवेसंबंधीची अट विहित करणे .

सा . प्र . विभाग, परिपत्रक क्र . एसआरव्ही १०८८/१०९/प्र . क्र . १/८८/वारा . दि . ४ . ९ . ९० .

- पहा . १) परिपत्रक सा . प्र . वि . एसआरव्ही-१२७७/१२ दि . १४ ऑक्टोबर १९७७ .
- २) परिपत्रक क्र . एसआरव्ही १२७७/१२ दि . ३ सप्टेंबर, १९७९ .
- ३) परिपत्रक क्र . एसआरव्ही १०८८/१०९/ १२ दि . २५ ऑगस्ट, १९८८ .

परिपत्रक

शासन परिपत्रक, सा . प्र . विभाग क्र . एसआरव्ही १०८८/१०९/वारा दि . २५ . ८ . १९८८ अन्वये वर्ग ३ पासून वर्ग १ मधील दुस-या पदोन्नतीपर्यन्तच्या पदांवर पदोन्नती करतांना पदोन्नतीसाठी पूर्वअट म्हणून निम्न पदावर किमान ३ वर्षांच्या सेवेची अट विहित करण्यात आलेली आहे . सदर अट अधिक सुस्पष्ट व्हावी व त्यानुसार कार्यवाही करणे सहज शक्य व्हावे म्हणून उपरोक्त दिनांक २५ ऑगस्ट १९८८ च्या परिपत्रकातील परिच्छेद क्र . १ मधील ९ व्या ओळीत “ करतानाही ” आणि “ निम्न ” या दोन शब्दांच्यामध्ये “ निकटतम ” हा शब्द अंतर्भूत करण्यात येत आहे . त्याचप्रमाणे त्याच परिच्छेदातील “ तसेच आंतरश्रेणीय पदोन्नतीसाठी निकटतम निम्न पदावर ३ वर्षांच्या किमान सेवेची अट विहित करण्यात यावी ” हे शेवटचे वाक्य वगळण्यात येत आहे .

या सुधारणेमुळे आता वर्ग ३ पासून वर्ग १ मधील दुस-या पदोन्नतीपर्यंतच्या पदांवर आंतरश्रेणी पदोन्नतीसह प्रत्येक टप्प्याची पदोन्नती करताना निकटतम निम्न पदावर तीन वर्षांच्या किमान सेवेची अट पदोन्नतीसाठीची पूर्वअट म्हणून राहिल व प्रत्येक पदोन्नतीसाठी आवश्यक असलेला सदरहू अनुभवाचा कालावधी हा संबंधीत सेवाप्रवेश नियमातील तरतुदीनुसार नियमित पध्दतीने केलेल्या नियुक्तीनंतरचा असला पाहिजे हे स्पष्ट करण्यात येत आहे .

संदर्भाधीन दि . २५ . ८ . १९८८ च्या परिपत्रकात स्पष्ट केल्याप्रमाणे मंत्रालयाच्या विविध विभागांनी आपापल्या कक्षेतील पदांच्या संदर्भात वरील तत्व संबंधीत सेवा प्रवेश नियमांत अंतर्भूत करण्याची कार्यवाही करताना या तत्वाचा अवलंब करावा .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

भा . म . भणगे,
उप सचिव .

(टीप:- दि . १७ . २ . १९९७ चे आदेश पहावेत)

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :-महाराष्ट्र दुय्यम सेवा निवड मंडळ व प्रादेशिक दुय्यम सेवा निवड मंडळे लिपिक वर्गीय पदांसाठी मुलाखत न घेता फक्त लेखापरिक्षेतील गुणवत्तेनुसार निवड करण्याबाबत .

सा . प्र . विभाग, निर्णय क्र . प्रानिम २५९०/ प्र . क्र . १०५/९०/१३ अ दिनांक २९ नोव्हेंबर , १९९० .

दिनांक ९ फेब्रुवारी १९८८ च्या उपयुक्त शासन निर्णयान्वये राज्य शासनाच्या दुय्यम सेवेतील वर्ग ३ मधील जिल्हा परिषदांच्या जिल्हा सेवेतील वर्ग ३ मधील , नगरपालिका सेवेतील वर्ग ३ मधील, शिक्षण मंडळातील प्राथमिक शिक्षकांची, विद्युत मंडळ तसेच राज्य परिवहन मंडळातील वर्ग ३ मधील पदे भरण्यासाठी उमेदवारांची निवड

करण्यासाठी राज्यात राज्य स्तरावर महाराष्ट्र दुय्यम सेवा निवड मंडळ व विभागीय स्तरावर ६ प्रादेशिक दुय्यम सेवा निवड मंडळे स्थापन करण्यात आली आहेत. या निवड मंडळांनी पालन करावयाची कार्यपध्दती दि.९.२.१९८८ च्या उक्त शासन निर्णयातील परिशिष्ट “इ” मध्ये विहित केलेली आहे. ह्या परिशिष्ट “इ” मधील पहिल्या परिच्छेदामधील तरतुदीनुसार जी पदे एकापेक्षा अधिक कार्यालयांमध्ये असून सर्वसाधारण स्वरूपाची आहेत अशा पदांच्या बाबतीत (उदाहरणार्थ लिपिक वर्गीय पदे) निवड मंडळ संबंधीत नियुक्त प्राधिका-याकडून रिक्त पदांचे मागणीपत्र येण्यापूर्वी आवश्यक ती कार्यपध्दती अनुसरून निवडसूची बनवू शकेल व त्या निवड सूचीतील उमेदवारांची शिफारस संबंधीत कार्यालयांना मागणीनुसार करू शकेल. तसेच त्या परिशिष्टातील परिच्छेद २ (ब) (दोन) मधील तरतुदीनुसार सेवा प्रवेश नियमाव्दारे अर्हतेची लेखी परीक्षा विहित करण्यात आली नसेल, त्या बाबतीत त्या पदांवरील नेमणुकीसाठी पात्र असणा-या उमेदवारांना मुलाखत घेऊन निवड करण्याची तरतुद करण्यात आली आहे. तथापि अशा पदांसाठी आलेल्या अर्जाची संख्या रिक्त पदांच्या संख्येच्या मानाने फार मोठी (Disproportionately Large) असेल तर अशा पदांसाठीही लेखी चाचणी परीक्षा घेण्याची तरतुद करण्यात आली आहे. निवड मंडळाच्या प्रचलित कार्यपध्दतीनुसार ज्या पदांसाठी मोठ्या प्रमाणावर अर्ज येतात त्या पदांसाठी लेखी चाचणी परीक्षा व तोंडी मुलाखती घेऊन उमेदवारांची निवड करण्यात येते.

बृहन्मुंबईतील शासकीय कार्यालयातील लिपिक वर्गीय पदांसाठी उमेदवारांची निवड, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगा मार्फत होणा-या लेखी स्पर्धा परीक्षांमध्ये मिळविलेल्या गुणवत्तेनुसार करण्यात येते. महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग या लिपिक वर्गीय पदांसाठी मुलाखती घेत नाही. निवड मंडळाच्या कक्षेतील लिपिक वर्गीय पदांसाठी उमेदवारांची निवड करतांना फक्त लेखी परीक्षेतील गुणवत्तेनुसार निवड करण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता. याबाबत शासन असे आदेश देत आहे की, यापुढे निवड मंडळांनी लिपिक वर्गीय पदांसाठी उमेदवारांच्या तोंडी मुलाखती न घेता फक्त त्यांनी लेखी परीक्षेमध्ये प्राप्त केलेल्या गुणवत्तेच्या आधारे निवड यादी तयार करून त्या यादीतील उमेदवारांची शिफारस नेमणूक अधिका-यांच्या मागणीनुसार करावी.

या आदेशान्वये दिनांक ९.२.१९८८ च्या शासन निर्णयातील परिशिष्ट “इ” मधील परिच्छेद २ (अ) (दोन) व (ब) (दोन) आणि (तीन) मधील तरतुदी लिपिक वर्गीय पदांच्या निवडीसंबंधात वरील आदेशापुरत्या शिथिल करण्यात आल्या आहेत असे समजण्यात यावे.

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :- अनुसुचित जातीमधून बौद्ध धर्मात धर्मांतर केलेल्यांना अनुसुचित जातीचे समजण्याबाबत.

समाज कल्याण सांस्कृतिक कार्य, क्रिडा व पर्यटन विभाग निर्णय क्र. सीवीस १०९०/२१३४८/(४२०)
/भावक ५ दिनांक १४ जानेवारी, १९९१.

संविधान (अनुसुचित जाती) आदेश (सुधारणा) नियम १९९० अन्वये संविधान (अनुसुचित जाती) आदेश १९५० मध्ये केलेल्या सुधारणांनुसार बौद्ध धर्मा धर्मांतरीत अनुसुचित जातीच्या व्यक्तींना अनुसुचित जाती म्हणून राष्ट्रपतींच्या आदेशामध्ये समाविष्ट केले आहे. हिंदू व शीख धर्मातील अनुसुचित जातीच्या व्यक्तींना जातीचे प्रमाणपत्र देण्याबाबत जी पद्धती अवलंबिली जाते तीच पद्धती अशा व्यक्तींसाठी अवलंबिण्यात यावी. अशा प्रकारच्या व इतर काही सूचना केंद्र शासनाने त्यांच्या दि. २० नोव्हेंबर १९९० च्या वरील पत्रात दिल्या आहेत. त्या पत्राची प्रत सोबत जोडली आहे.

सर्व जिल्हाधिकारी यांना विनंती करण्यांत येते की, या सूचना जातीचे प्रमाणपत्र देण्याबाबत प्राधिकृत केलेल्या सर्व सक्षम अधिका-यांच्या निदर्शनास आणून देण्यांत याव्यात व त्या सूचनांचे काटेकोरपणे पालन करावे असे त्यांना कळवावे.

विवाग .

वक्वक्वक्वक्वक्व

**विषय :-स्वातंत्र्य सैनिक व त्यांचे नामनिर्देशित यांना शासन सेवेत
वर्ग ३ व वर्ग ४ मधील पदांवर नेमणूकीसाठी वयोमर्यादित
सवलत .**

सा .प्र .विभाग, निर्णय क्र .सीएनएस १०९०/३४९७/सीआर ४७/९०/१६ अ दिनांक २२ .१.९१ .

स्वातंत्र्य सैनिकांना शासन सेवेत महाराष्ट्र लोकसेवा अयोगाच्या कक्षेबाहेरील वर्ग ३ ची पदे त्याचप्रमाणे वर्ग ४ च्या पदावर नियुक्तीसाठी शासन परिपत्रक ज्ञापन क्र . सीएनएस १०६५/४६५२/ जे दिनांक १२ ऑक्टोबर १९६५ नुसार सवलती देण्यात आल्या आहेत .या सवलती मुलतः स्वातंत्र्य सैनिकांसाठीच आहेत . परंतु वार्धक्यामुळे किंवा आजारपण इत्यादी कारणांमुळे स्वतः स्वातंत्र्य सैनिक ह्या नोकरीविषयक सवलती घेण्यास अपात्र असतील त्यावेळी त्यांच्यावर अवलंबित असलेल्या जवळच्या एका नातेवाईकास या सवलतीचा फायदा घेण्यासाठी नामनिर्देशित करता येते व अशा नामनिर्देशितांस मुध्दा स्वातंत्र्य सैनिकांसाठी असलेल्या नोकरीविषयक सवलती लागू होतात . ह्या आदेशातील सवलतीमध्ये वयोमर्यादित शिथिलता देण्याबाबत तरतुद आदेशाच्या परिच्छेद १ (३) मध्ये करण्यात आलेली आहे . त्यामध्ये असे विहित करण्यात आले आहे की, ज्या व्यक्ती विहित शैक्षणिक पात्रतेची अट पूर्ण करित असतील व अन्यथा नेमणूकीसाठी पात्र असतील परंतु विहित वयोमर्यादित नसतील तर शासनाच्या मान्यतेच्या अधीन राहून त्यांना नेमणूक देण्याबाबत विचार करावा . प्रत्येक प्रकरणांत शासनाची अशी मंजूरी मिळविण्यासाठी बराच पत्रव्यवहार होत असल्यामुळे विलंब होतो असे शासनाच्या निदर्शनास आणण्यात आले आहे .त्यावर विचार करून शासनाने आता असा निर्णय घेतला आहे की, स्वातंत्र्य सैनिक / त्यांच्या नामनिर्देशिताने नेमणूकीसाठी केलेल्या अर्जाचा विचार करतांना जर तो शैक्षणिक पात्रतेची अट पूर्ण करित असेल व त्या पदावरील नेमणूकीसाठी अन्यथा पात्र ठरत असेल परंतु वयाधिक असेल तर त्याला त्या पदावर नेमणूकीसाठी उच्च वयोमर्यादित पाच वर्षे इतकी शिथिलता द्यावी . मागासवर्गीयांच्या बाबतीत त्यांना मिळत असलेल्या पाच वर्षे वयोमर्यादिव्यतिरिक्त ही सवलत लागू राहिल . ह्या निर्णयाचा समावेश शासन परिपत्रक सा .प्र वि .सीएनएस १०६५/४६५२/ जे दिनांक १२ .१० .१९६५ परिच्छेद १ (३) मधील तरतुदीच्या जागी करण्यात आला आहे .

वरील वयोमर्यादेबाबतचे आदेश ह्या शासन निर्णयाच्या दिनांकापासूनच लागू राहतील .

ववववववववववव

**विषय :-गुणवत्तेवर निवड झालेल्या मागासवर्गीयांच्या गटातील उमेदवारांना
आरक्षित असलेल्या जागांच्या संदर्भात मोजण्यात येवू नये
याबाबतचा खुलासा...**

सा .प्र .विभाग क्र . वीसीसी १०८९/२५५१ (ब)/ १६ व दिनांक २५ जानेवारी, १९९१ .

उपरोक्त शासन निर्णयांमध्ये असे सूचित केले आहे की, मागासवर्गीयांच्या गटातील ज्या उमेदवारांची गुणवत्तेनुसार निवड होईल त्यांना आरक्षित जागांच्या संदर्भात मोजण्यात येवू नये . शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, सदरील आदेशांची अंमलबजावणी काटेकोरपणे केली जात नाही व मागासवर्गीयांच्या गटातील उमेदवार गुणवत्तेनुसार (मेरीट) निवडले गेले असले तरी त्यांना राखीव असलेल्या जागांच्या संदर्भातच नेमणूका देण्यात येतात .
२ . उपरोक्त आदेशांच्या याद्वारे पुनरुच्चार करण्यात येत असून सर्व नियुक्ती प्राधिका-यांचे संबंधित आदेशांकडे काटेकोरपणे अंमलबजावणीसाठी लक्ष वेधण्यात येत आहे . या संदर्भात खालील उदाहरणात स्पष्टीकरण दर्शविले आहे .

उदा . १०० बिंदु नामावलीनुसार १७ जागा भरतांना बिंदु क्रमांक २२ ते ३८ हे वापरावयाचे आहेत . ह्यानुसार खुला प्रवर्ग व मागासवर्गीयांच्या आरक्षित जागांचे वाटप पुढीलप्रमाणे येईल .

खुला प्रवर्ग	.....	११	
अनुसूचित जाती	.....	२	(बिंदु क्रमांक २५ व ३३)
अनुसूचित जमाती	.....	१	(बिंदु क्रमांक ३०)
विमुक्त जाती, भटक्या			
जमाती	.....	२	(बिंदु क्र. २४ व ३४)
एकूण...		१७	

या एकूण भरावयाच्या १७ जागांसाठी ६ जागा मागासवर्गीयांसाठी आरक्षित आहेत . या ६ आरक्षित जागांसाठी गुणवत्ता शिथिल करून जे उमेदवार निवडलेले आहेत त्यांचा विचार करावा लागेल . ६ आरक्षित जागांव्यतिरिक्त जे काही मागासवर्गीय उमेदवार गुणवत्तेनुसार निवड झाले असतील त्यांना खुल्या प्रवर्गाच्या ज्या जागा ११ आहेत त्या संदर्भात त्यांचा गुणानुक्रमे विचार करावा लागेल . वरील आदेशांचे शासकीय व निम-शासकीय सेवांमधील सर्व नियुक्त अधिका-यांनी काटेकोरपणे पालन करावे .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :-स्वातंत्र सैनिक/त्यांचे नामनिर्देशित यांना शासकीय सेवेत वर्ग ३ आणि वर्ग ४ मधील पदांवर नोकरी देण्याबाबत वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशांचे एकत्रिकरण .

सा .प्र .वि . परिपत्रक क्र . सीएनएस १०८७/४९९/के .नं . १२/१६ अ दि . ४ मार्च ,१९९१ .

स्वातंत्र्य सैनिकांना शासकीय सेवेत महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या कक्षेबाहेरील वर्ग ३ च्या पदावर तसेच वर्ग ४ मधील पदावर नियुक्तीसाठी शासनाने वर उल्लेखिलेल्या शासन निर्णयान्वये काही सवलती दिलेल्या / सुधारणा / खुलासे करण्यात आले आहेत . त्यातील महत्वाच्या बाबींचा ह्या परिपत्रकाद्वारे पुनरुच्चार करण्यात येत असून खालील प्रमाणे एकत्रित आदेश नियुक्ती अधिका-यांच्या माहिती व कार्यवाहीसाठी प्रसृत करण्यात येत आहेत .

स्वातंत्र्य सैनिकांसाठी नोकरी विषयक असलेल्या सवलती .

(अ) स्वातंत्र्य सैनिकांना नोकरीसाठी नियुक्ती अधिका-याकडे परस्पर अर्ज करता येईल . त्यांना सेवायोजन केंद्र /प्रादेशिक दुय्यम निवड मंडळामार्फत येण्यापासून सूट देण्यात आली आहे .

(ब) वर्ग ३ व वर्ग ४ च्या पदावर नेमणुकीसाठी ते अन्यथा पात्र असतील तर नियुक्ती अधिका-यांनी त्यांना संपकालीन कर्मचा-यांच्या वर पसंतीक्रमाने नेमणूक द्यावयाची आहे .

(क) नेमणुकीसाठी असलेल्या अर्जाचा विचार करतांना स्वातंत्र्य सैनिक जर शैक्षणिक पात्रतेची अट पूर्ण करित असेल व त्या पदावरील नेमणुकीसाठी अन्यथा पात्र ठरत असेल परंतु वयाधिक असेल तर त्याला त्या पदावर नेमणुकीसाठी उच्च वयोमर्यादित पाच वर्षे इतकी शिथिलता द्यावी . मागासवर्गीयांच्या बाबतीत त्यांना मिळत असलेल्या पाच वर्षे वयोमर्यादे व्यतिरिक्त ही सवलत लागू राहिल .

(ड) स्वातंत्र्य सैनिक माध्यमिक शालांत परीक्षा (एस .एस .सी/पदवी परीक्षा किंवा पदविका पर्यन्त) शिकलेले आहेत परंतु त्या परीक्षेत उत्तीर्ण नसतील तर त्यांना वर्ग ३ मधील पदावर जेथे अशी शैक्षणिक अर्हता विहित केलेली आहे . नियुक्ती देता येईल . अशा प्रकरणी शैक्षणिक अर्हतेची अट शिथिल केली आहे असे समजण्यात येईल .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विवा .

**विषय :-पदोन्नती नाकारल्यामुळे उद्भवणारे परिणाम व त्याबाबत
अवलंबिण्याची कार्यवाही .**

सा .प्र .विभाग, निर्णय क्र . एसआरव्ही १०८७/११३१/प.क्र . ११-८९/बारा दिनांक ३० एप्रिल, १९९१ .

शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, काही वेळा शासकीय सेवकांना पदोन्नती देण्याचे आदेश निर्गमित झाल्यावर पदोन्नती दिलेले सेवक पदोन्नतीने दिलेली नेमणूक त्याच ठिकाणी असो अथवा अन्य ठिकाणी असो, त्यांच्या पसंतीच्या ठिकाणी पदस्थापना/ नेमणूक मिळेपर्यंत पदोन्नती नाकारतात . काही वेळा पदोन्नती साफ नाकारून खालच्याच पदावर राहण्याची संबंधीत अधिका-यांकडून इच्छा दर्शविली जाते . शासनास जेथे अधिक चांगल्या व कार्यक्षम सेवकांची नेमणूक करावयाची असते अशा खडतर, दुर्गम किंवा आदिवासी प्रदेशासारख्या ठिकाणी अशा अधिका-यांची पदोन्नतीने नेमणूक केल्यानंतर ती पदोन्नती नाकारण्याची प्रवृत्ती दिसून येत आहे . सेवकाने पदोन्नती नाकारल्यामुळे प्रशासकीय अडचणी/ विलंब होतातच . शिवाय आपल्या पसंतीचे पदोन्नतीचे ठिकाण/ जागा /पद मिळण्यासाठी प्रयत्न/प्रतीक्षा करण्याची वृत्ती वाढीस लागते . या सर्व बाबींचा विचार करून शासकीय सेवकांनी पदोन्नती नाकारल्यास त्या प्रकरणी पुढीलप्रमाणे कार्यवाही करावी असे आदेश शासन देत आहे .

वरच्या संवर्गात पदोन्नतीसाठी निवड झाल्यानंतर एखाद्या सेवकाने पदोन्नतीचे पद स्वीकारण्यास नकार दर्शविल्यास त्याचे नांव पदोन्नतीसाठी पात्र असणा-या सेवकांच्या निवड यादीतून काढून टाकण्यात यावे .पदोन्नतीसाठी पात्र असणा-या कर्मचा-यांची निवड यादी त्यानंतर जेव्हा बनविण्यात येईल त्यावेळी त्या कर्मचा-यांच्या प्रकरणांचा गुणवत्तेप्रमाणे पुन्हा विचार करावा .

ववववववववववव

**विषय :- राजपूत भामटा, परदेशी भामटा,परदेशी भामटी . .
जाती दाव्याची तपासणीबाबत .**

समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य, क्रीडा व पर्यटन विभाग,
परिपत्रक क्र .सीबीसी १६९१(३)/मावक -५ दिनांक ०८ मे, १९९१ .

- वाचा:** १) शासन निर्णय क्र .सीबीसी १६८६/१४५६८/(२४५२)/मावक-५ दि .१ .४ .८७ .
२) जिल्हा दंडाधिकारी,बुलढाणा यांचे पत्र क्र .फौजदारी कक्ष -चार (३)/५५३४/१९९०
दिनांक २६ .१२ .१९९० .
३) संचालक, समाजकल्याण, महाराष्ट्र राज्य,पुणे यांचे पत्र क्र .जाप्रप/राजपूत
भामटा/तक्रार/का-९/१५० दिनांक २ फेब्रुवारी १९९१ .

शासन निर्णय, समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य, क्रीडा व पर्यटन विभाग क्र .सीबीसी १६८६/१४५६८/
(२४५२)/ मावक-५, दिनांक १ .४ .१९८७ अन्वये अशा सूचना देण्यात आल्या आहेत की, राजपूत भामटा/परदेशी
भामटा/परदेशी भामटी या जातीचे दावे तपासतांना सक्षम अधिकारी, प्रमाणपत्र तपासणी समिती तथा अपिल प्राधिकारी
यांनी संबंधित व्यक्तीच्या कुटुंबाची अथवा त्या कुटुंबातील व्यक्तींची गुन्हेगारी जमाती कायद्याखाली गुन्हेगार म्हणून नोंद
झालेली होती काय याची शहानिशा केल्याशिवाय निर्णय देऊ नये .यानुसार राजपूत/परदेशी समाजातील ज्या कुटुंबाची
वा कुटुंबातील व्यक्तींची १९२४ च्या गुन्हेगारी जमाती कायद्याअंतर्गत राजपूत भामटा/परदेशी भामटा/परदेशी भामटी
ह्या नावाने गुन्हेगार म्हणून नोंद झाली होती,तिचे कुटुंब/कुटुंबातील व्यक्ती राजपूत भामटा/परदेशी भामटा/परदेशी
भामटी या जातीचे प्रमाणपत्र मिळण्यास पात्र ठरतील .शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, या कसोटीवर जर
राजपूत भामटा या जातीचे प्रमाणपत्र देण्याचे ठरविले तर ते शक्य होणार नाही, कारण वरील शासन निर्णयांत अभिप्रेत

असलेले रजिस्टर (१९२४ च्या गुन्हेगारी जमाती कायद्यांतर्गत) उपलब्ध नाहीत. या प्रश्नाचे काळजीपूर्वक विचार करून दिनांक १.४.१९८७ च्या शासन निर्णयात अंशतः बदल करून असे स्पष्टीकरण करण्यात येते की, १९२४ च्या गुन्हेगारी जमाती कायदा अंतर्गत ठेवण्यात येणा-या रजिस्ट्रांच्या अभावी एखाद्या व्यक्तीने त्याचे जवळचे नातेवाईक हे राजपूत भामटा/परदेशी भामटा/परदेशी भामटी असल्याचे सबळ पुराव्यासह सिध्द करून दिले व ते जवळचे नातेवाईक असल्याबाबत प्रतिज्ञापत्र दाखल केले तर त्या आधारे त्याला राजपूत भामटा/परदेशी भामटा/परदेशी भामटी ह्या जातीचे प्रमाणपत्रे देण्यास हरकत नसावी. त्यानुसार सक्षम अधिकारी, प्रमाणपत्र तपासणी समिती, अपिल प्राधिकारी इत्यादींनी कार्यवाही करावी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

म.ह. कांबळे,
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन .

ववववववववववव

**विषय :-शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवापुस्तिकेत नोंदलेल्या
जन्मदिनांकामध्ये दुरुस्ती करण्याबाबत .**

सा.प्र.विभाग, परिपत्रक क्र. जन्मदि १०९२/प्र.क्र.४९-९२/ तेरा अ दिनांक २४ मे, १९९२.

शासकीय सेवेत प्रवेश केल्यानंतर सेवापुस्तकात नोंदलेल्या जन्मतारखेत फेरबदल करण्यासाठी शासकीय कर्मचा-याने केलेले अर्ज संबंधीत मंत्रालयीन विभाग तपासून सामान्य प्रशासन विभागाकडे व वित्त विभागाकडे मान्यतेसाठी पाठवितात. या संबंधात असे निदर्शनास आले आहे की, महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम १९८१ च्या नियम ३८ मध्ये नमूद केलेल्या पुराव्यानुसार असे प्रस्ताव न तपासता ते सामान्य प्रशासन विभागाकडे मान्यतेसाठी पाठविण्यात येतात. सदर पुरावे मागविण्यासाठी / तपासण्यासाठी प्रकरण संबंधीत मंत्रालयीन विभागास परत करावे लागते व यामुळे त्यावर निर्णय घेण्यास विलंब होतो. सदर कालापव्यय टाळण्यासाठी जन्मदिनांकातील दुरुस्तीबाबतचे प्रस्ताव तपासण्यासाठी एक तपासणीसूची तयार करण्याचा प्रस्ताव विचाराधीन होता.

याबाबत आता असे आदेश देण्यात येते आहेत की, शासकीय कर्मचा-याने त्याच्या सेवपुस्तिकेत नोंदण्यात आलेल्या जन्मदिनांकामध्ये दुरुस्ती करण्यासाठी दिलेल्या अर्ज सोबत जोडलेल्या तपासणीसूचीनुसार तपासून आवश्यक प्रस्ताव सामान्य प्रशासन विभाग व वित्त विभागास सादर करावा की जेणेकरून उपरोक्त विभागांना ह्या प्रस्तावाची छाननी महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम १९८१ च्या नियम ३८ प्रमाणे करून योग्य तो निर्णय घेता येईल.

शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवापुस्तिकेत नोंदलेल्या जन्मदिनांकामध्ये दुरुस्ती करण्याबाबतचे अर्ज तपासण्यासाठी तपासणीसूची .

- (१) सेवेत प्रवेश केल्यावर ५ वर्षांचे आत जन्मतारीख बदलण्यासंबंधी अर्ज केला आहे काय ? नसल्यास कारणे . नव्या जन्मतारखेबाबतचा बोध कसा काय झाला ?
- (२) जुन्या जन्म तारखेमुळे संबंधीत कर्मचा-यास शासन प्रवेश करताना काही फायदा मिळाला आहे किंवा कसे?
- (३) जुन्या जन्मतारखेची नोंद जन्म मृत्यु नोंदवहीत आहे किंवा कसे ?
- (४) कर्मचा-याने स्वतःचे किंवा आई , वडील ,पालक, मित्र, नातेवाईक यांचे जन्म तारखेबाबतचे निवेदन दिले आहे काय? असल्यास त्याचा तपशील .

- (५) शाळा सोडल्याचे प्रमाणपत्र, एस .एस .सी किंवा शालांत परीक्षा प्रमाणपत्र किंवा विद्यापीठाचे प्रमाणपत्र यापैकी कोणते/कोणती प्रमाणपत्रे सादर केले/केली आहे/आहेत ?
- (६) कर्मचा-याने मूळ जन्ममृत्यु नोंदवहीतील ज्या पृष्ठावर कर्मचा-याच्या जन्माची नोंद असते त्या पृष्ठाची /उता-याची साक्षांकित झेरॉक्स प्रत सादर केली आहे काय?या उता-यात मुलाचे नाव नोंदले आहे काय? जेणेकरून हा पुरावा निर्विवाद पुरावा म्हणून ग्राह्य धरता येईल .
- (७) कर्मचा-याने जन्मपत्रिका सादर केली आहे काय ?
- (८) कर्मचा-याचे कुटुंबविषयक कागदपत्रांतील किंवा खातेवह्यांमधील कोणत्या नोंदी सादर केल्या आहेत?
- (९) कर्मचा-याने भावंडांच्या पुराव्यासहित स्वाक्षांकित जन्मतारखा सादर केल्या आहेत काय? असल्यास त्याचा तपशील, नसल्यास त्याची कारणे .
- (१०) कर्मचा-याने सेवा समाप्त होण्याचे सुमारास जन्मतारीख बदलण्याची विनंती केली आहे काय ? तसे असल्यास अगोदरच्या कालावधीत या बाबींकडे संपूर्ण दुर्लक्ष करून केवळ सेवेत मुदतवाढ मिळण्याच्या उद्देशानेच आता सेवाकालाच्या अखेरीस जन्मतारीख बदलण्यासाठी अर्ज केला आहे असे का गृहीत धरू नये ? ही धारण खोडून काढण्याचे दृष्टीने अर्जदाराने काही ठोस पुरावा सादर केला आहे काय ?

(टीप:- दिनांक २७ .९ .१९९४ चे परिपत्रक पहावे)

कनककनककनक

**विषय :-महाराष्ट्र राज्यामध्ये अन्य राज्यातून स्थलांतरीत झालेल्या
अनुसुचित जातीच्या व्यक्तींना जातीचे प्रमाणपत्र देण्याबाबत .**

समाज कल्याण,सांस्कृतिक कार्य,क्रीडा व पर्यटन विभाग,
निर्णय क्र . सीबीसी १२९०/२३१३६/३८/ मावक ५ दिनांक ६ जुलै ,१९९२ .

एका राज्यातून दुस-या राज्यांत नोकरी, शिक्षण वगैरे करिता स्थलांतरीत होणा-या अनुसुचित जातीच्या व्यक्तींना ते ज्या राज्यांत स्थलांतरीत झाले असतील त्या राज्यात जातीची प्रमाणपत्रे मिळण्यातील अडचण दूर करण्याकरिता केंद्र शासनाने त्यांच्या दिनांक २२ .२ .१९८५ च्या वर नमूद केलेल्या पत्रान्वये एका राज्यातून दुस-या राज्यात स्थलांतरीत झालेल्यांनाही त्यांच्या वडिलांना त्यांच्या मूळ राज्यातील सक्षम अधिका-याने दिलेल्या प्रमाणपत्राच्या आधारावर ज्या प्रकरणात मूळ राज्यामार्फत चौकशी करणे आवश्यक आहे अशी प्रकरणे वगळता, जातीची प्रमाणपत्रे द्यावीत . अशा सूचना निर्गमित केल्या आहेत . त्यानुसार महाराष्ट्र शासनाने वर नमूद केलेल्या दिनांक १ .११ .१९८५ च्या शासन निर्णयान्वये महाराष्ट्रात स्थलांतरीत झालेल्या अनुसुचित जातीच्या व्यक्तीसाठी जातीची प्रमाणपत्रे देण्याचे आदेश काढले आहेत व त्यासाठी जातीच्या प्रमाणपत्राचा नमुना निर्धारित करून केंद्र शासनाच्या वर नमूद केलेल्या दिनांक २२ .२ .१९८५ च्या पत्रातील सूचना लक्षात घेऊन सदर जातीच्या प्रमाणपत्राच्या नमुन्यात पुढील प्रमाणे नमूद केलेले आहे :-

The holder of this certificate is not entitled to any concession/facilities of any nature whatsoever extended to Schedule Caste or Backward Classes by the Govt. of Maharashtra.

या आदेशाविरुद्ध माननीय उच्च न्यायालयाने रिटपिटिशन क्र . २८३०/१९८९ व इतर रिट पिटिशन मध्ये दिनांक २८ .९ .८९ व रिटपिटिशन क्र . २२३८/८७, २३३३/८८, १८१३/८९ व १९७२/८९ मध्ये दिनांक ६ .७ .९० रोजी दिलेल्या निर्णयास अनुसरून वर नमूद केलेल्या दिनांक १ .११ .१९८५ च्या शासन निर्णयाद्वारे निर्धारित केलेल्या जातीच्या प्रमाणपत्राच्या नमुन्यातील वर इंग्रजीमध्ये उद्धृत केलेला भाग वगळयात येत आहे . हा भाग वगळून स्थलांतरीतांना सदर नमुन्याच जाती प्रमाणपत्रे देण्यास सक्षम असलेल्या अधिका-यांनी व जात प्रमाणपत्र पडताळणी

समिती यांनी वर नमूद केलेल्या माननीय उच्च न्यायालयाच्या दिनांक २८.९.१९८९ व दिनांक ६.७.१९९० च्या निर्णयानुसार कार्यवाही करावी .

सदर आदेश मा. सर्वोच्च न्यायालयामध्ये या प्रकरणी महाराष्ट्र शासनाने दाखल केलेल्या स्पेशल लिट्टि पिटिशन (सिव्हिल) क्र.९०८१-८८/९० च्या निर्णयाच्या अधिन राहून निर्गमित करण्यात येत आहेत .

वनवनवनवनवन

विषय :- राजपत्रित अधिका-यांसाठी व अराजपत्रित कर्मचा-यांसाठी मराठी भाषा परीक्षा .

सा.प्र.विभाग निर्णय क्र.मभाप १०९२/१५७०/प्र.क्र.१४३/९२/२० दि.१ जानेवारी,१९९३

वाचा:- सा.प्र.वि.निर्णय क्र.मभाप १०८७/१४/सीआर २/८७/२० दि.३० डिसेंबर,१९८७.

शासन निर्णय सामान्य पशासन विभाग क्र.मभाप १०८७/१४/सीआर २/८७/२० दिनांक ३० डिसेंबर १९८७ अन्वये अनुक्रमे राजपत्रित अधिकारी व अराजपत्रित कर्मचारी यांच्यासाठी मराठी भाषा परीक्षा नियम विहित करण्यात आले असून या नियमानुसार शासनाच्या राजपत्रित अधिका-यांना हे नियम अंमलात येण्याची तारीख किंवा त्यांच्या नेमणुकीची तारीख यापैकी जी नंतरची असेल त्या तारखेपासून दोन वर्षांचा कालावधी संपण्यापूर्वी निम्नस्तर परीक्षा आणि निम्नस्तर परीक्षा उत्तीर्ण झाल्यापासून दोन वर्षांचा कालावधी संपण्यापूर्वी उच्चस्तर परीक्षा उत्तीर्ण होणे आवश्यक आहे. जे राजपत्रित अधिकारी/अराजपत्रित कर्मचारी विद्यमान नियमानुसार मराठी भाषा निम्नस्तर व उच्चस्तर परीक्षा अनुक्रमे दिनांक ३० डिसेंबर १९८९ व दिनांक ३० डिसेंबर १९९१ पर्यन्त उत्तीर्ण झालेले नाहीत अथवा मराठी भाषा परीक्षेच्या नियमावलीनुसार सूट मिळण्यास पात्र नाहीत त्यांच्या अनुक्रमे दिनांक ३० डिसेंबर १९८९ व दिनांक ३० डिसेंबर १९९१ नंतर देय असलेल्या वेतनवाढी रोखणे आवश्यक होते, परंतु काही मंत्रालयीन विभागांतील व त्यांच्या नियंत्रणखालील दुय्यम कार्यालयांतील जे अधिकारी व कर्मचारी मराठीच्या विहित परीक्षा दिनांक ३० डिसेंबर १९८९ व दिनांक ३० डिसेंबर १९९१ पर्यन्त उत्तीर्ण झालेले नाहीत अथवा नियमानुसार सूट मिळण्यास पात्र नाहीत अशांनाही त्यांच्या दिनांक ३० डिसेंबर १९८९ व दिनांक ३० डिसेंबर १९९१ नंतरच्या वेतनवाढी देण्यात आलेल्या आहेत असे शासनाच्या निदर्शनास आले आहे. तरी जे अधिकारी /कर्मचारी मराठी भाषा निम्नस्तर व उच्चस्तर परीक्षा विहित मुदतीत उत्तीर्ण झाले नाहीत अथवा विहित नियमानुसार त्यांना परीक्षा उत्तीर्ण होण्यापासून सूट दिल्याचे आदेश निर्गमित केलेले नाहीत अशा अधिका-यांना व कर्मचा-यांना अनुक्रमे दिनांक ३० डिसेंबर १९८९ व ३० डिसेंबर १९९१ नंतरच्या वेतनवाढी दिल्या असल्यास त्यांच्याकडून वेतनवाढीची दिलेली सर्व रक्कम वसूल करण्यात यावी असे आदेश देण्यात येत आहेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

अ.व.आम्बरकर,

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वनवनवनवनवन

विषय :-प्रादेशिक निवड मंडळांनी शिफारस केलेल्या उमेदवारांना नियुक्ती देण्याबाबत .

सा.प्र.विभाग, निर्णय क्र.प्रानिमं २७९२/५७४/(मुमु)प्र.क्र.१७/९२/१३ अ दि.१७.२.१९९३ .

दिनांक ९.२.१९८८ च्या शासन निर्णयान्वये राज्य शासनांच्या,जिल्हा परिषदेच्या,नगरपालिकेच्या वर्ग ३ च्या पदांसाठी उमेदवारांची निवड करण्यासाठी राज्यात सात निवड मंडळे स्थापन केली आहेत . राज्यातील या संस्थांच्या नेमणुका अधिका-यांनी दिनांक ९.२.८८ च्या आदेशान्वये विहित केलेल्या नमुन्यात मागणीपत्र निवड मंडळाकडे

पाठविणे आवश्यक आहे . हे मागणीपत्र रिक्त पदांसाठी तसेच पुढील एक वर्षात रिक्त होणा-या पदांसाठी पाठविण्यात येते . अशा परिस्थितीत या मागणी पत्राच्या अनुषंगाने निवड मंडळानी निवड केलेल्या उमेदवारांना, अशा रिक्त पदांवर तात्काळ नेमणूका देण्यामध्ये नेमणूक अधिका-यांना कोणतीही अडचण असण्याचे कारण नाही . परंतु असे असले तरी निवड मंडळाने निवड केलेल्या उमेदवारांना नेमणूक देण्यामध्ये नेमणूक अधिकारी विलंब करित होते . असे शासनाच्या निदर्शनास आल्यानंतर दिनांक ५ मे १९८९ च्या आदेशान्वये (प्रत सोबत जोडली आहे) नेमणूक अधिका-यांनी, निवड यादी निवड मंडळाकडून प्राप्त झाल्यानंतर तीस दिवसांत नेमणूक आदेश देणे आवश्यक आहे असे आदेश काढले आहेत . त्याचप्रमाणे दिनांक ५ मे १९८९ च्या आदेशामध्ये असेही स्पष्ट केले आहे की, या नेमणूक आदेशात विहित केलेल्या मुदतीत उमेदवार स्विकारण्यास हजर झाला नाही तर त्याचे नाव निवड यादीतून कमी करण्यात येईल .

वरीलप्रमाणे शासनाचे स्पष्ट आदेश असतांनाही ब-याच नेमणूक आदेश मिळत नाहीत अशा तक्रारी शासनाकडे आलेल्या आहेत . निवड मंडळाने मागणीपत्र पाठविल्यानंतर तात्पुरत्या स्वरूपात नेमणूका नियुक्ती अधिकारी करतात . असे तात्पुरते कर्मचारी, विविध मार्गाने स्थगिती मिळवितात . जेणेकरून निवड मंडळाने नियमानुसार निवड केलेल्या कर्मचा-यांना नेमणूक मिळण्यापासून वंचित व्हावे लागते . नेमणूक अधिका-यांनी तात्पुरत्या नेमणूका करतांना कोणती काळजी घ्यावी याच्या सविस्तर सूचना शासन निर्णय सा . प्र . विभाग क्र . प्रानिमं १२९०/प्र . क्र . ३१/९०/१३ अ दिनांक १४ ऑगस्ट १९९० मध्ये दिलेल्या आहेत . तसेच निवड मंडळाच्या कक्षेतील पदांवर निवड मंडळाकडून उमेदवार उपलब्ध होईपर्यंत तात्पुरत्या स्वरूपात नेमलेल्या कर्मचा-यांना कोणताही कायदेशीर अधिकार नाही असा निर्णय मुंबई उच्च न्यायालयाने याचिका क्र . ६३२/८९ (श्री . शब्बीर बापू नामदार विरुद्ध महाराष्ट्र शासन) मध्ये दिलेला आहे . अशा परिस्थितीत तात्पुरत्या नेमणूका समाप्त करून निवड मंडळाने निवड केलेल्या उमेदवारांना नेमणूका देणे नेमणूक अधिका-यांना क्रमप्राप्त आहे . निवड मंडळानी अनुशेषांतर्गत मागासवर्गीयांची निवड केलेली आहे परंतु या उमेदवारांना देखील नेमणूका मिळाल्या नाहीत अशा तक्रारी शासनाकडे आलेल्या आहेत .

वरील परिस्थिती विचारात घेऊन या आदेशाव्दारे सर्व नेमणूक अधिका-यांचे लक्ष दिनांक ५ मे १९८९ च्या शासन परिपत्रकाकडे वेधण्यात येत आहे . नेमणूक अधिका-यांनी या आदेशानुसार कार्यवाही करणे त्यांचेवर बंधनकारक आहे . जे अधिकारी या आदेशाचे उल्लंघन करतील त्यांच्याविरुद्ध महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियमानुसार शिस्तभंगाची कारवाई करण्यास ते पात्र ठरतील . तरी मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांनी तसेच पर्यवेक्षीय अधिका-यांनी या आदेशानुसार कार्यवाही होते किंवा नाही याची तपासणी त्यांच्या नेहमीच्या तपासणीच्या वेळी करून या आदेशाची कसोशीने अंमलबजावणी करावी .

कवकककककक

विषय : सेवांतर्गत पदविका अभ्यासक्रम, सेवाप्रवेशोत्तर प्रशिक्षण तसेच इतर विभागातील परीक्षांमध्ये आक्षेपार्ह वर्तन करणा-याविरुद्ध करावयाची कारवाई .

सा . प्र . विभाग, निर्णय क्र . परीक्षा १०८९/प्रक्र २०-८९/सतरा दि . २८ मे , १९९३ .

सेवांतर्गत पदविका अभ्यासक्रम, सेवाप्रवेशोत्तर प्रशिक्षण तसेच इतर विभागीय परीक्षामध्ये आक्षेपार्ह वर्तन (उदा . कॉपी करणे/बघून लिहिणे/अन्य परीक्षार्थीच्या उत्तरपत्रिकेतून अथवा त्यांच्याशी चर्चा करून उत्तर लिहिणे इत्यादि .) करणा-या परीक्षार्थ्यांविरुद्ध कारवाई करण्याबाबतचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . यासंबंधीच्या सर्व बाबींचा साकल्याने विचार करून खालीलप्रमाणे निर्णय घेण्यात येत आहे .

- (अ) आक्षेपार्ह वर्तन करणा-या परीक्षार्थीस त्या संबंधित वर्षाच्या परीक्षेत अनुत्तीर्ण घोषित करण्यात यावे .
- (ब) सदर परीक्षार्थी ज्या प्रश्नपत्रिकेच्यावेळी आक्षेपार्ह वर्तन करताना आढळला त्या प्रश्नपत्रिकेस तसेच सदर परीक्षेतील उर्वरित सर्व प्रश्नपत्रिकांना बसण्यास अपात्र घोषित करण्यात यावे . तथापि परीक्षार्थ्यांकडून आक्षेपार्ह वर्तन जी प्रश्नपत्रिका सोडविताना घडले असेल, त्यापूर्वी त्याने

सोडविलेल्या प्रश्नपत्रिकांत जर तो उत्तीर्ण होऊन सूट मिळण्यास पात्र असेल, तर अशी सूट त्याला देय राहिल .

- २ . वरीलप्रमाणे कार्यवाही करण्याचे अधिकार विभाग प्रमुखवास देण्यात येत आहेत .
- ३ . सर्व मंत्रालयीन विभागांना विनंती करण्यात येते की, आवश्यक असेल त्याबाबतीत महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाशी विचारविनिमय करून संबंधीत विभागीय परीक्षा नियमामध्ये दुरुस्ती करावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

य . मा . जोशी,
उपसचिव, महाराष्ट्र शासन .

वववववववववव

विषय: शासकीय सेवकांना पदोन्नती संदर्भात मानीव दिनांक देण्याबाबत .
प्रकरण तपासणी अधिकाराबाबत .

सामान्य प्र . विभाग, परिपत्रक क्र . एसआरव्ही १०९३/प्र . क्र . २/९३/१२ दिनांक ११ जून, १९९३ .

- वाचा : १) परिपत्रक राजकीय आणि सेवा विभाग क्र . एलआर-आयएनटी १०५९-६ दि . १० . ३ . ६० व
२) परिपत्रक सा . प्र . विभाग क्र . एसआरव्ही १०८४-ड दिनांक २५ . २ . १९६५ .

शासन सेवेतील कर्मचारी/अधिकारी यांना पदोन्नतीच्या संदर्भात * चुकीने अधिक्रमित केले असल्याचे किंवा डावलले गेले असल्याचे निश्चित झाले तर त्यांना पदोन्नतीचा मानीव दिनांक देण्याबाबत विचार करण्यात येतो . मानीव दिनांक देण्याबाबतची प्रकरणे वर नमूद केलेल्या परिपत्रकानुसार तपासावयाची असतात . वर नमूद केलेल्या दिनांक १० मार्च १९६० च्या परिपत्रकातील तरतुदीप्रमाणे जर तात्पुरत्या ज्येष्ठता यादीच्या आधारे पदोन्नती दिली असेल आणि ती ज्येष्ठता यादी अंतिम केल्यानंतर त्या ज्येष्ठतेनुसार जर कनिष्ठ व्यक्तीला अगोदर नियमित स्वरूपाची पदोन्नती दिली असेल तर ज्येष्ठ व्यक्तीला पदोन्नतीचा मानीव दिनांक दिला जातो . मात्र वेतन निश्चितीच्या फरकाचे लाभ दिले जात नाहीत . दिनांक २५ . २ . १९६५ च्या परिपत्रकातील तरतुदींच्या आधारे ज्येष्ठता यादीमधील ज्येष्ठ व्यक्तीला चुकीने अधिक्रमित करून कनिष्ठ व्यक्तीला नियमित स्वरूपाची पदोन्नती दिली असेल तर मानीव दिनांक दिला जातो . या प्रकरणी ज्या व्यक्तीला मानीव दिनांक दिला असेल त्याला वेतननिश्चितीचे फायदे फरकासहीत दिले जातात .

२ . मानीव दिनांक देण्याबाबतची प्रकरणे मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांनी सामान्य प्रशासन विभाग आणि वित्त विभाग यांच्या परामर्शाने निकाली काढणे आवश्यक आहे . कारण अशा प्रकरणी एकाच पदाचे वेतन दोन व्यक्तींना देण्याची शक्यता निर्माण होत असते . तसेच पदोन्नती नियमित स्वरूपाची नसेल तर मानीव दिनांक देण्याबाबतचा निर्णय घेणे अयोग्य असते . यामुळे मानीव दिनांक देण्याबाबतची प्रकरणे सखोल परिक्षणानंतर निकाली काढणे आवश्यक आहे . परंतु या विभागाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, मानीव दिनांक देण्याबाबतची प्रकरणे विभाग स्तरावर तपासली जावून निर्णय घेतले जातात . हे निर्णय वर नमूद केलेल्या परिपत्रकातील तरतुदीप्रमाणे नसल्याचे आढळून आले आहे . म्हणून मानीव दिनांक देण्याबाबतच्या प्रकरणी शासन आता असे आदेश देत आहे की, मानीव दिनांक देण्याबाबतची प्रकरणे मंत्रालयीन विभागांनी परस्पर निकाली काढू नयेत . मंत्रालयीन विभागांनी अशा प्रकरणांची प्राथमिक छाननी करावी व याबाबतच्या प्रस्तावांना सामान्य प्रशासन विभाग आणि वित्त विभाग यांची आवश्यक मंजूरी दिल्यानंतरच त्यासंबंधीचे आदेश निर्गमित करावेत .

विबाम .

३. सर्व मंत्रालयीन विभागांनी शासनाचे सदर आदेश त्याच्या अखत्यारीतील विभाग प्रमुख आणि कार्यालय प्रमुख यांच्या निदर्शनास आणावेत. तसेच विभाग प्रमुख स्तरावर मानीव दिनांक देण्याबाबत जर यापूर्वी काही आदेश असतील तर ते आदेश या निर्णयानुसार अधिक्रमित ठरतील.

४. शासन अधिसूचना सामान्य प्रशासन विभाग एसआरव्ही १०७६/१२ दिनांक २१ जून १९८२ अन्वये ज्येष्ठता विनियम विहित करण्यात आले आहेत. त्यामधील नियम ५ (१) मधील सक्षम प्राधिकारी याऐवजी आवश्यक ती दुरुस्ती करण्याची कार्यवाही वेगळी करण्यात येत आहे. तोपर्यंत मानीव दिनांक देण्याचे प्रस्ताव या आदेशानुसार तपासण्यात यावेत.

उप सचिव,
महाराष्ट्र शासन .

(टीप:-सा.प्र.विभाग परिपत्रक दि. १३.१२.१९९३ व दि.६.६.२००२ अन्वये सुधारणा.)

वक्रवक्रवक्रवक्र

विषय :- मतीमंद व्यक्तींच्या/मुलांच्या पालकांना इच्छित स्थळी बदली देण्याबाबत .

सा.प्र.विभाग ,निर्णय क्र.एमआरव्ही १०९९/युओआर १३८९/वारा दि.२६ ऑगस्ट , १९९३ .

केंद्र शासनाच्या सेवेतील ज्या कर्मचा-यांच्या पाल्य मतीमंद आहेत अशा अधिकारी/कर्मचा-यांकडून त्या पाल्यांची शिक्षणाची व त्याचप्रमाणे वैद्यकीय उपचाराची सोय होईल अशा ठिकाणी बदली देण्यासंबंधी केंद्र शासनाने आदेश निर्गमित केले असून त्याच धर्तीवर राज्य शासकीय कर्मचा-यांच्या बाबतीत आदेश निर्गमित करण्याचा प्रश्न शासनाच्या काही काळ विचाराधीन होता . शासन ह्याबाबत असे आदेश देत आहे की, मतीमंद व्यक्तींच्या/मुलांच्या पालकांनी मतीमंद पाल्यांच्या औषधोपचारांसाठी/शिक्षणासाठी विशिष्ट स्थानी बदली मिळण्याची विनंती केल्यास त्यांचा सहानुभूतिपूर्वक विचार करण्यात यावा व रिक्त पदे उपलब्ध असल्यास बदली करण्यात यावी . अशी बदली करतांना खालील बाबी विचारात घेण्यात याव्यात :-

- १) ज्या अधिकारी/कर्मचा-यांनी बदलीची विनंती केली आहे त्यांचा पाल्य मतीमंद असल्याचे व्यावसायिक वैद्यकीय अधिका-यांचे प्रमाणपत्र सादर केलेले असावे .
- २) एकाच विभागांतर्गत बदली होत असल्यास, ज्येष्ठता अबाधित ठेवण्यात यावी .
२. वरील आदेशानुसार बदलीची सवलत देण्याचे अधिकार संबंधित प्रशासकीय विभागांना असतील व त्यांनी अशी प्रकरणे प्रशासकीय गरजा लक्षात घेऊन तपासावीत .
३. हे आदेश वित्त विभागाच्या सल्ल्याने त्या विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र. ५५३/९३/सेवा ९ दिनांक २४.५.१९९३ अन्वये काढण्यात येत आहेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

के.जे डिसोजा,
अवर सचिव,महाराष्ट्र शासन .

वक्रवक्रवक्रवक्र

**विषय:- अनुकंपा तत्त्वावरील नियुक्ती:- “ लिपिक-टंकलेखक ” पदावर
करण्याकारिता टंकलेखनाची अट शिथिल करणेबाबत .**

सा.प्र.वि. निर्णय क्र.अकंपा १०९२/१५९७/प्र.क्र.४४/आठ दि. १६ ऑक्टोबर ,१९९३ .

- पहा:** १) सा.प्र.वि.निर्णय क्र.एसआरव्ही १०८९/प्र.क्र.२४/८९/१२ दि.२६.११.१९९०.
 २) सा.प्र.वि.निर्णय क्र.एसआरव्ही १०८६/प्र.क्र.२४-अ/८९/१२ दि.२६.१०.९०.
 ३) सा.प्र.वि.निर्णय क्र.अकंपा १०८४/१८९/सीआर १५५/तेरा अ दि.८ मार्च १९८३.
 ४) सा.प्र.वि.निर्णय क्र.अकंपा १०८८/९१२/प्र.क्र.१६९/आठ दि. ६.१०.१९८९.

शासन सेवेत लिपिक टंकलेखक असा संवर्ग अस्तित्वात आला आहे . त्या पदावरील नियुक्तीकरिता विहित वेगमयदिचे टंकलेखनाचे शासकीय वाणिज्य परीक्षा प्रमाणपत्र ही सेवापूर्व अट आहे . अनुकंपा तत्त्वावरील योजनांतर्गत नियुक्ती करिता विहित करण्यात आलेली टंकलेखनाची शासकीय वाणिज्य परीक्षा प्रमाणपत्राच्या अर्हतेची अट, अनुकंपा तत्त्वावरील नियुक्तीकरिता जास्तीत जास्त ११ महिन्यांच्या कालावधीकरिता शिथिल करण्याचा निर्णय घेण्यात आला असून तो खालील अटींच्या अधीनस्थ राहिल .

- (१) या कालावधीत संबंधित कर्मचा-याने विहित अर्हता प्राप्त करावी व शासकीय वाणिज्य परीक्षा पास झाल्याचे प्रमाणपत्र सादर करावे .
  - (२) अशी नियुक्ती दिलेल्या व्यक्तीने तसे न केल्यास त्याची नियुक्ती ११ महिन्यांनंतर संपुष्टात आणण्यात यावी . तसा उल्लेख नेमणूकीच्या आदेशात समाविष्ट करण्यात यावा .
  - (३) या शिथिलीकरण सवलतीचा लाभ कुटुंबातील एका व्यक्तीने घेतल्यानंतर कुठल्याही परिस्थितीत तो कुटुंबातील अन्य व्यक्तीस अनुज्ञेय होणार नाही, याची जाणीव संबंधितांना अगोदरच देण्यात यावी . नियुक्ती प्राधिका-यांना आवश्यक वाटल्यास त्यांच्याकडून वचनपत्र घेण्यात यावे .
- २ . उपरोक्त अटी या मयदिपुढे शिथिल करता येणार नाहीत तसेच त्याबाबतची विनंती विचारात घेतली जाणार नाही ही बाव देखील अगोदरच संबंधित कुटुंबियाच्या नजरेस आणून देण्यात यावी .
- ३ . लिपिक-टंकलेखक या संवर्गासाठीच्या सेवाप्रवेश नियमांत यानुसार आवश्यक ती सुधारीत तरतूद करण्यात येत आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

य .मा .जोशी,
 उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :- शासन सेवेतील पहारेकरी/चौकीदार यांच्या कामाचे तास,
 साप्ताहिक रजा, कामाचे स्वरूप यासंबंधी...

सा.प्र.वि.निर्णय क्र.एसआरव्ही १०९०/२८८१/(प्र.क्र.१७-९०)/१२ दि.११.०२.१९९४ .

- पहा:-** १) सा.प्र.वि.निर्णय क्र.एसआरव्ही १०८१/२०७२/सीआर २३६/१२ दि. १९.०९.८३ .
 २) सा.प्र.वि.निर्णय क्र.एसआरव्ही १०८४/२३०९/१२ दि.२३ जुलै, १९८५ .

शासन सेवेतील पहारेकरी/चौकीदार यांनी सार्वजनिक सुट्टीच्या दिवशी काम केल्यास त्याबद्दल भरपाई द्यावयाचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . या संबंधात शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक एसआरव्ही १०८४/२३०९/बारा दिनांक २३ जुलै १९८५ चे आदेश निषःप्रभावित करून शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग विवाम .

क्र.एसआरव्ही १०८१/२०७२/सीआर-२३६/१२ दिनांक १९ सप्टेंबर १९८३ च्या आदेशातील परिच्छेद क्र. (२) (ड) आणि (३) मध्ये खालीलप्रमाणे सुधारणा करण्यात याव्यात असे शासन आदेश देत आहे .

- (१) पहारेकरी/चौकीदार यांना सार्वजनिक सुट्टीच्या दिवशी काम करावे लागले तर त्याबद्दल त्याला ते ज्या ठिकाणी काम करतात त्या ठिकाणी अनुज्ञेय असलेल्या दैनिक भत्याच्या रकमेइतका मोबदला देण्यात यावा . तथापि, दुस-या व चौथ्या पहारेकरी/चौकीदार यांनी काम केल्यास त्यांना वरील प्रमाणे मोबदला अनुज्ञेय राहणार नाही .
- (२) पहारेकरी/चौकीदार यांना त्यांच्या नेहमीच्या एका पाळीचे काम संपल्यानंतर दुस-या पाळीमध्ये काम करावे लागले तर त्यास खालीलप्रमाणे मोबदला देण्यात यावा .

नेहमीच्या पाळीनंतर जास्त काम करावे लागलेला कालावधी / व तास .	द्यावयाचा मोबदला
आठ तास किंवा त्याच्यापेक्षा जास्त	ते ज्या ठिकाणी काम करतात त्या ठिकाणी अनुज्ञेय असलेल्या दैनिक भत्याच्या ५० टक्के इतकी रक्कम .
चार तासा पेक्षा जास्त परंतु आठ तासांपेक्षा कमी	ते ज्या ठिकाणी काम करतात त्या ठिकाणी अनुज्ञेय असलेल्या दैनिक भत्याच्या ३० टक्के इतकी रक्कम .

२ हे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील .

३ . हे आदेश वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र .१३०६/९२/सेवा-९ दिनांक १९ ऑक्टोबर १९९२ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

के .जे डिसोजा
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन .

(टीप :- दिनांक १९ . १२ . ९८ चा निर्णयही पहावा .)

ववववववववववव

विषय :-पदोन्नती:

गोपनीय अभिलेख्यांच्या प्रतवारीचे निकष .

सा . प्र . वि . निर्णय क्र . एसआरव्ही १०८८ / प्र . क्र . ११ / ८८ / १२ दिनांक २१ . ०२ . १९९४ .

सामान्य प्रशासन विभागाच्या क्रमांक इएसवी-सीएफआर-१९८५/८६८/तेरा दिनांक ९ सप्टेंबर १९८८ च्या शासन निर्णयान्वये शासकीय सेवकांच्या प्रतिवर्षी लिहिल्या जाणा-या गोपनीय अभिलेख्यांची प्रतवारी कोणती ठरवावी, याबद्दलच्या सूचना देण्यात आलेल्या आहेत . तसेच शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग, क्र . एसआरव्ही १९७४/ड दिनांक २८ जानेवारी १९७५ अन्वये वर्ग -१ मधील (आता गट अ) प्रथम पदोन्नतीच्या सर्व पदांवरील पदोन्नत्या, ज्येष्ठता अधिन पात्रता आणि त्यानंतरच्या वरच्या पदांवरील पदोन्नत्या निव्वळ गुणवत्ता तत्वांनी करण्यात

याव्यात असे शासनाचे धोरण आहे . पदोन्नतीसाठी पात्रता ठरविताना शासकीय सेवकांचे लगतचे ५ वर्षांचे गोपनीय अभिलेख तपासले जातात . परंतु गोपनीय अभिलेखांच्या प्रतवारीचा निकष कोणता असावा यासंबंधीचे निश्चित असे आदेश निर्गमित केलेले नाहीत . त्यामुळे निवडसूची वनविताना पात्रतेच्या निकषाबाबत संदिग्धता रहात असल्याचे शासनाच्या निदर्शनास आले आहे . अतएव, शासनाने या बाबींसंबंधात सर्वकष तपासणी करून वरच्या पदावर पदोन्नती देण्यासाठी गोपनीय अभिलेखांच्या प्रतवारीचे निकषांबाबत खालीलप्रमाणे निर्णय घेतले आहेत .

(१) शासन सेवेतील गट -अ मधील प्रथम पदांवरील पदापर्यन्तच्या सर्व गटांतील पदोन्नत्या ज्येष्ठता अधीन पात्रता या निकषानुसार देण्यांत याव्यात . पात्रता निश्चित करण्यासाठी विचारक्षेत्रातील सर्व अधिका-यांचे ५वर्षांचे गोपनीय अभिलेख तपासून शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग क्र. एसआरव्ही १०८९/३६५४ /प्र.क्र.१२/८९/१२ दिनांक २८ मार्च १९९० मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे ज्यांच्या गोपनीय अभिलेखांची किमान सरासरी प्रतवारी “ व ” (बी) येत असेल तर संबंधितांना ज्येष्ठतेनुसार निवडसूचीत अंतर्भूत करण्यात यावे .

(२) गट अ मधील दुस-या टप्प्यानंतच्या परंतु ज्या पदांच्या वेतनश्रेणीतील किमान वेतनश्रेणीचा टप्पा रु.५१००/- आहे अशा सर्व पदांवरील पदोन्नत्या निव्वळ गुणवत्ता (Strict Selection) नुसार देण्यात याव्यात . त्यासाठी ५ वर्षांच्या गोपनीय अभिलेखांची किमान सरासरी प्रतवारी “ व ” अशी निश्चित करण्यात यावी .

(३) शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. एसआरव्ही १०७७/सीआर ३४३/७९/१२ दिनांक १८ मे १९८३ आणि शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र एसआरव्ही १०८८/प्र.क्र.११-८८/१२ दिनांक १८ ऑक्टोबर १९८८ अन्वये निवडसूचीमध्ये समावेश झालेल्या अधिका-यांच्या बाबतीत ज्यांचे गोपनीय अभिलेख अत्युत्कृष्ट “ अ ” प्रतीचे असतील त्यांना निवडसूचीमध्ये अनुक्रमे ६ आणि २ स्थानांपर्यन्त वरचढपणा द्यावा असे आदेश आहेत . २ स्थानांपर्यन्त वरचढपणा देण्याबाबतचे आदेश आता मागे घेण्यात येत आहेत . अत्युत्कृष्ट “ अ ” प्रतवारी असणा-या अधिका-यांस/कर्मचा-यांस निवडसूचीमध्ये ६ स्थानांपर्यन्त वरचढपणा देण्याचे विद्यमान आदेश पुढील आदेश होईपर्यन्त कार्यान्वित राहतील . मात्र अशा अधिका-यांस ज्येष्ठ असलेल्या अधिका-यांचे अभिलेख “अ” प्रतवारीचे असतील तर त्याचे वर “ अत्युत्कृष्ट ” गोपनीय अभिलेख असणा-या अधिका-यांस वरचढपणा देण्यात येऊ नये .

ववनवनवनवनवन

विषय :-महाराष्ट्र दुय्यम सेवा निवड मंडळे व प्रादेशिक दुय्यम निवड मंडळामार्फत उमेदवारांची निवड .

सा . प्र . विभाग, परिपत्रक क्र . प्रानिम २५९३/सीआर ११८/९३/१३ अ दि . ३ मे , १९९४ .

संदर्भ : निर्णय क्र . प्रानिम १२८६ (प्र . क्र . ८६) १३ अ दिनांक ९ . २ . १९८८ .

दिनांक ९ . २ . १९८८ च्या शासन निर्णयान्वये राज्य स्तरावरील वर्ग ३ च्या पदावर उमेदवारांची निवड करण्यासाठी तसेच प्रादेशिक निवड मंडळाला मार्गदर्शन करण्यासाठी महाराष्ट्र दुय्यम सेवा निवड मंडळ, मुंबई तसेच जिल्हा व प्रादेशिक स्तरावरील शासकीय कार्यालये, जिल्हा परिषदा व नगरपालिकांमधील वर्ग ३ च्या पदांवर नेमणूक करण्यासाठी उमेदवारांची निवड करण्यासाठी ६ प्रादेशिक निवड मंडळे स्थापन करण्यात आलेली आहेत . शासकीय कार्यालये, जिल्हा परिषदा तसेच नगरपालिकांमध्ये वर्ग ३ च्या पदावर नेमणूक करण्यासाठी उमेदवारांची निवड करतांना सर्व उमेदवारांना समान संधी उपलब्ध करून देण्याच्या उद्देशाने तसेच उमेदवारांची निवड करण्याच्या कामामध्ये सुसूत्रता ठेवून सेवा प्रवेश नियम व आरक्षणासंबंधीचे शासनाचे धोरण लक्षात घेऊन उमेदवारांची निवड करण्याचे काम या मंडळांवर सोपविण्यात आले आहे .

शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, निवड मंडळाकडून उमेदवारांची निवड करण्याची कार्यवाही चालू

असतांना शासन स्तरावरून तसेच लोक प्रतिनिधीकडून काही ठरावीक उमेदवारांची शिफारस करण्यासंबंधीचा प्रस्ताव, पत्रे एकतर निवड मंडळाला पाठविण्यात येतात किंवा अशी शिफारस सामान्य प्रशासन विभागाकडे करण्यात येते. काही ठरावीक उमेदवारांच्या बाबतीत शिफारस करण्याची कृती ही वर नमूद केलेल्या तरतुदीशी विसंगत तर आहेच परंतु सर्वसामान्य जनतेमध्ये शासन यंत्रणेसंबंधी अविश्वास निर्माण होण्याची शक्यता आहे. तसेच अशा कार्यपध्दतीमुळे प्रत्यक्ष उमेदवार हा स्पर्धेतून निवड होण्याचा प्रयत्न करण्याऐवजी शिफारस पत्र प्राप्त करण्यासाठी प्रयत्न करून निवड करण्याचा मार्ग अनुसरले. तसेच ज्या उमेदवाराला असे शिफारस पत्र देणा-या लोकप्रतिनिधीकडे पोहोचता येणे शक्य आहे त्यांनाच न्याय मिळेल. त्यामुळे सर्वसामान्य जनतेमध्ये नैराश्याची भावना निर्माण होईल व ते शासनावर विश्वास ठेवणार नाहीत. ही परिस्थिती टाळणे आवश्यक आहे. या संबंधात असे नमूद करण्यात येते की, जर अशा शिफारशीच्या अनुषंगाने एखाद्या उमेदवाराची निवड झाल्यास व अशा निवडीला न्यायालयात आव्हान दिल्यास न्यायालय निवड मंडळाची उमेदवार निवड करण्याची कार्यवाही अवैध ठरवू शकेल व त्यामुळे ज्या उमेदवाराचा असे शिफारस पत्र प्राप्त करण्यात संबंध नाही त्यांना देखील त्याची झळ पोहोचेल. ही परिस्थिती टाळण्यासाठी सर्व संबंधितांना असे सूचित करण्यात येते की, शासनाकडून उमेदवारांच्या नावाच्या शिफारशी करून निवड मंडळांवर दबाव आणणे वा त्यांच्या कामामध्ये हस्तक्षेप करणे योग्य होणार नाही. निवड मंडळांना निःपक्षपातीपणे काम करू देणे आवश्यक आहे. अतः निवड मंडळांमार्फत उमेदवारांची निवड होत असतांना काही ठरावीक उमेदवारांच्या निवडीसाठी सामान्य प्रशासन विभागाकडे किंवा निवड मंडळांकडे शिफारस करू नये किंवा शिफारस पत्र पाठवू नये. अशा शिफारस पत्राची शासन स्तरावर तसेच निवड मंडळ स्तरावर कोणतीही दखल घेतली जाणार नाही याची नोंद घ्यावी.

महाराष्ट्र दुय्यम सेवा निवड मंडळ तसेच सर्व प्रादेशिक दुय्यम सेवा निवड मंडळांनी देखील उमेदवारांची निवड करतांना ती कोणत्याही शिफारस पत्राच्या आधारावर केली जाणार नाही याची दक्षता घ्यावी.

वववववववववव

**विषय :-सेवायोजन कार्यालयाने शिफारस केलेल्या उमेदवारांची
कमाल वयोमर्यादा ग्राह्य धरण्याबाबत .**

सा .प्र .विभाग, परिपत्रक क्र . एसआर व्ही १०९३/२२१९/प्रक्र ५/९४/ बारा दि . २१ मे ,१९९४ .

शासन सेवेतील पदांवर नेमणूका करताना निवड मंडळाच्या कक्षेत येणा-या गट “ क ” मधील पदांवरील तात्पुरती सेवा भरती आणि गट “ ड ” मधील सर्व पदांवरील नियमित सेवा भरती कार्यालयामार्फत शिफारस झालेल्या उमेदवारांमधून करावयाची आहे . लोकसेवा आयोग आणि प्रादेशिक निवड मंडळामार्फत पदे भरण्यासाठी जाहिरात दिली जाते . त्यावेळी उमेदवारांनी त्या त्या पदाकरिता असलेली कमाल वयोमर्यादा कोणत्या दिनांकास पूर्ण करणे आवश्यक आहे किंवा उमेदवार मुलाखतीचे दिवशी विहित वयोमर्यादा पूर्ण करित असल्यास प्रत्यक्ष नियुक्तीचे वेळी वयाधिक ठरला तरी वयाधिक्य विचारात घेऊ नये . यासंबंधाची विशिष्ट तरतुद शासन अधिसूचना सामान्य प्रशासन विभाग, क्र . एसआरव्ही १०८०/ १५एम /१२ दिनांक २८ जानेवारी १९८६ च्या अनुक्रमे नियम (५) व (६) मध्ये करण्यात आलेली आहे . सेवाप्रवेश नियमातील तरतुदीनुसार विहित मार्गाने उमेदवार उपलब्ध होण्यास विलंब लागण्याची शक्यता असते . तथापि, वर नमूद केल्याप्रमाणे सेवाभरतीसाठी सेवायोजन कार्यालयाने शिफारस केलेल्या उमेदवारांचे बाबतीत कमाल वयोमर्यादा कोणत्या दिनांकास धरावी याबाबत संदिग्धता असल्याने शासनाच्या निदर्शनास आले आहे . अतः एव अशी संदिग्धता राहू नये या दृष्टीने शासनाचे असे आदेश आहेत की, सेवायोजन कार्यालयामार्फत शिफारस झालेल्या उमेदवारांच्या बाबतीत कमाल वयोमर्यादेची अट वर नमूद केलेल्या अधिसूचनेमधील नियम ६ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे उमेदवारांच्या मुलाखतीचे दिवशी पूर्ण होणे आवश्यक आहे . या संदर्भात नियुक्ती प्राधिका-यांनी सेवायोजन कार्यालयाकडे मागणीपत्र पाठवितांना पदे रिक्त होण्याचा कालावधी सेवायोजन कार्यालयाकडून अथवा अन्य तत्सम

प्राधिका-यांकडून उमेदवारांच्या नावाची शिफारस होण्यास लागणारा कालावधी (यामध्ये मुलाखती, लेखी परीक्षा इत्यादीसाठी लागणारा कालावधी अंतर्भूत असावा) लक्षात घेऊन सेवायोजन कार्यालयाकडील उमेदवारांसाठी सेवाप्रवेश नियमातील तरतुदीनुसार कमाल वयोमर्यादेची अट कुठल्या विशिष्ट दिनांकास पूर्ण होणे आवश्यक आहे . याचा स्पष्ट उल्लेख मागणीपत्रात करण्यात यावा .

सेवायोजन कार्यालयांनी शिफारस केलेल्या उमेदवारांच्या मुलाखती शिफारसपत्र मिळाल्यापासून एक महिन्याच्या आत घेण्यात याव्यात . अशा सूचना सर्व नियुक्ती प्राधिका-यांस याद्वारे देण्यात येत आहेत . तसेच सेवायोजन कार्यालयामार्फत शिफारस करतांना संबंधीत उमेदवार मागणीपत्रात उल्लेख केलेल्या विशिष्ट दिनांकापूर्वीच्या कालावधीत वयाधिक ठरतील अशा उमेदवारांची शिफारस होणार नाही . अशी खबरदारी सर्व सेवायोजन अधिका-यांनी घ्यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

य . मा . जोशी,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

ववववववववववव

विषय :- सेवा प्रवेश नियम

पदोन्नतीसाठी पूर्वअट म्हणून निम्न संवर्गात किमान सेवेसंबंधीची अट
परिविक्षाधीन कालावधीतील सेवा अनुभवासाठी ग्राह्य धरण्याबाबत .

सा . प्र . विभाग, निर्णय क्र . एसआरव्ही १०९१ / प्र . क्र . १ / ९१ / वारा दिनांक २३ मे, १९९४ .

- वाचा : १) परिपत्रक, सा . प्र . वि . क्र . एसआरव्ही १०८८ / १०९ / वारा दिनांक २५ . ८ . १९८८ .
२) परिपत्रक सा . प्र . वि . क्र . एसआरव्ही १०८८ / १०९ / वारा दिनांक ३१ मे १९८९ .
३) परिपत्रक, साप्रवि क्र . एसआरव्ही १०८८ / १०९ / प्र . क्र . १ / ८८ / वारा दि . ४ . ९ . ९० .
४) महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाचे पत्र क्र . ७३ (अ) (७) / ९८९ / दोन दि . २५ . १ . १९९४ .

शासन सेवेतील वर्ग ३ (आता गट क) मधील वरिष्ठ पदावर वर्ग २ (गट ब) मधील वरिष्ठ पदावर आणि वर्ग १ (गट अ) मधील दुस-या पदोन्नतीच्या पदांपर्यन्त पदोन्नती करताना निम्न पदावर ३ वर्षे नियमित सेवेच्या अनुभवाची अट विहित केली आहे . उपरोक्त क्र . (३) येथे दर्शविलेल्या परिपत्रकानुसार परिविक्षाधीन काळातील सेवेचा कालावधी पदोन्नतीसाठीच्या अनुभव कालावधीच्या गणतीसाठी नियमित सेवा कालावधी म्हणून ग्राह्य समजण्यात यावा किंवा कसे याबाबतचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . या प्रश्नाबाबत सर्वकष तपासणी केल्यानंतर अशा निष्कर्ष आहे की, परिविक्षा कालावधी हा उमेदवार ज्या सेवेत प्रविष्ट झालेला आहे त्या सेवेअंतर्गत प्रशिक्षणाचा कालावधी म्हणून समजण्यात येतो . या कालावधीमध्ये अशा उमेदवारांना संबंधित पदांच्या कामकाजाचे ज्ञान त्यांची कर्तव्ये व जबाबदा-या समजावून घेणे अपेक्षित असते . तसेच त्यास विहित केलेल्या विभागीय परीक्षा उत्तीर्ण होणे आवश्यक आहे . त्यामुळे अशा कालावधीतील नेमणूक अनुभवासाठी ग्राह्य धरता येणार नाही . तेव्हा शासनाचे असे आदेश आहेत की, ज्या अधिका-यांची नेमणूक परिविक्षाधीन कालावधीतील आहे त्यांच्या बाबतीत परिविक्षाधीन कालावधी पूर्ण केल्यानंतरच त्यांचा पदोन्नतीसाठी विचार करण्यात यावा जोपर्यन्त त्यांची नियुक्ती परिविक्षाधीन तत्त्वावर दोन वर्षे किंवा वाढीव कालावधीकरिता चालू राहिलेली असेल तो कालावधी पदोन्नतीसाठी निश्चित केलेल्या अनुभव कालावधीसाठी ग्राह्य धरण्यात येऊ नये . परिविक्षाधीन कालावधी समाप्त केल्यानंतर त्या तारखेपासून पदोन्नतीसाठी अनुभव कालावधी गणण्यात यावा . या नेमणूकीच्या दिनांकापासून सेवाप्रवेश नियमानुसार विहित केलेला

अथवा वर (क्र.१) येथील परिपत्रकात नमूद केलेला आवश्यक कालावधी पूर्ण होईपर्यन्त संबंधित अधिकारी वरच्या पदावरील पदोन्नतीसाठी पात्र समजण्यात येऊ नये .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

य .मा .जोशी,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

(टीप:- दि.१७.२.९७ चे आदेश पहावेत .)

वक्वक्वक्वक्वक्व

**विषय :-शासकीय/ निमशासकीय व शासन अनुदानित संस्थामधील
सेवांमध्ये भरतीसाठी महिलाकरिता ३० % जागा आरक्षित
ठेवणेबाबत . .**

महिला व बाल कल्याण विभाग
निर्णय क्र.संकीर्ण १०९३/प्र.क्र.३३६/का.२ दिनांक २२ जून, १९९४ .

प्रस्तावना:-

समाजाच्या सर्व क्षेत्रातील स्त्रियांचे संरक्षण व विकास आणि एकंदरीत स्त्रियांचा समाजातील दर्जा उंचावणे या गोष्टींना राज्य शासन तसेच केंद्र शासन बरेच महत्व देत आहे . या दृष्टीकोनातून केंद्र शासनाने मानव संसाधन विकास मंत्रालयामध्ये महिला व बालकल्याण हा स्वतंत्र विभाग निर्माण केलेला आहे . त्याच धर्तीवर राज्यात महिला व बालकल्याण विभाग स्थापन करण्यात आलेला आहे . जीवनाच्या प्रत्येक क्षेत्रात स्त्रियांना दिला जाणारा असमान दर्जा आणि अन्यायाची वागणूक त्याचप्रमाणे संविधानाच्या व स्त्रियांचे कल्याण व संरक्षण यासंबंधीच्या इतर कायद्यातील तरतुदींचा केला जाणारा भंग यामुळे जागरूकतेने ठेवण्याचे काम पार पाडण्यासाठी तसेच स्त्रियांची गा-हाणी दूर करणे अधिक सुलभ होण्यासाठी केंद्र शासनाने राष्ट्रीय महिला आयोगाची स्थापन केलेली आहे . या राष्ट्रीय महिला आयोगाच्या धर्तीवर राज्य शासनानेही महाराष्ट्र राज्य महिला आयोगाची स्थापन केलेली आहे . स्वातंत्र्य मिळाल्यापासून आजतागायत स्त्रियांच्या उन्नतीसाठी ब-याच उपाययोजना केलेल्या आहेत . संविधानामध्येही तशी तरतुद करण्यात आलेली आहे . परंतु याचा फारसा फायदा समाजातील महिलांना झाला असे दिसून येत नाही .स्वातंत्र्य प्राप्तीनंतर समाजातील इतर कमकुवत घटकाप्रमाणे स्त्रियांच्या उन्नतीसाठी विशेष काही केले जाईल अशी धारणा होती . केंद्र शासनाने राज्य शासनाने ब-याच उपाययोजना केलेल्या आहेत . तरीसुद्धा महिलांवर होणारे अत्याचार, हुंडावळी स्त्रियांची आर्थिक पिढवणूक ,आर्थिक दर्जा,साक्षरतेचे प्रमाण व अपु-या आरोग्य सुविधा,महिलांचा छळ,इत्यादी अघाप सुरु आहे .याचे मूल कारण स्त्रिया या स्वतःच्या पायावार उभ्या नाहीत असे दिसून येते . तिची आर्थिक स्थिती सुधारणे आवश्यक आहे .त्यामुळे महिलांना पुरुषांच्या बरोवरीने संधी देणे अपेक्षित असले तरी प्रत्यक्षात तसे घडले नाही . त्यामुळे संविधानाने दिलेल्या मुलभूत हक्कांच्या अनुरोधानेच महिलांच्या उन्नतीसाठी शासकीय व निमशासकीय नोकरीत महिलांना आरक्षण उपलब्ध करून देणे गरजेचे ठरते .

निर्णय:

वर नमूद केलेली परिस्थिती विचारात घेऊन शासकीय ,अशासकीय व शासन अनुदानित संस्था यांच्या सेवेत नियुक्तीसाठी महिलांकरिता जागा राखीव ठेवण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता .याबाबत विचाराअंती शासनाने असा निर्णय घेतला आहे की, शासकीय, निमशासकीय व शासन अनुदानित संस्था यांच्या सेवेत नियुक्तीसाठी अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जाती, व भटक्या जमाती, इतर मागासवर्गीय ,माजी सैनिक, प्रकल्पग्रस्त व्यक्ती व शारिरीक दृष्ट्या अपंग व्यक्ती यांचेकरिता ज्या जागा राखीव ठेवल्या आहेत .त्या जागांपैकी त्या त्या

प्रवर्गातील महिलांसाठी ३० % जागा राखीव ठेवण्यात याव्यात . तथापि जेथे माजी सैनिक प्रवर्गातील महिला उपलब्ध नसतील तेथे इतरत्र अदलावदल न करता व ते आरक्षण पुढे न ओढता वीरपत्नी (माजी सैनिकाची पत्नी) परित्यक्ता महिला, निराधार महिला व तरुण विधवा यांच्या करिता वापरण्यात यावे . याशिवाय ज्या जागा खुल्या प्रवर्गातील उपलब्ध राहतील त्या जागांपैकी ३० % जागा महिलांसाठी राखीव ठेवण्यात याव्यात .

२ . वर परिच्छेद १ मध्ये नमूद केल्यानुसार महिलांसाठी आरक्षण विहित करण्यात आल्यानंतर जर संबंधित प्रवर्गामध्ये महिला उमेदवार उपलब्ध होत नसतील तर या आरक्षणासाठी मागासवर्गीयांचे बाबतीत ५ वर्षांपर्यन्त , अपंगाच्या बाबतीत ३ वर्षांपर्यन्त व माजी सैनिकाच्या बाबतीत १ वर्षांपर्यन्त अनुपेश पुढे चालू ठेवण्यात यावा . खुल्या प्रवर्गातील महिलांचा अनुपेश चालू ठेवण्यात यावा . प्रकल्पग्रस्तांच्या बाबतीत सदर तरतूद लागू होणार नाही .सदरहू अनुपेश भरण्याबाबत संबंधीत कालावधीत सतत पाठपुरावा करून महिला उमेदवार उपलब्ध होत नसतील तर हे आरक्षण इतरत्र अदलावदल न करता त्याच प्रवर्गातील पुरुष उमेदवारांमार्फत भरण्यात यावे .

३ . खुल्या प्रवर्गातील महिलांसाठी असलेले ३० % आरक्षण शासकीय, निमशासकीय व शासन अनुदानित संस्था यांच्या सेवेतील वर्ग—१ च्या महिला अधिकारी, महिला, प्रोफेशनल्स, दोन वेळा मुदत (टर्म) पूर्ण झालेल्या महिला विधीमंडळ सदस्या, महिला संसद सदस्या, तसेच क्रीमिलेअर प्रवर्गातील कुटुंबातील महिला सदस्यांच्या कुटुंबियांना हे आरक्षण अनुज्ञेय असणार नाही .

४ . महिलांसाठी विहित करण्यात आलेले ३० % आरक्षण हे फक्त सरळसेवा भरतीकरिता अनुज्ञेय राहिल .

५ . शासकीय,निमशासकीय सेवेतील अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जाती व भटक्या जमाती, इतर मागासवर्गीय, माजी सैनिक व प्रकल्पग्रस्त व्यक्ती या प्रवर्गातील महिलांच्या आरक्षणाची अंमलबजावणी सामान्य प्रशासन विभागामार्फत करण्यात यावी .

६ . शारीरिक दृष्ट्या अपंगासाठीच्या प्रवर्गातील महिलांच्या आरक्षणाची अंमलबजावणी समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य व क्रिडा विभागामार्फत करण्यात यावी .

७ . खुल्या प्रवर्गातील महिलांसाठी असलेल्या आरक्षणाची अंमलबजावणी महिला व बालकल्याण विभागामार्फत करण्यात यावी .

८ . सामान्य प्रशासन विभागामार्फत मागासवर्गीयांच्या आरक्षणासाठी जी बिंदू नामावली ठेवण्यात आली आहे, त्या बिंदू नामावलीमध्ये त्या त्या प्रवर्गातील महिलांच्या आरक्षणाबाबत सामान्य प्रशासन विभागामार्फत बिंदू निश्चित करण्यात यावेत .

९ . मागासवर्गीयांचे आरक्षण व इतर आरक्षणाबाबत भरतीसाठी जे नियम, अटी, शर्ती आहेत तेच नियम, अटी व शर्ती त्या त्या प्रवर्गातील महिलांसाठीच्या आरक्षणाबाबतही लागू होतील .

१० . हे आदेश दिनांक १ एप्रिल १९९४ पासून अंमलात येतील .

११ . हा शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभागाच्या व समाज कल्याण, सांस्कृतिक कार्य व क्रीडा विभागाच्या सहमतीने सामान्य प्रशासन विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक ६७७/प्रससे दिनांक ३० एप्रिल १९९४ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे .

ववववववववववव

विषय :- पोलीस उप निरीक्षक पदावर सरळसेवा व पदोन्नतीने उमेदवारांची भरती करण्याबाबत .

गृह विभाग, निर्णय क्र. पीएसबी ०३९० /सीआर ४०८ /पोल ५ (अ) दिनांक ५ जुलै ,१९९४ .

वाचा : सा .प्र .विभाग, परिपत्रक क्र .एसआरव्ही १०७६/दहा दिनांक १६ .०३ .१९७६ .

गृह विभाग, निर्णय क्र . टीईएक्स ०२७९/१९४०/पोल ५ (अ) दिनांक ३ .१० .१९७९ .

गृह विभाग, निर्णय क्र . टीईएक्स ०१८१/५/पोल ५ (अ) दिनांक १९ .०२ .१९८१ .

गृह विभाग, पत्र क्र. टीईएक्स ०१८२ /१/पोल ५ अ दिनांक १६.९.१९८२ .
गृह विभाग, निर्णय क्र.टीईएक्स ०२७९ /१९४०/पोल ५ अ दिनांक २०.९.१९८२ .
सा .प्र.विभाग, परिपत्रक क्र.एसआरव्ही १०८१/१२५१/सीआर ६/८५/१२ दि. २३.७.८५ .
महासंचालक व पोलीस महानिरीक्षक, महाराष्ट्र राज्य मुंबई यांचे पत्र क्र. टीजीएस /चार /१९७६
/१९९०/४१४० दिनांक ८.११.९० .
महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाचे पत्र क्र. १४४२ (संकीर्ण) कक्ष चौदा दिनांक १.१.१९९२ .

पोलीस उप निरीक्षक पदाच्या सेवाभरतीसाठी आतापर्यन्त काढलेल्या सर्व आदेशांचे अधिक्रमण करून शासन असे आदेश देत आहे की, पोलीस उप निरीक्षक पदासाठी महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत सरळ सेवा भरतीने, विभागांतर्गत उमेदवारांची परीक्षा घेऊन सरळ सेवाभरतीने व पोलीस हवालदार/सहाय्यक पोलीस उप निरीक्षकांची पात्रता परीक्षा घेऊन पदोन्नतीने, नियुक्ती खालीलप्रमाणे करण्यात यावी :-

अ.क्र.	नियुक्तीचा प्रकार	टक्के.
१.	महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत सरळसेवा भरती...	५० टक्के.
२.	विभागांतर्गत उमेदवारांची महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत परीक्षा घेऊन सरळसेवा भरती .	२५ टक्के.
३.	पोलीस हवालदार म्हणून ज्यांनी ५ वर्षे सलगसेवा अगर ७ वर्षे खंडीत सेवा केली आहे त्यांची खात्यामार्फत पात्रता परीक्षा घेऊन त्या परीक्षेतील गुणवत्ता क्रमानुसार पदोन्नती .	२५ टक्के.
२.	शासनाने असाही निर्णय घेतला आहे की , २५ टक्के या भरतीच्या प्रमाणात ज्या विभागांतर्गत उमेदवारांची पोलीस उप निरीक्षक पदी विभागांतर्गत परीक्षा घेऊन सरळ सेवेने भरती केली जाते त्याऐवजी आता ही परीक्षा महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत आयोजित केली जाईल व त्यांच्या शिफारशीनंतर त्यांना महाराष्ट्र पोलीस ॲकडमी, नाशिक येथे प्रशिक्षणासाठी पाठविले जाईल .	
३.	महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाकडून विभागांतर्गत घेण्यात येणा-या परीक्षेसाठी उमेदवारांची पात्रता खालीलप्रमाणे राहिल :- ज्यांचे वय ३५ वर्षांपेक्षा जास्त नाही (मागासवर्गीयांच्या बाबत ५ वर्ष शिथिलक्षम) व पोलीस दलात नियमित स्वरूपाची कमीत कमी सेवा खाली दर्शविल्याप्रमाणे असणे आवश्यक राहिल .	
	१) ४ वर्षे : पदवीधर पोलीस शिपायांच्या बाबतीत .	
	२) ५ वर्षे : १२ वी उत्तीर्ण असलेल्या पोलीस शिपायांच्या बाबतीत .	
	३) ६ वर्षे : १० वी उत्तीर्ण असलेल्या पोलीस शिपायांच्या बाबतीत .	
४.	विभागांतर्गत उमेदवारांमधून पोलीस उप निरीक्षकांची सरळसेवेने भरावयाची पदे ज्यावेळी उपलब्ध होतील त्यावेळी ती पदे भरण्याकरिता उमेदवारांची निवड करण्याच्या दृष्टीने महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत घेण्यात येणा-या विभागीय परीक्षेस पात्र असलेल्या उमेदवारांची शिफारस महासंचालक व पोलीस महानिरीक्षक, महाराष्ट्र राज्य ,मुंबई यांनी शासनामार्फत महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाकडे करावी .ही माहिती विहित मागणीपत्राद्वारे शासनामार्फत पाठविण्यात यावी .	
५.	पोलीस उपनिरीक्षकांची उर्वरित २५ टक्के पदे पदोन्नतीने भरण्याकरिता पोलीस हवालदार, सहाय्यक पोलीस उपनिरीक्षक यांना विभागीय परीक्षेकरिता खालीलप्रमाणे अटी व शर्ती राहतील .	

- १) विभागीय पात्रता परीक्षेसाठी कमाल व किमान वयाची अट राहणार नाही .
  - २) या परीक्षेसाठी पोलीस हवालदार पदी ५ वर्षे सलगसेवा अगर किमान ७ वर्षे खंडीत सेवा आवश्यक राहिल .
  - ३) ही परीक्षा एकाच भागात तीन विषयांपैकी दोन विषयात (पुस्तकांसह)घेण्यात येईल .परीक्षा उत्तीर्ण होण्यासाठी प्रत्येक विषयात किमान ४५ टक्के गुण व एकत्रितपणे ५० टक्के गुण प्राप्त करणे आवश्यक राहिल .
  - ४) सर्व उमेदवारांना ही परीक्षा ४ प्रयत्नात व मागासवर्गीयांना ५ प्रयत्नात उत्तीर्ण होणे आवश्यक राहिल .
  - ६) परीक्षेत पास झालेल्या उमेदवारांची ज्येष्ठता त्यांच्या हवालदाराच्या संवर्गातील अग्रंडित नियमित सेवा (Length of continuous regular service) विचारात घेऊन ठरविण्यात यावी .
- ६ . विभागीय लेखी परीक्षेत उत्तीर्ण झालेल्या हवालदारांना राखीव २५ टक्के कोटयातून पदोन्नतीसाठी विचार करताना विभागीय पदोन्नती समितीने योग्यवेळी आणि सेवा अभिलेख (service record) विचारात घेऊन निवड यादी (Select List)तयार करावी .
- ७ . विभागीय लेखी परीक्षा उत्तीर्ण झालेल्या हवालदारांना पदोन्नती देण्यासाठी विभागीय पदोन्नती समितीची स्थापना सामान्य प्रशासन विभाग, शासन परिपत्रक क्र. एसआरव्ही १०७६/दहा दिनांक १६.३.१९७६ व क्र.एसआरव्ही १०८१/१२५१/सीआर ६ /८५/१२ दिनांक २३.७.१९८५ अन्वये विचारात घेऊन करण्यात यावी . त्यामध्ये कमीत कमी ३ व जास्तीत जास्त ६ सदस्य असावेत . त्यापैकी किमान एक अधिकारी तरी मागासवर्गीय असणे आवश्यक आहे . तसेच हे सदस्य पोलीस उप महानिरीक्षकांच्या दर्जाचे असणे आवश्यक आहे .
- हा शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभागाच्या सहमतीने त्यांच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र. ६८/१७ दिनांक १०.५.१९९४ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

कु.के.एस.सय्यद,
उप सचिव, गृह विभाग, महाराष्ट्र शासन .

ककककककककक

**विषय :- महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम १९८१
च्या नियम ३८ खालील सूचना क्र.१ व २ नुसार कार्यवाही करण्याबाबत .**

सा.प्र.विभाग, परिपत्रक क्र.जन्मदि १०९२/प्र.क्र.६२/१/१३ अ दिनांक २७ सप्टेंबर, १९९४ .

शासकीय कर्मचा-याची सेवा सुरु झाल्यानंतर सेवापुस्तिकेत जन्मतारीख नोंदविताना कोणती जन्मतारीख नोंदविण्यात यावी यासंबंधीची तरतूद महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम १९८१ च्या नियम ३८ (२) मध्ये केली आहे . या नियमानुसार जन्मदिनांक कागदोपत्री पुराव्यावरून पडताळून पहाण्यात यावा अशी तरतूद आहे . नियम ३८(२) खालील सूचना क्र.१ मध्ये एकदा नोंदलेल्या जन्मतारखेमध्ये बदल करण्यासंबंधीची विनंती सर्व साधारणपणे ५ वर्षांनंतर विचारात घेण्यात येऊ नये अशी तरतूद आहे . सूचना क्र.२ मध्ये अचूक जन्मतारीख नोंदण्यासाठी कोणता कागदोपत्री पुरावा ग्राह्य मानावा अशी तरतूद आहे . सूचना ३ मध्ये राजपत्रित अधिका-यांच्या बाबतीत व ५ वर्षांनंतर प्राप्त झालेल्या अराजपत्रित कर्मचा-यांच्या विनंतीबाबत कोणती कार्यवाही करावी याची तरतूद आहे .शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, नियम ३८ (२) नुसार सेवा पुस्तकात जन्मतारीख नोंदविताना सूचना क्र.२ मध्ये उल्लेख केलेले कागदोपत्री पुरावे तपासून जन्मतारीख निश्चित न करता शाळा सोडल्याच्या प्रमाणपत्रात किंवा शालांत परीक्षा प्रमाणपत्रामध्ये नोंदविलेली जन्मतारीख सेवापुस्तकात नोंदविण्यात येते व नंतर सेवा समाप्तीच्या

टप्प्यावर जन्मदिनांक बदलण्याचे प्रस्ताव येतात . वास्तविक पहाता ज्यावेळी शाळा सोडल्याच्या प्रमाणपत्रात किंवा शालांत परीक्षा प्रमाणपत्रात दिलेली जन्मतारीख व जन्ममृत्यु नोंदवहीत नोंदलेली जन्मतारीख भिन्न असेल त्यावेळी जन्ममृत्यु नोंदवहीत नोंदविलेली जन्मतारीख नियमानुसार स्विकारणे आवश्यक आहे . परंतु हा पुरावा ज्या कर्मचा-याचे मूळ जन्ममृत्यु नोंदवहीत नाव असेल व ही नोंद जन्माच्या वेळी घेतली असेल त्यांच्या बाबतीत ग्राह्य मानावा लागेल अन्यथा शाळा सोडल्याच्या दाखल्यातील किंवा शालांत परीक्षा प्रमाणपत्रात नोंद केलेली जन्मतारीख ग्राह्य मानणे आवश्यक आहे . जन्ममृत्यु नोंदवहीतील उतारा तपासताना ही नोंद मूलतःच घेण्यात आली आहे . याची खात्री करून घेण्यात यावी .

शासकीय सेवेत प्रवेश केल्यावर लक्षणीय अशा विलंबाने प्राप्त झालेला जन्मतारखेत बदल करण्याचा प्रस्ताव स्वीकारण्यापूर्वी सर्व कागदपत्रांच्या व कर्मचा-यांच्या भावंडांच्या जन्मदिनांकाची तपासणी करून मगच जन्मदिनांक निश्चित करावा . हा जन्मदिनांक निश्चित करताना त्याला शाळेत किंवा शासकीय सेवेत प्रवेश मिळण्यासाठी फायदा मिळत नाही ना याची खात्री करून घ्यावी . अशा पध्दतीने जन्मदिनांक नोंदविल्यानंतर कर्मचा-याला सेवाकालावधीत जन्मदिनांक बदल करण्यास संधी रहाणार नाही याची स्पष्ट कल्पना देण्यात यावी .

सर्व मंत्रालयीन विभागाच्या नियंत्रणा खालील विभाग प्रमुख व पर्यवेक्षीय अधिका-यांनी त्यांच्या नियमित तपासणीच्यावेळी सेवापुस्तिकेत नोंदविलेल्या जन्मतारखेच्या नोंदी देखील त्या आदेशानुसार, नियमानुसार केल्या आहेत/नाही याची तपासणी करावी व चुकीच्या जन्मदिनांकाच्या नोंदी असल्या तर त्या दुरुस्त करण्याबाबत नियमानुसार कार्यवाही करण्याच्या सूचना संबंधित अधिका-यांना द्याव्यात .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

अ . ग . मंडपे,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

ववववववववववव

**विषय : शासकीय सेवेत असताना दिवंगत/अकाली सेवानिवृत्त झालेल्या
कर्मचा-यांच्या नातेवाईकांस अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती देण्याबाबत .**

सा . प्र . विभाग, निर्णय क्र . अकंपा १०९३/२३३५/प्र . क्र . ९०/९३/आठ दिनांक २६ ऑक्टोबर, १९९४ .

- वाचा: १) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . अकंपा १०८४/१८०/सीआर १५५/तेरा अ दि . ८ . ०३ . १९८५ .
२) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . अकंपा १०८८/९१२/प्र . क्र . १६९/आठ दि . ६ . १० . ८९ .
३) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . अकंपा १०९०/६०५/प्र . क्र . ९०/आठ दि . २८ . ०६ . ९१ .
४) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . अकंपा १०९१/१६३१/प्र . क्र . ५०/९१/आठ दि . ६ . १० . १९९३ .

शासकीय सेवेत असताना बेपत्ता , दिवंगत झालेल्या किंवा क्षय रोग/कर्करोग इत्यादी गंभीर आजारांमुळे मुदतपूर्व सेवानिवृत्त झालेल्या कर्मचा-यांच्या नातेवाईकांस नेमणूक देण्यासंबंधीची अनुकंपा तत्त्वावरील नियुक्तीची योजना शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र . एसआरव्ही १०७६/१२ दिनांक २३ एप्रिल १९७६ अन्वये कार्यान्वित करण्यात आली व त्यात वेळोवेळी आवश्यकतेनुसार बदल करण्यात आले . अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्तीसंबंधात केंद्र शासनाचे धोरण व विविध न्यायालयीन /न्यायाधिकरणांचे यासंबंधात देण्यात आलेले निर्णय व या योजनेच्या अंमलबजावणीसंबंधात आलेल्या प्रशासकीय अडचणी लक्षात घेऊन या योजनेचा पुनर्विचार करण्याचा निर्णय घेण्यात

आला . त्यानुसार यापूर्वी अनुकंपा योजनेसंबंधी निर्गमित करण्यात आलेल्या सर्व आदेशांचे अधिक्रमण करून ही योजना सुधारित या आदेशाच्या दिनांकापासून अंमलात आणण्यात यावी .

२ . या योजनेचे नियम हे सोबतच्या परिशिष्टानुसार असतील .

३ . मृत कुटुंबियाच्या व्यक्तींनी करावयाचा अर्ज व तत्संबंधीची माहिती परिशिष्ट “ ब ” नुसार असेल .

२ . सुधारित योजना अंमलात आल्यामुळे ज्या प्रकरणी यापूर्वीच निर्णय घेण्यात आला आहे अशी प्रकरणे पुनर्विचारार्थ घेण्यात येऊ नयेत . मात्र १ जानेवारी १९८९ नंतर ज्यांचे निधन झाले आहे अशा कर्मचा-यांचे कुटुंबीय जर त्यांनी अनुकंपा तत्त्वावरील नियुक्तीसाठी यापूर्वी विहित मुदतीत अर्ज केले असतील व त्यांची विनंती त्यावेळच्या आदेशानुसार तपासून अमान्य करण्यात आली असेल तर असे कुटुंबीय सुधारित योजनेच्या आधारे पूर्वीच्या अर्जाचा संदर्भ देऊन नव्याने अर्ज देऊ शकतील . मात्र कार्यालयाने/विभागाने अशा प्रकरणी फेरतपासणी करणे अभिप्रेत नाही .

३ . हे आदेश वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र . अनौसं ४३७/९४/सेवा ४ दिनांक २७ सप्टेंबर १९९४ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

शांता शास्त्री,
प्रधान सचिव (सेवा)
महाराष्ट्र शासन .

वक्वक्वक्वक्व

परिशिष्ट “ अ ”

अनुकंपा कारणास्तव शासकीय सेवेत नोकरी देण्याबाबतची सुधारित नियमावली .

- १ . महाराष्ट्र राज्य शासनाच्या सर्व कार्यालयात अनुकंपा कारणास्तव करावयाच्या नेमणूकांना हे नियम लागू राहतील .
- २ . खालील प्रकारामध्ये मोडणा-या शासकीय कर्मचा-यांचे (रूपांतरीत स्थायी व अस्थायी आस्थापनेवरील कर्मचारी धरून)
  - (अ) येथील नातेवाईक या नियमानुसार अनुकंपा कारणास्तव शासकीय सेवेत नेमणूकीसाठी पात्र असतील .
  - (अ) शासकीय सेवेत असताना दिवंगत झालेले कर्मचारी .
  - (ब) क्षय, कर्करोग इत्यादी गंभीर आजारांमुळे सक्षम वैद्यकीय प्रमाणपत्रानुसार अकाली निवृत्त झालेले अधिकारी/कर्मचारी .
  - (क) मानसिक किंवा शारीरिक विकलांगता आल्याने, सक्षम वैद्यकीय अधिका-याने पुढील सेवेसाठी अक्षम ठरविल्याने, अकाली निवृत्त करण्यात आलेले किंवा वरील कारणास्तव सेवेतून काढून टाकण्यात आलेले कर्मचारी .
  - (ड) शासकीय सेवेत कर्तव्य बजावित असताना अपघाताने अपंग झालेले परंतु महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ७२ (३) अनुसार पर्यायी पद देऊ करूनही ते न स्विकारता सेवानिवृत्ती स्विकारणारे कर्मचारी .

३. (अ) दिवंगत/अकाली निवृत्त शासकीय कर्मचा-यांची पत्नी/पत्नी, मुलगा किंवा अविवाहित मुलगी अथवा मृत्युपूर्वी/अकाली सेवानिवृत्तीपूर्वी कायदेशीररित्या दत्तक घेतलेला/घेतलेली मुलगा/अविवाहित मुलगी ही नियमानुसार नेमणूकीस पात्र नातेवाईक मानण्यात येतील. याशिवाय अन्य कुठल्याही नातेवाईकास या योजनेचा फायदा मिळणार नाही.

(ब) सदर नेमणूक शासकीय कर्मचा-यांच्या फक्त एकाच नातेवाईकास देता येईल.

४. (अ) अनुकंपा तत्त्वावर संबंधित नातलगाची शैक्षणिक पात्रता व वय यानुसार राज्य शासनांतर्गत कोणत्याही गट “क” व गट “ड” श्रेणीच्या सरळ सेवा प्रवेशाने भरल्या जाणा-या पदावर नियुक्ती करता येईल. ह्या नियमानुसार नियुक्ती मिळण्यासाठी महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या स्पर्धा परीक्षेस बसण्याची आवश्यकता नाही. तसेच वरील नियमानुसार सदर पदांवर नेमणूक करण्यासाठी महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाचा सल्ला घेण्याची आवश्यकता नाही. मात्र, लोकसेवा आयोगाच्या कक्षेतील पोलीस उप निरीक्षक, विक्रीकर निरीक्षक, मोटार वाहन उप निरीक्षक, रेंज वन अधिकारी, कनिष्ठ अभियंता, सहायक वैद्यकीय अधिकारी इत्यादी गट “क” मधील कार्यकारी (एक्झिक्युटिव्ह) पदांवर तसेच मंत्रालयातील सहायक पदांवर नियुक्ती देता येणार नाही.

(ब) संबंधित पदांसाठी विहित शैक्षणिक पात्रता आणि निम्न वयोमर्यादा याबाबतच्या अटी या नेमणूकांसाठी कटाक्षाने पाळण्यात येतील. परंतु उच्च वयोमर्यादेची अट राहणार नाही.

(क) तथापि, दिवंगत/अकाली निवृत्त कर्मचा-यांची पत्नी शैक्षणिक पात्रतेव्यतिरिक्त इतर अटी पूर्ण करित असल्यास तिच्या बाबतीत गट “ड” मध्ये नेमणुकीसाठी शैक्षणिक पात्रतेची अट शिथिल करता येईल.

५. (अ) अनुकंपा कारणास्तव नेमणुकीसाठीचा अर्ज शासकीय कर्मचारी दिवंगत/अकाली निवृत्त झालेल्या दिवसापासून ५ वर्षांचे मुदतीत करणे आवश्यक असेल.

(ब) दिवंगत/अकाली निवृत्त कर्मचारी ज्या कार्यालयात काम करित होता, त्याकार्यालयातील संबंधित नियुक्ती प्राधिकारी या नियमानुसार नेमणूक देण्यास सक्षम राहिल. त्यासाठी त्याने निवड समितीचा सल्ला घेणे आवश्यक नाही. मात्र नातेवाईकाने सदर प्राधिका-यांकडे उपरिनिर्दिष्ट मुदतीत नेमणुकीसाठी अर्ज करणे आवश्यक राहिल.

६. (अ) संबंधित कार्यालयात आवश्यक पद उपलब्ध नसेल तर कार्यालय प्रमुखाने त्या जिल्ह्यातील / विभागातील इतर कार्यालयाच्या नियुक्ती प्राधिका-यांकडे संपर्क साधावा व ज्या कार्यालयात आवश्यक पद उपलब्ध असेल त्या कार्यालयामध्ये नियुक्तीसाठी विचार करावा.

(ब) जे कार्यालय प्रमुख/विभाग प्रमुख त्यांच्या कार्यालयात/विभागात उपलब्ध असलेल्या पदांची माहिती या माहितीची विचारणा करणा-या कार्यालय प्रमुखास/विभाग प्रमुखास देणार नाहीत, अशा कार्यालय प्रमुख/विभाग प्रमुखांविरुद्ध शिस्तभंगाची कारवाई करण्यात येईल.

(क) सर्व कार्यालय प्रमुखांनी/विभाग प्रमुखांनी त्यांच्या कार्यालयात/विभागात अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती करता आलेल्या एकूण अर्जांची संख्या, प्रत्यक्षात नियुक्ती देण्यात आलेल्या उमेदवारांची संख्या, तसेच अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्तीकरिता संबंधित कार्यालयात /विभागात नियुक्ती केलेल्या/प्रतिक्षा यादीवर असलेल्या उमेदवारांची माहिती सोबतच्या “क” विवरणपत्रात संबंधित प्रशासकीय विभागांकडे दर ६ महिन्यांनी पाठविणे बंधनकारक राहिल. या नियमानुसार असा ३१ डिसेंबर १९९३ ची स्थिती दर्शविणारा सहामाही अहवाल १५ जानेवारी १९९५ पर्यंत पाठवावा.

७. (अ) अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्तीकरिता मासिक उत्पन्नाची तसेच ठोक रकमेची मर्यादा यापेठे राहणार नाही.

(ब) अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती देताना असे प्रस्ताव शासन सेवेतील रोजगारावर असलेली मर्यादा ,या योजनेच्या मागील भुमिका लक्षात घेऊन जे कर्मचारी मृत झाला त्याच्या कुटूंबियांना तात्काळ उद्भवणा-या आर्थिक पेचप्रसंगावर मात करण्याच्या उद्देशाने विचारात घ्यावेत.

एखाद्या कुटुंबात मृत कर्मचा-याचा नातेवाईक पूर्वीच सेवेत असेल , तथापि तो त्याच्या कुटुंबातील अन्य सदस्यांना आधार देत नसेल तर अशा प्रकरणात त्या कुटुंबाची आर्थिक परिस्थिती हलाखीची आहे किंवा कसे हे ठरविताना नियुक्ती अधिका-याने अत्याधिक दक्षता घ्यावी, जेणेकरून सेवेत असलेला सदस्य कुटुंबाचा उदरनिर्वाह करित नाही या नावाखाली अनुकंपा तत्त्वावरील नियुक्तीचा दुरुपयोग केला जाणार नाही.

या संदर्भात नियुक्ती अधिका-याने मिळणा-या निवृत्तीवेतनाची रक्कम, कुटुंबातील व्यक्तींची संख्या, त्याची मालमत्ता,दायित्व, गंभीर आजारांमुळे किंवा अपघातामुळे मृत झाला असल्यास त्यासाठी करण्यात आलेला वैद्यकीय खर्च, कुटुंबातील मिळवत्या व्यक्ती इत्यादी बाबी विचारात घेणे अपेक्षित आहे .

८. उपरोक्त ४ (क) व्यतिरिक्त कोणत्याही अटी शिथिल करण्याची शक्ती शासनाकडे राहणार नाही .

वक्कवक्कवक्कवक्क

परिशिष्ट “ ब ”

शासकीय सेवेत असताना दिवंगत झालेल्या /वैद्यकीय कारणास्तव मुदतपूर्व सेवानिवृत्त झालेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या नातेवाईकांस अनुकंपा तत्त्वावर नेमणूक देतेवेळी भरावयाचे प्रपत्र .

भाग १

१. (अ) दिवंगत /वैद्यकीय कारणास्तव /अकाली सेवानिवृत्त कर्मचा-याचे नाव :
 (ब) कर्मचा-याचे पदनाम ... :
 (क) जन्म दिनांक . . :
 (ड) मृत्युचा /वैद्यकीय कारणासाठी अकाली सेवानिवृत्तीचा दिनांक :
 (इ) नियत वयोमानानुसार सेवानिवृत्तीचा दिनांक . . :
२. (अ) ज्या व्यक्तीस नियुक्ती द्यावयाची आहे त्या व्यक्तीचे नाव :
 (ब) त्याचे /तिचे कर्मचा-याशी नाते . . :
 (क) जन्म दिनांक . . :
 (ड) शैक्षणिक अर्हता . . :
 (इ) कुटुंबियांपैकी दुस-या कोणा कुटुंबियाला अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती दिली आहे काय ? :
३. स्थावर मालमत्तेच्या उत्पन्नासह पुढील योजनांनुसार मिळालेली एकूण रक्कम . :
 (अ) कुटुंब निवृत्तिवेतन . . :
 (ब) स्थावर मालमत्तेपासूनचे वा इतर मासिक उत्पन्न :
 (क) मृत्यु-नि-सेवानिवृत्ती उपदान . . :
 (ड) भविष्य निर्वाह निधीतील वचत . . :
 (इ) ठेव संलग्न विमा योजना . . :
 (फ) गट विमा योजना . . :
 (ग) आयुर्विम्याची रक्कम . . :
२. शासकीय कर्मचा-यांच्या कुटुंबातील सर्व व्यक्तींचा तपशिल (त्यापैकी कोणी नोकरी /व्यवसाय करित असल्यास त्यांचे मासिक उत्पन्न याबाबतची माहिती .)

अनुक्रमांक	नाव	शासकीय कर्मचा-याशी नाते व वय .	नोकरी /व्यवसाय करित असल्यास त्यांचे मासिक उत्पन्न .
१.	२.	३.	४.

१.

२.

३.

प्र ति ज्ञा प त्र

मी याद्वारे असे घोषित करतो/करते की, व नमूद केलेल्या वावी माझ्या समजुतीप्रमाणे ख-या आहेत. वरील बाबींपैकी एक बाब जर भविष्यात खोटी किंवा चुकीची आढळली तर माझी नियुक्ती समाप्त करण्यात यावी.

दिनांक . . .

उमेदवाराची सही .

श्री./श्रीमती . . . . . हे माझ्या परिचयाचे असून त्यांनी नमूद केलेल्या वावी ख-या आहेत.

दिनांक . . . . .

स्थायी शासकीय कर्मचा-याची सही, नाव व पत्ता .

वक्वक्व

भाग २ .

१. (अ) ज्याला नियुक्ती द्यावयाची आहे त्या उमेदवाराचे नाव . . . . .
(ब) त्याचे/तिचे शासकीय कर्मचा-याशी नाते . . . . .
(क) शैक्षणिक अर्हता, वय (जन्मतारीख) अनुभव (काही असल्यास)
(ड) ज्या पदावर नियुक्ती द्यावयाची आहे ते पद व कार्यालयाचे नाव .
२. उमेदवाराने अर्ज केल्याचा दिनांक . . . . .
३. विभाग प्रमुख/विभागाची शिफारस . . . . .
४. उमेदवाराचे प्रकरण सादर करण्यास उशीर झाला असल्यास त्याचा खुलासा . .

मी उमेदवाराने नमूद केलेल्या भाग-१ मधील वावी तपासल्या आहेत .

दिनांक :

आस्थापना अधिका-यांची सही,
नाव व पत्ता .

वक्वक्वक्वक्वक्व

“ क ” विवरणपत्र

शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग, क्र.अकंपा १०९३/२३३५/प्र.क्र.९०/९३/८ दिनांक २६.१०.९४ अन्वये प्रशासकीय विभागांना सादर करावयाचा सहामाही तपशील .

विभाग/कार्यालयाचे नाव . . . . .

अनुक्रमांक	मागील सहामाहीत प्रलंबित असलेल्या अर्जांची संख्या .	नवीन अर्जांची संख्या .	एकूण	नियुक्ती दिलेल्या अर्जांची संख्या .	नियुक्ती नाकारलेल्या अर्जांची संख्या .	एकूण प्रलंबित	शेरा
१.	२.	३.	४.	५.	६.	७.	८.

(टीप:- या शासन निर्णयात दिनांक २३.८.१९९६, च्या शासन निर्णयान्वये काही सुधारणा करण्यात आलेल्या आहेत.)

विवाम .

वक्वक्वक्वक्वक्व

**विषय:- शासकीय कर्मचा-यास/अधिका-यास कायमपणाच्या
फायद्याचे प्रमाणपत्र देण्याबाबत .**

सा . प्र . विभाग, परिपत्रक क्र . स्थाप्रप-१०९३/२६४०/प्र . क्र . ९८/९३/१३-व, दि . १६ . १२ . १९९५ .

- पहा:-** १) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . एसआरव्ही १०७५/दहा दिनांक १९ सप्टेंबर, १९७५ .
२) सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . स्थाप्रप १०८५/५८६/प्रक्र . ५५/तेरा-अ दिनांक २८ ऑगस्ट, १९८५ .

परिपत्रक:-शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र . एसआरव्ही १०७५/दहा, दिनांक १९ सप्टेंबर, १९७५ या अनुसार कायमपणाचे फायदे मिळण्यास पात्र होणा-या प्रत्येक अस्थायी शासकीय कर्मचा-याच्या बाबतीत त्या कर्मचा-याची नियुक्ती करण्यास सक्षम असणा-या अधिका-याने, तो कर्मचारी कायमपणाचे फायदे मिळण्यास पात्र होत आहे अशा आशयाचे प्रमाणपत्र देणे आवश्यक असते . अशी प्रमाणपत्रे देण्यात एकरूपता राखण्याच्या दृष्टीने ती उपरोक्त दिनांक २८ ऑगस्ट, १९८५ च्या परिपत्रकात विहित केलेल्या नमुन्यात नोंदवावीत असे आदेश देण्यात आले होते . शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, कायमपणाचे फायदे मिळण्यास पात्र असूनही केवळ तसे प्रमाणपत्र सेवापुस्तकात नोंदले न गेल्यामुळे कर्मचा-यांना सेवानिवृत्ती वेतनाचा लाभ मिळण्यास अवाजवी अडचणी येतात . ही बाब अतिशय गंभीर आहे .

२ . पात्र अस्थायी शासकीय कर्मचा-यांना कायमपणाचे फायदे देण्याची प्रमाणपत्रे वेळीच देण्याची आणि त्याची नोंद सेवापुस्तकामध्ये घेण्याची दक्षता नियुक्ती प्राधिका-यांनी घेणे आवश्यक आहे . एखादा कर्मचारी जर दिनांक १९ सप्टेंबर, १९७५ मधील शर्तीची पूर्तता करित असतानाही केवळ प्रशासकीय अडचणीमुळे त्याला स्थायीत्व प्रमाणपत्र देण्याचे आदेश विलंबाने काढण्यात आले तर त्याच्या परिणामी संबंधित कर्मचा-याला स्थायित्व प्रमाणपत्रामुळे मिळणा-या फायद्यापासून वंचित रहावे लागते . शासन आता असे आदेश देत आहे की, संबंधित कर्मचा-याला तो स्थायित्व प्रमाणपत्र मिळण्यास ज्या दिनांकापासून पात्र ठरेल त्या दिनांकापासून देण्यात यावे . एखादा कर्मचा-याच्या संबंधात स्थायित्व प्रमाणपत्र देण्याचा निर्णय जाणीवपूर्वक घेण्यात आला असेल तर त्याबाबतची नोंद वेळोवेळी संबंधित कर्मचा-याच्या सेवापुस्तकात घेण्यात यावी . म्हणजे स्थायित्व प्रमाणपत्र देण्याची कार्यवाही वेळोवेळी करण्यात आली होती परंतु ते न मिळण्यास संबंधित कर्मचारी अपात्र होता हे स्पष्ट होईल . तसेच ज्या प्रकरणांमध्ये प्रमाणपत्र देण्यापूर्वी पदोन्नती, बदली व सामावून घेण्याच्या कार्यवाहीमुळे नवीन पदावरील सेवा ३ वर्षे होत नसतील तरीही प्रमाणपत्र देण्यापूर्वी तो यापूर्वी काम करित असलेल्या कार्यालयाकडून दिनांक १९ सप्टेंबर १९७५ च्या परिपत्रकामधील ३ अटीची पूर्तता संबंधित कर्मचारी करित होता किंवा कसे याबाबतची माहिती मिळविणे आवश्यक राहिल . नियुक्ती प्राधिका-यांना प्रमाणपत्र देणे सोयीचे व्हावे म्हणून प्रमाणपत्राचा नमुना सोबत जोडण्यात आला आहे . कायमपणाच्या फायद्याचे प्रमाणपत्र योग्य त्या सक्षम प्राधिका-याच्या सहीने आणि सदर नमुन्यातच देण्यात येतील याची दक्षता घ्यावी . मंत्रालयीन विभागांनी त्यांचे नियंत्रणाखालील विभाग प्रमुखांना/कार्यालय प्रमुखांना सदर आदेश निदर्शनास आणून त्यांच्या कार्यालयांतील कर्मचा-यांना स्थायित्व प्रमाणपत्र देण्याच्या प्रकरणांचा आढावा प्रत्येक वर्षी घ्यावा व त्यासंबंधीचा अहवाल सामान्य प्रशासन विभागाकडे पाठवावा .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

रा . द . कासर,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

ककककक

शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. एसआरव्ही १०७५/दहा दिनांक १९ सप्टेंबर, १९७५ याच्या परिच्छेद ३ अनुसार स्थायित्व प्रमाणपत्र .

.....

याद्वारे प्रमाणित करण्यात येते की, सामान्य प्रशासन विभाग क्रमांक एसआरव्ही १०७५/दहा दिनांक १९ सप्टेंबर, १९७५ मध्ये विनिर्दिष्ट करण्यात आलेल्या सर्व शर्ती पुढील विवरणपत्रात नमूद करण्यात आलेल्या अस्थायी शासकीय कर्मचा-यांच्या बाबतीत पूर्ण झालेल्या आहेत आणि त्यानुसार ते कर्मचारी सर्व प्रयोजनार्थ त्या विवरणपत्रात त्यांच्या नावासमोर स्तंभ २ मध्ये नमूद केलेल्या पदांवरील स्तंभ ३ मध्ये नमूद केलेल्या दिनांकापासून स्थायी शासकीय कर्मचारी म्हणून समजले जाण्यास पात्र आहेत .

शासकीय कर्मचा-याचे नांव व त्याचे सध्याचे पदनाम .	ज्या पदावर स्तंभ क्र .१ मधील कर्मचा-यांस स्थायित्व प्रमाणपत्र देण्यात येते त्या पदाचे पदनाम .	कोणत्या दिनांकापासून
१ .	२ .	३ .

.....

दिनांक:

कार्यालयाचे नांव व पत्ता:

सक्षम प्राधिका-याची सही व पदनाम .

(टीप :- दि . १५ . ८ . ९९ चे परिपत्रकही पहावे)

वचनवचनवचनवचन

विषय :-परिविक्षाधीन अधिका-यांच्या विभागीय परीक्षा . .

सा . प्र . विभाग , परिपत्रक क्र . परीक्षा /१०९६ /१८ /सतरा दिनांक १० जानेवारी, १९९६ .

मंत्रालयीन विभाग/कार्यालये यांच्या आस्थापनेवरील काही सेवांमध्ये सरळ सेवेने नियुक्ती केलेल्या परिविक्षाधीन अधिका-यांना/कर्मचा-यांना त्या संवर्गासाठी विहित केलेली परीक्षा विशिष्ट कालावधीत व संधीत उत्तीर्ण होणे आवश्यक आहे . शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, जे अधिकारी त्या परीक्षा उत्तीर्ण होत नाहीत त्यांच्या सेवा संपुष्टात आणण्यात येतात . हे अधिकारी त्या परीक्षांना बसण्यासाठी अधिक संधी मिळाल्यात म्हणून एकतर शासनाकडे किंवा महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकरणाकडे अर्ज करतात त्यामुळे प्रकरणे बराच काळ प्रलंबित राहतात . महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकरणाने अशा एक प्रकरणी परिविक्षाधीन अधिका-यांना आवश्यक असलेली पुस्तके उपलब्ध करणे, प्रशिक्षणाची व्यवस्था करणे, आयोगाने घेतलेल्या विभागीय परीक्षांचे निकाल वेळेवर जाहीर करणे,निकाल जाहीर झाल्यावर पुढील परीक्षेची तारीख निश्चित करताना परिक्षार्थींना अभ्यास करण्यास पुरेसा वेळ मिळावा म्हणून दोन परीक्षांमध्ये किमान कालावधी निश्चित करावा व याबाबत सर्व विभागांसाठी एकरूप धोरण असावे असे सूचित केले आहे . त्यानुसार सर्व मंत्रालयीन विभागांना खालीलप्रमाणे सूचना देण्यात येत आहेत .

१) परिविक्षाधीन अधिका-यांनी त्यांच्यासाठी विहित केलेली परीक्षा विहित कालावधीत व संधीत उत्तीर्ण करणे आवश्यक आहे . विहित कालावधीत व संधीत उत्तीर्ण न झालेल्या उमेदवारांच्या बाबतीत नियमानुसार कार्यवाही तातडीने करण्यात यावी . त्यात परीक्षेचा निकाल लागल्यानंतर दिरंगाई होणार नाही याबाबत योग्य ती दक्षता घ्यावी .

२) परिविक्षाधीन अधिका-यांना प्रस्तूत परीक्षेसाठी विहित केलेले नियम व विषय यांचा अभ्यास करण्यासाठी ग्रंथालयामार्फत किंवा कार्यालयातून पुरेशा प्रमाणात पुस्तके उपलब्ध करून देण्यात यावीत तसेच अशा परीक्षांसाठी कार्यालयातर्फे अथवा अन्य माध्यमाद्वारे प्रशिक्षणाची सुविधा उपलब्ध करून देण्यात यावी .

३) अशा परीक्षांसंबंधी आयोजन करताना ते नियमानुसार वेळच्या वेळी केले जाईल याबाबत आवश्यक ती दक्षता घ्यावी . तसे करताना खालील मार्गदर्शक सूचनांचे अनुपालन करावे .

- अ) परीक्षा नियमानुसार परीक्षेसंबंधी सूचना सर्व अधिकारी/कर्मचारी यांना वेळेवर देण्यात याव्यात .
- ब) परीक्षा झाल्यानंतर त्यांचा निकाल वेळेवर घोषित करण्यात यावा . आवश्यक असल्यास यासाठी परीक्षा नियमातच यासंबंधी तरतूद करावी .
- क) अशा परीक्षा वर्षातून एका पेक्षा जास्त वेळा घेण्यात येत असल्यास परीक्षेचा निकाल जाहीर झाल्यानंतर किमान ४५ दिवसांच्या कालावधीनंतरच दुसरी परीक्षा ठेवण्यात यावी .

२ . मंत्रालयीन विभागांना विनंती करण्यात येते की, त्यांना वरील सूचनांचे पालन करण्यासंदर्भात परिविक्षाधीन अधिका-यांसाठी विहित केलेल्या परीक्षेच्या नियमांत समुचित बदल करण्याबाबत कार्यवाही करावी .

तसेच या सूचना त्यांच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखालील विभाग प्रमुखांच्या निदर्शनास आणून त्याची काटेकोर अंमलबजावणी केली जाईल याबाबत दक्षता घेण्याच्या सूचना त्यांना द्याव्यात .

य . मा . जोशी,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वक्कवक्कवक्क

**विषय :- महाराष्ट्र राज्यामध्ये अन्य राज्यातून स्थलांतरीत झालेल्या
अनुसूचित जमातीच्या व्यक्तींना जातीची प्रमाणपत्रे
देण्याबाबत .**

आदिवासी विकास विभाग, परिपत्रक क्र . एसटीसी-१०९५ / प्र . क्र . १६७ / का . १०, दि . २७ . ०२ . १९९६ .

- वाचा:-**
- १) गृह मंत्रालय, भारत सरकार, नवी दिल्ली यांचे पत्र क्र . वीसी १६०१४ / १ / ३२ / एससी अँड वीसीडी-१ दिनांक २२ . २ . १९८५ .
  - २) शासन निर्णय , आदिवासी विकास विभाग क्र . एसटीसी ११८७ / ८१ / २ / का १० दि . १८ . ०१ . १९८८ .
  - ३) शासन निर्णय , आदिवासी विकास विभाग क्र . एसटीसी ११९२ / १११ / का १०, दि . ८ . ७ . १९९३ .

परिपत्रक:- अॅक्शन कमिटी ऑन इश्यू ऑफ कास्ट सर्टिफिकेट टू शेड्यूल कास्टस् अँड शेड्यूल ट्राईब्स इन व स्टेट ऑफ महाराष्ट्र व इतर यांना सर्वोच्च न्यायालयात भारत सरकार विरुद्ध रिट पिटीशन (सी) क्रमांक ८९८/९० दाखल केले . ह्या याचिकेत “ अ ” राज्याशी संबंधित असलेला अनुसूचित जात व अनुसूचित जमातीचा व्यक्ती “ ब ” राज्यात स्थलांतरीत झाल्यावर त्या राज्यात सारखीच नामसादृश्य जात/जमात राज्य घटनेच्या हेतुतार्थ “ ब ” ह्या राज्याशी संबंधित अनुसूचित जाती/अनुसूचित जमाती म्हणून निर्देशित केली गेली असल्यास स्थलांतरित राज्यात अनुसूचित जाती/अनुसूचित जमाती करिता असलेले हक्क/सवलती करिता पात्र समजले जाईल काय हा प्रश्न याचिकेत उपस्थित केला होता . ह्या याचिकेवर दिनांक १८ . ७ . १९९४ रोजी सर्वोच्च न्यायालयाच्या घटनापिठाने जो निर्णय दिला आहे त्या निर्णयाच्या अनुषंगाने पुढीलप्रमाणे शासनाकडून निदेश देण्यात येत आहेत :-

विभाग .

(१) ज्या अनुसूचित जमातीच्या व्यक्ती इतर राज्यातून महाराष्ट्र राज्यात स्थलांतरित झाल्यास त्यांच्या मूळच्या राज्यात त्यांना जो अनुसूचित जमातीचा दर्जा प्राप्त झालेला आहे त्या दर्जाच्या आधारे फक्त मूळच्या राज्यात त्यांना अनुसूचित जमातीसाठी अनुज्ञेय असलेले फायदे/सवलती प्राप्त होणार नाहीत .

(२) एका राज्यातून दुस-या राज्यात नोकरी, शिक्षण वगैरेकरिता स्थलांतरित होणा-या अनुसूचित जमातीच्या व्यक्तींना ते ज्या राज्यात स्थलांतरित झाले असतील त्या राज्यात जातीची प्रमाणपत्रे मिळविण्यातील अडचण दूर करण्याकरिता केंद्र शासनाने त्यांच्या दिनांक २२.०२.१९८५ च्या अनुक्रमांक १ वर नमूद केलेल्या पत्रान्वये एका राज्यातून दुस-या राज्यात स्थलांतरित झालेल्या नाही त्यांच्या वडिलांना त्यांच्या मूळ राज्यातील सक्षम अधिका-याने दिलेल्या प्रमाणपत्राच्या आधारावर ज्या प्रकरणात मूळ राज्यामार्फत चौकशी करणे आवश्यक आहे अशी प्रकरणे वगळता, जातीची प्रमाणपत्रे द्यावीत अशा सूचना निर्गमित केल्या आहेत . स्थलांतरित जातीचे प्रमाणपत्र घेण्यासाठी त्यांना त्यांच्या मूळ राज्यात जावे लागू नये व ते ज्या राज्यात स्थलांतरित झाले आहेत त्या राज्यात त्यांना जातीचे प्रमाणपत्र मिळावे या उद्देशाने ही सवलत दिलेली आहे . या प्रमाणपत्राच्या आधारावर त्यांना त्यांच्या मूळ राज्यात जो दर्जा प्राप्त झालेला आहे व त्या जमातीसाठी ज्या सवलती देय होतात त्या सवलतीचा लाभ घेता येईल . तसेच केंद्र सरकारतर्फे देण्यात येणा-या सवलतीदेखील त्यांना देय ठरतील . परंतु महाराष्ट्र राज्यात स्थलांतरित झालेल्यांना महाराष्ट्र राज्यातील अनुसूचित जमातीच्या सवलती देय होणार नाहीत असे पुनः एकदा स्पष्ट करण्यात येत आहे .

(३) महाराष्ट्र राज्यात व अन्य राज्यात ज्या समान जाती/जमाती आढळून येतात अशा जाती /जमातीपैकी एखाद्या समान असलेल्या जातीचे/जमातीचे प्रमाणपत्र अन्य संबंधित राज्यातील सक्षम प्राधिका-याने दिलेले असल्यास त्या प्रमाणपत्र धारकास महाराष्ट्र राज्यातील अनुसूचित जमातीस अनुज्ञेय असलेले कोणतेही फायदे/सवलती मिळणार नाहीत .

२ . शालेय शिक्षण विभाग, उच्च व तंत्र शिक्षण व सेवायोजन विभाग, वैद्यकीय शिक्षण व औषध द्रव्ये विभाग व सामान्य प्रशासन विभाग यांनी वरील सूचना /निदेश त्यांच्या नियंत्रणाखालील शासकीय व निमशासकीय कार्यालयांच्या स्वतंत्ररित्या परिपत्रकाद्वारे निदर्शनास आणाव्यात .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

सुगंधा बने,
उप सचिव .

ककककककककक

विषय :- पदोन्नती

विभागीय चौकशीची कार्यवाही सुरु असताना शासकीय सेवकास दिलेल्या पदोन्नतीचे नियमन करण्याबाबत .

सा .प्र .विभाग निर्णय क्र . एसआरव्ही १०९५/प्र .क्र .२९/९५/बारा दिनांक २२ एप्रिल, १९९६ .

वाचा :- शासन परिपत्रक, सा .प्र .वि .क्र .एमआरव्ही १०९५/१०/२ .४ .१९७६ .

विभागीय चौकशी प्रलंबित असलेल्या अधिकारी/कर्मचारी ह्यांच्या पदोन्नतीसाठी विचार करताना काय कार्यपद्धती अवलंबिली जावी ह्या संबंधात सविस्तर सूचना उपरोक्त परिपत्रकान्वये विहित करण्यात आलेल्या आहेत . त्यानुसार,

(अ) विभागीय चौकशी प्रलंबित असतानाही, ज्येष्ठताक्रमानुसार विचार क्षेत्रात येणारे अधिकारी/कर्मचारी पदोन्नतीस पात्र असल्याचे निवडूक समितीस आढळल्यास अशा अधिकारी/कर्मचारी ह्यांना निवडसूचीत तात्पुरत्या स्वरूपात समावेश केला जातो व नंतर पदोन्नती आदेशित करण्यास सक्षम असणा-या अधिका-याने

अशा दोषारोपांचे स्वरूप लक्षात घेऊन त्यास चौकशीच्या निर्णयाची वाट न पाहता तात्पुरती पदोन्नती घ्यावयाची काय या बाबत जाणीवपूर्वक निर्णय घ्यावयाचा असतो .

- (ब) विभागीय चौकशी नंतर अधिकारी/कर्मचारी ह्यास दोष मुक्त ठरविल्यास ओघानेच त्याची तात्पुरती पदोन्नती नियमित केली जाते परंतू अधिकारी/कर्मचारी ह्यांचे विरुद्धचे आरोप सिद्ध होऊन त्यास काही शिक्षा झाली तर शिक्षेची अंमलबजावणी करण्याकरिता त्याची तात्पुरती पदोन्नती सुपुंष्टात येते .
- ह्या संबंदात शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, दिर्घकाळ चाललेल्या चौकशीच्या प्रक्रियेनंतर, अपचारी अधिकारी/कर्मचारी ह्यांस वेतनवाढ/वाढी रोखण्याची सौम्य शिक्षा झाल्यावर ही शिक्षा भोगण्यासाठी अधिकारी/कर्मचारी ह्यांस निम्नपदावर ठेवणे जाचक ठरते . म्हणून ह्या सर्व बाबींचा काळजीपूर्वक विचार करून शासन असे आदेश देत आहे की,
- १) विभागीय चौकशी प्रलंबित असतानाही जाणीवपूर्वक निर्णय घेऊन तात्पुरते पदोन्नत करण्यात आलेल्या अधिकारी/कर्मचारी ह्यास चौकशीनंतरच्या निर्णयानुसार वेतनवाढ/वाढी रोखण्याची सौम्य शिक्षा झाल्यास शिक्षा भोगण्यासाठी त्यास निम्नपदावर पदावनत करण्याची आवश्यकता नाही . वेतनवाढ /वाढी रोखण्याची शिक्षेची अंमलबजावणी पदोन्नतीच्या उच्च पदावरच करण्यात यावी मात्र त्यासाठी त्याची “ **उच्च पदावर शिक्षा भोगण्यास** ” तयारी असल्याची लेखी पूर्वसंमती घेण्यात यावी . जर त्याने लेखी संमती देण्याचे नाकारल्यास त्यास निम्न पदावर पदावनत करून त्या पदावर शिक्षेची अंमलबजावणी केली जावी व शिक्षेचा कालावधी पूर्ण होईपर्यन्त त्यास पदोन्नती दिली जावू नये .
- २) ज्या प्रकरणी पदोन्नती रोखण्याची शिक्षा देण्यात आली असेल अशा अपचारी अधिकारी/कर्मचारी ह्यास ताबोडतोव मूळ पदावर पदावनत करण्यात यावे .
- हे आदेश दिनांक १ जानेवारी १९९५ पासून अंमलात येतील .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

के . सी . श्रीवास्तव,
प्रधान सचिव (सेवा)

वववववववववव

विषय:- कुलवंतवाणी व वैश्यवाणी जातीचा इतर मागासवर्गात समावेश करण्याबाबत .

समाजकल्याण,सांस्कृतिक कार्य व क्रीडा विभाग,
निर्णय क्र .सीबी १४९६/प्र .क्र .३८/मावक-५, दिनांक २१ ऑगस्ट,१९९६ .

- वाचा:- १) निर्णय शिक्षण व समाजकल्याण विभाग क्र .सीबीसी १४६७/म दि .१३ .१० .६७ .
- २) निर्णय समाजकल्याण,सांस्कृतिक कार्य ,क्रीडा व पर्यटन विभाग क्र .सीबीसी-१४७० /६३११७/डे ५ दिनांक १२ .१० .७६ .
- ३) समाजकल्याण,सांस्कृतिक कार्य,क्रीडा व पर्यटन विभाग पत्र क्र .सीबीसी १४८९/६१८२/ (४०)/मावक ५ दिनांक २७ .४ .८९ व १८ .१० .८९ .

शासन निर्णय समाजकल्याण,सांस्कृतिक कार्य ,क्रीडा व पर्यटन विभाग क्र .सीबीसी-१४७०/६३११७/ का- ५ दिनांक १२ .१० .७६अन्वये काथार, काथार वाणी, कंठहार वाणी (लिंगायत वाणी व लाड वाणी सोडून) या जातीचा समावेश इतर मागासवर्गामध्ये करण्यात आला . त्यानंतर “ कुलवंतवाणी ” व “ वैश्यवाणी ” यांनासुद्धा

काथार, काथार वाणी, कंठहार वाणी प्रमाणेच जातीची प्रमाणपत्रे व सवलती मिळू शकतात असा खुलासा दिनांक २७.४.८९ च्या पत्र क्र.सीवीसी १४८९/६१८२/(४०)/मावक-५ अन्वये करण्यात आला. हा खुलासा दिनांक १९.१०.८९ च्या पत्रान्वये सर्व तालुका कार्यकारी दंडाधिकारी यांचे निदर्शनास आणला जावा म्हणून जिल्हा दंडाधिका-यांना कळविण्यात आले. जाती प्रमाणपत्र निर्गमित करणा-या अधिका-यां व्यतिरिक्त इतरांना हा खुलासा न केल्यामुळे त्या जातीच्या व्यक्तींना सेवेत प्रवेश करताना अडचणी उदभवत असल्याचे निदर्शनास आल्यामुळे कुलवंतवाणी व वैश्यवाणी या जातीचा समावेश दिनांक २७.४.८९ पासून केलेला आहे असे समजण्यात येवून त्या जातीची नोंद पुढीलप्रमाणे सुधारित स्वरूपात नमूद करण्यात येत आहे. असा निर्णय शासनाने घेतला आहे.

क्र.१९०- “ काथार, काथारवाणी, कंठहारवाणी, वैश्यवाणी, कुलवंतवाणी
(लिंगायत वाणी व लाडवाणी सोडून) ”

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

अवार सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वक्वक्वक्वक्वक्व

**विषय :- शासकीय सेवेत असताना दिवंगत, अकाली सेवानिवृत्त झालेल्या
कर्मचा-यांच्या नातेवाईकांस अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती देण्याबाबत .**

सा.प्र.वि. निर्णय क्र. अकंपा १०९५/प्र.क्र.३४ अ / आठ दिनांक २३ ऑगस्ट, १९९६ .

- वाचा: १) सा.प्र.वि.निर्णय क्र.अकंपा १०९२/१५९७/प्र.क्र.४४/आठ दि.१६.१०.९३ .
२) सा.प्र.वि.निर्णय क्र. अकंपा १०९३/२३३५/प्र.क्र.९०/९३/आठ दि.२६.१०.९४ .

शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग क्र. अकंपा १०९३/२३३५/प्र.क्र.९०/९३/ आठ ,दिनांक २६ ऑक्टोबर १९९४ च्या शासन निर्णयानुसार अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्तीची सुधारित योजना कायान्वित केली आहे. या योजनेमध्ये काही बदल करण्याबाबत विविध विभागांकडून आग्रह धरण्यात येत होता. त्यावर साकल्याने विचार करून सदर योजनेमध्ये पुढीलप्रमाणे बदल करण्यात येत आहेत:-

२. उपरोक्त शासन निर्णयातील परिशिष्ट “ अ ” मधील -

- (अ) नियम २ (ब) नुसार गट “ क/ ड ” मधील कर्मचा-यांच्या बाबतीत, त्यांच्या वयास अनुक्रमे किमान ५५ वर्षे /५७ वर्षे पूर्ण होण्यापूर्वी वैद्यकीय कारणास्तव सेवानिवृत्ती घ्यावी लागलेल्या कर्मचा-यांच्या नातेवाईकांसच या योजनेअंतर्गत लाभासाठी पात्र समजण्यात यावे. (शासन निर्णय दिनांक २८ मार्च २००१ अन्वये सदरची तरतुद वगळण्यात आली आहे. कृपया शासन निर्णय पहावा)
- (ब) नियम (अ) नुसार अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्तीसाठी पात्र नातेवाईकांमध्ये पुढील नातेवाईकांचा समावेश करण्यात यावा .
- (१) मृत शासकीय कर्मचा-याचा/वैद्यकीय कारणास्तव पात्र सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांचा मुलगा हयात नसेल व त्याच्या कुटुंबातील पात्र नातेवाईकांव्यतिरिक्त अन्य कोणीही अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्तीसाठी पात्र नसेल तर त्याची सून .

(२) केवळ अविवाहीत शासकीय कर्मचा-यांच्या बाबतीत त्यांच्यावर सर्वस्वी अवलंबून असणारा भाऊ किंवा अविवाहीत बहीण .

उपरोक्त योजनेतर्गत नियुक्ती देण्यापूर्वी संबंधितांकडून कुटुंबातील अन्य व्यक्तींचा सांभाळ करण्याबाबत प्रतिज्ञापत्र घेण्यात यावे .

३ . ज्या शासकीय कर्मचा-यांना वैयक्तिक कायदानुसार एकापेक्षा जास्त लग्न करण्यास प्रतिबंध नसेल अशा कर्मचा-यांच्या एकापेक्षा जास्त पत्नी हयात असल्यास, ज्या पत्नीला किंवा तिच्या मुलाला/अविवाहीत मुलीला अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती द्यायची आहे त्या व्यतिरिक्त अन्य पत्नीचे ना-हरकत प्रमाणपत्र घेणे आवश्यक आहे .

४ . गट “ क ” मधील पदांवर अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्तीसाठी पात्र असणा-या कर्मचा-याला पदाच्या उपलब्धतेअभावी गट “ ड ” मधील पदांवर नियुक्ती दिल्यास पद उपलब्ध होताच गट “ क ” मधील पदावर त्याला प्राधान्याने नियुक्ती देण्यात यावी . अशी नियुक्ती सरळसेवा नियुक्तीने भरण्यात येणा-या पदांवरील समजण्यात यावी . मात्र गट “ ड ” मधील पदावर अनुकंपा योजनेअन्वये नियुक्ती देण्याच्या आदेशात तसा स्पष्ट उल्लेख करण्यात यावा . तसे करण्यात आले असेल तरच गट “ क ” मधील पदावर नियुक्ती देता येईल .

५ . अनुकंपा तत्त्वावर लिपिक-टंकलेखक पदावर नियुक्ती देण्यात आलेल्या उमेदवारांना टंकलेखनाचे विहित वेगमर्यादेचे शासकीय वाणिज्य प्रमाणपत्र प्राप्त करून घेण्यास २ वर्षांची मुदत पुढील अटींच्या अधिनस्त देण्यात यावी .

(अ) विहित कालावधीत हे प्रमाणपत्र सादर न केल्यास नियुक्ती संपुष्टात आणण्यात येईल अशी अट नियुक्ती आदेशातच नमूद करण्यात यावी .

(ब) दिनांक १६ ऑक्टोबर १९९३ नंतर नियुक्त करण्यात आलेल्या कर्मचा-यांनाच ही सवलत अनुज्ञेय राहिल .

(क) दिनांक १६ ऑक्टोबर १९९३ च्या आदेशानुसार ज्या लिपिक टंकलेखकांच्या नियुक्त्या ११ महिन्यांत विहित टंकलेखन प्रमाणपत्र सादर न केल्याने संपुष्टात आणल्या गेल्या आहेत, त्यांनी आवश्यक प्रमाणपत्र प्राप्त केले असल्यास त्यांना पुनःनियुक्ती देण्यात यावी .

(ड) दिनांक १६ ऑक्टोबर १९९३ नंतर ज्या लिपिक टंकलेखकांनी टंकलेखनाचे प्रमाणपत्र ११ महिन्यांत प्राप्त केलेले नाही, तथापि त्यांच्या नियुक्त्या पुढे चालू ठेवण्यात आलेल्या आहेत अशा कर्मचा-यांनी टंकलेखनाचे विहित वेगमर्यादेचे शासकीय वाणिज्य प्रमाणपत्र नियुक्तीच्या दिनांकापासून २ वर्षांत प्राप्त करणे आवश्यक आहे . ज्यांच्या बाबतीत हा कालावधी यापूर्वीच संपुष्टात आला आहे त्यांच्या सेवा समाप्त करण्यात याव्यात .

(इ) कोणत्याही कारणास्तव दोन वर्षांपेक्षा अधिक मुदतवाढ अनुज्ञेय असणार नाही .हा कालावधी संपताच नियुक्ती संपुष्टात आणावी .

६ . मृत/वैद्यकीय कारणास्तव अकाली सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांच्या नातेवाईकाला अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्तीच्या योजनेची माहिती देण्याची जबाबदारी संबंधित आस्थापना अधिका-यांची राहिल . आस्थापना अधिका-याने अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्तीच्या योजनेची माहिती शासकीय कर्मचा-यांच्या मृत्युनंतर १५ दिवसांनंतर किंवा कुटुंब निवृत्तीवेतनाची कागदपत्रे पाठविताना शासकीय कर्मचा-यांच्या कुटुंबियांना त्वरीत उपलब्ध करून द्यावी . (सोबत नमुना माहितीसाठी)

७ . यापूर्वीची प्रकरणे पुर्वीच्या नियमानुसार निकालात काढण्यात आली आहेत अशा प्रकरणांची पुनःतपासणी या आदेशानुसार करण्याची आवश्यकता नाही . तथापि प्रलंबित प्रकरणे निकालात काढताना उपरोक्त तरतुदी विचारात घेऊन कार्यवाही करण्यात यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

य . मा . जोशी,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्तीच्या योजनेची वैशिष्ट्ये .

- १ . उद्देश . मृत शासकीय /वैद्यकीय कारणास्तव अकाली सेवानिवृत्त शासक्य कर्मचा-याच्या कुटुंबियांना त्वरीत आर्थिक आधार मिळणे .
- २ . पात्र नातेवाईक . . . . .
  - (अ) पती /पत्नी, मुलगा, अविवाहीत मुलगी .
  - (ब) अविवाहीत शासकीय कर्मचा-याच्या बाबतीत सर्वस्वी अवलंबून असणारा अविवाहीत भाऊ अथवा बहीण .
  - (क) मृत शासकीय कर्मचा-याचा मुलगा हयात नसेल तर त्याची सून .
- ३ . अर्ज करण्याची मुदत . . . . . मृत्युच्या /अकाली सेवानिवृत्तच्या दिनांकपासून ५ वर्षे .
- ४ . शैक्षणिक अर्हता . . . . .
  - (अ) त्या त्या पदाच्या सेवाप्रवेश नियमानुसार तथापि विधवेच्या बाबतीत गट “ ड ” मधील नियुक्ती करिता शिथिलक्षम .
  - (ब) लिपिक-टंकलेखक पदावरील नियुक्तीकरिता टंकलेखनाचे प्रमाणपत्र प्राप्त करून घेण्यास २ वर्षांची सवलत .
- ५ . अर्ज . . . . . शक्यतो विहित प्रपत्रात करणे .

(टीप :- दि. २८.३.२००१ चा निर्णय पहाणे)

वववववववववववव

Sub :- Appointment on Compassionate Ground to the relatives of the Govt. Employees who expired while in service or on premature retirement.

G.A.D.G.R.No.Comp.1095/PK/34-A/VIII dated 11th September,1996.

- Read :-** 1) GAD G.R.No.Comp.1093/2335/PK/90/93/VII dt/26.10.1994.
2) GAD G.R.No. Comp 1095/PK/34-A/VIII dt.23.8.1996.

Under Government Resolution of General administration Department No. Comp 1093/ 2335/PK/90/93/VIII dt. 26.10.1994, revised scheme has been enforced in respect of Appointments on Compassionate Ground. Following note has been added below Rule 5 (a) in Annexure of the said Government Resolution.

“ A minor heir in the family of the Government servant who died while in service or retired prematurely due to serious disease, should apply for appointment under this scheme within one year from the date of attaining the majority. ”

These orders will be effective from 1st March 1996.
By order in the name of the Governor of Maharashtra.

Y.M.Joshi,
Dy.Secr.,Govt.of Maharashtra.

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :- एकाकी पदाच्या आरक्षणाबाबत .

सामान्य प्रशासन विभाग,
परिपत्रक क्र .बीसीसी-१०९३/३१८७/प्र.क्र.१७१/९३/१६ व, दि.०२.११.१९९६ .

- पहा:-**
- १) परिपत्रक,सा.प्र.वि.क्र.बीसीसी १०७८/१८१०/२६३/१६ व दिनांक १.३.१९८९ .
  - २) परिपत्रक,सा.प्र.वि.क्र.बीसीसी १०८८/१८१०/२६३/१६ व दिनांक १५.९.१९८९ .
  - ३) परिपत्रक,सा.प्र.वि.क्र.बीसीसी १०९३/३१८७/प्र.क्र.१७१/९३/१६ व दि.१५.९.८९ .
  - ४) परिपत्रक,सा.प्र.वि.क्र.बीसीसी १०९३/३१८७/प्र.क्र.१७१/९३/१६ व दि.१२.०७.१९९६ .

परिपत्रक:-उपरोक्त समक्रमांकाच्या दिनांक २१ फेब्रुवारी १९९४ परिपत्रकान्वये “ फक्त एकच पद ( )” असलेल्या संवर्गात मुरुवातीच्या अथवा त्यापुढील भरती वर्षात भरती/बदली वाबतचे आरक्षण लागू होणार नाही . म्हणजेच हे आदेश निर्गमित केल्यानंतर ज्यांना एकाकी पदावर नेमणूक पदोन्नती दिली जाईल ती ज्येष्ठता व पात्रता या आधारे व तात्पुरत्या स्वरूपात असेल, तसेच अशा नियुक्त्या मुंबई उच्च न्यायालयाच्या औरंगाबाद खंडपीठाकडे दाखल केलेल्या याचिका क्र.३३८१/९१ च्या निर्णयाच्या अधीन राहून दिल्या जातील असे आदेश देण्यात आले होते .

२ . उपरोक्त याचिका क्र.३३८१/९१ ही मागे घेण्यात आली असल्याने एकाकी पदांवर नेमणूका करताना त्या औरंगाबाद खंडपीठाच्या क्र.३३८१/९१ च्या निर्णयाच्या अधीन राहून देण्याची आवश्यकता नाही . तसेच यापूर्वी ज्या नियुक्त्या सदर न्यायालयीन प्रकरणाच्या अधीन राहून तात्पुरत्या स्वरूपात करण्यात आल्या होत्या, त्या नियमित करण्याबाबत संबंधित अधिका-यांना आवश्यकते आदेश निर्गमित करण्याबाबत उपरोक्त दिनांक १२.७.९६ च्या परिपत्रकान्वये आदेश देण्यात आले आहेत .

३ . वरील प्रमाणे आदेश निर्गमित केल्यानंतरही काही कार्यालयांकडून एकाकी पदाला जादा आरक्षण राहिल किंवा कसे याबाबत या विभागाकडे विचारणा होत आहे . त्या संदर्भात असे स्पष्ट करण्यात येते की, *एकाकी पदाला भरती व बदलीबाबत आरक्षण लागू होत नाही . तसेच आरक्षण लागू होत नसल्याने अनुपेशाचा प्रश्न उद्भवत नाही . एकाकी पदावर नेमणूका देताना केवळ ज्येष्ठता व पात्रता विचारात घेण्यात याव्या .*

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :-सेवा प्रवेश नियम

पदोन्नतीसाठी पूर्वअट म्हणून निम्न संवर्गात किमान सेवेसंबंधीची अट . .

परिविक्षाधीन कालावधीतील सेवा अनुभवासाठी ग्राह्य धरण्याबाबतचे

आदेश मागे घेण्याबाबत .

सा.प्र.विभाग निर्णय क्र.एसआरव्ही १०९१/प्र.क्र.१/९१/१२ दिनांक १७.०२.१९९७ .

- पहा :-**
- १) सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . एसआरव्ही १०८८/१०९/बारा, दिनांक २५ ऑगस्ट १९८८ .
  - २) सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . एसआरव्ही १०८८/१०९/बारा दिनांक ३१ मे, १९८९ .
  - ३) सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . एसआरव्ही १०८८/१०९/प्र . क्र . १/८८/बारा दि . ४ . ९ . १९९० .
  - ४) मा . लोकसेवा आयोगाचे क्र . (अ)(७)/९८९/दोन दि . २५ . ०१ . ९४ व दि . २५ . ६ . ९६
  - ५) सा . प्र . विभाग निर्णय क्र . एसआरव्ही १०९१/प्र . क्र . १/९१/बारा दि . २३ मे, १९९४ .

शासन निर्णय :- परिविक्षाधीन कालावधीतील सेवा, पदोन्नतीसाठी निम्न संवर्गात पूर्वअट म्हणून अनुभवासाठी ग्राह्य न धरण्याबाबतचे वरील अनुक्रमांक (५) येथील आदेश मागे घेण्यात येत आहेत . त्यामुळे परिविक्षाधीन कालावधीतील सेवा पदोन्नतीसाठी आवश्यक असलेल्या अनुभवासाठी ग्राह्य धरण्यात यावी . मात्र परिविक्षा कालावधी समाप्त केल्याचे आदेश निर्गमित केल्याखेरीज संबंधित सेवकाचा वरच्या पदावरील पदोन्नतीसाठी विचार करू नये .

सदर आदेश मागे घेण्यात आल्यामुळे दिनांक २३ मे १९९४ ते आजतागायत ज्या कर्मचा-यांचा / अधिका-यांचा या आदेशामुळे पदोन्नतीसाठी विचार करण्यात येऊ शकला नाही अशी काही प्रकरणे असल्यास या कर्मचा-यांचा/अधिका-यांचा पदोन्नतीसाठी तातडीने विचार व्हावा व त्यांची पदोन्नत संवर्गात मूळ ज्येष्ठता कायम राखण्यात यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

य . मा . जोशी,
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :- प्रकल्पग्रस्त व्यक्ती व त्यांच्यावर अवलंबून असलेल्या व्यक्तींना नोकरीसाठी देण्यात येणारे प्रमाणपत्र प्रकल्पग्रस्त व्यक्तींवर अवलंबून असणा-या व्यक्तीत कायदेशीर दत्तक पुत्राचा सामावेश करण्याबाबत .

महसूल व वन विभाग, निर्णय क्र . आरपीए ४७९७/प्र . क्र . ४४ / १-१ दिनांक २० मार्च , १९९७ .

संदर्भ : सा . प्र . वि . निर्णय क्र . एईएम १०८०/३५/१६ दिनांक २१ . १ . १९८० .

महसूल व वन विभाग क्र . आरपीए ३६९३/प्र . क्र . १७८ / १ दिनांक १४ . ९ . १९९४ .

महसूल व वन विभाग क्र . आरपीए ३६०३/प्र . क्र . १७८ / १ दिनांक १५ . ५ . १९९५ .

महसूल व वन विभाग क्र . आरपीए ३६९५/प्र . क्र . १८३/१ दिनांक २२ . ५ . १९९६ .

शासनाच्या पुनर्वसन धोरणानुसार प्रकल्पग्रस्त व्यक्ती व त्यांच्यावर अवलंबून असणा-या व्यक्ती त्यांना शासकीय सेवा प्रवेशासाठी तारतम्य दाखवून नोकरीत पसंती याबाबत सवलत देण्यात आली असून “ प्रकल्पग्रस्त व्यक्तीवर अवलंबून असणा-या व्यक्ती ” या संज्ञेच्या व्याख्येत कायदेशीर दत्तक पुत्राचा समावेश करण्याबाबतचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता . कायदेशीर दत्तक विधान झाल्यावर “ दत्तक पुत्र ” व औरस पुत्र हे कायद्यान्वये सारखेच

विनाम .

ठरत असल्या कारणाने शासन आता असे आदेश देत आहे की, प्रकल्पग्रस्ताने मागणी केल्यास नोकरीसाठी ते देय असलेले प्रमाणपत्र कायदेशीर दत्तकपुत्राच्या नावे देण्यात यावे .

हे आदेश विधी व न्याय विभाग व सामान्य प्रशासन विभागाच्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

अवर सचिव, महसूल व वन विभाग
महाराष्ट्र शासन .

वक्वक्वक्वक्व

**विषय : सरळसेवा प्रवेश व पदोन्नतीसाठी सुधारित बिंदु नामावली
विहित करण्याबाबत .**

सा . प्र . वि . निर्णय क्र . वीसीसी १०९७ / प्र . क्र . २ / १७ / १६ व दि . २९ . ०३ . १९९७ .

- वाचा:- १) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . वीसीसी १०९४ / प्र . क्र . ६८ / १४ / १६ व, दि . २६ . ०७ . १९९५ .
२) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . वीसीसी १०९४ / ३६०९ / प्र . क्र . ५६ / १४ / १६ व, दि . १५ . ०९ . ९५ .
३) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . वीसीसी १०९४ / ३६०९ / प्र . क्र . ५६ / १४ / १६ व दि . १५ . ०२ . ९६ .

प्रस्तावना:- उपरोक्त दिनांक २६ जुलै १९९५ व दिनांक १५ सप्टेंबर १९९५ च्या शासन निर्णयान्वये विहित करण्यात आलेल्या २०० बिंदु व ५० बिंदु नामावल्या मागे घेण्यात येत असल्याची घोषणा दिनांक १९ डिसेंबर, १९९५ रोजी विधान परिषदेत झालेल्या चर्चेच्या वेळी शासनातर्फे करण्यात आली . त्या अनुषंगाने, उपरोक्त क्र . ३ येथील दिनांक १५ फेब्रुवारी १९९६ च्या शासन निर्णयान्वये, घोषणेच्या दिनांकापासून म्हणजेच दिनांक १९ डिसेंबर १९९५ पासून २०० बिंदु व ५० बिंदु नामावल्या मागे घेण्यात आल्या . मात्र दरम्यानच्या काळात कामकाजाची अडचण होऊ नये म्हणून तात्पुरती २०० बिंदु व ५० बिंदु नामावली विहित करण्यात आली . बिंदु नामावली सुधारित करण्याचा प्रश्न शासनाच्या काही काळ विचाराधीन होता .

शासन निर्णय: सरळसेवा प्रवेशासाठी व पदोन्नतीसाठी बिंदु नामावल्या सुधारित करण्याच्या प्रश्नासंदर्भात शासनाने, मा . उप मुख्यमंत्री यांच्या अध्यक्षतेखाली एक समिती गठित केली होती . या समितीने केलेल्या शिफारशीनुसार सरळसेवा प्रवेशासाठी सुधारित १०० बिंदु नामावली व पदोन्नतीसाठी सुधारित ५० बिंदु नामावली याद्वारे विहित करण्यात येत आहेत . सुधारित बिंदु नामावलीचा नमुना सोबत जोडला आहे .

२ . या निर्णयाच्या दिनांकापूर्वी ज्या प्रकरणी कार्यवाही पूर्ण झालेली आहे त्याचे पुनर्विलोकन करण्याची आवश्यकता नाही . मात्र यापुढे सरळसेवा भरती व पदोन्नती संदर्भात, सोबतची सुधारित बिंदु नामावली अनुसरण्यात यावी . विद्यमान बिंदु नामावली नुसार यापूर्वी ज्या क्रमांकापर्यन्तचे बिंदु वापरले आहेत, त्यापुढील बिंदु पासून सुधारित बिंदु नामावलीचा अवलंब करण्यात यावा . मात्र त्यापूर्वीचा अनुशेष असल्यास सरळ सेवा भरती/पदोन्नती प्रसंगी विचारात घेण्यात यावा . विमुक्त जाती/ भटक्या जमाती करिता सरळ सेवेसाठी “ अ ”, “ ब ”, “ क ” व “ ड ” या प्रवर्गातील आरक्षण अंतर्गत परिवर्तनीय (Internally Transferable) राहिल .

३ . मंत्रालयीन विभागांनी, सरळ सेवा भरती व पदोन्नतीच्या वेळी, या सुधारित बिंदु नामावलीचा अवलंब करावा . तसेच त्यांच्या नियंत्रणाखाली सर्व शासकीय कार्यालयांना, या संदर्भात उचित सूचना देण्यात याव्यात .

निमशासकीय सेवा, मंडळे, महामंडळे इत्यादीमध्ये हे आदेश लागू करण्यासंबंधी संबंधित मंत्रालयीन विभागांनी योग्य ते आदेश निर्गमित करावेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

रवि भू . बुध्दीराजा,
सचिव, (सेवा)

.....

सरळसेवा भरतीसाठी १०० बिंदु नामावली .

अनुक्रमांक	वर्ग	अनुक्रमांक	वर्ग
१ .	अनुसूचित जाती	२९ .	इतर मागासवर्ग
२ .	अनुसूचित जमाती	३० .	खुला
३ .	विमुक्त जाती (अ)	३१ .	भटक्या जमाती (क)
४ .	भटक्या जमाती (ब)	३२ .	खुला
५ .	इतर मागासवर्ग	३३ .	अनुसूचित जमाती
६ .	खुला	३४ .	खुला
७ .	भटक्या जमाती (क)	३५ .	इतर मागासवर्ग
८ .	खुला	३६ .	खुला
९ .	इतर मागासवर्ग	३७ .	अनुसूचित जाती
१० .	खुला	३८ .	खुला
११ .	भटक्या जमाती (ड)	३९ .	इतर मागासवर्ग .
१२ .	अनुसूचित जाती	४० .	खुला
१३ .	खुला	४१ .	विमुक्त जाती (अ)
१४ .	खुला	४२ .	खुला
१५ .	विशेष मागासवर्ग	४३ .	अनुसूचित जाती
१६ .	खुला	४४ .	खुला
१७ .	इतर मागासवर्ग	४५ .	इतर मागासवर्ग
१८ .	खुला	४६ .	खुला
१९ .	इतर मागासवर्ग	४७ .	भटक्या जमाती (ब)
२० .	खुला	४८ .	खुला
२१ .	अनुसूचित जाती	४९ .	इतर मागासवर्ग
२२ .	खुला	५० .	खुला
२३ .	अनुसूचित जमाती	५१ .	अनुसूचित जाती
२४ .	खुला	५२ .	खुला
२५ .	इतर मागासवर्ग	५३ .	अनुसूचित जमाती
२६ .	खुला	५४ .	खुला
२७ .	अनुसूचित जाती	५५ .	इतर मागासवर्ग

२८ .	खुला	५६ .	खुला
५७ .	भटक्या जमाती (क)	८१ .	अनुसूचित जाती
५८ .	खुला	८२ .	खुला
५९ .	इतर मागासवर्ग	८३ .	विमुक्त जाती (अ)
६० .	खुला	८४ .	खुला
६१ .	अनुसूचित जाती	८५ .	इतर मागासवर्ग
६२ .	खुला	८६ .	खुला
६३ .	अनुसूचित जमाती	८७ .	विशेष मागासवर्ग
६४ .	खुला	८८ .	खुला
६५ .	इतर मागासवर्ग	८९ .	इतर मागासवर्ग
६६ .	खुला	९० .	खुला
६७ .	अनुसूचित जाती	९१ .	अनुसूचित जाती
६८ .	खुला	९२ .	खुला
६९ .	इतर मागासवर्ग	९३ .	अनुसूचित जमाती
७० .	खुला	९४ .	खुला
७१ .	अनुसूचित जमाती	९५ .	इतर मागासवर्ग
७२ .	खुला	९६ .	खुला
७३ .	अनुसूचित जाती	९७ .	अनुसूचित जाती
७४ .	खुला	९८ .	खुला
७५ .	इतर मागासवर्ग	९९ .	भटक्या जमाती (ब/क)
७६ .	खुला	१०० .	खुला
७७ .	भटक्या जमाती (ड)		
७८ .	खुला		
७९ .	इतर मागासवर्ग		
८० .	खुला		

वर्गानुसार आरक्षित पदे

बिंदु

(१)	अनुसूचित जाती..... . .	(१३)	१ १२ २१ २७ ३७ ४३ ५१ ६१ ६७ ७३ ८१ ९१ ९७ .
(२)	अनुसूचित जमाती... .	(७)	२ २३ ३३ ५३ ६३ ७१ ९३ .
(३)	विमुक्त जाती (अ)...	(३)	३ ४१ ८३ .
(४)	भटक्या जमाती (ब)...	(२.५)	४ ४७ .
(५)	भटक्या जमाती (क)...	(३.५)	९९ (ब/क) ७ ३१ ५७ .
(६)	भटक्या जमाती (ड)...	(२)	११ ७७ .
(७)	विशेष मागासप्रवर्ग... .	(२)	१५ ८७
(८)	इतर मागासवर्ग... .	(१९)	५ ९ १७ १९ २५ २९ ३५ ३९ ४५ ४९ ५५ ५९ ६५ ६९ ७५ ७९ ८५ ८९ ९५ .

(९) सर्वसाधारण...

(४८)

६ ८ १० १३ १४ १६ १८ २० २२ २४
२६ २८ ३० ३२ ३४ ३६ ३८ ४० ४२
४४ ४६ ४८ ५० ५२ ५४ ५६ ५८ ६०
६२ ६४ ६६ ६८ ७० ७२ ७४ ७६
७८ ८० ८२ ८४ ८६ ८८ ९० ९२
९४ ९६ ९८ १००.

पदोन्नतीसाठी नमुनेवजा नामावली (५० बिंदु रोस्टर)

अनु .क्र.	वर्ग	अनु .क्र.	वर्ग
१.	अनुसूचित जाती	२६.	खुला
२.	खुला	२७.	खुला
३.	अनुसूचित जमाती	२८.	खुला
४.	खुला	२९.	अनुसूचित जाती
५.	विमुक्त जाती	३०.	खुला
६.	खुला	३१.	खुला
७.	विशेष मागास प्रवर्ग	३२.	खुला
८.	खुला	३३.	विमुक्त जाती भटक्या जमाती (अ/ब)
९.	अनुसूचित जाती	३४.	खुला
१०.	खुला	३५.	खुला
११.	खुला	३६.	खुला
१२.	खुला	३७.	अनुसूचित जमाती
१३.	अनुसूचित जमाती	३८.	खुला
१४.	खुला	३९.	खुला
१५.	खुला	४०.	खुला
१६.	खुला	४१.	अनुसूचित जाती
१७.	भटक्या जमाती (ब)	४२.	खुला
१८.	खुला	४३.	खुला
१९.	खुला	४४.	खुला
२०.	खुला	४५.	अनुसूचित जाती
२१.	अनुसूचित जाती	४६.	खुला
२२.	खुला	४७.	खुला
२३.	खुला	४८.	खुला
२४.	खुला	४९.	अनुसूचित जाती
२५.	अनुसूचित जमाती	५०.	खुला

अनुसूचित जाती	बिंदु क्रमांक	१, ९, २१, २९, ४१, ४५, ४९	=	७
अनुसूचित जमाती	बिंदु क्रमांक	३, १३, २५, ३७	=	४
विमुक्त जाती /भटक्या जमाती .	बिंदु क्रमांक	अ-५, ब-१७, अ/ब- ३३	=	३

विशेष मागासवर्ग ...	विंदु क्रमांक	७	=	१
खुले	विंदु क्रमांक	२, ४, ६, ८, १०, ११,	=	३५
		१२, १४, १५, १६, १८, १९, २०, २२, २३, २४,		
		२६, २७, २८, ३०, ३१, ३२, ३४, ३५, ३६, ३८,		
		३९, ४०, ४२, ४३, ४४, ४६, ४७, ४८, ५०.		

ववववववववववव

**विषय :-शासन सेवेतील मागासवर्गीय/अमागासवर्गीय कर्मचारी/अधिकारी
यांची पदोन्नत संवर्गात आपापसातील ज्येष्ठता विनियमित करण्याबाबत . .**

सा.प्र.विभाग, निर्णय क्र. एसआरव्ही १०९६/प्र.क्र.३२/९६/वारा दि.१९.०४.१९९७.

शासन निर्णय :-

शासन सेवेतील विविध संवर्गात/पदांवर नियमितरित्या नियुक्ती झालेल्या शासकीय सेवकांची ज्येष्ठता त्यांच्या त्या पदावरील/संवर्गातील किंवा सेवेतील अग्नंडित सेवाकालावधीवरून निश्चित केली जाते. मात्र या प्रयोजनार्थ अभावित नेमणूकीचा कालावधी वगळला जातो. म्हणजेच ज्या दिनांकापासून संबंधितांची नियमित नेमणूक झाली असेल त्या दिनांकापासून ज्येष्ठता निर्धारित केली जाते. केंद्र शासन विरुद्ध विरपालसिंह चौहान इत्यादी (केस नं. जेटी १९९५ (७)एससी २३१ दिनांक १०.१०.१९९५) प्रकरणी सर्वोच्च न्यायालयाचा निर्णय व केंद्र शासनाचे कार्मिक व प्रशिक्षण मंत्रालयाचे दिनांक ३० जानेवारी १९९७ चे आदेश विचारात घेऊन राज्य शासकीय सेवेतील कर्मचा-यांच्या बाबतीत ज्येष्ठता विनियमात योग्यत्या सुधारण करण्यासंबंधीचे आदेश सामान्य प्रशासन विभाग क्रमांक एसआरव्ही १०९६/प्र.क्र.३२/९६/वारा दिनांक २७.३.१९९७ रोजी निर्गमित करण्यात आले. तथापि केंद्र शासनाने त्याच्या दिनांक २१ मार्च १९९७ च्या कार्यालयीन जापना अन्वये त्यांच्या दिनांक ३० जानेवारी १९९७ च्या आदेशामध्ये काही सुधारणा केल्या. त्या लक्षात घेता वर नमूद केलेले शासनाचे दिनांक २७ मार्च १९९७ चे आदेश अधिक्रमित करून पुढीलप्रमाणे आदेश निर्गमित करण्यात येत आहेत.

अ) एखाद्या कर्मचारी/अधिका-याची आरक्षण विंदूनुसार त्या पदावर पदोन्नतीने नियुक्ती झाल्यानंतर त्या संवर्गात ज्येष्ठ असलेल्या खुल्या प्रवर्गातील कर्मचारी/अधिकारी पदोन्नती झाल्यास त्या संवर्गात तो मूळची ज्येष्ठता पुन्हा प्राप्त करील.

ब) दिनांक ३० जानेवारी १९९७ रोजी अस्तित्वात असलेल्या ज्येष्ठता यादीवरील (अ) नुसार सुधारित करण्याची आवश्यकता नाही. जी ज्येष्ठता यादी अस्तित्वात असेल त्या यादीनुसार त्या संवर्गात पुढील पदोन्नत्या करण्यात याव्यात. या यादीच्या आधारे मागासवर्गीय व्यक्तींना आरक्षण नियमानुसार वरच्या संवर्गात पदोन्नती दिली आणि त्यानंतर सर्वसाधारण प्रवर्गातील व्यक्तीला पदोन्नती दिली तर वरच्या पदोन्नती संवर्गात ज्येष्ठता निर्धारित करताना सर्वसाधारण प्रवर्गातील कर्मचारी/अधिकारी, मागासवर्गीय कर्मचा-यावर आपली मूळ ज्येष्ठता प्राप्त करील.

क) राज्य शासकीय सेवेतील वरच्या पदावर पदोन्नतीसाठी निम्न पदावर किमान सेवेची अट सेवा प्रवेश नियमात विहित करण्यात येते. वर(अ) येथे नमूद केल्यानुसार ज्येष्ठता निश्चित केल्यावर संबंधित कर्मचारी किमान सेवेची ही अट पूर्ण करित नसतील तर त्यांचा अनुभव कालावधी तो त्यास कनिष्ठ असलेल्या मागासवर्गीयांच्या दिनांकापासून धरण्यात यावा.

३. ज्येष्ठता निर्धारित करण्यासंबंधीचे वरील तत्व शासन सेवेतील सर्व गटातील सर्व स्तरांवरील पदोन्नतीच्या संदर्भात लागू राहिल.

४. हे आदेश दिनांक ३० जानेवारी १९९७ पासून अमलात येतील.

५. सामान्य प्रशासन विभाग क्र. एलआरव्ही १०७७/१२ दिनांक २१ जून १९८२ च्या अधिसूचने अन्वये विहित केलेल्या महाराष्ट्र नागरी सेवा (ज्येष्ठता विनिमय) नियम १९८२ मध्ये वरीलप्रमाणे आवश्यक सुधारणा करण्यात येत आहेत. त्या सुधारणा होईपर्यन्त या आदेशानुसार कार्यवाही करण्यात यावी.

वक्वक्वक्वक्व

**विषय : इतर मागासवर्गीय जातीमधील उन्नत आणि प्रगत व्यक्ती/गट (किमी लेअर)
वगळून आरक्षणाचे फायदे देण्याबाबत निकष निश्चित करण्याबाबत .**

समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य व क्रीडा विभाग निर्णय क्र. सीबीसी १०९४/प्र.क्र.८६/मावक ५
दिनांक ५ जून १९९७ .

वाचा :- निर्णय क्र. सीबीसी १०९४/प्र.क्र. ८६/मावक ५ दिनांक १६ जून १९९४ .

शासन निर्णय समाजकल्याण , सांस्कृतिक कार्य व क्रीडा विभाग क्र.सीबीसी १०९४/प्र.क्र.८६/मावक ५ दिनांक १६ जून १९९४ अन्वये महाराष्ट्र राज्यातील इतर मागासवर्ग , भटक्या जमातीतील धनगर व वंजारी व त्यांच्या तत्सम जाती या प्रवर्गातील उन्नत आणि प्रगत व्यक्ती/गट वगळून आरक्षणाचे फायदे देण्याबाबत निकष निश्चित करण्यात आले होते .

२. सार्वजनिक उपक्रम, विद्यापीठ, बँका, आयुर्विमा महामंडळ वगैरे मध्ये जे अधिकारी कार्यरत होते त्यांना उत्पन्नाचा निकष लागू केल्यामुळे त्यांच्या पाल्यांना आरक्षणाचा लाभ घेता येत होता . मात्र केंद्र व राज्य शासनाने जे वर्ग १ या श्रेणीतील अधिकारी , आईवडील दोन्हीही वर्ग २ या श्रेणीतील अधिकारी होते व जो अधिकारी सरळ सेवेने वर्ग २ या श्रेणीमध्ये होता व वयाच्या ४० व्या वर्षापूर्वी वर्ग १ श्रेणीमध्ये पदोन्नत झालेला होता . अशा अधिका-यांचे वार्षिक उत्पन्न मागील ३ वर्षांमध्ये रुपये १ लाखाच्या आंत असले तरी त्यांच्या पाल्यांना आरक्षणाचा लाभ घेता येत नव्हता . मात्र सार्वजनिक उपक्रम, विद्यापीठ वगैरेमध्ये जी पदे शासनातील पदांशी समतुल्य असताना देखील बँका व विद्यापीठ येथील अधिका-यांच्या पाल्यांना उत्पन्नाच्या निकषामुळे लाभ घेता येत होता व शासनातील अधिका-यांच्या पाल्यांना त्यांच्या पालकांचा दर्जा निश्चित केल्यामुळे वार्षिक उत्पन्न रुपये १ लाखाच्या आंत असताना देखील ते फायद्यापासून वंचित राहिलेले होते . ही विसंगती दूर करण्याच्या दृष्टीने सदरचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता .

३. आरक्षणाचा लाभ देताना मागील ३ वर्षांमध्ये दरवर्षी ज्यांचे वार्षिक उत्पन्न रुपये १ लाख किंवा त्यापेक्षा जास्त आहे अशा प्रकारचा निकष निश्चित केला होता . दर ३ वर्षांनी रुपयाचे मुल्य विचारात घेऊन त्यामध्ये बदल होऊ शकतो, याचा विचार करून उत्पन्नाच्या निकषाची मर्यादा बदलण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता .

शासन निर्णय: शासन निर्णय, समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य व क्रीडा विभाग क्र.सीबीसी १०९४/प्र.क्र.८६/मावक ५ दिनांक १५ जून १९९४ अन्वये केंद्र व राज्य शासनातील वर्ग १ व वर्ग २ च्या अधिका-यांना उत्पन्नाचा निकष न लावता त्यांचा केवळ दर्जा हा विचारात घेतला होता . त्यामुळे त्यांचे उत्पन्न रुपये १ लाखाच्या आंत असले तरी त्यांच्या पाल्यांना फायदा मिळत नव्हता . मात्र विद्यापीठ, बँका, सार्वजनिक उपक्रम येथे शासनातील पदांशी समकक्ष असलेल्या पदावर काम करित असलेल्यांच्या पाल्यांना मात्र तो फायदा घेता येत होता . ही विसंगती दूर करण्यात येत आहे व केंद्र शासनातील वर्ग १ , वर्ग २ ह्या श्रेणीतील अधिकारी यांना उत्पन्नाचा निकष लागू करण्यात येत आहे .

ज्या व्यक्तींचे उत्पन्न मागील ३ वर्षांमध्ये रुपये १ लाखाच्या आंत होते त्यांना आरक्षणाचा लाभ मिळत होता . ही मर्यादा दर ३ वर्षांनी बदलावयाची असल्यामुळे व आता ३ वर्षे पूर्ण झाली असल्याने **रुपये १ लाखावरून रुपये २ लाख अशी मर्यादा निश्चित करण्यात येत आहे . ज्यांचे उत्पन्न मागील ३ वर्षांमध्ये प्रत्येक वर्षी रुपये २ लाख किंवा त्यापेक्षा जास्त आहे अशांना आरक्षणाचा लाभ मिळणार नाही . रुपये २ लाख ही मर्यादा पुढील वर्षापर्यन्त अंमलात राहील .**

- ४ . महाराष्ट्र राज्यातील सवलती व फायदे घेतांना सदरहू उत्पन्नाच्या निकषाच्या आधारे उन्नत व प्रगत गटात मोडत नसल्यास जातीचा दाखला देण्यात यावा .
- ५ . दिनांक १६ जून १९९४ च्या शासन निर्णयान्वये निश्चित केलेले निकष रद्द करून सोबतच्या परिशिष्टात सुधारित स्वरूपात उन्नत व प्रगत व्यक्ती /गट ठरविण्याबाबत निकष निश्चित करण्यात आले आहेत .
- ६ . महाराष्ट्र राज्यामध्ये जी इतर मागासवर्ग, भटक्या जमातीतील धनगर व वंजारी व त्यांच्या तत्सम जाती यांची यादी घोषित केलेली आहे . त्या यादीतील व्यक्तींना महाराष्ट्रातील लाभ घेता येईल . उत्पन्नाचे निकष महाराष्ट्र राज्यातर्फे दिल्या जाणा-या सवलतींकरिता लागू आहेत .
- ७ . केंद्र शासनाचे आरक्षण विषयक फायदे घेतांना उन्नत व प्रगत व्यक्ती/गट याबाबतीतचे निकष केंद्राने लागू केले आहेत व केंद्र शासनाने महाराष्ट्राशी संबंधित जी इतर मागासवर्गीय यादी निश्चित केली आहे त्यांना लागू राहतील .
- ८ . सदरहू आदेश त्वरीत परिणामाने लागू करण्यात येत आहेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

स . नु . गावीत,
आर सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय:- शासकीय सेवेत असतांना दिवंगत/अकाली सेवानिवृत्त झालेल्या कर्मचा-यांच्या नातेवाईकास अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती देणे .

सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . अकंपा १०९७/प्र . क्र . ५०/९७/आठ दि . ४ ऑक्टोबर , १९९७ .

- वाचा:-**
- १) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . अकंपा १०९३/२३३५/प्र . क्र . ९०/९३/आठ दि . २६ . १० . १९९४ .
  - २) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . अकंपा १०९३/२३३५/प्र . क्र . ९०/९३/आठ दि . १२ मार्च १९९७ .
  - ३) सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . अकंपा १०९७/प्र . क्र . १९/९७/आठ दि . ७ जून , १९९७ .

शासन परिपत्रक:-शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्रमांक अकंपा १०९३/२३३५/प्र.क्र.९०/९३/आठ दि.१२ मार्च १९९७ नुसार बृहन्मुंबई वगळता प्रत्येक जिल्हातील विभाग/कार्यालयात अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्तीसाठी येणा-या सर्व अर्जांची ज्येष्ठतेच्या दिनांकानुसार यादी जिल्हाधिकारी कार्यालयाने ठेवावयाची आहे . शासन परिपत्रक सा . प्र . वि . क्र . अकंपा १०९७/प्र . क्र . १९/९७/आठ दिनांक ७ जून १९९७ च्या शासन परिपत्रकातील तरतूदीनुसार बृहन्मुंबईतील लोकसेवा आयोगाच्या कार्यक्षेत्रातील लिपिक-टंकलेखकांची अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्तीची एकत्रित यादी सामान्य प्रशासन विभाग कार्यासन १४ अ मध्ये ठेवावयाची आहे .

२ . अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्तीसाठी प्राप्त होणा-या अर्जांची प्राथमिक छाननी शासकीय कर्मचारी ज्या कार्यालयात/विभागात कार्यरत होता त्या कार्यालयाने /विभागाने करणे आवश्यक आहे . मात्र प्रतिनियुक्तीवरील शासकीय कर्मचारी /अधिकारी यांच्या बाबतीत अशी छाननी मूळ विभागाने करणे आवश्यक आहे . तथापि, असे निदर्शनास आले आहे की, संबंधित कार्यालय/विभाग अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्तीसाठी प्राप्त झालेल्या अर्जांची छाननी योग्य रितीने करित नाहीत व असे अर्ज जिल्हाधिकारी कार्यालय/सामान्य प्रशासन विभागाकडे पाठविण्याची कार्यवाही करतात . त्याबाबत योग्यती दक्षता घेणे आवश्यक आहे .

३ . अनुकंपा तत्त्वावर नोकरी देण्याबाबत शासनाने वेळोवेळी निर्गमित केलेले आदेश लक्षात घेऊन अनुकंपा कारणास्तव नोकरीसाठी प्राप्त झालेल्या अर्जांची तपासणी संबंधित आस्थापना अधिका-याने करावी . संबंधित उमेदवार

अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्तीसाठी पात्र ठरतो किंवा कसे याबाबत तपासणी करून केवळ नियुक्तीस पात्र अर्ज आपल्या शिफारशीसह आस्थापना अधिका-याने जिल्हाधिकारी कार्यालय/सामान्य प्रशासन विभाग यांचेकडे पाठवावेत .

४. शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग क्र.अकंपा १०९३/२३३५/प्र.क्र.१०/९३/आठ दिनांक २६ ऑक्टोबर १९९४ च्या शासन निर्णयाच्या परिशिष्ट “ अ ” मधील नियम ७(ब) मध्ये नमूद केलेल्या बाबीसंबंधी पूर्तता होत असल्याची काळजी असे अर्ज शिफारस करण्या-या अधिका-यांनी घ्यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

य . मा . जोशी,
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन .

***

**विषय :-सेवा पुस्तकाची दुसरी प्रत सर्व राज्य शासकीय
कर्मचा-यांना विनामुल्य देण्याबाबत .**

शासन परिपत्रक, वित्त विभाग क्र .सेवापु १०९७/प्र.क्र.१०/९७/सेवा ६ दिनांक ११.११.१९९७ .

पहा: शासन परिपत्रक क्र . सेवापु १०८७/४७४/सेवा ९ दिनांक २८ एप्रिल १९८७ .

सेवा पुस्तक किंवा सेवा पट (Service Rolls) अद्ययावत ठेवावे व त्याची दुसरी प्रत कर्मचा-यास द्यावी अशी तरतुद महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम १९८१ च्या नियम ३६ व ३७ मध्ये करण्यात आली आहे . परंतु व-याच कार्यालयांत सेवा पुस्तक /सेवा पटाची दुसरी प्रत कर्मचा-यास देण्यात येत नाही . असे शासनाच्या निदर्शनास आणण्यात आले आहे .

शासनाच्या असेही निदर्शनास आले आहे की, काही कार्यालयांकडून सेवा पुस्तकातील/सेवा पटातील नोंदी वेळीच घेतल्या जात नाहीत आणि त्यामुळे संबंधित कर्मचा-यांना त्यांच्या सेवानिवृत्तीनंतरचे नियमानुसार मिळणारे फायदे हे विहित कालावधीत मिळण्यास अडचणी येतात . म्हणून प्रत्येक कार्यालयाने कर्मचा-यांच्या मूळ सेवा पुस्तकात/सेवा पटात वेळच्या वेळी नोंदी घेऊन त्या प्रमाणित करणे आवश्यक आहे . जर सेवा पुस्तकात/सेवा पटात घेण्यात आलेली एखादी नोंद चुकीची असल्याचे निदर्शनास आल्यास, त्यात सुधारणा करण्याबाबतची कार्यवाही त्वरीत करण्यात यावी . तसेच मुंबई वित्तीय नियम १९५९ मधील नियम ५२ खालील परिशिष्ट १७ नुसार सेवा पुस्तक/सेवा पट हे प्रदीर्घ कालावधीपर्यंत जतन करून ठेवणे आवश्यक असल्याने ते सुस्थितीत ठेवण्याबाबतची वेळीच दक्षता घेण्यात यावी .

सेवा पुस्तकाची/सेवा पटाची दुसरी प्रत संबंधित कर्मचा-यांना पुरविणे, त्यातील नोंदी अद्ययावत करून देणे, तसेच मूळ सेवा पुस्तकातील /सेवा पटातील नोंदी वेळच्या वेळीच घेणे हे कालबद्ध काम असल्याने कार्यालय प्रमुखांनी त्या कामाबाबत नियोजनात्मक आखणी करून घ्यावी .

सर्व प्रशासकीय अधिकारी व पर्यवेक्षीय अधिकारी आणि संबंधित कर्मचारी यांनी त्यांच्या कार्यालयातील सेवाभिलेख सुस्थितीत ठेवण्यासाठी महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम १९८१ मधील नियम ३५ ते ४९ मधील तरतुदींचे यापुढे काटेकोरपणे पालन करावे . अशा प्रकारे जर कार्यवाही झाली नाही तर त्यासाठी संबंधित प्रशासकीय अधिकारी, तसेच पर्यवेक्षक अधिकारी यांना जबाबदार धरले जाईल व त्यांच्या विरुद्ध नियमाप्रमाणे शिस्तभंगाची कार्यवाही करण्यात येईल .

तसेच वरीलप्रमाणे विहित कार्यवाही होण्यासाठी मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांनी त्यांच्या अखत्यारीतील सर्व विभागीय कार्यालयांवर प्रशासकीय नियंत्रण ठेवावे . तसेच प्रत्येक नियुक्ती प्राधिका-याने त्याच्या अधिपत्याखालील

कर्मचा-यांना सेवा पुस्तकाची/सेवा पटाची दुसरी प्रत अजून दिली नसेल तर तशी ती त्यांना अद्ययावत करून विनामूल्य द्यावी . तसेच कर्मचा-याकडील ह्या दुस-या प्रती ठरावीक कालांतराने म्हणजेच प्रत्येक वर्षाच्या माहे फेब्रुवारी महिन्यात त्यांच्याकडून घ्याव्यात आणि मूळ सेवा पुस्तकातील नोंदीनुसार कर्मचा-यास अद्ययावत व सांक्षातिक करून परत द्याव्यात . सर्व प्रशासकीय विभागांनी/कार्यालयांनी या परिपत्रकाची प्रत कार्यालयातील सूचना फलकावर लावून वा अन्य मार्गाने सर्व कर्मचारी/अधिकारी यांच्या निदर्शनास आणावी .

वरील आदेशांची काटेकोरपणे पालन करण्यात यावे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने .

श . स . बसनाक,
शासनाचे अवर सचिव .

कवकवकवकवक

विषय :- इतर मागासवर्गीय /विशेष मागास प्रवर्गातील स्त्री अमागासवर्गीय व्यक्तीशी विवाह केल्यास घावयाच्या सवलती .

समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य व क्रीडा विभाग,
निर्णय क्र . सीबीसी १०९६/प्र . क्र . २७८/मावक ५ दि . १८ . ११ . १९९७

- वाचा :-** १) समाजकल्याण,सांस्कृतिक कार्य, क्रीडा व पर्यटन विभाग परिपत्रक क्र . सीबीसी १४७५/१९४५/मावक ५ दिनांक २७ जानेवारी १९८६ .
२)समाजकल्याण,सांस्कृतिक कार्य व क्रीडा विभाग शासन शुध्दीपत्रक क्र . सीबीसी १०९५/प्र . क्र . ४५/मावक ५ दिनांक २१ जून १९९६ .

इतर मागासवर्गीय महिलेने अमागासवर्गीय व्यक्ती वरोवर विवाह केल्यास तिच्या विवाहानंतर तिला विवाहापूर्वी मिळणा-या सवलती लागू कराव्यात किंवा कसे हा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . या बाबीचा विचार करून शासन आता असे आदेश देत आहे की, एखाद्या इतर मागासवर्गीय महिलेने अमागासवर्गीय व्यक्तीशी विवाह केल्यास ती स्त्री जन्मानेच इतर मागासवर्गीय असल्यामुळे तिला विवाहानंतरही ती ज्या इतर मागासवर्गीमध्ये होती त्या प्रवर्गासाठी लागू असलेल्या सर्व सवलती देय ठरतील .

सदर निर्णय विधी व न्याय विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक २३२३/सिव्हील/ए/११३५ दिनांक २ . ८ . ९७ अन्वये दिलेल्या सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने .

जे . पी . डांगे,
सचिव, महाराष्ट्र शासन .

कवकवकवकवक

विवा म .

विषय :- शासकीय सेवकांच्या नियतकालीक बदल्यांसंदर्भात धोरण .

सा . प्र . विभाग, परिपत्रक क्र . एसआरव्ही १०९७/प्र . क्र . २०/९७/बारा, दिनांक २७ . ११ . १९९७ .

- वाचा :- १) सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . टीआरएफ १०७७/बारा दिनांक २७ . ०९ . १९७७ .
२) सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . टीआरएफ १०८९/प्र . क्र . ८/बारा दिनांक २१ . ०४ . १९८९ .

शासकीय कर्मचा-यांच्या/अधिका-यांच्या नियतकालीक बदलीसंबंधीची मार्गदर्शक तत्वे शासन परिपत्रक सामान्य प्रशासन विभाग क्रमांक टीआरएफ १०७७/१२ दिनांक २७ . ०९ . १९७७ अन्वये विहित करण्यात आली आहेत .

२ . शासनाच्या बदलीसंदर्भात अस्तित्वात असलेल्या सध्याच्या धोरणाचा फेरविचार करून हे धोरण जास्तीत जास्त पारदर्शी व प्रशासकीय दृष्ट्या उपयुक्त ठरावे या उद्देशाने त्यात काही बदल करण्यासंबंधीचा प्रस्ताव विचाराधीन होता . या बाबतीत सर्वकष विचार करून बदल्यासंबंधीच्या सध्याच्या आदेशांचे अधिक्रमण करण्यात येत असून बदल्यांबाबत सुधारित धोरण अवलंबिण्याचा निर्णय घेण्यात आला आहे . शासनाचे बदलीसंबंधाचे सर्वसाधारण सुधारित धोरण हे खालीलप्रमाणे राहिल :-

- (१) राज्य शासनाच्या तसेच राज्य शासनांतर्गत असलेल्या निमशासकीय सेवकांच्या बदल्या सर्व साधारणतः वर्षातून एकदाच करण्यात याव्यात . अधिकारी/कर्मचा-यांच्या पाल्यांच्या शैक्षणिक गरजा लक्षात घेता, या बदल्या मे महिन्यातच करण्यात याव्यात, मात्र खालील प्रकरणी या सर्व साधारण धोरणास अपवाद करण्यात यावा .
  - (अ) सेवानिवृत्ती/पदोन्नती/राजीनामा इ . रिक्त होणा-या पदांवरील नियुक्त्या .
  - (ब) पती/पत्नी यांना एकत्रित ठेवण्याच्या धोरणानुसार असलेल्या बदल्या .
  - (क) जिथे अपवादात्मक परिस्थितीमुळे बदली करणे आवश्यक आहे अशी सक्षम अधिका-याची खात्री झाल्यास, मात्र तसे करताना तत्संबंधीची कारणे नमूद करण्यात यावीत .
- (२) प्रशासकीय कारणास्तव आवश्यक असलेल्या सर्वसाधारण बदल्या, संबंधित शासकीय सेवकाची त्या पदावरील सेवा किमान एक वर्ष इतकी झाल्याशिवाय करू नयेत . सर्वसाधारण एका पदावर ३ वर्षे व एकाच जिल्ह्यात ५ वर्षे होईपर्यन्त बदली करण्यात येऊ नये .
- (३) शासन स्तरावरील बदल्यांचे अधिकार संबंधित मंत्री व विभागाचे सचिव यांनी संयुक्तपणे वापरावेत .
- (४) वरील कार्यपद्धती राबविताना बदल्यासंबंधीच्या ज्या प्रकरणांत एकवाक्यता होणार नाही, अशा प्रकरणी मुख्यमंत्री, मुख्य सचिवांच्या सल्ल्याने अंतिम निर्णय घेतील .
- (५) बदल्यांचे प्राधिकार -
  - (अ) मा . मुख्यमंत्री- रुपये ३२००/- व त्यावरील वेतनश्रेणीत असलेल्या सर्व अधिका-यांचे तसेच अखिल भारतीय सेवेतील सर्व स्तरांवरील अधिका-यांचे प्रस्ताव मा . मुख्यमंत्री यांच्या मान्यतेसाठी सादर करणे आवश्यक राहिल .
  - (ब) मा . मंत्री- रुपये ३०००/- ते ४५००/- या वेतनश्रेणीतील अधिकारी (मा . मुख्यमंत्री ज्या विभागाचे प्रभारी मंत्री म्हणून काम पहात आहेत अशा विभागातील अधिका-यांच्या बाबतीत या वेतनश्रेणीतील प्रस्ताव मा . मुख्यमंत्री यांना सादर करण्यात यावेत .)
  - (क) प्रशासकीय विभाग - रुपये २२००/- ते रुपये ३७००/- या वेतनश्रेणीतील अधिकारी .

(ड) विभाग प्रमुख - रुपये २०००/- ते ३५००/- या गट- अ मधील कनिष्ठ वेतनश्रेणीतील पदे व गट- ब मधील सर्व पदे (रु . २०००-३५००, रु . २३७६-३५००) आणि गट- क व गट- ड मधील मुख्यालयातील पदे .

(इ) प्रादेशिक विभाग प्रमुख- गट- क मधील विवक्षित निर्देशित केली जातील अशी पदे तसेच गट- ड मधील पदे .

राजपत्रित गट—अ पदावरील बदलीसंदर्भातील शासन नियमावलीतील तरतुदीत यानुसार आवश्यकते बदल स्वतंत्रपणे करण्यात येतील .

बदल्या करण्यास सक्षम असलेल्या प्राधिका-यांनी त्यांना प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा पूर्ण वापर निःपक्षपातीपणे करावा .बदलीसंबंधात शासनाने विहित केलेल्या मुलभूत तत्वांशी विसंगत अशी कार्यवाही करणे, एखाद्या प्रकरणात अपरिहार्य ठरल्यास त्यासाठी योग्य त्या वरिष्ठांची संमती घ्यावी .

३ . कर्मचा-यांच्या / अधिका-यांच्या वारंवार बदल्या करण्यात येऊ नयेत .

४ . शासकीय सेवकाची बदली करण्यास सक्षम असलेल्या प्राधिका-यांनी दरवर्षी ऑक्टोबर महिन्यात ज्या शासकीय सेवकांची पुढील मे महिन्यात बदली करणे आवश्यक आहे , अशा शासकीय सेवकांची यादी करावी व अशा शासकीय सेवकांना त्यांच्या वैयक्तिक पसंतीची ३-४ ठिकाणे कळविण्याची सूचना द्यावी . आपली पसंती नमूद करण्यासाठी त्यांना डिसेंबर अखेरपर्यंत अवधी द्यावा . प्राप्त झालेल्या पसंतीचा खालीलप्रमाणे विचार करण्यात यावा .

(अ) नियतकालिक बदल्यासंबंधी निर्णय घेताना शासकीय सेवकांची कळविलेली पसंती विचारात घेतली जावी .

(ब) सक्षम प्राधिका-यांनी प्रशासकीय सोय व कर्मचा-यांची वैयक्तिक पसंती या दोन्ही बाबी विचारात घेऊन बदलीसंबंधी निर्णय घ्यावेत .

(क) महसूल विभागातील व पोलीस विभागातील अधिका-यांना स्वतःची किंवा कुटुंबियांची स्थावर मिल्कत असलेल्या ठिकाणी नेमणूका देऊ नयेत . असे स्वतंत्र आदेश आहेत . अशा अधिका-यांनी सदर आदेशांशी विसंगत अशी पसंती व्यक्त करू नये आणि त्यांनी ती व्यक्त केल्यास सक्षम प्राधिका-यांनी ती विचारात घेऊ नये .

(ड) नियतकालिक बदल्यांव्यतिरिक्त पदोन्नतीच्या वेळी किंवा अन्य अनपेक्षित प्रसंगीही बदली करण्याची आवश्यकता निर्माण होऊ शकते . अशा बदल्या करण्यापूर्वी सूद्धा संबंधित शासकीय सेवकाने नियमकालीक बदल्यांच्या संदर्भात तत्पूर्वी नमूद केलेली पसंती विचारात घेण्यात यावी .

५ . (अ) कोणत्याही बदलीपात्र राजपत्रित अधिका-यास ३ वर्षांपुढे त्याच ठिकाणी त्याच पदावर ठेवणे हे क्वचित (sparingly) आणि अपवादात्मक प्रकरणे (Exceptional Cases) असावे व ते संबंधित प्रशासकीय विभागांच्या पूर्व सहमतीने मान्य करण्यात यावे . हा कालावधी एक वर्षापर्यंत असावा . तशी परवानगी देत असताना ४ वर्षांचा अवधी शैक्षणिक वर्षांच्या मध्येच संपल्यामुळे किंवा इतर कारणासाठी पुन्हा त्याच पदावर मुदतवाढ द्यावयाची पाली येऊ नये . याची काळजी घेऊनच ३ वर्षांच्या पलीकडचा योग्य मुदतवाढीचा कालावधी ठरविण्यात यावा .केवळ खालील प्रकारच्या बदल्यासंदर्भात ३ वर्षांच्या कालावधीबाबत अपवाद करण्यात यावा .

(१) एकाच जिल्ह्यात ३ वर्षे सेवा करून बदलीयोग्य झालेल्या अधिकारी जर पुढील ७-८ महिन्यांत सेवानिवृत्त होणार असेल व त्याला त्याच जिल्ह्यात ठेवणे आवश्यक असेल तर,

(२) एखाद्या पदाचे काम हे विशेष स्वरूपाचे आहे आणि त्या पदावर असलेल्या व्यक्तिकडे त्या कामासंबंधीचे विशेष ज्ञान असेल तर,

(३) ज्या प्रकल्प कामामध्ये अधिकारी काम करीत आहे , त्या प्रकल्पाचे काम अंतिम टप्प्यापर्यंत पोहोचले असेल तर, अशा प्रस्तावास बदलीस सक्षम असलेल्या अधिका-यांच्या एक टप्पा वरच्या अधिका-यांची पूर्व सहमती प्राप्त करून घेण्यात यावी .

(ब) कुठल्याही अधिका-यास ४ वर्षांच्या पुढे एकाच पदावर ठेवण्यात येऊ नये . तसे करावयाचे झाल्यास, त्यास मा . मुख्यमंत्र्यांची पूर्वअनुमती अनिवार्य आहे . विभागांनी असे प्रस्ताव किमान ४ महिने आधी प्रशासकीय विभागाकडे संपूर्ण समर्थनासह पाठवावेत .

काही विशिष्ट प्रकरणात विशेष कारणासाठी अधिका-यांची ३ वर्षापेक्षा कमी कालावधीनंतर बदली करणे आवश्यक असल्यास शक्यतो त्याला पूर्वीच्या (म्हणजे ज्या ठिकाणाहून विहित कालावधी पूर्ण झाल्यामुळे बदली केली होती) त्या ठिकाणी पुन्हा नेमणूक देण्यात येऊ नये . अशा अधिका-यास काही अपरिहार्य कारणासाठी पूर्वीच्याच ठिकाणी नेमणूक देणे आवश्यक असल्यास अशी नेमणूक निदान एक वर्षापर्यन्त तरी दिली जाणार नाही याची दक्षता सक्षम प्राधिका-यांनी घ्यावी .

६ . गट- क मधील कर्मचा-यांच्या बदलीकरिता किमान सेवा कालावधी गट-क (वर्ग ३) च्या अराजपत्रित कर्मचा-यांना एकाच ठिकाणी एकाच पदावर ५ वर्षापेक्षा जास्त काळ ठेवण्यात येऊ नये व ५ वर्षांनंतर त्यांचा कार्यभार बदलण्यात यावा . मात्र कोणत्याही गट-क च्या कर्मचा-यास एकाच ठिकाणी १० वर्षापेक्षा जास्त काळ ठेवण्यात येऊ नये . १० वर्षांनंतर अशा कर्मचा-यांची शक्यतो त्याच जिल्ह्यात परंतु अन्यत्र बदली करावी .

गट -क मधील कर्मचा-यांच्या बाबतीत, बदलीकरिता ५ वर्षांची कालमर्यादा संवेदनशील पदाकरिता जास्त वाटत असल्यास संबंधित मंत्रालयीन विभागांनी यादी करावी व सदरहू कालमर्यादपेक्षा कमी कालावधी बदली करिता विहित करावा . तसे करताना सामान्य प्रशासन विभागाच्या सहमतीने हा कालावधी निश्चित करावा .

७ . एकाच विभागातील अधिकारी/कर्मचारी यांच्या मोठ्या प्रमाणात बदल्या केल्यास, त्याचा शासनाच्या दैनंदिन कामकाजावर विपरीत परिणाम होतो . त्यामुळे सर्वसाधारणपणे एका वर्षात राजपत्रित संवर्गातील बदलीपात्र अधिका-यांपैकी ३० ते ३५ टक्के पर्यन्त अधिका-यांची बदली करण्यात यावी . अराजपत्रित गट-क संवर्गातील कर्मचा-यांच्या बाबतीत असे प्रमाण २० टक्के पर्यन्त असावे . याबाबत दक्षता घेण्यात यावी .

८ . सर्वसाधारणपणे गट - ड मधील कर्मचा-यांचे काम समाधानकारक असेल, अशा कर्मचा-यास शक्यतो त्याच ठिकाणी ठेवण्यात यावे . तथापि, विशेष कारणास्तव अशा कर्मचा-यांची एका ठिकाणाहून दुस-या ठिकाणी बदली करणे सक्षम प्राधिका-यास आवश्यक वाटत असेल, तरच संबंधित कर्मचा-यांची बदली करण्यात यावी .

९ . प्रत्येक विभागात काही विशेष पदे अथवा संवर्ग आहेत . खाल्यातील किंवा विभागातील प्रत्येक व्यक्तीस प्रत्येक विशेष गटात काम करण्याची शक्यतो संधी मिळावी त्यासाठी संबंधितांनी आळीपाळीने विशेष गटात बदलीने नेमणूक करावी .

१० . पती-पत्नी यांची बदली- जेव्हा पती व पत्नी या दोघांची बदली करावयाची असेल, तेव्हा ती एकाच ठिकाणी करण्यात यावी . मात्र खालील प्रकरणी सहानुभूती व गुणात्मक विचार करून वरिष्ठ अधिका-यांच्या सहमतीने विचार करण्यात यावा .

(अ) पती व पत्नी यांना पदाअभावी एकाच ठिकाणी ठेवता येणे शक्य नसेल,

(ब) जेव्हा दोघापैकी एक कर्मचारी बदलीपात्र नसेल,

(क) अन्य काही कारणामुळे पती अथवा पत्नी यांची बदली सर्वथा टाळता येणे शक्य नसेल,

११ . मतीमंद मुलांच्या पालकांची बदली - मतीमंद व्यक्तीच्या/मुलांच्या पालकांनी मतीमंद पाल्यांच्या औषधोपचारासाठी, शिक्षणासाठी विशिष्ट स्थानी बदली मिळण्याची विनंती केल्यास, त्याचा सहानुभूतिपूर्वक विचार करण्यात यावा व रिक्त पदे उपलब्ध असल्यास बदली करण्यात यावी . अशी बदली करताना खालील बाबी विचारात घेण्यात याव्यात .

(१) ज्या अधिकारी/कर्मचा-यांनी बदलीची विनंती केली आहे त्यांचा पाल्य मतीमंद असल्याचे व्यावसायिक वैद्यकीय अधिका-यांचे प्रमाणपत्र सादर केलेले असावे .

- (२) एकच विभागांतर्गत बदली होत असल्यास, ज्येष्ठता अबाधित ठेवण्यात यावी . सदरहू सवलत देण्याचे अधिकार संबंधित प्रशासकीय विभागांना असतील व त्यांनी अशी प्रकरणे प्रशासकीय गरजा लक्षात घेऊन तपासावीत .
- १२ . जिल्हा परिषद आस्थापनेवरील अधिकारी/कर्मचारी यांची बदली-
- (अ) जिल्हा परिषदेमध्ये नेमणूक करित असताना त्या त्या विभागाच्या संवर्गातील गट-अ व गट-ब संवर्गात सरळ सेवेने नेमणूका करण्यात आलेल्या व परिवीक्षाधीन कालावधी समाधानकारकरित्या पूर्ण केलेल्या अधिका-यांच्या नेमणूका करण्यात याव्यात व त्यांनी पदोन्नतीपूर्वी ३ वर्षे जिल्हा परिषदेत काम करावे .
- (ब) प्रशासकीय विभागांनी त्यांच्या अखत्यारीतील अधिका-यांच्या जिल्हा परिषदेमध्ये नेमणूका केल्यानंतर अशा अधिका-यांच्या बदल्या शक्यतो ३ वर्षांपर्यन्त करू नयेत . मात्र बदली करण्याची आवश्यकता असेल तर ती बदली संबंधित जिल्हा परिषदेच्या मुख्य कार्यकारी अधिका-यांशी विचारविनिमय करून करावी .
- (क) मुख्य कार्यकारी अधिका-यांना त्यांच्या जिल्हा परिषदेमध्ये कार्यरत असलेल्या विविध प्रशासकीय विभागाच्या संवर्गातील अधिका-यांच्या बदल्या विहित कालावधीपूर्वी काही प्रशासकीय कारणास्तव करावयाच्या असल्यास, अशा बदल्या संबंधित प्रशासकीय विभागाचे मत घेऊन कराव्यात .
- १३ . वर नमूद केलेल्या सूचनांखेरीज विभागीय गरजा लक्षात घेऊन अन्य विभागांनी पूरक सूचना निर्गमित केल्या असल्यास व त्यावरील तरतुदींशी विसंगत नसल्यास कार्यान्वीत राहतील .
- १४ . शासनाच्या सुधारित बदली धोरणाची अंमलबजावणी करण्याची संपूर्ण जबाबदारी ही विभागांच्या प्रशासकीय सचिवांची असेल . ज्या प्रकरणी शासनाच्या प्रचलित धोरणाशी सुसंगत नसेल, अशी बदली करण्याचे प्रस्तावित केले असल्यास त्यास मुख्यमंत्री स्तरावर मान्यता घेतल्यानंतरच ती बदली करण्यात यावी . मुख्यमंत्र्यांची अशा प्रस्तावास मान्यता असल्याखेरीज केलेल्या बदल्यांचे उत्तरदायित्व संबंधित सचिवांवर असेल .
- १५ . बदली धोरणासंबंधाचे हे आदेश राज्य सेवेतील अधिकारी/कर्मचारी तसेच जिल्हा परिषदा /महानगरपालिका /नगरपालिका/नगरपरिषदा/निम-शासकीय कार्यालये/मंडळे व शासकीय अंगीकृत व्यवसाय या सर्वांना लागू राहतील .
- महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

रवि भू . बुध्दिराजा,
प्रधान सचिव (सेवा)

(टीप: याच संदर्भात महाराष्ट्र शासनाचा २००४ चा अध्यादेश पहावा .)

वक्वक्वक्वक्वक्वक्व

**विषय :- शासकीय सेवेचा राजीनामा स्विकारण्यासंबंधातील
सर्वसाधारण मार्गदर्शक सूचना .**

सा . प्र . विभाग, परिपत्रक क्र . एसआरव्ही १०९२/१०३३/प्र.क्र.३३/९२/८ दिनांक ०२ . १२ . १९९७ .

- वाचा: १) सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . एसआरव्ही/१०७७/१२ दिनांक २० मे १९७७ .
२) सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . एसआरव्ही/११८०/१०२९/सीएन ७७/८०/८ दि . ११ . ६ . ८० .

शासकीय अधिका-यांच्या/कर्मचा-यांच्या शासकीय सेवेच्या राजीनाम्याचा अर्ज सक्षम प्राधिका-याकडे प्राप्त झाल्यानंतर तो स्विकारण्याच्या शर्ती व अवलंबावयाची कार्यपद्धती या संदर्भात शासनाने वेळोवेळी आदेश निर्गमित केलेले आहेत . तरी देखील काही शासकीय कार्यालयाकडून राजीनामा स्वीकृतीच्या विहित शर्ती व अवलंबावयाच्या

कार्यपद्धतीचा अनुपालन योग्यरितीने होत नसल्याचे व परिणामतः राजीनामा स्वीकृतीचे त्रुटीपूर्ण/सदोष आदेश निर्गमित केले जात असल्याचे शासनाच्या निदर्शनास आले आहे. अर्ज संबंधितांकडून प्राप्त झाल्यानंतर सक्षम प्राधिका-याने विहित मुदतीत राजीनामा स्विकारल्याचे आदेश त्यास लेखी स्वरूपात न कळविल्यामुळे संबंधित शासकीय अधिका-याने/कर्मचा-याने दीर्घ कालावधीनंतरही राजीनामा मागे घेण्याची विनंती केल्यास त्याची विनंती मान्य करावी किंवा कसे असा प्रश्न सक्षम प्राधिका-याकडे उपस्थित होतो तेव्हा राजीनामा स्विकारण्याची कार्यपद्धती निर्दोष असावी म्हणून याबाबत सध्या अस्तित्वात असलेल्या सर्व आदेशांचे अधिक्रमण करून शासन आता पुढील प्रमाणे सुधारित आदेश देत आहे.

२. (अ) शासकीय अधिका-यांच्या/कर्मचा-यांच्या राजीनामा स्विकारण्यासंबंधातील सर्वसाधारण सूचना -

- १) शासकीय अधिका-याने/कर्मचा-याने आपल्या पदाचा राजीनामा सक्षम प्राधिका-याला उद्देशून योग्य मार्गाने सादर करावा व तो दिल्याची पोच पावती घ्यावी .
- २) राजीनामा अर्ज स्पष्ट व विनाशर्त असावा . त्यात कुठल्याही अटी, शर्तीचा समावेश असल्यास, त्या दुर्लक्षित समजण्यात येतील .
- ३) सक्षम प्राधिका-याने राजीनाम्याच्या अर्जामध्ये संबंधित अधिका-याचा/कर्मचा-याचा राजीनामा देण्याचा हेतू स्पष्ट झाला आहे याची खातरजमा करावी .
- ४) राजीनामा स्विकारण्यास सक्षम असणा-या प्राधिका-याने राजीनामा अर्जावर प्राधान्याने कार्यवाही करून, राजीनामा स्वीकृती/अस्वीकृतीबाबतचा अंतिम निर्णय संबंधित शासकीय अधिका-याला /कर्मचा-याला त्याने राजीनामा सादर केल्याच्या दिनांकापासून एक महिन्याचा अवधी पूर्ण होण्याच्या आत कळवावा . सदरहू कालमर्यादेचे काटेकोरपणे पालन करण्याची जबाबदारी राजीनामा स्विकारण्यास सक्षम प्राधिका-याची राहिल .
राजीनामा स्विकारण्यास सक्षम असणा-या प्राधिका-याने राजीनामा स्वीकृती/अस्वीकृतीबाबतच्या अंतिम निर्णयासंबंधात संबंधित शासकीय कर्मचा-याला/अधिका-याला त्याचा राजीनाम्याबाबतचा अर्ज प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून एक महिन्याच्या आत काहीही कळविले नसेल तर अशा प्रकरणी उपरोल्लेखित एक महिन्याचा कालावधी पूर्ण झाल्यानंतर संबंधित शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांचा राजीनामा सक्षम प्राधिका-याने स्विकारला आहे असे समजण्यात येईल .
- ५) स्थायी/अस्थायी शासकीय अधिका-यास/कर्मचा-यास त्याच्या पदाचा राजीनामा देण्यासंबंधी एक महिन्याची पूर्वसूचना देण्याबाबतची किंवा पूर्वसूचनेऐवजी त्यांचेकडून एक महिन्याचे वेतन वसूल करण्यासंबंधी अट नियुक्ती आदेशातच घालण्यात यावी . तथापि, हा कालावधी ३० दिवसांपेक्षा कमी करावयाचा असल्यास तशी कार्यवाही का करण्यात येत आहे याबाबतच्या कारणांचा अंतर्भाव सक्षम नियुक्ती प्राधिका-यांनी राजीनामा स्वीकृतीच्या आदेशात करणे आवश्यक राहिल .
- ६) बंधपत्र किंवा शपथ पत्राप्रमाणे जेथे विशिष्ट कालावधीची पूर्वसूचना देणे अपेक्षित आहे , ती प्रकरणे वगळता एक महिन्याच्या पूर्वसूचनेऐवजी जे वेतन वसूल करणे आवश्यक आहे, ते वेतन म्हणजे संबंधित शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांचे मूळ वेतन असेल .
- ७) राजीनामा स्विकारण्यापूर्वी कराराच्या किंवा बंधपत्राच्या अटी विचारात घेण्यात याव्यात . तसेच करारानुसार राजीनामा स्वीकृतीसंदर्भात पूर्वसूचना देण्यासाठी विहित करण्यात आलेला कालावधी १ महिन्यापेक्षा जास्त असेल तर सदरहू कालावधी समाप्त होईपर्यन्त राजीनामा स्विकारण्याचा निर्णय रोकवून ठेवण्यात यावा व तसे संबंधित अधिका-याला/कर्मचा-याला एक महिन्याची मुदत संपण्यापूर्वी कळविण्यात यावे .
- ८) अनधिकृतरीत्या गैरहजर असलेल्या शासकीय अधिका-याने/कर्मचा-याने राजीनामा दिल्यास, अनधिकृत गैरहजेरीच्या दिनांकापासून ते राजीनामा स्वीकृतीच्या दिनांकापर्यन्तचा कालावधी सक्षम

विवाच .

प्राधिकारी “ अनधिकृत गैरहजेरी ” म्हणून ठरवू शकेल किंवा अनधिकृत संबंधात शिस्तभंगाची कारवाई करू शकेल .

- ९) शासकीय अधिका-याचा /कर्मचा-याचा राजीनामा प्राप्त झाल्यानंतर त्याच्याविरुद्ध विभागीय चौकशी प्रस्तावित अथवा प्रलंबित असल्यास तसेच त्याच्याकडून शासनास काही येणे असल्यास तत्संबंधीचा सविस्तर तपशील संबंधित कार्यालयाच्या आस्थापना अधिका-याने राजीनामापत्र स्वीकृतीसाठी सक्षम प्राधिका-याकडे पाठविताना द्यावा . अशा अधिका-याच्या/कर्मचा-याच्या राजीनामा पत्रावर विचार करण्यात येत असून त्यावर निर्णय होण्यास १ महिन्यापेक्षा जास्त अवधी लागणार असल्यास राजीनामा देणा-या अधिका-यास/कर्मचा-यास तसे लेखी स्वरूपात कळविण्यात यावे आणि तसे कळविताना त्याच्या राजीनामा स्वीकृती संदर्भात निर्णय शासनाकडून प्राप्त होईपर्यंत आपण शासन सेवेत असल्याची नोंद घेण्याबाबतही त्यांना कळविण्यात यावे अन्यथा तत्संबंधात भविष्यात उद्भवणा-या परिणामांची जबाबदारी संबंधित आस्थापना अधिका-याची राहिल .
- १०) शासकीय अधिकारी/कर्मचारी निलंबनाधीन असताना किंवा त्याच्या विरुद्ध विभागीय चौकशी प्रलंबित/प्रस्तावित असताना त्याने दिलेला राजीनामा स्वीकारण्यात येऊ नये . अशा प्रकरणी विभागीय चौकशी नियम पुस्तिका चौथी आवृत्ती १९९१ मधील प्रकरण २ च्या परिच्छेद २.४ व प्रकरण ३ च्या परिच्छेद ३.२२ मधील तरतूदीनुसार कार्यवाही करण्यात यावी . वरील प्रमाणे जरी परिस्थिती असली तरी देखील विभागीय चौकशी कार्यवाही पूर्ण होण्यास फारच विलंब लागणार असेल आणि दोषारोपांचे स्वरूप, पुरावे इ . लक्षात घेऊन विभागीय चौकशी चालू ठेवल्यास विभागीय चौकशीच्या निर्णयाअंती संबंधित शासकीय अधिका-यास/कर्मचा-यास “ बडतर्फी ” “ सेवेतून काढून टाकणे ” इत्यादी अशी जबर शिक्षा होणार नाही आणि त्यामुळे संबंधित शासकीय अधिका-याविरुद्ध/कर्मचा-याविरुद्ध विभागीय चौकशीची कारवाई करण्याऐवजी त्याचा राजीनामा स्वीकारणे अधिक सोईस्कर ठरेल अशी सक्षम प्राधिका-याची खात्री पटल्यास, अशा प्रकरणी संबंधित शासकीय अधिका-याचा/कर्मचा-याचा राजीनामा स्वीकारण्यात यावा . तसे करताना “ प्रस्तुत प्रकरणी संबंधित शासकीय अधिकारी/कर्मचा-याविरुद्ध विभागीय चौकशीची कारवाई करण्याऐवजी त्याचा राजीनामा स्वीकारणे अधिक उचित होईल याबाबत सक्षम प्राधिका-याची खात्री असल्याचा ” स्पष्ट उल्लेख राजीनामा स्वीकृतीच्या प्रस्तावात करावा .
- ११) सक्षम प्राधिका-याला शासकीय अधिका-याचे/कर्मचा-याचे राजीनामा प्राप्त होताच, त्यांनी त्याबाबतची कार्यवाही प्राधान्याने सुरु करावी आणि राजीनामा स्वीकारण्याच्या प्रकरणी विहित अटींची पूर्तता होत असल्यास सदरहू राजीनामा स्वीकारण्याचे आदेश योग्य त्या स्तरावर तात्काळ निर्गमित करण्यात यावे .
- (अ) शासकीय अधिका-याकडून/कर्मचा-याकडून शासनास कोणत्याही प्रकारचे येणे नसेल ,
- (ब) त्यास निलंबित करण्यात आले नसेल,
- (क) त्याच्याविरुद्ध कोणतीही विभागीय चौकशी प्रलंबित/प्रस्तावित नसेल ,
- (ड) त्याने एक महिन्याची पूर्व सूचना देऊन राजीनामा दिला असेल किंवा पूर्व सूचनेऐवजी एक महिन्याच्या आत मूळ वेतनाची रक्कम शासनाकडे जमा केली असेल .

उपरोक्त (अ) ते (क) येथील अटींची पूर्तता होत असेल परंतु संबंधिताने राजीनामा पत्र देण्याबाबतची एक महिन्याची पूर्व सूचना दिलेली नसेल तर पूर्व सूचनेसाठी जेवढा कालावधी कमी पडत असेल त्या कालावधीच्या प्रमाणात वेतनाची रक्कम जमा करण्याबाबत शासकीय अधिका-याला/कर्मचा-याला सांगण्यात यावे व आवश्यक ती रक्कम जमा केल्यानंतर राजीनामा स्वीकारण्यात यावा .

ज्या प्रकरणी पूर्व सूचनेऐवजी एक महिन्याच्या वेतनाची रक्कम जमा करण्यात आली नसेल, अशा प्रकरणी पूर्व सूचनेचा एक महिन्याचा कालावधी पूर्ण झाल्यानंतर राजीनामा तात्काळ स्वीकारण्यात यावा .

२. (ब) राजीनामा देण्याची/स्वीकारण्याची केव्हा आवश्यकता नाही .
- (१) या राज्य शासनाच्या सेवेत असणा-या शासकीय अधिका-याने/कर्मचा-याने राज्य शासनाच्या सेवेतील किंवा केंद्र शासनाच्या सेवेतील अन्य पदावरील नियुक्तीकरीता विहित कार्यपद्धतीचा अवलंब करून अर्ज केला असेल, तर नवीन पदावरील नियुक्तीकरीता निवड झाल्यावर त्याने पुर्वीच्या पदाचा राजीनामा देण्याची आवश्यकता असणार नाही . अशा अधिका-याला/कर्मचा-याला नवीन पदाचा कार्यभार घेण्यासाठी कार्यमुक्त करण्यात यावे .
- (२) शासकीय अधिका-याने /कर्मचा-याने सेवेत रुजू होण्यापूर्वी याच राज्य शासनाच्या सेवेतील अन्य पदावरील नियुक्तीसाठी अर्ज केला असेल तर पुढील अटीची पूर्तता होत असल्यास, त्या कर्मचा-यास कार्यमुक्त करण्यात यावे .
- (एक) शासकीय अधिका-याने/कर्मचा-याने, शासकीय सेवेत रुजू होण्यापूर्वी ज्या पदाकरीता अर्ज पाठविला होता, त्या पदावरील नियुक्ती स्वीकारण्यासाठी सध्याच्या पदाचा राजीनामा तांत्रिक बाब/ औपचारिक म्हणून स्वीकारण्यात यावा अशी विनंती अर्जामध्ये केलेली असेल .
२. (क) या राज्य शासनाखेरीज किंवा केंद्र शासनाखेरीज अन्य शासनातील पदांवरील किंवा महामंडळावरील नियुक्ती संदर्भात :-
- शासकीय अधिका-याची/कर्मचा-याची या राज्य शासनाऐवजी किंवा केंद्र शासनाखेरीज अन्य शासनातील पदांवरील किंवा शासन अनुदानित संस्था/उपक्रम किंवा शासनांतर्गत असलेल्या मंडळे/महामंडळात नियुक्तीकरीता निवड झाली असल्यास, त्याने त्या नियुक्तीकरीता विहित मार्गाने अर्ज केलेला असेल अथवा विहित कार्यपद्धतीचा अवलंब केला असेल तर “ राजीनाम्यासंबंधी एक महिन्याची पूर्व सूचना देण्याच्या ” अटीतून त्याला सूट देण्यात यावी .
- मात्र सदरहू नवीन नियुक्ती स्वीकारण्यापूर्वी संबंधित अधिका-याने/कर्मचा-याने या राज्य शासन सेवेतील त्याचा पदाचा राजीनामा देणे आवश्यक राहिल .
२. (ड) राजीनामा कोणत्या दिनांकापासून परिणामकारक ठरेल .
- (१) राजीनामा स्वीकृतीचे लेखी आदेश सक्षम प्राधिकारी ज्या दिनांकास निर्गमित करेल त्या दिनांकापासून राजीनामा परिणामकारक ठरेल . राजीनामा पूर्वलक्षी प्रभावाने अथवा भावी प्रभावाने स्वीकारण्यात येवू नये .
- (२) सक्षम प्राधिका-याने राजीनामा स्वीकृत करण्याचे आदेश निर्गमित करण्यापूर्वी संबंधित शासकीय अधिका-याने/कर्मचा-याने राजीनामा मागे घेण्याची धरसोड प्रवृत्ती असलेल्या अधिका-याला/कर्मचा-याला राजीनामा मागे घेण्यास परवानगी देण्यात येवू नये . राजीनामा मागे घेण्याची विनंती मान्य करताना आदेशात तत्संबंधीची कारणे नमूद करण्यात यावी .
- (३) शासकीय अधिका-याने/कर्मचा-याने शासकीय सेवेचा दिलेला राजीनामा अंमलात येण्याच्या तारखेपासून त्याचा शासकीय सेवेवरील हक्क गमाविला जातो . त्यामुळे राजीनामा स्वीकृत करून त्याला कार्यमुक्त करण्यात आल्यानंतर त्याची सेवेत पुन्हा घेण्याची विनंती केवळ लोकहितास्तव महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम ४६ मधील शर्तीच्या अधिन राहून विचारात घेण्यात यावी . परंतू अशा त-हेने महिन्याचे वेतन शासनाकडे भरणे केले असल्यास सदर एक महिन्याच्या वेतनाची रक्कम त्याला पुन्हा देय ठरणार नाही .
२. (इ) राजीनामा स्वीकारण्यास सक्षम अधिकारी:
- वरील परिच्छेदात नमूद केलेल्या अटीच्या अधिनस्त राजीनामा स्वीकारण्याचे अधिकारी खाली दिल्याप्रमाणे आहेत :-
- (१) गट “ अ ” मधील राजपत्रीत अधिका-यांचे राजीनामा स्वीकारण्याचे अधिकार मंत्रालयातील संबंधित प्रशासकीय विभागाला आहेत . त्यासाठी सामान्य प्रशासन विभाग व वित्त विभाग यांच्याशी विचारविनिमय करण्याची आवश्यकता नाही .

- (२) गट “ व ” मधील राजपत्रित अधिका-यांचे राजीनामा स्वीकारण्याचे पूर्ण अधिकारी विभाग प्रमुखांना राहतील .
- (३) गट “ क ” व “ ड ” मधील कर्मचा-यांचा राजीनामा स्वीकारण्याचे पूर्ण अधिकार संबंधित नियुक्ती प्राधिका-यांना राहतील .
- २ . (ई) सर्वसाधारणपणे सोबत जोडलेल्या विहित नमुन्यात (प्रपत्र अ) राजीनामा अर्ज स्वीकारण्यात यावा व तत्संदर्भातील पोचपावती देण्यात यावी .
- ३ . यापूर्वी निकालात काढण्यात आलेल्या प्रकरणांचा फेरविचार करण्याची आवश्यकता नाही .
- ४ . सदर आदेश वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक ७३०/९५/सेवा ९ दिनांक ३० मे १९९५ अन्वये त्या विभागाच्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहेत .
- महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

य . मा . जोशी
सह सचिव , महाराष्ट्र शासन .

प्रपत्र: “ अ ”

राजीनामा देणा-या अधिका-याचे/कर्मचा-यांचे संपूर्ण नाव व पदनाम,घरचा /कार्यालयाचा संपूर्ण पत्ता .दिनांक:

प्रति,
राजीनामा स्वीकारणा-या अधिका-याचे
पदनाम व कार्यालयाचा संपूर्ण पत्ता .

विषय :- राजीनामा स्वीकृतीबाबत .

महोदय,

मी, श्री . /श्रीमती/कुमारी.....दिनांक.....पासून
.....पदाचा राजीनामा देत आहे . कृपया माझा राजीनामा स्वीकृत करून मला दिनांक.....

(म . नं .) पासून सेवेतून कार्यमुक्त करण्यात यावे, ही विनंती .

शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग क्रमांक एसआरव्ही १०९२/१०३३/प्र.क्र.३३/९२/आट दिनांक २ डिसेंबर, १९९७ मधील तरतूदी मी वाचल्या असून सदरहू तरतूदी मला मान्य व बंधनकारक आहेत .

आपला/आपली विश्वासू ,

(.....)
राजीनामा देणा-या अधिका-याचे/ कर्मचा-याचे
नांव व स्वाक्षरी .

.....
आपला दिनांक ..... रोजीचा राजीनामा अर्ज प्राप्त झाल्याची या अन्वये पोच देण्यात येत आहे .

(राजीनामा अर्ज स्वीकारणा-या अधिका-याचे नाव,
पदनाम व स्वाक्षरी . दिनांकासह)

प्रति,
संबंधित अधिकारी/कर्मचारी .

**विषय :- अपंग व्यक्ती (समान संधी, संपूर्ण सहभाग व हक्कांचे संरक्षण)
अधिनियम १९९५ नुसार शासन सेवेतील पदांवर शारिरिकदृष्ट्या
अपंगांसाठी आरक्षण ठेवण्याबाबतची कार्यपद्धती .**

सा . प्र . वि . , परिपत्रक क्र . एसआरव्ही १०९७ / प्र . क्र . १२ / ९७ / १६ अ , दिनांक २ मे , १९९८ .

- वाचा:-**
- १) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . एसआरव्ही १०७७ / ३५७६ / १४३३ / १६ अ दि . २३ . ०५ . ७८ .
  - २) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . एसआरव्ही १०८१ / सीआर १५ / ०१६ अ दि . ७ . ९ . १९८२ .
  - ३) समाज कल्याण , सांस्कृतिक कार्य व क्रिडा विभाग क्र . इडीडी १०९० / २२५९२ / सीआर ४०० / सुधार २ दिनांक १९ ऑगस्ट १९९२ .
  - ४) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . बीसीसी १०९७ / सीआर २ / ९७ / १६ व दिनांक १६ . ८ . १९९७ .
  - ५) अपंग व्यक्ती (समान संधी, संपूर्ण सहभाग व हक्कांचे संरक्षण / अधिनियम १९९५ (क्र . १ / ९६) .

परिपत्रक:- अपंग व्यक्ती (समान संधी, संपूर्ण सहभाग व हक्कांचे संरक्षण) अधिनियम १९९५, (१९९६ चा १) हा अधिनियम जम्मू व काश्मीर राज्य वगळता संपूर्ण देशामध्ये दिनांक ७ फेब्रुवारी १९९६ पासून लागू करण्यात आलेला आहे .

२ . सदर अधिनियमाच्या कलम ३२ नुसार राज्य शासनाने अपंगांसाठी आपल्या आस्थापनेवरील जी पदे आरक्षित करता येतील ती पदे शोधून काढणे (Identify) आवश्यक आहे . अधिनियमाच्या कलम ३३ नुसार अपंगांच्या नियुक्तीसाठी किमान ३ टक्के पदे आरक्षित करणे आवश्यक आहे . त्यापैकी प्रत्येकी एक टक्का पदे , अनुक्रमे (१) अंध, अल्पदृष्टी (दृष्टीहीनता) (२) वहिरेपणा (३) अस्थीव्यंग किंवा मंदमती या व्याधींनी ग्रस्त असलेल्या व्यक्तींसाठी राखीव ठेवणे आवश्यक आहे . या कलमात कामाचे स्वरूप पाहता ज्या आस्थापनेवर अपंगांसाठी आरक्षण करणे शक्य नाही, अशा बाबतीत सुट नमूद करण्यात आली आहे .

३ . आस्थापना या शब्दाची व्याख्या आणि या अधिनियमाच्या कलम ३२ आणि ३३ चे उतारे सोबतच्य जोडपत्रात देण्यात आले आहेत .

४ . राज्याच्या विविध आस्थापनावर सरळसेवा भरतीने करावयाच्या नियुक्तीत अपंगांसाठी करावयाच्या आरक्षणाची कार्यपद्धती येथे दर्शविण्यात आली आहे . तिचे पालन करण्यात यावे .

(य) अधिनियमातील कलम ३२ व ३३ लक्षात घेऊन महाराष्ट्र शासनाच्या प्रत्येक प्रशासकीय विभागाने प्रत्येक संवर्गातील कर्मचा-यांकडून ज्या प्रकारचे काम करण्यात येते त्याचा आढावा घेण्यात यावा . विभागांतर्गत आणि विभागाच्या अधिपत्याखालील कार्यरत असलेली विविध शासकीय कार्यालये यांच्या कार्यालयातील अ, ब, क, आणि ड संवर्गानुसार हा आढावा घेण्यात यावा . कामाच्या स्वरूपाचे काळजीपूर्वक परिशिलन करून प्रत्येक संवर्गात अपंग व्यक्तीसाठी सरळसेवा भरतीत रिक्त पदावर ३ टक्के आरक्षण करण्याबाबत विभागाने प्रस्ताव तयार करावा . समाजकल्याण विभाग आणि सामान्य प्रशासन विभाग यांच्यामार्फत शासनाच्या मान्यतेसाठी संवर्गानिहाय प्रस्ताव सादर करण्यात यावेत . अंतिमरित्या मंजूर झालेली योजना शासन निर्णयाच्या स्वरूपात प्रसिध्द करण्यात यावी . कर्मचारी वर्गाकडून करण्यात येणा-या कामाचे स्वरूप विचारात घेता विशिष्ट संवर्ग / आस्थापना यांच्यासाठी असे आरक्षण ठेवणे शक्य नसल्याचे आढळून आल्यास असे संवर्ग / आस्थापना यांना सदर आरक्षणापासून सुट देण्याचा प्रस्ताव समाजकल्याण विभाग आणि सामान्य प्रशासन विभाग यांच्यामार्फत शासनाच्या आदेशार्थ सादर करण्यात यावा . शासनाच्या मान्यतेनंतर अशा प्रकारची दिलेली सूट अधिसूचित करण्यात यावी .

(र) आधीच्या परिच्छेदामध्ये दर्शविल्यानुसार सर्व शासकीय महामंडळे / कंपन्या, स्थानिक स्वराज्य संस्था, जिल्हा परिषदा, महानगरपालिका, नगरपालिका आणि शासनाच्या अधिपत्याखालील किंवा शासनाने अनुदान

दिलेली मंडळे, अनुदानित संस्था यांनी सरळसेवा भरती करतांना अपंग व्यक्तीसाठी ३ टक्के पदे आरक्षित करावीत . कामाचे स्वरूप पाहता अशा आरक्षणापासून कलम ३ अंतर्गत सुट हवी असल्यास त्यांनी आपल्याशी /संबंधित शासकीय विभागांशी संपर्क साधावा .

(ल) अपंग व्यक्तीसाठी असलेले ३ टक्के आरक्षण हे आधीच अस्तीत्वात असलेल्या अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जाती/भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग आणि विशेष मागासवर्ग यांच्यासाठी असलेल्या आरक्षणांतर्गत असेल . शासन निर्णय क्र.बीसीसी १०९७/प्र.क्र.२/९७/१६-ब, दिनांक १६ ऑगस्ट १९९७ नुसार विंदु नामावलीत हे आरक्षण दर्शविण्यात आले नाही .

(व) शासन निर्णय क्रमांक एसआरव्ही १९७०/३५७६/१४३३/१६ अ दिनांक २३ मे १९७८ अन्वये महाराष्ट्र राज्यात अपंगांसाठी गट “ क ” आणि गट “ ड ” च्या पदांवर आधीच आरक्षण विहित करण्यात आलेले आहे .

परिच्छेद १ व २ मध्ये दर्शविल्यानुसार गट “ क ” आणि गट “ ड ” च्या पदांचा संवर्गनिहाय आढावा घेण्यास काही कालावधी लागणार असल्यामुळे जेसै थे परिस्थितीत सदर शासन निर्णयाची अंमलबजावणी करण्यात यावी . मात्र वरील परिच्छेद १ व २ मध्ये दर्शविल्यानुसार आरक्षणाबाबत अगर आरक्षणातून सुट देण्याबाबत प्रशासकीय विभागाने आणि इतर आस्थापनांनी विशेष आदेश निर्गमित केल्यास त्या आदेशांच्या मर्यादितपेक्षा वरील दिनांक २३ मे १९७८ च्या शासन निर्णयान्वये अधिक्रमण केले जाईल .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

नवीन कुमार,
प्रधान सचिव .

.....
Annexure

Definition of Establishment :-

Establishment_ means a corporation established by or under a Centra Provincial or State Act, or an authority or a body owned or controlled or aided by the Government or a local authority or a Government Company as defined in Section 617 of the Companies Act, 1956 and includes Department of a Government.

32. Appropriate Government shall –

- identify posts, in the establishments, which can be reserved for the persons with disability ;
- at periodical intervals not exceeding three years, review the list of posts identified and up date the list taking into consideration the developments in technology.

33. Every appropriate Governmnt shall appoint in every establishment such percentage of vacancies not less that three per cent, for persons or class of persons with diasbility of which one per cent, each shall be reserved for persons suffering from-

- blindness or low vision ;*
- hearing impairment ;*
- locomotor diasbility or cerebral palsy in the posts identified for each disability.*

Provided , that the appropriate Government may, having regard to the type of work carried on in any department or establishment, by notification subject to such conditions, if any, as may be specified in such notification, exempt any establishment from the provisions of this section.

(टीप:- याच संदर्भात दिनांक २८ .०९ .१९९८ चे शासन परिपत्रक पहावे .)

**विषय :- पोलीस उपनिरीक्षक (सेवा प्रवेश) नियम १९९५ च्या नियम ३ च्या
खंड (क) च्या उपखंड (एक) मध्ये सुधारणा... .वय मर्यादा वाढविणे .**

आदेश : गृह विभाग, मंत्रालय मुंबई ३२ दिनांक २२ मे, १९९८ .क्र .आरटीआर ०३९८/सीआर
१९१/पोल-५ अ .

मुंबई पोलीस अधिनियम १९५१ (सन १९५१ चा मुंबई अधिनियम वावीस) यांचे कलम ५ च्या खंड (व)द्वारे प्रदान करण्यांत आलेल्या अधिकारांचा वापर करून महाराष्ट्र शासन याद्वारे असा निर्णय घेत आहे की, पोलीस उपनिरीक्षक (सेवा प्रवेश)नियम १९९५ च्या नियम ३ च्या खंड (क) च्या उपखंड (एक) मध्ये “ पंचवीस ” वर्षांच्या जागी “ तीस वर्षे ”पहिल्या परंतूकात “ अष्टावीस” वर्षांच्या जागी“ पस्तीस वर्षे ”अशी सुधारणा करणारे दिनांक ८ मे १९९८ रोजीचे गृह विभाग क्र .आरटीआर ०३९८/सीआर १९१/पोल ५ अ चे शासन आदेश दिनांक १ एप्रिल १९९८ पासून अंमलात आल्याचे समजण्यात येईल .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

ना .गो .काकड ,
शासनाचे सह सचिव, गृह विभाग .

वक्वक्वक्वक्वक्व

**विषय :- महिलांविषयी धोरण: पोलीस शिपाई व अधिकारी पदावर कार्यरत
असलेल्या महिला व पुरुषांकरिता एकच संवर्ग करण्याबाबत .**

गृह विभाग, निर्णय क्र .टिईएक्स ०३९७/सीआर ४६१/पोल ५ (अ) दि .१८ जुलै १९९८ .

- वाचा :- १) गृह विभाग, परिपत्रक क्र .टिईएक्स ०४९४/४९०/पोल ५ (अ) दि .१२ .८ .१९९४ .
२) पो .म .सं .,मुंबई यांचे पत्र क्र .पोमसं/२६/४६/वृहन्मुंबई/९७ दि .२७ .२ .९७ .

राज्य पातळीवर पोलीस दलातील महिला पोलीसांना पुरुषांसारखाच दर्जा देऊन त्यांना समान काम व कर्तव्य देण्याबाबत तसेच जबाबदा-याही समान देऊन त्यांना पुरुषांप्रमाणेच पदस्थापना देण्याचा निर्णय यापूर्वीच घेण्यात आलेला असून पोलीस शिपाई व अधिकारी या पदांवर कार्यरत असलेल्या महिला व पुरुषांकरिता एकच संवर्ग करण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता .

याबाबत विचाराअंती शासन असे आदेश देत आहे की, राज्य पोलीस दलातील महिलांना त्यांच्या समकक्ष पुरुष कर्मचारी/अधिकारी यांच्या बरोबर ज्येष्ठता नि गुणवत्ता तत्त्वावर समानता देऊन पुरुषांकरिता एकच संवर्ग करण्यात यावा .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

ना .गो .काकड,
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन , गृह विभाग .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विबाम .

विषय :- विशेष मागास प्रवर्गाकरिता शासकीय/निमशासकीय सेवेत आरक्षण .

सा .प्र .वि . शुध्दीपत्रक क्र .वीसीसी १०९४ /प्र .क्र .६८/९४/१६ व दिनांक २६ जुलै १९९८ .

वाचा:- सा .प्र .वि . निर्णय क्र . वीसीसी १०९४/प्र .क्र . ६८/९४/१६ व दिनांक १५ जून १९९५ .

शुध्दीपत्रक:- उपरोक्त विषयीचा शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग क्र . वीसीसी १०९४/प्र .क्र .६८/९४/१६ व दिनांक १५ जून १९९५ मधील परिच्छेद क्र . ४ ऐवजी खालीलप्रमाणे सुधारित परिच्छेद क्र .४ वाचावा .

४ . वर उल्लेखिलेल्या “ विशेष मागासप्रवर्गास देण्यात आलेले आरक्षण हे सरळसेवा भरतीसाठी, व पदोन्नतीसाठी अनुज्ञेय राहिल . तसेच या प्रवर्गाला क्रिमीलेअरचे तत्व लागू राहणार नाही . या प्रवर्गातील ज्या व्यक्तींनी या आधीच अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्राच्या आधारे शासकीय, निमशासकीय, तसेच मंडळे, नगरपालिका, महानगरपालिका, जिल्हा परिषदा, सहकारी बँका, शासकीय उपक्रम व शैक्षणिक संस्था इत्यादींच्या सेवेत प्रवेश मिळविलेला असेल, त्यांना सेवेतून काढून टाकण्यात येऊ नये . तसेच प्रवेश मिळविल्यानंतर याआधीच पदोन्नती प्राप्त केलेली असेल त्यांना पदावनत करू नये .”

२ . हे आदेश (शुध्दीपत्रक) मंत्रालयीन विभागांनी त्यांच्या अधिपत्याखालील विभाग प्रमुखांच्या व कार्यालय प्रमुखांच्या निदर्शनास आणावेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

नवीन कुमार,
प्रधान सचिव, महाराष्ट्र शासन .

कककककककक

**विषय :- शासकीय /निमशासकीय इत्यादी सेवेतील एकाकी पदांना(Isolated Post)
लागू करण्यात आलेले आरक्षण रद्द करण्यासंदर्भात .**

सा .प्र .वि . निर्णय क्र .वीसीसी १०९७/प्र .क्र .६३/९७/१६-ब दिनांक २१ .०९ .१९९८ .

वाचा:- सा .प्र .वि . निर्णय क्र .वीसीसी १०९७/प्र .क्र .६३/९७/१६-ब दिनांक १८ ऑक्टोबर,१९९७ .

प्रस्तावना :- शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग, क्र .वीसीसी १०९७/प्र .क्र .६३/९७/१६ व दिनांक १८ .१० .१९९७ च्या शासन निर्णयातील परिच्छेद २(८) अन्वये “ एकाकी पदास विंदु नामावलीनुसार, आळीपाळीने आरक्षण ठेवावे . सुरुवातीस अनुसूचित जाती व त्यानंतर खुला असे आळीपाळीने (एका आड एक) या तत्वावर याचे पालन व्हावे ” असे आदेश देण्यात आले आहेत .

यासंदर्भात पोस्ट गॅज्युएट एन्स्टीटयुट ऑफ मेडीकल एज्युकेशन अन्ड रिसर्च ,चंदिगड विरुद्ध फॅकल्टी असोसिएशन(रिव्हु पेटिशन (सिव्हील) क्रमांक १७४९/९७ चे सिव्हील अपील क्रमांक ३१७५/९७) या आणि इतर प्रकरणी सर्वोच्च न्यायालयाच्या संविधानीक पिठाने दिनांक १७ .४ .९८ रोजी असा निर्णय दिला की, एकाकी थेट पदास आरक्षण लागू करता येणार नाही .सर्वोच्च न्यायालयाच्या या निर्णयानुसार उपरोक्त दिनांक १८ .१० .९७ च्या शासन निर्णयातील संबंधित आदेशामध्ये यथोचित सुधारणा करण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता .

निर्णय :- शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र .वीसीसी १०९७/प्र .क्र .६३/९७/१६ व दिनांक १८ .१० .९७ मधील परिच्छेद २(८) अन्वये एकाकी पदास आळीपाळीच्या तत्वावर आरक्षण लागू करण्याचे जे आदेश

देण्यात आले आहेत ते रद्द करण्यात येत आहेत . यापुढे शासकीय /निमशासकीय इत्यादी सेवेतील एकाकी पदांना आरक्षण लागू असणार नाही .

२ . हे आदेश शासकीय/निमशासकीय सेवा /मंडळे/महामंडळे/नगरपालिका/महानगरपालिका/जिल्हा परिषदा /शासकीय अनुदान प्राप्त संस्था/विद्यापीठे/सहकारी संस्था व शासकीय उपक्रम इत्यादींना बंधनकारक असल्याने त्यांनाही लागू करण्यासंबंधी संबंधित मंत्रालयीन विभागांनी योग्यते आदेश त्वरीत निर्गमित करावेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

शि . शा . हिरीजगनेर,
उपसचिव, महाराष्ट्र शासन .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :-अपंग व्यक्तींना शासन सेवेत वर्ग ३ व वर्ग ४ च्या पदावर आरक्षण ठेवण्याबाबत .

सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . एसआरव्ही १०९८ /सीआर ३५ /९८ / १६ अ, दिनांक २८ . ०९ . १९९८ .

- पहा :-१) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . एसआरव्ही १०७७ /३५७६ /१४३३ /१६ व दि . २३ मे १९७८ .
२) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . एसआरव्ही १०८१ /सीआर १५ /१६ अ दि . ०७ . ०९ . १९८२ .

परिपत्रक :

अपंग व्यक्तींना शासकीय सेवेतील वर्ग-३ व वर्ग -४ (गट “ क ” आणि गट “ ड ”) पदावरील नियुक्तीसाठी ३ टक्के आरक्षण ठेवण्याबाबतची योजना सन १९७८ पासून राज्यात लागू करण्यात आली आहे . या संदर्भात शासनाने वेळोवेळी सूचना निर्गमित केलेल्या आहेत तसेच अपंगासाठी विहित केलेल्या आरक्षणानुसार पदे भरण्याबाबतची कार्यवाही करण्याविषयी देखील वेळोवेळी शासनाने सुचित केलेले आहे .

आता केंद्र शासनाचा (अपंग व्यक्ती समान संधी, संपूर्ण सहभाग व हक्कांचे संरक्षण) अधिनियम १९९५ लागू झालेले असून सदर अधिनियमातील कलम ३३ नुसार अपंगांना शासन सेवेत ३ टक्के आरक्षण ठेवणे बंधनकारक करण्यात आलेले आहे . या संदर्भात अनुसरावयाची कार्यपध्दती शासन परिपत्रक क्र . एसआरव्ही १०९७ /प्र . क्र . १२ /९७ /१६ अ दिनांक २ मे १९९८ अन्वये विहित करण्यात आली आहे . या परिपत्रकाच्या परिच्छेद ४ (ब) मध्ये स्पष्ट करण्यात आले आहे की, गट “ क ” आणि गट “ ड ” च्या पदाचा संवर्ग निहाय आढावा घेण्यास काही कालावधी लागणार असल्यामुळे जैसे थे परिस्थितीत सदर शासन निर्णयाची अंमलबजावणी करण्यात यावी .

या परिपत्रकाद्वारे अशा सूचना देण्यात येत आहेत की, गट “ क ” आणि गट “ ड ” मधील पदांवरील नियुक्तीसाठी ३ टक्के आरक्षण ठेवण्यासंबंधीच्या शासन निर्णय क्र . एसआरव्ही १०७७ /३५७६ /१४३३ /१६ अ दिनांक २३ मे १९९८ अन्वये देण्यात आलेल्या आदेशांची काटकोरपणे अंमलबजावणी करण्यात यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

शि . शा . हिरीजगनेर,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विभाग .

विषय :- पोलीस दलातील पद निर्मिती, पदे पुनर्जिवित करणे व रिक्त पदे भरणे यावरील बंधने शिथिल करण्याबाबत .

गृह विभाग, निर्णय क्र. आरसीटी ०३९८/प्र.क्र.३९४/पोल ५ अ दिनांक २.१२.१९९८ .

वाचा : वित्त विभाग, निर्णय क्र. बीजीटी १०९७/प्र.क्र.२४/अ/अर्थ- १९ दि.२.६.९८ .

वरील शासन निर्णयानुसार सहा महिन्यापेक्षा जास्त कालावधीसाठी रिक्त राहिलेली पदे व्यपगत होतात . अशा व्यपगत पदांना मुदतवाढ दिली जात नाही तसेच व्यपगत झालेली पदे मजूरीशिवाय पुनर्जिवित करण्यात येत नाही . त्यामुळे सध्या अस्तित्वात असलेली परंतु व्यपगत झालेली सर्व पदे नष्ट करण्यात आली आहेत . तसेच जे अधिकारी/कर्मचारी सेवानिवृत्त होतील त्यामुळे होणा-या रिक्त जागा भरावयाच्या असल्यास अशी रिक्त पदे सामान्य प्रशासन व वित्त विभागाच्या मान्यतेशिवाय भरण्यात येऊ नयेत असेही आदेश आहेत . सदर आदेशामुळे पोलीस दलातील व्यपगत झालेली पदे पुनर्जिवित करण्यास व रिक्त असलेली पदे भरण्यास तसेच नवीन पदनिर्मिती करण्यास अडचणी निर्माण होत आहेत .

२ . राज्यातील विशेषतः वृहन्मुंबईतील कायदा व सुव्यवस्था राखण्यासाठी पुरेसे पोलीस अधिकारी व कर्मचारी नाहीत . व्यपगत पदे पुनर्जिवित न करणे व नवीन पदनिर्मितीवर बंधन यामुळे पोलीस दलातील मनुष्यबळावर विपरित परिणाम घडून त्याचा कायदा व सुव्यवस्थेवर प्रतिकूल परिणाम होत आहे . याचा साकल्याने विचार करून शासन खालील प्रमाणे मंजूरी देत आहे . :-

१) पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई, पोलीस आयुक्त, वृहन्मुंबई, महासंचालक, ॲन्टी करप्शन ब्युरो, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांच्या अधिपत्याखालील म्हणजे पोलीस दलातील सर्व व्यपगत झालेली पदे पुनर्जिवित करण्यास व ती भरण्यास मंजूरी देण्यात येत आहे .

२) वित्त विभागाच्या शासन निर्णय क्र. बीजीटी १०९७/प्र.क्र.२४/अ/अर्थ १९ दिनांक २ जून १९९८ नुसार नवीन भरतीवर असलेले बंधन शिथिल करून पोलीस दलातील कार्यकारी पदांवर भरती करण्यास मंजूरी देण्यात येत आहे .

३ . सदर शासन निर्णय वित्त विभागाच्या सहमतीने व त्या विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक २१०/९८ अर्थसंकल्प १९ दिनांक १.१२.०८ अन्वये दिलेल्या मान्यतेनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

सह सचिव, महाराष्ट्र शासन,
गृह विभाग .

वक्रवक्रवक्रवक्र

विषय:- विशेष मागास प्रवर्गातून हलबा ही जात वगळल्याबद्दल .

समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य व क्रीडा विभाग,
परिपत्रक क्र. सीवीसी १०९८/प्र.क्र.२५६/मावक ५ दिनांक १७ डिसेंबर, १९९८ .

परिपत्रक:- शासन निर्णय, समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य व क्रीडा विभाग, क्र. सीवीसी १४९४/प्र.क्र.२३६/मावक ५ दिनांक १३ जून, १९९५ अन्वये विशिष्ट जातीचा विशेष मागास प्रवर्गामध्ये समावेश केला आहे . त्यामध्ये हलबा जातीचाही समावेश होता . तदनंतर शासन निर्णय समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य व क्रीडा विभाग क्र. सीवीसी १४९४/प्र.क्र.२३६/मावक- ५ दिनांक १८ नोव्हेंबर, १९९५ अन्वये “ हलबा जात ” ही जात विशेष मागास प्रवर्गातून

वगळण्यात आली आहे . असे असतानाही वैद्यकीय शिक्षण व शालेय शिक्षण विभागाकडून “ हलवा जात ” ह्या जातीच्या लोकांकडून विशेष मागास प्रवर्गाच्या जातीच्या प्रमाणपत्राची मागणी केली जाते . हलवा व हलब जात असुसूचित जमातीच्या यादीमध्ये अनुक्रमांक -१९ वर समाविष्ट केलेली आहे . त्यामुळे जमातीच्या लोकांना अनुसूचित जमातीसाठी देय असलेले फायदे मिळण्यास ते पात्र आहेत . “ हलवा जात ” ही जात विशेष मागास प्रवर्गातून वगळण्यात आली असल्यामुळे त्या जातीच्या लोकांना विशेष मागास प्रवर्गाची प्रमाणपत्रे देता येणार नाहीत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वववववववववव

विषय :- शासन सेवेतील पहारेकरी/चौकीदार यांच्या कामाचे तास, साप्ताहिक रजा, कामाचे स्वरूप यासंबंधी .

सा . प्र . विभाग, निर्णय क्र . एसआरव्ही १०९६/२०१३/प्र . क्र . १५/९७/वारा दिनांक १९ . १२ . १९९८ .

- पहा:- १) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . एसआरव्ही १०८१/२०७२/प्र . क्र . २३६/१२ दि . १९ . ०९ . १९८३ .
२) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . एसआरव्ही १०९०/२८८१/प्र . क्र . १७/९०/१२ दि . ११ . ०२ . १९९४ .

शासन सेवेतील पहारेकरी/चौकीदार यांनी सार्वजनिक सुट्टीच्या दिवशी, नेहमीची पाळी संपल्यानंतर व अन्य पहारेकरी-यांच्या गैरहजेरीच्या कालावधीत काम केल्यास, पहारेकरी/चौकीदार यांना त्याबद्दल वर नमूद केलेल्या शासन निर्णयाप्रमाणे अतिकालिक भत्ता देण्यात येतो .

पहारेकरी/चौकीदार यांचे काम गट-ड मधील अन्य कर्मचा-याने केल्यास, अतिकालिक भत्ता देता येईल किंवा कसे याबाबत मंत्रालयीन विभागाकडून विचारणा होत आहे . त्यामुळे मंत्रालयीन विभागांनी उपस्थित केलेल्या मुद्द्यांचे खालीलप्रमाणे स्पष्टीकरण करण्यात येत आहे .

मुद्दा	स्पष्टीकरण
१ . पहारेकरी/चौकीदाराने सार्वजनिक सुट्टीच्या दिवशी किंवा साप्ताहिक सुट्टीच्या दिवशी काम केल्यास, अनुज्ञेय दराने पूर्ण दैनिक भत्ता व एका पाळीतून दुस-या पाळीत जादा ८ तास काम केल्यास, अनुज्ञेय दैनिक भत्ता रकमेच्या ५० टक्के मोबदला दिला जातो . वरील काम पहारेकरी-या ऐवजी पर्यायी व्यवस्था म्हणून गट-ड मधील अन्य कर्मचा-याने केल्यास, वरील दराने दैनिक भत्ता अनुज्ञेय होईल काय? होय .	

२ . पहारेक-यांच्या साप्ताहिक सुट्टीचे दिवशी गट ड मधील अन्य कर्मचा-याने ८ तास काम केल्यास शासन निर्णय सा . प्र . वि . दिनांक १९ . ९ . ८३ मधील परिच्छेद २ व नुसार त्याला विगार सार्वजनिक सुट्टीचे दिवशीही पूणे दराने दैनिक भत्ता अनुज्ञेय होईल का ? अथवा शासन निर्णय सा . प्र . वि . दिनांक १९ . २ . ९४ मधील परिच्छेद २ नुसार ५० टक्के दैनिक भत्ता नुसार ५० टक्के दैनिक भत्ता देय होईल .

गट—ड मधील कर्मचा-याने त्याची नेहमीची पाळी संपल्यावर पहारेक-यांच्या साप्ताहिक सुट्टीचे दिवशी ८ तास काम केले असल्यास दि . ११ . २ . १९९४च्या शासन निर्णयातील परिच्छेद २ नुसार ५० टक्के दैनिक भत्ता देय होईल . मात्र पहारेक-यांच्या रजा, गैरहजरीच्या कालावधीत गट ड मधील कर्मचा-याने काम केल्यास ते ज्या ठिकाणी काम करतात त्या ठिकाणच्या अनुज्ञेय दैनिक भत्त्याच्या रकमेइतका भत्ता देण्यात यावा .

३ . पहारेक-यांचे काम साप्ताहिक सुट्टी ऐवजी अन्य दिवशी उदा . रजा, गैरहेजेरी, सुट्टी इ . दिवशी गट ड मधील अन्य कर्मचा-याने केल्यास त्याला कोणत्या दराने दैनिक भत्ता देय होईल? कारण शासन निर्णय सा . प्र . वि . दि . १९ . ९ . ८३ च्या परिच्छेद २ व मध्ये केवळ साप्ताहिक सुट्टीचाच उल्लेख आहे .

वरीलप्रमाणे

४ . नेहमीच्या पाळीनंतर जादा ८ तास काम केल्यास, पहारेक-यास ५० टक्के दैनिक भत्ता देय होतो . तथपि काही कार्यालयानी पहारेक-याऐवजी अन्य गट ड मधील कर्मचा-यांची मागणी करतांना दोन सलग पाळया (एकाच दिवशी १६ तास) करणा-या कर्मचा-यास दोन पूर्ण दैनिक भत्ता दराने मोबदला देण्याची मागणी केली आहे .

पहारेकरी किंवा पहारेक-यांचे काम अन्य गट ड मधील कर्मचा-याने किंवा पहारेक-याने त्याची नेहमीची पाळी संपल्यानंतर दोन पाळया सलग (एकाच दिवशी सोळा तास) काम केल्यास त्याबद्दल दि . ११ . २ . ९४ च्या शासन निर्णयातील परिच्छेद २ मधील तरतूद लक्षात घेऊन ते ज्या ठिकाणी काम करतात त्या ठिकाणी अनुज्ञेय असलेला एकच पूर्ण दैनिक भत्ता देय होईल .

३ . हे आदेश वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र . ५४२/९८/सेवा ७ दिनांक २६ मे १९९८ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वा . व . पिंगट,
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन .

विषय :- प्रादेशिक दुय्यम सेवा निवडमंडळे/जिल्हा निवड समित्या/
सेवायोजन कार्यालय यांच्या कार्यक्षेत्रातील अनियमित नियुक्त्या
नियमित करण्याबाबत .

सा.प्र.वि. निर्णय क्र. एसआरव्ही १०९१/प्र.क्र.६/९९/बारा दि. ८ मार्च , १९९९ .

- वाचा:- १) सा.प्र.वि. परिपत्रक क्र.आरटीआर १०६८/सी १००९१ दि. २.१२.१९६८ .
२) साप्रवि.निर्णय क्र.प्रानिम १२९०/प्र.क्र.३१/९०/१३अ दि. १४.०८.१९९० .

संदर्भाधीन शासन परिपत्रक /निर्णयान्वये सेवायोजन कार्यालये/प्रादेशिक दुय्यम सेवा निवड मंडळे यांच्या कार्यक्षेत्रातील पदांवर, प्रशासकीय निकड लक्षात घेऊन अनुक्रमे ३ महिने व ६ महिने तापुरत्या स्वरूपात नियुक्ती करण्याचे अधिकार नियुक्ती अधिका-यांना प्रदान करण्यात आले आहेत . तथापि अशा रितीने केलेल्या नियुक्त्या प्रशासकीय कारणास्तव पुढे चालू राहतात . अशा अनियमित नियुक्त्या नियमित करण्यात याव्यात किंवा कसे त्याबाबतचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता .

२. प्रादेशिक दुय्यम निवडमंडळे, जिल्हा निवड समित्या व सेवायोजन कार्यालये या विहित सेवाभरती माध्यमामार्फत शिफारस होऊन येण्याची अट शिथिल करून सोबतच्या परिशिष्ट “ अ ” मध्ये नमूद केलेल्या विविध मंत्रालयीन विभागाच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखालील ३७६१ कर्मचा-यांची प्राप्त झालेल्या माहिती लक्षात घेऊन शासनाने असा निर्णय घेतला आहे की, या कर्मचा-यांच्या सेवा “ एकवेळची वाव म्हणून खालील अटीच्या अधिनस्त नियमित करण्यात याव्यात:-

- अ) संबंधित कर्मचा-याने सेवाप्रवेश नियमाप्रमाणे विहित केलेली शैक्षणिक अर्हता व वयाची अट मूळ नियुक्तीच्यावेळी पूर्ण केलेली असावी .
  - ब) दिनांक १ एप्रिल १९९९ रोजी एक वर्षाची सलग सेवा झालेली असावी व कामाचा दर्जा किमान चांगला असावा .
  - क) उपलब्ध असावीत
  - ड) नियमितीकरण करताना आरक्षण विंदू आणि समांतर आरक्षण या संदर्भात तत्त्वांचे/नियमांचे पालन करण्यात आले असावे .
  - इ) कर्मचा-यांची सेवाज्येष्ठता प्रस्तुत आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून धरण्यात यावी .
  - ई) अभावित नियुक्तीचा फायदा कुठल्याही प्रयोजनार्थ / कारणासाठी देण्यात येणार नाही .
- ४ . सर्व मंत्रालयीन विभागांना अशी देखील विनंती करण्यात येते , भविष्यात अशाप्रकारे अनियमित नियुक्त्या होणार नाहीत याबाबत योग्यती दक्षता घ्यावी व तशा आशयाच्या सूचना त्यांच्या विभागाच्या अधिपत्याखालील कार्यालयातील नियुक्ती प्राधिका-यांना द्याव्यात . भविष्यात ज्याप्रकरणी वरील कार्यपद्धतीचे पालन करण्यात येणार नाही .त्याप्रकरणी संबंधित अधिकारी/कर्मचारी यांच्यावर जबाबदारी निश्चित करण्यात येवून, त्याच्याविरुद्ध आवश्यक ती कारवाई करण्यात यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या नावाने,

नवीन कुमार,
प्रधान सचिव , (सेवा) .

वकवकवकवकवक

विवाग .

**विषय :- शासन सेवेत सरळ सेवा भरतीसाठी समांतर आरक्षण
(Horizontal Reservation) कार्यान्वीत करण्यासाठी
अनुसरावयाची कार्यपद्धती विहित करण्याबाबत .**

सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . एसआरव्ही १०९७ / प्र . क्र . ३१ / ९८ / १६ अ दि . १६ मार्च , १९९९ .

- वाचा :-**
- १) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . एसआरव्ही १०७७ / ३५७६ / १४३३ / १६ अ दि . २३ . ५ . १९७८ .
  - २) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . एसईएम १०८० / ३५ / १६ अ , दि . २१ . १ . १९८० .
  - ३) सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . आयपीई / आरटीए १९८० / ० / १८१ / १६ अ , दि . १० . १० . ८० .
  - ४) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . एसआरव्ही १०९४ / १००४ / प्र . क्र . ३० / १६ अ दि . १७ . ११ . ९४ .
  - ५) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . एसआरव्ही १०९४ / प्र . क्र . ६८ / ९४ / १६ - ब दि . १२ . ८ . ९४ .
  - ६) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . ईक्युआर १०९४ / प्र . क्र . ७६८ / भुपुक १ दि . ९ . ८ . ९५ .
  - ७) म . व . बा . वि . निर्णय क्र . संकीर्ण १०९६ / प्र . क्र . ३० / का - २ दि . १ . ८ . ९७ .
  - ८) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . वीसीसी १०९७ / प्र . क्र . २ / ९७ / १६ व , दि . ६ . ८ . १९९७ .
  - ९) सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . एसआरव्ही १०९७ / प्र . क्र . १२ / ९७ / १६ - अ दि . २ . ५ . १९९८ .
  - १०) अनिल कुमार गुप्ता विरुद्ध उत्तर प्रदेश राज्य आणि इतर (जेटी १९९५ (५) एससी ५०५) या प्रकरणी सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या न्याय निर्णयातील मार्गदर्शक तत्त्वे .

परिपत्रक :- शासनाने सेवेतील भरतीसाठी मागासवर्गीयांसाठी आरक्षण लागू केले आहे . हे आरक्षण सामाजिक आरक्षण असल्याने ते उभे आरक्षण (**Social Reservation**) असल्याने ते उभे आरक्षण (**Vertical Reservation**) आहे . त्याचप्रमाणे विशेष आरक्षण (**Special Reservation**) मागासवर्गीयांव्यतिरिक्त अन्य घटकांसाठी लागू केलेले आहे व ते समांतर किंवा आडवे आरक्षण (**Horizontal Reservation**) आहे . या संदर्भात मुंबई उच्च न्यायालयाच्या औरंगाबाद खंडपीठाने (अॅपलेट साईड) रिट याचिका क्रमांक ४०६७ / १९९८ वरील निर्णयान्वये अनिलकुमार गुप्ता वि . उत्तरप्रदेश राज्य आणि इतर (जेटी १९९५ (५) एससी ५०५) या प्रकरणी सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या न्याय निर्णयास अनुसरून समांतर आरक्षणाबाबत मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्याचे आदेश दिले आहेत . त्यानुसार सेवेतील उभे आरक्षण व समांतर आरक्षणाच्या संदर्भात अनुसरावयाची कार्यपद्धती व त्या बाबतच्या मार्गदर्शक सूचना शासकीय / निमशासकीय सेवा, मंडळे / महामंडळे / नगरपालिका / महानगरपालिका / जिल्हा परिषदा / शासकीय अनुदान प्राप्त संस्था / विद्यापीठे / सहकारी संस्था व शासकीय उपक्रम इत्यादींना लागू करण्यात यावे .

२ . सेवेतील नियुक्तीसाठी सामाजिक आरक्षणा (उभे आरक्षण) खालीलप्रमाणे आहे :-

१ .	अनुसूचित जाती	१३	टक्के .
२ .	अनुसूचित जमाती	७	टक्के
३ .	विमुक्त जाती (अ)	३	टक्के .
४ .	भटक्या जमाती (ब)	२ . ५	टक्के .
५ .	भटक्या जमाती (क)	३ . ५	टक्के .
६ .	भटक्या जमाती (ड)	२	टक्के .
७ .	विशेष मागास प्रवर्ग	२	टक्के .
८ .	इतर मागास वर्ग	१९	टक्के .

वर नमूद केलेल्या आरक्षणाव्यतिरिक्त सेवेतील नियुक्त्यांसाठी लागू असलेले विशेष आरक्षण (समांतर आरक्षण) पुढीलप्रमाणे आहे :-

१ .	माजी सैनिक	१५	टक्के .फक्त गट-क आणि गट-ड साठी .
२ .	प्रकल्पग्रस्त/भुकंपग्रस्त	५	टक्के . फक्त गट-क आणि गट-ड साठी .
३ .	अपंग	३	टक्के .गट-अ आणि व मधील काही पदांसाठी तसेच गट-क आणि गट- ड साठी .
४ .	महिला	३०	टक्के .

समांतर आरक्षण हे फक्त सरळ सेवा भरतीस लागु राहिल . समांतर आरक्षण हे सामाजिक आरक्षणांतर्गत आरक्षण असल्याने त्यास सामाजिक आरक्षणावर वाढीव म्हणून गणण्यात येऊ नये .

४ . सर्वोच्च न्यायालयाच्या न्याय निर्णयात उल्लेखिलेल्या प्रमाणे समांतर आरक्षण हे कम्पीकृत आरक्षण (**Compartmentalised Reservation**) आहे . म्हणून पदे भरण्यापूर्वी पदे निश्चित करताना तसेच भरतीची जाहिरात देताना त्या जाहिरातीत केवळ सामाजिक आरक्षणाची पदसंख्याच नमूद न करता सामाजिक आरक्षणाच्या प्रत्येक प्रवर्गामध्ये (उभे आरक्षण जसे अ.जा ., अ.ज ., वि.ज .(अ), भ.ज .(ब), भ.ज .(क), भ.ज .(ड), वि.मा.प्र .,इ.मा.व .,आणि खुला प्रवर्ग) विशेष आरक्षणानुसार येणा-या राखीव पदांची संख्या सुध्दा निर्देशित करावी .

५ . सर्वोच्च न्यायालयाच्या न्याय निर्णयात/उल्लेखिलेल्या नुसार समांतर आरक्षणांतर्गत त्या त्या प्रवर्गासाठी विहित करण्यात आलेल्या टक्केवारीनुसार वाटा निश्चितपणे मिळावा यासाठी सरळसेवा भरती करताना खालील टप्पे विचारात घेण्यात यावेत :-

(अ) **प्रथम टप्पा:-**गुणवत्तेच्या निकषानुसार खुल्या प्रवर्गातील उमेदवाराची निवड यादी करावी . या यादीत समांतर आरक्षणात वसणा-यांची संख्या पर्याप्त असेल तर कोणताही प्रश्न उद्भवणार नाही आणि त्यानुसार पदे भरावीत .जर समांतर आरक्षणाच्या प्रवर्गातील उमेदवारांची संख्या पर्याप्त नसेल तर समांतर आरक्षणाकरिता त्या त्या प्रवर्गातील उमेदवारांना उपलब्धतेनुसार पर्याप्त संख्येत यादीतील शेवटचे उमेदवार वगळून समाविष्ट करावेत .

(ब) **दुसरा टप्पा:-** त्यानंतर प्रत्येक सामाजिक प्रवर्गातील उमेदवारांच्या निवड याद्या तयार कराव्यात (जे उमेदवार यापूर्वीच टप्पा “अ” मध्ये सामिल झाले असतील त्यांना या यादीतून वगळावे .)

(क) **तिसरा टप्पा:-** वरील “ ब ” नुसार तयार करण्यात आलेल्या याद्यांमध्ये सामाजिक आरक्षणातील (**Social Reservation**) प्रत्येक प्रवर्गाच्या विहित टक्केवारीनुसार “ अ ” येथे विशद केलेल्या कार्यपद्धतीनुसा समांतर आरक्षणाचे पुरसे उमेदवार समाविष्ट करावेत .मात्र असे करताना सामाजिक प्रवर्गांतर्गत राहावे .

६ . सर्वोच्च न्यायालयाच्या न्याय निर्णयात उल्लेखिलेल्यानुसार विशेष आरक्षण हे प्रत्येक उभ्या आरक्षणाच्या कक्षांतर्गत राहिल . म्हणजेच विशेष आरक्षण हे एका सामाजिक आरक्षण प्रवर्गातून दुस-या सामाजिक आरक्षण प्रवर्गात स्थानांतरीत करता येणार नाही .

७ . सर्व नियुक्ती प्राधिका-यांनी वरील कार्यपद्धती तसेच सूचनांनुसार यापुढे न चुकता कार्यवाही करावी . हे आदेश शासकीय/निमशासकीय सेवा, मंडळे/महामंडळे/नगरपालिका/महानगरपालिका/जिल्हा परिषदा/शासकीय

अनुदान प्राप्त संस्था/विद्यापीठे/सहकारी संस्था व शासकीय उपक्रम इत्यादींना लागु करण्यात यावेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

भि . रा . वाढवे,
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन .

कककककककक

विबाम .

**विषय :- शासकीय अधिका-यास गट-अ च्या राजपत्रित पदावर
कायमपणाच्या फायद्याचे प्रमाणपत्रे देण्याबाबत .**

सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . स्थाप्रप १०९९ / प्र . क्र . ४८ / ९९ / १३ अ , दि . १५ ऑगस्ट , १९९९ .

- पहा:-** (१) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . एसआरव्ही १०७५ / दहा दिनांक १९ सप्टेंबर , १९७५ .
(२) सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . स्थाप्रप १०९३ / २६४० / प्र . क्र . ९८ / ९३ / १३ अ ,
दि . १६ . १२ . १९९५ .

परिपत्रक:- शासन निर्णय , सामान्य प्रशासन विभाग क्र . एसआरव्ही १०७५ / दहा दिनांक १९ सप्टेंबर , १९७५ या अनुसार कायमपणाचे फायदे मिळण्यास पात्र होणा-या अस्थायी कर्मचा-यांच्या बाबतीत त्या कर्मचा-यांची नियुक्ती करण्यास सक्षम असणा-या अधिका-याने तो कर्मचारी कायमपणाचे फायदे मिळण्यास पात्र होत आहे . अशा आशयाचे प्रमाणपत्र प्रथम पदावरील नियुक्तीच्या संदर्भात देणे आवश्यक आहे . अशी प्रमाणपत्रे उपरोक्त दिनांक १६ . १२ . १९९५ च्या परिपत्रकात विहित केलेल्या नमुन्यात देण्यात यावीत असे आदेश देण्यात आले आहेत .

२ . राजपत्रित अधिका-यांना ते धारण करित असलेल्या पदावर स्थायी करण्याच्या कार्यवाहीस विलंब होणार असल्यास , केवळ एवढ्याच त्रुटीमुळे संबंधित अधिकारी कोणत्याही लाभापासून वंचित राहू नये (उदा . भा . प्र . से . नामनिर्देशन) या दृष्टीकोनातून पात्र अधिका-यास राजपत्रित पदावर स्थायीत्व लाभ प्रमाणपत्र देऊन स्थायी अधिका-यांना अनुज्ञेय असलेले लाभ मिळण्यास ते पात्र समजले जाण्याबाबतचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . याबाबत विचार करून शासन आता असे आदेश देत आहे की , गट-अ च्या अधिका-यांना पूर्वी अराजपत्रित पदावर स्थायीत्व लाभ प्रमाणपत्र मिळालेले असले तरीही ते धारण करित असलेल्या गट-अ च्या पदावर उपरोक्त दिनांक १९ . ९ . १९७५ च्या आदेशातील विहित अटी पूर्ण करित असल्यास त्यांना स्थायीत्व लाभ प्रमाणपत्र देण्यात यावे . सदर प्रमाणपत्र उपरोक्त दिनांक १६ . १२ . १९९५ च्या परिपत्रकात विहित केलेल्या नमुन्यात देण्यात यावे . कायमपणाच्या फायद्याचे प्रमाणपत्र योग्य त्या सक्षम प्राधिका-यांच्या सहीने व विहित नमुन्यात देण्यात येईल याची दक्षता घ्यावी .

३ . मंत्रालयीन विभागांनी सदर आदेश त्यांच्या नियंत्रणाखालील विभाग प्रमुखांच्या / कार्यालय प्रमुखांच्या निदर्शनास आणावेत . मंत्रालयीन विभागांनी गट-अ च्या अधिका-यांना स्थायीत्व लाभ प्रमाणपत्र देण्याची कार्यवाही त्वरीत सुरु करावी व त्या संबंधीच्या अहवाल पुढील तीन महिन्यात सामान्य प्रशासन विभागाकडे पाठवावा .

४ . सदर आदेश वित्त विभागाने अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक सीआर ५१७ / ९९ / सेवा ९ दिनांक ३० . ६ . १९९९ व्दारे दिलेल्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

क . ना . भडीकर,
अवर सचिव , महाराष्ट्र शासन .

वक्वक्वक्वक्वक्व

**विषय : प्रकल्पग्रस्त व्यक्तींना शासकीय सेवेत गट-ड च्या पदावर
नियुक्तीसाठी वयोमर्यादित सूट देण्याबाबत .**

सा . प्र . वि . निर्णय क्र . एसआरव्ही १०९९ / प्र . क्र . ४७ / ९९ / १६ अ दि . २४ . २ . २००० .

- संदर्भ : १) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . एसआरव्ही १०७८ / पीएपी / १२ दिनांक २२ . ९ . ७८ .
२) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . ईईएम १०८० / ३५ / १६-अ दि . २१ . १ . १९८० .

प्रकल्पग्रस्त व्यक्ती व त्यांच्यावर अवलंबून असणा-या व्यक्तींना वृहन्मुंबई बाहेरील शासकीय कार्यालयातील गट-क आणि गट- ड मधील पदांवर शासकीय सेवा भरतीसाठी असलेली कमाल वयोमर्यादा ३ वर्षांनी शिथिल करण्यात आली आहे . त्यामुळे वृहन्मुंबईतील गट- क व गट- ड च्या पदांवर प्रकल्पग्रस्त व्यक्ती व त्यांच्यावर अवलंबून असणा-या व्यक्तींना वयोमर्यादेत तीन वर्षांची सवलत अनुज्ञेय नव्हती .

२ . शासनाने विकासकामासाठी हाती घेतलेल्या विविध प्रकल्पासाठी जमीनधारक आपली जमीन,घर इत्यादी स्थावर मालमत्ता शासन स्वाधीन करून कुटुंबासह अन्यत्र स्थलांतरित होतो . त्यामुळे या प्रकल्पग्रस्तांना पुन्हा नवीन जीवनक्रम सुरु करावा लागतो . वृहन्मुंबईतील गट- क मधील बहुतांश पदे महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या कक्षेतील पदे असून गट- ड मधील पदे पूर्णतः नियुक्ती प्राधिका-यांचे कक्षेतील पदे आहेत . प्रकल्पग्रस्तांना सेवाविषयक सवलती देण्याच्या शासनाच्या धोरणाचा आशय व उद्देश लक्षात घेता असा निर्णय घेण्यात येत आहे की, प्रकल्पग्रस्त वा त्यांच्यावर अवलंबून असणा-या व्यक्तींना गट-ड च्या पदांवर नियुक्ती देताना संदर्भाधिन क्र.१ च्या आदेशातील “Situating outside Greater Bombay ” हा मजकूर तसेच संदर्भाधिन क्र.२ च्या आदेशातील “ वृहन्मुंबई बाहेरील ” हा मजकूर वगळण्यात यावा . गट-क च्या पदावर नियुक्ती देताना दि . २२ .९ .७८ व २१ .१ .८० च्या आदेशाप्रमाणे कार्यवाही करण्यात यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

शैला तारगे पाटील,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वववववववववव

विषय :- पोलीस शिपाई सेवा प्रवेश नियम २००० .

महाराष्ट्र शासन गृह विभाग, दिनांक ३० मे ,२००० .

मुंबई पोलीस अधिनियम

क्रमांक आरटीआर ०३२०००/सीआर १४७/पोल ५ (अ), मुंबई पोलीस अधिनियम १९५१ (१९५१ चा मुंबई २२) च्या कलम ५ (ब) आणि त्या अनुषंगाने प्रदान करण्या-या इतर सर्व अधिकाराचा वापर करून आणि या संदर्भात अस्तित्वात असलेले संबंधित सर्व विद्यमान नियम, आदेश किंवा अनुदेश अधिक्रमित करून याद्वारे महाराष्ट्र शासन महाराष्ट्र राज्यातील गृह विभागाच्या अखत्यारीतील पोलीस दलातील “ पोलीस शिपाई ” या पदाच्या सेवाभरतीचे विनियम करण्यास पुढील नियम करित आहे . जसे -

- (१) या नियमाना पोलीस शिपाई (सेवा प्रवेश) नियम २००० असे संबोधण्यात यावे .
- (२) या नियामामध्ये संदर्भानुसार दुसरा अर्थ अभिप्रेत नसेल तर,
  - (अ) “ विभाग ” म्हणजे शासनाचा गृह विभाग .
  - (ब) “ पोलीस महासंचालक ” म्हणजे पोलीस महासंचालक व पोलीस महानिरीक्षक, महाराष्ट्र राज्य,मुंबई .
  - (क) शासन म्हणजे “ महाराष्ट्र शासन ” .
  - (ड) “ पोलीस दल ” म्हणजे मुंबई पोलीस अधिनियम १९५१ (१९५१ चा मुंबई २२) च्या कलम ३ अन्वये विहित करण्यात आलेले .
- (३)(१) पोलीस दलातील पोलीस शिपाई या पदावरील निवडीसाठी उमेदवाराने खालील शैक्षणिक व शारिरीक पात्रता असणे आवश्यक आहे .

(अ) शैक्षणिक अर्हता :-

महाराष्ट्र माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शिक्षण मंडळे अधिनियम १९६५ (सन १९६५ चा महाराष्ट्र अधिनियम ४१) अन्वये प्रस्थापित केलेल्या विभागीय मंडळाकडून घेण्यात येणारी उच्च माध्यमिक शाळा प्रमाणपत्र परीक्षा अथवा शासनाने या परीक्षेस समकक्ष म्हणून घोषित केलेली परीक्षा उत्तीर्ण असणे आवश्यक आहे . परंतु नक्षलगस्त भागात किमान शैक्षणिक पात्रतेचे पुरेसे उमेदवार मिळत नसतील तर माध्यमिक शाळा प्रमाणपत्र एस.एस.सी उत्तीर्ण झालेले उमेदवार देखील घेता येतील .

(व)	शारिरीक पात्रता	महिला	पुरुष
एक)	किमान उंची	१५५ सें.मी .	१६५ सें.मी .
दोन)	छाती		न फुगवता ८९ से.मी .
तीन)	वजन	४८ कि.ग्रॅ .	

परंतु असे की बॅन्ड पथकाच्या भरतीसाठी आलेल्या उमेदवारांना शारिरीक पात्रतेच्या वरील उपविभाग एक व दोन येथील अटींमध्ये खालील प्रमाणे सवलत देण्याचे अधिकार पोलीस महासंचालक यांना रहातील .

१)	उंची	२.५ सें.मी .
२)	छाती न फुगवता	२ सें.मी .
३)	छाती फुगवून	१.५ सें.मी .

क) वय :-

कमीतकमी १८ वर्षे जास्तीत जास्त २५ वर्षे . मागासवर्गीय उमेदवारांच्या बाबतीत शासनाने वेळोवेळी ठरविलेल्या धोरणानुसार सूट देय राहिल .

३(२) उमेदवाराची वैद्यकीय तपासणी प्राधिकृत शासकीय वैद्यकीय अधिका-यांकडून प्रमाणित करण्यात येईल .

४(१) (अ) जे उमेदवार विहित शारिरीक व शैक्षणिक पात्रता पूर्ण करित असतील त्यांना १०० गुणांची शारिरीक पात्रता परीक्षा द्यावी लागेल . ही शारिरीक चाचणी खालील प्रमाणे एकूण १०० गुणांची राहिल :-

१)	१०० मिटर धावणे	१० गुण .
२)	लांब उडी	१० गुण .
३)	उंच उडी	१० गुण .
४)	गोळा फेक	१० गुण .
५)	८०० मिटर धावणे	२० गुण .
६)	ऑबस्टिकल कोर्स	२० गुण .
७)	पुल अपस (१०)	१० गुण .
८)	दोरावर चढणे .	१० गुण .

एकूण . १०० गुण

ही परीक्षा उत्तीर्ण होण्यासाठी उमेदवाराला किमान ४० टक्के गुण मिळविणे आवश्यक राहिल .

(ब) जे उमेदवार शारिरीक पात्रता परीक्षा उत्तीर्ण होतील त्यांना ८० गुणांची लेखी चाचणी द्यावी लागेल . त्यामध्ये खालील विषयांचा समावेश असेल :-

१) चालू घडामोडी २) सामान्यज्ञान ३) अंकगणित ४) निबंध लेखन .

ही परीक्षा उत्तीर्ण करण्यासाठी ४० टक्के गुण मिळविणे आवश्यक राहिल .

(क) जे उमेदवार लेखी चाचणी उत्तीर्ण होतील त्यांना २० गुणांची मुलाखत चाचणी द्यावी लागेल . त्यामध्ये खालील बाबींचा समावेश असेल :-

- (१) उमेदवाराचे सर्वसाधारण व्यक्तिमत्व .
- (२) क्रिडा, एन . सी . सी अथवा तत्सम कार्यक्षमता .
- (३) इतर विशेष कार्यक्षमता उदा . संगणकाचे ज्ञान, ड्रायव्हिंगचे अथवा अन्य तांत्रिक विषयावरील प्रशिक्षण/उच्च शिक्षण . वरील निकषाच्या आधारे चाचणी मंडळ उमेदवाराची पात्रता ठरविल .

महाराष्ट्र राज्याच्या पोलीस दलातील पोलीस शिपाई या पदावरील भरतीसाठी संबंधित सेवायोजन कार्यालय किंवा समाजकल्याण कार्यालय किंवा जिल्हा सैनिक बोर्ड किंवा आदिवासी विकास विभागामार्फत चालविल्या जाणा-या केंद्राच्या संबंधित कार्यालयाकडून उमेदवारांची नावे मागविण्यात येतील व त्यांच्या मधून उमेदवारांची निवड करता येईल . परंतु असे की, खालील प्रवर्गातील उमेदवारांचा पोलीस भरतीसाठी थेट विचार करण्यात येईल . त्यांना सेवायोजन कार्यालयाच्या अथवा वर नमूद इतर संस्थांच्या कॉलची आवश्यकता असणार नाही . मात्र त्यांचे नाव संबंधित सेवा योजन कार्यालयात नोंदविलेले असणे आवश्यक राहिल . तसेच त्यांचा संबंधित परीक्षेत्रातील जिद्दातच भरतीसाठी विचार करता येईल .

- (अ) पोलीस शिपाई ते सहाय्यक पोलीस उप निरीक्षक दर्जापर्यन्तच्या पोलीसांच्या फक्त एकाच मुलास किंवा मुलीस,
  - (ब) बॅन्ड पथकासाठी भरती करताना संगीतात पुरस्कार प्राप्त झालेली व्यक्ती .
  - (क) स्वातंत्र सैनिक अथवा माजी सैनिक या प्रवर्गातील उमेदवार मात्र त्यांना जिल्हाधिका-यांचे प्रमाणपत्र सादर करावे लागेल .
  - (ड) शासनाने जाहीर केलेल्या नक्षलवादी क्षेत्रातील, नक्षलवाद्यांकडून हत्या झालेल्या पोलीस कर्मचारी, पोलीस पाटील व पोलीस खबरे यांच्या एका मुलास किंवा मुलीस .
- ६(१) पोलीस शिपाई पदावरील भरतीसाठी एकूण उपलब्ध पदांच्या १० टक्के पदे पोलीस भरतीसाठीची शारिरीक पात्रता पूर्ण करणा-या व लेखी परीक्षा उत्तीर्ण झालेल्या खालील नमूद खेळाडूंमधून शासनाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या निर्देशानुसार थेट भरण्यात येतील .
- (अ) या भरतीसाठी आलेल्या उमेदवारांपैकी शारिरीक व लेखी परीक्षा उत्तीर्ण झालेल्या उमेदवारांपैकी जे उमेदवार खालील खेळापैकी किमान एखादा खेळ जिल्हा स्तरावरून विभागीय स्तरावर किंवा विभागीय स्तरावरून राज्य स्तरावर किंवा राज्य स्तरावरून राष्ट्रीय स्तरावर खेळलेले असतील असे उमेदवार .

खेळाचे प्रकार :-

१ . अॅथलेटिक्स	२ . अॅक्वेटिक्स	३ . आर्चरी (धनुर्विद्या)	४ . वॅडमिंटन
५ . वास्केटबॉल	६ . बॉक्सिंग	७ . बॉडी विल्डिंग	८ . क्रिकेट
९ . फूटबॉल	१० . निम्नॅस्टिक्स	११ . हॅन्डबॉल	१२ . हॉकी
१३ . ज्युडो	१४ . कराटे	१५ . कबड्डी .	१६ . खो-खो
१७ . कॅनोईंग -कायकिंग	१८ . मल्लखांब	१९ . पॉवर लिफ्टिंग	२० . कुस्ती
२१ . व्हॉलिबॉल	२२ . वेटलिफ्टिंग	२३ . यॉटिंग .	

ब) विशेष नैपुण्य मिळविलेले पुरुष व महिला खेळाडू जे विद्यापीठांमधून राज्यस्तरावर खेळलेले असतील .

क) जे क्रिकेट खेळाडू रणजी करंडक सामन्यात खेळले असतील व या पदांसाठीच्या शारिरीक पात्रतेच्या अटी पूर्ण करित असतील,

(२) वर नमूद पुरुष व महिला खेळाडूंना किमान उंचीच्या अटीमध्ये २ . ५ सेमी . इतकी सूट देय असेल .

- (३) पुरुष व महिला खेळाडू असलेल्या उमेदवारांना सेवायोजन कार्यालय किंवा समाज कल्याण कार्यालय वगैरे ठिकाणी नाव नोंदविणे आवश्यक असणार नाही .
- (७) पोलीस दलातील वेपत्ता कर्मचारी किंवा असाध्य रोगामुळे किंवा अन्य कारणामुळे वैद्यकीय अधिका-यांच्या प्रमाणपत्रकानुसार ज्यांना वैद्यकीय कारणास्तव सेवानिवृत्त करण्यात आले आहे किंवा जे सेवेत असताना मृत पावले आहेत, अशा कर्मचा-यांच्या एकाच मुलास किंवा मुलीस पोलीस भरतीसाठी बोलाविण्यात येईल . तसेच त्याला शारिरीक मोजमापात खालील प्रमाणे सवलती देय असतील .
अ .	महिला		पुरुष
१ .	उंची	२ .५ .सें .मी .	२ .५ .सें .मी .
२ .	छाती	---	न फुगवता २ सें .मी .फुगवून १ .५ .सें .मी .
- (८) धरणग्रस्त व प्रकल्पग्रस्तांसाठी संबंधित जिल्ह्यातील भरतीसाठी ५ टक्के समांतर आरक्षण उपलब्ध असेल . तसेच अशा प्रकल्पग्रस्तांसाठी कमाल वयोमर्यादित ३ वर्षांची सूट देय राहिल . प्रकल्पग्रस्ताला कोणत्याही जिल्ह्यात भरतीसाठी अर्ज करण्याची परवानगी असेल व अशा व्यक्तीस सेवायोजन कार्यालयाकडून शिफारस होऊन येण्याची आवश्यकता असणार नाही .
- (९) पोलीस शिपाई या पदावर नेमणुक झालेल्या व्यक्तिला उत्तीर्ण होण्यापासून सूट मिळाली नसेल तर विभागीय परीक्षा आणि/ हिंदी व मराठी भाषा परीक्षा त्यासंबंधी केलेल्या नियमानुसार उत्तीर्ण व्हाव्या लागतील .
- (१०) पोलीस शिपाई या पदावर नियुक्त केलेली व्यक्ती महाराष्ट्र राज्यात कोठेही बदली होण्यास पात्र राहिल .
- (११) पोलीस शिपाई या पदावर नियुक्त केलेल्या उमेदवारास या पदासाठी विहित केलेले प्रशिक्षण पूर्ण करावे लागेल व संबंधित परीक्षा दोन संधीमध्ये उत्तीर्ण व्हावे लागेल . जर दोन संधीमध्ये तो परीक्षा उत्तीर्ण झाला नाही तर त्याची सेवा समाप्त करण्यात येईल .
- (१२) पोलीस शिपाई या पदावर नियुक्त केलेल्या उमेदवारांना मुंबई पोलीस अधिनियम १९५१ , मुंबई पोलीस (शिस्त व अपिल) नियम १९५६ व राज्य शासनाने वेळोवेळी विहित केलेले अन्य नियम लागू होतील .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने ,

(टीप :- दिनांक १४ जून २००० चे शुध्दीपत्रक पहावे)

शि . श . धुमाळे,
शासनाचे उप सचिव .

कवकवकवकवकवक

विषय :- पोलीस शिपाई (सेवा प्रवेश) नियम २००० .

गृह विभाग क्र . आरटीआर ०३२०००/सीआर १४७/पोल ५ अ दि . १४ जून , २००० .

शुध्दीपत्रक

शासन आदेश गृह विभाग क्र .०३२०००/सीआर १४७/पोल ५ (अ) दि . ३० मे २०००

मध्ये पुढील सुधारणा करण्यात येत आहेत :-

१ . परिच्छेद ३ (१) अ च्या पुढे खालील भाग जोडण्यात यावा :-

“ नक्षलग्रस्त भाग म्हणजे महाराष्ट्र शासनाने वेळोवेळी नक्षलग्रस्त भाग म्हणून घोषित केलेला भाग, ही सवलत नक्षलग्रस्त भागात राहून शिक्षण घेणा-या तसेच नक्षलग्रस्त भागात सर्वसाधारण वास्तव्य असलेल्या व शिक्षणानिमित्त

नक्षलग्रस्त भागातून बाहेर शिक्षण घेणा-या उमेदवारांसाठी लागू राहिल . हे उमेदवार इतर भागात बदलीस पात्र राहणार नाहीत .”

२ . परिच्छेद ३ -ब (दोन) यामधील “ फुगवून ८४ सेंमी .” हा भाग वगळण्यात यावा व त्याऐवजी “ छाती न फुगवता घेतलेले मोजमाप व छाती फुगवून घेतलेले मोजमाप यामध्ये किमान ५ सें .मी .चा फरक असावा ” हा भाग जोडण्यात यावा .

३ . परि .क्र .५ (ड) च्या पुढे खालील भाग जोडण्यात यावा .

“ अशा हत्या नक्षलग्रस्त भागातच झाल्या पाहिजेत असे नाही . नक्षलवाद्यांकडून कोणत्याही ठिकाणी हत्या झाल्यास मयत पोलीस कर्मचारी,पोलीस पाटील, पोलीस खबरी यांच्या एका मुलास किंवा मुलीस ही सवलत लागू राहिल .”

४ .परि .६ (१) मधील पहिल्या ओळीत एकूण उपलब्ध पदांच्या या वाक्यांमुळे व १० टक्के पदे या वाक्यापूर्वी “ जास्तीत जास्त ” हे शब्द घालण्यात यावेत .

५ . तसेच परि .६ (१) (अ) मधील ओळ क्रमांक ३ मधील विभागीय स्तरावर किंवा विभागीय स्तरावरून हे शब्द वगळण्यात यावे .

६ . परि .६ (१) (क)च्या पुढे खालील उपपरिच्छेद (ड) जोडण्यात यावा .

(ब) वरील उप परिच्छेद “अ” मधील अटी उपपरिच्छेद “ ब ” व “ क ” मधील उमेदवारांनाही लागू असतील .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

शि .श . धुमाले,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन, गृह विभाग .

ककककककककक

विषय :-“ पोलीस शिपाई ” (सेवा प्रवेश) नियम .

गृह विभाग ,गुरुवार २२ जानेवारी २००४ भाग चार अ . . दि .३ .१० .२००३ .

मुंबई पोलीस अधिनियम १९५१ .

क्रमांक आरटीआर ३२००० /सीआर १४७/पोल , मुंबई पोलीस अधिनियम १९५१ (१९५१ चा मुंबई २२) च्या कलम ५ (ब) आणि त्या अनुषंगाने प्रदान करण्या-या इतर सर्व अधिकारांचा वापर करून महाराष्ट्र शासन याद्वारे महाराष्ट्र राज्यातील गृह विभागाच्या अखत्यारीतील पोलीस दलातील पोलीस शिपाई (सेवा प्रवेश) नियम २००० मध्ये खालील प्रमाणे सुधारणा करित आहे .

- १ . या नियमांना पोलीस शिपाई (सेवा प्रवेश) (दुसरी सुधारणा) नियम २००३ असे संबोधण्यात यावे .
- २ . पोलीस शिपाई (सेवा प्रवेश) नियम २००० (ज्यांना यापुढे “मुख्य नियम”असे संबोधण्यात येईल .) मधील नियम ३ च्या उपनियम १ खंड (अ) मध्ये
(अ) खंड (अ) मधील “ एस .एस .सी .” या शब्दापुढे आणि अनुसूचित जमातीचे इयत्ता ७ वी परीक्षा हे शब्द घालण्यात यावेत .
(ब) खंड (ब) मध्ये . . .
(एक) उपखंड (एक) मध्ये “ १६५ सें .मी . ” या शब्दाच्या नंतर “ शासनाने घोषित केलेल्या नक्षलग्रस्त भागातील रहिवाशी असलेल्या अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांच्या बाबतीत १६२ .५ सें .मी .”

विभाग .

(दोन) उपखंड (२) मध्ये “ ५ सेंमी .पेक्षा कमी नसावा” या शब्दाच्या नंतर “ मात्र शासनाने घोषित केलेल्या नक्षलग्रस्त भागातील रहिवाशी असलेल्या अनुसूचित जमातीच्या उमेदवारांसाठी छातीच्या मोजमापाची आवश्यकता नाही .” हे जोडण्यात यावेत .

- ३ . मुख्य नियमांच्या नियम ११ मध्ये -
(अ) “ तीन संधीमध्ये ” या शब्दाऐवजी चार संधीमध्ये हे शब्द दोन्ही ठिकाणी घालण्यात यावेत .
(ब) खालील परंतुक जोडण्यात यावे .
“ परंतु असा उमेदवार जापर्यन्त ही परीक्षा उत्तीर्ण होत नाही तोपर्यन्त त्यास वार्षिक वेतनवाढ अनुज्ञेय असणार नाही .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

दि . वा . दळवी,
शासनाचे अवर सचिव .

कककककककककक

विषय :- शासकीय सेवेत अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती देण्याबाबत .

वयाची ५० वर्षे पूर्ण होण्यापूर्वीच जे कर्मचारी कर्करोग,पक्षाघात किंवा अपघातामुळे सेवेसाठी कायमचे असमर्थ होतील केवळ त्यांच्याच कुटुंबियांना अनुकंपा नियुक्तीसाठी पात्र समजण्याबाबत .

सा . प्र . वि . निर्णय क्र . अकंपा १००० / प्र . क्र . २० / २००० / आठ दिनांक २८ मार्च , २००१ .

- वाचा: १) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . अकंपा १०९३ / २३३५ / प्र . क्र . ९० / ९३ / आठ दि . २६ . १० . १९९४ .
२) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . अकंपा १०९५ / प्र . क्र . ३४अ / आठ दि . २३ . ०८ . ९६ .
३) सा . प्र . वि . अकंपा १०९३ / २३३५ / प्र . क्र . ९० / ९३ / आठ दि . १२ मार्च १९९७ .
४) नगर विकास वि . परिपत्रक क्र . वीसीस १०८६ / ५४४ / सीआर ६३ / ८६ / न . वि . १० दि . ६ . ५ . ८६
५) नगर विकास वि . परिपत्रक क्र . संकीर्ण २९९२ / १९९९ / प्र . क्र . १६४ / ९२ / त्रिवि . ६ दि . ५ . ११ . ९२

शासन सेवेत असताना दिवंगत / अकाली सेवानिवृत्त झालेल्या कर्मचा-यांच्या नातेवाईकास अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती देण्यासंबंधीच्या योजनेचे सुधारित नियम संदर्भाधीन क्रमांक (१) येथील दिनांक २६ . १० . १९९४ च्या शासन निर्णयान्वये विहित करण्यात आलेले आहेत . त्यात संदर्भाधीन क्र . (२) व (३) येथील दिनांक २३ . ०८ . १९९६ आणि दिनांक १२ मार्च १९९७ च्या शासन निर्णयान्वये केलेल्या सुधारणांचा पुनर्विचार करण्याचे शासनाच्या विचाराधीन होते . याबाबत विचार करून आता शासन खालीलप्रमाणे निदेश देत आहे :-

- (अ) संदर्भाधीन क्रमांक (३) येथील दिनांक १२ मार्च १९९७ च्या शासन निर्णयानुसार विहित केलेली राज्यात जिल्हाधिका-यांनी आणि मुंबईत सामान्य प्रशासन विभागात एकत्रित प्रतिक्षा यादी ठेवण्याची प्रचलित कार्यपद्धती यापुढे देखील तशीच चालू ठेवण्यात येत आहे .
(ब) संदर्भाधीन दिनांक २६ . १० . १९९४ च्या शासन निर्णयातील परिच्छेद २ (ब) (क) (ड) रद्द करून त्याऐवजी खालीलप्रमाणे सुधारित तरतुद २ (ब) येथे समाविष्ट करण्यात येत आहे .

“ वयाची ५० वर्षे पूर्ण होण्यापूर्वीच जे कर्मचारी कर्करोग, पक्षाघात किंवा अपघातामुळे सेवेसाठी कायमचे असमर्थ होतील केवळ त्यांच्याच कुटुंबियांना अनुकंपा नियुक्तीसाठी पात्र समजण्यात यावे ”

या सुधारित तरतुदीच्या समावेशामुळे संदर्भाधीन क्र. (२) येथील दिनांक २३ .०८ .१९९६ च्या शासन निर्णयातील परिच्छेद २ (अ) येथील तरतूद वगळण्यात आल्याचे समजण्यात यावे .

(क) गट “ क ” व “ ड ” मधील जी रिक्त पदे भरण्यास शासनाने मंजुरी दिली आहे केवळ अशाच पदांवर अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्त्या करण्यात याव्यात .

(ड) अनुकंपा तत्त्वावरील गट “ क ” व गट “ ड ” मधील पदावर करण्यात येणा-या नियुक्त्या यापुढे शासनाच्या पूर्वमान्यतेशिवाय करण्यात येऊ नयेत .

(इ) दिनांक ३१ डिसेंबर २००१ नंतर तिसरे अपत्य झालेल्या कर्मचा-यांच्या कुटुंबियांस अनुकंपा तत्त्वावरील नियुक्तीसाठी पात्र समजले जाणार नाही .

(फ) अनुकंपा तत्त्वावरील नियुक्तीचा लाभ, सेवेत असताना दिवंगत किंवा वरील (ब) प्रमाणे अकाली निवृत्त केवळ गट “ क ” व “ ड ” मधील कर्मचा-यांच्या कुटुंबियांना गट “ क ” व “ ड ” मधील पदावर नियुक्तीसाठी अनुज्ञेय राहिल .

२ . अनुकंपा तत्त्वावरील नियुक्तीसंबंधातील वरील सुधारित तरतुदी सदर आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील .

३ . सर्व जिल्हाधिका-यांनी तसेच सर्व नियुक्ती अधिका-यांनी त्यांच्याकडील अनुकंपा नियुक्तीसंबंधीचे प्रकरणे हाताळताना उपरोक्त सुधारित निदेशाचे काटेकोरपणे पालन होत आहे याची खात्री करावी .

४ . शासन असेही आदेश देत आहे की, संदर्भाधीन क्रमांक (४) व (५) येथील नगरविकास विभागाच्या अनुक्रमे दिनांक ६ मे १९८६ आणि दिनांक ५ नोव्हेंबर १९९२ च्या शासन परिपत्रकातील तरतुदीनुसार नगरपालिका / महानगरपालिकांमध्ये सफाई कर्मचा-यांना लाड समितीच्या शिफारशीनुसार नियुक्त्या देण्याची सध्याची पद्धत यापुढेही चालू ठेवण्यात यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

प्रकाश लोखंडे ,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

(टीप:- दि. १३.६.२००३ , ३०.१.०४ चे निर्णय पहावेत)

वक्वक्वक्वक्वक्व

**विषय :- पोलीस दलातील पोलीस हवालदार व पोलीस नाईक
या पदाच्या सेवाभरतीचे विनियमन .**

भाग चार- (ब) महाराष्ट्र शासन राजपत्र सप्टेंबर २०, २००१/वाद्र २९ शके १९२३ ३९९
गृह विभाग दिनांक ९ मे, २००१ .

मुंबई पोलीस अधिनियम १९५१ .

क्रमांक पीएए ०३९६ /सीआर २९०/पोल ५ (अ) मुंबई पोलीस अधिनियम १९५१(१९५१ चा मंबई २२) च्या कलम ५ (ब) आणि त्या अनुषंगाने प्रदान करणा-या इतर सर्व अधिकारांचा वापर करून महाराष्ट्र शासन आणि या संदर्भात अस्तित्वात असलेले संबंधित सर्व विद्यमान नियम, आदेश किंवा अनुदेश अधिक्रमित करून याद्वारे महाराष्ट्र राज्यातील गृह विभागाच्या अग्रत्यारितीमधील पोलीस दलातील “ पोलीस हवालदार ” व “ पोलीस नाईक ” या पदाच्या सेवा भरतीचे विनियमन करणारे पुढील नियम करित आहे .

जसे :-

विषय .

१. या नियमाना “ पोलीस हवालदार ” व “ पोलीस नाईक ” (सेवा प्रवेश) नियम २००० असे संबोधण्यात यावे .
२. या नियमामध्ये संदर्भानुसार दुसरा अर्थ अभिप्रत नसेल तर “ पोलीस दल ” म्हणजे मुंबई पोलीस अधिनियम १९५१ (१९५१ चा मुंबई २२)च्या कलम ३ अन्वये विहित करण्यात आलेले “ पोलीस दल ” .
३. पोलीस दलातील “ पोलीस हवालदार ” या पदावरील नेमणूक पोलीस दलातील “ पोलीस नाईक ” या पदावर ३ वर्षांपेक्षा कमी नाही इतकी नियमित सेवा पूर्ण केलेल्या व्यक्तीमधून ज्येष्ठता अधिन पात्रता या आधारावर पात्र ठरविलेल्या व्यक्तीच्या पदोन्नतीने करण्यात येईल .
४. पोलीस दलातील “ पोलीस नाईक ” या पदावरील नेमणूक ही पोलीस दलातील “ पोलीस शिपाई ” या पदावर ३ वर्षांपेक्षा कमी नाही इतकी नियमित सेवा पूर्ण केलेल्या व्यक्तीमधून ज्येष्ठता अधिन पात्रता या आधारावर पात्र ठरविलेल्या व्यक्तीच्या पदोन्नतीने करण्यात येईल .
५. “ पोलीस हवालदार किंवा पोलीस नाईक ” या पदावर नियुक्ती करण्यात आलेल्या व्यक्तीला जर ती अगोदर उत्तीर्ण झाली नसेल किंवा तिला उत्तीर्ण होण्यापासून सूट मिळाली नसेल तर हिंदी व मराठी भाषा परीक्षा त्यासंबंधी केलेल्या नियमानुसार उत्तीर्ण व्हाव्या लागतील .
महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

शि.श. धुमाले ,
शासनाचे उप सचिव .

ककककककककक

विषय :- अपंग व्यक्तींना शासकीय व शासनाच्या अधिपत्याखालील सेवेतील गट- अ ते गट-ब मधील पदांवर सरळ सेवेने नियुक्ती देण्यासंबंधात उच्च वयोमर्यादा शिथिल करण्याबाबत .

सा.प्र.विभाग, निर्णय क्र. एसआरव्ही १०९८/प्र.क्र. ३९/९८/१६ अ , दिनांक १६ जून ,२००१ .

- संदर्भ : १) सा.प्र.वि. निर्णय क्र. एसआरव्ही १०७७/३५७६/१४३३/१६ अ दि. २३.५.७८ .
२) सा.प्र.वि. निर्णय क्र. एसआरव्ही १०८१/३२७३/१६ अ दिनांक ०१.०३.१९८३ .

अपंग व्यक्तींकरिता शासकीय सेवेत महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या कक्षेबाहेरील गट-क आणि गट -ड मधील पदांवरील नियुक्तीसाठी संदर्भाधिन क्र.१ च्या शासन निर्णयान्वये उच्च वयोमर्यादा ४५ वर्षांपर्यन्त शिथिल करण्यात आली होती . तसेच संदर्भाधिन क्र.२ च्या आदेशान्वये महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या कक्षेमधील लिपिक वर्गीय पदांच्या स्पर्धात्मक परीक्षेसाठी अपंग उमेदवारांसाठी उच्च वयोमर्यादा १० वर्षांपर्यन्त शिथिल करण्यात आली आहे .

तथापि गट - अ आणि गट -ब मधील पदांवर उच्च वयोमर्यादा सवलत देण्यात आलेली नव्हती . केंद्र शासनाच्या अपंग व्यक्ती (समान संधी, संपूर्ण सहभाग व हक्कांचे संरक्षण) अधिनियम ११९५ मधील कलम ३८(१)(बी) नुसार अपंग व्यक्तींना शासकीय सेवेतील नियुक्तीसाठी उच्च वयोमर्यादेत सवलत देण्याची तरतूद विहित करण्यात आली असल्यामुळे अपंग व्यक्तींची शासकीय सेवेत सरळ सेवेने नियुक्ती करताना उच्च वयोमर्यादा देण्यात आलेल्या सवलतीत एकसूत्रता असावी असा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता .

यासंदर्भात शासनाचे आदेश आहेत की, राज्य शासनाच्या सेवेतील व राज्य शासनाच्या अधिपत्याखालील कार्यालयातील गट - अ ते गट - ड मधील पदांवर महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग अथवा अन्य मागनि केल्या जाणा-या सरळसेवा नियुक्तीसंबंधात अपंग व्यक्तींसाठी उच्च वयोमर्यादा सरसकट ४५ वर्षांपर्यन्त शिथिल करण्यात यावी .

ही सवलत आदेशाच्या दिनांकापासून लागू होईल . त्यामुळे या विभागाच्या संदर्भाधिन क्र.१ व २ च्या आदेशानुसार देण्यात आलेल्या उच्च वयोमर्यादेच्या सवलती या आदेशाच्या दिनांकापासून आपोआप रद्द होतील .

हे आदेश शासकीय/निमशासकीय सेवा, मंडळे/महामंडळे, नगरपालिका, जिल्हा परिषदा, शासकीय अनुदानप्राप्त संस्था आणि ज्यांना मार्गदर्शक आदेश देण्याचा अधिकार शासनाला आहे अशी इतर सर्व प्राधिकारणे, सेवा व संस्था यांना लागू राहतील .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

द .दा .देशपांडे,
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन .

ववववववववववव

**विषय :- मराठी व हिंदी भाषा परीक्षा उत्तीर्ण होणे/सूट देणे
याबाबत नोंदी सेवापुस्तकात घेणेबाबत .**

सा .प्र .विभाग, परिपत्रक क्र . मभाप २००१/प्र.क्र.६८/२००१/२० व दिनांक २५ .०९ .२००१ .

- वाचा: १) सा .प्र .वि .निर्णय क्र . मभाप १०८७/१४/सीआर २/८७/२० दि .३० .१२ .८७ .
२) शासन अधिसूचना क्र .मभाप १०९७/१६५२/प्र.क्र.७२/९७/२० व दि .०७ .०२ .०१

शासन परिपत्रक: शासनाने शासकीय कार्यालयातील सर्व अधिका-यांना व कर्मचा-यांना शासन निर्णय सा .प्र .वि .क्र .मभाप १०८७/१४/सीआर २/८७/२० दिनांक ३० .१२ .१९८७ नुसार अनुक्रमे मराठी भाषा परीक्षा नियमावली /हिंदी भाषा परीक्षा नियमावली लागू केलेली असून भारतीय सेवेतील अधिका-यांसह सर्व अधिकारी व कर्मचारी यांनी एतदर्थ मंडळाच्या मराठी भाषा परीक्षा (निम्नस्तर व उच्च स्तर) परीक्षा तसेच हिंदी भाषा परीक्षा टप्प्या टप्प्याने विहित मुदतीत उत्तीर्ण होणे अगर त्यामधून सूट घेणे बंधनकारक आहे . सदर नियमावली नुसार परीक्षा उत्तीर्ण होणे अगर त्यामधून सूट मिळणे याबाबीची नोंद अधिका-यांच्या/कर्मचा-यांच्या सेवापुस्तकात संबंधीत विभाग प्रमुखांनी घेणे आवश्यक आहे . अशा नोंदी सेवा पुस्तकात घेण्याची जबाबदारी संबंधीत विभाग प्रमुखांकडून घेतली गेली नसल्याने सेवानिवृत्तीनंतर सेवानिवृत्त कर्मचा-यांच्या बाबतीत वेतन पडताळणी पथकाने आक्षेप घेतल्याने वरीच प्रकरणे प्रलंबित असल्याचे व परिणामी सदर कर्मचारी त्यांच्या देय निवृत्ती वेतन आदी लाभांपासून वंचित राहत असल्याचे या विभागाच्या निदर्शनास आले आहे . निवृत्तीवेतन वेळेवर न मिळाल्याने असे सेवानिवृत्त कर्मचारी /अधिकारी न्यायालयीन दाद मागण्यासाठी न्यायालयाकडे धाव घेतात असल्याचेही निदर्शनास येत आहे .

याबाबत सर्वसाधारण आदेश काढावेत असेही मुख्य सचिव यांनी सूचित केले आहे . त्यानुसार सर्व मंत्रालयीन विभागांना पुन्हा कळविण्यात येत आहे की, एतदर्थ मंडळाची मराठी/हिंदी परीक्षा उत्तीर्ण होण्याबाबतचे अथवा या परीक्षेतून सूट मिळण्याबाबतच्या नोंदी, मराठी/हिंदी भाषा परीक्षा नियमावलीनुसार तपासून आवश्यकता भासल्यास सामान्य प्रशासन विभागाची अनुमती घेऊन सेवापुस्तकात वेळीच घ्याव्यात . सेवानिवृत्त अधिका-यांच्या /कर्मचा-यांच्या बाबतीत ते सेवा निवृत्त झाले आहेत केवळ याच सबबीखाली त्यांना सूट किंवा सवलती देण्याचे टाळावे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

मी .प्र .पारकर,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

विभाग .

ववववववववववव

**विषय :- अधिक्रमित झालेल्यांना पूर्वलक्षी प्रभावाने
पदोन्नती देण्यासंबंधीचे स्पष्टीकरण .**

सा.प्र.विभाग, निर्णय क्र. एसआरव्ही २००१ /३६२/प्र.क्र.२१/ /बारा, दिनांक २९.१०.२००१.

- वाचा:-**
१. सा.प्र.विभाग परिपत्रक क्र. एसआरव्ही १०६४-डी दिनांक २५.२.१९६५.
  २. सा.प्र.वि.परिपत्रक क्र. एसआरव्ही १०६९-डी दिनांक ९.९.१९६९.
  ३. सा.प्र.वि.ज्ञापन क्र. एसआरव्ही १०७९/बारा, दिनांक २४.१०.१९७९.
  ४. सा.प्र.वि.ज्ञापन क्र.एसआरव्ही १०८२/बारा, दिनांक १४.९.१९८२.

शासन निर्णय: संदर्भाधिन क्रमांक १ येथील दिनांक २५.२.१९६५ च्या शासन परिपत्रक ज्ञापनातील परिच्छेद ३ मध्ये निर्देशित केल्याप्रमाणे चुकीने अधिक्रमित झालेल्या कर्मचा-यास मानीव दिनांक मंजूर केल्यास त्या मानीव दिनांकापासून पदोन्नतीच्या पदाचे वेतन व भत्ते थकवाकीसह देय ठरते. संदर्भाधिन क्रमांक ३ येथील दिनांक २४.१०.१०७९ च्या परिपत्रक ज्ञापनानुसार प्रत्यक्षात पदोन्नती मिळाल्यानंतरही पदोन्नतीच्या पदावर कर्मचा-यास रुजू होण्याकरिता प्रशासकीय कारणास्तव विलंब झाल्यास त्याला त्याच्या निकटच्या कनिष्ठ कर्मचा-याच्या पदोन्नतीच्या आधारे मानीव दिनांक देवून वर नमूद केलेल्या दिनांक २५.२.१९६५ च्या शासन परिपत्रक ज्ञापनातील निर्देशानुसार वेतन व भत्त्याची थकवाकी अनुज्ञेय करण्यात आली आहे.

२. तथापि संदर्भ क्रमांक ४ येथील दिनांक १४.०९.१९८२ च्या शासन परिपत्रक ज्ञापनानुसार पदोन्नतीच्या पदावर रुजू होण्याकरिता प्रशासकीय विलंब ३ महिन्यांपेक्षा अधिक कालावधीचा असेल तरच मानीव दिनांक व वेतन भत्त्याच्या थकवाकीसह अनुज्ञेय ठरविण्यात आला आहे. परिणामी प्रशासकीय विलंब ३ महिन्यांपेक्षा कमी कालावधीचा असल्यास ज्येष्ठ कर्मचा-यास मानीव दिनांक अनुज्ञेय ठरत नाही. तसेच त्या अनुषंगाने वेतन निश्चित/थकवाकी मिळत नसल्याने कनिष्ठ कर्मचा-यास पुढील वेतनवाढ आधीच्या दिनांकाला मिळून ज्येष्ठ कर्मचा-यास वेतन कमी मिळते व वेतनवाढ देखिल उशिरा मिळून त्याचे कायम स्वरूपाचे आर्थिक नुकसान होते. ही परिस्थिती लक्षात घेता सदर आदेशातील त्रुटी दूर करण्याचे शासनाच्या विचाराधीन होते. याबाबत सर्वकष विचार करून शासन आता खालीलप्रमाणे सुधारित आदेश देत आहे.

१) दिनांक १४ सप्टेंबर १९८२ च्या शासन परिपत्रक ज्ञापनातील “ प्रशासकीय विलंब ३ महिन्यांपेक्षा अधिक कालावधीचा असेल तरच संबंधित कर्मचा-यांना मानीव दिनांक देय असल्याबाबत ”ची तरतूद आता वगळण्यात यावी .

२) पदोन्नतीच्या पदावर कर्मचारी विलंबाने रुजू होण्यास स्वतः जबाबदार असल्यास किंवा तो रजेवर असल्यामुळे असा विलंब झाल्यास कनिष्ठ कर्मचा-याच्या पदोन्नतीच्या अनुषंगाने वेतन व भत्त्याची थकवाकी अनुज्ञेय होणार नाही .

३) अभावित पदोन्नती पुढे चालू राहिल्याने कनिष्ठ कर्मचा-यास त्या अनुषंगाने अधिक वेतन मिळत असल्यास तसेच अभावित स्वरूपाची किंवा नियमित पदोन्नती ज्येष्ठ कर्मचा-याने नाकारली असल्यास अशा प्रकरणात ज्येष्ठ कर्मचा-यास कनिष्ठ कर्मचा-याच्या पदोन्नतीचा मानीव दिनांक अनुज्ञेय असणार नाही . परिणामी मानीव दिनांकाच्या अनुषंगाने वेतन निश्चिती व वेतन भत्त्याची थकवाकी अनुज्ञेय करण्याचा प्रश्न उद्भवत नाही . अशा प्रकरणात ज्येष्ठ कर्मचा-यास कनिष्ठाच्या वेतना इतके वेतन उंचावून देण्याचा प्रश्न उद्भवणार नाही .

सदर आदेश वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.८५१/सेवा ३ दिनांक १३.९.२००१ अन्वये दिलेल्या संमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

प्र.कृ.लोखंडे,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वववववववववववव

विवम .

विषय :- प्रकल्पग्रस्त व्यक्तीच्या विवाहीत मुलीस किंवा तिच्या मुलांना प्रकल्पग्रस्ताचा दाखला देणेबाबत .

महसूल व वन विभाग, निर्णय क्र . आरपीए २००१/प्रक्र .११६/र- १ दिनांक ३० ऑक्टोबर ,२००१ .

राज्यातील विविध पाटबंधारे प्रकल्पामुळे बाधित झालेल्या प्रकल्पग्रस्त विवाहीत मुलीस अथवा तिच्या मुलांना प्रकल्पग्रस्तांचा दाखला मिळण्यासाठी श्री . रविंद्र उध्दव पाटील यांनी उच्च न्यायालयात याचिका क्रमांक १९६/९९ दाखल केली होती .

- १ . सदर याचिकेवर सुनावणी होऊन संबंधित प्रकल्पग्रस्तास दाखला देण्यात यावा असा निर्णय दिनांक २७ .९ .२००० रोजी न्यायालयाने दिलेला आहे . सदर निर्णयास अनुसरून शासन आता असे आदेश देत आहे की, प्रकल्पबाधित व्यक्तीने नामनिर्देशित केल्यास तिच्या विवाहीत मुलीस किंवा विवाहीत मुलीच्या मुलांना प्रकल्पग्रस्ताचे प्रमाणपत्र देण्यात यावे व त्यांना शासकीय नोकरीच्या सवलतीसाठी पात्र ठरविण्यात यावे .
- २ . हे आदेश सामान्य प्रशासन विभाग व विधी व न्याय विभाग यांच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र .७४७/३३०८/सिव्हील/अ दिनांक १८ .१० .२००१ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

भा .तु .तायडे,
अवर सचिव, महामूल व वन विभाग .

वववववववववव

विषय :-पदवीधर/पदविकाधारक सुशिक्षित बेरोजगारांना शासकीय सेवेतील गट “ क” मधील पदावर नियुक्ती देण्याबाबत विहित संगणक ज्ञानाची अर्हता प्राप्त करण्याबाबत .

सा .प्र .वि .निर्णय क्र .पअक १००१/७२४/प्र .क्र .५४/२००१/१६ अ दिनांक ०९ .०५ .२००२ .

- संदर्भ:-
- १) सा .प्र .वि .निर्णय क्र .पअक १०९७/१७९३/प्र .क्र .४/९८/१६ अ दिनांक १९ .३ .९८ .
  - २) सा .प्र .वि .निर्णय क्र .पअक १०९७/१७९३/प्र .क्र .४/९८/१६ अ दिनांक २० .५ .९८ .
  - ३) सा .प्र .वि .निर्णय क्र .पअक १०९७/१७९३/प्र .क्र .४/९८/१६ अ दिनांक २३ .९ .९८ .
  - ४) शासन अधिसूचना सा .प्र .वि .क्र .सेप्रनि १०९८/प्र .क्र .७/९८/१२ दि . २५ .०१ .९९ .
  - ५) सा .प्र .वि .परिपत्रक क्र .सेप्रनि १०९८/प्र .क्र .७/९८/१२ दि .३ .०५ .२००० .
  - ६) सा .प्र .वि .निर्णय क्र . प्रशिक्षण १००० /१४३/३९ दि .१० .०७ .२००० .

पदवीधर/पदविकाधारक सुशिक्षित बेरोजगारांना आर्थिक सहाय्य योजनेअंतर्गत शासकीय सेवांमध्ये अर्धवेळ काम केलेल्या उमेदवारांना शासकीय सेवेत नियुक्ती मिळण्यासाठी संदर्भाधिन क्र .१ च्या आदेशान्वये काही सवलती देण्यात आल्या आहेत .

- २ . शासन सेवेतील पदांवर नियुक्तीसाठी सूचक हाताळणी/वापराबाबत ज्ञान आवश्यक ठरविण्याची तरतूद या संदर्भाधीन क्र .४ येथील दिनांक २५ .०१ .१९९९ च्या अधिसूचनेद्वारे विहित करण्यात आली आहे . पदवीधर/पदविकाधारक सुशिक्षित बेरोजगारांना शासकीय सेवेतील गट - क च्या पदावर पसंतीक्रमाने नियुक्ती देताना संगणक अर्हतेच्या सवलती देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती . त्यानुसार शासन आता पुढीलप्रमाणे आदेश देत आहे .

३. ज्या पदवीधर/पदविकाधारक सुशिक्षित बेरोजगार उमेदवारांना दिनांक १८.०१.२००० पर्यन्त रोजगार व स्वयंरोजगार विभागाकडून अनुभवाचा दाखला देण्यात आला आहे व त्यामधील जे उमेदवार शासकीय सेवेतील गट- क मधील पदावर (वाहन चालक वगळून) नियुक्तीच्यावेळी संगणक ज्ञानाची खालील अर्हता धारण करित नसतील, अशा दिनांक ३० जून २००२ पर्यन्त नियुक्त झालेल्या उमेदवारांना सदर संगणक ज्ञानाची अर्हता नियुक्ती झाल्याच्या दिनांकापासून एक वर्षाच्या मुदतीत प्राप्त करणे आवश्यक राहिल. या कालावधीत संबंधित उमेदवारांनी विहित संगणक ज्ञानाची अर्हता प्राप्त केल्याचे प्रमाणपत्र नियुक्ती प्राधिका-यांना सादर करणे आवश्यक आहे. अन्यथा हा कालावधी संपताच संबंधित उमेदवारांची नियुक्ती आपोआप संपुष्टात येईल. अशी स्पष्ट तरतूद उमेदवारांच्या नियुक्तीच्या आदेशात नियुक्ती प्राधिका-यांनी नमूद करावी.

अर्हता :-

१) सामान्य प्रशासन विभाग का.का.क्र.३९ यांच्या दिनांक ०७.०८.२००१ च्या शा.निर्णयातील तरतूदीनुसार शासन सेवेतील गट-क मधील (वाहन चालक वगळून) संबंधित पदावरील नियुक्तीसाठी संबंधित उमेदवारांनी महाराष्ट्र नागरी सेवा (संगणक हाताळणी/वापराबाबतचे ज्ञान आवश्यक ठरविण्याबाबत) नियम १९९९ च्या नियम ३ अन्वये आवश्यक अर्हता म्हणून खालील “ अ ” किंवा “ ब ” प्रमाणे प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक राहिल)

अ) D.O.E.A.C.C. अधिकृत C.C.C. किंवा C स्तर किंवा A स्तर किंवा B स्तर किंवा C स्तर यापैकी कोणतीही एक परीक्षा उत्तीर्ण झाल्याचे प्रमाणपत्र किंवा

ब) महाराष्ट्र राज्य उच्च व तंत्र शिक्षण मंडळ मुंबई यांचेकडील अधिकृत MS-CIT परीक्षा उत्तीर्ण झाल्याचे प्रमाणपत्र.

२) संगणक अर्हता करण्यासंबंधीचे सदर प्रमाणपत्र सादर करण्यासाठी कोणत्याही कारणास्तव अधिक मुदतवाढ देण्यात येणार नाही.

सर्व नियुक्ती प्राधिका-यांनी गट-क मधील (वाहन चालक वगळता) पदावर परिच्छेद ३ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे पदवीधर/पदविकाधारक सुशिक्षित बेरोजगार उमेदवारांची नियुक्ती करताना या निर्देशाचे कटाक्षाने पालन करावे.

४) हे आदेश सामान्य प्रशासन विभाग/का.१२ आणि सामान्य प्रशासन विभाग /का.३९ यांच्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहेत.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

द.दा.देशपांडे,
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वक्वक्वक्वक्व

विषय :- शासकीय कर्मचा-यांना पदोन्नती संदर्भात मानीव दिनांक देण्याबाबत .

प्रकरण तपासणी अधिकाराबाबत .

सा.प्र.वि.परिपत्रक क्र.एसआरव्ही २००२/प्र.क्र.२/२००२/१२ दिनांक ६ जून, २००२ .

वाचा: १. सा.प्र.वि.परिपत्रक क्र.एसआरव्ही १०६४/डी दिनांक २५.२.१९६५.
२. सा.प्र.वि.परिपत्रक क्र.एसआरव्ही १०६९/डी दिनांक ९.९.१९६९.
३. सा.प्र.वि.परिपत्रक क्र.एसआरव्ही १०७५/१० दिनांक २.४.१९७६.
४. सा.प्र.वि.ज्ञापन क्र.एसआरव्ही १०७९/१२ दिनांक २४.१०.१९७९.

५. सा.प्र.वि. अधिसूचना क्र.एसआरव्ही १०७६/१२ दिनांक २१ जून १९८२.
६. सा.प्र.वि.ज्ञापन क्र. एसआरव्ही १०८२/१२ दिनांक १४.०९.१९८२.
७. सा.प्र.वि. परिपत्रक क्र.एसआरव्ही १०९३/प्र.क्र.२/९३/१२ दि.११ जून १९९३.
८. सा.प्र.वि.परिपत्रक क्र.एसआरव्ही १०९३/प्र.क्र.२/९३/१२ दिनांक १३.१२.१९९३.
९. अधिसूचना सा.प्र.वि.क्र.एसआरव्ही १०९४/१/९४/१२ दिनांक ०१ जुलै, १९९४.
१०. सा.प्र.वि.परिपत्रक क्र.एसआरव्ही १०९५/प्र.क्र.२९/९५/१२ दिनांक २२ एप्रिल १९९६.
११. सा.प्र.वि.निर्णय क्र.एसआरव्ही २०००/३६२/प्र.क्र.२१/०१/१२ दिनांक २९.१०.२००१.

परिपत्रक

शासन सेवतील कर्मचारी/अधिकारी यांना ते ज्येष्ठ व पात्र असूनही पदोन्नतीच्या संदर्भात डावलले गेले असल्याचे निश्चित झाले तर त्यांना पदोन्नतीचा मानीव दिनांक देण्याबाबत उपरोक्त आदेशातील तरतूदीनुसार विचार करण्यात येतो. मानीव दिनांक देण्याबाबतची प्रकरणे वर नमूद केलेल्या आदेशातील तरतूदीनुसार तपासावयाची असतात. तथापि, मानीव दिनांक देण्याच्या प्रकरणामध्ये काही अनियमितता होत असल्याचे शासनाचे निदर्शनास आल्याने शासनाने संदर्भाधीन क्र.७ येथील दिनांक ११ जून १९९३ च्या आदेशान्वये मानीव दिनांक मंजूर करण्याचे सर्व प्राधिकार शासनाकडे घेतले होते. त्यानुसार मानीव दिनांक देण्याबाबतची प्रकरणे मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांनी सामान्य प्रशासन विभाग आणि वित्त विभाग यांच्या परमर्शाने/मान्यतेने निकाली काढणे आवश्यक आहे. प्रशासकीय अधिकाराचे विकेंद्रीकरण करण्याच्या धोरणानुसार अराजपत्रित पदावरील कर्मचा-यांना मानीव दिनांक देण्याबाबतच्या प्रकरणांना मान्यता देण्याचे प्राधिकार विभाग प्रमुखांना/खाते प्रमुखांना प्रदान करण्याची वाव या विभागाच्या विचाराधीन होती. त्यानुसार उपरोक्त शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग दिनांक ११ जून १९९३ च्या आदेशान्वये अंशतः सुधारणा करून पुढीलप्रमाणे आदेश देण्यात येत आहेत.

“यापुढे गट- ब (अराजपत्रित) गट-क आणि गट- ड संवर्गातील पदांवर पदोन्नतीचे मानीव दिनांक देण्याचे प्राधिकार विभाग प्रमुखांना, खाते प्रमुखांना राहिल. मात्र सदर विभाग प्रमुख/खाते प्रमुख मंत्रालयाच्या सचिव दर्जाचे अधिकारी असणे बंधनकारक राहिल. जे विभाग प्रमुख/खाते प्रमुख सचिव दर्जाचे नसतील त्यांच्या नियंत्रणाखालील वरील संवर्गातील कर्मचा-यांना मानीव दिनांक प्रदान करण्याचे प्राधिकार संबंधित मंत्रालयीन विभागाच्या सचिवांना राहिल. मात्र गट “अ” व “ब” राजपत्रित संवर्गातील अधिका-यांना मानीव दिनांक प्रदान करताना पूर्वीप्रमाणेच सामान्य प्रशासन विभाग आणि वित्त विभाग यांची मान्यता घेणे आवश्यक राहिल.”

२. कर्मचा-याला ज्या पदाचा मानीव दिनांक द्यावयाचा आहे त्या पदावर त्याला प्रत्यक्ष पदोन्नती मिळणे आवश्यक आहे, परंतु सेवेमध्ये असताना त्याला जर प्रत्यक्ष पदोन्नती मिळाली नाही तर पदोन्नतीचा मानीव दिनांक देताना महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम १९८१ मधील नियम ३२ मधील तरतुदी शिथिल करणे आवश्यक ठरते. अशा प्रकरणी मात्र पूर्वीप्रमाणेच सामान्य प्रशासन विभाग आणि वित्त विभाग यांची मान्यता घेणे आवश्यक राहिल. या अनुषंगाने आणखी नमूद करण्यात येते की, मानीव दिनांकाची प्रकरणे सर्वसाधारणपणे ज्या कारणांमुळे उद्भवतात ती कारणे सोबतच्या परिशिष्ट -अ मध्ये दिली आहेत. ती विचारात घेऊन मानीव दिनांकाची प्रकरणे उद्भवणार नाही याची दक्षता शासनाच्या सर्व विभागांनी व विभाग प्रमुखांनी घ्यावी. अशी दक्षता घेऊनही मानीव दिनांक देण्याची प्रकरणे उद्भवल्यास त्या प्रकरणाची तपासणी/उपरोक्त आदेशातील तरतुदी आणि सोबतच्या परिशिष्ट -ब मधील मुद्दे लक्षात घेऊन करावी व त्याची पूर्तता होत असल्यास मानीव दिनांक प्रदान करण्यास परिच्छेद १ मधील प्राधिकारांतर्गत मंजूरी देण्यात यावी.

३. शासन अधिसूचना सामान्य प्रशासन विभाग एसआरव्ही १०७६/१२ दिनांक २१ जून १९८२ अन्वये ज्येष्ठता विनियम विहित करण्यात आले आहेत. त्यामधील नियम ५(१)(५) व(७) मध्ये आवश्यक ती सुधारणा करण्याची कार्यवाही स्वतंत्रपणे करण्यात येईल.

विभाग .

४ . उपरोक्त परिपत्रक वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र . ३८२ /सेवा ३ दिनांक २० एप्रिल २००२ अन्वये दिलेल्या मान्यतेनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

प्रकाश लोखंडे,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

परिशिष्ट

मानीव दिनांक देण्याची प्रकरणे उद्भवण्याची कारणे .

- गोपनीय अहवालातील प्रतिकूल शिरे वेळेवर न कळवणे . त्यांची वस्तूनिष्ठ प्रतवारी न होणे . विभागीय पदोन्नती समितीच्या बैठकीच्या वेळी अद्ययावत गोपनीय अहवाल उपलब्ध नसणे व त्यामुळे त्याची प्रकरणे खुली ठेवणे .
- सेवाज्येष्ठता यादी अद्ययावत नसणे . शिवाय सर्व अधिका-यांना/कर्मचा-यांना सेवाज्येष्ठता यादी वेळीच उपलब्ध न झाल्यामुळे अधिकारी /कर्मचारी यांना सेवा ज्येष्ठता यादीतील त्यांचे स्थान माहित नसणे .
- विभागीय परीक्षा उत्तीर्ण/अनुत्तीर्ण झाल्याच्या कारणास्तव तसेच उत्तीर्ण होण्यापासून सूट मिळाल्यानंतर परीक्षा नियमानुसार सेवाज्येष्ठता यादीत वेळीच सुधारणा न करणे .
- मागासवर्गीय पदोन्नती संदर्भातील आरक्षण धोरणाची काटेकोरपणे अंमलबजावणी न करणे .
- पदोन्नतीसाठी विचार करताना विभागीय चौकशी प्रलंबित असणे . काही कालावधीनंतर विभागीय चौकशीचा निर्णय होऊन त्यामध्ये निर्दोष सुटणे वा किरकोळ शिक्षा होणे .
- पदोन्नतीसाठी विचार झालेला असताना अधिकारी/कर्मचारी निलंबित असणे व त्यानंतर तो अंशतः किंवा पूर्णतः दोषमुक्त होणे .
- भ्रष्टाचार/लाचलुचपत प्रकरणी न्यायालयात गुन्हा दाखल असल्याने पदोन्नती न देणे व निर्दोष सूटल्यानंतर मानीव दिनांक देणे .
- निवडसूच्यांना आयोगाची मान्यता न घेणे . परिणामी दीर्घकाळ पदोन्नती तात्पुरत्या स्वरूपात चालू राहणे-पदोन्नत्या नियमित झाल्याशिवाय मानीव दिनांकाचा विचार करणे शक्य नसते .
- पदोन्नतीच्या नियमित कोटयाखेरीज नामनिर्देशनाकरिता असलेल्या कोटयातील पदावर पदोन्नत्या दिल्या जातात व भविष्यात पदोन्नतीसाठी उपलब्ध होणा-या पदांवर त्या समायोजित केल्या जात नाहीत .

परिशिष्ट -ब

मानीव दिनांक देण्याबाबतच्या प्रस्तावाची तपासणी करताना लक्षात घ्यावयाचे मुद्दे .

- १ . सेवाकनिष्ठ कर्मचा-यास पदोन्नती देण्यात आली त्यावेळी संबंधित कर्मचा-यांचा कोणत्या कारणास्तव विचार झालेला नाही . यास जबाबदार कोण व त्याविरुद्ध करावयाची कार्यवाही .
- २ . अर्जदाराचे निवडसूचीच्यावेळी अस्तित्वात असलेल्या सेवाज्येष्ठता यादीतील स्थान त्यास सेवानिष्ठ (पदोन्नतीसाठी आरक्षण असल्यास त्याच्या आधारे) असलेल्या त्याच्या प्रवर्गातील कोणत्या कर्मचा-यास नियमित पदोन्नती दिली आहे .
- ३ . सेवाकनिष्ठ कर्मचा-यास पदोन्नती देण्यात आली त्या दिनांकास (निवडसूचित) अर्जदार गोपनीय अहवाल व इतर आवश्यक त्या अटीनुसार पदोन्नतीस पात्र आहे किंवा ? याबाबतची पात्रता विभागीय पदोन्नती समितीमार्फत तपासून घेण्यात यावी व ते जर पदोन्नतीस पात्र ठरले तरच मानीव दिनांक देण्यात यावा .
- ५ . मानीव दिनांक हा एकास- एक तत्त्वावर देण्यात यावा .

विवाम .

- ५ . ज्या निवडसुचीच्या आधारे ज्या प्रवर्गाच्या कर्मचा-यांस, अधिका-यांस मानीव दिनांक देण्यात आला आहे, त्या प्रवर्गाच्या सर्वात सेवाकनिष्ठ कर्मचा-यांचे नांव संबंधित निवडसुचितून कमी करून पुढील निवडसुचीत रिक्त पदे व त्या प्रवर्गाच्या वाटयाला येणा-या पदामध्ये समावेश करणे आवश्यक असते .

ववववववववववव

विषय :- दिनांक १.१.२००१ रोजी किंवा त्यापूर्वी निवडप्रक्रिया सुरु झालेल्या तसेच सध्या शासनसेवेत असलेल्या अधिकारी /कर्मचा-यांनी संगणक हाताळणी वापरा बाबतचे प्रमाणपत्र विहित मुदतीत प्राप्त न केल्याने अशाबाबत करावयाची उपाय योजना .

सा . प्र . विभाग, निर्णय क्र . प्रशिक्षण २०००/प्र . क्र . ५/२००१/३९ दिनांक २० जुलै , २००२ .

- वाचावे: १) निर्णय क्र . सी . ओ . एम १०९८/प्र . क्र . २९/१९९८/३९ दि . २४ . ०३ . १९९८ .
 २) सा . प्र . वि . अधिसूचना क्र . सेप्रनि १०९८/प्र . क्र . ७/९८/१२ दि . २५ . ०१ . १९९९ .
 ३) सा . प्र . वि . अधिसूचना क्र . सेप्रनि १०९८/प्र . क्र . ७/९८/१२ दि . ०३ . ०५ . २००० .
 ४) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . प्रशिक्षण १०००/प्र . क्र . १४३/३९ दि . १० . ०७ . २०००
 ५) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . प्रशिक्षण २००१/प्र . क्र . ६१/२००१/३९ दि . ०७ . ०८ . २००१ .

प्रस्तावना:

शासकीय कामकाजाचे दोन वर्षांच्या आत संगणीकरण करण्याबाबत शासनाने निर्णय घेतलेला असल्याने त्या अनुषंगाने शासकीय कामकाजात संगणकाचा परिणामकारकरित्या वापर होण्यासाठी प्रशिक्षित अधिकारी/कर्मचारी उपलब्ध होण्यासाठी प्रशिक्षण खर्च प्रोत्साहनात्मक रक्कम देण्याचा निर्णय घेण्यात आला . त्यामुळे ज्या शासकीय अधिकारी/कर्मचा-यांनी प्रोत्साहनात्मक रकमेत व प्रशिक्षण खर्च घेतलेला आहे अथवा अशा रकमेची मागणी केलेली आहे त्यांनी महाराष्ट्र राज्य तंत्र शिक्षण मंडळामार्फत घेतली जाणारी चाचणी परीक्षा उत्तीर्ण होणे आवश्यक करण्यात आले आहे .

ज्याप्रमाणे शासकीय कार्यालयात मराठीचा १०० टक्के वापर होण्यासाठी शासनाने मराठी भाषेची परीक्षा उत्तीर्ण होणे बंधनकारक केलेले आहे . त्याचप्रमाणे शासकीय कार्यालयात संगणकाचा १०० टक्के वापर होणे गरजेचे असल्याने शासकीय अधिकारी/कर्मचा-यांना संगणक हाताळणी/वापराबाबतचे ज्ञान असणे आवश्यक केलेले आहे . शासकीय अधिसूचना क्र . सेप्रनि १०९८/प्र . क्र . ७२९८/१२ दिनांक २५ जानेवारी १९९९ अन्वये शासकीय सेवेतील गट “अ ”, गट “ ब ” व गट “ क ” या पदांवर नियुक्ती करिता (संगणक हाताळणी व वापराबाबतचे ज्ञान आवश्यक ठरविण्याबाबत) नियम १९९९ अधिसूचित करण्यात आलेले आहेत . शासन राजपत्र दिनांक ३ मे २००० अन्वये या विनियमांना दिनांक १ जानेवारी २००१ पासून प्रभाव देण्यात आला आहे . सदर नियमान्वये शासकीय सेवेतील गट “ अ ”, गट “ ब ” व गट “ क ” मधील अधिकारी/कर्मचारी दोन वर्षांच्या आत शासनमान्य संगणक संस्थेचे प्रमाणपत्र सादर करण्याचे निर्देश देण्यात आलेले आहेत .

ज्या अधिकारी /कर्मचा-यांनी शासनाने नेमून दिलेल्या खाजगी संगणक संस्थेकडून संगणक प्रशिक्षणाचे विहित प्रमाणपत्र प्राप्त करून शासनाकडून प्रशिक्षण खर्च व प्रोत्साहनात्मक रक्कम घेतलेली आहे किंवा अशा रकमेची मागणी केलेली आहे , अशा अधिकारी/कर्मचा-यांसाठी महाराष्ट्र राज्य तंत्र शिक्षण मंडळामार्फत निकष ठरवून चाचणी परीक्षेचे आयोजन केलेले आहे . त्याचप्रमाणे दिनांक १.१.२००१ रोजी किंवा त्यानंतर सुरु होणा-या निवड प्रक्रियेतील नवीन नेमणूकीसाठी तसेच ज्या अधिकारी/कर्मचा-यांची निवड प्रक्रिया दिनांक १.१.२००१ पूर्वी सुरु झालेली आहे अशांसाठी तसेच जे अधिकारी/कर्मचारी सध्या शासन सेवेत आहेत अशांसाठी डी . ओ . ई . अ . सी . सी . चे “ सी . सी . सी ” किंवा “ ओ ” स्तर किंवा “ अ ” स्तर किंवा “ बी ” स्तर किंवा “ सी ” स्तर पैकी एक परीक्षा उत्तीर्ण

झाल्याचे प्रमाणपत्र किंवा महाराष्ट्र राज्य तंत्र शिक्षण मंडळाची एम.एस.सी.आय.टी.परीक्षा उत्तीर्ण झाल्याचे प्रमाणपत्र सादर करण्याबाबत शासन निर्णय सा.प्र.वि.क्र.प्रशिक्षण २००१/प्र.क्र.६१/२००१/३९ दिनांक ०७.०८.२००१ अन्वये आदेश निर्गमित करण्यात आलेले आहेत .

शासकीय कामकाजात संगणकाचा मोठ्या प्रमाणात वापर होण्याच्या दृष्टीने शासकीय सेवेत असलेल्या तसेच ज्यांची निवड प्रक्रिया दिनांक १.१.२००१ रोजी किंवा त्यापूर्वी सुरु झालेली आहे अशा शासकीय अधिकारी/कर्मचा-यांनी संगणक हाताळणी/वापराबाबतचे ज्ञान दिनांक ३१.१२.२००२ पर्यन्त प्राप्त करण्याबाबत दिनांक १०.०७.२००० च्या शासन निर्णयात तरतूद करण्यात आलेली आहे . तथापि त्यांनी असे ज्ञान विहित मुदतीत प्राप्त न केल्यास त्यांचे बाबत कोणती उपाययोजना करण्यात यावी या संबंधी मात्र वरील दिनांक १०.०७.२००० च्या किंवा दिनांक ७.८.२००१ च्या शासन निर्णयात कोणतीही तरतूद नाही . तसेच डी.ओ.ई.अ.सी.सी.चे “ सी.सी.सी.” प्रमाणपत्र किंवा महाराष्ट्र राज्य तंत्र शिक्षण मंडळाचे एम.एस.सी.आय.टी.परीक्षा उत्तीर्ण करणे या व्यतिरिक्त अन्य कोणकोणत्या मार्गाने शासकीय अधिकारी/कर्मचारी संगणक हाताळणी/वापराबाबतचे ज्ञान प्राप्त करून प्रमाणपत्र शासनास सादर करू शकतील याबाबत शासन आता खालील प्रमाणे निर्णय घेत आहे .

शासन निर्णय

१. शासकीय कामकाजाचे पूर्णतः संगणीकरण होऊन शासन गतिमान होण्यासाठी सर्वच शासकीय अधिकारी/कर्मचा-यांना संगणक हाताळणी/वापराबाबतचे ज्ञान अवगत असणे आवश्यक आहे . यास्तव सध्या शासकीय सेवेत असलेले शासकीय अधिकारी/कर्मचा-यांनी तसेच दिनांक १.१.२००१ रोजी किंवा यापूर्वी किंवा दिनांक १.१.२००१ नंतर ज्याची निवड प्रक्रिया सुरु झालेली असेल अशांनी दिनांक ३१.१२.२००२ पूर्वी संगणक हाताळणी/वापराबाबतचे विहित प्रमाणपत्र शासन मान्य संगणक संस्थाकडून प्राप्त करून शासनास सादर करावयाचे आहे . ही दिनांक ३१.१२.२००२ पूर्वी प्रमाणपत्र सादर करण्याची अट रद्द करून त्याऐवजी या शासन निर्णयाच्या दिनांकापासून एक वर्षाच्या आत विहित संगणक विषयक प्रमाणपत्र सादर करणे बंधनकारक करण्यात येत आहे . तसेच शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग क्रमांक १०००/प्र.क्र.१४३/३१ दिनांक १०.०७.२००० मधील परिच्छेद क्र.१०, ११, व १२ मधील अटी रद्द करण्यात येत आहेत . त्या ऐवजी शासन निर्णयात नमूद केल्याप्रमाणे D.O.I.A.C.C. अथवा महाराष्ट्र राज्य तंत्रशिक्षण मंडळामार्फत संगणक हाताळणी/वापराबाबतचे प्रमाणपत्र प्राप्त करण्यात यावे आणि या वरोवर ज्या शासकीय अधिकारी/कर्मचा-यांची निवड प्रक्रिया दिनांक १.१.२००१ रोजी किंवा त्यापूर्वी किंवा दिनांक १.१२.२००१ नंतर सुरु झाली असेल ते आणि सध्या शासकीय सेवेत असलेले अधिकारी /कर्मचारी खाली नमूद केलेल्या विविध मार्गांनी सध्या संगणक हाताळणी/वापराबाबतचे ज्ञान प्राप्त करून महाराष्ट्र राज्य शिक्षण मंडळाच्या एम.एस.सी.टी.आय. परीक्षेत सरळ वसून आणि ती परीक्षा उत्तीर्ण करून शासनास प्रमाणपत्र सादर करू शकतील .

१. संगणक ज्ञानाबाबत उपलब्ध पुस्तकाचा स्वतः अभ्यास करून .
२. इंटरनेटशी जोडलेल्या संगणकाद्वारे प्रगत ज्ञान प्राप्त करून .
३. संगणक प्रशिक्षण संस्थेमधून संगणक प्रशिक्षण प्राप्त करून .
४. सहका-यांच्या मदतीने कार्यालयात व घरी स्वतः संगणक विषयक ज्ञान प्राप्त करून .
५. दूर शिक्षण पध्दतीचा अवलंब करून संगणकाबाबतचे ज्ञान प्राप्त करून .
६. संगणक ज्ञान विषयक पदवी/पदविका प्राप्त करून .
७. संबंधीत कर्मचा-यांनी अशा पदवी/पदविका D.O.E.A.C.C.अथवा महाराष्ट्र राज्य तंत्र शिक्षण मंडळामार्फत उत्तीर्ण करून प्रमाणपत्र प्राप्त केलेली असल्यास त्यांनी महाराष्ट्र राज्य तंत्र शिक्षण मंडळामार्फत घेतल्या जाणा-या एम.एस.सी.आय.टी किंवा सी.सी.सी.परीक्षा पुन्हा उत्तीर्ण करणे आवश्यक नाही .

वरील ६ माध्यमाद्वारे प्रशिक्षण घेऊन शासनास प्रमाणपत्र सादर करणा-या अधिकारी/कर्मचा-यांनी एम . एस . सी . आय . टी परीक्षा वर नमूद केलेल्या विहित मुदतीत उत्तीर्ण करणे आवश्यक आहे . परंतु ती त्यांनी किती संधीत उत्तीर्ण करावी याबाबत त्यांचेवर कोणतेही बंधन राहणार नाही .

२ . एम . एस . सी . आय . टी ची परीक्षा महाराष्ट्र राज्य तंत्रशिक्षण मंडळामार्फत घेतली जाणार असली तरी त्यासंबंधीचा अभ्यासक्रम इत्यादी बाबी महाराष्ट्र तंत्र ज्ञान महामंडळ, मुंबई यांचे मार्फत हाताळल्या जातील .

३ . वयाची ५५ वर्षे पूर्ण न झालेल्या गट “ अ ” , गट “ ब ” व गट “ क ” मधील शासकीय अधिकारी / कर्मचा-यांनी या आदेशाचे दिनांकापासून १ वर्षांचे आत संगणक हाताळणी/वापराबाबतचे विहित प्रमाणपत्र प्राप्त न केल्यास त्यांच्या बाबत खालील प्रमाणे उपाय योजना करण्यात यावी .

(१) ज्यांची निवडप्रक्रिया १.१.२००१ रोजी किंवा त्यापूर्वी पासून सुरु झालेली आहे अशा शासकीय अधिकारी/कर्मचा-यांनी नियुक्तीच्या दिनांकापासून एक वर्षाच्या आत तसेच सध्या शासकीय सेवेत कार्यरत असलेले अधिकारी/कर्मचा-यांनी वर नमूद केलेल्या १ वर्षाच्या विहित कालावधीत परीक्षा उत्तीर्ण न केल्यास संबंधित अधिकारी/कर्मचारी उक्त कालावधी समाप्त झाल्यानंतर परीक्षा उत्तीर्ण होण्यापासून त्यांना सूट देण्यात येईपर्यन्तच्या (वयाची ५५ वर्षे पूर्ण झाल्यास) कालावधीपर्यन्त किंवा ते संगणक हाताळणी/वापराबाबतचे विहित प्रमाणपत्र उपलब्ध करून देईपर्यन्त वेतनवाढी रोखण्यास पात्र ठरतील .

टीप :- १) परीक्षा ज्या तारखेस संपली आहे त्या तारखेच्या लगरनंतरची तारीख ही परीक्षा उत्तीर्ण झाल्याची तारीख असल्याचे समजण्यात यावे .

२) अशा प्रकारे रोखून धरलेल्या वेतनवाढी, शासकीय कर्मचारी ज्या तारखेला परीक्षा उत्तीर्ण होईल किंवा ज्या तारखेला त्याला अशा प्रकारे परीक्षा होण्यापासून सूट देण्यात येईल अशा तारखेला देय होतील आणि जणू काही त्यांच्या वेतनवाढी रोखल्या नव्हत्या असे समजून त्या उपर्जित होतील . परंतु वेतनवाढी रोखून धरल्यामुळे देय होणारी थकवाकी मिळण्याचा त्याला हक्क असणार नाही .

(२) ज्या अधिकारी/कर्मचा-यांनी निवड प्रक्रिया दिनांक १.१.२००१ रोजी किंवा त्यापूर्वी सुरु झालेली आहे अशा अधिकारी/कर्मचा-यांच्या नियुक्ती आदेशात अशी अट घालण्यात यावी की, त्यांनी नियुक्तीच्या दिनांकापासून एक वर्षाच्या आत संगणक हाताळणी/वापराबाबतचे विहित प्रमाणपत्र उपलब्ध करून देणे आवश्यक आहे . त्यामध्ये अशीही एक जादा अट घालून असे नमूद करण्यात यावे की, जर त्यांनी या मुदतीपूर्वी विहित प्रमाणपत्र उपलब्ध करून दिले नाही तर अशा अधिकारी/ कर्मचा-यांना उक्त कालावधी संपताच सेवेत कायम करण्यात येणार नाही व या बाबत त्याचे कोणतेही निवेदन विचारात घेतले जाणार नाही . अथवा परीक्षा उत्तीर्ण होण्यापासून कोणालाही सूट दिली जाणार नाही . अथवा परीक्षा उत्तीर्ण होण्यास मुदत वाढही दिली जाणार नाही .

(३) वर नमूद केलेल्या विहित १ वर्षाच्या कालावधीनंतर मात्र ज्या अधिकारी/कर्मचा-यांनी संगणक हाताळणी/वापराबाबतचे विहित प्रमाणपत्र प्राप्त केलेले असेल अशा अधिकारी/कर्मचा-यांनाच पदोन्नतीस विचार करण्यात येईल . तथापि जे अधिकारी/कर्मचारी वयाची ५५ वर्षे पूर्ण करत असतील त्यांना ही अट लागू राहणार नाही .

(४) यापुढे परीक्षेसाठी जे शुल्क आकारले जाईल त्यापोटी जास्तीत जास्त रु . ३००/- (रु .तीनशे फक्त) इतकी रक्कम संगणक हाताळणी/वापराबाबतची विहित परीक्षा उत्तीर्ण करून विहित प्रमाणपत्र सादर करणा-या अधिकारी/कर्मचा-यांना अदा करण्यात येईल . सबब संदर्भीय क्र . ४ येथील दिनांक १० . ७ . २००० च्या शासन निर्णयातील परिच्छेद ७ मध्ये नमूद केलेली प्रशिक्षण खर्चासाठीची २५००/- रक्कम देण्याची अट रद्द करण्यात येत आहे . त्याचप्रमाणे एका संगणकासाठी २ कर्मचारी प्रशिक्षित करण्याबाबतची १० . ७ . २००० च्या शासन निर्णयातील अट क्र . २ व ३ रद्द करण्यात येत आहे .

(५) हे आदेश तसेच शा . नि . सा . प्र . विभाग क्र . प्रशिक्षण १०००/प्र . क्र . १४३/३९ दिनांक १० . ७ . २००० आणि शा . नि . सा . प्र . विभाग क्र . प्रशिक्षण २०००/प्र . क्र . ६१/२००१/३९ दिनांक ७ . ८ . २००१ च्या शासन निर्णयातील सर्व तरतुदी शासकीय , निमशासकीय कार्यालये, जिल्हा परिषदा, महानगर पालिका , नगर पालिका, महामंडळे, स्थानिक स्वराज्य संस्था व शासनाच्या अधिनस्त आणि शासनास सलंगन संस्था इत्यादी मधील सर्व अधिकारी कर्मचा-यांना लागू होतील . मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग तसेच जिल्हा परिषदा, महानगर पालिका, नगर पालिका,

महामंडळे, मंडळे, स्थानिक स्वराज्य संस्था व शासनाच्या अधिनिस्त आणि शासनास संलग्न इत्यादीनी याबाबत खर्च त्यांच्या वार्षिक योजनेतील मंजुर नियत मंजुरीतून भागवावा .

हे आदेश सामान्य प्रशासन विभाग, सेवा उपविभाग व वित्त विभागाच्या संमतीने व त्या विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र . २६१ दिनांक १७ . ०१ . २००२ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

एन . आर गद्रे,
संचालक तथा उपसचिव, महाराष्ट्र शासन .

वववववववववव

विषय :- दि . १ . १ . २००१ रोजी किंवा त्यानंतर निवड प्रक्रिया सुरु होणा-या गट “अ” व गट “ब” गट “क” मधील पदावरील सेवाभरतीसाठी आणि महाराष्ट्र राज्य तंत्र शिक्षण मंडळामार्फत घेतल्या जाणा-या चाचणी परीक्षेचे प्रमाणपत्र संगणक विषयक शैक्षणिक अर्हता म्हणून निश्चित करणेबाबत . .

सा . प्र . विभाग, निर्णय क्र . प्रशिक्षण २००० / प्र . क्र . ५ / २००१ / ३९ दिनांक ४ . १० . २००२ .

- वाचावे :- १) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . प्रशिक्षण १००० / प्र . क्र . १४३ / ३९ दि . १० . ०७ . २००० .
२) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . प्रशिक्षण २००१ / प्र . क्र . ६१ / २००१ / ३९ दि . ७ . ७ . २००१ .
३) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . प्रशिक्षण २००० / प्र . क्र . ५ / २००१ / ३९ दि . २० . ०७ . २००२ .

प्रस्तावना : शासकीय कामकाजात संगणकाचा मोठ्या प्रमाणात वापर होण्यासाठी शासन मान्य अशा ५ संगणक संस्थामार्फत शासकीय खर्चाने शासकीय अधिकारी/कर्मचा-यांना संगणक प्रशिक्षण योजना सन १९९८ मध्ये सुरु करण्यात आली . या योजनेच्या प्रगतीचा २ वर्षानंतर आढावा घेतल्यानंतर याबाबत प्राप्त झालेल्या सूचनांचा सखोल विचार करून ५ संगणक संस्थांची मान्यता दिनांक दि . १० . ०७ . २००० च्या निर्णयान्वये रद्द करून या योजनेतर्गत प्रशिक्षण घेतलेल्यांची चाचणी परीक्षा घेण्याचा निर्णय घेण्यात आला .

वरील निर्णयानंतर दिनांक १ . १ . २००१ रोजी किंवा त्यानंतर निवड प्रक्रिया सुरु होणा-या पदावरील सेवाभरतीसाठी तसेच सध्या शासकीय सेवेत असलेल्यासाठी दिनांक ७ . ८ . २००१ च्या शासन निर्णयान्वये संगणक विषयक शैक्षणिक अर्हता निश्चित करण्यात आली . तथापि, वर नमूद केल्याप्रमाणे शासन मान्य अशा डी . ओ . इ . ए . सी . सी . डॉट , यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, सी . इ . डी . आय . टी . व महाराष्ट्र राज्य तंत्रशिक्षण मंडळ या ५ संस्थांतून दिनांक २४ . ३ . १९९८ ते दि . १० . ७ . २००० या कालावधीत शासकीय योजनेतर्गत प्रशिक्षण घेऊन नंतर चाचणी परीक्षा उत्तीर्ण केलेल्या अधिकारी/कर्मचा-यांकडे दिनांक ७ . ८ . २००१ च्या शासन निर्णयातील तरतुदीनुसार विहित प्रमाणपत्र नसल्याने त्यांचेकडे संगणक ज्ञान विषयक विहित शैक्षणिक अर्हता असल्याचे मानण्यात येत नव्हते . त्यामुळे ज्यांनी महाराष्ट्र राज्य तंत्रशिक्षण मंडळाची चाचणी परीक्षा उत्तीर्ण केलेली आहे त्यांची संगणक विषयक शैक्षणिक अर्हता निश्चित करण्याबाबतचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता . त्यानुसार याबाबत आता खालील प्रमाणे निर्णय घेण्यात येत आहे .

निर्णय : शासकीय कामकाजात गतीमानता आणण्यासाठी शासकीय खर्चाने संगणक प्रशिक्षण देण्याच्या योजनेतर्गत शासन मान्य अशा ५ संगणक संस्थेपैकी कोणत्याही संगणक संस्थेतून दिनांक २४ . ३ . १९९८ ते १० . ०७ . २००० या कालावधीत संगणक प्रशिक्षण घेतलेल्या अधिकारी/कर्मचा-यांनी महाराष्ट्र राज्य तंत्रशिक्षण मंडळाची चाचणी परीक्षा

(Confirmatory Test) उत्तीर्ण करणे संदर्भिय क्र.१ च्या शासन निर्णयान्वये बंधनकारक करण्यात आलेले आहे . त्यानुसार दिनांक १.१.२००१ रोजी किंवा त्यानंतर निवड प्रक्रिया सुरु होणा-या पदावरील सेवाभरीसाठी तसेच सध्या शासकीय सेवेत असलेल्यासाठी महाराष्ट्र राज्य तंत्रशिक्षण मंडळाचे चाचणी परीक्षा (Confirmatory Test) उत्तीर्ण झाल्याचे प्रमाणपत्र हे संगणक ज्ञान विषयक शैक्षणिक अर्हता म्हणून निश्चित करण्यात येत आहे . महाराष्ट्र राज्य तंत्रशिक्षण मंडळाची चाचणी परीक्षा उत्तीर्ण केल्याचे हे प्रमाणपत्र प्राप्त केलेल्या अधिकारी/कर्मचा-यांनी पुन्हा DOEACC अथवा महाराष्ट्र राज्य तंत्रशिक्षण मंडळाची CCC किंवा MS-CIT परीक्षा उत्तीर्ण करणे आवश्यक नाही .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

नितीन गद्रे ,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

कककककककक

विषय :: पोलीस नाईक/पोलीस हवालदार/सहाय्यक पोलीस उप निरीक्षक या पदांवर पदोन्नती देताना निम्न संवर्गात तीन वर्षे सेवेची अट शिथिल करण्याबाबत . सेवाज्येष्ठता...

गृह विभाग, निर्णय क्र.पीएमएन ०६००/२८३४/प्र.क्र.१०४९/पोल ५ व दि.०२.०१.२००३ .

वाचा: पोमसं.म.राज्य मुंबई यांचे पत्र क्र. पोमसं/६/श्रेणीवाढ/२००० दि.२९.९.२००० व क्र.पोमसं/६/श्रेणीवाढ/२००१ दिनांक ४.४.२००१ व दि.२९.४.२००२ चे पत्र .

प्रस्तावना : नाशिक येथे जुलै/आगस्ट २००३ महिन्यात होणा-या सिंहस्थ कुंभमेळ्यासाठी फार मोठ्या प्रमाणात पोलीस बंदोबस्त लागणार असून मनुष्यबळाची आवश्यकता आहे . त्यासाठी पोलीस शिपायांची भरती करून त्यांना आवश्यक ते प्रशिक्षण देऊन सिंहस्थ कुंभमेळ्याच्या बंदोबस्तासाठी वापरणे, त्याचप्रमाणे पोलीस हवालदार व सहाय्यक पोलीस उप निरीक्षक या पदावर पदोन्नती देण्यासाठी निम्न संवर्गातील किमान तीन वर्षे सेवेची अट शिथिल करण्याबाबतचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता .

शासन निर्णय :-पोलीस दलाच्या पुर्नरचने अंतर्गत शासन निर्णय दिनांक १५ जुलै २००० च्या अन्वये पोलीस नाईक या पदावरून पोलीस हवालदार व पोलीस हवालदार या पदावरून सहाय्यक पोलीस उप निरीक्षक या पदांवर पदोन्नती देताना निम्न संवर्गात किमान तीन वर्षे सेवा झालेले पुरेसे कर्मचारी उपलब्ध होत नसल्याने उपरोक्त शासन निर्णयान्वये निर्माण केलेली ज्यादा पदे पदोन्नतीने भरणे शक्य होत नव्हते . ही वस्तुस्थिती पहाता एकवेळची बाब म्हणून शासनाने निम्नसंवर्गात तीन वर्षे सेवा आवश्यक असलेली अट शिथिल करण्याचा निर्णय घेतला आहे .

ज्या कर्मचा-यांना निम्न संवर्गातील सेवेची अट शिथिल करून पदोन्नती देण्यात येणार आहे त्यांची सदर पदोन्नती निम्नपदावरील नियुक्तिचा दिनांक लक्षात घेऊन पुढे तीन वर्षांचा कालावधी पूर्ण झाल्यानंतरच्या दिनाकांस नियमित करावी व दरम्यानचा कालावधी अभावित असेल व या कालावधीचा फायदा सेवा ज्येष्ठतेसाठी अनुज्ञेय असणार नाही .

हा शासन निर्णय सामान्या प्रशासन विभागाच्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे .
महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

शि.शं. धुमाळ,
सह सचिव ,महाराष्ट्र शासन .

कककककककक

विवाम .

**विषय:- मागासवर्गीयांच्या सरळसेवा भरती आणि पदोन्नतीबाबतचे
आरक्षण,अनुशेष इत्यादी संबंधीचे विवरणपत्र सूचनाफलकावर
लावण्याबाबत करावयाची कार्यवाही .**

सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . वीसीसी २००२ / प्र . क्र . ११ / २००२ / १६ व दि . ८ जानेवारी, २००३ .

वाचा:- परिपत्रक क्र . वीसीसी / १०९० / ६४७ / प्र . क्र . ७८ / ९० / १६ व दि . १० मे १९९० .

परिपत्रक:

सर्व नियुक्ती/आस्थापना अधिका-यांनी त्यांच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखालील सर्व संवर्गाबाबत आरक्षण, अनुशेष त्या संदर्भात केलेल्या नियुक्त्या, पदोन्नत्या बाबतची परिस्थिती दर्शविणारे वार्षिक विवरणपत्र कार्यालयाच्या सूचनाफलकावर वेळोवेळी कर्मचा-यांच्या माहितीसाठी लावण्याबाबतच्या सूचना या विभागाच्या क्रमांक वीसीसी / १०९० / ६४७ / प्र . क्र . ७८ / ९० / १६ व दिनांक १० मे १९९० च्या परिपत्रकान्वये दिलेल्या आहेत . अशाप्रकारची विवरणपत्रे कार्यालयाच्या सूचनाफलकावर लावण्यात येत नसल्याचे आढळून आले आहे . तेव्हा खालील सूचना विचारात घेऊन तयार केलेली संवर्गनिहाय विवरणपत्रे नियुक्ती आस्थापना अधिका-यांनी त्यांच्या कार्यालयाच्या सूचनाफलकावर दर्शविण्याबाबत पुन्हा सूचना देण्यात येत आहेत .

२ . अ) या विभागाच्या दिनांक १८ . १० . १९९७ च्या शासन निर्णयानुसार आरक्षण हे संवर्गाच्या पदसंख्येस (संवर्गातील एकूण पदांची संख्या विचारात घेऊन टक्केवारीनुसार) लावण्याबाबत आदेश असून प्रत्येक संवर्गा बाबत दिनांक १८ . १० . १९९७ च्या आदेशातील मार्गदर्शक सूचनांनुसार आढावा घेण्याबाबत व त्यानुसार कार्यवाही करण्याबाबत सूचना दिलेल्या आहेत . याशिवाय या विभागाच्या दिनांक १० मार्च १९९९ च्या परिपत्रकानुसार अनुशेषाची व्याख्या स्पष्ट केलेली आहे . सदर शासन निर्णय व परिपत्रकातील आदेश विचारात घेऊन प्रत्येक संवर्गामधील एकूण मंजूर पदे, मंजूर पदापैकी सेवा प्रवेश नियमातील गुणोत्तरानुसार सरळसेवा, भरतीकरिता/नियमित पदोन्नतीकरिता/तदर्थ पदोन्नतीकरिता (सरळ सेवेच्या पदावर देण्यात येणा-या तात्पुरत्या पदोन्नत्या) उपलब्ध होणारी पदे त्यापैकी आरक्षणानुसार मागासवर्गीय/खुल्या प्रवर्गाकरिता उपलब्ध होणारी पदे (आवश्यक प्रतिनिधीत्व) प्रत्यक्षात कार्यरत कर्मचा-यांची पदे , आरक्षणानुसार आवश्यक पदे (आवश्यक प्रतिनिधीत्व) न भरल्यामुळे असलेली तुटीची पदे/ तुटीच्या पदांमधील दिनांक १० मार्च १९९९ च्या परिपत्रकानुसार असणा-या ओढलेल्या अनुशेषाची पदे दर्शविणारे विवरणपत्र तयार करण्यात यावे .

ब) वरील विवरणपत्राशिवाय प्रत्येक भरतीवर्षामध्ये प्रत्येक संवर्गाची, सरळसेवेकरिता तसेच नियमित पदोन्नतीकरिता व तदर्थ (Ad-hoc) पदोन्नतीकरिता (सरळ सेवेच्या वाट्याची पदे पदोन्नतीने भरण्याकरिता) मागासवर्गीय व खुल्या प्रवर्गाची पदे भरण्याकरिता केलेली मागणी व मागणीनुसार उपलब्ध झालेली तसेच उपलब्ध न झालेली पदे वा अदलाबदलीने भरलेली वा रिक्त ठेवण्यात आलेली पदे दर्शविणारे विवरण तयार करण्यात यावे .

३ . सदर दोन्ही विवरणपत्रांचे नमुने यासोबत जोडण्यात येत असून नमुन्यानुसार तयार करण्यात आलेली विवरणपत्रे नियुक्ती आस्थापना अधिका-यांनी त्यांच्या कार्यालयांच्या सूचना फलकावर लावावीत . सदर विवरणपत्रे वेळोवेळी रिक्त होणा-या पदांमुळे व भरती , पदोन्नतीमुळे कार्यरत कर्मचा-यांच्या संख्येत होणारे बदल विचारात घेऊन लावावेत . अशाप्रकारे सदरील विवरणपत्र नियुक्ती प्राधिका-यांनी/आस्थापना अधिका-यांनी त्यांच्या कार्यालयाच्या सूचना फलकावर लावण्यात आलेली आहेत किंवा कसे याबाबत प्रशासकीय विभागाने आढावा घ्यावा . अशी कार्यवाही न करणा-या संबंधित अधिका-यांविरुद्ध कारवाई मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागाकडून करण्यात यावी .

४ . वरील सूचना सर्व शासकीय /निमशासकीय कार्यालये, महामंडळे, मंडळे, नगरपालिका, महानगरपालिका, जिल्हा परिषदा, शासकीय उपक्रमे, सर्व अनुदानित सहकारी संस्था, शैक्षणिक संस्था यांना लागू आहेत .

५. मंत्रालयीन विभागांना अशी विनंती करण्यात येते की, याबाबतीत त्यांच्या अधिपत्याखालील विभागप्रमुख/कार्यालय प्रमुख/आस्थापना अधिकारी यांना आवश्यक त्या सूचना देण्यात याव्यात .

वक्वक्वक्वक्व

विषय :- महाराष्ट्र नागरी सेवा नियम- अधिकारांचे प्रत्यायोजन .

वित्त विभाग ,निर्णय क्र.सेनिवे १००१/१३०/सेवा-४ दि. २ जून, २००३ .

शासनाच्या गतिमान व प्रभावी प्रशासन या धोरणास अनुसरून महाराष्ट्र नागरी सेवा नियमांमधील काही अधिकारांचे प्रत्यायोजन करण्याबाबतचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . शासनाने आता खालील महाराष्ट्र नागरी सेवा नियमांमधील काही अधिकार, या शासन निर्णयासोबत जोडलेल्या परिशिष्ट १ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे प्रत्यायोजित करण्याचा निर्णय घेतला आहे .

(१) महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम १९८१ .

(२) महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ .

(३) महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी, स्वीयेतर सेवा आणि निलंबन, बडतर्फी व सेवेतून काढून टाकणे यांच्या काळांतील प्रदाने) नियम १९८१ .

(४) महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम १९८२ .

२. शासनाने खालील बाबींसंबंधातील अधिकारही या शासन निर्णयासोबत जोडलेल्या परिशिष्ट-२ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे प्रत्यायोजित करण्याचा निर्णय घेतला आहे .

(१) भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-यांना सर्वसाधारण भविष्य निर्वाह निधीमधून परतावा वा ना-परतावा अग्रिम मंजूर करणे .

(२) मंत्री आस्थापनेवर नियुक्त करावयाच्या शासकीय तसेच अन्य कर्मचा-यांच्या अटी व शर्ती .

३. शासनाने असाही निर्णय घेतला आहे की, हे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील व या दिनांकाला प्रलंबित असलेली प्रकरणेही या आदेशानुसार विनियमित करण्यात येतील .मात्र,जी प्रकरणे यापूर्वीच अंतिमतः निकालात काढलेली आहेत त्या प्रकरणांचे पुनर्विलोकन करण्यात येणार नाही .

४. शासन असेही निदेश देत आहे की,या शासन निर्णयाच्या परिशिष्टात दर्शविण्यात आलेल्या अधिकारांपेक्षा अधिक प्रमाणातील अधिकार जर यापूर्वीच प्रदान करण्यात आलेले असतील तर ते अधिकार यापुढेही चालू राहतील .

५. वर नमूद केलेल्या महाराष्ट्र नागरी सेवा नियमांमधील विद्यमान तरतूदी, या शासन निर्णयातील तरतूदींच्या मर्यादपर्यन्त सुधारण्यात आल्या आहेत असे मानण्यात येईल .या नियमात रितसर सुधारणा यथावकाश करण्यात येईल .

६. वर नमूद केलेली परिशिष्ट -१ व परिशिष्ट-२ या शासन निर्णयासोबत जोडपत्र म्हणून जोडली आहेत .

७. हे आदेश सामान्य प्रशासन विभागाच्या सहमतीने अनौपचारिक संदर्भ क्र.६/२००३/२८ दिनांक १२.२.२००३ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

अ.कु.दौ.जाधव,
शासनाचे प्रधान सचिव .

वक्वक्वक्वक्व

विदाम .

(शासन निर्णय वित्त विभाग क्र.सेनिवे १००१/१३०/सेवा ४ दि.२ जून २००३ चे जोडपत्र)

परिशिष्ट- एक

महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम १९८१ .
प्रत्यायोजित केलेले अधिकार

अ.क्र.	नियम क्र.	अधिकाराचे स्वरूप	अधिकार प्रत्यायोजित केलेला प्राधिकारी	व्याप्ती	शेरा
१	२	३	४	५	६
१	९(१४)(एफ)	सक्तीचा प्रतीक्षेचा पूर्ण कालावधी “ कर्तव्य ” म्हणून नियमित करण्याचा अधिकार	नियुक्ती प्राधिकारी	पूर्ण अधिकार	याबाबतच्या शर्ती पुढीलप्रमाणे :- (१) पद स्थापनेस लागणारा विलंब हा प्रशासकीय कारणास्तव असला पाहिजे व तसे नियुक्ती प्राधिका-याने प्रमाणित केले पाहिजे . तसेच विलंबाची कारणे आदेशात स्पष्टपणे नमूद करण्यात आली पाहिजेत . (२) प्रशासकीय कारणाव्यतिरिक्त अन्य कारणास्तव पद स्थापनेस १५ दिवसांपेक्षा जास्त विलंब झाल्यास विलंबास जबाबदार असणा-या अधिका-यांकडून सक्तीच्या प्रतीक्षेच्या कालावधीच्या वेतन व भत्त्याची रक्कम वसूल करण्यात यावी .
२ .	३८(२)एफ	शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवा पुस्तकामध्ये सुरुवातीला नोंद केलेल्या जन्मतारखेत सेवेत प्रवेश केल्यापासून ५ वर्षांच्या आत दुरुस्ती करण्याचे अधिकार .	१) अराजपत्रित कर्मचा-यांच्या प्रकरणी — विभाग प्रमुख २) अराजपत्रित अधिका-यांच्या प्रकरणी- मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग . मात्र सामान्य प्रशासन विभागाशी विचार विनिमय करणे आवश्यक .	पूर्ण अधिकार पूर्ण अधिकार	नियमांमधील तरतूदी तसेच शासनाने या संदर्भात वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशांमधील अटीच्या / तरतूदींच्या अधीन राहून . नियमांमधील तरतूदी तसेच शासनाने या संदर्भात वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशांमधील अटीच्या /तरतूदींच्या अधीन राहून .
३ .	६३(६)	रजेशिवाय अनुपस्थित राहिल्याचा पूर्ण कालावधी	नियुक्ती प्राधिकारी	पूर्ण अधिकार	अस्थायी कर्मचा-यांच्या बाबतीत नव्वद दिवसांपर्यन्त आणि स्थायी कर्मचा-यांच्या बाबतीत-एक वर्षापर्यन्त . मात्र

भूतलक्षी प्रभावाने
असाधारण रजेमध्ये
परिवर्तित करण्याचा
अधिकार .

वरील मर्यादित्या पालिकडील
रजा खालील अटीच्या अधीन
राहून मंजूर केली जाईल .

(१) रजेशिवाय अनुपस्थित
राहिल्याच्या कालावधीपूर्वी किमान
५ वर्षे इतकी संतत सेवा झालेली
असावी .

(२) जे कर्मचारी रजेशिवाय
अनुपस्थित राहिला असेल व त्याने
वेळोवेळी अर्जाद्वारे याबाबतची
माहिती कार्यालयास दिलेली असेल
तर अशा कर्मचा-यांच्या बाबतीत
सक्षम प्राधिका-यांच्या मते त्याची
अनुपस्थिती समर्थनीय असेल तर
रजेशिवाय अनुपस्थितचा कालावधी
देय व अनुज्ञेय रजा मंजूर करून
नियमित करण्याबाबत नियुक्ती
प्राधिका-याने निर्णय घेणे आवश्यक
असेल . जर कर्मचा-याची अनुपस्थिती
समर्थनीय नसेल तर त्याच्या विरुद्ध
शिस्तभंग विषयक कार्यवाही सुरू
करण्यात यावी .

(३) शिस्तभंगविषयक कार्यवाहीअंती
जे कर्मचारी समर्थनीय नसलेल्या
कारणास्तव रजेशिवाय अनुपस्थित
असतील अशांच्या बाबतीत त्यांची
संपूर्ण अनुपस्थिती “ अकार्यदिन”
(Dies-non) म्हणून समजण्याच्या
दृष्टीकोनातून निर्णय घेण्यात यावा .

(४) रजेशिवाय अनुपस्थित
राहिल्याचा कालावधी असाधारण
रजेमध्ये परिवर्तित करण्याचा/
अकार्यदिन म्हणून समजण्याचा निर्णय
घेण्यात आल्यास तो कालावधी
कोणत्याही सेवा प्रयोजनार्थ
(निवृत्तिवेतन विषयक लाभांसह)
ग्राह्य धरण्यात येऊ नये व तशी
नोंद सेवा पुस्तकात घेण्यात यावी .

(५) रजेशिवाय अनुपस्थित
राहिल्याच्या कारणास्तव विभागीय
/न्यायीक चौकशी प्रलंबित नसावी .

(६) रजेशिवाय अनुपस्थित
राहिल्याच्या कारणास्तव संबंधित
कर्मचा-यास सक्तीने सेवानिवृत्त/
सेवेतून काढून टाकलेले किंवा वडतर्फ
केलेले नाही अथवा त्याने राजीनामा
दिलेला नाही याची सक्षम
प्राधिका-याने खात्री करून
तसे प्रमाणित करणे आवश्यक
राहिल .

(७) रजेशिवाय अनुपस्थित

४.	७९ व परिशिष्ट तीन मधील नियम ८(४)	तिस-या वेळची क्षयरोग/कर्करोग कुष्ठरोग व पक्षधात रजा मंजूर करण्याबाबत .	प्रशासकीय मंत्रालयीन विभाग	पूर्ण अधिकार	राहिल्यावद्दल संबंधित कर्मचा-या विरुद्ध वेळीच शिस्तभंगाची कार्यवाही न केलेल्या सक्षम प्राधिका-यावर या संबंधातील जबाबदारी निश्चित करण्यात यावी . महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा)नियम १९८१ च्या परिशिष्ट तीन मध्ये विहित केलेल्या अटी व शर्तीची पूर्तता करण्याच्या अधीन राहून .
५.	८०	भारतात / भारताबाहेर अभ्यासक्रम पूर्ण करण्याकरिता अध्ययन रजा .	१)भारतात अभ्यासक्रम पूर्ण करण्याकरिता मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग २) भारताबाहेर अभ्यासक्रम पूर्ण करण्याकरिता मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग मात्र सामान्य प्रशासन विभागाशी विचारविनिमय करणे आवश्यक .	पूर्ण अधिकार	महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा)नियम १९८१ च्या प्रकरण सात मध्ये विहित केलेल्या अटी व शर्तीची पूर्तता करण्याच्या अधीन राहून . महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ च्या प्रकरण सात मध्ये विहित केलेल्या अटी व शर्तीची पूर्तता करण्याच्या अधीन राहून .
६.	४० व परिशिष्ट ३ सूचना क्र.१	स्वीयेतर सेवेतील प्रतिनियुक्तीचा कालावधी ४ वर्षांच्या पुढे वाढविणे .	मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग .मात्र संबंधित खात्याचे प्रभारी मंत्री व मुख्यमंत्री यांची स्पष्ट मान्यता आवश्यक .	पूर्ण अधिकार	नियमांमधील तरतूदी तसेच शासनाने या संदर्भात वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशांमधील अटीच्या /तरतूदींच्या अधीन राहून .
७.	४० व परिशिष्ट ३ सूचना क्र.१.	स्वीयेतर सेवेतून मूळ विभागात परत आल्यावर ४ वर्षे पूर्ण होण्यापूर्वी पुन्हा स्वीयेतर सेवेत प्रतिनियुक्ती देण्याबाबत .	मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग, मात्र संबंधित खात्याचे प्रभारी मंत्री व मुख्यमंत्री यांची स्पष्ट मान्यता आवश्यक .	पूर्ण अधिकार	नियमांमधील तरतूदी तसेच शासनाने या संदर्भात वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशांमधील अटीच्या /तरतूदींच्या अधीन राहून .
८.	७३	नियम ७०, ७१ ७२ नुसार वेतन /भत्त्यांचे प्रदान व कालावधी नियमित करणे बाबत .	नियम ७०, ७१ व ७२ नुसार वेतन/ भत्ते व कालावधी नियमित करण्याचे आदेश काढण्यास सक्षम असलेला प्राधिकारी .	पूर्ण अधिकार	नियमांमधील तरतूदी तसेच शासनाने या संदर्भात वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशांमधील अटीच्या /तरतूदींच्या अधीन राहून . नियम ७३ वगळण्यात आला आहे असे समजण्यात यावे .

९ .	१० (५), ६५ व ६६	स्वेच्छा निवृत्तिचा तीन महिन्यांचा नोटीशीचा कालावधी कमी करणे .	नियुक्ती प्राधिकारी	पूर्ण अधिकार	नियमांमधील तरतूदी तसेच शासनाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशांमधील अटींच्या /तरतूदींच्या अधीन राहून .
१० .	२७	सेवा निवृत्तिनंतर विभागीय चौकशी सुरू करणे व निवृत्ति वेतनात कपात करणे .	नियुक्ती प्राधिकारी	पूर्ण अधिकार	नियमांमधील तरतूदी तसेच शासनाने या संदर्भात वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशांमधील अटींच्या /तरतूदींच्या अधीन राहून .
११ .	४०	मान्य युद्ध सेवा /सैनिकी सेवा व नागरी सेवा यांमधील खंड क्षमापित करणे .	नियुक्ती प्राधिकारी	पूर्ण अधिकार	नियम ४० व ४१ मधील अटींच्या अधीन राहून संपूर्ण अधिकार . मात्र प्रत्यक्ष खंडाचा कालावधी अर्हताकारी सेवा म्हणून समजण्यात येऊ मये .
१२ .	४६	राजीनामा दिलेल्या व्यक्तिची पुन्हा सेवेत घेण्याची विनंती .	मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग . सामान्य प्रशासन विभागाशी विचार विनियम करणे आवश्यक .	पूर्ण अधिकार	याबाबतच्या शर्ती पुढीलप्रमाणे (१) मात्र नियमातील अटींची पूर्तता होणे आवश्यक असेल (२) त्याचप्रमाणे राजीनामा दिल्याच्या दिनांकापासून सेवेत पुन्हा घेतल्याच्या दिनांकापर्यन्तचा कालावधी असाधारण रजा म्हणून नियमित करावा लागेल व तो कालावधी कोणत्याही प्रयोजनार्थ “ कर्तव्य कालावधी ” ग्राह्य धरता येणार नाही .
१३ .	६७ व शा . नि . वि . वि . PEN १०८०/CR २१०/SER 4 दि . २८ . ४ . १९८१	सरकारी क्षेत्र उपक्रमात शासकीय सेवकांना सामावून घेण्याच्या बाबी .	नियुक्ती प्राधिकारी	पूर्ण अधिकार	नियमांतील तरतूदी तसेच शासनाने या संदर्भात वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशांमधील अटींच्या /तरतूदींच्या अधीन राहून .
१४ .	१०१ (शासन अधिसूचना) वित्त विभाग क्र . शेनिवे १०९१/१७७ /सेवा ४ दि . ७ . १२ . ९४ .	सेवेतून काढून टाकलेल्या कर्मचा-यास जर खास विचार करण्यायोग्य प्रकरण असेल तर अनुकंपा निवृत्तिवेतन मंजूर करणे .	संबंधित कर्मचा-यास काढून टाकण्याची शिक्षा देण्यास सक्षम असलेला अधिकारी	पूर्ण अधिकार	नियमांमधील तरतूदी तसेच शासनाने या संदर्भात वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशांमधील अटींच्या / तरतूदींच्या अधीन राहून .

(शासन निर्णय, वित्त विभाग क्र.सेनिवे १००१/१३०/सेवा ४ दि. २ जून २००३ चे जोडपत्र)

परिशिष्ट-दोन
प्रत्यायोजित केलेले अधिकार

अ.क्र.	नियम क्र.	अधिकाराचे स्वरूप	प्रत्यायोजित करण्यात येणारे अधिकार	व्याप्ती	शेरा
१	२	३	४	५	६
१५.	शासन निर्णय सा.प्र.वि.क्र. एमआयएस १०९०/प्र.क्र.९३/९० का.-२१ दिनांक १७.३.९०.	मंत्री आस्थापनेवर शासकीय तसेच अन्य कर्मचा-यांच्या नियुक्तीच्या अटी व शर्ती विहित करणे .	मंत्रालीन प्रशासकीय विभाग मात्र, सामान्य प्रशासन विभागाशी विचार विनिमय करणे आवश्यक .	पूर्ण अधिकार	नियमांमधील तरतूदी तसेच शासनाने या संदर्भात वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशांमधील अटीच्या /तरतूदींच्या अधीन राहून .
१६.	शासन परिपत्रक सा.प्र.वि.क्र. भाप्रसे ३०९५/३००/९५/नऊ दिनांक १८.४.९६.	भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-यांची स्वीयेतर सेवेतील नियुक्ती .	मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग . मात्र, सामान्य प्रशासन विभागाशी विचार विनिमय करणे आवश्यक .	पूर्ण अधिकार	नियमांमधील तरतूदी तसेच शासनाने या संदर्भात वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशांमधील अटीच्या/तरतूदींच्या अधीन राहून .
१७.	All India Services (Provident Fund) Rules 1955.	भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-यांना सर्वसाधारण भविष्य निर्वाह निधी मधून परतावा व ना-परतावा अग्रिम मंजूर करण्याबाबत .	सामान्य प्रशासन विभाग .	पूर्ण अधिकार	नियमांमधील तरतूदी तसेच शासनाने या संदर्भात वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशांमधील अटीच्या/तरतूदींच्या अधीन राहून .
१८.	शासन निर्णय सा.प्र.विभाग क्र.सीवीई १८९३/प्र.क्र.३८/९३/तेरा दिनांक १५.२.१९९५.	सेवानिवृत्तिनंतर शासकीय अधिकारी /कर्मचारी व विविध क्षेत्रातील तज्ञव्यक्ती यांना करार पध्दतीने नियुक्ती देण्याबाबत .	मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग मात्र, सामान्य प्रशासन विभागाशी विचार विनिमय करून मुख्य सचिवांमार्फत मुख्यमंत्री यांची स्पष्ट मान्यता प्राप्त करणे आवश्यक .	पूर्ण अधिकार	नियमांमधील तरतूदी तसेच शासनाने यासंदर्भात वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशांमधील अटीच्या/ तरतूदींच्या अधीन राहून .

ककककककककक

विषय :- शासकीय सेवेत अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती देण्याबाबत .

सा.प्र.वि. निर्णय क्र.अकंपा-१००३/प्र.क्र.२५/२००३/आठ दि. १३ जून, २००३ .

संदर्भ: शासन निर्णय सा.प्र.वि. दिनांक २६ ऑक्टोबर १९९९४, दिनांक १२ मार्च, १९९७,२८ मार्च, २००१, दिनांक १० सप्टेंबर २००१, ३० जुलै २००२, २२ जानेवारी, २००३ , १० मार्च २००३ .

मागासवर्गीयांसाठी राखीव ठेवलेली पदे/मागासवर्गीयांचा अनुशेष भरून काढण्याच्या धोरणाचा एक भाग म्हणून गट-क व गट-ड मधील शासकीय सेवेतील अनुशेषांच्या पदावर अनुकंपा तत्त्वावरील नियुक्तीसाठी ठेवण्यात आलेल्या एकत्रित प्रतिक्षासूचीतील संबंधित मागासवर्ग प्रवर्गाच्या उमेदवारांची नियुक्ती करण्याबाबतचे निदेश दिनांक ३० जुलै २००२ व २२ जानेवारी २००३ च्या शासन निर्णयाद्वारे देण्यात आले होते .

२ . वित्त विभागाच्या दिनांक १० सप्टेंबर २००१ च्या शासन निर्णयातील निदेशानुसार कार्यालयातील/विभागातील सर्व पदांचा आढावा पूर्ण होऊन आकृतिबंधास उच्चस्तर सचिव समितीची मान्यता मिळाल्यावर, त्याबाबतचे आदेश निर्गमित झाल्याशिवाय त्या त्या आस्थापनेवरील पदे भरण्यावर निर्बन्ध घालण्यात आलेले आहेत . सदर निर्बन्ध अद्यापही कायम आहेत . वर नमूद केलेल्या (दिनांक ३० जुलै २००२ व २२ जानेवारी २००३ च्या) शासन निर्णयामुळे अनुकंपा तत्त्वावरील एकत्रित प्रतिक्षासूचीतील मागासवर्गीय उमेदवारांची राखीव पदांवर नियुक्तीसाठी शिफारस होत असली तरी आकृतिबंध निश्चित झाल्याशिवाय खुल्या प्रवर्गातील उमेदवारांची नियुक्ती करणे शक्य होत नाही . या सर्व परिस्थितीचा विचार करून शासन आता खालीलप्रमाणे सुधारित आदेश देत आहे :-

१) दिनांक ३० जुलै २००२ आणि २२ जानेवारी २००३ चे शासन निर्णय आता रद्द करण्यात येत आहेत . त्याऐवजी शासन असे आदेशित करित आहे की, ज्या विभागांच्या/कार्यालयांच्या पदांचा आढावा पूर्ण झालेला आहे आणि उच्चस्तर सचिव समितीने आकृतिबंध मान्य केलेला आहे त्या विभागातील / कार्यालयातील गट “ क ” व “ ड ” च्या एकूण पदसंख्येच्या ५ टक्के एवढी पदे अनुकंपा नियुक्तीने भरता येतील .

२) ही ५ टक्के पदे भरताना ती दिनांक १२ मार्च १९९७ च्या शासन निर्णयाद्वारे विहित केलेल्या कार्यपध्दतीनुसार संबंधित एकत्रित प्रतिक्षासूचीतील क्रमानुसार शिफारशी करून भरण्यात यावीत . ही ५ टक्के पदे भरताना मागासवर्गीय किंवा अमागासवर्गीय असा भेदाभेद न करता प्रतिक्षासूचीतील क्रमानुसारच भरण्यात यावीत .

३) वरीलप्रमाणे मंजूर आकृतिबंधाच्या अनुषंगाने गट “ क ” व “ ड ” ची केवळ ५ टक्के पदे भरण्यास शासनाने मान्यता दिली असल्याने दिनांक २८ मार्च २००१ च्या शासन निर्णयातील परिच्छेद १ (ड) मध्ये नमूद करण्यात आल्याप्रमाणे अशा नियुक्त्या करण्यापूर्वी “ शासनाची पूर्व मान्यता घेण्याची ” आवश्यकता राहणार नाही . त्यामुळे सदर अट रद्द करण्यात येत आहे .

३ . मुंबई उच्च न्यायालयाच्या औरंगाबाद खंडपीठाने याचिका क्रमांक ४/२००० आणि ८३/२००३ चे संदर्भात दिनांक २८ फेब्रुवारी २००३ रोजी दिलेल्या निर्णयानुसार रोजगार हमी योजनेतील सर्व हजेरी सहाय्यकांचे नियोजन विभागाच्या शासन निर्णय क्रमांक हसका १३९४/प्र.क्र.१८५/रोहयो ३ दिनांक १ डिसेंबर १९९५ च्या आदेशानुसार शासन/जिल्हा परिषद/पंचायत समित्यांच्या सेवेतील वर्ग ३ व वर्ग ४ च्या पदावरील समावेश पूर्ण होईपर्यंत तांत्रिक व शिक्षण सेवक/सहायक शिक्षक ही पदे वगळून वर्ग ३ व ४ मधील अन्य पदे भरण्यास जी स्थगिती दिलेली आहे , ती स्थगिती उठल्यावर/शिथिल झाल्यावर वरीलप्रमाणे अनुकंपा तत्त्वावरील नियुक्त्या करता येतील . तथापि, जोपर्यंत ही स्थगिती शिथिल होत नाही तोपर्यंत दिनांक १० मार्च २००३ चे वर्ग-३ व-४ मधील अतांत्रिक पदे भरण्यावरील स्थगितीचे आदेश यापुढेही अंमलात राहतील .

४ . सदर शासन निर्णय वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक ४०१/०३/विसू -१ दिनांक ९ मे २००३ अन्वये दिलेल्या सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे .

(टीप:- दिनांक २९.१०.२००३ चे परिपत्रकही पहावे .)

वक्रवक्रवक्रवक्र

विवाय .

विषय :- पोलीस सेवा प्रवेश नियम २००० .
पोलीस शिपाई भरतीत होमगार्डसना पाच टक्के आरक्षण ठेवण्याबाबत .

Notification

Govt. of Maharashtra, Home Department. Dated 14th July, 2003.

Bombay Police Act 1951.

No. RTR 0303/CR-33/Pol-5(A)- In exercise of the powers conferred by clause (b) of Section 5 of the Bombay Police Act, 1951 (Bom.XXII of 1951) and of all other powers enabling it in that behalf if, the Government of Maharashtra hereby makes the following rules further to amend the Police Constables (Recruitment) Rules 2000 as follows, namely :-

1. These rules may be called the Police Constables (Recruitment) (amendment) Rules, 2003.
2. After rule 8 of the Police Constables (Recruitment) Rules 2000 , the following rule shall be inserted namely

8 (A) Out of the total posts available for Police Constables recruitment, five percent posts shall be filled in from amongst the members of Home Guards, who have completed minimum three years service as Home Guards and possess requisite educational qualifications and physical standard and age limit as per the rules. The candidate shall pass the prescribed qualifying examination for the said post.

By order and in the names of the Governor of Maharashtra,

S.S.Dhumale,
Joint Secretary to Government.

ककककककककक

विषय :- शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांना संगणक प्रमाणपत्र
सादर करण्यापासून सूट प्राप्त होण्यासाठी वयोमर्यादा...

सा.प्र.वि.निर्णय क्र.सेप्रनि-२००२/प्र.क्र.१४/०२/१२ दि. २ सप्टेंबर, २००३ .

वाचा:- शासन अधिसूचना, सा.प्र.विभाग क्र.सेप्रनि १०९८/प्र.क्र.७/९८/१२ दि.२५.१.१९९९ .

शासन अधिसूचना, सामान्य प्रशासन विभाग क्रमांक सेप्रनि १०९८/प्र.क्र.७/९८/१२ दिनांक २५.०१.१९९९ अन्वये शासकीय सेवेतील गट-अ, व, आणि क मधील अधिकारी/कर्मचारी यांना संगणक हाताळणी/वापराबाबतचे ज्ञान प्राप्त करून विहित प्रमाणपत्र सादर करणे अनिवार्य ठरविण्यात आले आहे . तथापि, वयाचे ५५ वर्षे पूर्ण केलेल्या शासकीय सेवकास असे प्रमाणपत्र सादर करण्यापासून सूट देण्यात आलेली आहे . सदर वयोमर्यादित बदल/सुधारणा करण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . याबाबत सर्व कप विचार करून शासनाने आता असा निर्णय घेतला आहे की, सध्या शासन सेवेत असलेल्या गट - अ, व आणि क मधील वयाची ५० वर्षे पूर्ण केलेल्या शासकीय सेवकास संगणक अर्हतेचे प्रमाणपत्र सादर करण्यापासून सूट मिळेल .

३ . सदरहू निर्णयानुसार दिनांक २५ .१ .१९९९ च्या अधिसूचनेत आवश्यक ती सुधारणा यथावकाश करण्यात येईल .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वा.वा. नारायणकर,
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन .

ककककककककक

विवाम .

विषय :- शासकीय सेवेत अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती देण्याबाबत .

सा.प्र.विभाग, परिपत्रक क्र. अकंपा १००३/प्र.क्र.५१/२००३/ आठ दि.२९.१०.२००३ .

- संदर्भ: १) सा.प्र.वि.निर्णय क्र.अकंपा १०९३/२३३५/प्र.क्र.९०/९३/आठ दि.२६.१०.१९९४
२) सा.प्र.वि.निर्णय क्र.अकंपा १०९३/२३३५/प्र.क्र.९०/९३/आठ दि.१२.०३.१९९७
३) सा.प्र.वि.निर्णय क्र.अकंपा १०००/प्र.क्र.२०/२०००/आठ,दि.२८.०३.२००१.
४) सा.प्र.वि.निर्णय क्र.अकंपा १००३/प्र.क्र.२५/२००३/आठ,दि.१३.०६.२००३ .

परिपत्रक

शासन सेवेत असताना दिवंगत तसेच सक्षम वैद्यकीय प्राधिका-यांच्या प्रमाणपत्राच्या आधारे रुग्णता सेवानिवृत्त गट क व गट ड कर्मचा-यांच्या कुटुंबियांना काही अटी व शर्तीच्या अधीन राहून अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती देण्यासंबंधी संदर्भाधीन १ ते ४ मधील शासन निर्णयात सविस्तर सूचना देण्यात आलेल्या आहेत .

अनुकंपा तत्त्वावरील नियुक्तीसाठी उमेदवारांना प्रचलित तरतूदीनुसार कमाल वयोमर्यादेची अट विहित करण्यात आलेली नाही . त्याशिवाय केवळ कर्मचा-यांच्या विधवांना केवळ गट-ड मधील पदावर नियुक्ती करावयाची असल्यास शैक्षणिक अर्हतेची अट शिथिल करण्याची तरतूद संदर्भाधीन क्र.१ येथील दिनांक २६.१०.१९९४ च्या शासन निर्णयात केलेली आहे . या व्यतिरिक्त अनुकंपा नियुक्तीसाठी कोणत्याही अटी व शर्ती शिथिल करण्यात आलेल्या नाहीत .सदर दिनांक २६.१०.१९९४ च्या शासन निर्णयात अनुकंपा नियुक्तीकरिता इतर कोणतीही अट शिथिल करण्यास शासन सक्षम नाही असा स्पष्ट उल्लेख केलेला आहे .

शासन निर्णयातील सदर तरतूदी सुस्पष्ट असतांना देखील व-याच विभागांकडून कर्मचा-यांच्या कुटुंबियांना अनुकंपा नियुक्तीकरिता वर नमूद केलेल्या अटीव्यतिरिक्त इतर अटी शिथिल करण्याकरिता सातत्याने प्रस्ताव प्राप्त होत असतात . अटी व शर्ती शिथिल करण्याचे अधिकार शासनाला नसताना देखील अशा स्वरूपाचे प्रस्ताव विचारात घेण्यामुळे शासनाच्या आदेशाचे उल्लंघन होते आणि अनुकंपाच्या अटी शिथिलक्षम आहेत असा गैरसमज पसरतो . परंतु या अटी व शर्ती शिथिलक्षम नसल्याने ही सर्व प्रकरणे सामान्य प्रशासन विभागात अमान्य केली जातात . नियमांना धरून नसलेली प्रकरणे/शासन सक्षम नसलेली प्रकरणे यास्तव विभागांनी सामान्य प्रशासन विभागाकडे सादर करू नये . केवळ गट ड मधील नियुक्तीसाठी कर्मचा-यांच्या विधवांना शैक्षणिक अर्हतेत जी शिथिलता दिली आहे ती वगळता अन्य कोणत्याही अटी व शर्ती शिथिल करण्याचे कोणतेही प्रस्ताव विभागांनी विचारात घेऊ नयेत . अशा सूचना या परिपत्रकाद्वारे सर्व नियुक्ती अधिका-यांना देण्यात येत आहेत .

अनुकंपा नियुक्तीचे प्रस्ताव विभाग/कार्यालयात प्राप्त झाल्यानंतर त्यांची संपूर्ण शहानिशा संबंधित कार्यालयांनी करून जर अशा शर्तीची पूर्तता होत असेल तरच ते प्रस्ताव विचारात घ्यावेत . अन्यथा ते प्रस्ताव त्यांच्या स्तरावर उचित उत्तर देऊन निकालात काढावेत . त्याकारिता प्रस्ताव सामान्य प्रशासन विभाग/शासनास सादर करण्याची आवश्यकता नाही . सर्व नियुक्ती अधिका-यांनी /विभाग/कार्यालयांनी या सूचनांचे काटेकोर पालन करावे असे निदेशित करण्यात येत आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

प्रकाश लोखंडे,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वववववववव

विभाग .

**विषय :-पोलीस दलातील अनुकंपा तत्त्वावरील पोलीस शिपाई व वर्ग “ ड ” पदावर
नियुक्ती देण्याचे अधिकार संबंधित पोलीस घटक प्रमुखांना प्रदान करण्याबाबत .**

गृह विभाग, निर्णय क्र. आरसीटी ०१००३/प्र.क्र.६७७/पोल ५ (ब) दि.२३.०२.२००४ .

वाचा:- पोमसं .म .राज्य, मुंबई यांचे पत्र क्र .पोमसं/६/अकंपा/ठाणे/मार्गदर्शन/२००० दि .१८.१२.२००२ .

प्रस्तावना :- अनुकंपा तत्त्वावर शासकीय सेवेत नियुक्ती देण्याबाबतची योजना १९७६ पासून शासनाने अंमलात आणली आहे . सध्या सामान्य प्रशासन विभाग, शासन निर्णय दिनांक २६.१०.१९९४ अनुसार अनुकंपा तत्त्वावर शासकीय सेवेत नियुक्ती देण्यात येते . अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्त्या करण्याचे अधिकार जिल्हास्तरावर जिल्हाधिकारी व वृहन्मुंबई मध्ये सामान्य प्रशासन विभाग यांना देण्यात आलेले आहेत .

मुंबईतील सर्व विभाग/कार्यालयांची अनुकंपा तत्त्वावरील लिपिक-टंकलेखक पदासाठी उमेदवाराची प्रतिकायादी सामान्य प्रशासन विभागाकडे संकलित करण्यात येते . फक्त पोलीस शिपाई पदांची प्रतिका यादी पोलीस आयुक्त, वृहन्मुंबई या कार्यालयाकडे ठेवण्यात येते .

जिल्हास्तरावर, शासन निर्णय दिनांक २६.१०.१९९४ अनुसार पात्रता तपासून पात्र उमेदवारांची शिफारस जिल्हातील पोलीस घटक कार्यालये संबंधित जिल्हाधिकारी यांच्याकडे सादर करतात व सामान्य प्रशासन विभाग शासन निर्णय दिनांक १२ मार्च १९९७ अन्वये जिल्हाधिकारी सर्व विभागांची एकत्रित प्रतिका यादी तयार करतात . ज्येष्ठता क्रमानुसार अनुकंपा तत्त्वावर पदांच्या उपलब्धेनुसार शासकीय सेवेत नियुक्त्या देण्यात येतात .

पोलीस दलातील दिवंगत पोलीस कर्मचा-यांच्या वारसाची अनुकंपा तत्त्वावरील सर्व विभागांची मिळून एकत्रित प्रतिका यादी जिल्हाधिका-यांकडे असल्याने पोलीस दलातील दिवंगत कर्मचा-यांच्या वारसास अनुकंपा तत्त्वावर नोकरी मिळण्यास विलंब होत होता . पोलीसांच्या वारसांची अनुकंपा तत्त्वावर प्रतिका यादी जिल्हाधिकारी यांचेकडे न ठेवता ती पोलीस आयुक्त व जिल्हा पोलीस अधीक्षक यांचेकडे ठेवण्यात येऊन त्यांना भरतीचे अधिकार देण्यात यावेत असा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता .याबाबत शासनाने खालीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे .

शासन निर्णय :-

- १ पोलीस दलातील अनुकंपा तत्त्वावरील पोलीस शिपाई व वर्ग “ ड ” उमेदवारांची प्रतिका यादी जिल्हा स्तरावर जिल्हाधिकारी यांचेकडे न ठेवता संबंधित पोलीस आयुक्त/जिल्हा पोलीस अधीक्षक या कार्यालयाकडे एकत्रित ठेवण्यात येईल .
- २ . पोलीस आयुक्त, वृहन्मुंबई यांना अनुकंपा तत्त्वावर पोलीस शिपाई व गट “ ड ” पदांवर नियुक्ती करण्याचे अधिकार आहेत . हेच अधिकार संबंधित पोलीस आयुक्त /जिल्हा पोलीस अधीक्षक यांचेकडे देण्यात येत आहेत .
- ३ . पोलीसांच्या वारसांना पोलीस शिपाई पदांवर अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती देताना संबंधित उमेदवारांच्या मैदानी, लेखी व मुलाखती या चाचण्या घेण्यात येऊ नयेत .
- ४ .पोलीस दलातील अनुकंपा तत्त्वावर लिपिक टंकलेखक या पदावरील उमेदवारांची यादी सध्या असलेल्या प्रचलित पध्दतीप्रमाणे जिल्हाधिकारी कार्यालयाकडे ठेवण्यात येईल .

अनुकंपा तत्त्वावर पोलीस शिपाई व गट “ ड ” च्या पदावरील नियुक्तीसाठीचे प्रस्ताव पोलीस कार्यालयांकडून जिल्हाधिकारी कार्यालयाकडे पाठविण्याची आवश्यकता राहणार नाही . तसेच यापूर्वी पाठविण्यात आलेले व प्रलंबित असलेले प्रस्ताव जिल्हाधिकारी यांनी संबंधित पोलीस कार्यालयाकडे तात्काळ परत करावेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

ना .रा .शेरे ,

उप सचिव,महाराष्ट्र शासन, गृह विभाग .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विवाम .

**विषय :- पोलीस निरीक्षक व सहाय्यक पोलीस निरीक्षक
यांच्या पदाचा दर्जा वाढविण्याबाबत .**

गृह विभाग, निर्णय क्र. पीएनएम ०२९७/सीआर/पोल ५ (ब) दि. २६ फेब्रुवारी, २००४ .

प्रस्तावना :-

महाराष्ट्रातील पोलीस दल हे देशातील अग्रेसर पोलीस दल म्हणून ओळखले जाते . राज्यातील पोलीसांना कर्तव्यावर अहोरात्र अतिशय जोखमीचे व जिवावर बेतणारे काम करावे लागते . घनदाट जंगलातील सशस्त्र नक्षलवादी , सुसज्य गुंड टोळ्या, संघटीत गुन्हेगारी, दरोडेखोर यांचेबरोबर सामना करावा लागतो . महाराष्ट्रातील वाढती गुन्हेगारी, अर्थविषयक नव्याने निर्माण होणारे प्रश्न, महिलांवर होणारे अत्याचार, सामाजिक स्वरूपाचे गुन्हे अशा समस्यांचा विमोड करण्यासाठी व पोलीस दल सक्षम होण्यासाठी खास टोस पावले उचलणे आवश्यक आहे . त्याचाच एक भाग म्हणून पोलीसांमध्ये चैतन्य, गतिमानता व आधुनिकता आणण्यासाठी पोलीस दलातील पोलीस निरीक्षक ते सहाय्यक पोलीस निरीक्षक या पदाचा दर्जा वाढविण्याची बाब शासनाचे विचाराधीन होती . त्याबाबत शासनाने पुढील प्रमाणे निर्णय घेतला आहे .

शासन निर्णय :- महाराष्ट्र पोलीस दलातील सध्या राजपत्रित “ ब ” वर्ग असलेल्या पोलीस निरीक्षक या पदाचा दर्जा वाढवून ते पद राजपत्रित “ अ ” वर्ग आणि सध्या “ क ” वर्ग असलेल्या सहाय्यक पोलीस निरीक्षक पदाचा दर्जा वाढवून ते राजपत्रित “ ब ” वर्ग करण्यात येत आहे .

१ . दर्जा वाढीमुळे पोलीस निरीक्षक या पदाची वेतनश्रेणी रु . ७४५०-२२५-११५०० अशी राहिल . मात्र सध्या सहाय्यक पोलीस निरीक्षक या पदाची वेतनश्रेणी रु . ६५००-२००-१०५०० अशी आहे . या वेतनश्रेणीमध्ये कोणताही बदल होणार नाही .

२ . यासाठी होणारा खर्च २०५५ पोलीस १०९ जिल्हा पोलीस (००)(०१) जिल्हा पोलीस दल (२०५५०१६८) या लेखाशिर्षाखाली मंजूर करण्यात आलेल्या अनुदानातून भागविण्यात यावा .

सदर आदेश हा शासन निर्णय निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांचे आदेशानुसार व नावाने,

ना . रा . शेंरे,

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन गृह विभाग .

कककककककक

महाराष्ट्र शासन राजपत्र

सन २००४ चा महाराष्ट्र अध्यादेश

क्रमांक ८ - शासकीय कर्मचा-यांच्या बदल्यांचे विनियमन करण्यासाठी आणि शासकीय कर्तव्ये पार पाडताना होणा-या विलंबास प्रतिबंध करण्यासाठी तरतूद करण्याकरिता अध्यादेश .

सामान्य प्रशासन विभाग

ज्याअर्थी महाराष्ट्रच्या राज्यपालांनी, दिनांक २५ ऑगस्ट २००३ रोजी महाराष्ट्र शासकीय कर्मचा-यांच्या बदल्यांचे विनियमन आणि शासकीय कर्तव्ये पार पाडताना होणा-या विलंबास प्रतिबंध अध्यादेश २००३ (यात यापुढे ज्याचा निर्देश “ उक्त अध्यादेश ” असा करण्यात आला आहे) प्रख्यापित केला होता ;

आणि ज्याअर्थी , दिनांक ८ डिसेंबर २००३ रोजी, राज्य विधानमंडळाचे अधिवेशन पुन्हा सुरू झाल्यावर, उक्त अध्यादेशाचे विवक्षित सुधारणांसह राज्य विधानमंडळाच्या अधिनियमात रूपांतर करण्यासाठी, दिनांक ९ डिसेंबर २००३

रोजी, सन २००३ चे विधानपरिषद विधेयक क्र. १५ म्हणून एक विधेयक महाराष्ट्र विधान परिषदेमध्ये सादर करण्यात आले होते;

आणि ज्या अर्थी, दिनांक १९ डिसेंबर २००३ रोजी राज्य विधिमंडळाच्या अधिवेशनाची सत्र समाप्ती झाल्याने, उक्त विधेयक राज्य विधिमंडळात संमत होऊ शकले नाही;

आणि ज्याअर्थी, उक्त अध्यादेशाच्या तरतुदी अंमलात असण्याचे चालू राहणे इष्ट वाटत होते, आणि म्हणून दिनांक १६ जानेवारी २००४ रोजी महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांनी सन २००४ चा महा.अध्या.क्र.१ प्रख्यापित केला होता;

आणि ज्याअर्थी, दिनांक १५ मार्च २००४ रोजी राज्य विधानमंडळाचे अधिवेशन पुन्हा भरल्यानंतर सन २००३ चे प्रलंबित विधानपरिषद विधेयक क्र. १५ राज्य विधानमंडळाच्या दोन्ही सभागृहांच्या संयुक्त समितीकडे विचारार्थ पाठविण्यात आले व ते संयुक्त समितीकडे प्रलंबित आहे;

आणि ज्याअर्थी, भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद २१३ (२)(क) मध्ये तरतुद केल्याप्रमाणे, सन २००४ चा अध्यादेश क्र.१ राज्य विधानमंडळाच्या पुन्हा भरलेल्या अधिवेशनापासून सहा आठवड्यांचा कालावधी समाप्त झाल्यावर म्हणजे दिनांक २५ एप्रिल २००४ नंतर अंमलात असण्याचे बंद होईल;

आणि ज्याअर्थी, उक्त अध्यादेशाच्या तरतुदी अंमलात राहणे इष्ट वाटते;

आणि ज्याअर्थी, राज्य विधानमंडळाच्या दोन्ही सभागृहांचे अधिवेशन चालू नाही आणि यात यापुढे दिलेल्या प्रयोजनांसाठी उक्त अध्यादेशाच्या तरतुदी अंमलात असण्याचे चालू राहण्यासाठी महाराष्ट्राच्या राज्यपालांनी त्वरीत कार्यवाही करणे जीमुळे आवश्यक व्हावे अशी परिस्थिती अस्तित्वात असल्याबद्दल महाराष्ट्राच्या राज्यपालांची खात्री पटली आहे;

त्याअर्थी, आता भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद २१३ च्या खंड (१) द्वारे प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर करून, महाराष्ट्राचे राज्यपाल याद्वारे पुढील अध्यादेश प्रख्यापित करित आहेत .

प्रकरण एक

प्रारंभिक

१. (१) या अध्यादेशास महाराष्ट्र शासकीय कर्मचा-यांचे बदल्याचे विनियमन आणि शासकीय कर्तव्ये पार संक्षिप्त नाव पाडतांना होणा-या विलंबास प्रतिबंध अध्यादेश २००४ असे म्हणावे .
- प्रारंभ व (२) तो दिनांक २५ ऑगस्ट २००३ रोजी अंमलात आला असल्याचे मानण्यात येईल .
- प्रयुक्ती (३) तो अखिल भारतीय सेवेतील महाराष्ट्र संवर्गाच्या अधिका-यांसह राज्य सेवेतील सर्व शासकीय कर्मचा-यांना लागू असेल :

परंतु एकाकी संवर्गातील बदलीयोग्य नसलेल्या पदांवर नियुक्त केलेले कर्मचारी आणि न्यायसेवेच्या प्रशासनिक नियंत्रणाखालील कर्मचारी यांना प्रकरण दोन लागू होणार नाही आणि अखिल भारतीय सेवेतील महाराष्ट्र संवर्गाच्या अधिका-यांना प्रकरण तीन लागू होणार नाही .

३. या अध्यादेशामध्ये संदर्भानुसार दुसरा अर्थ अपेक्षित नसेल तर,-

- व्याख्या (क) “ सक्षम प्राधिकारी ” याचा अर्थ शासकीय कर्मचा-यांचा नियुक्ती प्राधिकारी असा आहे आणि त्यात कलम ६ मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या बदली करणा-या प्राधिका-याचा समावेश होतो;
- (ख) “ विभाग ” किंवा “ प्रशासनिक विभाग ” याचा अर्थ महाराष्ट्र शासन कार्य नियमावलीच्या पहिल्या अनुसुचिमध्ये विनिर्दिष्ट केलेला महाराष्ट्र शासनाचा विभाग असा आहे;
- (ग) “ शासन ” किंवा “ राज्य शासन ” याचा अर्थ महाराष्ट्र शासन असा आहे ;

- (घ) “ गट अ, ब, क आणि ड पदे ” याचा अर्थ शासनाच्या आदेशानुसार वेळोवेळी गट अ ,ब, क आणि म्हणून वर्गीकृत केलेली शासनाच्या नियंत्रणाखालील पदे असा आहे .
- (ङ) “ शासकीय कर्मचारी ”याचा अर्थ महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ नियम (ब) मध्ये व्याख्या केलेले शासकीय सेवक किंवा कर्मचारी असा आहे, आणि यात अखिल भारतीय सेवेतील अधिकारी व न्याय सेवेच्या प्रशासनीक नियंत्रणाखालील कर्मचारी (न्यायिक अधिका-यांव्यतिरिक्त) यांचा समावेश होतो;
- (च) “ पद ” याचा अर्थ शासकीय कर्मचा-यांस नेमून देण्यात आलेले किंवा त्यांची पदस्थापना केलेले काम किंवा कर्तव्य पद असा आहे;
- (छ) “ सेक्रेटरीएट सेवा ” याचा अर्थ मंत्रालयीन विभागांमधील राज्यसेवा असा आहे;
- (ज) “ बदली ” याचा अर्थ शासकीय कर्मचा-यांची कामाच्या एका पदावरून किंवा एका ठिकाणाहून कामाच्या दुस-या पदावर किंवा दुस-या ठिकाणी पदस्थापना असा आहे आणि त्यामध्ये एकाच शहरातील एका कार्यालयातून दुस-या कार्यालयात केलेल्या पदस्थापनेचाही समावेश होतो;
- (झ) “ बदली करणारे प्राधिकारी ” याचा अर्थ कलम ६ मध्ये नमूद केलेले प्राधिकारी असा आहे .

प्रकरण दोन

पदस्थापनेचा पदावधी आणि बदली व बदली करणारे प्राधिकारी

३. (१) अखिल भारतीय सेवेतील अधिकारी आणि अ, ब आणि क गटातील राज्य शासनाचे सर्व सेवक किंवा कर्मचारी यांच्या करिता एखाद्या पदावर असण्याचा सामान्य कालावधी तीन वर्षांचा असेल;परंतु असा कर्मचारी हा गट क मधील विंगर सेक्रेटरीएट कर्मचारी असेल तर, अशा कर्मचा-याने धारण केलेल्या पदावर दोन पूर्ण पदावधींची सेवा पूर्ण केल्यानंतर ,त्याची त्या ठिकाणाहून दुस-या ठिकाणी बदली करण्यात येईल; परंतु आणखी असे की, असा कर्मचारी सेक्रेटरीएट सेवेत असेल तर, अशा कर्मचा-याला तीन वर्षांपेक्षा अधिक कालावधीसाठी त्याच पदावर ठेवण्यात येणार नाही आणि लागोपाठच्या दोन पदावधींपेक्षा अधिक पदावधींसाठी त्याला त्याच विभागात ठेवण्यात येणार नाही .

(२) गट ड मधील कर्मचा-यांसाठी सामान्यपणे पदावधी निश्चित केला जाणार नाही . ते ज्या ठिकाणी काम करित असतील त्या ठिकाणाच्या बाहेर ज्या ठिकाणी त्यांनी बदली करण्याची विनंती केली असेल तेथे निर्बाध रिक्त पद असल्याखेरीज किंवा परस्पर संमतीने बदली मागितली असल्याखेरीज किंवा त्यांच्या विरुद्ध गंभीर स्वरूपाची तक्रार आली असल्याखेरीज, त्यांची त्या ठिकाणाहून अन्यत्र बदली केली जाणार नाही .

४ (१) सामान्यपणे , कोणत्याही शासकीय कर्मचा-याने कलम ३ मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे त्याच्या

बदलीचा नेमणूकीचा पदावधी पूर्ण केला असल्याखेरीज त्याची बदली करण्यात येणार नाही .

(२) सक्षम प्राधिकारी, प्रत्येक वर्षाच्या जानेवारी महिन्यात, त्या वर्षी एप्रिल व मे महिन्यात बदलीसाठी पात्र होतील अशा शासकीय कर्मचा-यांची यादी तयार करील .

(३) कलम ६ मधील तक्त्यातील नोंदी (क) व (ख) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या गट-अ अधिका-यांकरिता पोट कलम (२) अन्वये संबंधित सक्षम प्राधिका-याने तयार केलेल्या बदलीच्या यादीला मुख्य सचिवाशी किंवा यथास्थिती, विभागाच्या संबंधित सचिवाशी विचारविनिमय करून मुख्यमंत्र्याकडून किंवा यथास्थिती संबंधित मंत्र्याकडून अंतिम मान्यता देण्यात येईल;

परंतु असा बदलीच्या बाबतीतल्या कोणत्याही विवादावर मुख्यमंत्री , मुख्य सचिवाशी विचारविनिमय करून निर्णय घेतील .

(४) शासकीय कर्मचा-यांच्या बदल्या, सामान्यपणे वर्षातून केवळ एकदाच एप्रिल किंवा मे महिन्यात करण्यात येतील;

परंतु खाली नमूद केलेल्या परिस्थितीत वर्षातील कोणत्याही वेळी,

(एक) नव्याने निर्माण केलेल्या पदांवर किंवा सेवानिवृत्ती, पदेान्तती, राजीनामा, पदावनती, पुनःस्थापना यामुळे किंवा बदलीच्या परिणामस्वरूप रिक्त झालेल्या पदांवर किंवा रजेवरून परत आल्याच्या बाबतीत,

(दोन) अपवादात्मक परिस्थितीमुळे किंवा विशेष कारणांमुळे बदली करणे आवश्यक आहे अशी सक्षम प्राधिका-याची खात्री पटली असेल अशा बाबतीत, तसे लेखी नमूद केल्यानंतर आणि लगतनंतरच्या वरिष्ठ प्राधिका-याच्या पूर्व मान्यतेने अशी बदली करता येईल.

(५) कलम ३ मध्ये किंवा या कलमामध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरीही विशेष प्रकरणांत सक्षम प्राधिका-याला कारणे लेखी नमूद करून, शासनाची किंवा यथास्थिती, मुख्यमंजाची पूर्व परवानगी घेऊन शासकीय कर्मचा-याची त्याचा पदावधी पूर्ण होण्यापूर्वी बदली करता येईल.

५. (१) शासकीय सेवक व कर्मचारी यांच्या नेमणूकीचा कलम ३ मध्ये निर्धारित केलेला पदावधी खाली पदावधी वाढविणे विनिर्दिष्ट केलेल्या अपवादात्मक प्रकरणांमध्ये वाढविता येईल;

(क) नेमणूकीच्या ठिकाणी किंवा पदावर पदावधी पूर्ण केल्यानंतर बदलीसाठी पात्र झालेल्या कर्मचा-याच्या सेवानिवृत्तीसाठी एक वर्षापेक्षा कमी कालावधी शिल्लक असेल तेव्हा;

(ख) कर्मचारी एखाद्या विशिष्ट कामासाठी आवश्यक ती तांत्रिक अर्हता किंवा अनुभव धारण करणारा असेल व त्या पदासाठी योग्य असा बदली कर्मचारी तात्काळ उपलब्ध नसेल तेव्हा आणि

(ग) एखादा कर्मचारी एखाद्या प्रकल्पावर काम करित असेल व तो प्रकल्प पूर्णतेच्या शेवटच्या टप्प्यात असेल आणि त्याला तेथून काढून घेण्याने प्रकल्प वेळेत पूर्ण होणेच धोक्यात येणार असेल तेव्हा.

(२) कलम ३ मध्ये किंवा या अध्यादेशाच्या इतर कोणत्याही तरतुदींमध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरी, एकाच विभागातील किंवा कार्यालयातील शासकीय कर्मचा-यांच्या मोठ्या प्रमाणात बदल्या केल्यामुळे शासकीय कामावर प्रतिकूल परिणाम होणार नाही, याची सुनिश्चिती करण्यासाठी कोणत्याही कार्यालयातील किंवा विभागातील तीस टक्क्यांपेक्षा अधिक नसतील इतक्या कर्मचा-यांची एका वर्षात एकाच वेळी बदली करण्यात येईल.

६. खाली दिलेल्या तक्त्याच्या स्तंभ (१) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या शासकीय कर्मचा-याची बदली त्या कर्मचा-याच्या समोरच्या स्तंभ (२) मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या बदली करणा-या प्राधिका-याला करता येईल :-
करणारा प्राधिकारी

तक्ता

शासकीय कर्मचा-यांचे गट (१)	बदली करणारा सक्षम प्राधिकारी (२)
(क) अखिल भारतीय सेवेतील अधिकारी, ... रु. १०६५० - १५८५१ व त्यापेक्षा अधिक वेतनश्रेणी असलेले राज्य सेवेतील गट " अ " मधील सर्व अधिकारी.	मुख्यमंत्री.
(ख) रु. १०६५० - १५८५१ पेक्षा कमी वेतनश्रेणी असलेले राज्य सेवेतील गट " अ " मधील सर्व अधिकारी.	संबंधित विभागांच्या सचिवांशी विचारविनिमय करून त्या विभागाचा प्रभारी मंत्री.
(ग) गट " ब " मधील सर्व अधिकारी.	विभाग प्रमुख.
(घ) गट " क " आणि " ड " मधील सर्व कर्मचारी	प्रादेशिक विभाग प्रमुख.

- परंतु तक्त्यातील नोंद (ख) मधील विभागीय किंवा जिल्हा स्तरावर काम करित असलेल्या अधिका-यांच्या बाबतीत , विभाग प्रमुख अशा अधिका-यांची विभागांतर्गत बदली करण्यास सक्षम असेल, आणि जिल्हा प्रमुख अशा अधिका-यांची जिल्हांतर्गत बदली करण्यास सक्षम असेल : परंतु असे की, तक्त्यात विनिर्दिष्ट केलेल्या बदली करणा-या सक्षम प्राधिका-याला सर्वसाधारण किंवा विशेष आदेशाव्दारे या कलमाखालील त्याचे अधिकार त्याच्या कोणत्याही दुय्यम प्राधिका-याकडे सोपविता येतील .
- ७ . या अध्यादेशाच्या प्रयोजनांकरिता मंत्रालयाचा प्रत्येक प्रशासकीय विभाग , आपल्या अधिकारिंतेतील सक्षम विभागप्रमुखांची आणि प्रादेशिक विभागप्रमुखांची यादी तयार करून प्रकाशित करील आणि या प्राधिका अध्यादेशाच्या प्रयोजनांसाठी आपल्या अधिकारिंतेतील बदल करण्यासाठी सक्षम असणारे प्राधिकारी -याची यादी अधिसूचित करील .
- प्रकाशित करणे

प्रकरण तीन

शिस्तभंगाची कारवाई

- ८ . (१) प्रत्येक शासकीय कर्मचारी , त्यास नेमून दिलेली किंवा त्याच्याशी संबंधित असलेली शासकीय कर्तव्ये व कार्यालयीन काम अत्यंत दक्षतेने आणि शक्य तितक्या शीघ्रतेने पार पाडण्यास बांधील असेल . परंतु साधापणे कोणतीही फाईल विभागातील किंवा कार्यालयातील कोणत्याही शासकीय कर्मचा-याच्या टेबलावर सात कामाच्या दिवसांपेक्षा अधिक काळ प्रलंबित राहणार नाही ; परंतु आणखी असे की, तात्काळ आणि तातडीच्या स्वरूपाच्या फाईली त्या प्रकरणाच्या निकडीनुसार शक्य तितक्या शीघ्रतेने आणि प्राधान्याने, तात्काळ फाईल शक्यतो एका दिवसात किंवा दुस-या दिवशी सकाळी आणि तातडीची फाईल शक्यतो चार दिवसात निकालात काढण्यात येईल . परंतु तसेच, दुस-या कोणत्याही विभागाकडे विचारार्थ पाठवावयाची आवश्यकता नसलेल्या फाईलींच्या संबंधात ,संबंधित विभाग त्या प्रकरणावर पंचेचाळीस दिवसांच्या आत निर्णय घेऊन आवश्यक ती कार्यवाही करील आणि दुस-या कोणत्याही विभागाकडे विचारार्थ पाठवावयाची आवश्यकता असलेल्या फाईलींच्या संबंधात तीन महिन्यांच्या आत निर्णय घेण्यात येऊन आवश्यक ती कार्यवाही करण्यात येईल .
- (२) एखाद्या शासकीय कर्मचा-यास नेमून दिलेली किंवा त्याच्याशी संबंधित असलेली शासकीय कर्तव्ये किंवा कार्यालयीन काम पार पाडण्यास त्याने जाणूनबुजून किंवा हेतुपुरस्सर विलंब लावणे किंवा त्यात हयगय करणे ही , अशा शासकीय कर्मचा-याच्या कर्तव्यपालनातील कसूर ठरेल आणि असा शासकीय कर्मचारी महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ अन्वये किंवा अशा कर्मचा-याला लागू असलेल्या अन्य कोणत्याही संबद्ध शिस्तविषयक नियमान्वये यथोचित शिस्तभंगाच्या कारवाईस पात्र असेल .
- (३) कोणत्याही शासकीय कर्मचा-याकडून झालेली कर्तव्यपालनातील अशी कोणतीही कसूर संबंधित सक्षम प्राधिका-याच्या लक्षात आल्यावर किंवा त्याच्या लक्षात आणून दिल्यावर अशा शासकीय कर्मचा-याकडून झालेल्या, अशा कर्तव्यपालनातील कसुरीबाबत त्याची खात्री पटल्यावर, तो , कसूर करणा-या अशा शासकीय कर्मचा-याविरुद्ध अशा शासकीय कर्मचा-याच्या वार्षिक गोपनीय अहवालात अशा कर्तव्यपालनातील कसुरीसंबंधातील नोंद करण्याबरोबरच संबद्ध शिस्तविषयक नियमांअन्वये यथोचित शिस्तभंगाची कारवाई करील .

विवाम .

प्रकरण चार .

संकीर्ण

- ९ . या अध्यादेशाच्या किंवा त्याखाली केलेल्या नियमांच्या तरतुदीनुसार सदभावनेने केलेल्या किंवा केल्याचे अभिप्रेत असलेल्या कोणत्याही गोष्टीसाठी , कोणताही शासकीय कर्मचारी किंवा अधिकारी यांच्याविरुद्ध कोणताही दावा , खटला किंवा इतर कायदेशीर कार्यवाही दाखल करण्यात येणार नाही .
- १० . (१) राज्य शासनास, या अध्यादेशाची प्रयोजने पार पाडण्यासाठी राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे आणि पूर्व प्रसिध्दीच्या शर्तीस अधिन राहून नियम करता येतील .
(२) या अध्यादेशान्वये करण्यात आलेला प्रत्येक नियम, ते करण्यात आल्यानंतर शक्य तितक्या लवकर राज्य विधानमंडळाचे अधिवेशन चालू असताना, एकाच अधिवेशनात किंवा त्याहून अधिक अधिवेशनांत मिळून एकूण तीस दिवसांची होईल इतक्या मुदतीकरिता राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहापुढे ठेवण्यात येईल, आणि ज्यामध्ये अशा प्रकारे तो ठेवण्यात येईल ते अधिवेशन किंवा त्या अधिवेशनाच्या लगतनंतरच अधिवेशन समाप्त होण्यापूर्वी, त्या नियमात कोणताही फेरबदल करण्याबाबत दोन्ही सभागृहांचे एकमत होईल किंवा तो नियम करण्यात येऊ नये याबाबत दोन्ही सभागृहांचे एकमत होईल आणि तशा अर्था चा त्यांचा निर्णय ते राजपत्रात अधिसूचित करतील तर, असा निर्णय राजपत्रात प्रसिध्द झाल्याच्या दिनांकापासून तो नियम अशा फेरबदल केलेल्या स्वरूपातच अंमलात येईल . किंवा यथास्थिती, मुळीच अंमलात येणार नाही; तथापि असा कोणताही फेरबदल किंवा विलोपन यामुळे त्या नियमान्वये पूर्वी करण्यात आलेल्या किंवा करण्याचे वर्जिलेल्या कोणत्याही गोष्टींच्या विधिग्राह्यतेस बाध येणार नाही .
- ११ . (१) या अध्यादेशाच्या तरतुदींच्या अंमलबजावणी करताना कोणतीही अडचण उद्भवल्यास शासनास प्रसंगानुरूप अडचण दूर करण्याच्या प्रयोजनासाठी या अध्यादेशाच्या तरतुदींशी विसंगत नसलेली कोणतीही गोष्ट, राजपत्रात आदेश प्रसिध्द करून करता येईल .
(२) या कलमाखाली काढलेला प्रत्येक आदेश तो काढण्यात आल्यानंतर शक्य तितक्या लवकर राज्य विधानमंडळाच्या प्रत्येक सभागृहापुढे ठेवण्यात येईल .
- १२ . (१) महाराष्ट्र शासकीय कर्मचा-यांच्या बदल्यांचे विनियमन आणि शासकीय कर्तव्ये पार पाडतांना होणा-या विलंबास प्रतिबंध अध्यादेश २००४ हा याद्वारे मागे घेण्यात येत आहे .
(२) उक्त अध्यादेश असा मागे घेण्यात आला असला तरीही त्या अध्यादेशान्वये करण्यात आलेली कोणतीही गोष्ट किंवा कार्यवाही (काढण्यात आलेली कोणतीही अधिसूचना किंवा आदेश यांसही) ही, या अध्यादेशान्वये करण्यात आलेली गोष्ट किंवा कार्यवाही किंवा यथास्थिती काढण्यात आलेली अधिसूचना किंवा आदेश असल्याचे मानण्यात येईल .

निवेदन

शासनाने वेळोवेळी शासकीय कर्मचा-यांच्या सर्वसाधारण बदल्यांसाठी मार्गदर्शक तत्त्वे घालून दिलेली आहेत . अशी सर्वसमावेशक मार्गदर्शक तत्त्वे, शासन परिपत्रक सामान्य प्रशासन विभाग क्र . एसआरव्ही १०९७/सीआर २०/९७/वारा दिनांक २७ नोव्हेंबर १९९७ आणि शासन परिपत्रक दिनांक ७ . २ . १९९८ अन्वये एकत्रित स्वरूपात नुकतीच प्रसिध्द करण्यात आली . तथापि शासनाच्या असे निदर्शनास आले होते की, हे निदेश प्रशासनात विविध पातळीवर काटेकोरपणे अनुसरण्यात येत नव्हते आणि त्यामुळे इच्छित परिणाम साधला जात नव्हता .

२ . अशा परिस्थितीत शासनाच्या बदलीविषयक धोरणाचे काटेकोरपणे पालन करण्याची सुनिश्चिती करण्यासाठी, सर्व शासकीय कर्मचा-यांच्या बदल्यांचे विनियमन करण्यासाठी यथोचित कायदा करणे शासनास इष्ट वाटले .

३ . शासकीय कर्मचा-यांकडून शासकीय कर्तव्ये पार पाडताना होणा-या विलंबाबाबत आणि कर्तव्यपालनातील कसुरीबाबतही शासनाला अतिशय चिंता वाटली होती . या अनिष्ट प्रवृत्तीस परिणामकारकरित्या प्रतिबंध करण्यासाठी अशी शासकीय कामे निकालात काढण्याकरिता वेळापत्रक निर्धारित करणे आणि कोणत्याही शासकीय कर्तव्यांचे पालन करण्यात कसूर केल्याबद्दल कसूरदार शासकीय कर्मचा-यांविरुद्ध शिस्तभंगाची कारवाई करण्याची तरतुद करणे शासनास इष्ट वाटले होते .

४ . राज्य विधानमंडळाच्या दोन्ही सभागृहांचे अधिवेशन चालू नव्हते आणि उपरोक्त प्रयोजनांसाठी कायदा करण्याकरिता तातडीने कार्यवाही करणे जीमुळे आवश्यक व्हावे अशी परिस्थिती अस्तित्वात असल्याबद्दल महाराष्ट्राच्या राज्यपालांची खात्री पटली होती, म्हणून त्यांनी महाराष्ट्र शासकीय कर्मचा-यांच्या बदल्यांचे विनियमन आणि शासकीय कर्तव्ये पार पाडताना होणा-या विलंबास प्रतिबंध अध्यादेश २००३ (सन २००३ चा महाराष्ट्र अध्यादेश क्रमांक ९) हा , दिनांक २५ ऑगस्ट २००३ रोजी प्रख्यापित केला होता .

५ . त्यानंतर माननीय राज्यपालांनी दिनांक ८ डिसेंबर २००३ रोजी राज्य विधानमंडळाचे अधिवेशन बोलाविले होते आणि उक्त अध्यादेशाचे विवक्षित सुधारणांसह राज्य विधानमंडळाच्या अधिनियमामध्ये रूपांतर करण्यासाठी महाराष्ट्र विधानपरिषदेमध्ये दिनांक ९ डिसेंबर २००३ रोजी सन २००३ चे विधानपरिषद विधेयक क्र .१५ हे विधेयक मांडण्यात आले होते . तथापि दिनांक १९ डिसेंबर २००३ रोजी राज्य विधानमंडळाची सत्रसमाप्ती झाल्यामुळे, उक्त विधेयक संमत होऊ शकले नाही . उक्त अध्यादेशाच्या तरतुदी अंमलात चालू ठेवणे शासनास इष्ट वाटत असल्याने ,महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांनी, दिनांक १६ जानेवारी २००४ रोजी सन २००४ चा महा . अध्यादेश क्र .१ प्रख्यापित केला होता .

६ . त्यानंतर माननीय राज्यपालांनी दिनांक १५ मार्च २००४ रोजी राज्य विधानमंडळाचे अधिवेशन बोलाविले होते आणि राज्य विधानमंडळाचे अधिवेशन पुन्हा भरल्यानंतर सन २००३ चे प्रलंबित विधानपरिषद विधेयक क्र .१५ राज्य विधानमंडळाच्या संयुक्त समितीकडे विचारार्थ पाठविण्यात आले . दिनांक १५ मार्च २००४ रोजी राज्य विधानमंडळाचे अधिवेशन पुन्हा भरल्यामुळे भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद २१३ (२)(क) द्वारे केलेल्या तरतुदीप्रमाणे उक्त सन २००४ चा अध्यादेश क्र .१ हा दिनांक २५ एप्रिल २००४ नंतर अंमलात असण्याचे बंद होईल आणि शासनास उक्त अध्यादेशाच्या तरतुदी अंमलात असण्याचे चालू राहणे इष्ट वाटते .

७ . राज्य विधानमंडळाच्या दोन्ही सभागृहांचे अधिवेशन चालू नाही आणि महाराष्ट्र शासकीय कर्मचा-यांच्या बदल्यांचे विनियमन आणि शासकीय कर्तव्ये पार पाडताना होणा-या विलंबास प्रतिबंध अध्यादेश २००४ (२००४ चा महाराष्ट्र अध्यादेश क्र .१) याच्या तरतुदी अंमलात असल्याचे चालू रहावे याकरिता महाराष्ट्राच्या राज्यपालांनी तात्काळ कारवाई करणे जीमुळे आवश्यक व्हावे अशी परिस्थिती अस्तित्वात असल्याबद्दल त्यांची खात्री पटली आहे, म्हणून हा अध्यादेश प्रख्यापित करण्यात येत आहे .

दिनांक २० .४ .२००४ .

मोहम्मद फजल,
महाराष्ट्राचे राज्यपाल .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय:- पदोन्नतीतील आरक्षण हे पदोन्नतीच्या सर्व टप्प्यावर लागू करण्याबाबत .

सा .प्र .विभाग, निर्णय क्र . बीसीसी २००१ /१८८७ /प्र .क्र .६४ /०१/ १६ व दिनांक २५ मे ,२००४ .

पहा: सा .प्र .वि . निर्णय क्र . बीसीसी १०७२/जे दि . २३ मे १९७४ .
सा .प्र .वि .निर्णय क्र . एसआरव्ही १०७४/डी दिनांक २८ जानेवारी १९७५ .
सा .प्र .वि .निर्णय क्र . बीसीसी १०८९/२५५१(अ) १६ व दिनांक २३ जानेवारी १९९१ .
सा .प्र .वि .निर्णय क्र . बीसीसी १०९७/प्र .क्र .६३/९७/१६ व दिनांक १८ .१० .१९९७ .

प्रस्तावना : मागासवर्गीय अधिकारी / कर्मचारी यांना पदोन्नतीमध्ये शासन निर्णय सा .प्र .विभाग क्र . बीसीसी १०७२/जे दिनांक २३ मे १९७४ अन्वये आरक्षणाचे तत्व लागू करण्यात आले होते . तसेच शासन निर्णय क्र . एसआर व्ही १०७४/डी दिनांक २८ जानेवारी १९७५ अन्वये कनिष्ठ स्तरावरून पदोन्नती देताना पाळावयाची तत्त्वे विशद केलेली असून या शासन निर्णयान्वये वर्ग १ च्या पहिल्या पदापर्यन्तची (पहिल्या टप्प्यापर्यन्त) पदोन्नती ही “ योग्यतेनुसार वरिष्ठता ” (Seniority subject to fitness) या तत्वावर मागासवर्गीयांकरीता असलेले आरक्षण

विचारात घेऊन करण्याबाबत आदेश होते. या शासन निर्णयानुसार वर्ग-१ च्या पहिल्या पदानंतरची (पहिल्या टप्प्यांनंतरची) पदोन्नती “ काटेकोर निवड ” पध्दतीद्वारे (By Strict selection) करण्याबाबत आदेश दिलेले असून, त्यानुसार वर्ग १ च्या पहिल्या पदानंतरच्या पुढील पदांना/टप्प्यांना आरक्षणाचे तत्व लागू केलेले नव्हते. याशिवाय शासन निर्णय सा.प्र.वि.क्र.बीसीसी १०८९/२५५१(अ)/१६ अ दिनांक २३ जानेवारी १९९१ अन्वये ज्या सेवा /संवर्गामध्ये सरळसेवा भरतीचे प्रमाण ७५ टक्के पेक्षा अधिक नाही, अशा सेवा /संवर्गामधून पदोन्नतीसाठी आरक्षण विहित करण्याबाबत आदेश दिलेले होते. म्हणजेच ज्या सेवा/ संवर्गामध्ये सरळ सेवाभरतीचे प्रमाण ७५ टक्के पेक्षा अधिक होते अशा वर्ग ४ ते वर्ग १ च्या पहिल्या टप्प्यापर्यन्तच्या पदांमध्ये पदोन्नती करिता आरक्षण लागू नव्हते.

२. सद्यःस्थितीत महाराष्ट्र शासन राजपत्रात दिनांक २९.१.२००४ रोजी प्रसिध्द केलेल्या अधिसूचनेनुसार सन२००४ च्या महाराष्ट्र अधिनियम क्र.८ मधील (आरक्षण कायदा) कलम ५ मध्ये खालील प्रमाणे तरतुदी केलेल्या आहेत.

(अ) कलम ५ पोटकलम (१) पदोन्नतीतील आरक्षण हे पदोन्नतीच्या सर्व टप्प्यावर असेल.

(ब) पोटकलम (२) हा अधिनियम अंमलात येण-या दिनांकास, पदोन्नतीद्वारे भरावयाच्या कोणत्याही पदासाठी आरक्षणाची तरतूद करणारे शासनाचे आदेश अंमलात असल्यास, शासनाकडून त्यामध्ये फेरफार करण्यात आला नसेल किंवा रद्द करण्यात आले नसतील तर ते अंमलात असल्याचे चालू राहतील.

१. सध्या प्रचलित असलेल्या दिनांक २३ मे १९७४, २८ जानेवारी १९७५ व २३ जानेवारी १९९१ चे शासन निर्णय अधिक्रमीत करून आता नव्याने लागू केलेल्या वरील अधिनियमाच्या कलम ५ पोटकलम (१) व (२) च्या अनुषंगाने खालील प्रमाणे सुधारीत आदेश निर्गमित करण्यात येत आहेत.

शासननिर्णय :-

(अ) महाराष्ट्र अधिनियम क्र. ८ मधील (आरक्षण कायदा) कलम ५ मधील पोटकलम (१) नुसार जेथे पदे पदोन्नतीने भरली जातात तेथे आरक्षणाचे तत्व लागू होईल. त्यानुसार दिनांक २३.१.१९९१ च्या शासन निर्णयातील तरतूद रद्द करून सरळ सेवेचे प्रमाण ७५ टक्के पेक्षा अधिक असले तरीही उर्वरित पदोन्नतीच्या पदांना आरक्षण लागू राहिल.

(ब) पदोन्नतीमधील आरक्षण हे खालील प्रमाणे असेल.

(१)	अनुसूचीत जाती	.....	१३	टक्के
(२)	अनुसूचितजमाती	.....	७	टक्के
(३)	विमुक्त जाती (अ)	.....	३	टक्के
(४)	भटक्या जमाती (ब)	.....	२.५	टक्के
(५)	भटक्या जमाती (क)	.....	३.५	टक्के
(६)	भटक्या जमाती (ड)	.....	२	टक्के
(७)	विशेष मागास प्रवर्ग	.....	२	टक्के

एकूण ३३ टक्के

क) जेथे पदोन्नतीकरीता सेवा प्रवेश नियमात तरतूद आहे तेथे पदोन्नतीकरीता अद्यापपर्यंत ज्या टप्प्यांना वा संवर्गाना आरक्षण लागू नव्हते, आता त्या पदोन्नतीच्या सर्व टप्प्यांना /संवर्गाना आरक्षणाचे तत्त्व दिनांक २९.१.२००४ पासून लागू होईल.

ड) जे मागासवर्गीय अधिकारी वर्ग १ वरील टप्प्यात दिनांक २९.१.२००४ या तारखेपर्यंत पदोन्नत झालेले आहेत ते सर्व सेवाजेष्ठता व गुणवत्तेनुसार झाले आहेत असे समजण्यात यावे.

(इ) या अधिनियमातील तरतुदीनुसार पदोन्नतीने भरण्यात येणारी आरक्षणाची पदे यापुढे रिक्त होणा-या पदांच्या उपलब्धतेनुसार टप्प्याटप्प्याने भरण्यात यावीत.

(फ) नव्याने आरक्षण लागू केलेल्या संवर्गाना /पदांना सा.प्र.विभागाच्या क्र. बीसीसी १०९७/प्र.क्र. ६३/९७/१६ व दिनांक १८.१०.१९९७ च्या शासन निर्णयातील आरक्षणा संबंधीचे आदेश लागू राहतील. मात्र ज्या

संवर्गात नव्याने आरक्षण लागू करण्यात येणार आहे त्या संवर्गातील मंजूर पदांवर एकाच वेळी आरक्षण न लावता त्या संवर्गातील दिनांक २९.१.२००४ पासून रिक्त होणा-या पदांवरील टक्केवारी विचारात घेऊन आरक्षणाची पदे विचारात घ्यावीत .

(ग) दिनांक २९.१.२००४ पूर्वी सुरू केलेल्या निवड प्रक्रियेमध्ये वर्ग १ च्या पुढील टप्प्यामध्ये तसेच ज्या पदोन्नतीच्या टप्प्यांना आरक्षण लागू नव्हते अशा पदोन्नतीच्या टप्प्यांमध्ये सदर अधिनियमाच्या तरतुदी लागू होणार नाहीत . मात्र दिनांक २९.१.२००४ च्या निवड प्रक्रियेमध्ये अधिनियमातील तरतुदीनुसार आरक्षणाचे तत्व लागू राहिल .

२ . वरील आदेश मंत्रालयीन विभाग प्रमुखानी त्यांच्या अधिपत्याखालील सर्व विभाग प्रमुख / कार्यालय प्रमुख यांच्या निदर्शनास आणून वरील आदेशांची योग्य अंमलबजावणी करण्याबाबत आवश्यकत्या सूचना देण्यात याव्यात .

यु . पी . एस . मदान,
सचिव .

(टीप :- दि . १४ . २ . २००५ चा निर्णय पहावा)

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :-संगणक अर्हता परीक्षेबाबत .

सा . प्र . विभाग, निर्णय क्र . मातंसं / नस्ती ०४ / २२४ / ३९ दिनांक २६ मे , २००४ .

वाचा : सा . प्र . वि . निर्णय प्रशिक्षण २००० / प्रक्र . ६१ / २००१ / ३९ दिनांक ७ . ८ . २००१ .
सा . प्र . वि . निर्णय प्रशिक्षण २००० / प्र . क्र . ५ / २००१ / ३९ दिनांक २० जुलै २००२ .
सा . प्र . वि . निर्णय मातंसं / प्र . क्र ३ / ६५ / ३९ दिनांक १८ जुलै २००३ .
सा . प्र . वि . निर्णय प्रशिक्षण २००० / प्र . क्र . २००१ / ३९ दिनांक २ . ८ . २००३ .
सा . प्र . वि . निर्णय सेप्रनि २००२ / प्रक्र १४ / ०२ / १२ दिनांक २ . ९ . २००३ .

प्रस्तावना : उपरोक्त अनुक्रमांक ३ अन्वये शासकीय सेवेतील गट- अ , गट -ब, व गट- क मधील अधिकारी / कर्मचा-यांनी संगणक अर्हता परीक्षेचे प्रमाणपत्र सादर करण्यासाठी दिनांक २० . ७ . २००४ पर्यंत मुदत देण्यात आलेली आहे . तथापि शासनाच्या अधिकारी / कर्मचा-यांची एकूण संख्या विचारात घेता राज्यातील सर्व अधिकारी / कर्मचा-यांना संगणक अर्हता परीक्षा प्रमाणपत्र प्राप्त करण्यासाठी अधिक अवधी देण्याबाबतची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती . तसेच संगणक अर्हता परीक्षेबाबत प्राप्त झालेल्या सूचनाचा व अभिप्रायांचा विचार करून सर्वकष धोरण ठरविण्यासाठी प्रधान सचिव , सा . प्र . विभाग (सेवा) यांच्या अध्यक्षतेखाली एक समिती गठीत करण्यात आली होती . या समितीने सादर केलेल्या अहवालानुसार संगणक अर्हता परीक्षेसंबंधी निर्णय घेण्याची बाब ही शासनाच्या विचाराधीन होती .

शासन निर्णय :-

प्रस्तावनेत नमूद केल्याप्रमाणे संगणक अर्हता परीक्षा व तदनुषंगिक बाबीविषयी सर्वकष धोरण ठरविण्याबाबत शासन पुढीलप्रमाणे निर्णय घेत आहे .

१) यापूर्वी निर्गमित करण्यात आलेल्या दिनांक ७ ऑगस्ट २००१ व दिनांक २० जुलै २००२ शासन निर्णयान्वये खालील नमूद (अ) व (ब) यांना संगणक अर्हता परीक्षा म्हणून घोषित करण्यात आले होते, आता खाली नमूद केलेल्या (अ) (ब) व (क) या पर्यायांपैकी कुठलीही एक परीक्षा संगणक अर्हता परीक्षा म्हणून ग्राह्य धरण्यात येईल .

(अ) D,O,E,A,C,C, सोसायटीच्या (केंद्र शासनाच्या माहिती तंत्रज्ञान विभागातगत स्थापित स्वायत्त संस्था) अधिकृत C,C,C, किंवा O स्तर किंवा A स्तर किंवा B स्तर किंवा C स्तर यापैकी कोणतीही एक परीक्षा .

(ब) महाराष्ट्र राज्य तंत्र शिक्षण मंडळाकडून घेण्यात येणारी MS-CIT परीक्षा .

(क) महाराष्ट्र राज्य तंत्रशिक्षण मंडळाकडून घेण्यात येणारी चाचणी परीक्षा (Confirmatory Test).

ज्या अधिकारी/कर्मचा-यांनी पूर्वी पाच शासनमान्य संगणक संस्थांमधून संगणक वापराबाबतचे विहित प्रमाणपत्र प्राप्त केले होते त्यांचेसाठी संगणक चाचणी परीक्षा (Confirmatory Test) उत्तीर्ण करणे आवश्यक होते. तथापि आता अशा अधिकारी/कर्मचा-यांनी उपरोक्त नमूद (अ), (ब), (क) या तीन पर्यायी संगणक अर्हता परीक्षा म्हणून निश्चित करण्यात करण्यात आल्यामुळे या परीक्षापैकी कोणतीही एक परीक्षा उत्तीर्ण असणे आवश्यक राहिल. (यापूर्वीच्या अर्हतेसंबंधी काही कार्यवाही जसे प्रतिपूर्ती रकमेत कपात, वसुली इ. झाली असल्यास ती अबाधित राहिल.)

तसेच सा.प्र.विभाग शासन निर्णय क्र. प्रशिक्षण २०००/प्र.क्र.५/२००१/३९ दिनांक २.८.२००३ नुसार महाराष्ट्र राज्य तंत्रशिक्षण मंडळाच्या खालील सहा पदवी/पदविका/पदव्युत्तर पदविका उत्तीर्ण झालेल्या अधिकारी/ कर्मचा-यांना संगणक अर्हता परीक्षा पुन्हा उत्तीर्ण करणे आवश्यक राहणार नाही.

अ.क्र	म.रा.तंत्रशिक्षण मंडळाच्या अभ्यासक्रमाचे नाव .	स्तर
१.	संगणक तंत्रशास्त्र (Computer Technology)	पदविका
२.	संगणक अभियांत्रिकी (Computer Engg.)	पदविका
३.	माहिती तंत्रज्ञान (Information Technology)	पदविका
४.	संगणक उपयोजन (Computer Application)	पदविकोत्तर पदविका
५.	संगणक उपयोजन पध्दती व पृथक्करण(ADCSSAA)	पदव्युत्तर/ प्रगत पदविका
६.	माहिती तंत्रज्ञान (Information Technology)	पदव्युत्तरपदविका

२) सा.प्र.विभाग निर्णय क्र. सेप्रनि २००२/प्र.क्र.१४/०२/१२ दिनांक २.९.२००३ अन्वये ५० वर्षावरील शासकीय सेवकांना संगणक अर्हतेचे प्रमाणपत्र सादर करण्यापासून सूट देण्यात आली होती, परंतु असे स्पष्ट करण्यात येते की, ज्या अधिकारी/कर्मचा-यांनी पूर्वी पाच शासनमान्य संस्थांमधून प्रशिक्षण घेऊन संगणक परीक्षा उत्तीर्ण केली आहे आणि प्रशिक्षण शुल्क व प्रोत्साहनात्मक रक्कम यांची मागणी केली आहे किंवा घेतली आहे अशांना ५० वर्षे वयाची सूट लागू होणार नाही.

३) संगणक अर्हता परीक्षेमधून काही पदांना सूट देण्याबाबत बरीच निवेदने प्राप्त झाली होती. यानुसार संगणक अर्हता परीक्षेमधून ज्या पदांना तूर्त संगणक प्रशिक्षण आवश्यक वाटत नाही अशा पदांना संबंधीत विभागांच्या सचिवांनी संगणक अर्हता परीक्षेपासून सूट द्यावी आणि अशा पदांची यादी या शासन निर्णयापासून तीन महिन्यांच्या आत संबंधीत विभागाच्या सचिवांनी जाहीर करावी. सदर सूट देण्याबाबतच्या यादीचा दर तीन वर्षांनी संबंधीत विभागामार्फत फेर आढावा घेण्यात यावा. तसेच अंध किंवा संगणक हाताळण्यास शारीरिक दृष्ट्या सक्षम नसलेल्या व्यक्तींना संबंधीत विभागाच्या सचिवांनी संगणक अर्हता परीक्षेमधून सूट देण्याबाबत निर्णय घ्यावा.

४) संगणक हाताळणे/ वापराबाबतची विहित परीक्षा उत्तीर्ण करून विहित प्रमाणपत्र सादर करणा-या शासकीय सेवकास शासन निर्णय प्रशिक्षण २०००/प्र.क्र.५/२००१/३९ दिनांक २०.७.२००२ नुसार रु.३००/- (रु.तीनशे फक्त) देय राहिल.

५) संगणक अर्हता परीक्षा उत्तीर्ण करून शासनास प्रमाणपत्र सादर करावयाच्या अवधीस दिनांक २०.७.२००४ पासून एक वर्षासाठी म्हणजे दिनांक २०.७.२००५ पर्यंत मुदतवाढ देण्यात येत आहे.

सोनाली मुळे,
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन .

ककककककककक

विवाम .

विषय :- शासकीय विभाग/कार्यालयांमधील खुल्या प्रवर्गातील रिक्त पदे भरण्यास परवानगी देण्याबाबत .

वित्त विभाग ,

निर्णय क्र. असंक १००१/प्र.क्र.२९/(भाग ५)/२००४/वित्तीय सुधारणा १ दि.७ जून, २००४ .

संदर्भ : शासन निर्णय दिनांक १० सप्टेंबर २००१, दिनांक २६.२.२००२, दि.९.१.२००३, दिनांक २१.१.२००३ व दिनांक २६ मार्च २००४ .

प्रस्तावना: राज्य शासनाच्या महसूली उत्पन्नाच्या तुलनेमध्ये निरनिराळ्या शासकीय विभाग आणि कार्यालयांच्या प्रशासकीय खर्च वाढल्यामुळे सदर प्रशासकीय खर्च शक्य त्या प्रमाणात कमी करणासाठी शासनाने विविध स्वरूपाच्या काटकसरीच्या उपाययोजना लागू केलेल्या आहेत . त्याचाच एक महत्वाचा भाग म्हणून सर्व शासकीय विभाग आणि कार्यालयांच्या आस्थापनेवरील सर्व मंजूर पदांचा सर्वकष आढावा घेऊन अनावश्यक ठरलेल्या योजना / कार्यक्रम रद्द करून त्याचबरोबर अनावश्यक ठरणारी रिक्त पदे रद्द करणे, अनावश्यक ठरणारी कार्यरत पदे अतिरिक्त ठरविणे आणि अतिरिक्त ठरलेल्या कर्मचा-यांना व अधिका-यांना वित्त विभागाच्या अतिरिक्त संवर्ग कक्षाकडे वर्ग करणे याबाबतची आवश्यक ती कार्यवाही करण्याचे शासकीय आदेश शासन निर्णय वित्त विभाग, दिनांक १०.९.२००१ अन्वये सर्व शासकीय विभाग आणि कार्यालयांना देण्यात आले होते . तदनुसार सर्व शासकीय विभाग आणि कार्यालयांतील मंजूर पदांचा आढावा घेऊन पदांच्या सुधारीत आकृतीबंधाला प्रधान सचिव (व्यय), वित्त विभाग, आणि प्रधान सचिव (प्र.सु.व र.व का.) सामान्य प्रशासन विभाग यांच्या संयुक्त समितीची आणि अंतिमतः मुख्य सचिवांच्या अध्यक्षतेखालील उच्चस्तरीय सचिव समितीची मान्यता प्राप्त करून घेणे बंधनकारक आहे .

२. तथापि, निरनिराळ्या स्वरूपाच्या प्रशासकीय व तांत्रिक अडचणीमुळे अद्यापही काही शासकीय विभाग आणि कार्यालयांचे पदविषयक सुधारीत आकृतीबंध निश्चित झालेले नसल्यामुळे शासकीय विभाग आणि कार्यालयातील रिक्त पदे भरणे शक्य होत नव्हते . तसेच शासकीय विभाग आणि कार्यालयातील आरक्षणाच्या पदांपैकी ९० टक्के पदे संयुक्त समितीच्या आणि उच्चस्तरीय सचिव समितीच्या मान्यतेशिवाय भरण्यास शासनाने यापूर्वीच दि. ९ जानेवारी २००३ च्या शासन निर्णयानुसार मान्यता दिली असल्यामुळे त्याच धर्तीवर खुल्या प्रवर्गामधील रिक्त पदे भरण्यासाठी सुध्दा शासनाने मान्यता द्यावी अशा प्रकारची मागणी कर्मचारी संघटनांकडून वेळोवेळी करण्यात आली होती . त्यास अनुसरून खुल्या प्रवर्गातील रिक्त पदे भरण्यास मान्यता देण्याबाबतचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता . तदनुसार शासनाने आता शासकीय विभाग आणि कार्यालयातील खुल्या प्रवर्गातील रिक्त पदे भरण्यासंदर्भात घेतलेल्या निर्णयानुसार शासन निर्णय वित्त विभाग, दिनांक १०.९.२००१ च्या तरतुदीमध्ये खाली नमूद केल्याप्रमाणे सुधारणा करण्यात येत आहे .

शासन निर्णय :-

शासन निर्णय, वित्त विभाग क्र. १००१/प्र.क्र.२९/ २००१ वित्तीय सुधारणा दिनांक १०.९.२००१ च्या विद्यमान परिच्छेद ४.१ ऐवजी खालील प्रमाणे सुधारित परिच्छेद ४.१. समाविष्ट करण्यात यावा .

सुधारित परिच्छेद :-

१. सर्वसाधारणपणे शासकीय विभाग आणि कार्यालयांच्या पद विषयक आढाव्याच्या सुधारित आकृतीबंधाला उच्चस्तरीय सचिव समितीने मान्यता दिल्याशिवाय कोणत्याही शासकीय विभाग अथवा कार्यालयाला कोणतीही रिक्त पदे भरता येणार नाहीत . तथापि ज्या प्रशासकीय विभाग आणि कार्यालयांचे पदविषयक आढावे पूर्ण झालेले नाहीत अथवा सुधारित आकृतीबंध निश्चित करण्यात आलेला नाही अशा शासकीय विभाग आणि कार्यालयांमधील सद्या रिक्त असलेल्या खुल्या प्रवर्गातील पदांच्या कमाल ५० टक्केपर्यंत एवढी रिक्त पदे संयुक्त समिती तसेच उच्चस्तरीय सचिव समितीच्या मान्यतेशिवाय भरण्यासाठी सर्व शासकीय विभाग आणि कार्यालयांना परवानगी देण्यात येत आहे . अशाप्रकारे खुल्या प्रवर्गातील रिक्त पदे भरतांना वित्त विभागाच्या अतिरिक्त संवर्ग कक्षामधील उपलब्ध असलेल्या समकक्ष/ समतुल्य कर्मचारी/ अधिका-यांना नियुक्तीसाठी प्राधान्य देण्यात यावे . तदनुसार सर्व

संबंधीत शासकीय विभाग आणि कार्यालयांनी रिक्त पदे भरण्याकरिता शासन निर्णय वित्त विभाग दिनांक १०.१.२००१ च्या परिशिष्ट तीन-क अन्वये विहित केलेल्या मागणीपत्रानुसार आवश्यकत्या कर्मचारी/अधिका-यांची मागणी वित्त विभागाकडे सादर करावी. परंतु संबंधीत शासकीय विभाग/ कार्यालयांनी विहित मागणीपत्रानुसार केलेल्या मागणीप्रमाणे आवश्यक ते समकक्ष/ समतुल्य कर्मचारी/अधिकारी वित्त विभागाच्या अतिरिक्त संवर्ग कक्षाकडे उपलब्ध नसल्यास वित्त विभागाकडून त्या संबंधित शासकीय विभागाला/ कार्यालयाला रिक्त पदे भरण्यासाठी ना हरकत प्रमाणपत्र देण्यात यावे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

विनोद कुळकर्णी,
शासनाचे उपसचिव .

(टीप :- दि .१ जुलै २००४ चा शासन निर्णयही पहावा)

ववववववववववव

विषय :- नामनिर्देशनाच्या कोटयातील गट “ ड ” ची रिक्त पदे भरणेबाबत .

सा .प्र .विभाग, निर्णय क्र .एसआरव्ही २००४/प्र .क्र१२/०४/ वारा दिनांक ७ जून ,२००४ .

- वाचा :-**
- १) सा .प्र .वि .निर्णय क्र .आरटीआर १०६८/सी/१००९१/जे दिनांक २ .१२ .१९६८ .
  - २) सा .प्र .वि .निर्णय क्र .एसआरव्ही १०८०/१२ दिनांक ७ .१० .८० .
  - ३) सा .प्र .वि .निर्णय क्र .संकीर्ण १००३/प्र .क्र९६/२००४/१३ अ दिनांक १९ .११ .२००३ .

संदर्भीय अ .क्र .१ व अ .क्र .२ येथील आदेशान्वये सर्व शासकीय , निमशासकीय, स्थानिक स्वायत्त संस्था, महामंडळे व सार्वजनिक उपक्रम इत्यादिंच्या अधिपत्याखालील सर्व कार्यालयातील नामनिर्देशनाच्या कोटयातील गट ‘ ड ’ ची रिक्त पदे सेवायोजन केंद्रामध्ये अधिसूचीत करणे आणि रिक्त पदावरील भरती सेवायोजन कार्यालयाने शिफारस केलेल्या उमेदवारांमधूनच भरण्याचे नियुक्ती प्राधिका-यावर बंधनकारक असल्याचे आदेश/निर्गमित केलेले आहेत तसेच संदर्भाधीन अ .क्र .३ येथील आदेशान्वये उपरोक्त कार्यालयातील गट ‘ ड ’ ची रिक्तपदे भरतांना रोजगार व स्वयंरोजगार मार्गदर्शन केंद्राकडून (सेवायोजन कार्यालये) ज्येष्ठतेनुसार यादी प्राप्त करून घेऊन आणि त्याचबरोबर मा .सर्वोच्च न्यायालयाच्या आदेशानुसार विविध प्रसारमाध्यमातून (वर्तमान पत्रे, दुरदर्शन, रेडिओ, नोटीस बोर्ड इ .) व्यापक प्रसिध्दी देऊन अर्ज मागवून पात्र उमेदवारांची विहित पध्दतीनुसार निवड करण्यात यावी . असे आदेश निर्गमित केले आहेत . तथापि सदर पदे भरतांना कोणती पध्दती अनुसरण्यात यावी ही वाव शासनाच्या विचाराधीन होती . त्यासंदर्भात शासनाने आता असा निर्णय घेतला आहे की, यापुढे गट ‘ ड ’ ची रिक्त पदे नामनिर्देशनाने भरतांना ७५ % लेखी अथवा किमान शैक्षणिक पात्रतेच्या इयत्तेत / परीक्षेत उमेदवारांना मिळालेल्या गुणांद्दारे व २५ टक्के तोंडी गुणांद्दारे भरतीची प्रक्रिया करण्यात यावी .

- २ . लेखी परीक्षेकरिता अथवा जाहिरात प्रसिध्द करण्याकरिता येणारा खर्च नियुक्ती प्राधिका-यांनी आपल्या कार्यालयाकरिता मंजूर केलेल्या अनुदानातून भागविण्यात यावा .
- ३ . सर्व मंत्रालयीन विभागानी वरील आदेश त्यांच्या प्रशासकीय अधिपत्याखालील सर्व कार्यालयांना / नियुक्ती प्राधिका-यांना कळवावेत आणि या आदेशाची अंमलबजावणी काटेकोर केली जाईल याची दक्षता घ्यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

चा .वा . नारायणकर ,
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन .

(टीप :- दि .०१ .०७ .२००४ चा निर्णय पहावा)

विवाग .

ववववववववववव

विषय : अनुसूचित जमातीच्या जागांवर १५ जून १९९५ पूर्वीच सरळसेवेत नियुक्त झालेल्या बिगर मागास प्रवर्गातील कर्मचारी/अधिकारी यांची शासकीय /निमशासकीय सेवेतील ज्येष्ठता निश्चित करण्याबाबत .

सा . प्र . विभाग , निर्णय क्र . वीसीसी २००४ / प्र . क्र . ४५ / १६ व दिनांक २४ जून, २००४ .

- पहा :-** १) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . वीसीसी १०९४ / प्र . क्र . ६८ / ९४ / १६ व दिनांक १५ जून १९९५ .
२) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . वीसीसी १०९४ / प्र . क्र . ६८ / ९४ / १६ व दिनांक २४ . ७ . ९८ .
३) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . वीसीसी १०९४ / प्र . क्र . ६८ / ९४ / १६ व दिनांक २७ मे २००२ .

प्रस्तावना : अनुसूचित जमातीच्या यादीमध्ये ज्या जमातीचा समावेश करण्यात आलेला आहे अशा जमातीच्या नावाशी साधर्म्य असणा-या गोवारी, माना, कोष्टी, कोळी, मुन्नेरवार यासारख्या जातीचा विशेष मागास प्रवर्ग म्हणून समाजकल्याण, सांस्कृतिक कार्य, क्रिडा विभाग यांनी त्यांच्या क्रमांक सीबीसी १४९४ / प्र . क्र . २३६ / मावक ५ दिनांक ७ डिसेंबर १९९४ च्या शासन निर्णयान्वये घोषित केलेला आहे .

सामान्य प्रशासन विभागाच्या शासन निर्णय क्रमांक वीसीसी १०९४ / प्र . क्र . ६८ / ९४ / १६ व दिनांक १५ जून १९९५ अन्वये विशेष मागास प्रवर्गासाठी सरळसेवा व पदोन्नतीमध्ये २ % आरक्षण विहित करण्यात आले आहे . तसेच या विशेष मागास प्रवर्गातील ज्या व्यक्तींना दिनांक १५ जून १९९५ पूर्वी अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्राच्या आधारे शासकीय / निमशासकीय सेवेत प्रवेश मिळवून पदोन्नती प्राप्त केलेली आहे त्यांना पदावनत किंवा सेवेतून काढून टाकण्यात येवू नये असा प्रकारचे संरक्षण दिनांक १५ जून १९९५ च्या शासन निर्णयान्वये दिलेले आहेत .

दिनांक १५ जून १९९५ च्या शासन निर्णयानुसार विशेष मागासप्रवर्गातील व्यक्तींना सेवेतील संरक्षण देण्याबाबत वरीलप्रमाणे निर्णय घेतला असला तरी असे संरक्षण प्राप्त केलेल्या कर्मचारी/अधिकारी यांना त्यांच्या संरक्षित केलेल्या संवर्गातील ज्येष्ठता कशाप्रकारे विचारात घ्यावी याबाबत निर्णय घेण्यात आलेला नव्हता . या अनुषंगाने श्री . एस . ए . कंदिकटला विरुद्ध महाराष्ट्र शासन प्रकरणी महाराष्ट्र न्यायाधिकरण, मुंबई यांच्यासमोर दाखल झालेल्या मूळ अर्ज क्र . ३९८ / २००१ प्रकरणी दिनांक १५ जून १९९५ च्या शासन निर्णयात ज्या व्यक्तींना सेवेतील संरक्षणाचा फायदा देण्यात आलेला आहे तो फायदा त्या संवर्गातील त्यांची ज्येष्ठता संरक्षित करण्यासाठीही आहे असे स्पष्टपणे नमूद करणारे आदेश निर्गमित करण्याबाबत न्यायाधिकरणाने निर्णय दिलेला आहे . न्यायाधिकरणाचे आदेश विचारात घेवून दिनांक १५ जून १९९५ च्या शासन निर्णयानुसार सेवेत संरक्षण प्राप्त केलेल्या विशेष मागास प्रवर्गातील अधिकारी/कर्मचा-यांची सेवाज्येष्ठता निश्चित करण्याबाबतचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . या अनुषंगाने शासनाने खालीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे .

शासन निर्णय :- विशेष मागास प्रवर्गातील ज्या अधिकारी/कर्मचारी यांनी दिनांक १५ जून १९९५ पूर्वीचे अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्राच्या आधारे शासकीय /निमशासकीय सेवेत प्रवेश मिळविला असेल अथवा पदोन्नती प्राप्त केलेली असेल अशा अधिकारी/कर्मचा-यांना उपरोक्त क्र . १ येथील दिनांक १५ जून १९९५ या शासन निर्णयाद्वारे संरक्षण देवून अशा संरक्षित केलेल्या अधिकारी/कर्मचा-यांची सेवा ज्येष्ठता दिनांक १५ जून १९९५ अशी विचारात घेण्यात यावी .

२ . मंत्रालयीन विभागांनी त्यांच्या अधिपत्याखालील सर्व विभाग प्रमुख यांच्या वरील आदेश निदर्शनास आणून निर्णयाच्या आदेशाप्रमाणे कार्यवाही करण्याच्या सूचना विनाविलंब देण्यात याव्यात .

३ . हे आदेश शासकीय /निमशासकीय सेवा , मंडळे/महामंडळे, महानगरपालिका, नगरपालिका, जिल्हा परिषदा, अनुदानित शैक्षणिक संस्था, सहकारी संस्था, शासनाचे सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रम इत्यादि कार्यालयांना लागू राहतील . महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

युं . पी . एस . मदान,
सचिव, महाराष्ट्र शासन .

**विषय :- शासकीय विभाग/कार्यालयांमधील खुल्या प्रवार्गातील रिक्त पदे
भरण्यासाठी मान्यता देण्याबाबत .**

वित्त विभाग,
निर्णय क्र.असंक १००१/प्र.क्र.२९ (भाग ६)/२००४/ वित्तीय सुधारणा १ दि. ०१.०७.२००४ .

- संदर्भ:** (१) वित्त विभाग, निर्णय क्र.असंक १००१/प्र.क्र.२९/२००१/वित्तीय सुधारणा दि.१०.९.२००१ .
(२) वित्त विभाग, निर्णय क्र.असंक १०१/प्र.क्र.२९ (भाग २)/२००१/वित्तीय सुधारणा दि. २६.०२.०२ .
(३) वित्त विभाग, निर्णय क्र.असंक १०१/प्र.क्र.२९ (भाग ३)/२००१/वित्तीय सुधारणा दि.९.०१.०३ .
(४) वित्त विभाग, निर्णय क्र.असंक १०१/प्र.क्र.८५/२००३/वित्तीय सुधारणा दि.२१.०४.०३ .
(५) वित्त विभाग, निर्णय क्र.असंक १०१/प्र.क्र.२९ (भाग ४)/२००१/वित्तीय सुधारणा दि. २६ मार्च २००४ .
(६) वित्त विभाग, निर्णय क्र.असंक १०१/प्र.क्र.२९ (भाग ५)/२००४/वित्तीय सुधारणा १ दि. ०७ जून ०४ .

प्रस्तावना:- शासकीय विभाग आणि कार्यालयांमधील खुल्या प्रवार्गांमधील रिक्त पदे भरण्यासाठी परवानगी देण्याबाबत निर्गमित करण्यात आलेल्या शासन निर्णय क्र.असंक १००१/प्र.क्र.२९/(भाग ५/२००४/वित्तीय सुधारणा १ दिनांक ७ जून २००४ च्या तरतूदीमध्ये काही प्रशासकीय स्वरूपाच्या सुधारणा करावयाच्या असल्यामुळे तत्संबंधी सुधारित निर्णय घेण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता . त्यास अनुसरून आता शासनाने खालीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे .

शासन निर्णय:-

१. शासन निर्णय, वित्त विभाग, क्रमांक असंक १००१/प्र.क्र.२९/(भाग ५)/२००४/वित्तीय सुधारणा दिनांक ७ जून,२००४ **अधिक्रमित** करून शासन असा आदेश देत आहे की, शासन निर्णय, वित्त विभाग क्र.असंक १००१/प्र.क्र.२९/२००१/वित्तीय सुधारणा दिनांक १० सप्टेंबर,२००१ च्या विद्यमान परिच्छेद ४.१ ऐवजी खालीलप्रमाणे सुधारित परिच्छेद ४.१.समाविष्ट करण्यात यावा .

सुधारित परिच्छेद ४.१ .

४.१. सर्वसाधारणपणे शासकीय विभाग आणि कार्यालयांच्या पदविषयक आढाव्यांच्या सुधारित आकृतिबंधाला उच्चस्तरीय सचिव समितीने मान्यता दिल्याशिवाय कोणत्याही शासकीय विभाग अथवा कार्यालयाला कोणतीही रिक्त पदे भरता येत नाहीत . तथापि, ज्या प्रशासकीय विभाग आणि कार्यालयांचे पदविषयक सुधारित आकृतिबंध उच्चस्तरीय सचिव समितीकडून अंतिमतः निश्चित करण्यांत आलेले आहेत अशा सर्व शासकीय विभाग आणि कार्यालयांना सुधारित आकृतिबंधानुसार त्यांच्या आस्थापनेवरील सर्व रिक्त पदे म्हणजेच १०० टक्के रिक्त पदे भरण्यासाठी शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे . तदनुसार संबंधित शासकीय विभाग/कार्यालयांनी त्यांच्या आस्थापनेवरील रिक्त पदांपैकी ८० टक्के एवढी रिक्त पदे वित्त विभागाच्या अतिरिक्त संवर्ग कक्षाकडे आवश्यक त्या कर्मचारी/अधिका-यांची मागणी न करता शासनाच्या प्रचलित कार्यपध्दतीनुसार थेटरित्या भरण्यासाठी आवश्यक ती पुढील कार्यवाही त्वरीत पूर्ण करावी .तथापि उर्वरित २० टक्के एवढी रिक्त पदे भरण्यासाठी वित्त विभागाच्या अतिरिक्त संवर्ग कक्षाकडे आवश्यक त्या कर्मचारी/अधिका-यांची मागणी करावी . तथापि, मागणी केल्यानुसार आवश्यक असणारे अतिरिक्त कर्मचारी / आधिकारी वित्त विभागाकडून मागणी केल्याच्या तारखेपासून कमाल एक महिन्याच्या कालावधीमध्ये उपलब्ध करून देण्यात आले नाहीत तर अशा सर्व शासकीय विभाग आणि कार्यालयांनी त्यांच्या आस्थापनेवरील मान्यता दिल्याप्रमाणे उर्वरित २० टक्के एवढी रिक्त पदे भरण्यासाठी सुध्दा शासनाच्या प्रचलित कार्यपध्दतीनुसार आवश्यक ती पुढील कार्यवाही त्वरीत पूर्ण करावी . अशा प्रकारे वरीलप्रमाणे मान्यता दिलेली रिक्त पदे भरतांना सुधारित आकृतिबंधातील जी रिक्त पदे सहा महिन्यांपेक्षा अधिक कालावधीसाठी रिक्त राहिल्यामुळे व्यपगत झालेली आहेत अशा व्यपगत झालेल्या रिक्त पदांचा समावेश सुध्दा मान्यता देण्यात आलेल्या रिक्त पदांसाठी करण्यात यावा .

२. तसेच ज्या शासकीय विभाग/कार्यालयांचे पदविषयक सुधारित आकृतिबंध उच्चस्तरीय सचिव समितीकडून अंतिमतः निश्चित करण्यात आलेले नाहीत अशा सर्व शासकीय विभाग/कार्यालयांना त्यांच्या आस्थापनेवरील रिक्त पदांपैकी खुल्या प्रवर्गाची कमाल ५० टक्के एवढी रिक्त पदे भरण्यासाठी शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे. तदनुसार सर्व शासकीय विभाग/कार्यालयांनी त्यांच्या आस्थापनेवरील खुल्या प्रवर्गातील कमाल ५० टक्के एवढी रिक्त पदे भरण्यासाठी शासनाच्या प्रचलित कार्यपध्दतीनुसार आवश्यक ती पुढील कार्यवाही त्वरीत पूर्ण करावी. अशा प्रकारे वरीलप्रमाणे मान्यता दिलेली रिक्त पदे भरतांना जी रिक्त पदे दिनांक १ जानेवारी २००४ अथवा तदनंतर सहा महिन्यांपेक्षा अधिक कालावधीसाठी रिक्त राहिल्यामुळे व्यपगत झालेली आहेत अशा व्यपगत झालेल्या रिक्त पदांचा समावेश सुध्दा मान्यता देण्यात आलेल्या रिक्त पदांमध्ये करण्यांत यावा.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

विनोद कुळकर्णी,
शासनाचे उप सचिव .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :- शासन सेवा प्रवेशाची कमाल वयमर्यादा वाढविणेबाबत .

सा . प्र . वि . निर्णय क्र . एसआरव्ही २००४/प्र.क्र.१९/२००४/ १२ दिनांक १७.८.२००४ .

पहा: शासन निर्णय क्र . एसआरव्ही १०९२/प्र.क्र.१४/९२/१२, दिनांक २८ ऑक्टोबर १९९२ .

शासन निर्णय क्र . एसआरव्ही १०९२/प्र.क्र.१४/९२/१२ दिनांक २८.१०.१९९२ अन्वये शासन सेवेतील गट-अ ते गट-ड मधील पदांवर नियुक्तीसाठी खुल्या प्रवर्गातील उमेदवारांसाठी ३० वर्षे व मागासवर्गीयांसाठी ३५ वर्षे कमाल वयोमर्यादा विहित करण्यात आलेली आहे . सदरहू विहित वयोमर्यादेत वाढ करण्याबाबतचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता . याबाबत सर्वकष विचार करून शासनाने आता असा निर्णय घेतला आहे की, शासन सेवेतील गट -अ ते गट-ड मधील पदांवर नियुक्तीसाठी सध्या असलेल्या कमाल वयोमर्यादेत ३ वर्षांनी वाढ करण्यात यावी . यापुढे शासन सेवेतील गट- अ ते गट-ड मधील सर्व पदांवर नियुक्तीसाठी कमाल वयोमर्यादा खुल्या प्रवर्गातील उमेदवारांसाठी ३३ वर्षे व मागासवर्गीयांसाठी ३८ वर्षे अशी राहिल . सदर कमाल वयोमर्यादा महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग,जिल्हा निवड समित्या आणि विविध मंत्रालयीन विभागांनी/विभाग प्रमुखांनी नियुक्त केलेल्या निवड समित्या यांच्या मार्फत घेण्यात येणा-या निरनिराळ्या पदासाठीच्या स्पर्धा परीक्षांसाठीही लागू असेल .

२. मंत्रालयाच्या विविध विभागांनी आपापल्या कक्षेतील पदांच्या संदर्भात संबंधित सेवाप्रवेश नियमात वरील बदल अंतर्भूत करण्याची कार्यवाही करावी आणि अशाप्रकारे कार्यवाही पूर्ण होईपर्यन्तच्या कालावधीत नेमणूका देखील या वाढीव वयोमर्यादेनुसार कराव्यात .

३. ज्या पदांच्या सेवा प्रवेश नियमामध्ये शासन सेवा प्रवेशाची कमाल वयोमर्यादा वरील सुधारित वयोमर्यादेपेक्षा विविधित कारणास्तव जास्त किंवा कमी विहित केली असेल तर त्या पदांच्या बाबतीत हे आदेश लागू होणार नाहीत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वा . वा . नारायणकर,
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन .

विवा .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय:- पदोन्नतीतील आरक्षण हे पदोन्नतीच्या सर्व टप्प्यावर लागू करणेबाबत .

सा . प्र . विभाग, निर्णय क्र . बीसीसी २००१/१८८७/प्र . क्र . ६४/०१/१६ व दिनांक १४ . ०२ . २००५ .

वाचा: शासन निर्णय क्र . बीसीसी २००१/१८८७/प्र . क्र . ६४/०१/ १६ व, दिनांक २५ मे , २००४ .

श्री . विजय घोगरे आणि इतर यांनी राज्य शासनाच्या दिनांक २५ . ५ . २००४ च्या आदेशाविरुद्ध मुंबई उच्च न्यायालयात याचिका क्रमांक ८४५२/२००४ दाखल केली आहे . यासंदर्भात दिनांक ७ . २ . २००५ रोजी मुंबई उच्च न्यायालयात मुनावणी होऊन मुंबई उच्च न्यायालयाने “ जैसे थे ” (Status Qua) ठेवण्याचे आदेश दिलेले आहेत . तेव्हा दिनांक २५ . ५ . २००५ च्या अनुषंगाने होणा-या पदोन्नतीच्या कार्यवाहीस पुढील आदेश होईपर्यन्त जैसे थे स्थिती ठेवावी व सर्व संबंधितांनी या संदर्भात न्यायालयाचा अवमान होणारा नाही याची कृपया दक्षता घ्यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

संदिप बागची,
प्रधान सचिव, महाराष्ट्र शासन .

कककककककक

विषय:- सेवा प्रवेश नियम - पदोन्नतीसाठी पूर्व अट म्हणून निम्न संवर्गात
/सेवेत/श्रेणीत किमान सेवेच्या अनुभवाची अट विहित करणे .

सा . प्र . विभाग, परिपत्रक एसआरव्ही २००५/१२ दिनांक २५ . २ . २००५ .

वर नमूद केलेल्या संदर्भाधिन क्र . ३,४,५, व ६ येथील परिपत्रकानुसार गट अ मधील दुस-या टप्प्यापर्यंतच्या पदावर आंतरश्रेणी पदोन्नतीसह प्रत्येक टप्प्यावर पदोन्नती करताना निकटतम निम्न पदावर तीन वर्षांच्या सेवेच्या अनुभवाची अट विहित करण्यात आली होती आणि गट अ मधील दुस-या टप्प्यानंतरच्या पदावरील प्रत्येक टप्प्यावरील पदोन्नत्याकरिता कोणताही अनुभवाचा कालावधी विहित केलेला नव्हता . सदर आदेश अधिक्रमित करून शासन आता असे आदेश देत आहे की, गट क, (वर्ग ३) पासून गट अ, (वर्ग १) मधील सर्व टप्प्यापर्यंतच्या आंतरश्रेणी पदोन्नतीसह प्रत्येक टप्प्यावर नियमित तीन वर्षांच्या किमान सेवेची अट पदोन्नतीसाठीची पूर्व अट म्हणून राहिल .

२) वर नमूद केल्याप्रमाणे आवश्यक ती तरतूद मंत्रालयाच्या विविध विभागांनी आपापल्या कक्षेतील सर्व पदांच्या सेवाप्रवेश नियमात अंतर्भूत करण्याची कार्यवाही तात्काळ करावी आणि अशा प्रकारे सेवाप्रवेश नियमात सुधारणा होईपर्यंत पदोन्नती करताना या तत्वाचा अवलंब करावा .

३) ज्या पदांच्या सेवाप्रवेश नियमांमध्ये पदोन्नतीसाठी अनुभवाचा कालावधी वरील सुधारीत अनुभवाच्या कालावधीपेक्षा विविक्षित कारणास्तव जास्त वर्ष विहित केला असेल तर त्या पदांच्या बाबतीत हे आदेश लागू होणार नाहीत .

कककककककक

विवाम .

विषय :- अत्युच्च गुणवत्ताधारक खेळाडूंना शासकीय, निमशासकीय व इतर क्षेत्रात नोकरीसाठी आरक्षण ठेवण्याबाबत .

शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग

शासन निर्णय क्र.राक्रीधा २००२/प्र.क्र.६८/क्रीयुसे २ दिनांक ३० एप्रिल, २००५ .

प्रस्तावना:-राष्ट्राच्या व राज्याच्या संस्कृतिक जीवनामध्ये क्रीडा संस्कृतीस अनन्यसाधारण महत्व आहे . राष्ट्राच्या प्रगतीमध्ये त्या राष्ट्राची व पर्यायाने राज्याची क्रीडा क्षेत्रातील कामगिरी हा एक महत्वाचा मानदंड आहे . त्यामुळे वेगवेगळ्या राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्पर्धांमध्ये पदके प्राप्त करणारे खेळाडू राष्ट्रास अथवा राज्यासाठी लौकिक प्राप्त करून देत असतात .

२ . खेळाडूंचे खेळातील करिअरचे वय व शैक्षणिक करिअरचा काळ एकच असल्याने त्यांना दोन्ही आघाडींवर सारख्याच प्रमाणात लक्ष देता येणे शक्य नसते . त्यामुळे ब-याचदा शैक्षणिक प्राविण्यात त्यांची पिछेहाट होते व त्यामुळे नोकरी व्यवसायाच्या स्पर्धेत ते केवळ शैक्षणिक करिअर करणा-या विद्यार्थ्यांशी स्पर्धा करू शकत नाहीत . खेळाचा उमेदीचा काळ संपल्यानंतर अशा गुणवत्ताधारक खेळाडूंना नोकरीसाठी वणवण भटकावे लागते . यामुळे खेळाडू अथवा त्यांचे पालक खेळाकडे करिअर म्हणून पहात नाहीत व खेळास पूर्णवेळ योगदान देण्यापासून ते परावृत्त होतात .

३ . राज्याचे व राष्ट्राचे नांव उज्वल करणा-या खेळाडूंना उदरनिर्वाहाची खात्री मिळाल्यास ते खेळातील प्राविण्य वाढविण्याकडे अविचलपणे लक्ष देतील . म्हणून खेळाडूंना शासकीय व इतर नोक-यांमध्ये आरक्षण ठेवण्याची मागणी विविध क्षेत्रातून व विशेषतः क्रीडा क्षेत्राकडून मोठ्या प्रमाणावर येत होती . त्याबाबत आता विचार करून शासनाने, विविध विभागात व शासनाच्या मालकीच्या व नियंत्रणाखाली असलेल्या महामंडळात, स्थानिक प्राधिकरणात व विविध स्वरूपात शासकीय सवलती प्राप्त केलेल्या संस्थामध्ये अत्युच्च गुणवत्ताप्राप्त खेळाडूंसाठी नोक-यांमध्ये आरक्षण ठेवण्याचा निर्णय घेतला आहे .

शासन निर्णय

शासकीय व निमशासकीय कार्यालयांमधील गट- अ, ब, क व ड संवागील नामनिर्देशाने भरण्यात येणा-या पदांपैकी ५ % पदे विशेष कामगिरी बजावणा-या स्त्री व पुरुष खेळाडूंसाठी आरक्षित असावीत मात्र हे आरक्षण ५२ टक्के पेक्षा अधिक असणार नाही .

निर्णयाचे स्वरूप व त्याच्या ठळक बाबि खालीलप्रमाणे आहेत :-

१) आरक्षण लागू करावयाच्या सेवा व कार्यालये

नामनिर्देशाने भरावयाच्या पददांमधील आरक्षण हे खालील कार्यालयास लागू राहिल .

अ) राज्य शासनाची सर्व कार्यालये .

भ) राज्य शासनाचे उपक्रम व महामंडळे .

ख) स्थानिक स्वराज्य संस्था .

ड) वैधानिक मंडळे .

इ) राज्य शासनाकडून प्रत्यक्ष किंवा अप्रत्यक्ष (उदा .जमीन, पाणी, अनुदान, कर सवलती इ .) प्राप्त होणा-या संस्था .

२) आरक्षण लागू नसलेली सेवा व कार्यालये

अ) उच्च न्यायालय .

ब) न्यायाधिकरणे .

क) राज्यपालांचे सचिवालय .

ड) विधानमंडळ सचिवालय .

- इ) महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग .
ई) लोक आयुक्त, महाराष्ट्र .

३) **नियुक्तीसाठी खेळाडूंची अर्हता**

विविध कार्यालयातील नामनिर्देशनाने भरावयाच्या पदांकरिता खेळाडूंनी खालील अर्हता पूर्ण केलेली असावी :

- अ) खेळाडू हा महाराष्ट्राचा रहिवासी असावा व त्याला मराठीचे ज्ञान असावे .
ब) सदर खेळाडूने सेवाप्रवेश नियमातील तरतूदीनुसार पदासाठी आवश्यक असलेली किमान शैक्षणिक व इतर अर्हता प्राप्त केलेली असावी .
क) खेळाडूची गुणवत्ता व पात्रता विचारात घेऊन सदर पदासाठी असलेल्या वयोमर्यादित ५ वर्षांपर्यन्त वयाची अट शिथिल करण्यात यावी .
ड) एखाद्या खेळाडूने राज्याचे नांव उज्वल होईल अशी कामगिरी केल्याचे निदर्शनास आल्यास, शैक्षणिक व वयाची अट शिथिल करून, असा खेळाडूस योग्य अशा पदी नियुक्ती करण्याचे अधिकार शासनास राहतील .

४) **क्रीडाविषयक अर्हता**

आरक्षित पदांवर नियुक्ती देण्यासाठी खेळाडूने क्रीडाविषयक क्षेत्रात खालीलप्रमाणे कामगिरी केलेली असावी :-

अ) **गट-अ साठी अर्हता**

सदर पदासाठी आंतरराष्ट्रीय स्पर्धामधील वैयक्तिक अथवा सांघिक क्रीडा स्पर्धामध्ये भारतातर्फे प्रतिनिधित्व करताना प्रथम, द्वितीय अथवा तृतीय स्थान प्राप्त केलेले असावे अथवा सुवर्ण, रौप्य किंवा कांस्य पदक प्राप्त करणारा खेळाडू .

सदर स्पर्धा या संबंधित खेळांच्या आंतरराष्ट्रीय ऑलिम्पिक समितीशी संलग्न असलेल्या आंतरराष्ट्रीय फेडरेशनने आयोजित केलेल्या असाव्यात अथवा आंतरराष्ट्रीय ऑलिम्पिक समितीने स्वतः आयोजित केलेल्या असाव्यात .

तसेच उपरोक्त स्पर्धाव्यतिरिक्त असलेल्या स्पर्धा या मान्यताप्राप्त खेळांच्या असून आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील मान्यताप्राप्त संघटनेने आयोजित केलेल्या असाव्यात . यामध्ये सहभागी होणा-या खेळाडूंची निवड ही राष्ट्रीय संघातून झालेली असावी . वैयक्तिकरित्या किंवा आमंत्रित स्वरूपाच्या स्पर्धामध्ये भाग घेतलेल्या खेळाडूंचा यासाठी विचार करता येणार नाही .

ब) **गट ब साठी अर्हता**

सदर पदांसाठी त्या त्या खेळांचा वैयक्तिक अथवा सांघिक क्रीडा स्पर्धामध्ये महाराष्ट्रातर्फे प्रतिनिधित्व करताना राष्ट्रीय अजिंक्यपद स्पर्धेत प्रथम, द्वितीय अथवा तृतीय स्थान प्राप्त करणारा किंवा सुवर्ण, रौप्य किंवा कांस्य पदक प्राप्त करणारा खेळाडू .

सदर स्पर्धा या संबंधित खेळांच्या भारतीय ऑलिम्पिक समितीशी संलग्न असलेल्या राष्ट्रीय फेडरेशनने आयोजित केलेल्या असाव्यात अथवा भारतीय ऑलिम्पिक समितीने स्वतः आयोजित केलेल्या असाव्यात .

तसेच उपरोक्त स्पर्धाव्यतिरिक्त असलेल्या स्पर्धा या मान्यताप्राप्त खेळांच्या असून राष्ट्रीय स्तरावरील भारतीय ऑलिम्पिक समितीच्या मान्यताप्राप्त संघटनेने आयोजित केलेल्या असाव्यात . यामध्ये सहभागी होणा-या खेळाडूंची निवड ही राज्य संघातून झालेली असावी .

क) **गट क व ड साठी अर्हता**

सदर पदांसाठी त्या त्या खेळांच्या वैयक्तिक अथवा सांघिक क्रीडा स्पर्धामध्ये किमान राज्य अजिंक्यपद स्पर्धात प्रथम, द्वितीय व तृतीय स्थान प्राप्त करणारा किंवा सुवर्ण, रौप्य किंवा कांस्य पदक प्राप्त करणारा खेळाडू .

राज्य अजिंक्यपद स्पर्धा या सदर खेळांच्या महाराष्ट्र ऑलिम्पिक असोसिएशनशी संलग्न असलेल्या अधिकृत राज्य संघटनेने आयोजित केलेल्या असाव्यात अथवा महाराष्ट्र ऑलिम्पिक असोसिएशनने स्वतः

आयोजित केलेल्या असाव्यात .

किमान प्राविण्यापेक्षा उच्च स्तरावरील क्रीडा प्राविण्य मिळविणा-या उमेदवारास प्राधान्य असावे .
वैयक्तिकरित्या किंवा आमंत्रित स्वरूपाच्या स्पर्धांमध्ये भाग घेतलेल्या खेळाडूंना यासाठी विचार करता येणार नाही .

राष्ट्रीय छात्रसेनेमध्ये (NCC) अंडर ऑफिसरची रॅन्क मिळवून राष्ट्रीय छात्रसेनेच्या राष्ट्रीय स्पर्धा मध्ये पदके प्राप्त केलेली व्यक्ती .

५) **आरक्षणासाठी मान्यताप्राप्त क्रीडा प्रकार**

विविध गटांसाठी मान्यताप्राप्त क्रीडा प्रकारांचा तक्ता परिशिष्ट अ येथे ठेवला आहे . सदर यादीमध्ये आवश्यकतेनुसार वेळोवेळी बदल करण्याचे अधिकार शासनास राहतील .

६) **खेळाडूंना नियुक्ती देण्यासाठी अवलंबावयाची पध्दती**

गट अ व ब साठी विविध विभागाने त्यांच्या सेवाप्रवेश नियमातील तरतूदीनुसार नामनिर्देशनाने पदे भरण्यासाठी अवलंबिलेली कार्यपध्दती लागू राहिल . महामंडळ, प्राधिकरणे, स्थानिक स्वराज्य संस्था, अनुदानित संस्था इ . संस्थांमध्ये प्रचलित शासन कार्यपध्दती लागू राहिल . गट क व ड मधील नामनिर्देशनाने भरावयाची पदे शासनाचे अस्तित्वात असलेले आदेश व कार्यपध्दती तसेच वेळोवेळी शासनाने दिलेल्या सूचना व निर्गमित केलेल्या आदेशानुसार भरण्यात यावीत .

७) **सर्वसाधारण अटी व मार्गदर्शक तत्त्वे**

१) खेळाडूंसाठी असलेल्या आरक्षणातून थेट नेमलेला उमेदवार हा आरक्षण विंदू नामावलीमध्ये त्या त्या प्रवर्गा मध्ये गणला जाईल . उदा . अनुसूचित जातीची खेळाडू व्यक्ती ही अनुसूचित जातीच्या आरक्षणाच्या विंदूवर गणली जाईल .

२) राज्य शासनाच्या सेवेत यापूर्वीच असलेल्या उमेदवारांना त्यांनी क्रीडा क्षेत्रात अधिक वरिष्ठ स्थान अथवा पदक प्राप्त केल्यास व ते शैक्षणिक अर्हता,वयोमर्यादा इ .वावीसह पात्र असल्यास वरिष्ठ जागेसाठी ते अर्ज करण्यास पात्र राहतील .

३) खेळाडूंची कामगिरीविषयक प्रमाणपत्रे “ परिशिष्ट ब ” येथे दिलेल्या प्राधिका-याने विहित नमुन्यात घेऊन संचालक, क्रीडा व युवक सेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांनी प्रमाणित केलेली असावीत . प्रमाणपत्राचे नमुने (फॉर्म १ ते ४) सोबत जोडले आहेत .

४) कोणत्याही खेळाच्या स्पर्धेच्या अधिकृततेबाबत अथवा दर्जाबाबत साशंकता निर्माण झाल्यास संचालक , क्रीडा व युवक सेवा यांच्या अहवालाच्याआधारे शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग व सामान्य प्रशासन विभाग यांच्या संमतीने देण्यात आलेला निर्णय हा अंतिम असेल .

५) शासकीय, निमशासकीय व शासन अनुदानित संस्था याच्या सेवेत नियुक्तीसाठी खेळाडूंकरीता ५ % जागा आरक्षित ठेवण्यात याव्यात .

६) खेळाडूंच्या सदर आरक्षणाची अंमलबजावणी करताना अनु .जाती, अनु .जमाती, विमुक्त जाती (अ), भटक्या जमाती (ब), भटक्या जमाती (क), भटक्या जमाती (ड), विशेष मागास प्रवर्ग , इतर मागास प्रवर्ग आणि खुला प्रवर्ग यांचेसाठी जी पदे उपलब्ध होतील त्या पदांपैकी त्या त्या प्रवर्गातील खेळाडूंसाठी ५ % जागा राखीव ठेवण्यात याव्यात .

७) खेळाडूंचे आक्षण हे समांतर आरक्षण राहिल व ते कार्यान्वित करण्यासाठी सामान्य प्रशासन विभागाच्या परिपत्रक क्र .एसआरव्ही १०९७/प्र .क्र .३१/९८/ १६अ दिनांक १६ .३ .९९ मधील मार्गदर्शक सूचनांनुसार कार्यवाही करावी . सदर मार्गदर्शक सूचनांमध्ये सामान्य प्रशासन विभागाकडून काही बदल केल्यास सदर बदल आपोआप लागू होतील .

८) खेळाडूंसाठी विहित करण्यात आलेले सदर ५ % आरक्षण हे फक्त सरळसेवा भरतीसाठी अनुज्ञेय राहिल .

- १) खेळाडू आरक्षण हे समांतर आरक्षण/विशेष आरक्षण असल्यामुळे ते आडवे आरक्षण आहे . समांतर आरक्षण हे कर्पीकृत आरक्षण असल्यामुळे पदे भरण्यापूर्वी पदे निश्चित करताना तसेच भरतीची जाहिरात देताना त्या जाहिरातीत खेळाडू आरक्षणानुसार येणा-या राखीव पदांची संख्या, सामाजिक आरक्षण /उभे आरक्षण यांच्या (जसे अ.जा .,अ.ज ., वि.जा .(अ), भ.ज .(ब)(क)(ड),वि.मा.प्र.,इ.मा.व. आणि खुला प्रवर्ग) प्रत्येक वर्गामध्ये निर्देशित करावी .
- १०) खुल्या प्रवर्गातील उन्नत आणि प्रगत व्यक्ती/कुटुंबातील (किमीलेअर) खेळाडू सदस्यांना खेळाडूसाठी असलेले ५ % आरक्षण अनुज्ञेय राहणार नाही . तसेच मागासवर्गीय प्रवर्गातील इतर मागासवर्ग, भटक्या जमाती (क) आणि भटक्या जमाती (ड) या प्रवर्गातील उन्नत आणि प्रगत व्यक्ती अथवा गटातील खेळाडू सदस्यांना खेळाडूचे ५ % आरक्षण अनुज्ञेय राहणार नाही .
- ११) इतर मागासवर्ग, भटक्या जमाती (क) आणि भटक्या जमाती (ड) यांचेकरिता उन्नत आणि प्रगत व्यक्ती अथवा गट (किमीलेअर)बाबत सामाजिक न्याय विभागाने वेळोवेळी निश्चित केलेले नियम व अटी लागू राहतील .
- १२) उन्नत आणि प्रगत व्यक्ती व गट (किमीलेअर) यामध्ये मोडत नसल्याबाबतचे प्रमाणपत्र देण्यासाठी शासनाने जाहीर केलेल्या सक्षम प्राधिका-याचे असावे .
- १३) महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग अथवा इतर सक्षम प्राधिका-यांकडून खेळाडूंच्या आरक्षित पदावर नेमणूकीकरिता ज्या खेळाडूंची शिफारस होईल त्यांची प्रमाणपत्रे व त्यांनी आरक्षित पदाकरिता केलेला अर्ज संबंधित विभागांनी /कार्यालयांनी संचालक, क्रीडा व युवक सेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांचेकडे तपासणीसाठी पाठवावा .
- १४) संचालक, क्रीडा व युवक सेवा, महाराष्ट्र पुणे यांनी प्रमाणपत्र या शासन निर्णयातील मार्गदर्शक सूचनांनुसर आहे किंवा नाही हे तपासावे . तसेच सदर प्रमाणपत्राच्या पृष्ठ्यर्थ संबंधित उमेदवाराचे प्रमाणपत्र मिळण्याकरिता जी माहिती सादर केली असेल ती माहिती मूळ कागदपत्रांवरून तसेच आवश्यकता वाटल्यास गुप्तभेटी देवून तपासून घ्यावी व सर्व माहिती योग्य असल्याचे आढळून आल्यास प्रमाणपत्र प्रमाणित करून संबंधित कार्यालयांना परत पाठवावे .
- १५) जर एखाद्या प्रमाणपत्राबाबत संचालक, क्रीडा व युवक सेवा,महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना शंका असल्यास त्यांनी याबाबतचा सविस्तर तपशिल आपल्या अहवालात नमूद करून मूळ कागदपत्र मूळ विभागाकडे परत करावेत .
- १६) संचालक, क्रीडा व युवक सेवा, महाराष्ट्र राज्य , पुणे यांनी प्रमाणपत्र तपासणीचा अहवाल एक महिन्यात संबंधित कार्यालयांना पाठवावा .
- १७) खेळाडूंचा अहवाल एक महिन्यात प्राप्त झाला नाही तर संबंधित कार्यालयांनी प्रमाणपत्र पडताळणीच्या अधिनतेने संबंधित उमेदवारास तात्पुरती नेमणूक द्यावी .
- १८) अधिकृत एकविध संघटनेच्या प्रमाणपत्रांची छाननी क्रीडा खात्यास करता यावी याकरिता सर्व राष्ट्रीय व राज्य संघटनांनी त्यांच्या उक्त स्पर्धेचे आयोजन झाल्यापासून ९० दिवसांमध्ये त्या स्पर्धेतील खेळाडूंचे संपूर्ण रेकॉर्ड/स्पर्धेचे अधिकृत निकाल व्यवस्थितरित्या जतन करून त्याची एक प्रत क्रीडा संचालनालयाकडे पाठविणे आवश्यक राहिल .
- १९) एकविध संघटनांकडून प्राप्त झालेल्या निकालांच्या आधारावर संचालक , क्रीडा व युवक सेवा हे खेळाडूंना प्रमाणपत्र देतील किंवा संघटनांनी दिलेले प्रमाणपत्र प्रमाणित करतील .
- २०) खेळाडूंसाठी असलेल्या ५ % आरक्षणांतर्गत विविध संवर्गातील विविध खात्यातील पदे भरली जात आहेत का नाही तसेच त्यांचा राहिलेला अनुशेष आर्दीचे संनियंत्रण संचालक, क्रीडा व युवक सेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांच्या मार्फत करण्यात येईल .

- २१) विविध खात्यांच्या मुख्यालयांनी संवर्गनिहाय रिक्त अथवा भरलेल्या पदांची माहिती विहित नमुन्यात दरवर्षी डिसेंबर अखेर संचालक ,क्रीडा व युवक सेवा, महाराष्ट्र राज्य, पुणे यांना कळविणे बंधनकारक आहे व संचालकांनी ती एकत्रित करून शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागाकडे प्रत्येकवर्षी ३१ मार्चअखेर पाठवावी .
- २२) आरक्षण ठेवत असताना अपूर्णाकात आल्यास सामान्य प्रशासन विभागाच्या आदेशाप्रमाणे त्याबाबत कार्यवाही करण्यात येईल .
- २३) एकाकी पदास आरक्षण लागू राहणार नाही .
- २४) आरक्षण हे पदनिहाय व वेतनश्रेणीनिहाय असेल .
- २५) समांतर आरक्षण असल्यामुळे या संवर्गात अदलाबदल अनुज्ञेय होणार नाही .
- २६) एखादा खेळाडू उमेदवार “ अ ” गटातील नेमणूकीसाठी पात्र असून त्याने “ ब ” गटासाठी अर्ज केल्यास त्याचा विचार करण्यास हरकत नाही . परंतु त्याच बरोबर संबंधित उमेदवाराने “ अ ” गटासाठीचे पद उपलब्ध झाल्यास अर्ज केल्यास त्याचा नियमानुसार विचार करण्यात यावा .
- २७) समांतर आरक्षण असल्यामुळे आरक्षणाचा अनुशेष पुढे नेता येणार नाही .
- ८) सर्व मंत्रालयीन विभागांना विनंती करण्यात येते की, त्यांनी त्यांच्या अधिपत्याखालील शासकीय व निमशासकीय कार्यालये, महामंडळे व अनुदानित संस्था यांच्या निदर्शनास सदर शासन निर्णय आणून त्याचे योग्य प्रकारे पालन करण्याबाबत सूचना द्याव्यात .
- ९) सर्व मंत्रालयीन विभागांना विनंती की, सदर शासन निर्णयातील सूचना व मार्गदर्शक तत्त्वे यांचा विचार करून आवश्यकतेनुसार पदांच्या सेवाप्रवेश नियमात योग्य ती तरतूद करण्याची कार्यवाही त्वरीत करावी .
- १०) हे आदेश सामान्य प्रशासन विभागाच्या संमतीने निर्गमित करण्यात येत आहेत .
- महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

(टीप:- दि. १८.११.०६ चा निर्णय पहावा .)

डॉ. ज.मो.फाटक,
प्रधान सचिव, महाराष्ट्र शासन .

कवकककककक

विषय :-महाराष्ट्र नागरी सेवा (लहान कुटूंबाचे प्रतिज्ञापन) नियम २००५ च्या अंमलबजावणीबाबत .

सा .प्र .विभाग, परिपत्रक क्र . एसआरव्ही २०००/प्र.क्र.१७/२०००/१२ दिनांक १.०७.२००५ .
संदर्भ: अधिसूचना, सा .प्र .विभाग क्र .एसआरव्ही २०००/प्र.क्र.(१७/२०००) वारा द.२८.३.०५

राज्य लोकसंख्या धोरणाच्या अंतर्गत शासनाने घेतलेल्या निर्णयानुसार वाढत्या लोकसंख्येला आळा घालण्याच्या दृष्टीने दोनपेक्षा अधिक मुले असणा-या उमेदवारांना शासन सेवेत नियुक्ती देण्यास प्रतिबंध करण्यासाठी महाराष्ट्र नागरी सेवा (लहान कुटूंबाचे प्रतिज्ञापन) नियम, २००५ हे नियम दिनांक २८ मार्च २००५ पासून अंमलात आले आहेत . त्यासंबंधीची संदर्भाधीन दिनांक २८ मार्च २००५ ची अधिसूचना महाराष्ट्र शासनाच्या दिनांक २८ एप्रिल २००५ च्या राजपत्र भाग चार -अ मध्ये प्रसिध्द करण्यात आली आहे . सदर अधिसूचनेच्या प्रति सर्व मंत्रालयीन विभाग आणि त्यांच्या अधिपत्याखालील सर्व विभाग प्रमुख आणि कार्यालय प्रमुख यांना पाठविण्यात आल्या आहेत .

२ . या अधिसूचनेद्वारे शासन सेवेतील गट “ अ ” ते “ ड ” मधील सर्व पदांवर सरळसेवेने करावयाच्या नियुक्त्यांसाठी अधिसूचनेत विहित केलेली “ लहान कुटूंबाची ” अतिरिक्त अट लागू झालेली आहे . यास्तव यापुढे शासकीय सेवेत नोकरभरती करताना सदर नियमांचे काटेकोरपणे पालन करून जाहिरातीमध्ये आवश्यक ती अट नमूद केली जाईल आणि सदर नियमातील प्रतिज्ञापन नमूना “ अ ” (मराठी व इंग्रजी नमुने शीघ्र अवलोकनासाठी सोबत जोडले आहेत) नुसार सर्व उमेदवारांकडून प्रतिज्ञापन घेतले जाईल याची दक्षता सर्व नियुक्ती प्राधिका-यांनी घ्यावी . असे निर्देश याद्वारे देण्यात येत आहेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वा .वा .नारायणकर,
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन

महाराष्ट्र नागरी सेवा (लहान कुटुंबाचे प्रतिज्ञापन)
प्रतिज्ञापनाचा नमुना अ
प्रतिज्ञापन
नमुना अ
(नियम ४ पहा)

मी श्री/श्रीमती/कुमारी.....
श्री.....यांचा/यांची, मुलगा/मुलगी/पत्नी,वय . . . .वर्ष
राहणार.....याद्वारे पुढीलप्रमाणे असे जाहीर करतो/करते की,
१) मी.....या पदासाठी माझा अर्ज दाखल केलेला आहे .
२) आज रोजी मला.....(संख्या) इतकी हयात मुले आहेत . त्यापैकी दि-२८ मार्च २००५
यानंतर जन्माला आलेल्या मुलांची संख्या.....आहे . (असल्यास जन्म दिनांक नमूद करावा .)
३) हयात असलेल्या मुलांची संख्या दोनपेक्षा अधिक असेल तर दिनांक २८ मार्च २००६ व तदनंतर जन्माला आलेल्या मुलांमुळे या
पदासाठी मी अनर्ह ठरविण्यास पात्र होईल याची मला जाणीव आहे .

ठिकाण :
दिनांक :

सही .

.....
**DECLARATION
FORM A
(SEE RULE 4)**

I,Shri/Smt./Kum/.....
.....

Son/daughter/wife of Shri.....
aged..... year;resident of.....
do hereby declare as follows:-

1. That I have filled my application for the post of .....
2. I have.....(number) living children as on do-day. Out of which no. of children born after 28th March 2005 is.....(mentioned dated of birth if any)
3. I am aware that if any total number of living children are more than two due to the children born after 28th March 2006 I am liable to be disqualified for the same post.

Place :-
Date :-

Signature.

वक्कवक्कवक्क

विषय :-राज्यशासन सेवेतील अनुकंपा नियुक्तीच्या योजना .

प्रचलित कार्यपद्धती व योजनेच्या तरतुदीत सुधारणा करण्याबाबत .

सा . प्र . विभाग, निर्णय क्र . अकंपा १००४ / प्रक्र ५१ / २००४ / आठ दिनांक २२ ऑगस्ट २००५

- संदर्भ : १) शासन निर्णय क्र . अकंपा १०९३ / २३३५ / प्रक्र ९० / ९३ / आठ दिनांक २६ . १० . ९४
२) शासन निर्णय क्र . अकंपा १०९३ / २३३५ / प्रक्र ९० / ९३ / आठ दिनांक १२ मार्च १९९७ .

- ३) शासननिर्णय क्र.अकंपा १००० /प्रक्र २० /२०००/ आठ दिनांक २८.३.२००१.
 ४) शासन निर्णय क्र.अकंपा १००३/प्रक्र ५९ / २००३ /आठ दिनांक ३० जानेवारी २००४.

शासकीय कर्मचारी सेवेत असताना दिवंगत झाल्यास किंवा गंभीर आजारामुळे/अपघातामुळे शासकीय सेवा करण्यास वैद्यकीयदृष्ट्या कायमचे असमर्थ ठरून रुग्णता निवृत्त झाल्यास त्यांच्या कुटुंबावर ओढवणा-या आपत्तीत कुटुंबीयाना त्वरीत सहाय्य व्हावे ह्या उद्देशाने प्रथम १९७६ मध्ये अनुकंपा नियुक्तीची योजना सुरु करण्यात आली. या योजनेचा वेळोवेळी आढावा घेऊन मार्च १९८५ तसेच ऑक्टोबर १९९४ मध्ये योजनेत सुधारणा करण्यात आल्या.

संदर्भाधीन क्र.१ येथील दिनांक २.१०.१९९४ च्या शासन निर्णयान्वये अनुकंपा नियुक्तीची सुधारित योजना अंमलात आली. त्यानुसार अनुकंपा धारकांना नियुक्ती देण्याचे अधिकार संबंधित नियुक्ती प्राधिका-यांना देण्यात आले होते. त्यामुळे नियुक्ती अधिका-यांकडेच गट क, व ड मधील पदांवर नियुक्तीसाठी प्रतिक्षासूची ठेवण्यात येत होत्या. मात्र सर्वच कार्यालयांमध्ये रिक्त पदे उपलब्ध होण्याचे प्रमाणे त्याप्रमाणात नव्हते. तसेच त्यात सुसूत्रता नव्हती. त्यामुळे जिल्ह्यातील सर्व शासकीय कार्यालयांतील अनुकंपा नियुक्त्यांचे सुसूत्रीकरण करण्यासाठी तसेच सर्वच अनुकंपा धारकांस नियुक्तीच्या समान संधी मिळाव्यात, त्यास विलंब होऊ नये या कारणासाठी जिल्हाधिका-यांकडे जिल्ह्यातील सर्व कार्यालयातील अनुकंपाधारकांची गट क व ड ची स्वतंत्र परंतु सामायिक प्रतिक्षासूची ठेवावी व सामायिक सूचीतील अनुकंपाधारकांची शिफारस करावी अशा स्वरूपाची कार्यपद्धती संदर्भाधीन क्र.२ येथील दिनांक १२ मार्च १९९७ च्या शासन निर्णयाद्वारे विहित केली होती. तथापि या कार्यपद्धतीतही नियुक्त्यांना विलंब होतो तसेच उपलब्ध होणा-या पदांची मर्यादा इत्यादि कारणास्तव या कार्यपद्धतीत बदल करण्याचे शासनाच्या विचाराधीन होते.

मा.सर्वोच्च न्यायालयांनी दिलेल्या विविध निर्णयानुसार अनुकंपा तत्त्वावरील नियुक्ती हा कर्मचा-यांच्या कुटुंबाचा वारसा हक्क होत नाही. कुटुंबाची अत्यंत हालाखीची स्थिती असल्यास अगदी अपवादात्मक परिस्थितीतच विहित कार्यपद्धतीशिवाय अनुकंपा नियुक्ती करता येईल तसेच काही कालावधी उलटून गेल्यावर अनुकंपा नियुक्ती अनुज्ञेय राहत नाही. अशा आशयाचे सर्वोच्च न्यायालयाचे निर्णय विचारात घेऊन अनुकंपा नियुक्तीच्या प्रचलित पद्धतीत काही सुधारणा करण्याचे शासनाच्या विचाराधीन होते. संदर्भाधीन क्र.१ येथील दिनांक २६.१०.१९९४ च्या शासन निर्णयाप्रमाणेच संदर्भाधीन क्र.३ येथील दिनांक २८ मार्च २००१ च्या शासन निर्णयानुसार विहित अटींचे पुनरावलोकन करून सुधारणा करण्याचे देखील शासनाच्या विचाराधीन होते. या सर्व बाबींचा विचार करून शासन आता पुढील प्रमाणे आदेश देत आहे.

१.संदर्भाधीन क्र.२ येथील शासन निर्णय दिनांक १२ मार्च १९९७ अन्वये विहित केलेल्या जिल्ह्यात सर्व शासकीय कार्यालयांतील पात्र उमेदवारांची अनुकंपा नियुक्त्यांसाठी संबंधित सर्व जिल्हाधिका-यांकडे गट क व ड साठी आणि बृहन्मुंबईतील कार्यालयांसाठी गट क करिता सामान्य प्रशासन विभागाकडे सामायिक प्रतिक्षासूची ठेवण्याच्या सध्याच्या विहित कार्यपद्धतीत अंशतः सुधारणा करून जिल्हाधिका-यांकडील अशा सामायिक प्रतिक्षासूचीबरोबरच संबंधित नियुक्ती प्राधिका-यांनी त्यांच्या कार्यक्षेत्राकरिता गट-क व ड करिता प्रतिक्षासूची ठेवण्याची दुहेरी प्रतिक्षासूचीची कार्यपद्धती अंमलात आणण्याचा निर्णय शासनाने घेतला आहे. त्यासंबंधी कार्यवाही खालीलप्रमाणे करण्यात यावी.

अ) जिल्हाधिका-यांकडे सामान्य प्रशासन विभागाकडे असलेल्या सध्याचा सामायिक प्रतिक्षासूची ह्या अनुकंपा नियुक्त्यांच्या समन्वयासाठी आणि आढाव्यासाठी यापुढेही तशाच चालू ठेवाव्यात. मात्र सामायिक प्रतिक्षासूचीत समाविष्ट असलेले उमेदवार मूळ ज्या ज्या कार्यालय/विभागांकडून आले होते त्यांची नावे त्या त्या संबंधित मूळ कार्यालय/विभाग यांना त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील गट-क आणि ड मधील पदांवर नियुक्तीसाठी स्वतंत्र प्रतिक्षासूची ठेवण्यासाठी कळवावीत. ही नावे मूळ कार्यालयांना परत कळविताना त्यांचा परस्पर क्रम हा मूळ प्रतिक्षासूचीनुसार असावा. उदा. सामायिक सूचीत क्र.७,१३,२१ येथील उमेदवार एकाच कार्यालयाचे असतील तर त्या कार्यालयास नावे परत कळविताना क्र.७ येथील उमेदवार पहिला, क्र.१३ येथील उमेदवार दुसरा व क्र.२१ येथील उमेदवार तिसरा याप्रमाणे यादी करून ती मूळ विभागास कळवावी.

सर्व जिल्हाधिकारी/सामान्य प्रशासन विभाग यांनी सदर कार्यवाही एक महिन्याच्या कालावधीत पूर्ण करावी.

आ) गट क तसेच गट ड मधील पदांवर नियुक्तीसाठीच्या सामायिक प्रतिक्षासूचीतील उमेदवारांच्या वरीलप्रमाणे दोन वेगवेगळ्या याद्या करून मूळ विभाग/कार्यालयांना कळवाव्यात .

इ) मूळ विभाग/कार्यालयास जिल्हाधिका-यांकडून अशा याद्या प्राप्त झाल्यावर गट क व ड मधील पदांवर नियुक्तीसाठी सक्षम नियुक्ती प्राधिकारी (कार्यालय किंवा विभाग प्रमुख इ.) त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील उपलब्ध गट 'क व ड' च्या रिक्त पदांवर पदासाठी विहित अटी व शर्ती पूर्ण करण्या-या उमेदवारांना या यादीतील क्रमानुसार नियुक्त करू शकतील . मात्र उमेदवारांच्या नियुक्त्या केल्यानंतर ज्या उमेदवारांची नावे जिल्हाधिका-यांकडील सामायिक प्रतिक्षासूचीतून वगळण्यासाठी संबंधीत जिल्हाधिका-यांना लगेच कळवावीत .

बृहन्मुंबईतील गट-क मधील नियुक्ती प्राधिकारी यांनी त्यांच्याकडील नियुक्त्यांबाबतची माहिती सामान्य प्रशासन विभागाच्या कार्यासन १४ अ ला कळवावी .

उ) यापुढे अनुकंपाची प्रकरणे ज्या कार्यालयात/विभागात होतील त्या प्रकरणांच्या छाननीनंतर पात्र उमेदवारांची नावे संबंधीत नियुक्ती अधिका-यांकडील गट क व ड प्रतिक्षासूचीत समाविष्ट करण्यात यावीत . त्याचप्रमाणे ज्या तारखेस अशी नावे कार्यालयाच्या प्रतिक्षासूचीवर घेण्यात येतील त्याच तारखेपासून त्यांची नावे संबंधीत जिल्हाधिका-यांकडील सामायिक प्रतिक्षासूचीत समाविष्ट करण्यासाठी जिल्हाधिका-यांकडे पाठवावीत .

बृहन्मुंबईतील नियुक्ती प्राधिकारी यांनी त्यांच्याकडील गट-क च्या प्रतिसूची/नियुक्त्यांबाबत वरीलप्रमाणे सामान्य प्रशासन विभागाच्या कार्यासन १४-अ ला कळवावे .

ए) जिल्हाधिका-यांकडे/सामान्य प्रशासन विभागाकडे वरीलप्रमाणे समन्वयाचे कामासाठी ठेवलेल्या सामायिक सूचीत याप्रमाणे जिल्हातील विविध कार्यालयांकडून येणारी नवीन नावे मूळ कार्यालयाच्या प्रतिक्षासूचीत समाविष्ट केलेल्या दिनांकानुसार गट-क व ड च्या सामायिक प्रतिक्षासूचीत समाविष्ट करावीत .

ओ) ज्या कार्यालयात अनुकंपाधारक नियुक्तीच्या प्रतिक्षेत नाही, परंतु गट क किंवा ड मध्ये रिक्त पदे उपलब्ध आहेत त्यांनी त्यांचेकडे वर्षात रिक्त झालेल्या/होणा-या गट क व ड मधील पदांपैकी ५ % पदे अनुकंपा धारकांनी भरण्यासाठी जिल्हाधिका-यांकडे मागणीपत्रे पाठवावे . अशी मागणीपत्र पाठवितांना संबंधीत कार्यालयाने त्यांच्याकडे संबंधीत पदावर नियुक्ती देण्यासाठी अनुकंपाधारक त्या कार्यालयात उपलब्ध नाहीत असे प्रमाणित करावे .

अनुकंपा नियुक्तीसाठी आता वरीलप्रमाणे गट क आणि ड मध्ये प्रतिवर्षी रिक्त होणा-या पदांपैकी ५% पदांची मर्यादा विहित केली असल्याने संदर्भाधीन क्रमांक ४ येथील दिनांक ३० जानेवारी २००४ च्या आदेशातील परिच्छेद ३ मधील निदेश आता वरीलप्रमाणे सुधारित झाल्याचे समजण्यात यावे .

क) हे आदेश निर्गमित होण्यापूर्वी पूर्वीच्या कार्यपद्धतीनुसार जिल्हाधिका-यांनी सामायिक प्रतिक्षासूचीत जर काही उमेदवारांची शिफारस केली असेल आणि त्यांच्या नेमणूका अद्याप व्हावयाच्या असतील तर त्यात कोणताही बदल न करता अशा उमेदवारांच्या नियुक्तीची प्रक्रिया संबंधित नियुक्ती अधिका-यांनी पूर्ण करावी .

ख) या आदेशाच्या पूर्वी जिल्हाधिका-यांकडे काही रिक्त पदांची मागणी प्राप्त झाली असल्यास अशा प्रकरणात जिल्हाधिका-यांनी प्रथम सामायिक सूचीतून सुयोग्य उमेदवारांची नावे संबंधित नियुक्ती अधिका-यांकडे पाठवावीत .

ग) वरील (क) तसेच (ख) बाबत जिल्हाधिकारी त्यांच्याकडील सामायिक सूचीतील पात्र उमेदवारांची त्या कार्यालयात नियुक्तीसाठी शिफारस करील व अशा उमेदवारांचे नाव त्या कार्यालयाच्या प्रतिक्षासूचीतून वगळण्यास कळविले . बृहन्मुंबईतील कार्यालयांबाबत वरीलप्रमाणे कार्यवाही सामान्य प्रशासन विभाग (कार्यासन १४ अ) यांच्याकडून करण्यात यावीत .

सर्व जिल्हाधिकारी तसेच सामान्य प्रशासन विभाग (कार्यासन १४ अ) यांनी प्रत्येक ६ महिन्यांनी जानेवारी आणि जुलै मध्ये त्यांच्याकडील सामायिक प्रतिक्षासूचीचा आढावा घेऊन दरम्यानच्या कालावधीत नियुक्त्या मिळालेल्या उमेदवारांची नावे वगळून त्यांच्याकडील सामायिक सूची अद्ययावत करतील . यासाठी त्यांच्या कार्यक्षेत्रातील प्रतिक्षासूच्यांचा आढावा घेऊन समन्वयाचे काम करतील .

२) याशिवाय अनुकंपा योजनेच्या सद्याच्या प्रचलित तरतुदीत खालिलप्रमाणे सुधारणा सदर आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून करण्यात येत आहेत .

गट क व ड मधील कर्मचारी कर्करोग, पक्षाघात किंवा अपघात यामुळे सेवेसाठी कायमचा असमर्थ ठरून रूग्णता निवृत्त झाल्यास त्याच्या कुटूंबियांना गट क व ड मधील पदांवर नियुक्ती देण्याची सवलत रद्द करण्यात येत आहे. यापुढे केवळ सेवेत असताना दिवंगत झालेल्या गट क व ड च्या कर्मचा-यांच्या पात्र कुटूंबियांनाच अनुकंपा नियुक्ती अनुज्ञेय राहिल.

यापुढे वयाच्या ४० वर्षांपर्यन्तच्याच उमेदवारांना अनुकंपा नियुक्ती अनुज्ञेय असेल. त्यामुळे प्रतिकासूचीत नव्याने समाविष्ट होणा-या उमेदवारांना वयाच्या ४० वर्षांपर्यन्त नियुक्ती न मिळाल्यास त्यांची नावे वयाची ४० वर्षे पूर्ण होताच आवश्यकती नोंद घेऊन सूचीतून काढून टाकण्यात यावीत.

अनुकंपा नियुक्तीसाठी पात्र कुटूंबियांकडून संबंधित नियुक्ती प्राधिका-याकडे अर्ज करण्याची सध्याची ५ वर्षांची मुदत कमी करून कर्मचारी दिवंगत झाल्याच्या दिनांकापासून एक वर्षाच्या मुदतीत अर्ज करणे आवश्यक राहिल.

३) वरील सुधारणांव्यतिरिक्त अनुकंपा नियुक्तीच्या योजनेतील प्रचलित इतर तरतुदी यापुढेही कायम राहातील.

४) सर्व नियुक्ती अधिका-यांनी/जिल्हाधिका-यांनी अनुकंपा नियुक्तीच्या योजनेतील वरील बदल लक्षात घेऊन अनुकंपा नियुक्तीसाठी पात्र कुटूंबियांचा त्यांच्याकडील प्रतिक्षसूचीत समावेश करतांना योग्य उमेदवारांचा सूचीत समावेश होईल याची दक्षता घ्यावी. तसेच त्यांच्याकडील अनुकंपा नियुक्तीची प्रकरणे निकाली काढावीत.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

नविन कुमार,
अपर मुख्य सचिव (सेवा),
सामान्य प्रशासन विभाग .

कककककककक

विषय:- शासन सेवेतील कर्मचा-यांची/राजपत्रित अधिका-यांची ज्येष्ठता यादी प्रत्येक वर्षी तयार करणे व प्रसिध्द करणेबाबत .

सा .प्र .वि .परिपत्रक क्र .एसआरव्ही २००५/प्र .क्र .५६/२००५/१२, दि .३० .०९ .२००५ .

- वाचा:-**
- १) शासन अधिसूचना,सा .प्र .वि .क्र .एसआरव्ही १०७६/१२, दि .२१ .६ .१९८२ .
  - २) शासन अधिसूचना,साप्रवि .क्र .एसआरव्ही १०८६/२७७६/प्र .क्र .५/८७/१२ दि .२३ .९ .१९८८ .
  - ३) शासन परिपत्रक, सा .प्र .वि .क्र .एसआरव्ही १०८७/६२४/१२ दि .२१ .४ .१९८७ .
  - ४) शासन परिपत्रक क्र .सा .प्र .वि .एसआरव्ही १०९३/प्र .क्र .८/९३/१२ दि .१७ .७ .१९९३ .
  - ५) शासन परिपत्रक क्र .सा .प्र .वि .क्र .एसआरव्ही २००२/प्र .क्र .३/२००२/१२ दि .२७ .३ .२००२ .

शासन परिपत्रक:-

शासन सेवेतील अधिकारी/कर्मचारी यांची ज्येष्ठता निश्चित करून ज्येष्ठतासूची प्रसिध्द करण्याच्या संदर्भात व नमूद केलेल्या दिनांक २१ जून १९८२ च्या अधिसूचनेद्वारे ' महाराष्ट्र नागरी सेवा (ज्येष्ठतेचे विनियमन) नियमावली,१९८२ ' हे नियम विहित केलेले आहेत . तसेच वर नमूद केलेल्या दिनांक २३ सप्टेंबर १९८८ च्या अधिसूचनेद्वारे त्यामध्ये सुधारणा केली आहे . सदर नियमानुसार शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांची ज्येष्ठता निश्चित करून ज्येष्ठतासूची प्रसिध्द करण्यास संबंधित नियुक्ती प्राधिकारी सक्षम आहेत . शासकीय सेवेतील कर्मचारी/अधिकारी यांना त्यांचे ज्येष्ठतेतील स्थान कळावे यासाठी प्रत्येक वर्षाचा १ जानेवारी हा आधारभूत दिनांक मानून दरवर्षी एप्रिल महिन्यात सेवाज्येष्ठता यादी प्रसिध्द करावी असे शासनाचे आदेश आहेत .पदोन्नती व स्थायीकरण करताना अद्ययावत सेवाज्येष्ठता यादी उपलब्ध असणे आवश्यक असते .ज्येष्ठतायादी जर अद्ययावत स्वरूपात प्रसिध्द करण्यात आली नसेल तर संबंधित कर्मचारी/अधिकारी यांना आपले संवर्गातील निश्चित स्थान कोठे आहे, याबाबतची माहिती मिळत

नाही . यामुळे पदोन्नती/मानीव दिनांक याबाबतची अनेक प्रकरणे उद्भवतात आणि न्यायालयीन प्रकरणांच्या संख्येतही वाढ होत आहे असे दिसून आले आहे .

२ . व-याच मंत्रालयीन विभागांकडून आणि विभाग प्रमुखंकडून १ जानेवारी या आधारभूत दिनांकास प्रत्येक वर्षी सेवाज्येष्ठता प्रसिध्द करण्यात येत नाही असे शासनाच्या निदर्शनास आले आहे . त्यामुळे वर नमूद केलेला संदर्भाकित आदेशाचा पुनरुच्चार करण्यात येत आहे . प्रत्येक मंत्रालयीन विभागाने आणि विभाग प्रमुखांनी कृपया त्यांच्या नियंत्रणाखालील अधिकारी/कर्मचारी संवर्गाची सेवाज्येष्ठता यादी प्रत्येक वर्षी १ जानेवारी या आधारभूत दिनांकास एप्रिल महिन्यापर्यन्त कोणत्याही परिस्थितीत प्रसिध्द करण्याची काटेकोरपणे काळजी घ्यावी . असे पुन्हा एकदा निर्देश देण्यात येत आहेत .

३ . काही संवर्गात न्यायालयीन प्रकरणे सुरु असल्याने ज्येष्ठतासुच्या प्रसिध्द करण्यात येत नसल्याचे या विभागाच्या निदर्शनास आलेले आहे . अशा प्रकरणी संबंधित विभागांनी/विभाग प्रमुखांनी न्यायालयीन प्रकरणात पाठपुरावा करून निर्णय लवकरात लवकर होतील यादृष्टीने प्रयत्न करावेत . तसेच विधी व न्याय विभागाशी विचारविनिमय करून न्यायालयीन निर्णयाच्या अधिन राहून आणि न्यायालयीन प्रकरणास बाधा उत्पन्न न होता तात्पुरत्या स्वरूपात ज्येष्ठतासुची प्रसिध्द करणे शक्य असल्यास त्यानुसार कार्यवाही करावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

नवीन कुमार,
अपर मुख्य सचिव (सेवा)

कनककनककनक

**विषय:- आदिवासी/नक्षलग्रस्त क्षेत्रात चांगल्या प्रकारे काम केलेल्या
अधिकारी/कर्मचारी यांना पसंतीच्या ठिकाणी बदली देण्याबाबत .**

सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . टीआरएफ-२००५ / प्र . क्र . ६३ / ०५ / १२ , दिनांक ७ जानेवारी, २००६ .

संदर्भ:- १) शासन परिपत्रक, सा . प्र . वि . क्र . टीआरएफ २००० / एम / ८ / प्र . क्र . ३ / १२ दि . ११ . ७ . २००० .
२) शासन निर्णय, सा . प्र . वि . क्र . टीआरएफ २००० / प्र . क्र . ३ / १२ दि . ६ . ८ . २००२ .

आदिवासी/नक्षलग्रस्त क्षेत्रात बदली झाल्यानंतर त्या भागात चांगल्या प्रकारे काम केलेल्या गट ' अ ' व ' ब ' च्या अधिका-यांना दोन वर्षानंतर व गट ' क व ड ' च्या कर्मचा-यांना तीन वर्षानंतर त्यांच्या मागणीनुसार त्यांच्या पसंतीच्या जिह्यात सोयीनुसार बदली देण्याबाबत संदर्भाधिन क्र . १ व २ येथील या विभागाच्या शासन परिपत्रक/निर्णयान्वये सर्व विभाग / प्रादेशिक विभाग / कार्यालयांना सूचना देण्यात आल्या आहेत . तथापि सदर आदेशातील सूचनांची अंमलबजावणी काटेकोरपणे होत नसल्याचे शासनाच्या निदर्शनास आले आहे . अतएवं संदर्भाधिन शासन परिपत्रक/निर्णयातील सूचनांचा पुन्हा पुनरुच्चार करण्यात येत आहे . सदर सूचनांची काटेकोर अंमलबजावणी होईल याची सर्व मंत्रालयीन विभाग/विभाग प्रमुख/प्रादेशिक विभाग प्रमुख/कार्यालय प्रमुख यांनी कृपया दक्षता घ्यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने ,

वा . वा . नारायणकर,
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन .

कनककनककनक
विवाम .

विषय :- संगणक अर्हता परीक्षेस मुदतवाढ .

सा.प्र.विभाग ,निर्णय क्र. मातंसं/नस्ती ०४ २२४/३९ दिनांक ९ जून ,२००६ .

वाचा : साप्रवि निर्णय क्र. मातंसं/नस्ती ०४/२२४/३९ दिनांक २६ मे २००४, निर्णय क्र. मातंसं/नस्ती ०४/१४/३९ दि. ८ जुलै २००४ व निर्णय क्र. मातंसं/नस्ती २२४/३९ दिनांक ७ जुलै ०५ .

प्रस्तावना : उपरोक्त शासन निर्णयान्वये शासकीय सेवेतील गट - अ, गट-ब व गट-क मधील अधिकारी /कर्मचा-यांनी संगणक अर्हता परीक्षेचे प्रमाणपत्र सादर करण्यासाठी दिनांक २० जानेवारी २००६ पर्यंत मुदत देण्यात आलेली आहे . तथापि शासनाकडे उपलब्ध असलेली संगणक संख्या व शासकीय अधिकारी/ कर्मचा-यांची एकूण संख्या विचारात घेता राज्यातील सर्व अधिकारी/कर्मचा-यांना संगणक अर्हता परीक्षा प्रमाणपत्र प्राप्त करण्यासाठी अधिक अवधी देण्याबाबतची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती .

शासन निर्णय :

संगणक अर्हता परीक्षा उत्तीर्ण करून शासनास प्रमाणपत्र सादर करावयाच्या अवधीस दिनांक २०.१.०६ पासून दिनांक ३१.१२.०६ पर्यंत मुदतवाढ देण्यात येत आहे .

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या वेवसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेतांक २००६०६०८१७१६०८००१ असा आहे .

(टीप: दिनांक ५ मे २००७ चा शासन निर्णयही पहावा .मुदतवाढ दि.३१.१२.२००७ पर्यंत .)

ववववववववववव

विषय :- अत्युच्च गुणवत्ताधारकांना खेळाडूंना शासकीय/निमशासकीय व इतर क्षेत्रात नोकरीसाठी आरक्षण ठेवणेबाबत .

शालेय शिक्षण व क्रिडा विभाग,
निर्णय क्र.राक्रिधो-२००२/प्र.क्र.६८/क्रियुसे २ दिनांक १८ नोव्हेंबर ,२००६ .

- वाचा:- १) निर्णय क्र.राक्रिधो २००२/प्र.क्र.६८/क्रियुसे २ दिनांक ३०.०४.२००५ .
२) निर्णय क्र.राक्रिधा २००२/प्र.क्र.६८/क्रियुसे २ दिनांक २१.०६.२००६ .

प्रस्तावना: संदर्भाधीन शासन निर्णयाद्वारे अत्युच्च गुणवत्ताधारक खेळाडूंना शासकीय, निमशासकीय व इतर क्षेत्रात नोकरीसाठी आरक्षण ठेवण्याबाबत आदेश निर्गमित करण्यात आलेले आहेत . त्या शासन निर्णयानुसार गट “ क ” व “ ड ” च्या आरक्षित पदावर नियुक्ती देण्याकरिता विहित केलेल्या क्रिडा विषयक अर्हतेमध्ये काही स्पर्धा समाविष्ट केलेल्या आहेत , तथापि, भारतीय शालेय खेळ प्राधिकरण यांचेद्वारे आयोजित राज्य व राष्ट्रीय स्तरावरील ग्रामीण व महिला क्रिडा स्पर्धा यांचाही समावेश या अर्हतेमध्ये करणे आवश्यक असल्याचे शासनाच्या निदर्शनास आले होते .त्यामुळे सदर स्पर्धांचा समावेश गट “ क ” व “ ड ” च्या अर्हतेमध्ये करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती .

याबाबत विधीमंडळाच्या जुलै २००६ मध्ये झालेल्या पावसाळी अधिवेशनात चर्चा झाली होती . तसेच विधीमंडळाने मा . मंत्री, शालेय शिक्षण व क्रिडा यांच्या अध्यक्षतेखाली एक समिती यासाठी नियुक्त केलेली आहे .

सदर समितीच्या दिनांक १ नोव्हेंबर २००६ रोजी झालेल्या बैठकीत यादृष्टीने सुधारणा करण्याचा निर्णय घेण्यात आला आहे . राज्यातील विविध आस्थापनांमध्ये सुरु असणा-या नोकर भरतीचा विचार करता ही सुधारणा तातडीने अंमलात आणणे आवश्यक आहे . यास्तव विधीमंडळ समितीने घेतलेला निर्णय व खेळाडूंच्या आरक्षणाबाबत प्रभावीपणे अंमलबजावणी होण्यासाठी खालीलप्रमाणे निर्णय शासनाने घेतला आहे .

शासन निर्णय :-

शासन निर्णय दिनांक ३० एप्रिल २००५ व दिनांक २१ जून २००६ अन्वये गट “ क ” व गट “ ड ” च्या पदांसाठी निश्चित केलेल्या क्रिडा विषयक अर्हतेमध्ये खालील प्रमाणे अर्हताही नव्याने समाविष्ट करण्यात यावी .

- अ) भारतीय खेळ प्राधिकरणाने आयोजित केलेल्या राष्ट्रीय व राज्य स्तरावरील ग्रामीण व महिला क्रिडा स्पर्धातील प्रथम,द्वितीय, तृतीय स्थान प्राप्त किंवा सुवर्ण, रौप्य,कास्य पदक प्राप्त खेळाडू .
  - ब) भारतीय शालेय खेळ महासंघ यांनी आयोजित केलेल्या राष्ट्रीय व राज्य स्तरावरील शालेय क्रिडा स्पर्धातील प्रथम, द्वितीय, तृतीय स्थान प्राप्त किंवा सुवर्ण ,रौप्य ,कास्य पदक प्राप्त खेळाडू .
- २ . हा शासन निर्णय दिनांक २१ जून, २००६ पासून पूर्वलक्षी प्रभावाने लागू करण्यात येत आहेत .
  - ३ . हे आदेश सामान्य प्रशासन विभागाच्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

सतीश जोंधळे ,
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन .

कककककककक

विषय :- सर्व संवर्गातील रिक्त पदे शीघ्रतेने भरण्याबाबत .

सा .प्र .विभाग, निर्णय क्र . एसआरव्ही २००६/प्र .क्र .१७१/०६/१२ दिनांक १७ .०२ .२००७ .

राजपत्रित गट-अ आणि गट -ब च्या संवर्गातील संभाव्य रिक्त पदांचा आगाऊ आढावा घेऊन पदे रिक्त होण्याच्या एक वर्ष आधीपासून ती भरण्याकरिता पूर्व नियोजन करावे अशा सूचना सर्व विभागांना/कार्यालयांना संदर्भाधिन क्र . १ येथील दिनांक ३ .१० .१९७३ च्या आदेशान्वये देण्यात आल्या आहेत . तसेच रिक्त पदे शिघ्रतेने भरण्याबाबत आणि लोकसेवा आयोग पुरस्कृत उमेदवार उपलब्ध होण्यास विलंब होणार असेल तर सरळसेवेच्या कोटयातील रिक्त पदे तात्पुरत्या पदोन्नतीने भरावीत आणि नियमित नियुक्त्या झाल्यानंतर तात्पुरती व्यवस्था संपुष्टात आणावी . अशा सूचना संदर्भाधिन क्र . २ येथील दिनांक ५ .१२ .१९८० च्या परिपत्रकान्वये देण्यात आल्या आहेत . महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या कक्षेतील पदावर सरळसेवेने करावयाच्या नियुक्त्या आयोगाने पुरस्कृत केलेल्या उमेदवारांच्याच नियुक्तीने कराव्यात असे संविधानिक बंधन आहे . आणि पदोन्नतीने करावयाच्या नियुक्त्या आयोगाने मान्यता दिलेल्या निवडसूचीनुसार कराव्यात अशी व्यवस्था स्विकारण्यात आली आहे . तथापि सरळसेवेच्या कोटयातील रिक्त पदे भरण्याकरिता आयोगपुरस्कृत उमेदवार त्वरीत उपलब्ध होण्याची शक्यता नसल्यास आणि पदोन्नतीची निवडसूची संपुष्टात आली असल्यास नियमित पदभरती होऊ शकत नसल्याने अशी रिक्त पदे अस्थायी स्वरूपात एक वर्षापेक्षा कमी कालावधीकरिता भरण्याबाबतच्या सूचना आयोगाच्या सहमतीने संदर्भाधिन क्र .३ येथील दिनांक ८ .१० .९० च्या परिपत्रकाद्वारे सर्व विभागांना व नियुक्ती प्राधिका-यांना दिलेल्या आहेत .

वरीलप्रमाणे सूचना असताना देखील शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, शासनाच्या काही विभागातील व कार्यालयातील रिक्त पदे भरण्यास विलंब होतो . सबब दिनांक १० .०१ .२००७ रोजी झालेल्या मंत्रीमंडळ बैठकीत

राज्य शासनाची कार्यालये, जिल्हा परिषदा, नगरपरिषदा यामधील रिक्त पदे, त्यांचे प्रमाण, पदे रिक्त राहण्याची सर्वसाधारण कारणे, पदे भरण्याचे प्राधिकार, पदे भरण्याबाबतचे प्रचलित आदेश, कार्यवाहीचे टप्पे आणि पदे तातडीने भरण्याकरिता करावयाची तातडीची उपाययोजना या मुद्द्यावर सामान्य प्रशासन विभागातर्फे सादरीकरण करण्यात आले . या सादरीकरणाच्यावेळी मंत्रीमंडळात झालेल्या चर्चेच्या अनुषंगाने जे निर्णय घेण्यात आले . त्यामधील सेवा उपविभागाशी संबंधित निर्णय विचारात घेऊन शासन आता पुढीलप्रमाणे आदेश देत आहे :-

१) सर्व विभागांच्या मंत्रीमहोदयांनी वेळोवेळी संबंधित विभागांच्या सचिवासोबत आस्थापनांचा आढावा घेऊन रिक्त पदे विहित कार्यपध्दतीने भरण्याबाबत उचित कार्यवाहीचे निदेश द्यावेत .

२) महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगामार्फत भरण्यात येणा-या पदांबाबत संभाव्य रिक्त पदे विचारात घेऊन आयोगास प्रत्येक वर्षी नियमितपणे विहित मुदतीत मागणीपत्र पाठविण्याची जबाबदारी प्रत्येक विभागाच्या सचिवांची राहिल .

३) आदिवासी व दुर्गम भागातील तसेच इतर भागातील कार्यालयांतील पदे रिक्त राहू नयेत यासाठी नव्याने भरती झालेल्या /पदोन्नतीने नियुक्त केलेल्या अधिकारी/कर्मचारी यांना त्या भागात किमान काही वर्षे सेवा केल्याशिवाय इतरत्र पदस्थापना, बदली, नियुक्ती देण्यात येऊ नये अशा स्वरूपाची उपाययोजना महाराष्ट्र शासकीय कर्मचा-यांच्या बदल्यांचे विनियमन आणि शासकीय कर्तव्ये पार पाडताना होणा-या विलंबास प्रतिबंध अधिनियम २००५ च्या अधीन राहून सर्व विभागांनी करावी .

४) आयोगाकडे मागणीपत्र पाठविल्यानंतर आयोगाने काही त्रुटी निदर्शनास आणल्यास त्या त्रुटींची पूर्तता तात्काळ करावी . अन्य काही अडचणी असल्यास त्या दूर करण्याबाबत आयोगांसमवेत चर्चा करण्यात यावी .

५) पदे भरण्यासंबंधी सध्या अस्तित्वात असलेल्या विविध आदेशानुसार विभागांनी कार्यवाही करावी . त्या व्यतिरिक्त काही धोरणात्मक स्वरूपाच्या अडचणी असल्यास किंवा नियमांचे शिथिलीकरण आवश्यक असल्यास असे प्रस्ताव तपासून त्यावर निदेश देण्याकरिता या आदेशान्वये पुढीलप्रमाणे समिती गठीत करण्यात येत आहे .

अपर मुख्य सचिव (गृह)	अध्यक्ष .
अपर मुख्य सचिव (सेवा)	सदस्य .
प्रधान सचिव (वित्त)	सदस्य .

वर नमूद केल्याप्रमाणे विहित कार्यपध्दतीशिवाय पदे भरण्यामध्ये काही अडचणी असल्यास किंवा नियमांचे शिथिलीकरण आवश्यक असल्यास असे प्रस्ताव संबंधित विभागाच्या सचिवांनी सदर समितीस सादर करून त्यांचे निदेश मिळवावेत .

६) अराजपत्रित गट **ब** व **क** ची पदे भरण्याचे प्राधिकार विभाग प्रमुखांना आहेत आणि गट **ड** ची पदे भरण्याचे प्राधिकार कार्यालय प्रमुखांना आहेत . मात्र या संवर्गात देखील रिक्त पदांची संख्या मोठ्या प्रमाणात असल्याचे शासनाचे निदर्शनास आले आहे . त्यामुळे सर्व मंत्रालयीन विभागांच्या अधिपत्याखालील विभाग प्रमुख आणि कार्यालय प्रमुख यांनी आपल्या अधिपत्याखाली सर्व अराजपत्रित पदांचा आढावा नियमितपणे घेऊन विहित मार्गाने रिक्त पदे भरली जातील याची दक्षता घ्यावी .

७) सर्व संवर्गातील रिक्त पदे भरण्याबाबत सामान्य प्रशासन विभागाने वेळोवेळी आदेश निर्गमित करून जी कार्यपध्दती विहित केलेली आहे ती वरील सुधारणांसह कायम राहिल .

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या (www.maharashtra.gov.in) या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेतांक २००७०२१७१२२५४५००१ असा आहे .

ववनवनवनवनवन

विषय :- शासन सेवेत प्रकल्पग्रस्तांसाठी असलेल्या ५ टक्के आरक्षणामध्ये भूकंपग्रस्तांचा ३ टक्के कोटा ठेवण्याबाबत .

आपत्ती व्यवस्थापन प्रभाग (मदत व पुनर्वसन) महसूल व वन विभाग,
शासन निर्णय क्र .ईक्युआर २००६/प्र .क्र .१०४/भूपूक दिनांक १७ एप्रिल, २००७ .

- वाचा:-** १) सा.प्र.वि.निर्णय क्र.एसआरव्ही १०९४/प्र.क्र.३०/१६अ दि.१७.११.१९९४.
 २) शासन निर्णय क्र. ईक्युआर १०९४/प्र.क्र.७६८/ भूपूक दि. ९.८.९५.
 ३) शासन निर्णय क्र.ईक्युआर २००६/प्र.क्र.१०४/ भूपूक दि.२.१.२००४.

उपरोल्लेखित शासन निर्णय दिनांक १७.११.१९९४ नुसार प्रकल्पग्रस्तांतील आरक्षणात भूकंपग्रस्तही समाविष्ट करण्यात आले. शासन निर्णय दिनांक ९.८.१९९५ नुसार प्रकल्पग्रस्तांकरिता शासनसेवेत क व ड गटातील नियुक्तीसाठी असलेल्या ५ % आरक्षणामध्ये भूकंपग्रस्तासाठी ३ जागा व प्रकल्पग्रस्तांकरिता २ जागा याप्रमाणे आरक्षण ठेवण्याचा निर्णय घेण्यात आला.

२. महासूल व वन विभाग, शासन निर्णय क्र.ईक्युआर १०९४/प्र.क्र.७६८/ भूपूक दि. ९ ऑगस्ट ,९५ अन्वये निर्गमित केलेले आदेश कायम ठेवण्यात येत असून शासन निर्णय क्र. ईक्युआर २००६/प्र.क्र.१०४/ भूपूक दि.२.१.२००४ रद्द करण्यात येत आहे. परिणामी लातूर व उस्मानाबाद जिल्हयातील नियुक्ती अधिका-यांस राज्यातील उर्वरित जिल्हयातील सर्व नियुक्ती अधिका-यांनी शासन निर्णय दिनांक ९ ऑगस्ट १९९५ अन्वये भूकंपग्रस्तांकरिता ठेवण्यात आलेल्या आरक्षणाची अंमलबजावणी क व ड गटातील नियुक्त्या करतांना होईल याची दक्षता घ्यावी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

भ.मा.दौंड,
 वित्तीय सल्लागार व सह सचिव .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :- संगणक अर्हता परीक्षेत मुदतवाढ देण्याबाबत .

सा.प्र.विभाग निर्णय क्र. मातंसं/ नस्ती ०४/ २२४/ ३९ , दिनांक ५ मे ,२००७ .

प्रस्तावना : उपरोक्त शासन निर्णयान्वये शासकीय सेवेतील गट-अ, गट-ब, व गट -क मधील अधिकारी/कर्मचा-यांनी संगणक अर्हता परीक्षा उत्तीर्ण करून शासनास प्रमाणपत्र सादर करण्यासाठी दिनांक ३१.१२.२००६ पर्यन्त मुदत देण्यात आली आहे. तथापि शासनाकडे उपलब्ध असलेली संगणक संख्या व शासकीय अधिकारी/कर्मचा-यांची एकूण संख्या विचारात घेता राज्यातील सर्व अधिका-यांना संगणक अर्हता परीक्षा प्रमाणपत्र प्राप्त करण्यासाठी अधिक अवधी देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती .

शासन निर्णय : संगणक अर्हता परीक्षा उत्तीर्ण करून शासनास प्रमाणपत्र सादर करावयाच्या अवधीस दिनांक १.१.२००७ पासून दिनांक ३१.१२.२००७ पर्यन्त मुदतवाढ देण्यात येत आहे. शासकीय सेवेतील गट-अ, गट-ब, व गट -क मधील अधिकारी /कर्मचा-यांनी संगणक अर्हता परीक्षा उत्तीर्ण करून शासनास प्रमाणपत्र सादर करण्यासाठी ही अंतीम मुदतवाढ समजण्यात यावी .

सादर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर उपलब्ध असून त्याचा संगणक सांकेतांक २००७०५०५१२२२२०८००१ असा आहे .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विवाम .

विषय :- अनुसुचित जाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागासवर्गाच्या उमेदवारांना शासन सेवेत, निमशासकीय सेवेत, शासन अंगीकृत संस्थामध्ये पदोन्नतीपूर्वी जाती प्रमाणपत्राची पडताळणी करून वैधता प्रमाणपत्र सादर करण्याबाबत .

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग,
निर्णय क्रमांक सीबीसी १० /२००४/प्र.क्र.५७०/मावक-५, दिनांक १६ मे ,२००७ .

- वाचा:-**
- (१) भारत सरकारच्या मिनिस्ट्री ऑफ पर्सोनल ,पब्लिक ग्रिन्हेन्सेस अॅण्ड पेन्शन, नवी दिल्ली यांचे पत्र क्र.३६.३६/८/९-ईएसटीटी (आरडरएस) दि. १६.मार्च १९९९ .
  - (२) शासन निर्णय, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती,इतर मागासवर्ग आणि विशेष मागासप्रवर्ग विभाग क्र.सीबीसी १०/२००२/२५२/प्र.क्र.१/ इमाव -५ दि. २५ जानेवारी २००० .
  - (३) शासन निर्णय, सामाजिक न्याय, सांस्कृतिक कार्य व विशेष मागासप्रवर्ग विभाग क्र.सीबीसी १०/२००३/प्र.क्र.९१/मावक ५ दिनांक ८ डिसेंबर २००३ .
  - (४) शासन निर्णय, सामाजिक न्याय, सांस्कृतिक कार्य व विशेष मागासप्रवर्ग विभाग क्र.सीबीसी १०/२००३/प्र.क्र.९१/इमाव- ५ दिनांक २८ जानेवारी २००४ व सम २८ जानेवारी २००४ व समक्रमांकाचे शुध्दीपत्रक दिनांक ६ फेब्रुवारी २००४ .

प्रस्तावना : संदर्भाधीन क्र.४ येथील दिनांक २८.१.२००४ च्या शासन निर्णय व समक्रमांकाचे शुध्दीपत्रक दिनांक ६.२.२००४ अन्वये अनुसुचित जाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागासवर्गाकरिता राखीव असलेल्या पदावर नियुक्ती दिलेल्या उमेदवारांच्या जाती प्रमाणपत्राची पडताळणी संबंधित विभागांनी करून घेण्यासाठी आवश्यकती कागदपत्रे संबंधीत जात प्रमाणपत्र पडताळणी समितीकडे त्वरीत सादर करावीत व समितीने आपला निर्णय ३ महिन्यांच्या आत संबंधीत विभागाकडे सादर करून दिनांक ५ मार्च २००५ च्या परिपत्रकान्वये अशा सूचना दिलेल्या आहेत की, ज्या अधिकारी/कर्मचा-यांचे जाती दाव्याची वैधता तपासणी अद्यापही झालेली नाही, त्यापैकी जे पदोन्नतीच्या क्षेत्रात येतात (**Zone of consideration**) त्यांचा जाती दावा पदोन्नतीच्या प्रक्रीयेपूर्वी ६ महिने अगोदर सर्व प्रशासकीय विभागांनी जातीप्रमाणपत्रे विभागीय जाती प्रमाणपत्र पडताळणी समितीकडे पाठवून वैधता प्रमाणपत्रे प्राप्त करून घ्यावीत व त्यानंतर संबंधीतांना पदोन्नती द्यावी . मागासवर्गीय उमेदवारांच्या जाती दावा पडताळणीबाबत दिनांक २५ जानेवारी २००० च्या शासन निर्णयानुसार स्वयंस्पष्ट आदेश आहेत . तरीही याबाबत वारंवार मार्गदर्शनार्थ संदर्भ प्राप्त होतात . याबाबत स्पष्टीकरण करण्याची वाव विचाराधीन होती .

शासन निर्णय:-

- १) खुल्या प्रवर्गातून शासकीय सेवेत नियुक्त झालेल्या मागासवर्गीय उमेदवाराने त्यांच्या नियुक्तीनंतर कालांतराने मागासवर्गीय आरक्षणाचे फायदे मिळविण्यासाठी जर जाती प्रमाणपत्रासह अर्ज केला असेल तर त्या उमेदवाराने ज्या तारखेला जातीचे प्रमाणपत्र कार्यालयाकडे सादर केले आहे . त्या तारखेपासून पुढे आरक्षणाचे फायदे जातीच्या दाव्याची वैधता तपासून झाल्यावर देय ठरतील (भूतलक्षी प्रभावाने लाभ देय ठरणार नाही .)
- २) इतर मागासवर्गीय पदोन्नतीमध्ये आरक्षण नसल्याने इतर मागासवर्ग प्रवर्गातून यापूर्वीच शासन सेवेत प्रविष्ट झालेल्या व अद्यापही वैधता तपासणी न झालेले महाराष्ट्र राज्यातील मूळ निवासी असलेल्या उमेदवाराची पदोन्नतीसाठी वैधता तपासणीची आवश्यकता नाही . तसेच सेवांतर्गत आश्वासीत प्रगती योजनेच्या अंमलबजावणीसाठी संबंधित अधिकारी/कर्मचा-यांकरिता जात वैधता प्रमाणपत्र सादर करणे बंधनकारक करण्यात आलेले नाही . तथापि, सरळसेवेने नियुक्तीनंतर जाती वैधता तपासणी करणे सर्व मागास प्रवर्गातील उमेदवाराकरिता बंधनकारक आहे .
- ३) एखद्या जातीचा प्रवर्ग शासनाच्या धोरणात्मक निर्णयानुसार बदलण्यात आला असेल व त्या जातीचे प्रमाणपत्र/वैधता तपासणी त्या जातीच्या उमेदवाराकडे असेल तर सदर उमेदवारास पुन्हा सर्व कागदपत्रे देऊन नव्याने

जातीचे प्रमाणपत्र काढण्याची आवश्यकता नसून जुने जातीचे प्रमाणपत्र उपजिल्हाधिकारी कार्यालयात जमा करून शासनाच्या शासन निर्णयानुसार त्यांना नवीन प्रवर्गाच्या जातीचे प्रमाणपत्र त्वरीत देण्यात यावे व जुन्या जातीच्या प्रमाणपत्राची वैधता तपासणी झाली असल्यास पुन्हा नवीन जातीच्या प्रमाणपत्राची वैधता तपासणी करणे आवश्यक नाही .

४) जर एखादा मागासवर्गीय उमेदवार खुल्या प्रवर्गातून सेवेत आला असेल व त्याने कधीही, कुठल्याही स्तरावर, कुठल्याही प्रकारचे मागासवर्गीय आरक्षणाचे फायदे घेतले नसतील असा उमेदवार आरक्षणाच्या लाभाकारिता मागणी करित नसेल तर अशा उमेदवाराच्या जाती प्रमाणपत्राची वैधता तपासणी करण्याची आवश्यकता नाही . मात्र आरक्षणाच्या लाभाची मागणी करणा-या उमेदवाराचा जाती दावा तपासणे आवश्यक राहिल .

हा शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभागाच्या सहमतीने निर्गमित करण्यात येत आहे .

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक सांकेतांक २००७०५१७१३०४५३००१ असा आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

रमेश म. उवाळे,
प्रधान सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वनवनवनवनवन

**विषय :- नक्षलवाद्यांच्या हल्ल्यात जायबंदी / मृत्यु झालेल्या शासकीय सेवेतील व्यक्तीच्या कुटुंबियांना शासन सेवेत सामावून घेण्याबाबत .
अनुकंपा नियुक्तीच्या योजनेत सुधारणा करण्याबाबत .**

सा . प्र . वि . निर्णय क्र . अकंपा १००६ / प्र . क्र . १७४ / ०६ / आठ दिनांक १७ . ०७ . २००७ .

- संदर्भ :**
- १) साप्रवि . निर्णय क्र . अकंपा १०९३ / २३३५ / प्र . क्र . ९० / ९३ / आठ दि . २६ . ०८ . १९९४ .
  - २) साप्रवि . निर्णय क्र . अकंपा १०९३ / २३३५ / प्र . क्र . ९० / ९३ / आठ दि . १२ . ०३ . १९९७ .
  - ३) साप्रवि निर्णय क्र . अकंपा १००० / प्र . क्र . २० / २००० / आठ दि . २८ . ०३ . २००१ .
  - ४) साप्रवि . निर्णय क्र . अकंपा १००३ / प्र . क्र . ५९ / २००३ / आठ दि . ३० . ०१ . २००४ .
  - ५) साप्रवि . निर्णय क्र . अकंपा १००४ / प्र . क्र . ५१ / २००४ / आठ दि . २२ . ०८ . २००५ .

नक्षलवाद्यांनी केलेल्या हल्ल्यात जायबंदी / ठार झालेल्या शासकीय सेवेतील कुटुंबियांस शासन नोकरीत सामावून घेण्याबाबत व प्रचलित तरतूदीत काही सुधारणा करण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . त्यामध्ये नक्षलवाद्यांच्या हल्ल्यात जायबंदी/ठार झालेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या कुटुंबियांना शासकीय सेवेत सामावून घेण्यासाठी वेगळी आरक्षण श्रेणी निर्माण करावी काय, तसेच गट “ अ ” व गट “ ब ” मधील कर्मचा-यांचा सेवेत मृत्यु झाल्यास त्यांच्या कुटुंबियांना अनुकंपा नियुक्तीचा लाभ द्यावा काय, प्रचलित पद्धतीप्रमाणे अनुकंपा नियुक्तीसाठी गट “ क ” व गट “ ड ” मधील प्रतिवर्षी रिक्त होणा-या पदांपैकी ५ टक्के विहित केलेल्या पदांची मर्यादा वाढवावी काय, अनुकंपा नियुक्तीसाठी पात्र ठरविलेल्या कुटुंबियांमध्ये अनुकंपा नियुक्तीसाठी पात्र ठरविलेल्या कर्मचा-यांच्या कुटुंबियांमध्ये घटस्फोट/परित्यक्ता/विधवा मुलींना/वहिणींना पात्र कुटुंबीय म्हणून समाविष्ट करावे काय , प्रचलित तरतूदीनुसार

वयाची ४० वर्षे झालेल्या कुटुंबियांस अनुकंपा नियुक्तीसाठी अपात्र ठरविण्यासाठी अट कर्मचा-यांच्या विधवा तसेच घटस्फोटीत/परित्यक्ता/विधवा मुलगी/बहिणी यांच्याकरिता शिथिल करावी काय, याबाबतचे प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होते . यासर्व बाबींचा विचार करून शासन आता पुढीलप्रमाणे आदेश देत आहे .

शासन निर्णय :

या संदर्भात आता सांगोपांग विचार करून शासनाने प्रचलित अनुकंपा तत्त्वावरील नियुक्तीच्या योजनेत सुधारणा करण्याचा निर्णय घेतला असून त्यानुसार खालील सुधारणा प्रचलित योजनेत समाविष्ट करण्यात येत आहेत .

१) गट अ/व/क/ड मधील शासकीय अधिकारी अथवा कर्मचा-यांना नक्षलवादी/ आतंकवादी /दरोडेखोर / समाजविघातक यांच्या हल्ल्यात/कारवाईत मृत्यू आल्यास अशा अधिकारी अथवा कर्मचा-यांच्या पात्र कुटुंबियांतील एका व्यक्तीस अनुकंपा नियुक्ती अनुज्ञेय राहिल व या प्रयोजनार्थ प्रचलित विहित केलेल्या ५ टक्के मर्यादामध्ये त्यांना प्राधान्याने नियुक्ती देण्यात यावी .

२) गट अ/व/क/ड मधील जे शासकीय अधिकारी अथवा कर्मचारी नक्षलवादी/आतंकवादी/ दरोडेखोर / समाजविघातक यांच्या हल्ल्यात/कारवाईमध्ये कायम स्वरूपी जायबंदी झाले आहेत व त्यांनी स्वतःहून शासकीय सेवा सोडून देण्याची लेखी अनुमती दिली आहे अशा अधिकारी/कर्मचा-यांच्या पात्र कुटुंबियांतील एका व्यक्तीस वर विहित केलेल्या ५ टक्के मर्यादामध्ये प्राधान्याने नियुक्ती देण्यात यावी .

३) अनुकंपा नियुक्तीसाठी पात्र ठरविलेल्या कुटुंबियांच्या व्याख्येची व्याप्ती वाढवून त्यामध्ये घटस्फोटी/ परित्यक्ता/ विधवा मुलींना /बहिणींना पात्र कुटुंबीय म्हणून समाविष्ट करण्यात यावे .मात्र याबाबत मूळ अधिकारी /कर्मचा-यांच्या पत्नी/पती ने कोणाची अनुकंपा तत्त्वावर नियुक्ती करावी याबाबत नामांकन देणे आवश्यक राहिल . मृत अधिकारी/कर्मचा-यांचे पती/पत्नी हयात नसल्यास त्यांच्या/तिच्या सर्व पात्र कुटुंबियांनी एकत्रित येऊन कोणाची नियुक्ती करावी याबाबत नामांकन करावे .

वरील सुधारणा त्वरीत परिणामाने शासन निर्णयाच्या दिनांकापासून अंमलात येत असून वरील सुधारणां व्यतिरिक्त अनुकंपा योजनेतील प्रचलित इतर तरतुदी यापुढेही कायम राहतील . सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेतांक २००७०७१७१५३४४१००१ असा आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

श्री . प . पाटील,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

कवकककककककक

विषय :- अनुसूचित जाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्गाच्या उमेदवारांच्या जाती प्रमाणपत्र/दाव्याची तपासणी करण्याबाबत मार्गदर्शक सूचना .

सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग,
शासन निर्णय क्र . लवेसू २००७/प्र . क्र . ७४ /मावक -५ दिनांक २२ ऑगस्ट, २००७ .

प्रस्तावना : मा . सर्वोच्च न्यायालयाने कुमारी माधुरी पाटील विरुद्ध अपर पोलीस आयुक्त, आदिवासी विकास, जिल्हा ठाणे व इतर या प्रकरणी दिनांक २ . ९ . १९९४ रोजी दिलेल्या निर्णयास अनुसरून अनुसूचित जाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्गाच्या उमेदवारांच्या जाती प्रमाणपत्र/दाव्याची तपासणी करून वैधता प्रमाणपत्र देण्यासाठी राज्यामध्ये विभागीय जाती प्रमाणपत्र पडताळणी समित्या स्थापन करण्यात आलेल्या आहेत . सदर समित्यांमार्फत शैक्षणिक, सेवाविषयक आणि निवडणूक विषयक उमेदवारांच्या जाती प्रमाणपत्रांची

पडताळणी करण्यात येते. राज्यातील जाती प्रमाणपत्र समित्यांकडे बरीचशी प्रकरणे प्रलंबित असल्याने अनेक विद्यार्थ्यांच्या, शासकीय कर्मचा-यांच्या व लोकप्रतिनिधींच्या भवितव्याबाबत प्रश्न निर्माण झाल्याचे शासनाच्या निदर्शनास आणून देण्यात आले आहे. त्यास अनुसरून अनुसूचित जाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागास प्रवर्गातील व्यक्तींच्या जातीच्या प्रमाणपत्रांची पडताळणी करण्याच्या कार्यपद्धतीत सुधारणा करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय

अनुसूचित जाती, विमुक्त जाती, भटक्या जमाती, इतर मागासवर्ग व विशेष मागासप्रवर्गातील व्यक्तींच्या जातीच्या प्रमाणपत्राची/दाव्यांची पडताळणी करताना ज्या कुटुंबातील वडील, सख्ये भाऊ, किंवा बहीण असा जवळच्या रक्ताचे नाते (**Fathers family tree with blood relation**) असलेल्यापैकी कोणाचेही जाती वैधता प्रमाणपत्र (**Validity Certificate issued by appropriate authrity**) असेल तर सदर प्रमाणपत्राच्या आधारे अशा कुटुंबातील इतर व्यक्तींनी वैधता प्रमाणपत्रासाठी प्रस्ताव सादर केल्यास त्यांना रक्ताच्या नात्याचे कुटुंबातील नातेवाईक उदा. वडील, मुलगा, मुलगी, भाऊ, बहीण वैधता प्रमाणपत्र प्रस्ताव प्राप्त झाल्याच्या दिनांकापासून **एक महिन्याच्या आत करावी**.

जेथे नाम सादृश्य आहे, परंतु रक्ताचे नातेसंबंध नाहीत, अशी प्रकरणे समितीच्या निदर्शनास आली तर समितीचे समाधान होईपर्यन्त पुरावे मागण्याचा समितीचा अधिकार अबाधित राहिल.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक सांकेतांक **२००७०८२२१५०१२५००१** असा आहे.

वक्वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :- सर्व संवार्गातील रिक्त पदे तातडीने भरण्याबाबत .

सा .प्र .विभाग, निर्णय क्र .एसआरव्ही २००७/प्रक्र .१२९/०७/१२ दिनांक २७ .०८ .२००७ .

- वाचा:**
- १) सा .प्र .वि .निर्णय क्र .एसआरव्ही १०७३/एसआर २४/डी २ दि . ०३ .१० .
  - २) सा .प्र .वि .निर्णय क्र .एसआरव्ही १०८२/११७/एम/१२ दि .०५ .१२ .१९८० .
  - ३) सा .प्र .वि .निर्णय क्र .एसआरव्ही १०८७/२००/प्र .क्र .३/८७/१२ दि .०८ .१० .१०
  - ४) सा .प्र .वि .निर्णय क्र .एसआरव्ही २००६/प्र .क्र .१७१/०६/१२ दि .१७ .०२ .२००७ .
  - ५) सा .प्र .वि .निर्णय क्र .एसआरव्ही २००६/प्र .क्र .९४/०६/१२ दि .१३ .०७ .२००७ .

शासन सेवेतील रिक्त पदे भरण्याच्या अनुषंगाने आवश्यक कार्यवाही करण्याबाबतच्या विविध सूचना या विभागाच्या संदर्भाधिन शासन निर्णय व परिपत्रकाद्वारे वेळोवेळी सर्व विभागांना/कार्यालयांना देण्यात आल्या आहेत . तसेच विदर्भातील आदिवासी व नक्षलग्रस्त भागातील रिक्त पदे भरण्यास प्राधान्य देण्याबाबतच्या सूचना संदर्भाधिन क्र .५ येथील दिनांक १३ .०७ .२००७ च्या आदेशान्वये सर्व विभागांना व नियुक्ती प्राधिका-यांना दिलेल्या आहेत . तथापि याप्रमाणे वेळोवेळी सूचना देऊनही रिक्त पदे भरण्याबाबत वेळीच कार्यवाही होत नाही . त्यामुळे शासन सेवेत मोठया प्रमाणात पदे रिक्त असल्याने मंत्रीमंडळाच्या दिनांक १ .०८ .२००७ च्या बैठकीत नाराजी व्यक्त करण्यात आली . याबाबत मंत्रीमंडळाने दिलेल्या निदेशानुसार शासकीय कार्यालये, जिल्हा परिषदा यामधील रिक्त पदे त्याचप्रमाणे त्यांचे प्रमाण, पदे रिक्त राहण्याची सर्वसाधारण कारणे, रिक्त पदे भरण्याबाबत केलेल्या उपाययोजना आणि रिक्त पदे सरळसेवेने व पदोन्नतीने भरण्यासाठी कालबद्ध कार्यक्रम या मुद्यावर सामान्य प्रशासन विभागातर्फे दिनांक ८ .८ .२००७ च्या मंत्रीमंडळ बैठकीत सादरीकरण करण्यात आले . सदर मंत्रीमंडळ बैठकीत या सादरीकरणावर

मंत्रीमंडळात झालेल्या चर्चेच्या अनुषंगाने जे निर्णय घेण्यात आले, त्यामधील सेवा उपविभागाशी संबंधित निर्णय विचारात घेऊन शासन आता पुढीलप्रमाणे आदेश देत आहे :-

शासन निर्णय :-

- १) प्रशासकीय विभागाच्या नियंत्रणाखालील ज्या क्षेत्रीय कार्यालयांचा आकृतीबंध अद्याप मंजूर झालेला नाही त्या विभागांनी संबंधित क्षेत्रीय कार्यालयांचा आकृतीबंध अंतिमतः मंजूर करण्याबाबतची कार्यवाही एक महिन्याच्या आत पूर्ण करावी .
  - २) गट-अ व गट-ब (राजपत्रीत) संवर्गातील आणि बृहन्मुंबईतील आयोगाच्या कक्षेतील गट-ब अराजपत्रीत व गट- क मधील सरळसेवेची रिक्त पदे व संभाव्य रिक्त पदे यासाठी मागणीपत्र प्रशासकीय विभागांनी ३० दिवसात आयोगाकडे पाठवावे .
  - ३) आयोगाकडून शिफारस प्राप्त झालेल्या उमेदवारांच्या बाबतीत आवश्यक बाबीसंदर्भात सर्व प्रक्रिया प्रशासकीय विभागाने एका महिन्यात पूर्ण करावी .
  - ४) गट-ब (राजपत्रीत) गट -क व गट- ड मधील सर्व संवर्गातील आयोगाच्या कक्षेबाहेरील सरळसेवेची रिक्त पदे भरण्यासंदर्भात आवश्यक कार्यवाही नियुक्ती प्राधिका-यांनी त्वरीत सुरु करावी व अपंग अनुशोषाच्या अनुषंगाने सरळसेवेतील भरतीबाबत मा . उच्च न्यायालयाने दिलेली स्थगिती उठविल्यानंतर सदर पदावर तातडीने नियुक्ती देण्याची कार्यवाही करावी .
  - ५) गट-अ संवर्गातील आस्थापना मंडळाच्या कार्यक्षेत्रातील रिक्त पदांचे पदोन्नतीचे प्रस्ताव सर्व संबंधित प्रशासकीय विभागांनी १ महिन्याच्या आत आस्थापना मंडळाकडे पाठवावेत .
  - ६) गट- अ मधील अन्य पदांचे व गट-ब मधील वि .जा . भ .ज .प्रवर्गातील व वि .मा .प .तील आरक्षीत पदे (मा . उच्च न्यायालयाच्या निदेशानुसार) रिक्त ठेवून उर्वरित पदावरील पदोन्नतीचे प्रस्ताव सर्व संबंधित प्रशासकीय विभागांनी १ महिन्यात सा .प्र .विभाग का .१२ व का .१६व कडे मान्यतेसाठी सादर करावेत .
  - ७) गट-ब (अराजपत्रीत), गट-क, व गट-ड मधील पदोन्नतीची रिक्त पदे संबंधित विभाग प्रमुख / कार्यालयप्रमुख /नियुक्ती प्राधिकारी यांनी तातडीने विभागीय पदोन्नती समितीच्या बैठका घेऊन १५ दिवसात कार्यवाही करावी .
- २ . वरील आदेशाचे काटकोरपणे पालन करून विहित कार्यपध्दतीने रिक्त पदे लवकरात लवकर भरण्याच्या अनुषंगाने सर्व प्रशासकीय विभागांनी तातडीने कार्यवाही करावी . पदोन्नतीच्या कोटयातील रिक्त असलेली पदे ३ महिन्यांच्या आत भरली गेली नाहीत तर संबंधित विभागाच्या सचिवावर जबाबदारी निश्चित करून योग्यती कार्यवाही तातडीने करण्यात येईल याची सर्व विभागांनी नोंद घ्यावी .

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या [www.maharashtra .govt.in](http://www.maharashtra.govt.in) या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २००७०८२७१२५८४१००१ असा आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने .

सतीश त्रिपाठी,
अप्पर मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन .

ववववववववववव

विभाग .

: रजा :

Sub:-Holidays-Public and Optional..Attendance on.

G.A.D Circular No. P-13/1317-B dated 16th July 1964.

In modification of the orders issued in Govt. Circular Political and Services Department No. P- 13- II B dated the 27th July 1969, Government is pleased to issue following revised instructions for the grant of Compensatory Holidays:-

- (1) Compensatory holidays should not be accumulated for more than three days.
- (2) In case where Govt. servants are required to work for half a day, two such half days should be taken as equivalent to one full day for the purpose of grant of Compensatory Holiday.
- (3) Compensatory Holidays granted to Govt. Servants may be allowed to be prefixed or suffixed or both to the leave as admissible under rules and or holidays.
- (4) Compensatory Holidays should not be allowed to be carried forward to the next Calender year.

ववववववववववव

Sub:-Leave concession..... Grant of to Police personnel.

Home Department G.R.No.LVE 0575-V-A dt. 17th July ,1975.

Resolution : Due to the exigencies of their service, Police personnels are, by and large not able to avail of the leave encashment concession admisible to other Government servants. Govt. is accordingly pleased to direct, in modification of the orders contained in G.R. F.D. No. LVE 2470/634/70 -X dt. 15th May 1970, as amended from time to time, that all Police Officers (exclusive of members of the I.P.S.) and all Policemen in the State should be allowed the concession of the encashment of earned leave for one month with actual availment of earned leave for 15 days in every block period of two years. However ,if a Police Officer/ Policemen applied for earned leave during the said block priod and he cannot be granted even for 15 days because of the exigencies of the service,he should be allowed leave encashment for a period of 30 days, subject to issue of a certificate by the competent authority to the effect that his leave had to be refused because of the exigencies of the service.

2. These orders should take effect from the block period which commenced on the 1st April 1974, but will not apply to those Police Officers and Policemen who have already availed the leave concession for the said block period. The revised leave concession should also be subject to all the other prescribed conditions ralating to the leave encashment concession as applicable to other Govt. servant.

3. Govt. is also pleased to direct that the refusal of leave to Police Officers / Policemen for purposes of the leave encashment concession should be kept to the minimum and such requests should be refused only when absolutely essential in the public interest and once a request for leave is refused, the competent authority should sanction the leave encashment and it will not be at his discretion to modify the decision. The Inspector General of Police should maintain a record of such requests of leave and review the reasons thereof. Govt. feels that every effort should be made to give leave at least for 15 days, if not more during a block of 2 years.

4. Govt. is also please to diect that all Police Officers (excluding members of the I.P.S.) and all policemen in the state should be held to be eligible for casual leave upto a limit of 20(Twenty) days in a calendar year,subject to the various rules governing the grant of casual leave to Govt. servants. These orders should have effect from calendar year which commenced on the1 st January 1975.

5. This resolution issues with the concurrence of F.D vide its un -official reference No.2245/ S- F.D dt. 1st July 1975.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

P.G.Gavai,
Secretary (I) to the Govt.of Maharashtra
Home Department.

(**Note:-** Block System discontinued.
Casual Leave reduced. Encashment 15 days only.)

ककककककककक

Sub:-Grant of additional leave with facilities
for its surrender and encashment to
members of the State Police Constabulary.

Home Dept. G.R.No.LVE 0179/13548 A Pol 5 dt. **4. 9. 1979.**

Read :Govt.Reso. H.D.No. LVE 0575/ VA dt. 17th July 1975.

Members of the Police Constabulary are very often required to put in long and arduous of duty not only on normal working days but also on gazetted holidays which are notified as public holidays. In the past, Govt. had granted certain financial compensations viz. Armed Duty Allowance for the Armed Policemen with effect from October 1970 and Special Duty Allowance for all members of the Police constabulary with effect from April 1973 in consideration of the arduous and extended hours which members of the Police Constabulary are required to put in almost daily, the frequent deprivation of the concessions of holidays , casual leave, etc. Govt. has now decided that all members of the Police Constabulary should also be allowed **an additional 15 days earned leave per annum to be earned at the rate of one day for each spell of duty period of 24 days** with facilities to surrender and encash it, as is permissible at present under Govt. Resolution Home Dept. No. LVE 0575/VA dated the 17th July 1975.

2. These orders will come into effect from 1 st October 1979 and shall apply to all

members of the Police Constabulary of and below the rank of Police Jamadar and cover all Police establishments to which Special Duty Allowance is admissible in accordance with the G.R.H.D.No. APO 3273/ II VI dated the 13th April 1973, as amplified by Govt. Resolution of even number, dated the 11th November 1974.

3. The expenditure on this account should be met from the sanctioned grants under the head 255 Police.

4. This Resolution issues with the concurrence of the Finance Department Vide its unofficial reference No. CR 1027 / 79 SER 9 dt. 4th September 1979.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra

S. S. Das
Under Sec.to the Govt.of Maharashtra,
Home Department.

ककककककक

**Sub: Prefixing and suffixing Sundays and
Public Holidays to Casual Leave.**

F.D.G.R.No. LVE 1481/CR-274/SER-9 Dated 20th March ,1981.

According to orders contained in G.R.F.D.No. LVE 1456/S-5 dated the 9th April 1957, not more than two holidays can be enjoyed in conjunction with any spell of casual leave wheter by prefixing suffixing or by both, and further that no holidays can be interposed between period of casual leave.

The question of removing these restrictions was under consideration of Government for sometime past. Government is pleased to direct that *Government servants may be permitted to prefix and /or suffix any number of Sundays and /or Public holidays to casual leave. They may also be permitted to interpose a holiday or a series of holidays between the periods of casual leave.* However, the existing condition that the total period should not exceed 7 days,, save only in exceptional circumstances when it may be extended upto 10 days, will continue as before.

These orders will take effect from the date of issue and shall be in force on experimental basis for a period of one year in the first instance. The Heads of Offices/Departments should keep a watch on the implementation of these orders and report to Finance Department whether the concession extended in paragraph 2 above results in any administrative inconvenience.The report in the matter should be sent to the Administrative Department concerned who in turn should give their comments so as to reach Finance Department by the end of February 1982.

Dy. Secretary to Government.

ककककककक

विवाग .

**विषय :-कुटुंब कल्याण कार्यक्रमाखाली संतती प्रतिबंधक शस्त्रक्रिया
करून घेणा-या औद्योगिक व औद्योगिकेतर राज्य शासकीय
कर्मचा-यांना विशेष नैमित्तिक रजा देण्याबाबत .**

वित्त विभाग, निर्णय क्र. एलव्हीई १४८० /सीआर १३९९ /एसईआर ९, दि. १४ जुलै, १९८१.

राज्य शासकीय कर्मचा-यांनी (औद्योगिक व औद्योगिकेतर) छोट्या कुटुंब पध्दतीचा अधिक प्रमाणात अवलंब करण्यासाठी जे कर्मचारी संतती प्रतिबंधक शस्त्रक्रिया करून घेतील त्यांना वर उद्धृत केलेल्या आदेशांमध्ये विशेष नैमित्तिक रजा देण्याची तरतूद यापूर्वीच करण्यात आलेली आहे . या बाबतीत अधिक उत्तेजन देण्याच्या दृष्टीने सध्या अस्तित्वात असलेल्या तरतुदी अधिक शिथिल करण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता .आता वर नमूद केलेले सर्व आदेश रद्द करून शासन असे आदेश देत आहे की, कुटुंब कल्याण कार्यक्रमाखाली राज्य शासकीय कर्मचा-यांना (औद्योगिक व औद्योगिकेतर) पुढील परिच्छेदात नमूद केल्याप्रमाणे विशेष नैमित्तिक रजा देण्यात यावी .

३ . कुटुंब कल्याण कार्यक्रमाखाली जे पुरुष शासकीय कर्मचारी नसवंदी शस्त्रक्रिया करून घेतील त्यांना जास्तीत जास्त सहा कामाच्या दिवसां इतकी विशेष नैमित्तिक रजा देण्यात यावी . जर एखाद्या कर्मचा-यांने, पहिली शस्त्रक्रिया निरुपयोगी ठरल्यास दुस-यांदा नसवंदी शस्त्रक्रिया करून घेतली व त्याने पहिली शस्त्रक्रिया निरुपयोगी ठरल्यामुळे दुसरी शस्त्रक्रिया करावी लागली, असे संबंधीत वैद्यकीय अधिका-याने दिलेले प्रमाणपत्र सादर केल्यास त्याला पुन्हा जास्तीत जास्त ६ दिवसांची नैमित्तिक रजा देण्यात यावी .

(अ) ज्या महिला शासकीय कर्मचारी संतती प्रतिबंधक शस्त्रक्रिया (प्रसुतीनंतर किंवा प्रसुती व्यतिरिक्त इतर वेळी) करून घेतील त्यांना १४ दिवसांपेक्षा अधिक नसेल एवढी विशेष नैमित्तिक रजा देण्यात यावी .

(ब) ज्या महिला शासकीय कर्मचारी गर्भाशयांतर्गत संततीप्रतिबंधक वलय (लूप) बसवून घेतील त्यांना त्या दिवशी विशेष नैमित्तिक रजा देण्यात यावी .

(क) ज्या महिला शासकीय कर्मचारी कायदेशीर गर्भपातानंतर संततीप्रतिबंधक शस्त्रक्रिया करून घेतील त्यांना जास्तीत जास्त १४ दिवसांपेक्षा अधिक नसेल एवढी विशेष नैमित्तिक रजा देण्यात यावी .

४ . (अ) ज्या शासकीय पुरुष कर्मचा-यांच्या पत्नी, पहिली शस्त्रक्रिया निरुपयोगी ठरल्यामुळे कुटुंबकल्याण कार्यक्रमाखाली दुसरी संततीप्रतिबंधक शस्त्रक्रिया (प्रसुतीनंतर किंवा प्रसुती व्यतिरिक्त इतर वेळी) करून घेतील त्यांना त्यांच्या पत्नीची पहिली शस्त्रक्रिया निरुपयोगी ठरल्यामुळे दुसरी शस्त्रक्रिया करावी लागली, असे वैद्यकीय प्रमाणपत्र सादर केल्यास ७ दिवसांची विशेष नैमित्तिक रजा देण्यात यावी . पत्नीची देखभाल करण्यासाठी त्या शासकीय कर्मचा-याची उपस्थिती आवश्यक आहे अशा प्रकारचा उल्लेख प्रमाणपत्रामध्ये असण्याची आवश्यकता नाही .

(परिच्छेद ४ (अ) ला शुध्दीपत्र... वित्त वि.क्र.अरजा २४९८/०१/सेवा ९ दि. २० मार्च १९९८.)

(ब) ज्या शासकीय पुरुष कर्मचा-यांच्या पत्नी कायदेशीर गर्भपातानंतर संतती प्रतिबंधक शस्त्रक्रिया (प्रसुतीनंतर किंवा प्रसुती व्यतिरिक्त इतर वेळी) करून घेतील त्यांच्या पत्नीनी गर्भपातानंतर संततीप्रतिबंधक शस्त्रक्रिया करून घेतल्याचे वैद्यकीय प्रमाणपत्र सादर केल्यास त्यांना ७ दिवसांपर्यंत विशेष नैमित्तिक रजा देण्यात यावी .पत्नीची देखभाल करण्यासाठी त्या शासकीय कर्मचा-याची उपस्थिती आवश्यक आहे अशा प्रकारचा उल्लेख प्रमाणपत्रामध्ये असण्याची आवश्यकता नाही .

५ . निर्बीजीकरण शस्त्रक्रिया केलेल्या कर्मचा-याला शस्त्रक्रियेनंतर गुंतागुंत उद्भवल्यामुळे विहित मर्यादपेक्षा जास्त विशेष नैमित्तिक रजेची आवश्यकता असेल तर, संबंधीत रुग्णालयाच्या प्राधिका-यांचे / प्राधिकृत वैद्यकीय अधिका-यांचे प्रमाणपत्र सादर केल्यास, त्याला किंवा तिला जेवढा काळपर्यंत शस्त्रक्रियेनंतरच्या गुंतागुंतीमुळे रुग्णालयात राहावे लागले असेल तेवढ्या काळासाठी विशेष नैमित्तिक रजा देण्यात यावी . याशिवाय निर्बीजीकरण शस्त्रक्रियेनंतर ज्यांना रुग्णालयात राहावे लागणार नाही परंतु, त्याचवेळी कामावर जाण्यास जे समर्थ नाहीत त्यांना, संबंधीत रुग्णालयातील योग्य असा प्राधिकारी किंवा प्राधिकृत वैद्यकीय अधिकारी यांचे वैद्यकीय प्रमाणपत्र सादर

केल्यास पुरुषाच्या संतती प्रतिबंधक शस्त्रक्रियेसाठी ७ दिवस व महिलांच्या संततीप्रतिबंधक शस्त्रक्रियेसाठी १४ दिवस विशेष नैमित्तिक रजा देण्यात यावी .

६. जे शासकीय कर्मचारी पुनःसंयोजन शस्त्रक्रिया (रो-कॅनलायझेशन) करून घेतिल त्यांना २१ किंवा रुग्णालयात राहण्यासंबंधी प्राधिकृत वैद्यकीय अधिका-याने प्रमाणित केलेला प्रत्यक्ष कालावधी, यापैकी जो कालावधी कमी असेल, तेवढ्या कालावधीएवढी विशेष नैमित्तिक रजा देण्यात यावी . शिवाय शस्त्रक्रिया करून घेण्यासाठी जाण्यायेण्यामध्ये जो प्रत्यक्ष कालावधी लागेल त्यासाठीसुद्धा विशेष नैमित्तिक रजा देण्यात यावी . पुनःसंयोजन शस्त्रक्रियेसाठी देण्यात येणारी विशेष नैमित्तिक रजा (वैद्यकीय खर्चाच्या प्रतिपूर्तीची कोणतीही जबाबदारी न घेता) पुढील अटीच्या आधीन राहिल .

- (१) ती शस्त्रक्रिया पुनःसंयोजन शस्त्रक्रिया करण्याच्या सोयी असलेले रुग्णालय, वैद्यकीय महाविद्यालय किंवा संस्था येथेच केलेली असावी .
- (२) विशेष नैमित्तिक रजेच्या अर्जासोबत ज्या वैद्यकीय अधिका-याने संबंधीत शस्त्रक्रिया केली असेल त्याचे प्रमाणपत्रात नमूद केलेल्या कालावधीसाठी त्या कर्मचा-याने, शस्त्रक्रियेच्या कालामध्ये व शस्त्रक्रियेनंतर बरे होण्यासाठी रुग्णालयात राहणे आवश्यक होते, अशा प्रकारचे वैद्यकीय प्रमाणपत्र जोडणे आवश्यक आहे .

वरील सवलत पुढील शासकीय कर्मचा-यांना अनुज्ञेय असेल .

- (अ) अविवाहित कर्मचारी किंवा
- (ब) ज्यांना दोनपेक्षा कमी मुले आहेत असे कर्मचारी किंवा
- (क) जे पुनःसंयोजन शस्त्रक्रिया महत्वाच्या कारणासाठी करू इच्छितात, असे कर्मचारी उदा . संतती प्रतिबंधक शस्त्रक्रियेनंतर एखाद्या कर्मचा-याची सर्व मुले किंवा मुली मरण पावली असतील .

७ . निर्बीजीकरण व पुनःसंयोजन शस्त्रक्रिया यासाठी मिळणारी विशेष नैमित्तिक रजा नेहमीच्या रजेला मागे जोडून घेता येईल . परंतु ती नैमित्तिक रजा किंवा नेहमीच्या रजेला पुढे जोडून घेता येणार नाही .

८ . या शासन निर्णयाची इंग्रजी प्रत सोबत जोडण्यात आली आहे .
महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व त्यांच्या नांवाने .

व्यं . दे . पानसे,
उप सचिव, वित्त विभाग .

कककककककक

विषय :-एका प्रकारच्या रजेचे दुस-या प्रकारच्या रजेत परिवर्तन करण्याबाबत .

वित्त विभाग ,परिपत्रक क्र . एलव्हीई २४८१/सीआर १३६२/ एसईआर ९ दि . १९ . २ . १९८२ .

शासकीय कर्मचा-याला आधी मंजूर झालेली रजा, ती मंजूर करण्यात आली त्यावेळी त्याला देय व अनुज्ञेय असलेल्या वेगळ्या प्रकारच्या रजेत, त्याच्या विनंतीनुसार, भुतलक्षी प्रभावाने परिवर्तित करण्याचा अधिकार महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ च्या नियम १४ अन्वये सक्षम प्राधिका-याला दिलेला आहे . **सक्षम प्राधिकारी ही विनंती शासकीय कर्मचारी फक्त सेवेमध्ये असतानाच मान्य करू शकतो . नियत वयोमानानुसार किंवा अन्यथा शासकीय कर्मचारी निवृत्त झाल्यावर सक्षम प्राधिकारी अशी विनंती मान्य करू शकत नाही .** ही बाब महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम, १९८१ मधील नियम २२ व ६७ यांतील तरतुदीनुसार असून त्या नियमाप्रमाणे जेव्हा एखाद्या शासकीय

कर्मचा-याची सेवा समाप्त होते, तेव्हा त्याच्या खाती असलेली सर्व प्रकारची रजा व्यपगत होते म्हणून शासन असा खुलासा करित आहे की, संबंधीत शासकीय कर्मचा-याची सेवा समाप्त झाल्यावर, महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील नियम १४ अनुसार सक्षम अधिका-यांनी त्यांना दिलेल्या अधिकारांचा वापर करता कामा नये . कारण तसे करणे नियमबाह्य असून सांविधिक नियमांच्या तरतुदीचे उल्लंघन करणारे आहे .

कककककककक

विषय :- मान्यताप्राप्त संघटनेच्या बैठकीसाठी हजर राहण्यासाठी नैमित्तिक रजा .

सार्वजनिक बांधकाम विभाग,
परिपत्रक क्र. रजा १०८५/१३०४/(९६)/सेवा ३ दिनांक ६ जून, १९८५ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ पोट नियम २९ परिनियम ९ ला अनुसरून शासकीय औद्योगिकेतर कर्मचा-यांना रजा मंजूर करण्याची शक्ती ज्यास प्रदान केलेली आहे, असा कोणताही अधिकारी व ज्याचा निर्णय घेणारा तो एकमेव अधिकारी आहे असा अधिकारी अशा सेवेच्या निकडीच्या अधीन राहून अशा कोणात्याही कर्मचा-याला, मान्यता प्राप्त संघटनेच्या बैठकीला हजर राहण्यासाठी आवश्यक वाटल्यास नैमित्तिक रजा मंजूर करू शकेल .

२. मान्यताप्राप्त संघटनेच्या बैठकीसाठी जर एखाद्या कर्मचा-याने नैमित्तिक रजा मागितली,तर सक्षम अधिका-यांनी जर वर उल्लेखिलेल्या नियमांच्या अधीन राहून योग्यती कार्यवाही परस्पर करावी .

कककककककक

विषय :- शासकीय कर्मचा-यांच्या रजा मंजूरीच्या प्रकरणाबाबत .

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र. अरजा २४८६/प्र.क्र.८७५/ सेवा ९ दि.०१ सप्टेंबर, १९८६ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ च्या परिशिष्ट पाच मधील नमुना १ मध्ये शासकीय कर्मचा-याचा रजेचा अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर रजा मंजूर करणा-या सक्षम प्राधिका-याने कोणत्या बाबी विचारात घ्यावयाच्या असतात ,याची तरतूद संबंधीत नियमांच्या नियम ११ मध्ये केलेली आहे . विहित नमुन्यामध्ये रजेचा अर्ज प्राप्त झाल्यानंतरही त्या अर्जावर, रजा मंजूर करणा-या सक्षम प्राधिका-याकडून योग्य वेळी कार्यवाही केली जात नाही व कर्मचारी रजेचा अर्ज देऊन गैरहजर राहिल्यास त्याच्या विरुद्ध “ विना परवानगी गैरहजर ” राहिल्याबद्दल प्राधिका-याकडून कार्यवाही करण्यात येते, असे लोकआयुक्त व उप लोकआयुक्त यांच्या १९८३ च्या अहवालात नमूद करण्यात आले आहे .रजेच्या अर्जावर वेळीच कार्यवाही न केल्यामुळे संबंधित कर्मचा-यास रजा वेतन मिळण्यासही अडचणी निर्माण होतात .असे घडू नये म्हणून शासन आदेश देत आहे की, विहित नमुन्यात कर्मचा-याचा रजेचा अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर , रजा मंजूर करणा-या सक्षम प्राधिका-याने उपरोक्त नियमावलीच्या तरतुदी लक्षात घेऊन, त्यावर योग्य ती कार्यवाही करून रजा मंजूरीचे/ना मंजूरीचे आदेश, नियम म्हणून , रजा सुरु होण्याआधी काढण्याची कोशिश करावी . मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग / विभाग प्रमुख / कार्यालय प्रमुख यांना विनंती करण्यात येते की,त्यांनी कृपया या परिपत्रकातील तरतुदी त्यांच्या नियंत्रणाखाली असलेल्या रजा मंजूर करणा-या सक्षम प्राधिका-याच्या निदर्शनास आणाव्यात .

कककककककक

विभाग .

विषय :-भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-यांना रजेतील प्रवास सवलत .

सा .प्र .विभाग, परिपत्रक क्र . भाप्रसे २१८७ /४०२९/९ दिनांक ११ जुलै ,१९८८ .

भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-यांना रजेतील प्रवास सवलतीचा लाभ (Leave Travel Concession) दोन कारणाकरिता उपभोगता येतो . (१) स्वग्रामी (Home Town) व (२) भारतात कुठेही जाण्याकरिता (Any where in India) स्वग्रामी जाण्याकरिता रजेतील प्रवास सवलत दोन वर्षातून एकदा व भारतात कोठेही जाण्याकरिता चार वर्षातून एकदा या प्रमाणे उपभोगता येते .

२ . राज्य शासनाच्या कर्मचा-यांना फक्त स्वग्रामी जाण्याकरिता दोन वर्षातून एकदा रजेतील प्रवास सवलत उपभोगता येते . केंद्र शासन व राज्य शासनाच्या स्वग्रामी जाण्यास असलेल्या रजेतील प्रवास सवलतीच्या गट वर्षात फरक आहे . केंद्र शासनाची गट वर्षे सम (Even) सालापासून सुरु होत असून ती १९५६-५७ या गट वर्षापासून सुरु करण्यात आली आहेत, तर राज्य शासनाचे गट वर्ष विषम (odd) सालापासून सुरु होत असून , ती १९६३-६४ या गट वर्षापासून सुरु करण्यात आली आहेत . भारत प्रशासन सेवेतील अधिकारी हे केंद्र शासनाचे कर्मचारी असल्यामुळे त्यांनी वरील स्वग्रामी जाण्यास देय असलेली रजेतील प्रवास सवलत केंद्र शासनाच्या गट वर्षाप्रमाणेच उपभोगावयास पाहिजे .

३ . भारत प्रशासन सेवेतील अधिका-यांनी स्वग्रामी व भारतात कुठेही जाण्याकरिता रजेतील प्रवास सवलतीचा लाभ घेताना वरील दोन्ही सवलती अलग अलग गट वर्षांमध्ये घेणे आवश्यक आहे . उदा . एखाद्या अधिका-याने जर १९८६-८७ या गट वर्षात रजेतील प्रवास सवलत, स्वग्रामी जाण्यास उपभोगली असेल तर त्याला भारतात कुठेही जाण्याची रजेतील प्रवास सवलत, भारतात कुठेही जाण्याचे चार वर्षांचे सध्याचे गट वर्ष १९८६-८९ असे असल्यामुळे १९८८/८९ या गट वर्षाच्या रजेतील प्रवास सवलती उपभोगता येईल .तसेच जर एखाद्या अधिका-याने चार वर्षातून एकदा भारतात कुठेही जाण्याच्या रजेतील प्रवास सवलतीचा लाभ एका गट वर्षात घेतला असेल,तर सदर रजेतील प्रवास सवलत त्यावेळी त्या कर्मचा-यास स्वग्रामी जाण्यास देय असलेल्या रजेतील प्रवास सवलतीसोबत समायोजित (Adjust) करावी लागते .

संबंधित अधिका-यांच्या वावतीत वरीलप्रमाणे व रजेतील प्रवास सवलतीबाबत इतर आणखी आवश्यक असलेली माहिती उपलब्ध झाल्यास, त्या अधिका-याने विनंती केल्यास नंतर चुकीने त्याला रजेतील प्रवास सवलत देय नसताना सुद्धा मंजूर होण्याची शक्यता आहे . तेव्हा अधिका-यांना रजेतील प्रवास सवलत मंजूर करण्यापूर्वी त्यांच्या रजेतील प्रवास सवलतीबाबत शासनाकडे संबंधित अधिका-याने रजेतील प्रवास सवलतीचा लाभ केव्हा घेतला होता, वरील सवलत त्याने राज्य शासनाच्या गट वर्षाप्रमाणे किंवा केंद्र शासनाच्या गट वर्षाप्रमाणे उपभोगली होती इत्यादीची माहिती उपलब्ध असणे आवश्यक आहे . तेव्हा सर्व भारत प्रशासन सेवेतील अधिका-यांना त्यांनी रजेतील प्रवास सवलत उपभोगण्यास परवानगी मिळविण्यास अर्ज करतेवेळी अर्जासोबत या परिपत्रकातील परिशिष्ट ‘ अ ’ येथे असलेल्या विवरणपत्रात नमूद केल्याप्रमाणे माहिती पाठविणे आवश्यक राहिल .

४ . भारत प्रशासन सेवा संवर्गातील अधिका-यांनी यानंतर नियमित रजेच्या कालावधीत रजेतील प्रवास सवलत उपभोगावयाची असेल तर, रजेचा अर्ज व परिशिष्ट “ अ ” येथील विवरणपत्रात आवश्यक असलेली माहिती सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांना पाठवावी .

५ . रजेतील प्रवास सवलत नैमित्तिक रजेच्या कालावधीत उपभोगावयाची असेल तर खाली नमूद केलेल्या पदावरील अधिका-यांनी त्यांच्या पदासमोर नमूद केलेल्या पदावरील अधिका-यांस त्या रजेचा संबंधीत अर्ज व परिशिष्ट “अ ” येथे नमूद केलेल्या विवरणपत्राप्रमाणे माहिती सादर करावी व अर्जाची प्रत व परिशिष्टाची प्रत सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांना पाठविणे आवश्यक राहिल .

विभाग .

पद	प्राधिकारी
(१) अपर मुख्य सचिव, विशेष सचिव, सचिव, अपर सचिव	मुख्य सचिव .
(२) विभागीय आयुक्त . .	महसूल सचिव .
(३) विभागीय अपर आयुक्त . . . (भारत प्रशासन सेवेतील अधिकारी असतील तर) /जिल्हाधिकारी/अपर जिल्हाधिकारी	विभागीय आयुक्त .
(४) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद... .	विभागीय आयुक्त .
(५) सहायक जिल्हाधिकारी / परिविक्षाधीन सहायक जिल्हाधिकारी...	त्या त्या जिल्हाचा संबंधित जिल्हाधिकारी .
(६) मंत्रालयात कार्यरत असलेल्या अपर मुख्य सचिव, विशेष सचिव,अपर सचिव व सचिव सोडून इतर भारत प्रशासन सेवेतील अधिकारी .	ते ज्या विभागाच्या अस्थापनेवर कार्यरत असतील त्या त्या विभागाचे सचिव .
(७) केंद्र शासनाकडे प्रतिनियुक्तीवर असलेल्या भारत प्रशासन सेवेतील अधिकारी सोडून महाराष्ट्र शासनाच्या अधिपत्याखालील असलेल्या महामंडळ तसेच महानगरपालिका व शासनाच्या इतर उपक्रमावर प्रतिनियुक्तीवर असलेल्या अधिका-यांनी... .	त्यांचे महामंडळ / शासनाचे उपक्रम/महानगरपालिका वगैरे ज्या विभागाच्या प्रशासकीय नियंत्रणेत येत येत असतील त्या विभागाचे सचिव .

६. केंद्र शासनाकडे प्रतिनियुक्तीवर असलेल्या भारत प्रशासन सेवेतील अधिका-यांना वरील तरतूद लागू नाही .परंतु त्यांना प्रतिनियुक्तीवरून परत आल्यानंतर रजेतील प्रवास सवलत उपभोगण्याच्या वेळेत परिशिष्ट “ अ ” येथे नमूद केलेल्या विवरणपत्रात माहिती देणे आवश्यक राहिल .

७. रजेच्या कालावधीत सर्व भारत प्रशासन सेवेतील अधिका-यांना रजेतील प्रवास सवलत सामान्य प्रशासन, विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांच्यातर्फे मंजूर करण्यात येईल . तसेच जिल्हा परिषदेच्या मुख्य कार्यकारी अधिका-यांना जरी स्थायी समितीने रजा मंजूर केली असली, तरी सदर रजेच्या कालावधीत रजा प्रवास उपभोगण्याची परवानगी सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय ,मुंबई यांच्यातर्फेच मंजूर करण्यात येईल .

८. रजा प्रवास सवलत मंजूरी आदेशाची एक एक प्रत महालेखापाल १ व २ व अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई ,संबंधित कोषाधिकारी व संबंधित अधिकारी , अधिकारी ज्या ठिकाणी कार्यरत असेल त्या कार्यालयास / विभागास यांना पाठविणे आवश्यक राहिल .

९. भारत प्रशासन सेवेतील अधिका-यांना वर परिच्छेद ५ येथे नमूद केल्याप्रमाणे नैमित्तिक रजा मंजूर करण्याचे अधिकार, ज्या प्राधिका-यांना दिले असतील, त्या प्राधिका-यांनी संबंधित अधिका-यांच्याबाबतीत नैमित्तिक रजेच्या कालावधीत रजेतील प्रवास सवलत उपभोगण्यास परवानगी देणेबाबतचे आदेश निर्गमित करणे आवश्यक राहिल व त्याची एक प्रत प्रत्येकी,महालेखापाल १ व २ , अधिदान व लेखा अधिकारी, संबंधित जिल्हा कोषागार अधिकारी, संबंधित कार्यलय, संबंधित अधिकारी व सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय ,मुंबई यांना पाठविणे आवश्यक राहिल .

विभाग .

१०. सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय मुंबई व ज्या ज्या अधिका-यांना रजेतील प्रवास सवलत मंजूर करण्याचे अधिकार दिले आहेत अशा सर्व अधिका-यांनी संबंधित अधिका-यास रजेतील प्रवास सवलत देय आहे किंवा नाही, हे त्यांनी रजेतील प्रवास सवलत मिळणावावत केलेल्या अर्जासोबत जोडलेल्या विवरणपत्रातील माहिती व त्यांनी त्यापूर्वी उपभोगलेल्या रजेतील प्रवास सवलती संबंधीत कार्यालयात उपलब्ध असलेली माहिती तपासून पाहिल्यानंतरच रजेतील प्रवास मंजूर करण्यास परवानगी द्यावी. परिशिष्ट “ अ ” येथे नमूद केलेल्या विवरणपत्रात माहिती दिल्याशिवाय परवानगी देऊ नये. तसेच महालेखापाल १ व २ तसेच अधिदान व लेखा अधिकारी यांनी सुध्दा त्यांच्या त्यांच्या कार्यालयात उपलब्ध असलेल्या माहितीवरून संबंधीत अधिका-यास रजेतील प्रवास सवलत देय आहे किंवा नाही हे पडताळून पाहावे व देय नसल्यास त्वरीत शासनाच्या निदर्शनास आणून द्यावे.

११. सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय, मुंबई, महालेखापाल १ व २, अधिदान व लेखा अधिकारी मुंबई व ज्या ज्या अधिका-यांना रजेतील प्रवास सवलत मंजूर करण्याचे अधिकार दिले आहेत. अशा सर्वांनी संबंधित अधिका-यांच्या बाबतीत रजेतील प्रवास सवलतीचा तपशील (Record) ठेवावा व शासनाने तसा तपशील सादर करण्यास सांगितल्यास तो त्वरीत शासनाला सादर करावा.

१२. रजेतील प्रवास सवलती संबंधीत असलेल्या नियमांची माहिती व ठळक वैशिष्ट्ये संक्षिप्त स्वरूपात परिशिष्ट “ ब ” येथे दिली आहेत.

१३. हे परिपत्रक वित्त विभागाच्या सहमतीने व त्या विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र. ४६२/८८/सेवा ५ दिनांक १७ जून १९८८ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे.

सतिश त्रिपाठी,
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन.

(टीप : याच संदर्भात शासनाचे दिनांक ३० जानेवारी १९९३ चे परिपत्रक पहावे.)

परिशिष्ट “ अ ”

रजेतील प्रवास सवलत उपभोगण्याची परवानगी मिळण्याबाबतचा अर्ज

१.	अधिका-याचे नांव	:
२.	पदनाम	:
३.	वरील पद ज्या ठिकाणी धारण करित असतील	:
	त्या कार्यालयाचे नाव	:
४.	सेवेत रूजू होण्याचा दिनांक	:
५.	सध्याचे वेतन	:
६.	घोषित केलेल्या स्वग्रामाचे नाव	:
७.	सेवापुस्तकातील नोंदीप्रमाणे /अधिका-याने घोषित	:
	केल्याप्रमाणे स्वग्राम कायम आहे का?	:
८.	रजेतील प्रवास सवलत स्वग्रामी जाण्यास उपभोगावयाची	:
	आहे की भारता कुठेही जाण्याकरता . .त्या ठिकाणचे नाव .	:
९.	वरील रजेतील प्रवास सवलत कोणत्या गट वर्षाकरिता	:

- उपभोगावयाची आहे ते गट वर्ष तसेच मुदतवाढ व सवलत उपभोगण्यात येत आहे का ?
- १० . स्वग्रामी जाण्यास व भारतात कुठेही जाण्यास याआधी :
उपभोगलेल्या रजेतील प्रवास सवलतीचे गट वर्ष .तसेच मुदतवाढीत सवलत उपभोगण्यात आली होती का?
वर अनुक्रमांक ८ मध्ये नमूद केलेली सवलत अनु . ९मध्ये :
नमूद केलेल्या गट वर्षाकरिता कुटुंबातील व्यक्तीने या पूर्वी उपभोगलेली आहे का? असल्यास त्यांची नावे व वय, नाते व रजा प्रवास सवलतीचा कालावधी :
दिनांक ..... ते दिनांक.....
- ११ . वरील सवलत आता कुटुंबातील कोणकोणत्या व्यक्तींना :
उपभोगावयाची आहे . त्यांची नावे, नाते व वय .
- १३ . रजेचे स्वरूप व कालावधी :
- १४ . प्रवासाकरिता अनुज्ञेय वर्ग :
- १५ . नजिकच्या मार्गाने प्रवास खर्चाचे देयक सादर करण्यात येणार आहे का?

(टीप :- दि . ३० .०१ .१९९३ चे आदेश पहाणे)

वक्वक्वक्वक्व

**विषय :-तिस-यावेळी क्षयरोग/कुष्ठरोग/कर्करोग/
पक्षाघात रजा मंजूर करण्यासंबंधी .**

सा .आ .विभाग, परिपत्रक क्र . टीवीसी १०८८/३८२७/आरोग्य- ९ दिनांक १९ .९ .१९८८ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा(रजा) नियम, १९८१ च्या परिशिष्ट ३ च्या नियम ८(४) नुसार, त्याचप्रमाणे क्षयरोग विषयक सवलतीच्या नियम १४(२) खालील टीप-१ नुसार शासकीय कर्मचा-यास तिस-या वेळी क्षयरोग/कर्करोग /पक्षाघात रजा मंजूर करण्याची प्रकरणे शासनाकडे सादर करावयाची असतात . त्यात अनुसरून शासकीय कर्मचा-यांची उपरोक्त रजा मंजूरीसंबंधी प्रकरणे प्रशासकीय विभागामार्फत सार्वजनिक आरोग्य विभाग व वित्त विभागास मान्यतेसाठी सादर केली जातात .

२ . उपरोक्त नियमामधील शासन या शब्दाचा अर्थ प्रशासकीय विभाग असा होतो . तसेच सदर नियमानुसार वित्त विभागाने कुणालाही कोणतेही प्राधिकार दिलेले नसल्यामुळे उपरोक्त रजा तिस-या वेळी मंजूर करण्याची प्रकरणे वित्त विभागास सादर करणे आवश्यक आहे .अशी प्रकरणे सार्वजनिक आरोग्य विभागास सादर करण्याची आवश्यकता नाही . सर्व मंत्रालयीन विभागांनी याची कृपया नोंद घ्यावी .

३ . हे परिपत्रक वित्त विभागाच्या संमतीने त्यांच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक ५४६/८८/सेवा ९ दिनांक २४ .०५ .१९८८ नुसार निर्गमित करण्यात येत आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वा .स .फाटक,
सहाय्यक सचिव .

विवाम .

वक्वक्वक्वक्व

विषय : महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ नियम शिथिल करून दीर्घकालीन असाधारण रजा मंजूर करण्याबाबत .

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र . अरजा २४८८/१०६१/सेवा ९ दि . ७ जानेवारी, १९८९ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा)नियम १९८१ मधील १६ व नियम ६३(२) शिथिल करून कायम शासकीय कर्मचा-यांचा ५ वर्षांवरील व अस्थायी शासकीय कर्मचा-यांचा ३ महिन्यांवरील गैरहजेरीचा कालावधी असाधारण रजा देऊन नियमित करण्याबाबतची अनेक प्रकरणे विविध प्रशासकीय विभागांकडून वित्त विभागाच्या मंजूरीसाठी पाठविण्यात येतात . यांतील काही रजा प्रकरणे वैद्यकीय कारणास्तव असतात तर काही प्रकारांमध्ये कर्मचारी अनधिकृतपणे गैरहजर असतो आणि कामावर हजर करून घेतल्यानंतर त्याच्या गैरहजेरीचा कालावधी नियमित करावयाचा असतो . अशा प्रकरणांमध्ये असे आढळून आले आहे की, काही ठिकाणी मंजूर झालेल्या रजा समाप्तीनंतर कर्मचारी कामावर हजर होत नाही व खाजगी वैद्यकीय व्यावसायिकाचे वैद्यकीय प्रमाणपत्र पाठवून तो सारखी रजा वाढ घेत राहतो . तर काही प्रकरणांमध्ये कर्मचारी व-याच महिन्यांच्या/वर्षांच्या गैरहजेरीनंतर खाजगी वैद्यकीय व्यावसायिकाचे पात्रता प्रमाणपत्र घेऊन कामावर हजर होतो . मध्यंतरीच्या गैरहजर कालावधीमध्ये त्याने आपल्या गैरहजेरीबाबत कोणतेही रजेचे अथवा रजावाढीचे अर्ज दिलेले नसतात . तसेच असे ही आढळून आले आहे की, कर्मचा-यांच्या मंजूर रजा समाप्तीनंतरच्या अनधिकृत गैरहजेरीबाबत संबंधित कार्यालयाने कोणतीच कार्यवाही केलेली नसते . थोडक्यात म्हणजे स्थायी/अस्थायी कर्मचा-याला दीर्घकाळपर्यंत अनधिकृतरीत्या गैरहजर राहू देण्यात येते . कार्यालयीन स्तरावर त्याच्या विरुद्ध कोणत्याही प्रकारची कार्यवाही केली जात नाही . परिणामतः खाजगी वैद्यकीय व्यवसायिकाचे प्रमाणपत्र सादर केले की, त्या प्रमाणपत्राच्या आधारे कोणत्याही प्रकारची अनधिकृत गैरहजेरी ही रजा म्हणून नंतर नियमित होते . असा समज कर्मचा-यांमध्ये पसरतो आणि ते दीर्घकालीन रजा घेण्यास प्रवृत्त होतात . कर्मचा-यांच्या या प्रवृत्तीला आळा घालण्याची नितांत आवश्यकता आहे .

२ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ च्या (परिशिष्ट एक) नियम २७ अन्वये अराजपत्रित शासकीय कर्मचा-याला विशेष विकलांगता आणि अध्ययन रजा वगळता इतर सर्व प्रकारच्या रजा मंजूर करण्याचे अधिकार नियुक्ती करण्यास सक्षम असणा-या प्राधिका-यांना देण्यात आले आहेत . तसेच नियम २९ अन्वये राजपत्रित अधिका-यांना १२० दिवसांपर्यंत रजा देण्याबाबतचे अधिकार विभाग प्रमुख/प्रादेशिक विभाग प्रमुख यांना देण्यात आले आहेत . मंजूर करण्यात आलेल्या रजा समाप्तीनंतर संबंधित कर्मचा-याने/अधिका-याने खाजगी वैद्यकीय व्यावसायिकाच्या वैद्यकीय प्रमाणपत्राच्या आधारे रजा-वाढ मागणी केल्यास अशी रजा-वाढ देण्यापूर्वी आवश्यक वाटल्यास वरील नियमावलीतील नियम ४० व नियम ४१ अन्वये संबंधित कर्मचा-यांस/अधिका-यांस वैद्यकीय मंडळापुढे उभे करण्याच्या तरतुदी अंतर्भूत करण्यात आल्या आहेत . त्याचप्रमाणे रजा समाप्तीनंतर अनधिकृत रित्या गैरहजर रहाणा-या कर्मचा-यांविरुद्ध शिस्तभंगाची कार्यवाही करण्याची तरतूद नियम ४८ (२) मध्ये आहे .

३ . सर्व विभाग प्रमुख/कार्यालय प्रमुख/प्रादेशिक कार्यालय प्रमुख/मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग यांच्या निदर्शनास आणण्यात येते की, अनधिकृतरीत्या अथवा वैद्यकीय कारणास्तव दीर्घ कालपर्यंत गैरहजर राहणा-या कर्मचा-यांवर त्यांनी वेळीच नियम ४८ खाली शिस्तभंगाची किंवा यथास्थिती वैद्यकीय मंडळासमोर पाठविण्याची कार्यवाही करावी व त्यानंतरच गैरहजेरीचा कालावधी नियमित करण्यासाठी प्रकरणे वित्त विभागाकडे पाठवावीत . विभाग प्रमुख/कार्यालय प्रमुख यांनी यापुढे वरील आदेश कसेशीने पाळावेत . तसेच हे आदेश कर्मचा-यांच्या निदर्शनास आणावेत व त्यांच्या कार्यालयांतून अशी प्रकरणे असल्यास, त्यांचा शोध घेऊन त्वरीत कार्यवाही करावी .

कककककककक

विभाग .

विषय :-राज्य शासकीय कर्मचा-यांच्या राष्ट्रीय किंवा आंतरराष्ट्रीय खेळ स्पर्धामधील सहभागामुळे होणा-या अनुपस्थितीचा कालावधी नियमित करण्याबाबत .

वित्त विभाग, निर्णय क्र.एलव्हीई १४८५/प्र.क्र.८३३ अ/सेवा ९,दि. ११ मे १९८९.

- पहा:-**
- (१) वित्त विभाग निर्णय क्र.एलव्हीई १४६०/३९६३/१० दि.२१ डिसेंबर,१९६०.
  - (२) वित्त विभाग, निर्णय क्र.एलव्हीई १४५७/एस- ५ दि.१५ मे, १९५७.
  - (३) वित्त विभाग,निर्णय क्र.एलव्हीई १४६३/२४८१/१० दि.१५ एप्रिल,१९६३.
  - (४) वित्त विभाग,निर्णय क्र.एलव्हीई ७५१/७५ दि.१० नोव्हेंबर,१९७५.
  - (५) वित्त विभाग,क्र.एलव्हीई १४७९/सीआर ३३६/एसईआर ९ दि. ४.१०.१९७९.

वरील शासन निर्णयान्वये राज्य शासकीय कर्मचा-यांना , (अ) राष्ट्रीय किंवा आंतरराष्ट्रीय स्तरावर होणा-या विविध प्रकारच्या खेळ स्पर्धामध्ये भाग घेण्यासाठी (ब) राष्ट्रीय किंवा आंतरराष्ट्रीय स्तरावर खेळ स्पर्धामध्ये भाग घेणा-या संघाचे कोचिंग, व्यवस्थापन करण्यासाठी निवड झाल्यास , (क) राजकुमारी अमृत कौर कोचिंग योजना, अखिल भारतीय कोचिंग आणि प्रशिक्षण योजना ,त्याचप्रमाणे नेशनल इन्स्टीट्यूट ऑफ स्पोर्ट्स, पतियाळा येथे कोचिंग किंवा ट्रेनिंग घेण्यासाठी निवड झाल्यास किंवा त्याला पुरस्कृत करण्यात आल्यास, (ड) अखिल भारतीय खेळ परिषद, शिक्षण व युवक सेवा मंत्रालय, यांनी मान्यता दिलेल्या राष्ट्रीय महासंघ/खेळ मंडळ, यांनी आयोजित केलेल्या खेळांच्या कोचिंग कॅम्पमध्ये भाग घेण्यासाठी शासकीय कर्मचा-यांची निवड झाल्यास त्याच प्रमाणे महाराष्ट्र राज्य खेळ परिषद किंवा अखिल भारतीय खेळ परिषद यांनी मान्यता दिलेल्या खेळ स्पर्धामध्ये भाग घेण्यासाठी निवड झाल्यास (ई) गिर्यारोहण मोहिमेमध्ये भाग घेण्यासाठी निवड झाल्यास, एका कॅलेंडर वर्षामध्ये जास्तीत जास्त ३० दिवस विशेष नैमित्तिक रजा मंजूर करण्याबाबतचे आदेश निर्गमित करण्यात आले आहेत.राज्य शासनातर्फे राष्ट्रीय आणि आंतरराष्ट्रीय खेळ स्पर्धामध्ये भाग घेऊन विशेष प्राविण्य मिळविणा-या शासकीय कर्मचा-यांना आर्थिक लाभ देण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता. शासनाने आता असे ठरविले आहे की, राष्ट्रीय/ आंतरराष्ट्रीय महत्व असलेल्या खेळ स्पर्धामध्ये भाग घेण्यासाठी निवड झालेल्या राज्य शासकीय कर्मचा-यांना खालील सवलती व आर्थिक प्रोत्साहने देण्यात यावीत . :-

(एक) राष्ट्रीय/आंतरराष्ट्रीय महत्व असलेल्या खेळ स्पर्धामध्ये भाग घेण्यासाठी, राज्य शासकीय कर्मचा-यांची निवड झाल्यास, खेळ स्पर्धामध्ये भाग घेण्यास लागलेला प्रत्यक्ष दिवसांचा कालावधी व अशा स्पर्धामध्ये भाग घेण्यासाठी केलेला जाण्या-येण्याच्या प्रवासाचा कालावधी “ कर्तव्यार्थ ” म्हणून समजण्यात येईल.त्याचप्रमाणे वरील खेळ स्पर्धांच्या संदर्भात खेळ स्पर्धेपूर्वी जर प्रशिक्षण शिबीर आयोजित करण्यात आले असेल आणि संबंधीत शासकीय कर्मचा-याला अशा प्रशिक्षण शिबीरास हजर रहाणे आवश्यक असेल तर, असा कालावधीसुद्धा ‘ कर्तव्यार्थ ’ म्हणून मानण्यात येईल. **परिणामतः याबाबतीत सध्या अस्तित्वात असलेल्या विशेष नैमित्तिक रजा मंजूर करण्याच्या तरतुदी रद्द करण्यात येत आहेत .**

(दोन) वर (क),(ड) व (ई) येथे नमूद केलेल्या बाबींसाठी अनुक्रमांक (३) (४) व (५) येथे उल्लेखित केलेल्या शासन निर्णयातील तरतुदीनुसार अनुज्ञेय असलेल्या ३० दिवसांपेक्षा अधिक नाही अशा नैमित्तिक रजेच्या कालावधीमध्ये राष्ट्रीय/ आंतरराष्ट्रीय स्पर्धेशी संबंधीत असलेल्या कोचिंग किंवा प्रशिक्षणापूर्वी होणा-या निवडपूर्व चाचण्या (**Pre-selection Trials/Camps**) यासाठी व्यतित केलेल्या कालावधीचाही समावेश असेल .

(तीन) भारतामध्ये होणा-या राष्ट्रीय/ आंतरराष्ट्रीय महत्वाच्या खेळ स्पर्धामध्ये भाग घेण्यास निवड झालेल्या राज्य शासकीय कर्मचा-यांना, रेल्वेच्या प्रथम श्रेणीने प्रवास करण्याची परवानगी असेल. तसेच भारताबाहेर होणा-या आंतरराष्ट्रीय महत्व असलेल्या खेळ स्पर्धेच्या बाबतीत त्यांना विमानाच्या इकॉनॉमी वर्गाने प्रवास करण्याची परवानगी असेल .

(चार) (एक) राष्ट्रीय खेळांमध्ये अति प्राविण्य मिळाल्याबद्दल द्यावयाच्या वेतन वाढीची संख्या एक असेल. आंतरराष्ट्रीय खेळांमध्ये अतिप्राविण्य मिळाल्याबद्दल द्यावयाच्या वेतनवाढीची संख्या दोन असेल .

(दोन) अशा प्रकारे देण्यात येणा-या वेतनवाढीची एकूण संख्या शासकीय कर्मचा-याच्या संपूर्ण सेवेमध्ये ५ पेक्षा अधिक असता कामा नये .

(तीन) अशा प्रकारे दिलेल्या वेतनवाढी संबंधीत शासकीय कर्मचारी सेवानिवृत्त होईपर्यंत त्याच दराने दिल्या जातील आणि त्या सेवानिवृत्तीच्या लाभाकरिता विचारात घेण्यात येतील .पदोन्नती नंतर होणा-या वेतन निश्चितीसाठी या वेतनवाढी विचारात घेता येणार नाहीत . कर्मचारी वेतनश्रेणीच्या अंतिम टप्प्याला पोचला तरीही सदरील वेतनवाढी चालू राहतील .

२ . आपल्या प्रशासकीय नियंत्रणाखाली असलेल्या शासकीय कर्मचा-यांना या शासन निर्णयाच्या आधारे, खेळामध्ये सहभागी होण्यासाठीची गैरहजेरी नियमित करण्याचे अधिकार, विभाग प्रमुखांना देण्यात येत आहेत . राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय खेळांमध्ये अति प्राविण्य मिळविणा-या कर्मचा-यांना घावयाच्या वेतनवाढी, ज्या महिन्यामध्ये संबंधीत कर्मचारी स्पर्धेमध्ये प्राविण्य मिळविल त्या महिन्यापासून देण्यात याव्यात . सदर वेतनवाढी देण्याचे प्रस्ताव प्रशासकीय विभागांनी वित्त विभागाशी विचारविनिमय करून निकाली काढावेत .

३ . वरील आदेश दिनांक १ जानेवारी १९८९ पासून अमलात येतील .
महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

सुधीर स .जाधव,
शासनाचे अवर सचिव .

(टीप: दिनांक ३० जुलै १९९२चा शासन निर्णय पहाणे)

कककककककक

विषय :-असाधारण रजेवर असताना स्वेच्छा सेवानिवृत्ती .

वित्त विभाग , परिपत्रक क्र .सेनिवे १०८९ /११०/ सेवा ४ , दि . १० एप्रिल, १९९० .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील नियम ६६ खालील टीपेनुसार निवृत्तीपूर्व रजा म्हणून मंजूर केलेल्या रजेमध्ये असाधारण रजेचा समावेश होत नाही . असे असले तरी असाधारण रजेवर असलेल्या शासकीय कर्मचा-याने रजेवर असतानाच स्वेच्छा सेवानिवृत्तीची नोटीस दिली व नोटीशीच्या आधारे त्याची असाधारण रजा संपल्यानंतर त्याच्या स्वेच्छा सेवानिवृत्तीस परवानगी देण्यात आली अशी काही प्रकरणे शासनाच्या निदर्शनास आली आहेत . अशा प्रकरणी ही असाधारण रजा निवृत्तीपूर्व रजा होत असल्यामुळे कार्यालय प्रमुखाने मंजूर केलेल्या असाधारण रजेस महालेखापालांनी हरकत घेतल्याचे व त्यामुळे निवृत्त कर्मचा-यास निवृत्तीवेतन विषयक फायदे मिळण्यास विलंब लागल्याचेही शासनाच्या निदर्शनास आले आहे .

२ . वर नमूद केल्याप्रमाणे महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील नियम ६६ खालील टीपेच्या तरतुदीनुसार निवृत्तीपूर्व रजा म्हणून मंजूर केलेल्या रजेमध्ये असाधारण रजेचा समावेश होत नाही . परंतू असाधारण रजेवर असलेल्या शासकीय कर्मचा-याने रजेवर असतानाच स्वेच्छा सेवानिवृत्तीसाठी अर्ज केल्यास व असाधारण रजा संपल्यानंतर तो स्वेच्छा सेवानिवृत्त झाल्यास त्याला देण्यात आलेली असाधारण रजा ही आपोआप निवृत्तीपूर्व रजा होते .उपरोक्त नियम ६६ खालील टीपेप्रमाणे शासकीय कर्मचा-यास निवृत्तीच्या लागतपूर्वी असाधारण रजा अनुज्ञेय नसल्यामुळे कार्यालय प्रमुख आपल्या अधिकारात ती मंजूर करू शकत नाहीत . म्हणून असा खुलासा करण्यात येतो की, अशा प्रकरणी शासकीय कर्मचा-याला देण्यात आलेल्या असाधारण रजेस कार्यालय प्रमुखाने प्रथम शासनाची मंजूरी घेऊन ती असाधारण रजा नियमित करून घ्यावी व नंतरच त्या आधारे अशा शासकीय कर्मचा-याचे निवृत्तीवेतनाचे कागदपत्र तयार करून महालेखापाल, मुंबई/ नागपूर यांचेकडे पाठवावीत .

(टीप :-या संदर्भात दिनांक २३ .८ .२००५ चा शासन निर्णय कृपया पहावा .)

विषय .

ककककककक

विषय :- अर्जित रजा परिगणना करण्याच्या पध्दतीत सुधारणा

वित्त विभाग, निर्णय क्र. अरजा २४८८/३९५/ सेवा- ९, दि. ९ नोव्हेंबर, १९९०.

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ च्या नियम ५० (१)(अ) अनुसार सध्या दीर्घसुटी विभागा व्यतिरिक्त अन्य विभागामध्ये सेवेत असलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या बाबतीत त्याने कर्तव्यार्थ व्यतित केलेल्या कालवधीच्या १/११ या दराने अर्जित रजा त्याच्या खाती जमा केली जाते. तसेच त्यामधील नियम ६० (१)(ए) अनुसार त्याने केलेल्या सेवेच्या प्रत्येक पूर्ण वर्षासाठी २० दिवस याप्रमाणे अर्धवेतनी रजा त्यांचे खाती जमा केली जाते. अर्जित व अर्धवेतनी रजेची याप्रमाणे परिगणना करण्याच्या सध्याच्या पध्दतीत केंद्र शासनाप्रमाणे बदल करून ती सुलभ करण्याचा प्रश्न काही काळ शासनाच्या विचाराधीन होता. शासन आता असा आदेश देत आहे की, दीर्घसुटी विभागा व्यतिरिक्त अन्य विभागामध्ये सेवेत असलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या बाबतीत त्यांच्या अर्जित व अर्धवेतनी रजा खाती यापुढे खाली निर्देशिल्याप्रमाणे रजा जमा करण्यात यावी :-

(अ) अर्जित रजा

शासकीय कर्मचा-यांच्या अर्जित रजा खाती प्रत्येक कॅलेंडर वर्षाच्या जानेवारी आणि जुलै महिन्याच्या पहिल्या दिवशी प्रत्येकी १५ दिवस अशी २ हप्त्यांमध्ये अर्जित रजा आगाऊ जमा करण्यात यावी. असे करताना शासकीय कर्मचा-यांच्या अर्जित रजा खाती मागील अर्ध्या वर्षाच्या अखेरीस जमा असलेली अर्जित रजा, पुढील अर्ध्या वर्षामध्ये जमा करण्यात यावी. अशा रीतीने जमा केलेली मागील अर्जित रजा व पुढील अर्ध्या वर्षाकरिता आगाऊ जमा करण्यात यावयाची अर्जित रजा दोन्ही मिळून २४० दिवस ह्या कमाल मर्यादेबाहेर जाऊ नये.

ज्या शासकीय कर्मचा-याची नेमणूक अर्ध्या कॅलेंडर वर्षाच्या मध्येच झाली असेल त्याचे बाबतीत त्याची नेमणूक ज्या अर्ध्या कॅलेंडर वर्षात झाली असेल त्या अर्ध्या वर्षामध्ये तो पुढे जेवढी सेवा करण्याची शक्यता आहे अशा प्रत्येक पूर्ण कॅलेंडर महिन्याच्या सेवेसाठी अडीच दिवस या दराने त्याचे खाती अर्जित रजा जमा करावी. उदाहरणार्थ, एखाद्या शासकीय कर्मचा-याची नेमणूक १२ मार्च रोजी झालेली असेल, तर त्या अर्ध्या वर्षात त्याची सेवा पूर्ण ३ महिने इतकी होईल आणि म्हणून त्याला मिळणारी अर्जित रजा $३ \times ५/२ = ७ \frac{१}{२}$ म्हणजेच पूर्णांकात ८ दिवस इतकी होईल. जर त्याची नेमणूक २० एप्रिल रोजी झालेली असेल तर त्या अर्ध्या वर्षातील त्याच्या सेवेच्या पूर्ण महिन्यांची संख्या २ असेल आणि त्याच्या अर्जित रजा खाती $२ \times ५/२ = ५$ दिवस इतकी अर्जित रजा जमा होईल.

सध्या सेवेत असलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या बाबतीत दिनांक ३१ डिसेंबर १९९० रोजी त्याच्या खाती शिल्लक असलेली अर्जित रजा जी १ जानेवारी १९९१ पासून सुरु होणा-या अर्धवर्षासाठी उघडण्यात यावयाच्या त्याच्या अर्जित रजेच्या नवीन खात्यामध्ये, त्या अर्धवर्षासाठी जमा करावयाच्या आगाऊ अर्जित रजेबरोबर जमा करण्यात यावी. असे करताना अर्जित रजेचे दिवस अपूर्णाकांत येत असल्यास ते दिवस नजीकच्या दिवसाशी पूर्णांकित करण्यात यावेत.

अशा त-हेने आगाऊ जमा करण्यात येणारी अर्जित रजा महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ च्या नियम ७३ अन्वये अर्जित रजेचे प्रत्यार्पण (Surrender of Earned Leave) करण्यासाठी जमेल धरता येईल.

एखाद्या शासकीय कर्मचा-याने कॅलेंडर अर्धवर्षाच्या शेवटी सुरु होणारी परंतु पुढील कॅलेंडर अर्धवर्षामध्ये संपेल अशी अर्जित रजा घेतली तर तिचा हिशेब कसा करण्यात यावा हे दर्शविणारी उदाहरणे यासोबतच्या जोडपत्रामध्ये दर्शविण्यात आली आहेत.

(ब) अर्धवेतनी रजा

शासकीय कर्मचा-यांच्या अर्धवेतनी रजा खाती प्रत्येक कॅलेंडर वर्षाच्या जानेवारी आणि जुलै महिन्याच्या पहिल्या दिवशी प्रत्येकी १० दिवस अशी २ हप्त्यांमध्ये अर्धवेतनी रजा आगाऊ जमा करण्यात यावी. असे करताना दिनांक ३१ डिसेंबर १९९० पर्यंत सेवेचे वर्ष पूर्ण करणा-या कर्मचा-यांचे बाबतीत पूर्वीच्या नियमानुसार देय झालेल्या २० दिवसांच्या अर्धवेतनी रजेबरोबर दिनांक १ जानेवारी १९९१ रोजी आगाऊ जमा करावयाची अर्धवेतनी रजा देय होईल.

ज्या कर्मचा-याच्या सेवेचे वर्ष दिनांक १ जानेवारी १९९० ते दिनांक ३१ डिसेंबर १९९० या कालावधीत पूर्ण होत असेल त्या कर्मचा-यांच्या बाबतीत दिनांक ३१ डिसेंबर १९९० पर्यंत त्या कर्मचा-याने पूर्ण वर्षाच्या खंडित कालावधीसाठी केलेल्या सेवेच्या (broken period of completed year of service) प्रत्येक पूर्ण कॅलेंडर महिन्याला ५/३ या दराने अर्ध वेतनी रजा त्याच्या अर्धवेतनी रजा खाती जमा करण्यात यावी . असे करताना कर्मचा-याच्या सेवेचे पूर्ण वर्ष महिन्याच्या १५ किंवा त्या अगोदरच्या तारखेस होत असल्यास त्याच्या अर्धवेतनी रजेची परिगणना करण्यासाठी तो महिना पूर्ण धरण्यात यावा . उदाहरणार्थ एखाद्या शासकीय कर्मचा-याच्या सेवेचे पूर्ण वर्ष दिनांक ११ मे १९९० रोजी होत असेल तर त्याच्या अर्धवेतनी रजेची परिगणना मे १९९० ते डिसेंबर १९९० या कालावधीसाठी करण्यात यावी . म्हणजेच त्याची अर्धवेतनी रजा $५/३ \times ८ = ४०/३ = १३/१/३$ म्हणजेच १३ दिवस इतकी होईल .

सध्या सेवेत असलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या बाबतीत त्याच्या खाती १ जानेवारी १९९१ रोजी खालीलप्रमाणे अर्धवेतनी रजा जमा करावी .

(१) १ जानेवारी १९९० ते ३१ डिसेंबर १९९० या कालावधीत त्याने पूर्ण केलेल्या वर्षाच्या शेवटी त्यांच्या खाती शिल्लक असलेली अर्धवेतनी रजा,

(२) वरील परिच्छेद १ (ब) प्रमाणे त्याच्या खाती जमा करण्यात यावयाची खंडित कालावधीची अर्धवेतनी रजा अधिक,

(३) १ जानेवारी १९९१ पासून सुरू होणा-या अर्धवर्षासाठी उघडण्यात यावयाच्या त्यांच्या अर्ध वेतनी रजेच्या नवीन खात्यामध्ये त्या अर्धवर्षासाठी जमा करावयाची आगाऊ अर्धवेतनी रजा .

असे करताना अर्धवेतनी रजेचे दिवस अपूर्णाकात येत असल्यास ते दिवस नजिकच्या दिवसाशी पूर्णांकित करण्यात यावेत .

२ . एखाद्या शासकीय कर्मचारी कॅलेंडर अर्धवर्षाच्या शेवटच्या दिवशी रजेवर असेल तर तो कर्मचारी रजा संपल्यानंतर कामावर परत रुजू होण्याची वाजवी शक्यता आहे अशी रजा मंजूर करणा-या सक्षम प्राधिका-याची खात्री पटली असेल तरच पुढील कॅलेंडर अर्धवर्षामध्ये अर्जित व अर्धवेतनी रजा आगाऊ जमा करण्यात यावी .

३ . वरील आदेश दि . १ जानेवारी १९९१ पासून अंमलात येतील . या आदेशाप्रमाणे रजेचा हिशेब तयार करण्यासाठी सर्व शासकीय कर्मचा-यांचे दि ३१ डिसेंबर १९९० पर्यंतचे हिशेब प्रचलित पध्दतीनुसार जानेवारी १९९१ मध्ये पूर्ण करण्यात यावेत .

४ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील तरतुदीमध्ये सुधारणा करण्याविषयीची अधिसूचना (मराठी व इंग्रजी) सोबत जोडली आहे .

(टिप:- अर्जित रजा साठविणे कमाल मर्यादा आता ३०० दिवस . अर्जित रजेचे प्रत्यार्पण बंद)

जोडपत्र

उदाहरण क्र .१ . शासकीय कर्मचा-याच्या अर्जित रजा खाती २३६ दिवस अर्जित रजा शिल्लक आहे व त्याने दिनांक २४ डिसेंबर पासून पंचवीस दिवसांची अर्जित रजा घेतली . त्याच्या अर्जित रजा खाती पुढीलप्रमाणे जमा/वजावट होईल .

(अ)	दिनांक २३ डिसेंबर रोजी शासकीय कर्मचा-याच्या खाती शिल्लक अर्जित रजा .	२३६	दिवस
(ब)	वजा दिनांक २४ डिसेंबर ते दि . ३१ डिसेंबर पर्यंत घेतलेली आठ दिवस अर्जित रजा .	(-)	८ दिवस
	३१ डिसेंबर रोजी शिल्लक अर्जित रजा .		२२८ दिवस
(क)	अधिक १ जानेवारी रोजी आगाऊ जमा करावयाची १५ दिवस अर्जित रजा .	(+)	१५ दिवस

एकूण..... २४३ दिवस .

परंतु नियम ५० (१) (ब) मधील तरतुदीनुसार २४० दिवसांची मर्यादित .

(ड) वजा दि. १ जानेवारी ते १७ जानेवारी पर्यंत घेतलेली
सतरा दिवस अर्जित रजा (-) १७ दिवस .

शिल्लक २२३ दिवस .

उदाहरण क्र.२ . शासकीय कर्मचा-यांच्या अर्जित रजा खाती २४० दिवस अर्जित रजा शिल्लक आहे व त्याने ३० जूनपासून एकोणतीस दिवसांची अर्जित रजा घेतली, त्याच्या अर्जित रजा खाती खालीलप्रमाणे जमा /वजावट होईल .

(अ) दिनांक २९जून रोजी शासकीय कर्मचा-यांच्या २४० दिवस
खाती शिल्लक अर्जित रजा .

(ब) वजा ३० जून रोजी घेतलेली रजा... (-) १ दिवस

(क) अधिक १ जुलै रोजी आगाऊ जमा
करावयाची पंधरा दिवस अर्जित रजा (+) १५ दिवस
एकूण २५४ दिवस .

परंतु नियम ५०(१) (बी) मधील तरतुदीनुसार २४० दिवसांची मर्यादा .

(ड) वजा १ जुलै ते २८ जुलैपर्यंत घेतलेली
अड्डावीस दिवस अर्जित रजा . (-) २८ दिवस .
शिल्लक २१२ दिवस .

वववववववववव

विषय :: अर्जित रजा परिगणना करण्याच्या पध्दतीत सुधारणा

वित्त विभाग, निर्णय क्र. अरजा २४९० /१६१/ सेवा -९ दि. १ जानेवारी, १९९१ .

शासन निर्णय ,वित्त विभाग क्र. अरजा २४८८/३९५/सेवा ९, दि. ९ नोव्हेंबर १९९० अन्वये राज्य शासकीय कर्मचा-यांच्या अर्जित व अर्धवेतनी रजा गणना करण्याच्या पध्दतीमध्ये बदल करण्यात आला आहे . त्यानुसार प्रत्येक अर्धवर्षासाठी १ जानेवारी व १ जुलै रोजी प्रत्येकी १५ दिवस याप्रमाणे अर्जित रजा आगाऊ जमा करण्याचे आदेश आहेत .यासंबंधात असे निदर्शनास आणण्यात आले आहे की, अशा रीतीने अर्जित रजा आगाऊ जमा केल्यामुळे व ती २४० या कमाल मर्यादिला सिमीत केल्यामुळे आगाऊ रजा जमा करण्याची ही पध्दत काही कर्मचा-यांचे बावतीत फायदेशीर न ठरण्याची शक्यता आहे . अशा कर्मचा-यांचे नुकसान टाळण्याच्या दृष्टीने शासन खालीलप्रमाणे आदेश देत आहे .

(१) वर्षाच्या १ जानेवारी अथवा १ जुलै रोजी ज्या कर्मचा-यांच्या अर्जित रजा खाती २२५ दिवस किंवा त्यापेक्षा कमी अर्जित रजा शिल्लक असेल त्यांच्या बावतीत १५ दिवस अथवा जर ते पुढील अर्धवर्षामध्ये सेवानिवृत्त होणार असतील किंवा सेवा सोडून जाणार असतील तर यथाप्रमाण कमी अर्जित रजा त्यांचे खाती आगाऊ जमा करण्यात यावी .

विवाम .

(२) वर्षाच्या १ जानेवारी किंवा १ जुलै रोजी ज्यांच्या खाती २४० दिवस किंवा त्यापेक्षा कमी परंतु २२५ दिवसांपेक्षा जास्त अर्जित रजा शिल्लक असेल अशा प्रकरणी आगाऊ जमा करावयाची १५ दिवस अर्जित रजा स्वतंत्र दाखविण्यात यावी आणि त्या अर्धवर्षामध्ये कर्मचारी जेवढी अर्जित रजा घेईल तेवढी अर्जित रजा अशा रीतीने स्वतंत्र दाखविण्यात आलेल्या १५ दिवसांच्या अर्जित रजेची प्रथम समायोजित करावी. संबंधित अर्धवर्षामध्ये जर कर्मचा-याने १५ दिवसांपेक्षा जास्त अर्जित रजा उपभोगिली असेल तर १५ दिवसांपेक्षा जास्त घेण्यात आलेली रजा शिल्लक अर्जित रजेमधून वजा करण्यात यावी. असे केल्यानंतर जी अर्जित रजा शिल्लक राहिल ती कर्मचा-यांच्या अर्जित खाती २४० दिवसांच्या मर्यादेच्या अधीन राहून, अर्धवर्षाचे शेवटी जमा करण्यात यावी.

उदाहरणार्थ :-

(१) जर १ जानेवारी १९९१ रोजी कर्मचा-याच्या अर्जित रजा खाती २२५ दिवस अर्जित रजा शिल्लक असेल तर तो त्या अर्धवर्षामध्ये जर सेवानिवृत्त होणार नसेल तर त्याच्या रजा खाती १५ दिवस अर्जित रजा आगाऊ जमा करण्यात येईल.

(२) दिनांक १ जानेवारी १९९१ रोजी कर्मचा-याच्या रजा खाती २४० दिवस अर्जित रजा शिल्लक असल्यास आणि (अ) जर त्याने १ जानेवारी १९९१ ते दिनांक ३० जून १९९१ या अर्धवर्षामध्ये १५ दिवस अर्जित रजा घेतली तर, घेतलेली अर्जित रजा दिनांक १ जानेवारी १९९१ रोजी जमा करण्यासाठी म्हणून स्वतंत्ररित्या दाखविण्यात आलेल्या १५ दिवसांशी प्रथम समायोजित करण्यात येईल. (ब) **तथापि, जर त्याने दिनांक ३० जून १९९१ रोजी संपणा-या अर्ध वर्षामध्ये फक्त १० दिवस अर्जित रजा घेतली तर दिनांक १ जानेवारी १९९१ रोजी त्याच्या खाती जमा करण्यात यावयाच्या १५ दिवस अर्जित रजेची प्रथम ती समायोजित करण्यात येईल व त्या व्यतिरिक्त शिल्लक राहिलेली ५ दिवस अर्जित रजा त्याच्या अर्जित खाती जमा केली जाणार नाही.** म्हणजेच दिनांक १ जुलै १९९१ रोजी त्याच्या खाती २४० दिवस अर्जित रजा शिल्लक राहिल.

(३) जर दिनांक १ जानेवारी १९९१ रोजी कर्मचा-याच्या रजा खाती २३० दिवस अर्जित रजा शिल्लक असेल आणि (अ) जर त्याने दिनांक ३० जून १९९१ रोजी संपणा-या अर्धवर्षामध्ये १५ दिवस अर्जित रजा घेतली तर अशी रजा दिनांक १ जानेवारी १९९१ रोजी त्याच्या रजा खाती जमा करावयाच्या १५ दिवसांच्या अर्जित रजेची समायोजित करण्यात येईल आणि दिनांक १ जुलै १९९१ रोजी त्याचे खाती २३० दिवसच अर्जित रजा शिल्लक राहिल. (ब) जर त्याने या अर्धवर्षात फक्त १० दिवसांची अर्जित रजा घेतली तर ही रजा प्रथम त्याचे खाती दिनांक १ जानेवारी १९९१ रोजी जमा करावयाच्या १५ दिवसांच्या अर्जित रजेची समायोजित करण्यात येईल आणि शिल्लक ५ दिवस अर्जित रजा त्याचे खाती जमा करण्यात येईल, म्हणजेच त्याचे खाती दिनांक १ जुलै १९९१ रोजी २३५ दिवस इतकी अर्जित रजा जमा होईल.

२. शासन निर्णय वित्त विभाग क्र. अरजा २४८८/३९५/सेवा ९ दि. ९.९.१९९० मध्ये एखाद्या शासकीय कर्मचा-याने कॅलेंडर अर्धवर्षाच्या शेवटी सुरु होणारी परंतु पुढील कॅलेंडर अर्धवर्षामध्ये संपेल अशी अर्जित रजा घेतली तर तिचा हिशेब कसा करण्यात यावा हे त्या सोबत असलेल्या जोडपत्रामध्ये दर्शविण्यात आले आहे. आता या शासन निर्णयामधील तरतुदी विचारात घेऊन वरील जोडपत्रामध्ये दाखविण्यात आलेल्या उदाहरणांत या सोबतच्या जोडपत्राप्रमाणे बदल करण्यात यावा.

३. वरील आदेश दिनांक १ जानेवारी १९९१ पासून अंमलात येतील.

४. महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मध्ये आवश्यकत्या सुधारणा यथावकाश करण्यात येतील.

जोडपत्र

उदाहरण क्र. १. शासकीय कर्मचा-याच्या अर्जित रजा खाती २३६ दिवस अर्जित रजा शिल्लक आहे व त्याने दिनांक २४ डिसेंबरपासून २५ दिवसांची अर्जित रजा घेतली. त्याच्या अर्जित रजा खाती पुढीलप्रमाणे जमा /वजावट होईल.

(अ) दिनांक २३ डिसेंबर रोजी शासकीय कर्मचा-याच्या
खाती शिल्लक अर्जित रजा.

२३६ दिवस.

(ब)	वजा दि. २४ ते दि. ३१ डिसेंबर पर्यंत घेतलेली ८ दिवस अर्जित रजा . ३१ डिसेंबर रोजी शिल्लक रजा...	(-)	८ दिवस . २२८ दिवस .
(क)	१ जानेवारी रोजी आगाऊ जमा करावयाची १५ दिवस अर्जित रजा...	(+)	१५ दिवस .
(ड)	१ जानेवारी ते ३० जून या कालावधीमध्ये घेतलेली अर्जित रजा... . (१ जानेवारी ते १७ जानेवारी = १७ दिवस .)	(-)	*१७ दिवस .
		(-)	२ दिवस .
(ई)	शिल्लक अर्जित रजा.	**	२२६ दिवस .

* [१ जानेवारी ते १७ जानेवारी या कालावधीमध्ये घेतलेली अर्जित रजा १ जानेवारी रोजी आगाऊ जमा केलेल्या १५ दिवस अर्जित रजेची प्रथम समायोजित केली आहे .]

** [असे समायोजन केल्यानंतर घेतलेली अर्जित रजा आगाऊ जमा करण्यात आलेल्या १५ दिवस अर्जित रजेपेक्षा जास्त घेत असल्याने (२ दिवस) जास्तीची रजा ३१ डिसेंबर रोजी शिल्लक असलेल्या अर्जित रजेची समायोजित केली आहे .]

उदाहरण क्र.२ :- शासकीय कर्मचा-यांच्या अर्जित रजा खाती २४० दिवस अर्जित रजा शिल्लक आहे व त्याने ३० जूनपासून २९ दिवसांची रजा घेतली . त्यांच्या अर्जित रजा खाती खालीलप्रमाणे जमा / वजावट होईल .

(अ)	दि. २९ जून रोजी शासकीय कर्मचा-यांच्या खाती शिल्लक अर्जित रजा .		२४० दिवस .
(ब)	वजा ३० जून रोजी घेतलेली रजा.....	(-)	१ दिवस .
	३० जून रोजी शिल्लक अर्जित रजा.....		२३९ दिवस .
(क)	१ जुलै रोजी आगाऊ जमा करावयाची १५ दिवस अर्जित रजा.....	(-)	१५ दिवस .
		+	
(ड)	१ जुलै ते ३१ डिसेंबर या कालावधीमध्ये घेतलेली अर्जित रजा . (१ जुलै ते २८ जुलै = २८ दिवस .)	(-)	*२८ दिवस .
		(-)	१३ दिवस .
(ई)	शिल्लक अर्जित रजा.....	**	२२६ दिवस .

विवाम .

* [१ जुलै ते २८ जुलै या कालावधीमध्ये घेतलेली अर्जित रजा १ जुलै रोजी आगाऊ जमा केलेल्या १५ दिवस अर्जित रजेची प्रथम समायोजित केली आहे .]

** [असे समायोजन केल्यानंतर घेतलेली अर्जित रजा आगाऊ जमा करण्यात आलेल्या १५ दिवस अर्जित रजेपेक्षा जास्त येत असल्याने (१३ दिवस)जास्तीची रजा ३० जून रोजी शिल्लक असलेल्या अर्जित रजेची समायोजित केली आहे .]

(टीप:- अर्जित रजा मर्यादा ३०० दिवस .)

वववववववववव

**विषय:-महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ चा नियम ५० [२]
एकावेळी उपभोगण्याच्या अर्जित रजेच्या मर्यादामध्ये वाढ .**

वित्त विभाग , निर्णय क्र . अरजा २४९१ / ४५ /सेवा ९ दि . २० सप्टेंबर, १९९१ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम, १९८१ नियम ५० (२) मधील तरतुदीनुसार राज्य शासकीय कर्मचा-यांना एकावेळी फक्त १२० दिवस अर्जित रजा घेता येते . सदर मर्यादा १८० दिवस इतकी वाढविण्याबाबतचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . शासन असा आदेश देत आहे की, नियम ५० (२) अन्वये एकावेळी अर्जित रजा उपभोगण्यासाठी असलेली सध्याची १२० दिवस ही मर्यादा १८० दिवस इतकी वाढविण्यात यावी . वरील आदेशांचा परिणाम म्हणून ५० (३) मध्ये उल्लेखिलेली १२० दिवस ही मर्यादासुद्धा १८० दिवस इतकी वाढविण्यात यावी .

वरील आदेश दिनांक २ सप्टेंबर १९९१ पासून अंमलात येतील .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ च्या नियम ५०(२) व (३) मधील तरतुदीमध्ये वरील तरतुदीपुरती सुधारणा करण्यात आली आहे . असे मानण्यात यावे . वरील नियमाना यथावकाश रितसर सुधारणा करण्यात येईल .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने

अ . ना . कुळकर्णी,
शासनाचे उप सचिव .

वववववववववव

**विषय :- राज्य शासकीय कर्मचा-यांच्या राष्ट्रीय किंवा आंतरराष्ट्रीय
खेळ स्पर्धामधील सहभागामुळे होणा-या अनुपस्थितीचा
कालावधी नियमित करण्याबाबत .**

वित्त विभाग, निर्णय क्र . एलव्हीई १४९२ /४६/सेवा ४ दि . ३० जुलै ,१९९२ .

वर नमूद केलेल्या शासन निर्णयातील तरतुदीनुसार राज्य शासकीय कर्मचारी खेळाडूंना राष्ट्रीय / आंतरराष्ट्रीय खेळ स्पर्धामध्ये सहभागी होण्यास उत्तेजन देण्याच्या दृष्टीने काही विशेष सवलती मंजूर करण्यात आलेल्या असून त्यानुसार अशा कर्मचा-यांना राष्ट्रीय / आंतरराष्ट्रीय दर्जाच्या खेळ स्पर्धामध्ये भाग घेऊन त्यांत अति प्राविण्य दाखविल्याबद्दल विशेष वेतनवाढी अनुज्ञेय आहेत . केंद्रीय नागरी सेवा क्रीडा मंडळातर्फे (Central Civil Services Sport Board) भरविल्या जाणा-या स्पर्धा ह्या या प्रयोजनासाठी राष्ट्रीय पातळीवरील स्पर्धा समजण्यात याव्यात का व

वरील शासन निर्णयातील सवलती अशा स्पर्धामध्ये भाग घेणा-या खेळाडू कर्मचा-यांना द्याव्यात का असा या संदर्भात मुद्दा उपस्थित करण्यात आला होता .

या संबंधात केंद्र शासनाने असा खुलासा केला आहे की, केंद्रीय नागरी सेवा क्रीडा मंडळ हे देशातील सर्व क्रीडा महासंघटनांना संलग्न असून ती एक नोंदणी झालेली संस्था आहे . या मंडळाने आयोजित केलेल्या “ अखिल भारतीय नागरी सेवा स्पर्धांना ” संबंधीत क्रीडा महासंघटनांनी मान्यता देऊन राष्ट्रीय पातळीवरील दर्जा दिलेला आहे . तसेच केंद्रीय नागरी सेवा क्रीडा मंडळ, नवी दिल्ली यांनी अखिल भारतीय नागरी सेवा क्रीडा स्पर्धा या “ अखिल भारतीय स्वरूपाच्या स्पर्धा ” असल्याचेही स्पष्ट केले आहे . केंद्र शासनाचा हा खुलासा लक्षात घेता आता असे स्पष्ट करण्यात येते की, केंद्रीय नागरी सेवा क्रीडा मंडळाने आयोजित केलेल्या स्पर्धामध्ये सहभागी होणारे शासकीय कर्मचारी हे शासन निर्णय, वित्त विभाग, क्र. एलव्हीई १४८५/प्र.क्र.८३३ अ/ सेवा ९ दि. ११ मे १९८९ च्या आदेशामध्ये उल्लेखिलेल्या सवलती मिळण्यास पात्र राहतील .

वक्कवक्कवक्क

विषय :- भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-यांना रजेतील प्रवास सवलत .

सा .प्र .विभाग, परिपत्रक क्र .भाप्रसे २१९३-(३०/९३)- नऊ दिनांक ३० जानेवारी ,१९९३ .

वाचा : सा .प्र .विभाग परिपत्रक क्र .भाप्रसे २१८७-४०२९-नऊ दिनांक ११ जुलै १९८८ .

या विभागाच्या परिपत्रक क्र . भाप्रसे २१८७-४०२९-नऊ दिनांक ११ जुलै १९८८ भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-यांना रजेतील प्रवास सवलत कशी देण्यात यावी याबाबत सूचना देण्यात आल्या आहेत . या परिपत्रकातील परिच्छेद ५ मध्ये भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-यांनी धारण केलेले पद आणि सदर पदधारक अधिका-यास नैमित्तिक रजा व त्या नैमित्तिक रजेच्या कालावधीत रजा प्रवास सवलत उपभोगण्यास परवानगी देण्यास सक्षम असणा-या प्राधिका-यांची यादी देण्यात आली आहे . तथापि या यादीत विविध मंत्रालयीन विभागांच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखालील विभाग प्रमुखांच्या / प्रादेशिक कार्यालय प्रमुखांच्या कार्यालयाच्या आस्थापनेवर कार्यरत असणा-या भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-यांना नैमित्तिक रजा व त्या नैमित्तिक रजेच्या कालावधीत रजा प्रवास सवलत उपभोगण्यास परवानगी देण्यास कोणता प्राधिकारी सक्षम आहे हे स्पष्ट होत नव्हते .

याबाबतीत सूस्पष्टता आणण्यासाठी आता असे स्पष्ट करण्यात येते की, विविध मंत्रालयीन विभागांच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखालील विभाग प्रमुखांच्या/प्रादेशिक कार्यालय प्रमुखांच्या आस्थापनेवर कार्यरत असणा-या भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-यांना नैमित्तिक रजा मंजूर करण्यास व अशा मंजूर केलेल्या नैमित्तिक रजेच्या कालावधीत संबंधित भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-यांना नियमानुसार अनुज्ञेय “ रजा प्रवास सवलत ” मंजूर करण्यास संबंधित विभाग प्रमुख किंवा प्रादेशिक कार्यालय प्रमुख सक्षम प्राधिकारी राहतील .

उदाहरणार्थ :-

भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-याने धारण केलेले पद

सक्षम प्राधिकारी .

विक्रीकर उप आयुक्त . . . . .

विक्रीकर आयुक्त, मुंबई .

आणखी असेही स्पष्ट करण्यात येते की, भारतीय प्रशासन सेवेतील अधिका-यांना नैमित्तिक रजेच्या कालावधीत रजा प्रवास सवलत उपभोगण्यास परवानगी/मंजूरी देण्यास सक्षम असलेले प्राधिकारी अशा अधिका-यांच्या कुटुंबियांना संबंधित अधिका-यासमवेत किंवा अन्यथा केवळ कुटुंबियांना स्वतंत्रपणे (एकत्रित किंवा निरनिराळ्या वेळी) रजा प्रवास सवलत (स्वग्रामी किंवा भारतात कुठेही जसे नियमानुसार अनुज्ञेय असेल तसे)

उपभोगण्यास विहित अटींच्या व शर्तींच्या अधीन राहून परवानगी/मंजूरी देण्यासाठीसुद्धा सक्षम राहतील . मात्र अशा आदेशांच्या प्रती कार्यासन १० सामान्य प्रशासन विभाग यांच्याकडे पाठविणे अनिवार्य राहिल याची प्रकर्षा ने नोंद घेण्यात यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

दिनकर पत्की,
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वनववनवनवन

विषय :-राजपत्रित शासकीय कर्मचा-यांना रजा मंजूर करण्याच्या आणि शासकीय कर्मचा-यांना अध्ययन रजा मंजूर करण्याच्या शक्ती प्रदान करणेबाबत .

वित्त विभाग , निर्णय क्र . अरजा २४९३/५९ / सेवा ९ दि . १६ जुलै ,१९९४ .

सध्या राजपत्रित शासकीय कर्मचा-यांना महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील नियम २९ च्या तरतुदीनुसार रजा मंजूर करण्याचे अधिकार ,उपरोक्त नियमावलीतील परिशिष्ट एक च्या अनुक्रमांक ६ मध्ये नमूद केलेल्या अटी व शर्तींच्या अधीन राहून विभाग प्रमुख / प्रादेशिक विभाग प्रमुख यांना देण्यात आलेले आहेत . या अधिकारांची व्याप्ती वाढविण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . शासन आता असा आदेश देत आहे की, महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा)नियम १९८१ मधील नियम २९ च्या तरतुदीनुसार राजपत्रित शासकीय कर्मचा-यांना अध्ययन रजा आणि विशेष विकलांगता रजा व्यतिरिक्त इतर सर्व प्रकारच्या रजा मंजूर करण्याचे अधिकार खालीलप्रमाणे असतील .

- (१) **विभाग प्रमुख** वर्ग १ व वर्ग २ अधिका-यांच्या बाबतीत १८० दिवसांपर्यंत .
- (२) **प्रादेशिक विभाग प्रमुख** वर्ग २ अधिका-यांच्या बाबतीत, ज्यांच्या रजेच्या कालावधीत त्या पदावर कोणतीही अन्य व्यक्ती नियुक्त करण्यात येणार नाही या शर्तींच्या अधीन राहून १८० दिवसांपर्यंत .
- (३) **मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागाचे सचिव .** पूर्ण अधिकार .

२ . सध्या महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील प्रकरण सात मध्ये विहित केलेल्यातरतुदीनुसार शासकीय कर्मचा-यांना अध्ययन रजा संबंधीत मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग, सामान्य प्रशासन विभाग व वित्त विभाग यांच्या मान्यतेने मंजूर करण्यात येते .अध्ययन रजा मंजूर करण्याचे अधिकार मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांना प्रदान करण्याबाबतचा प्रश्न देखिल शासनाच्या विचाराधीन होता . या संबंधात शासन आता असा निदेश देत आहे की, महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील प्रकरण सात मध्ये विहित केलेल्या अटी व शर्तींच्या अधीन राहून शासकीय कर्मचा-यांना भारतामध्ये अभ्यासक्रम पूर्ण करण्यासाठी अध्ययन रजा मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागाचे सचिव मंजूर करू शकतील . तथापि, शासकीय कर्मचा-यांना भारताबाहेरील म्हणजेच परदेशी असलेला अभ्यासक्रम पूर्ण करण्यासाठी मात्र अध्ययन रजा संबंधीत मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग, सामान्य प्रशासन विभाग व वित्त विभाग यांच्या मान्यतेनेच मंजूर केली जाईल .

३ . हे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील .

४. महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा)नियम १९८१ मधील याबाबतच्या तरतुदीमध्ये वरील तरतुदीपुरती सुधारणा करण्यात आली आहे असे मानण्यांत यावे. वरील नियमांत यथावकाश रीतसर सुधारणा करण्यात येईल.
महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

म. स.दळवी,
शासनाचे उप सचिव .

वक्वक्वक्वक्व

**विषय : रजेशिवाय असलेल्या अनुपस्थितीच्या कालावधीचे
भूतलक्षी प्रभावाने असाधारण रजेमध्ये परिवर्तन
करण्यासंबंधातील अधिकार .**

वित्त विभाग, निर्णय क्र. अरजा २४९३/ प्र.क्र.८०/९३/सेवा९ दि.१२.८.१९९४.

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम , १९८१ नुसार शासनाने अधिकार प्रत्यायोजित केलेले अधिकारी म.ना.से.(रजा) नियम १९८१ च्या परिच्छेद एक मध्ये नमूद करण्यात आलेले आहेत . या परिशिष्टातील अनुक्रमांक १० मध्ये नियुक्ती करण्यास सक्षम असलेल्या प्राधिका-यास म.ना.से.(रजा) नियम १९८१ च्या नियम ६३(६) च्या तरतुदीनुसार अस्थायी कर्मचा-यांच्या बाबतीत नव्वद दिवसांपर्यन्त आणि स्थायी कर्मचा-यांच्या बाबतीत एक वर्षापर्यन्त रजेशिवाय असलेल्या अनुपस्थितीच्या कालावधीचे भूतलक्षी प्रभावाने असाधारण रजेत परिवर्तन करण्याचे अधिकार प्रत्यायोजित करण्यात आलेले आहेत . या अधिका-यांच्या निश्चित मर्यादेबाबत शंका निर्माण झालेली होती . शासन आता असा आदेश देत आहे की, महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ च्या परिशिष्ट एक मधील अनु.१० समोरील सध्याच्या तरतुदी खालीलप्रमाणे सुधारित करण्यात येत आहेत .:-

अनु.	नियम क्र. अधिकाराचे स्वरूप	अधिकार प्रत्यायोजित केलेला प्राधिकारी	व्याप्ती .
१.	६३(६) रजेशिवाय अनुपस्थित राहिल्याचा कालावधी भूतलक्षी प्रभावाने असाधारण रजेमध्ये परिवर्तित करण्याचा अधिकार .	नियुक्त्या करण्यास सक्षम असणारे प्राधिकारी .	अस्थायी शासकीय कर्मचा-यांच्या बाबतीत नव्वद दिवसांपर्यंत आणि स्थायी शासकीय कर्मचा-यांच्या बाबतीत एक वर्षापर्यन्त . मात्र वरील मर्यादेच्या पलिकडील रजा मंजूर करण्याचे अधिकार शासनाकडे राहतील .

३. महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील यासंबंधीच्या विद्यमान तरतुदीमध्ये या शासन निर्णयाच्या तरतुदीपुरती सुधारणा करण्यात आली आहे असे मानण्यात यावे .उपरोक्त नियमात रीतसर सुधारणा करण्यात येईल .
महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

शासनाचे अवर सचिव.

वक्वक्वक्वक्व

विवाम .

**विषय :- अर्जित रजा परिगणना करण्याच्या पध्दतीत सुधारणा
पोलीस दलातील अधिकारी/कर्मचारी यांना मिळणारी
अतिरिक्त अर्जित रजा .**

गृह विभाग, पत्र क्र. एलव्हीई ०१९२ / सीआर ९९ / पोल ५ अ दि. १६ ऑगस्ट, १९९४ .

पोलीस कर्मचा-यांना राज्यातील कायदा व सुव्यवस्था राखण्याच्या दृष्टीने सार्वजनिक सुटटया, नैमित्तिक रजा इ. सवलती उपभोगता येत नाहीत . त्यांची वरील बाब लक्षात घेऊन त्यांना कर्तव्यार्थ व्यतित केलेल्या २४ दिवसांमागे एक याप्रमाणे अतिरिक्त अर्जित रजा दिली जाते . पोलीस कर्मचा-यांना इतर कर्मचा-यांपेक्षा वेगळी सवलत त्यांची कर्तव्ये व जबाबदा-या विचारात घेऊन दिलेली आहे . या अतिरिक्त रजेचा विहित नियमाशी काही संबंध नसल्यामुळे जरी राज्य शासकीय कर्मचा-यांच्या अर्जित रजा परिगणना करण्याच्या पध्दतीमध्ये बदल करण्यात आला असला तरी शा.निर्णय गृह विभाग क्र. एलव्हीई ०१७९/१३५४८ अ/ पोल ५ अ दि. ४ सप्टेंबर १९७९ अन्वये अतिरिक्त अर्जित रजा परिगणित करण्याच्या विहित करण्यात आलेल्या पध्दतीमध्ये कोणताही बदल करण्यात येऊ नये . हे पत्र वित्त विभागाच्या सहमतीने त्यांच्या अनपौचारिक संदर्भ ७१०/९३ सेवा ९ दि. २९.१२.९३ च्या अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे .

र. ग. पवार,
अवर सचिव ., गृह विभाग
महाराष्ट्र शासन .

कवकककककक

**विषय :- “ ट्रेकिंग एक्सपिडीशन ” मध्ये भाग घेणा-या
शासकीय कर्मचा-यांना विशेष नैमित्तिक रजा मंजूर करणेबाबत .**

वित्त विभाग , निर्णय क्र. एलव्हीई. १४९५ /११/सेवा ९ , दिनांक ३० मार्च , १९९५ .

गिर्यारोहण मोहिमेत (Mountaineering Expeditions) भाग घेणा-या शासकीय कर्मचा-यांना विहित शर्ती च्या अधीन राहून एका कॅलेंडर वर्षात कमाल ३० दिवसापर्यंत विशेष नैमित्तिक रजा मंजूर करण्यात येते . “ ट्रेकिंग एक्सपिडीशन ” मध्ये भाग घेणा-या शासकीय कर्मचा-यांना विशेष रजा मंजूर करण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . शासन आता असा आदेश देत आहे की, “ ट्रेकिंग एक्सपिडीशन ” मध्ये सहभागी होणा-या शासकीय कर्मचा-यांना एका कॅलेंडर वर्षात कमाल ३० दिवसांपर्यंत विशेष नैमित्तिक रजा खाली नमूद केलेल्या अटींवर मंजूर करण्यात यावी .

(अ) अशा मोहिमेला इंडियन माउंटनियरींग फेडरेशनची मान्यता मिळालेली असावी किंवा ती यूथ हॉस्टेल असोसिएशन ऑफ इंडिया या संस्थेने आयोजित केलेली असावी .

(ब) राष्ट्रीय अथवा आंतरराष्ट्रीय महत्वाच्या क्रीडाविषयक बाबीमध्ये भाग घेणा-या प्रत्येक शासकीय कर्मचा-याला एका कॅलेंडर वर्षात अनुज्ञेय असलेल्या कमाल तीस दिवसांच्या विशेष नैमित्तिक रजेमध्ये बदल होणार नाही . “ ट्रेकिंग एक्सपिडीशन ” मध्ये भाग घेतल्यामुळे शासकीय कर्मचा-यांच्या गैरहजेरीचा कालावधी परिच्छेद १ नुसार अनुज्ञेय असलेल्या कमाल विशेष नैमित्तिक रजेच्या कालावधीपेक्षा अधिक झाल्यास तीस दिवसानंतरचा कालावधी संबंधित कर्मचा-याला लागू असलेल्या रजा नियमानुसार अनुज्ञेय असलेली रजा मंजूर करून नियमित करण्यात यावा .

वि.वाम .

यासाठी शासकीय कर्मचा-यांना एक विशेष बाब म्हणून अनुज्ञेय रजेला जोडून विशेष नैमित्तिक रजा देण्याची परवानगी देण्यात यावी .

२ . हे आदेश दि . १ जानेवारी १९८९ पासून अंमलात येतील .

(टीप:- दि .१६ . जुलै २००७ चा शासन निर्णय पहावा .)

ववववववववववव

विषय :- प्रसूती रजेच्या विद्यमान तरतुदीमध्ये सुधारणा आणि मूल दत्तक घेणा-या महिला शासकीय कर्मचा-यांना देय व अनुज्ञेय रजा मंजूर करण्याबाबत .

वित्त विभाग , शासन निर्णय क्र . अरजा १४९०/१२/सेवा ९ दि . २८ जुलै , १९९५ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम, १९८१ च्या नियम ७४ मध्ये विहित केलेल्या शर्तीच्या अधीन राहून महिला शासकीय कर्मचा-यास प्रसूती रजा मंजूर करण्यात येते . कुटुंब लहान व मर्यादित ठेवण्याच्या उपाययोजनेसाठी केंद्र शासनाने केंद्रिय नागरी सेवा (रजा) नियम १९७२ मधील प्रसूती रजेच्या विद्यमान तरतुदीमध्ये सुधारणा केलेल्या आहेत . लोकसंख्या नियंत्रण व कुटुंब कल्याण कार्यक्रम रावविण्याचे राज्य शासनाचेही धोरण असल्याने केंद्र शासनाकडील प्रसूती रजेच्या सुधारित तरतुदी स्वीकारण्याचा प्रश्न काही काळ शासनाच्या विचाराधीन होता . यासंबंधात शासनाने आता खालीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे :-

(अ) प्रसूती रजेचा अर्ज केल्याच्या तारखेस दोन किंवा दोनपेक्षा कमी ह्यात मुले असलेल्या या एवजी दोन किंवा दोन पेक्षा कमी ह्यात मुले असलेल्या (दिनांक ०४ नोव्हेंबर १९९६ च्या शुध्दीपत्रकांन्वये सुधारणा) कायम सेवेत नसलेल्या व कमीत कमी १ वर्ष संतत सेवेत असलेल्या त्याचप्रमाणे ३३ महिन्यांची संतत सेवा केलेल्या कार्यव्यापी आस्थापनेवरील किंवा उक्त्या दराने अथवा रोजंदारीवर पारिश्रमिक देण्यात येणा-या महिला शासकीय कर्मचा-यांना सक्षम प्राधिकारी रजा सुरु झाल्याच्या तारखेपासून ९० दिवसांच्या कालावधीइतकी प्रसूती रजा मंजूर करू शकेल .

(ब) महिला शासकीय कर्मचा-याने मागणी केल्यास प्रसूती रजेला जोडून वैद्यकीय प्रमाणपत्र सादर न करता कमाल एक वर्षाच्या कालावधीपर्यंत (६० दिवसापर्यंत परिवर्तित रजा व अनर्जित रजा धरून) देय व अनुज्ञेय रजा घेण्यास परवानगी देता येईल .

(क) गर्भपात, गर्भस्राव आणि गर्भसमापन अधिनियम, १९७१ अन्वये घडवून आणलेल्या गर्भपात, यांच्याबाबतीत महिला शासकीय कर्मचा-याला तिच्या संपूर्ण सेवेच्या कालावधीमध्ये (किती मुले ह्यात आहेत हे विचारात न घेता) कमाल ४५ दिवस प्रसूती रजा अनुज्ञेय राहिल .

(ड) गर्भपात ई . कारणास्तव महिला शासकीय कर्मचा-यास विश्रांतीसाठी जास्त कालावधीची आवश्यकता असेल तर देय व अनुज्ञेय रजा मंजूर करून अनुपस्थितीचा कालावधी नियमित करता येईल .

(इ) हे आदेश अंमलात आल्यानंतर गर्भपात इ . कारणास्तव प्रसूती रजा मंजूर करताना पूर्वी उपभोगण्यात आलेली अशा प्रकारची प्रसूती रजा विचारात घेण्यात येऊ नये .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील नियम ७४ च्या तरतुदी पूर्वीप्रमाणेच राहतील .

२ . केंद्र शासनाने अलीकडेच, लहान मूल दत्तक घेणा-या मातेला नैसर्गिक मातेप्रमाणेच दत्तक मुलाचे संगोपन करावे लागते आणि सुरुवातीच्या काही कालावधीत दत्तक मुलाला नवीन वातावरणाची सवय व्हावी म्हणून मुलाच्या सेवतही रहावे लागते . या बाबी विचारात घेऊन लहान मूल दत्तक घेणा-या केंद्र शासकीय महिला कर्मचा-यांना एक वर्षाच्या मर्यादेपर्यंत देय व अनुज्ञेय रजा मंजूर करण्यासंबंधात आदेश निर्गमित केले आहेत . सदरहू आदेश राज्य शासकीय महिला कर्मचा-यांना लागू करण्याचा प्रश्न देखील शासनाच्या

विचाराधीन होता. शासन आदेश देत आहे की, मूल दत्तक घेतलेल्या महिला शासकीय कर्मचा-याला एक वर्षापर्यंत किंवा मुलाचे वय एक वर्ष पूर्ण होईल तो दिनांक यापैकी जो अगोदरचा दिनांक असेल त्या दिनांकापर्यंत देय व अनुज्ञेय रजा (वैद्यकीय प्रमाणपत्र सादर न करता ६० दिवसांपर्यंत परिवर्तित रजा व धनर्जित रजा घरून) घेण्यास परवानगी देता येईल. मूल दत्तक घेण्याच्या दिनांकाला दोन मुले हयात असलेल्या शासकीय कर्मचा-याला मात्र ही सवलत अनुज्ञेय राहणार नाही.

३. वरील आदेश राज्य पुनर्रचना अधिनियम १९५६ व मुंबई राज्य पुनर्रचना अधिनियम १९६० मधील तरतुदी नुसार वाटप प्राप्त महिला कर्मचा-यांनाही लागू राहतील. अशा महिला कर्मचा-याला यासंबंधातील विद्यमान तरतुदी स्वीकारण्याबाबत विकल्प देता येईल.

४. हे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील.

५. महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील यासंबंधातील विद्यमान तरतुदी या शासन निर्णयातील तरतुदींपुरत्या सुधारण्यात आल्या आहेत असे मानण्यात यावे. उपरोक्त नियमांमध्ये रीतसर सुधारणा यथावकाश करण्यात येईल.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

शरद बसनाक,
शासनाचे अवर सचिव .

कवकवकवकवक

विषय :- विपश्चना रिसर्च इन्स्टिट्यूट, धम्मगिरी इगतपूरी, जिल्हा नाशिक या संस्थेमार्फत देण्यात येणा-या “ विपश्चना” (Vipassana) हे प्रशिक्षण घेऊ इच्छिणा-या शासकीय अधिका-यांना परिवर्तित रजा व प्रवास खर्च मंजूर करण्याबाबत .

वित्त विभाग, निर्णय क्र. अरजा २४९६/३/सेवा ९ दि. १५ मे, १९९६.

विपश्चना रिसर्च इन्स्टिट्यूट, धम्मगिरी, जिल्हा नाशिक या संस्थेमार्फत महाराष्ट्रातील प्रशिक्षण केंद्रात “ विपश्चना ” हे दहा दिवसांचे प्रशिक्षण दिले जाते. हे प्रशिक्षण घेऊ इच्छिणारे शासनाचे ४५ वर्षांवरील उपसचिव व त्यावरील दर्जाचे सर्व अधिकारी यांना खाली नमूद केलेल्या शर्तीच्या अधिन राहून परिवर्तित रजा व प्रत्यक्ष प्रवासाचा खर्च मंजूर करण्याचा शासनाने निर्णय घेतला आहे.

- (अ) उपरोक्त प्रशिक्षणासाठी संबंधित अधिका-याने त्याच्या मुख्यालयानजिकच्या प्रशिक्षण केंद्रात प्रवेश घेतलेला असावा .
- (ब) प्रशिक्षणासाठी प्रवेश मिळविला आहे अशा अधिका-यांना, त्यांनी मागणी केल्यास, वैद्यकीय प्रमाणपत्र सादर न करता एकावेळी कमाल १४ दिवस इतकी परिवर्तित रजा मंजूर करता येईल .
- (क) संबंधित अधिका-यांना, दौ-यावर असताना ते ज्या वर्गाने प्रवास करण्यास पात्र असतील त्या वर्गाने प्रवास करण्याची त्यांना परवागनी असेल तसेच त्यांचे मुख्यालय ते प्रशिक्षणाचे केंद्र (महाराष्ट्रातील) या दरम्यानचा जवळच्या मार्गाने जाण्यायेण्याचा प्रत्यक्ष प्रवासाचा खर्च त्यांना अनुज्ञेय राहिल . मात्र हा प्रवास शासकीय दौरा नसल्याने त्यांना दैनिक भत्ता अनुज्ञेय होणार नाही .
- (ड) परिवर्तित रजा व प्रवासाचा व प्रत्यक्ष खर्च आवश्यकतेनुसार तीन वर्षांतून एकदा व संपूर्ण सेवा कालावधीमध्ये कमाल सहा वेळा याप्रमाणे अनुज्ञेय राहिल .

वि.वाम .

- (इ) संबंधित अधिका-याने रजेचे आवेदनपत्र प्रशिक्षणाच्या झेरॉक्स प्रतीसह सादर करणे तसेच, रजेवरून परत आल्यानंतर प्रशिक्षण पूर्ण केल्याचे प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक राहिल .
- २ . यावरील खर्च संबंधित विभागाच्या/कार्यालयाच्या प्रवास खर्चाच्या लेखाशिर्षाखाली मंजूर अनुदानातून भागविण्यात यावा .
- ३ . हे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील .
- ४ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील परिवर्तित रजेसंबंधातील विद्यमान तरतूदीमध्ये या शासन निर्णयाच्या तरतुदीपुरती सुधारणा करण्यात आली आहे असे मानण्यात यावे . उपरोक्त नियमात यथावकाश रितसर सुधारणा करण्यात येईल . महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

शरद बसनाक,
शासनाचे अवर सचिव, वित्त विभाग .

(टीप:- दि . २१ जुलै ९८ चा निर्णय पहावा .)

***

**विषय :- शासन सेवेतील तदर्थ (Adhoc) अस्थायी नियुक्त
करण्यात आलेल्या कर्मचा-यांना रजा .**

वित्त विभाग, निर्णय क्र . अरजा २४९६/१४/सेवा-९ दि . १ मार्च , १९९७ .

सामान्य प्रशासन विभागाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या आदेशाप्रमाणे शासन सेवेतील पदावर महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग व राज्य निवड मंडळ या अभिकरणांमार्फत उमेदवार नियुक्त करण्यात येतात . तथापि, अभिकरणांमार्फत उमेदवार उपलब्ध होईपर्यन्तच्या कालावधीत कार्यालयीन कामाची गैरसोय होऊ नये म्हणून राजपत्रित संवर्गातील पदांवर एक वर्ष व लिपिक टंकलेखक इत्यादी संवर्गातील पदांवर तीन महिने एवढ्या कालावधीपर्यन्त विहित सेवा प्रवेश नियमानुसार तदर्थ/अस्थायी नेमणूका करण्याच्या सूचना शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग क्र . एसआरव्ही १०८७/२००/प्र.क्र.३/८७/ बारा दिनांक ८ जुलै १९९० व क्रमांक एसआरव्ही १०९२/प्र.क्र.५/बारा दिनांक २९ जुलै १९९२ अन्वये देण्यात आल्या आहेत . अल्प कालावधीकरिता करण्यात आलेल्या तदर्थ/अस्थायी नेमणूका क्वचीत प्रसंगी व अपरिहार्य कारणास्तव विहित कालावधीनंतरही पुढे चालू ठेवण्यात येतात . अशा तदर्थ/अस्थायी नेमणूका ह्या नियमित नसल्यामुळे संबंधित कर्मचा-यांना महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ हे नियम लागू होत नाही . अशा कर्मचा-यांची नियुक्ती ठरावीक कालावधीपूरती मर्यादित असल्याने त्यांना शासन सेवेतील नियमित कर्मचा-यांप्रमाणे सर्व प्रकारच्या रजेसाठी पात्र ठरविणेही उचित ठरत नाही . म्हणून त्यांना काही रजाविषयक लाभ देण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता .

२ . या संदर्भात सर्वकष विचार करून तदर्थ/अस्थायी कर्मचा-यांना खाली निर्देशिल्याप्रमाणे रजा मंजूर करण्याचा निर्णय शासनाने आता घेतला आहे .

दीर्घ सुटी विभागाव्यतिरिक्त अन्य विभागाच्या सेवेतील कर्मचारी .

- (अ) ज्या कर्मचा-याची नियुक्ती विहित अभिकरणांमार्फत करण्यात आलेली असून निव्वळ तांत्रिक कारणास्तव “ तदर्थ/अस्थायी ” म्हणून समजण्यात आली असेल (उदा . न्यायालयाच्या आदेशानुसार नियमित नियुक्त करणे शक्य होत नाही) अशा कर्मचा-यांना नियमित अस्थायी (महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग/निवड मंडळ पुरस्कृत) कर्मचा-यांप्रमाणे महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील तरतुदीनुसार रजा अनुज्ञेय होईल .
- (ब) उपरोक्त(अ) येथे नमूद केलेल्या कर्मचा-यांच्या व्यतिरिक्त इतर तदर्थ/अस्थायी कर्मचा-यांना खालील शर्ती च्या अधीन राहून रजा मंजूर करण्यात यावी .

- (१) संबंधित कर्मचा-याने पूर्ण केलेल्या सेवेकरिता दरमहा २ १/२ दिवस या प्रमाणे अर्जित रजा देण्यात यावी .
- (२) रजा मंजूर करताना ती पूर्ण दिवसांमध्ये मंजूर करण्यात यावी .
- (३) सेवेत असताना/सेवा समाप्तीनंतर यथास्थिती अर्जित रजा प्रत्यर्पित करण्याची/शिल्लक अर्जित रजेचे रोखीकरण करण्याची मुभा दिली जाणार नाही .
- (४) तदर्थ/अस्थायी म्हणून करण्यात आलेली नेमणूक अपरिहार्य कारणास्तव तीन वर्षांच्या पलीकडे सलग चालू ठेवण्यात आलेली असेल तर अशा कर्मचा-यांना, त्यांच्या नियुक्तीच्या सुरुवातीच्या दिनांकापासून म.ना.से (रजा) नियम १९८१ मधील तरतुदीनुसार नियमित अस्थायी कर्मचा-यांप्रमाणे सर्व प्रकारच्या रजेचे लाभ देण्यात यावेत .

दीर्घ सुटी विभागाच्या सेवेतील कर्मचारी

(अ) दीर्घ सुटी विभागातील कर्मचारी म्हणून नियुक्ती करण्यात आलेले तदर्थ/अस्थायी-शिक्षक/प्राचार्य / मुख्याध्यापक/ग्रंथपाल/प्रयोगशाळा सहाय्यक/पहारेकरी आणि इतर कर्मचारी यांची नियुक्ती विहित अभिकरणांमार्फत करण्यात आलेली असून निव्वळ तांत्रिक कारणास्तव “तदर्थ/अस्थायी” म्हणून समजण्यात आली असेल तर अशा कर्मचा-यांना दीर्घ सुटी विभागातील तत्सम नियमित अस्थायी कर्मचा-यांप्रमाणे म.ना.से. (रजा)नियम १९८१ मधील तरतुदीनुसार रजा देण्यात यावी .

- (ब) उपरोक्त (अ) येथे उल्लेखिलेल्या कर्मचा-यांव्हेरीज इतर कर्मचा-यांपैकी-
- (१) ज्या कर्मचा-यांना दीर्घ सुटीचा लाभ व त्याकरता नियमित वेतन व भत्ते/रजा वेतन देण्यात येते अशा कर्मचा-यांना रजा अनुज्ञेय नाही .
- (अ) ज्या कर्मचा-यांना दीर्घ सुटीचा लाभ देण्यात येत नाही अशा कर्मचा-यांनी त्यांनी पूर्ण केलेल्या सेवेकरिता दरमहा 2 1/2 दिवस याप्रमाणे खालील शर्तीच्या अधीन राहून अर्जित रजा देण्यात यावी .
- (i) दीर्घ सुटीच्या कालावधीत संबंधित कर्मचा-यांची सेवा संबंधित प्रशासनाकडून वापरण्यात आलेली असावी .
- (ii) कोणत्याही कारणास्तव संबंधित कर्मचा-यांची सेवा दीर्घ सुटीच्या कालावधीत वापरण्यात येणार नसेल तर दीर्घ सुटीचा कालावधी सुरु होण्यापूर्वी त्यांची सेवा समाप्त करण्यात आलेली असावी .
- (iii) रजा पूर्ण दिवसांमध्ये मंजूर करण्यात यावी .
- (iv) सेवेत असताना/सेवा समाप्तीनंतर यथास्थिती अर्जित रजा प्रत्यर्पित करण्याची/शिल्लक अर्जित रजेचे रोखीकरण करण्याची मुभा दिली जाणार नाही .
- (v) तदर्थ/अस्थायी म्हणून करण्यात आलेली नेमणूक अपरिहार्य कारणास्तव तीन वर्षांच्या पलीकडेही सलग चालू ठेवण्यात आलेली असेल तर अशा कर्मचा-यांना त्यांच्या नियुक्तीच्या सुरुवातीच्या दिनांकापासून म.ना.से. (रजा)नियम १९८१ मधील तरतुदीनुसार तत्सम नियमित अस्थायी कर्मचा-यांप्रमाणे सर्व प्रकारच्या रजेचे लाभ देण्यात यावेत .

३. हे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील . या दिनांकापूर्वी तदर्थ/अस्थायी म्हणून नियुक्त करण्यात आलेल्या व या दिनांकानंतरही सेवेत कार्यरत असलेल्या कर्मचा-यांच्या प्रकरणी देखील हे आदेश लागू राहतील . तथापि, सदरहू आदेश अंमलात येण्यापूर्वी ज्या तदर्थ/अस्थायी कर्मचा-यांची सेवा समाप्त करण्यात आलेली आहे, अशा कर्मचा-यांची अन्य कोणत्याही प्रकारे निकालात काढण्यात आलेली प्रकरणे पुनश्च उघडण्यात येऊ नयेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वि.अ.देशपांडे,
शासनाचे उप सचिव .

कवकककककक

वि.वाम .

विषय :- रजा नियमातील सुधारणा

वित्त विभाग ,शुध्दीपत्रक क्र. अरजा २४८८/३९५/सेवा ९ दिनांक २४.९.१९९७.

शुध्दीपत्र क्र. अरजा २४८८/३९५/सेवा ९ महाराष्ट्र शासन राजपत्र पृष्ठ क्र. २६० ते २६६ भाग चार अ दिनांक ३०.११.१९९० मध्ये प्रसिध्द झालेल्या महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) (दुसरी सुधारणा) नियम १९९० मध्ये पुष्ठ क्र. २६४ वरील नमुना २ च्या रकाना १४ मध्ये “ मागील अर्धकलेंडर वर्षामध्ये उपभोगण्यात आलेल्या असाधारण रजेचे दिवस ऐवजी “ मागील अर्धवर्षामध्ये अकार्यरतदिन म्हणून समजण्यात आलेले दिवस ” असे वाचावे .

वि. अ. देशपांडे,
शासनाचे उप सचिव

वक्वक्वक्वक्वक्व

**विषय :-कुटुंब कल्याण कार्यक्रमासाठी संतती प्रतिबंधक शस्त्र
करून घेणा-या औद्योगिक व औद्योगिकेतर राज्य शासकीय
कर्मचा-यांना विशेष नैमित्तिक रजा देण्याबाबत . . शुध्दीपत्र**

वित्त विभाग, शुध्दीपत्र क्र. अरजा २४९८/०१/सेवा ९ दि. २० मार्च, १९९८.

पहा :-वित्त विभाग निर्णय क्र. एलव्हीई १४८०/सीआर-१३९९/एसईआर-९ दि. १४.७.१९८१.

शासन शुध्दीपत्र:- शासन निर्णय,वित्त विभाग क्र. एलव्हीई १४८०/सीआर-१३९९/एसईआर-९ दि. १४.७.१९८१ च्या मराठी प्रतीतील परिच्छेद ४ (अ) खाली नमूद केलेल्याप्रमाणे वाचावा .

“ज्या राज्य शासकीय पुरुष कर्मचा-याच्या पत्नी, कुटुंब कल्याण कार्यक्रमाखाली प्रसुतीनंतर / प्रसुती व्यतिरिक्त इतर वेळी प्रथमच संतती प्रतिबंधक शस्त्रक्रिया करून घेतिल त्यांना किंवा ज्यांच्या पत्नीने पहिली संतती प्रतिबंधक शस्त्रक्रिया निरूपयोगी ठरल्यामुळे दुस-या वेळी संतती प्रतिबंधक शस्त्रक्रिया करून घेतली असेल आणि संबंधीत कर्मचा-याने पत्नीची पहिली संतती प्रतिबंधक शस्त्रक्रिया निरूपयोगी ठरल्यामुळे दुसरी शस्त्रक्रिया करावी लागली असे वैद्यकीय प्रमाणपत्र सादर केले असेल तर अशा कर्मचा-यांना सात दिवस विशेष नैमित्तिक रजा देण्यात यावी . पत्नीची देखभाल करण्यासाठी त्या शासकीय कर्मचा-याची उपस्थिती आवश्यक आहे अशा प्रकारचा उल्लेख प्रमाणपत्रामध्ये असण्याची आवश्यकता नाही . ”

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

वसंत चौधरी,
शासनाचे उप सचिव .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विवाम .

विषय :- विपश्चना रिसर्च इन्स्टिट्यूट धम्मगिरी, इगतपुरी,
जिल्हा नाशिक या संस्थेमार्फत घेण्यात येणारे विपश्चना प्रशिक्षण .

वित्त विभाग, निर्णय क्र. अरजा २४९६/३ / सेवा ९ दि. २१ जुलै ,१९९८ .

उपरोक्त विषयावरील शासन निर्णय, वित्त विभाग, क्र. अरजा २४९६/३/ सेवा ९ दि. १५ मे १९९६ मधील तरतुदीचे पुनर्विलोकन करून शासनाने आता खालील प्रमाणे निर्णय घेतला आहे .

(क) विपश्चना रिसर्च इन्स्टिट्यूट धम्मगिरी, जिल्हा नाशिक या संस्थेमार्फत महाराष्ट्रातील प्रशिक्षण केंद्रात “ विपश्चना ” हे दहा दिवसांचे प्रशिक्षण सर्व राजपत्रित अधिका-यांना घेता येईल .

(ब) प्रशिक्षणासाठी प्रवेश मिळविला आहे अशा अधिका-यांना , त्यांनी मागणी केल्यास , वैद्यकीय प्रमाणपत्र सादर न करता एकावेळी कमाल १४ दिवस इतकी परिवर्तित रजा मंजूर करता येईल .

(ग) वरील प्रयोजनासाठी परिवर्तित रजा आवश्यकतेनुसार तीन वर्षातून एकदा व संपूर्ण सेवा कालावधीमध्ये कमाल सहा वेळा याप्रमाणे अनुज्ञेय राहिल .

(घ) संबंधीत अधिका-याने रजेचे आवेदनपत्र प्रशिक्षणाच्या प्रवेशपत्राच्या झेरॉक्स प्रतीसह सादर करणे तसेच, रजेवरून परत आल्यानंतर प्रशिक्षण पूर्ण केल्याचे संबंधीत प्रशिक्षण केंद्राचे प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक राहिल .

(इ) **शासन निर्णय वित्त विभाग क्र. अरजा २४९६ /३/ सेवा ९ फि १५ मे १९९६ मधील आदेश रद्द करण्यात आले आहेत .**

हे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील परिवर्तित रजेसंबंधातील विद्यमान तरतुदींमध्ये या शासन निर्णयाच्या तरतुदीपुरती सुधारणा करण्यात आली आहे असे मानण्यात यावे . उपरोक्त नियमात यथावकाश रितसर सुधारणा करण्यात येतील .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

वसंत चौधरी,
शासनाचे उप सचिव, वित्त विभाग .

(टीप : या संदर्भात दिनांक २७ जून २००३ चेही आदेश पहावेत .)

विषय :- शासकीय कर्मचारी/अधिकारी यांना संगणक/ माहिती तंत्रज्ञान
(Information Technology) यासाठी “ अध्ययन रजा ”
(Study Leave) मंजूर करण्याबाबत .

सा . प्र . विभाग, निर्णय क्र. सीओएक १०९८/प्र . क्र. ६४/९८/३९. दि. २७ जुलै ,१९९८ .

१) शासन निर्णय, सा . प्र . वि . अस्थापना १२९८/प्र. क्र. २६/९८/१९ दि. ७ मार्च १९९८ .
पुरक पत्र दि. १७ जून ९८ व निर्णय क्र. सीओएम १०९०/ प्र. क्र. २९/९८/३९,
दि. २४ मार्च, १९९८ .

प्रस्तावना :- राज्याचे प्रशासन अधिक गतिमान तसेच लोकाभिमूर्ख करण्याच्या दृष्टीने माहिती तंत्रज्ञानाचा सुयोग्य वापर व्हावा यासाठी शासनाच्या मुख्यालयात तसेच सर्व स्तरावरील दुय्यम कार्यालयात संगणकीकरणाला चालना मिळावी यादृष्टीने शासनाने सामान्य प्रशासन विभागाच्या अधिपत्याखाली “ माहिती तंत्रज्ञान संचालनालय ” स्थापन केले

आहे . तसेच येत्या दोन वर्षात राज्यातील सर्व शासकीय कार्यालये संगणकीकृत करण्यात येतील असेही शासनाने उद्दिष्ट ठरविले आहे . त्या अनुषंगाने शासनाने (अ) वैयक्तिक संगणक खरेदीसाठी विनव्याजी कर्ज (ब) संगणक प्रशिक्षण घेणा-या कर्मचा-यांना खर्चाच्या प्रतिपूर्तीची सवलत, इत्यादी उपाययोजना जाहीर केल्या आहेत .

२ . शासकीय कामामध्ये वरील नवीन तंत्रज्ञानाचा वापर करावयाच झाल्यास, संबंधित सर्व कर्मचारी/ अधिकारी यांना प्रशिक्षण अपरिहार्य आहे . त्याखेरीज प्रत्येक विभागात कार्यप्रणालीची सखोल माहिती असणा-या अधिका-याची सुध्दा निकड भासणार आहे . माहिती तंत्रज्ञान / संगणकीय प्रशिक्षण अथवा अभ्यास यासाठी पारंपारिक पध्दतीनेच एखाद्या संस्थेत अथवा विद्यापिठात प्रशिक्षण घेणे यासाठी अपेक्षित नाही . शासकीय कर्मचारी/ अधिकारी त्याच्या विभागातील संबंधित विषयावर एखाद्या संस्थेत वा कार्यालयात एखादा प्रकल्प कार्यान्वित असल्यास त्या प्रकल्पावर काम करून असे अध्ययन करू शकेल . थोडक्यात माहिती तंत्रज्ञान अथवा संगणकीय बाबीसंदर्भात जिथे कोठे प्रशिक्षण अनुभव अथवा अध्ययनाची संधी उपलब्ध होऊ शकेल तेथे जाण्यास त्यास मुक्तद्वार असावे . अशी संकल्पना आहे .

उदाहरणदाखल -एखाद्या विभागात संस्थेत/ विद्यापिठात वित्तीय बाबी संदर्भात काही प्रकल्प हाती घेतला असल्यास अंदाजपत्रकीय अथवा वित्तीय बाबी हाताळणारा अधिकारी अशा प्रकल्पावर प्रत्यक्ष जाऊन त्याबाबत ज्ञान आत्मसात करू शकेल व याचा उपयोग त्याला त्याच्या दैनंदिन कामकाजात होऊ शकेल . एखादा अधिकारी त्यात विशेष रस घेणारा असल्यास तो त्याबाबत जादा अभ्यास करून त्यात उच्च पदवी अथवा डॉक्टरेट सुध्दा मिळवू शकेल .

शासन निर्णय :-शासनाची माहिती तंत्रज्ञान व संगणकीय ज्ञान याबाबतची वरील भूमिका तसेच उद्देश लक्षात घेता या उद्दिष्ट पूर्तीसाठी शासनाने असा निर्णय घेतला आहे की,

- (अ) संगणकीय ज्ञान/माहिती तंत्रज्ञान यातील विशेषप्रत शिक्षण अथवा संगणकीय अभ्यासक्रमासाठी शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांना अध्ययन रजा देण्यात यावी .
- (ब) अध्ययन रजेसंबंधीचा प्रस्ताव विचारात घेताना महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ नियम क्र . ८० ते ९३ मधील तरतूदी उदारपणे विचारात घेण्यात याव्यात .
- (क) ज्या शासकीय अधिकारी / कर्मचारी यांनी यापूर्वी अन्य अध्ययन रजा घेतली आहे, अशा कर्मचा-यांनी वरील “ अ ” येथील कारणास्तव अध्ययन रजेची मागणी केल्यास महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील तरतूदी शिथिल करून त्याच्या अध्ययन रजेचे प्रस्ताव विचारात घ्यावेत .
- (ड) प्रस्ताव संगणकीय विशेषप्रत प्रशिक्षण अथवा संगणकीय अभ्यासक्रमासाठी निवड करण्यात येणा-या अधिकारी/ कर्मचारी यांनी संगणकाचे किमान प्राथमिक ज्ञान असावे .

हा शासन निर्णय वित्त विभाग व सामान्य प्रशासन विभागाच्या सहमतीने त्यांचा अनौपचारिक संदर्भ क्र . अनुक्रमे ५६८/सेवा-९ दि . २० . ७ . ९८ व क्र . २२२१/१२ दि . २२ . ७ . ९८ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने .

सुरेश कुमार,
प्रधान सचिव, (प्र . सु . व र . व का .)

वक्वक्वक्वक्व

विभाग .

विषय :-अनाथ लहान मूल दत्तक घेणा-या राज्य शासकीय महिला कर्मचा-याना “ विशेष रजा ” मंजूर करण्याबाबत .

वित्त विभाग , शासन निर्णय क्र .अरजा२४९५ /२६/सेवा ९ दि . २६ ऑक्टोबर १९९८ .

अनाथ लहान मूल दत्तक घेणा-या राज्य शासकीय महिला कर्मचा-याना “ विशेष रजा ” मंजूर करण्याचा प्रश्न राज्य शासनाच्या विचाराधीन होता . अनाथ लहान मूल दत्तक घेणा-या मातेलाही नैसर्गिक मातेप्रमाणे दत्तक बाळाचे संगोपन करावे लागते . आणि सुरुवातीच्या कालावधीत दत्तक मुलाला नवीन वातावरणाची सवय व्हावी म्हणून त्याच्या सोबतही रहावे लागते . या बाबी विचारात घेऊन शासनाने आता अनाथ मूल दत्तक घेणा-या कायम सेवेतील किंवा दोन वर्षे सतत सेवा झाली आहे अशा राज्य शासकीय महिला कर्मचा-याना “ विशेष रजा ” मंजूर करण्याचा निर्णय घेतला आहे . ही “ विशेष रजा ” खालील शर्तीच्या अधिन राहून मंजूर करण्यात येईल .

- १) शासनमान्य अनाथालय / संस्था यामधून तीन वर्षांपेक्षा कमी वयाचे आणि अनाथ असलेले मूल दत्तक घेतलेले असावे .
- २) मूल दत्तक घेण्यासंबंधातील कायदेशीर कागदपत्र सादर करणे आवश्यक राहिल .
- ३) “ विशेष रजा ” ९० दिवसांपर्यंत अनुज्ञेय राहिल आणि मूल दत्तक घेण्याच्या दिनांकापासून ९० दिवस किंवा मुलाचे वय तीन वर्षे पूर्ण होईल तो दिनांक यापैकी अगोदरचा दिनांक येईल त्या दिनांकापर्यंतच्या कालावधीसाठी अनुज्ञेय राहिल .
- ४) संपूर्ण सेवेच्या कालावधीत ही रजा एकदाच अनुज्ञेय राहिल .
- ५) फक्त स्वतःचे मूल नसलेल्या महिला कर्मचा-यानाच ही रजा अनुज्ञेय राहिल .

हे आदेश मान्यता व अनुदानप्राप्त शैक्षणिक संस्थांच्या प्राथमिक ,माध्यमिक व उच्च माध्यमिक शाळा आणि कृषी व विंगर कृषी विद्यापीठे व त्यांना संलग्न असलेली महाविद्यालये यामधील पूर्ण कालीक शिक्षक ,शिक्षकेतर महिला कर्मचारी यानाही लागू होतील .

हे आदेश निर्गमीत झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मध्ये आवश्यक त्या सुधारणा यथावकाश करण्यात येतील .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

अनिल राजाध्यक्ष,
कार्यासन अधिकारी, वित्त विभाग .

वक्रवक्रवक्रवक्र

विषय : नैमित्तिक रजा

वित्त विभाग क्र . नैमिर १४९८ / प्र . क्र . ५२ / ९८ / सेवा ९ दि . २१ डिसेंबर १९९८ .

शासन असा आदेश देत आहे की, दिनांक १ जानेवारी १९९९ या वर्षापासून महाराष्ट्र शासनाच्या विविध कार्यालयांतून काम करणारे अधिकारी आणि कर्मचारी यांना सध्याच्या १२ दिवसांपेवजी एका कॅलेंडर वर्षामध्ये जास्तीत जास्त ८ नैमित्तिक रजा अनुज्ञेय राहतील . नैमित्तिक रजेसंबंधी वेळोवेळी प्रस्तुत केलेल्या इतर अटी यापुढेही तशाच चालू राहतील .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

वसंत वा . चौधरी,
शासनाचे उप सचिव .

वक्रवक्रवक्रवक्र

विवाम .

विषय :-बृहन्मुंबईतील शासकीय कर्मचा-यांची कार्यालयीन वेळ
अतिदूरवरच्या स्थानकावरून येणा-या कर्मचा-यांना
उशिरा येण्याबाबत सवलती .

सा .प्र .वि ., परिपत्रक क्र . समय १०९९/प्र.क्र . /९९/१८ दि . ३०.३.९९

- १) क्र.समय १०९२ /प्र.क्र. ३८ /९३/ १८ दि. १५.१०.९३
- २) क्र. समय १०९६ / प्र.क्र. २२४/९६/१८ दि. २९.८.९६.

परिपत्रक

उपरोक्त संदर्भाकित अ.क्र.१ समोरील दि. १५.१०.९३ च्या शासन परिपत्रकान्वये मध्य रेल्वेच्या कर्जत पलीकडील पुणे स्थानकापर्यंतच्या ठिकाणावरून येणा-या शासकीय कर्मचा-यांना सकाळी ५० मिनीटे आणि उपरोक्त संदर्भाकित अ.क्र. २ समोरील दि. २९.८.९६ या शासन परिपत्रकान्वये “ नाशिक ” येथून येणा-या शासकीय कर्मचा-यांना साप्ताहिक व सार्वजनिक सुटटीच्या दुस-या दिवशी सकाळी २ तास बृहन्मुंबईतील शासकीय कार्यालयात उशिरा येण्याची विशेष सवलत काही अटीच्या अधीन राहून मंजूर करण्यात आली आहे .

उपरोक्त संदर्भाकीत दोन्ही शासन परिपत्रकान्वये पुढील बदल करण्यात येत आहे .

- १) शासन परिपत्रक क्र . १ च्या अट क्र . २ मध्ये किंचीत बदल करून ६ नैमित्तिक रजा किंवा ४ नैमित्तिक रजा व २ वैकल्पिक सुटटया ऐवजी शासकीय अधिका-याच्या / कर्मचा-याच्या इच्छेनुसार ६ नैमित्तिक रजा किंवा ६ अर्जित रजा शासनाला समर्पित कराव्यात व तसे वर्षाच्या सुरुवातीस लेखी लिहून घ्यावे .
- २) शासन परिपत्रक क्र . मध्ये किंचीत बदल करून उशिरा येण्याच्या बदल्यात अधिका-यांनी / कर्मचा-यांनी त्याच्या इच्छेनुसार दरवर्षी ३ नैमित्तिक रजा किंवा ३ अर्जित रजा त्यांच्या इच्छेनुसार शासनास समर्पित कराव्यात व तसे वर्षाच्या सुरुवातीस लेखी लिहून घ्यावे .

दि . १५ .१० .९३ च्या परिपत्रकामधील अट क्र . १ व ३ मध्ये कोणताही बदल झालेला नाही .

वर नमूद केलेल्या शासन परिपत्रकाच्या अधीन राहून जे शासकीय अधिकारी / कर्मचारी कॅलेंडर वर्ष सुरू होऊन गेल्यानंतर मधल्या कालावधीत उशिरा येण्याची सवलत उपभोगू इच्छितात अशांना उशिरा येण्याची सवलत मंजूर करताना त्यांच्याकडून अंकगणिकीय परिगणना (Arithmetical calculation) प्रमाणात नैमित्तिक/ अर्जित रजा शासनास समर्पित करून घ्याव्यात व तसे त्यांच्याकडून लेखी लिहून घ्यावे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

देवभानकर ,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वववववववववववव

विवाम .

विषय :-शासकीय कर्मचा-यांना विकलांगता रजा मंजूर करण्यासंबंधातील खुलासा .

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र. अरजा २४९७/०७/सेवा ९, दि. ९ मे, २००० .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ च्या नियम ७५ व नियम ७६ नुसार राज्य शासकीय कर्मचा-यांना अनुक्रमे हेतुपुरस्सर केल्या गेलेल्या इजेसंबंधात आणि अपघाती इजेसंबंधात विकलांगता आली तर विकलांगता रजा मंजूर करण्यात येते . दोन्ही नियमातील “ पदांच्या कर्तव्याचे योग्य पालन करीत असताना अथवा त्याच्या परिणामी किंवा त्याच्या अधिकृत दर्जाचा परिणामक ” या शब्दाचा अर्थ व-याच वेळी केवळ “ कर्तव्यावर असतांना ” किंवा “कर्तव्य करीत असतांना ” याप्रमाणे मर्यादित स्वरूपात विचारात घेऊन संबंधीत नियुक्ती प्राधिकारी विकलांगता रजा मंजूर करीत असल्याचे शासनाच्या निदर्शनास आले आहे . यासंदर्भात शासन खालीलप्रमाणे खुलासा करीत आहे .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम, १९८१ चा परिशिष्ट एक मधील अ.क्र. १२ (नियम ७५ व नियम ७६) नुसार अपघाती इजेमुळे किंवा हेतुपुरस्सर इजा करण्यात आल्यामुळे विकलांगता झालेल्या शासकीय कर्मचा-याला विशेष विकलांगता रजा मंजूर करण्याचे पूर्ण अधिकार संबंधित मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागाचे सचिव यांना देण्यात आले आहेत . त्यामुळे नियुक्ती प्राधिका-यांनी सदरहू नियमानुसार विकलांगता रजा मंजूर केल्यास अशी कार्यवाही अनियमित ठरते .

विकलांगता रजा मंजुरी संदर्भात सर्व मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागाच्या निदर्शनास आणण्यात येते की, विकलांगता रजा अनुज्ञेय होण्यासाठी शासकीय कर्मचा-याने धारण केलेल्या पदाची कर्तव्ये आणि पदाची कर्तव्ये पार पाडीत असताना अपघात झाल्यामुळे किंवा हेतुपुरस्सर इजा करण्यात आल्यामुळे त्याला आलेली विकलांगता या दोन्ही बाबींचा परस्पर व थेट संबंध असणे आवश्यक आहे . म्हणजेच अपघात कर्तव्यावर असतांना घडणे आणि तो घडतांना कर्मचा-याने कर्तव्याचे योग्य पालन करीत असणे किंवा विशिष्ट काम पार पाडीत असणे किंवा अपघातामुळे झालेली इजा ही सर्वसामान्य जोग्दारीपलीकडची असणे अपेक्षित आहे . त्यामुळे विकलांगता उदभवण्याची परिस्थिती ही संबंधीत कर्मचा-याने प्रत्यक्ष कर्तव्य वजावण्याची कृती करताना किंवा त्या पदाच्या परिणामी उदभवलेली असली पाहिजे व या क्रियेमध्ये धोका (Risk) असणे अपेक्षित आहे . विकलांगता रजा ही “ विशेष रजा ” म्हणून घ्यावयाची असल्याने साहजिकच या ठिकाणी “ धोका ” असणे अपेक्षित आहे . अपघाताची प्रकरणे विचारात घ्यावयाची नाहीत हे तत्व नियमांना अभिप्रेत आहे . तरी मंत्रालयीन विभागांना सुचित करण्यात येते की, विकलांगता रजा मंजूर करतांना नियमातील तरतुदीचे योग्य प्रकारे अनुपालन केले जाईल याबाबत कृपया दक्षता घेण्यात यावी . यासंदर्भात नमुन्या दाखल काही उदाहरणे सोबतच्या जोडपत्रात देण्यात आली आहेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वसंत चौधरी,
शासनाचे उप सचिव .

जोडपत्र

- १) पोलीस शिपाई दंगलगस्त क्षेत्रात प्रत्यक्ष कार्यरत असतांना निदर्शकांनी केलेल्या दगडफेकीमध्ये जखमी झाला :- विकलांगता रजा अनुज्ञेय होईल .
- २) पोलीस शिपायाची दंगलगस्त क्षेत्रात नियुक्ती करण्यात आली आहे . नियुक्तीच्या ठिकाणी जाताना/येताना त्याच्या जीपला अपघात होऊन तो जखमी झाला :- विकलांगता रजा अनुज्ञेय होणार नाही .
- ३) शासकीय कर्मचा-याला कामावर जाताना / येताना तसेच कामानिमित्त प्रवास करीत असताना अपघात झाला :- विकलांगता रजा अनुज्ञेय होणार नाही .
- ४) पोलीस शिपाई पेट्रोलिंग ड्युटीवर असताना पाय घसरून पडल्यामुळे/ रस्त्यावरून जातांना/ अचानक एखाद्या वाहनाने त्याला धडक दिल्यामुळे , जखमी झाला :- विकलांगता रजा अनुज्ञेय नाही .

- ५) पोलीस शिपाई पेट्रोलिंगची ड्युटी बजावत असताना त्याच्यावर व्यक्तिगत वैमनस्यातून हल्ला झाला:- विकलांगता रजा अनुज्ञेय नाही .
- ६) कार्यालयीन कामासंदर्भातील सूड म्हणून शासकीय कर्मचा-यावर हल्ला करण्यात आला:- विकलांगता रजा अनुज्ञेय होईल .

ककककककक

विषय :-महाराष्ट्र नागरी सेवा (सुधारित वेतन) नियम १९९८ .

दि .१ जानेवारी १९९६ पूर्वी असाधारण रजेवर असलेल्या परंतु

१ जानेवारी १९९६ नंतर सेवानिवृत्त झालेल्या कर्मचा-यांना लागू करण्याबाबत .

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र .वेपुर १२००/प्र .क्र .१६/सेवा १०, दि .६ जून ,२००० .

शासन अधिसूचना, वित्त विभाग क्र .वेपुर १२९८/ प्र .क्र .१३/ सेवा १० दि . १० डिसेंबर १९९८ अन्वये महाराष्ट्र नागरी सेवा (सुधारित वेतन) नियम १९९८, शासकीय कर्मचारी व इतर यांना दि . १ जानेवारी १९९६ पासून लागू करण्यात आले आहेत . दि . १ जानेवारी १९९६ पूर्वीपासून जे कर्मचारी असाधारण रजेवर होते किंवा निलंबनाखाली होते व प्रत्यक्षात दि . १ जानेवारी १९९६ नंतर असाधारण रजेवर असतानाच सेवानिवृत्त किंवा मृत्यु पावले किंवा निलंबनाखाली ठेवले असतांना सेवानिवृत्त झाले/ करण्यात आले आहेत . अशा कर्मचा-यांना या नियमांचा लाभ अनुज्ञेय आहे किंवा कसे, असा प्रश्न उपस्थित करण्यात आला होता .

शासनाने याबाबत विचार केला असून, शासन आता असा खुलासा करित आहे की, महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन) नियम १९८२ मधील तरतुदी लक्षात घेता दिनांक १ जानेवारी १९९६ पूर्वीपासून, जे कर्मचारी असाधारण रजेवर होते किंवा निलंबनाखाली होते व जे प्रत्यक्षात दिनांक १ जानेवारी १९९६ नंतर असाधारण रजेवर असतानाच सेवानिवृत्त किंवा मृत्यु पावले असतील किंवा निलंबनाखाली असताना सेवानिवृत्त झाले/ करण्यात आले आहेत, अशा कर्मचा-यांना महाराष्ट्र नागरी सेवा (सुधारित वेतन) नियम १९९८ चा लाभ अनुज्ञेय नाही .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

श .वि .लागवणकर,
शासनाचे सह सचिव .

ककककककक

**विषय : विनाअनुमती मुख्यालयात गैरहजर राहणा-या अधिकारी/
कर्मचा-यांबाबत करावयाची कार्यवाही .**

सा .प्र .विभाग, परिपत्रक क्र .सीडीआर १३००/प्र .क्र .९/००/११ दि . १७ .८ .२००० .

असे निदर्शनास आले आहे की, क्षेत्रिय कार्यालयातील अधिकारी/कर्मचारी कार्यालयीन दिवशी विहित वेळेत कार्यालयात उपस्थित नसतात .अनुपस्थितीबाबत वरिष्ठांची पूर्वपरवानगी घेत नाहीत .त्याचप्रमाणे अनुपस्थितीबाबत किंवा कार्यालयात उशिरा येण्याबाबत कार्यालयातील वरिष्ठांना अथवा इतर सहका-यांना त्याबद्दलची पूर्वकल्पना देत नाहीत .कार्यालयीन शिस्त पालन आणि कार्यक्षम प्रशासनाच्या दृष्टीने ही अतिशय गंभीर बाब आहे .

२ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ च्या नियम ३ मध्ये प्रत्येक शासकीय कर्मचा-याने नेहमीच कर्तव्य पारायणता ठेवावी आणि शासकीय कर्मचा-याला अशोभनीय ठरेल अशा कोणत्याही गोष्टी करता कामा नयेत .

असा स्पष्ट उल्लेख केलेला आहे . कार्यालयात अनुपस्थितीत राहण्याकरीता वरिष्ठ अधिका-यांची पूर्व परवानगी आवश्यक आहे . ही बाब वेगळ्याने सांगण्याची गरज नाही . तथापि या बाबीचे पालन न करता अधिकारी/ कर्मचारी विनाअनुमती कार्यालयात उशिरा येतात/ अनुपस्थित राहतात . तसेच मा . मंत्री महोदय आणि वरिष्ठ अधिका-यांनी बोलाविलेल्या बैठकांना सबळ कारणाशिवाय अनुपस्थित राहत असल्याचे प्रकार वाढीस लागल्याचे निदर्शनास आलेले आहे . अशा गैरवर्तणूकीला आळा घालण्याकरीता आणि कार्यालयीन शिस्तीचे काटेकोर पालन करण्याकरीता खालीलप्रमाणे निर्देश देण्यात येत आहेत .

(अ) क्षेत्रिय स्तरावर विभागीय आयुक्त /जिल्हाधिकारी यांनी त्याच्या क्षेत्रातील सर्व कार्यालयातील मुख्यालयात विनाअनुमती राहणा-या/ मुख्यालयात वास्तव्यास न राहणा-या अधिकारी/ कर्मचा-यांची माहिती संकलीत करून ती संबंधीत अधिका-यांच्या वरिष्ठांना कळवावी . वरिष्ठ अधिका-यांनी अशी माहिती प्राप्त होताच मुख्यालयात उपस्थित/वास्तव्यास राहण्याबद्दल संबंधीत अधिकारी/कर्मचारी यांना प्रथम सक्त सूचना द्याव्यात .

(ब) अधिकारी/कर्मचारी विनाअनुमती कार्यालयात गैरहजर राहिल्यास / विनाअनुमती मुख्यालय सोडून गेल्यास अशा अधिकारी/कर्मचा-याविरुद्ध निलंबन/ शिस्तभंगविषयक कार्यवाही करण्याकरीता त्यांची नावे संबंधिताच्या नियुक्ती अधिका-यांना कळवावीत .

(क) नियुक्ती अधिका-यांनी अशी नावे प्राप्त झाल्यापासून अथवा अशा गैरवर्तणूकीच्या बाबी अन्य प्रकारे त्यांच्या निदर्शनास आल्यापासून १ महिन्याच्या आत कसुरदार अधिकारी/ कर्मचा-यांना सेवेतून निलंबित करून शिस्तभंगविषयक कार्यवाही सुरू करावी व तसा अहवाल शासनास तसेच विभागीय आयुक्त / जिल्हाधिकारी यांना पाठवावा .

(ड) विभागीय आयुक्त / जिल्हाधिकारी यांनी शिस्तभंगविषयक कार्यवाहीसाठी नावे कळवूनही वरीलप्रमाणे कार्यवाही १ महिन्याच्या आत करण्यात आलेली नाही अशा प्रकरणी मा . मुख्यमंत्रांना मुख्य सचिवांमार्फत पुढील आदेशांसाठी सादर करावीत . ज्या अधिकारी/ कर्मचा-यांविरुद्ध काही कारणास्तव शिस्तभंगविषयक कार्यवाही करणे शक्य नाही किंवा अशी कार्यवाही करण्याचे नियुक्ती अधिका-यांनी नाकारल्यास अशी प्रकरणे संबंधीत विभागीय आयुक्त / जिल्हाधिकारी यांना मुख्यमंत्री यांच्या त्वरीत निदर्शनास आणून द्यावीत .

३ . सर्व क्षेत्रिय कार्यालयाच्या नियुक्ती अधिकारी/विभाग प्रमुखांनी वरील सूचनांचे काटेकोरपणे पालन करावे असे आदेशित करण्यात येत आहे . त्यात कोणतीही कुचराही झाल्याचे आढळून आल्यास संबंधीत नियुक्ती अधिका-यांना/ विभाग प्रमुखांना जबाबदार धरले जाईल . सर्व मंत्रालयीन विभागांनी त्याच्या अखत्यारीतील सर्व कार्यालयातील अधिकारी/कर्मचारी विनाअनुमती अनुपस्थित राहणार नाहीत / कार्यालयात वेळेवर उपस्थित राहतील व मुख्यालय सोडणार नाहीत याची काळजी घेण्याचे संबंधितांना निर्देश द्यावेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

भि . रा . वाढवे ,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वक्तव्यवक्तव्यवक्तव्य

**विषय :- अर्जित रजा साठविणे व रजेचे रोखीकरण करणे
यांच्या कमाल मर्यादा वाढविण्याबाबत .**

वित्त विभाग, निर्णय क्र . अरजा २४०१ / ८ / सेवा -९ दि . १५ जानेवारी , २००१ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम, १९८१ नुसार सध्या अस्तित्वात असलेली अर्जित रजा साठविण्याची, तसेच सेवानिवृत्तीच्यावेळी अर्जित रजेचे रोखीकरण करण्याची २४० दिवसांची मर्यादा ३०० दिवसांपर्यंत वाढविण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता .

२ . शासन आता असे आदेश देत आहे की महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील सध्या अस्तित्वात असलेल्या तरतुदी खालीलप्रमाणे सुधारण्यात याव्यात .

(१) नियम ५० (१)(बी) व नियम ५४ मध्ये तरतूद केल्याप्रमाणे अर्जित रजा साठविण्याची २४० दिवसांची सध्याची कमाल मर्यादा ३०० दिवस इतकी वाढविण्यात यावी .

(२) खाली नमूद केलेल्या प्रकरणांमध्ये न उपभोगिलेल्या अर्जित रजेचे रोखीकरण करण्याची २४० दिवसांची सध्या असलेली मर्यादा ३०० दिवस इतकी वाढविण्यात यावी .

[एक] नियत सेवावधि सेवानिवृत्ती (नियम ६८ (१))

[दोन] शासकीय कर्मचा-यांची सेवा लोकहिताच्या दृष्टीने त्याच्या नियत सेवावधि सेवानिवृत्तीच्या दिनांकापुढे वाढविण्यात आली असेल अशा प्रकरणी (नियम ६७(२)),

[तीन] स्वेच्छा/ मुदतपूर्व सेवानिवृत्ती (शासन निर्णय, वित्त विभाग, क्र. पीईएन १०८३/ सीआर १२९६/८३/एसईआर ४ दि.१ ऑक्टोबर १९८४ चा परिच्छेद (५) .

[चार] जेथे शासकीय कर्मचा-यांची सेवा नोटिशीद्वारे अथवा नोटिशीच्या बदल्यात वेतन व भत्ते देऊन अथवा त्याच्या नियुक्तीच्या अटी व शर्तीप्रमाणे अन्य प्रकारे समाप्त करण्यात आली असेल अशा प्रकरणी (शासन निर्णय वित्त विभाग, क्र. पीईएन १०८३/ सीआर १२९६/ ८३/ एसईआर ४ दि. १ .१०.१९८४ च्या परिच्छेद (५))

[पाच] सेवानिवृत्तीनंतरच्या पुनर्नियुक्तीच्या समाप्तीनंतर (नियम ६५ (२)(ए))

[सहा] सेवेत असताना कर्मचा-याचा मृत्यू झाल्यास, त्याच्या कुटुंबाला देतेवळी (नियम ६९)

[सात] सेवानिवृत्तीपूर्व रजेच्या प्रकरणी (नियम ६६ (१))

[आठ] शासकीय कर्मचा-याचे सार्वजनिक उपक्रमामध्ये समावेशन झाल्याच्या प्रकरणी (शासन निर्णय, वित्त विभाग क्र पीईएन १०८०/ सीआर २१०/एसईआर ४ दि. २८.४.१९८१ चा परिच्छेद (६)) .

(३) जेव्हा शासकीय कर्मचारी राजीनामा देईल किंवा नोकरी सोडील अशा प्रकरणी सेवासमाप्तीच्या दिनांकाला त्याच्या खाती जमा असलेल्या एकूण अर्जित रजेच्या अर्ध्या रजेच्या सममूल्य इतके रोखीकरण त्याला देय राहिल . परंतु असे रोखीकरण १५० दिवसांपेक्षा अधिक मिळणार नाही . (नियम ६७(३))

३ . महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा व पंचायत समिती अधिनियम १९६१ (सन १९६२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्र. पाच) च्या कलम २४८ च्या परंतुकान्वये प्रदान केलेले अधिकार आणि त्यासंबंधीचे इतर सर्व अधिकार याचा वापर करून शासन असाही आदेश देत आहे की वरील निर्णय जिल्हा परिषदांचे कर्मचारी यांनाही लागू राहतील .

४ . हे आदेश दि . १ फेब्रुवारी २००१ पासून अंमलात येतील .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील यासंबंधीच्या विद्यमान तरतुदी स्वतंत्रपणे सुधारण्यात येत आहेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वसन्त वा . चौधरी,
शासनाचे उप सचिव .

(टीप : दि . १ . ९ . १९८८ पासून ... २४० दिवस मर्यादा होती)

ववववववववव

विवाम .

**विषय :-केवळ वैद्यकीय कारणास्तव घेतलेली असाधारण रजा
निवृत्तीवेतनासाठी हिशोबात घेण्याबाबत .**

वित्त विभाग, निर्णय क्र. सेनिवे १००१/२९/सेवा ४, दि. १५ जानेवारी ,२००१ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम ३५ मधील तरतुदीनुसार संतत सेवेच्या कालावधीतील असाधारण रजेसह सर्व रजा निवृत्तीवेतनासाठी अर्हताकारी सेवा म्हणून हिशोबात घेतल्या जातात .या तरतुदींमध्ये सुधारणा करून केवळ वैद्यकीय कारणास्तव घेतलेली असाधारण रजा निवृत्तीवेतनासाठी ग्राह्य धरण्याबाबतचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता .

२ . शासन आता असा निदेश देत आहे की, १ फेब्रुवारी २००१ नंतर केवळ वैद्यकीय प्रमाणपत्रानुसार घेतलेल्या असाधारण रजा आणि रजा वेतन प्रदेय असणा-या इतर सर्व रजा निवृत्तीवेतनासाठी अर्हताकारी सेवा म्हणून हिशोबात घेतल्या जातील .

३ . हे आदेश १ फेब्रुवारी २००१ पासून अंमलात येतील .

४ . शासन असाही आदेश देत आहे की, ज्यांना निवृत्तीवेतनाची योजना लागू केली आहे अशा मान्यता व अनुदान प्राप्त शैक्षणिक संस्था, कृषितर विद्यापीठे आणि त्यांच्याशी संलग्न असलेली अशासकीय महाविद्यालये व कृषी विद्यापीठे यामधील कर्मचा-यांनाही वरील आदेश योग्य त्या फेरफारासह लागू राहिल .

५ . महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्या अधिनियम १९६१ (सन १९६२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्र.पाच) च्या कलम २४८ च्या परंतुकान्वये प्रदान केलेले अधिकार आणि त्यासंबंधातील इतर सर्व अधिकार यांचा वापर करून शासन असाही आदेश देत आहे की, वरील आदेश जिल्हा परिषदेतील कर्मचा-यांनाही लागू राहिल .

६ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील या संबंधातील विद्यमान तरतुदींमध्ये स्वतंत्रपणे सुधारणा करण्यात येत आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वसन्त वा . चौधरी,
शासनाचे उप सचिव .

कककककककक

विषय:- अर्जित रजेचे प्रत्यर्पण .

वित्त विभाग , निर्णय क्र. अरजा २४०१/ ७ /सेवा ९ दि. १५ जानेवारी २००१ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ च्या नियम ७३ मध्ये शासकीय कर्मचा-यांना त्यांच्या स्वतःच्या इच्छेनुसार एका वित्तीय वर्षात ३० दिवसांच्या मर्यादेपर्यंत अर्जित रजा प्रत्यर्पण करण्याची तरतुद आहे . या तरतुदीचे पुनर्विलोकन करण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता .

२ . शासन आता असा निदेश देत आहे की, महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील नियम ७३ अन्वये शासकीय कर्मचा-यांना अर्जित रजेचे प्रत्यर्पण करण्याबाबत देण्यात आलेली सवलत दिनांक १ फेब्रुवारी २००१ पासून बंद करण्यात यावी .

विवाग .

३. महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा व पंचायत समिती अधिनियम १९६१ (सन १९६२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्र. पांच) च्या कलम २४८ च्या परंतुकान्वये प्रदान केलेले अधिकार आणि त्यासंबंधीचे इतर सर्व अधिकार याचा वापर करून शासन असाही आदेश देत आहे की, वरील निर्णय जिल्हा परिषदांचे कर्मचारी यानाही लागू राहतील .
४. हे आदेश दिनांक १ फेब्रुवारी २००१ पासून अंमलात येतील .
५. महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील या संबंधीचा नियम ७३ वगळण्याबाबतची सुधारणा स्वतंत्रपणे करण्यात येत आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

वसन्त वा . चौधरी,
शासनाचे उप सचिव .

ककककककक

No. 11019/6/2001-AIS- III

Government of India

Ministry of Personnel, Public Grievances and Pensions
Department of Personnel and Training.

New Delhi.
Dt. 7th March 2001.

To

The Chief Secretaries of all StateGovt.
And Union Territories Administration.

**Subject:-Delegation of powers to the State Govts./Central Ministries
in cases of the members of All India Services proceeding
abroad on deputation or ex India leave (excluding study leave).**

Sir,

I am directed to say on the subject mentioned above that an Executive Instruction "B" was issued by this department (letter No. 9/26/71 AIS III) on 23.9.72 under Regulation 12 of the AIS (Study Leave) Regulations 1960 wherein it is provided that all cases, in which the State Govt. proposes to send a member of an All India Service abroad on deputation or on leave due and admissible to him (including study leave) should be referred to the respective Cadre Controlling Authority in the Govt.of India.

2. There has been demand for doing away with the aforementioned provision for Central Govt.'s prior approval for grant of ex- india leave excluding study leave so as to avoid delay both at the level of the State Govt. and Central Govt. After careful consideration, it has now been decided to modify the existing provision

and stipulate that the approval of the Central Govt. for travel abroad of members of the All India Service is no longer required in the following cases to the extent provide therein:-

- (a) In case of private visits abroad on leave due and admissible , the delegation is restricted to Casual Leave, Earned leave and Leave on Medical Certificate.
  - (b) AIS Officers may be accorded permission to travel abroad in conjunction with an official visit tour abroad subject to the condition that the total period abroad(including travel time) should not exceed three (3) weeks.
  - (c) Official visits/Training/Tours/study tours/seminars/Workshops etc. abroad up to three(3) Weeks duration where the entire expenses are borne by the Govt. of India, the State Govt. ,an International Agency such as the United Nations Agency, World Bank, IMF, ADB etc. or an International Agency in which India is a member.
  - (d) Project related visits as defined in the OM No.37/15/97-EO(F) dated 5.3.99 issued by the Office of the Establishment officer, Department of Personnel and Training, Govt. of India.
3. While considering the requests of the member of an All India Service for grant of leave to proceed abroad, all the State Govt. /Ministries to the Govt. of India are requested to satisfy themselves regarding the funding of such visits made by the officer concerned in each case and to see that no cadre officer accepts hospitality from a foreign Government/private body other than a close relative.
  4. It is further noted that the above delegation will not apply to any travel abroad in conjunction with leave granted under the provisions of the All India Service(Study Leave) Regulations 1960 where the specific clearance of the Central Govt. is invariably required.
  5. The following category of official visits/tours/study tours/seminars/workshops etc. abroad will continue to be referred to DOP&T for grant of cadre clearance.
    - (i) All cases of more than three(3) weeks duration.
    - (ii) All cases where the invitation is direct to the officer and the State Govt. is not bearing the expenditure, irrespective of the duration of the visit.
    - (iii) All cases where foreign hospitality from a private agency is involved.
    - (iv) All cases where an officer is getting any remuneration/fees for the work performed by him.
  6. The proposal should be sent in a self contained format furnishing all the relevant details in the prescribed format (copy enclosed). In case, proposal is not in the prescribed format or information in respect of any item in the format is missing , no back reference will be made by this Department and cadre clearance will not be granted.
  7. The proposal should be forwarded to DOP&T well in time i.e. at least before a fortnight from the date of commencement of the training/workshop etc.
  8. To the extent possible, nomination of officers may be made for those seminars/workshop etc. which are related to the job/assignment of the officer.
  9. In case where an officer proceeds for a training programme/ workshop/ seminar/ study tour abroad without obtaining the cadre clearance of this Department there is likelihood that the period of his absence would be treated as dies- non.

10. It is requested that the provisions of this circular may be brought to the notice of all the members of All India Services serving with the State/Central Govt.s at an early date.

Aqeel Ahmad,
Dy.Secr.to the Govt.of India.

PROFORMA

- 1 Name and designation of the Officer
- 2 Date of birth.
3. Details of the training programme/workshop /seminar etc.
with a copy of the invitation/admission.
  - (i) Name of the course/workshop/seminar etc.
  - (ii) Name of the institution/country
  - (iii) Duration
  - (iv) Details of the cost of the training /workshop/seminar.
4. Expenditure
  - (i) Details of expenditure on the visit abroad (including travel, Hospitality etc.)
  - (ii) Source of funding.
5. Agency that bears the cost of the training/workshop/seminar.
  - (i) Details of such cost.
  - (ii) Details of the Agency.
6. Service/cadre to which the officer belongs
7. Year of allotment to the cadre.
8. Job description of the officer.
9. Relevance of the training/workshop/seminar to the job of the officer.

विषय:- विशेष असाधारण रजा योजना .

वित्त विभाग , शासन निर्णय क्र . अरजा २४०२/२५/सेवा ८ दि . ७ .१० .२००२ .

मार्च २००२ च्या अर्थसंकल्पीय भाषणात शासकीय कर्मचा-यांना “ असाधारण रजा योजना ” लागू करण्याचे धारण घोषित करण्यात आलेले आहे . सदरहू धोरण अंमलात आणण्यासाठी शासन आता खालीलप्रमाणे योजना कार्यान्वित करण्याचा निर्णय घेत आहे .

- १) या योजनेस “ विशेष असाधारण रजा योजना ” असे संबोधण्यात यावे .
- २) ही योजना आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून ते दि . ३१ .१२ .२००४ पर्यन्त अंमलात राहिल .
- ३) विशेष असाधारण रजा योजना ही शिक्षक, डॉक्टर , परिचारीका, परिचारक व पोलीस हे संवर्ग वगळून इतर संवर्गातील कर्मचा-यांना लागू राहिल .
- ४) जे कर्मचारी दि . ३१ .१२ .२००४ पूर्वी विशेष असाधारण रजेसाठी अर्ज करतील त्याचे रजेचे अर्ज विचारात घेता येतील . अशा प्रकरणी विशेष असाधारण रजा दि . ३१ .१२ .२००४ पासून किंवा तत्पूर्वीच्या दिनांकापासून सुरू झालेली असावी .
- ५) विशेष असाधारण रजा योजनेचा लाभ संपूर्ण सेवेच्या कालावधीत ५ वर्षांच्या मर्यादेपर्यन्त फक्त एकदाच घेता येईल . मात्र जर संबंधीत कर्मचारी ५ वर्षांच्या कालावधीची रजा संपुष्टात आल्यानंतर शासन सेवेत रूजू झाला नाही तर या योजनेखाली अनुज्ञेय ठरणारे लाभ मिळण्यास तो पात्र ठरणार नाही .
- ६) विशेष असाधारण रजा पूर्व परवानगीने मंजूर करून घेणे आवश्यक राहिल .
- ७) अनधिकृतपणे अनुपस्थित असलेल्या कर्मचा-यास विशेष असाधारण रजा मंजूर करता येणार नाही .
- ८) फक्त नियमित व योग्य मार्गाने सेवेत प्रविष्ट झालेल्या किमान ५ वर्षे इतकी सतत सेवा असलेल्या स्थायी/अस्थायी कर्मचा-यांना विशेष असाधारण रजा मंजूर करता येईल .
- ९) विशेष असाधारण रजा मंजूर करण्यास “ नियुक्ती प्राधिकारी ” सक्षम असतील . या योजनेंतर्गत कर्मचा-याने रजा सुरू होण्यापूर्वी किमान एक महिना अगोदर कार्यालय प्रमुखांकडे अर्ज करणे आवश्यक आहे .कार्यालय प्रमुखाने आपल्या शिफारशीसह दोन दिवसात अर्ज नियुक्ती प्राधिका-याकडे पाठवावेत . नियुक्ती प्राधिका-याने अर्ज प्राप्त झाल्यापासून ७ दिवसांत आपला निर्णय संबंधित कर्मचा-यास कळविणे आवश्यक राहिल . तथापि जर सदरहू कर्मचा-यास फेरविचारांती त्याने दिलेला विशेष असाधारण रजेचा अर्ज मागे घ्यावयाचा असेल तर त्याने नियुक्ती प्राधिका-यांकडून त्याच्या रजा मंजूरीचे आदेश निर्गमित केले जाण्यापूर्वी तसे कार्यालय प्रमुख व नियुक्ती प्राधिकाारी यांना कळविणे आवश्यक राहिल .
- १०) (अ)कर्मचा-याला कमाल ५ वर्षांच्या कालावधीपर्यंत परंतु नियत वयमानाच्या मर्यादित विशेष असाधारण रजा मंजूर करता येईल .मात्र या योजनेखाली कर्मचा-याने किमान एक वर्ष इतकी विशेष असाधारण रजा घेणे अनिवार्य राहिल . तथापि खालील अट क्र . २० मध्ये नमूद करण्यात आल्यानुसार पदोन्नतीसाठी पात्र ठरल्याच्या परिणामी विशेष असाधारण रजेचा कालावधी कमी करून पदोन्नती पदावर रूजू होऊ इच्छिणा-या कर्मचा-यांच्या प्रकरणी मात्र ही किमान मर्यादा लागू असणार नाही .तसेच विशेष असाधारण रजेवर असताना कर्मचारी ,प्रकरणपरत्वे, महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन)नियम १९८२ मधील नियम १०, ६५ व ६६ च्या तरतुदीनुसार स्वेच्छा सेवा निवृत्ती घेण्यास पात्र ठरत असेल तर संबंधीत कर्मचा-यास विशेष असाधारण रजेवर असताना लेखी नोटीस देवून नोटीसीच्या दिनांकापासून स्वेच्छा निवृत्ती घेता येईल . स्वेच्छा निवृत्तीसाठी अर्हताकारी

- सेवेची गणना करताना त्यात विशेष असाधारण रजेचा कालावधी विचारात घेतला जाईल . अशा प्रकरणी स्वेच्छा निवृत्ती मंजूर करण्यास नियुक्ती प्राधिकारी सक्षम असतील .
- (ब) विशेष असाधारण रजेवर असलेल्या कर्मचा-याचे महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन) नियम १९८२ च्या नियम १०(४) व नियम ६५(१) नुसार सेवेत पुढे चालू ठेवण्याबाबत पुनर्विलोकन करता येईल व याकरिता विशेष असाधारण रजेवर जाण्यापूर्वीचे ५ वर्षांचे गोपनीय अहवाल विचारात घेण्यात येतील .
- ११) अभियांत्रिकी सेवेतील अधिकारी/कर्मचारी यांच्या बाबतीत संवर्गातील एकूण मंजूर पदांच्या जास्तीत जास्त १० टक्के इतक्या कर्मचा-यांचे विशेष असाधारण रजेचे अर्ज मंजूर करता येतील .
- १२) विशेष असाधारण रजेच्या दिनांकाला जर कर्मचा-याविरूद्ध विभागीय चौकशी किंवा फौजदारी कार्यवाही प्रस्तावीत/प्रलंबीत असेल किंवा तो निलंबनाखाली असेल तर अशा कर्मचा-याला विशेष असाधारण रजा मंजूर करता येणार नाही .
- १३) विशेष असाधारण रजेच्या कालावधीत संबंधीत कर्मचा-याची सेवाजेष्ठता अबाधित राहिल .
- १४) विशेष असाधारण रजेचा कालावधी निवृत्तीवेतन विषयक लाभांसाठी “ अर्हताकारी सेवा” म्हणून ग्राह्य धरला जाईल .
- १५) विशेष असाधारण रजा मंजूर केल्याच्या परिणामी रिक्त झालेले संबंधीत पद भरता येणार नाही व त्या पदावर नवीन नेमणूक करता येणार नाही . विशेष असाधारण रजा मंजूर केलेल्या कारणास्तव रिक्त झालेले पद भरणे जर प्रशासकीय दृष्ट्या आवश्यक असेल तर त्याच संवर्गात अन्य पद रिक्त ठेवून ते पद नियुक्ती प्राधिकारी केवळ बदलीने भरू शकतील . नवीन नेमणूक मात्र करता येणार नाही .
- १६) विशेष असाधारण रजेच्या कालावधीत संबंधीत कर्मचारी ज्या सेवेत असेल त्या सेवेतील कर्तव्य व जबाबदा-यांशी निगडित नसलेली इतरत्र खाजगी नोकरी (परदेश नोकरी/foreign assignment सह) अथवा व्यवसाय करू शकेल .त्यासाठी सक्षम प्राधिका-याच्या पूर्वपरवानगीची आवश्यकता असणार नाही . मात्र त्याने अशा इतरत्र खाजगी नोकरी (परदेश नोकरी/foreign assignment सह) अथवा व्यवसायासंबंधीचा संपूर्ण तपशील शासनास कळविणे आवश्यक राहिल .
- १७) विशेष असाधारण रजेच्या कालावधीत रजा वेतन, स्थानिक पुरक भत्ता, घरभाडे भत्ता तसेच पदास अनुज्ञेय असलेले इतर सर्व भत्ते देय राहणार नाहीत . मात्र विशेष असाधारण रजेवरून सेवेत पुन्हा रूजू झाल्यानंतर विशेष असाधारण रजेच्या कालावधीत ज्या नियमित वार्षिक वेतनवाढी देय झाल्या असल्या त्या वार्षिक वेतनवाढी काल्पनिकरित्या देय होतील .मात्र अशा काल्पनिक वार्षिक वेतनवाढीमुळे वेतन व भत्त्याची कोणतीही थकवाकीची रक्कम देय राहणार नाही . निवृत्तीवेतन विषयक लाभांची परिगणना करतांना मात्र, काल्पनिक वेतनवाढी विचारांत घेतल्या जातील .
- १८) विशेष असाधारण रजेच्या कालावधीत अर्जित व अर्धवेतनी रजा कर्मचा-याच्या खाती जमा केल्या जाणार नाहीत .
- १९) विशेष असाधारण रजेच्या कालावधीत पदाच्या अनुषंगाने मिळणारे सर्व फायदे/सोयी-सुविधा अनुज्ञेय ठरणार नाहीत . उदा .दुरध्वनी, शासकीय वाहन, रजा प्रवास सवलत, स्वग्राम रजा प्रवास सवलत इत्यादी .विशेष असाधारण रजेच्या कालावधीत कर्मचारी शासकीय निवासस्थान आपल्या ताब्यात ठेऊ शकेल . मात्र त्याला , रजेच्या पहिल्या १२ महिन्यांच्या कालावधीसाठी आर्थिक दराने (Economay rate)अनुज्ञप्ती शुल्क व शासकीय निवासस्थानाशी संबंधीत सेवाशुल्क तसेच मुख्य निवासस्थानाच्या सोबतच्या अतिरिक्त जागेसाठी आकारले जाणारे विहित शुल्क भरावे लागेल .
- २०) (अ)विशेष असाधारण रजेवर असलेल्या कर्मचा-याची मूळ संवर्गात सेवा जेष्ठता अबाधित ठेवण्यात येणार असल्याने त्या ज्येष्ठतेनुसार पदोन्नतीसाठी विचार करताना पदोन्नतीच्या पदाच्या सेवा प्रवेश नियमातील आवश्यक ती अर्हता प्राप्त केली असल्यासच पदोन्नतीचा विचार करण्यात

येईल .त्यासाठी विशेष असाधारण रजेवर जाण्यापूर्वीच्या ५ वर्षांचे गोपनीय अभिलेख विचारात घेण्यात येतील . पदोन्नतीसाठी अनुभवाचा कालावधी विहित केला असल्यास असाधारण रजेचा कालावधी हा अनुभवाचा कालावधी म्हणून गणला जाईल .या निकशानुसार संबंधीत कर्मचारी पदोन्नतीसाठी पात्र ठरल्यास त्यास पदोन्नती देण्याचे आदेश निर्गमित करण्यात येतील . त्या आदेशाच्या दिनांकापासून एक महिन्याच्या कालावधीत संबंधीत कर्मचा-याने, विशेष असाधारण रजेचा कालावधी कमी करून पदोन्नतीच्या पदावर रुजू होणे किंवा विशेष असाधारण रजेचा कालावधी संपल्यानंतर पदोन्नतीच्या पदावर रुजू होणे या संबंधीचा लेखी स्वरूपात विकल्प सादर करणे आवश्यक राहिल . रजा संपल्यानंतरच पदोन्नती स्वीकारण्याचा विकल्प कर्मचा-याने दिल्यास अशा कर्मचा-यास, तो रजा संपवून मूळ संवर्गात परत आल्यास त्यास वरिष्ठ पदाच्या पदोन्नतीचा मानीव दिनांक व त्या अनुषंगाने पदोन्नतीच्या संवर्गात ज्येष्ठता अनुज्ञेय होईल .मात्र अशा कर्मचा-याने पदोन्नतीच्या पदावर प्रत्यक्षात पूर्वी काम केले नसल्याने मानीव दिनांकाच्या अनुषंगाने केवळ वेतननिश्चिती करण्यात येईल . मात्र विशेष असाधारण रजेच्या कालावधीसाठी त्यास पदोन्नतीच्या पदाचे वेतन व भत्त्याची थकवाकी अनुज्ञेय होणार नाही .

- (ब) पदोन्नतीसाठी विभागीय परीक्षा अर्हता म्हणून विहित केल्या असल्यास व त्यासाठी काही कालावधी/संधी विहित केल्या असल्यास विशेष असाधारण रजेवर असतांना देखील कर्मचा-याने नियमात विहित केलेल्या कालावधीत व संधीत संबंधीत विभागीय परीक्षा उत्तीर्ण होण्याची दक्षता स्वतः घेणे आवश्यक आहे .विहित संधी/कालावधीत परीक्षा उत्तीर्ण न झाल्यामुळे होणारे परिणाम विचारात घेऊन पदोन्नतीसाठीची ज्येष्ठता ठरविणे वेतनवाढी रोखणे, इत्यादी बाबींना कर्मचारी केवळ विशेष असाधारण रजेवर आहे या कारणास्तव बाधा उत्पन्न होणार नाही .
- २१) विशेष असाधारण रजेच्या कालावधीत **गट विमा योजनेतर्गत वर्गणी वसूल** करण्यासंदर्भात राज्य शासकीय गट विमा योजना १९८२ मधील परिच्छेद ९ मध्ये विहित केलेली कार्यपध्दती अवलंबविण्यात येईल .
- २२) विशेष असाधारण रजेच्या कालावधीत **भविष्य निर्वाह निधीची वर्गणी** वसूल करण्याचे स्थगित करण्यात येईल .
- २३) आर्युविमा योजना तसेच पोस्टाच्या वेगवेगळ्या योजना यांचे हप्ते भरणे, तसेच शासन/वित्तीय संस्था/सहकारी बँका/सोसायट्या इत्यादींकडून घेतलेल्या कर्जाच्या हप्त्यांची नियमितपणे परतफेड करणे याबाबतची जबाबदारी संबंधीत कर्मचा-यांची राहिल .
- २४) विशेष असाधारण रजेच्या कालावधीत संबंधीत कर्मचा-यास अन्य मार्गाने उत्पन्न मिळविण्यास परवानगी देण्यात आलेली असल्यामुळे आयकर व त्याबाबतची विवरणपत्रे भरण्याबाबतची संपूर्ण जबाबदारी संबंधीत कर्मचा-याची राहिल .
- २५) विशेष असाधारण रजेच्या कालावधीत संबंधीत कर्मचा-याविरुद्ध विभागीय चौकशी किंवा फौजदारी कार्यवाही करता येईल .
- २६) विशेष असाधारण रजा , निवृत्तीवेतन विषयक लाभांसाठी अर्हताकारी सेवा म्हणून ग्राह्य धरली जाणार असल्यामुळे ही रजा विशेष असाधारण रजा योजनेखाली मंजूर करण्यात येत असल्याबाबतची स्पष्ट नोंद सेवा पुस्तकात लाल शार्डने घेण्यात यावी .
- २७) विशेष असाधारण रजेवर जाणा-या कर्मचा-यांच्या सर्वगातील पद रजा कालावधीत नव्याने भरण्यात आल्याचे आढळून आल्यास असे पद भरण्यास कारणीभूत असणारे संबंधीत अधिकारी महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपिल) नियम १९७९ च्या तरतुदीनुसार शिस्तभंग विषयक कार्यवाहीस पात्र ठरतील .
- २८) विशेष असाधारण रजेवर असतांना जर संबंधीत कर्मचारी मृत्यु पावला तर त्याच्या कुटुंबीयांना सदरहू कर्मचारी सेवेत कार्यरत असतांना जर तो मृत्यु पावला असता तर जे लाभ अनुज्ञेय ठरले

असते ते सर्व लाभ मंजूर केले जातील . मात्र त्यांना संबंधीत कर्मचा-याने उपभोगलेल्या विशेष असाधारण रजेच्या कालावधीतील वेतन व भत्याच्या थकवाकीची रक्कम अनुज्ञेय ठरणार नाही .

२९) विशेष असाधारण रजा योजना राबविल्यामुळे प्रशासकीय दृष्टीकोनातून काही अडचणी निर्माण झाल्या असतील तर त्याबाबतचा तसेच या योजनेतर्गत एकूण किती अधिकारी/कर्मचा-यांना रजा मंजूर करण्यात आली व त्यामुळे एकूण किती वार्षिक बचत होईल याबाबतचा दि. ३१.१२.०२, ३१.१२.२००३ व ३१.१२.२००४ ह्या वर्षाअखेरचा अहवाल मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागाकडे अनुक्रमे दि. ३१.१.२००३, ३१.१.२००४ व ३१.१.२००५ पर्यंत पाठविणे आवश्यक राहिल .

२ . शासन असाही आदेश देत आहे की, विशेष असाधारण रजेस महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१, महाराष्ट्र नागरी सेवा (वेतन) नियम १९८१ व महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील सध्याच्या असाधारण रजेच्या तरतुदी लागू राहणार नाहीत .

३ . महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्या अधिनियम १९६१ (सन १९६२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्र . पाच)च्या कलम २४८ च्या परंतुकान्वये प्रदान केलेले अधिकार आणि त्या संबंधातील इतर अधिकार यांचा वापर करून शासन असाही आदेश देत आहे की, वरील निर्णय जिल्हा परिषदेतील कर्मचा-यांना लागू राहतील .

४ . शासन असाही आदेश देत आहे की, मान्यता व अनुदानप्राप्त शैक्षणिकसंस्था, कृषितर विद्यापिठे आणि त्यांच्याशी संलग्न असलेली अशासकीय महाविद्यालये व कृषि विद्यापिठे यांमधील कर्मचा-यांनाही वरील निर्णय योग्यत्या फेरफारांसह लागू राहतील .

५ . हे आदेश सामान्य प्रशासन विभागाच्या सहमतीने त्या विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र . १७४२/१२ दि . ३१.८.२००२ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहेत .

(टीप: विशेष असाधारण रजेसंबंधीची योजना वित्त विभाग क्र . अरजा २४०५/प्र.क्र.२७/०५/ सेवा ८ दिनांक २२ डिसेंबर २००६ च्या शासन निर्णयान्वये दिनांक ३१.१२.२००६ नंतर बंद करण्यात आलेली आहे .)

वक्वक्वक्वक्वक्व

**विषय : विपश्चना रिसर्च इन्स्टिट्यूट धम्मगिरी, इगतपुरी, जिल्हा नाशिक
या संस्थेमार्फत घेण्यात येणारे विपश्चना(Vipassana) प्रशिक्षण .**

वित्त विभाग, निर्णय क्र . अरजा २४०२/२७/सेवा ८ दिनांक २७ जून ,२००३ .

संदर्भ: वित्त विभाग, निर्णय क्र . अरजा २४९६/३ / सेवा ९ दि . २१ जुलै ,१९९८ .

विपश्चना रिसर्च इन्स्टिट्यूट धम्मगिरी, इगतपुरी, जिल्हा-नाशिक या संस्थेमार्फत महाराष्ट्रातील केंद्रात “ विपश्चना” हे दहा दिवसांचे शिबिर घेण्यात येते . अशा प्रशिक्षण केंद्रात भाग घेण्याची सवलत वरील शासन निर्णयानुसार फक्त राजपत्रित अधिका-यांना अनुज्ञेय ठरविण्यात आली होती . त्याची व्याप्ती वाढवून तो सर्व राज्य शासकीय कर्मचा-यांना लागू करण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . आता शासनाने वरील दिनांक २१ जुलै १९९८ चा शासन निर्णय अधिक्रमित करून खालीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे .

क) विपश्चना रिसर्च इन्स्टिट्यूट, धम्मगिरी, जिल्हा नाशिक या संस्थेमार्फत महाराष्ट्रातील प्रशिक्षण केंद्रात “ विपश्चना ” दहा दिवसांच्या शिबिरात सर्व राज्य शासकीय कर्मचा-यांना भाग घेता येईल .

विवाम .

- ख) प्रशिक्षणासाठी प्रवेश मिळविला आहे अशा कर्मचा-याने मागणी केल्यास त्यास, वैद्यकीय प्रमाणपत्र सादर न करता एकावेळी कमाल १४ दिवस परिवर्तित रजा मंजूर करता येईल .
- ग) वरील प्रयोजनासाठी परिवर्तीत रजा आवश्यकतेनुसार तीन वर्षातून एकदा व संपूर्ण सेवा कालावधीमध्ये कमाल सहा वेळा याप्रमाणे अनुज्ञेय राहिल .
- घ) संबंधित कर्मचा-याने रजेचे आवेदनपत्र प्रशिक्षणाच्या प्रवेशपत्राच्या झेरॉक्स प्रतीसह सादर करणे आवश्यक राहिल .
- इ) सदर सवलत हक्क म्हणून मागता येणार नाही .
- २ . हे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील .
- ३ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील परिवर्तित रजेसंबंधातील विद्यमान तरतुदीमध्ये या शासन निर्णयाच्या तरतुदीपुरती सुधारणा करण्यात आली आहे असे मानण्यात यावे . उपरोक्त नियमात यथावकाश रितसर सुधारणा करण्यात येतील .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वसन्त चौधरी,
शासनाचे उपसचिव, वित्त विभाग .

***

विषय : कैवल्यधाम, लोणावळा या संस्थेतर्फे घेण्यात येणारे राज्य शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांचे करीता योगविद्या प्रशिक्षण शिबिरात भाग घेण्याबाबत..... परिवर्तित रजा मंजूर करणे . .

वित्त विभाग ,निर्णय क्र . अरजा २४०४/२/सेवा ८, दिनांक ३ . २ . २००४ .

कैवल्यधाम,लोणावळा या संस्थेमार्फत लोणावळा व मुंबई येथे दहा दिवसांचे योगविद्या प्रशिक्षण शिबीर घेण्यात येते . या प्रशिक्षण केंद्रात भाग घेण्याची सवलत सर्व राज्य शासकीय कर्मचा-यांना लागू करण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . आता शासनाने खालीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे :-

अ) कैवल्यधाम,लोणावळा या संस्थेतर्फे घेण्यात येणारे योगविद्या प्रशिक्षणाच्या दहा दिवसांच्या शिबिरात प्रशिक्षणासाठी प्रवेश मिळविला आहे अशा राज्य शासकीय अधिकारी/कर्मचा-याने मागणी केल्यास त्यास, वैद्यकीय प्रमाणपत्र सादर न करता एकावेळी कमाल १४ दिवस इतकी परिवर्तित रजा मंजूर करता येईल .

ब) वरील प्रयोजनासाठी परिवर्तीत रजा आवश्यकतेनुसार तीन वर्षातून एकदा व संपूर्ण सेवा कालावधीमध्ये कमाल सहा वेळा याप्रमाणे अनुज्ञेय राहिल .

क) संबंधित कर्मचा-याने रजेचे आवेदनपत्र प्रशिक्षणाच्या प्रवेशपत्राच्या झेरॉक्स प्रतीसह सादर करणे तसेच रजेवरून परत आल्यानंतर प्रशिक्षण पूर्ण केल्याचे संबंधित प्रशिक्षण केंद्राचे प्रमाणपत्र सादर करणे आवश्यक राहिल .

ड) या प्रशिक्षणासाठी अपेक्षित खर्च संबंधित कर्मचा-याने स्वतः सोसावयाचा आहे .

इ) सदर सवलत हक्क म्हणून मागता येणार नाही .

२ . हे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिवसापासून अंमलात येतील .

३ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम , १९८१ मधील परिवर्तित रजेसंबंधातील विद्यमान तरतुदीमध्ये या शासन निर्णयाच्या तरतुदीपुरती सुधारणा करण्यात आली आहे असे मानण्यात यावे . उपरोक्त नियमात यथावकाश रितसर सुधारणा करण्यात येईल .

***

विनाम .

विषय :- पोलीस दलामध्ये रजेचे रोखीकरण पुन्हा सुरू करण्याबाबत .

गृह विभाग, निर्णय क्रमांक एलव्हीई २००२/प्र.क्र.५६४/पोल ५ (ब) दि. २७.२.२००४ .

वाचा: पो .महासंचालक यांचे पत्र क्र .पोमसं/६/४६ ई/संकीर्ण/अर्जित रजा/प्रत्यार्पण/०४ दि . ३१.१.०४ .

पोलीस कर्मचारी/अधिकारी यांच्या कामाचे स्वरूप इतर शासकीय कर्मचारी/अधिकारी यांच्यापेक्षा वेगळे आहे . सणाच्या दिवशी इतर कर्मचा-यांना सार्वजनिक सुटी असते ,त्यावेळी मात्र पोलीस कर्मचा-यास अशा सुट्या उपभोगता येत नाहीत .उलट त्या दिवशी त्यांना दिवसभर बंदोबस्तासाठी कामावर हजर रहावे लागते .पोलीस दलात अपुरे मनुष्यबळ असल्यामुळे पोलीस कर्मचा-यास १२ ते १४ तास सतत नोकरी करावी लागते .कायदा व सुव्यवस्थेच्या प्रश्नामुळे पोलीस कर्मचा-यांना इतर कर्मचा-यांप्रमाणे नियमित रजा घेता येत नाही . किंवा काही वेळा त्यांना मंजूर केलेली रजा उपभोगत असतांना कायदा व सुव्यवस्थेचा प्रश्न उपस्थित झाल्यास रजा अर्ध्यावर सोडून कामावर हजर रहावे लागते . अन्य कर्मचा-यांपेक्षा पोलीसावरील कामाची जबाबदारी व कामाचे स्वरूप विचारात घेऊन पोलीस शिपाई ते पोलीस निरीक्षक पदावरील कर्मचा-यांसाठी १५ दिवसांच्या अर्जित रजेचे रोखीकरण पुन्हा सुरू करण्याचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता .

शासन निर्णय : वित्त विभाग, शासन निर्णय दिनांक १५ जानेवारी २००१ अन्वये म.ना.से (रजा) नियम १९८१ मधील नियम ७३ ची अर्जित रजा प्रत्यार्पित करण्याची मूळ तरतुद दिनांक १.२.२००१ पासून वगळण्यात आली आहे . **त्यास अपवाद करून पोलीस दलातील शिपाई ते पोलीस निरीक्षक पदापर्यंतच्या कर्मचा-यांसाठी एका वित्तीय वर्षात १५ दिवसांच्या अर्जित रजेच्या प्रत्यार्पणास शासन मंजूरी देत आहे .**

सदर खर्च २०५५ पोलीस १०९ जिल्हा पोलीस (००)(०१) जिल्हा पोलीस दल -वेतन व २०५५ पोलीस १०८ राज्य मुख्यालय पोलीस (०२) शहर पोलीस (०२)(०१) आस्थापना या लेखाशिर्षावरील मंजूर अनुदानातून भागविण्यात यावा .

उप सचिव,महाराष्ट्र शासन ,
गृह विभाग .

कवककककककक

**विषय : महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील
नियम ७९ मध्ये एडस या रोगाचा समावेश करण्याबाबत**

वित्त विभाग, निर्णय क्र.अरजा २४०४/प्र.क्र.२५/ /०५/सेवा ८ दि. २० .१.२००५

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील नियम ७९ अनुसार क्षयरोग, कर्करोग, कुष्ठरोग, पक्षघात झालेल्या शासकीय कर्मचा-यांना परिशिष्ट तीन मधील नियमानुसार रजा मंजूर करण्यात येते . एडस झालेल्या शासकीय कर्मचा-यांनाही नियम ७९ अन्वये रजा देण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता .

२) शासन आता असा आदेश देत आहे की, एडस या रोगाचा समावेश महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील नियम ७९ मध्ये करण्यात यावा .

३) जे शासकीय कर्मचारी जागतिक आरोग्य संघटनेने दिलेल्या एडस रूग्णाच्या व्याख्येनुसार एडसग्रस्त आहेत व त्यासाठी त्यांच्यावर उपचार सुरू आहेत अशा कर्मचा-यांनाच विशेष रजा मंजूर करण्यात यावी . तथापि, एचआयव्ही पॉझिटिव्ह हे एडसग्रस्त रूग्ण नसल्याने त्यांना विशेष रजा देय होणार नाही . (एडसरूग्णांची व्याख्या : १२ वर्षावरील

व्यक्तीसाठी - दोन होकारात्मक चाचण्या (एलायझा/जलद/साधी चाचणी यापैकी कोणत्याही) आणि पुढीलपैकी कोणतेही एक लक्षण : अ) वजानात घट (१० % पेक्षा जास्त जुलाब होणे (वारंवार किंवा सतत) आणि एक महिन्यापेक्षा जास्त काळापर्यंत येणारा ताप, ब) क्षयाची बाधा क) चेतासंस्थेचे विकार,ड) बुरशी जन्य आजार इ) न्युमोनिया/श्वसनदाह, ई) त्वेचेचा कॅन्सर, कापोसी सारकोमा उ) इतर- मेंदूज्वर/ वारंवार होणारी नागीण .

- ४) हे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील .
- ५) महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील नियम ७९ मध्ये रितसर सुधारणा यथावकाश करण्यात येईल .
- ६) हे आदेश शासनाच्या खालील संकेत स्थळांवर (वेब साईट) उपलब्ध होऊ शकतील .
1)finance .mah.nic.in. 2) www.maharashtra.gov.in.

***

**विषय :- सेवानिवृत्तीपूर्वीची असाधारण रजा मंजूर करण्याचे
अधिकार मंत्रालयीन विभागांना प्रत्ययोजित करण्याबाबत .**

वित्त विभाग, निर्णय क्र.अरजा २४०५/प्र.क्र.५/०५/सेवा ८ दि. २३ ऑगस्ट ,२००५ .

संदर्भ: शासन परिपत्रक क्र.सेनिवे १०८९/११०/सेवा ४ दिनांक १०.४.१९९० .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा)नियम १९८१ मधील नियम ६६(२) खालील टिपेनुसार निवृत्तीपूर्व रजा म्हणून मंजूर केलेल्या रजेमध्ये असाधारण रजेचा समावेश होत नाही .

२ . उक्त संदर्भाधीन परिपत्रकान्वये केलेल्या खुलाशानुसार शासकीय कर्मचा-यास निवृत्तीच्या लगतपूर्वी असाधारण रजा अनुज्ञेय नसल्यामुळे कार्यालय प्रमुख आपल्या अधिकारात ती मंजूर करू शकत नसल्याने अशा प्रकरणात शासकीय कर्मचा-याला देण्यात आलेल्या असाधारण रजेस कार्यालय प्रमुखाने प्रथम शासनाची मंजूरी घेऊन ती असाधारण रजा नियमित करून घ्यावी व नंतरच त्याआधारे अशा शासकीय कर्मचा-यांचे निवृत्तीवेतनाचे कागदपत्र तयार करून महालेखापाल, मुंबई/नागपूर यांचेकडे पाठवावे अशी तरतूद आहे .

३ . या तरतूदीच्या अनुषंगाने क्षेत्रीय कार्यालयातील बरीच प्रकरणे वित्त विभागाच्या मंजूरीसाठी येत असल्याचे निदर्शनास आले आहे . निवृत्तीपूर्व असाधारण रजा (पाच वर्षांपर्यन्त) मंजूर करण्याचे अधिकार मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांना देण्याचे विचाराधीन होते . तदनुषंगाने सोबतच्या परिशिष्ट १ मध्ये नमूद केलेल्या अटीच्या अधीन राहून महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील नियम ६६(२) खालील टिप शिथिल करून प्रकरणे मंजूर करण्याचा अधिकार मंत्रालयीन विभागांना देण्यात येत आहेत .

४ . शासनाने असाही निर्णय घेतला आहे की, हे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील व या दिनांकाला प्रलंबित असलेली प्रकरणेही या आदेशानुसार विनियमित करण्यात येतील .मात्र जी प्रकरणे यापूर्वीच अंतिमतः निकालात काढलेली आहेत त्या प्रकरणाचे पुनर्विलोकन करण्यात येणार नाही . सेवा नियमांमधील विद्यमान तरतूदी या शासन निर्णयातील तरतूदीच्या मर्यादितपर्यन्त सुधारण्यात आल्या आहेत असे मानण्यात येईल . या नियमात रितसर सुधारणा यथावकाश करण्यात येईल .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

नसीमा म .शेख,
शासनाचे उप सचिव .

परिशिष्ट-१ .
प्रत्यायोजित केलेले अधिकार
महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा)नियम १९८१ .

अ .नियम क्र . क्रमांक	अधिकाराचे स्वरूप	अधिकार प्रत्यायोजित केलेला प्राधिकारी	व्याप्ती	शेरा
१	२	३	४	५
१ ६६ (२) खालील टीप	निवृत्तीपूर्व रजेशिवाय अनुपस्थित राहिल्यास रजेत परिवर्तित करण्याचा अधिकार (अ) वैद्यकीय कारणास्तव	मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग	एकंदर सेवेत पाच वर्षा पर्यन्त पूर्ण अधिकार	सदर असाधारण रजा पुढील अटीच्या अधिन मंजूर केली जाईल . १) ज्या कर्मचा-याच्या खाती कोणतीही रजा शिल्लक नाही व वैद्यकीय कारणास्तव अनुपस्थित राहिला असेल त्याने वेळोवेळी अर्जाद्वारे याबाबतची माहिती कार्यालयास दिलेली असेल तर अशा कर्मचा-याच्या बाबतीत सक्षम प्राधिका-याचे मते त्याची अनुपस्थिती समर्थनीय असेल तर रजेशिवाय अनुपस्थितीचा कालावधी देय व अनुज्ञेय रजा मंजूर करून नियमित करण्याबाबत नियुक्ती प्राधिका-याने निर्णय घेणे आवश्यक असेल . २) जेव्हा एखादा शासकीय कर्मचारी अल्प कालांतराने वैद्यकीय प्रमाणपत्राच्या आधारे वारंवार अनुपस्थित रहात असेल /इतर अनुज्ञेय रजा शिल्लक नसताना दोन महिन्यांपेक्षा अधिक कालावधीसाठी अनुपस्थित असेल तर अशा प्रकरणात त्याला वैद्यकीय मंडळासमोर उपस्थित राहण्यात सांगण्यात यावे . ३) अशा प्रकरणाचे म.ना.से. (रजा) नियम १९८१ मधील नियम ३२ ते नियम ४२ अंतर्गत विहित केल्यानुसार कार्यवाही करण्यात आली आहे त्याची प्रशासकीय विभागाने खातरजमा करून घेणे आवश्यक आहे . ४) शासन निर्णय वित्त विभाग क्र.सेनिवे १००१ / २९ / सेवा ४ दिनांक १५.१.२००१ नुसार वैद्यकीय कारणास्तव घेतलेली असाधारण रजा निवृत्तीवेतनासाठी आणि इतर सेवा विषयक लाभांसाठी अर्हताकारी सेवा म्हणून हिशोबात घेतली जाईल . ५) स्वेच्छानिवृत्ती घेणा-या कर्मचा-यास नोटीशीचा कालावधी पूर्ण करण्यासाठी असाधारण रजा मंजूर करता येत नाही . अशा प्रकरणात नोटीशीचा कालावधी कमी करून अर्ज दिल्यानंतरच्या दुस-या दिवशी अशा कर्मचा-यास स्वेच्छानिवृत्त करणे आवश्यक राहिल . १) जो कर्मचारी रजेशिवाय अनुपस्थित राहिला असेल व त्याने वेळोवेळी अर्जाद्वारे याबाबतची माहिती कार्यालयास दिलेली असेल तर अशा कर्मचा-याच्या
	(ब) वैद्यकीय कारण व्यतिरिक्त	मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग	एकंदर सेवेत पाच	

वर्षा
पर्यन्त

वावतीत सक्षम प्राधिका-याच्या मते त्याची अनुपस्थिती समर्थनीय असेल तर रजेशिवाय अनुपस्थितीचा कालावधी देय व अनुज्ञेय रजा मंजूर करून नियमित करण्यावावत वेळीच विचार केला जाणे आवश्यक असेल .जर कर्मचा-यांची अनुपस्थिती समर्थनीय नसेल तर त्याच्या विरुद्ध शिस्तभंग विषयक कार्यवाही सुरु करण्यात यावी .

२) रजेशिवाय अनुपस्थित राहिल्याच्या कारणास्तव विभागीय /न्यायिक चौकशी प्रलंबित नसावी .

३) रजेशिवाय अनुपस्थित राहिल्याचा कालावधी कोणत्याही सेवा प्रयोजनार्थ (निवृत्तीवेतनविषयक लाभांसह) ग्राह्य धरण्यात येऊ नये व तशी स्पष्ट नोंद सेवा पुस्तकात घेण्यात यावी .

४) रजेशिवाय अनुपस्थित राहिल्याबद्दल संबंधित कर्मचा-याविरुद्ध वेळीच शिस्तभंगाची कार्यवाही न केल्यास सक्षम प्राधिका-यावर या संबंधातील जवाबदारी निश्चित करण्यात यावी .

५) रजेशिवाय अनुपस्थित राहिल्याच्या कालावधीमध्ये संबंधित कर्मचा-यास सक्तीने सेवानिवृत्त/सेवेतून काढून टाकले किंवा बडतर्फ केलेले नाही अथवा त्याने राजीनामा दिलेला नाही याची सक्षम प्राधिका-याने खात्री करून तसे प्रमाणित करणे आवश्यक राहिल .

६)स्वेच्छानिवृत्ती घेणा-या कर्मचा-यास नोटीशीचा कालावधी पूर्ण करण्यासाठी असाधारण रजा मंजूर करता येत नाही . अशा प्रकरणात नोटीशीचा कालावधी कमी करून अर्ज दिल्यानंतरच्या दिवशी अशा कर्मचा-यास स्वेच्छानिवृत्त करणे आवश्यक राहिल .

.....
टीप:- संपूर्ण सेवेत ५ वर्षांची मर्यादा वैद्यकीय किंवा वैद्यकीय कारणाव्यतिरिक्त अशा दोन्ही कारणांसाठी मिळून आहे .

ववववववववववव

विषय :-विशेष असाधारण रजा योजना.....

वित्त विभाग, निर्णय क्र.अरजा २४०५/प्र.क्र.१९/२००५/सेवा ८ दिनांक २५.०८.२००५ .

- वाचा:-
- (१) वित्त विभाग निर्णय क्र.अरजा२४०२/प्र.क्र.२५/सेवा ८ दि.७.१०.२००२ .
  - (२) वित्त विभाग निर्णय क्र.अरजा२४०२/प्र.क्र.५९/सेवा ८ दि.१४.०५.२००२ .

मार्च २००२ च्या अर्थसंकल्पीय भाषणात शासनाची बचत करण्याच्या दृष्टीने शासकीय कर्मचा-यांना “ विशेष असाधारण रजा योजना ” लागू करण्याचे धोरण घोषित करण्यात आले होते .सदरहू धोरण अंमलात आणण्यासाठी शासन निर्णय वित्त विभाग, क्र.अरजा २४०२/२५/सेवा-८ दिनांक ७ ऑक्टोबर २००२ अन्वये शासकीय कर्मचा-यांना “ विशेष असाधारण रजा योजना ” लागू करण्यात आली आहे . सदर रजा योजनेअंतर्गत अट क्र.१० अ नुसार पदोन्नतीसाठी पात्र ठरल्याच्या परिणामी किंवा म.ना.से. (निवृत्तिवेतन) नियम १९८२ मधील नियम-१०, ६५ व ६६ च्या तरतूदीनुसार स्वेच्छा निवृत्ती घेण्यास पात्र ठरणा-या कर्मचा-यास मंजूर करण्यात आलेला रजेचा कालावधी कमी करता येईल . या दोन कारणाव्यतिरिक्त अन्य प्रकरणात विशेष असाधारण रजा घेतल्यानंतर तो

कालावधी कमी करण्याची तरतूद नाही. तथापि, वैयक्तिक अडचणींमुळे मंजूर करण्यात आलेला विशेष असाधारण रजा कालावधी कमी करून पुन्हा कार्यालयात रुजू करून घेण्यासंदर्भात वरीच प्रकरणे शासनास प्राप्त होत आहेत.

२. विशेष असाधारण रजा योजनेअंतर्गत मंजूर करण्यात आलेली रजा उपभोगून सेवेत पुन्हा रुजू झाल्यानंतर विशेष असाधारण रजेच्या कालावधीत ज्या नियमित वार्षिक वेतनवाढी देय झाल्या असत्या त्या वार्षिक वेतनवाढी काल्पनिकरित्या देय होतील अशी तरतूद आहे. तथापि, असाधारण रजेच्या सर्वसाधारण प्रकरणात (वैद्यकीय करणाव्यतिरिक्त) वेतनवाढीसाठी असाधारण रजेचा कालावधी विचारात घेतला जात नाही.

३. तदनुषंगाने शासन आता असा आदेश देत आहे की, विशेष असाधारण रजा योजनेअंतर्गत रजा मंजूर केलेल्या कर्मचा-याला किमान एक वर्ष इतकी विशेष असाधारण रजा उपभोगल्यानंतर उर्वरित रजेचा मंजूर कालावधी कमी करून काल्पनिक वेतनवाढीचा फायदा न देता कार्यालयात रुजू करून घेता येईल.

४. शासनाने असाही निर्णय घेतला आहे की, हे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील व या दिनांकाला प्रलंबित असलेली प्रकरणेही या आदेशानुसार विनियमित करण्यात येतील. मात्र, जी प्रकरणे यापूर्वीच अंतिमतः निकालात काढलेली आहेत त्या प्रकरणांचे पुनर्विलोकन करण्यात येणार नाही.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

नसीमा म. शेख,
शासनाच्या उप सचिव .

कककककककक

विषय :- अनधिकृतपणे गैरहजर राहणा-या कर्मचा-यांवर वेळीच कार्यवाही करण्याबाबत .

वित्त विभाग परिपत्रक क्र. अरजा २४०५/प्र.क्र.८/सेवा-८ दिनांक १५ सप्टेंबर ,२००५ .

परिपत्रक:-शासन निर्णय वित्त विभाग क्र. सेनिवे १००१/१३०/सेवा ४ दिनांक २ जून २००३ च्या परिशिष्ट १ मधील अ.क्र.३ नुसार रजेशिवाय अनुपस्थित राहिल्याचा कालावधी भुतलक्षी प्रभावाने असाधारण रजेत परिवर्तीत करण्याचे पूर्ण अधिकार नियुक्ती प्राधिका-यांना प्रत्यायोजित करण्यात आले आहेत .

२. तथापि महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम, १९८१ मधील नियम १६ अनुसार पाच वर्षांपेक्षा अधिक अनधिकृत गैरहजेरी/अनुपस्थिती असाधारण रजेत परिवर्तीत करण्यासाठी शासनाची मान्यता आवश्यक आहे. पाच वर्षांपेक्षा जास्त म्हणजे पंधरा ते सोळा वर्षांपर्यन्तच्या अनधिकृत गैरहजेरीची रजेशिवाय अनुपस्थितीची वरीच प्रकरणे असाधारण रजा म्हणून मंजूर करण्यासाठी वित्त विभागास प्राप्त होत असतात . अशा प्रकरणात अनधिकृत अनुपस्थिती संदर्भात वेळीच कारवाई न केल्यामुळे निवृत्तीवेतन/कुटुंबनिवृत्तीवेतन तसेच इतर सेवाविषयक लाभ संबंधित शासकीय कर्मचा-यास/त्यांच्या कुटुंबियांस मिळण्याकरिता म.ना.से. (रजा)नियम १९८१ मधील संबंधित नियम शिथिल करून त्याची अनधिकृत/रजेशिवाय अनुपस्थिती नियमित करण्याचे बरेच प्रस्ताव वित्त विभागास प्राप्त होतात .

३. वास्तविकतः जे शासकीय कर्मचारी कारणाशिवाय किंवा अल्प कालांतराने वैद्यकीय प्रमाणपत्र सादर करून कार्यालयात अनुपस्थित असतील/राहतील ,त्यांना महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील नियम ४० आणि ४१ अनुसार वैद्यकीय मंडळासमोर तातडीने उपस्थित राहण्यास सांगण्यात यावे .वैद्यकीय मंडळाने सेवेत रुजू होण्यास पात्र असल्याबाबतचे प्रमाणपत्र दिल्यानंतरही जर संबंधित कर्मचारी सेवेत रुजू होत नसेल किंवा संबंधित कर्मचारी वैद्यकीय मंडळासमोर उपस्थित राहत नसेल तर संबंधित कर्मचा-यांविरुद्ध महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपिल) नियम १९७९ अंतर्गत शिस्तभंगाची कार्यवाही करावी आणि तशी कार्यवाही विहित कालावधीत न करणा-या सक्षम प्राधिका-यावर या संबंधातील जबाबदारी निश्चित करावी हे तत्व नियमांना अभिप्रेत आहे .

विवाम .

४ . तदनुषंगाने असे पुनश्च उद्घृत करण्यात येत आहे की, सर्व मंत्रालयीन विभागांनी त्यांच्या अधिपत्याखालील क्षेत्रीय कार्यालयांना अशा सूचना द्याव्यात की, रजेशिवाय अनुपस्थित असणा-या कर्मचा-याच्या संदर्भात महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा)नियम १९८१ मधील संबंधित तरतुदींचे योग्य प्रकारे अनुपालन केले जाईल याबाबत कृपया दक्षता घेण्यात यावी व रजेशिवायच्या अनुपस्थितीबाबत संबंधितांविरुद्ध महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपिल) नियम १९७९ च्या तरतुदीनुसार शिस्तभंगाची कारवाई करण्यात यावी व ती विभागीय चौकशी नियम पुस्तिका १९९१ मधील प्रकरण ३ मधील परिच्छेद ३.१९(१) मध्ये नमूद केलेल्या विहित कालावधीत पूर्ण करावी . शक्यतोवर अशी प्रकरणे प्रादेशिक विशेष चौकशी अधिकारी किंवा जिल्हा चौकशी अधिकारी यांचेकडे सुपूर्द न करता विभागातील अधिका-यांची चौकशी अधिकारी व सादरकर्ता अधिकारी म्हणून नियुक्ती करून अशा प्रकारची चौकशीची प्रकरणे त्वरीत निकाली काढण्याची दक्षता घेण्यात यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

नसीमा म . शेख,
शासनाचे उप सचिव

वनवनवनवन

**विषय :-महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम,१९८१ च्या परिशिष्ट
तीनमध्ये नियम ३ नंतर नियम ३ अ समाविष्ट करण्याबाबत .**

वित्त विभाग, अधिसूचना: दिनांक ६ डिसेंबर , २००५ .

भारताचे संविधान,

क्रमांक अरजा २४०५/प्र.क्र.१६/सेवा ८ - भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद ३०९ यांच्या परंतुकाव्ये प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर करून, महाराष्ट्राचे राज्यपाल, याद्वारे महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मध्ये आणखी सुधारणा करण्यासाठी याद्वारे पुढील नियम तयार करित आहेत :-

- १ . (i) या नियमांना, महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) (सुधारणा) नियम २००५ असे म्हणता येईल .
- (ii) हे नियम दिनांक १ जानेवारी २००६ पासून अंमलात येतील .
- २ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील परिशिष्ट तीनमध्ये , नियम ३ नंतर पुढील नियम समाविष्ट करण्यात येईल .

“ नियम ३अ . **अर्जित रजेची गणना .**

(अ) क्षयरोग/कर्करोग/कुष्ठरोग/पक्षघात झालेल्या शासकीय कर्मचा-यांना महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ च्या परिशिष्ट तीन मधील विद्यमान तरतुदीप्रमाणेच कमाल एक वर्षाच्या मर्यादेपर्यन्त सलग पूर्ण वेतनी “ विशेष रजा ” मंजूर करण्यात आल्यावर, पुढील अर्ध्या वर्षाच्या मर्यादातीस त्यांच्या खाती जमा करावयाची अर्जित रजा अशा विशेष रजेच्या कालावधीच्या १/१० परंतु कमाल १५ दिवसांपर्यन्त इतकी कमी करण्यात येईल .

(ब) अर्जित रजा जमाखाती टाकताना ,रजेच्या अपूर्ण दिवसाचे रूपांतर नजीकच्या पूर्ण दिवसामध्ये करण्यात येईल . ”

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

नसीमा म . शेख,
शासनाच्या उपसचिव .

वनवनवनवन

विवाम .

विषय :-महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ च्या नियम
६८ मध्ये सुधारणा.....

वित्त विभाग अधिसूचना क्र.अरजा २४०५/प्र.क्र.१४/सेवा ८ दिनांक २९ जून ,२००६ .

अधिसूचना

भारताचे संविधान :

क्र. अरजा २४०५/प्र.क्र.१४/सेवा ८ -- भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद ३०९ याच्या परंतुकावचे प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर करून, महाराष्ट्राचे राज्यपाल, महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मध्ये आणखी सुधारणा करण्यासाठी याद्वारे पुढील नियम तयार करित आहेत :-

१. (एक) या नियमांस महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) (सुधारणा) नियम २००६ असे म्हणावे .
(दोन) हे नियम दिनांक १ जुलै २००६ पासून अंमलात येतील .
२. महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ च्या नियम ६८ मध्ये—
(अ) पोट-नियम (५) मध्ये “ शासकीय कर्मचा-याला ” या मजकूराऐवजी, “ पोट-नियम ६ च्या तरतुदीच्या अधीन राहून, शासकीय कर्मचा-याला ” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात यावा .
(ब) पोट-नियम (५) नंतर पुढील पोट-नियम समाविष्ट करण्यात यावा :-

“ ६ (ए) निलंबनाधीन असताना किंवा शिस्तभंगाची अथवा फौजदारी कार्यवाही प्रलंबित असताना, सेवानिवृत्तीचे वय झाल्यावर सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांच्या बाबतीत, रजा मंजूर करणा-या सक्षम प्राधिका-यास, जर त्याच्या मते, अशा कर्मचा-याविरुद्धची कार्यवाही समाप्त झाल्यावर, त्याच्याकडून काही रक्कम वसुलीयोग्य होण्याची शक्यता असेल तर , अर्जित रजेची पूर्णतः किंवा अंशतः सममूल्य रोग्र रक्कम रोग्रून धरता येईल . कार्यवाही समाप्त झाल्यावर, तो शासकीय देण्याचे, कोणत्याही असल्यास, समायोजन केल्यावर, अशा रीतीने रोग्रून धरलेल्या रकमेस पात्र असेल .

(बी) महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ च्या तरतुदीनुसार एक शिक्षात्मक उपाय म्हणून शासकीय कर्मचा-यास सक्तीने सेवानिवृत्त केल्यास, रजा मंजूर करणारा सक्षम प्राधिकारी, त्याला सेवानिवृत्तिच्या दिनांकास त्याच्या खाती अर्जित रजा जमा असल्यास ३०० दिवसांच्या कमाल मर्यादेपर्यन्त, या नियमात विनिर्दिष्ट केलेल्या रीतीने अर्जित रजेबद्दल रजा वेतनाची सममूल्य रोग्र रक्कम देणारा आदेश काढील .”

३. सदर शासन अधिसूचना महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आली असून त्याचा संकेतांक २००६०६२८१७०७१२००१ असा आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

नसीमा म .शेख ,
शासनाच्या उप सचिव .

विषय :-ट्रेकिंग एक्सपिडीशन्स मध्ये भाग घेणा-या शासकीय कर्मचा-यांना विशेष नैमित्तिक रजा मंजूर करण्याबाबत...

वित्त विभाग, निर्णय क्र. विनैर १४०६/प्र.क्र.१५/०६/सेवा ८ दिनांक २६.२.२००७.

- पहा :- १) वित्त विभाग , निर्णय क्र.एलव्हीई १४७९/सीआर ३३६/एसईआर ९ दि.४.१०.१९७९.
२) वित्त विभाग, निर्णय क्र.एलव्हीई १४९५/११/सेवा ९ दिनांक ३०.३.१९९५.

प्रस्तावना :-

ट्रेकिंग एक्सपिडीशन्स मध्ये भाग घेणा-या शासकीय कर्मचा-यांना उक्त संदर्भाधीन शासन निर्णय क्र. (२) नुसार विहित शतीच्या अधीन राहून एका कॅलेंडर वर्षात कमाल ३० दिवसांपर्यन्त विशेष नैमित्तिक रजा अनुज्ञेय आहे .मात्र संपूर्ण सेवा कालावधीत सदर रजा कितीवेळा मंजूर करावी याबाबतची मर्यादा विहित केली नसल्याने काही कर्मचारी दरवर्षी लाभ घेत असल्याचे निदर्शनास आले आहे. तरदनुषंगाने ट्रेकिंग एक्सपिडीशन्ससाठी अनुज्ञेय असणा-या सदर विशेष नैमित्तिक रजेच्या मर्यादित आणि कालावधीत सुधारणा करण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता .

शासन निर्णय :-

शासन आता असा आदेश देत आहे की, एक्सपिडीशन्समध्ये भाग घेणा-या कर्मचा-यास एकावेळी पंधरा दिवसांची विशेष नैमित्तिक रजा अनुज्ञेय राहिल . एक्सपिडीशन्समध्ये भाग घेण्यासाठी शासकीय कर्मचा-याला पंधरा दिवसाहून अधिक कालावधी/अवधीची आवश्यकता असल्यास संबंधित कर्मचा-याला पंधरा दिवसाच्या विशेष नैमित्तिक रजेला जोडून रजा नियमानुसार देय व अनुज्ञेय असलेली रजा मंजूर करण्यात यावी . यासाठी शासकीय कर्मचा-याला “ एक विशेष बाव ” म्हणून विशेष नैमित्तिक रजेला जोडून इतर अनुज्ञेय रजा देण्याची परवानगी देण्यात यावी .

ट्रेकिंग एक्सपिडीशन्समध्ये भाग घेणा-या शासकीय कर्मचा-यास उक्त सवलत संपूर्ण सेवा कालावधीत केवळ दोन वेळाच अनुज्ञेय राहिल .

२ . तसेच, शासन असाही आदेश देत आहे की, इंडियन माउंटेनियरिंग फेडरेशन व इंडियन माउंटेनियरिंग फाउंडेशन या दोन्ही संस्था एकच असल्याने ट्रेकिंग एक्सपिडीशन्स या मोहिमेला या दोन्ही संस्थांपैकी कोणत्याही एका संस्थेची मान्यता पुरेशी आहे .

३ . हे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील व या दिनांकास प्रलंबित असलेले ट्रेकिंग एक्सपिडीशन्सकरिता विशेष रजा मंजूरीचे प्रस्तावही या आदेशानुसार विनियमित करण्यात येतील . ज्या कर्मचा-यांनी या आदेशापूर्वीच दोन/ त्यापेक्षा अधिकवेळा संदर्भाधीन शासन निर्णय क्र.२ अन्वये ट्रेकिंग एक्सपिडीशन्सकरिता विशेष नैमित्तिक रजेची सवलत उपभोगलेली आहे अशा प्रकरणांचे पुनर्विलोकन करण्यात येऊ नये .मात्र त्यांना उर्वरित सेवा कालावधीत उक्त सवलत अनुज्ञेय असणार नाही .

४ . सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २००७०२२२११२६११००१ असा आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

नसीमा शेख,
शासनाच्या उप सचिव .

वक्वक्वक्वक्व

विभाग .

: प्राथमीक चौकशी, विभागीय चौकशी, निलंजन,
शिक्षा, अपील, रैवर्तन इ. :

**Sub:- Govt. Servants Conduct Rules:-
Non-bonafide use of Medicinal entoxicants.**

G.A.D. Circular No. CDR-1160-D dated **5th May, 1961.**

Consumption by Govt servants of medicinal preparation containing Alcohol (such as **Drakshasava and other tonics etc.**) in quantities exceeding the recognized doses should, when such consumption results in intoxication, be treated as misconduct and Government servant found guilty of this misconduct should be dealt with suitably by departmental action.

वक्ववक्ववक्ववक्व

**Sub :-Departmental Enquiries---- Examination of
Witnesses.**

Government Circular, GAD No., CDR-161-D, dated **14th June ,1961.**

It is noticed that in many cases referred to the various Head of Departments by the Anti Corruption Bureau suggesting departmental action against the delinquent on the charges enquired into by the Bureau, the charges could not be proved as the officers of the Bureau who had made the enquiries and the important witnesses whose evidence recorded by the Bureau in the preliminary enquiries was material for the establishing the charges were not examined by the Enquiry Officers. The Bureau had therefore to approach the higher authorities in all such cases for reviewing the orders already passed by the lower authorities on the basis of the finding of the Enquiry Officer. This creates avoidable work for all concerned and results in delay in finalising the cases. In order to obviate this, it has been decided that in departmental enquiry cases instituted at the instance of the Anti Corruption Bureau the Enquiry Officer should call for and examine the officer of the Bureau who conducted the preliminary enquiries and also the important witnesses whose evidence as recorded by the Bureau would be material for establishment the charges against the delinquents. All officers conducting departmental enquiries should bear these instructions in mind.

वक्ववक्ववक्ववक्व

**Sub:- Govt. Servant Conduct Rules :- Need for Govt.
servant to refrain from drinking in public places..**

G.A.D.Circular No. CDR 1061-D dated **31st October, 1961.**

All Head of Departments and Head of Offices have been requested to bring the instructions contained in Govt. Circular Memorandum, Political and Services

Department, No 1581/34 dated 13th July, 1948 to the notice of all Govt. servants under them and impress on them the paramount need of their extending their whole hearted co-operation to Govt. in the matter of implementing its Prohibition Policy by their own conduct as well as by observing all the orders issued by Govt. in that connection scrupulously.

कवकवकवकवकवक

Sub:-Suspension of Government Servant.

Govt. Cir.GAD No.CDR 1161-D dt. 14th November, 1961.

In Govt. Circular Political and Services Dept. No. 2733/34 dt. 9th August 1951 orders were issued that the practice of suspending Govt.servants lightly and without sufficient justification should be discontinued and that each case involving a proposal for suspension should be carefully considered and suspension should be ordered only when the circumstance are found to justify it. It is, however, noticed that despite these orders, sometimes suspension of persons against whom there is a charge of misconduct is ordered freely without examining properly whether or not there is sufficient justification for suspension.

Ordinarily suspension should not be ordered unless the allegations made against the persons concerned are of a serious nature and on the basis of evidence available there is prima facie case for dismissal or removal or there is reasons to believed that his continuance in service is likely to cause embarrassment to the administration or to hamper the investigation of the case or to allow his scope for further indulgence in the malpractice's alleged against him. With a view to ensuring that the competent authorities examine each and every case properly and order suspension only where it is fully justified. Govt. is please to direct that the Heads of Departments should furnish to their respective Administrative Department of the Secretariat in the accompanying form returns of cases of suspension ordered by them during each quarter ending 31st March, 30th June 30th Sept. and 31st Dec. so as to reach it by the 15th of following month. The first such return should be for the quarter ending the 31st Dec.1961 and should reach the Adm. Department of the Secretariat by the 15th January 1962.

The Adm, Department of the Secretariat should scrutinise the returns as soon as they are received, consider whether or not in the circumstance of each of the cases suspension was justified ,and in cases where the suspension is not found to be justified, issue orders revising the orders of the competent authority.

कवकवकवकवकवक

Sub:Departmental Enquiries.

Government Circular , GAD No. CDR 161-D, dt. 2nd January, 1962.

A question has been raised whether in cases where as officer who has the power to impose penalties on his subordinates himself witnesses the incident on which a charges

in a departmental enquiry is based or is called and examined as a witness in the enquiry, it would be in order that officer to pass final orders on the findings of departmental enquiry. Government is advised that it would not be in order for the officer concerned to pass final orders as it would amount to the complainant or the principles of natural justice and fair play and that it is also likely to produce a reasonable doubt in the mind of delinquent about the fairness of the administration of justice. Government is, therefore, please to direct that in such cases the officer who is otherwise competent to pass orders should not exercise his power but submit the finding to the next higher authority who will pass the orders.

All officers dealing with cases of such departmental enquiries are requested to bear these instructions in mind.

ककककककककक

Sub:- Traps arranged by the Anti-Corruption and Prohibition Intelligence Bureau:
Co-operation of Government servants with the Anti-corruption and Prohibition Intelligence Bureau in connection with the----

GAD Circular, No. CDR 1064-D dated **16 th May, 1964.**

It has been the experience of Government that some of the cases involving charges of corruption fail in courts of law or in departmental enquiries, because the panchas, who are the most important witnesses to the traps arranged by the Anti-Corruption and Prohibition Intelligence Bureau in such case, turn hostile. It is the established policy of Government to eradicate the evil of corruption. The need for successful investigation of the cases involving corruption cannot be over emphasized. Government, therefore, desires that all Government servants, particularly Gazetted officers, should co-operate with the Anti Corruption and Prohibition Intelligence Bureau whenever they are approached by the Bureau for assistance in or witnessing of traps. The Anti-Corruption and Prohibition Intelligence Bureau is requested to show a copy of this circular to officers whom they approach for such assistance.

These orders are not applicable to Judicial Officers and Magistrates. The Anti-Corruption and Prohibition Intelligence Bureau should not therefore approach them for assistance in or witnessing the traps.

Under Secretary to the
Govt, of Maharashtra, G.A.D.

ककककककककक

विभाग .

**Sub:- Procedure for entrusting the work of investigation
of case of malpractices in Government Offices.**

Home Dept.Circular No. APO/2772-1-V-.A, dated the **21 st February ,1972.**

This Department has, of late, been receiving requests from other Departments like Sales Tax, Co-operation etc., for creating special units in the Police Department for investigating into cases of large scale branches of procedure, rules, regulations etc. often involving defalcation, corruption, etc.in the administrations under them, though looking to the nature of complaints in may such cases the necessary enquiries should have normally been made through the departmental machinery. It is a hardly necessary to stress that each administrative unit must have a build in machinery of its own to ensure strict supervision and vigilance over the functions of the Department performed by the officers of that Department at various levels into hierarchy such a machinery should provide for fool proof administration precluding opportunities for maladministration or corruption of large scale in the Department, and also provide for through investigation into such cases if they do occur. The Finance Department has also suggested that requests for additional police units to investigate into such affairs should be based only on this presumption.

2) When special Police staff is required to be sanctioned to enquiry into such affairs of any administration, the cost of the staff is required to be borne from the Police budget. Consequently it is required to be justified on the floor of the Assembly by this Department, it also inflates the Police budget unnecessarily. Since this is not a practical proposition and is not administratively desirable, it has been decided to issue the following guidelines regarding the procedure to be followed for the disposal of such cases.

(i) When cases of corruption or defalcations occur in any administrative unit apparently because of the breaches of statutory provisions, rules, regulations or procedures laid down for such administration, the concerned Department itself should first establish a prima-facie case against the persons involved in the affairs. If cognizable offences are revealed, departments officers should register specific complaints with the Police. The police should not be require to step in before prima facies cognizable cases have been established and the offences are registered with the Police.

(ii) It should also not be expected of the police to make preliminary investigations, only to result in proposals from the respective department that the offences concerned in view of their nature would be dealt with departmentally on the basis of the findings of the Police. That is to say, if the intention is not to send to matter to the court but to decide it departmentally the police should not be made to investigate into such matter.

(iii) After cognizable offence in such cases is registered with the Police, the assignment of such investigation to a particular unit of the Police Department viz sectional police C.I.D. or Anti-Corruption Bureau will have to be left entirely to the discretion of the Police Chiefs, in consultation with the Home Department. This will be decided by the Inspector General of Police or the Home Department in accordance with the pattern agency and staff required to handle such cases, because if any additional staff becomes necessary in the police Department it will have to be justified on the basis of

total work load and other ancillary problems which the Police Department may have on its hands at the moment.

(iv) Once the work is entrusted to the Police, the attention to be devoted to all such work will depend on the other commitments of the Police and the relative priority that the police may have to assign to the various functions to be performed by them in the normal course of their law and order administration.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra.

M. K. Thakur,
Dy. Secretary to the Govt. of Maharashtra.

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :-शासकीय पैशाची अफरातफर .

सा . प्रशासन विभाग, परिपत्रक क्र . सीडीआर ११७२/९४१८/ डी -एक दि . ६ सप्टेंबर, १९७२ .

शासनाच्या असे निदर्शनास आणून देण्यात आले आहे की ,शासकीय पैशाच्या अफरातफरीच्या ब-याचशा प्रकरणांमध्ये अफरातफरीस जबाबदार असणा-या व्यक्तीकडून अफरातफर करण्यात आलेली रक्कम वसुल करण्याबाबत कारवाई करण्यास बराच विलंब होतो . कदाचित न्यायालयामध्ये अफरातफरीचा आरोप सिध्द होईपर्यंत किंवा शिस्तभंगाची कार्यवाही पूर्ण करेपर्यंत वसुली तहकूब केल्याने हा विलंब होत असावा . अशा प्रकारची तहकूबी आवश्यक आहे किंवा काय याबाबत शासनाने विचार केला आहे आणि शासन असे निर्देशित करते की, अशा प्रकारच्या प्रकरणांमध्ये जर प्राथमिक चौकशीवरून असे सिध्द होत असेल की , एका विशिष्ट व्यक्तीने पैशाची अफरातफर केली आहे तर प्रथम तिला पैसे परत करण्यास सांगण्यास यावे व तिच्याकडून वसुली करण्यात यावी . आवश्यक असेल तर ती जर पैसे परत करण्यास तयार असेल तर तिच्या वेतनातून पैसे वसुल करण्यात यावे . तथापी ती पैसे परत करण्यास तयार नसेल अशा परिस्थितीत वरील प्रकारची वसुली करता येणार नाही, परंतु विभागीय कार्यवाही आणि/ किंवा खटला भरण्याची नेहमीची पध्दती अंमलात आणावी . अशा प्रकारची कार्यवाही शक्य तितक्या लवकर पूर्ण करण्यात येईल याची दक्षता घेण्यात यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

म .के . गुप्ते .
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वक्वक्वक्वक्वक्व

**Sub :-Government Servant, conduct.
Prohibiting from accepting any complementary
Passes to visit theatres, performances etc.**

G.C.G.A.D. No. CDR 1073/9979/ D-1, dated the 31st October 1973

According to the instructions embodied in paragraph 6 of the accompaniment to Government Resolution, Political and services department, No, 9596/46, dated the 18th

February 1952 ,Government servant are prohibited from accepting any complimentary passes to visit theatres, performances, etc. It has, however, been brought to the notice of Government that despite those instructions some Government servants accept complimentary passes and some even enter the auditorium etc. without a valid ticket or a complimentary pass. According to the provisions of section 4 (1) of the Bombay Entertainment Duty Act, entering an auditorium without any valid ticket excepting on duty constitutes an offence and the person committing such an offence is liable for punishment. Government is, therefore, pleased to direct that Government servant should not enter an auditorium without a valid ticket and that they should not accept any complimentary passes to visit theatres, performances etc. These instructions should be followed scrupulously. Any Government servant found contravening these instructions will render himself liable to disciplinary action.

2. The Heads of Department and Heads of offices are requested to bring these instructions to the notice of all Government servants under them.

वचनवचनवचनवचन

**Sub:- Investigations for fixing responsibility :
Expeditious completion of ----**

GAD Cir. No. CDR- 1073 / 24668 – D – 1. Dated the **8th Nov. ,1973.**

Circular.

It has been brought to the notice of Government that generally preliminary investigation for fixing responsibility for lapses, negligence, misappropriation, irregularities, loss of Government money, etc. are not completed expeditiously and that at times they drag on for a considerably long time. In some cases by the time the investigations are completed and a departmental enquiry can be started the concerned Govt. servants either retire from Govt. service or are dead. This helps the defaulters to escape punishment due to passage of time. Government considers that this is unsatisfactory and is pleased to direct that such investigations should be completed as quickly as possible and that in any case the period should not exceed two months from the date a decision has been taken to make investigations. If for any special reasons the investigations are likely to take a longer time, the Investigating Officer, unless he is himself the Head of Department, should submit a report to the Head of his Department giving reasons for the delay and the latter should obtain the sanction of Government in the Administrative Department, for allowing the Investigating Officer an extension of time to complete the investigations if he is satisfied that there is a case for such extension. In case the Investigating Officer is himself the Head of Department, he should report the reasons for delay ,if any, to Government and obtain an extension of time for completing the enquiry.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra.

वचनवचनवचनवचन

विवाम .

**Sub :- Expeditious completion of investigations
in case of the Officers under Suspension.**

GAD Cir.No. CDR 1174/9072/ D-I dated **18th Sept., 1974.**

Instance have come to the notice of Government where inordinate delay has taken place in completing investigations by the Police and also other authorities. Consequently inordinate delay has taken place in filing charge-sheets in courts in cases where prosecution is launched and in serving charge sheets in cases where disciplinary proceedings are initiated. Government has been anxious about expeditious completion of investigations and suitable instructions have been issued from time to time for the guidance of the authorities concerned. Where persons into whose conduct investigations are being made are placed under suspension, there is all the more need for speedy action. Suspension does constitute a very great hardship to a Government servant. In order to avoid undue hardship to the Govt.servant concerned it is essential to ensure that the period of suspension is reduced to the barest minimum. Govt. is, therefore, pleased to direct that in cases of officers under suspension, the investigations should be completed and a charge sheet filed in a court of competent jurisdiction in cases of prosecution or served on the Govt.,servant concerned in cases of Departmental proceeding *within six month* as a rule. The investigating authorities should be personally held responsible for not completing the investigations within the aforesaid period in case of officers under suspension. In very difficult cases the Chief Secretary to Govt may grant extension by three months to complete the investigations. The Departments of the Secretariat should submit cases where such extension is considered justified to the Chief Secretary through the General Administrative Department.

2. Govt. is also pleased to direct that if the investigations cannot be completed within a period of six months or the extension of time if any granted by the Chief Secretary, the order placing the Govt. servant under suspension should be revoked and he should be permitted to resume duties, by posting him to a different post and /or transferring him to a different place wherever possible. All cases in which the Govt. servants have already been under suspension should be reviewed in the light of these instructions and action to complete the investigations as early as possible and to reinstate the Government servant who have been under suspension for over six months.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

M. K. Gupte,
Under Secretary to Government.

वववववववववव

vbm.

Sub:- Drinking by Govt. Servants..... Restrictions on-----

GAD Cir.No. CDR 1075-746-XI dated 27th August , 1975

Ref:- No. CDR 1068-D-I dt.3.5.69 & No.CDR 1078-D-I dt. 5.10.74.

According to the instructions issued in Govt. Cir. GAD dated 3.5.69 and reiterated by Govt. Cir. GAD dt.5.10.74, Govt. servants are required-

- (a) to strictly abide by any law relating to intoxicating drinks or drugs in force in the State or in any area in which they may happen to be for the time being;
- (b) to refrain from consuming any intoxicating drink or drug in a public place;
- (c) not to appear in a public place in a state of intoxication; and
- (d) not to use any intoxicating drink or drug to excess.

It has, however, come to the notice of Govt. that these instructions are not strictly observed and some Govt. servants are found under the influence of alcohol or other intoxicating drug even while on duty. Govt. is, therefore, pleased to direct that no Govt. servant should be under the influence of any intoxicating drink or drug while on duty and that every Govt. servant should also take due care to see that the performance of his duties at any time is not affected in any way by the influence of such drink or drug. Being under the influence of an intoxicating drink or drug while on duty will be treated as an act of misbehaviour and a Govt. servant found guilty of such misbehaviour will be liable to disciplinary action.

2. All Departments of the Secretariat and Heads of Departments and Heads of Offices should bring these orders to the notice of all Govt. servants under them. They should also note that drastic punishment should be awarded to those found guilty of the misbehaviour referred to in paragraph 1 above.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

K. P. Nadkarni,
Dy.Secretary to the Govt. of Maharashtra.

कनकनकनकनकनकन

**Sub:- Misappropriation of Government Money :-
Recovery of ....**

GAD Circular No. CDR 1177 / 3720 /166 / XI dated the 30th November 1978.

Read :- GAD Circular No. CDR 1172 /9418 / D. I, dt. 6.9.1972.

Circular

Under Govt. Cir. Dated 6th September 1972, it has been directed that if the preliminary investigation establishes that particular person has misappropriated Govt.

money ,the person should ,in the first instance, be called upon to pay the amount and the amount should be recovered from him, if necessary, by deduction from his pay, if he agrees to refund the amount. In case, however, he does not agree to refund the amount, no such recovery can be made but the usual procedure of departmental action and /or prosecution should be followed.

A point has been raised as to how the misappropriated Government money can be recovered if the person concerned refuses to refund the amount, and disposes of the property from which the amount could be recovered, before the completion of the departmental enquiry or the prosecution. Government is please to bring to the notice of all disciplinary authorities that necessary action for attachment of the delinquent's property can be taken under section 3 (1) of Criminal Amendment Ordinance .1944. The scheduled offences referred to in section 3 (1) include offences punishable under section 406, 408 or section 409 of the Indian Penal Code. The attachment is effective initially for 3 months only, but in case cognizance of the offence is taken or the State Government moves the District Judge, the attachment continues further and the property is applied by the District Judge towards reimbursement of the loss by the Government and the fine imposed by the Court.

All Head of Departments and Head of offices are, directed to take action in accordance with the above provision in all cases of misappropriation of Government money.

D. M. Torgal,
Under Secretary to Government.

(Note :- See Cir. dt. 21. 7. 1982)

वक्वक्वक्वक्वक्व

**Sub:- Departmental Enquiries.
Delegation of powers to grant extension
of time For completing the .....**

GAD ,Cir. No. CDR- 1379 / 489 / 72 / XI, dated **19 April, 1979.**

Read :- GAD Cir.No. CDR-1174 / 2983 (I) / D. I. Dated 8th April 1974.

CIRCULAR :- Under Govt. Cir., GAD No. 1174 /2983 (I) D –I dated 8.4.74 the maximum period prescribed for completing the departmental enquiries has been increased from three months to six months. In spite of this, it has been noticed that in a majority of cases ,the departmental enquiries are not being completed within this time limit of six moths. In order that this time should be adhered to, instructions have been issued in Govt. Cir. GAD No. CDR- 1176 / 5825 /178(ii) /XI, dt. 17th Jan. 1977 laying down the procedure and the time schedules to be observed for each stage of a departmental enquiry. The Disciplinary Authorities as well as the Enquiry Officers are, therefore, requested to strictly abide by these instructions so as to ensure that the departmental enquiries are completed within the period of six months.

There may, however, be a few cases in which for good and sufficient reasons it may not be possible to complete the departmental enquiry within the stipulated period of six months. In view of this, the question of delegation of powers to grant extension of time for completing the departmental enquiries to the minimum period was under consideration of Government for some time past. After careful consideration and in supersession of all the previous orders delegating powers to grant extension of time for completing the departmental enquiries should be granted to the authorities mentioned in columns 3 and 4 of **Appendix I** to this Circular subject to the limits indicated in the headings of those columns. An extension of time limit for completing a departmental enquiry beyond a period of one year from the date of sanctioning the enquiry should be granted by the Administrative Department of the Mantralaya in consultation with the General Administration Department.

While submitting a proposal for extension of time limit, the Enquiry Officer and the Disciplinary authority concerned should furnish information in the proforma contained in **Appendix II** to this circular to the competent authority. The authorities competent to grant extension of time limit should carefully examined the proposal and grant extension for the minimum period required.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra.

D. M. Torgal,
Under Secretary to Government.

APPENDIX IX – II

PROFORMA

1. Name and designation of the Govt. Servant and the Department to which he belongs. :
2. Whether the Govt. Servant is kept under suspension and if so, since when ? :
3. Charge/s..... : :
4. The Authority by whom and the date on which the Departmental enquiry was ordered.?..... : :
5. The progress of the Departmental enquiry, since it was ordered indicating the dates on which the following stages have been completed..... :
  - (a) Service of the charge sheet, statement of allegation and statement of evidence. .... : :
  - (b) Copies of the documents supplied to the delinquent or the delinquent given inspection of documents..... : :
  - (c) Receipt of the first written statements..... : :
  - (d) Commencement and completion of the oral hearing..... : :
  - (e) Receipt of final written statement..... : :

विवरण .

- (f) Receipt of the Enquiry Officer's report. .... :
6. Whether time limits stipulated in Govt. Cir. GAD No. CDR 1176 / 5825 /176 (ii) / XI dt. 17 Jan.77 have been adhered to and if not, the reasons for failure to do so. .... :
7. The period for which extension of time limit is proposed giving full justification therefore. .... :

Designation.

APPENDIX - I

Sr.No	Disciplinary Authority sanctioning the departmental enquiry	Authority competent to sanction extension of time limit upto 9 months from the date of sanctioning the departmental enquiry.	Authority competent to sanction extension of time limit upto 1 year from the date of sanctioning the D.E.
1	Authority Subordinate to The Head of Department	Head of Department	Authority between the Head of Department and Govt. In case there is no intervening such authority, the Administrative Dept. of the Mantralaya
2.	Head of Depart	Authority intervening between the Head of Department and Govt. In case there is no such authority, the Administrative Department of Mantralaya.	Administrative Dept of the Mantralaya.
3.	Authority intervening Between the Head of Dept. and Govt.	Administrative Department of Mantralaya.	Administrative Department in consultation with the General Administrative Department.
4.	Government.	Adm.Department of Mantralaya	Admi.Deprt. in consultation with the General Adm. Department.

ककककककककक

विवाम .

**Sub :- Misuse of Govt. Quarters by Govt. Servants..
Disciplinary action for ....**

GAD Circular No. ACD-1078/690/XXIII –A, Dt. 20th April ,1979.

CIRCULAR

Residential accommodation is provided to Government employees either rent free or at a economical rate of rent, as a welfare measure so as to enable them to maintain the standard of living suitable to their status. The accommodation is provided because of their status as Govt. Servants. It is therefore unbecoming on the part of any Government servant to use the same for some other purpose and /or to violate any of the conditions on which it is allotted to him.

One of the conditions for allotment of accommodation is that the allottee should accommodate with him his family members only. Whenever a guest comes to stay with the family for a period exceeding one month, the allottee has to intimate the Executive Engineer the exact period for which the guest is likely to stay with him. Permission is required to be obtained for such stay of any guest beyond three months. Any omission on the part of the allottee in this respect would therefore mean that the allottee Govt. servant has allowed a stranger to stay with him unauthorisedly or has subject the premises. The allottee Govt. Servant has no undisputed title to the premises allotted to him. The act of sub letting or using premises for a purpose other than that for which it is allotted without proper authority is, thus, an illegal act.

In such cases the allottee Govt. servant can be made liable to pay one and a half times economic rent as a penal rent / or to vacate the premises for such breach of condition. He would also render himself liable for punishment under the Indian Penal Code or Prevention of Corruption Act, 1947. Apart from these civil and criminal liabilities, the act or omission, which is unbecoming to any Govt. servant and/or illegal should be considered as a misconduct on the part of the Govt. Servant which would further make him liable for disciplinary action under the normal conduct rules. Government is therefore, pleased to direct that whenever the names of any such defaulting Government servants are communicated to the concerned Departments of Mantralaya or the Heads of Departments they should take suitable disciplinary action against such persons, regardless of any action that may have been taken against the defaulter by way of eviction, charging of higher penal rent, any other criminal proceedings.

Government is anxious to curb the growing tendency among the allottee Government servants of subletting or allowing strangers to stay in the premises allotted to them and therefore desires that some deterrent punishment should be inflicted on such Government servants quickly. Though it is for the Competent Authority to decide in each case the quantum of punishment and to follow the suitable procedure accordingly, Government considers that as a general rule, *the punishment of with-holding of increments for a period of three years with affect on future increments should be inflicted in such cases* by adopting the summary procedure prescribed under rule 55 (A) of the Civil Services (Classification ,Control and Appeals) Rules read with the Government Circular, General Administration Department, No. GDR 1172-DI dated 19th February 1972. In any individual case however, if the Competent Authority concerned feels that

a major penalty would be justified, it would be necessary to order Departmental Enquiry for that purpose.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

R. D. Kanade,
Dy. Secretary to the Govt. of Maharashtra.

(**Note:-** See Cir.dt .21. 11. 1979.)

कवकवकवकवक

**Sub :-Consumption of intoxicating drinks and
drugs by Government Servant.**

G.A.D. Circular No. GDR- 1079/1251/112/ XI dated **20th Sept. ,1979.**

Circular :Rule 28 of the Maharashtra Civil Services (Conduct) Rules, 1979 provides that a Government Servant shall.

- (a) Strictly abide by any law relating to intoxicating drinks or drugs in force in any area in which he may happen to be for the time being.
- (b) Not consume any intoxicating drink while on duty, or not be under influence of any intoxicating drink or drug during the course of his duty and shall also take due care that the performance of his duties at any time is not affected in any way by the influence of such drink or drug.
- (c) Refrain from consuming any intoxicating drink or drug in a public place.
- (d) Not appear in a public place in a state of intoxication and
- (e) Not use any intoxicating drink or drug to excess.

The rule further defines public place or premises (including conveyance) to which the public have or permitted to have, access whether on payment or otherwise.

2. The above provisions of the Maharashtra Civil Services (Conduct) Rules 1979, in the matter of consumption of intoxicating drinks and drugs by Government Servants are of special importance in the context of the present policy of Government to introduce total prohibition in the entire country in a phased manner. In view of the need for Government Servants to set an example in the matter, it is expected that every Government Servant will scrupulously abide by the provisions of the Maharashtra Civil Services (Conduct) Rules,1979 mentioned above. It is also expected of all the disciplinary authorities to keep a strict watch on the conduct of Government Servants in regard of matter covered by the aforesaid rule. The violation of any of the provisions of rule 28 of the Maharashtra Civil Services (Conduct) Rules, 1979 will constitute a good and sufficient reason for taking disciplinary action against a Government Servant. While any of the penalties specified in Rule 5 of the M.C.S.(Discipline and Appeal) Rules, 1979, can be imposed on a Government Servant for good and sufficient reason after following the prescribed procedure. The disciplinary authorities should take a very serious view of any violation of rule 28 of the M.C.S.(Conduct)Rules 1979 and should not hesitate to impose the severest punishment on such Government Servant who are proved guilty of violating the said rule.

3. All Department of the Mantralaya and Heads of Department and Heads of Offices should bring the above instructions to the notice of all Government Servants.

The Chief Director, Directorate of Information and Public Relations, Bombay is requested to give wide publicity to the aforesaid instructions to that all Government servants observe them scrupulously.

D. M. Thorgal,
Under Secretary to Government.

कनकनकनकनकनकन

**Sub :- Mis-use of Government quarters by
Govt. Servants- Disciplinary action for ...**

GAD Circular No. ACD-1079/690/XXIII A dt. **21 st November, 1979.**

The question of revision of orders contained in paragraph 4 of Govt. Circular, GAD ,No. ACD-1078/690/XXIII-A, dated the 20th April, 1979 in the light of the revised Maharashtra Civil Services (Discipline and Appeal) Rules 1979 was under consideration. According to the orders of 20th April 1979, as a general rule the punishment of withholding increment for a period of three years with effect on future increments was to be inflicted by adopting summary procedure prescribed under Rule 55 A of the then Civil Services (Classification, Control and Appeal) Rules. Since, however, for inflicting this punishment under the revised rules, a regular departmental enquiry is required to be held and in doing so the purpose of imposing deterrent punishment expeditiously is likely to be defeated. Government is please to direct that, in the cases in which the charge of sub letting is proved as a general rule, the penalty of withholding promotion for a period of three years should be imposed on such Government Servant, If he is due and otherwise suitable for promotion. In the cases of those who are not due and suitable for promotion, the penalty of withholding the next increment for a period of three years without effect on future increments , should be inflicted. The procedure prescribed in rule 10 of the M.C.S. (Discipline and Appeal) rules, 1979 should be followed before inflicting one of these penalties. If as stated in the earlier orders in any individual; case the Competent Authority feels that a major penalty would be justified, a regular departmental enquiry for the purpose would be necessary.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra.

R. D. Kanade,
Deputy Secretary to Government.

**Sub:- The Maharashtra Civil Services (Conduct)Rules, 1979.
Meaning of the term “Regular or reputed dealer ” used
in rule 19 of the...**

G.A.D.Circular No. CDR 1080 / 1341 / 304 /XI dated the **29th August, 1980.**

The question of defining the term “ regular and reputed dealer ” used in rule 19 of the Maharashtra Civil Services (Conduct) Rules,1979 was under consideration of Government for some time past. Government is now pleased to clarify that the term “ Regular and reputed dealer ” means a person / firm who which deals in a particular item(s) and keeps regular accounts of his / its transaction and who/which has regular business premises. Government further pleased to clarify that in view of this definition, a Co-operative House Building Society which has been registered under the Maharashtra Co-operative Societies Act, 1960 (Mah.XXIV of 1961) or any corresponding law in force, should be deemed to be a regular or reputed dealer.

कवकककककककक

**Sub:- Expedition completion of investigation in
cases of Govt.servants under Suspension.**

Home Cir.No. CII 2079 / 8-POL XII dated **3rd November ,1980.**

According to the instructions issued in Govt. Circular,G.A.D. No. CDR 1174/9072 A- I dated the 18th Sept. 1974 in cases of officers under suspension , the investigations are to be completed and charge-sheet filed in a court, in cases of prosecution, or served on the Govt.servant concerned, in cases of departmental enquiries, within six months as a rule. In difficult cases an extension upto 3 months can be granted by the Chief Secretary to Government. It has however been observed that investigations in such cases are not completed and a charge sheet filed in court, in cases of prosecution, or served on the Govt. servant, in cases of departmental proceeding by the Police or by the other authorities within six months or even within the extended time upto nine months. Consequently, if charge-sheet are not filed in courts or served on the delinquents within the stipulated time limit, such Government Servants are required to be reinstated by posting them to a different post and /or transferring them to a different place, wherever possible in accordance with the aforesaid orders.

2. Ordinarily, there should be no objection to reinstate Govt. servants in cases where charge sheets have not been filed in courts, or served on the delinquents, within the prescribed time limit as it is not desirable to continue a Govt. servant under suspension for an indefinite period. However, it is not desirable to reinstate Govt. servants who are placed under suspension in cases relating to offences involving moral turpitude such as misappropriation, defalcation, fraud, embezzlement or corruption till their cases are finally decided. Very often, instances pertaining to the various departments have been

Commission are requested to bring the above clarification to the notice of all the candidates appearing for the examination.

ववववववववववव

Sub:- Private trade or employment, under rule 16(2) of the Maharashtra Civil Services (Conduct) Rules,1979.

G.A.D.Circular No.CDR-1080/2073 / 462 / XI ,dated the **4th December,1980.**

Sub-rule (2) of rule 16 of the Maharashtra Civil Services (Conduct) Rules, 1979 provides that every Government servant shall report to Government if any member of his family engaged in a trade or businnes or owns or manages an Insurance agency or commission agency. A point was raised whether a report furnished by a Government servant under sub-rule (2) of rule 16 of the Maharashtra Civil Services (Conduct) Rules 1979, should be kept on the personal file of the Government Servant concerned. Government is now pleased to clarify that the purpose of the report under sub-rule (2) of rule 16 of the Maharashtra Civil Services (Conduct) Rulels, 1979 is to enable the administrative authorities to keep it in view while deciding on the posting of the Government servant. Government is, therefore, pleased to direct that a report furnished by Government servant under the rule referred to above should be kept on the personal file of the Government servant concerned.

ववववववववववव

Sub :- The Maharashtra Civil Services (Discipline and Appeal) Rules 1979 : Inspecting of documents by the Government Servant facing Departmental proceedings.

G.A.D. Circular No. CDR 118 /2155/48 (i) / XI dated **10th April , 1981.**

Circular

Accoding to the provisions of sub-rule (11) of rule 8 of the Maharashtra Civil Services (Discipline and Appeal) Rules, 1979, before the regular hearings of the departmental proceedings commence, the accused Government servant has to be allowed for preparing his defence, the inspection of documents specified in the list referred to in sub rule (3) and relied upon by the prosecution in support of the articles of charge. The accused Government servant has also to be allowed to submit the list of additional documents for discovery and production which are in possession of Government but are not mentioned in the list of documents referred to in sub rule (3) and sent to him with

the articles of charge, indicating relevance of such documents. A question often arises whether a particular document or set of documents asked for by the Government servant involved in the disciplinary proceedings should be made available to him or not. The position is clarified as follows.

2. The right of access to official records is not unlimited and it is open to the Inquiring Authority to deny such access if in his opinion such records are not relevant to the case, or it is not desirable in the public interest to allow such access. But denial of access to documents which have a relevance to the case will amount to violation of the reasonable opportunity mentioned in Articles 311 (2) of the Constitution of India. So access may not be denied except on grounds of relevancy or in the public interest or in the interest of the security of the State. The question of relevancy has to be looked at from the point of view of the Government servant and if there is any possible line of defence to which the document may be in some way relevant, though the relevance is not clear at the time when the Government servant makes the request, the request should not be rejected. The power to deny access on the ground of public interest or security of State should be exercised only when there are reasonable and sufficient grounds to believe that public interest or security of the State will clearly suffer.

3. Government servants involved in departmental proceedings often ask for access to and /or supply of copies of—

(i) the documents to which reference has been made in the articles of charge or statement of imputations of misconduct, or misbehaviour:

(ii) the documents and records not so referred to in the articles of charge or statement of imputations but which the Government servant concerned considers are relevant for the purpose of his defence :

(iii) the statement of witnesses recored in the course of—

- (a) a preliminary enquiry conducted by the Department, or
- (b) investigations made by the Police;

(iv) preliminary enquiry reports of a departmental officer or reports of preliminary investigations made by the Police, and

(v) the file dealing with the disciplinary case against the Government servant.

4. The accused Government servant should be permitted access to documents mentioned in the articles of charge or statement of imputations, if he so desires. If the accused Government servant requests for any official records other than those included in the articles of charge or statement of imputations, the request should ordinarily be acceded to in the light of the position stated in paragraph 2 above.

5. the following are some of the documents access to which may reasonably be denied :-

विनाम .

(i) Report of departmental officers appointed to hold a preliminary enquiry or the reports of the preliminary investigation made by the Police-

These reports are intended only for the disciplinary authority to satisfy himself whether or not departmental action should be taken against the Government servant and are treated as confidential documents. These reports should not be presented before the Inquiring Authority and no reference to them should be made in the articles of charge or statement of imputations. If the report of preliminary enquiry or investigation is referred to in the articles of charge or statement of imputations, it has to be made available to the accused Government servant. Therefore, no mention of it should be made in the articles of charge or the accompanying statement of imputations. A copy of the First Information Report may be made available to the accused Government servant, it asked for.

(ii) The dealing with the disciplinary case against the Government servant –

The file in which the report of preliminary enquiry/investigation is dealt with and which contains the various notes leading to the issue of articles of charge is a confidential file and access to it should be denied.

6. The Maharashtra Civil Services (Discipline and Appeal) Rules, 1979 do not provide for copies of documents being made available to the accused Government servants. The request of a Government servant to take Photostat copies of the documents should not be acceded to as that would give a private photographer access to official documents which will not be desirable. However, if the documents of which photostat copies are asked for are considered by the Inquiring Authority to be vitally relevant to the case of the accused, for example, where the proof of the charge depends upon the proof of the handwriting or where the authenticity of a document is disputed, Government may make such Photostat copies and supply the same to the Government servant.

7. Copies of the statement of witness recorded during the preliminary enquiry/investigation, whose list is sent with the articles of charge should be supplied to the accused Government servant only at his request. In such case, these copies should be supplied to the accused Government servant at least three clear days before the commencement of the examination of the prosecution witnesses. The request of the accused Government servant for copies of statements of witnesses who were examined during the course of preliminary enquiry but are not being produced by the prosecution during the oral enquiry may be rejected even if the accused Government servant wants to produce them as defence witness.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

D. M. Torgal,
Under Sec.to Government
Gen. Adm. Department.

वववववववववववव

विवाम .

**Sub:- Imposing of Penalties under Govt.Servant
Conduct , Discipline and Appeal Rules.**

GAD Cir. No. CDR 1181/2093/160/XI dt. **17.11.81.**

An instance has been brought to the notice of Govt. where a Govt. servant was removed from service for unauthorized absence for a short period of five days. Obviously, this appears to be too serious punishment for the lapse on the part of the Govt Servant concerned. While appreciating the need for enforcing the provisions of the MCS (D & Appeal) Rules 1979 it is also necessary to ensure that the penalty to be imposed is commensurate with the gravity of the offence established against the Govt. servant. Govt. is, therefore, pleased to direct that in the case of unauthorized absence of a short duration, on the part of a Govt. servant, only minor penalty as specified in rule 5 should be imposed. after following the prescribed procedure.

वववववववववववव

**Sub:- Misappropriation of Government Money :
Investigation for fixing responsibility for -
Expeditious completion of :**

GAD Circular No. CDR- 1082 / 1360 / 7 / XI, dated the **21 st July 1982.**

Circular.: In the sixth report (1981 / 82), the Public Accounts committee has pointed out that in a case of misappropriation of a huge amount in an educational institution, the department concerned did not initiate departmental action against the supervisory officers concerned on the ground that the original documents were with the Supreme Court. The Committee therefore desired that the GAD may examine the feasibility of issuing suitable guidelines to be followed by the Heads of Departments/ Offices in such cases so that relevance of taking action against the supervisory officers responsible for the laxity in supervision is not lost sight of with the passage of time.

2. Government has considered the recommendation made by the Public Accounts Committee carefully in the light of the instruction in the Appendix 20 to the Bombay financial Rules, 1959, which provide that if loss of Government Money has occurred through fraud, every endeavor should be made to recover the whole amount lost from the guilty person and if culpable laxity of supervision has facilitated the fraud, the supervising officer at fault may properly be penalised either directly by requiring him to make good in money a sufficient proportion of the loss or indirectly by reduction or stoppage of his increments of pay. It has also been laid down therein that departmental

enquiries should not be delayed pending decision of criminal cases, as at later stage the evidence might disappear and the departmental proceedings may not lead to proper conclusion.

3. Government is please to direct that in all cases of fraud or misappropriation of Government money, the question of taking disciplinary action against the supervisory officers responsible for slack supervision and / or for failure to follow the prescribed procedure regarding checking accounts, cash book etc., regularly and to keep proper control over subordinates, should be considered as soon as the Preliminary inquiry into the misappropriation either by departmental officer or through the Anti-Corruption Bureau, is completed. In case, it is noticed in the preliminary inquiry that the supervisory officer had aided or abetted the misappropriation, he should also be prosecuted along with the subordinate responsible for the misappropriation. In case it is found in the preliminary inquiry that though the supervisory officer is not a party to the misappropriation, he was responsible for laxity in supervision and had failed to check the cash book, accounts etc., regularly which facilitated the misappropriation, disciplinary action against him under rule 8 or Rule10 of the Maharashtra Civil Services (Discipline and Appeal) Rules, 1979 should be initiated by the disciplinary authority concerned, simultaneously with prosecution of the delinquent / responsible for the fraud or misappropriation. The disciplinary action against the supervisory officer and the delinquent/s who misappropriated the amount should not be postponed till the criminal case against the delinquent/s primarily responsible for the misappropriation is finally decided. Departmental enquiry against the delinquents and the supervisory officers can be initiated before launching prosecution and necessary evidence can be recorded by the Inquiring Officer before the hearing of the case in the Criminal Court commences.

4. To facilitate disciplinary action against the delinquent /s and the supervisory officer /s concerned ,the certified true copies of the relevant records should be kept by the Head of Department before sending the record to the Police Department or the Anti Corruption Bureau for prosecution of the delinquent/s. In the course of disciplinary proceedings, if any original documents/records are required for perusal of the delinquent/s, supervisory officer/s proceeded against, the relevant documents may be obtained from the Police Officer or with the due permission from the court in which records are produced, as the case may be, and the documents/records returned as soon as done with.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

Deputy Secretary to Government.

वनवनवनवनवन

विवाग .

To

The Director General & Inspector
General of Police,
Maharashtra State, Bombay.

No. ENQ 0482/796-POL 2

Home Department, Mantralaya.
Bombay 400 032.
Dated the **16th March ,1983.**

**Sub :- Disciplinary action in respect of Police Officers
posted in the C.I.D.(Intelligence Special Wing)**

Ref:- Your letter No. X/46-B dated the 11.01. 1983.

The Government was considering the peculiar position that has arisen for holding departmental action against Police Officers posted in the C.I.D. (Intelligence Special Wing) as they are given one step up of promotion. This problem was particularly with reference to Police Inspectors who are posted in C.I.D.(Intelligence Special Wing) as Assistant Commissioners by giving them one step up of promotion. The Police Officers of and below the rank of Police Inspectors are governed by the Bombay Police (Punishment and Appeal) Rules 1956. Whereas the State Police Officers of and above the rank of Deputy Superintendent of Police are governed by Maharashtra Civil Services (Discipline and Appeal) Rules 1979. Government has also considered the explanation (I) below rule 3 of the Bombay Police (Punishment and Appeal) Rules 1956 which lays down that a Police Officer officiating in the higher rank at the time of the commission of the default for which he is to be punished shall be treated as belonging to that higher rank only. Government is now pleased to direct that-

(a) the Police Officers against whom a departmental enquiry is contemplated or ordered should not be selected for posting in the C.I.D. (Intelligence Special Wing); and

(b) if departmental enquiry is contemplated or ordered against a Police Officer posted in the C.I.D.(Intelligence Special Wing) for default committed by him in his previous posting out side the C.I.D.(Intelligence Special Wing) he should be immediately transferred out side the C.I.D. (Intelligence Special Wing) before orders for holding departmental enquiry are issued.

S. B. Salvi,
Under Secretary to the Govt. of Maharashtra
Home Department.

विवाग .

कककककककककक

**विषय :- महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक)नियम १९७९,
शासकीय कर्मचा-यांच्या शासनमान्य संघटनांची
लेखा परीक्षा पुस्तके (हिशेब) नोंद वहा इ .दप्तर
तपासणीबाबत .**

सा .प्र .विभाग परिपत्रक क्र . आरजीए १०८४ /सीआर-९९/१६ ए दि .१० डिसेंबर,१९८४ .

परिपत्रक :- शासकीय कर्मचा-यांच्या संघटनांना (औद्योगिकेतर) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ च्या नियम २९ तसेच त्या सोबतच्या परिशिष्टात उल्लेखिलेल्या नियमान्वये मान्यता दिली जाते . या परिशिष्टातील नियम ६ व ७ (प्रत सोबत जोडली आहे) अन्वये मान्यता प्राप्त संघटनानी त्यांची कार्यवृत्त, पुस्तके सदस्यांची नोंदवही, लेखा पुस्तके, प्रमाणपत्र आणि इतर कागदपत्रे शासनाने अधिकृत केलेल्या अधिका-यास तपासणीसाठी उपलब्ध करावयाची असतात . त्याचप्रमाणे वार्षिक लेखा अहवाल विवरणपत्र, सभासदांच्या नोंदणी बाबतची माहिती संघटनांनी संबंधीत विभागाच्या सचिवांकडे पाठवावयाची असते . या संदर्भात अशी विचारणा झाली आहे की, कर्मचा-यांच्या शासन मान्यताप्राप्त संघटनांची कार्यवृत्त पुस्तके, सदस्यांची नोंदवही, लेखा पुस्तके आणि इतर कागदपत्रे तपासणीसंबंधी कोणत्या अधिका-यास सक्षम अधिकारी मानावे, याबाबत शासन असा खुलासा करित आहे की, शासन मान्यताप्राप्त संघटना ज्या प्रशासकीय विभागांशी संलग्न असतात, त्या त्या मंत्रालयीन विभागाचे सचिव अशा संघटनांचे दप्तर तपासणी वगैरेबाबत सक्षम अधिकारी राहतील . तसेच संबंधीत विभागाचे सचिव आपल्या विभागामधील अधिका-यास (जो उप सचिवाचे हुद्दाच्या अधिका-यापेक्षा कनिष्ठ नाही) या कार्यालयासाठी नामनिर्देशित करू शकतील .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

मु . स . मोकाशी,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

ववववववववववव

**विषय :-चतुर्थ श्रेणी कर्मचारी कार्यालयीन वेळेत गणवेश परिधान करणे..... .
शिस्तभंगाची कार्यवाही .**

सा .प्र .विभाग परिपत्रक क्र . पोशाख १०८४ /११२/२९ दिनांक ३१ जानेवारी ,१९८५ .

वर नमूद केलेल्या दिनांक ५ जानेवारी १९७१ च्या परिपत्रान्वये राज्यातील चतुर्थ श्रेणी कर्मचा-यांना गणवेश देण्यात आलेले आहेत . त्यांनी ते वापरणे आवश्यक आहे असे स्पष्ट करण्यात आले होते व जे कर्मचारी असे गणवेश वापरीत नसतील, त्यांच्या विरुद्ध योग्य ती कार्यवाही करण्याबद्दल संबंधीत विभाग व कार्यालयांना सांगण्यात आले आहे .

तथापि, शासनाच्या असे निदर्शनास आणून देण्यात आले आहे की, अशा प्रकारच्या सूचना असताना देखील कित्येक चतुर्थ श्रेणी शासकीय कर्मचारी गणवेश परिधान करित नाहीत . गणवेश देण्यामागची भूमिका लक्षात घेता चतुर्थ श्रेणी कर्मचा-यांनी त्यांच्या कार्यालयीन वेळेत अशाप्रकारे गणवेश परिधान करणे आवश्यक आहे . तो शिस्तीचा प्रकार आहे व गणवेश न परिधान करणे ही कृती शिस्तभंगाची कृती ठरते आणि म्हणून सर्व विभाग प्रमुख व कार्यालय प्रमुख यांना अशी विनंती करण्यात येते की, त्यांनी त्यांच्या विभागातील व कार्यालयातील सर्व चतुर्थ श्रेणी कर्मचा-यांना

अशा प्रकारची सक्त ताकीद द्यावी की, त्यांनी कार्यालयीन वेळेत गणवेश वापरणे अत्यंत आवश्यक आहे आणि तसे न वापरल्यास त्यांच्या विरुद्ध शिस्तभंगाची कृती केली जाईल .

गणवेश परिधान न करणा-या कर्मचा-यांविरुद्ध करावयाची कार्यवाही महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपिल) नियम १९७९ मधील नियम १० खाली करण्यात यावी .

वक्वक्वक्वक्वक्व

Sub:- Maharashtra Civil Services (Discipline and Appeal) (Amendment) Rules,1985.

293. CONSTITUTION OF INDIA

No.CDR. 1184 / 1380/ 27/ XI - In exercise of the powers conferred by the proviso to article 309 of the Constitution of India, the Government of Maharashtra is hereby please to make the following rules further to amend the Maharashtra Civil Services (Discipline and Appeal) Rules, 1979, namely :-

1. These rules may be called the Maharashtra Civil Services (Discipline and Appeal) (Amendment) Rules 1985.
2. In rule 9 of the Maharashtra Civil Services (Discipline and Appeal) Rules, 1979 (hereinafter referred to as “ the said rules”) **for sub-rule(4), the following sub rule shall be substituted, namely:-**

“(4) If the disciplinary authority, having regard to its findings on all or any of the articles of charge and on the basis of the evidence adduced during the inquiry, is of the opinion that any of the penalties specified in clause (v) to (ix) of sub-rule(1) of rule 5, should be imposed on the Government Servant, it shall make an order imposing such penalty and it shall not be necessary to give the Government Servant any opportunity of making representation on the penalty proposed to be imposed.:

Provided that, in every case where it is necessary to consult the Commission, the record of the inquiry shall be forwarded by the disciplinary authority to the Commission for its advise, and such advice shall be taken into consideration before making an order imposing any such penalty on the Government Servant.”

2. In the said rules, **in Part VI**, for the hearing " REVIEW " the following heading shall be substituted, namely:-

“REVISION AND REVIEW ”.

3. **In rule 25 of the said rules:**
  - (a) In the marginal note, for the word “Review” the word “Revision” shall be substituted;

(b) In sub-rule (1),

- (i) for the word "review" the word "revise" shall be substituted;
- (ii) in the first proviso, for the words "reviewing authority" ,the words " revising authority" and for the words "to be reviewed" the words "to be revised" shall be substituted.
- (iii) In the second proviso, for the words " power review" the words " power of revision" shall be substituted;

(c) in sub-rule(2),for the word "review " the word "revision" shall be substituted.

(d) In sub rule (3), for the word "review" wherever it occurs, the word "revision" shall be substituted.

4. **After Rule 25 of the said rules, the following rule shall be inserted , namely:-**

“ 25A , Review:- The Governor may , at any time, either on his own motion or otherwise, review any order passed under these, rules when any new materials or evidence which could not be produced or was not available at the time of passing the order under review and which has the affect of changing the nature of the case, has come or has been brought, to his notice:

Provided that, no order imposing or enhancing any penalty shall be made by the Governor unless the Government Servant concerned has been given a reasonable opportunity of making a representation against the penalty proposed, or where it is proposed to impose any of the major penalties specified in rule 5 or to enhance the minor penalty imposed by the order sought to be reviewed to any of the major penalties and if an inquiry under rule 8 has not already been held in the case, no such penalty shall be imposed except after an inquiry in the manner laid down in rule 8, subject to the provision of rule 13, and except after consultation with the Commission where such consultation is necessary.”

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

M. S. Mokashi,
Dy.Secretary to Government.

कनककनककनककनक

**विषय :-विभागीय चौकशा त्वरीत निकाली काढण्याबाबत ...
विभागीय चौकशांच्या विलंबाला कारणीभूत असलेल्या
सर्वसाधारण त्रुटी व कारणे.....**

सा.प्र. विभाग, परिपत्रक क्र .सीडीआर - ११८५/२२२३/ ४२/ अकरा, दि. २४.१२.८५ .

परिपत्रक

प्रचलित नियमांच्या अधिन राहून शिस्तभंगविषयक प्रकरणे त्वरेने निकाली काढण्याच्या दृष्टीने अंगिकारण्यास योग्य अशा विविध उपायांचा शासन विचार करित आहे . शिस्तभंगविषयक प्रकरणातील गैरवाजवी विलंबाचा शासकीय कर्मचा-यांच्या मनोधैयावरही परिणाम होतो .

विभागीय चौकशांच्या प्रलंबित प्रकरणांची नुकतीच पाहणी केली असता बहुतेक प्रकरणात काही ठरावीक स्वरूपाच्या सर्वसामान्य त्रुटी, चुका आणि पुनरावृत्ती होतात असे आढळून आले .विभागीय चौकशांची प्रकरणे हाताळणा-यांनी या त्रुटी व चुका टाळल्या तर प्रकरणे अचुक निर्णयासह विहित मुदतीत निकाली निघतील अशी अपेक्षा आहे .अशा सर्वसामान्य त्रुटी व विलंबाची कारणे खाली नमुद केली असून त्यांच्यापुढे त्रुटी व विलंब कोणत्या प्रकारे टाळता येतील / कमी करता येतील याचे स्पष्टीकरण दिले आहे .

सर्वसामान्य त्रुटी व विलंबाची कारणे व स्पष्टीकरण .

१. शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याने दोषारोप पत्र ,गैरवर्तणुकीच्या आरोपांचे विवरणपत्र वगैरे स्वतःच बनविणे आवश्यक आहे तथापि ते स्वतःला दुय्यम असणा-या प्राधिका-यांकडून दोषारोपपत्र मिळवतात आणि मूळ कागदपत्राबरोबर वस्तुस्थिती पडताळून न पाहता अपचा-यावर दोषारोप पत्र बजावतात .

दोषारोप पत्राचा मसुदा तयार करताना ज्या कागदपत्रांच्या आधारे आरोप केले आहेत ते मूळ कागदपत्र शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याने स्वतः मिळविणे आवश्यक आहे . कोणत्याही परिस्थितीत दुय्यम प्राधिका-यांकडून आलेले अहवाल / विवरणपत्रे या सारख्या गौण दस्तऐवजांच्या आधारे दोषारोप पत्र तयार करू नये . याचे कारण असे की, चौकशी सुरू असताना मूळ कागदपत्रांचा संदर्भ द्यावा लागतो . आणि जर ती कागदपत्रे दोषारोप तयार करताना पाहिली नाहीत तर शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याला अडचणीत आणणारे काही मुद्दे नंतर निघण्याची शक्यता असते . मूळ कागदपत्रे योग्यत-हेने तपासण्याव्यतिरिक्त आरोपपत्रात किंवा गैरवर्तणुकी संबंधीच्या विवरणपत्रात केलेली निवेदने वस्तुस्थितीवर आधारित आहेत का हेही शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याने वारकाईने तपासणे आवश्यक आहे .

२. अपचा-याकडे पाठविलेले दोषारोप पत्र “ तो उपलब्ध नाही / त्याचा ठावठिकाणा माहित नाही” अशा भिप्रायासह परत येते .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपिल) नियम १९७९ च्या नियम ८(४)मधील तरतुद अशी आहे की, अपचारी कर्मचा-यास दोषारोप पत्र पोहोचविण्यासाठी सर्व प्रकारचे प्रयत्न करण्यात यावेत .केवळ “ विधिवत पाठविलेले ”हे पुरेसे नसून दोषारोप पत्र प्रत्यक्षात अपचा-याला मिळणे आवश्यक आहे .कारण कर्मचा-याला त्याच्या विरुद्धच्या आरोपांची सूचना मिळाली नाही तर चौकशी करण्यात काही तथ्यच राहणार नाही . कर्मचा-याला दोषारोप पत्र मिळाले असतानाही त्याने जर चौकशी अधिका-याला आवश्यक ते सहकार्य दिले नाही तरच एकतर्फी चौकशी शक्य होईल . व विधीसमतही ठरेल . म्हणून रजिस्टर पोष्टाने पाठविलेले दोषारोप पत्र कर्मचा-याने घेण्यास नकार दिल्यामुळे अथवा त्याचा पत्ता उपलब्ध नसल्यामुळे जर परत आले तर ते त्याला पोहचले असे म्हणता येणार नाही . जनरल क्लॉजेस ॲक्टच्या २७ व्या कलमानुसार ते पोहचले असे गृहीत धरणे बरोबर होणार नाही . ज्यावेळी दोषारोप पत्र पोहोचविणे शक्य दिसत नाही त्यावेळी “ कर्मचा-याशी संपर्क ठेवण्याचा मार्ग उपलब्ध नाही .आणि

म्हणूनच चौकशी सुरु करणे संयुक्तीक आणि व्यवहार्य नाही ” या आधारावर पुढील कार्यवाही महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ मधील नियम १३ (२) च्या तरतुदीनुसार करावी .

३. **काही प्रकारणात शिस्तभंगविषयक प्राधिकारी” कारणे दाखवा नोटीसच्या उत्तराची दीर्घ काळ, काही प्रकरणांत तर महिनोनमहिने आणि वर्षानुवर्षे प्रतिक्षा करतात .**

महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ मधील नियम ८(२२) कडे वेधण्यात येत आहे . तरतूद अशी आहे की ज्या शासकीय कर्मचा-याला दोषारोपांच्या बाबींची प्रत पोहचविण्यात आली आहे , त्याने विहित कालावधीमध्ये बचावाचे लेखी निवेदन सादर केले नसेल किंवा तो चौकशी प्राधिका-यापुढे जातीने उपस्थित झाला नसेल किंवा या नियमाच्या तरतुदीचे अनुपालन करण्यात त्याने कसुर केली असेल किंवा तसे करण्यास नकार दिला असेल तर चौकशी प्राधिकारी एकतर्फी चौकशी करू शकेल .

४. **बचावाचे निवेदन सादर करण्यापूर्वी अपचारी कागदपत्राच्या प्रती मागवितात .**

दोषारोप पत्राला बचावाचे लेखी निवेदन देण्यापूर्वी कागदपत्राचे परीक्षण करण्यासाठी लागणारा अवधी कमी करण्याच्या दृष्टीने शिस्तभंगविषयक प्राधिका-यातर्फे उद्भूत करण्यात आलेल्या सर्व दस्तऐवजांच्या आणि साक्षीदारांच्या निवेदनांच्या प्रती शक्य असेल तेथे शासकीय कर्मचा-याला उपलब्ध कराव्यात .

५. **“ कारणे दाखवा ” नोटीसला उत्तर देण्यासाठी अपचारी वाढीव मुदतीसाठी अर्ज करतात .**

प्रत्येक प्रकरणांची वस्तुस्थिती वेगळी असण्याची शक्यता लक्षात घेता यासाठी विशिष्ट मुदत विहित करण्याबाबत काटेकोर नियम घालून देणे कठीण आहे . सर्वसाधारणपणे “ कारणे दाखवा ” नोटीसला उत्तर देण्यासाठी १० दिवसांची मुदत घालण्यात येते . अपचारी कर्मचा-याने “ कारणे दाखवा ” नोटीसला उत्तर देण्यासाठी मुदत वाढवून मागितली तर शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याने प्रकरणाची एकंदर परिस्थिती लक्षात घेऊन सर्व साधारणपणे एकदम मुदतवाढ द्यावी .

६. **अपचा-याकडून “ कारणे दाखवा ” नोटीसला आलेले बचावाचे उत्तर मिळाल्यावर शिस्तभंगविषयक प्राधिकारी अपचा-याच्या बचावाचे निवेदन संबंधित विभाग प्रमुखाकडे किंवा कार्यालय प्रमुखाकडे अभिप्रायासाठी पाठवितात विभाग प्रमुख / कार्यालय प्रमुख आपले अभिप्राय पाठविण्यास विलंब लावतात .**

सर्वसाधारण “ कारणे दाखवा ” नोटीसला आलेल्या उत्तराबाबत विभाग प्रमुखांकडून / कार्यालय प्रमुखांकडून अभिप्राय मागविण्याची गरज नाही . दोषारोप नाकारणारे बचावाचे लेखी निवेदन शासकीय कर्मचा-याकडून आल्यावर चौकशी अधिकारी व सादरकर्ता अधिकारी यांची लगेच नियुक्ती करण्यात यावी . विभाग प्रमुखांचे / कार्यालय प्रमुखांचे अभिप्राय घेणे जरूरीचे आहे असे शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याला वाटले तर ते अभिप्राय एक महिन्यात प्राप्त होतील याची त्याने काळजी घ्यावी . विलंब टाळण्याच्या दृष्टीने विभाग प्रमुखांबरोबर / कार्यालय प्रमुखांबरोबर शक्यतो तोंडी सल्लामसलत व चर्चेचा अवलंब करावा .

७ **चौकशी अधिका-याची तात्काळ नियुक्ती केली जात नाही .**

जी प्रकरणे चौकशी अधिकारी व सादरकर्ता अधिकारी नियुक्त न झाल्यामुळे सध्या प्रलंबीत आहेत अशा सर्व प्रकरणात उपरोक्त नेमणुका एक महिन्याच्या आत करण्यात याव्यात . इतर सर्व प्रकरणांत शासकीय कर्मचा-याचे दोषारोप नाकारणारे बचावाचे लेखी निवेदन प्राप्त झाल्याबरोबर लगेच चौकशी अधिकारी व सादरकर्ता अधिकारी नियुक्त करण्यात यावेत .

८. **चौकशी अधिकारी व सादरकर्ता अधिकारी यांची नेमणूक एकाच वेळी करण्यात येत नाही .**

चौकशी अधिकारी व सादरकर्ता अधिकारी यांची नियुक्ती एकाच वेळी करावी .

९. आरोपपत्राच्या जोडपत्रात नमुद केलेले दस्तऐवज शिस्तभंग विषयक प्राधिकारी चौकशी अधिका-यांकडे पाठवित नाहीत .

चौकशीशी संबंधीत असलेले आरोपपत्राच्या जोडपत्रात नमुद केलेले दस्तऐवज शिस्तभंगविषयक प्राधिका-यानी आरोपपत्रासह चौकशी अधिका-यांकडे पाठवावेत .

१०. आपल्या बचावासाठी आवश्यक असणा-या दस्तऐवजांच्या तपासणी संबंधी मागणी करताना त्याबाबत अपचारी कर्मचारी पूर्ण माहिती देत नाहीत किंवा आपल्या प्रकरणांशी त्यांचा असणारा संबंध तपशिलासह दर्शवित नाहीत त्यामुळे विलंब होतो .

आरोपीत कर्मचारी व सादरकर्ता अधिकारी चौकशीसाठी प्रथम उपस्थित होऊन चौकशीची नियमित सुनावणी सुरू होण्यापूर्वी चौकशी अधिका-याने दस्तऐवजाच्या तपासणीबाबत व बचावाच्या दस्तऐवजाची व साक्षीदारांची यादी सादर करण्याबाबत कालबद्ध कार्यक्रम आग्रवा व ज्या अतिरिक्त दस्तऐवजांची तपासणी अपचारी कर्मचारी करू इच्छितो त्याचा त्याच्या प्रकरणाशी असणारा संबंध दर्शविणारा लेखी विनंती अर्ज करण्यास त्यास सांगण्यात यावे . दस्तऐवजाची गरज असल्याबाबतची अशी सूचना प्राप्त झाल्यावर व त्यांचा प्रकरणांशी संबंध आहे अशी खात्री पटल्यावर चौकशी अधिका-याने कोणत्या दिवशी ते सादर करावेत तो दिनांक दर्शवून ज्या अधिका-याच्या ताब्यात ते दस्तऐवज आहेत त्यांच्याकडे त्या दस्तऐवजाची मागणी करावी .जे दस्तऐवज संबंधीत नाहीत असे त्याचे मत असेल त्याची मागणी न करण्याची कारणे चौकशी अधिका-याने लेखी नमुद करावी .

११. चौकशी अधिकारी अतिरिक्त दस्तऐवजांची मागणी ज्यांच्या ताब्यात ते दस्तऐवज आहेत त्यांच्याकडे न करता शिस्तभंग विषयक प्राधिका-यांकडे करतात .

चौकशीशी संबंधीत असलेले दस्तऐवज कोणत्या दिवशी पाठवावेत तो दिनांक नमुद करून ज्यांच्या ताब्यात ते दस्तऐवज आहेत त्या अधिका-याकडे चौकशी अधिकारी त्यांची मागणी नोंदवील . ज्याच्या ताब्यात ते दस्तऐवज आहेत तो अधिकारी मागणी आल्यावर ते दस्तऐवज कर्मचा-याला तपासणीकरीता देण्यासाठी चौकशी अधिका-याकडे सुपूर्द करील .त्या अधिका-यांच्या मते मागणी केलेल्या दस्तऐवजांपैकी सर्व किंवा काही कागदपत्रे सादर करणे सार्वजनिक हिताच्या अथवा राष्ट्रीय सुरक्षेच्या विरुद्ध असेल तर तसे तो चौकशी अधिका-याला कळवील .चौकशी अधिकारी ही माहिती अपचारी कर्मचा-याला कळवील आणि ते सादर करण्याबाबतचे किंवा शोधून देण्याबाबतचे आपले मागणीपत्र मागे घेईल .

१२. चौकशी अधिकारी शुल्लक कारणास्तव चौकशी तहकुबीची परवानगी देतात .

सुनावणीचे दिवस आधी निश्चीत करून ती त्वरेने पूर्ण करण्यात यावी .अनावश्यक तहकुबी कोणत्याही परिस्थितीत टाळण्यात याव्यात .विलंब टाळण्यास साक्षीदारांना उपस्थित राहण्याचा दिनांक व वेळ पुष्कळ अगोदर कळविण्यात यावा व ते ज्यांच्या नियंत्रणाखाली असतील त्या अधिका-यांना पूर्व सूचना पाठवून साक्षीदार सुनावणीस उपस्थित राहतील याची खातरजमा करावी .

१३. एकत्रित कारवाईमध्ये चौकशी अधिकारी एका सह आरोपीला साक्षीदार म्हणून दुस-या सह आरोपीविरुद्ध तपासतात .

एकत्रित कार्यवाहीमध्ये शिस्तभंगविषयक प्राधिकारी एका सह अपचा-याच्या विरुद्ध अभिसाक्ष देण्यासाठी दुस-या सह आरोपीला समन्स काढू शकणार नाही .महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ च्या नियम ८ (१९) मध्ये केलेली विशिष्ट तरतुद अशी की, शासकीय कर्मचारी त्याला तसे वाटत असेल तर स्वतःच्या वतीने

पुरावा तपासू शकेल . परंतु शासकीय साक्षीदार म्हणून हजर राहू शकत नाही . म्हणजेच अपचारी बचावाचा साक्षीदार म्हणून हजर राहू शकेल परंतु शासकीय साक्षीदार म्हणून हजर राहू शकणार नाही .

१४. चौकशी अहवाल प्राप्त झाल्यानंतर शिस्तभंगविषयक प्राधिकारी वाजवी मुदतीत अहवालाची छाननी करित नाहीत .

सामान्यतः चौकशी अधिका-यांच्या अहवालांवर विभाग प्रमुख /कार्यालय प्रमुख यांचे अभिप्राय मिळविण्याची आवश्यकता नाही . ज्या प्रकरणांत महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाचा सल्ला आवश्यक आहे अशा प्रकरणा व्यतिरिक्त इतर सर्व प्रकरणांत चौकशी अधिका-यांचा अहवाल प्राप्त झाल्याबरोबर विभागाने दोन महिन्यांच्या कालावधीत अंतिम निर्णय घ्यावा .ज्या प्रकरणांत महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाचा सल्ला आवश्यक आहे अशा प्रकरणांत आयोगाचा सल्ला प्राप्त झाल्यानंतर एक महिन्यांच्या कालावधीत अंतिम आदेश काढण्यात यावेत .

मुकुन्द स . मोकाशी,
उप सचिव , महाराष्ट्र शासन .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय : शासन व्यवहारात मराठीचा १०० टक्के वापर .

गृह विभाग परिपत्रक क्र . एचडीओ ०१८६ / ४ एच डीओ ४ दि . २३ जानेवारी १९८६ .

संदर्भ : शासन परिपत्रक सामान्य प्रशासन विभाग क्र . मभावा १०८०/प१ . ५४२० दि . १८ मे १९८२ .

परिपत्रक

शासन व्यवहारात मराठीचा १०० टक्के वापर करण्यात यावा असे शासनाचे धोरण असून या संबंधात शासनाने वेळोवेळी सूचना दिलेल्या आहेत . तथापि या विभागाच्या असे निदर्शनास आले आहे की , या विभागाच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखालील काही विभागप्रमुख अद्यापही इंग्रजीमधून पत्रव्यवहार करतात . त्याचप्रमाणे इंग्रजी आवश्यक नसलेल्या प्रयोजनात सुध्दा इंग्रजीचा वापर करतात . हे शासनाच्या धोरणाशी विसंगत आहे . याद्वारे या विभागाच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखालील सर्व विभाग प्रमुखांना/कार्यालय प्रमुखांना स्पष्ट सूचना देण्यात येत आहे की , शासनाच्या कामकाजात मराठीचा १०० टक्के वापर करण्यात यावा आणि याकरिता सर्व अधिका-यांना योग्य सूचना कराव्यात . तसेच वर्जित प्रयोजने वगळता कोणतेही कामकाज इंग्रजीतून न करता मराठीतूनच करण्यात येत आहे याची काळजी घ्यावी .

मं . प . शिरसाट,
उपसचिव, महाराष्ट्र शासन, गृहविभाग .

(टीप:-विभागीय चौकशीची प्रकरणे वर्जित प्रकरणात मोडत नाहीत .)

वक्वक्वक्वक्वक्व

विभाग .

**विषय :- फौजदारी आरोपाखाली दोषी ठरलेल्या सरकारी
कर्मचा-यांच्या बाबतीत करावयाची कार्यवाही .**

सामान्य प्र.वि.परिपत्रक क्र.सीडीआर १०८२/३३६२/६९/अकरा, दिनांक १२ जून ,१९८६ .

परिपत्रक

फौजदारी आरोपाखाली दोषी ठरलेल्या शासकीय कर्मचा-यांविरुद्ध करावयाच्या कार्यवाहीबाबतची मार्गदर्शक तत्त्वे विहित करण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता.शासन आता असे निदेश देत आहे की, फौजदारी आरोपाखाली दोषी ठरलेल्या कर्मचा-यांच्या प्रकरणात कार्यवाही करताना खालील तत्त्वे अनुसरण्यात यावीत:-

(१) जो गुन्हा घडल्यावर शासकीय सेवेमध्ये राहू देणे सकृदर्शनी अनिष्ट ठरलेल्या गुन्हांबद्दल शासकीय कर्मचारी न्यायालयात दोषी ठरला तर त्याने अपील करण्याची मुदत संपेपर्यन्त अथवा अपील केले असेल तर पहिल्या अपील कोर्टातील निर्णयाची वाट न पाहता त्याच्या बडतर्फीची, सेवेतून काढून टाकण्याची किंवा सक्तीने सेवा निवृत्त करण्याची कार्यवाही करण्यात यावी. (अशा आदेशाचा प्रमाणित नमुना क्र. १ सोबत जोडला आहे.)

(२) वरील उप-परिच्छेद (१) मध्ये नमूद केलेल्या गुन्हासाठी कर्मचारी दोषी ठरला नसेल तर शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याने समुचित ठरेल अशी इतर कोणतीही शिक्षा देण्याचे ठरवावे. (प्रमाण नमूना क्र.१ मध्ये आवश्यक ते बदल करून तो नमुना असे आदेश निर्गमित करण्यासाठी वापरावा.)

ज्या प्रकरणांत फौजदारी आरोपाखाली दोष सिद्ध झाला आहे अशा प्रकरणांत संविधानाच्या अनुच्छेद ३११ (२) च्या दुस-या परंतुकाच्या पोट-कलम (अ) खाली अथवा महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ च्या नियम १३ (१) मधील अशाच तरतूदीखाली वरील (१) किंवा (२) मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे कार्यवाही करता येईल. या तरतूदीच्या व्याप्तीचे स्पष्टीकरण, तुलसीराम पटेल आणि इतर विरुद्ध केंद्र शासन (अेआयआर १९८५ एससी १४१६) आणि सत्यवीर सिंग आणि इतर विरुद्ध केंद्र शासन (१९८५, एससीसी २५२) या प्रकरणांतील सर्वोच्च न्यायालयाच्या न्यायनिर्णयाच्या अनुषंगाने खाली करण्यात आले आहे .

संविधानाच्या अनुच्छेद ३११ (२) च्या दुस-या परंतुकाच्या पोट-नियम (अ) अथवा महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ च्या नियम १३ (१) खाली कार्यवाही करतांना शिस्तभंग विषयक प्राधिका-याला संबंधित शासकीय कर्मचारी फौजदारी आरोपाखाली दोषी ठरला आहे या बाबतची माहिती असणे हे प्रथम आवश्यक आहे . मात्र केवळ ही माहिती असणे पुरेसे नाही तर फौजदारी आरोपाखाली शासकीय कर्मचारी दोषी सिद्ध झाला हे माहित झाल्यावर ज्या वर्तणूकीमुळे तो दोषी ठरला ती वर्तणूक खरोखरच शिक्षेस पात्र आहे काय, याचा त्याने विचार केला पाहिजे व तसे जर असेल तर नेमकी कोणती शिक्षा लादावी हेही ठरविले पाहिजे . याकरिता फौजदारी न्यायालयाच्या न्यायनिर्णयाचे परीक्षण करून संबंधित प्रकरणाची संपूर्ण वस्तुस्थिती त्याने विचारात घेतली पाहिजे . असा विचार करताना शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याने अपचारी कर्मचा-याची आतापर्यन्तची वर्तणूक कशी आहे, त्याच्या गैरवर्तणूकीचे गांभीर्य, त्या गैरवर्तणूकीचे प्रशासनावर होऊ शकणारे एकंदर परिणाम, त्या गैरवर्तणूकीची तीव्रता कमी करणा-या गोष्टी, या बाबी विचारात घेतल्या पाहिजेत . हे सर्व शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याने स्वतःच केले पाहिजे . शासकीय कर्मचा-याची वर्तणूक दोषार्ह आणि शिक्षेस पात्र होती या निष्कर्षाप्रत एकदा शिस्तभंगविषयक प्राधिकारी आला की, मग त्याने शासकीय कर्मचा-यावर कोणती शिक्षा लादावी हे ठरविलेच पाहिजे . हेही शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याने स्वतःच केले पाहिजे . तथापि हे तत्त्व ध्यानात ठेवले पाहिजे की, शासकीय कर्मचा-यावर लादण्यात आलेली शिक्षा वाजवीपेक्षा कडक नसावी किंवा घडलेल्या गुन्ह्याच्या मानाने फार जास्त नसावी, तर प्रकरणाच्या परिस्थितीचा आणि वस्तुस्थितीचा विचार करता योग्य असावी . तुळशीराम पटेल आणि इतर विरुद्ध केंद्र शासन (एआयआर १९८५ , एससी १४१६ मधील परिच्छेद ११४ आणि १२२) यांच्या प्रकरणात स्पष्ट केल्याप्रमाणे, वर

नमूद केलेल्या तरतुदींच्या अनुरोधाने शासकीय कर्मचा-यांवर शिक्षा लादण्यापूर्वी कोणतीही चौकशी करणे अथवा त्याला कारणे दाखवा नोटीस पाठविणे आवश्यक नाही .

असे आदेश काढण्यापूर्वी महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाचा सल्ला घेणे जरूर असेल तर तो घेण्यात यावा .

२ . (अ) दोषी ठरल्यानंतर त्या विरुद्ध शासकीय कर्मचा-याने उच्चतर न्यायालयत केलेल्या अपीलामध्ये अथवा रिव्हीजन अर्जामध्ये तो निर्दोष सुटला तर दोषी ठरल्यामुळे शिक्षा लादण्याचे जे आदेश काढले ते रद्द करावे लागतील कारण दोष रहात नाही . म्हणून संबंधित प्रकरणातील उच्चतर न्यायालयाच्या न्यायनिर्णयाची प्रत तात्काळ मिळवावी आणि खालील बाबी ठरविण्याच्या दृष्टीने न्यायनिर्णयाचे परीक्षण करावे :-

(एका) अधिक उच्चतर न्यायालयात अशा दोषमुक्ततेला आव्हान द्यावे काय,

किंवा

(दोन) (अ) त्याची दोषमुक्ती लक्षात घेऊनही ज्या दोषारोपांखाली शासकीय कर्मचारी आधी दोषी ठरला होता त्या दोषारोपांवर त्याच्या विरुद्ध विभागीय चौकशी करणे आवश्यक आहे अशी वस्तुस्थिती व परिस्थिती आहे काय,

(ब) जर ही बाब उच्चतर न्यायालयात नेण्याचे ठरले तर मुळीच कालापव्यय न करता उचित कार्यवाही तात्काळ करण्यात यावी आणि अशी कार्यवाही चालू असेपर्यंत लादलेली शिक्षा रद्द करण्यात येऊ नये .

(क) मात्र विभागीय चौकशी करण्याचे ठरले तर पुढीलप्रमाणे अंतिम आदेश काढावेत :-

(एक) दोष सिध्दीच्या आधारावर लादण्यात आलेली शिक्षा रद्द करण्यात यावी व

(दोन) विभागीय चौकशी आदेशित करण्यात यावी . (अशा आदेशांसाठी प्रमाण नमुना क्र . २ सोबत जोडला आहे)

ज्या प्रकरणांत दोष सिध्दीच्या आधारावर वडतर्फी, सेवेतून काढून टाकणे अथवा सक्तीचे सेवा निवृत्ती अशा शिक्षा लादण्यात आल्या असतील त्या प्रकरणांमध्ये महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ मधील नियम ४ (४) च्या तरतुदीप्रमाणे शासकीय कर्मचारी त्याच्या वडतर्फीच्या , सेवेतून काढून टाकण्याच्या किंवा सक्तीने सेवानिवृत्त करण्याच्या दिनांकापासून निलंबनाधीन असल्याचे मानण्यात येईल असेही आदेशांमध्ये स्पष्ट करण्यात यावे .

३ . वरील परिच्छेद (अ) (दोन) मध्ये असलेल्या “ ज्या दोषारोपांखाली शासकीय कर्मचारी आधी दोषी ठरला होता त्या दोषारोपांवर ” ह्या शब्दांची व्याप्ती आणि अभिप्रेत अर्थ याचे योग्य आकलन होण्यासाठी असा एक मुद्दा लक्षात ठेवला पाहिजे की, दंडनीय गुन्हा तसेच दंडनीय गुन्हा होत नसलेली परंतु महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ किंवा तत्सम नियमांच्या तरतुदीखाली शिक्षेस पात्र असलेली गैरवर्तणूक ठरण्यासाठी वस्तुस्थिती व दोषारोप यांचा एकच संच परेसा आहे .

जर सक्षम न्यायालयाकरवी एखाद्या प्रकरणामधील किंवा अभिकथनांची चौकशी होऊन न्यायालयाने दोषारोप खरे नाहीत असा निष्कर्ष काढला तर त्याच वस्तुस्थितीच्या किंवा दोषारोपांच्या आधारे विभागीय चौकशी घेता येणार नाही . उलटपक्षी जर न्यायालयाने अभिकथनांच्या खरेपणाविषयी केवळ संशय जरी व्यक्त केला असेल तरी अशा प्रकरणी कोर्टापुढे पूर्वी सादर केलेल्या पुराव्यापेक्षा किंवा त्यावेळी उपलब्ध असलेल्या पुराव्यापेक्षा अधिक चांगला पुरावा पुढे येत असेल, तर त्याच अभिकथनांच्या आधारावर विभागीय चौकशी घेण्यास हरकत असू नये . तसेच जर न्यायालयाने असा निष्कर्ष काढला की दोषारोप सिध्द झाले आहेत, पण ज्या फौजदारी गुन्ह्याचा आरोप आहे तो फौजदारी गुन्हा झालेला नाही तर अशाप्रकारे सिध्द झालेले आरोप विभागीय /शिस्तभंगविषयक कार्यवाहीसाठी पुरेसे करण वाटत असतील तर त्या आरोपांच्या आधारे विभागीय चौकशी करण्यात आक्षेप असू नये . तसेच जो आरोप अगदी फौजदारी खटल्यातील आरोप नाही किंवा त्यासदृश नाही व फौजदारी न्यायालयाने खोडून काढलेल्या कोणत्याही अभिकथनावर आधारित नाही अशा आरोपाच्या बाबतीत, दोष मुक्तीनंतरही विभागीय चौकशी घेणे अनुज्ञेय आहे . त्याचप्रमाणे ज्या अभिकथनाची न्यायालयाने अद्याप चौकशी केली नसेल, परंतु विभागीय/शिस्तभंगविषयक कारवाई साठी ती सबळ व पुरेशी वाटत असेल तर तशी कारवाई करण्यास आडकाठी नाही .

४ . ज्या प्रकरणांमध्ये परिच्छेद २ मधील उप परिच्छेद (अ) आणि उप परिच्छेद (क) मधील कोणतीही कार्यवाही करायची नसेल त्या प्रकरणांत शिक्षा लादण्याचे पूर्वीचे आदेश रद्द करण्याचे रितसर आदेश काढण्यात यावेत .

(अशा आदेशासाठी प्रमाण नमुना क्र.३ सोबत जोडला आहे). ज्या प्रकरणांत बडतर्फीची, सेवेतून काढून टाकण्याची किंवा सक्तीने सेवानिवृत्तीची शिक्षा लादण्यात आली असेल, त्या प्रकरणांमध्ये शासकीय कर्मचा-याला ज्या तारखेपासून दोषमुक्त ठरविण्यात आले त्या तारखेपासून त्याला सेवेत पुन्हा रुजू झाल्याच्या तारखेपर्यन्तचे पूर्ण वेतन व भत्ते द्यावे लागतील व तो कालावधी सर्व प्रयोजनेसाठी “ सेवा ” म्हणून मानावा लागेल . निलंबनाच्या /सेवेतून काढून टाकण्याच्या/बडतर्फी करण्याच्या दिनांकापासून दोषमुक्तीच्या दिनांकापर्यन्तचे वेतन व भत्ते महाराष्ट्र नागरी सेवा (प्रदग्रहण अवधी, स्वीयेतर सेवा आणि निलंबन, बडतर्फी व सेवेतून काढून टाकणे यांच्या काळातील प्रदाने) नियम १९८१ च्या नियम ७० अनुसार सक्षम प्राधिकारी आदेशित करील त्याप्रमाणे देण्यात येतील व प्रस्तुत कालावधी “ सेवा ” किंवा “ सेवेतील व्यतीत न केलेला कालावधी ” म्हणून प्रकरणपरत्वे वरील नियमांप्रमाणे ठरविण्यात येईल .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

ग . गं . बेलवलकर,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

ववववववव

Form No. I

WHEREAS Shri.....has been convicted
on (here enter name and designation of the Government Servant)
A criminal charge, to with, under section.....
(here enter the Section or Sections under which the Govt. servant
.....of.....
was convicted) (here enter the name of the statute concerned);

AND WHEREAS it is condidered that the conduct of the said Shri.....
(here enter name and
.....which has led to his conviction is such as to render his
Designation of the Govt Servant.)

further retention in the pubic service undesirable ;

NOW, THEREFORE, in exercise of the power conferred by rule 13 (i) of the
Maharashtra Civil Services (Disiplne and Appeal) rules, 1979 , the * Governor/undersigned
hereby dismisses/removes the said Shri.....from

(here enter name and designation of the Govt. servant)
service or directs that the said Shri.....shall

(here enter the name and designation of the Govt. servant)
Be compulsorily retired from service with effect from.....
(here enter the date of dismissal/removal

.....
/compulsory retirement)

** (By order and in the name of the Governor of Maharashtra)

Station:

Disciplinary Authority.

Date :

.....

Note 1 : In the above form, portions not required should be struck out according to the circumstances of each case.

Note 2 : An extract of the Maharashtra Public Service Commission's recommendation should be forwarded to the Government servant along with the final orders vide Government circular P & SD No. PSC 1056 dated the 26th November 1956.

* Deleted what is not applicable.

** Where the order is expressed to be made in the name of the Governor.

कवकवकवक

Form No. II

WHEREAS Shri.....was dismissed/removed/

Compulsory retired from service with effect from.....
(enter the date of dismissal/removal/compulsory retirement)

On the ground of conduct which led to his conviction on a critical charge:

Or

WHEREAS the penalty of ..... was imposed on shri.....
(name the penalty imposed)

..... on the ground of conduct which led to his
(enter the name and designation of the Govt.servant)

Conviction on a criminal charge.

AND WHEREAS the said conviction has been set aside by a competent court of law and the said

shri..... has been acquitted of the said charge.
(enter the name and designation of the Govt. servant.)

ANDWHEREAS the *Governor/undersigned, on a consideration of the circumstances of the case, has decided that a further enquiry should be held under the provisions of Maharashtra Civil Services (Discipline and Appeal) Rules, 1979, against the said

Shri.....on the allegations which led to
(enter the name and designation of the Government Servant)

his dismissal /removal/compulsory retirement from service;

The imposing of the penalty of .....
(enter the name of the penalty imposed);

NOW, THEREFORE, the * Governor/undersigned hereby-----

(i) sets aside the said order of Dismissal/removal/compulsory retirement from service

the imposing of the penalty.....
(enter the name of the penalty imposed)

(ii) directs that a further enquiry should be held under the provision of the Maharashtra Civil Services (Discipline and Appeal)Rules 1979 against shri.....
(here enter the name of the Govt.Servant)

On the allegations which led to.....

his dismissal/ removal. Compulsory retirement from service.

The imposing of penalty.....
(enter the name of the penalty imposed)

+ (iii) directs that the said Shri.....
(enter the name of the Government servant.)

shall, under sub rule (4) of rule 4 of the Maharashtra Civil Services (Discipline and Appeal)

Rules, 1979, be deemed to have been placed under suspension with effect from.....
(enter the date of
.....and shall continue to remain under suspension
dismissal or removal or compulsory retirement from service)

until further orders.

** (By order and in the name of the Governor of Maharashtra)

Station :

Date :

Disciplinary authority.

.....
*Delete what is not applicable.

** Where the order is expressed to be made in the name of the Governor.

For cases involving dismissal/removal/compulsory retirement only(see para 2 (c) of the circular)

Note :- This form should be suitably modified where the penalty to be set aside is other than dismissal, removal or compulsory retirement.

FORM No. III

WHEREAS Shri .....was dismissed/
(enter the name and designation of the Govt. Servant)
removed / compulsory retired from service with effect from.....
(here enter the date of dismissal / removal /
.....on the ground of conduct which led to his conviction on a criminal
Compulsory retirement)

Charge ;

OR

WHEREAS the penalty of .....was imposed
(here enter the name of the penalty)
on Shri..... on the ground
(here enter the name and designation of the Government servant)
of conduct which led to his conviction on a criminal charge :

AND WHEREAS the said conviction has been set aside by a competent court of law and
the said Shri.....has been acquitted
(here enter the name and designation of the Government servant)

of the said charge;

NOW, THEREFORE the *Governor / undersigned hereby sets aside the order of
dismissal / removal / compulsory retirement from service.
imposing of the penalty.....
(here enter the name of penalty imposed).

** (By order and in the name of the Governor of Maharashtra)

Station:

Disciplinary Authority.

Date :

.....

*Delete what is not applicable.

*Where the order is expressed to be made in the name of the Governor.

(टीप: या संदर्भातील दिनांक १९.१२.१९९२ चे परिपत्रकमुध्दा पहावे .)

व्यवस्थितव्यवस्थित

विषय :-महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९, नियम २ (क) (तीन) ची सुधारणा .

सा . प्र . वि . शुध्दीपत्रक क्र . सीडीआर १०९६/प्र . क्र . ६९/९६/अकरा दि . ०२ . ०९ . १९८६ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ च्या ३१ ऑगस्ट १९९५ पर्यन्तच्या सुधारित आवृत्तीतील
नियमातील नियम २ (क) (तीन) मध्ये सध्याच्या मजकूराऐवजी पुढील मजकूर वाचावा :

“शासकीय कर्मचा-यांशी/ किंवा शासकीय कर्मचा-याच्या पतीशी/पत्नीशी रक्ताच्या नात्याने किंवा विवाह संबंधामुळे संबंधित असलेल्या व शासकीय कर्मचा-यावर पूर्णपणे अवलंबून असलेल्या अन्य कोणत्याही व्यक्तीचा समावेश होतो .”

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

ज .द .ठाकूर,
अपर सचिव, महाराष्ट्र शासन .

कककककककक

विषय :-विभागीय चौकशी घेण्याबाबतची कार्यपध्दती .

संदर्भ : सा . प्र .वि . परिपत्रक क्र . सीडीआर ११८६/१९०१/५७/अकरा, दि . ११ .९ .१९८६ .

परिपत्रक

शासन परिपत्रक ,सा.प्र.वि.क्र. सीडीआर ११७४/२९८३/[दोन]डी-१, दि. ८ एप्रिल १९७४ मधील सूचनांनुसार मुंबई नागरी सेवा नियम १५४ खालील टीप क्र. ३ चे [सध्याच्या महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी,स्वीयेतर सेवा आणि निलंबन, वडतर्फी व सेवेतून काढून टाकणे यांच्या काळातील प्रदाने) नियम १९८१ मधील नियम ७३ खालील टीप क्र. ३] कसोशीने पालन होणे आवश्यक आहे व असे पालन होण्याच्या दृष्टीने वरील सूचना विभागीय चौकशा करणा-यांच्या व अंतिम आदेश काढणा-यांच्या विनिर्दिष्टपणे दृष्टोपत्तीस आणणे आवश्यक आहे .

२ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी , स्वीयेतर सेवा आणि निलंबन , वडतर्फी व सेवेतून काढून टाकणे यांच्या काळातील प्रदाने) नियम, १९८१ मधील नियम ७३ खालील टीप ३ मध्ये असे अभिप्रेत आहे की, कार्यपध्दतीतील सदोषतेच्या कारणाने निष्फळ ठरलेली विभागीय चौकशी किंवा त्या विभागीय चौकशी अंती काढलेले आदेश जर एखाद्या प्रकरणात रद्द करावे लागले व परिणामी शासनाला जादा खर्च सोसावा लागला तर तो खर्च अशा सदोषतेस कारणीभूत असलेल्या व्यक्तीकडून वसूल करता येईल .असे निदर्शनास आले आहे की , शासन परिपत्रक सा . प्र .वि . क्र .सीडीआर ११७४ /२९८३/[दोन]/डी १, दि .८ .४ .१९७४ व्दारे योग्य सूचना देऊन मुध्दा वरील तरतुदीचे पालन केले जात नाही .

३ . म्हणून आता शासन आदेश देत आहे की, सदर तरतुदीचे पालन कसोशीने करण्यात यावे व असे पालन कसोशीने होण्याच्या दृष्टीने चौकशी अधिकारी नियुक्त करण्यात यावयाचा आदेश काढतेवेळी चौकशी अधिका-याचे लक्ष महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी ,स्वीयेतर सेवा आणि निलंबन, वडतर्फी ,सेवेतून काढून टाकणे यांच्या काळातील प्रदाने) नियम क्र . ३ कडे कटाक्षाने वेधण्यात येत यावे व या तरतुदीची प्रत नियुक्तीच्या आदेशा समवेत शक्यतो जोडण्यात यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने .

म . स . मोकाशी,
उप सचिव महाराष्ट्र शासन .

कककककककक

विवाम .

No. 11012/8/87-Estt(A)
Government of India
Ministry of Personnel Public Grievances and Pensions
(Department of Personnel and Training)
New Delhi- 110001 dt. **22 June 1987.**

OFFICE MEMORANDUM

**Subject :- CCS (CCA)Rules- suspension of Govt. Servants
involved in cases of dowry deaths.**

The undersigned is directed to say that sub-rule (1) of rule 10 of the **Central Civil Services (Classification, Control and Appeal) Rules 1965**, provides *inter alia* that a Government servant may be placed under suspension where a disciplinary proceeding against him is contemplated or is pending or where a case against him in respect of any criminal offence is under investigation, inquiry or trial. Sub-rule (2) of the same rule lays down that a Government servant shall be deemed to have been placed under suspension by an order of the appointing authority with effect from the date of his detention if he is detained in custody, whether on a criminal charge or otherwise, for a period exceeding forty eight hours.

2. As Government takes a very serious view of offences against women, Government has reviewed the provisions in the rules in regard to placing a Government servant under suspension if he is accused of involvement in a case of ‘ **dowry death** ’ as defined in Section 304 –B of the Indian Penal Code. The Section reads follows :-

“ 304-B (1) Where the death of a woman is caused by any burns or bodily injury or occurs otherwise than under normal circumstances within seven years of her marriage and it is shown that soon before her death she was subjected to cruelty or harassment by her husband or any relative of her husband for, or in connection with, any demand for dowry, such death shall be called “ dowry death ”, and such husband or relatives shall be deemed to have caused her death.

Explanation- For the purpose of this sub-section “ dowry ” shall have the same meaning as in section 2 of the Dowry Prohibition Act, 1961.

3. If a case has been registered by the Police against a Government servant under Section 304-B of the Indian Penal Code, he shall be placed under suspension in the following circumstances by the competent authority by invoking the provisions of sub rule (1) of Rule 10 of the Central Civil Services (CCA)Rules, 1965.

(i) If the Government servant is arrested in connection with the registration of the police case, he shall be placed under suspension immediately irrespective of the period of his detention.

(ii) If he is not arrested, he shall be placed under suspension immediately on submission of a police report under sub-section (2) of Section 173 of the Code of Criminal Procedure, 1973, to the Magistrate, If the report **Prima-facie** indicates that the offence has been committed by the Government servant.

4. Ministry of Agriculture etc. are requested to bring the above instructions to the notice of all administrative authorities under their control.

A.Jayaraman,
Director (E).

ववनववनवनवन

**विषय :-निलंबनाधीन शासकीय सेवकांच्या प्रकरणांतील
अन्वेषण /विभागीय चौकशा त्वरेने पूर्ण करणे .**

सा . प्र . विभाग, परिपत्रक क्र . सीडीआर १३८७/१७७६/४७/अकरा दि . २५ फेब्रुवारी, १९८८ .

पहा : परिपत्रक क्र . सीडीआर ११७४ / डी १, दि . २० . ८ . १९७४ .

परिपत्रक .

शासन परिपत्रक , सामान्य प्र . विभाग क्र . सीडीआर ११७४ / डी १ दि . २० . ८ . १९७४ च्या तरतुदीप्रमाणे निलंबनाधीन शासकीय सेवकांविरुद्धच्या विभागीय चौकशा ६ महिन्यांच्या आत पूर्ण करणे आवश्यक आहे .

२ . शासन परिपत्रक सा . प्र . वि . क्र . सीडीआर ११७४/९०७२/डी १/ दि . १८ . ९ . १९७४ अनुसार निलंबनाधीन शासकीय सेवकांच्या प्रकरणी पोलीसांकरवी किंवा अन्यथा ६ महिन्यांच्या आत सर्व अन्वेषण पूर्ण करून दोषारोप पत्र न्यायालयात सादर करणे किंवा विभागीय चौकशीत अपचारी कर्मचा-यावर ते बजावणे आवश्यक आहे . ज्या क्लिष्ट प्रकरणी अन्वेषण पूर्ण करण्यास उपरोक्त ६ महिन्यांचा अवधी पुरेसा पडत नसेल त्याप्रकरणी ९ महिन्यांपर्यन्तची मुदतवाढ मुख्य सचिव मंजूर करू शकतात . या वाढीव मुदतीतही जर दोषारोप पत्र लावता आले नाही तर उपरोक्त परिपत्रकाच्या परिच्छेद २ मधील तरतुदीचा लाभ मिळून नैतिक अधःपतनात गुंतलेला कर्मचारीही निलंबन मागे घेऊन पुनःस्थापित केला जाण्यास पात्र ठरतो .

३ . असे आढळून आले आहे की, अशा क्लिष्ट प्रकरणी सर्व चौकशी अत्यंत वारकाईने करणे आवश्यक असल्याने (विशेषतः ज्या प्रकरणी उत्पन्नाच्या प्रमाणाबाहेर स्थावर / जंगम मालमत्ता धारण करण्याचा आरोप आहे . त्या प्रकरणी प्राथमिक चौकशीची व्याप्ती राज्यव्यापीही असण्याची शक्यता असल्यामुळे) अन्वेषण पूर्ण करून ९ महिन्यांच्या वाढीव मुदतही न्यायालयात दोषारोप पत्र दाखल करणे किंवा विभागीय चौकशीत ते अपचा-यावर बजावणे ब-याच प्रकरणात अशक्य ठरते .

४ . निलंबनाचा निर्णय अपवादात्मक परिस्थितीत घेतला जात असल्यामुळे (उदा . अफरातफर , नैतिक अधःपतन, प्रमाणाबाहेर मालमत्ता धारण करणे इ .) अशा प्रकारच्या अपचार निर्मूलनाचा शासनाचा ठाम निर्धार असल्यामुळे अशा प्रकरणात गुंतलेल्या निलंबनाधीन शासकीय सेवकांना विद्यमान परिपत्रकातील तरतुदीचा अनाटायी लाभ मिळून सेवेत पुनःस्थापित करणे भाग पडू नये यास्तव सदर परिपत्रकातील तरतुदी सुधारण्याची आवश्यकता दिर्घ काळाच्या अनुभवावरून शासनास पटलेली आहे . म्हणून संदर्भाधीन शासन परिपत्रकात अंशतः बदल करून शासन असे निदेश देत आहे की, (एक) विभागीय चौकशा शक्यतो ६ महिन्यांच्या आत पूर्ण करण्याची दक्षता घ्यावी . तथापि क्लिष्ट प्रकरणात सबळ व समर्थनीय कारणामुळे ६ महिन्यांच्या कालावधीचा दंडक पाळणे अशक्य वाटत असेल तर त्या प्रकरणी मुदतवाढीचा प्रस्ताव शिस्तभंगविषयक प्राधिका-यांनी त्या त्या सक्षम प्राधिकारणाकडे शासन परिपत्रक सा . प्र . विभाग क्र . सीडीआर १३७९/४८९/७२/११ दि . १९ . ४ . ७९ मधील सूचनांनुसार योग्य वेळी पाठवावा .

(दोन) निलंबनाधीन शासकीय सेवकांच्या प्रकरणी प्रारंभीक चौकशी / अन्वेषण (Preliminary enquiry /investigaton) पूर्ण करून न्यायालयात किंवा विभागीय चौकशीत दोषारोप पत्र सादर करण्याची किंवा देण्याची कारवाई निलंबनाच्या दिनांकापासून शक्यतो ६ महिन्यांच्या आत करण्यात यावी .

विवा .

(तीन) ज्या प्रकरणांत वरील ६ महिन्यांची मुदत पाळता येणे अशक्य ठरेल त्या प्रकरणात प्रारंभीक चौकशी/ अन्वेषण पूर्ण करून दोषारोप पत्र दाखल करण्याच्या कारवाईस निलंबना दिनांका पासून १ वर्षापर्यंतची मुदतवाढ मिळण्यास मुख्य सचिवांची पूर्व मंजूरी घेणे आवश्यक राहिल .

(चार) ज्या प्रकरणी मुख्य सचिवांनी दिलेली १ वर्षापर्यंतची मुदतवाढही प्रकरणाच्या क्लिष्टतेमुळे व सबळ कारणास्तव पुरेशी पडत नसेल त्या प्रकरणात एक वर्षापुढे मुदतवाढ आवश्यक असल्यास अशा मुदतवाढीस शासनाची पूर्व मंजूरी घेणे आवश्यक राहिल . अशी प्रकरणे शासनास मुख्य सचिवांच्या मार्फत सादर केली जावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

वनवनवनवनवन

**विषय :-हुंडाबळी संदर्भात गोवलेल्या शासकीय कर्मचा-यांना
निलंबित करण्याबाबत .**

सा . प्र . विभाग ,परिपत्रक क्र .सीडीआर १३८७ /२०००/५१/ अकरा . दि . ३० मार्च ,१९८८ .

परिपत्रक

महाराष्ट्र नागरी सेवा(शिस्त व अपील) नियम, १९७९ च्या नियम ४ च्या उपनियम[१]मध्ये अशी तरतूद आहे की, ज्या शासकीय कर्मचा-यांविरुद्ध शिस्तभंग विषयक कार्यवाही करण्याचे योजिलेले आहे किंवा अशी कार्यवाही प्रलंबित आहे किंवा ज्यांच्याविरुद्ध कोणत्याही फौजदारी गुन्ह्यांच्या संबंधात खटल्याचे अन्वेषण , चौकशी किंवा न्याय चौकशी चालू आहे, अशा बाबतीत त्यांना निलंबनाधीन ठेवता येईल . याच नियमाच्या उपनियम(२) मध्ये विहित केले आहे की, ज्या शासकीय कर्मचा-याला :

[अ] पोलीस किंवा न्यायालयीन अभिरक्षेमध्ये , फौजदारी आरोपाखाली किंवा अन्यथा, अटक करून अटठेचाळीस तासांहून अधिक काळ ठेवलेले असेल त्याला अटकेत ठेवल्याच्या दिनांकापासून .

[ब] त्याच्या गुन्ह्याबद्दल दोषसिध्दी होऊन अट्टेचाळीस तासांहून अधिक मुदतीच्या कारावासाची शिक्षा झाली असेल आणि अशा दोषसिध्दीनंतर त्याला लगेच बडतर्फ केले नसेल किंवा सेवेतून काढून टाकले नसेल अथवा सक्तीने सेवानिवृत्त केले नसेल , तर त्याच्या दोषसिध्दी दिनांकापासून, त्याला निलंबनाधीन ठेवल्याचे मानले जाईल .

भारतीय दंडविधान संहितेच्या कलम ३०४ ब मध्ये विहित केलेल्या “हुंडाबळी ” च्या व्याख्येनुसार अशा प्रकरणात गोवलेल्या शासकीय कर्मचा-यांना निलंबनाधीन ठेवण्याविषयी नियमातील तरतुदींचे पुनरीक्षण करून केंद्र शासनाने या संदर्भात केंद्रिय कर्मचा-यांसाठी काढलेल्या आदेशाची प्रत सोबत जोडली आहे .महिलांविरुद्ध घडणा-या अपराधांच्या बाबतीत गंभीर दखल घ्यावयाचे शासनाचे धोरण असल्यामुळे शासन आता असे आदेश देत आहे की, भारतीय दंडविधान संहितेच्या कलम ३०४ ब अंतर्गत जर एखादया शासकीय कर्मचा-याविरुद्ध पोलीसांत केस दाखल केली गेली असेल तर महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ च्या नियम ४ (१) च्या तरतुदींचा अवलंब करून सक्षम प्राधिका-याने अधोलिखित परिस्थितीत शासकीय कर्मचा-यास निलंबित करावे .

[१] जर शासकीय कर्मचा-यास पोलीसात नोंदविण्यात आलेल्या प्रकरणात अटक करण्यात आली तर त्याच्या स्थानबध्दतेचा कालवधी लक्षात न घेता त्याला तात्काळ निलंबित करावे .

[२] फौजदारी प्रक्रिया संहितेच्या कलम १७३ च्या उप कलम २ अन्वये पोलीसांनी दंडाधिका-यापुढे सादर केलेल्या अहवालावरून शासकीय कर्मचारी सादर गुन्ह्याबद्दल सकृतदर्शनी दोषी आहे असे आढळल्यास जरी त्याला अटक झालेली नसली तरी त्याला असा पोलीस अहवाल दंडाधिका-याकडे सादर केल्या बरोबर तात्काळ निलंबित ठेवावे .

मु . स . मोकाशी,
उप सचिव महाराष्ट्र शासन .

वनवनवनवनवन

विवा .

विषय :- शासकीय सेवेसाठी निवड करण्यात आलेल्या

उमेदवारांनी भरून दिलेल्या साक्षांकन नमुन्याबाबत...

गृहविभाग, शासन निर्णय क्र. पीएसबी ०२८७ /१८९२(१)/पोल ५अ, दि. १३ जून ,१९८८ .

शासकीय सेवेसाठी निवड करण्यात आलेल्या उमेदवारांस नियुक्त करण्यापूर्वी त्यांनी त्यांची वैयक्तिक माहिती साक्षांकन नमुन्यात भरून घ्यावयाची असते .साक्षांकन नमुन्यात खोटी माहिती दिल्यास अथवा वस्तुस्थिती निदर्शक माहिती दडविल्यास उमेदवार शासकीय सेवेस अपात्र ठरेल असा इशारा सदर नमुन्यात देण्यात येतो .निवड झालेल्या उमेदवारांनी भरून दिलेला साक्षांकन नमुना त्यांच्या वर्तणुकी व चारित्र्याविषयी तपासणीसाठी संबंधीत जिल्हा पोलीस अधीक्षक / पोलीस आयुक्त यांच्याकडे पाठविण्यात येत असतो .

२ . आयोगाकडे पोलीस उप निरीक्षक पदासाठी निवड झालेल्या किंवा पोलीस शिपाई पदासाठी निवड झालेल्या उमेदवारांचे साक्षांकन नमुने तपासणीस पाठविले असता ब-याच उमेदवारांनी त्यांना न्यायालयाकडून झालेल्या शिक्षेबद्दल किंवा दंडाबद्दल किंवा पोलीसांकडून झालेल्या अटकेबद्दल , स्थानबद्धतेबद्दल किंवा त्यांच्या विरुद्ध दाखल करण्यात आलेल्या गुन्ह्याबद्दल तसेच लोकसेवा आयोगाकडून अथवा विद्यापीठाकडून त्यांना परीक्षेस बसण्यास मनाई करण्याची किंवा इतर काही कारवाई केल्याबद्दल विचारण्यात आलेल्या माहिती संदर्भात उत्तर देताना एकतर खोटी माहिती दिल्याचे अथवा वस्तुस्थिती निदर्शक माहिती दडविल्याचे आढळून आले आहे . अशा उमेदवारांना शासकीय सेवेत घ्यावयाचे किंवा कसे हा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . सदर प्रश्नाबाबत विचार होऊन साक्षांकन नमुन्यांत खोटी माहिती देणा-या किंवा वस्तुस्थिती निदर्शक माहिती दडविणा-या कोणत्या उमेदवारास शासकीय सेवेत घेण्याच्या दृष्टीने ग्राह्य धरावे व कोणास ग्राह्य धरू नये याबाबत शासनाने खालील प्रमाणे आदेश दिलेले आहेत .

(अ) फौजदारी खटला भरण्यात आल्यानंतर न्यायालयाने नैतिक अधःपतनाच्या (Moral turpitude) आणि / किंवा हिंसाचाराच्या (Voilence) आरोपाखाली दोषी ठरवून शिक्षा दिली असेल तर अशा उमेदवारास शासकीय सेवेसाठी अपात्र ठरविण्यात यावे .इतर आरोपाच्या प्रकरणात उमेदवारास सेवेत घेण्यास हरकत नाही .

(ब) न्यायालयाने खटल्यातून स्वच्छ मुक्तता केली असली तर उमेदवारास सेवेत घ्यावे .

(क) उमेदवाराविरुद्ध खटला भरण्यात आलेला असून तो न्याय प्रविष्ट असल्यास उमेदवारास सेवेत भरती करून घेण्यात यावे आणि त्यानंतर जर उमेदवारास नैतिक अधःपतनाच्या आणि /किंवा हिंसाचाराच्या आरोपासाठी न्यायालयाने दोषी ठरवून शिक्षा दिली तर महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त आणि वर्तणुक) नियमातील संबंधीत नियमानुसार किंवा परिविक्षा नियमानुसार कारवाई करून उमेदवारास सेवामुक्त करण्यात यावे .

३ . शासनाने असेही आदेश दिले आहेत की , अटक, शिक्षा, दंड, इतर काही कारवाई इत्यादी झाली असल्याबद्दलचा साक्षांकन नमुन्यातील संबंधीत रकाना कोरा ठेवल्यास किंवा रेघ मारली असल्यास असा नमुना स्विकारू नये . संबंधीत रकान्यात “ होय ” किंवा “ नाही ” असे लिहिल्यानंतरच नमुना स्विकारण्यात यावा . तसेच सदर रकाना कोरा ठेवला किंवा रेघ मारली तर साक्षांकन नमुना उमेदवाराकडे परत पाठविण्यात येईल अशी स्पष्ट सूचना साक्षांकन नमुन्यात सुरुवातीस नमुद करण्यात यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने .

वि . ना . कस्तूरकर,
अवर सचिव , महाराष्ट्र शासन .गृह विभाग .

(टीप: गृह विभाग निर्णय दि . ५ जुलै ९४ अन्वये सुधारणा)

वक्वक्वक्वक्वक्व

विवाग .

विषय :-विभागीय कार्यवाही

प्रथम श्रेणीच्या राज्य सेवेतील पोलीस अधिका-यांविरुद्ध
करतांना अनुसरावयाची कार्यपध्दती .

गृह विभाग, परिपत्रक क्र. ईएनक्यू ०६८८/सीआर-१४६/पोल- २ दिनांक १२ ऑगस्ट, १९८८ .

राज्य सेवेतील पोलीस अधिकारी व कर्मचारी यांच्याविरुद्ध शिस्तभंगाची कारवाई करतांना, पोलीस निरीक्षक व त्यांच्या खालच्या दर्जाच्या कर्मचा-यांना, मुंबई पोलीस (शिक्षा आणि अपिले) नियम, १९५६लागू पडतात . सहाय्यक पोलीस आयुक्त/पोलीस उप अधीक्षक आणि त्यांच्या वरच्या दर्जाच्या अधिका-यांना (भारतीय पोलीस सेवेतील अधिकारी वगळून) महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९ हे लागू पडतात .

२ . पोलीस निरीक्षक व त्यांच्या खालच्या दर्जाच्या कर्मचा-यांना त्यांच्याविरुद्ध भरविलेली विभागीय चौकशी पूर्ण झाल्यावर व चौकशीमध्ये पुढे आलेल्या पुराव्याच्या आधारावर त्यांना जी शिक्षा देण्याचे योजिले असेल त्या शिक्षेचे आदेश काढण्यापूर्वी, ती विवक्षित शिक्षा का देऊ नये त्याची कारणे दाखवा नोटीस देणे हे संबंधित विभागीय चौकशी भरविण्याचे अनुदेश (“ Instructions regarding holding of Departmental Inquiries against Police Officers of and below the rank of Inspectors in the Police Force in the State of Maharashtra ”) मधील अनुदेश क्र.७ (३३)(अ) अन्वये आवश्यक आहे . या उलट महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ मधील नियम १० अन्वये शिस्तभंगाची कारवाई करण्यापूर्वी अनुसरावयाची जी कार्यपध्दती विहित केलेली आहे तिच्यामध्ये अशी विवक्षित शिक्षेबाबतची कारणे दाखवा नोटीस देण्याची तरतूद नाही . विभागीय चौकशी नियमपुस्तिकेचा परिच्छेद ५ .१ मध्ये विशद केलेल्या या कार्यपध्दतीमध्ये पुढील बाबींचा समावेश आहे

(१) अपचारी अधिका-याला, त्याच्याविरुद्ध शिस्तभंगाची कारवाई करण्याचा प्रस्ताव असल्याचे ज्ञापनावदारे कळविणे, (२) ज्ञापनासोबत त्याच्यावरील गैरवर्तनाच्या आरोपांचे विवरणपत्र देणे, (३) या शिस्तभंगाच्या कारवाईच्या प्रस्तावाविरुद्ध अभिवेदन करण्याची त्याची इच्छा असल्यास, उचित कालावधीमध्ये तसे अभिवेदन देण्याची संधी त्याला उक्त ज्ञापनावदारे देणे व (४) त्याप्रमाणे त्याने अभिवेदन सादर केल्यास, त्यातील मुद्दे व उपलब्ध झालेला पुरावा, यांची छाननी करून अंतिम आदेश काढणे .

सदर ज्ञापनामध्ये आरोप सिध्द झाल्यास त्याला कोणती शिक्षा देण्यात येईल, त्या शिक्षेचे स्वरूप नमूद करण्यात येऊ नये . अशी स्पष्ट सूचना उपरोक्त परिच्छेद ५ .१ मध्ये दिलेली आहे .

३ . अलिकडे एका प्रकरणामध्ये शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे , सहाय्यक पोलीस आयुक्त/ पोलीस उप अधीक्षक या दर्जाच्या एका अधिका-याविरुद्ध महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ मधील नियम १० अन्वये कारवाई करताना, संबंधित प्राधिका-यांनी त्याला नोटीस दिली व त्या नोटीशीमध्ये त्याला देण्याचे योजिलेल्या शिक्षेचे स्वरूप नमूद करून ती विशिष्ट शिक्षा त्याला का देण्यात येऊ नये त्याची कारणे दाखविण्याचे निदेश दिले . अशा त-हेची “ कारणे दाखवा ” नोटीस देणे संबंधित विहित नियमांशी विसंगत तर होतेच, परंतु, त्याचे अभिवेदन प्राप्त होण्यापूर्वीच त्याला विशिष्ट शिक्षा देण्याचा प्रस्ताव मांडण्याने मूलभूत न्यायतत्वांचा भंग झाला . म्हणून संबंधित अपचारी अधिका-यांविरुद्ध भरविलेली विभागीय कार्यवाही याप्रमाणे “ कारणे दाखवा ” नोटीस देण्याच्या टप्प्यापासून निष्फळ झाल्यामुळे उक्त प्रकरणामध्ये पुन्हा नव्याने कार्यवाही करण्याचे आदेश देणे शासनास भाग पडले .

४ . अशा प्रकारच्या प्रकरणांची पुनरावृत्ती टाळण्यासाठी शासन या परिपत्रकाद्वारे आदेश देत आहे की, महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ मधील नियम १० अन्वये कारवाई करताना विहित कार्यपध्दतीचे कसोशीने पालन करण्यासाठी अपचारी अधिका-याला द्यावयाच्या ज्ञापनामध्ये त्याला कोणती शिक्षा देण्यात येईल याचा उल्लेख करण्यात येऊ नये . कोणत्याही प्रकारे विहित नियमांचे उल्लंघन होणार नाही, याची शिस्तभंगाची कारवाई करण्यास सक्षम असलेल्या सर्व संबंधित प्राधिका-यांनी दक्षता घ्यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने ,

कु . सं . वा . प्रभु,
कार्यासन अधिकारी, गृह विभाग,
महाराष्ट्र शासन .

वववववववववववव

विवाम .

**Sub:- Expeditious completion of Departmental Enquiries..
Providing vehicles to Enquiry Officers.**

G.A.D.Resolution No. CDR 1190/377/ CR/13/XI-A dated **21 st June 1990.**

Government has been considering various steps that could be adopted for expeditious disposal of disciplinary cases within the fram work of the existing rules. The delay in the disposal of disciplinary cases is neither in the interest of the Government. , nor in that of the delinquent Government servant. Undue delay in the disposal of disciplinary cases also affects the moral of the Government servants concerned. In a recent review of issues pertaining to pending Departmental Enquiries cases with all the Divisional Special Officers, Departmental Enquiries, it was noticed that there is quite a large number of departmental enquiries pending with the various Divisional Special Officers, Departmental Enquiries, for various reasons. One of the reasons is that where the Enquiry Officers are required to hold the enquiry at out station places in their respective Divisions, they cannot conveniently do so for want of vehicles to carry their bulky records, and that it is difficult for them to carry such heavy and important records in public transport buses. In the interest of early completion of Departmental Enquiries, the Enquiry Officers are sometimes required to tour extensively in cases where the number of witnesses is very large and the concerned offices are in scattered areas.

2. The question of providing the use of vehicles to the Enquiry Officers for the above purpose was under the consideration of Government . Government is pleased to direct that the Heads of the Departments / Heads of offices under the several Departments of the Mantralaya, who entrust the Departmental Enquiries to the Enquiry Officers should provide the use of vehicles to the Enquiry Officer i.e. the Divisional Special Enquiry Officers, Departmental Enquiries, as well as District Enquiry Officers in cases where the touring by the Enquiry Officer is necessary for ensuring expeditious completion of the enquiry and the number of witnesses is very large, or the concerned offices are in scattered areas or where the records are bulky, and the disciplinary authorities request for completing the inquiry early.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

S. P. Kamatkar,
Dy.Secretary to Government
General Administration Department.

वचनवचनवचन

विषय :- महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिक्षा व अपिल) नियम १९७९ मध्ये सुधारणा
महाराष्ट्र शासन राजपत्र दिनांक जानेवारी १७, १९९१ .

General Administration Department,
Mantralaya,Bombay 400 032. dated the **12th October, 1990.**

29.

Constitution of India :

No. CDR 1188/1582/CR-38-88/ XI---- In exercise of the powers conferred by the proviso to Article 309 of the Constitution of India, the Governor of Maharashtra is hereby pleased to make the following rules further to amend the Maharashtra Civil Services (Discipline and Appeal) Rules 1979, namely-

1. These rules may be called the Maharashtra Civil Services (Discipline and Appeal)(Amendment) Rules 1990.

2. In the Maharashtra Civil Services (Discipline and Appeal) Rules 1979 (hereinafter referred to as “ the principal rules ”) in rules 4, after sub-rule (4), the following proviso shall be added, namely :-

“ Provided that no such further inquiry shall be ordered unless it is intended to meet a situation where the court has passed an order purely on technical grounds without going into the merits of the case .”

3. In rule 5 of the principal rules, after clause (xi) and before the Explanation, the following provisos shall be added namely:-

“ Provided that, in every case in which the charge of acceptance from any person of any gratification, other than legal remuneration, as a motive or reward for doing or forbearing to do any official act is established the penalty mentioned in clause (viii) or clause (ix) shall be imposed:

Provided further that in any exceptional case and for special reasons recorded in writing any other penalty may be imposed ”

4. In rule 13 of the principal rules, for the proviso, the following provisos shall be substituted, namely :-

“ Provided that the Government Servant may be given an opportunity of making representation on the penalty proposed to be imposed before any order is made in a case under clause (i) :

Provided further that the Commission shall be consulted, where such consultation is necessary before any orders are made in any case under this rule. ”

5. In rule 18 of the principal rules –

(a) in sub-rule (1), the clause (ii),--

(1) after the words and figure “ rule 5 of those rules “ the following shall be inserted, namely :-

“ and no further appeal shall be admissible to him ”,

(2) the proviso shall be deleted,

(b) in sub-rule (2), after clause (i) , the following proviso shall be added, namely :-

“ Provided that where such authority is subordinate to the Governor in respect of a Government servant for whom Governor is the appellate authority in terms of clause (i) of sub-rule (1), the appeal shall lie to the Governor.”

6. In rule 23 of the principal rules.-

(a) in sub-rule (2), for proviso (iii) the following shall be substituted, namely :-

.
दिवाम .

“ (iii) if the enhanced penalty which the appellate authority proposes to impose is one of the major penalties and an inquiry under rule 8 has not already been held in the case, the appellate authority shall, subject to the provisions of rule 13, itself held such inquiry or direct that such inquiry be held in accordance with the provisions of rule 8, and thereafter, on a consideration of the proceedings of such inquiry, make such orders as it may deem fit ,”

(b) In proviso (iv) the portion beginning with the words “ give to the Government servant a notice ” and ending with the words “ to make, on the enhanced penalty, and ” shall be deleted.

(c) proviso (v) shall be deleted.

7. In rule 25 of the principal rules, in sub-rule (a), in the first proviso, the following words shall be deleted, namely :-

“ and after giving a reasonable opportunity to the Government servant concerned of showing cause against the penalty proposed on the evidence adduced during the inquiry and .”

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

Deputy Secretary to Government.

***

विषय : शासकीय सेवेसंबंधीच्या बाबतीत अशासकीय व्यक्तीकडून किंवा इतर प्रकारे दबाव आणण्याचा प्रयत्न करणे .

गृह विभाग, परिपत्रक टीआरएन ०१९० /सीआर ५८३/ पोल ५ ब दिनांक २६.१०.१९९० .

परिपत्रक

महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ मधील नियम २३ च्या तरतुदीनुसार शासकीय कर्मचा-यांनी त्यांच्या सेवेसंबंधीच्या कोणत्याही बाबीच्या संबंधात कोणत्याही वरिष्ठ प्राधिकरणाला कोणत्याही राजकीय किंवा इतर बाह्य दबाव आणणे ही गैरवर्तणूक आहे . अशी तरतूद असताना मुद्दा पोलीस विभागातील शासकीय कर्मचा-यांची बदल्या, पदोन्नती, पदोन्नतीची मानीव तारीख इ . प्रशासकीय सेवेच्या संबंधात राजकीय किंवा इतर बाह्य दबाव आणण्याची प्रवृत्ती वाढत आहे असे शासनाच्या निदर्शनास आले आहे . शासनाने या परिस्थितीची गंभीर दखल घेतली आहे . म्हणून उपरोक्त वर्तणूक नियमातील तरतुदींचा भंग केल्याचे आढळल्यास संबंधीत शासकीय कर्मचा-यांचे विरुद्ध महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपिल) नियम १९७९ मधील तरतुदीनुसार शिस्तभंगाची कारवाई करण्यात येईल . पोलीस विभागातील सर्व विभाग प्रमुखांना व कार्यालय प्रमुखांना विनंती करण्यात येते की, या परिपत्रकामधील सूचना सर्व शासकीय कर्मचा-यांच्या निदर्शनास आणण्यात याव्यात व हे परिपत्रक मिळाल्याच्या संदर्भात त्यांच्याकडून पोच घेण्यात यावी .

उप सचिव, गृह विभाग,
महाराष्ट्र शासन .

***

विदाम .

**विषय :- दारुबंदी कायद्याचा भंग करण्या-या पोलीस अधिकारी/कर्मचारी
यांना द्यावयाच्या विभागीय शिक्षाबाबतची मार्गदर्शक तत्त्वे .**

गृह विभाग, परिपत्रक क्र.पीडीई ३०८५/१२४ (१३८२)/ पोल ६ व , दि.३१.१०.१९९१.

शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, पोलीस अधिकारी व कर्मचारी यांच्या विरुद्ध मद्यप्राशनासंबंधीच्या आरोपाखाली घेण्यात येणा-या विभागीय चौकशांच्या संख्येत वाढ होत चालली आहे. गुंगी आणणारी द्रव्ये प्राशन करणा-या सरकारी नोकरांचे बाबत गंभीर दृष्टीकोन स्वीकारण्याचे सरकारचे धोरण आहे. ह्याबाबत शासनाच्या सामान्य प्रशासन विभागाने वेळोवेळी आदेश निर्गमित केले आहेत. त्यापैकी अलिकडेच निर्गमित केलेले परिपत्रक क्र. सीडीआर १०८४/९८५/१८-११ दिनांक ३.१.८६ हे आहे. पोलीस अधिकारी व कर्मचारी यांनी गुंगी आणणारी द्रव्ये प्राशन करून केलेल्या गैरवर्तनासाठी त्यांचे विरुद्ध चालविण्यात येणा-या विभागीय चौकशी अंती अथवा त्यानंतर त्यांनी केलेल्या अपिलांचा अथवा फेरतपासणी अर्जाचा विचार केल्यानंतर त्यांना द्यावयाच्या शिक्षांसाठी काही व्यापक स्वरूपाची मार्गदर्शक तत्त्वे असावीत असे शासनास वाटते. त्यानुसार शिक्षा देणा-या व अपिले व फेरतपासणी अर्जात निर्णय देणा-या सक्षम प्राधिका-यांच्या मार्गदर्शनासाठी खालील प्रमाणे मार्गदर्शक तत्त्वे विहित करण्यात येत आहेत .

प्रकरणाचे वर्गीकरण

प्रस्तावीत शिक्षा .

१ . दारुबंदी कायद्यान्वये शिक्षा झालेली असणे . . .	बडतर्फी किंवा सेवेतून कमी करणे .
२ . कर्तव्य करित असताना मद्यपान करून गैरशिस्त वर्तन करणे	बडतर्फी किंवा सेवेतून कमी करणे .
३ . कर्तव्यावर नसतांना परंतु गणवेषामध्ये असतांना मद्यपान करून गैरवर्तन करणे . (अ) सार्वजनिक ठिकाणी . . . . . (ब) इतरत्र	सक्तीची सेवानिवृत्ती . कनिष्ठ पदावर काही वर्षासाठी पदावनत करणे किंवा ते शक्य नसल्यास सध्याच्या पदाच्या वेतन श्रेणीत कमीत कमी वेतनावर काही वर्षासाठी ठेवणे .
४ . कर्तव्यावर नसतांना तसेच गणवेषामध्ये नसतांना मद्यपान करून गैरवर्तन करणे . (अ) सार्वजनिक ठिकाणी गैरवर्तन करणे . (ब) इतरत्र केलेले गैरवर्तन .	सक्तीची सेवानिवृत्ती .
१) मद्याच्या अंमलाखाली असल्यास	कनिष्ठ पदावर काही वर्षासाठी पदावनत करणे किंवा ते शक्य नसल्यास सध्याच्या पदाच्या वेतन श्रेणीत कमीत कमी वेतनावर काही वर्षासाठी ठेवणे .
२) मद्याच्या अंमलाखाली नसल्यास	सध्याच्या पदाच्या वेतनश्रेणीच्या कमीत कमी वेतनावर काही वर्षासाठी ठेवणे .

कसूरदारास कोणती शिक्षा द्यावयाची हे ठरवितांना प्रत्येक प्रकरणाची हकीगत, वस्तुस्थिती कसूरदाराचा पूर्वीचा सेवाभिलेख व इतर संबंधित बाबी विचारात घेण्यात याव्यात आणि जे वर उल्लेखिलेल्या वेगवेगळ्या त-हेच्या गैरवर्तनाबाबतची प्रकरणे योग्य त-हेने हाताळण्यास व त्यामध्ये एकसूत्रीपणा आणण्याचे दृष्टीने सक्षम अधिका-यांनी त्वरीत व्यापक मार्गदर्शक तत्वेही ध्यानात घ्यावीत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन ,गृह विभाग .

वक्वक्वक्वक्वक्व

**विषय :-कार्यालयीन वेळेत शासकीय अधिकारी /कर्मचारी यांना पान,
तंबाखू , सुपारी यांचे सेवन न करणेबाबत .**

सामान्य प्रशासन विभाग,परिपत्रक क्र .सीडीआर १०९२/प्र.क्र.१/९२/अकरा दि.१४.२.९२ .

परिपत्रक

शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, शासकीय अधिकारी /कर्मचारी कार्यालयीन वेळेत पान ,तंबाखू व सुपारी यांचे सेवन करतात . कार्यालयात काम करीत असताना तसेच कामानिमित्त वरिष्ठ अधिकारी/मंत्री महोदय यांचेशी चर्चा करताना ते पान-तंबाखू , सुपारी खाऊन जातात . शासकीय अधिका-यांचे/ कर्मचा-यांचे हे वर्तन औचित्यास न शोभणारे आहे . तसेच ते त्यांच्या आरोग्यालाही अपायकारक आहे . पान- तंबाखूचे सेवन केल्याने कार्यालयीन परिसरही स्वच्छ रहात नाही . अतः या परिपत्रकाद्वारे असे सूचित करण्यात येत आहे की, सर्व शासकीय कर्मचारी /अधिकारी यांनी कार्यालयीन वेळेत आपले काम करीत असताना पान तंबाखू व सुपारी खाण्याचे टाळावे . सर्व शासकीय अधिकारी /कर्मचारी यांनी वरील सूचनेची कृपया नोंद घ्यावी व या सूचनेचे उल्लंघन होणार नाही याची काळजी घ्यावी . या सूचनेचे उल्लंघन करणा-याविरुद्ध नियमानुसार शिस्तभंगाची कार्यवाही करण्यात येईल .याची नोंद घ्यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

कां . पंकजम,
अवर सचिव , महाराष्ट्र शासन .

वक्वक्वक्वक्वक्व

**विषय :-महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ मधील नियम ९ . . . .
शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याने शिक्षेचे अंतिम आदेश काढण्यापूर्वी
अपचारी अधिकारी /कर्मचा-यास चौकशी अहवालाची प्रत पुरविणे . . . .**

सा .प्र .विभाग परिपत्रक क्र . सीडीआर-१०९१/सीआर ६७/९१/अकरा दिनांक २८ जुलै ,१९९२ .

ज्या शिस्तभंगविषयक प्रकरणांमध्ये शिस्तभंगविषयक प्राधिकारी हा स्वतः चौकशी अधिकारी नसतो (म्हणजेच शिस्तभंगविषयक प्राधिकारी व चौकशी अधिकारी जेव्हा वेगवेगळे असतात) अशा प्रकरणांमध्ये चौकशी अधिका-याचा चौकशी अहवाल विचारात घेऊन संबंधित शासकीय सेवकावर शिक्षेचे अंतिम आदेश बजावण्यापूर्वी

चौकशी अहवालाची प्रत संबंधित शासकीय सेवकास पुरविण्यात येऊन चौकशी अहवालातील निष्कर्षाबाबत त्याचे म्हणणे शिस्तभंगविषयक प्राधिका-यापुढे मांडण्याची संधी देण्याबाबतचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता. ही बाब भारतीय संविधानाच्या कलम ३११ (२) च्या तरतूदी तसेच महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ मधील नियम ९ व ११ व सर्वोच्च न्यायालयाच्या खंडपीठाचा निर्णय लक्षात घेऊन तपासण्यात आली आहे.

२. मोहम्मद रमझानखान विरुद्ध केंद्र शासन व इतर यांच्या दरम्यान झालेल्या दाव्यासंबंधी सर्वोच्च न्यायालयाच्या खंडपीठाने असा निर्णय दिला आहे की, ज्या ज्या प्रकरणांमध्ये चौकशी अधिकारी, चौकशी अंती अपचारी हा एक किंवा सर्व दोषारोपांस्तव दोषी असल्याचा निष्कर्षाप्रत येऊन शिक्षेच्या शिफारशीसह अथवा शिक्षेची शिफारस न करता आपला अहवाल शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याकडे सादर करतो तेव्हा अशा प्रकरणांमध्ये या चौकशी अहवालाची प्रत अपचा-यास मिळण्याचा हक्क प्राप्त होतो व अपचा-याची इच्छा असल्यास, त्या अहवालावर त्याची बाजू मांडण्याची /अभिवेदन करण्याचा हक्क त्यास प्राप्त होतो. असा चौकशी अहवाल अपचा-यास न देणे म्हणजे नैसर्गिक न्यायाचे तत्त्व उल्लंघिल्यासारखे होईल.

३. वरील निर्णयाच्या संदर्भात ही बाब विधी व न्याय विभागाच्या सल्ल्याने तपासण्यात आली व आता असे ठरविण्यात आले आहे की, ज्या ज्या प्रकरणात महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ च्या नियम ८ प्रमाणे विभागीय चौकशी करण्यात येते व शिस्तभंगविषयक प्राधिकारी व चौकशी अधिकारी भिन्न असल्यास, अशा सर्व प्रकरणांमध्ये संबंधित शासकीय सेवकास खाली नमूद केलेल्या पृष्ठांकनाद्वारे चौकशी अहवालाची प्रत देण्यात यावी.

“ चौकशी अधिका-याचा अहवाल सोबत पाठविण्यात येत आहे. चौकशी अहवाल विचारात घेऊन शिस्तभंगविषयक प्राधिकारी योग्य तो निर्णय घेतील. आपल्याला (चौकशी अहवालाच्या अनुषंगाने) जर काही लेखी अभिवेदन /निवेदन सादर करावयाचे असेल तर हे पत्र मिळाल्यापासून १५ दिवसांच्या आत असे अभिवेदन शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याकडे सादर करावे. ”

४. वरील सूचना हे परिपत्रक निर्गमित केल्याच्या दिनांकापासून परिणामकारक ठरतील व शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याने अद्यापि अंतिम निर्णय घेतलेला नाही, अशाच प्रकरणांमध्ये त्या लागू होतील, जुन्या प्रकरणांचा पुनर्विचार करण्याची आवश्यकता नाही.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

अ. ग. मंडपे,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वववववववववव

विषय :- फौजदारी आरोपाखाली दोषी ठरलेल्या शासकीय सेवकांच्या प्रकरणात करावयाची कार्यवाही .

सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . सीडीआर-१०९२/६६२/प्रकरण-४४/९२/अकरा, दिनांक २९ डिसेंबर , १९९२ .

फौजदारी आरोपाखाली दोषी ठरलेल्या शासकीय सेवकांविरुद्ध करावयाच्या कार्यवाहीबाबत शासन परिपत्रक, सा . प्र . विभाग क्र . सीडीआर १०८२/३३६२/६९/ अकरा दिनांक १२ जून १९८६ अन्वये सविस्तर मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करण्यात आलेल्या आहेत . त्याद्वारे असे स्पष्टपणे विहित करण्यात आले आहे की, एखाद्या प्रकरणात न्यायालयाने शिक्षा दिलेल्या शासकीय सेवकांच्या आरोपांचे स्वरूप पाहता त्याला यापुढे सार्वजनिक सेवेत राहू देणे सकृत्दर्शनी अनिष्ट ठरत असले तर अशा कर्मचा-यास शासन सेवेतून सक्तीने सेवानिवृत्त, सेवेतून कमी अथवा बडतर्फ

करण्यात यावे . अशा वेळी त्या शिक्षेविरुद्ध अपील करण्याचा कालावधी समाप्त होण्याची अथवा अपील दाखल केले असल्यास प्रथम अपील न्यायालयाच्या निकालाची वाट पहाण्याची आवश्यकता नाही . तथापि, शासनाच्या असे निदर्शनास आणण्यात आले आहे की, ह्या सूचना काटेकोरपणे अनुसरल्या जात नाहीत . परिणामी शासकीय कर्मचा-यांना शिक्षा झाल्यानंतरही प्रथम अपील न्यायालयाच्या निकालाची प्रतीक्षा करीत असताना नेहमीच्या दराने निर्वाह भत्ता मंजूर केला जातो . अशा अनेक प्रकरणात कर्मचा-यांच्या सेवेचा लाभ न घेता, त्यांना वाढीव दराने, त्यांच्या वित्तलब्धीच्या ८० ते ८५ टक्के एवढा निर्वाह भत्ता द्यावा लागल्याने शासनाचे नुकसान होते .

२ . ज्या प्रकरणांमध्ये सक्षम प्राधिका-यांनी शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग क्र.सीडीआर १०८२/३३६२/६९/अकरा दिनांक १२ जून १९८६ मधील सूचनांचे पालन केले नसल्याचे आढळून येईल . अशा प्राधिका-यांच्या प्रमादांची गंभीर दखल घेण्यात यावी .तसेच ह्या परिपत्रकातील सूचनांचे पालन शिस्तभंग विषयक प्राधिका-यांनी केलेले नाही असे नियमित तपासणीच्या वेळी पर्यवेक्षी प्राधिका-यांना आढळून आल्यास त्यांनी संबंधित शिस्तभंग विषयक प्राधिका-यांच्या प्रमादांची गंभीर दखल घ्यावी आणि त्यांच्याविरुद्ध उचित कार्यवाही करावी .

३ . उपर्युक्त परिपत्रकात असेही विहित करण्यात आले आहे की, शासकीय कर्मचा-यांवर शिक्षा बजावण्यापूर्वी त्याला कारणे दाखवा नोटीस देण्याची आवश्यकता नाही . महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील)नियम १९७९ मधील नियम १३ (एक) शासन अधिसूचना क्रमांक सीडीआर ११८८/१५९२/सीआर ३८/८८/अकरा दिनांक १२ ऑक्टोबर १९९० अन्वये सुधारित करण्यात आली असून प्रस्तावित शिक्षा देण्यासंदर्भातील आदेश निर्गमित करण्यापूर्वी लादावयाच्या प्रस्तावित शिक्षेबाबत अभिवेदन सादर करण्याची संधी देण्याची तरतूद उपरोक्त नियमात करण्यात आली आहे . त्यानुसार शासन आता असे आदेश देत आहे की, प्रस्तावित शिक्षा लादण्यापूर्वी शिक्षेबाबत अभिवेदन सादर करण्याची संधी शासकीय कर्मचा-यास देण्यात यावी, या मर्यादिपर्यन्त शासन परिपत्रक सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक सीडीआर १०८२/३३६२/६९/अकरा दिनांक १२ जून १९८६ मधील सूचना सुधारण्यात आल्या आहेत असे समजण्यात यावे .

४ . शासनाच्या असेही निदर्शनास आणण्यात आले आहे की, एका प्रकरणात शासकीय कर्मचा-यास न्यायालयाने दोषी ठरविल्यानंतर संबंधित शासकीय कर्मचा-यास शासन सेवेतून पूर्वलक्षी प्रभावाने बडतर्फ करण्यात आले . शासकीय कर्मचा-यास पूर्वलक्षी प्रभावाने बडतर्फ करणे कायदानुसार वरोवर नाही . म्हणून शासन असे आदेश देत आहे की, शासन सेवेतून कमी करण्याचे अथवा बडतर्फ करण्याचे आदेश ते संबंधित शासकीय कर्मचा-यास मिळाल्याच्या दिनांकापासून परिणामकारक होतील . आणि शिक्षेचे इतर आदेश ते निर्गमित केल्याच्या दिनांकापासून परिणामकारक होतील .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

अ . ग . मंडपे,

उप सचिव, म . शासन, सामान्य प्रशासन विभाग .

वववववववववव

**विषय :- एकाच प्रकरणात गुंतलेल्या अनेक कर्मचा-यांच्या
विभागीय चौकशीची कार्यवाही .**

सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . सीडीआर १०८९/प्र . क्र . १३/१०/११ दिनांक ०८ फेब्रुवारी , १९९३ .

परिपत्रक : पंचायत राज समितीच्या (१९८८-८९) १७ व्या अहवालात तसेच (१९९१-९२/ अनुपालन अहवालात समितीने शासनाच्या असे निदर्शनास आणले आहे की, एका प्रकरणामध्ये एकापेक्षा जास्त प्रशासकीय विभागातील अधिकारी/कर्मचारी गुंतले असताना त्यांच्या विरुद्ध विभागीय चौकशीची कार्यवाही करण्याची जबाबदारी कोणत्याही विभागाने न स्विकारल्यामुळे ते प्रकरण बराच काळ प्रलंबित राहिले . त्यामुळे काही अधिका-यांविरुद्ध ते सेवानिवृत्त झाल्यामुळे विभागीय चौकशीची कार्यवाही पूर्ण होऊ शकली नाही . समितीने उपरोक्त अहवालात याबद्दल

नाराजी व्यक्त केली असून, ज्यावेळी एका योजनेत किंवा एखाद्या प्रकरणात विविध विभागाचे अधिकारी /कर्मचारी गुंतले असतील तर, अशा प्रकरणात कोणत्या विभागाने विभागीय चौकशीची कार्यवाही करावी याबाबत सुस्पष्ट आदेश निर्गमित करण्यात यावेत अशी शासनास शिफारस केली आहे .

२ . प्रशासकीय कामकाजाच्या दृष्टीने एका विभागातील अधिकारी दुस-या विभागात पाठविण्यात येतात, त्याचप्रमाणे जिल्हा परिषदेकडे राजपत्रित पदावर राज्य शासनाच्या संबंधित विभागातील राजपत्रित अधिका-यांच्या पदस्थापना करण्यात येतात . साधारणतः जिल्हा परिषदेमध्ये जे गैरव्यवहार होतात, त्यामध्ये राज्य शासनाचे अधिकारी तसेच जिल्हा परिषदेचे कर्मचारी गुंतलेले असतात . अशा प्रकरणामध्ये कोणती कार्यवाही करावी यासंबंधी ग्रामविकास विभागाने शासन परिपत्रक, ग्रामविकास विभाग क्र .डीईएन १०८६/१६९१/२० दिनांक २५ जुलै १९८६ नुसार सविस्तर आदेश काढलेले आहेत . परंतु त्या आदेशानुसार कार्यवाही केली जात नाही असे दिसून आले . जर त्या आदेशानुसार कार्यवाही केली असती तर पंचायत राज समितीपुढे प्रकरण उपस्थित झाले नसते .

३ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपिल) नियम १९७९ मधील नियम १२ नुसार एकत्रित कार्यवाही करण्याची तरतुद आहे . ज्या प्रकरणात भिन्न शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याच्या नियंत्रणाखालील कर्मचारी गुंतले असतील अशा कर्मचा-यांच्याबाबतीत शिस्तभंगाची कार्यवाही करणा-या अधिका-यांमधील सर्वोच्च अधिका-याने इतर शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याच्या संमतीने एकत्रित कार्यवाही करणे आवश्यक आहे . म्हणजेच अशा शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याला इतर शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याच्या नियंत्रणाखालील कर्मचा-यांविरुद्ध शिस्तभंगविषयक कार्यवाही करण्यापूर्वी त्या शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याबरोबर विचारविनिमय करणे आवश्यक आहे . या कार्यपद्धतीमुळे चौकशीच्या प्रकरणात निर्णय घेण्यास विलंब होण्याची शक्यता आहे .हा विलंब टाळण्याच्या दृष्टीने ज्या प्रकरणामध्ये विविध शिस्तभंग विषयक प्राधिका-यांच्या नियंत्रणाखालील अधिकारी/कर्मचारी गुंतले असतील त्यांच्याबाबतीत नियम १२ नुसार कार्यवाही न करता प्रत्येक शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याने स्वतंत्र कार्यवाही करावी . ही कार्यवाही करताना खालील पद्धती अनुसरण करण्यात यावी .

१) ज्या कार्यालयात अधिकारी/कर्मचारी यांच्याकडून गैरव्यवहार/गैरप्रकार झाले असतील त्या कार्यालयाच्या प्रमुखाने त्या प्रकरणामध्ये गुंतलेले अधिकारी/कर्मचारी यांच्याविरुद्ध अचूक व परिपूर्ण असे दोषारोपपत्र तयार करून संबंधित शिस्तभंग विषयक प्राधिका-याकडे आवश्यकत्या कागदपत्रांसह पुढील कार्यवाहीसाठी पाठवावे व शक्यतो तीन महिन्यांच्या आत दोषारोपपत्र बजावण्याची कार्यवाही पूर्ण करावी अशा सूचना द्याव्यात .तसेच त्या कार्यालयाने किंवा आवश्यकता असल्यास त्या कार्यालयाच्या प्रशासकीय विभागाने संबंधित शिस्तभंगविषयक प्राधिकारी शक्यतो तीन महिन्यांच्या आत दोषारोपपत्र बजावतील त्या दृष्टीने पाठपुरावा करावा .

२) कर्मचा-याने दोषारोप अमान्य केल्यास चौकशी अधिकारी नेमावा लागेल . ज्या कार्यालयामध्ये प्रकरण घडले असेल त्या कार्यालयाने हे प्रकरण कोणत्या चौकशी अधिका-याकडे सोपविण्यात यावे याची माहिती संबंधित शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याला द्यावी . शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याने अशा चौकशी अधिका-याची त्या प्रकरणात चौकशी अधिकारी म्हणून नेमणूक करावी .

३) संबंधित शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याने अशा कर्मचा-यावर दोषारोपपत्र बजावण्याची कारवाई दोषारोपपत्र मिळाल्यापासून शक्यतो तीन महिन्यांच्या आत पूर्ण करावी . शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याने दोषारोपपत्र बजावून त्यांच्याकडून बचावाचे निवेदन मागविण्याची कारवाई करावी . कर्मचा-याने दोषारोप अमान्य केल्यास वरील (१) मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे कार्यालय प्रमुखाने निर्देशित केलेल्या चौकशी अधिका-याकडे चौकशी प्रकरण सोपवावे .

४) चौकशी अधिका-याने अशा सर्व अधिकारी/कर्मचारी यांचेविरुद्ध एकाच वेळी साक्षीपुरावे नोंदविण्याचे काम पूर्ण करावे व चौकशीअंती स्वतंत्र अहवाल सादर करून तो अहवाल संबंधित शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याने चौकशी अधिका-याकडे दिलेल्या अहवालावर महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ मधील नियम ९ नुसार कारवाई करावी .

५) ग्रामविकास विभागाच्या दिनांक २५ जुलै १९८६ च्या परिपत्रकातील परिच्छेद (३) मधील जी प्रकरणे जिल्हा परिषदेमध्ये उद्भवतात त्यांच्या बाबतीत वरील नियमाप्रमाणे कार्यवाही करावी . ज्या प्रकरणांमध्ये राजपत्रित अधिका-यांबरोबर जिल्हा परिषदेचे कर्मचारी गुंतले असतील तर त्याची चौकशी देखील राज्य शासनाने नेमलेल्या चौकशी अधिका-यांकडे सोपविण्यात यावी . त्यानुसार जिल्हा परिषदेच्या मुख्य कार्यकारी अधिका-याने कार्यवाही करावी . जिल्हा परिषदेमध्ये निर्माण झालेल्या प्रकरणांच्या बाबतीत संबंधित अधिकारी /कर्मचा-यांविरुद्ध दोषारोपपत्र तयार करून ते संबंधित शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याकडे पाठविण्याची जबाबदारी मुख्य कार्यकारी अधिकारी यांची राहिल . त्यांनी दोषारोपपत्र पाठविण्यामध्ये विलंब होणार नाही याची व्यक्तिशः खात्री करणे आवश्यक राहिल .

६) सर्व मंत्रालयीन विभागांनी तसेच विभाग प्रमुख व कार्यालय प्रमुखांनी वरील आदेशात नमूद केलेल्या सूचनांचे काटेकोरपणे पालन करावे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

आर . वासुदेवन .
सचिव (सेवा)महाराष्ट्र शासन .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :विभागीय चौकशी प्रकरणात साक्षीदारांची तपासणी .

सा .प्र .विभाग ,परिपत्रक क्र . सीडीआर १३९१ / प्रकरण १२२ /अकरा व दिनांक ७ एप्रिल, १९९३ .

शासनाच्या असे निदर्शनास आणण्यात आले आहे की ,काही विभागीय चौकशी प्रकरणात लेखा परीक्षा करणा-या कर्मचारीवृंदास साक्षीदार म्हणून दाखविण्यात आले आहे . लेखा परीक्षा ही गोपनीय स्वरूपाची असते आणि त्यामुळे लेखा परीक्षेतील महालेखापालांची लेखा तपासणी, अभिप्राय अथवा निरीक्षणे याचा उल्लेख दोषारोपपत्र अथवा गैरवर्तणूकीचे सविस्तर विवरणपत्र यामध्ये करणे इष्ट नाही . लेखा परीक्षा अहवालाचा संदर्भ दोषारोपपत्रात अथवा गैरवर्तणूकीच्या सविस्तर विवरणपत्रात दिल्यास तो अहवाल अपचारी शासकीय कर्मचा-यांस उपलब्ध करून द्यावा लागतो आणि त्या विभागीय चौकशी प्रकरणात लेखा परीक्षा करणा-या अधिका-यांना साक्षीदार म्हणून दाखवावे लागते . त्या अडचणीचे निवारण करण्यासाठी शासन असे आदेश देत आहे की, लेखा परीक्षा अहवालातील अभिप्राय अथवा निरीक्षणे यावर आधारित असलेल्या विभागीय चौकशी प्रकरणातील दोषारोपपत्र अथवा गैरवर्तणूकीचे सविस्तर विवरणपत्र अथवा दस्ताऐवजांची यादी अथवा साक्षीदारांची यादी यामध्ये लेखा परीक्षा अहवालाचा संदर्भ दिला जाणार नाही याची दक्षता घेण्यात यावी .सर्व शिस्तभंग अधिका-यांनी दोषारोपपत्र तसेच गैरवर्तणूकीचे सविस्तर विवरणपत्र तयार करतांना या सूचना ध्यानात ठेवाव्यात .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विवा .

**विषय :-निलंबन कालावधी धरून अनुपस्थितीच्या कालावधीबद्दल
द्यावयाचे वेतन व भत्ते यांचे प्रदान विनाविलंब करणेबाबत .**

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र. निलंब १०९२/प्र.क्र.५३/सेवा-२ दि. २७ मे, १९९३ .

परिपत्रक

सेवेतून बडतर्फ करण्यात आलेल्या ,सेवेतून काढून टाकण्यात आलेल्या किंवा सक्तीने सेवानिवृत्त करण्यात आलेल्या किंवा निलंबनाधीन असलेल्या शासकीय कर्मचा-याला जेव्हा सेवेत पुनःस्थापित करण्यात येते किंवा तो नियतवयमानानुसार सेवानिवृत्त झाला नसता तर त्याला अशाप्रकारे पुन्हा सेवेत पुनःस्थापित करण्यात आले असते, अशा कर्मचा-यांच्या बाबतीत महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी,स्वीयेतर सेवा आणि निलंबन,बडतर्फी व सेवेतून काढून टाकणे यांच्या काळातील प्रदाने) नियम, १९८१ मधील नियम ७०, ७१, ७२ च्या तरतुदीनुसार पुढील बाबी संबंधात विशिष्ट आदेश काढावे लागतात .

(१) निलंबन कालवधी व / अथवा सेवाबाह्य कालावधीबद्दल द्यावयाचे वेतन व भत्ते .

आणि

(२) उपरोक्त कालावधी हा सर्व प्रयोजनांसाठी कामावर व्यतीत केलेला कालावधी धरण्यात यावा किंवा कसे .

२ . शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, निलंबन कालवधी व / अथवा सेवाबाह्य कालावधीबद्दल वर नमूद केल्याप्रमाणे आदेश काढल्यानंतर संबंधीत कर्मचा-यास त्या आदेशाप्रमाणे वेतन भत्त्याचे प्रदान करण्यास कार्यालय प्रमुखाकडून खुपच विलंब होतो . त्यामुळे संबंधीत शासकीय कर्मचा-याला निष्कारण त्रास सोसावा लागतो . म्हणून कार्यालय प्रमुखाना असे निदेश देण्यात येत आहेत की, त्यांनी वर नमूद केलेले आदेश काढल्यानंतर त्या आदेशानुसार संबंधीत कर्मचा-याला द्यावयाचे वेतन व भत्ते विनाविलंब प्रदान करावेत . ज्या प्रकरणी असे प्रदान करण्यापूर्वी उपरोक्त नियमांच्या नियम ७३ प्रमाणे शासनाच्या पूर्वसंमतीची गरज असते अशा प्रकरणी याबाबतचा प्रस्ताव आवश्यक त्या कागदपत्रांसह शासनाकडे विनाविलंब पाठविला जाईल व शासनाचे आदेश प्राप्त होताच संबंधीत कर्मचा-याला वेतन व भत्ते यांचे प्रदान विनाविलंब केले जाईल याची दक्षता घ्यावी . याबाबतची जबाबदारी संबंधीत कार्यालय प्रमुखाची राहिल .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

बा . व . सावंत,
शासनाचे अवर सचिव .

ववववववववववव

**विषय :-सेवांतर्गत पदविका अभ्यासक्रम, सेवा प्रवेशोत्तर प्रशिक्षण तसेच इतर
विभागीय परिक्षांमध्ये आक्षेपार्ह वर्तन करणा-याविरुद्ध करावयाची कारवाई .**

सामन्य प्र . विभाग ,निर्णय क्र . परीक्षा- १०८९/प्र क्र २०-८९/सतरा,दि . २८.५.१९९३ .

सेवांतर्गत पदविका अभ्यासक्रम, सेवाप्रवेशोत्तर प्रशिक्षण तसेच इतर विभागीय परीक्षांमध्ये आक्षेपार्ह वर्तन (उदा . कॉपी करणे/ बघून लिहिणे/ अन्य परीक्षार्थीच्या उत्तर पत्रिकेतून अथवा त्यांचेशी चर्चा करून उत्तर लिहिणे .) करणा-या परीक्षार्थ्यांविरुद्ध कारवाई करण्याबाबतचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . यासंबंधीच्या सर्व बाबींचा साकल्याने विचार करून खालीलप्रमाणे निर्णय घेण्यात येत आहे .

विबाम .

- (अ) आक्षेपार्ह वर्तन करणा-या परीक्षार्थीस त्या संबंधीत वर्षाच्या परीक्षेत अनुत्तीर्ण घोषित करण्यात यावे .
- (ब) सदर परीक्षार्थी ज्या प्रश्नपत्रिकेच्या वेळी आक्षेपार्ह वर्तन करताना आढळला त्या प्रश्नपत्रिकेस तसेच परीक्षेतील उर्वरीत सर्व प्रश्नपत्रिकांना वसण्यास अपात्र घोषित करण्यात यावे . तथापी परीक्षार्थीकडून आक्षेपार्ह वर्तन जी प्रश्नपत्रिका सोडवितांना घडले असेल, त्यापूर्वी त्याने सोडविलेल्या प्रश्नपत्रिकांत जर तो उत्तीर्ण होऊन सूट मिळण्यास पात्र असेल ,तर अशी सूट त्याला देय राहिल .
- २ . वरीलप्रमाणे कार्यवाही करण्याचे अधिकार विभाग प्रमुखस देण्यात येत आहेत .
- ३ . सर्व मंत्रालयीन विभागांना विनंती करण्यात येते की, आवश्यक असेल त्याबाबतीत महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाशी विचारविनिमय करून संबंधीत विभागीय परीक्षा नियमामध्ये दुरुस्ती करावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

य .मा .जोशी,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वक्वक्वक्वक्वक्व

**विषय ::जे शासकीय कर्मचारी त्यांच्या मूळ नेमणुकीसाठी पात्र नव्हते
अथवा अर्हता प्राप्त नव्हते असे नंतर आढळून येईल
त्यांच्या विरुद्ध कारवाई करण्याबाबत .**

सा .प्र .वि ., निर्णय क्र .सीडीआर १०९३ /१०७७ /प्र .क्र .२३/९३/अकरा, दि . १२ .१० .१९९३ .

शासकीय सेवकांनी त्यांच्या नेमणुकीपूर्वी केलेल्या गैरव्यवहाराच्या अनुषंगाने त्यांच्या विरुद्ध कारवाई करण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . साधारणतः शासकीय सेवकांनी त्यांच्या नेमणुकीच्या वेळी खोटी माहिती दिल्यास त्यांच्याविरुद्ध कारवाई करण्यासाठी साक्षांकन नमुन्यात समाविष्ट केलेल्या “ ताकीद ” या तरतुदीचा वापर संबंधीत विभाग/ कार्यालय यानी करावयाचा असतो .

आता असा प्रश्न उपस्थित झाला आहे की ,एकदा शासकीय सेवक त्याच्या शासन सेवेतील मूळ सेवेतून मुक्त करता येईल काय . याबाबत सर्वोच्च न्यायालयाने जिल्हाधिकारी , विझियानगरम विरुद्ध एम .त्रिपुर सुंदरी देवी (१९९०/(४) एसएलआर २३७ या प्रकरणात या मुद्यांचा विचार केला असून पुढीलप्रमाणे अभिप्राय दिले आहेत .

“ त्याखेरीज सर्व संबंधितांनी याचीही जाणीव ठेवली पाहिजे की, ज्यावेळी जाहिरातीमध्ये विशिष्ट अर्हता नमूद केलेली असते आणि एखादी नेमणूक तिच्याकडे दुर्लक्ष करून करण्यात येते त्यावेळी ते प्रकरण केवळ नियुक्ती प्राधिकारी व नियुक्त व्यक्ती यांच्या पुरतेच रहात नाही . ज्यांच्याकडे नियुक्त व्यक्ती अथवा व्यक्तीच्या अर्हतेसमान अथवा त्यापेक्षा जास्त अर्हता असेल परंतु जाहिरातीत नमूद केलेली अर्हता नसल्यामुळे ज्यांनी अर्ज केले नसतील असे सर्वजण व्यथित असतात . अशा परिस्थितीत अर्हता शिथिल करता येईल असे जर स्पष्टपणे नमूद केलेले नसेल तर, अशा कमी दर्जाची अर्हता असणा-या व्यक्तीची नेमणूक करणे जनतेची फसवणूक होईल .”असे फसवणूकीचे व्यवहार चालू ठेवण्यात कोणत्याही न्यायालयाने सहभागी होऊ नये .”

त्यानुसार आता असे ठरविण्यात आले आहे की , ज्या प्रकरणात असे आढळून येईल की ,एखादा शासकीय कर्मचारी शासन सेवेतील मूळ नेमणुकीसाठी संबंधीत पदाच्या सेवाप्रवेश नियमातील तरतुदीप्रमाणे पात्र नव्हता अथवा विहित अर्हताप्राप्त नव्हता अथवा त्याने नेमणूक मिळण्यासाठी खोटी माहिती दिली होती अथवा खोटे प्रमाणपत्र सादर केले होते , त्या कर्मचा-याला सेवेत ठेवण्यात येऊ नये . जर तो परिविक्षाधीन अथवा अस्थायी शासकीय कर्मचारी

असेल तर त्याला सेवामुक्त करण्यात यावे अथवा त्याच्या सेवा समाप्त करण्यात याव्यात . जर तो स्थायी शासकीय कर्मचारी असेल तर त्याच्याविरुद्ध महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९ मधील नियम ८ मध्ये विहित केल्याप्रमाणे विभागीय चौकशी करण्यात यावी आणि आरोप सिद्ध झाल्यास त्या शासकीय कर्मचा-यास सेवेतून काढून टाकावे अथवा सेवेतून बडतर्फ करावे, परंतु कोणत्याही परिस्थितीत यापेक्षा कोणतीही वेगळी शिक्षा लादू नये .

३ . अशा प्रकारची सेवामुक्ती , सेवासमाप्ती , सेवेतून काढण्याची कारवाई अथवा बडतर्फीची कारवाई केल्यामुळे सदरहू शासकीय कर्मचा-याविरुद्ध न्यायालयात खटला भरण्याच्या अधिकारास बाधा येणार नाही .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

अ . ग . मंडपे,
उपसचिव , महाराष्ट्र शासन,
सामान्य प्रशासन विभाग .

(टीप:- याच संदर्भात दि . १५ . १२ . ९५ व दि . ३१ . १० . ९६ चे शासन निर्णय पहावेत)

वववववववववववव

विषय:- विभागीय चौकशी प्रकरणात अपचा-याच्या वतीने सेवेत
असलेल्या कर्मचा-यास व सेवानिवृत्त कर्मचा-यास “बचाव सहाय्यक”
म्हणून मदत करण्यास परवानगी देणेबाबत .

सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . सीडीआर १०९१/६ ५३/ ४२- ९१ अकरा दि . २१ . १० . ९३ .

संदर्भ : परिपत्रक क्र . सीडीआर १०८९/१०२७/प्र . क्र . ३८-९०/अकरा दि . ३ . ११ . १९९० .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९ येथील नियम ८(८) मधील तरतुदीनुसार शासकीय कर्मचा-याला त्याच्या वतीने विभागीय चौकशीचे प्रकरण सादर करण्यासाठी सेवानिवृत्त अधिकारी /कर्मचारी यांना बचाव सहाय्यक म्हणून मदत करण्यास सामान्य प्रशासन विभागाच्या वरील दि . ३ . ११ . १९९० च्या परिपत्रकान्वये काही अटींवर परवानगी देण्यात आली आहे .

२ शासनाच्या आता असे निदर्शनास आले आहे की , काही शासकीय कर्मचारी एकाच वेळी अनेक विभागीय चौकशी प्रकरणात त्यांच्या जिल्ह्याखेरीज इतर जिल्ह्यात अपचा-याच्या वतीने “बचाव सहाय्यक ” म्हणून काम पाहात असतात व त्यामुळे विभागीय चौकशी पूर्ण होण्यास विलंब होतो . तसेच त्याला वारंवार साक्षीसाठी अन्यत्र जावे लागत असल्यामुळे त्यांच्या दैनंदिन शासकीय कामावर विपरीत परिणाम होतो . बचाव सहाय्यकाचे काम करणा-या शासकीय कर्मचा-याचे दैनंदिन शासकीय कामकाज सुरळीत चालण्यासाठी शासन आता अशा सूचना देत आहे की , सेवेत असलेल्या शासकीय कर्मचारी यांना एकाच वेळी जास्तीत जास्त दोन विभागीय चौकशी प्रकरणात बचाव सहाय्यक म्हणून काम करण्यास परवानगी देण्यात यावी .

१ . सेवानिवृत्त शासकीय अधिका-यांचा कर्मचा-यांचा या प्रकरणाशी सुरुवातीच्या चौकशीच्या टप्प्यात अथवा त्यांच्या अधिकृत कामाचा भाग म्हणून कोणत्याही प्रकारे संबंध आलेला असता कामा नये .

२. सेवानिवृत्त शासकीय अधिका-याने / कर्मचा-याने एकाच वेळी ५ पेक्षा जास्त प्रकरणात बचाव सहाय्यक म्हणून काम करू नये. सेवानिवृत्त शासकीय अधिका-याने/ कर्मचा-याने त्यांच्याकडे विचाराधीन प्रकरणासह ५ पेक्षा जास्त प्रकरणे नाहीत याबद्दल चौकशी अधिका-याचे समाधान करून दिले पाहिजे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

अ.ग. मंडपे,
उप सचिव महाराष्ट्र शासन .

ववववववववववव

विषय :- शासकीय कर्मचा-यांनी सचोटी व कर्तव्यपरायणता राखण्याबाबत .

सा.प्र.वि. परिपत्रक क्र. सीडीआर ११६४/प्रकरण ४/९४/अकरा, दिनांक १८.०२.१९९४.

शासकीय कर्मचा-यांनी त्यांच्या दैनंदिन कामकाजात सचोटी व कर्तव्यपरायणता राखण्याच्या संदर्भात महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ च्या ३ मध्ये पुढीलप्रमाणे तरतूद आहे .

१) प्रत्येक शासकीय कर्मचा-याने नेहमीच...

(एक) नितांत सचोटी राखावी .

(दोन) कर्तव्यपरायणता ठेवावी आणि

(तीन) शासकीय कर्मचा-यांस अशोभनीय ठरेल अशी कोणतीही गोष्ट करता कामा नये .

२) तथापि, काही वेळा असे आढळून आले येते की , सर्वच शासकीय अधिकारी/कर्मचारी सचोटीने काम करतातच असे नाही . तसेच पर्यवेक्षक पदावरील अधिकारी त्यांचे कनिष्ठ अथवा जनतेतील व्यक्ती यांचे संबंधात वशिलेवाजीने अथवा द्वेषभावनेने काम करतात अशा प्रकारच्या तक्रारीही येतात . अतः शासकीय अधिका-यांनी/ कर्मचा-यांनी त्यांच्या कामकाजात निःपक्षपातीपणा राखणे व कोणत्याही व्यक्तीबाबत द्वेषभावना न बाळगणे आवश्यक आहे . यावर शासन विशेष भर देत आहे .

३) त्यानुसार सर्व शासकीय अधिकारी व कर्मचारी यांचे लक्ष महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ मधील उपरोक्त तरतुदीकडे वेधण्यात येत आहे व त्यांना वरील तरतुदीचे कटाक्षाने पालन करण्याच्या सूचना देण्यात येत आहेत .जे अधिकारी व कर्मचारी अयोग्य आणि अवैध वर्तन करून वरील तरतुदींचा भंग करतील ते उपरोक्त नियमावली शिस्तभंग कारवाईस पात्र होतील .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

अं.ग.मंडपे,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

ववववववववववव

विवाम .

विषय : अन्वेषण, चौकशी किंवा फौजदारी गुन्ह्याबाबतचा खटला
प्रलंबित असलेल्या शासकीय सेवकाच्या प्रकरणाचे पुनर्विलोकन .

सा.प्र.विभाग, निर्णय क्र. सीडीआर १३९३/प्र.क्र.७२/११ अ, दि.१४ डिसेंबर, १९९५ .

विभागीय चौकशी किंवा न्यायालयीन खटला प्रलंबित असलेल्या निलंबनाधीन शासकीय सेवकास त्यांचे निलंबन समाप्त करून शासन सेवेत पुनःस्थापित करावे काय, निलंबनाधीन शासकीय सेवकांचे निलंबन किती काळ चालू ठेवावे, निलंबित शासकीय सेवकास शासन सेवेत पुनःस्थापित करून अकार्यकारी पदांवर त्यांची पदस्थापना करावी काय असे विविध प्रश्न नेहमी उपस्थित होत असतात .

निलंबित शासकीय सेवकाच्या विविध प्रश्नासंदर्भात सखोल अभ्यास केल्यानंतर निलंबित शासकीय सेवकास पुनःस्थापित करण्याच्या प्रश्नासंदर्भात खालीलप्रमाणे स्पष्टीकरण करण्यात येत आहे :-

“ बेहिशोबी मालमत्ता, नैतिक अधःपतन, खून, खूनाचा प्रयत्न, बलात्कार अशा अत्यंत गंभीर प्रकरणांमध्ये जेव्हा शासकीय सेवकास निलंबित केले जाते. तसेच लाचलुचपत प्रतिबंधक विभागाने रचलेल्या सापळ्यामध्ये शासकीय सेवक जेव्हा मुद्देमालासह प्रत्यक्ष लाच घेताना सापडतो व त्यामुळे त्याला निलंबित केले जाते अशा प्रकरणांमध्ये शासकीय सेवकांविरुद्धचे न्यायालयातील फौजदारी प्रकरण पूर्ण होऊन अंतिम निर्णय लागेपर्यंत त्यास सर्व साधारणपणे निलंबित ठेवण्यात यावे. त्यांचे निलंबन संपुष्टात न आणता त्यांचे विरुद्धच्या न्यायालयीन प्रकरणांमधील अंतिम निर्णयाची वाट पहावी. अशा निलंबनाधीन शासकीय सेवकास अंतिम निर्णयाआधीच शासन सेवेत पुनःस्थापित केल्यास कार्यालयीन शिस्तीचा भंग होईल व शासनाच्या भ्रष्टाचाराची पाळेमुळे खणून काढण्याच्या धोरणास धक्का पोहोचेल याची जाणीव प्रत्येक शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याने ठेवणे आवश्यक आहे. ”

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

रा.द.कासार,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

(टीप:दि.१४.६.९६, दि.२०.७.२००६, तसेच १८.१०.०७ चेही निर्णय पहावेत)

कककककककक

विषय:-विभागीय चौकशीअंती निलंबित कर्मचा-यांचा निलंबन
कालावधी नियमित करणे .

सा.प्र.विभाग,परिपत्रक क्र. सीडीआर १०९५/९७८/प्रकरण २०/९५/अकरा दिनांक २३.१.९६ .

लोकआयुक्त व उप लोकआयुक्त यांच्या २१ व्या अहवालात असे अभिप्राय देण्यात आले आहेत की, विभागीय चौकशी चालू असताना निलंबित कर्मचा-यांस केवळ निलंबन भत्ता देण्यात येतो, परंतु असा कर्मचारी विभागीय चौकशीतून निर्दोष सुटल्यानंतर त्याचा निलंबन कालावधी कसा नियमित करावा याबाबत ताबोडतोव आदेश काढण्यात येत नाहीत . तसेच कर्मचा-यांस द्यावयाच्या रकमेबाबत शासनाची मान्यता घेण्याची कार्यवाही लगेच सुरू केली जात नाही आणि जर अशी मान्यता घेण्यास तीन वर्षांपेक्षा जास्त विलंब झाला तर अशा विलंबाच्या कारणांचा तपास सुरू केला जातो . परिणामी, संबंधित कर्मचा-यांस देय रक्कम प्रदान करण्यास बराच विलंब होतो . कमी पगार असणा-या कर्मचा-यांच्या गरजाबाबत शासनाने अधिक जागरूक राहिले पाहिजे असाही अहवालात उल्लेख आहे .

२ . विभागीय चौकशीअंती निर्दोष सुटलेल्या कर्मचा-यांचा निलंबन कालावधी नियमित करण्याबाबत महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी, स्वीयेतर सेवा आणि निलंबन वडतर्फी व सेवेतून काढून टाकणे ह्या काळातील प्रदाने) नियम १९८१ च्या नियम ७०, ७१ व ७२ मध्ये तरतूदी आहेत व सर्व सक्षम प्राधिकारी तसेच मंत्रालयीन विभाग यांनी ह्या तरतूदीनुसार विनाविलंब प्रकरणे हाताळणे अपेक्षित आहे .तसेच ह्या बाबतची कार्यपध्दती विभागीय चौकशी नियम पुस्तिका १९९१ प्रकरण ९ मध्ये विहित केलेली आहे .अशी प्रकरणे हाताळताना काही प्रमाणात प्रशासकीय विलंब होऊ शकतो ही बाब विचारात घेऊनही अवाजवी विलंब समर्थनीय ठरत नाही . परिणामी लोकआयुक्त व उप लोकआयुक्त यांच्या अहवालात वरीलप्रमाणे अभिप्राय येणे ही बाब शासकीय कामकाजाच्या अकार्यक्षमतेच निर्दर्शक ठरते .

३ . यावर उपाय म्हणून सर्व मंत्रालयीन विभागांना विनंती करण्यात येते की, त्यांनी त्यांच्या नियंत्रणखालील सर्व सक्षम प्राधिका-यांना विभागीय चौकशीतून निर्दोष सुटलेल्या निलंबित कर्मचा-यांचा निलंबन कालावधी नियमित करण्याबाबतची प्रकरणे वरील परि .२ मध्ये नमूद केलेल्या नियमांतील तरतूदीनुसार तपासून विनाविलंब निकालात काढण्याच्या व त्यानुसार संबंधित कर्मचा-यांस वेतन व भत्ते यांच्या रकमा प्रदान करण्याच्या सूचना घाव्यात . तसेच त्यांनी सर्व सक्षम प्राधिका-यांना असेही स्पष्ट करावे की, कोणत्याही प्रकरणात अवाजवी विलंब खूपवून घेतला जाणार नाही आणि जर एखादे विलंबाचे प्रकरण लोकआयुक्त अथवा उप लोकआयुक्त यांनी शासनाच्या निर्दर्शनास आणले तर त्यांची गंभीर दखल घेण्यात येईल व अशा विलंबास जबाबदार असणारे अधिकारी /कर्मचारी शिस्तभंग कारवाईस पात्र ठरतील .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

रा .द .कासार,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

कककककककक

विषय :- पदोन्नती

विभागीय चौकशीची कार्यवाही सुरु असताना शासकीय सेवकास दिलेल्या पदोन्नतीचे नियमन करण्याबाबत .

सा .प्र .विभाग, निर्णय क्र . एसआरव्ही १०९५ /प्र .क्र .२९ /९५ /बारा दिनांक २२ एप्रिल, १९९६ .

वाचा:- शासन परिपत्रक, सा .प्र .वि .क्र .एमआरव्ही १०९५ /१० /२ .४ .१९७६ .

विभागीय चौकशी प्रलंबित असलेल्या अधिकारी/कर्मचारी ह्यांच्या पदोन्नतीसाठी विचार करताना काय कार्यपध्दती अवलंबिली जावी ह्या संबंधात सविस्तर सूचना उपरोक्त परिपत्रकान्वये विहित करण्यात आलेल्या आहेत . त्यानुसार,

(अ) विभागीय चौकशी प्रलंबित असतानाही, ज्येष्ठताक्रमानुसार विचार क्षेत्रात येणारे अधिकारी/कर्मचारी पदोन्नतीस पात्र असल्याचे निवड समितीस आढळल्यास अशा अधिकारी/कर्मचारी ह्यांना निवडसूचीत तात्पुरत्या स्वरूपात समावेश केला जातो व नंतर पदोन्नती आदेशित करण्यास सक्षम असणा-या अधिका-याने अशा दोषारोपांचे स्वरूप लक्षात घेऊन त्यास चौकशीच्या निर्णयाची वाट न पाहता तात्पुरती पदोन्नती घावयाची काय या बाबत जाणीवपूर्वक निर्णय घ्यावयाचा असतो .

(ब) विभागीय चौकशी नंतर अधिकारी/कर्मचारी ह्यास दोष मुक्त ठरविल्यास ओघानेच त्याची तात्पुरती पदोन्नती नियमित केली जाते परंतु अधिकारी/कर्मचारी ह्यांचे विरुद्धचे आरोप सिद्ध होऊन त्यास काही शिक्षा झाली तर शिक्षेची अंमलबजावणी करण्याकरिता त्याची तात्पुरती पदोन्नती सुपुंष्टात येते .

ह्या संबंधात शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, दिर्घकाळ चाललेल्या चौकशीच्या प्रक्रियेनंतर, अपचारी अधिकारी/कर्मचारी ह्यांस वेतनवाढ/वाढी रोखण्याची सौम्य शिक्षा झाल्यावर ही शिक्षा भोगण्यासाठी अधिकारी/कर्मचारी ह्यांस निम्नपदावर ठेवणे जाचक ठरते. म्हणून ह्या सर्व बाबींचा काळजीपूर्वक विचार करून शासन असे आदेश देत आहे की,

- १) विभागीय चौकशी प्रलंबित असतानाही जाणीवपूर्वक निर्णय घेऊन तात्पुरते पदोन्नत करण्यात आलेल्या अधिकारी/कर्मचारी ह्यास चौकशीनंतरच्या निर्णयानुसार वेतनवाढ/वाढी रोखण्याची सौम्य शिक्षा झाल्यास शिक्षा भोगण्यासाठी त्यास निम्नपदावर पदावनत करण्याची आवश्यकता नाही. वेतनवाढ/वाढी रोखण्याची शिक्षेची अंमलबजावणी पदोन्नतीच्या उच्च पदावरच करण्यात यावी. मात्र त्यासाठी त्याची “ उच्च पदावर शिक्षा भोगण्यास ” तयारी असल्याची लेखी पूर्वसंमती घेण्यात यावी. जर त्याने लेखी संमती देण्याचे नाकारल्यास त्यास निम्न पदावर पदावनत करून त्या पदावर शिक्षेची अंमलबजावणी केली जावी व शिक्षेचा कालावधी पूर्ण होईपर्यंत त्यास पदोन्नती दिली जावू नये.
- २) ज्या प्रकरणी पदोन्नती रोखण्याची शिक्षा देण्यात आली असेल अशा अपचारी अधिकारी/कर्मचारी ह्यास ताबोडतोव मूळ पदावर पदावनत करण्यात यावे.

हे आदेश दिनांक १ जानेवारी १९९५ पासून अंमलात येतील.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

के.सी.श्रीवास्तव,
प्रधान सचिव (सेवा)

कककककककक

विषय :- महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ .

सा.प्र.विभाग, शुध्दीपत्र क्र. सीडीआर १०९६/प्र.क्र.९५/अकरा दिनांक २.९.१९९६.

शु ध्दी प त्र

महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ च्या दिनांक ३१ ऑगस्ट १९९५ पर्यंतच्या सुधारित आवृत्तीतील नियमांतील नियम २ (क) (तीन) मध्ये सध्याच्या मजकुरा ऐवजी पुढील मजकूर वाचावा .

शासकीय कर्मचा-यांशी/किंवा शासकीय कर्मचा-यांच्या पतीशी/पत्नीशी रक्तांच्या नात्याने किंवा विवाह संबंधामुळे संबंधित असलेल्या व शासकीय कर्मचा-यांवर पूर्णपणे अवलंबून असलेल्या अन्य कोणत्याही व्यक्तीचा समावेश होतो .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

कककककककक

विवाम .

विषय :- जे शासकीय कर्मचारी त्यांच्या मूळ नेमणूकीसाठी पात्र नव्हते
अथवा अर्हताप्राप्त नव्हते असे नंतर आढळून येईल त्यांच्याविरुद्ध
कारवाई करण्याबाबत .

सा .प्र .विभाग, निर्णय क्र . एसडीआर १०९५/१९५/प्र.क्र.११ दिनांक ३१ ऑक्टोबर, १९९६ .

- वाचा: १) सा .प्र .वि .निर्णय क्र .सीडीआर १०९३/१०७७/प्र.क्र २३/९२/अकरा दि .१२ .१० .१९९३ .
२) सा .प्र .वि .निर्णय क्र . वीसीसी १०९४/प्र.क्र.६८/९४/१६ व दिनांक १५ .१२ .१९९५ .

शासकीय सेवकांनी त्यांच्या मूळ नेमणूकीच्यावेळी खोटी माहिती दिल्यास अथवा ते मूळ नेमणूकीस अर्हताप्राप्त नव्हते असे निदर्शनास आल्यास त्यांचेविरुद्ध करावयाच्या कारवाईबाबत उपरोक्त दिनांक १२ ऑक्टोबर १९९३ च्या निर्णयानुसार सविस्तर सूचना निर्गमित करण्यात आल्या आहेत . (प्रत संलग्न) या शासन निर्णयात मूळ नेमणूकीनंतर सेवेत असताना पदोन्नतीच्या फायद्यासाठी खोटे प्रमाणपत्र सादर केल्याचे निदर्शनास आल्यास काय कार्यवाही करावी ? याबाबतच्या सूचना नाहीत .

२ . वरील मुद्याबाबत असे ठरविण्यात आले आहे की, जर एखाद्या शासकीय सेवकाने मूळ नेमणूकीनंतर पदोन्नतीच्या फायद्यासाठी जातीचे खोटे प्रमाणपत्र दाखल करून पदोन्नती मिळविली असेल आणि सदर बाब नंतर काही कालांतराने निदर्शनास आल्यास त्या कर्मचा-याच्या पदोन्नतीचे आदेश तात्काळ रद्द करण्यात यावेत व त्याला त्याच्या मूळ पदावर पदावनत करावे . तसेच संबंधित कर्मचा-यांविरुद्ध शिस्तभंगाची कार्यवाही तात्काळ सुरु करण्यात यावी .

३ . याविषयी असेही स्पष्ट करण्यात येत आहे की , वर नमूद केलेल्या दिनांक १२ .१० .१९९३ या आदेशातील माहिती मूळ नेमणूकीच्या वेळेची असल्याने ती, कोणत्याही मुद्याबाबत असू शकते . यांत पदोन्नतीच्या वेळी विचारात घ्यावयाचे प्रमाणपत्र केवळ मागासवर्गीयांसाठीच्या राखीव जागांच्या आदेशांच्या अनुषंगाने त्यांच्यातील प्रवर्गापुरते मर्यादित असते .त्यानुसार वरील परिच्छेद २ मधील सूचना केवळ ज्या प्रकरणात जातीचे खोटे प्रमाणपत्र दाखल केल्याचे आढळून येईल अशा प्रकरणांना लागू होते .

४ . दिनांक १५ जून १९९५ पूर्वी विशेष मागास प्रवर्गातील ज्या व्यक्तींनी या आधीच अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्राच्या आधारे शासकीय/निमशासकीय सेवेत प्रवेश मिळवून पदोन्नती प्राप्त केली आहे . अशांना शासन निर्णय क्र . वीसीसी १०९४/प्र.क्र.६८/९४/१६ व दिनांक .१५ डिसेंबर १९९५ (प्रत संलग्न) मध्ये स्पष्ट केल्यानुसार पदावनत करण्यात येऊ नये किंवा सेवेतून काढून टाकण्यात येऊ नये . दिनांक १५ जून १९९५ ह्यानंतर विशेष मागास प्रवर्गातील ज्या व्यक्ती अनुसूचित जमातीच्या प्रमाणपत्राच्या आधारे शासकीय सेवेत प्रवेश मिळवतील किंवा पदोन्नत होतील अशा कर्मचा-यांची प्रमाणपत्रे खोटी आढळल्यास त्यांच्या विरुद्ध परिच्छेद १ प्रमाणे कार्यवाही करण्यात यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

रा .द .बनवार,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

कककककककक

विभाग .

विषय :- सेवानिवृत्त कर्मचा-यांच्या बाबतीत विभागीय चौकशीची प्रकरणे प्राथम्य क्रमाने पूर्ण करण्याबाबत .

सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . सीडीआर १०९७/१५६/प्र . क्र . १४/९७/अकरा दिनांक २४ . ०२ . १९९७ .

लोकआयुक्त व उप लोकआयुक्त यांनी शासनास सादर केलेल्या २३व्या वार्षिक अहवालात असे आश्वासन दिले आहे की, शासकीय कर्मचा-यांच्याविरुद्ध शिस्तभंग कार्यवाही ब-याच प्रमाणात कर्मचा-यांची सेवानिवृत्ती अगदी जवळ आल्यानंतर किंवा कर्मचारी सेवानिवृत्त झाल्यानंतर ब-याच दिवसांनी केली जाते . अशा वेळी कर्मचा-यांस केवळ तात्पुरत्या सेवा निवृत्तीवेतना खेरीज इतर आर्थिक लाभ होत नसल्याने त्याचे नुकसान होते . त्यामुळे अशा बाबतीत चौकशी तातडीने पूर्ण होणे व त्यासाठी दोषारोप पत्र बजावणे, चौकशी अधिकारी नेमणे या प्रक्रिया २ महिन्यात पूर्ण होणे आवश्यक आहे . व एकूण चौकशीची कार्यवाही १ वर्षात पूर्ण होणे आवश्यक आहे . असे लोकआयुक्त यांचे अभिप्राय आहेत .

वरील अभिप्राय व शिफारशी यांचा अभ्यास केल्यानंतर शासन अशा निष्कर्षाप्रत आले आहे की, सेवानिवृत्त कर्मचा-यांच्या विरुद्धची विभागीय चौकशी प्राथम्यक्रमाने पूर्ण होणे आवश्यक आहे . त्यानुसार शासन असे आदेश देत आहे की, विभागीय चौकशीची प्रकरणे शक्यतो कर्मचा-यांच्या सेवानिवृत्तीच्या सुमारास किंवा सेवानिवृत्तीनंतर सुरु करण्याच्या प्रवृत्तीपासून परावृत्त व्हावे व अशा प्रकारच्या चौकशी सेवा निवृत्तीपूर्वी पुरेसा अवधी शिल्लक असतांना सुरु करण्याची दक्षता घ्यावी . तथापि जर काही विशिष्ट परिस्थितीत ही चौकशी सेवानिवृत्तीच्या वेळी किंवा त्यानंतर सुरु करणे आवश्यक झाले तर अशा वेळी दोषारोप पत्र तातडीने बजावण्यात यावे . तसेच चौकशी अधिकारी व सादरकर्ता अधिकारी यांच्या नेमणूका २ महिन्यांत करण्यात याव्यात व विभागीय चौकशीची संपूर्ण कार्यवाही १ वर्षात पूर्ण होईल याची दक्षता घ्यावी .

सर्व मंत्रालयीन विभागांनी वरील सूचनांचे पालन करण्याची दक्षता घ्यावी . तसेच ह्या सूचना त्यांच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखाली सर्व विभाग प्रमुख यांच्या निदर्शनास आणून त्यांना त्यांचे काटेकोरपणे पालन करण्यास कळवावे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

ज . द . ठाकूर,
शासनाचे अवर सचिव .

वक्तव्यवक्तव्य

विषय :- शासनातील उच्चपदस्थ अधिका-यांनी वृत्तपत्रीय माध्यमातून महत्वपूर्ण बाबींसंबंधी निवेदन किंवा भाष्य करण्याबाबत .

सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . सीडीआर ११९७/प्र . क्र . ४५/९७/अकरा दिनांक ३ नोव्हेंबर , १९९७ .

शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, शासनातील काही उच्चपदस्थ अधिकारी वृत्तपत्रीय माध्यमातून महत्वपूर्ण बाबींसंबंधी निवेदन अथवा भाष्य करतात . असे निवेदन किंवा भाष्य केल्यामुळे शासनास अडचणीच्या परिस्थितीला तोंड द्यावे लागते . याबाबत असे नमूद करण्यात येते की, शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांनी महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ मधील नियम ८ व अखिल भारतीय सेवा (वर्तणूक) नियम १९६८ मधील नियम ९ नुसार अनधिकृतपणे माहिती पुरविणे इत्यादीस प्रतिबंध घालण्यास आला आहे . महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ मधील नियम ९ व अखिल भारतीय सेवा (वर्तणूक) नियम १९६८ मधील नियम ६ नुसार वृत्तपत्रे, आकाशवाणी किंवा दूरदर्शन यांचेशी संपर्क ठेवण्यास प्रतिबंध करण्यात आलेला आहे . तसेच महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ मधील नियम ९ (३) व अखिल भारतीय सेवा (वर्तणूक) नियम १९६८ मधील नियम ७ मधील तरतूद खालीलप्रमाणे आहे :-

कोणताही शासकीय कर्मचारी, कोणत्याही आकाशवाणीवरील ध्वनिक्षेपित भाषणामध्ये किंवा दूरदर्शनवरील प्रसारित होणा-या कार्यक्रमात किंवा वृत्तपत्राला किंवा नियतकालिकाला लिहिलेल्या पत्रामध्ये किंवा निनावी किंवा स्वतःच्या नावाने किंवा व्यक्तीच्या नावाने प्रकाशित झालेल्या दस्तऐवजामध्ये किंवा जाहीर भाषणात किंवा सार्वजनिक टिकाणी .

- (अ) ज्यामध्ये शासनाच्या किंवा भारतातील अन्य कोणत्याही शासनाच्या चालू किंवा अलिकडच्या धोरणांवर किंवा कृतीवर प्रतिकूल टीका असेल किंवा
- (ब) ज्यामुळे शासन आणि केंद्र शासन व भारतातील अन्य कोणतेही शासन यांच्यामधील हितसंबंध अडचणीत टाकले जातील, किंवा
- (क) ज्यामुळे भारत सरकार आणि विदेश सरकार यांच्या मधील हितसंबंध अडचणीत टाकले जातील किंवा
- (ड) ज्यामुळे त्याची व्यक्तिगत गा-हाणी पुढे मांडली जातील असे कोणतेही वस्तुनिष्ठ विधान करू शकणार नाही किंवा कोणतेही मत व्यक्त करू शकणार नाही .

परंतु या पोट- नियमातील कोणतीही गोष्ट त्या शासकीय कर्मचा-याने त्याच्या पदाच्या नात्याने किंवा त्याच्यावर सोपविलेल्या कर्तव्याच्या योग्य पालनाच्यावेळी केलेल्या कोणत्याही विधानांना किंवा व्यक्त केलेल्या मतांना लागू होणार नाही .

शासनातील सर्व उच्चपदस्थ अधिकारी यांनी उपरोक्त आदेशांचे काटेकोरपणे पालन करावे . सदर आदेशांचे उल्लंघन केल्यास, त्याची शासनाकडून गंभीर दखल घेतली जाईल याची नोंद घेण्यात यावी .

शासन असेही निदेश देत आहे की, वृत्तपत्रात निवेदन किंवा भाष्य करावयाचे झाल्यास ,त्याला प्रथम मान्यता घेण्यात यावी व असे निवेदन किंवा भाष्य महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय यांचे मार्फत करण्यात यावे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

पी . सुब्रह्मण्यम,
शासनाचे मुख्य सचिव .

ववववववववववव

विषय :- फौजदारी कार्यवाहीच्या तुलनेत विभागीय कारवाई .

सा . प्र . विभाग, परिपत्रक क्र . सीडीआर १०९७/प्र . क्र ४६/९७/११ दिनांक १८ . ११ . १९९७ .

शासन परिपत्रक :- विभागीय चौकशी नियम पुस्तिका (चौथी आवृत्ती) १९९१ मधील परिच्छेद ४ . २ मध्ये फौजदारी कार्यवाहीच्या तुलनेत विभागीय कारवाई करण्याबाबत स्पष्ट सूचना देण्यात आलेल्या आहेत . फौजदारी खटला दाखल केला असला तरीही विभागीय चौकशी आदेशित करता येऊ शकते . शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांचे विरुद्ध फौजदारी खटला दाखल करण्यात आल्यावर, मात्र त्यांच्यावर विभागीय चौकशी आदेशित करण्यात येत नाही . फौजदारी खटल्याचा निर्णय लागण्यास बराच कालावधी लागतो व त्यामुळे संबंधितांवर तात्काळ कारवाई करणे शक्य होत नाही . विभागीय चौकशी नियम पुस्तिकेतील परिच्छेद ४ . २ खाली नमूद केल्यानुसार पुन्हा उद्धृत करण्यात येत आहे . त्यातील तिस-या पर्यायानुसार फौजदारी खटला भरण्याबरोबरच विभागीय चौकशीही आदेशित करण्यात यावी .

४.२ फौजदारी कार्यवाहीच्या तुलनेत विभागीय कारवाई :

संबंधित कर्मचा-यावर प्रथमतः शिस्तभंगाची कारवाई करण्याची व नंतर फौजदारी खटला भरण्याची शासनास मोकळीक आहे, अथवा शासन प्रथम फौजदारी खटला भरून आणि त्याच्या निर्णयाची वाट पाहून दोषसिध्दी निश्चित झाल्यानंतर वर्तणूकीच्या आधारावर शिक्षा करण्याबाबत कार्यवाही करू शकेल. शासन तिसरा पर्याय म्हणून एकाचवेळी फौजदारी कार्यवाही बरोबर विभागीय कारवाई करण्यास प्रारंभ करू शकेल. प्रत्येक प्रकरणात प्रथम फौजदारी कार्यवाही करण्याचे बंधन शासनावर नाही. ही कायदेशीर परिस्थिती आहे. परंतु विभागीय प्राधिका-यांनी विभागीय कारवाई सुरु करण्यापूर्वी खटला दाखल करणे व निर्णयाची प्रतीक्षा करणे उचित ठरेल. याचा आणखी एक फायदा असा की, शासकीय कर्मचारी फौजदारी दोषारोपात प्रत्यक्ष सिद्धापराधी ठरल्यानंतर त्याच्यावर विभागीय कारवाई करण्याची आवश्यकताच राहणार नाही. म्हणून प्रत्येक व्यक्तिगत प्रकरणातील सर्व संबद्ध बाबी लक्षात घेतल्या पाहिजेत आणि फौजदारी खटल्याबरोबरच शिस्तभंगविषयक कार्यवाही करावयाची असेल तर जाणीवपूर्वक दृष्टीकोन स्वीकारणे आवश्यक आहे. एखाद्या प्रकरणात गंभीर स्वरूपाचे दोषारोप असतील आणि त्यात सबळ पुरावा असेल, तर विभागीय कार्यवाहीही चालू ठेवावी म्हणजे लोकसेवकाच्या गैरवर्तणूकीबद्दल त्वरीत निष्कर्ष काढता येईल आणि त्याची सेवा चालू ठेवण्याबाबतही अंतिम निर्णय घेता येईल. खटला चालू असतांनाच विभागीय चौकशीही चालू करावी किंवा कसे या प्रश्नाचा विचार करण्यासाठी सर्वात चांगली वेळ म्हणजे खटला भरण्यास मंजुरी देण्यात येते ती होय. त्या टप्प्यावर सर्व दस्तऐवज उपलब्ध असतात आणि मूळ दस्तऐवजाच्या फोटोस्टॅट प्रती किंवा मूळ प्रती चौकशी करणा-या प्राधिका-यासमोर ठेवणे हे कठीण काम नाही. दोषारोपित अधिका-याने एकदा मूळ कागदपत्रे मान्य केल्यानंतर चौकशी करणा-या अधिका-याने आणि /किंवा दोषारोपित अधिका-याने यथोचितरित्या साक्षांकित केलेल्या दस्तऐवजांच्या फोटोस्टॅट प्रती पुढील विभागीय कार्यवाहीच्या प्रक्रियेच्या वेळी वापरात आणता येतील, कारण न्यायालयीन कार्यवाहीच्या प्रक्रियेच्या वेळी मूळ प्रती आवश्यक असतात. आणखी असे की, अपील न्यायालयाच्या निर्णयासाठी शासनाने वाट पाहण्याची आवश्यकता नाही. याबाबतची संविधानाच्या अनुच्छेद ३११ च्या खंड (२) दुस-या परंतुकांन्ये निर्वन्ध घालण्यात आलेला नाही. परिणामी शासनाने विभागीय कार्यवाही सुरु करणे समर्थनीय ठरेल आणि केवळ ट्रायल कोर्टात सिद्धापराध ठरलेल्या कर्मचा-यास त्याच्या वर्तणूकीच्या आधारावर शिक्षा करता येईल. तथापि, जेथे अपील न्यायालयाकडून ट्रायल न्यायालयातील अपराधी सिद्धी रद्द ठरविण्यात आली असेल तर केलेल्या शिक्षेचा प्रभाव ताबोडतोव कमी होईल आणि परिस्थितीचे पुनर्विलोकन करणे शासनावर बंधनकारक असेल.

वरील सूचनांचे काटोकोरपणे पालन करण्यात येईल याची खबरदारी घेण्यात यावी.

ज. द. ठाकूर,
अवर सचिव.

कककककककक

विषय: महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ मधील
सध्याच्या नियम ५ मधील उप नियम (१) ऐवजी पुढील
उप नियमाचा अंतर्भाव करण्याबाबत.

सा.प्र.विभाग, मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२, दिनांक ५ फेब्रुवारी, १९९८.

भारताचे संविधान

क्रमांक सीडीआर १०९७/प्र.क्र. ३२-९७/अकरा- भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद ३०९ च्या परंतुकांन्ये प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकाराचा वापर करून, महाराष्ट्राचे राज्यपाल याद्वारे महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील)नियम १९७९ मध्ये आणखी सुधारणा करण्याकरिता खालील नियम करित आहेत:-

(एक) शासकीय कर्मचारी ज्या सेवेत असेल ती सेवा किंवा तो धारण करित असलेले पद ज्या नियमाव्दारे वा आदेशाव्दारे विनियमित केले जात असेल त्या नियमानुसार व आदेशानुसार किंवा त्यांच्या नियुक्तीच्या शर्तीनुसार कोणतीही विभागीय परीक्षा किंवा हिंदी आणि मराठी भाषा परीक्षा उत्तीर्ण न झाल्याबद्दल वेतनवाढी रोग्रून ठेवणे,

(दोन) शासकीय कर्मचारी दक्षतारोध पार करण्यास असल्याच्या कारणास्तव वेतन समयश्रेणीतील दक्षता रोधावर त्याची वेतनवाढ थांबवणे,

(तीन) शासकीय कर्मचा-याच्या प्रकरणाचा विचार केल्यानंतर तो त्यांच्या वर्तणूकीशी संबंधित नसणा-या प्रशासकीय बाबीच्या आधारे ज्या सेवेत, श्रेणीत किंवा पदावर बढती मिळण्यास पात्र ठरला असता त्या सेवेत, श्रेणीत किंवा पदावर मग ती बढती कायम किंवा स्थानापन्न असो, बढती न देणे,

(चार) उच्चसेवेत, श्रेणीत किंवा पदावर स्थानापन्न या नात्याने काम करणा-या शासकीय कर्मचा-याला, तो अशा उच्चसेवेत श्रेणीत किंवा पदावर काम करण्यास अयोग्य आहे या कारणावरून किंवा त्याच्या वर्तणूकीशी संबंधित नसणा-या कोणत्याही प्रशासकीय कारणावरून निम्न सेवेत, श्रेणीत किंवा पदावर पदावनत करणे,

(पाच) अन्य कोणत्याही सेवेत, श्रेणीत किंवा पदावर परिविक्षाधीन नियुक्त केलेल्या शासकीय कर्मचा-याला त्यांच्या नियुक्तीच्या अटीनुसार किंवा अशा परिवीक्षेचे नियंत्रण करणारे नियम व आदेश यानुसार परिवीक्षा काळामध्ये किंवा परिवीक्षा काळाच्या अखेरीस त्यांच्या कायम सेवेत, श्रेणीत किंवा पदावर पदावनत करणे,

(सहा) भारतातील कोणत्याही शासनाकडून किंवा त्याच्या नियंत्रणाखालील कोणत्याही प्राधिकरणाकडून ज्याच्या सेवा उसन्या घेण्यात आल्या होत्या त्या शासनाकडे किंवा प्राधिकरणाकडे त्या शासकीय कर्मचा-याच्या सेवा सुपूर्द करून अन्य कर्मचा-याच्या सेवा उपलब्ध करून घेणे,

(सात) शासकीय कर्मचा-याच्या नियतसेवावधी किंवा सेवानिवृत्ती या संबंधीच्या तरतूदीनुसार त्याला सक्तीने सेवानिवृत्त करणे,

(आठ) (अ) परिवीक्षाधीन नियुक्त केलेल्या शासकीय कर्मचा-यांची सेवा, त्याच्या परिवीक्षा काळामध्ये किंवा त्याच्या अखेरीस त्याच्या नियुक्तीच्या अटीनुसार किंवा अशा परिवीक्षेचे नियंत्रण करणारे नियम व आदेश यानुसार समाप्त करणे किंवा

(ब) अस्थायी शासकीय कर्मचा-याची सेवा, त्याच्या वर्तणूकीशी संबंधित नसलेल्या कारणावरून समाप्त करणे, किंवा

(क) करारानुसार नियुक्त केलेल्या शासकीय कर्मचा-याची सेवा अशा कराराच्या अटीनुसार समाप्त करणे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

रा . द . कासार,
शासनाचे उप सचिव .

वववववववववव

विषय :- महाराष्ट्र नागरी सेवा वर्तणूक नियम १९७९ मध्ये सुधारणा...

शासकीय कर्मचा-यांनी १४ वर्षाखालील मुलांना कामावर ठेवण्यास प्रतिबंध .

सा . प्र . विभाग, परिपत्रक १०९७/ प्रकरण/ २१/ ९७/ अकरा . दि . १७ मार्च , १९९८ .

परिपत्रक:- राष्ट्रीय मानव अधिकार आयोगाने शासनाच्या असे निदर्शनास आणले आहे की, १४ वर्षाखालील मुलांना कामावर ठेवण्याबाबतच्या तक्रारी आयोगाकडे प्राप्त होत आहेत . तथापि अशा मुलांना मोफत शिक्षण मिळणे हा मूलभूत हक्क असल्यामुळे त्यांना कामावर ठेवणे ही बाब तिरस्करणीय आहे . आयोगाने पुढे अशीही शिफारस केली आहे की, शासकीय कर्मचा-यांना १४ वर्षाखालील मुलांना कामावर ठेवण्यास प्रतिबंध करण्यात यावा .

शासनाने वरील शिफारस मान्य केली असून त्यानुसार शासकीय कर्मचा-यांना १४ वर्षांखालील मुलांना कामावर ठेवण्यास प्रतिबंध करण्यासाठी शासन अधिसूचना, सा.प्र.वि. क्र.सीडीआर १०९७/प्रकरण २१/९७ / अकरा दि. १ डिसेंबर १९९७ अन्वये महाराष्ट्र नागरी सेवा(वर्तणूक)नियम १९७९ मध्ये नवीन नियम क्र. समाविष्ट केला आहे .

सर्व मंत्रालयीन विभाग त्यांच्या नियंत्रणाखालील सर्व विभाग प्रमुख व कार्यालय प्रमुख यांना विनंती आहे की, त्यांनी संबंधीत नवीन नियम त्यांच्या नियंत्रणाखालील सर्व अधिकारी तसेच कर्मचारी यांचे निदर्शनास आणावा .

ज. द. ठाकूर,
शासनाचे अवर सचिव .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :- निनावी व खोट्या सहीने शासनाकडे आलेल्या अर्जावरील कार्यवाही .

सा.प्र.वि.,परिपत्रक क्र.शाकाप-१०९८/५८/प्र.क्र.५/९८/१८(र.व.का.) दि.३ जुलै,९८.

वाचा : सा.प्र.वि.परिपत्रक क्र.शाकाप १०८५/५८/१८ (र.व.का.)दि. ७.५.८५.
सा.प्र.वि.परिपत्रक क्र.शाकाप -१०९६ /८५०/१८ दि.२७.१२.९६.

परिपत्रक : निनावी व खोट्या सहीने शासनाकडे आलेल्या अर्जावर कुठल्या प्रकारे कार्यवाही करावी,या बाबतच्या स्पष्ट सूचना , उपरोल्लिखित दि. ७ मे १९८५ च्या परिपत्रकान्वये देण्यात आलेल्या आहेत .सदरहू सूचनांचा पुनरुच्चार उपरोल्लिखित दि. २७ डिसेंबर १९९६ च्या परिपत्रकान्वये करण्यात आला आहे .

२. नुकत्याच मा. मुख्य सचिवांच्या अध्यक्षतेखाली महाराष्ट्र राज्य राजपत्रित अधिका-यांसाठी असलेल्या राज्यस्तरीय संयुक्त विचार विनिमय समितीच्या प्रतिनिधीवरोवर झालेल्या बैठकीमध्ये चर्चा झाली होती .त्या चर्चेमध्ये सदरहू शासन आदेशाचे पालन होत नाही,असा मुद्दा उपस्थित झाला होता .

३. भ्रष्टाचार निर्मुलनाच्या बाबतीत शासन कटीबद्ध आहे व याकरिता शासनाने भ्रष्टाचार निर्मुलनाच्या संदर्भात श्वेतपत्रिकेचा मसुदाही जाहीर केलेला आहे व त्यावर वेगळ्याने कार्यवाही सुरू आहे .भ्रष्टाचार निर्मुलनाकरीता सर्व प्रकारची कार्यवाही पूर्ण शक्तीने करताना शासकीय कर्मचा-यांवर विनाकारण अन्याय होऊ नये याची काळजी घेणे आवश्यक आहे आणि एका परिने भ्रष्टाचार निर्मुलनाचाच तो एक भाग आहे या धारणाच्या अनुषंगाने खालील आदेश देण्यात येत आहेत .

१. (अ) निनावी व खोट्या सहीने प्राप्त झालेल्या सर्वच अर्जाबाबत चौकशी करण्याची आवश्यकता नाही .जर अशा अर्जांमध्ये पडताळणीच्या समर्थनास उपयुक्त अशा विशिष्ट प्रसंगाचा किंवा चौकशीयोग्य मुद्द्यांचा उल्लेख करण्यात आला असेल आणि ते चौकशी करण्याकरिता सार्वजनिकदृष्ट्या पुरेसे महत्वाचे असतील तरच त्या प्रसंगाबाबत किंवा मुद्द्याची चौकशी करण्यात यावी .

(ब) असे सर्व चौकशीयोग्य प्रसंग किंवा मुद्दे अगोदर ठरविण्यात यावेत व अशा चौकशी योग्य ठरविण्यात आलेल्या प्रत्येक प्रसंगाची किंवा मुद्द्याची चौकशी करण्यात यावी .सर्व अर्जांची प्रत चौकशीकरिता पाठविण्यात येऊ नये .

(क) असे प्रसंग किंवा मुद्द्याबाबत चौकशी करावी या बाबत सुध्दा संबंधीत विभागांनी स्पष्ट निदेश द्यावेत . सर्व मंत्रालयीन विभागांनी यासाठी सोबतच्या विवरणपत्र १ चा वापर करावा .

२. मंत्रालयात असे आदेश सह सचिव किंवा त्यांचे वरील वरिष्ठ अधिकारी यांनी आणि अन्यत्र विभाग प्रमुख किंवा कार्यालय प्रमुख यानीच प्रकरणाचा जातीने तपास करून निर्गमित केले पाहिजेत .

- ३ . निनावी आणि खोटया सहीने प्राप्त झालेले व वरील १(अ) मध्ये वर्गीकरण करण्यात येतील अशा अर्जावरील चौकशी वरिष्ठ पातळीवर आणि निःपक्षपातीपणे करण्यात यावी . तसेच अशी चौकशी गोपनीयरित्या करून संबंधीत अधिका-यांची नाहक बदनामी होणार नाही याचीही पुरेशी दक्षता घेण्यात यावी .
- ४ . निनावी व खोटया सहीने प्राप्त झालेल्या अर्जाबाबतची चौकशी शक्यतो एक महिन्याच्या आत किंवा जास्तीत जास्त दिड महिन्याच्या आत पूर्ण करण्यात यावी . आणि ज्या प्रकरणी सकृतदर्शनी सखोल विभागीय चौकशी करण्याची आवश्यकता दिसून येत नाही, अशी प्रकरणे अहवाल मिळाल्यापासून एक महिन्याच्या आत अंतिमतः निकाली काढण्यात यावीत . चौकशी अधिका-यांनी चौकशी अहवाल शासनास पाठवितांना सोबतच्या विवरणपत्र दोनचा वापर करावा . या बाबत चौकशीसाठी घेतलेल्या वेळेचा क्षेत्रिय कार्यालयाचे निरीक्षण करतांना मंत्रालयीन विभागांनी आढावा घ्यावा .
- सर्व संबंधितांना विनंती करण्यात येते की, वरील आदेशांचे काटेकोरपणे पालन करण्यात यावे .

प्रधान सचिव (प्र.सु.व.र.व.का.)

वक्वक्वक्वक्वक्व

सामान्य प्रशासन विभाग .
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२
दि . २८ सप्टेंबर, १९९८ .

भारताचे संविधान

क्रमांक सीडीआर- १३९८/प्र.क्र.४/९८/अकरा भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद ३०९ च्या परंतुकाव्यये प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकाराचा वापर करून महाराष्ट्राचे राज्यपाल, याद्वारे महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम, १९७९ मध्ये आणखी सुधारणा करण्याकरिता खालील नियम करित आहेत :-

- १ . या नियमाना महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) (सुधारणा) नियम १९९८ असे म्हणावे .
- २ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ च्या नियम १९ च्या उप नियम ३ नंतर पुढील उपनियम समाविष्ट करण्यात यावा...

“ (३ अ) उप नियम २ अथवा ३ मध्ये काहीही नमूद केले असले तरी कर्मचा-यांच्या पत्नीने/पतीने किंवा कुटुंबापैकी अन्य सदस्याने त्यांच्या किंवा तिच्या स्वतःच्या मिळकतीद्वारे स्वतःच्या नावे, स्वतःच्या अधिकाराने व कर्मचा-याच्या उत्पनाशी विभिन्न असलेल्या उत्पन्नातून केलेले व्यवहार (स्त्रीधनाद्वारे , देणग्यांद्वारे, वारसा हक्काद्वारे इत्यादी) पोट नियम (२) आणि (३) मधील तरतुदीनुसार शासकीय कर्मचा-याच्या कुटुंबियांनी केलेले व्यवहार मानण्यात येणार नाहीत . ”

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

ज . द . ठाकुर,
अपर सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विवाम .

विषय :- महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ मध्ये सुधारणा .
नवीन नियम २२ अ... (कामकरी महिलांच्या लैंगिक छळवादास प्रतिबंध .)

सामान्य प्रशासन विभाग क्र . सीडीआर १०९८/प्र . क्र . २/९८/अकरा दि . २९ . ९ . १९९८ .

२४९ भारताचे संविधान

क्रमांक सीडीआर १०९८/प्र . क्र . २/९८/ अकरा... भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद ३०९ खालील परंतुकानुसार प्रदान केलेल्या शक्तीचा वापर करून महाराष्ट्राचे राज्यपाल महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक)नियम १९७९ मध्ये आणखी सुधारण करण्यासाठी पुढीलप्रमाणे नियम तयार करित आहेत .

- २ . सदर नियमाना महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) (दुसरी सुधारणा)नियम १९९८ म्हणण्यात यावे .
- ३ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ च्या नियम २२ नंतर पुढीलप्रमाणे नियम समाविष्ट करण्यात यावा :

२२ अ . कामकरी महिलांच्या लैंगिक छळवादास प्रतिबंध :- (१) कोणताही शासकीय कर्मचारी कोणत्याही महिलेच्या कामाच्या ठिकाणी लैंगिक छळवादाचे कोणतेही कृत्य करणार नाही .

(२) कामाच्या ठिकाणी प्रभारी असलेला प्रत्येक शासकीय कर्मचारी त्या कामाच्या ठिकाणी कोणत्याही महिलेच्या लैंगिक छळवादास प्रतिबंध करण्यासाठी आवश्यक उपाययोजना करील .

टीप:- ह्या नियमाच्या उद्देशासाठी लैंगिक छळवादामध्ये अशोभनीय अशा हेतुपूर्वक लैंगिक वर्तनाचा, प्रत्यक्ष वा अन्यथा याचा समावेश होतो . जसे:-

- (१) शारीरिक संपर्क आणि कामोद्दिपक प्रणयचेष्टा .
- (२) लैंगिक सौख्याची मागणी अथवा विनंती .
- (३) लैंगिक वासना प्रेरित करणारे शेर .
- (४) कोणत्याही स्वरूपातील संभोग वर्णन/संभोग दर्शन/अश्लील साहित्याचे प्रदर्शन .
(Showing Pornography)
- (५) कोणतेही अन्य अशोभनीय शारीरिक, तोंडी अथवा सांकेतिक आचरण .
महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

ज . द . ठाकूर,
शासनाचे अवर सचिव .

कवकवकवकवक

विषय :-निम्नस्तर पोलीस कर्मचा-यांना त्यांच्या कसुरीच्या प्रमाणात शिक्षा देण्याबाबत .

गृह विभाग ,परिपत्रक क्र . पीडीई ०८९८/७०९/पोल- ६व दिनांक २० ऑक्टोबर, १९९८ .

परिपत्रक:- महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ च्या नियम ३ मधील तरतुदीनुसार उक्त नियम मुंबई पोलीस अधिनियम १९५१ च्या कलम २ मधील खंड १६ मध्ये व्याख्या केल्याप्रमाणे पोलीस निरीक्षक किंवा दुय्यम दर्जाच्या पदावरील पोलीसांना लागू होत नाहीत . त्यामुळे राज्य शासनाने पोलीस दलातील पोलीस निरीक्षक किंवा दुय्यम दर्जाच्या पदावरील पोलीसांकरिता मुंबई पोलीस (शिक्षा व अपिले) नियम १९५६ लागू केले आहेत . या नियमातील तरतुदीनुसार काही प्रकरणात अपिलीय प्राधिकारी तर काही प्रकरणात पुनर्विलोकन प्राधिकारी म्हणून अपीलाची आणि फेर तपासणी अर्जाची प्रकरणे शासनासमोर सादर केली जातात . अशा प्रकरणात निर्णय घेताना

शासनाला असे आढळून आले की, निम्नश्रेणी कर्मचा-यांना देण्यात आलेल्या शिक्षा या दोषारोपाशी सुसंगत नसतात. तसेच अशा दोषारोपांच्या प्रकरणात शिक्षा देण्यापूर्वी निम्नश्रेणी कर्मचा-यांना प्रत्यक्ष मुलाखतीसाठी बोलावले जाते, परंतु अशावेळी कर्मचा-याची गा-हाणी काळजीपूर्वक ऐकली जात नाहीत. त्यामुळे ब-याच वर्षांची शासकीय सेवा होऊनही काही कर्मचा-यांना सेवेतून कमी/ सेवेतून बडतर्फ किंवा सक्तीने सेवानिवृत्त अशा कठोर स्वरूपाच्या शिक्षा दिल्या जातात. आणि काही प्रकरणात तर अशा कठोर शिक्षा या दोषारोपाशी सुसंगत नसतात. असे शासनाला आढळून आलेले आहे.

मुंबई पोलीस मॅन्युअल, १९५९ च्या खंड १ च्या तरतुदीमध्ये पोलीस कर्मचा-यांची वर्तणूक आणि त्यांना देण्यात यावयाच्या शिक्षा याबाबतचा उहापोह करण्यात आलेला आहे. नियमातील नियम ४४९ मध्ये कर्मचा-यांना देण्यात यावयाच्या शिक्षेबाबतची योग्यायोग्यता तपासून पाहण्याचेही निदेश दिले आहेत. त्यातील नियम ४४९ [१] मध्ये देण्यात आलेली शिक्षा दोषारोपांशी सुसंगत असावी आणि ही शिक्षा कठोरते ऐवजी पुरेशी भितीदायक (sufficiently deterrent) असावी असे स्पष्ट केलेले आहे. तर नियम ४४९ (५) मध्ये ज्या कर्मचा-याला शिक्षा करावयाची आहे त्याच्या सेवेचा पूर्व इतिहास देखील विचारात घ्यावा असे स्पष्ट करून पुढे असेही स्पष्ट केले आहे की, पोलीस कर्मचा-यांची १५ किंवा अधिक वर्षे सेवा झाल्यानंतर आणि कर्मचा-याचे सेवाभिलेख चांगला असेल आणि चारित्र्य निष्कलंक असेल तर अशा कर्मचा-यांच्या बाबतीत सेवेतून काढून टाकणे ही शिक्षा म्हणजे कर्मचा-याचा विनाश ठरेल. उपरोक्त नियमावलीच्या नियम ४४(३) मध्ये असे स्पष्ट करण्यात आले आहे की, पोलीस कर्मचा-यांच्या चुका सुधारण्यासाठी त्यांना टप्प्याटप्प्याने वाढत्या क्रमाने शिक्षा देण्यात याव्यात व सौम्य शिक्षा देऊनही त्याचा परिणाम होत नसेल तर सेवेतून काढून टाकण्याच्या किंवा सेवेतून बडतर्फ करण्यासारख्या कठोर शिक्षा देण्यात याव्यात. एकदम कठोर शिक्षा देण्यात येऊ नयेत. मात्र मुंबई पोलीस मॅन्युअलमध्ये शिक्षा देण्याबाबतची मार्गदर्शक तत्त्वे विहित करण्यात आलेली असून देखील कर्मचा-यांना देण्यात आलेल्या शिक्षा दोषारोपाशी सुसंगत नसतात असे शासनाला आढळून आलेले आहे. त्यामुळे सर्व शिस्तभंग प्राधिकारी तसेच अपिलीय प्राधिकारी यांना अशा सूचना करण्यात येत आहे की, कर्मचा-यांना देण्यात येणा-या शिक्षा या दोषारोपांशी सुसंगत असाव्यात. तसेच उपरोक्त नियमातील तरतुदी विचारात घेऊन त्या देण्यात याव्यात आणि त्याबरोबरच अशा शिक्षा देण्यापूर्वी संबंधीत पोलीस अधिका-यांनी कर्मचा-यांच्या गा-हाणी काळजीपूर्वक ऐकावीत आणि नंतरच शिक्षेबाबत निर्णय घ्यावा अशा सूचना देण्यात येत आहेत आणि भविष्यात या परिपत्रकातील सूचना काळजीपूर्वक विचारात घ्याव्यात अशा सूचना सर्व संबंधितांना या परिपत्रकान्वये देण्यात येत आहेत.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

वा.वा. संग्रे,
अवर सचिव, गृह विभाग, महाराष्ट्र शासन.

ववववववववववव

विषय :- केद्र शासनाकडे/न्यायालयाकडे परस्पर तक्रारी करण्यास प्रतिबंध.

सा.प्र.वि. परिपत्रक क्र.भाप्रसे १५९९/प्र.क्र.२०६-९९/नऊ दिनांक २८.०७.१९९९.

परिपत्रक:- शासकीय सेवेत असताना शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांचा स्वतःच्या विभागाव्यतिरिक्त इतर विभागांशी संबंध येतो. हे संबंध माहितीच्या स्वरूपाच्या व अपेक्षित कार्यवाहीच्या संबंधात असतात. सह विभागांकडून अशा कार्यवाही संबंधात प्रसंगत: अपेक्षित कार्यवाही होत नाही किंवा ती विलंबाने होते. अशा विलंबास विविध कारणे असू शकतात. अशा विलंबासंदर्भात गा-हाणे मांडण्याकरिता अधिका-यांना/कर्मचा-यांना शासकीय पर्याय उपलब्ध आहेत. उदा. कोणत्याही विभागात विलंब झाल्यास त्या त्या विभागाच्या मुख्य अधिकारी यांच्याकडे, तदनंतर त्या विभागाच्या सचिवांकडे व तेथेही गा-हाण्याचे निराकरण न झाल्यास मुख्य सचिव व तदनंतर मा. मुख्यमंत्री यांच्याकडे पाठपुरावा करता येतो.

शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, काही अधिकारी/कर्मचारी उपरोक्त निर्धारित केलेली प्रक्रिया न अवलंबता परस्पर न्यायालयाकडे धाव घेतात . तसेच शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की,काही अधिकारी/कर्मचारी राज्य शासना विरुद्ध केंद्र शासन वा केंद्र शासनाच्या प्राधिका-यांकडे तक्रारी करतात .

अखिल भारतीय सेवा (वर्तणूक)नियम १९६८ च्या नियम ३ व ७ व महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ च्या नियम ३ व ९ अन्वये प्रत्येक शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांनी कधीही असे कृत्य करू नये जेणेकरून शासनाच्या नियमांचा भंग होईल . त्याचप्रमाणे त्यांनी असे कोणतेही कृत्य करू नये ज्यामुळे केंद्र व राज्य शासन यांच्या मधील परस्पर संबंध अडचणीत येतील . सदर नियमांचा भंग झाल्यास संबंधित अधिकारी/कर्मचारी शिस्तभंगाच्या कार्यवाहीस पात्र ठरतात .

शासनातील गा-हाणे निराकरणाची प्रक्रिया न पाळणे व परस्पर न्यायालयाकडे धाव घेणे , त्याचप्रमाणे परस्पर केंद्र शासनाशी पत्रव्यवहार करून राज्य शासनावर टीका करणे हे स्पष्टपणे वर नमूद केलेल्या नियमांचे उल्लंघन होय .

शासन असे आदेश देत आहे की,प्रत्येक अधिका-याने/कर्मचा-याने शासकीय कामकाजासंदर्भात त्यांच्या गा-हाण्यांचे निराकरण करण्याकरिता सदर परिपत्रकात नमूद केलेले पर्याय न चुकता अवलंबावेत . असे न केल्यास संबंधित अधिकारी/कर्मचारी शिस्तभंगाच्या कार्यवाहीस पात्र होतील असेही शासन सर्वांच्या निदर्शनास आणून देत आहे . सदर आदेशांचे काटेकोरपणे पालन करण्यात यावे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

अ . ल . बोंगिरवार,
मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वक्वक्वक्वक्वक्व

**विषय :- महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ च्या नियम
१३ मध्ये उप नियम (तीन) नंतर पोटनियम(चार) समाविष्ट करण्याबाबत .**

सामान्य प्रशासन विभाग अधिसूचना दिनांक २३ फेब्रुवारी, २००० .

अधिसूचना

भारताचे संविधान

क्रमांक सीडीआर ११९९/प्र.क्र.१३/९९/११, भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद ३०९ खालील परंतुकानुसार प्रदान करण्यात आलेल्या शक्तींचा वापर करून महाराष्ट्राचे राज्यपाल महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ मध्ये आणखी सुधारणा करण्यासाठी पुढीलप्रमाणे नियम करित आहेत :-

१ . या नियमांना महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) (सुधारणा) नियम २००० म्हणण्यात यावे .

२ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ च्या नियम १३ मध्ये उपनियम (तीन) नंतर पुढील पोटनियम समाविष्ट करण्यात यावा .

“ (चार) अपचारी शासकीय कर्मचा-यांच्या मृत्युनंतर शिस्तभंग कारवाई तात्काळ संपुष्टात येते . त्यामुळे या नियमांखालील कोणतीही शिस्तभंग कारवाई संबंधित अपचारी शासकीय कर्मचा-यांच्या मृत्युनंतर चालू ठेवता येणार नाही . ”

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

मा . वि . कोकणे,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विवाग .

विषय :- परिविक्षाधीन अधिकारी/कर्मचारी यांच्या सेवा समाप्ती करताना
अनुसरावयाची कार्यपद्धती...

सा.प्र.वि.परिपत्रक क्र.एसआरव्ही १०९९/प्र.क्र.२/९९/आठ, दिनांक २१ मार्च, २०००.

- १) परिपत्रक जापन क्र.राजकीय व सेवा विभाग क्र.५३४६/४६ दि. २६.०८.१९५२.
- २) शासन परिपत्रक सा.प्र.वि.क्र.एसआरव्ही १०६५/डी दिनांक १०.०५.१९६५.
- ३) सा.प्र.वि.निर्णय क्र.एसआरव्ही /डी दिनांक १५.०३.१९६९.
- ४) सा.प्र.वि.परिपत्रक क्र.एसआरव्ही १०९४/प्र.क्र.५/९४/आठ दिनांक ३.२.१९९४.

शासन परिपत्रक: भारताच्या संविधानातील अनुच्छेद ३११(२) मधील तरतूद लक्षात घेता तात्पुरत्या स्वरूपाचे कर्मचारी वगळून जे इतर कर्मचारी आहेत, त्यांना जर गैरवर्तनासाठी सेवेतून वडतर्फ करावयाचे असेल, पदावरून काढून टाकावयाचे असेल किंवा सेवेतून सक्तीने सेवानिवृत्त करावयाचे असल्यास, त्यांना त्यांच्यावरील दोषारोपांची माहिती करून देणे आवश्यक आहे. तसेच त्या दोषारोपांवावत त्या व्यक्तीला आपले म्हणणे मांडण्याची वाजवी संधी देणे आवश्यक आहे. परंतु शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, याची अंमलबजावणी काटेकोरपणे होत नाही.

२. यास्तव शासन असे आदेश देत आहे की, शासन सेवेतील परिविक्षाधीन अधिकारी/कर्मचारी हा सुध्दा शासकीय कर्मचारी म्हणून गणला जावा आणि त्याच्या विरुद्ध कोणत्याही प्रकारची गैरवर्तणूकीची तक्रार असल्यास, तक्रारीचे गांभीर्य लक्षात घेऊन त्या अनुषंगाने कारवाई करण्यापूर्वी योग्यती चौकशी करण्यात यावी.

३. प्रारंभिक चौकशीअंती असे कर्मचारी महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपिल)नियम १९७९ मधील नियम ५ च्या तरतुदीनुसार सेवेतून काढून टाकणे किंवा वडतर्फ करणे अशा जबर शिक्षेस पात्र ठरण्याची शक्यता असल्याचे आढळून आल्यास,त्याच्या विरुद्ध सदर नियमातील नियम ८ खाली विभागीय चौकशी सुरु करावी. विभागीय चौकशीची कार्यवाही पूर्ण होईपर्यन्त अशा कर्मचा-याच्या सेवा समाप्त करण्यात येऊ नयेत. परिवीक्षा कालावधी मर्यादित स्वरूपाचा असल्याने चौकशी पूर्ण होण्यास अधिक कालावधी लागत असल्यास,अशा परिस्थितीत संबंधित परिवीक्षाधीन अधिकारी/कर्मचारी याची परिवीक्षा कालावधी शासनाच्या मान्यतेने चौकशी पूर्ण होईपर्यन्तच्या कालावधीपर्यन्त वाढविण्यात यावा. चौकशीचा निष्कर्ष प्राप्त झाल्यावर त्या निष्कर्षानुसार तातडीने कार्यवाही करावी.

४. तथापि, परिवीक्षाधीन अधिकारी/कर्मचारी कामाचा अपेक्षित दर्जा प्राप्त करित नसल्यास आणि /किंवा विहित विभागीय परीक्षा, भाषा परीक्षा परिवीक्षा कालावधीमध्ये उत्तीर्ण न झाल्यास त्याची सेवा समाप्त करावयाचे असल्यास, परिवीक्षा कालावधी (नियमानुसार अनुज्ञेय वाढीव कालावधीसह) संपल्यानंतर समाप्त करण्यात यावी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

प्र. कृ. लोखंडे,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

**विषय:- भ्रष्टाचार प्रतिबंध अधिनियम १९८८ अंतर्गत
अभियोग दाखल करण्यास मंजूरी देण्याबाबत .**

सा .प्र .विभाग, निर्णय क्र . सीडीआर १०९९/प्र .क्र .६२/९९/११/अ दिनांक ३ एप्रिल, २००० .

- संदर्भ : १) सा .प्र .विभाग निर्णय क्र .सीडीआर १०९६/प्र .क्र .१००/९६/११ दिनांक ७ .११ .१९९७ .
२) सा .प्र .विभाग क्र .सीडीआर १०९६/१००//९६/११ दिनांक २४ .१२ .१९९७ .

प्रस्तावना :- लाचलुचपत प्रतिबंध खात्याकडून लाचलुचपत प्रतिबंध अधिनियम १९८८ खाली अभियोग दाखल करण्यासाठी सक्षम प्राधिका-यांच्या पूर्वमंजूरीकरिता प्राप्त होणा-या प्रस्तावावर करावयाच्या कार्यवाहीबाबत संदर्भाधीन शासन निर्णयान्वये सूचना देण्यात आल्या आहेत . तथापि, प्रशासकीय विभागांना यासंदर्भात काही अडचणी येत असल्याचे निदर्शनास आले आहे . यास्तव, लाचलुचपत प्रतिबंध खात्याकडून अभियोग दाखल करण्यास मंजूरी देण्यासाठी प्राप्त होणा-या प्रकरणात अनुसरण्यात यावयाच्या कार्यपध्दतीबद्दल असणारी संदिग्धता दूर व्हावी या दृष्टीने सर्वकष आदेश निर्गमित करण्याची बाब विचाराधीन होती . त्यानुसार यापूर्वीचे सर्व आदेश/परिपत्रके यांचा आढावा घेऊन पुढीलप्रमाणे निर्णय घेण्यात आला आहे .

शासन निर्णय : भ्रष्टाचार प्रतिबंध अधिनियम १९८८ अंतर्गत लोकसेवका विरुद्ध न्यायालयात अभियोग दाखल करण्यासाठी मंजूरी प्राप्त करण्यासाठी लाचलुचपत प्रतिबंध खात्याकडून प्राप्त प्रकरणी खाली विहित केलेली पध्दत अवलंबण्यात यावी .

(१) सक्षम प्राधिकारी :-

लाचलुचपत प्रतिबंध अधिनियम १९८८ च्या कलम १९ मध्ये खटल्यासाठी कोणाची पूर्वमंजूरी आवश्यक आहे हे नमूद केले आहे . त्यानुसार (ब) राज्याच्या व्यवहाराशी संबंधित सेवेमध्ये असलेल्या व राज्य शासनाच्या मंजूरीशिवाय सेवेतून काढून टाकता न येणा-या व्यक्तीच्या बाबतीत त्या शासनाची (क) इतर कोणत्याही व्यक्तीच्या बाबतीत त्याला त्याच्या पदाकरून काढून टाकण्याबाबत सक्षम असलेल्या प्राधिकरणासाठी पूर्वमंजूरी असल्याशिवाय न्यायालय दखल घेत नाही . हे लक्षात घेता अभियोग दाखल करण्यास सक्षम प्राधिकारी पुढील प्रमाणे असतील .

१)	गट अ व गट ब (राजपत्रित)	मंत्रालय स्तरावर संबंधित प्रशासकीय विभाग .
२)	गट ब (अराजपत्रित) गट क व गट ड	विभाग प्रमुख /कार्यालय प्रमुख .
३)	अन्य संस्था (उदा . महामंडळे /मंडळे /स्थानिक स्वराज्य संस्था) ज्यांना शासनाचे अर्थ सहाय्य देण्यात येते .	संबंधित संस्थाचे अध्यक्ष /संचालक

(२) लाचलुचपत प्रतिबंध खात्याने प्रस्ताव सादर करताना अवलंबावयाची कार्यपध्दती .

कालापब्यय टाळण्याच्या दृष्टीने अपचारी अधिकारी/ कर्मचा-यांचे सक्षम प्राधिकारी निश्चित कोण आहेत याविषयी लाचलुचपत प्रतिबंध खात्यास माहिती असणे आवश्यक आहे . त्याचप्रमाणे एकाच प्रकरणात एकापेक्षा जास्त प्रशासकीय विभागाचे अधिकारी/कर्मचारी यांचा एकत्रित सहभाग असतो . अशा प्रकरणी मंजुरी घेतना येणा-या अडचणी लक्षात घेता पुढीलप्रमाणे कार्यपध्दती अनुसरण्यात यावी .

विवाम .

- अ) १) रकाच विभागाचे राजपत्रित अधिकारी अपचारी असल्यास एकच प्रस्ताव व मंजूरी आदेश आवश्यक असेल .
 २) एकाच विभागाचे गट अ ते ड मधील अपचारी असल्यास लाचलुचपत प्रतिबंध खात्याकडून एकत्रित प्रस्ताव व संबंधित प्रशासकीय विभागाकडून एकच मंजूरी आदेश आवश्यक असेल .
 ३) वेगवेगळ्या विभागातील राजपत्रित अधिकारी असल्यास लाचलुचपत प्रतिबंध खात्याकडून विभागवार स्वतंत्र प्रस्ताव व संबंधित विभागाकडून स्वतंत्र मंजूरी आदेश आवश्यक असतील .
 ४) वेगवेगळ्या विभागातील फक्त गट-क व ड चे कर्मचारी असल्यास संबंधित नियुक्ती प्राधिकारी निहाय प्रस्ताव व मंजूरी आदेश आवश्यक असतील .
- ब) १) राजपत्रित अधिका-यांचे विभागनिहाय तसेच एकाच विभागातील राजपत्रित अधिकारी व अराजपत्रित कर्मचा-यांचे एकत्रित प्रस्ताव लाचलुचपत प्रतिबंध खाते गृह विभागाकडे सादर करेल .
 २) अन्य प्रकरणी संबंधित नियुक्ती प्राधिकारी निहाय प्रस्ताव लाचलुचपत प्रतिबंध खात्याकडून परस्पर सक्षम प्राधिका-यांकडे पाठविण्यात येतील .

(३) गृह विभागातील कार्यवाही :-

परिच्छेद २ (ब)(१) संबंधातील प्रस्ताव लाचलुचपत प्रतिबंध खात्याकडून प्राप्त झाल्यानंतर गृह विभागात त्यांची छाननी करण्यात येईल . आणि काही त्रुटी आढळल्यास त्यांचे लाचलुचपत प्रतिबंध खात्याकडून निराकरण करून घेऊन निष्कर्ष सकृतदर्शनी स्विकारार्ह वाटल्यास अ .मु .स . (गृह) यांच्या सहमतीनंतर असे प्रस्ताव संबंधित प्रशासकीय विभागांकडे पुढील कार्यवाहीसाठी तीन आठवड्यांच्या आत पाठविण्यात येतील .

(४) प्रशासकीय विभागाने करावयाची कार्यवाही .

- (अ) न्यायालयीन अभियोग दाखल करण्याच्या प्रकरणी प्रशासकीय विभागांनी सक्षम प्राधिकारी म्हणून निर्णय घेतांना शासनाची मंजूरी घेणे अभिप्रेत आहे . गृह विभागाकडून प्रशासकीय विभागात प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर संबंधित विभागांनी स्वतंत्रपणे विस्तृत छाननी करून अभियोग दाखल करण्यास मंजूरी द्यावयाची किंवा नाही याबाबत विधी परामर्शी यांचा सल्ला घेऊन निर्णय घ्यावा . त्यानंतर संबंधित विभागाने ज्यांचे वेतन रु .१०,६५०/- पेक्षा कमी आहे त्यांच्या बाबतीत प्रभारी मंत्र्यांमार्फत मा . उपमुख्यमंत्री यांची मान्यता घ्यावी . जे अधिकारी रु .१०,६५०/- व त्यापेक्षा जास्त वेतनश्रेणीत वेतन घेतात त्यांच्या बाबतीत त्या विभागाचे प्रभारी मंत्री यांच्या मार्फत मा . मुख्यमंत्री यांची मान्यता घ्यावी .
- (ब) प्रथम विधी परामर्शी यांच्या सल्ल्याकरिता प्रकरण संदर्भित करणे व अभियोग दाखल करण्याचा निर्णय झाल्यानंतर मंजूरीचा मसुदा तपासण्यासाठी पुन्हा विधि व न्याय विभागास संदर्भ करावा लागल्यामुळे होणारा कालापब्यय टाळण्यासाठी प्रकरण विधि व न्याय विभागाकडे विधि परामर्शी यांच्या सल्ल्यासाठी संदर्भित करण्याच्या टप्प्यावरच मंजूरी आदेशाचा मसुदा देखील तपासून घेण्यास हरकत नाही .
- (क) लाचलुचपत प्रतिबंध खात्याचा प्रस्ताव क्षेत्रीय स्तरावर अमान्य करावयाचा असल्यास क्षेत्रीय अधिका-यांनी असे प्रस्ताव अभियोग दाखल करण्यास त्यांच्या विरोधाची कारणे नमूद करून संबंधित प्रशासकीय विभागाकडे विभागांच्या सचिवांच्या नावाने पाठवावेत . संबंधित प्रशासकीय विभागाने त्याबाबत वर नमूद पद्धतीनुसार शासन आदेश प्राप्त करून घेण्याची कार्यवाही तातडीने करावी . अशा प्रकरणी गृह विभागाचे अभिप्राय अथवा सहमतीची आवश्यकता नाही .
- (ड) १) जेव्हा एखाद्या प्रकरणामध्ये एकापेक्षा अधिक दर्जाचे अधिकारी व कर्मचारी गुंतले असल्याचा निष्कर्ष लाचलुचपत प्रतिबंध विभागाने काढलेला असतो त्यावेळी त्या प्रकरणात गुंतलेल्या सर्व अधिकारी/कर्मचारी यांना समान न्यायाचे तत्त्व लागू करावे . म्हणजेच वरिष्ठतम अधिका-यावर खटला भरण्यास मंजूरी देणा-या

सक्षम प्राधिका-याने तशी मंजूरी दिल्याशिवाय कनिष्ठ अधिकारी/कर्मचारी यांच्यावर कोणतीही कार्यवाही करण्यात येऊ नये आणि जर वरिष्ठतम अधिका-यावर खटला भरण्यास सक्षम प्राधिका-याने अनुमती नाकारली तर त्या प्रकरणातील इतर कनिष्ठ अधिकारी/कर्मचारी यांच्यावर कोणतीही कार्यवाही करण्यात येऊ नये .

२) एखाद्या प्रकरणी वेगवेगळ्या विभागातील एकापेक्षा जास्त अधिकारी गुंतलेले असतील तर ज्या विभागाचे जास्त अधिकारी असतील त्या विभागाने त्या प्रकरणी कार्यवाही करावी व चक्रीय पद्धतीने (Circulation Method) इतर संबंधित प्रशासकीय विभागाची सहमती घ्यावी . जर वेगवेगळ्या विभागातील दोन अधिकारी गुंतले असतील अशा प्रकरणी ज्येष्ठतम अधिका-याच्या विभागाने कार्यवाही करावी .

(५) प्रस्तावावरील कार्यवाहीचे वेळापत्रक

लाचलुचपत प्रतिबंध खात्याकडून लाचेचा सापळा किंवा अपसंपदेच्या बहुतांशी प्रकरणी करावयाच्या तपासाच्या दरम्यान फार मोठा कालावधी विचारात घेतला जातो . कागदपत्रे व तपशीलही क्लिष्ट व मोठा असतो . या बाबी विचारात घेता, सक्षम प्राधिका-याने प्रकरण तपासताना लक्षपूर्वक तपासणी (Application of Mind) केली किंवा नाही असा संशय घेण्यास न्यायालयास वाव मिळू नये या दृष्टीने छाननीच्या टप्प्यावर पुरेसा कालावधी मिळणे आवश्यक आहे . त्यादृष्टीने पुढीलप्रमाणे वेळापत्रक विहित करण्यात येत आहे .

- १) लाचलुचपत प्रतिबंध खात्याने सापळा प्रकरणी घटना घडल्यानंतर तीन महिन्यांच्या आत तपासाचा अंतिम अहवाल /अभियोग प्रस्ताव संबंधितांकडे सादर करावा . अन्य प्रकरणी एक वर्षाच्या कालावधीत अहवाल द्यावा .
- २) गृह विभागाने तीन आठवड्यात संबंधित मंत्रालयीन विभागांकडे प्रस्ताव पाठवावेत .
- ३) प्रशासकीय विभागाने विधि व न्याय विभागाच्या सल्ल्यासह सहा आठवड्यात शासनाची अंतिम मंजूरी मिळवावी . एखाद्या प्रकरणात अभियोग दाखल करण्यास विहित कालावधीत मंजूरी देण्यात काही अडचणी असल्यास त्या मुख्य सचिवांमार्फत मा . मुख्यमंत्री यांच्या निदर्शनास आणाव्यात .
- ४) क्षेत्रीय स्तरावर गट—क व गट—ड च्या कर्मचा-यांवाबत अभियोग दाखल करण्याबाबतचा निर्णय लाचलुचपत प्रतिबंध खात्याकडून प्रस्ताव प्राप्त झाल्यानंतर दोन आठवड्यांच्या आत घ्यावा व त्याप्रमाणे मंजूरी आदेश निर्गमित करावे किंवा अमान्य करावयाचा प्रस्ताव संबंधित मंत्रालयीन विभागाकडे सचिवांच्या नावे पाठवावा .
- ५) क्षेत्रीय स्तरावरून प्राप्त वर्ग क व वर्ग ड कर्मचा-यांच्या प्रकरणासंबंधात संबंधित प्रशासकीय विभागाने अहवाल प्राप्त झाल्यानंतर तीन आठवड्यांच्या आत योग्यतो निर्णय घेऊन त्याबाबत शासनाचे आदेश प्राप्त करून घ्यावे .
- ६) मंजूरी प्राप्त झाल्यानंतर लाचलुचपत प्रतिबंध खात्याने दोन आठवड्यांच्या आत सक्षम न्यायालयात अभियोग दाखल करावा .
- ७) वर विहित केलेले वेळापत्रक लक्षात घेता,

अ) लाचेचा सापळा प्रकरणी (Trap Cases) खटला दाखल करण्यासाठी जास्तीत जास्त कालावधी सहा महिने इतका असेल .

ब) लाचेचा सापळ्या व्यतिरिक्त अन्य प्रकरणी (उदा . अपसंपदा इत्यादी) अधिकाधिक कालावधी एक वर्षे ३ महिने इतका असेल .

क) क्षेत्रीय स्तरावर हा कालावधी लाचेच्या सापळा प्रकरणी चार महिने व अन्य प्रकरणी एक महिना इतका राहिल .

ड) जी प्रकरणे प्रलंबित आहेत (कुठल्याही स्तरावर) त्यावर हा शासन निर्णय निर्गमित झालेल्या तारखेपासून पुढील २ महिन्यात अंतिम कार्यवाही करणे आवश्यक राहिल . मात्र सहा महिन्याच्या अथवा एक वर्ष तीन महिन्याच्या कालावधी त्यानंतर पूर्ण होत असेल तर अशा नंतरच्या तारखे पर्यन्त संबंधित विभागाने प्रकरणी अंतिम निर्णय घेणे आवश्यक राहिल .

वर नमूद केलेल्या विहित कालमर्यादित सक्षम प्राधिका-याने कोणताही निर्णय घेतला नाही तर त्या प्रकरणात अपचा-याचे निलंबन विहित कालावधी संपल्यावर लगेचच्या दुस-या दिवशी संपुष्टात आले असे समजण्यात यावे . तसेच जेथे निलंबन समर्थनीय नसेल अशा प्रकरणी निलंबनाचा कालावधी देखील कर्तव्यकाळ म्हणून गणण्यात यावा . त्याप्रकारचे आदेश निर्गमित होण्यास प्रशासकीय विलंब झाला तर ते आदेश विहित कालावधी संपल्याच्या दुस-या दिवसापासून अंमलात आल्याचे गृहीत धरण्यात येईल . तसे निलंबन संपुष्टात आणावयाच्या आदेशात स्पष्टपणे नमूद केलेले असावे . मात्र अशा विलंबास जबाबदार असणा-या अधिकारी/कर्मचा-यावर शिस्तभंगाची कारवाई करण्यात यावी . (परिच्छेदात सुधारणा . त्यासाठी या शासन निर्णयाखालील टीप पहावी .)

६) मंत्रालयीन स्तरावरील समिती व कार्यपद्धती .

लाचलुचपत प्रतिबंध खात्याकडून अभियोग दाखल करण्याच्या प्रस्तावावर निर्णय घेण्यासाठी मंत्रालयीन स्तरावर खालीलप्रमाणे समिती गठित करण्यात आली आहे .

१)	मुख्य सचिव	अध्यक्ष
२)	अपर मुख्य सचिव (गृह)	सदस्य
३)	सचिव,विधि व न्याय विभाग(विधि परामर्शी	सदस्य
४)	संबंधित विभागाचे अपर मुख्य सचिव /प्रधान सचिव /सचिव .	सदस्य
५)	महासंचालक, लाचलुचपत प्रतिबंध खाते .	सदस्य .
६)	अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव (सेवा) सा . प्र . विभाग	सदस्य सचिव .

समितीच्या बैठकीत मुख्य सचिवांना कार्यवाहिल्यामुळे उपस्थित रहाणे शक्य नसेल तर सदर बैठक अ.मु.स. (गृह) यांच्या अध्यक्षतेखाली आयोजित करण्यात येईल . या समितीची कार्यपद्धती खालीलप्रमाणे आहे .

- १) ज्या प्रकरणी अभियोग भरण्यास मंजुरी आदेश निर्गमित करण्यास निलंब होत असेल किंवा लाचलुचपत प्रतिबंधक विभाग, गृह विभाग व संबंधित प्रशासकीय विभाग यांच्यात अभियोग दाखल करण्यास मंजुरी देण्याबाबत मतभिन्नता असेल तर अशी प्रकरणे समितीपुढे सादर करण्यात यावी . तसेच अशा प्रकरणी संबंधित विभागाच्या सचिवांनी अभियोग दाखल करण्यास परवानगी देण्याची प्रकरणे समितीसमोर सादर करावीत किंवा कसे याबाबतही स्वेच्छाधिकार वापरावे .
- २) अशा प्रकरणी समिती एक आठवड्यात निर्णय घेईल .

- ३) समितीचा निर्णय प्राप्त झाल्यावर नियुक्ती प्राधिका-याने एक आठवड्याच्या आत शासन मान्यता घेऊन मंजूरी आदेश निर्गमित करावे .
- ४) समितीचा निर्णय प्राप्त झाल्यानंतर संबंधित मंत्रालयीन विभागाने परि .४ (अ) प्रमाणे कार्यवाही करावी .
- ७) न्यायालयात अभियोग दाखल करण्यास मंजूरी देण्याबरोबरच करावयाची इतर कार्यवाही .
- अ) फौजदारी कार्यवाहीच्या तुलनेत विभागीय चौकशीची कारवाई करण्याबाबत शासन निर्णय क्र.सीडीआर १०८२/३३६२/६१/११ दिनांक १२ जून १९८६ अन्वये सूचना देण्यात आल्या आहेत . याच सूचनांचा पुनरुच्चार शासन परिपत्रक क्र . सीडीआर १०९७/प्र.क्र.४६/९७/११ दिनांक १८ नोव्हेंबर १९९७ अन्वये करण्यात आला आहे . त्यानुसार अपचारी अधिकारी/कर्मचारी यांच्याविरुद्ध न्यायालयीन अभियोग दाखल करण्यास मंजूरी देण्याबाबत निर्णय देतानाच संबंधितांविरुद्ध विभागीय चौकशीची कारवाई सुरू करण्याबाबतही सक्षम प्राधिका-यांनी विचार करावा . मात्र न्यायालयीन खटल्याचा निर्णय लागेपर्यंत विभागीय चौकशी संदर्भात करावयाची अंतिम कार्यवाही (दोषमुक्त किंवा शिक्षा देणे) प्रलंबित ठेवण्यात यावी .
- ब) लाचेचा सापळा प्रकरणी (मानीव निलंबन वगळता) ए.सी.बी.कडून अहवाल प्राप्त झाल्यानंतर अपचारी अधिकारी/कर्मचारी यांना तात्काळ निलंबित करण्याची कार्यवाही सक्षम प्राधिका-यांनी करावी .
- २ . क्षेत्रीय स्तरावर व संबंधित प्रशासकीय विभाग तसेच लाचलुचपत प्रतिबंध खात्याकडून वर विहित पद्धतीनुसार व वेळापत्रकानुसार कार्यवाही करण्यात यावी व विलंब टाळण्यात यावा .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

मा . वि . कोकणे,
शासनाच्या सह सचिव .

वक्वक्वक्व

टीप :- वरील शासन निर्णयामध्ये खालीलप्रमाणे सुधारणा करण्यांत आलेली आहे . (शासन निर्णय क्र . सीडीआर १०९९/प्र.क्र.६२/९९/११ अ दिनांक १६ मार्च २००१ .)

“वर नमूद केलेल्या विहित कालमर्यादित सक्षम प्राधिका-याने कोणताही निर्णय घेतला नाही तर त्या प्रकरणात अपचा-याचे निलंबन विहित कालावधी संपल्यावर लगेचच्या दुस-या दिवशी संपुष्टात आले असे समजण्यात यावे . तसेच जेथे निलंबन समर्थनीय नसेल अशा प्रकरणी निलंबनाचा कालावधी देखील कर्तव्यकाळ म्हणून गणण्यात यावा . त्याप्रकारचे आदेश निर्गमित होण्यास प्रशासकीय विलंब झाला तर ते आदेश विहित कालावधी संपल्याच्या दुस-या दिवसापासून अंमलात आल्याचे गृहीत धरण्यात येईल . तसे निलंबन संपुष्टात आणावयाच्या आदेशात स्पष्टपणे नमूद केलेले असावे .” ही तरतूद वगळण्यात येत आहे .

मात्र अशा विलंबास जबाबदार असणा-या अधिकारी/कर्मचा-यावर शिस्तभंगाची कारवाई करण्यात यावी . या वाक्याऐवजी **“अशा प्रकरणी विहित मुदतीत कार्यवाही न झाल्यास विलंबास जबाबदार असणा-या अधिकारी/कर्मचा-यावर शिस्तभंगाची कारवाई करण्यात यावी”** असे वाक्य वाचावे .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विवा .

विषय :- पोलीस दलातील पोलीस निरीक्षक (वर्ग २) व त्याखालील अधिकारी/कर्मचारी यांच्या विरुद्धच्या विभागीय चौकशीचे कामकाज पोलीस विभागाकडे सुपूर्द करण्याबाबत .

गृह विभाग, क्रमांक पीडीई- ५८९१/१४७४/(२६८)/पोल ६ (ब) दिनांक ०६ जानेवारी, २००१ .

- वाचा :- १) शासन पत्र क्र.पीडीई ५८५९ /३०६/(३०६/पोल ६ व , दि. ६.१.१९९० .
 २) पोलीस महासंचालक, म.राज्य, मुंबई यांचे परिपत्रक क्र. १०/१६२८ दिनांक ११.१.१९९० .
 ३) शासन पत्र क्र.पीडीई ५८९१/१४७४/(२६८)/पोल ६ व दिनांक ७.१.१९९२ .
 ४) शासन पत्र क्र.पीडीई ५८९१/१४७४/(२६८)/ पोल ६ व, दि. २६.११.१९९८ .

परिपत्रक

वर्ग -३ व ४ चे शासकीय कर्मचारी यांच्या विभागीय चौकशा त्वरेने पूर्ण करण्यासाठी सामान्य प्रशासन विभागाने शासन निर्णय क्र.सीडीआर ११८७/५१८१/४५/अकरा दिनांक २९.१२.१९८८ अन्वये “ विशेष अधिकारी , विभागीय चौकशा ” यांची पदे निर्माण केल्यानंतर पोलीस निरीक्षक व त्याहून कमी दर्जाच्या पोलीस अधिकारी/कर्मचारी यांच्या विरुद्धची विभागीय चौकशीची प्रकरणे विशेष अधिकारी, विभागीय चौकशा यांचेकडे सोपविण्याबाबत शासन परिपत्रक क्र. पीडीई ५८८९/३०६/ पोल ६ व दिनांक ६.१.१९९० अन्वये पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र राज्य मुंबई यांना सूचना देण्यात आल्या होत्या . त्यानुसार त्यांनी विभागीय चौकशी प्रकरणे परिपत्रक क्र. १०/१६२८ दिनांक ११.१.१९९० अनुसार विशेष अधिकारी, विभागीय चौकशा यांचेकडे सुपूर्द करण्याचे आदेशित केले .

२. शासकीय कर्मचा-यांना महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ लागू होतात, तर पोलीस निरीक्षक व त्याखालील दर्जाच्या पोलीस अधिकारी व कर्मचारी यांना मुंबई पोलीस (शिक्षा व अपीले) नियम १९५६ हे नियम लागू होतात . पोलीस अधिकारी व कर्मचारी यांच्या विरुद्धचे विभागीय चौकशीचे कामकाज हे प्रामुख्याने पोलीस टाण्यातील कामकाजाचे प्रचलित नियम, गुन्ह्यांच्या तपासाबाबत असलेले कायदे व नियम यांच्यावर आधारित असल्यामुळे आणि त्यातील गुंतागुंत व तांत्रिकदृष्ट्या होत असलेली विकटता विचारात घेऊन विभागीय चौकशीची प्रकरणे अधिक सुकरतेने व त्वरेने निकाली काढण्याची शक्यता गृहित धरून तसेच सदर पोलीस अधिकारी/कर्मचारी यांच्या विरुद्धची विभागीय चौकशा ह्या त्यांचेसाठी स्वतंत्रपणे तयार करण्यात आलेल्या “ मुंबई पोलीस (शिक्षा व अपीले) नियम १९५६ ” मधील तरतूदीनुसार केल्या जात असल्याने शासनाने उपरोक्त पोलीस अधिकारी/कर्मचारी यांच्या विरुद्धची विभागीय चौकशीची प्रकरणे शासन पत्र क्र.पीडीई ५८९१/१४७४/(२६८)/पोल ६ व दिनांक २६.११.१९९८ अन्वये पुन्हा पोलीस खात्यातील अधिका-यांकडे सुपूर्द करण्यासाठी तत्त्वतः मान्यता दिली.मात्र त्यावेळी दिनांक ६.१.१९९० चे शासन आदेश व पोलीस महासंचालक यांचे दिनांक ११.१.१९९० च्या परिपत्रकातील सूचना रद्द करून पूर्वलक्षी न देता त्या कालावधीतील विभागीय चौकशीची काही प्रकरणे सामान्य प्रशासन विभागाने नियुक्त केलेल्या विशेष अधिकारी, विभागीय चौकशा ऐवजी ती पोलीस अधिका-यांकडे सोपविण्यात आल्यामुळे अशी विभागीय चौकशीची काही आव्हानीत प्रकरणे नियमबाह्य असल्याचे महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकरणाने आदेश दिले . त्यामुळे पोलीस अधिकारी/कर्मचारी यांचेविरुद्धची विभागीय चौकशीची प्रकरणे पूर्वलक्षी प्रभावाने पोलीस अधिका-यांकडे देण्यासंबंधीची वाव शासनस्तरावर विचाराधीन होती .

३. उपरोक्त वावी विचारात घेऊन सामान्य प्रशासन विभागाच्या शासन निर्णय क्र.सीडीआर ११८७/५१८१/४५/अकरा, दि. २९.१२.१९८८ च्या अनुषंगाने संदर्भित दिनांक ६.१.१९९०, दि. ७.१.१९९२ व दि.२६.११.९८ च्या शासन पत्रान्वये गृह विभागाने दिलेल्या सूचना /आदेश व त्या संबंधातील पोलीस

महासंचालक यांनी पारीत केलेले दिनांक ११.१.१९९० चे संदर्भित परिपत्रक याद्वारे रद्द करण्यात येत आहेत व पोलीस दलातील निरीक्षक (वर्ग २) व त्याखालील अधिकारी/कर्मचारी यांच्या विरुद्धच्या विभागीय चौकशीचे कामकाज पूर्वी प्रमाणे पोलीस विभागातील सक्षम अधिका-यांकडे सुपूर्द करण्यात येत आहेत .मात्र उपरोक्त संदर्भित पत्रान्वये त्या-त्या वेळी विशेष अधिकारी, विभागीय चौकशा तसेच पोलीस अधिकारी यांचेकडे सोपविण्यात आलेली विभागीय चौकशीची प्रकरणे त्यांनी निकाली काढली असतील अथवा प्रलंबित असतील ती प्रकरणे त्यांनीच निकाली काढायची असल्याने संदर्भित पत्रे/परिपत्रक जरी रद्द करण्यात आली असली तरी त्यामुळे अशा प्रकरणी कोणतीही बाधा निर्माण होणार नाही .

४ . त्यानुसार पोलीस महासंचालक व पोलीस महानिरीक्षक, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई , पोलीस आयुक्त, वृहन्मुंबई व महासंचालक, ॲन्टी करप्शन ब्युरो, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई यांच्या अधिपत्याखालील विभाग प्रमुख/कार्यालय प्रमुख (शिस्तभंग प्राधिकारी) यांनी त्यांच्या कार्यालयातील विभागीय चौकशीची नवीन प्रकरणे तसेच प्रलंबित असलेली प्रकरणे खालील निर्देशित संबंधित अधिका-यांकडे पाठविण्यासंबंधीची कार्यवाही करावी .प्रलंबित प्रकरणे पाठविण्यापूर्वी खालील सूचना लक्षात घेणे आवश्यक आहे .

(अ) ज्या प्रलंबित विभागीय चौकशीची प्रकरणे विशेष अधिकारी, विभागीय चौकशा यांच्याकडे सोपविलेल्या असतील व ज्यामध्ये साक्षी नोंदविण्याची कार्यवाही सुरु झालेली नाही अशी प्रकरणे पोलीस अधिका-यांकडे सोपविण्यात यावीत .

(ब) ज्या प्रकरणांत प्रगती झालेली आहे म्हणजे जी प्रकरणे केवळ सादरकर्ता अधिकारी किंवा अपचारी यांनी लेखी टांचणे दिली नाहीत म्हणून प्रलंबित आहेत किंवा जेथे साक्षीना सुरुवात झाली आहे किंवा साक्षी पूर्ण झाल्या आहेत . अशी विभागीय चौकशीची प्रकरणे विशेष अधिकारी, विभागीय चौकशा यांचेकडे प्रलंबित असतील तर ती त्यांनीच सत्वर निकाली काढावीत .

५ . पोलीस अधिकारी/कर्मचारी यांच्या विभागीय चौकशा करण्यास खाली नमूद केल्याप्रमाणे पोलीस अधिकारी सक्षम राहतील .

अ.क.	ज्याच्याविरुद्ध शिस्तभंगाची कारवाई प्रस्तावित केली आहे त्याकर्मचा-याचे पदनाम .	विभागीय चौकशी करण्यास सक्षम असलेल्या अधिका-यांचा किमान दर्जा .
१	२	३
१	पोलीस निरीक्षक	सहाय्यक पोलीस आयुक्त/पोलीस उपअधीक्षक/विभागीय पोलीस अधिकारी /सहाय्यक समादेशक/अतिरिक्त उप आयुक्त, राज्य गुप्तवार्ता विभाग/अपर पोलीस उप आयुक्त/ अपर पोलीस अधीक्षक, ॲन्टी करप्शन ब्युरो/ सहाय्यक संचालक/उप प्राचार्य किंवा सहाय्यक पोलीस आयुक्त दर्जाचा कोणताही अधिकारी . (पोलीस बिनतारी संदेश विभाग व पोलीस मोटार परिवहन विभागासहित सर्व)
२	सहाय्यक पोलीस निरीक्षक	वरीलप्रमाणे
३	पोलीस उप निरीक्षक	वरीलप्रमाणे
४	सहाय्यक पोलीस उप निरीक्षक	पोलीस निरीक्षक/सहाय्यक आयुक्त, राज्यगुप्तवार्ता विभाग /पोलीस उप अधीक्षक, गुन्हे अन्वेषण विभाग / सहाय्यक पोलीस आयुक्त किंवा पोलीस उप अधीक्षक, ॲन्टी करप्शन ब्युरो किंवा पोलीस निरीक्षक दर्जाचा अधिकारी (पोलीस बिनतारी संदेश विभाग व पोलीस मोटार परिवहन विभागासहित सर्व)

५	पोलीस हवालदार	वरीलप्रमाणे
६	पोलीस नाईक	वरीलप्रमाणे
७	पोलीस शिपाई	वरीलप्रमाणे

६. पोलीस अधिकारी/कर्मचारी यांचेविरुद्ध कसूरी अहवाल आवश्यक कार्यवाहीसाठी ज्या अधिका-याने शिस्तभंग प्राधिका-याकडे सादर केला असेल त्या अधिका-याने अशा प्रकरणाच्या चौकशीचे काम न देता ते वरील नमूद केलेल्या अन्य अधिका-याकडे सोपविण्यात यावे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

ना.रा. शिरे,
उप सचिव , महाराष्ट्र शासन .

वववववववववव

विषय : शासकीय कर्मचा-यांच्या अनेक संघटनाकडून विविध कार्यासाठी जनतेकडून गोळा करण्यात येत असलेली वर्गणी व त्यामुळे ब-याचदा जनतेत निर्माण होत असलेली नाराजी व यावर नियंत्रण आणण्यासाठी करावयाची उपाययोजना .

सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . शामासं १००१/प्र . क्र . ७३/२००१/१६ अ दिनांक २८ . ६ . २००१ .

परिपत्रक

शासकीय कर्मचा-यांच्या अनेक संघटना आपल्या विविध कार्यासाठी जनतेकडून वर्गणी गोळा करीत असल्याच्या तक्रारी असल्याने व त्याबाबत जनतेत नाराजी निर्माण होत असल्यामुळे यावर नियंत्रण ठेवण्यासाठी काय उपाययोजना करता येईल याचा विचार करण्यासाठी मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन यांच्या अध्यक्षतेखाली दिनांक २८ मे, २००१ रोजी वरिष्ठ सचिव समितीची बैठक आयोजित करण्यात आली होती . सदर बैठकीत घेण्यात आलेल्या निर्णयानुसार पुढीलप्रमाणे सूचना देण्यात येत आहेत .

शासकीय /निमशासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांच्या सर्व मान्यताप्राप्त संघटना/महासंघ/सर्व संघ यांना अशा सूचना देण्यात येत आहेत की, त्यांना आपल्या सदस्यांमार्फत मासिक वर्गणी घेण्याव्यतिरिक्त त्यांना सदस्यांकडून तसेच आम जनतेकडून कोणत्याही प्रकारची वर्गणी मागण्याचा अधिकार नसल्यामुळे अशी वर्गणी मागू नये . त्यांनी अशा प्रकारे वर्गणी जमा केल्यास त्या संघटनेचे पदाधिकारी व सदस्य यांच्याविरुद्ध महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ नुसार शिस्तभंगाची कार्यवाही करण्यात येईल . तसेच तशी वर्गणी जमा करणे हा भारतीय दंड संहितेअन्वये गुन्हा असल्यामुळे त्या कारणास्तव त्यांच्या विरुद्ध फौजदारी खटला दाखल होऊ शकेल याची कृपया नोंद घेण्यात यावी .

मंत्रालयातील विभागांनी त्यांच्या नियंत्रणाखालील सर्व शासनमान्य संघटना/महासंघ/सर्वसंघ यांच्या निदर्शनास या सूचना आणाव्यात . अशी विनंती करण्यात येत आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

द . दा . देशपांडे,
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वववववववववव

विवाम .

विषय :-निलंबनाधीन शासकीय कर्मचा-याविरुद्ध विहित कालावधीत न्यायालयात दोषारोपपत्र बजावण्याबाबत व दोषारोपपत्र बजावण्यासाठी आवश्यक मुदतवाढीस पूर्व मंजूरी घेणेबाबत .

गृह विभाग ,पत्र क्र .इएक्सटी १५००/५७/३६०/पोल ६ व दिनांक ६ ऑक्टोबर, २००१ .

प्रति,

- १) पोलीस महासंचालक,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई .
- २) महासंचालक, अॅन्टीकरप्शन ब्युरो,
महाराष्ट्र राज्य, मुंबई .
- ३) पोलीस आयुक्त, वृहन्मुंबई .

निलंबित शासकीय कर्मचा-याविरुद्ध गुन्हाप्रकरणी दोषारोपपत्र न्यायालयात सादर करण्यास विलंब होत असल्यास विलंबाच्या खुलाशासह मुदतवाढीसाठी सामान्य प्रशासन विभागाच्या शासन परिपत्रक क्र . सीडीआर-१३८७/१७७६/४७/अकरा दिनांक २५ .२ .१९८८ अनुसार पूर्व परवानगी घेणे आवश्यक आहे . मात्र शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, पोलीस विभागातील कार्यालयांकडून संदर्भित परिपत्रकातील तरतुदीनुसार दोषारोपपत्र न्यायालयात सादर करण्याची कार्यवाही सहा महिन्यांच्या विहित मुदतीत पूर्ण न करता पूर्व परवानगीशिवाय मुदतवाढ्य कार्यवाही करून तदनंतर मुदतवाढीस कार्यांतर मंजूरीसाठी प्रस्ताव शासनाकडे सादर केले जातात . परंतु पूर्व परवागनी न घेता मुदतवाढ्य कार्यवाही झाली तर अशा मुदतवाढीस कार्यांतर मंजूरी देण्याची संदर्भित शासन परिपत्रकात तरतूद नसल्यामुळे असे प्रस्ताव विचारात घेतले जात नाहीत .

उपरोक्त परिस्थिती विचारात घेऊन अशा प्रकरणी सामान्य प्रशासन विभागाच्या संदर्भित दि . २५ .२ .१९८८ च्या परिपत्रकातील तरतुदीनुसार काटेकोरपणे कार्यवाही करण्याबाबत आपल्या नियंत्रणाखालील सर्व घटक कार्यालयांना सूचना देण्यात याव्यात . व त्याची एक प्रत माहितीसाठी शासनास पाठवावी, हि विनंती .

ना .रा .शेरे,

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन , गृह विभाग .

वववववववववववव

विषय :- शिस्तभंग कारवाई:

महाराष्ट्र पोलीस दलातील पोलीस निरीक्षक दर्जापर्यन्तच्या अधिकारी /कर्मचारी यांना दिलेल्या शिक्षांविरुद्ध केलेले अपिल शासनाकडे अथवा अन्य अपिल प्राधिकरणाकडे प्रलंबित असल्यास संबंधित अपचा-याच्या हयातीबाबतची माहिती वेळीच कळविण्याबाबत .

गृह विभाग, परिपत्रक क्र . पीडीई २००१/प्र .क्र .४४८/पोल ६ (अ) दिनांक २१ .१२ .२००१ .

महाराष्ट्र पोलीस दलातील निरीक्षक दर्जापर्यन्तच्या पोलीस अधिकारी/कर्मचारी यांना, त्यांनी केलेल्या कसूरीबाबत शासनास दुय्यम असलेल्या क्षत्रिय सक्षम प्राधिका-याकडून मुंबई पोलीस (शिक्षा व अपिले)नियम १९५६ मधील तरतुदीनुसार शिक्षा देण्याची कार्यवाही केली जाते . सदर शिक्षाविरुद्ध सदर अपचारी नियमातील तरतुदीनुसार

शासनास तसेच अन्य अपिल निकाली निघण्यापूर्वीच संबंधित अपचा-यांचे दुःखःद निधन होते, अशा वेळी सदर घटनेबाबत अपिलीय प्राधिकरणास वेळीच माहिती न मिळाल्यास अपच-याच्या अपिल प्रकरणावर कसा निर्णय घ्यावयाचा याबाबत संभ्रम निर्माण होतो . अशाच प्रकारचे एका प्रकरणी पोलीस आयुक्त, नागपूर यांनी अपचा-याचे निधनाबाबत उशिरा शासनास कळविल्याने शासनास यापूर्वी घेतलेल्या निर्णयामध्ये बदल करणे क्रमप्राप्त झाले . ही गंभीर बाब आहे . अशा प्रकारच्या घटनांची पुनरावृत्ती भविष्यात पुन्हा होऊ नये म्हणून संबंधित शिस्तभंग प्राधिका-यांनी पुरेशी काळजी घेणे आवश्यक आहे .

२ . वरील विवेचनाच्या अनुषंगाने पोलीस विभागातील सर्व शिस्तभंग प्राधिका-यांना अशा सूचना देण्यात येत आहेत की,पोलीस निरीक्षक दर्जापर्यन्तच्या पोलीस अधिकारी/कर्मचारी यांनी त्यांना दिलेल्या शिक्षेविरुद्ध अपिलीय प्राधिकरणाकडे अथवा शासनाकडे अपिल केले असल्यास व ते संबंधित प्राधिकरणाकडे निर्णयासाठी प्रलंबित असल्यास दरम्यानच्या काळात अपचा-याचे दुःखःद निधन झाल्यास ताबोडतोव संबंधित कागदोपत्री पुराव्यासह अहवाल संबंधित अपिलीय प्राधिकरण अथवा शासनास प्रकरण परत्वे कळविण्यात यावा . अशी कार्यवाही न केल्यास संबंधित अधिकारी हे जबाबदार राहतील याची नोंद घ्यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

ना . रा . शेर,

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन, गृह विभाग .

ववववववववववव

विषय :- शिस्तभंग विषयक कार्यवाही :

शिस्तभंग विषयक प्रकरणात पोलीस निरीक्षक व त्या खालील दर्जाच्या पोलीस अधिकारी/कर्मचारी यांनी शासनास केलेल्या अपिल/फेरतपासणी अर्जाच्या अनुषंगाने माहिती/कागदपत्रे याची पूर्तता करण्याबाबत .

गृह विभाग, परिपत्रक क्र . पीडीई १००३ /प्र.क्र.२६९/पोल ६ (अ) दिनांक २१ जून, २००३ .

मुंबई पोलीस (शिक्षा व अपिले) नियम १९५६ मधील तरतुदीनुसार शासनास दुय्यम असलेल्या शिस्तभंग विषयक प्राधिका-याकडून पोलीस निरीक्षक व त्याखालील दर्जाच्या पोलीस अधिकारी/कर्मचारी यांना शिस्तभंग विषयक प्रकरणात वेगवेगळ्या शिक्षा देण्यात येतात . सदर शिक्षेच्या अनुषंगाने अपच-याकडून शासनास अपिल फेरतपासणी अर्ज केले जातात . त्या अनुषंगाने शासनाकडून संबंधित शिस्तभंग विषयक प्राधिका-याकडे, अपिल व फेरतपासणीच्या अनुषंगाने परिच्छेदनिहाय अभिप्राय, संबंधित चौकशीची कागदपत्रे, सेवा तपशिल व आनुषंगिक माहिती पाठविण्याबाबत कळविले जाते . परंतु असे आढळून आले आहे की, सदर माहिती शासनास वेळीच प्राप्त होत नाही .त्यासाठी वारंवार स्मरणपत्रे पाठवावी लागतात . अशी वारंवार स्मरणपत्रे पाठवूनही शासनास माहिती वेळेवर पाठविली जात नाही . परिणामी अपचा-याची अपिले निकाली काढण्यास विलंब होतो .

सर्व शिस्तभंग विषयक प्राधिकारी तसेच जिल्हा पोलीस अधीक्षकांना विनंती करण्यात येते की, त्यांनी त्यांच्या अधिपत्याखालील कार्यालयांमध्ये प्रलंबित असलेली अपिले/फेरतपासणी अर्जाबाबत त्यांच्या कार्यालयातील संबंधित प्रशासकीय अधिकारी/कार्यालय अधीक्षक यांच्याकडे यासाठी स्वतंत्र नोंदवही ठेवावी . सर्व संबंधित शिस्तभंग विषयक प्राधिकारी तसेच जिल्हा पोलीस अधीक्षकांनी दर महिन्याच्या तिस-या सोमवारी ह्या नोंदवहीची न चुकता तपासणी करावी व आवश्यक ती कार्यवाही वेळच्यावेळी होत आहे याबाबत दक्षता घ्यावी .

२ . वरील परिस्थिती विचारात घेऊन सर्व शिस्तभंग विषयक प्राधिका-यांना याद्वारे अशा सूचना देण्यात येत आहेत की, शिस्तभंग विषयक प्रकरणात पोलीस अधिकारी/कर्मचारी यांनी शासनास केलेल्या अपिल/फेरतपासणी अर्जाच्या अनुषंगाने शासनाकडून मागविण्यात येणारी माहिती/अभिप्राय/कागदपत्रे शासनास १५ दिवसांच्या विहित कालावधीत निश्चितपणे पाठविण्याची दक्षता घ्यावी . व-याचवेळा अपिलार्थी/अपचारी हे संबंधित शिस्तभंग

प्राधिका-यांच्या मार्फतीने अपिल व फेरतपासणी अर्ज दाखल करतात . अशा प्रकरणी शासनाच्या संदर्भाची वाट न पाहता असा अपिल व फेरतपासणी अर्ज, माहिती/अभिप्राय/संबंधित कागदपत्रे याच्यासह शासनास १५ दिवसांच्या विहित कालमर्यादित पाठविण्याची व्यवस्था करावी .

३ . सर्व शिस्तभंग प्राधिका-यांनी उपरोक्त सूचनांचे काटेकोरपणे पालन करावे . पोलीस महासंचालकांनी आपल्या स्तरावरून सर्व घटक प्रमुख व पोलीस अधीक्षकांना उचित सूचना द्याव्यात .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

ना . रा . शेर,
उप सचिव, गृह विभाग, महाराष्ट्र शासन .

कवकवकवकवक

विषय :- निनावी व खोट्या सहीने शासनाकडे आलेल्या अर्जावरील कार्यवाही .

सा.प्र.वि. परिपत्रक क्र.शाकाप १००१ /९४८/प्र.क्र.५५/०१/१८ (र.व का.) दि.२९.७.०३.

परिपत्रक

निनावी व खोट्या सहीने प्राप्त झालेल्या सर्वच अर्जाबाबत चौकशी करण्याची आवश्यकता नाही . जर अशा अर्जांमध्ये पडताळणीच्या समर्थनास उपयुक्त अशा विशिष्ट प्रसंगाचा किंवा चौकशी योग्य मुद्द्यांचा उल्लेख करण्यात आला असेल आणि ते चौकशी करण्याकरिता सार्वजनिकदृष्ट्या पुरेशे महत्वाचे असतील तरच त्या प्रसंगाबाबत किंवा मुद्द्याबाबत चौकशी करण्यात यावी . सदर चौकशी करताना कोणती कार्यवाही अवलंबावी याबाबत शासन परिपत्रक सामान्य प्रशासन विभाग क्र. शाकाप १०८५/५८/१८ (र.व का.) दि.७ मे १९८५ शासन परिपत्रक सा.प्र.विभाग क्र. शाकाप १०९६/८५०/१८ (र.व का.) दि. २७ .१२.१९९६ व शासन परिपत्रक सा.प्र.वि. शाकाप १०९८/५८/१८ (र.व का.) दि. ३ जुलै १९९८ अन्वये मार्गदर्शन करण्यात आले होते .

२ . प्रशासनातील अधिका-यांना /कर्मचा-यांना त्रास देण्याच्या हेतूने निनावी किंवा खोट्या नावाने तक्रारी नाराज झालेल्या व्यक्तींकडून केल्या जातात ही सध्याची वस्तुस्थिती आहे . अधिका-यांस/कर्मचा-यांस पदोन्नती मिळण्याच्या दरम्यान निनावी /खोट्या नावाने तक्रारी केल्या जातात . परिणामी त्यास पदोन्नती मिळण्यास अडचणीचे ठरते तसेच त्याच्या नितीमूल्यांचे खच्चीकरण केले जाते असे निदर्शनास आले आहे .

३ . भ्रष्टाचार निर्मूलन मोहिमे अंतर्गत शासकीय कार्यालयात भ्रष्टाचार प्रतिबंध विभागाच्या संबंधित अधिका-याचे पदनाम, कार्यालयाचा पत्ता व दूरध्वनी क्रमांक इत्यादी तपशीलाचे फलक लावण्यात आलेले आहेत . ज्या शासकीय सेवकांबाबत भ्रष्टाचाराबाबत ठोस तक्रार असेल अशा बाबतीत तक्रारदार त्या कार्यालयांशी संपर्क साधू शकतो ही भ्रष्टाचारास आळा घालण्यासाठी केलेली व्यवस्था लक्षात घेता निनावी अर्ज तसेच खोट्या नावाने करण्यात आलेला आहे असे चौकशी अंती आढळून आल्यास असेही अर्ज कोणतीही कार्यवाही न करता ते दप्तरी दाखल करण्यात यावेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

राजेद्र सिंह ,
प्रधान सचिव (प्र.सु.व र.व का.)

कवकवकवकवक

विवाग .

**विषय :-शासकीय सेवेतील महिला कर्मचा-यांच्या समस्यांची तपासणी करण्यासाठी
शासनाने नियुक्त केलेल्या समितीच्या शिफारशीची अंमलबजावणी... .**

सा.प्र.विभाग, निर्णय क्र.एसआरव्ही १००३/३६/प्र.क्र.६/२००३/मकअ दि. ५ जानेवारी, २००४.

पहा: १) शासकीय परिपत्रक क्र. एसआरव्ही १०७१/डी दिनांक १५ जुलै १९७२. २) परिपत्रक क्र. एसआरव्ही १०८२ /सीआर ३४ / १६ अ दिनांक ३० ऑगस्ट १९८९. ३) शासन निर्णय क्र. एसआरव्ही १०९९/७३/मकआ दिनांक १९ मे १९९९.

निर्णय : कामाच्या टिकाणी होणा-या लैंगिक सतावणूकीस प्रतिबंध करण्यासाठी सन १९९२ चा रिट विनंती अर्ज (सीआरएल) क्र. ६६६-७०/१९९२ मधील सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या न्याय निर्णयातील मार्गदर्शक तत्त्वे भारत सरकारकडून प्रस्तुत करण्यात आली असून राज्य महिला तक्रार निवारण समितीकडून सदर मार्गदर्शक तत्त्वांच्या आधारे लैंगिक छळवादाबाबत येणा-या तक्रारींची चौकशी करून त्यानुसार करावयाच्या कारवाईची शिफारस समितीकडून संबंधित विभागांस करण्याबाबतच्या सूचना वेळोवेळी निर्गमित करण्यात आलेल्या आहेत.

२. विधानमंडळाच्या महिलांचे हक्क व कल्याण समितीच्या सातव्या अहवालातील शिफारशीबाबत करावयाच्या पूर्तता कारवाई अनुषंगाने मंत्रालयीन विभागांसहीत सर्व राज्य शासकीय व निमशासकीय कार्यालयांना लैंगिक छळवादाबाबत महिला कर्मचा-यांकडून तक्रारी प्राप्त झाल्यास पुढीलप्रमाणे कार्यवाही करण्याचे आदेश देण्यात येत आहेत.

- (अ) सर्व जिल्हा/तालुका पातळीवर निम्न स्तर तक्रार निवारण समित्यांची स्थापना करण्यात येईल व प्रत्येक समितीवर वरिष्ठ महिला अधिका-याची नेमणूक करण्यात येईल. तसेच समितीवरील एकूण सदस्य संख्येच्या ५० % महिला सदस्या असतील.
- (ब) विभाग प्रमुख / कार्यालय प्रमुख यांनी समितीची कार्यक्षमता तसेच कार्यपध्दती ठरवून त्याबाबत कालबध्द कार्यक्रमाची आखणी करावी.
- (क) राज्यस्तरीय तक्रार निवारण समितीच्या सदस्यांची अधिकारी कक्षा वाढविण्यात यावी.
- (ड) लैंगिक छळवादासारखे अनुचित प्रकार टाळण्यासाठी कालबध्द कार्यक्रम विहित कालमर्यादित राववावेत. त्यासाठी समितीच्या नियतकालिक बैठका घेऊन बैठकीचा दिनांक व वेळ संबंधित कार्यालयांस पुरेशा वेळे अगोदर कळवावी व अहवाल सादर करण्यास विहित मुदत देण्यात यावी.
- (इ) महिलांच्या लैंगिक शोषणासंदर्भात समितीकडून करण्यात येणारी चौकशी गुप्त स्वरूपाची (इन कॅमेरा) करण्यात यावी.

३. जिल्हा व तालुका पातळीवरील तक्रार निवारण समितीस प्राप्त होणा-या तक्रारीनुषंगाने कार्यवाही केल्यानंतर चौकशी अहवाल राज्य महिला तक्रार निवारण समितीकडे सादर करून आवश्यक वाटल्यास त्यावर अधिक कार्यवाहीची शिफारस करण्याचे अधिकार राज्य तक्रार निवारण समितीस रहातील व त्यानंतर समितीच्या शिफारशीनुसार करण्यात येणारी कार्यवाही तीन महिन्यात पूर्ण करून त्याबाबतचा अनुपालन अहवाल समितीस पुन्हा सादर करण्यात यावा.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

चारुशिला सोहोनी,
प्रधान सचिव (सेवा).

ववववववववववव

विभाग .

**विषय :-संक्षिप्त /विभागीय चौकशी मधील शिस्तभंग विषयक प्रकरणामध्ये
अपचा-यांचे/अपिलार्थींचे अपील अर्ज निकाली काढण्यापूर्वी
व्यक्तिगत सुनावणी (Personal Hearing) देणेबाबत .**

गृह विभाग, परिपत्रक क्र. पीआरसी /१९०३/५९/१३२/ पोल - ६ दिनांक २६.२.२००४ .

महाराष्ट्र पोलीस दलातील पोलीस निरीक्षक व त्याखालील दर्जाच्या अधिकारी/कर्मचारी यांना विभागीय/संक्षिप्त चौकशीअंती दिलेल्या शिक्षेविरुद्ध मुंबई पोलीस (शिक्षा व अपिले) नियम, १९५६ मधील नियम ६ मधील तरतुदीनुसार अपिल अनुज्ञेय आहे. अपिलीय प्राधिका-यानी अपिल अर्जावर निर्णय देण्यापूर्वी अपिलार्थींचे म्हणणे ऐकून घेण्यासाठी त्यास व्यक्तिगत सुनावणी देणे आवश्यक असल्याचा निर्णय महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकरणाने श्री. सुरेश पिरू चव्हाण व इतरांच्या मूळ अर्ज क्र.४६/२००२ मध्ये दिनांक १६.१.२००३ रोजी दिलेले आहेत .

२. महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकारणाचा उपरोक्त निर्णय पाहता प्रचलित नियमामध्ये योग्य ती सुधारणा करण्याची वाव शासनाच्या विचाराधीन आहे . दरम्यान पोलीस दलातील निरीक्षक व त्यापेक्षा खालच्या दर्जाच्या अधिकारी/कर्मचारी यांच्या विरुद्धच्या संक्षिप्त/विभागीय चौकशी प्रकरणात दिलेल्या शिक्षेविरुद्धच्या अपिल अर्जावर निर्णय देण्यापूर्वी सर्व अपिलीय प्राधिकरणांनी अपिलार्थींला स्वतः व्यक्तिगत सुनावणी देऊन त्यांचे म्हणणे ऐकून घेवून त्यानंतर अपिल अर्जावर कारणे नमूद करूनच निर्णय द्यावा .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार नावाने ,

हर्षदिप कांबळे,
उप सचिव,महाराष्ट्र शासन, गृह विभाग .

वववववववववववव

**विषय :- शासकीय कर्मचा-याकडून शासकीय कर्तव्य पार पाडताना होणा-या
विलंबाबाबत आणि कर्तव्य पालनातील कसुरीबाबत शिस्तभंग
कारवाई करण्याबाबत .**

सा.प्र.विभाग ,परिपत्रक क्र. संकीर्ण १००५ /३४/प्रक्र ८/२००५/१८(र व का) दिनांक ७.४.२००५ .

संदर्भ : शासन परिपत्रक सा.प्र.विभाग दिनांक १.९.८८ व परिपत्रक दिनांक ८.८.२००२ .

महाराष्ट्र कार्यालयीन कार्यपद्धती नियमपुस्तिका यामधील प्रकरण तीन नियम २३ मध्ये तात्काळ प्रकरणे शक्यतो त्याच दिवशी किंवा उशिरात उशिरा म्हणजे दुस-या दिवशी सकाळी, तातडीची प्रकरणे चार दिवसात व सर्व साधारण प्रकरणे एका आठवड्याच्या आत प्रस्तुत करण्यात यावीत असे तसेच संदर्भाधीन शासन परिपत्रकाद्वारे आदेशित केले आहे . तथापि शासनाच्या असे निर्दर्शनास आले आहे की, शासनाकडे प्राप्त होणा-या प्रकरणावर विहित केलेल्या कालावधीनुसार कार्यवाही होत नसून विलंबाने कार्यवाही केली जाते . तेव्हा अशी शासकीय कामे निकालात काढण्याकरिता वेळापत्रक निर्धारित करणे आणि कोणत्याही शासकीय कर्तव्याचे पालन करण्यात कसूर केल्याबद्दल कसूरदार शासकीय कर्मचा-याविरुद्ध शिस्तभंगाची कारवाई करण्याची तरतूद करण्याविषयी शासकीय कर्तव्ये पार पाडताना होणा-या विलंबास प्रतिबंध करण्यासाठी अधिनियम करण्याचा निर्णय घेतला होता . त्यानुसार प्रथम सन

२००३ चा महाराष्ट्र अध्यादेश क्र.९ हा दिनांक २५ ऑगस्ट २००३ रोजी संपुष्टात आल्यानंतर सदर कायदा पुढे चालू राहावा याकरिता शासनाने दिनांक १६.१.२००४ ,२०.४.२००४ आणि २.७.२००४ रोजी वर नमूद केलेले अध्यादेश पुनः प्रख्यापित केले. दरम्यान सदर अध्यादेशाचे रूपांतर अधिनियमात करण्याकरिता सन २००३ च्या हिवाळी अधिवेशनात सभागृहाच्या मान्यतेसाठी विधेयक (विधान परिषद विधेयक १५/२००३) सादर करण्यात आले. तथापि सदर विधेयक दोन्ही सभागृहाच्या १५ सदस्यांच्या संयुक्त समितीकडे विचारार्थ पाठविण्याचा प्रस्ताव विधीमंडळाच्या दोन्ही सभागृहांनी संमत केला. त्यानुसार सदर विधेयक विधीमंडळाच्या १५ सदस्यांच्या समितीकडे विचारार्थ सोपविण्यात आले आहे. दिनांक २ जुलै २००४ रोजी पुनःप्रख्यापित केलेल्या अध्यादेशाची मुदत संपुष्टात आल्याने आणि शासकीय कर्मचा-यांकडून शासकीय कर्तव्य पार पाडताना होणा-या विलंबाबाबत आणि कर्तव्य पालनातील कसूरीबाबत शिस्तभंग कारवाई करण्यासंबंधीचा कायदा पारित न झाल्याने सद्यःस्थितीत या विषयी अध्यादेशातील तरतुदीनुसार प्रकरणे निकाली करवण्यासाठी कालमर्यादा विहित करणे व कालमर्यादेचे उल्लंघन करणा-या शासकीय कर्मचा-यांवर शिस्तभंग कारवाई करण्याचे धोरण काय असावे याबाबतचा प्रस्ताव शासनाच्या विचाराधीन होता. याबाबत शासनाने असा निर्णय घेतला आहे की,

- १) प्रत्येक शासकीय कर्मचारी त्यास नेमून दिलेली किंवा त्याच्याशी संबंधित असलेली शासकीय कर्तव्ये व कार्यालयीन काम अत्यंत दक्षतेने आणि शक्य तितक्या शीघ्रतेने पार पाडील .
- २) साधारणपणे कोणतीही फाईल विभागातील किंवा कार्यालयातील कोणत्याही शासकीय कर्मचा-याच्या टेबलावर सात कामाच्या दिवसाचे वा अधिक काळ प्रलंबित राहाणार नाही .
- ३) तत्काळ आणि तातडीच्या स्वरूपाच्या फाईली त्या प्रकरणाच्या निकडीनुसार शक्य तितक्या शीघ्रतेने आणि प्राधान्याने तत्काळ फाईल शक्यतो एका दिवसात किंवा दुस-या दिवशी सकाळी आणि तातडीच्या स्वरूपाची फाईल शक्यतो चार दिवसात निकालात काढावी .
- ४) दुस-या कोणत्याही विभागाकडे विचारार्थ पाठवावयाची आवश्यकता नसलेल्या फाईलीच्या संबंधात संबंधित विभाग त्या प्रकरणावर पंचेचाळीस दिवसांचे आत निर्णय घेऊन आवश्यक ती कार्यवाही करावी आणि दुस-या कोणत्याही विभागाकडे विचारार्थ पाठवावयाची आवश्यकता असलेल्या फाईलीसंबंधात तीन महिन्यांच्या आत निर्णय घेऊन आवश्यक ती कार्यवाही करावी .
- ५) शासकीय कर्मचा-यांस नेमून दिलेली किंवा त्याच्याशी संबंधित असलेली कर्तव्ये किंवा कार्यालयीन काम पार पाडण्यास त्याने जाणूनबुजून किंवा हेतुपुरस्सर विलंब लावला असेल किंवा त्यात हयगय केली असेल तर अशा शासकीय कर्मचा-यांच्या कर्तव्यपालनातील कसूरी ठरवावी आणि अशा शासकीय कर्मचा-यांवर महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९ अन्वये किंवा अशा कर्मचा-याला लागू असलेल्या अन्य कोणत्याही संबंध शिस्त विषयक नियमांमध्ये यथोचित शिस्तभंग कारवाई करण्यात यावी .
- ६) शासकीय कर्मचा-यांकडून झालेली कर्तव्ये पालनातील कोणतीही कसूर त्याचे गोपनीय अहवाल लिहिणा-या सक्षम अधिका-यास लक्षात आल्यास किंवा त्याच्या लक्षात आणून दिल्यास त्याने अशा कसूरदार शासकीय कर्मचा-याच्या वार्षिक गोपनीय अहवालात कर्तव्य पालनातील कसूरी संबंधात नोंद करावी .

या परिपत्रकातील तरतुदीची सर्व संबंधितांनी तंतोतंत अंमलबजावणी करावी .

रा . मे . प्रेमकुमार,
मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन .

कवकककककक

विभाग .

विषय :- पोलीस अधिकारी/कर्मचारी (वरिष्ठ पोलीस निरीक्षक स्तरापर्यन्त)
यांना संक्षिप्त/विभागीय चौकशीत वेतनवाढ रोखण्याची शिक्षा देताना
ध्यावयाची खबरदारी .

गृह विभाग , परिपत्रक क्र . पीडीई १००४/६३/२४७/ पोल ६ व दिनांक २२ सप्टेंबर, २००५ .

वाचा:- १) शासन समक्रमांक दिनांक ३० जुलै २००४ चे पत्र
२) पोमसं/ ११ /२२/८/२००३ दिनांक २८.८.२००४ चे पत्र .

शासनाचे असे निदर्शनास आले आहे की, पोलीस विभागातील शिस्तभंग प्राधिका-याकडून त्यांच्या अधिनस्त असलेल्या कर्मचा-यांना संक्षिप्त चौकशी घेऊन किंवा विभागीय चौकशी घेऊन वेतनवाढ/वेतनवाढी रोखण्याची शिक्षा देताना योग्यती दक्षता घेतली जात नाही .ब-याच प्रकरणांमध्ये वेतनवाढ ही तीन महिने, सहा महिने अशा महिन्यांच्या पटीत रोखल्याचे दिसून आलेले आहे . शिक्षेचा कालावधी हा सक्षम प्राधिकारी/शिस्तभंग प्राधिकारी निश्चित करित असले तरी वेगवेगळ्या अधिका-यांनी वेगवेगळी शिक्षा देणे उचित वाटत नाही .मुंबई पोलीस (शिक्षा व अपिले) नियम १९५६ मध्ये ही वेतनवाढ कशा प्रकारे /किती कालावधीसाठी रोखली जावी याचा स्पष्ट उल्लेख नाही . वास्तविक वेतनवाढ ही वर्षातून एकदाच मिळत असल्याने ती वर उल्लेखिल्याप्रमाणे महिन्यांमध्ये रोखणे उचित होणार नाही . त्यामुळे चौकशीनंतर वेतनवाढ रोखण्यासंबंधीची शिक्षा देताना एकसुत्रता राहण्याच्या दृष्टीकोनातून वेतनवाढ रोखण्याची शिक्षा ही १ वर्ष वा वर्षाच्या पटीतच देण्यात यावी अशा सूचना देण्यात येत आहेत .

२ . सदर परिपत्रक सा .प्र .वि .च्या व वित्त विभागाच्या सहमतीने त्यांचे अनौपचारिक संदर्भ अनुक्रमे क्र . १६२५/११ दिनांक ३ .१२ .२००४ व ७९३/२००४ /सेवा ३ दिनांक १६ .३ .२००५ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने ,

प्र . मो . वानखडे,
कार्यासन अधिकारी, गृह विभाग, महाराष्ट्र शासन .

वक्तव्यवक्तव्यवक्तव्य

विषय :- महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी,स्वीयेतर सेवा आणि निलंबन, बडतर्फी व सेवेतून काढून टाकणे यांच्या काळांतील प्रदाने) नियम १९८१ यात सुधारणा .
नियम ६८ मधील पोट नियम (१)च्या खंड (अ) मध्ये परंतुकानंतर , पुढील परंतुक जादा दाखल करणे .

वित्त विभाग, अधिसूचना दिनांक १६ जून, २००६ .

भारताचे संविधान ,

क्रमांक निलंब १००५/प्र.क्र.१७/सेवा ८- भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद ३०९ याच्या परंतुकान्वये प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर करून महाराष्ट्राचे राज्यपाल याद्वारे, महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी,स्वीयेतर सेवा आणि निलंबन, बडतर्फी व सेवेतून काढून टाकणे यांच्या काळांतील प्रदाने) नियम १९८१ यात आणखी सुधारणा करण्यासाठी याद्वारे पुढील नियम करित आहेत :-

विषय .

१. (एक) या नियमास महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी,स्वीयेतर सेवा आणि निलंबन, बडतर्फी व सेवेतून काढून टाकणे यांच्या काळांतील प्रदाने) (सुधारणा) नियम २००६ असे म्हणावे .
(दोन) हे नियम दिनांक १ जुलै, २००६ पासून अंमलात येतील .
२. महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी,स्वीयेतर सेवा आणि निलंबन, बडतर्फी व सेवेतून काढून टाकणे यांच्या काळांतील प्रदाने) नियम १९८१ च्या नियम ६८ मधील पोट-नियम (१)च्या खंड(अ) मध्ये, परंतुकानंतर, पुढील परंतुक जादा दाखल करण्यात येईल :-

“ परंतु आणखी असे की, शासकीय कर्मचा-याने निलंबन आदेशात निर्धारित केलेल्या कोणत्याही शर्तीचा भंग केला आहे अशी निलंबन आदेश देणा-या सक्षम प्राधिका-यांची खात्री पटली असेल तर, निलंबित कर्मचा-यास दरमहा मिळत असलेल्या किमान निर्वाह भत्त्याच्या रकमेत पोट-नियम १(ए) नुसार करण्यात आलेली वाढ/ प्रस्तावित वाढ, सक्षम प्राधिका-यास किमान निर्वाह भत्त्याइतकी कमी करता येईल . ”

३. सदर शासन अधिसूचना महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेतांक २००६०६०६१७०८१८००१ असा आहे .

नसीमा म . शेख,
शासनाच्या उप सचिव .

वक्ववक्ववक्ववक्व

विषय :- अन्वेषण, चौकशी किंवा फौजदारी गुन्हाबाबतचा खटला प्रलंबित असलेल्या निलंबित शासकीय सेवकांच्या प्रकरणांचा आढावा .

सा . प्र . वि . निर्णय क्र . सीडीआर-१३९६/प्र . क्र . ६/०६/११-अ दिनांक २० जुलै, २००६ .

- वाचा:-**
- १) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . सीडीआर १३९६/प्र . क्र . ७२/११-अ दि . १४ . १२ . १९९५ .
  - २) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . सीडीआर-१३९६/प्र . क्र . २२/११-अ दि . १४ जून, १९९६ .

बहिशोवी मालमत्ता, नैतिक अधःपतन, ग्वून, खुनाचा प्रयत्न, बलात्कार अशा अत्यंत गंभीर प्रकरणांमध्ये जेव्हा शासकीय सेवकास निलंबित केले जाते, तसेच लाचलुचपत प्रतिबंधक विभागाने रचलेल्या सापळ्यामध्ये शासकीय सेवक जेव्हा मुद्देमालासह प्रत्यक्ष लाच घेताना सापडतो व त्यामुळे त्याला निलंबित केले जाते . अशा प्रकरणांमध्ये शासकीय सेवकाविरुद्धचे न्यायालयातील फौजदारी प्रकरण पूर्ण होऊन अंतिम निर्णय लागेपर्यंत त्यास सर्वसाधारणपणे निलंबितच ठेवण्यात यावे . अशा निलंबनाधीन शासकीय सेवकास अंतिम निर्णयाच्या आधीच शासन सेवेत पुनःस्थापित केल्यास कार्यालयीन शिस्तीचा भंग होईल व शासनाच्या भ्रष्टाचाराची पाळेमुळे खणून काढण्याच्या धोरणास धक्का पोहोचेल . यास्तव अशा प्रकरणांमध्ये शासकीय सेवकाचे निलंबन संपुष्टात न आणता त्याच्या विरुद्ध न्यायालयीन प्रकरणामधील अंतिम निर्णयाची वाट पहावी अशी तरतूद शासन निर्णय , सामान्य प्रशासन विभाग, दिनांक १४ डिसेंबर १९९५ मध्ये करण्यात आलेली आहे . वरील अत्यंत गंभीर प्रकरणांमध्ये निलंबित केलेल्या शासकीय सेवकांच्या निलंबनाचा कालावधी अतिशय दीर्घ असेल तर अत्यंत अपवादात्मक परिस्थितीमध्ये ज्या शासकीय सेवकांचे शासन हे शिस्तभंग विषयक, प्राधिकारी आहे, अशा प्रकरणांचा आढावा आस्थापना मंडळ क्रमांक-१ मार्फत मा . मुख्यमंत्री यांच्या मान्यतेने आणि ज्या प्रकरणामध्ये शासनाव्यतिरिक्त अन्य शिस्तभंगविषयक प्राधिकारी असेल त्यांच्याबाबतीत संबंधित प्रशासकीय विभागाच्या मान्यतेने आढाव्याअंती निर्णय घेण्याच्या तरतूदी शासन निर्णय , सामान्य प्रशासन विभाग दिनांक १४ जून १९९६ मध्ये करण्यात आलेल्या आहेत .

२. वरील शासन निर्णयात नमूद केलेल्या गंभीर प्रकरणांमध्ये निलंबित केलेल्या शासकीय सेवकांच्या प्रकरणांचा आढाव घेण्यासाठी “ गंभीर प्रकरण ”, “ निलंबनाचा अतिशय दीर्घ कालावधी ” आणि “ अत्यंत अपवादात्मक परिस्थिती ” याबाबत सुस्पष्टता नाही. यास्तव निलंबनाच्या प्रकरणांचे वर्गीकरण करून आढावा घेण्यासाठी खालीलप्रमाणे कालमर्यादा विहित करण्यात येत आहे .

<p>अ) गंभीर किंवा इतर फौजदारी गुन्हा नोंदविण्यात आला. सदर गुन्हा तपासाधीन असून शासकीय सेवक अटकेत आहे .</p>	<p>अटकेच्या कालावधीत संबंधीत शासकीय सेवकांचे निलंबन चालू राहिल . कारण अटकेमुळे सेवक कामावर उपस्थित राहू शकण्याच्या परिस्थितीत नसतो .</p>
<p>ब) गंभीर स्वरूपाचा फौजदारी गुन्हा नोंदविण्यात आला तसेच तो तपासाधीन आहे , परंतु त्यात शासकीय सेवकास अटक करण्यात आलेली नाही .</p>	<p>निलंबनाचा आढावा निलंबन <u>दोन वर्षे</u> पूर्ण झाल्यानंतर घ्यावा आणि प्रकरणाच्या गुणवत्तेनुसार शासकीय सेवकास पुनःस्थापित करण्याचा निर्णय घ्यावा . दोन वर्षांच्या कालावधीत तपासीयंत्रणेने तपास का पूर्ण होऊ शकला नाही याबाबतीत योग्य समर्थन दिल्याशिवाय शासकीय सेवकास निलंबनाखाली ठेवू नये . <u>परंतु तपास पूर्ण होऊन अभियोगपत्र दाखल झाल्यावर त्या सेवकास पुन्हा निलंबित करावे किंवा कसे याबाबत जाणीवपूर्णक निर्णय घ्यावा . अशा प्रकरणी निर्णय घेताना गुणवत्ता ही गुन्हा आणि त्याची गंभीर स्वरूपाची पाश्चभूमी, फौजदारी प्रक्रिया संहिता १९७३ मधील तरतूदी आणि पुरावे गंभीरपणे तपासून ठरविण्यात यावी .</u></p>
<p>क) गंभीर स्वरूपाचा फौजदारी गुन्हा नोंदविण्यात आला आहे . तपास पूर्ण झालेला आहे . आणि तपासी यंत्रणेने खटला दाखल करण्यास परवानगी मागण्याचा प्रस्ताव सादर केला आहे .</p>	<p>अभियोग दाखल करण्याच्या प्रस्तावास मंजूरी देण्यात येईपर्यन्त निलंबन चालू ठेवण्यात यावे .कारण प्रस्तावाच्या प्रलंबनाचा फायदा शासकीय सेवकास देणे योग्य नाही .</p>
<p>ड) गंभीर स्वरूपाचा फौजदारी गुन्हा नोंदविण्यात आला आहे . तपास पूर्ण झालेला आहे आणि खटला दाखल करण्यास परवानगी देखील देण्यात आलेली आहे किंवा अशा प्रकारची परवानगीची आवश्यकता नाही .</p>	<p>फौजदारी खटल्याचा निकाल लागेपर्यन्त निलंबन चालू ठेवावे .कारण शासकीय सेवकांविरुद्ध गंभीर स्वरूपाच्या फौजदारी गुन्हासंबंधी पुरावे आहेत असे सकृतदर्शनी सिद्ध झालेले आहे . तथापि, शासकीय सेवकास या गुन्हातून दोषमुक्त करण्यात आले असेल, अशा शासकीय सेवकांविरुद्ध जरी न्यायालयात अपील ,पुनर्विलोकन अथवा पुनरिक्षण दाखल करण्यात आले असले तरी त्यास निलंबनाधीन ठेवण्यात येऊ नये . कारण संबंधीत सेवक दोषी असल्याची धारणा त्याच्या दोषमुक्तीमुळे शिल्लक राहात नाही .</p>
<p>इ) गंभीर नसलेला फौजदारी गुन्हा नोंद झालेला आहे . तपास सुरु आहे किंवा तपास पूर्ण झालेला असून खटला दाखल करण्यास परवानगी देण्यासंबंधीचा प्रस्ताव सादर झालेला आहे .परंतु तो प्रलंबित आहे किंवा खटला दाखल करण्यास परवानगी देण्यात आलेली आहे किंवा अशा</p>	<p>निलंबनाचा आढावा एक वर्षानंतर घ्यावा आणि पुनःस्थापित करण्याबाबतचा निर्णय हा प्रकरणपरत्वे गुणवत्तेवर घेण्यात यावा .</p>

प्रकारच्या परवानगीची आवश्यकता नाही .	
फ) जेथे फौजदारी गुन्हा नोंदविण्यात आलेला नाही परंतु गैरवर्तणूकीच्या कारणास्तव शासकीय सेवकास (विभागीय चौकशी सुरु केलेली असेल अथवा नसेल) निलंबित केलेले असल्यास .	निलंबनाचा आढावा ६ महिन्यांनंतर घ्यावा . पुनःस्थापित करण्याबाबतचा निर्णय प्रकरणपरत्वे गुणवत्तेनुसार घ्यावा .
ग) जेथे फौजदारी गुन्हा नोंदविण्यात आला नाही परंतु गैरशिस्तीच्या कारणास्तव शासकीय सेवकास निलंबित केलेले असेल आणि त्यानंतर विभागीय चौकशी सुरु करू नये ,असे ठरविण्यात आले असल्यास .	विभागीय चौकशी न करण्याचा निर्णय ज्यावेळी घेतला जाईल त्यावेळी संबंधिताचे निलंबन देखील रद्द करण्यात यावे .

३ . वरील प्रयोजनासाठी, सिध्द झाल्यास, ज्या गुन्हासाठी ३ वर्षे किंवा त्यापेक्षा जास्त कालावधीकरिता तुरुंगवासाची शिक्षा होऊ शकते, असा दखलपात्र आणि अजामीनपात्र गुन्हा हा “ गंभीर स्वरूपाचा फौजदारी गुन्हा” समजण्यात यावा .

४ . शासकीय सेवकांच्या निलंबनाच्या प्रकरणांचे वर नमूद केलेले वर्गीकरण व त्याअनुषंगाने आढावा घेण्यासाठी विहित केलेल्या कालमर्यादेनुसार ज्या प्रकरणात “ शासन” हे शिस्तभंग विषयक प्राधिकारी असेल अशा बाबतीत वरील “ अ ” ते “ इ ” येथील वर्गीकृत प्रकरणे आस्थापना मंडळ क्र.१ समोर सादर करावीत . ज्या प्रकरणांमध्ये शासनाव्यतिरिक्त अन्य शिस्तभंगविषयक प्राधिकारी असेल त्या बाबतीत संबंधित प्रशासकीय विभागाच्या सहमतीने उचित निर्णय घ्यावा . तसेच वरील “ फ ” ते “ ग ” येथील वर्गीकृत प्रकरणांच्या बाबतीत म.ना.से. (शिस्त व अपील) नियम १९७९ च्या नियम ४ मधील तरतूदी विचारात घेऊन सक्षम प्राधिका-याने योग्यतो निर्णय घ्यावा .

५ . सादर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेतांक २००६०७२०११५६५४००१ असा आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

(टीप:- दि.१८.१९.२००७ चा शासन निर्णयही पहावा .)

भि.रा.वाढवे,
उप सचिव,महाराष्ट्र शासन .

वववववववववववव

विषय:- राजकीय संघटनांचे कार्यकर्ते आणि अशासकीय व्यक्ती यांच्या मार्फत शासकीय कर्मचा-यांनी त्यांच्या तक्रारींचे निवारण आणि वैयक्तिक कामे करून घेण्यास प्रतिबंध .

सा.प्र.विभाग, परिपत्रक क्र.सीडीआर-१००६/प्र.क्र.१२/०६/अकरा दि. १७.०८.२००६ .

पहा:- शासन परिपत्रक,सा.प्र.वि.क्र.सीडीआर १०८५/९८६/२२/अकरा, दि.६ जानेवारी,१९८६ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम, १९७९ मधील नियम २३ च्या तरतूदीनुसार शासकीय कर्मचा-यांनी त्यांच्या सेवेसंबंधीच्या कोणत्याही बाबीसंबंधात राजकीय पुढा-यांकडून दबाव आणणे ही गैरवर्तणूक आहे . सबब शासकीय कर्मचा-यांनी त्यांच्या सेवाविषयक बाबीसंबंधाच्या तक्रारीचे निवारण आणि वैयक्तिक कामे करून घेण्यासाठी

खासदार, आमदार, राजकीय संघटनांचे कार्यकर्ते आणि इतर अशासकीय व्यक्ती यांच्यामार्फत त्यांची गा-हाणी माननीय मंत्र्यांकडे नेऊ नयेत आणि तसे केल्याचे आढळून आल्यास ते शिस्तभंग कारवाईस पात्र ठरतील. अशा सूचना शासन परिपत्रक, राजनैतिक व सेवा विभाग क्रमांक १५८१/३४ दिनांक १३.१०.१९५२, शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. सीडीआर १०७४/५०७९/डी १ दिनांक २४ जुलै १९७४ आणि शासन परिपत्रक सामान्य प्रशासन विभाग क्र. सीडीआर १०८२/२५६७/२८/अकरा दिनांक ३० ऑगस्ट १९८२ अन्वये देण्यात आलेल्या आहेत. तसेच भविष्यकालात अशी उदाहरणे शासनाच्या निदर्शनास आल्यास संबंधित कर्मचा-याविरुद्ध कारवाई करण्याच्या सूचना शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. सीडीआर १०८५/९८६/२२/अकरा दिनांक ६ जानेवारी १९८६ अन्वये देण्यात आल्या आहेत. त्याचबरोबर शासन परिपत्रक क्र. सीडीआर १०९५/१०७/(प्रकरण ७/९५)/ अकरा दिनांक ६ मे १९९५ अन्वये वरील परिपत्रकाच्या विहित केलेल्या कार्यपध्दतीचा पुनरुच्चार करून सर्व मंत्रालयीन विभाग तसेच त्यांच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखालील सर्व विभाग प्रमुख तसेच कार्यालय प्रमुख यांनी त्यामधील कार्यपध्दतीचे कटाक्षाने पालन करण्याची दक्षता घेणेबाबत सूचना केल्या आहेत.

२. वर परिच्छेद १ मध्ये उद्धृत केलेल्या नियमांची तरतूद असताना सुध्दा आणि या तरतुदींकडे वेळोवेळी लक्ष वेधण्यात येऊन सुध्दा (शासकीय कर्मचा-यांनी) त्यांची सेवाविषयक वैयक्तिक कामे करून घेण्यासाठी खासदार किंवा आमदार यांचेमार्फत शासनावर दडपण आणण्याची प्रवृत्ती वाढतच आहे. शासनाने ह्या परिस्थितीची गंभीर दखल घेतली आहे. सवब, शासन परिपत्रक सामान्य प्रशासन विभाग, दिनांक ०६.०१.१९८६ च्या परिच्छेद २ मधील (१)(२) आणि (३) मधील सूचनांऐवजी आता पुढील सुधारित सूचनानुसार कार्यवाही करण्यात यावी.

“ वरील नियमांचे/सूचनांचे उल्लंघन शासकीय अधिकारी/कर्मचा-याने केल्याचे निदर्शनास आल्यास प्रथम संबंधित अधिकारी/कर्मचारी यांच्याकडून त्याबाबत खुलासा घेण्यात यावा. तसेच, असा खुलासा करताना संबंधित अधिकारी/कर्मचारी यांनी संबंधित सक्षम प्राधिका-यास “ आपला अशा पत्रव्यवहाराशी संबंध नसून त्याची दखल घेऊ नये ” असे स्पष्टपणे कळविल्याखेरीज संबंधित अधिकारी/कर्मचारी यांच्यासंदर्भात प्राप्त झालेल्या पत्रव्यवहाराची/शिफारशीची दखल घेण्यात येऊ नये. अन्यथा, संबंधित अधिकारी/कर्मचारी यांची सदर पत्रव्यवहारास वा कृतीस अप्रत्यक्ष संमती वा मूकसंमती गृहीत धरून संबंधितांवर महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ मधील तरतूदीनुसार समुचित शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याने शिस्तभंगाची कारवाई करावी ”.

३. सदर शासनपरिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेतांक २००६०१७१५३२२००१ असा आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

का.तु.सातकर,
अवर सचिव, महाराष्ट्र शासन .

ववववववववववव

विषय:- संशयास्पद सचोटी असलेल्या अधिका-यांची यादी बनविण्याबाबत .

सा.प्र.विभाग,परिपत्रक क्र.सीडीआर-१००५/प्र.क्र.१/०५/११, दिनांक ३० ऑक्टोबर, २००६ .

- संदर्भ:- १) शासन परिपत्रक ,सा.प्र.विभाग क्र.सीडीआर २०७२/६८६/डी-१ दि.१४ मार्च, १९७२ .
२) शासन परिपत्रक,सा.प्र.विभाग क्र.सीडीआर २०७७/८०७/३७/११ दि. १८ मार्च १९७७ .
३) शासन परिपत्रक सा.प्र.विभाग क्र.सीडीआर २०७७/८०७/३७/११ दि.१५.२.१९७८ .

परिपत्रक

शासनाच्या सर्व विभागप्रमुखांनी त्यांच्या अधिनस्त कार्यरत असलेल्या राजपत्रित अधिका-यांच्या सचोटीची खात्री करून घेऊन ज्यांची सचोटी संशयास्पद आहे ,अशा अधिका-यांची यादी शासन परिपत्रक,सामान्य प्रशासन

विभाग, क्र. सीडीआर २०७२/६८६/डी-१ दिनांक १४ मार्च १९७२ मधील विहित कार्यपध्दतीनुसार करावी, अशा सूचना निर्गमित करण्यात आलेल्या आहेत. तसेच सदर अधिका-यांवर नजर ठेवावी व ज्यांनी अशा प्रकारे कार्यवाही केली नसेल तर त्यांना जबाबदार धरण्यात यावे. अशा सूचना शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. सीडीआर-२०७७/८०७/३७/११ दिनांक १८ मार्च १९७७ व दिनांक १५ फेब्रुवारी, १९७८नुसार निर्गमित करण्यात आलेल्या आहेत. तथापि, वरील सूचनांचे काटेकोरपणे पालन केले जात नाही असे शासनाच्या निर्देशनास आलेले आहे.

२. शासकीय कार्यालयामधील भ्रष्टाचाराचे निर्मूलन करण्यासंदर्भातील शासनाच्या सध्याच्या धोरणांचा विचार करता शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग सीडीआर २०७२/६८६/डी १ दिनांक १४ मार्च १९७२ मध्ये नमूद केलेल्या सूचना पुन्हा सर्व विभागप्रमुखांच्या निर्देशनास आणून देणे आवश्यक झाले आहे. त्यानुसार शासकीय सेवकांची संशयास्पद सचोटी ठरविण्यासाठी पुढीलप्रमाणे निकष विचारात घेऊन विभाग प्रमुखांनी यादी तयार करावी.

(अ) ज्या अधिका-यांविरुद्ध सापळाप्रकरणी कारवाई झाली आहे.

(ब) अपसंपदे प्रकरणी ज्या अधिका-यांविरुद्ध गुन्हा दाखल झाला आहे.

(क) ज्या अधिका-यांचे चारिज्य संशयास्पद आहे. असे विभागप्रमुखांच्या लक्षात आले आहे व याबाबतीत सदर अधिका-यांचे चारिज्य संशयास्पद आहे हे स्पष्ट करणा-या ठोस घटना/वर्तन उपलब्ध आहेत. अशा अधिका-यांच्या गोपनीय अहवालामध्ये त्या अधिका-यांची सचोटी संशयास्पद असे नमूद करण्यात यावे व त्यासाठी ठोस कारणमिमांसा देण्यात यावी. तसेच या अधिका-यांची नावे संशयास्पद सचोटीच्या यादीमध्ये समाविष्ट करण्यात यावीत.

३. विभागप्रमुखांनी वरीलप्रमाणे यादी तयार केल्यानंतर ती अॅन्टी करप्शन ब्युरोस पाठवावी. अॅन्टी करप्शन ब्युरो आवश्यकतेनुसार या अधिका-यांवाबत गुप्त चौकशी करून अहवाल संबंधित प्रशासकीय विभागास सादर करतील. संबंधित प्रशासकीय विभागाने ही यादी अंतिम करून त्यास शासनाची मान्यता प्राप्त करून घ्यावी. अशा प्रकारे विभाग प्रमुख, संबंधित प्रशासकीय विभाग व अॅन्टी करप्शन ब्युरो यांच्या सहमतीने ही यादी तयार करावी. तयार करण्यात आलेली अशी यादी तीन वर्षाकरिता प्रभावी राहिल व दरवर्षी जुलै महिन्यामध्ये या यादीचे पुनर्विलोकन करण्यात येईल.

४. सदर यादीचा वापर पदोन्नती, महत्वाच्या पदांवर नियुक्ती, पारपत्र देणे, केंद्रीय नियुक्ती, परदेश प्रशिक्षण, विविध प्रकारचे मेडल्स व गौरव पुरस्कार देताना करण्यात यावा.

५. सर्व मंत्रालयीन विभाग व त्यांच्या नियंत्रणाखालील विभागप्रमुखांनी वरील सूचनांचे काटेकोरपणे पालन करण्याची दक्षता घ्यावी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

भि . रा . वाढवे,

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वक्तव्यवक्तव्यवक्तव्य

**विषय :- पोलीस दलातील पोलीस निरीक्षक व त्या खालील पोलीस अधिकारी/
अंमलदार यांच्या विरुद्धच्या विभागीय चौकशीस मुदतवाढ देणेबाबत .**

गृह विभाग, परिपत्रक क्र . ईएक्सटी-१५०५ / प्र . क्र . ६२ / पोल ६ व , दिनांक १५ नोव्हेंबर , २००६ .

वाचा :- शासन परिपत्रक सा . प्र . वि . सीडीआर १३७९ / ४८९ / ७२ / अकरा दिनांक १९ एप्रिल, १९७९ .

पोलीस दलातील पोलीस निरीक्षक व त्याखालील पोलीस अधिकारी/अंमलदार यांचे विरुद्ध मुंबई पोलीस (शिक्षा व अपिले) नियम १९५६ च्या तरतुदीनुसार शिस्तभंगाची कारवाई करण्यात येते. या नियमांमध्ये विभागीय चौकशीस मुदतवाढ देण्यासंबंधात निश्चित असे मार्गदर्शन नाही. त्यामुळे या नियमान्वये करण्यात येणा-या विभागीय चौकशीच्या मुदतवाढीच्या कार्यवाहीमध्ये पोलीसेत्तर शासकीय कर्मचा-यांसाठी लागू असलेल्या विभागीय चौकशी नियम

पुस्तिका १९९१ मधील तरतुदींचा आधार घेतला जातो . सदर नियम पुस्तिकेमधील तरतुदीनुसार पहिल्या सहा महिन्यात विभागीय चौकशी पूर्ण करणे अपेक्षित आहे . मात्र काही योग्य कारणामुळे जर ही विभागीय चौकशी पहिल्या सहा महिन्यात पूर्ण झाली नाही तर एकूण १ वर्षा पर्यन्तच्या कालावधीकरिता विभागीय चौकशीस मुदतवाढ देण्यास विभाग प्रमुखांना प्राधिकृत करण्यात आले असून तदनंतरच्या कालावधीकरिता मंत्रालयातील प्रशासकीय विभागांना सामान्य प्रशासन विभागाच्या सल्लामसलतीने, पुढील मुदतवाढ देण्याकरिता प्राधिकृत करण्यात आले आहे .

उपरोक्त पोलीस अधिकारी व अंमलदार यांचे विभागीय चौकशी संदर्भातील कोणतीही प्रकरणे कोणत्याही टप्प्यावर सामान्य प्रशासन विभागाला सादर केली जात नाहीत . तसेच अशी प्रकरणे ज्या चौकशी अधिका-याकडे सोपविली जातात त्यांचेही नियंत्रण सामान्य प्रशासन विभागाकडे नाही . अशा परिस्थितीत १ वर्षापुढील कालावधीकरिता पोलीस अधिकारी व अंमलदार यांच्या विभागीय चौकशी प्रकरणी प्रशासकीय विभागाच्या संमतीने मुदतवाढ देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती . त्या अनुषंगाने विभागीय चौकशी करण्यासंबंधात एकसुत्रता असणे व विभागीय चौकशी विहित मुदतीत करणे बंधनकारक करण्यासाठी काही अपवादात्मक परिस्थितीमध्ये ज्या प्रकरणी एक वर्षाच्या कालावधीत विभागीय चौकशी पूर्ण होऊ शकलेली नाही अशा प्रकरणी आता प्रशासनिक विभाग स्तरावर म्हणजेच गृह विभागाच्या सचिव स्तरावरच मुदतवाढ देण्यास शासनाने संमती दिली आहे . ह्या मुदतवाढी करिता आता सामान्य प्रशासन विभागाच्या सहमतीची आवश्यकता राहणार नाही . मात्र विभागीय चौकशी मुदतवाढी संदर्भातील प्रकरणाबाबत निर्णय घ्यावयाची कार्यपध्दती सामान्य प्रशासन विभाग परिपत्रक दिनांक १९.४.१९७९ मध्ये उद्धृत केल्याप्रमाणे राहिल .

२ तसेच पोलीस निरीक्षक व त्याखालील पोलीस अधिकारी व अंमलदार यांच्या विरुद्धची विभागीय चौकशी आवश्यकतेनुसार शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग क्र . एसपीओ २८०४/प्र.क्र.११/२००४/ ११ अ दिनांक २६ मे , २००६ अन्वये कंत्राटी पध्दतीने चौकशी अधिकारी नियुक्ती करून करण्याची मुभा पोलीस महासंचालक, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई व पोलीस आयुक्त, वृहन्मुंबई व इतर विभाग प्रमुख यांना प्रकरणपरत्वे देण्यात येत आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने ,

यु . ल . वाघमारे,
शासनाचे उप सचिव .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :- लोकसेवकाविरुद्ध खटल्यामध्ये फौजदारी प्रक्रिया संहिता

**१९७३ च्या कलम १९७ अंतर्गत दोषारोपपत्र दाखल करण्यापूर्वी
शासनाची पूर्वमंजूरी घेण्याबाबत .**

गृह विभाग, परिपत्रक क्र . इएनक्यू ११०६/प्र.क्र.९९/पोल २ दिनांक २२ डिसेंबर, २००६ .

फौजदारी प्रक्रिया संहिता १९७३ (सन १९७४ चे २) च्या कलम १९७ (१) मधील तरतुदीनुसार शासनाशिवाय अगर शासनाच्या मंजूरीशिवाय अन्य कोणाहीकडून पदावरून दूर करता न येण्यासारखा असा एखाद्या लोकसेवकावर आपली शासकीय कामे पार पाडताना त्याने अपराध केल्याचे अभिकथन करण्यात आले आहे अशा कोणत्याही अपराधाचा आरोप ठेवण्यात आला असेल तेव्हा, सदर व्यक्ती राज्याच्या कारभारासंबंधात नोकरीला आहे किंवा अभिकथित अपराध करण्याच्यावेळी त्या नोकरीत होता त्याच्या बाबतीत राज्य शासनाच्या पूर्वमंजूरीखेरीज कोणतेही न्यायालय अशा अपराधाची दखल घेणार नाही . त्याचप्रमाणे कलम १९७(४) मधील तरतुदीनुसार राज्य शासनाला, कोणत्या व्यक्तीने, कोणत्यारीतीने व कोणत्या अपराधाबद्दल अशा लोकसेवकावर खटला चालवावयाचा ते निर्धारित करता येईल .

२ . शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, काही प्रकरणात वरीलप्रमाणे कलम १९७(१) अन्वये संरक्षित लोकसेवकाविरुद्ध शासनाची पूर्वमंजूरी न घेता न्यायालयात दोषारोपपत्र दाखल करण्याची कार्यवाही पोलीसांकडून

करण्यात येते . सदर कार्यवाही ही फौजदारी प्रक्रिया संहितेतील उपरोक्त तरतुदींचे उल्लंघन करणारी आहे . परिच्छेद क्र .१ मधील तरतुदी लक्षात घेता, अशा लोकसेवकांविरुद्ध त्याच्या कार्यालयीन कामकाजासंबंधात अपराधाचा आरोप ठेवण्यात आला असेल तेव्हा, शासनाच्या पूर्वमंजूरीशिवाय या अपराधाची न्यायालय दखल घेणार नसल्याने, तसेच कोणत्या अपराधाबद्दल लोकसेवकांविरुद्ध खटला चालवायचा याचा निर्णय घेण्यास शासन सक्षम असल्याने, अशा प्रकरणांमध्ये फौजदारी प्रक्रिया संहिता कलम, १९७(१) अन्वये शासनाची पूर्वमंजूरी आवश्यक आहे अथवा कसे याबाबतच्या निर्णयासाठी, अशी प्रकरणे शासनाकडे सादर करणे आवश्यक . वरीलप्रमाणे संरक्षण उपलब्ध आहे अशा लोकसेवकांविरुद्ध दाखल गुन्ह्यांमध्ये फौजदारी प्रक्रिया संहिता कलम १९७(१) अन्वये शासनाची मान्यता आवश्यक आहे अथवा कसे याबाबत निर्णयासाठी अशी सर्व प्रकरणे शासनाकडे संबंधित प्रशासकीय विभागामार्फत सादर करण्यात यावीत .

३ . सदर परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या वेबसाईटवर उपलब्ध करून देण्यात आले असून त्याचा संगणक सांकेतांक २००६१२२११७४९०८००१ असा आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने ,

वि . फ . वसावे,
कार्यासन अधिकारी, गृह विभाग,
महाराष्ट्र शासन .

(टीप: दिनांक १० . १ . २००७ चे शुध्दीपत्रक वाचावे .)

कवकवकवकवकव

**विषय :-लोकसेवकांविरुद्ध खटल्यामध्ये फौजदारी प्रक्रिया संहिता
१९७३ च्या कलम १९७ अंतर्गत दोषारोपपत्र दाखल करण्यापूर्वी
शासनाची पूर्वमंजूरी घेण्याबाबत .**

गृह विभाग, शुध्दीपत्रक क्र .इएनक्यू ११०६/प्र .क्र .९९/पोल २ दि . १० जानेवारी , २००७ .

वाचा: गृह विभाग, परिपत्रक क्र . इएनक्यू ११०६/प्र .क्र .९९/पोल २ दिनांक २२ डिसेंबर , २००६ .

शुध्दीपत्रक

शासन परिपत्रक क्रमांक इएनक्यू ११०६/प्र .क्र .९९/पोल २ दिनांक २२ डिसेंबर २००६ मधील परिच्छेद क्रमांक २ मध्ये “ अशी प्रत्येक प्रकरणे शासनाकडे सादर करणे आवश्यक वरील संरक्षण उपलब्ध आहे अशा लोकसेवकांविरुद्ध दाखल गुन्ह्यांमध्ये फौजदारी प्रक्रिया संहिता कलम १९७(१) अन्वये शासनाची मान्यता आवश्यक आहे अथवा कसे याबाबत निर्णयासाठी अशी सर्व प्रकरणे शासनाकडे संबंधित प्रशासकीय विभागामार्फत सादर करण्यात यावीत .” या मजकुराऐवजी “ अशी प्रत्येक प्रकरणे शासनाकडे सादर करणे आवश्यक आहेत . तरी याबाबत सर्व पोलीस घटक प्रमुखांना या परिपत्रकाद्वारे असे निर्देशित करण्यात येते की, ज्यांना वरीलप्रमाणे संरक्षण उपलब्ध आहे आहे अशा लोकसेवकांविरुद्ध दाखल गुन्ह्यांमध्ये फौजदारी प्रक्रिया संहिता कलम १९७(१) अन्वये शासनाची मान्यता आवश्यक आहे अथवा कसे याबाबत निर्णयासाठी अशी सर्व प्रकरणे शासनाकडे संबंधित प्रशासकीय विभागामार्फत सादर करण्यात यावीत .” असे वाचावे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने ,

वि . फ . वसावे,
कार्यासन अधिकारी, गृह विभाग, महाराष्ट्र शासन .

विवा .

कवकवकवकवकव

विषय :- शासकीय कर्मचा-यांच्या सन्मानार्थ सार्वजनिक समारंभात सहभागी होणे . .
निर्बन्ध . . . . (म.ना.से. (वर्तणूक) नियम १९७९ .

सा.प्र.वि. परिपत्रक क्र.सीडीआर-१३०७/प्र.क्र.८/०७/११ दि. २७ जुलै ,२००७ .

शासन परिपत्रक:

महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम, १९७९ मधील नियम १३ मध्ये शासकीय कर्मचा-यांच्या सन्मानार्थ सार्वजनिक समारंभ- कोणताही शासकीय कर्मचारी, शासनाची पूर्वमंजूरी मिळाल्याखेरीज त्याच्या संबंधातील किंवा दुस-या कोणत्याही शासकीय कर्मचा-यांच्या संबंधातील कोणत्याही गौरवपर भाषण समारंभास किंवा निरोप समारंभास मान्यता देणार नाही किंवा कोणतेही प्रशस्तीपत्रक स्वीकारणार नाही किंवा त्याच्यासाठी अथवा दुस-या कोणत्याही शासकीय कर्मचा-यासाठी आयोजण्यात आलेल्या मनोरंजनपर कार्यक्रमांस किंवा सभेस उपस्थित राहणार नाही, अशी स्पष्ट तरतूद करण्यात आलेली आहे. वरीलप्रमाणे आयोजित करण्यात येणा-या कार्यक्रमास व त्यात सहभागी होण्याकरीता शासनाच्या पूर्वमान्यतेची आवश्यकता आहे , ही बाब वेगळ्याने सांगण्याची गरज नाही .

२ . असे निदर्शनास आले आहे की, राज्यशासकीय अधिकारी/कर्मचारी शासनाच्या मान्यतेशिवाय त्यांच्या गौरवपर/निरोप समारंभाच्या कार्यक्रमात सहभागी होतात . तसेच प्रशस्तीपत्रक स्वीकारतात व अन्य अधिकारी/कर्मचारी सदर कार्यक्रमाच्या आयोजनात सहभागी होतात व मनोरंजनपर कार्यक्रमास उपस्थित राहतात . त्यामुळे महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम १९७९ मधील तरतूदींचा भंग होतो .

३ . याबाबतीत पुन्हा एकवार असे निदर्शनास आणून देण्यात येत आहे की, कोणताही शासकीय कर्मचारी, शासनाची पूर्वमंजूरी मिळाल्याखेरीज त्याच्या संबंधातील किंवा दुस-या कोणत्याही शासकीय कर्मचा-यांच्या संबंधातील कोणत्याही गौरवपर भाषण समारंभास किंवा निरोप समारंभास मान्यता देणार नाही किंवा कोणतेही प्रशस्तीपत्रक स्वीकारणार नाही किंवा त्याच्यासाठी अथवा दुस-या कोणत्याही शासकीय कर्मचा-यासाठी आयोजण्यात आलेल्या मनोरंजनपर कार्यक्रमास किंवा सभेस उपस्थित राहणार नाही .

४ . सर्व विभाग प्रमुख व कार्यालय प्रमुख यांनी वरील सूचना त्यांच्या नियंत्रणाखाली असलेल्या सर्व शासकीय कर्मचा-यांच्या निदर्शनास आणाव्यात . या सूचनांचे उल्लंघन करणा-या अधिकारी/कर्मचारी यांच्याविरुद्ध शिस्तभंगाची कारवाही करण्यात यावी .

कककककककक

विषय :- अन्वेषण, चौकशी किंवा फौजदारी गुन्हाबाबतचा खटला प्रलंबित असलेल्या निलंबित शासकीय कर्मचा-यांच्या प्रकरणांचा आढावा घेण्यासाठी मार्गादर्शक तत्त्वे .

सा.प्र.वि. निर्णय क्र.सीडीआर १३०७/प्र.क्र.३/०७/११-अ दिनांक १८ ऑक्टोबर, २००७ .

- वाचा:- १) सा.प्र.वि. निर्णय क्र.सीडीआर १३९३/प्र.क्र.७२/११ अ दि. १४.१२.१९९५ .
२) सा.प्र.वि. निर्णय क्र.सीडीआर १३९६/प्र.क्र.२२/११ अ दि. १४.०६.१९९६ .
३) सा.प्र.वि. निर्णय क्र.सीडीआर १३९६/प्र.क्र.६०/०६/११ अ दिनांक २० जुलै २००६ .

प्रस्तावना:- महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपिल) नियम १९७९ च्या नियम ४ अन्वये शासकीय सेवकाच्या निलंबनाबाबतच्या तरतुदी करण्यात आलेल्या आहेत . या नियमान्वये निलंबित केलेल्या शासकीय सेवकाच्या निलंबनाचा

आढावा घेण्याच्या अधिकाराचे नियमन संदर्भाधीन शासन निर्णयान्वये करण्यात आले आहे . दिनांक २०जुलै २००६ च्या शासन निर्णयातील याबाबतचे वर्गीकरण सर्वसाधारण स्वरूपाचे असून त्यामध्ये सुधारणा करण्याच्या मागण्या राज्यशासनाकडे प्राप्त झालेल्या आहेत . त्या सर्व मागण्यांचा साकल्याने विचार करून निलंबनाचा आढावा घेण्याबाबत अधिक सुस्पष्टता आणण्याच्या दृष्टीने खालीलप्रमाणे सुधारित कार्यपध्दती विहित करण्यात येत आहे .

शासन निर्णय :-

- (एक) सामान्य प्रशासन विभाग, शासन निर्णय दिनांक २० जुलै, २००६ मधील परिच्छेद ३ मध्ये ज्या गुन्ह्यासाठी ३वर्षे किंवा जास्त कालावधीकरिता तुरुंगवासाची शिक्षा होऊ शकते, असा दखलपात्र आणि अजामीनपात्र गुन्हा हा “ गंभीर स्वरूपाचा फौजदारी गुन्हा ” समजण्यात येत होता . त्याऐवजी आता ज्या गुन्ह्यासाठी ५ वर्षे किंवा जास्त कालावधीकरिता तुरुंगवासाची शिक्षा होऊ शकते, असा दखलपात्र आणि अजामीनपात्र गुन्हा हा “ गंभीर स्वरूपाचा फौजदारी गुन्हा ” समजण्यात यावा . अशा प्रकरणी शासकीय सेवकाचे निलंबन खटल्याचा निकाल लागेपर्यन्त कायम राहिल .
- (दोन) ज्या गुन्ह्यात ५ वर्षांपेक्षा कमी कालावधीकरिता तुरुंगवासाची शिक्षा होऊ शकते अशी निलंबनाची प्रकरणे आढावा घेण्यासाठी निलंबनाच्या दिनांकापासून एक वर्षाच्या आत आस्थापना मंडळ-१ समोर सादर करावीत .
- (तीन) गंभीर स्वरूपाच्या फौजदारी गुन्हा नोंदविण्यात आला आहे, अशा प्रकरणी अभियोग दाखल करण्याच्या प्रस्तावास मंजूरी देण्यात आल्यानंतरही निलंबन चालू ठेवावे .
- (चार) लाचलुचपत प्रतिबंधक कायद्याखाली खटला दाखल झालेल्या प्रकरणी शासकीय सेवकास निलंबनाधीन ठेवण्यात आले असले तरी एक वर्षाच्या कालावधीत आढावा घेण्यात यावा .

२ . शासकीय सेवकांच्या निलंबनाचा आढावा घेताना वरील मार्गदर्शक तत्वे विचारात घेऊन ज्या प्रकरणात शासन हे शिस्तभंग विषयक प्राधिकारी /नियुक्ती प्राधिकारी असेल अशी प्रकरणे मुख्य सचिवांच्या अध्यक्षतेखालील आस्थापना मंडळ क्र .१ मार्फत मा . मुख्यमंत्र्यांच्या मंजूरीसाठी सादर करावीत . तसेच ज्या प्रकरणात शासन व्यतिरिक्त अन्य शिस्तभंग विषयक प्राधिकारी/नियुक्ती प्राधिकारी असतील त्याबाबतीत संबंधित शिस्तभंग विषयक प्राधिकारी /नियुक्ती प्राधिकारी यांनी संबंधित प्रशासकीय विभागाच्या सहमतीने वरील बाबी विचारात घेऊन निलंबनाबाबत निर्णय घ्यावेत .

३ . सादर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २००७१०१९१३२४५७००१ असा आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

सतीश त्रिपाठी,
अपर मुख्य सचिव (सेवा) .

“ शिस्तभंग ”

विभागीय चौकशी, निलंबन, शिक्षा व अपील . . .

भि . रा वाढवे,
उप सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग .

नागरी सेवा हा प्रशासनाचा कणा आहे . प्रशासनाची कार्यक्षमता ही या सेवेतील सदस्यांच्या शिस्तीवर अवलंबून असते त्यामुळे या सेवेतील सदस्यांच्या वर्तणूकीचे नियमन करणे आवश्यक असते . भारतीय संविधानाच्या अनुच्छेद ३११ नुसार शासकीय सेवकास त्यांच्याविरुद्ध स्वच्छंद (arbitrary) कार्यवाही होणार नाही . त्यादृष्टीने एक कवच प्राप्त झाले आहे . प्रशासनामध्ये शिस्त बाणण्यासाठी प्रशासकीय प्राधिकरणास वेशिस्त/चुकीचे वर्तन करणा-या सेवकाविरुद्ध तातडीने कार्यवाही करणे आवश्यक ठरते . परंतु अशी कार्यवाही करताना ती स्वच्छंद होणार नाही तसेच नैसर्गिक न्याय तत्वावे पालन होईल्ल याची खात्री पटविण्यासाठी शिस्तभंगविषयक कार्यवाहीचे नियमन करण्याची गरज होती .

२ . या गरजेतून महाराष्ट्र शासनाने महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९ तयार केले असून ते नियमा दिनांक १२ जुलै १९७९ पासून अंमलात आले आहेत .

३ . विभागीय चौकशी सुरु करण्यापूर्वी शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याने नेमके दोषारोप व गैरवर्तणूकीच्या आरोपाचे विवरणपत्र तयार करण्यासाठी पुरेसा पुरावा आहे किंवा नाही हे प्रथम विचारात घेतले पाहिजे . जर पुरेसा पुरावा उपलब्ध नसेल तर प्रारंभिक चौकशी करणे गरजेचे आहे . मात्र एखादा तपास किंवा चौकशी पोलीसांनी केली असेल आणि त्या संबंधीचा अहवाल सादर केला असेल तर पुन्हा स्वतंत्र प्रारंभिक चौकशी करण्याची गरज उरत नाही . पोलीसांचा तपासी अहवाल, आवश्यक ते दोषारोपपत्र आणि गैरवर्तणूकीच्या आरोपाचे विवरणपत्र तयार करण्यासाठी पुरेसा ठरतो . प्रारंभिक चौकशी पुरावा गोळा करण्यासाठी आयोजिण्यात येत असल्याकारणाने ती नियमित विभागीय चौकशीचा भाग ठरत नाही . त्यामुळे दोषारोप पत्रासोबत प्रारंभिक चौकशी अहवाल जोडता येत नाही . प्रारंभिक चौकशी/तपास करण्यासाठी काही संस्थांची देखील मदत घेता येते . ज्या प्रकरणातील आरोपात बारकाईने तपास करणे, अनेक निवेदनांची नोंद करणे, बँकेतील शिलकी रकमेची तपासणी या सारख्या बाबी अंतर्भूत असतील अशी प्रकरणे या प्रयोजनासाठी लाचलुचपत विरोध केंद्र (ए.सी.बी.) या संस्थेकडे सोपवून तपासणी करून घेणे योग्य ठरते . अशाप्रकारे ए.सी.बी. ने प्रारंभिक तपास करून राज्यसेवेतील गट ' अ ' मधील अधिका-यांच्याविरुद्ध खुली चौकशी करणे आवश्यक आहे असे वाटत असल्यास महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम १९८१ मध्ये व्याख्या केल्याप्रमाणे असा अधिकारी विभाग प्रमुख असेल तर अशी चौकशी करण्यासाठी शासनाची परवानगी घेणे आवश्यक आहे . ही परवानगी गृह विभागाच्या प्रभारी सचिव / मुख्य सचिव यांच्यामार्फत मा . मुख्यमंत्र्यांचे आदेश प्राप्त करून मिळवावी लागते . विभाग प्रमुखव्यतिरिक्त इतर गट ' अ ' च्या अधिका-यांविरुद्धच्या अभिकथनांबाबतची खुली चौकशी करण्यासाठी शासनाची परवानगी घेणे आवश्यक नाही . मात्र ए.सी.बी.च्या संचालकांमार्फत खुल्या चौकशीचे समर्थन करण्यास पुरेसा पुरावा आहे याबद्दल स्वतःचे समाधान झाल्यानंतर गृह विभागाच्या प्रभारी सचिवांकडून खुली चौकशी करण्यास संमती मिळाल्यानंतरच अशी चौकशी करता येते .

४ . शासकीय कर्मचा-याचे निलंबन :-

शासकीय कर्मचा-यास निलंबित करण्याचा निर्णय घेताना लोकहित हा मार्गदर्शक घटक असावा लागतो . शिस्तभंग विषयक प्राधिका-याना शासकीय कर्मचा-यास पुरेशा समर्थनाशिवाय वेफिकीरीने निलंबित करता येत नाही . या संदर्भात शिस्तभंग विषयक प्राधिका-याने आपल्या स्वेच्छाधिकाराचा अत्यंत काळजीपूर्वक विचार करून वापर करणे

अपेक्षित आहे . निलंबन समर्थनीय ठरू शकेल अशा परिस्थितीतच निलंबनाचा आदेश देण्यात येतो . शासकीय कर्मचा-यांविरुद्धची अभिकथने गंभीर स्वरूपाची असल्याशिवाय आणि उपलब्ध पुराव्याच्या आधारे प्रथमदर्शनी त्यास बडतर्फ करण्यासारखी, सेवेतून काढून टाकण्यासारखी गंभीर बाब असल्याशिवाय किंवा तो प्रत्यक्ष सेवेत राहिल्यास त्यामुळे अडचणीची परिस्थिती निर्माण होण्याचा अथवा त्या प्रकरणांच्या तपासात अडथळा निर्माण होण्याचा संभव असल्याशिवाय निलंबनाचे आदेश देता येत नाही . ज्या प्रकरणात निलंबनाचे आदेश देणे इष्ट असेल असे गैरआचरणाचे प्रकार पुढीलप्रमाणे आहेत:-

- १) नैतिक अधःपतन, समाविष्ट असलेला कोणताही अपराध किंवा वर्तणूक .
- २) भ्रष्टाचार, सरकारी पैशाचा अपहार किंवा दुर्विनियोग, प्रमाणाबाहेर मत्ता वाळगणे, सरकारी अधिकारांचा वैयक्तिक लाभासाठी गैरवापर .
- ३) शासनाची मोठी हानी करणारा गंभीर स्वरूपाचा निष्काळजीपणा आणि कर्तव्यच्युती .
- ४) वरिष्ठ अधिका-यांच्या लेखी आदेशांचे पालन करण्यास नकार देणे किंवा त्यांचे बुद्धीपुरस्सर पालन न करणे .

४ . मानीव निलंबन:-

फौजदारी आरोपाखाली किंवा अन्यथ ४८ तासांहून अधिक काळापर्यन्त पोलीस कोठडीत किंवा न्यायालयीन कोठडीत अटकेत असलेल्या शासकीय कर्मचा-याची त्याला अटकेत ठेवल्याच्या दिनांकापासून आणि जर अपराधासाठी सिध्दापराध ठरवून त्याला ४८ तासांहून अधिक काळापर्यन्त कारावासाची शिक्षा झाली असेल आणि अशा सिध्दापराध्यास तात्काळ बडतर्फ केले नसेल किंवा सेवेतून काढून टाकले नसेल किंवा सक्तीने सेवानिवृत्त केले नसेल तर त्यांच्या अपराधसिध्दीच्या दिनांकापासून संबंधित कर्मचारी हा मानीव निलंबित झाला असे मानण्यात येते . निलंबनाधीन असलेल्या शासकीय कर्मचा-यास निर्वाहभत्ता मिळणे हा त्या कर्मचा-याचा हक्क असतो . त्यामुळे निलंबनाधीन कर्मचा-यास वेळोवेळी नियमित निर्वाहभत्ता देण्याची दक्षता शिस्तभंगविषयक प्राधिका-याने घेणे आवश्यक असते .

शासकीय कर्मचा-यांविरुद्ध शिस्तभंग विषयक कार्यवाही सुरु करण्यास सक्षम प्राधिकारी कोण असेल, या बाबतच्या तरतूदी महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम ६ मध्ये करण्यात आलेले आहेत . विभागीय चौकशी शिस्तभंग विषयक प्राधिकारी स्वतः करू शकतो अथवा अन्य चौकशी अधिका-याची नियुक्ती करून त्यांच्या मार्फत चौकशीची कार्यवाही सुरु करू शकतो मात्र विभागीय चौकशी करण्याचा निर्णय हा शिस्तभंग विषयक प्राधिका-याने घ्यावयाचा असतो .

६ . शिक्षा :

महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ च्या नियम ५ मध्ये विहित शिक्षेच्या तरतुदी करण्यात आल्या आहेत . त्यामध्ये शिक्षेच्या स्वरूपानुसार वर्गीकरण करण्यात आले आहे .

१) किरकोळ शिक्षा :

- एक) ठपका ठेवणे
- दोन) पदोन्नती रोगून ठेवणे .
- तीन) कर्मचा-याच्या निष्काळजीपणामुळे किंवा आदेशाचा भंग केल्यामुळे शासनाला झालेल्या कोणत्याही आर्थिक स्वरूपाच्या हानीची संपूर्ण रक्कम किंवा तिचा भाग त्याच्या वेतनातून वसूल करणे .

- चार) वेतनवाढी रोग्वून ठेवणे .
- पाच) विनिर्दिष्ट कालावधीकरिता वेतन समयश्रेणीतील खालच्या टप्प्यावर आणण्यात येईल आणि अशा पदावनीच्या काळात शासकीय कर्मचा-याला वेतनवाढी मिळतील किंवा नाहीत याबाबत आणि असा कालावधी समाप्त झाल्यानंतर या पदावनीच्या परिणामी त्याच्या भावी वेतनवाढी पूढे ढकलल्या जातील किंवा नाही याबाबतही निदेश दिले जातील .
- सहा) शासकीय कर्मचा-यास तो ज्या वेतनसमयश्रेणीमध्ये, पदावर श्रेणीमध्ये किंवा सेवेमध्ये असेल त्यापेक्षा खालच्या वेतन समयश्रेणीमध्ये, पदावर श्रेणीमध्ये किंवा सेवेमध्ये आणणे . ज्या वेतन समयश्रेणीतून, पदावरून श्रेणीमध्ये किंवा सेवेतून शासकीय कर्मचा-यास असे अवनत करण्यात आले असेल त्या वेतन समयश्रेणीमधील, पदावरील, श्रेणीमधील किंवा सेवेतील वढतीस अशी अवनती सर्वसाधारणपणे रोधक ठरेल . मग अशा आदेशांमध्ये शासकीय कर्मचा-यास पूर्वीच्या वेतन समयश्रेणीत, पदावर, श्रेणीमध्ये किंवा सेवेमध्ये परत आणण्यासंबंधीच्या अटी, शासकीय कर्मचा-याची ज्येष्ठता व त्याचे वेतन यासंबंधीच्या निदेशांचा उल्लेख केलेला असो वा नसो .

२) जबर शिक्षा:-

- सात) सक्तीची सेवानिवृत्ती .
- आठ) सेवेतून काढून टाकणे, मात्र भावी काळात शासकीय नोकरी मिळण्याच्या दृष्टीने ही अनर्हता ठरणार नाही .
- नऊ) सेवेतून वडतर्फ करणे, मात्र भावी काळात शासकीय नोकरी मिळण्याच्या दृष्टीने सर्व साधारणपणे ही अनर्हता ठरेल .

एकूण अपचाराचे स्वरूप गांभिर्याच्या दृष्टीकोनातून विचारात घेवून शिस्तभंगविषयक प्राधिकारी संबंधित अपचा-याच्याविरुद्ध महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९ मधील नियम १० खाली अथवा नियम ८ खाली चौकशीचे आदेश देत असतो . अशाप्रकारे केलेल्या चौकशीनुसार चौकशीतील निष्कर्ष आणि दोषारोपाचे सिध्दतेचे प्रमाण विचारात घेवून विहित शिक्षा लादण्याबद्दल शिस्तभंगविषयक प्राधिकारी विचार करतो . मात्र शिक्षेचे आदेश काढण्यापूर्वी महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाचा जेथे सल्ला घेणे आवश्यक आहे, अशा प्रकरणी प्रथम आयोगाचा सल्ला घेण्यात येतो .

वरीलप्रमाणे नियम ८ खाली कार्यवाही केल्यानंतर नियम ५ मध्ये विहित केलेल्या किरकोळ अथवा जबर शिक्षेपैकी कोणतीही शिक्षा लादण्यास शिस्तभंग विषयक प्राधिकारी सक्षम आहे . मात्र नियम १० खाली शिस्तभंग विषयक कार्यवाही केल्यास नियम ५ मध्ये विहित केलेल्या फक्त किरकोळ शिक्षाच शिस्तभंग विषयक प्राधिकारी अपचा-यावर लादू शकतो . परंतु ज्या किरकोळ शिक्षेमुळे अपचा-याच्या निवृत्तीवेतनावर परिणाम होणार असेल अथवा ३ वर्षांपेक्षा अधिक कालावधीसाठी वेतनवाढ रोग्वण्याची शिक्षा देण्यात येणार असेल आणि ती शिक्षा किरकोळ शिक्षेत मोडत असली तरीही नियम ८ खाली कार्यवाही केल्याशिवाय ती शिक्षा करता येत नाही .

ज्या प्रकरणात २ किंवा अधिक शासकीय कर्मचारी संबंधित असतील अशा प्रकरणी या सर्व शासकीय कर्मचा-यांना सेवेतून वडतर्फ करण्यास सक्षम असलेले कोणतेही प्राधिकरण संबंधित कर्मचा-याविरुद्ध एकत्रित कार्यवाही करून शिस्तभंग विषयक कार्यवाही करण्याचा आदेश देऊ शकते . मात्र अशा कर्मचा-यांना वडतर्फ करण्याची शिक्षा देण्यास सक्षम असलेली प्राधिकरण वेगवेगळी असतील तर अशा प्रकरणी या प्राधिकरणापैकी सर्वोच्च असणारे प्राधिकरण इतर प्राधिकरणांच्या संमतीने एकत्रित कार्यवाही करून शिस्तभंग विषयक कार्यवाही सुरु करण्याचे

निदेश देऊ शकते. अशी एकत्रित कार्यवाही यथास्थिती नियम ८ , नियम ९ किंवा नियम १० मध्ये नमूद केलेल्या कार्यपध्दतीचा अवलंब करून पूर्ण करावी लागते .

शासकीय कर्मचा-याविरुद्ध फौजदारी गुन्ह्याचा आरोप ठेवून तो न्यायालयात दोषी ठरला असेल व त्याला शिक्षा देय झाली असेल तर अशा प्रकरणी नियम ८ ते नियम १२ मध्ये काहीही तरतुद करण्यात आलेली असली तरी ही त्याला लागू होत नाही . त्याशिवाय नियमातील विहित तरतूदीनुसार चौकशी करणे वाजवी रीतीने व्यवहार्य ठरत नाही, अशी शिस्तभंगविषयक प्राधिकरणाची खात्री पटली असेल व त्याने त्याबाबतची लेखी कारणे नमूद केली असतील अथवा राज्याच्या सुरक्षिततेच्या दृष्टीने नियमात विहित केलेल्या तरतूदीनुसार कोणतीही चौकशी करणे इष्ट नाही अशी राज्यपालांची खात्री पटली असेल, अशा बाबतीत शिस्तभंगविषयक प्राधिकरण प्रकरणाची परिस्थिती विचारात घेऊन त्यासंबंधी त्यास योग्य वाटतील असे आदेश देऊ शकतो . परंतु या संदर्भात त्या शासकीय कर्मचा-याविरुद्ध फौजदारी गुन्हा सिध्द होऊन त्याला न्यायालयाने शिक्षा दिली असेल अशा कर्मचा-याच्या विरुद्ध कोणतेही आदेश काढण्यापूर्वी शिस्तभंग विषयक प्राधिकरणाने त्या शासकीय कर्मचा-यास त्याला देण्यात यावयाच्या शिक्षेबाबत अभिवेदन सादर करण्याची संधी दिली पाहिजे . शिवाय कोणतेही आदेश काढण्यापूर्वी आयोगाशी विचारविनियम करण्याची आवश्यकता असल्यास तसा विचारविनियम देखील केला पाहिजे .

९) अपील:-

महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ च्या नियम ४ अन्वये काढण्यात आलेला निलंबन अथवा मानीव निलंबनाचा आदेश,

नियम ५ मध्ये विहित केलेल्या शिक्षेपैकी कोणतीही शिक्षा करणारा असा आदेश शिस्तभंग विषयक प्राधिकरणाने काढलेला असो किंवा अपीलीय प्राधिकरणाने किंवा पुनरीक्षण प्राधिकरणाने काढलेला असला तरीही त्याविरुद्ध संबंधित कर्मचा-यास अपील करता येते . ज्या आदेशाविरुद्ध अपील करावयाचे असेल त्या आदेशाची प्रत मिळाल्याच्या तारखेपासून ४५ दिवसांच्या आत अपील करणे आवश्यक आहे . मात्र अपील करताना ठराविक मुदतीत अपील सादर न करण्यास पुरेसे कारण होते याबाबत अपीलीय प्राधिका-यांची खात्री पटली असल्यास वरील ४५ दिवसाचा कालावधी संपल्यानंतरही अपीलीय प्राधिकरण अपील स्वीकारू शकते . या नियमानुसार अपीलीय प्राधिकरण हे गट “ अ ” व गट “ व ” सेवेतील व्यक्तींना शिक्षा करणा-या व शासनाला दुय्यम असणा-या प्राधिकरणाने काढलेल्या आदेशाविरुद्ध शासनाकडे अपील करू शकेल . गट “ क ” व गट “ ड ” सेवेतील व्यक्ती तो शिक्षा करणा-या अधिका-याच्या निकटच्या वरिष्ठ अधिका-याकडे अपील करू शकतील . अपीलीय प्राधिकरण, निलंबनाच्या आदेशाविरुद्ध अपील केले असल्यास नियम ४ च्या तरतूदींना अनुलक्षून प्रकरणाची परिस्थिती विचारात घेऊन, निलंबनाचा आदेश समर्थनीय आहे किंवा नाही याबाबत विचार करून त्यानंतर सदर निलंबनाचा आदेश अपीलमध्ये कायम ठेविल किंवा रद्द करण्याचा निर्णय घेऊ शकतो . त्याचप्रमाणे नियम ५ मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या शिक्षेविरुद्ध अपील केले असल्यास अपीलीय प्राधिकरण शिक्षा करताना नियमामध्ये घालून दिलेल्या कार्यपध्दतीचे अनुपालन केले आहे किंवा नाही अथवा अनुपालन केले नसल्यास भारताच्या संविधानाचा कोणत्याही तरतूदीचा भंग होतो किंवा कसे अथवा न्यायात कसूर झाला आहे किंवा अपचा-यास दिलेली शिक्षा पुरेशी वाढीव किंवा अपुरी आहे , कठोर आहे किंवा सौम्य आहे याबाबत साकल्याने विचार करून ज्या शिक्षेविरुद्ध अपील केले असेल ती शिक्षा करणारा, वाढवणारा अथवा कमी करणारा किंवा रद्द करणारा आदेश अपीलीय प्राधिकरण देऊ शकतो . मात्र ज्या शिक्षेविरुद्ध अपील करण्यात आले आहे त्या शिक्षेत वाढ करणारा, आदेश देण्याबद्दल अपीलीय प्राधिकरण विचार करित असेल तर अशी कार्यवाही करण्यापूर्वी संबंधित अपचा-यास वाजवी संधी दिल्याशिवाय शिक्षेत वाढ करणारा आदेश अपीलीय प्राधिकारी काढू शकत नाही . थोडक्यात प्रस्तुत प्रकरणातील नियम ८ मध्ये विहित केलेल्या कार्यपध्दतीचा अवलंब केल्याशिवाय वाढीव शिक्षा अपीलीय प्राधिकरणास देता येत नाही .

१०) पुनरीक्षण:-

या नियमानुसार नियम ५ मध्ये विहित केलेल्या शिक्षापैकी कोणतीही शिक्षा देणा-या आदेशाविरुद्ध केलेले अपील ज्या प्राधिकरणाकडे करता येते असे कोणतेही प्राधिकरण कोणत्याही वेळी स्वतः होऊन किंवा अन्यथा कोणत्याही चौकशीचा अभिलेख मागवू शकेल आणि या नियमानुसार ज्या आदेशाविरुद्ध अपील करता येते परंतु असे कोणतेही अपील करण्यात आलेले नसेल अशा कोणत्याही आदेशाचे अथवा ज्या आदेशाविरुद्ध कोणतेही अपील करता येत नाही, अशा प्रकरणी येथे आवश्यक असेल तेथे आयोगाशी विचारविनिमय केल्यानंतर अशा आदेशांचे पुनरीक्षण करण्याच्या शक्ती राज्यपालांकडे अथवा शिक्षेविरुद्ध केलेले अपील ज्या प्राधिकरणाकडे करता येते असे प्राधिकार ज्यांच्याकडे आहेत, असे प्राधिकरण कोणत्याही वेळी स्वतः होऊन किंवा अन्यथा कोणत्याही चौकशीचा अभिलेख मागवू शकेल. ज्या आदेशाविरुद्ध अपील करता येते, परंतु असे कोणतेही अपील करण्यात आले नसेल अशा कोणत्याही आदेशाचे अथवा ज्या आदेशाविरुद्ध कोणतेही अपील करता येत नाही अशा प्रकरणी पुनरीक्षण करू शकते. पुनरीक्षणाअंती आदेश कायम करू शकतील, त्यात सुधारण करू शकतील किंवा सदर आदेश रद्दही करू शकतील अथवा ज्या प्रकरणाच्या परिस्थितीनुरूप त्यांना योग्य वाटेल अशी चौकशी करून ते प्रकरण ज्याने आदेश दिले असतील त्या प्राधिकरणास किंवा अन्य कोणत्याही प्राधिकरणाकडे परत पाठवू शकतील. मात्र पुनरीक्षणाअंती संबंधित शासकीय कर्मचा-याला शिक्षा करण्यापूर्वी अभिवेदन करण्याची संधी दिली पाहिजे, तसेच पुनरीक्षणाअंती शिक्षेत वाढ करावयाची असेल तर या नियमातील ८ अन्वये विहित केलेल्या कार्यपध्दतीनुसार चौकशी करणे आवश्यक असेल.

या नियमातील नियम ५ मधील शिक्षापैकी कोणतीही शिक्षा देणा-या आदेशाविरुद्ध ज्या प्राधिकरणाकडे अपील करता येते असे प्राधिकरण अपीलातील आदेश त्याने काढले असतील ते प्राधिकरण किंवा अपील दाखल करण्यात आलेले नसेल परंतु त्या प्राधिकरणाकडे अपील दाखल करता आले असते असे प्राधिकरण, त्याला दुय्यम असल्याखेरीज अन्यथा पुनरीक्षणाच्या अधिकारांचा वापर करणार नाही. पुनरीक्षणासंबंधीची कोणतीही कार्यवाही अपील करण्याकरिता असलेली मुदत (म्हणजे ४५ दिवसांची मुदत) संपेपर्यंत अथवा जेथे कोणतेही अपील दाखल करण्यात आले असेल अशा बाबतीत हे अपील निकालात काढले जाईपर्यंत कार्यवाही सुरु करता येणार नाही. पुनरीक्षणासाठी विहित कालमर्यादा ही ६ महिने एवढी आहे.

११) पुनर्विलोकन:-

ज्या आदेशाचे पुनर्विलोकन करावयाचे असेल तो आदेश काढताना महत्वपूर्ण पुरावे सादर करण्यात आले नव्हते किंवा जो महत्वपूर्ण पुरावा सादर करण्यात आला नव्हता किंवा जो पुरावा उपलब्ध नव्हता असा कोणताही नवीन किंवा महत्वपूर्ण पुरावा निदर्शनास आल्यावर किंवा निदर्शनास आणून दिल्यावर राज्यपाल कोणत्याही वेळी स्वतःहून किंवा अन्यथा या नियमान्वये काढलेल्या आदेशांचे पुनर्विलोकन करू शकतात. मात्र संबंधित शासकीय कर्मचा-याला प्रस्तावित शिक्षेविरुद्ध अभिवेदन करण्याची वाजवी संधी दिल्याखेरीज कोणतीही शिक्षा करणारा, कोणत्याही शिक्षेत वाढ करणारा, कोणताही आदेश काढता येणार नाही. नियम ५ मध्ये विहित केलेल्या जबर शिक्षापैकी पुनर्विलोकनांती कोणतीही शिक्षा देण्याचे किंवा ज्या आदेशाने पूर्वी केलेली किरकोळ शिक्षा पुनर्विलोकनांती वाढवून कोणतीही जबर शिक्षा करावयाची असेल आणि त्या प्रकरणी नियम ८ अन्वये करावयाची चौकशी आधीच करण्यात आली नसेल तर अशा प्रकरणी नियम ८ अन्वये विहित केलेल्या कार्यपध्दतीनुसार चौकशी केल्याशिवाय आणि आवश्यक तेथे आयोगाशी विचारविनिमय केल्याशिवाय अशी कोणतीही शिक्षा करता येणार नाही.

महाराष्ट्र राज्य राजपत्रित अधिकारी महासंघ,
वर्धापन दिन विशेषांक २००७ मधून साभार.

सेवानिवृत्ती तसेच सेवानिवृत्तीवेतन / कुटुंबनिवृत्तीवेतन,
उपदान, अंशराशीकरण, शिल्लक रजेचे रोख सममूल्य व
त्या रकमा विलंबाने प्रदान केल्यास व्याज देणे इ .

**Sub:- Counting of Training period at the Police Training
College, Nasik as Qualifying service for Pension purpose.**

Home Department Resolution No. TEX 0581-1-POL- 56B dt. 23rd July 1981.

Read letter No. III / 46-C dt. the 24th February, 1981, from Inspector General of Police, State of Maharashtra, Bombay.

“In accordance with the orders contained in Note 3 below Rule 9(16)(c) of the B.C.S.Rules Volume I, the period spent by candidates- S.I.Cadets (other than candidates not already is Govt. Service admitted on or after the 16th August 1939) at the P.T.C.Nasik for training and the interval between the satisfactory completion of the course and their assumption of duty should be regarded as duty for the purpose of duty as defined in Rule 9 (16) of the B.C.S.Rule Vol. I.. Thus the period of training undergone at the P.T.C. Nasik by the Sub-Inspector Cadets who were selected departmentally and who were already in Govt. service, is allowed to be counted for the purpose of pension. The facility however, is not being extended to candidates who were not in Govt. Service prior to their selection for the P.S.I.s training course at the P.T.C. Nasik..

2. In view of the provision of the B.C.S.Rules mentioned above the direct nominee P.S.I.s do not the benefit of the service rendered by them during the training period being counted towards pension. In this connection it may be mentioned that the officers of the Excise and Prohibition Deptt. are permitted to count their training period as duty (vide note 4 below Rule 9 (16) (c) of the B.C.S.Rule)

3. The Govt. of Maharashtra vide their F.D.letter No. STI 1064/1662/64-XII-P dt.,28.5.66 have added Note (5) below the existing Rule 9 (16)(c) according to which the period spent by the Sales Tax Inspectors for training and the interval between the completion of training and their assumption of duty as Sale Tax Inspector has been allowed to count as duty. It is also seen that the Govt.of Gujrat vide the H.D.Resolutions No. EST /1064 /21231-C dt. 21.7.1965 and 10.1.1969 (copy enclosed) have allowed the counting of the period of training of P.S.I.s course towards leave and pension.

4. Note No. 3 below Rule 9 (16) (c) of the B.C.S.Rule vol. I appears to have been based on the orders contained in GRHD No.1894 /4, dt. 16.8.39., the circumstances existing then have vastly changed to day. We have been keen on looking to the welfare of Police Officers. Considering similar concession now extended to Police S.I.s of Gujrat State and Officers of the Excise and Prohibition Deptt. and the Sales Tax Deptt. In the State of Maharashtra. I feel that it will be in the fitness of things. If it is also extended to the Police Sub-Inspectors in our State by suitably amending Note 3 below Rule 9(16) (C) of the B.C.S.Rule Vol. I. orders in the matter immediately.

RESOLUTION :- Government has sanctioned payment of probationary pay plus allowances, in lieu of stipend to the Police Sub-Inspector cadets under training at the Police Training College, Nasik vide G.R.H.D.No.TEX 0278/13552-POL 5 dt. 21.1.1981. Consequently, the training period of the candidates who, will undergo the training at Police Training /College,Nasik on or after 21st January 1981 will count for pension and leave under Bombay Civil Services Rule9(116) .However , the training period of the Police Sub-Inspector's who have already completed their training at Police Training College, Nasik and who are still in service will not be counted for

pension and leave, as the orders contained in Govt. Resolution, Home Deptt. No. TEX-0278/13552-POL-5 dt. 21.1.1981 will not applicable to them. Government has examined this issued in consultation with the Finance Department and have decided that the training period of the Police Training College, Nasik and who are in services January 1981 should also be counted for pension and leave.

This Govt. Resolution , issued with the concurrence of F.D. vide its unofficial reference No. 2454 /SER-4 dt. 19.5.1981.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

Desk Officer,H.D.Govt.of Maharashtra..

वववववववववव

विषय :-सेवानिवृत्तीच्या लाभांसाठी अर्हताकारी सेवाकालाची करावयाची गणना .

वित्त विभाग,शासन निर्णय क्र . पीईएन-१०८३ सीआर ९६३/एसईआर -४, दि .५ ऑक्टोबर , १९८३ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम ११० उप नियम ३ च्या तरतुदीअन्वये अर्हताकारी सेवाकालाची गणना करताना वर्षाचा सहा महिने अथवा त्यापेक्षा जास्त कालावधीइतका भाग हा पूर्ण अर्थे वर्ष म्हणून समजण्यात येऊन अर्हताकारी सेवा म्हणून गणला जातो .म्हणजेच सध्या सेवानिवृत्तीवेतनासाठी अर्हताकारी सेवेची गणना करताना सहा महिन्यांखालील संपूर्ण कालावधी लक्षात घेतला जात नाही . सेवानिवृत्तीवेतनासाठी अर्हताकारी गणना करताना तीन महिने अथवा त्यापेक्षा जास्त सेवेचा कालावधी पुढील अर्ध्या वर्षाच्या कालावधीपर्यंत वाढविण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . शासन असा आदेश देत आहे की, सेवानिवृत्तीवेतनासाठी अर्हताकारी सेवाकालाची गणना करताना वर्षाचा तीन महिने अथवा त्यापेक्षा जास्त एवढा भाग हा पूर्ण अर्थे वर्ष समजण्यात यावा व तो निवृत्तीवेतनाची रक्कम ठरविण्यासाठी अर्हताकारी सेवा म्हणून गणण्यात यावा .

२ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील या बाबतीतील विद्यमान तरतुदी या शासन निर्णयातील तरतुदीप्रमाणे सुधारण्यात आल्या असे मानल्यात यावे .

हे आदेश दिनांक ३० जून १९८३ पासून अंमलात येतील .

विषय :-तीन महिन्यांच्या नोटिशीचा कालावधी समाप्त झाल्यावर शासकीय कर्मचा-याची सेवानिवृत्ती आणि स्वेच्छा निवृत्तीनंतर अर्हताकारी सेवेत भर .

वित्त विभाग,शासन निर्णय क्र .पीईएन १०८३/सीआर १२९६/८३/एसईआर ४ दि .१ ऑक्टोबर ,१९८४ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन) नियम १९८२ मधील नियम १० च्या पोट नियम (४) अन्वये किंवा नियम ६५ मधील पोट नियम (१) अन्वये , शासकीय कर्मचा-याच्या वयाची ५०/५५ वर्षे झाल्यावर किंवा यथास्थिती त्याची ३० वर्षाची अर्हताकारी सेवा पूर्ण झाल्यावर समुचित प्राधिकारी हा, कमीत कमी तीन महिन्यांची लेखी नोटीस

देऊन कोणत्याही वेळी त्यास लोकहितास्तव सेवानिवृत्त करू शकतो . तसेच उपरोक्त नियमामधील नियम १० च्या पोट नियम (५) अन्वये किंवा नियम ६५ मधील पोट नियम (१) अन्वये, शासकीय कर्मचा-याला, त्याच्या वयाची ५० /५५ वर्षे पूर्ण झाल्यावर किंवा यथास्थिती ३० वर्षांची अर्हताकारी सेवा पूर्ण केल्यावर समुचित प्राधिका-यास कमीत कमी ३ महिन्यांची लेखी नोटीस देऊन कोणत्याही वेळी सेवानिवृत्त होता येते . या दोन्ही बाबतीत ,नोटीशीची तीन महिन्यांची मुदत संपण्याच्या तारखेच्या लगतनंतरची तारीख किंवा निवृत्तीपूर्व रजा समाप्तीची तारीख यांपैकी जी नंतरची असेल , ती सेवानिवृत्तीची तारीख असते . महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन) नियम, १९८२ मधील नियम ६६ अन्वये, शासकीय कर्मचारी, त्याची २० वर्षांची अर्हताकारी सेवा पूर्ण झाल्यावर, कोणत्याही वेळी ,नियुक्ती प्राधिका-यास कमीत कमी तीन महिन्यांची लेखी नोटीस देऊन सेवानिवृत्त होऊ शकतो . त्याच्या सेवानिवृत्तीची तारीख, नोटीशीची तीन महिन्यांची मुदत संपण्याच्या तारखेच्या लगत नंतरची तारीख असते . सध्या वर निर्दिष्ट केलेल्या नियमान्वये सेवानिवृत्तीच्या तारखांमध्ये एकरूपता नाही . अशा प्रकरणात सेवानिवृत्तीच्या तारखांमध्ये एकरूपता आणण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता .

२ . शासन असा निदेश देत आहे की, ज्या शासकीय कर्मचा-याला त्याच्या वयाची ५०/५५ वर्षे पूर्ण झाल्यावर किंवा त्याने ३० वर्षांची अर्हताकारी सेवा पूर्ण केल्यावर सेवानिवृत्त केले जाते, किंवा अशाच परिस्थितीत जे शासकीय कर्मचारी समुचित प्राधिका-यास तीन महिन्यांची लेखी नोटीस देऊन स्वतःहून सेवानिवृत्त होतो असा कर्मचारी, तीन महिन्यांच्या नोटीशीची मुदत संपण्याच्या तारखेनंतरच्या दिवशी शासकीय सेवेतून निवृत्त होईल .

३ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन) नियम, १९८२ मधील नियम ६६ पोट नियम (३) अन्वये शासकीय कर्मचा-याच्या इच्छित सेवानिवृत्तीच्या तारखेपर्यंत होणा-या अर्हताकारी सेवेमध्ये ५ वर्षांपर्यंत वाढ दिली जाते .मात्र, अशा वाढीनंतर होणारी एकूण अर्हताकारी सेवा कोणत्याही परिस्थितीत ३० वर्षांहून अधिक होता कामा नये . त्याचप्रमाणे अशी वाढीव अर्हताकारी सेवा, उपरोक्त नियमामधील नियम १० च्या पोट नियम (५) अन्वये स्वेच्छा निवृत्तीसाठी विहित केलेल्या किमान वयोमर्यादेस तो स्वेच्छेने सेवानिवृत्त झाला असता तर, त्याची जेवढी अर्हताकारी सेवा झाली असती त्या सेवेपेक्षा अधिक होता कामा नये . शासन असा निदेश देत आहे की, शासकीय कर्मचा-याने २० वर्षांची अर्हताकारी सेवा पूर्ण केल्यावर कोणत्याही वेळी स्वेच्छेने सेवानिवृत्ती स्विकारल्यास त्याच्या इच्छित सेवानिवृत्तीच्या तारखेपर्यंतची सेवा पाच वर्षांपर्यंत अशा रितीने वाढविण्यात यावी की , त्याची एकूण अर्हताकारी सेवा , कोणत्याही परिस्थितीत ३३ वर्षांहून अधिक होता कामा नये व अशा वाढीमुळे त्याच्या नियतवयमानाची तारीख पुढे जाता कामा नये .

४ . शासन असाही निदेश देत आहे की, महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन) नियम १९८२ मधील नियम १० चा पोट नियम (५) किंवा नियम ६५ चा पोट नियम (१) या अन्वये सेवा निवृत्त होऊ इच्छिणा-या शासकीय कर्मचा-यालाही परिच्छेद ३ मधील निर्णय लागू करण्यात यावा . याप्रमाणे या नियमानुसार स्वेच्छेने सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-याच्या बाबतीत , इच्छित सेवानिवृत्तीच्या तारखेपर्यंतची अर्हताकारी सेवा ५ वर्षांपर्यंत अशा रितीने वाढविण्यात यावी की, त्याची एकूण अर्हताकारी सेवा, कोणत्याही परिस्थितीत ३३ वर्षांहून अधिक होता कामा नये . व अशा वाढीमुळे त्याच्या नियतवयमानाची तारीख पुढे जाता कामा नये .

वर उल्लेखिलेल्या अर्हताकारी सेवेतील ५ वर्षांपर्यंतच्या वाढीचा फायदा उपरोक्त नियमामधील नियम १० चा पोट नियम (४) किंवा नियम ६५ चा पोट नियम (१) या अन्वये शासनाने लोकहितास्तव, मुदतीच्या पूर्वी सेवानिवृत्त केलेल्या शासकीय कर्मचा-याला मिळणार नाही.

५ . परिच्छेद २ मधील निर्णय लक्षात घेऊन शासन असा निदेश देत आहे की, जे शासकीय कर्मचारी महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन) नियम, १९८२ च्या नियम १० किंवा नियम ६५ अन्वये सेवानिवृत्त होतो किंवा ज्याला सेवानिवृत्त करण्यात येते, किंवा नियम ६६ अन्वये जो सेवा निवृत्त होतो अशा कर्मचा-याला रजा मंजूर करण्यास सक्षम असलेला प्राधिकारी , **स्वाधिकारे** त्या कर्मचा-याच्या खाती जमा असलेली १८० दिवसांच्या कमाल मर्यादेपर्यंतची अर्जित रजा, तसेच त्याच्या खाती जमा असलेली अर्धवेतनी रजा यांच्या बाबतीत, रजा वेतनाचे रोख समुल्य मंजूर करील .मात्र, तो कर्मचारी ज्या तारखेस सेवानिवृत्त होईल किंवा त्याला सेवा निवृत्त केले जाईल ती तारीख आणि नियतवयमान झाल्यावर ज्या तारखेस तो नेहमीप्रमाणे सेवानिवृत्त झाला असता ती तारीख, यामधील कालावधीपेक्षा

त्याच्या रजेचा कालावधी अधिक होता कामा नये . रोख सममूल्य हे , अर्जित रजा आणि / किंवा अर्धवेतनी रजा यांच्या बाबतीत अनुज्ञेय असलेल्या रजा वेतनाइतके असेल आणि शासकीय कर्मचारी ज्या तारखेस सेवानिवृत्त होईल किंवा त्याला सेवानिवृत्त केले जाईल त्या तारखेस अंमलात असलेल्या दराने पहिल्या १८० दिवसांकरिता त्या रजा वेतनावर अनुज्ञेय असलेला महागाई भत्ता मिळेल .रोख सममूल्य प्रदेय असलेल्या अर्धवेतनी रजेच्या कालावधी बद्दल दिल्या जाणा-या रजा वेतनातून, निवृत्तीवेतन आणि इतर सेवानिवृत्ती लाभांचे निवृत्तीवेतन सममूल्य व निवृत्तीवेतनावर अनुज्ञेय असलेल्या वाढीची रक्कम , कमी करण्यात येईल .अशा प्रकारे परिगणीत केलेली रक्कम एकाच वेळी एका ठोक रकमेत चुकती केली जाईल .त्यामध्ये घरभाडे भत्ता किंवा स्थानिक पूरक भत्ता दिला जाणार नाही . अर्धवेतनी रजेचे रजा वेतन हे निवृत्तीवेतन व इतर निवृत्ती विषयक लाभांच्या रकमेहून कमी असेल तर अर्धवेतनी रजेचे रोख सममूल्य दिले जाणार नाही .

६ . ज्या शासकीय कर्मचा-यास शासनाने नोटीशीऐवजी वेतन व भत्ते देऊन सेवानिवृत्त केले असेल अशा कर्मचा-यास, ज्या कालावधीबद्दल वेतन व भत्ते देण्यात आले त्या कालावधीच्या आंत , रजेसाठी अर्ज करता येईल आणि त्याला रजा मंजूर केली असेल तेव्हा, नोटीशीऐवजी ज्या कालावधीबद्दल त्याला वेतन व भत्ते देण्यात आले तो कालावधी वगळून उरलेल्या कालावधीबद्दलच केवळ त्याला रजा वेतन मंजूर केले जाईल .

अर्जित व अर्धवेतनी रजा याबद्दल द्यावयाचे रजा वेतन खाली दर्शविल्याप्रमाणे परिगणित करण्यात येईल .

(१) अर्जित रजा :

अर्जित रजेबद्दल रोख रक्कम = वेतन + सेवानिवृत्तीच्या तारखेस त्यावर १८० दिवसांच्या कमाल मर्यादेच्या अनुज्ञेय असलेला महागाई भत्ता X अधिन अर्जित रजेचे दिवस .

३०

(२) अर्धवेतनी रजा :

अर्धवेतनी रजा वेतन अनुज्ञेय असल्यास त्यावरील महागाई भत्ता वजा निवृत्तीवेतन, आणि इतर सेवानिवृत्ती लाभांचे निवृत्तीवेतन सममूल्य आणि अर्धवेतनी रजा वेतनावर महागाई भत्ता अनुज्ञेय असल्यास निवृत्तीवेतना वरील वाढ . नियमात विहित केलेल्या मर्यादांच्या अधिन सेवानिवृत्तीच्या तारखेस मंजूर X केलेल्या अर्धवेतनी रजेचे दिवस .

७ . हे आदेश २५ मे १९८४ पासून अंमलात येतील . ज्या शासकीय कर्मचा-याच्या बाबतीत सेवानिवृत्तीच्या नोटीशीची मुदत २५ मे १९८४ रोजी किंवा त्यानंतर संपत असेल , अशा कर्मचा-याला या आदेशाचे लाभ देण्यात यावेत .जो शासकीय कर्मचारी, महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम १० किंवा नियम ६५ मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे सेवानिवृत्त होतो किंवा ज्याला सेवानिवृत्त केले जाते आणि ज्याच्या नोटीशीची मुदत २५ मे १९८४ रोजी किंवा त्यानंतर संपते आणि ज्याला आधीच निवृत्तपूर्व रजा मंजूर केली आहे अशा कर्मचा-याला एकतर नोटीशीच्या समाप्तीच्या तारखेस सेवानिवृत्त होऊन या आदेशान्वये अनुज्ञेय असतील तेवढे लाभ घेण्याचा किंवा रजेवरच राहण्याचा विकल्प देण्यात यावा . रजेवरच राहण्याचा विकल्प देणारा कर्मचारी रजा समाप्तीच्या तारखेनंतरच्या तारखेस सेवानिवृत्त होईल .

८. महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ आणि महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९८२ मधील या संबंधीच्या विद्यमान तरतुदींमध्ये या शासन निर्णयाच्या तरतुदीपुरती सुधारणा करण्यात आली आहे असे मानण्यात यावे. उपरोक्त नियमांत यथावकाश रीतसर सुधारणा करण्यात येईल.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

व्यं.दे. पानसे,
शासनाचे सह सचिव .

(टीप: अर्जित रजेची कमाल मर्यादा ३०० दिवस आहे. इतर अटींमध्ये सुधारणा झालेल्या आहेत.)

वववववववववव

विषय :- दिनांक १ जानेवारी १९६४ पूर्वी सेवानिवृत्त झालेल्या/मृत्यु पावलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या विधवांना कुटुंब निवृत्तीवेतन देणे .

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र. पीईएन १०८४/सीआर-१२३९/एसईआर ४ दि. १२ नोव्हेंबर, १९८४ .

१ जानेवारी १९६४ पूर्वी सेवेत असताना मृत्यु पावलेल्या किंवा १ जानेवारी १९६४ पूर्वी सेवानिवृत्त झालेल्या आणि त्या तारखेपूर्वी किंवा त्यानंतर मृत्यु पावलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या विधवांना शासन निर्णय वित्त विभाग क्र. पीईएन १०८४/सीआर ४५४/एसईआर ४ दिनांक १६ एप्रिल, १९८४ अनुसार त्यात नमूद केलेल्या शर्तीची पूर्तता होत असेल तर दरमहा रु. ६०/- कुटुंब निवृत्तीवेतन त्यावर वेळोवेळी अनुज्ञेय असलेल्या वाढीसह १ जानेवारी १९८४ पासून मंजूर करण्यात आले आहे. काही विधवांनी, निवृत्तीवेतन धारकांच्या संघटनांनी व कार्यालय प्रमुखाने या आदेशाची अंमलबजावणी होत असतांना, येणा-या विवक्षित अडचणी शासनाच्या निदर्शनास आणल्या आहेत. या अडचणी विचारात घेऊन यासंबंधात शासन खालीलप्रमाणे खुलासा करित आहे :-

मुद्दे	खुलासा
१) जेव्हा- (अ) विधवा आपल्या पतीचा निवृत्तीवेतन प्रदान आदेश क्रमांक, सेवानिवृत्तीची तारीख किंवा मृत्युची तारीख नमूद करू शकत नाही ;	अशा प्रकरणांत विधवा स्त्रीला संबंधीत कालावधीत तिच्या पतीबरोबर काम केलेल्या एका किंवा अधिक व्यक्तींकडून अनुषंगिक पुरावा प्रस्तुत करण्यास सांगावे. हे जर शक्य नसेल तर तिचा पती शासकीय कर्मचारी होता आणि तो १ जानेवारी १९६४ पूर्वी सेवेत असताना मृत्यु पावला किंवा दिनांक १ जानेवारी १९६४ पूर्वी सेवानिवृत्त होऊन त्या तारखेपूर्वी किंवा त्यानंतर मृत्यु पावला अशा आशयाचे, अर्जदार विधवा ज्या तहसील कार्यक्षेत्रात राहात असेल त्या तहसीलदाराचे प्रमाणपत्र प्रस्तुत करण्यास सांगावे. असे प्रमाणपत्र कार्यालय प्रमुखाने स्विकारावे आणि त्या प्रमाणपत्राच्या आधारे वित्त विभागाच्या दिनांक १६ एप्रिल १९८४ च्या शासन
(ब) कार्यालय प्रमुख अर्जात नमूद केलेला तपशील आपल्या कार्यालयात अभिलेख उपलब्ध नसल्याने त्यावरून पडताळून पाहू शकत नाही, तेव्हा कोणती कार्यपध्दती अनुसरावी ?	

निर्णयान्वये अनुज्ञेय कुटुंब निवृत्तिवेतन त्या विधवांना मंजूर करावे .

२) विधवेचा पती शेवटी जेथे नोकरीत होता ते कार्यालय / विभाग अस्तित्वात नसेल तेव्हा विधवेने अर्ज कोठे करावा ?

अशा प्रकरणांत, विधवा ज्या जिल्हयात रहात असेल तेथील तत्सम कार्यालयात तिने अर्ज करावा .तेथे अशा प्रकारचे कार्यालय नसेल तर, तिने तत्सम विभागाच्या प्रमुखकडे अर्ज करावा . अशा प्रकरणांत तत्सम कार्यालयाने /विभागाने अर्जात दिलेली माहिती आणि मुद्दा क्रमांक १ च्या खुलाशात निर्दिष्ट केलेला इतर तपशील यावर विसंबून वित्त विभागाच्या दिनांक १६ .४ .१९८४ च्या शासन निर्णयानुसार त्या विधवेला कुटुंब निवृत्तिवेतन मंजूर करावे .

३) खालील बाबतीत अर्ज कोठे करावा ?
(अ) १ नोव्हेंबर १९५६ रोजी द्विभाषिक मुंबई राज्याचा आणि १ मे १९६० रोजी महाराष्ट्र राज्याचा आणि १ मे १९६० रोजी महाराष्ट्र राज्याचा भाग झालेल्या पूर्वीच्या मध्येप्रदेश किंवा हैद्राबाद राज्यातील कार्यालयात /विभागात जो कर्मचारी सेवा करीत होता आणि जो

अशा प्रकरणात विधवा स्त्रीने महाराष्ट्र राज्यातील तत्सम कार्यालयाकडे /विभागाकडे अर्ज करावा . असे कार्यालय /विभाग अस्तित्वात नसल्यास त्या विधवेने मंत्रालयाच्या संबंधित प्रशासनिक विभागाकडे अर्ज करावा .कार्यालय प्रमुखाने / विभाग प्रमुखाने अर्जात दिलेली माहिती आणि वरील मुद्दा क्रमांक १ च्या खुलाशात निर्दिष्ट केलेला इतर तपशील यावर विसंबून वित्त विभागाच्या दिनांक १६ .०४ .१९८४ च्या शासन निर्णयानुसार त्या विधवेला कुटुंब निवृत्तिवेतन मंजूर करावे .

(१) नोव्हेंबर १९५६ रोजी द्विभाषिक मुंबई राज्यातील कोषागारामधून निवृत्तिवेतन घेत होता आणि जो १ मे १९६० रोजी हयात होता व त्या तारखेस महाराष्ट्र राज्यातील कोषागारातून निवृत्तिवेतन घेत होता .

(२) जो १ नोव्हेंबर १९५६ पूर्वी सेवेत असताना मृत्यु पावला व ज्याची विधवा आता महाराष्ट्र राज्यात रहात आहे .

(ब) १ नोव्हेंबर १९५६ पूर्वी जुन्या मुंबई राज्याचा भाग असलेल्या पण १ नोव्हेंबर १९५६ रोजी द्विभाषिक मुंबई राज्याचा आणि १ मे १९६० रोजी महाराष्ट्र राज्याचा भाग नसलेल्या क्षेत्रातील कार्यालयात /विभागात जो कर्मचारी सेवा करीत होता आणि जो-

..... होय .

- (१) १ नोव्हेंबर १९५६ पूर्वी सेवानिवृत्त होऊन १ नोव्हेंबर १९५६ रोजी व्दिभाषिक मुंबई राज्यातील कोषागारामधून निवृत्तिवेतन घेत होता आणि जो १ मे १९६० रोजी हयात होता आणि त्या तारखेस महाराष्ट्र राज्यातील कोषागारामधून निवृत्तिवेतन घेत होता, मुद्दा क्रमांक ३ (अ)चा खुलासा पहावा .
- (२) जो १ नोव्हेंबर १९५६ पूर्वी सेवेत असताना मृत्यू पावला आणि ज्याची विधवा आता महाराष्ट्र राज्यात रहात आहे . कित्ता
- (क) जो कर्मचारी १ नोव्हेंबर १९५६ ते १ मे १९६० च्या दरम्यान व्दिभाषिक मुंबई राज्याचा भाग असलेल्या आणि १ मे १९६० रोजी गुजरात राज्यात स्थानांतरीत झालेल्या कार्यालयात / विभागात सेवा करित होता आणि जो - कित्ता
- (१) १ नोव्हेंबर १९५६ ते १ मे १९६० या कालावधीत सेवानिवृत्त होऊन या तारखांना व्दिभाषिक मुंबई राज्यातील / महाराष्ट्र राज्यातील कोषागारामधून निवृत्तिवेतन घेत होता . कित्ता
- (२) जो सेवेत असताना १ नोव्हेंबर १९५६ ते १ मे १९६० या दरम्यान मृत्यू पावला आणि ज्याची विधवा आता महाराष्ट्र राज्यात रहात आहे . कित्ता
- (ड) पूर्वीच्या मुंबई राज्यात भूतपूर्व संस्थाने विलीन होण्यापूर्वी अशा संस्थानांच्या सेवेत असलेल्या आणि विलीनीकरणाच्या तारखेपूर्वी सेवानिवृत्त झालेल्या मृत्यू पावलेल्या कर्मचा-यांच्या बाबतीत त्याच्या विधवेने कोठे अर्ज करावा ? कित्ता
- (४) जी विधवा वृद्ध आणि विकलांग आहे आणि आपले छायाचित्र व सही कार्यालय प्रमुखाकडून प्रमाणित करून घेण्यासाठी त्याजकडे जाऊ शकत नाही अशा विधवेच्या बाबतीत कोणती कार्यपद्धती अनुसरवी ? अशा प्रकरणी, सेवेत असणा-या एखाद्या राजपत्रित अधिका-याने छायाचित्र प्रमाणित केल्यास ते कार्यालय प्रमुखाने स्विकारावे . या प्रयोजनापुरते अर्जाच्या सोबत जोडलेल्या छायाचित्र व सहीच्या प्रमाणपत्रात सुधारणा करण्यात आली आहे असे मानावे .
- (५) सेवानिवृत्तिवेतन घेणारी विधवा स्त्री वित्त विभागाच्या दिनांक १६ एप्रिल १९८४ च्या शासन निर्णयानुसार कुटुंब निवृत्तिवेतन मिळण्यास पात्र आहे किंवा कसे ? नाही .

- (६) नगर परिषदांच्या व महानगरपालिकांच्या कर्मचा-यांच्या विधवांना दिनांक १६ एप्रिल १९८४ च्या शासन निर्णयाचा लाभ मिळू शकतो काय ?
- नाही . नगर परिषदांनी व महानगरपालिकांनी स्वतःच्या निधी मधून आपल्या कर्मचा-यांच्या विधवांना हा लाभ द्यावा किंवा कसे याचा विचार करावयाचा आहे .
- (७) आपल्याला राज्य शासनाकडून , जिल्हा परिषदेकडून किंवा भारतातील इतर कोणत्याही शासनाकडून कुटूंब निवृत्तिवेतन किंवा इतर कोणतेही आर्थिक मदत मिळत नाही आणि आपण पुनर्विवाह केलेला नाही असे लेखी निवेदन देण्यास विधवा स्त्रीला सांगावे काय ?
- होय .
- (८) जे निवृत्तिवेतनधारक तदर्थ निवृत्तिवेतन घेत आहेत/होते अशांच्या विधवांना शासन निर्णय वित्त विभाग दिनांक १६ एप्रिल १९८४ चा लाभ मिळू शकतो काय ?
- नाही .

कनककनककनक

विषय :- महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण) नियम, १९८४ व त्यातील दोन नमुन्यांचे प्रमाणीकरण .

वित्त विभाग,परिपत्रक क्र .एमएससी १०८४ /सीआर-३२ /एसईआर ६ दि . ३ डिसेंबर,१९८४ .

निवृत्तिवेतनाच्या अंशराशीकरणासंबंधीचे नियम हे महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण) नियम,१९८१ या नावाने दिनांक १० डिसेंबर १९८१ रोजी शासकीय राजपत्रात प्रसिद्ध करण्यात आले होते आणि ते १ डिसेंबर १९८१ पासून अंमलात आले होते . दिनांक १० डिसेंबर १९८१ च्या शासन निर्णयात या नियमांबाबत थोडक्यात गोपवारा देण्यात आला असून त्या नियमांमधील ठळक वैशिष्ट्ये नमूद केलेली आहेत .

२ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण)नियम १९८१ मध्ये मुंबई नागरी सेवा नियम, १९५९ खंड-एक व खंड- दोन मधील निवृत्ति वेतन विषयक नियमांचे संदर्भ दिलेले आहेत . परंतु मुंबई नागरी सेवा नियम १९५९ खंड एक व दोन मधील निवृत्तिवेतनविषयक नियम हे दिनांक १५ ऑगस्ट १९८२ पासून निरसित झाले व त्या दिनांकापासून ते “ महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम १९८२ ” या नावाने प्रकाशित झाले . त्यामुळे महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण) नियम १९८१ मध्ये उद्धृत केलेले मुंबई नागरी सेवा नियम,१९५९ खंड एक व दोन यामधील नियमांचे संदर्भ बदलून त्या जागी महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण) नियम, १९८१ यात सुधारणा करण्याऐवजी सुलभ संदर्भासाठी संपूर्ण नियम अद्यावत स्वरूपात आणि मराठी व इंग्रजी अशा दोन्ही भाषेत प्रसिद्ध करण्याचा शासनाने निर्णय घेतला .त्यानुसार “महाराष्ट्र नागरी सेवा(निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण) नियम, १९८४” हे शासकीय अधिसूचना वित्त विभाग, क्र .एमएससी १०८४ /९ /एसईआर ६ दिनांक १९ जुलै १९८४ यान्वये राजपत्राच्या भाग-चार-अ मध्ये इंग्रजी व मराठीत त्या तारखेस प्रसिद्ध करण्यात आले असून, ते दिनांक १५ ऑगस्ट १९८४ पासून अंमलात आले आहेत .

विवाम .

३. या अद्यावत नियमांची पाच प्रकरणांमध्ये विभागणी करण्यात आली आहे. प्रकरण एक मध्ये प्राथमिक माहिती, प्रकरण दोन मध्ये निवृत्तिवेतनाच्या अंशराशीकरणासंबंधीच्या सर्वसाधारण शर्ती, प्रकरण-तीन मध्ये वैद्यकीय तापसणीशिवाय निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरणबाबतचे नियम, प्रकरण ४ मध्ये वैद्यकीय तापसणीनंतर निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण करण्याबाबतचे नियम व प्रकरण ५ मधील संकीर्ण नियमात नियमांचा अर्थविवरण करण्याचा हक्क, नियम शिथिल करण्याचे अधिकार आणि निरसन व व्यावृत्ती अशा संकीर्ण तरतुदींचा अंतर्भाव आहे. त्यानंतर नमुना -ए, (पूर्वीचा नमुना ए), नमुना-बी (नवीन नमुना), नमुना-सी (पूर्वीचा नमुना सी), नमुना-डी (पूर्वीचा नमुना सी), व नमुना-ई (पूर्वीचा नमुना डी), यांचा अंतर्भाव असून प्रतिवर्षी एक रुपया निवृत्तिवेतनाकरिता अंशराशीकरण मूल्याबाबतचा “ तक्ता ” (पूर्वीच्या तक्त्याप्रमाणेच) यांचा समावेश आहे. प्रास्तविक व नियमांची अनुक्रमणिका यासह पुस्तकाच्या रूपाने नियम छापताना प्रकाशनाच्या शेवटी केवळ संदर्भासाठी इंग्रजी-मराठी व मराठी-इंग्रजी अशी “ शब्दावली ” देण्यात आली आहे.

४. जो शासकीय कर्मचारी नियत वयमानावर निवृत्त होणार आहे व निवृत्तिवेतन प्रदान आदेश निर्गमित करतेवेळी निवृत्तिवेतनाच्या काही भागाच्या अंशराशीकरणासाठी अर्ज करण्यास काही अटींच्या अधीन पात्र असेल, मात्र त्याने असा अर्ज नमुना “ बी ” मध्ये (हा नवीन नमुना घालण्यात आला आहे) नियत वयमानाच्या तारखेच्या कमीत कमी तीन महिने अगोदर पोहोचेल अशा रीतीने कार्यालय प्रमुखाला सादर केला पाहिजे. तसेच अंशराशीकरणासाठी एकदा अर्ज केल्यावर आणि अंशराशीकृत मूल्य मिळाल्यावर अंशराशीकरण रद्द करता येणार नाही. अशा त-हेच्या तरतुदी महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण) नियम १९८४ मध्ये नव्याने घालण्यात आल्या आहेत.

५. हे नियम अस्तित्वात आल्यानंतर म्हणजेच दिनांक १५ ऑगस्ट १९८४ रोजी व त्यानंतर जे शासकीय कर्मचारी सेवानिवृत्त होतील, त्यांना महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण) नियम १९८४ च्या तरतुदी लागू होतील. हे नियम अस्तित्वात येण्यापूर्वी निवृत्तिवेतनाच्या अंशराशीकरणाबाबतचे जे अर्ज प्रलंबित असतील त्यांचे बाबतीत (महाराष्ट्र नागरी सेवा निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण) नियम १९८१ अनुसार कार्यवाही करण्यात यावी.

६. महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण) नियम १९८४ मधील “ नमुना ए ” व “ नमुना बी ” या दोन नमुन्यांचे प्रमाणीकरण (**Standardisation**) करण्यात आले असून त्या नमुन्यांच्या प्रती इतर प्रमाणीकरण केलेल्या नमुन्यांप्रमाणे नागपूर व अमरावती विभागातील शासकीय कार्यालयांना व्यवस्थापक, मध्यवर्ती तुरुंग मुद्रणालय, नागपूर यांचेकडून व इतर सर्व शासकीय कार्यालयांना, व्यवस्थापक, येरवडा कारागृह मुद्रणालय, पुणे ६ यांचेकडून मागणी पत्राच्या आधारे पुरवठा केला जाणार आहे. नमुना ए व नमुना बी या प्रमाणीकरण केलेल्या नमुन्याचे क्रमांक अनुक्रमे (१) सर्वसा ३४९ मई (२) सर्वसा ३५० मई असे आहेत.

७. निरनिराळ्या शासकीय कार्यालयास/विभागास महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण) नियम १९८४ च्या मंजूर करण्यात आलेल्या पुस्तकाच्या स्वरूपातील विनामूल्य प्रती मुंबई, पुणे, कोल्हापूर, औरंगाबाद व नागपूर येथील शासकीय मुद्रणालयामार्फत नेहमीप्रमाणे पुरविण्याची व्यवस्था केलेली आहे. शासकीय कार्यालयांनी / विभागांनी त्या मुद्रणालयांमार्फत प्राधिकारपत्राच्या आधारे किती प्रती न्यावयाच्या याबाबत या विभागातर्फे एक वेगळे पत्र (क्र. मनासे १९८४/सीआर- २८/एसईआर-६ दिनांक १० ऑगस्ट १९८४) संबंधित कार्यालयांना अगोदरच पाठविण्यात आले आहे.

विषय :-सेवानिवृत्तीद्वारे शासनाची सेवा अंतिमतः सोडून जाणा-या शासकीय कर्मचा-याच्या वेतनाचे किंवा भल्यांचे अखेरचे प्रदान राखून न धरणे .

वित्त विभाग, निर्णय क्र .एमआयएस १०८४/सीआर २४५/एडीएम ९ दि . २३ .०७ .१९८५ .

महाराष्ट्र कोषागार नियम १९६८ च्या खंड पहिला यातील नियम २३६ मध्ये समाविष्ट असलेल्या तरतुदीनुसार, इतर गोष्टी बरोबरच सेवानिवृत्तीद्वारे शासनाची सेवा अंतिमतः सोडून जाणा-या व ज्यांचे वेतन राजपत्रित शासकीय कर्मचा-याच्या देयक नमुन्यामध्ये काढले जाते अशा शासकीय कर्मचा-याला किंवा त्याच्या बाबतीत संवितरण अधिका-याने महालेखापाल त्याचप्रमाणे विभागीय प्राधिकारी यांच्याकडे संदर्भ करून तसेच आपले स्वतःचे अभिलेख तपासून त्या शासकीय कर्मचा-याकडून कोणतीही रक्कम येणे नाही असे स्वतःचे समाधान होईपर्यंत त्याचे वेतन किंवा भत्ते यांचे अखेरचे प्रदान करावयाचे नसते . ही पध्दती प्रदीर्घकाळ अस्तित्वात आहे . **महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ अंमलात आल्यानंतर त्यातील नियम १३२ व १३४ अन्वये सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-याकडून येणे असलेल्या कोणत्याही रकमेची वसूली त्याच्या मृत्यु नि सेवानिवृत्ती उपदानातून आता करता येते .** परिणामतः महाराष्ट्र कोषागार नियमांतील नियम २३६ मधील उपरोक्त तरतूद ही आता अनावश्यक ठरली आहे . शिवाय “ ना मागणी प्रमाणपत्र ” निर्गमित झाल्याखेरीज अशा सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-याचे अखेरचे वेतन त्याला देण्यात येत नसल्याने त्याला गैरवाजवी हालअपेष्टा सोसाव्या लागतात .

२ . महाराष्ट्र कोषागार नियमांतील नियम २३६ मधील तरतुदी, महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन)नियम १९८२ यांच्याशी अनुरूप करण्याच्या दृष्टीने आणि सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-याला ज्या हालअपेष्टा भोगाव्या लागण्याची शक्यता आहे त्या कमी करण्याच्या दृष्टीने शासन असा निदेश देत आहे की, नियत वयोमानानंतर सेवानिवृत्त होणा-या राजपत्रित व अराजपत्रित शासकीय कर्मचा-यांच्या बाबतीत “ना मागणी प्रमाणपत्र ” मिळालेले नाही या कारणासाठी संवितरण अधिका-याने त्याचे अखेरचे वेतन किंवा भत्ते याचे प्रदान यापुढे राखून ठेवू नये .

वक्वक्वक्वक्व

विषय :वयाच्या ५०/५५ वर्षांपलीकडे सेवेत रहाण्याची पात्रापात्रता अजमावण्याचा निकष .

सामान्य प्र .विभाग , परिपत्रक क्र .एसआरसी १०८५/१०२९/४३/पंधरा दि . १२ मे ,१९८६ .

संदर्भ : परिपत्रक क्र .एसआरसी १०७७/पंधरा दि . २ .९ .१९७७ .

परिपत्रक क्र .एसआरसी १०८२/९५२/ पंधरा दि . १ .९ .१९८३ .व दि . ३० .११ .१९८

राज्य शासकीय कर्मचा-याची वयाच्या ५०/ ५५ च्या वर्षांपलीकडे सेवेत रहाण्याची पात्रापात्रता अजमाविण्याचा सध्या अस्तित्वात असलेला निकष बदलण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता .याबाबत शासनाने असा निर्णय घेतला आहे की,

अ] वयाच्या ३५ वर्षांपूर्वी सेवेत आलेल्या वर्ग १ व वर्ग २ च्या राजपत्रित अधिका-यांच्या प्रकरणांचे सध्याप्रमाणे वयाची ५० वर्षे पूर्ण होतेवेळी किंवा अर्हताकारी सेवेची ३० वर्षे पूर्ण होतेवेळी, यापैकी जे प्रथम घडेल तेव्हा, एकदाच पुनर्विलोकन करण्याची सध्याची पध्दती कायम ठेवण्यात यावी . मात्र सेवेत ठेवण्याचा निकष सध्याप्रमाणे शारीरिक क्षमता, निर्विवाद सचोटी व “ सर्वसामान्यापेक्षा कमी प्रतीचा नाही” असा अभिलेख या ऐवजी शारीरिक क्षमता, निर्विवाद सचोटी व “चांगला” पेक्षा कमी नाही असा अभिलेख हा निकष विहित करण्यात यावा .

ब] वयाच्या ३५ व्या वर्षानंतर सेवेत आलेल्या राजपत्रित अधिका-यांच्या बाबतीत वयाच्या ५५ व्या वर्षी करावयाच्या पुनर्विलोकनासाठी सध्या अस्तित्वात असलेला “सर्वसामान्यापेक्षा कमी नाही” असा अभिलेख , शारीरिक क्षमता व निर्विवाद सचोटी हा निकष बदलून त्याऐवजी “ चांगला ” पेक्षा कमी नाही असा अभिलेख, शारीरिक क्षमता व निर्विवाद सचोटी हा निकष विहित करण्यात यावा .

क] वर्ग ३ च्या कर्मचा-यांबाबत वयाच्या ५५ व्या वर्षी करावयाच्या पुनर्विलोकनासाठी विहित केलेल्या सध्याच्या शारीरिक क्षमता, निर्विवाद सचोटी व सर्वसामान्यापेक्षा कमी नाही असा अभिलेख या निकषाऐवजी शारीरिक क्षमता, निर्विवाद सचोटी व “ चांगला ” पेक्षा कमी नाही असा अभिलेख हा निकष विहित करण्यात यावा .

ड] वर्ग ४ च्या कर्मचा-यांबाबत वयाच्या ५५ व्या वर्षी करावयाच्या पुनर्विलोकनासाठी सध्या शारीरिक क्षमता, निर्विवाद सचोटी व सर्वसामान्यापेक्षा कमी नाही असा अभिलेख हा निकष आहे . यातील “ सर्वसामान्यापेक्षा कमी नाही ” ही प्रतवारी गोपनीय अभिलेखांची प्रतवारी ठरविण्यासंबंधीच्या शासन परिपत्रक, सा.प्र.वि. क्र.सीएफआर १२७७/५६२/१३, दि. ७.७.७७ मधील “ साधारण ” ह्या प्रतवारीशी जुळती आहे .तेव्हा वर्ग ४ च्या कर्मचा-यांबाबत करावयाच्या पुनर्विलोकनासाठी निकषामध्ये बदल न करता शारीरिक क्षमता, निर्विवाद सचोटी व “ साधारणपेक्षा कमी नाही ” असा अभिलेख हा निकष विहित करण्यात यावा .

१. वरील प्रमाणे पुनर्विलोकन केलेल्या प्रकरणातील एकाद्या अधिका-याचे/ कर्मचा-याचे नंतरचे काम,वर्तणूक किंवा शारीरिक व मानसिक क्षमता लक्षात घेता त्याची मुदतपूर्व सेवानिवृत्ती करणे स्पष्टपणे समर्थनीय वाटल्यास अशा प्रकरणांचे केव्हाही पुनःपुनर्विलोकन करण्याचे अधिकार शासनाकडे राहतील . अशी प्रकरणे हुडकून काढण्याची जबाबदारी विभाग प्रमुखांवर राहिल . या संदर्भात त्यांनी शासन परिपत्रक क्र. एसआरसी १०८२/ ९५२ / पंधरा, दि. १.९.१९८३ च्या आदेशांचे अनुपालन करावे .

२. ज्या अधिकारी/ कर्मचा-यांच्या प्रकरणांचे ५०/५५ व्या वर्षांचे पुनर्विलोकन अद्याप केलेले नाही व ज्या प्रकरणांचे यापुढे पुनर्विलोकन करावयाचे आहे त्या सर्व प्रकरणांचे पुनर्विलोकन करताना वर [अ],[ब] व[क] येथे निर्देश केलेल्या बदललेल्या निकषांच्या आधारे ते करणे आवश्यक आहे .

३. गोपनीय अभिलेखांची प्रतवारी ठरविण्याबाबतचे शासन परिपत्रक सा.प्र. विभाग, क्र.सीएफआर १२७७/ ५६२/१३ दि. ७.७.१९७७ ची प्रत सोबत जोडली आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

ग .गं वेलवलकर,
उपसचिव ,महाराष्ट्र शासन .

कककककक

**विषय :-विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या मृत्यु नि सेवानिवृत्ती
उपदानावर व्याज देण्याबाबत .**

वित्त विभाग, निर्णय क्र. सेनिवे १०८५ /सीआर १८४५/सेवा ४ दि. २३ जून, १९८६ .

सेवानिवृत्त शासकीय कर्मचा-यांना मृत्यु नि सेवानिवृत्ती उपदान द्यावयास जर निलंब लागला तर त्यावर व्याज देण्याचा प्रश्न शासनाच्या काही काळ विचाराधीन होता . त्याबाबत विचार करून शासनाने असा निर्णय घेतला आहे की, उपदानाच्या रकमेचे प्रदान करण्यास विलंब लागल्यास अशा उपदानावर ते देय झाल्यापासून तीन महिने ते एक वर्षांपर्यंतच्या कालावधीसाठी , दरवर्षी ७ टक्के या दराने व एक वर्षानंतरच्या कालावधीसाठी दरवर्षी १० टक्के या दराने, व्याज देण्यात यावे व ते ज्या महिन्यात उपदानाचे प्रत्यक्ष प्रदान करण्यात आले असेल त्याच्या लागतपूर्वीच्या

महिना अखेरपर्यंत देण्यात यावे . जेथे मृत्यु नि सेवानिवृत्ती उपदानाच्या प्रदानास प्रशासकीय चुकीमुळे किंवा संबंधीत शासकीय कर्मचा-यांच्या नियंत्रणाबाहेरील कारणांमुळे विलंब झाला असे स्पष्टपणे प्रस्थापित झाले असेल, अशाच प्रकरणी व्याज देण्यात येईल . व्याज प्रदानाच्या प्रत्येक प्रकरणावर संबंधित प्रशासकीय विभाग, वित्त विभागाच्या सल्ल्याने विचार करील व त्यावर शासनाची मंजूरी घेऊन व्याजाचे प्रदान प्राधिकृत करील . व्याज द्यावयाचे आहे अशा सर्वच प्रकरणांत विलंबासंबंधीची जबाबदारी निश्चित करण्यासाठी कार्यवाही करण्यात यावी व त्यास जबाबदार असणा-या अधिका-यांविरुद्ध शिस्तभंगाची कार्यवाही करण्यात यावी .

२ . निवृत्तीवेतनाची प्रकरणे निकालात काढण्याकरिता महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील प्रकरण १० मध्ये तपशिलवार वेळापत्रक नेमून देण्यात आले आहे . नियमाप्रमाणे उपदान हे सेवानिवृत्तीनंतर लगेचच देय होते . सेवेत असतानाच मृत्यू पावणा-या शासकीय कर्मचा-यांच्या बाबतीत कुटुंब निवृत्तीवेतन व मृत्यू नि सेवानिवृत्ती उपदान अंतिमतः निश्चित करण्यासाठी महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम , १९८२ मधील प्रकरण १२ मध्ये तपशिलवार वेळापत्रक नेमून देण्यात आले आहे .

३ . जेथे सेवानिवृत्तीच्या तारखेला शासकीय कर्मचा-यांविरुद्ध शिस्तभंगाची किंवा न्यायिक कार्यवाही प्रलंबित असेल त्या प्रकरणी, महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९८२ मधील नियम १३० अन्वये तात्पुरते निवृत्तीवेतन प्राधिकृत करण्यात येते . अशा प्रकरणांत कार्यवाही पूर्ण होऊन त्याबाबत अंतिम आदेश निर्गमित होईपर्यंत उपदानाचे प्रदान करण्यात येत नाही . कार्यवाही पूर्ण झाल्यानंतर सक्षम प्राधिका-याने जर उपदानाचे आहरण करण्यास परवानगी दिली तर विलंबाने प्रदान केलेल्या उपदानावरील व्याजाच्या प्रदानासाठी सेवा निवृत्तीच्या तारखेच्या लगतनंतरच्या तारखेस, ते देय झाले आहे असे मानले जाईल . मात्र ज्या शासकीय कर्मचा-यांविरुद्ध न्यायिक/शिस्तभंगाची कार्यवाही चालू असताना ते मृत्यू पावले व परिणामतः त्यांच्याविरुद्धची अशी कार्यवाही बंद करण्यात आली, त्यांना या आदेशाचा फायदा मिळणार नाही .

४ . सेवानिवृत्तीनंतर वेतनात झालेल्या वाढीमुळे किंवा शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवा निवृत्तीच्या तारखेपूर्वीच्या दिनांकापासून महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मध्ये शिथिलीकरण झाल्यामुळे, देय होणा-या उपदानाच्या थकबाकीच्या रकमेवर या शासन निर्णयात अंतर्भूत असलेल्या तरतुदी लागू होणार नाहीत .

५ . हे आदेश १ मे १९८६ पासून अंमलात येतील .जे शासकीय कर्मचारी या तारखेच्या पूर्वी सेवानिवृत्त झाले /सेवेत असताना मृत्यू पावले त्यांच्या प्रकरणी हा शासन निर्णय निर्गमित होण्याच्या तारखेस जर मृत्यू नि सेवा निवृत्ती उपदानाचे प्रदान करण्यात आले नसेल व त्यांच्या सेवानिवृत्तीच्या / मृत्यूच्या तारखेस ते प्रदान करण्यास तीन महिन्यांपेक्षा जास्त विलंब लागला असेल तर, अशा प्रकरणी हे आदेश लागू होतील . मात्र अशा प्रकरणांत हा शासन निर्णय निर्गमित झाल्याच्या तारखेपासून तीन महिने किंवा सेवा निवृत्तीच्या / मृत्यूच्या तारखेपासून तीन महिने, यापैकी जी नंतरची असेल, त्या तारखेपासून व्याज प्रदान करण्यात येईल .

६ . यासोबत जोडलेल्या अधिसूचनेप्रमाणे (इंग्रजी व मराठी) महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मध्ये एक नवीन नियम १२९ ए अंतर्भूत करण्यात यावा .

कककककककक

विषय :सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांची यादी तयार करणे व त्यांची प्रत लेखा परीक्षा कार्यालयास पाठविणे .

परिपत्रक क्र .वित्त विभाग क्र . सेनिवे १०८५/२०३७ अ/८५/सेवा ४, दि . २८ जुलै ,१९८६ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ११८ च्या तरतुदीनुसार प्रत्येक विभाग प्रमुखाने, दर सहा महिन्यांनी, म्हणजेच दरवर्षी १ जानेवारीला आणि १ जुलैला, त्या तारखेपासून पुढील २४ ते ३०

महिन्यांमध्ये सेवानिवृत्त होणा-या सर्व शासकीय कर्मचा-यांची यादी तयार करून घेणे व अशा प्रत्येक यादीची प्रत यथास्थिती महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) १ किंवा २ महाराष्ट्र , मुंबई / नागपूर यांजकडे त्या त्या वर्षाच्या यथास्थिती ३१ जानेवारीपर्यंत किंवा ३१ जुलैपर्यंत पोहोचेल अशा वेताने पाठविणे आवश्यक आहे . नियत वयमानाव्यतिरिक्त इतर कारणास्तव सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-याच्या बाबतीत, अशा सेवानिवृत्तीबद्दल माहिती मिळताच कार्यालय प्रमुखाने संबंधीत लेखा परीक्षा अधिका-याला त्वरीत तसे कळविणे आवश्यक आहे . जर संबंधीत शासकीय कर्मचा-याला शासकीय निवासस्थान मिळाले असेल तर अशा सेवानिवृत्तीच्या सूचनेची एक प्रत कार्यालय प्रमुखाने संबंधीत कार्यकारी अभियंत्याकडे पाठविली पाहिजे .

२ . महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र १ मुंबई यांनी शासनाच्या असे निदर्शनास आणून दिले आहे की, अशा याद्या त्या कार्यालयास नियमितपणे मिळत नाहीत . शासन असा निदेश देत आहे की, प्रत्येक कार्यालय प्रमुखाने यासोबत जोडलेल्या प्रपत्रात अशी यादी तयार करावी व ती त्यांच्या विभाग प्रमुखांकडे पाठवावी . विभाग प्रमुखाने कार्यालय प्रमुखांकडून मिळालेली माहिती एकत्रित करावी व एकत्रित यादी, यथास्थिती महालेखापाल, (लेखा व अनुज्ञेयता) १ किंवा २ महाराष्ट्र, मुंबई / नागपूर यांच्या निवृत्तीवेतन शाखेचे प्रभारी असलेले संबंधीत लेखा अधिकारी यांचेकडे नियत तारखांना पाठवावी . अशा यादीची एक प्रत महालेखापाल (भविष्य निर्वाह निधी कक्ष) ब्रिजवासी बिल्डिंग, गोरगांव (पूर्व) , मुंबई ४०० ०६३ यांचेकडे पाठवावी .

वक्तव्यवक्तव्य

विषय:-निवृत्तीवेतनाकरीता धरावयाच्या एकूण अर्हताकारी सेवेशी प्रत्यक्षपणे संबंधीत घटना सेवा पुस्तकांत सुस्पष्ट निर्देशित करणे .

वित्त विभाग , परिपत्रक क्र .सेनिवे १०८५/२०३७/ क/८५ सेवा ४, दि . ३० जुलै ,१९८६ .

अराजपत्रित शासकीय कर्मचा-यांचे बाबतीत, सेवा पुस्तके आणि सेवापट सुस्थितीत ठेवण्यासंबंधीचे नियम, महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम, १९८१ च्या प्रकरण चार मध्ये अंतर्भूत करण्यात आलेले आहे . सेवा पुस्तक/सेवा पट हे मुख्य अभिलेख असून शासकीय कर्मचा-याच्या सेवेच्या कारकीर्दीतील ती त्यात काळजीपूर्वक नोंद घेतली जाणे अत्यंत आवश्यक आहे . प्रशिक्षण, निलंबन, बडतर्फी, सेवेतून काढून टाकणे, सक्तीची सेवानिवृत्ती आणि अपिलानंतर पुन्हा सेवेत घेणे इत्यादिमुळे झालेले सेवेतील खंड, राजीनामा परत घेणे, अनाधिकृत गैरहजेरी, संपात भाग घेणे अशासारख्या घटना शासकीय कर्मचा-याच्या एकूण अर्हताकारी सेवेशी प्रत्यक्षपणे संबंधीत असतात . म्हणून या घटना सेवा पुस्तकांत / सेवा पटांत सुस्पष्टपणे निर्देशित करण्याची गरज आहे . जेणेकरून कार्यालय प्रमुखास निवृत्तीवेतनासाठी हिशोबात धरावयाच्या अर्हताकारी सेवेची पडताळणी करणे व त्याची परिगणना करणे, तसेच निवृत्तीवेतन व उपदान प्राधिकृत करण्यासाठी निवृत्तीवेतनाचे कागदपत्र जेव्हा लेखापरीक्षा कार्यालयाकडे पाठविले जातात तेव्हा त्या कार्यालयास त्या बाबी स्वीकृत करणे सुलभ होईल .

२ . या बाबीचा विचार करून शासन असा निदेश देत आहे की, वरील प्रयोजनासाठी शासकीय कर्मचा-याच्या सेवा पुस्तकात / सेवा पटात एक स्वतंत्र पान राखून ठेवण्यात यावे व त्यात वरील परिच्छेदात उल्लेखिलेल्या घटनांची लाल शाईने ठळकपणे नोंद घेण्यांत यावी . तसेच या घटनांचा कालवधी निवृत्तीवेतन व उपदान यासाठी हिशोबात घेण्यात येईल किंवा नाही, याबद्दलचे संबंधित कार्यालय प्रमुख अथवा इतर सक्षम प्राधिकारी यांचे स्पष्ट अभिप्रायही त्यात नोंदण्यात यावेत . सर्व कार्यालय प्रमुखांनी किंवा सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांचे निवृत्तीवेतनाचे कागदपत्र तयार करण्यास जबाबदार असणा-या इतर प्राधिका-यांनी या सूचना काटेकोरपणे पाळाव्यात .

वक्तव्यवक्तव्य

विवाम .

विषय :- महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम २७
मधील तरतुदीनुसार सेवानिवृत्त कर्मचा-यांविरुद्ध कार्यवाही करण्यासाठी
मंजूरी आदेश व दोषारोप पत्राचे मराठी नमुने .

सा . प्र . विभाग, पत्र क्र . सीडीआर १०८४ / २२५८ / ४९ / अकरा दिनांक २ . २ . १९८७ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम २७ (२) (ब) (एक) अनुसार घावयाच्या
मंजूरीचा नमुना .

क्रमांक.....
.....विभाग
मंत्रालय मुंबई .

आदेश

श्री..... यांनी..... या
कार्यालयामध्ये / विभागामध्ये..... या नात्याने..... पासून.....
पर्यंत काम करित असतांना ..... (येथे ज्या गैरवर्तणूकीबद्दलचे किंवा
गैरवर्तनावद्दलचे आरोप थोडक्यात विनिर्दिष्ट करावेत .).....
केल्याचे दिसून आले आहे . म्हणून महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम २७ च्या
पोटनियम (२)(ब)(एक) व्दारे प्रदान केलेल्या शक्तीचा वापर करून, शासन याव्दारे उक्त
श्री..... यांच्या विरुद्ध विभागीय कार्यवाही चालू करण्यास
मंजूरी देत आहे .

शासन आणखी असाही निदेश देत आहे की, उक्त विभागीय कार्यवाही महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व
अपील) नियम १९७९ मधील नियम ८ व ९ मध्ये घालून दिलेल्या पध्दतीने .....
हे (येथे विभागीय कार्यवाही करण-या प्राधिका-याचे नांव व पदनाम विनिर्दिष्ट करावे).....
..... पार पाडतील .

महाराष्ट्र राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने .

शासनाच्या वतीने आदेश अधिप्रमाणित करण्यास
सक्षम असणा-या अधिका-याचे नांव व पदनाम .

विवात .

ककककक

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम २७ (२) (ब) (एक)
खालील कार्यवाही संबंधात द्यावयाच्या दोषारोपपत्राचा नमुना .

क्रमांक..... . .
महाराष्ट्र शासन
.... विभाग .

ज्ञापन :-

शासनाने, महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन) नियम १९८२ मधील नियम २७ (२)(ब)(एक) अनुसार श्री.....यांच्या विरुद्ध विभागीय कार्यवाही सुरु करण्यासाठी .....विभाग, आदेश क्र.....दिनांक..... . . .
अनुसार दिलेल्या मंजूरीच्या अनुरोधाने, उक्त श्री.....यांच्या विरुद्ध महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपिल) नियम १९७९ मधील नियम ८ व ९ मध्ये घालून दिलेल्या पध्दतीनुसार चौकशी सुरु करण्याचे प्रस्तावित केले आहे . ही चौकशी .....हे (येथे शासनाच्या मंजूरीनुसार जो प्राधिकारी विभागीय कार्यवाही पार पाडणार आहे, त्या प्राधिका-याचे नांव व हुद्दा विनिर्दिष्ट करावे .)
.....येथे (जेथे ही कार्यवाही पार पाडण्यात येणार आहे त्या ठिकाणाचे नाव येथे विनिर्दिष्ट करावे) पार पाडणार आहेत .

२ . ज्याबाबत चौकशी करण्याचे ठरवण्यात आले आहे अशा गैरवर्तणुकीच्या दोषारोपाचा गोषवारा सोबत जोडलेल्या दोषारोपांच्या बाबींच्या विवरणात (जोडपत्र एक) दिलेला आहे . प्रत्येक आरोपाच्या पुष्टयर्थ गैरशिस्तीच्या किंवा गैरवर्तणुकीच्या आरोपाचे विवरण (जोडपत्र दोन) सोबत जोडलेले आहे . ज्या दस्तऐवजांवरून व ज्या साक्षीदारांद्वारे दोषारोपांच्या बाबींच्या पुष्टी देण्याचे योजिले आहे त्यांची यादी मुद्दा सोबत जोडण्यात आली आहे . (जोडपत्र तीन व चार .)

३ . श्री.....यांना असा निदेश देण्यात ये आहे की,
त्यांनी हे ज्ञापन मिळाल्यापासून १० दिवसांचे आत त्यांनी बचावाचे लेखी निवेदन सादर करावे . तसेच त्यांचे म्हणणे व्यक्तिशः मांडण्याची त्यांची इच्छा असेल तर त्यांनी तसेही नमूद करावे .

४ . त्यांना असेही कळविण्यात येत आहे की, जे दोषारोप त्यांनी कबूल केलेले नाहीत तेवढ्या दोषारोपाच्या बाबतीतच फक्त चौकशी केली जाईल . म्हणून त्यांनी प्रत्येक दोषारोप विनिर्देशपूर्वक कबूल किंवा नाकबूल केला पाहिजे .

५ . श्री.....यांना आणखी असेही कळविण्यात येत आहे की, त्यांनी वरील परिच्छेद ३ मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या दिनांकाला किंवा त्यापूर्वी आपले बचावाचे लेखी निवेदन सादर केले नाही किंवा चौकशी प्राधिका-याकडे ते व्यक्तिशः हजर झाले नाहीत किंवा त्यांनी महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपिल) नियम १९७९ च्या नियम ८ व ९ मधील तरतुदीचे किंवा उक्त नियमानुसार काढण्यात आलेल्या आदेशांचे/ निदेशांचे अनुपालन करण्यात अन्यथा कसूर केली वा नकार दिला तर चौकशी प्राधिका-यास त्यांच्या विरुद्ध एकतर्फी चौकशी चालू करता येईल .

६ . हे ज्ञापन मिळाल्याची पोच द्यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

सक्षम प्राधिका-याचे नांव व पदनाम .

कककककककक

विभाग .

विषय :-विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या निवृत्तीवेतनावर व्याज देण्याबाबत .

वित्त विभाग, निर्णय क्र. सेनिवे-१०८६/ सीआर २३८ /सेवा -४ दिनांक १४ मे ,१९८७ .

उच्च न्यायालयाने १९८५ च्या रिट पिटीशन क्रमांक २६९५ मध्ये ३० जुलै १९८६ रोजी दिलेल्या निर्णयाच्या संदर्भात सेवानिवृत्त शासकीय कर्मचा-यांना निवृत्तीवेतन मिळण्यास जर विलंब लागला तर ज्यावर व्याज देण्याचा प्रश्न शासनाच्या काही काळ विचाराधीन होता . शासनाने असा निर्णय घेतला आहे की, शासकीय कर्मचा-यांच्या निवृत्तीनंतर त्यांना निवृत्तीवेतनाच्या रकमेचे प्रदान करण्यास सहा महिन्यांपेक्षा जास्त विलंब लागल्यास येणा-या महिन्याच्या एक तारखेपासून दरवर्षी १० टक्के दराने व्याज देण्यात यावे .

२ . निवृत्त शासकीय कर्मचा-याला निवृत्तीनंतर ताबोडतोब निवृत्तीवेतन देणे शक्य नसेल तर कार्यालय प्रमुखाने अशा कर्मचा-याला महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम १२६ प्रमाणे निवृत्तीच्या तारखेपासून सहा महिन्यांपर्यंत १०० टक्के तात्पुरते निवृत्तीवेतन मंजूर करणे आवश्यक आहे . शासन निर्णय , वित्त विभाग क्र. सेनिवे १०८५ /२०३७-ब /८५/सेवा ४ दिनांक २९ जुलै १९८६ प्रमाणे हा अवधि लेखापरीक्षकांच्या सल्ल्याने कार्यालय प्रमुखस आणखी सहा महिन्यांपर्यंत वाढविता येते . म्हणून त्यानुसार ज्या कालावधीकरीता सेवानिवृत्त कर्मचा-यास तात्पुरते निवृत्तीवेतन देण्यात आलेले असेल त्या कालावधीकरीता व्याज दिले जाणार नाही . मात्र अशा प्रकरणी जेथे तात्पुरते निवृत्तीवेतन देणे बंद करण्यात आले असेल परंतु निवृत्तीवेतन मात्र चालू करण्यात आले नसेल अशा अपवादात्मक प्रकरणी तात्पुरत्या निवृत्तीवेतनाचा कालावधी ज्या महिन्यात संपला, त्यानंतर येणा-या महिन्याच्या एक तारखेपासून व्याज देण्यात यावे .

३ . जेथे निवृत्तीवेतनाच्या प्रदानास प्रशासकीय चुकीमुळे किंवा संबंधित शासकीय कर्मचा-यांच्या नियंत्रणाबाहेरील कारणांमुळे विलंब झाला असे स्पष्टपणे प्रस्थापित झाले असेल, अशाच प्रकरणी व्याज देण्यात येईल . व्याज प्रदानाच्या प्रत्येक प्रकरणांवर संबंधित प्रशासकीय विभाग, वित्त विभागाच्या सल्ल्याने विचार करील व त्यावर शासनाची मंजूरी घेऊन व्याजाचे प्रदान प्राधिकृत करील . व्याज द्यावयाचे आहे अशा सर्वच प्रकरणांत विलंबासंबंधीची जबाबदारी निश्चित करण्यासाठी कार्यवाही करण्यात यावी व त्यास जबाबदार असणा-या कर्मचा-याकडून/कर्मचा-यांकडून (अधिकारी धरून) सदर व्याजाची रक्कम वसूल करण्यात यावी .

४ . विलंबासंबंधीची जबाबदारी निश्चित करणे सुलभ व्हावे म्हणून प्रत्येक कार्यालयात निवृत्तीवेतनाची प्रकरणे निकाली काढण्यासाठी हे काम ठराविक कर्मचा-यास/कर्मचा-यांना नेमून देण्यात यावे . निवृत्तीवेतनाची प्रकरणे ठरलेल्या मुदतीत अंतिम करण्यासाठी व अगदी अपवादात्मक प्रकरणी तसे करणे शक्य नसेल तर तात्पुरते निवृत्तीवेतन मंजूर करण्यासाठी शासनाने महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम १२० ते १२६ मध्ये तपशिलवार वेळापत्रक नेमून दिलेले आहे . हे वेळापत्रक या कर्मचा-यांकडून प्रत्येक प्रकरणी पाळले जाते याची खात्री करून घेण्यासाठी प्रत्येक कार्यालयात एक ठराविक अधिकारी निश्चित करण्यात यावा व त्या कार्यालयातील कर्मचा-यांच्या निवृत्तीवेतनाच्या प्रकरणासंबंधात त्या अधिका-याला जबाबदार धरण्यात यावे . तसेच अपरिहार्य अशा शासकीय कारणांसाठी जेथे निवृत्तीवेतनावर व्याज देण्याचा प्रश्न उपस्थित होईल त्या प्रकरणांना कार्यालय प्रमुखांनी सर्व प्राथम्य द्यावे व आपल्या शिफारशींसह ती योग्य त्या कार्यवाहीसाठी प्रशासकीय विभागांना विनाविलंब पाठविण्याची त्यांनी काळजी घ्यावी .

५ . सेवानिवृत्तीनंतर वेतनात झालेल्या वाढीमुळे किंवा शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवानिवृत्तीच्या तारखेपूर्वीच्या दिनांकापासून महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मध्ये शिथिलीकरण झाल्यामुळे, देय होणा-या निवृत्तीवेतनाच्या थकवाकीच्या रकमेवर या शासन निर्णयात अंतर्भूत असलेल्या व्याजाच्या तरतुदी लागू होणार नाहीत .

विभाग .

६. हे आदेश १ ऑगस्ट १९८६ पासून अंमलात येतील. जे शासकीय कर्मचारी या तारखेच्या पूर्वी सेवानिवृत्त झाले असतील, त्यांच्या प्रकरणी हे आदेश निर्गमित होण्याच्या तारखेस जर निवृत्तीवेतनाचे प्रदान करण्यात आले नसेल व त्यांच्या सेवानिवृत्तीच्या तारखेपासून ते प्रदान करण्यास सहा महिन्यांपेक्षा जास्त विलंब लागला असेल अशाच प्रकरणी व्याज लागू होईल. मात्र अशा प्रकरणात १ ऑगस्ट १९८६ किंवा सेवानिवृत्तीच्या तारखेपासून सहा महिने पूर्ण झाल्यानंतर येणा-या महिन्याची एक तारीख, यापैकी जी नंतरची तारीख असेल, त्या तारखेपासून व्याज प्रदान करण्यात येईल.

वक्तव्यवक्तव्य

विषय : निवृत्तीवेतन धारकाकडून हयातीचा दाखला घेण्याबाबत .

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र. टीआरडब्ल्यू १३८६/१४६४/सीआर/३४७/कोषागार, ४ दि. १५ मे, १९८७.

शासन परिपत्रक वित्त विभाग क्र. टीआरडब्ल्यू १३८०/९७२/सीआर/एडीएम ९ दि. २२ जून १९८१ नुसार दरवर्षी १ नोव्हेंबर रोजी निवृत्ती वेतन धारकाची ओळख पटवून घ्यावयाची असते किंवा हयातीचा दाखला निवृत्तीवेतन धारकाने पाठविणे आवश्यक आहे. त्या शिवाय माहे नोव्हेंबरचे निवृत्तीवेतन प्रदान करावयाचे नाही. असे हयातीचे दाखले कोषागारात २० नोव्हेंबर पर्यंत येणे आवश्यक आहे. अन्यथा ज्या निवृत्तीवेतन धारकांचे दाखले २० नोव्हेंबर पर्यंत येत नाहीत त्यांचे माहे नोव्हेंबरचे निवृत्तीवेतन व त्यापुढील निवृत्तीवेतन हयातीचा दाखला येईपर्यंत रोखून ठेवावयाचे आहे. शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, ब-याच निवृत्तीवेतन धारकांचे हयातीचे दाखले २० नोव्हेंबर पर्यंत कोषागारात येत नाहीत. त्यामुळे त्यांचे माहे नोव्हेंबरचे निवृत्तीवेतन रोखून ठेवण्यात येते. त्यामुळे शासनाकडे निवृत्तीवेतन धारकांच्या तक्रारी येतात.

२. वरील अडचणीतून मार्ग काढण्यासाठी शासन असे आदेश देत आहे की, निवृत्तीवेतनधारक दिनांक १ नोव्हेंबर रोजी हयात असल्याबाबतचा दाखला त्यांच्याकडून अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई कोषागार यांच्या कार्यालयात दि. २० डिसेंबर पर्यंत न आल्यास डिसेंबरचे तसेच त्यापुढील निवृत्तीवेतन हयातीचा दाखला येईपर्यंत रोखून धरण्यात यावे.

वक्तव्यवक्तव्य

**विषय :-शासकीय कर्मचा-यांसाठी स्वेच्छेने सेवा निवृत्त होण्याची योजना... .
२० वर्षे पूर्ण होण्यापूर्वी दिलेल्या नोटिशीबाबत .**

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र. सेनिवे १०८७/५६६/सेवा -४, दिनांक २४.६.१९८७.

परिपत्रक :

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन) नियम, १९८२ नियम ६६ अन्वये २० वर्षांची अर्हताकारी सेवा पूर्ण झाल्यानंतर शासकीय कर्मचा-याला नियुक्ती प्राधिका-यास कमीत कमी तीन महिन्यांची लेखी नोटीस देऊन सेवेमधून सेवानिवृत्त होता येते. या नियमानुसार अशी कमीत कमी तीन महिन्यांची लेखी नोटीस शासकीय कर्मचा-याने २० वर्षांची अर्हताकारी सेवा पूर्ण केल्यानंतरच देणे आवश्यक आहे. शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, काही प्रकरणी शासकीय कर्मचा-यांनी पूर्ण वीस वर्षांची अर्हताकारी सेवा पूर्ण झाल्यानंतरच्या ,तारखेपासून स्वेच्छा निवृत्तीस अनुमती मागितली व त्या नोटिशीप्रमाणे नियुक्ती प्राधिका-याने त्यांच्या सेवानिवृत्तीस २० वर्षे पूर्ण झाली त्या

तारखेपासून परवानगी दिली आणि त्यांच्या निवृत्तीवेतनाचे कागदपत्र तयार करून महालेखापालांकडे पाठविले . २० वर्षांची अर्हताकारी सेवा पूर्ण होण्यापूर्वी दिलेली नोटीस स्वीकारून निवृत्तीवेतनाचे कागदपत्र तयार करण्याची कार्यवाही नियमानुसार नसल्यामुळे अशी प्रकरणे नियमित करण्यासाठी लेखापरीक्षा अधिका-याने ती शासनाकडे पाठविली अग्न अशा शासकीय कर्मचा-यास निवृत्तीवेतनाचे फायदे देण्याचे नाकारले . त्यामुळे अशा प्रकरणांत निवृत्त कर्मचा-यांस निवृत्तीवेतन मिळण्यास अडचणी निर्माण झाल्या, असे दिसून आले आहे . म्हणून शासन असा निदेश देत आहे की, शासकीय कर्मचा-याने महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन)नियम १९८२ च्या नियम ६६ अन्वये स्वेच्छेने सेवानिवृत्तीसाठी दिलेली नोटीस स्विकारण्यापूर्वी ती त्याने नोटीस दिलेल्या तारखेला २० वर्षांची अर्हताकारी सेवा पूर्ण केल्यानंतरच दिली आहे ,याची नियुक्ती प्राधिका-याने प्रथम खात्री करून घ्यावी व कोणत्याही परिस्थितीत,पूर्ण २० वर्षांची अर्हताकारी सेवा होण्यापूर्वी दिलेली नोटीस , जरी तिची मुदत २० वर्षांची अर्हताकारी सेवा पूर्ण झाल्यानंतरच्या तारखेला संपणार असेल तरी स्विकारण्यात येऊ नये .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

वि .शि .आपटे,
कक्ष अधिकारी, महाराष्ट्र शासन .

कवककककककक

विषय :-अस्थायी शासकीय कर्मचा-यांना निवृत्तीवेतनविषयक लाभ देणे .

वित्त विभाग, शासन निर्णय क्र . वेआशी १०८७/४२८/सेवा - १० , दि . २१ .८.१९८७ .

चौथ्या केंद्रिय वेतन आयोगाच्या शिफारशींवरील केंद्र सरकारच्या निर्णयाच्या अनुरोधाने शासनाने असा निर्णय घेतला आहे की, अस्थायी शासकीय कर्मचा-यांना अनुज्ञेय असलेल्या सेवान्त लाभांत व मृत्युनंतरच्या लाभांत पुढील प्रमाणे फेरबदल करण्यात यावा .

सेवान्त लाभ .

१.१. शासन निर्णय, वित्त विभाग क्र . सेनिवे १०८५ /सीआर १८६०-(ब)/सेवा ४ , दि . २८.२.८६ मध्ये दिलेल्या आदेशात अंशतः फेरबदल करून जे अस्थाई कर्मचारी नियतवयमानानंतर , किंवा १० वर्षांहून कमी नाही इतकी अस्थाई सेवा बजावल्यानंतर समुचित वैद्यकीय प्राधिका-याकडून पुढील शासकीय सेवेसाठी कायमचे असमर्थ म्हणून घोषित केल्यावर सेवानिवृत्त होतात असे कर्मचारी, महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन) नियम, १९८२ अन्वये स्थायी कर्मचा-यांना अनुज्ञेय असलेल्या प्रमाणात, नियतवयमान/रुग्णता निवृत्तीवेतन, सेवानिवृत्ती उपदान आणि कुटुंब निवृत्तीवेतन मिळण्यास पात्र ठरतील.

२.२ जे अस्थाई कर्मचारी २० वर्षांची सेवा पूर्ण झाल्यानंतर स्वेच्छा सेवानिवृत्ती घेऊ इच्छितात ते , महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन) नियम १९८२ अन्वये पूर्णसेवा निवृत्ती वेतन आणि मृत्यु नि सेवानिवृत्ती उपदान व कुटुंब निवृत्तीवेतन यासारखे इतर निवृत्तीवेतनविषयक लाभ मिळण्यास पात्र ठरतील .

२.३.वरील परिच्छेद २.१.व २.२. खाली समाविष्ट न होणा-या प्रकरणांत , महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन) नियम १९८२ मधील परिशिष्ट दोन अन्वये सध्याप्रमाणेच सेवान्त लाभ अनुज्ञेय राहतील .

मृत्युनंतरचे लाभ

२. महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९९८२ अन्वये स्थायी शासकीय कर्मचा-यांच्या कुटुंबाना अनुज्ञेय असलेले जे कुटुंबनिवृत्तीवेतन व मृत्यु उपदान मिळते त्याच प्रमाणात सेवेत कर्तव्य करित असतांना मृत्यु पावलेल्या अस्थायी शासकीय कर्मचा-यांची कुटुंबे, हे लाभ मिळण्यास पात्र ठरतील .

३. १ जानेवारी १९८६ रोजी जे अस्थायी शासकीय कर्मचारी सेवेत आहेत/ होते त्यांना या आदेशातील तरतुदी लागू होतील.

३. महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्या अधिनियम, १९६१ (सन १९६२ चा महाराष्ट्र अधिनियम पाच) च्या कलम २४८ च्या परंतुकान्वये प्रदान केलेले अधिकार व त्यासंबंधातील इतर सर्व अधिकार यांचा वापर करून शासन असाही निर्णय घेत आहे की, वरील निर्णय जिल्हा परिषदा कर्मचा-यांना लागू होतील .

४. सर्व निवृत्तिवेतन संवितरण प्राधिका-यांना कळविण्यात येते की, या आदेशाच्या परिणामी, १ जानेवारी १९८६ ते ३१ जुलै १९८७ पर्यंतच्या कालावधीमध्ये मिळणा-या थकवाकीची अर्धी रक्कम रोग्य देण्यात यावी आणि बाकीची शिल्लक रक्कम निवृत्तिवेतनधारकांनी खालीलपैकी कोणत्याही एका दीर्घ मुदतीच्या अल्पवचत योजनेत गुंतवावी .

६. (१) ६ वर्षीय राष्ट्रीय बचत प्रमाणपत्रे ६वी व (२) ७ वी मालिका . (२) इंदिरा विकास पत्र .
वरीलपैकी कोणत्याही एका योजनेत गुंतवावयाची अर्धी शिल्लक रक्कम प्रत्येक बचत योजनेखाली विहित केलेल्या पटीत गुंतवितांना जर काही शिल्लक रक्कम राहत असेल तर ती रक्कम निवृत्तिवेतनधारकांना रोग्य देण्यात यावी . याबद्दलची तपशिलवार कार्यपध्दती संचालक, लेखा व कोषागारे, मुंबई यांच्याकडून अलगरीत्या विहित करण्यात येत आहे .

७. महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम १९८२ मधील यासंबंधीच्या विद्यमान तरतुदीमध्ये या शासन निर्णयाच्या तरतुदीपुरती सुधारणा करण्यात आली आहे असे मानण्यात यावे .या नियमांत रीतसर सुधारणा यथावकाश करण्यात येईल .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

व्यं . दे . पानसे,
शासनाचे सह सचिव .

वक्वक्वक्वक्व

Sub : Pensionary Awards to the families of Police Officers and Men who are killed in action.

Home Dept.G.R.No. FPN 2981/147/POL 7 dated 24.3.1988.

Read : Letter No. XVIII/7979, dated the 1st January 1981 of the Inspector General of Police, Maharashtra State, Bombay.

The question of grant of pensionary awards to the families of Police Officers and Men, who are killed in action in the scale more liberal than the ordinary family Pension Rules had been under the consideration of Government for the past some time. Police Officers and Men have sometimes been required to sacrifice their lives while dealing with anti-social elements or even in the course of performing duties for the maintenance of law and order.the professional hazards faced by the Police Officers and men are also on the increase.

विवाच .

2. The existing Family Pension Rules, which are applicable to all Government Servants, who die while in service, do not take note of the risk to life faced by Police Officers/Men and the need to compensate their families adequately in the event of their being killed in action. Government considers that Police Officers and Men should be assured that, in the event of their being killed in action, their families will be well looked after by the Government. Only then the Police Officers / Men would face any situation with the courage and dedication it demands. With this object in view, Government considers that special provisions should be made for the families of Police Officers/Men, who die in encounters or while in action. Government is accordingly pleased to decide that the families of Police Personnel, who die while performing their duties, as a result of attack by extremists, anti-social elements, etc. or during action against dacoits/robbers, smugglers, hostiles, rioters, etc. will be entitled to Special Family Pension and Dependent Pension at the following rates :-

A. Special Family Pension :-

(a) In the case of a Government Servant whose basis pay Rs. 700/- p.m. (as per pre-revised pay Scale) or more at the time of death :-

The widow or widower will be entitled to a Special Family Pension at the following rates :-

(i) family pension equivalent to the last pay drawn by the deceased, for a period of seven years or upto the date of which the deceased would have retired in the normal course whichever may be later; and

(ii) at the expiry of the period referred to in (i) above, family pension equivalent to the pension which the deceased would have been entitled to on the basis of the pay on the date of death, but counting service upto the date on which the deceased would have retired in the normal course.

(iii) The period for which the above Special Family Pension is payable shall be as follows :-

(aa) in the case of a widow or widower, upto death or remarriage, whichever is earlier;

(bb) in the case of a son, until he attains the age of twenty one years; and

(cc) in the case of an unmarried daughter, until she attains the age of twenty four years or until she gets married, whichever is earlier.

The provision referred to in (iii) above will be subject to the provisions contained in sub rules (5) to (12) of Rules 116 of the Maharashtra Civil Services (Pension) Rules, 1982.

(b) In the case of a Government Servant drawing a basis pay of less than Rs. 700 /-p.m. (as per pre-revised pay scale) at the time of death :-

(i) The widow or widower will be entitled to Special Family Pension till death or re-marriage, whichever is earlier, at the rate equivalent to the pay drawn by the Government Servant at the time of death.

(ii) The period for which the above family pension is payable shall be as follows :

विवरण .

- (a) in the case of a widow or widower, upto death or remarriage, whichever is earlier.
- (b) in the case of a son, until he attains the age of twenty one years; and
- (c) in the case of an unmarried daughter, until she attains the age of twenty four years or until she gets married, whichever is earlier.

The provisions referred to (iii) above will be subject to the provisions contained in sub-rules (5) to (12) of Rule 116 of the Maharashtra Civil Services (Pension) Rules, 1982.

B. Dependent Pension :-

Where the Government Servant dies as a bachelor or as a Widower without children, pension will be admissible to the parents without reference to their pecuniary circumstances. The rate of pension will be as follows :-

(a) In the case of a Government Servant, whose basic pay at the time of death is Rs.700/- p.m.(as per pre-revised scale) or more, at 2/3 rd of the rate of family pension admissible to the widow as indicated in para (A) (a) (i) above for both parents and at 2/3 rd of this rate for a single parent. On the death of one parent, the dependent pension at the latter rate will be admissible to the surviving parent.

(b) In other cases, at $\frac{3}{4}$ th of the pay last drawn by the Government Servant for both parents, and at $\frac{3}{4}$ th of this rate for a single parent. On the death of the parent, dependent pension at the latter rate will be admissible to the surviving parent.

4 **For the purpose of these orders, the term “ Pay “ would include:-**

- i) **Basic Pay.**
- ii) **Dearness Pay.**
- iii) **Interim Relief.**
- iv) **20 p.c. ad-hoc increase and**
- v) **any other allowance that may be classed as pay and allowed to be counted for pension accordance to the orders in force for the time being.**

5. These orders should be given effect from the 15th October 1986 and will govern any cases that have arisen or will arise on or after that date.

6. This Resolution issues with the concurrence of the Finance Department, vide its official reference No. CR- 268 / 88 / SER - 4 dated the 22nd March 1988.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

G. C. Verma,
Joint Secretary to the Govt. Of Maharashtra
Home Department.

ककककककककक

विवाप .

विषय :-निवृत्त वेतनाचा अंशराशीकृत भाग पुनःस्थापित करणे

वित्त विभाग, निर्णय क्र.निअंक १०८६ /१७७१/ सेवा -४, दि. ३०.५.८८

सध्याच्या निवृत्तीवेतनाच्या अंशराशीकरण नियमानुसार, निवृत्तीवेतनधारकाने निवृत्तीवेतनाच्या एक तृतीयांश यापेक्षा अधिक होणार नाही एवढा भाग कायमचा सोडून दिल्यास त्या भागाएवजी एकरकमी ठोक रक्कम घेण्याचा त्यास हक्क असतो. अशा प्रकारचे अंशराशीकरण निवृत्तीवेतनधारकाच्या इच्छेनुसार सेवानिवृत्तीनंतर लागलीच किंवा त्यानंतर केव्हाही करता येते. राज्य शासकीय निवृत्तीधारकांच्या निवृत्तीवेतनाचा अंशराशीकृत भाग पुनःस्थापित करण्याबाबतचा प्रश्न काही कालावधीपासून शासनाच्या विचाराधीन होता. त्याबाबत शासन आता खालीलप्रमाणे निर्णय घेत आहे.

[अ] ज्या शासकीय निवृत्तीवेतनधारकांनी आपल्या निवृत्तीवेतनाचा भाग अंशराशीकृत केलेला आहे आणि ज्यांनी दि. १.४.१९८५ रोजी किंवा त्यानंतर आपल्या सेवानिवृत्तीचा दिनांकापासून १५ वर्षे पूर्ण केली आहेत/ किंवा करतील अशा निवृत्तीवेतनधारकांच्या निवृत्तीवेतनाचा अंशराशीकृत केलेला भाग पुनःस्थापित करण्यांत यावा.

[ब] ज्या प्रकरणी सेवानिवृत्तीनंतरचा १५ वर्षांचा कालावधी दिनांक १.४.१९८५ पूर्वीच पूर्ण झालेला आहे त्या प्रकरणी निवृत्तीवेतनाचा अंशराशीकृत भाग दिनांक १.४.१९८५ पासून पुनःस्थापित करण्यात यावा.

ज्या राज्य शासकीय कर्मचा-यांनी राज्य सरकारी क्षेत्रातील उपक्रमांमध्ये/ स्वायत्त संस्थामध्ये / स्थानिक संस्था इत्यादीमध्ये स्वतःला सामावून घेतले असेल आणि निवृत्तीवेतनाच्या १/३ भागाचे अंशराशीकृत मूल्य, तसेच निवृत्तीवेतनाच्या १/३ भागांचे अंशराशीकरण केल्यानंतर उरलेल्या निवृत्तीवेतनाच्या रकमेच्या अंशराशीकृत मूल्याइतके अंतिम लाभ स्वीकारले असतील/स्वीकारण्याचा विकल्प दिलेला असेल ते कर्मचारी राज्य शासनाचे निवृत्तीवेतनधारक राहात नसल्यामुळे त्यांना या आदेशाखालील कोणताही लाभ मिळण्याचा हक्क असणार नाही.

३. वरील परिच्छेद १ च्या तरतुदीनुसार निवृत्तीवेतनाचा अंशराशीकृत केलेला भाग पुनःस्थापित करण्यास पात्र असणा-या प्रत्येक निवृत्तीवेतनधारकाने सोबत जोडलेला (जोडपत्र एक) विहित नमुन्यातील अर्ज यथोचितरित्या पूर्ण करून निवृत्तीवेतन संवितरण प्राधिका-याकडे दाखल करणे आवश्यक आहे. निवृत्तीवेतन प्रदान आदेशांमध्ये जर अंशराशीकृत केलेली रक्कम नमूद करण्यात आली असेल तर निवृत्तीवेतन संवितरण प्राधिकारी निवृत्तीवेतनाचा अंशराशीकृत केलेला भाग पुनःस्थापित करून, असल्यास थकवाकीच्या रकमेचेही प्रदान करील.

४. दि.१.४.१९८५ रोजी किंवा त्यानंतर निवृत्तीच्या तारखेपासून १५ वर्षे पूर्ण झालेल्या व हयात असलेल्या पण त्यानंतर मृत्यु पावलेल्या निवृत्तीवेतनधारकाच्या बाबतीत त्याच्या /तिच्या कायदेशीर वारसाला / वारसांना देखील १.४.१९८५ पासून [किंवा निवृत्तीच्या तारखेपासून १५ वर्षे ज्या तारखेला पूर्ण झाली असतील यापैकी जी नंतरची तारीख असेल त्या तारखेपासून] निवृत्तीवेतनधारकाच्या मृत्युच्या तारखेपर्यंतची हयात कालीन थकवाकी मिळण्याचा हक्क असेल. यासाठी कायदेशीर वारस हा/ हे निवृत्तीवेतन संवितरण प्राधिका-याकडे अर्ज करू शकेल / शकतील.

५. ज्या प्रकरणी अंशराशीकृत केलेल्या भागाची माहिती निवृत्तीवेतन प्रदान आदेशांत नोंदलेली नसेल अशा प्रकरणी निवृत्तीवेतन संवितरण प्राधिकारी ती माहिती ज्या लेखा अधिका-याने निवृत्तीवेतन प्रदान आदेश काढलेले आहेत त्यांचेकडून प्राप्त करून घेईल.

निवृत्तीवेतन संवितरण प्राधिकारी पुनःस्थापित केलेल्या रकमेची पडताळणी करण्याच्या दृष्टीने प्रत्येक निवृत्तीवेतनाच्या प्रकरणाचा संपूर्ण तपशील ज्या लेखा अधिका-याने निवृत्तीवेतन प्रदान आदेश काढलेले आहेत, त्यांच्याकडे सोबत जोडलेल्या जोडपत्र दोन मधील नमुन्यात पाठवील.

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन) नियम १९८२ किंवा ते नियम लागू करण्यापूर्वी अस्तित्वात असलेले निवृत्तीवेतन नियम यानुसार, निवृत्तीवेतन घेणा-या निवृत्तीवेतनधारकांना हे आदेश लागू होतील. ज्या शासकीय कर्मचा-यांना त्यांच्या सेवानिवृत्तीच्या वेळी भूतपूर्व मुंबई, हैद्राबाद व मध्यप्रदेश या राज्यांचे जे निवृत्तीवेतन नियम लागू होते त्या नियमान्वये निवृत्तीवेतन घेणा-या निवृत्तीवेतनधारकांना देखील हे आदेश लागू होतील.

महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्या अधिनियम १९६१ (सन १९६२ चा महाराष्ट्र अधिनियम ५)च्या कलम २४८ च्या परंतुकान्वये प्रदान केलेले अधिकार व त्या संबंधातील इतर सर्व अधिकार यांचा वापर करून, शासन असाही निर्णय घेत आहे की ,हे आदेश जिल्हा परिषद निवृत्तीवेतनधारकांना लागू होतील .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

नरेंद्र कर्णिक ,
शासनाचे उप सचिव .

(टीप : या संदर्भात दि.२८.३.९० तसेच दि.२८ जानेवारी १९९१ ची परिपत्रके कृपया पहावीत .)

Annexure I

Form of Application

To,
The Pay and Accounts Officer, Bombay.
The District Treasury Officer.....

Subject:- Restoration of Commuted Portion of Pension after 15 years.

Sir,

Kindly restore my Commuted Portion of Pension in terms of Govt. Resolution, Finance Department, No. COP-1086/1771/SER-4, dt. 30th may 1988. Requisite particulars are given below:-

1. Full name in Block letters : .....
2. Date of Retirement : .....
3. Name of Department/Office from : .....
4. Pension Payment Order No. : .....
5. Amount of Original Pension : .....
6. Amount of Pension Commuted : .....
7. Amount of net Pension i.e. after Commutation of Pension. : .....
8. Name of the Accounts Officer, viz the Authority who issued the Pension Payment order : .....
9. Name of the Treasury : .....
10. Name of the Bank and Branch from which receiving Pension and Account No. : .....

Signature of Pensioner.

ककककककककक

विदाम .

**Sub:- Retirement of a Govt. Servant on expiry of
3 months Notice period.**

F.D.Circular No. PEN-1088/1142/SER-4. Dt. 29.12.88.

CIRCULAR:- According to the provisions contained in Govt. Resolution, FD No. PEN 1083/CR-1296/83/SER-4,dt. 1.10.84, a Govt. Servant who is required to retire under sub-rule (4)of rule 10 or sub-rule (1) of rule 65 of Maharashtra Civil Services (Pension) Rules,1982 or who chooses to retire under sub-rule (5) of rule 10 or sub-rule (1) of rule 65 or rule 66 of the aforesaid rules, stands retired from Govt. service on the day following the date of expiry of the notice period. It has been brought to the notice of Govt. that the date of retirement of such retiring Govt. servant is not determined accordingly by the appropriate authority. This creates complications in respect of the date of retirement. Taking this position into consideration, it is once again brought to the notice of all the concerned that a Govt. servant who is required to retire or who chooses to retire under the aforesaid rules, shall stand retired from Govt. Service on the day following the date of expiry of the notice period.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra.

Desk Officer,
Finance Department

वववववववववव

विषय :- अनुकंपा निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र. सेनिवे १०८७/५६३/सेवा ४ दिनांक २७ फेब्रुवारी, १९८९.

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम, १९८२ च्या नियम १०१ व १०२ मधील तरतुदीनुसार पूर्ण सेवा किंवा नियत वयमान निवृत्तिवेतनासाठी पात्र होण्यापूर्वी शासकीय कर्मचा-याला शिक्षा म्हणून सेवेतून काढून टाकण्यात आले असेल किंवा सेवानिवृत्त होण्यास भाग पाडण्यात आले असेल तेव्हा, खास विचार करण्यायोग्य असे हे प्रकरण आहे असे शासनाला वाटले तर , शासन त्याला अनुकंपा निवृत्तिवेतन मंजूर करू शकते. म्हणजेच, अनुकंपा निवृत्तिवेतनाच्या बाबतीत शासनाची मंजूरी आवश्यक आहे. तसेच महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण) नियम १९८४ च्या नियम (तीन) व (चार) मधील तरतुदीनुसार शिक्षा म्हणून सेवेतून काढून टाकण्यात आलेला किंवा सेवानिवृत्त होण्यास भाग पाडलेला आणि महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन)नियम, १९८२ मधील नियम १०१ व १०२ यांतील तरतुदीनुसार अनुकंपा निवृत्तिवेतन मंजूर केलेला अर्जदार, समुचित वैद्यकीय प्राधिका-याकडून शारीरिक दृष्ट्या पात्र ठरविण्यात आल्यानंतर, प्रथम नमूद केलेल्या नियमांतील नियम ५ मध्ये विनिर्दिष्ट केलेल्या मर्यादेच्या अधीन राहून आपल्या निवृत्तिवेतनाच्या काही भागाच्या अंशराशीकरणास पात्र होतो. अनुकंपा निवृत्तिवेतन मंजूर करण्यासाठी शासनाची मंजूरी आवश्यक असल्याने, अनुकंपा निवृत्तिवेतनाच्या काही भागाच्या अंशराशीकरणासाठीही शासनाची मंजूरी आवश्यक आहे काय, असा मुद्दा उपस्थित करण्यात आला आहे .

२. शासन असा खुलासा करित आहे की, संबंधित शासकीय कर्मचा-याला वर उल्लेखिलेल्या निवृत्तिवेतन नियमांच्या नियम १०१ व १०२ मधील तरतुदीनुसार शासनाने एकदा अनुकंपा निवृत्तिवेतन मंजूर केल्यानंतर त्या अनुकंपा निवृत्तिवेतनाच्या काही भागाच्या अंशराशीकरणासाठी पुन्हा शासनाची मंजूरीची आवश्यकता नाही .

(टीप :- अनुकंपा निवृत्तिवेतन मंजूर करण्याचे सुधारित निर्णय पहावेत)

विषय .

वववववववववव

विषय : शासकीय कर्मचा-यांची नियत सेवावधीपूर्वी सेवानिवृत्ती . .
वयाच्या ५०/५५ वर्षांपलीकडे/अर्हताकारी सेवेच्या ३० वर्षांच्या कालावधीपुढे
सेवेत राहण्याची शासकीय कर्मचा-यांची पात्रापात्रता अजमवण्याचा निकष...

सा.प्र.वि.,परिपत्रक क्र. एसआरसी १०८५/१०२९/४३/पंधरा दि.०१.०४.१९८९.

राज्य शासकीय कर्मचा-यांची वयाच्या ५०/५५व्या वर्षांपलीकडे सेवेत राहण्याची पात्रापात्रता अजमवण्याचे सुधारित निकष शासन परिपत्रक सामान्य प्रशासन विभाग क्र. एसआरसी १०८५/१०२९/४३/पंधरा दिनांक १२ मे १९८६ अन्वये विहित करण्यात आले आहेत. वर्ग १ व वर्ग २ च्या राजपत्रित अधिका-यांच्या बाबतीत ५० वर्षे पूर्ण होतेवेळी किंवा अर्हताकारी सेवेची ३० वर्षे पूर्ण होतेवेळी यापैकी जे प्रथम घडेल त्यावेळी करावयाच्या त्यांच्या पुनर्विलोकनाचा निकष शारीरिक क्षमता, निर्विवाद सचोटी व “ चांगला ” पेक्षा कमी नाही असा अभिलेख हा विहित करण्यात आला आहे. वर्ग ३ व वर्ग ४ च्या कर्मचा-यांच्या बाबत अर्हताकारी सेवेची ३० वर्षे पूर्ण होतेवेळी करावयाच्या पुनर्विलोकनासाठीही हाच निकष शासनाने ठरविला आहे. तथापि त्याबाबत परिपत्रकात स्पष्ट उल्लेख नसल्याने शासनाकडे अर्हताकारी सेवेची ३० वर्षे पूर्ण केलेल्या वर्ग ३ व ४ च्या अधिका-यांच्या पुनर्विलोकनासाठी कोणते निकष विहित करण्यात आले आहेत अशी विचारणा मंत्रालयीन विभाग तसेच विभाग प्रमुख/कार्यालय प्रमुख यांच्याकडून करण्यात येत असते.

२. तरी सर्व संबंधितांच्या माहितीसाठी स्पष्ट करण्यात येत आहे की, वर्ग ३ व वर्ग ४ च्या कर्मचा-यांच्या वयाच्या ५५ व्या वर्षी करावयाच्या पुनर्विलोकनासाठी विहित करण्यात आलेला शारीरिक क्षमता, निर्विवाद सचोटी व चांगला पेक्षा कमी नाही असा अभिलेख हाच निकष त्यांच्या अर्हताकारी सेवेची ३० वर्षे पूर्ण होतेवेळी करावयाच्या पुनर्विलोकनासाठी विहित करण्यात आलेला आहे.

मु.स.मोकाशी,
सह सचिव,महाराष्ट्र शासन .

ववववववववववव

विषय : गडचिरोली जिल्ह्यात व चंद्रपूर जिल्ह्याच्या निवडक क्षेत्रात पोलीस दलातील
वा इतर विभागातील शासकीय कर्मचारी सेवेत असताना व आपले कर्तव्य
बजावीत असताना समाज विघातक शक्तींकडून मृत्युमुखी पडल्यास त्यांच्या
कुटुंबियांना नुकसानभरपाई ,व विशेष कुटुंब निवृत्तीवेतन देण्याबाबत .

शासन निर्णय, गृह विभाग, क्र. कुनिवे. १०८८/९३/ सेवा- ४ दिनांक १० एप्रिल , १९८९ .

नियोजन विभागाच्या वरील शासन निर्णयानुसार गडचिरोली जिल्हा व चंद्रपूर जिल्ह्याचा निवडक भाग यांच्या जलद विकासासाठी शासनाने विशेष कृती कार्यक्रम हाती घेतला आहे .ह्या दोन जिल्ह्यांत प्रशासकीय सुदृढीकरण करणे हा वरील विशेष कृती कार्यक्रमाचाच एक भाग आहे . ह्या दृष्टीने गडचिरोली जिल्ह्यात व चंद्रपूर जिल्ह्याच्या काही निवडक क्षेत्रात पोलीस दलातील तसेच इतर विभागातील कर्मचारी सेवेत असताना व आपले कर्तव्य बजावत असताना समाज विघातक शक्तींकडून मारले गेल्यास अशा मृत कर्मचा-यांच्या कुटुंबियांस काही खास सवलत घावी असे शासनाने ठरविले आहे . त्याप्रमाणे वरील परिस्थितीत मृत्यु पावणा-या कर्मचा-यांच्या कुटुंबियांस खालील सवलती देय होतील...

- (१) ठोक नुकसानभरपाई.....रु . १ लाख (रु .एक लाख फक्त)
 (२) विशेष कुटुंब निवृत्तीवेतन .

अ) मृत कर्मचा-याला त्याच्या मृत्युच्या वेळी जेवढी रक्कम वेतन म्हणून मिळत होती, तेवढी पूर्ण रक्कम , विशेष कुटुंबनिवृत्तीवेतन म्हणून त्याच्या कुटुंबाला त्या मृत कर्मचा-याच्या नियत सेवानिवृत्तीच्या कालावधीपर्यंत देण्यात यावी .

(ब) वरील (अ) येथील कालावधी संपुष्टात आल्यानंतर मृत शासकीय कर्मचा-याच्या कुटुंबाला महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ११६ प्रमाणे रितसर कुटुंब निवृत्तीवेतन देय राहिल .

टीप- (अ) वरील (१) व (२) च्या प्रयोजनासाठी “ कुटुंब ” म्हणजे महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ११६ (१६) (बी) मध्ये व्याख्या केल्याप्रमाणे असेल .

(ब) वरील (२) च्या प्रयोजनासाठी “ वेतन ” म्हणजे महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ९ (३६) (एक) मध्ये व्याख्या केल्या प्रमाणे मूळ वेतन असेल .

(क) चंद्रपूर जिल्ह्याच्या निवडक क्षेत्रात शासन निर्णय ,नियोजन विभाग , क्र .विक्रका १०८८ /प्रकरण ६४ / योजना १२ दि . १९ जानेवारी १९८९ च्या परिशिष्ट १ मध्ये दाखविलेले राजूरा व गोंड पिंपरी हे संपूर्ण तालुके व मूळ व चंद्रपूर तालुक्यातील वरील परिशिष्ट १ मध्ये दाखविलेल्या खेड्यांचा समावेश असेल .

२ . वरीलप्रमाणे सवलती प्राप्त होणा-या पोलीस दलातील वा इतर विभागातील मृत शासकीय कर्मचा-याच्या कुटुंबास इतर कोणत्याही विभागाव्हाली अशाच परिस्थितीत देय असणा-या सवलतीचा लाभ देय असणार नाही .

वनवनवनवनवन

विषय :-राज्य शासकीय कर्मचा-यांना त्यांच्या अर्हताकारी सेवेबाबतची सूचना देणेबाबत .

वित्त विभाग , शासन परिपत्रक क्र . सेनिवे १०८९/९५/सेवा -४, दि . ३० मे ,१९८९ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९८२ मधील नियम ५९ च्या पोट नियम (१) अन्वये शासकीय कर्मचारी हा (ए) राजपत्रित अधिकारी असेल तर त्याची वीस वर्षांची सेवा आणि (बी) अराजपत्रित कर्मचारी असेल तर त्याची पंचवीस वर्षांची सेवा पूर्ण झाल्यावर किंवा त्याच्या सेवानिवृत्तीच्या अगोदर पाच वर्षे, यापैकी कोणत्याही आधीच्या प्रसंगी, राजपत्रित अधिका-याच्या बाबतीत लेखा परीक्षा अधिकारी (आता लेखा अधिकारी) आणि अराजपत्रित कर्मचा-यांच्या बाबतीत लेखा परीक्षा अधिका-याशी (आता लेखा अधिका-याशी) विचारविनिमय करून कार्यालय प्रमुख हे, त्यावेळी अंमलात असलेल्या नियमानुसार अशा शासकीय कर्मचा-याने केलेल्या सेवेची पडताळणी करून निवृत्तीवेतनाह संवा निर्धारित करतील आणि अशा निर्धारित केलेल्या अर्हताकारी सेवेचा कालावधी नमुना २२ मध्ये त्याला कळवतील . शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, या तरतुदींना सांविधिक प्रभाव असूनदेखील शासकीय कर्मचा-यास नियमानुसार त्याच्या अर्हताकारी सेवेबाबत योग्य वेळी कळविले जात नाही .या तरतुदींचे काटेकोरपणे अनुपालन करण्यासाठी या तरतुदी पुन्हा एकदा लेखा अधिकारी / कार्यालय प्रमुखांच्या नजरेस आणण्यात येत आहेत .

लेखा अधिकारी / कार्यालय प्रमुख यांचेकडून उपरोक्त नियमांचे अनुपालन झाले नाही किंवा अर्हताकारी सेवेच्या परिगणनेत काही चूक झाल्याचे नंतर लक्षात आले तर लेखा अधिकारी / कार्यालय प्रमुख यांना व्यक्तीशः जबाबदार धरण्यात येईल . म्हणून लेखा अधिकारी / कार्यालय प्रमुख यांना असे निदेश देण्यात येत आहेत की, त्यांनी विहित केलेल्या कार्यपध्दतीचे तत्वतः व अक्षरशः पालन होत आहे याची दक्षता घ्यावी .

विभाग .

वनवनवनवनवन

विषय :- कुटुंब निवृत्तीवेतन जुळया अपत्यांना करावयाच्या प्रदानाच्या विनियमनाबाबत .

वित्त विभाग , निर्णय क्र. कुनिवे १०८९/ २१८/ सेवा ४ दि. १२ जून ,१९८९ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम ११६ (७)(एक) च्या तरतुदीनुसार एकाच वेळी कुटुंबातील एकापेक्षा अधिक सदस्यांना कुटुंब निवृत्तीवेतन प्रदेय होत नाही . नियमांतील या तरतुदींच्या संदर्भात मृत शासकीय कर्मचारी / निवृत्तीवेतनधारकाच्या समान लिंगी किंवा भिन्न लिंगी जुळया अपत्यांच्या बाबतीत कुटुंब निवृत्तीवेतनास पात्र धरण्याचा व त्याच्या प्रदानाबाबतचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . शासन आता खालीलप्रमाणे निदेश देत आहे .

(अ) समान लिंगी पात्र जुळया अपत्यांच्या बाबतीत त्यांच्यापैकी मोठा कोण ठरविण्याचा प्रश्न उदभवत नाही . कारण ती जुळी अपत्ये एकाच दिवशी जन्मलेली असल्याने सर्व व्यावहारिक प्रयोजनांसाठी ती एकाच वयाची असतात . त्यामुळे कुटुंबनिवृत्तीवेतनाचे लाभ मिळण्याचा त्यांचा कालावधी एकाच दिवशी संपुष्टात येतो . म्हणून अशा प्रकरणी महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ११६ (६) (ए)(एक) मधील तरतुदीनुसार ज्याप्रमाणे एकापेक्षा अधिक असलेल्या विधवांना कुटुंबनिवृत्तीवेतन अनुज्ञेय असल्यास ते समहिंश्यांत प्रदान करण्यात येते . त्या धर्तीवर समलिंगी जुळया अपत्यांना कुटुंब निवृत्तीवेतनाचे एका सदस्यास देय असलेले लाभ सम प्रमाणात विभागून प्रदान करण्यात यावेत .

(ब) भिन्न लिंगी जुळया अपत्यांच्या बाबतीत, कुटुंबनिवृत्तीवेतनाचे प्रदान महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम ११६ च्या उप नियम (५)(दोन) व (तीन) व उप नियम (७)(तीन) आणि उप नियम (८) च्या एकत्रित तरतुदीनुसार विनियमित करण्यात यावे .

२ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील या संबंधीच्या विद्यमान तरतुदींमध्ये या शासन निर्णयाच्या तरतुदींपुरती सुधारणा करण्यात आली आहे असे मानण्यात यावे . उपरोक्त नियमात यथावकाश रितसर सुधारणा करण्यात येईल .

कनककनककनक

विषय :-सेवानिवृत्ती उपदान / मृत्यु उपदान या प्रयोजनासाठी अर्हताकारी सेवेचा कालावधी गणण्याबाबत .

परिपत्रक , वित्त विभाग क्र. सेनिवे-१०८८/८३२/ सेवा ४ दि. १३ .१२.१९८९ .

शासन निर्णय क्र. पीईएन / १०८३ /सीआर ९६३ /एसईआर ४ दि. ५.१०.१९८३ अन्वये असे आदेश निर्गमित करण्यात आले की ,निवृत्तीवेतनाच्या प्रयोजनासाठी अर्हताकारी सेवाकालाची गणना करताना वर्षाचा तीन महिने अथवा त्यापेक्षा जास्त एवढा भाग हा पूर्ण अर्धे वर्ष समजण्यात यावा व तो निवृत्तीवेतनाची रक्कम ठरविण्यासाठी अर्हताकारी सेवा म्हणून गणण्यात यावा . अर्हताकारी सेवेची गणना करण्याचे हे मूलतत्त्व निवृत्ती उपदान / मृत्यु उपदान निर्धारित करण्याच्या प्रयोजनासाठीही लागू आहे काय . असा मुद्दा उपस्थित करण्यात आला आहे . अर्हताकारी सेवाकालाची गणना करताना वर्षाचा तीन महिने अथवा त्यापेक्षा जास्त एवढा भाग हा पूर्ण अर्धे वर्ष समजण्यात यावा आणि अर्हताकारी सेवा म्हणून गणण्यात यावा अशी तरतुद करण्याच्या दृष्टीने महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम क्र. ११० मधील संबंधीत पोट नियम (३) हा शासन अधिसूचना, वित्त विभाग क्र. पीईएन १०८५/सीआर/१४७९/एसईआर ४ दि. १० सप्टेंबर १९८५ अन्वये दुरुस्त करण्यात आला आहे .म्हणून आता असा खुलासा करण्यात येत आहे की, शासन निर्णय दि. ५.१०.१९८३ चे आदेश हे सेवानिवृत्ती/ मृत्यु उपदानाची रक्कम निर्धारित करण्याच्या प्रयोजनासाठीही लागू आहेत .

२. शासन असाही खुलासा करीत आहे की, मृत्यु उपदान सुध्दा कर्मचा-याच्या एकूण सेवेच्या कालावधीच्या आधारे परिगणित केले जात नसून त्याच्या अर्हताकारी सेवेच्या कालावधीच्या आधारे परिगणित केले जात असल्यामुळे शासन निर्णय, वित्त विभाग, क्र. वेआशी १०८७/४२५/ सेवा १० दि. १८ ऑगस्ट १९८७ च्या परिच्छेद ६.२ मधील कोष्टकातील “ सेवाकाल ” या शब्दाऐवजी “ अर्हताकारी सेवा ” असे वाचावे .

कवककककककक

विषय :- कुटुंब निवृत्तीवेतन , १९६४ .

वित्त विभाग , निर्णय क्र. सेनिवे १०८९/५१९/सेवा ४, दि. १५ जानेवारी, १९९० .

कुटुंब निवृत्तीवेतन, १९६४ च्या तरतुदी महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम ११६ मध्ये करण्यात आलेल्या आहेत . सदरहू नियमातील कुटुंब निवृत्तीवेतन १९६४ च्या संदर्भात खालीलप्रमाणे खुलासा करण्यात येत आहे .

मृत शासकीय कर्मचा-याच्या किंवा निवृत्तीवेतनधारकाच्या मागे विधवा असेल, पण त्याचबरोबर त्याच्या पश्चात त्याने फारकत दिलेल्या पत्नीचे/पत्नीची पात्र अपत्य किंवा अपत्ये असतील . तेव्हा शासकीय कर्मचा-याने किंवा निवृत्तीवेतनधारकाने त्याच्या पत्नीला फारकत दिली नसती तर त्यांच्या आईला, शासकीय कर्मचा-याच्या किंवा निवृत्तीवेतनधारकाच्या मृत्युनंतर कुटुंब निवृत्तीवेतनाचा जो हिस्सा मिळाला असता तो हिस्सा मिळण्याचा त्या पात्र अपत्याला किंवा अपत्यांना हक्क असेल .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ११६ च्या विद्यमान तरतुदीमध्ये वरील तरतुदीपुरती सुधारणा करण्यात आली आहे असे मानण्यात यावे . या नियमांत रितसर सुधारणा यथावकाश करण्यात येईल .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (सुधारीत वेतन) नियम, १९८८

विषय :-दि. १.१.१९८६ पूर्वीपासूनच्या दिनांकापासून सेवानिवृत्तपूर्व रजेवर असलेल्या परंतु दि. १.१.१९८६ नंतर निवृत्त झालेल्या कर्मचा-यांना लागू करण्याबाबत .

वित्त विभाग,परिपत्रक क्र. वेपुर १२८९/१६१/सेवा १०, दि. ३१ जानेवारी ,१९९० .

शासन अधिसूचना, वि.विभाग क्र. वेपुर १२८८/१५४/सेवा १० , दि.१.१०.१९८८ अन्वये महाराष्ट्र नागरी सेवा (सुधारीत वेतन) नियम १९८८ शासकीय कर्मचारी आणि इतर यांना दि. १.१.१९८६ पासून लागू करण्यात आले आहेत . या नियमाचा लाभ, जे कर्मचारी दि. १.१.८६ पूर्वीच्या दिनांकापासून सेवानिवृत्तपूर्व रजेवर होते व प्रत्यक्षात जे त्या तारखेनंतर निवृत्त झाले त्यांना अनुज्ञेय आहे किंवा कसे याबाबतचा मुद्दा उपस्थित करण्यात आला आहे .

शासनाने याबाबत विचार केला असून शासन आता असा खुलासा करीत आहे की , जे शासकीय कर्मचारी दि. १.१.१९८६ पूर्वीपासूनच्या दिनांकापासून सेवानिवृत्तीपूर्व रजेवर होते परंतु प्रत्यक्षात जे १.१.१९८६ नंतर निवृत्त झाले, त्या कर्मचा-यांना, त्यांच्या निवृत्तीवेतन व उपदान प्रयोजनासाठी महाराष्ट्र नागरी सेवा (सुधारीत वेतन) नियम,

१९८८ चा काल्पनीक लाभ देण्यात यावा . तथापि, असे कर्मचारी या प्रकरणी कोणत्याही प्रकारची थकवाकी मिळण्यास पात्र राहणार नाहीत .

या निर्णयामुळे संबंधीत कर्मचा-यांच्या सेवानिवृत्तीवेतन व उपदानाच्या रकमेमध्ये वाढ होईल . तरी संबंधीत विभाग प्रमुखांनी / कार्यालय प्रमुखांनी अशा त-हेची प्रकरणे पुन्हा तपासावीत . व सुधारीत निवृत्तीवेतन व उपदानाची कागदपत्रे तयार करून संबंधीत महालेखापालांना सादर करावीत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

सुधीर स . जाधव,
शासनाचे अवर सचिव .

वक्वक्वक्वक्व

**विषय : निवृत्तीवेतन धारकांकडून शासनाला येणे असलेल्या रकमांची
वसुली तसेच निवृत्तीवेतनधारकांना चुकीने / जादा निवृत्तीवेतनाची
रक्कम प्रदान करण्यात आलेली रक्कम वसूल करणेबाबत .**

वित्त विभाग , निर्णय क्र . संकीर्ण १०८९ / प्र . क्र . २६२ / कोष ४, दि . ५ फेब्रुवारी , १९९० .

निवृत्तीवेतनधारकांकडून येणे असलेल्या शासकीय रकमांची वसुली तसेच निवृत्तीवेतनधारकांना निवृत्तीवेतनाच्या चुकीने जादा प्रदान करण्यात आलेल्या रकमांची वसुली कशी करावी याबाबतचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . याबाबत केंद्र शासनाशी सल्लामसलत केल्यावर शासन खालील प्रमाणे आदेश देत आहे .

निवृत्तीवेतनधारकांकडून येणे असलेल्या शासकीय रकमांची वसुली निवृत्तीवेतनधारकांच्या संमतीशिवाय, निवृत्तीवेतनधारकास वेळोवेळी निवृत्तीवेतनावर मिळणा-या महागाई वाढीच्या रकमांमधून करण्यात यावी .

निवृत्तीवेतनधारकाला अतिप्रदान झालेल्या निवृत्तीवेतनाच्या रकमेची वसुली करण्यापूर्वी संबंधीत निवृत्तीवेतनधारकास अशा वसुलीबाबतची वस्तुस्थिती योग्यरित्या समजावून देण्यात यावी आणि निवृत्तीवेतनधारकाला प्रतिक्रिया व्यक्त करण्यासाठी पुरेसा अवधी देण्यात यावा . त्यानंतरच संबंधीत निवृत्तीधारकांच्या मूळ निवृत्तीवेतनातून अतिप्रदानाची रक्कम सोईस्कर हप्त्यांत वसूल करण्यात यावी . मात्र वसूल करण्यात येणा-या हप्त्यांची रक्कम निवृत्तीवेतनधारकाला मिळणा-या निवृत्तीवेतनाच्या १/३ पेक्षा जास्त नसावी .

महाराष्ट्र कोषागार नियम, १९६८ खंड एक मध्ये आवश्यक ती सुधारणा यथावकाश करण्यात येईल .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

व . ना . सावंत,
शासनाचे उप सचिव .

(टीप :- या संदर्भात दिनांक १२ . ०८ . १९९९ चे परिपत्रक पहावे .)

वक्वक्वक्वक्व

विवाम .

विषय :-२० वर्षांच्या अर्हताकारी सेवेनंतर स्वेच्छा निवृत्तीसाठी
मान्य युद्धसेवा/सैनिकी सेवा विचारात घेण्याबाबत .

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र . सेनिवे १०८९/४२०/सेवा -४, दि .९ फेब्रुवारी, १९९० .

परिपत्रक

शासकीय कर्मचा-याने वजावलेली मान्य युद्ध सेवा / सैनिकी सेवा महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन) नियम १९८२ मधील नियम ४० आणि ४१ च्या तरतुदीनुसार त्यात नमुद केलेल्या शर्तीच्या अधीन राहून, नागरी निवृत्तीवेतनासाठी ग्राह्य धरण्यात येते .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन) नियम, १९८२ मधील नियम ६६ च्या तरतुदीनुसार शासकीय कर्मचा-याला त्याची २० वर्षांची अर्हताकारी सेवा पूर्ण झाल्यानंतर, नियुक्ती प्राधिका-यास आवश्यक ती लेखी नोटीस देऊन सेवेमधून कोणत्याही वेळी सेवानिवृत्त होता येते .या नियमावली पूर्वकल्पनेनुसार असलेली, शासकीय कर्मचा-याला स्वेच्छेने सेवानिवृत्त होण्यास पात्र ठरविणारी २० वर्षांची सेवा ही केवळ राज्य शासनाकडील सेवा असावी वा ती तत्संबंधीच्या नियमान्वये / आदेशान्वये निवृत्तीवेतनासाठी गणण्यात परवानगी दिलेली ,नागरी सेवेत येण्यापूर्वी शासकीय कर्मचा-याने केलेली, मान्य युद्ध सेवा /सैनिक सेवा धरून केलेली एकूण अर्हताकारी सेवा असावी . हा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता .

शासन आता असे स्पष्ट करित आहे की, शासकीय कर्मचा-याने नागरी सेवेत येण्यापूर्वी केलेली युद्ध सेवा / सैनिकी सेवा ही एकदा तत्संबंधीच्या नियमान्वये/आदेशान्वये निवृत्तीवेतनासाठी गणण्यात परवानगी दिल्यानंतर, अशी सेवा उपरोक्त नियमातील नियम ६६(१) च्या प्रयोजनासाठीही अर्हताकारी सेवा म्हणून विचारात घेण्यात यावी .म्हणजेच उपरोक्त नियमातील नियम ६६(१) च्या प्रयोजनासाठी २० वर्षांची अर्हताकारी सेवा ही, निवृत्तीवेतनासाठी गणण्यास परवानगी दिलेली पूर्वीची युद्ध सेवा/ सैनिकी सेवा विचारात घेऊन परिगणित करण्यात यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

वसंत चौधरी,
कार्यासन अधिकारी .

**Sub:- M. C. Services (Commutation of Pension)
Rules, 1984- Submission of application for
commutation of pension.**

F.D. G.R.No. PEN 1087/691/87/SER-4,dt.3rd March 1990.

According to rule 13(3)(b) and (c) of the Maharashtra Civil Services (Commutation of Pension) Rules, 1984, Government servant retiring on superannuation is required to submit an application in Form-B so as to reach the Head of Office not later than three months before the date of superannuation so that the authority for payment of commuted portion of pension is issued alongwith the Pension Payment Order etc. It further provided that no such application shall be entertained if the period is less than three months from the date of superannuation of the Government servant. In view of this provision, the Government servants whose applications for commutation were not

accepted by the Head of Offices have requested to revise the provision in the said rule. After reconsidering the issue Government has decided that in case an application for commutation of pension is received late, it should not be rejected on the ground of such delay. In such cases, if possible, the Accounts Officer, should issue authority for payment of commuted value of pension alongwith the pension Payment Order ; otherwise authority for payment of commuted value of pension should be issued as soon as possible after the issue of Pension Payment Order. In any case, if the application for commutation of pension is received by the Head of Office on or before the date of retirement of the Government servant, commutation of pension shall become absolute on the date following the date of retirement.

The existing provisions of the Maharashtra Civil Services (Commutation of Pension) Rules, 1984 in this respect should be deemed to have been amended to the extent of the provisions of this Resolution. A formal amendment to the above said Rules will be made in due course.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra.

V.W.Chaudhary,
Desk Officer.

कककककककक

**Sub:- Fixation of Pay of re-employment Pensioners---
discontinuance of deduction of pension
Equivalent of death cum retirement Gratuity.**

F. D.Resolution No. RES-1089/479/SER-4, dt.16th March 1990.

At present while fixing the pay of a re-employed pensioner under rule 157(2) of the Maharashtra Civil services (Pension) Rules, 1982 pension and pension equivalent of death –cum-retirement gratuity or gratuity in lieu of pension is taken into account.

The question whether the pension equivalent of death cum-retirement gratuity or gratuity in lieu of pension should be ignored in fixing the pay on re-employment under this rule was under consideration of Government for some time past. Govt. is pleased to direct that in fixing the initial pay of re-employed pensioners under the aforesaid rule, the pension equivalent of death-cum-retirement gratuity or gratuity in lieu of pension should not be deducted from the pay so fixed.

These orders shall have effect from 1st January 1990.

These orders will also apply to re-employed pensioners who are already in re-employment as on 1st January 1990 and in whose case pension equivalent of death-cum-retirement gratuity in lieu of pension was taken into consideration while fixing their initial pay. Their pay would , therefore, be required to be refixed with effect from the 1st

January 1990 by ignoring the element of pension equivalent of death-cum-retirement gratuity or gratuity in lieu of pension.

The existing provisions of the Maharashtra Civil Services (Pension) rules, 1982 in this respect should be deemed to have been amended to the extent of the provisions of this Resolution. A formal amendment to these rules will be made in due course.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra.

V.W.Chaudhary,
Desk Officer.

कककककककक

विषय :- निवृत्तीवेतानधारकांची पुनर्नियुक्तीवरील वेतननिश्चिती मृत्यु-नि-सेवा उपदानाचे निवृत्तीवेतन सममूल्य वजा न करण्याबाबत .

वित्त विभाग ,निर्णय क्र . पुनिवे १०८९/४७९/सेवा ४ दि . १६ मार्च ,१९९० .

सध्या महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९८२ च्या नियम १५७(२) मधील तरतुदीनुसार निवृत्तीवेतनधारकांचे पुनर्नियुक्तीवरील वेतन निश्चित करतांना निवृत्ति वेतन व मृत्यु नि सेवा उपदानाचे निवृत्तीवेतन सममूल्य किंवा निवृत्तीवेतनाऐवजी उपदानाचे निवृत्तीवेतन सममूल्य याची रक्कम लक्षात घेतली जाते .

२ . पुनर्नियुक्तीवरील वेतन निश्चित करताना मृत्यु नि सेवा उपदानाचे निवृत्तीवेतन सममूल्य किंवा निवृत्तीवेतना ऐवजीच्या उपदानाचे निवृत्तीवेतन सममूल्य दुर्लक्षित करण्याचा प्रश्न शासनाच्या काही कालावधीपासून विचाराधीन होता . शासनाने असा निर्णय घेतला आहे की, वर उल्लेखिलेल्या नियमाखाली पुनर्नियुक्तीवरील निवृत्तीवेतनधारकांचे सुरुवातीचे वेतन निश्चित करताना मृत्यु नि सेवा उपदानाचे निवृत्तीवेतन सममूल्य किंवा निवृत्तीवेतनाऐवजीच्या उपदानाचे निवृत्तीवेतन सममूल्य यांची रक्कम निश्चित करण्यात येणा-या वेतनातून वजा करण्यात येऊ नये .

३ . हे आदेश दि . १ जानेवारी १९९० पासून अंमलात येतील .

४ . दि . १ जानेवारी १९९० रोजी पुनर्नियुक्तीवर असलेल्या व ज्यांच्या प्रकरणी त्यांचे सुरुवातीचे वेतन निश्चित करताना मृत्यु नि सेवा उपदानाचे निवृत्तीवेतन सममूल्य किंवा निवृत्तीवेतनाऐवजीच्या उपदानाचे निवृत्तीवेतन सममूल्य यांची रक्कम विचारात घेण्यात आली होती त्यांना देखील हे आदेश लागू होतील . म्हणून अशा पुनर्नियुक्त निवृत्तीवेतनधारकांचे वेतन, मृत्यु नि सेवा उपदानाचे निवृत्तीवेतन सममूल्य किंवा निवृत्तीवेतनाऐवजीच्या उपदानाचे निवृत्तीवेतन सममूल्य यांचा रक्कम विचारात न घेता दि . १.१.१९९० पासून पुनर्निर्धारित करण्यात यावे .

५ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९८२ मधील यासंबंधीच्या विद्यमान तरतुदींमध्ये या शासन निर्णयाच्या तरतुदींपुरती सुधारणा करण्यात आली आहे असे मानण्यात यावे . उपरोक्त नियमात यथावकाश रितसर सुधारणा करण्यात येईल .

विवाम .

Sub:-Restoration of Commuted Portion of Pension.

F.D. Circular No. COP-1088/805/SER-4 dated the **28th March ,1990.**

Read:- F.D.G.R.No. COP-1086/1771/SER-4 dt.30th May 1988.

Government Resolution, Finance Department No. COP-1086/1771/SER-4 dated the 30th May, 1988, inter-alia provides that the State Government Pensioners who have commuted a portion of their pension and on 1st April 1985 or thereafter have completed / or will complete, 15 years from their respective dates of retirement will have their commuted portion of pension restored. The question of regulating the 15 years' period for restoration of commuted portion of pension in terms of the aforesaid Government Resolution was under consideration of Government.

2. Government is now pleased to clarify that in terms of Government Resolution, Finance Department No. COP-1086/1771/SER-4 dated the 30th May, 1988 the Pensioners would be entitled to have the commuted portion of pension restored to them on the expiry of 15 years from the date of retirement only if the commutation was simultaneous with their retirement. In other cases where the date of commutation is subsequent to the date of retirement thereby leaving a time-gap between these two events, the restoration of commuted portion of pension would take effect only on the expiry of 15 years from the date of commutation of pension and NOT from the date of retirement.

3. Government is further pleased to clarify that cases already settled otherwise should be reviewed and restoration of commuted portion of pension should be given effect to only after completion of 15 years from the date of commutation. The overpayments that may have arisen should be recovered from the Pensioners concerned in convenient instalments so that un-due hardship is not caused to the affected persons.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

V.W.Chaudhari,
Desk Officer.

(**Note:-** See Cir.dated 28 Jan. 1991 also.)

कवककककककक

विषय :-असाधारण रजेवर असताना स्वेच्छा सेवानिवृत्ती .

वित्त विभाग , परिपत्रक क्र .सेनिवे १०८९ /११०/ सेवा ४ , दि . १० एप्रिल, १९९० .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील नियम ६६ खालील टीपेनुसार निवृत्तीपूर्व रजा म्हणून मंजूर केलेल्या रजेमध्ये असाधारण रजेचा समावेश होत नाही . असे असले तरी असाधारण रजेवर असलेल्या शासकीय कर्मचा-याने रजेवर असतानाच स्वेच्छा सेवानिवृत्तीची नोटीस दिली व नोटीशीच्या आधारे त्याची असाधारण रजा संपल्यानंतर त्याच्या स्वेच्छा सेवानिवृत्तीस परवानगी देण्यात आली अशी काही प्रकरणे शासनाच्या निदर्शनास आली आहेत . अशा प्रकरणी ही असाधारण रजा निवृत्तीपूर्व रजा होत असल्यामुळे कार्यालय प्रमुखाने मंजूर केलेल्या

असाधारण रजेस महालेखापालांनी हरकत घेतल्याचे व त्यामुळे निवृत्त कर्मचा-यास निवृत्तीवेतन विषयक फायदे मिळण्यास विलंब लागल्याचेही शासनाच्या निदर्शनास आले आहे .

३ . वर नमूद केल्याप्रमाणे महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील नियम ६६ खालील टिपेच्या तरतुदीनुसार निवृत्तीपूर्व रजा म्हणून मंजूर केलेल्या रजेमध्ये असाधारण रजेचा समावेश होत नाही . परंतू असाधारण रजेवर असलेल्या शासकीय कर्मचा-याने रजेवर असतानाच स्वेच्छा सेवानिवृत्तीसाठी अर्ज केल्यास व असाधारण रजा संपल्यानंतर तो स्वेच्छा सेवानिवृत्त झाल्यास त्याला देण्यात आलेली असाधारण रजा ही आपोआप निवृत्तीपूर्व रजा होते . उपरोक्त नियम ६६ खालील टिपेप्रमाणे शासकीय कर्मचा-यास निवृत्तीच्या लागतपूर्वी असाधारण रजा अनुज्ञेय नसल्यामुळे कार्यालय प्रमुख आपल्या अधिकारात ती मंजूर करू शकत नाहीत . म्हणून असा खुलासा करण्यात येतो की, अशा प्रकरणी शासकीय कर्मचा-याला देण्यात आलेल्या असाधारण रजेस कार्यालय प्रमुखाने प्रथम शासनाची मंजूरी घेऊन ती असाधारण रजा नियमित करून घ्यावी व नंतरच त्या आधारे अशा शासकीय कर्मचा-याचे निवृत्तीवेतनाचे कागदपत्र तयार करून महालेखापाल, मुंबई / नागपूर यांचेकडे पाठवावीत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

व . वा . चौधरी,
कार्यासन अधिकारी .

वक्वक्वक्वक्वक्व

**विषय :-शासकीय कर्मचा-याच्या मुलांमध्ये किंवा मुलींमध्ये मनोविकृती
किंवा मानसिक दुर्बलता इत्यादी निर्माण झालेली असल्यास
त्यांना ह्यातभर कुटुंब निवृत्तीवेतन देण्याबाबत .**

वित्त विभाग, निर्णय क्र . कुनिवे १०९०/११/सेवा ४ दिनांक १६ मे ,१९९० .

शासन निर्णय, वित्त विभाग क्र . पीईएन १४७२/१६०९/ सीआर २३९/७५/ सेवा ४ दि .१२ .८ .७६ अन्वये असे आदेश निर्गमित करण्यात आले होते की, शासकीय कर्मचा-याच्या मुलामध्ये किंवा मुलीमध्ये काही मनोविकृती किंवा मानसिक दुर्बलता निर्माण झालेली असेल किंवा शारीरिक दृष्ट्या पांगळेपणा किंवा विकलांगता आलेली असेल आणि त्यामुळे त्या मुलाच्या वावतीत अठरा वर्षे (आता वीस वर्षे) आणि अविवाहित मुलीच्या वावतीत एकवीस वर्षे (आता चौवीस वर्षे) वय पूर्ण झालेले असले तरी त्याला / तिला उपजिविका करणे शक्य नसेल तर , अशा मुलाला किंवा अविवाहित मुलीला त्या शासन निर्णयात नमूद केलेल्या शर्तीच्या अधीन राहून, संपूर्ण ह्यातभर कुटुंब निवृत्तीवेतन प्रदेय होईल . हे आदेश दिनांक १२ .८ .७६ पासून अंमलत आलेले आहेत . ह्या तरतुदींचा अंतर्भाव महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ११६ च्या पोट नियम (५) मध्ये करण्यात आला आहे .

२ . दिनांक १२ .८ .१९७६ पूर्वी मृत्यू पावलेल्या / सेवानिवृत्त झालेल्या ज्या शासकीय कर्मचा-यांच्या / निवृत्ती वेतनधारकांच्या मुलांमध्ये अथवा मुलींमध्ये काही मनोविकृती किंवा मानसिक दुर्बलता इत्यादी निर्माण झालेली आहे त्यांना कुटुंब निवृत्तीवेतन मंजूर करण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . शासन असा आदेश देत आहे की, दिनांक १२ ऑगस्ट १९७६ पूर्वी मृत्यू पावलेल्या / सेवानिवृत्त झालेल्या ज्या शासकीय कर्मचा-यांच्या मुलांमध्ये किंवा मुलींमध्ये काही मनोविकृती किंवा मानसिक दुर्बलता निर्माण झालेली असेल किंवा शारीरिक दृष्ट्या पांगळेपणा किंवा विकलांगता आलेली असेल आणि त्यामुळे त्याला / तिला उपजिविका करणे शक्य नसेल तर अशा मुलांना किंवा मुलींना कुटुंब निवृत्तीवेतनाचे फायदे लागू करण्यात यावेत .

विवाम .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :-पुनर्विलोकन करून मुदतपूर्व सेवानिवृत्त केलेल्या शासकीय अधिकारी / कर्मचारी यांना अभिवेदन समितीच्या शिफारशीच्या आधारे परत सेवेत रुजू करून घेतल्यास खंडित कालावधी नियमित करण्याबाबत .

सा .प्र .विभाग परिपत्रक क्र . संकीर्ण १०८९ / प्र .क्र . ४१ / १५ दिनांक मे ,१९९० .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम १० (४) व नियम ६५ मधील तरतुदीनुसार ज्या शासकीय अधिकारी / कर्मचा-यांना त्यांच्या वयाची ५० / ५५ वर्षे पूर्ण झाल्यानंतर अथवा ३० वर्षांची अर्हताकारी सेवा पूर्ण झाल्यानंतर पुनर्विलोकन करून तीन महिन्यांची नोटीस देऊन मुदतपूर्व सेवानिवृत्त करण्यात येते . अशा अधिकारी / कर्मचा-यांकडून काही वेळा त्यांच्या मुदतपूर्व सेवानिवृत्त विरुद्ध शासनास अभिवेदने सादर करण्यात येतात . अशा अभिवेदनावर अभिवेदन समितीने गुणवत्तेनुसार केलेल्या शिफारशीच्या आधारे शासनाने घेतलेल्या निर्णयानुसार ज्या अधिका-यांना / कर्मचा-यांना परत सेवेत रूजू करून घेतले जाईल, अशा अधिकारी / कर्मचा-यांचा खंडित कालावधी नियमित करण्याविषयीचा प्रस्ताव काही काळ शासनाच्या विचाराधीन होता . सदर प्रस्तावाचा सातत्याने विचार करून शासनाने असा निर्णय घेतला आहे की, मुदतपूर्व सेवानिवृत्त केलेल्या अधिका-याला / कर्मचा-याला अभिवेदन समितीने गुणवत्तेनुसार केलेल्या शिफारशीच्या आधारे शासनाने परत सेवेत रूजू करून घेतल्यास अशा अधिका-यांचा / कर्मचा-यांचा खंडित कालावधी कर्तव्य कालावधी म्हणून धरण्यात यावा . शासन पुढे असेही आदेश देत आहे की,

- (१) अधिकारी / कर्मचारी यांच्या मुदतपूर्व सेवानिवृत्ती विरुद्धच्या अभिवेदनावर शक्यतो उपयुक्त ३ महिन्यांच्या नोटीशीच्या मुदतीत निर्णय घेण्याचा सर्व संबंधितांनी प्रयत्न करावा .
- (२) जर अधिकारी / कर्मचा-यांच्या अभिवेदनावर तीन महिन्यांच्या कालावधीत निर्णय होऊ शकला नाही तर अशा अधिकारी / कर्मचा-यांना , अभिवेदनावर होणा-या निर्णयाच्या अधीन राहून तीन महिन्यांच्या पुढे सेवेत राहू द्यावे . व संबंधीत अधिकारी / कर्मचा-यांना तसे कळवावे (त्यासाठी ज्ञापनाचा विहित नमुना सोबत जोडला आहे .)
- (३) तीन महिन्यांच्या नोटीशीची मुदत संपल्यावर अभिवेदन फेटाळल्याचा निर्णय झाल्यास त्यानंतर सत्वर अधिकारी / कर्मचा-यांना सेवानिवृत्त करण्यात यावे . असे करतांना त्यांना पुन्हा तीन महिन्यांची नोटीस देण्याची आवश्यकता नाही . परंतु अभिवेदनावरचा निर्णय त्यांना कळविणे आवश्यक आहे .
- (४) ज्या अधिका-यांना / कर्मचा-यांना तीन महिन्यांच्या नोटीशी ऐवजी तीन महिन्यांचा पगार देऊन मुदतपूर्व सेवानिवृत्त केले असेल, त्यांना अभिवेदन समितीच्या शिफारशीनुसार पुन्हा सेवेत रूजू करून घेतल्यास त्यांचा खंडित कालावधी कर्तव्य कालावधी म्हणून धरवा . असे करतांना तीन महिन्यांच्या नोटीशी ऐवजी त्यांना देण्यात आलेले तीन महिन्यांचे वेतन कर्तव्य कालावधी पोटी देय ठरणा-या वेतनातून समायोजित करण्यात यावे .

वववववववव

विषय : स्थायी किंवा अस्थायी राज्य शासकीय कर्मचा-याला सेवाकालामध्ये मृत्यु आल्यास त्याच्या कुटुंबियांना तात्काळ आवश्यकता पूर्ण करण्यासाठी द्यावयाच्या अग्रिमाच्या रकमेत वाढ करण्याबाबत .

वित्त विभाग निर्णय क्र . मुविनि / १०९० / (२९) / विनियम दि . १० . ७ . १९९० .

मुंबई वित्तिय नियम १४२ [के] मधील अन्य तरतुदीच्या अधीन राहून स्थायी किंवा अस्थायी राज्य शासकीय कर्मचा-याला त्याच्या सेवाकालामध्ये मृत्यु आल्यास त्याच्या कुटुंबियांना तात्काळ आवश्यकता पूर्ण करण्यासाठी

कर्मचा-याच्या ३ महिन्यांच्या मूळ मासिक वेतनाएवढी रक्कम किंवा रू. २५००/- यापैकी जी रक्कम कमी असेल तेवढी रक्कम मृत राज्य शासकीय कर्मचा-याच्या कुटुंबियांना अग्रिम म्हणून देण्यास शासन मंजूरी देत आहे .
मुंबई वित्तीय नियम १४२ [क] मध्ये औपचारिक सुधारणा यथावकाश करण्यात येईल .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

दि .द . पत्की,
कार्यासन अधिकारी .

वक्वक्वक्वक्वक्व

**विषय :- महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील
नियम ११६ मध्ये सुधारणा . अधिसूचना .**

गृह विभाग क्र . सेनिवे १०८९ / ५१९ / सेवा ४ दिनांक १४ डिसेंबर, १९९० .

भारताचे संविधान

क्रमांक सेनिवे १०८९ / ५१९ / सेवा ४ - भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद ३०९ याच्या परंतुकांन्वये प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर करून महाराष्ट्राचे राज्यपाल, महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ ला सुधारणा करणारे पुढील नियम करित आहेत :-

- १ . या नियमांस महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) (तिसरी सुधारणा) नियम, १९९० असे म्हणावे .
- २ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मध्ये नियम ११६ मध्ये

(ए) पोट नियम ५ मध्ये परंतुकात :-

(एक) खंड (तीन) च्या ऐवजी खालील खंड घालण्यात यावा .

“ (तीन) शारिरीकदृष्ट्या पांगळेपणा किंवा विकलांगता आलेला सज्जन मुलगा अथवा मुलगी सोडून, अशा मुलाला किंवा मुलीला तो किंवा ती अज्ञान आहे असे समजून पालकांमार्फत कुटुंब निवृत्तीवेतन मिळेल . ”

(दोन) खंड (पाच) मध्ये अशा मुलाच्या किंवा मुलीचा पालक म्हणून कुटुंब निवृत्तीवेतन घेणारी व्यक्ती या शब्दसमुदायानंतर “ किंवा पालकांच्या मार्फत कुटुंब निवृत्तीवेतन न घेणारा असा मुलगा किंवा मुलगी ” हे शब्द घालण्यात यावेत .

(तीन) स्पष्टीकरण (डी) मध्ये “ पालकाचे ” या शब्दानंतर “ किंवा अशा मुलाचे किंवा मुलीचे ” हे शब्द घालण्यात यावेत .

(वी) पोट-नियम (६) मध्ये खंड (वी) नंतर खालील खंड अंतर्भूत करण्यात यावा आणि तो दिनांक १५ जानेवारी १९९० पासून अंतर्भूत करण्यात आला आहे असे मानण्यात यावे .

“ (सी) मृत शासकीय कर्मचा-याच्या किंवा निवृत्तीवेतन धारकाच्या मागे त्याची विधवा असेल पण त्याचबरोबर त्याच्या पश्चात त्याने फारकत दिलेल्या पत्नीचे किंवा पत्नीची पात्र अपत्य किंवा अपत्ये असतील तेव्हा, शासकीय कर्मचा-याने किंवा निवृत्तीवेतनधारकाने त्याच्या पत्नीला फारकत दिली नसती तर त्या पात्र अपत्याला किंवा अपत्यांना, शासकीय कर्मचा-याच्या किंवा निवृत्तीवेतनधारकाच्या मृत्यूनंतर कुटुंब निवृत्तीवेतनाचा जो हिस्सा आईला मिळाला असता, तो हिस्सा मिळण्याचा हक्क असेल . ”

- २ . महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

शासनाचे प्रधान सचिव .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विनाम .

विषय :- निवृत्तीवेतनाचे प्रदान..... . .
पूर्ण रूपयांत पुर्णांकित करणे .

वित्त विभाग, शासन निर्णय क्र. सेनिवे १०९०/३६८/सेवा -४, दि. ७ जानेवारी, १९९१ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९८२ मधील नियम ११० [४] आणि ११६ [३] मध्ये निवृत्तीवेतनाची व कुटुंबनिवृत्तीवेतनाची रक्कम मासिक दराने निश्चित करण्याची व त्या रक्कमेत रूपयाच्या भागाचा समावेश असेल तेव्हा ती रक्कम पुढील पूर्ण रूपयांत पुर्णांकित करण्याची तरतुद करण्यात आलेली आहे . खालील प्रकरणी कुटुंबनिवृत्तीवेतनाची / निवृत्तीवेतनाची रक्कम पूर्ण रूपयांत पुर्णांकित कशी करावी हा प्रश्न उपस्थित करण्यात आला होता .

- [अ] जेथे एकाहून अधिक व्यक्तीना कुटुंबनिवृत्तीवेतन प्रदेय आहे व कुटुंबनिवृत्ती वेतनाच्या प्रत्येक हिश्याची रक्कम अपुर्णांकांत येते, आणि
- [ब] जेथे निवृत्तीवेतनधारकाच्या मृत्युमुळे किंवा इतर कोणत्याही कारणामुळे महिन्याच्या काही भागांसाठी प्रदान करावयाची निवृत्तीवेतनाची रक्कम अपुर्णांकीत येते .

शासन या संबंधात आता असा खुलासा करत आहे की, वर [अ] या ठिकाणी नमुद केलेल्या प्रकरणी कुटुंबनिवृत्तीवेतनाच्या प्रत्येक हिश्याची रक्कम अपुर्णांकांत येत असेल तर , ती पुढील पूर्ण रूपयात पुर्णांकीत करण्यात यावी . याला अपवाद हा जेथे कुटुंबनिवृत्तीवेतनाच्या सर्व हिश्याची एकत्रित रक्कम निर्धारित केलेल्या कमाल मर्यादेहून अधिक होते अशी प्रकरणे हा असेल .जेथे कुटुंबनिवृत्तीवेतनाच्या सर्व हिश्याची पुर्णांकीत रक्कम निर्धारित केलेल्या कमाल मर्यादेहून अधिक होत असेल अशी अपवादात्मक प्रकरणे वित्त विभागाकडे पाठविण्यात यावीत व या विभागाशी सल्ला मसलत करून नियमित करण्यात यावीत .

वर [ब] या ठिकाणी नमुद केलेल्या प्रकरणी देखील महिन्याच्या काही भागासाठी प्रदान करावयाचे निवृत्तीवेतन व त्यावरील महागाई वाढ ही रूपयाच्या अपुर्णांत येत असेल तर , ती पुढील पूर्ण रूपयांत पूर्णांकीत करण्यात यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नांवाने,

अ . ना . कुळकर्णी,
उप सचिव , वित्त विभाग .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विषय :- कुटुंब निवृत्तीवेतन, १९६४...स्पष्टीकरण . .

वित्त विभाग , परिपत्रक क्र . सेनिवे-१०८८/६५१ /सेवा -४, दि . २२ जानेवारी , १९९१ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९८२ च्या नियम १००, १०१, व १०२ च्या तरतुदीनुसार पूर्णसेवा किंवा नियत वयमान निवृत्ती वेतनासाठी पात्र होण्यापूर्वी शासकीय कर्मचा-याला नादारी, अकार्यक्षमता किंवा गैरवर्तणूक यामुळे सेवानिवृत्त होण्यास भाग पाडण्यात आले असेल किंवा सेवेतून काढून टाकण्यात आले असेल तेव्हा खास विचार करण्यायोग्य असे ते प्रकरण आहे असे शासनाला वाटले तर शासन त्याला अनुकंपा निवृत्तीवेतन मंजूर करू

शकते . यानुसार अनुकंपा निवृत्ती वेतन घेणा-या निवृत्त कर्मचा-यांपैकी ज्या कर्मचा-यांना शासन सेवेतून सेवानिवृत्त होण्यास भाग पाडण्यात आले त्यांनाच शासन निर्णय , वित्त विभाग, क्र. पीईएन १४६८/६८/दहा दिनांक २२ जानेवारी १९६९ अन्वये कुटुंब निवृत्तीवेतनाचा लाभ अनुज्ञेय होता . ज्या कर्मचा-यांना सेवेतून काढून टाकण्यात आले अशांचे बाबतीत त्यांना जरी त्यांच्या मृत्युच्या तारखेस अनुकंपा निवृत्तीवेतन मिळत असले तरी त्यांच्या कुटुंबियांना कुटुंब निवृत्तीवेतन अनुज्ञेय नव्हते .

२ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९८२ हे दि . १५ ऑगस्ट १९८२ पासूनअंमलात आल्यानंतर शासकीय सेवेतून निवृत्त झाल्यानंतर आणि मृत्युच्या तारखेस निवृत्तीवेतन मिळाल्यावर मृत्यु पावलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या कुटुंबाला नियम ११६ च्या पोट नियम [२] [सी] प्रमाणे कुटुंब निवृत्तीवेतन अनुज्ञेय ठरते . या संदर्भात ज्या शासकीय कर्मचा-यांना सेवेतून काढून टाकण्यात आले व जे मृत्युच्या तारखेस अनुकंपा निवृत्तीवेतन घेत होते अशांच्या कुटुंबियांना आता या नियमाप्रमाणे कुटुंब निवृत्तीवेतन अनुज्ञेय राहिल काय, असा मुद्दा उपस्थित करण्यास आलेला आहे .

३ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ६२ प्रमाणे “ अनुकंपा निवृत्तीवेतन ” हा निवृत्तीवेतनाचा एक प्रकार आहे . सेवेतून काढून टाकलेला व अनुकंपा निवृत्तीवेतन घेणारा शासकीय कर्मचारी निवृत्तीच्या तारखेस निवृत्तीवेतन घेत असल्यामुळे आता असे स्पष्ट करण्यात येत आहे की, जो शासकीय कर्मचारी सेवेतून काढून टाकल्यामुळे नियम १०० , १०१ व १०२ अनुसार अनुकंपा निवृत्तीवेतन घेत असतो . त्याचे बाबतीत त्याच्या मृत्युनंतर त्याच्या कुटुंबाला वरील नियमातील नियम ११६ च्या पोट नियम [२] मधील खंड [सी] च्या तरतुदीनुसार कुटुंब निवृत्तीवेतन अनुज्ञेय राहिल . यासाठी या नियमाच्या खंड [सी] मधील “ सेवेतून निवृत्त झाल्यानंतर आणि मृत्युच्या तारखेस निवृत्तीवेतन मिळाल्यावर मृत्यु पावला असेल ” या तरतुदीमध्ये “ सेवेतून काढून टाकल्यानंतर आणि मृत्युच्या तारखेस निवृत्तीवेतन मिळाल्यावर मृत्यु पावला असेल ” अशा शासकीय कर्मचा-यांच्या प्रकरणांचाही अंतर्भाव असल्याचे समजण्यात यावे .

४ . वरील स्पष्टीकरणामुळे , यथास्थिती , महालेखापाल [लेखा व अनुज्ञेयता] महाराष्ट्र मुंबई / नागपूर यांना [१] ज्या निवृत्तीवेतन धारकाला सेवेतून काढून टाकण्यात आले आहे अशा निवृत्तीवेतन धारकाच्या यापुढे काढावयाच्या निवृत्तीवेतन प्रदान आदेशामध्ये , निवृत्तीवेतन धारकाच्या मृत्युनंतर अनुज्ञेय असलेल्या कुटुंब निवृत्तीवेतनासंबंधीची नोंद अंतर्भूत करावी लागेल . तसेच [२] ज्यांना सेवेतून काढून टाकण्यात आले आहे आणि ज्यांना अनुकंपा निवृत्तीवेतन मंजूर करण्यात आले आहे , परंतु ज्यांच्या निवृत्तीवेतन प्रदान आदेशामध्ये कुटुंब निवृत्तीवेतनासंबंधीचा उल्लेख केलेला नसेल किंवा कुटुंब निवृत्तीवेतन अनुज्ञेय नाही असा उल्लेख केलेला असेल अशा प्रकरणी , आवश्यकतेनुसार , कुटुंब निवृत्तीवेतन प्रदानाचे नवीन आदेश निर्गमित करण्याची कार्यवाही करणे आवश्यक राहिल . म्हणून सर्व कार्यालय प्रमुखांना विनंती करण्यात येते की, त्यांनी त्यांचे कार्यालयातील ज्या शासकीय कर्मचा-यांना दिनांक १५ ऑगस्ट १९८२ रोजी किंवा त्यानंतर सेवेतून काढून टाकण्यात आले व ज्यांना अनुकंपा निवृत्तीवेतन मंजूर करण्यात आले आहे अशा सर्व कर्मचा-यांच्या प्रकरणांचे कुटुंब निवृत्तीवेतन प्राधिकृत करण्याच्या दृष्टीकोनातून पुनर्विलोकन करावे आणि त्यासंबंधातील आवश्यक तो तपशील महालेखापाल [लेखा व अनुज्ञेयता] महाराष्ट्र , मुंबई / नागपूर यांच्याकडे पुढील कार्यवाहीसाठी पाठवावा .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

अ . ना . कुळकर्णी,
शासनाचे उप सचिव .

वनवनवनवनवन

विभाग .

विषय :-निवृत्तीवेतनाचा अंशराशीकृत भाग पुनःस्थापित करणे .

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र. निअंक १०९१ /२० / सेवा ४ दिनांक २८ जानेवारी ,१९९१ .

शासन परिपत्रक वित्त विभाग क्र. निअंक १०८८/८०५/सेवा ४ दिनांक २८ मार्च १९९० अन्वये असे स्पष्टीकरण देण्यात आले आहे की, ज्या निवृत्तीवेतनधारकांनी आपल्या निवृत्तीवेतनाचा भाग सेवानिवृत्तीच्या दिनांकाला अंशराशीकृत केलेला असेल असे निवृत्तीवेतनधारकच फक्त त्यांच्या सेवानिवृत्तीच्या दिनांकापासून १५ वर्षे पूर्ण झाल्यानंतर निवृत्तीवेतनाचा अंशराशीकृत केलेला भाग पुनःस्थापित करून घेण्यास पात्र आहेत . इतर प्रकरणी जेथे निवृत्तीवेतनाचा भाग अंशराशीकृत केल्याचा दिनांक हा सेवा निवृत्तीच्या दिनांकानंतरचा असेल व त्यामुळे या दोन घटनांमध्ये खंड पडलेला असेल, तेथे निवृत्तीवेतनाचा भाग ज्या दिनांकाला अंशराशीकृत केलेला असेल त्या दिनांकापासून १५ वर्षे पूर्ण झाल्यानंतर निवृत्तीवेतनाचा अंशराशीकृत केलेला भाग पुनःस्थापित होईल .

२ . निवृत्तीवेतनाचा अंशराशीकृत भाग पुनःस्थापित करण्याचा शासनाचा निर्णय त्यामागील ख-या उद्देशानुसार सर्व प्रकरणी समानतेने लागू केला जाईल याची खातरजमा व्हावी म्हणून पुन्हा असे स्पष्ट करण्यात येते की, निवृत्तीवेतनाचा अंशराशीकृत केलेला भाग पुनःस्थापित करून घेण्यासाठी सेवानिवृत्तीच्या तारखेपासून १५ वर्षांची गणना जेथे निवृत्तीवेतनाच्या भागाचे अंशराशीकरण सेवानिवृत्तीच्या दिनांकाला करण्यात आले होते /आहे अशाच प्रकरणी केली जाईल . दुस-या शब्दात ज्या प्रकरणी निवृत्तीवेतनाच्या अंशराशीकृत रकमेचे प्रदान सेवा निवृत्तीच्या पहिल्याच महिन्यात करण्यात आले होते / आहे आणि अंशराशीकरणामुळे पहिल्याच निवृत्तीवेतनातून समुचित कपात करण्यात आली अशी प्रकरणे या प्रवर्गात मोडतील . इतर सर्व प्रकरणी म्हणजे जेथे निवृत्तीवेतनाच्या अंशराशीकरणामुळे दुस-या किंवा त्यानंतरच्या महिन्यापासून निवृत्तीवेतनातून समुचित कपात करण्यात आली /येते तेथे १५ वर्षांच्या कालावधीची गणना अंशराशीकरणाच्या तारखेपासून म्हणजेच अंशराशीकरणामुळे निवृत्तीवेतनामधून करावयाची कपात ज्या तारखेपासून करण्यात आली होती/आहे त्या तारखेपासून केली जाईल .ज्या प्रकरणी अंशराशीकरणाची तारीख निवृत्तीवेतन संवितरण कार्यालयातील निवृत्तीवेतनाच्या कागदपत्रामध्ये उदा . निवृत्तीवेतन प्रदान आदेश इत्यादिमध्ये सहज उपलब्ध होत नसेल त्या प्रकरणी निवृत्तीवेतन संवितरण कार्यालयाने ही माहिती निवृत्तीवेतनाचा अंशराशीकृत भाग पुनःस्थापित करण्यापूर्वी निवृत्तीवेतन प्रदान आदेश ज्या लेखा अधिका-यांनी काढले होते त्यांचेकडून मागवावी .

३ . जी प्रकरणे शासन परिपत्रक वित्त विभाग क्र. निअंक १०८८/८०५/सेवा ४ दिनांक २८ मार्च १९९० तसेच या परिपत्रकामधील तरतुदीखेरीज अन्य रीतीने निकालात काढलेली असतील त्या प्रकरणांचे पुनर्विलोकन करण्यात येऊ नये . तथापि केवळ सानुग्रह सवलत म्हणून अशा प्रकरणांमध्ये शासन परिपत्रक वित्त विभाग दिनांक २८ मार्च १९९० मधील परिच्छेद ३ अनुसार करावयाच्या अतिप्रदानाच्या रकमेची वसूली यापुढे करण्यात येऊ नये . मात्र जेथे अतिप्रदानाची रक्कम अगोदरच वसूल करण्यात आलेली असेल त्या प्रकरणी ती रक्कम परत करण्यात येणार नाही .

वनवनवनवन

**विषय :-शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवानिवृत्तीच्या तारखेपूर्वी सहा महिन्यांचे
आत महालेखापाल [लेखा व अनुज्ञेयता] १ किंवा २ महाराष्ट्र ,
मुंबई / नागपूर यांचेकडे निवृत्ती वेतनाचे कागदपत्र पाठविणे... .**

परिपत्रक , वित्त विभाग, क्र. सेनिवे १०९० /प्र.क्र.३४१ /सेवा -४, दिनांक ६ मार्च १९९१ .

नियत वयमान निवृत्तीवेतन ज्या महिन्यात ती देय आहेत त्या महिन्याच्या पहिल्या तारखेपासून देणे शक्य व्हावे यासाठी कार्यालय प्रमुख व निवृत्तीवेतन प्रदान आदेश काढण्यास जबाबदार असणारे इतर अधिकारी यांनी निवृत्तीवेतन व उपदान प्रत्यक्ष देण्याच्या व प्राधिकृत करण्याच्या विविध कार्यपध्दतीबाबत महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन)

नियम, १९८२ मधील प्रकरण १० मध्ये विहित केलेले वेळापत्रक पाळणे आवश्यक आहे. उक्त नियमामधील नियम १२१ मध्ये निवृत्तीवेतनाचे कागदपत्रक पूर्ण करण्यासाठी निरनिराळे टप्पे ठरविण्यात आले असून प्रत्येक टप्प्यासाठी काटेकोरपणे पाळावयाच्या निश्चित अशा तारखा नेमून दिल्या आहेत. त्यानुसार अशी निश्चित तारीख उलटली की, त्यानंतर लगेच त्या कामाच्या पुढील टप्प्यास प्रारंभ होतो. नियम १२१ व १२२ मधील आवश्यक बाबी पूर्ण केल्यानंतर, कार्यालय प्रमुखाने, निवृत्तीवेतनाचे कागदपत्र सर्व बाबतीत पूर्ण करून यथास्थिती महालेखापाल [लेखा व अनुज्ञेयता] १ किंवा २ महाराष्ट्र मुंबई / नागपूर यांच्याकडे शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवानिवृत्तीच्या तारखेपूर्वी जास्तीत जास्त सहा महिन्यांचे आत पाठविणे आवश्यक आहे. अशी कार्यवाही त्या त्या निश्चित तारखांना झाली तर कार्यालय, कागदपत्रांची आवश्यक ती छाननी केल्यानंतर सेवानिवृत्तीच्या तारखेपूर्वी जास्तीत जास्त एक महिन्याच्या आत निवृत्ती वेतन प्रदान आदेश व मृत्यु - नि -सेवा निवृत्ती उपदान [आता निवृत्तीउपदान] प्रदान करण्याचे आदेश काढले.

२. महालेखापाल [लेखा व अनुज्ञेयता] २ महाराष्ट्र, नागपूर यांनी शासनाच्या असे निदर्शनास आणले आहे की, त्यांच्या कार्यालयात १९८९-९० या वर्षी प्राप्त झालेल्या निवृत्तीवेतनाच्या एकूण प्रकरणांपैकी फक्त ७ टक्के प्रकरणे सेवानिवृत्तीच्या अगोदर सहा महिने त्यांचे कार्यालयाकडे प्राप्त झाली. १८ टक्के प्रकरणे सेवानिवृत्तीच्या अगोदर तीन महिने प्राप्त झाली आणि ७५ टक्के प्रकरणे शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवानिवृत्तीनंतर महालेखापालांच्या कार्यालयाकडे प्राप्त झाली. शिवाय उशिरा प्राप्त झालेली प्रकरणे विहित नियम लक्षात घेऊन पूर्ण केलेली नव्हती. त्यामुळे निवृत्तीवेतनाची प्रकरणे अंतिमतः निकाली काढण्यात विलंब लागला व सेवानिवृत्त शासकीय कर्मचा-यांना निष्कारण त्रास झाला.

३. शासनाच्या असेही निदर्शनास आणण्यात आले आहे की, कार्यालय प्रमुखाकडून निवृत्तीवेतनविषयक कागदपत्रे महालेखापालांकडे पाठवितांना निवृत्त होणा-या कर्मचा-यांच्या त्यांच्या कार्यालयाचा संपूर्ण पत्ता नमुना ५,६ व ७ मध्ये पूर्णपणे नमुद केला जात नाही. परिणामतः महालेखापालांच्या कार्यालयाकडून निर्गमित होणारी निवृत्तीवेतन विषयक लाभांची प्राधिकारपत्रे महालेखापालांचे कार्यालयात परत येतात व प्राधिकारपत्रे निवृत्त होणा-या / झालेल्या कर्मचा-यास व त्यांच्या कार्यालयास वेळेवर प्राप्त न झाल्यामुळे निवृत्ती वेतनविषयक लाभांच्या प्रदानास विलंब होतो.

म्हणून या संबंधात कार्यालय प्रमुखांना असे निर्देश देण्यात येत आहेत की, त्यांनी निवृत्तीवेतनाची कागदपत्रे तयार करण्यासाठी विहित केलेल्या कार्यपध्दतीचे व वेळापत्रकाचे प्रत्यक्षात पालन होत आहे याची दक्षता घ्यावी आणि निवृत्तीवेतनाचे कागदपत्र विहित नमुन्यात सर्व बाबतीत यथोचितरित्या पूर्ण करून शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवानिवृत्तीच्या तारखेच्या सहा महिने अगोदर महालेखापालांच्या कार्यालयाकडे पाठविले जातील याची काळजी घ्यावी. तसेच सेवानिवृत्तीवेतनाचे कागदपत्र महालेखापालांचे कार्यालयाकडे पाठवितांना त्यात निवृत्त होणा-या कर्मचा-याचे पदनाम, त्याचा/ त्याच्या कार्यालयाचा संपूर्ण पत्ता इत्यादि तपशील योग्य त्या ठिकाणी अचुकपणे नमूद करण्यात आला आहे याचीही खात्री करून घ्यावी.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

अ.ना. कुळकर्णी,
शासनाचे उप सचिव.

कवककककककक

विवाग.

**विषय :-महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन) नियम १९८२ च्या
परिशिष्ट पाच मधील नमुना ७ ला सुधारणा .**

वित्त विभाग ,परिपत्रक क्र .सेनिवे १०९०/२९० /सेवा -४, दि . २५ मार्च ,१९९१ .

परिपत्रक : महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन) नियम, १९८२ च्या नियम २७ (४) व १३० च्या तरतुदीनुसार सेवानिवृत्तीच्या दिनांकाला ज्या शासकीय कर्मचा-याविरुद्ध विभागीय किंवा न्यायीक कार्यवाही सुरू असेल किंवा चालू ठेवण्यात आली असेल त्या कर्मचा-याच्या निवृत्तीवेतनविषयक लाभांना अंतिम स्वरूप देता येत नाही . अशा शासकीय कर्मचा-यास फक्त १०० टक्के तात्पुरते निवृत्तीवेतन दिले जाते व इतर लाभ [उपदान, निवृत्ती वेतनाचे अंशराशीकृत मूल्य] विभागीय/ न्यायीक कार्यवाही पूर्ण झाल्यावर आणि त्या संबंधातील अंतिम आदेश काढल्यानंतर दिले जातात . थोडक्यात शासकीय कर्मचा-याच्या निवृत्तीच्या तारखेला विभागीय /न्यायीक कार्यवाही संबंधात उपलब्ध असलेली परिस्थिती लक्षात घेऊन त्याचे निवृत्ती वेतन विषयक लाभ ठरविले जातात व त्या प्रयोजनासाठी महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन) नियम, १९८२ च्या नियम २७[६] प्रमाणे विभागीय /न्यायीक कार्यवाही खालील तारखांपासून सुरू झाली असे मानण्यात येते .

- [अ] विभागीय कार्यवाहीचे बाबतीत, शासकीय कर्मचा-यास किंवा निवृत्तीवेतनधारकास ज्या तारखेला आरोपपत्र देण्यात आले असेल त्या तारखेपासून किंवा शासकीय कर्मचा-याला आधीच्या तारखेपासून निलंबनाधीन ठेवले असेल अशा तारखेपासून .
- [ब] फौजदारी कार्यवाहीचे बाबतीत, ज्या तारखेला दंडाधिकारी तक्रारीची दखल घेतो किंवा पोलीस अधिका-याचे प्रतिवेदनाची ज्या तारखेला दंडाधिकारी दखल घेतो, त्या तारखेपासून .
- [क] दिवाणी कार्यवाहीचे बाबतीत , वादपत्र न्यायालयाला ज्या तारखेस सादर करण्यात येते त्या तारखेपासून .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम ,१९८२ च्या नियम १२३(१) प्रमाणे शासकीय कर्मचा-याचे निवृत्तीवेतन संबंधीचे कागदपत्र कार्यालय प्रमुखाने महालेखापालांकडे नमुना ७ मधील पत्रामध्ये पाठवावयाचे असतात .या पत्रातील परिच्छेद ३ मध्ये निवृत्त कर्मचा-याच्या विरुद्ध विभागीय चौकशी प्रलंबीत आहे/नाही किंवा विभागीय चौकशी करावयाचे योजिले आहे/नाही याबाबतची माहिती नमूद करावी लागते .निवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-याच्या बाबतीत त्याच्या निवृत्तीपूर्वी नियम २७(६) नुसार विभागीय /न्यायीक कार्यवाही सुरू करण्यात आली नसेल तर निवृत्तीच्या दिनांकाला त्याचे विरुद्ध विभागीय /न्यायीक कार्यवाही प्रलंबीत आहे असे म्हणता येत नाही . त्यामळे ज्या शासकीय कर्मचा-याच्या विरुद्ध विभागीय कार्यवाही करण्याचे केवळ प्रस्तावित असून प्रत्यक्षात वर परिच्छेद १ मध्ये यथास्थिती [अ] [ब] अथवा [क] येथे निर्देशिलेली कार्यवाही झालेली नसेल त्याचे बाबतीत त्या संबंधीची माहिती नमुना ७ मधील परिच्छेद ३ मध्ये नमूद करण्याची आवश्यकता नाही .

म्हणून शासन आता असा निर्देश देत आहे की , महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन) नियम, १९८२ च्या परिच्छेद पाच मधील नमुना ७ च्या परिच्छेद ३ [ए] आणि [बी] मधील अनुक्रमे “ किंवा ती करण्याचे योजिलेले नाही ” आणि “ किंवा ती करण्याचे योजिलेले आहे ” हे शब्द वगळण्यात यावेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

अ . ना . कुळकर्णी,
शासनाचे उप सचिव .

वक्रवक्रवक्रव

विभाग .

विषय :- विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या उपदानाच्या रकमेवरील व्याजाचे प्रदान .

वित्त विभाग , निर्णय क्र . सेनिवे १०९१/५५/सेवा -४ दिनांक ६ मे ,१९९१ .

सध्या विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या उपदानाच्या रकमेवरील व्याजाचे प्रदान महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम १२९-ए च्या तरतुदीनुसार विनियमित केले जाते .

२ . शासनाच्या असे निदर्शनास आणून देण्यात आले आहे की, नियतवयमानानुसार सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांच्या प्रकरणी त्यांचेकडून शासनाला येणे असणा-या रकमा निर्धारित करण्याचे काम जरी दोन वर्षे अगोदर सुरू होते, तरी इतर सेवानिवृत्तीच्या प्रकरणी शासनाला येणे असणा-या रकमा निर्धारित करण्याच्या कामास शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवानिवृत्तीस शासनाची मान्यता मिळाल्यानंतरच प्रारंभ होतो . त्यामुळे नियम १२९ ए च्या तरतुदी या नियतवयमानाव्यतिरिक्त इतर कारणास्तव सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांच्या प्रकरणीदेखील लागू होतात का, आणि लागू होत असल्यास, तीन महिन्यांच्या कालमर्यादेचे बंधन अशा प्रकरणी पाळावे का, अशी शंका उपस्थित करण्यात आली आहे . या संबंधातील परिस्थितीचे पुनर्विलोकन करण्यात आले असून शासनाने आता असे ठरविले आहे की, नियतवयमानाव्यतिरिक्त इतर सेवानिवृत्तीच्या प्रकरणी सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांचा दोष नसताना केवळ प्रशासनिक चुकीमुळे जर उपदानाच्या प्रदानास विलंब झाला असेल तर व्याजाचे प्रदान संबंधीत प्रशासकीय विभागाने वित्त विभागाशी सल्लामसलत करून खालीलप्रमाणे विनियमित करावे :-

(१) सेवानिवृत्तीच्या दिनांकाला ज्या शासकीय कर्मचा-यांच्या विरुद्ध विभागीय / न्यायिक कार्यवाही प्रलंबित असेल आणि जेथे कार्यवाही पूर्ण होईपर्यंत उपदानाची रक्कम रोखून ठेवण्यात आली असेल, अशा प्रकरणी

(अ) जर शासकीय कर्मचा-यांची सर्व आरोपांमधून पूर्णतः दोषमुक्तता झाली असेल आणि उपदानाच्या रकमेचे प्रदान अशी कार्यवाही पूर्ण झाल्यानंतर करण्यात आले असेल तर उपदानाचे प्रदान सेवानिवृत्तीनंतरच्या लगतच्या दिनांकाला देय झाले असे मानण्यात येईल . जर उपदानाचे प्रदान निवृत्तीच्या दिनांकापासून तीन महिन्यांनंतर करण्यात आले असेल तर निवृत्तीच्या दिनांकापासून तीन महिन्यांनंतरच्या कालावधीसाठी व्याज देण्यात येईल .

(ब) विभागीय / न्यायिक कार्यवाही प्रलंबित असताना शासकीय कर्मचा-यांचा मृत्यू झाल्याने विभागीय / न्यायिक कार्यवाही बंद करण्यात आली असेल तर उपदानाचे प्रदान मृत्यूच्या दिनांकानंतरच्या लगतच्या दिनांकाला देय झाले असे मानण्यात येईल आणि जर उपदानाचे प्रदान विलंबाने करण्यात आले असेल तर, मृत्यूच्या दिनांकापासून तीन महिन्यांनंतरच्या विलंबाच्या कालावधीसाठी व्याज देण्यात येईल .

(क) विभागीय / न्यायिक कार्यवाही पूर्ण झाल्यानंतर शासकीय कर्मचारी पूर्णतः दोषमुक्त झाला नसेल आणि सक्षम प्राधिका-याने उपदानाचे प्रदान करण्याचा निर्णय घेतला असेल अशा प्रकरणी सक्षम प्राधिका-याने उपदान प्रदान करण्याचे आदेश ज्या दिनांकाला काढले असतील त्या दिनांकाला उपदानाचे प्रदान देय झाले असे मानण्यात येईल . अशा प्रकरणी जर उपदानाचे प्रदान विलंबाने करण्यात आले असेल तर सक्षम अधिका-याने वर नमूद केलेले आदेश ज्या दिनांकाला काढले असतील त्या दिनांकापासून तीन महिन्यांनंतरच्या विलंबाच्या कालावधीसाठी व्याज देण्यात येईल .

(२) नियतवयमान सेवानिवृत्तीव्यतिरिक्त इतर कारणास्तव सेवानिवृत्ती:- अशा प्रकारची सेवानिवृत्तीची प्रकरणे महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९८२ मधील नियम १०(४) किंवा (५), ६५, ६६, ६८, किंवा ८१ यापैकी कोणत्याही नियमाखालील असू शकतील . निवृत्तीवेतनाची कागदपत्रे तयार करणा-या कार्यालयाला नियत वयमानानंतर सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांची निवृत्तीवेतनाची कागदपत्रे तयार करण्यास जसा पुरेसा अवधी उपलब्ध असतो, तसा अवधी अशा प्रकरणी उपलब्ध होऊ शकत नाही . तथापि २५ वर्षांची सेवा पूर्ण झाल्यावर किंवा सेवानिवृत्तीच्या अगोदर ५ वर्षे यापैकी कोणत्याही आधीच्या प्रसंगी कार्यालय प्रमुखाने शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवेची पडताळणी करून महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ५९ अन्वये निर्धारित केलेला अर्हताकारी सेवेचा कालावधी त्याला कळवावा अशी नियमात तरतूद आहे . म्हणून अशी अपेक्षा आहे की, नियतवयमान सेवानिवृत्तीव्यतिरिक्त इतर कारणास्तव सेवानिवृत्तीच्या प्रकरणीदेखील सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांचे

कागदपत्रे तयार करण्यास कार्यालय प्रमुखास अवाजवी विलंब लागू नये . म्हणून असे ठरविण्यात आले आहे की, अशा प्रकरणी उपदानाचे प्रदान निवृत्तीच्या दिनांकापासून सहा महिन्यांनंतर करण्यात आले असेल तर निवृत्तीच्या दिनांकापासून सहा महिन्यांनंतरच्या विलंबाच्या कालावधीसाठी व्याज देण्यात यावे .

(३) सेवेत असताना मृत्यू पावलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या बाबतीत :-अशा प्रकरणी वर खंड (२) या ठिकाणी नमूद केल्याप्रमाणे विचार करण्यात यावा . महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम १३६ ते १४३ यात मृत्यू उपदानाचे प्रदान करण्याबाबतची तपशिलवार कार्यपध्दती स्पष्ट करण्यात आली आहे . अशा प्रकरणीदेखील संबंधीत कार्यालयाला मृत्यू उपदानाचे प्रदान वाजवी कालावधीत करणे शक्य आहे . म्हणून असे ठरविण्यात आले आहे की, अशा प्रकरणी मृत्यू उपदानाचे प्रदान मृत्यूच्या दिनांकापासून सहा महिन्यांनंतर करण्यात आले असेल तर मृत्यूच्या दिनांकापासून सहा महिन्यांनंतरच्या विलंबाच्या कालावधीसाठी व्याज देण्यात यावे . तथापि, एखाद्या प्रकरणी एकापेक्षा अधिक मागणीदारांनी उपदानाचा त्याचा /तिचा दावा दाखल केल्यामुळे मृत्यू उपदानाचे प्रदान रोखून ठेवण्यात आले असेल अशी प्रकरणे या आदेशानुसार द्यावयाच्या व्याजासाठी आपोआप पात्र ठरणार नाहीत . असे प्रत्येक प्रकरण गुणवत्तेनुसार वित्त विभागाच्या सहमतीने स्वतंत्ररित्या तपासण्यात येईल .

(४) संबंधीत शासकीय कर्मचा-यांच्या निवृत्तीपूर्वीच्या दिनांकापासून त्याचे वेतनात किंवा उपदानासंबंधीच्या तरतुदीत सुधारणा झाल्यामुळे अगोदरच प्रदान करण्यात आलेल्या उपदानाच्या रकमेत वाढ झालेल्या प्रकरणी :- सध्या अशा प्रकरणी व्याज दिले जात नाही .या संबंधात शासनाच्या असे निदर्शनास आणून देण्यात आले आहे की,अशा प्रकरणी उपदानाच्या फरकाची रक्कम प्रदान करण्यास अवाजवी विलंब होतो . उपदानाची गणना करण्यासाठी लक्षात घेतल्या जाणा-या वेतनात सुधारणा करणारे किंवा उपदानाच्या अनुज्ञेयते संबंधातील नियमांत सुधारणा करणारे आदेश निर्गमित झाल्यानंतर उपदानाच्या फरकाची रक्कम वाजवी कालावधीत प्रदान करण्यात यावी अशी अपेक्षा आहे . सर्व बाबीचा विचार करून आता असे ठरविण्यात आले आहे की, उपदानाच्या थकवाकीचे प्रदान करण्यास वेतन नियम यात सुधारणा करणारे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून तीन महिन्यांपेक्षा अधिक विलंब झाल्यास असे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून तीन महिन्यांनंतरच्या विलंबाच्या कालावधीसाठी व्याज देण्यात येईल .

(५)शासकीय विभागाचे किंवा त्यापैकी काही भागांचे सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रम/स्वायत्त संस्था /स्थानिक प्राधिकरण यात रूपांतर झाल्याने त्यात सामूहिकरीत्या वर्ग करण्यात आलेल्या शासकीय कर्मचा-यांची प्रकरणे वगळता, सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रम/स्वायत्त संस्था/ स्थानिक प्राधिकरण यांमध्ये कायमचे समावेश झालेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या प्रकरणी :-

असा प्रकरणांवर विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या उपदानाच्या रकमेवर व्याज देण्याबाबत वर खंड (२) या ठिकाणी नमूद केल्याप्रमाणे विचार करण्यात यावा . उपदानाचे प्रदान करण्यास कायमचे समावेशन झाल्याच्या दिनांका पासून सहा महिन्यांपेक्षा अधिक विलंब झाल्यास सहा महिन्यांनंतरच्या विलंबाच्या कालावधीसाठी व्याज देण्यात येईल . नियत सेवानिवृत्तीच्या प्रकरणी सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-याचा दोष नसताना केवळ प्रशासनिक कारणामुळे / चुकीमुळे उपदानाच्या प्रदानास विलंब झाला असेल तर विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या उपदानाच्या रकमेवर व्याज देण्याची सध्याची कार्यपध्दती लागू राहिल . दुस-या शब्दात, सेवानिवृत्तीच्या दिनांकापासून तीन महिन्यांनंतरच्या विलंबाच्या कालावधीसाठी व्याज देण्यात येईल .

२ . उपदानाचे प्रदान विलंबाने करण्यास जबाबदार असणा-या कर्मचा-विरुद्ध करण्यात येत असलेली शिस्तभंगाची कार्यवाही पूर्ण झाल्यानंतरच व्याज देय राहिल का अशी शंका उपस्थित करण्यात आली आहे . या संबंधात असे स्पष्ट करण्यात येत आहे की, सेवानिवृत्त शासकीय कर्मचा-याचा दोष नसताना केवळ प्रशासनिक चुकीमुळे उपदानाच्या प्रदानास विलंब झाला आहे असे स्पष्टपणे प्रस्थापित झाले असेल, अशा सर्व प्रकरणी कसूरदार कर्मचा-यांविरुद्ध करण्यात येणा-या शिस्तभंगाच्या कार्यवाहीच्या निकालाची वाट न पाहता व्याज देण्यात यावे .शिस्तभंगाच्या कार्यवाहीच्या प्रकरणांवर स्वतंत्र रित्या कार्यवाही करण्यात यावी . या आदेशानुसार, जेथे व्याज देय झाले असेल तेथे उपदान /उपदानाची थकवाकी ज्या महिन्यात दिली जाईल त्या महिन्याच्या लगतपूर्वीच्या महिन्यापर्यंत ते देण्यात येईल .

३. हे आदेश ते निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील . या दिनांकापूर्वी सेवानिवृत्त झालेल्या/सेवेत असताना मृत्यू पावलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या ज्या प्रकरणी उपदानाच्या प्रदानासाठी निवृत्तीच्या /मृत्यूच्या दिनांकापासून यथास्थिती तीन/सहा महिन्यांपेक्षा अधिक विलंब झाला असून हे आदेश निर्गमित होण्याच्या दिनांकापर्यन्त उपदानाचे प्रदान करण्यात आले नसेल, अशा प्रकरणी देखील लागू राहतील . तथापि, अशा प्रकरणी व्याजाचे प्रदान हे आदेश निर्गमित झाल्याचा दिनांक किंवा निवृत्तीच्या/मृत्यूच्या दिनांकापासून यथास्थिती, तीन / सहा महिन्यांचा कालावधी, यापैकी जो नंतरचा दिनांक असेल त्या दिनांकापासून देय राहिल . नियतवयमान सेवानिवृत्ती व्यतिरिक्त इतर कारणास्तव सेवानिवृत्ति/मृत्यूची जी प्रकरणे हे आदेश निर्गमित होण्यापूर्वी अंतिमतः निकालात काढण्यात आलेली आहेत ती पुन्हा उघडण्यात येऊ नयेत .

वक्तव्यवक्तव्य

विषय :-विलंबाने प्रदान करण्यांत आलेल्या उपदानावर व्याज देण्याबाबत .

वित्त विभाग , परिपत्रक क्र . सेनिवे १०९२/२२४/सेवा ४ , दि . २४ जुलै , १९९२ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम १२९ ए च्या तरतुदीनुसार विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या उपदानाच्या रकमेवर व्याज देण्यात येते . या नियमाच्या पोट नियम (१) खालील दुस-या परंतुकानुसार ज्या प्रकरणी तात्पुरते उपदान मंजूर करण्यात आले असेल त्या प्रकरणी व्याज देय होत नाही . शासनाच्या असे निदर्शनास आणण्यात आले आहे की, सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-याला तात्पुरत्या उपदानाचे प्रदान करताना उपदानाच्या रकमेतून शासनाला येणे असलेल्या रकमेची वसुली करण्यासाठी वसुलीयोग्य शासकीय येणे रकमेपेक्षा जास्त रक्कम रोग्यून ठेवली जाते . अशी जादा रोग्यून ठेवण्यात आलेली रक्कम विलंबाने प्रदान करण्यात आल्यास त्या रकमेवर व्याज अनुज्ञेय राहिल किंवा कसे असा प्रश्न उपस्थित करण्यात आला आहे .

याबाबत शासन अस खूलासा करित आहे की, उपदानाच्या रकमेमधून वसुलीयोग्य शासकीय येणे रकमेपेक्षा जास्त रक्कम रोग्यून ठेवण्यात आली असल्यास , अशी जादा रोग्यून ठेवण्यात आलेली रक्कम जर विलंबाने प्रदान करण्यात आली असेल तर त्या रकमेवर देखील उपरोक्त नियमाच्या तरतुदीनुसार व्याज देय राहिल .

वक्तव्यवक्तव्य

विषय :-विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या सेवानिवृत्ति उपदान /मृत्यू उपदान / निवृत्तीवेतनावर देण्यात येणारे व्याज... दरामध्ये वाढ आणि विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या कुटुंब निवृत्तिवेतनावर व्याज देण्याबाबत .

वित्त विभाग , निर्णय क्र . सेनिवे १०९४ /१५५ /सेवा -४ दि . २४ एप्रिल , १९९५ .

विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या सेवानिवृत्ति उपदान /मृत्यू उपदान / निवृत्तिवेतनावर देण्यात येणा-या व्याजाचे प्रदान महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम १२९ (ए) आणि १२९ (बी) च्या तरतुदीनुसार विनियमित केले जाते . विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या सेवानिवृत्ती उपदान /मृत्यू उपदान / निवृत्तीवेतनावर प्रदेय असलेल्या व्याजाच्या दरात वाढ करण्याचा आणि विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या कुटुंब निवृत्तिवेतनावर व्याज देण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता . शासन आता असा निर्णय घेत आहे की,

(अ) जेथे सेवानिवृत्ति उपदानाचे / मृत्यू उपदानाचे प्रदान सेवानिवृत्तीच्या / मृत्यूच्या तारखेपासून ३ (तीन) महिन्यांनंतर करण्यात आले असेल, आणि रक्कम प्रदान करण्यातील विलंब हा प्रशासनिक चुकीमुळे झाला असे स्पष्टपणे प्रस्थापित झाले असेल तेथे ३ (तीन) महिन्यांनंतरच्या कालावधीसाठी सर्वसाधारण भविष्य निर्वाह निधीच्या ठेवीवर लागू असलेल्या व्याजदराने व्याज देण्यात येईल . (सध्या हा दर वार्षिक १२ टक्के चक्रवादीने आहे) .

(ब) जेथे निवृत्तीवेतनाचे / कुटुंबनिवृत्तीवेतनाचे प्रदान ते देय झाल्याच्या तारखेपासून सहा महिन्यांनंतर प्राधिकृत करण्यात आले असेल आणि रक्कम प्रदान करण्यातील विलंब हा प्रशासनिक कारणांमुळे झाला असे स्पष्टपणे प्रस्थापित झाले असेल, तेथे ६ (सहा) महिन्यांनंतरच्या कालावधीसाठी सर्वसाधारण भविष्य निर्वाह निधीच्या ठेवीवर लागू असलेल्या व्याजदराप्रमाणे व्याज देण्यात येईल . (सध्या हा दर वार्षिक १२ टक्के वार्षिक चक्रवादीने आहे .)

सध्या, निवृत्तीवेतनधारकाचा अर्ज प्राप्त झाल्यावर मंत्रालयातील संबंधीत प्रशासकीय विभाग व्याज देण्याबाबतच्या विनंतीवर विचार करतो, आणि सेवानिवृत्ती उपदान / मृत्यू उपदान / निवृत्तीवेतन प्रदान करण्यातील विलंब हा प्रशासनिक कारणांमुळे झाला याबद्दल विभागाची खात्री असेल तर , तो विभाग व्याज प्रदान करण्यासाठी वित्त विभागाकडे मान्यतेसाठी शिफारस करतो . या संबंधातील परिस्थितीचे पुनर्विलोकन करण्यात आले असून शासनाने आता असे ठरविले आहे की, विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या सेवानिवृत्ती उपदान / मृत्यू उपदान / निवृत्तीवेतन / कुटुंब निवृत्तीवेतनाच्या प्रत्येक प्रकरणावर मंत्रालयातील संबंधीत प्रशासकीय विभाग स्वाधिकारे विचार करील आणि सेवानिवृत्ती उपदान / मृत्यू उपदान / निवृत्तीवेतन/ कुटुंबनिवृत्तीवेतन प्रदान करण्यातील विलंब हा प्रशासकीय कारणांमुळे झाला याबद्दल विभागाची खात्री झाली असेल, तर तो विभाग यथास्थिती, महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) महाराष्ट्र , मुंबई/ नागपूर यांचेकडून या संबंधातील अनुज्ञेयता अहवाल प्राप्त करून घेऊन, व्याज प्रदान करील . व्याज प्रदान करण्यासाठी वित्त विभागाकडे मान्यतेसाठी शिफारस करण्याची यापुढे आवश्यकता राहणार नाही .

जेथे प्रशासनिक कारणांमुळे सेवानिवृत्ती उपदान / मृत्यू उपदान / निवृत्तीवेतन / कुटुंब निवृत्तीवेतनावर व्याजाचे प्रदान प्राधिकृत करण्यात आले असेल, अशा सर्व प्रकरणांत मंत्रालयातील प्रशासकीय विभागाने जबाबदारी निश्चित करून विलंबास जबाबदार असल्याचे आढळून आलेल्या अधिका-यांसहीत शासकीय कर्मचा-यांविरुद्ध अथवा कर्मचा-यांविरुद्ध महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम १२९ ए व १२९ बी मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे शिस्तभंगाची कार्यवाही करावी . अशा प्रकरणी वेळेवर आणि योग्यरितीने कार्यवाही होत आहे , याची खातरजमा करून घेण्यासाठी मंत्रालयातील प्रशासकीय विभागांनी या शासन निर्णयाच्या सोबत जोडलेल्या विहित नमुन्यात तिमाही अहवाल वित्त विभागाकडे पाठवावा .

हे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापर्यन्त ज्या प्रकरणी सेवानिवृत्ति उपदान/मृत्यु उपदान /निवृत्तिवेतन/ कुटुंब निवृत्तिवेतन /यांचे प्रदान करण्यात आलेले नाही, अशा प्रकरणी परिच्छेद १ मध्ये नमूद केलेला व्याजाचा दर लागू होईल .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम १९८२ मधील नियम १२९(ए) आणि (बी) च्या विद्यमान तरतुदीमध्ये या शासन निर्णयाच्या तरतुदीपुरती सुधारणा करण्यात आली आहे असे मानण्यात यावे .या नियमात रीतसर सुधारणा यथावकाश करण्यात येईल .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वसंत चौधरी,
शासनाचे अवर सचिव .

वनवनवनवनवन

विभाग .

**विषय :- विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या सेवानिवृत्ति उपदान /
मृत्यू उपदानावर व्याज देण्याबाबत .**

वित्त विभाग, निर्णय क्र. सीपीए १०९५ / १४८ / सेवा -४, दि. २८ डिसेंबर, १९९५ .

शासन निर्णय क्र. सेनिवे १०८५ / सीआर १८४५ / सेवा ४ दि. २३ जून १९८६ च्या तरतुदीनुसार उपदानाच्या प्रदानास प्रशासनिक चुकीमुळे किंवा संबंधीत शासकीय कर्मचा-यांच्या नियंत्रणाबाहेरील कारणांमुळे विलंब झाला असे स्पष्टपणे प्रस्थापित झाले असेल अशा प्रकरणी ज्या महिन्यात सेवानिवृत्ति उपदानाचे / मृत्यू उपदानाचे प्रत्यक्ष प्रदान करण्यात आले असेल त्याच्या लगतपूर्वीच्या महिना अकेरपर्यंत वेळोवळी विहित केलेल्या दराप्रमाणे व्याज देण्यात येते .

२ . या संदर्भात शासन आता असा निर्णय घेत आहे की, सेवानिवृत्ति उपदानाच्या / मृत्यू उपदानाच्या रकमेचे प्रदान करण्यास विलंब लागल्यास उपदानाचे प्रत्यक्ष प्रदान ज्या दिनांकाला करण्यात आले असेल त्या दिनांकापर्यंत व्याज अनुज्ञेय राहिल .

३ . हे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापर्यंत ज्या प्रकरणी सेवानिवृत्ति उपदान / मृत्यू उपदान यांचे प्रदान करण्यांत आलेले नाही, अशा सर्व प्रकरणी या आदेशांच्या तरतुदी लागू राहतील .

**विषय:- मनोविकृती/मानसिक दुर्बलता किंवा शारीरिकदृष्ट्या
पांगळेपणा/विकलांगता असलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या
मुलांना संपूर्ण हयातभर कुटुंब निवृत्तीवेतन देण्याबाबत .**

वित्त विभाग निर्णय क्र. कुनिवे १०९० / २५४ / सेवा ४ , दिनांक २ जुलै, १९९१ .

शासन निर्णय , वित्त विभाग, क्र. पीईएन १४७२ / १६०९ / सीआर २३९ / ७५ / सेवा ४, दि. १२ ऑगस्ट १९७६ अन्वये असे आदेश काढण्यांत आले होते की, शासकीय कर्मचा-यांच्या मुलांमध्ये किंवा मुलीमध्ये काही मनोविकृती किंवा मानसिक दुर्बलता निर्माण झालेली असेल किंवा शारीरिकदृष्ट्या पांगळेपणा किंवा विकलांगता आलेली असेल आणि त्यामुळे त्या मुलांच्या बाबतीत अठरा वर्षे (आता एकवीस वर्षे) आणि अविवाहीत मुलीच्या बाबतीत एकवीस वर्षे (आता चोवीस वर्षे) वय पूर्ण झालेले असले तरी त्याला / तिला उपजिविका करणे शक्य नसेल तर , अशा मुलांना किंवा अविवाहीत मुलीला , त्या शासन निर्णयांत नमुद केलेल्या शर्तीच्या अधीन राहून संपूर्ण हयातभर कुटुंब निवृत्तीवेतन प्रदेय होईल . हे आदेश दिनांक १२ . ८ . १९७६ पासून अंमलात आलेले आहेत . ह्या तरतुदींचा अंतर्भाव महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ११६ च्या पोट नियम [५] मध्ये करण्यांत आली असून ते दि. १५ . ८ . १९८२ पासून अंमलात आलेले आहेत . या नियमाच्या पोट नियम [५] मधील स्पष्टीकरण [ए] च्या तरतुदीनुसार शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवानिवृत्तीपूर्वी किंवा सेवेत असतांना झालेल्या मृत्युपूर्वी उघडकीस आलेली विकलांगता फक्त कुटुंब निवृत्तीवेतन मंजूरीसाठी विचारात घेतली जाते . या तरतुदीमुळे शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवानिवृत्तीनंतर किंवा सेवेत असताना झालेल्या मृत्युनंतर विकलांगता निर्माण झालेली अपत्ये हयातभर कुटुंब निवृत्तीवेतनाच्या लाभासाठी अपात्र ठरत होती .

शासन आता असे निर्देश देत आहे की, हयातभर कुटुंबनिवृत्तीवेतन मंजूर करण्यासाठी महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम ११६ [५] खालील स्पष्टीकरण [ए] मध्ये नमुद केलेली . शासकीय

कर्मचा-यांच्या सेवानिवृत्तीपूर्वी किंवा सेवेत असताना झालेल्या मृत्युपूर्वी उघडकीस आलेली विकलांगता विचारात घेण्याची जी पूर्वअट आहे ती काढून टाकण्यात यावी .

शासन आणखी असही आदेश देत आहे की, दि. १२.८.१९७६ पूर्वी आदेशात आवश्यकती तरतुद नसल्यामुळे किंवा दि १५.८.१९८२ पासून वर नमुद केलेली पूर्वअट अंमलात आल्यामुळे पात्र असलेल्या ज्या विकलांग अपत्यांना हा लाभ देण्यात आलेला नव्हता ते देखील आता हयातभार कुटुंब निवृत्तीवेतनाच्या लाभासाठी पात्र राहतील . परंतु त्यासाठी अट अशी असेल की, ते केंद्र शासन किंवा राज्य शासन आणि / किंवा केंद्र किंवा राज्य शासनाच्या सार्वजनिक क्षेत्रातील उपक्रम/ स्वायत्त संस्था / स्थानिक संस्था यांच्या नियमान्वये अगोदरच कोणतेही निवृत्तीवेतन घेत नसावेत किंवा पात्र नसावेत .

हे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील . परिच्छेद ३ मध्ये नमुद केलेल्या प्रकरणाणाही त्याच दिनांकापासून लागू राहतील .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(टीप :- दि.२६.४.१९९५ चा शासन निर्णयही पहावा .)

अ.ना. कुळकर्णी,
शासनाचे उप सचिव .

वक्वक्वक्वक्व

**विषय :-सेवा निवृत्तीनंतरच्या पती/पत्नी (Post retiral spouses)
यांना कुटुंब निवृत्तीवेतन मंजूर करणे .**

वित्त विभाग,निर्णय क्र.कुनिंवे १०९०/२५४/सेवा ४ दि. ३ जुलै , १९९१ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (नि.वेतन) नियम, १९८२ मधील नियम ११६ (१६)[ब][एक]च्या तरतुदीनुसार सेवानिवृत्तीनंतरच्या पती/पत्नीस कुटुंब निवृत्तीवेतन अनुज्ञेय नाही . सेवानिवृत्तीनंतर विवाह केलेल्या केंद्र शासनाच्या कर्मचा-यांच्या काही विधवांना कुटुंबनिवृत्तीवेतन योजनेचे लाभ आपल्यालाही देण्यात यावेत अशी मागणी करणारे रिट अर्ज [क्र.११२८] आणि १२०४/१९८८] भारताच्या सर्वोच्च न्यायालयात दाखल केले होते .सर्वोच्च न्यायालयाने ह्या विधवांच्या बाजूने निवाडा दिला आहे . सर्वोच्च न्यायालयाने दिलेल्या निवाड्याचे परिणामी, शासनाने आता असा निर्णय घेतला आहे की , शासकीय कर्मचा-यांचा विवाह जरी त्यांच्या सेवानिवृत्तीनंतर झालेला असला तरी म्हणजेच अशा सेवानिवृत्तीनंतरच्या पती/पत्नी (Post retiral spouses) यांना देखील कुटुंबनिवृत्तीवेतन योजना, १९६४ चे लाभ अनुज्ञेय राहतील .हे लाभ निवृत्तीवेतन धारकाच्या मृत्युच्या लगतनंतरच्या दिनांकापासून देय राहतील .

सेवानिवृत्तीनंतरचे पती/पत्नी कुटुंबनिवृत्तीवेतनास पात्र करण्याच्या दिनांकाला हयात होते आणि त्या तारखेनंतर मृत्यु पावले त्यांचे प्रकरणी, त्यांचे जेथे अनुज्ञेय असेल तेथे, कुटुंबनिवृत्तीवेतनाची त्या कालावधीची हयात कालीन थकवाकी त्यांच्या कुटुंबातील सदस्यांना / वारसांना देखील प्रदेय राहिल .

कुटुंबनिवृत्तीवेतनाची मंजूरी आणि त्याचे प्रदान महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९८२ यांत विहित केलेल्या कार्यपध्दतीप्रमाणे नियमित केले जाईल .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने .

(टीप :- दि.२७.४.९५ चा शासन निर्णयही पहावा .)

अ.ना.कुळकर्णी,
शासनाचे उप सचिव .

वक्वक्वक्वक्व

विवाह .

**विषय :-अचानक नाहीशा झालेल्या व ठावठिकाणा माहित नसलेल्या
शासकीय कर्मचारी/निवृत्तीवेतनधारक यांच्या कुटुंबीयांना
कुटुंब निवृत्तीवेतन आणि उपदान मंजूर करण्याबाबत .**

वित्त विभाग,निर्णय क्र.सेनिवे १०८९/४९१/ सेवा-४, दिनांक ५ जुलै ,१९९१ .

अचानक नाहीशा झालेल्या व ठावठिकाणा माहित नसलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या कुटुंबातील पात्र व्यक्तींना कुटुंब निवृत्तीवेतन मंजूर करण्याची बरीचशी प्रकरणे शासनाकडे पाठविली जातात . सध्या शासनाकडून अशा प्रकरणांवर गुणवत्तेनुसार विचार केला जातो .साधारणपणे शासकीय कर्मचारी नाहीसा झाल्याच्या दिनांकापासून सात वर्षांचा कालावधी उलटल्या शिवाय तो मृत्यु पावला आहे असे समजता येत नसल्याने त्याच्या कुटुंबीयाला कुटुंब निवृत्तीवेतनविषयक लाभ देता येत नाहीत . हे तत्त्व इंडियन एव्हिडन्स ॲक्टच्या कलम १०८ वर आधारीत असून त्या कलमाच्या तरतुदीनुसार जेव्हा एखादा बेपत्ता इसम जिवंत आहे का मृत्यु पावला आहे असा प्रश्न निर्माण होतो व तो जर जिवंत असता तर त्याच्या बद्दलची माहिती सहजगत्या ज्या व्यक्तीला अवगत झाली असता अशा व्यक्तीला सात वर्षे पर्यन्त त्याच्याबद्दल काहीच ऐकीवात आले नाही तर तो जिवंत आहे हे सिध्द करण्याची जबाबदारी जी व्यक्ती , तो जिवंत आहे असे शपथपूर्वक प्रतिपादन करते तिची राहते .

बेपत्ता झालेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या कुटुंबाला देय असलेले फायदे रोगून धरल्याने अवाजवी त्रास होत असल्यामुळे प्रश्न शासनाच्या काही काळापासून विचाराधीन होता . शासन आता असा निदेश देत आहे की, जेव्हा शासकीय कर्मचारी त्याच्या कुटुंबाला सोडून नाहीसा होतो त्यावेळी त्याच्या कुटुंबाला खालील प्रदाने करण्यात यावीत .

- (एक) सर्वप्रथम देय असलेले वेतन, देय असलेल्या रजेचे रोग्वीकरण आणि शासकीय कर्मचा-याने केलेले नामनिर्देशन लक्षात घेऊन भविष्य निर्वाह निधीची रक्कम .
- (दोन) एक वर्षाच्या कालावधीनंतर-
  - (अ) अनुज्ञेय असेल त्याप्रमाणे सर्वसाधारण / वाढीव दराने कुटुंब निवृत्तीवेतन .
  - (ब) जर कर्मचारी सेवानिवृत्त झाला असता तर त्याला जेवढी सेवानिवृत्ती उपदानाची रक्कम मिळाली असती तेवढी मुत्यु उपदानाची रक्कम ,
- (तीन) संबंधीत शासकीय कर्मचा-याचा मुत्यु झाला आहे हे निर्णायक रितीने सिध्द झाल्यानंतर किंवा कर्मचारी नाहीसा झाल्याच्या दिनांकापासून सात वर्षांनंतर , मृत्यु उपदान व सेवानिवृत्ती उपदान यामधील फरकाची रक्कम .

शासकीय कर्मचारी नाहीसा होण्याचा दिनांक हा पोलीस प्राधिका-याकडे ज्या दिनांकाला प्रथम खबरी अहवाल (एफ आय आर) नोंदविला असेल त्या दिनांकापासून धरण्यात येईल आणि निवृत्तीवेतन आणि उपदानाची रक्कम मंजूर करण्यासाठी एक वर्षाचा कालावधी देखील त्याच दिनांकापासून गणण्यात येईल . ज्या प्रकरणी प्रथम खबरी अहवाल (एफ आय आर) हे आदेश निर्गमित होण्यापूर्वीच्या दिनांकाला नोंदविला असेल आणि जेथे एक वर्षाचा कालावधी अगोदरच पूर्ण झालेला आहे त्या प्रकरणी कुटुंब निवृत्तीवेतन , उपदान या सारखे फायदे हे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून मंजूर करण्यात येतील .

कुटुंब निवृत्तीवेतन/उपदान हे शासकीय कर्मचा-यांच्या कर्तव्याचा जो शेवटचा दिनांक होता (प्राधिकृत रजेचा कालवधी धरून) त्या दिनांकाला त्याने, घेतलेल्या वेतनावर ठरविले जाईल आणि लागू असलेल्या आदेश/ नियमांनुसार नियमित करण्यात येईल .

वर नमुद केलेले लाभ मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागाकडून खालील अटीच्या अधीन राहून मंजूर केले जातील...

विवाम .

- (१) कुटुंबीयांनी संबंधीत पोलीस ठाण्यावर तक्रार नेंदवून शासकीय पत्र कर्मचा-याचा पोलीसांनी सर्व प्रकारे शोध घेऊनही त्याचा ठावठिकाणा लागत नाही अशा प्रकारचा अहवाल प्राप्त केलेला असला पाहिजे .
- (२) शासकीय कर्मचा-याने नामनिर्देशित केलेल्या व्यक्ती / वारसदार याजकडून या शासन निर्णया सोबत जोडलेल्या “ नाहीसा झालेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या संबंधात विहित केलेल्या ” नमुन्यात (इंग्रजी) क्षतिपूर्ती बंधपत्र घेण्यात यावे .

कार्यालय प्रमुख हा शासकीय कर्मचा-याकडून शासनाला येणे असलेल्या रकमांचे निर्धारण करून महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९८२ मधील नियम १३२ अनुसार व शासनाला येणे असलेल्या रकमांच्या वसुलीबाबत अंमलात असलेल्या इतर सुचनांनुसार शासनाला येणे असलेल्या रकमांची वसुली करील .

पोलीस प्राधिका-याकडे ज्या दिनांकाला प्रथम खबरी अहवाल (एफ आय आर) नोंदविला असेल त्या दिनांकापासून एक वर्षांनंतर , कुटुंबाने शासकीय कर्मचा-याच्या कार्यालय प्रमुखाकडे कुटुंब निवृत्तीवेतन आणि निवृत्ती उपदान मंजूर करण्यासाठी विहित केलेल्या कार्यपध्दतीनुसर कुटुंब निवृत्तीवेतन आणि उपदान प्रदानासाठी अर्ज करावा .

जर निवृत्ती उपदानाचे संवितरण अर्ज केल्याच्या दिनांकापासून तीन महिन्यांच्या आत झाले नाही तर त्यावर लागू असलेल्या दराप्रमाणे व्याज देण्यात येईल आणि विलंबनाची जबाबदारी निश्चित करण्यात येईल .

सर्वसाधारण भविष्यनिर्वाह निधी नियमावलीच्या नियम १३(४)(अ) अनुसार सर्वसाधारण भविष्यनिर्वाह निधीच्या शिल्लक रकमेवर सेवानिवृत्तीच्या दिनांकानंतर किंवा मृत्युच्या दिनांकानंतर व्याज दिले जाते . नाहीसा झालेल्या शासकीय कर्मचा-याच्या प्रकरणे नियम १३(४)(पी) च्या तरतुदीनुसार ज्या महिन्यात शासकीय कर्मचारी नाहीसा झाला आहे असे पोलीस प्राधिका-याने कळविले असेल त्या महिन्याच्या लगतनंतरच्या महिन्यापासून उपरोक्त नियमात नमूद केलेल्या पध्दतीने व कालावधीपर्यंत व्याज देण्यात येईल .

हे आदेश योग्यत्या फेरफारासह अचानक नाहीसा झालेल्या, ठावठिकाणा माहित नसलेल्या निवृत्तीवेतनधारकाच्या प्रकरणीही लागू राहतील . अशा प्रकरणी निवृत्तीवेतन प्रदान आदेशामध्ये (पी.पी.ओ) नमूद केलेल्या दरांप्रमाणे कुटुंब निवृत्तीवेतन प्रदेय राहिल आणि ते संबंधीत कार्यालय प्रमुखाकडून प्राधिकृत केले जाईल .जेथे निवृत्तीवेतन प्रदान आदेशामध्ये ही माहिती उपलब्ध नसेल तेथे कार्यालय प्रमुख वर परिच्छेद २ (दोन) मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे देय असलेले कुटुंब निवृत्तीवेतन मंजूर करण्याची आवश्यकता कार्यवाही करील . निवृत्तीवेतनधारकांच्या कुटुंबातील पात्र व्यक्तीकडून या शासन निर्णयासोबत जोडलेल्या “ नाहीसा झालेल्या निवृत्तीवेतनधारकांसंबंधात विहित केलेल्या ” नमुन्यात (इंग्रजी) क्षतिपूर्ती बंधपत्र घेण्यात यावे .

जेथे कुटुंब निवृत्तीवेतन १ जानेवारी १९८६ पूर्वीच्या दराने मंजूर केलेले असेल तेथे ते १ जानेवारी १९८६ पासून शासन निर्णय, वित्त विभाग क्र.पीसीआर १०८७/४२६/सेवा १० दि. १९.८.१९८७ प्रमाणे सुधारून एकत्रित केले जाईल .

हे आदेश ते निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलत येतील . जी प्रकरणे या शासन निर्णयामधील तरतुदीखेरीज अन्य रीतीने निकालात काढलेली असतील ,तेथे लाभार्थीना असल्याखेरीज अशा प्रकरणांचे पुनर्विलोकन करण्यात येऊ नये .

हे आदेश सर्व संबंधीतांच्या नजरेस आणावेत .

हे आदेश सामान्य प्रशासन विभागाच्या सहमतीने त्या विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र. ३५६/१३ अ दि. १५ मार्च १९९१ अन्वये निर्गमित करण्यात आले आहेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

ए.एन. कुळकर्णी,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

(टीप:- दि.७.१०.१९९३ चा शासन निर्णयही पहावा)

**विषय : राज्य शासकीय मृत कर्मचारी/ निवृत्तीवेतनधारक यांच्या
अपत्यांना जन्मक्रमानुसार कुटुंबनिवृत्तीवेतन देणेबाबत .**

शासन निर्णय क्र. कुनिवे १०९१ /५३/सेवा ४ दि. २४.९.१९९१.

दिनांक ११ जुलै १९९१ पूर्वी अस्तित्वात असलेल्या महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम ११६ पोट नियम (७) खंड (३) अनुसार जर मुलगे आणि अविवाहित मुली हयात असतील तर, मुलगे कुटुंब निवृत्तीवेतन मिळण्यास अपात्र होईपर्यन्त अविवाहित मुली कुटुंब निवृत्तीवेतन मिळण्यास पात्र ठरत नव्हत्या. मृत शासकीय कर्मचा-यांच्या / निवृत्तीवेतनधारकांच्या अपत्यांना , ते मुलगे आहेत अथवा मुली हे लक्षात न घेता त्यांच्या जन्मक्रमानुसार कुटुंब निवृत्तीवेतन प्रदान करण्याबाबतच्या प्रश्नावर शासनाने अलिकडे विचार केला . शासनाने असा निर्णय घेतला आहे की, मृत शासकीय कर्मचा-यांचे / निवृत्तीवेतनधारकांचे पात्र मुलगे/ मुली (महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ११६ (५) खालील परंतुकामध्ये नमूद केलेली मनोविकृती किंवा मानसिक दुर्बलता इत्यादी असलेली अपत्ये धरून) ते मुलगे आहेत अथवा मुली हे लक्षात न घेता त्यांच्या जन्मक्रमानुसार कुटुंब निवृत्तीवेतनास पात्र राहतील आणि जोपर्यन्त मोठे अपत्य कुटुंब निवृत्तीवेतनास अपात्र होणार नाही तोपर्यन्त त्याच्या नंतरचे अपत्य कुटुंब निवृत्तीवेतनास पात्र ठरणार नाही . जेथे जुळ्या अपत्यांना कुटुंब निवृत्तीवेतन प्रदेय असेल तेथे ते त्या अपत्यांना सम प्रमाणात दिले जाईल .अशा अपत्यापैकी कोणत्याही अपत्याची कुटुंब निवृत्तीवेतनासाठी पात्रता संपुष्टात आल्यानंतर त्याचा / तिचा हिस्सा व्यपगत न होता तो अशा दुस-या अपत्यास प्रदेय राहिल आणि अशी दोन्ही अपत्ये कुटुंब निवृत्तीवेतनास अपात्र झाल्यानंतर कुटुंब निवृत्तीवेतन यथास्थिती, पुढील पात्र अपत्यास किंवा जुळ्या अपत्यांना प्रदेय राहिल .

हे आदेश ११ जुलै १९९१ पासून म्हणजेच ज्या दिनांकाला महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम ११६ ला आवश्यक सुधारणा करणारी समक्रमांकाची दि. १.७.९१ ची अधिसूचना प्रसिद्ध झाली त्या दिनांकापासून अंमलात येतील .

(टीप: दि. २४.९.९२ चा शासन निर्णयही पहावा .)

वक्वक्वक्वक्व

**विषय :-विभागीय किंवा न्यायिक कार्यवाही प्रलंबित असलेल्या प्रकरणी
तात्पुरते निवृत्तीवेतन मंजूर करण्याबाबत .**

वित्त विभाग , परिपत्रक क्र. सेनिवे १०९२ /१०० /सेवा ४ दि. २५ जून ,१९९२ .

जो शासकीय कर्मचारी नियत वयमान पूर्ण होताच किंवा अन्यथा सेवानिवृत्त झाला असेल आणि ज्याच्या विरुद्ध कोणतीही विभागीय किंवा न्यायिक कार्यवाही सुरू केली असेल किंवा विभागीय कार्यवाही पुढे चालू ठेवण्यात आली असेल त्याच्या बाबतीत कार्यालय प्रमुख महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम १३० पोट नियम (१) (बी) च्या तरतुदीनुसार सेवानिवृत्तिच्या तारखेपासून सुरू होणा-या सहा महिन्यांच्या कालावधीकरीता तात्पुरते निवृत्तीवेतन मंजूर करू शकतात . तथापि, हा कालावधी संबंधीत महालेखापालांच्या संमतीने विभागीय किंवा न्यायिक कार्यवाही पूर्ण होईपर्यन्त वाढवून तात्पुरते निवृत्तीवेतन त्या कालावधीपर्यंत चालू ठेवता येते .

२ . शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, ज्या प्रकरणी विभागीय किंवा न्यायिक कार्यवाही सुरू आहे किंवा विभागीय कार्यवाही पुढे चालू ठेवण्यात आली आहे, त्या प्रकरणी कार्यालय प्रमुख तात्पुरत्या निवृत्तीवेतनाचा सहा महिन्यापुढील कालावधी महालेखापालांच्या संमतीने विभागीय चौकशीचे अंतिम आदेश काढण्याच्या दिनांकापर्यंत सलग

न वाढविता तो कालावधी खंडशः वाढवितात . त्यामुळे निवृत्तीवेतनधारकास तात्पुरते निवृत्तीवेतन नियमितपणे मिळत नाही आणि त्यास निष्कारण त्रास होतो .

३ . म्हणून या संबंधात कार्यालय प्रमुखांना असे निदेश देण्यात येत आहेत की , ज्या प्रकरणी सेवानिवृत्त कर्मचा-याविरुद्ध विभागीय अथवा न्यायिक कार्यवाही सुरू आहे किंवा विभागीय कार्यवाही पुढे चालू ठेवण्यात आली आहे अशा प्रकरणी महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९८२ मधील नियम १३० (१)(बी) अनुसार तात्पुरत्या निवृत्तीवेतनाचा कालावधी महालेखापालांच्या संमतीने सहा महिन्यांच्या पुढे वाढविताना तो खंडशः न वाढविता विभागीय किंवा न्यायिक कार्यवाही पूर्ण होईपर्यन्तच्या कालावधीसाठी एकाच वेळी व सलगरित्या वढविण्यात यावा .

४ . शासन आणखी असाही आदेश देत आहे की, विभागीय किंवा न्यायिक कार्यवाही पूर्ण झाल्यानंतर निवृत्तीवेतनाचे कागदपत्र महालेखापालांकडे पाठविताना, त्यात तात्पुरत्या निवृत्तीवेतनाचा कालावधी , तसेच विभागीय किंवा न्यायिक कार्यवाही पूर्ण झाल्याचा दिनांक नमूद करण्यात यावा .

विषय :-निवृत्तीवेतनाच्या अंशराशीकृत मूल्याच्या रकमेतून शासकीय येणे रकमांची वसुली न करण्याबाबत .

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र . निअंक १०९२ /२२३/सेवा ४, दि . २७ जुलै, १९९२ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या प्रकरण दहा मध्ये सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांकडून वसुली योग्य शासकीय येणे रकमा निर्धारित करण्यासंबंधात सविस्तर कार्यपद्धती नेमून दिलेली आहे . त्यातील तरतुदीनुसार सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांकडून वसुली योग्य अशा ग्वाली दर्शीवल्याप्रमाणे दोन प्रकारच्या शासकीय येणे रकमा असतात .

- (अ) जर शासकीय कर्मचा-यास शासकीय निवासस्थान मिळाले असेल तर शासकीय निवासस्थानासंबंधात येणे रकमा . आणि
- (ब) शासकीय निवासस्थानाशी संबंधीत रकमांच्या व्यतिरिक्त इतर येणे रकमा .

वर नमूद केलेल्या शासकीय येणे रकमांचे समायोजन व वसुली यासंबंधीची कार्यपद्धती उक्त नियमांमध्ये विहित करण्यात आली आहे . त्यानुसार निवृत्त शासकीय कर्मचा-यांकडून वसुलीयोग्य शासकीय रकमा येणे असल्यास त्यांची वसुली अनुज्ञेय असलेल्या उपदानाच्या रकमेतून करता येते . निवृत्तीवेतनाच्या अंशराशीकृत मूल्याच्या रकमेतून अशी वसुली करण्यासंबंधात नियमांत कोणतीही तरतूद नाही . तथापि अशी वसुली करणे शक्य व्हावे यासाठी काही प्रकरणांत निवृत्तीवेतनाच्या अंशराशीकृत रकमेचे प्रदान शासकीय कर्मचा-यांच्या निवृत्तीनंतर रोखून ठेवल्याचे शासनाचे निदर्शनास आणण्यात आले आहे . म्हणून शासन असा निदेश देत आहे की, सेवानिवृत्त शासकीय कर्मचा-यांकडून वसुलीयोग्य शासकीय रकमा येणे असल्यास त्यांची वसुली निवृत्तीवेतनाच्या अंशराशीकृत मूल्याच्या रकमेतून करण्यात येऊ नये व त्यासाठी निवृत्तीवेतनाच्या अंशराशीकृत मूल्याच्या रकमेचे प्रदान रोखून ठेवण्यात येऊ नये .

वसुलीवसुलीवसुली

विभाग .

**विषय : राज्य शासकीय मृत कर्मचारी/ निवृत्तीवेतनधारक यांच्या
अपत्यांना जन्मक्रमानुसार कुटुंबनिवृत्तीवेतन देणेबाबत .**

वित्त विभाग, निर्णय क्र . कुनिवे १०९३/५३/सेवा ४, दि . २४ .९ .१९९२ .

दिनांक ११ जुलै १९९१ पुर्वी अस्तित्वात असलेल्या महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम ११६ पोट नियम (७) खंड (३) अनुसार जर मुलगे आणि अविवाहित मुली ह्यात असतील तर, मुलगे कुटुंब निवृत्तीवेतन मिळण्यास अपात्र होईपर्यंत अविवाहित मुली कुटुंब निवृत्तीवेतन मिळण्यास पात्र ठरत नव्हत्या . मृत शासकीय कर्मचा-यांच्या/ निवृत्तीवेतनधारकांच्या अपत्यांना, ते मुलगे आहेत अथवा मुली हे लक्षात न घेता त्यांच्या जन्मक्रमानुसार कुटुंब निवृत्तीवेतन प्रदान करण्याबाबतच्या प्रश्नावर शासनाने अलिकडे विचार केला . शासनाने असा निर्णय घेतला आहे की, मृत शासकीय कर्मचा-यांचे/ निवृत्तीवेतनधारकांचे पात्र मुलगे/ मुली (महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ११६ (५) खालील परंतुकामध्ये नमुद केलेली मनोविकृती किंवा मानसिक दुर्बलता इत्यादि असलेली अपत्ये धरून, ते मुलगे आहेत अथवा मुली हे लक्षात न घेता त्यांच्या जन्मक्रमानुसार कुटुंबनिवृत्तीवेतनास पात्र राहतील आणि जोपर्यंत मोठे अपत्य कुटुंबनिवृत्तीवेतनास पात्र ठरणार नाही . जेथे जुळ्या अपत्यांना कुटुंबनिवृत्तीवेतन प्रदेय असेल तेथे ते त्या अपत्यांना समप्रमाणात दिले जाईल . अशा अपत्यांपैकी कोणत्याही अपत्याची कुटुंब निवृत्तीवेतनासाठी पात्रता संपुष्टात आल्यानंतर त्याचा / तिचा हिस्सा व्यपगत न होता तो अशा दुस-या अपत्यास प्रदेय राहिल आणि अशी दोन्ही अपत्ये कुटुंब निवृत्तीवेतनास अपात्र झाल्यानंतर कुटुंब निवृत्तीवेतन यथास्थिती पुढील पात्र अपत्यास किंवा जुळ्या अपत्यांना प्रदेय राहिल .

२ . हे आदेश ११ जुलै १९९१ पासून म्हणजेच ज्या दिनांकाला महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम,१९८२ च्या नियम ११६ ला आवश्यक ती सुधारणा करणारी समक्रमांकाची दि . १ जुलै १९९१ ची अधिसूचना राजपत्रात प्रसिध्द झाली त्या दिनांकापासून अंमलात येतील .

कककककककक

**विषय :-रुग्ण म्हणून सेवानिवृत्त होणा-या कर्मचा-यांना
शिल्लक रजेचे रोख सममूल्य देण्याबाबत .**

शासन निर्णय क्र . अरजा २४९२/२६/सेवा ९ दि . ३ .११ .१९९२ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम, १९८१ चा नियम ६८ व शासन निर्णय, वित्त विभाग क्र . वेअशि . १२८७/३९९/८७/ सेवा -१० दिनांक ११ ऑक्टोबर १९८८ यामधील तरतुदीनुसार राज्य शासकीय कर्मचा-यांना नियत वयमान सेवानिवृत्त होतेवेळी त्यांच्या खाती शिल्लक असलेल्या अर्जित रजेसंबंधात २४० दिवसांच्या कमाल मर्यादेच्या अधीन राहून रजा वेतनाचे रोख सममूल्य देता येते . त्याचप्रमाणे शासन निर्णय , वित्त विभाग क्र . पीईएन १०८३/सीआर १२९६/८३/ एसईआर ४, दिनांक १ ऑक्टोबर ,१९८४ च्या परिच्छेद ५ मधील तरतुदीनुसार याचा लाभ महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम ,१९८२ मधील नियम १० नियम ६५ व नियम ६६ अन्वये स्वेच्छा सेवानिवृत्त होणा-या किंवा ज्यांना सेवानिवृत्त करण्यात येते अशा कर्मचा-यांनाही, काही अटीच्या अधीन राहून देण्यात आला आहे . तथापि ही सवलत रुग्ण म्हणून सेवानिवृत्त होणा-या/करण्यात येणा-या कर्मचा-यांना ही सवलत लागू करण्याबाबतचा प्रश्न काही काळ शासनाच्या विचाराधीन होता .

२ . शासनाने आता असा निर्णय घेतला आहे की, ज्या शासकीय कर्मचा-याला वैद्यकीय प्राधिका-याने पुढील शासकीय सेवा करण्यास तो पूर्णपणे आणि कायमचा असमर्थ असल्याचे घोषित केले असेल त्याला रुग्ण म्हणून घोषित केल्याचे तारखेला त्याच्या खाती जी देय व अनुज्ञेय रजा शिल्लक असेल त्या रजेसंबंधात , रजा मंजूर करण्यास सक्षम

असलेला प्राधिकारी स्वाधिकारे रजा वेतनाचे रोख सममूल्य मंजूर करील . मात्र तो कर्मचारी ज्या तारखेस रुग्ण म्हणून सेवानिवृत्त झाला असेल किंवा रुग्ण म्हणून सेवानिवृत्त केला असेल ती तारीख आणि नियत वयमान झाल्यावर ज्या तारखेस तो नेहमीप्रमाणे सेवानिवृत्त झाला असता ती तारीख यामधील कालावधीपेक्षा त्याच्या रोख सममूल्य मंजूर करावयाच्या रजेचा कालावधी अधिक होता कामा नये . रजेचे रोख सममूल्य शासन निर्णय वित्त विभाग, क्र . पीईएन १०८३/सीआर १२९६/ एसईआर ४ दिनांक १ .१०.१९८४ च्या परिच्छेद ५ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे परिगणित करण्यात येईल . तथापि रुग्ण म्हणून सेवानिवृत्त होणा-या/करण्यात येण-या अस्थायी शासकीय कर्मचा-याला त्याचे खाती शिल्लक असलेल्या अर्धवेतनी रजेच्या संबंधात रजेचे रोख सममूल्य मंजूर करता येणार नाही .

३ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील या संबंधीच्या विद्यमान तरतुदी या शासन निर्णयातील तरतुदीपुरत्या सुधारण्यात आल्या आहेत असे मानण्यात येईल . उपरोक्त नियमात रीतसर सुधारणा यथावकाश करण्यात येईल .

(टीप: दिनांक ३०.११.१९९५ चे परिपत्रकही पहावे .)

कककककककक

**विषय:- महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन)नियम १९८२ च्या
नियम १३० मध्ये सुधारणा .**

वित्त विभाग, अधिसूचना दिनांक २३ जानेवारी , १९९३ .
अधिसूचना

भारताचे संविधान,

क्रमांक सेनिवे १०९१/१६५/सेवा ४ भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद ३०९ याच्या परंतुकांन्ये प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकाराचा वापर करून महाराष्ट्राचे राज्यपाल, महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन)नियम १९८२ मध्ये आणखी सुधारणा करणारे पुढील नियम करित आहेत :-

- १ . या नियमास,महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) (सुधारणा) नियम, १९९३ असे म्हणावे .
- २ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम १९८२ च्या नियम १३० मधील पोटनियम (१)मधील खंड (सी)नंतर खालील परंतुक जोडण्यात यावा :-

“ मात्र जेथे महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम,१९७९ च्या नियम १० अन्वये, त्या नियमातील नियम ५ मधील खंड (१) च्या उपखंड (एक)(दोन) आणि (चार) मध्ये नमूद केलेल्या किरकोळ शिक्षापैकी एखादी वजावण्यासाठी विभागीय चौकशी सुरु केली असेल तेथे शासकीय कर्मचा-यास उपदानाचे प्रदान प्राधिकृत करण्यात येईल . ”

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

अ .ना .कुळकर्णी,
शासनाचे सह सचिव .

कककककककक

विवाम .

**विषय :- शासकीय कर्मचा-यांची नियत सेवावय पूर्वी सेवानिवृत्ती ,
मंत्रालयातील विभागातील तसेच मंत्रालयाबाहेरील व राज्यातील
इतर कार्यालयातील,चतुर्थ श्रेणी कर्मचा-यांच्या पुनर्विलोकन संबंधात
पुनर्विलोकन समित्या अभिवेदन समित्या स्थापन करण्याबाबत .**

सा . प्र . विभाग,परिपत्रक क्र . एसआरसी-१०९३ / प्र . क्र . ९ / ९३ / ९५ दि . १७ जुलै,१९९३ .

- संदर्भ :**
- १) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . एसआरसी १०७६ / ५८० / १५ दि . ८ एप्रिल, १९७६ .
  - २) सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . एसआरसी १०८६ / ३१ (२) / १५ दि . ४ . ३ . १९८६ .
  - ३) सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . एसआरसी १०८५ / सीआर १ / १५ दि . ९ . ०६ . १९८७ .

परिपत्रक: महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम १९८२ च्या नियम (४) व नियम ६५ अनुसार सार्वजनिक हितास्तव अकार्यक्षम/संशयास्पद सचोटीच्या अधिका-यांना/कर्मचा-यांना शासन सेवेतून मुदतपूर्व सेवानिवृत्त करण्याचे अधिकार समुचित नियुक्ती प्राधिका-यांना आहेत . कार्यक्षम व सुयोग्य अशा ज्येष्ठ वर्ग ३ व ४ च्या कर्मचा-यांना सार्वजनिक हितास्तव वयाच्या ५८ वर्षापर्यन्त सेवेत ठेवावे आणि अकार्यक्षम संशयास्पद सचोटीच्या कर्मचा-यांना शक्यतो लवकर शासकीय सेवेतून मुक्त करावे या दृष्टीने वर्ग ३ व ४ च्या कर्मचा-यांच्या वयाच्या ५५ व्या वर्षी किंवा ३० वर्षांची अर्हताकारी सेवा पूर्ण होते वेळी, यापैकी जे अगोदर घडेल तेव्हा पात्रापात्रता अजमाविण्यासाठी कसोशीने पुनर्विलोकन करावे असे शासनाचे धोरण आहे . मंत्रालयीन विभागातील तसेच मंत्रालयीन विभागांच्या अधिपत्याखालील मंत्रालयाबाहेरील वृहन्मुंबईतील व राज्यातील इतर कार्यालयांतील तृतीय श्रेणी कर्मचा-यांच्या पुनर्विलोकनासाठी पुनर्विलोकन समित्या स्थापन करण्याबाबतचे तसेच त्यांच्या मुदतपूर्व सेवानिवृत्ती विरुद्धच्या अभिवेदनाचा विचार करण्यासाठी अभिवेदन समित्या नियुक्त करण्याबाबतचे आदेश संदर्भाधीन परिपत्रकान्वये निर्गमित करण्यात आलेले आहेत .

२ . शासन सेवेतील पुनर्विलोकन करण्यायोग्य झालेल्या चतुर्थ श्रेणी कर्मचा-यांना वयाच्या ५५ वर्षांपलीकडे अथवा अर्हताकारी सेवेची ३० वर्षे पूर्ण झाल्यावर, सेवेत पुढे चालू राहण्याची पात्रापात्रता अजमाविण्या संबंधात पुनर्विलोकन करून समुचित प्राधिका-यांना सल्ला देण्यासाठी पुनर्विलोकन समित्या स्थापन करण्याचा प्रस्ताव तसेच चतुर्थ श्रेणी कर्मचा-यांनी अशा मुदतपूर्व सेवानिवृत्ती विरुद्ध शासनास सादर केलेल्या अभिवेदनाचा विचार करण्यासाठी अभिवेदन समित्या स्थापन करण्याचा प्रस्ताव काही काळ शासनाच्या विचाराधीन होता . शासनाने याबाबत आता असा निर्णय घेतला आहे की, (१) शासन सेवेतील वर्ग ३ च्या कर्मचा-यांच्या पुनर्विलोकनासाठी समुचित प्राधिका-यांनी ज्या पुनर्विलोकन समित्या स्थापन केल्या असतील त्याच पुनर्विलोकन समित्यांमार्फत त्या त्या कार्यालयातील चतुर्थ श्रेणी कर्मचा-यांच्या प्रकरणांचे पुनर्विलोकन करण्यात यावे . (२) त्याचप्रमाणे शासन सेवेतील वर्ग ३ च्या कर्मचा-यांच्या मुदतपूर्व सेवानिवृत्ती विरुद्धच्या अभिवेदनाचा विचार करण्यासाठी समुचित प्राधिका-यांनी ज्या अभिवेदन समित्या स्थापन केल्या असतील, त्याच अभिवेदन समित्यांमार्फत त्या त्या कार्यालयातील चतुर्थ श्रेणी कर्मचा-यांची मुदतपूर्व सेवानिवृत्तीची अभिवेदने विचारात घेतली जावीत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

अ . ग . मंडपे,
उप सचिव, सामान्य प्रशासन विभाग .

विषय :-अचानक नाहीशा झालेल्या व ठावठिकाणा माहित नसलेल्या शासकीय कर्मचारी/निवृत्तीवेतनधारक यांच्या कुटुंबियांना कुटुंबनिवृत्तीवेतन आणि उपदान मंजूर करण्याबाबत .

शासन निर्णय ,वित्त विभाग क्र . सेनिवे १०९३/१८०/ सेवा ४ दि . ७/१०/१९९३ .

शासन निर्णय वित्त विभाग, क्र .सेनिवे १०८९/४९१/ सेवा ४ दि . ५ .७ .१९९१ च्या तरतुदीनुसार अचानक नाहीशा झालेल्या व ठावठिकाणा माहित नसलेल्या शासकीय कर्मचारी / निवृत्तीवेतनधारक यांच्या कुटुंबियांना सर्वप्रथम, देय असलेले वेतन , देय असलेल्या रजेचे रोखीकरण आणि शासकीय कर्मचा-याने केलेले नामनिर्देशन लक्षात घेऊन भविष्य निर्वाह निधीची रक्कम प्रदान केली जाते आणि एक वर्षाचा कालावधी पूर्ण झाल्यानंतर उपदान आणि कुटुंब निवृत्तीवेतन यांसारखे इतर फायदे दिले जातात . एका वर्षाच्या कालावधीची गणना ,ज्या दिनांकाला संबंधीत शासकीय कर्मचारी/निवृत्तीवेतनधारक नाहीसा झाल्याबाबत प्रथम खबरी अहवाल (एफआयआर) पोलीस प्राधिका-याकडे नोंदविला असेल त्या दिनांकापासून करण्यात येते .सध्या प्रथम खबरी अहवाल पोलीस प्राधिका-याकडे नोंदविण्याच्या दिनांकापासून एक वर्षाचा कालावधी पूर्ण झाल्यानंतर कुटुंबातील पात्र व्यक्तीस कुटुंब निवृत्तीवेतन मंजूर करून त्याचे प्रदान केले जाते . मात्र प्रथम खबरी अहवाल नोंदविल्याचा दिनांक व कुटुंब निवृत्तीवेतन मंजूरीचा दिनांक यामधील एका वर्षाच्या कालावधीसाठी कुटुंब निवृत्तीवेतनाचे प्रदान करण्यात येत नाही . या पध्दतीमुळे शासकीय कर्मचा-यांच्या कुटुंबियांना अवाजवी त्रास होत असल्यामुळे शासन आता असा निर्देश देत आहे की, कुटुंब निवृत्तीवेतन आधीच्या आदेशांप्रमाणेच ,प्रथम खबरी अहवाल (एफआयआर) नोंदविल्याच्या दिनांकापासून एका वर्षाच्या कालावधीनंतर मंजूर करून त्याचे प्रदान केले जाईल . परंतु त्याचे उपार्जन (Accrual) प्रथम खबरी अहवाल नोंदविल्याच्या दिनांकापासून किंवा वेपत्ता झालेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या रजेच्या समाप्तीच्या दिनांकापासून यापैकी जो नंतरचा असेल , त्या दिनांकापासून केले जाईल . त्यानुसार कुटुंब निवृत्तीवेतन मंजूर करतांना , त्याचे प्रदान उपार्जनाच्या तारखेपर्यंत (Date of Accrual) प्राधिकृत करण्यात यावे .शासन निर्णय दि . ५ जुलै १९९१ अन्वये विहित करण्यात आलेली क्षतिपूर्ती बंधपत्र वगैरे प्राप्त करण्याबाबतची नेहमीची कार्यपध्दती अनुसरण्यात यावी . कुटुंब निवृत्तीवेतन मंजूर करताना ज्या कालावधीसाठी वेपत्ता झालेल्या शासकीय कर्मचा-याचे वेतन व भत्ते यांचे प्रदान करण्यात आले असेल अशा कोणत्याही कालावधीसाठी कुटुंब निवृत्तीवेतन प्राधिकृत केले जाणार नाही याची संबंधीत प्राधिका-यांनी खातरजमा करून घ्यावी .

(टीप:- दि . २६ .६ .१९९५ चे परिपत्रकही पहावे)

व्यवस्थित

विषय :-निवृत्तीवेतनधारकांना त्यांच्या निवृत्तीवेतनाचे अंशराशीकृत मूल्य वेळेवर अदा करण्याबाबत .

वित्त विभाग परिपत्रक क्र . १०९३/१४६/सेवा ४ दि . १४ जानेवारी ,१९९४ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतनाचे अंशराशीकरण) नियम १९८४ च्या नियम १४, १५ व १६(४) अन्वये अर्जदाराकडून निवृत्तीवेतनाच्या अंशराशीकरणाचा विहित नमुन्यातील अर्ज प्राप्त झाल्यावर त्या अर्जावर कार्यालय प्रमुख व महालेखापाल यांच्या कार्यालयाने करावयाच्या कार्यवाही बाबतच्या तरतुदी विहित करण्यात आलेल्या आहेत .या तरतुदीनुसार आवश्यक त्या सर्व बाबींची पूर्तता झाल्यावर महालेखापालांनी संबंधीत निवृत्तीवेतन संवितरण प्राधिकरणास (संबंधीत कोषागार अधिकारी) निवृत्तीवेतनधारकांच्या निवृत्तीवेतनाच्या अंशराशीकृत मूल्यांच्या प्रदानासाठी प्राधिकारपत्र पाठविणे तसेच त्या प्राधिकारपत्राची प्रत संबंधीत निवृत्तीवेतनधारकास पाठवून निवृत्तीवेतनाचे अंशराशीकृत मूल्य त्याने निवृत्तीवेतन संवितरण प्राधिकरणाकडून (संबंधीत कोषागार कार्यालय) घ्यावे अशा सूचना

देणे आवश्यक असते. निवृत्तीवेतन संवितरण प्राधिकरणानेही अंशराशीकृत मूल्याचे प्रदान करण्यात आल्यानंतर त्या संबंधीची तारीख महालेखापालांना कळविणे आवश्यक असते .

या संदर्भात शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, महालेखापालांनी निवृत्तीवेतनाचे अंशराशीकृत मूल्य निवृत्तीवेतन संवितरण प्राधिकरणाकडून घेण्यात यावे, अशा सूचना जरी निवृत्तीवेतनधारकास निर्गमित केल्या असल्या तरी त्या संबंधित निवृत्तीवेतनधारकास प्रत्यक्षात प्राप्त न झाल्यामुळे त्यास निवृत्तीवेतन संवितरण प्राधिकरणाकडे (संबंधित कोषागार अधिकारी) अंशराशीकृत मूल्य घेण्यासाठी वेळीच संपर्क साधता येत नाही . परिणामी निवृत्तीवेतनधारकास निवृत्तीवेतनाचे अंशराशीकृत मूल्य विलंबाने प्राप्त होते . अशा प्रकारे निवृत्तीवेतनाचे अंशराशीकृत मूल्य मिळण्यास होणारा निलंब टाळण्याच्या दृष्टीने सर्व संबंधितांना असे निदेश देण्यात येत आहेत की, महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतनाचे अंशराशीकरण) नियम १९८४ च्या नियम १४, १५ व १६ (४) मध्ये विहित केलेल्या कार्यपध्दतीचे काटेकोरपणे पालन करण्यात यावे . तसेच महालेखापालांनी निवृत्तीवेतनाच्या अंशराशीकृत मूल्याचे प्राधिकारपत्र निर्गमित केल्यानंतर त्याबाबतच्या सूचना निवृत्तीवेतनधारकास प्रत्यक्षात प्राप्त झालेल्या आहेत किंवा कसे याबाबतची पडताळणी करून निवृत्तीवेतनधारकास अंशराशीकृत मूल्याची रक्कम वेळीच अदा केली जाईल याबाबत योग्य ती खबरदारी घ्यावी .

कककककककक

विषय :-नियत वयोमान सेवानिवृत्त होताना शासकीय कर्मचा-यांच्या खाती शिल्लक असलेल्या अर्धवेतनी रजेचे रोखीकरण .

वित्त विभाग , निर्णय क्र .अरजा २४९३/५७/सेवा ९ दि . ७ मे ,१९९४ .

शासनाने असा निर्णय घेतला आहे की, नियत वयोमानानुसार सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-याला, सेवानिवृत्तीच्या दिनांकाला त्याच्या खाती शिल्लक असणा-या संपूर्ण अर्धवेतनी रजेचे रोख सममूल्य खालील अटींवर, मंजूर करण्यात यावे .

- (१) रोख सममूल्याच्या रकमेमधून सेवानिवृत्तीवेतन व इतर सेवानिवृत्ती लाभांचे निवृत्तीवेतन सममूल्य वजा करण्यात येईल .
- (२) रोख सममूल्य हे अर्धवेतनी रजेच्या बाबतीत अनुज्ञेय असलेल्या रजा वेतनाइतके असेल आणि शासकीय कर्मचारी ज्या तारखेस सेवानिवृत्त होईल त्या तारखेस अंमलात असलेल्या दराने महागाई भत्ता देय असला तर, तो अर्जित रजेसह रजेच्या पहिल्या २४० दिवसांच्या रजा वेतनावर मिळेल . (आता ३०० दिवसांचे रजा वेतन)
- (३) अर्धवेतनी रजेच्या रोख सममूल्याची परिगणना खालीलप्रमाणे करण्यात येईल .

अर्धवेतनी रजेचे सममूल्य .	=	अर्धवेतनी रजा वेतन + अनुज्ञेय असल्यास त्यावरील महागाई भत्ता वजा निवृत्तीवेतन आणि इतर सेवानिवृत्ती लाभांचे निवृत्तीवेतन सममूल्य आणि अर्धवेतनी रजा वेतनावर महागाई भत्ता अनुज्ञेय असल्यास, निवृत्तीवेतनावरील वाढ .	X	नियत वयमान सेवानिवृत्तीच्या तारखेस देय असलेल्या अर्धवेतनी रजेचे दिवस .
---------------------------	---	---	---	--

३०

- (४) अर्धवेतनी रजेचे रोख सममूल्य वरीलप्रमाणे परिगणित करण्यात यावे व ते अर्जित रजेच्या रोख सममूल्याबरोबर देण्यात यावे .

विवाय .

- (५) वरीलप्रमाणे परिगणित करून करण्यात आलेली रक्कम एकाचवेळी एका ठोक रकमेत देण्यात यावी .
- (६) अर्धवेतनी रजा वेतन हे निवृत्तीवेतन व इतर निवृत्तीवेतनविषयक लाभांच्या रकमेहून कमी असेल तर अर्धवेतनी रजेचे रोख सममूल्य दिले जाणार नाही .
- ३ . वरील आदेश दि . १ एप्रिल १९९३ पासून अंमलात येतील .

३ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील या संबंधीच्या विद्यमान तरतुदीमध्ये या शासन निर्णयाच्या तरतुदीपुरती सुधारणा करण्यात आली आहे असे मानण्यात यावे . उपरोक्त नियमांत यथावकाश रितसर सुधारणा करण्यात येईल .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

श . स . वसनाक,
शासनाचे अवर सचिव .

वक्वक्वक्वक्व

**विषय :-निवृत्तीवेतन व उपदान प्राधिकृत करण्यासंबंधीच्या
विहित कार्यपध्दतीसंबंधात काही सूचना .**

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र . सेनिवे १०९३/२०८/सेवा ४ , दि . १६ जुलै ,१९९४ .

निवृत्तीवेतनाच्या आणि उपदानाच्या रकमांचे निर्धारण व प्राधिकृती संबंधातील कार्यपध्दतीबाबतच्या तरतुदी महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम , १९८२ च्या नियम ११८ ते १३५ अन्वये विहित करण्यात आल्या आहेत . निवृत्त होणा-या कर्मचा-यास निवृत्ती नंतर निवृत्ती वेतनविषयक लाभांचे प्रदान लवकरात लवकर व्हावे या हेतूने सदर तरतुदी विहित करण्यात आल्या आहेत . या तरतुदीची काटेकोरपणे पालन करण्याबाबतच्या सूचनाही शासनातर्फे सर्व संबंधीतांना वेळोवेळी देण्यात आल्या आहेत . तथापि काही प्रकरणी , महालेखापाल, मुंबई/ नागपूर , कार्यालय प्रमुख व कोषागार अधिकारी यांच्यात आवश्यक तो समन्वय साधला न गेल्याने निवृत्तीवेतनविषयक लाभ प्रदान करण्यास विलंब झाला असल्याचे शासनाच्या निदर्शनास आणण्यात आले आहे .

२ . शासन आता सर्व कार्यालय प्रमुख, कोषागार अधिकारी, यांना असे निदेश देत आहे की, निवृत्तीवेतनाच्या व उपदानाच्या रकमांचे निर्धारण व प्राधिकरण करताना महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम ११८ ते १३५ मधील तरतुदींबरोबरच खालील सूचनांचेही काटेकोरपणे पालन करण्यात यावे:-

(१) शासकीय कर्मचा-याचे निवृत्तीवेतनाचे कागदपत्र महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) महाराष्ट्र , मुंबई किंवा यथास्थिती महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) महाराष्ट्र , नागपूर यांचेकडे पाठविल्यानंतर कार्यालय प्रमुखाने संबंधीत महालेखापालांकडून निवृत्तीवेतन / उपदान प्रदान आदेश निर्गमित होईपर्यंत तसेच ते प्रत्यक्षात प्राप्त होईपर्यंत त्याबाबत संबंधीत महालेखापालांकडे पाठपुरावा करावा .

(२) उपदान प्रदान आदेश (Gratuity Payment Order) कार्यालय प्रमुख किंवा कोषागार अधिकारी यांपैकी एखाद्यास जरी प्राप्त झाले तरी त्यांनी दुस-या कार्यलयासही तसे आदेश प्राप्त झाले आहेत किंवा कसे याची पडताळणी करावी व जर त्या आदेशाची प्रत त्यांना प्राप्त झालेली नसेल तर संबंधीत महालेखापालांना १५ दिवसांच्या आत त्याबद्दल कळवावे .

विभाग .

(३) कार्यालय प्रमुख व कोषागार कार्यालय या दोघांनाही जर उपदान प्रदान आदेशांच्या प्रती महालेखापालांकडून प्राप्त झाल्या असतील तर त्यांनी निवृत्तीवेतन धारकाकडे त्यास महालेखापालांकडून प्राप्त झालेली प्रत सादर करण्याविषयी आग्रह धरू नये .

३ . महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) महाराष्ट्र , मुंबई / नागपूर यांना विनंती करण्यांत येते की, कृपया त्यांनी निवृत्तीवेतन / उपदान प्रदान आदेश नोंदणीकृत डाकेने (By Registered Post) पोच देय करून (By Acknowledgement Due) सर्व संबंधितांना पाठवावेत व त्यासंबंधीची पोच एका महिन्याच्या आत प्राप्त न झाल्यास त्याबाबत संबंधितांकडे पाठपुरावा करावा .

कवकवकवकवक

विषय :-नियत वयोमानानुसार सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांना सेवानिवृत्तीनंतर शासन सेवेत पुनर्नियुक्ती देण्याबाबत .

सा . प्र . विभाग, निर्णय क्र . आरईएस १५९४ / ४६७ / तेरा ३ सप्टेंबर, १९९४ .

नियत वयोमानानुसार सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांना (राजपत्रित व अराजपत्रित) पुनर्नियुक्ती देण्याबाबत दिनांक ९ . २ . १९८९ च्या शासन निर्णयान्वये सुधारित कार्यपध्दती विहित करूनसुद्धा मंत्रालयीन विभागांकडून येणारे प्रस्ताव तपासता असे आढळून आले आहे की, विभाग प्रमुखांकडून वरील शासन निर्णयातील अटीचे काटेकोरपणे पालन होत नाही . अपवादात्मक परिस्थितीत आणि सार्वजनिक हिताच्या दृष्टीने पुनर्नियुक्ती देण्याचे शासनाचे धोरण असतांना प्रत्यक्षात अपवाद म्हणून सेवानिवृत्त शासकीय कर्मचा-यांना पुनर्नियुक्ती देण्याचे प्रमाण वाढत आहे . एक धोरण म्हणून कोणालाही पुनर्नियुक्ती देऊ नये . यामुळे पदेन्नतीत पात्र अधिका-यांना / कर्मचा-यांना योग्यवेळी पदेन्नती न मिळाल्याने त्यांच्यावर अन्याय होतो व वैफल्याची भावना निर्माण होते .

या आदेशामागील भूमिका लक्षात न घेता पुनर्नियुक्तीच्या प्रस्तावाची सरसकटपणे शिफारस करण्यात येते व अपवादात्मक परिस्थिती हा नियम झाला असल्याचे दिसते . क्वचितप्रसंगी ज्या अधिकारी, कर्मचारी यांची पुनर्नियुक्तीसाठी शिफारस करण्यात येते, त्यांचे गोपनीय अहवाल चांगले आहेत की प्रतीकूल आहेत याचा देखिल विचार करण्यात येत नसल्याचे आढळून आले आहे . शासनाच्या ध्येय धोरणाची काटेकोरपणे अंमलबजावणी बाबत योग्य ती दक्षता घेणे ही सर्वच मंत्रालयीन विभागांची जबाबदारी असल्याने अशा प्रकरणांची शिफारस करतांना जास्तीत जास्त दक्षता घेणे आवश्यक आहे . या वस्तुस्थितीचा पुनर्विचार करता शासनाने असा निर्णय घेतला आहे की, यापुढे केवळ अपवादात्मक परिस्थितीतच सार्वजनिक हिताच्या दृष्टीने पुनर्नियुक्ती देण्याबाबतचे प्रस्ताव सामान्य प्रशासन विभाग व वित्त विभागाने पाहिल्याशिवाय मा . मुख्यमंत्र्यांना सादर करण्यात येऊ नयेत . शासन निर्णय सा . प्र . वि . १०८९ / प्र . क्र . २ / ८९ / तेरा दि . ९ . २ . ८९ अन्वये विहित करण्यात आलेल्या निकशांची पूर्तता होत नसल्यास पुनर्नियुक्ती संबंधीचे प्रस्ताव करण्याचे विभागांनी टाळावे . संबंधीत प्रशासकीय विभाग / वित्त विभागाने असे प्रस्ताव प्राप्त झाल्यावर त्यावर विनाविलंब कार्यवाही करावी .

मंत्रालयाच्या सर्व संबंधीत विभागांनी शासनाचे वरील आदेश त्या त्या विभागाच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखालील सर्व संविधानिक संस्था, महामंडळे व इतर सार्वजनिक उपक्रम यांच्या निदर्शनास आणून वरील आदेशांचे काटेकोरपणे पालन करण्याच्या सूचना त्यांना त्वरीत द्याव्यात .

कवकवकवकवक

विदाम .

विषय :- जेथे अपत्य सेवानिवृत्तिनंतरचे आहे किंवा सेवानिवृत्तिनंतर अपत्यामध्ये विकलांगता निर्माण झाली आहे अशा विविध कारणांमुळे निवृत्तिवेतन प्रदान आदेशामध्ये पात्र अपत्यांची नावे नमूद करण्यात आली नसतील तर निवृत्तिवेतनधारकास त्याची इच्छा असल्यास पात्र अपत्यांची यादी निवृत्तिवेतन प्राधिकृत करणा-या अधिका-यांकडे सादर करणेबाबत .

वित्त विभाग, निर्णय क्र. कुनिवे १०९५ /४६/सेवा ४ दिनांक २६.४.१९९५ .

शासन निर्णय वित्त विभाग, क्र.कुनिवे १०९०/२५४/ सेवा ४ दिनांक २ जुलै १९९१ अन्वये हयातभर कुटुंबनिवृत्तिवेतन मंजूर करण्यासाठी शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवानिवृत्तीपूर्वी किंवा सेवेत असतांना झालेल्या मृत्युपूर्वी उघडकीस आलेली अपत्यांची विकलांगता विचारात घेण्याची अट काढून टाकण्यात आली आहे . अशा प्रकरणी कुटुंबनिवृत्तीचे त्वरीत प्रदान केले जावे यासाठी खालील कार्यपध्दती विहित करण्यात येत आहे .

जेथे अपत्य सेवानिवृत्तिनंतरचे आहे किंवा सेवानिवृत्तिनंतर अपत्यामध्ये विकलांगता निर्माण झाली आहे, अशा विविध कारणांमुळे निवृत्तिवेतन प्रदान आदेशांमध्ये पात्र अपत्यांची नावे नमूद करण्यात आली नसतील तर निवृत्तिवेतनधारक ,त्याची तशी इच्छा असल्यास, पात्र अपत्यांची यादी, त्यात एकादे अपत्य विकलांग आहे किंवा नाही ते दर्शवून निवृत्तिवेतन प्राधिकृत करणा-या अधिका-यांकडे (म्हणजेच यथास्थिती महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) महाराष्ट्र , मुंबई/ नागपूर सादर करू शकेल . निवृत्तिवेतन प्राधिकृत करणा-यांनी पात्र अपत्याची माहिती अभिलेख्यांमध्ये नमूद करून यादी प्राप्त झाल्याची पोच पावती द्यावी . ही पोच पावती निवृत्तिवेतनधारकांच्या कुटुंबातील सदस्यांनी सुरक्षित ठेवावी . जेणेकरून कुटुंब निवृत्तिवेतनाची मागणी करतेवेळी ती निवृत्तिवेतन प्राधिकृत करणा-या अधिका-यांकडे सादर करता येईल . मानसिकदृष्ट्या विकलांग किंवा अज्ञान अपत्ये की जी पालकाच्या मार्फत निवृत्तिवेतन प्राप्त करणार आहेत, त्यांचे प्रकरणी पोच पावती सादर करण्याची जबाबदारी पालकाची राहिल . तथापि पोच सादर करणे, ही कुटुंबनिवृत्तिवेतनाच्या मागणीवर कारवाई करण्यासाठी पूर्व अट असणार नाही .

वक्तव्यवक्तव्य

विषय :- शासकीय कर्मचा-याचा विवाह जरी त्याच्या सेवानिवृत्तिनंतर झालेला असला तरी म्हणजेच अशा सेवानिवृत्तिनंतरच्या पत्नी/पती यांनादेखील कुटुंबनिवृत्तिवेतन योजना १९६४ चे लाभ अनुज्ञेय राहतील . . . . निवृत्तिवेतन प्रदान आदेशात सेवानिवृत्तिनंतरच्या पत्नी/पती यांच्या कुटुंब निवृत्तिवेतनाच्या अनुज्ञेयतेबाबतची नोंद घेण्यासाठी कार्यपध्दती .

वित्त विभाग निर्णय क्र. कुनिवे १०९५ /४६/सेवा-४ दिनांक २७ .४.१९९५ .

शासन निर्णय वित्त विभाग क्र. कुनिवे १०९०/२५४/सेवा ४ दिनांक ३ जुलै १९९१ अन्वये असे आदेश काढण्यात आले होते की, शासकीय कर्मचा-याचा विवाह जरी त्याच्या सेवानिवृत्तिनंतर झालेला असला तरी म्हणजेच अशा सेवानिवृत्तिनंतरच्या पत्नी/पती यांना देखील कुटुंबनिवृत्तिवेतन योजना १९६४ चे लाभ अनुज्ञेय राहतील . निवृत्तिवेतनधारकांच्या निवृत्तिवेतन प्रदान आदेशात सेवानिवृत्तिनंतरच्या पत्नी/पती यांच्या कुटुंब निवृत्तिवेतनाच्या अनुज्ञेयतेबाबत नोंद करण्याबाबतची कार्यपध्दती विहित करण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता .

विवाम .

२. शासनाने आता असा निर्णय घेतला आहे की, राज्य शासकीय निवृत्तीवेतनधारकांच्या निवृत्तीवेतन प्रदान आदेशात सेवानिवृत्तीनंतरच्या पत्नी /पती यांच्या कुटुंब निवृत्तीवेतनाच्या अनुज्ञेयतेबाबतची नोंद घेण्यासाठी खालील कार्यपध्दती अवलंबिण्यात यावी .

(१) जेव्हा निवृत्तीवेतनधारक सेवानिवृत्तीनंतर विवाह किंवा पुनर्विवाह करील तेव्हा तो/ती या घटनेबाबतची माहिती, त्याच्या सेवानिवृत्तीच्यावेळी निवृत्तीवेतना विषयक कागदपत्रांवर ज्या कार्यालय प्रमुखाने कार्यवाही केली होती त्यास देईल. अर्जासोबत ते/ती सेवानिवृत्तीनंतर त्याने/तीने केलेल्या विवाहासंबंधात प्रबंधक/ग्रामपंचायत/जिल्हा दंडाधिकारी यांनी दिलेल्या विवाह प्रमाणपत्राची एक साक्षांकित प्रतही सादर करील .

(२) कार्यालय प्रमुख, वर नमूद केलेला अर्ज प्राप्त झाल्यावर आणि आवश्यक असेल तेथे यथोचित तपासणी केल्यानंतर, ते कागदपत्र यथास्थिती महालेखापाल (ले. व अ.) महाराष्ट्र , मुंबई/नागपूर यांचेकडे शुद्धिपत्र निवृत्तीवेतन प्रदान आदेश निर्गमित करण्यासाठी सादर करील. महालेखापालांकडे कागदपत्र सादर करतांना महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम ११६ च्या उपनियम ६ च्या खंड (बी) च्या तरतुदी लक्षात घेण्यात याव्यात. जर निवृत्तीवेतनधारकास अगोदरच्या विवाहापासून कोणतेही अपत्य किंवा अपत्ये नसतील तर, सेवानिवृत्तीनंतरची /चा पत्नी/पती असल्यास, पूर्ण कुटुंबनिवृत्तीवेतन मिळण्यास पात्र होईल. जर निवृत्तीवेतनधारकास त्याच्या/तिच्या मृत पत्नी/पती पासून कोणतेही पात्र अपत्य किंवा अपत्ये असतील तर महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) १९८२ च्या नियम ११६ च्या उपनियम ६ च्या खंड (बी) च्या तरतुदीनुसार सेवानिवृत्तीनंतरची/चा पत्नी/पती व अगोदरच्या विवाहापासून झालेले अपत्य/अपत्ये यांना कुटुंबनिवृत्तीवेतन प्राधिकृत केले जाईल .

(३) महालेखापालांनी शुद्धिपत्र निवृत्तीवेतन प्रदान आदेश संबंधीत निवृत्तीवेतन संवितरण प्राधिका-याकडे पाठवावेत. शुद्धिपत्र निवृत्तीवेतन प्रदान आदेशाची प्रत निवृत्तीवेतनधारकास देखील पृष्ठांकित करण्यात यावी .

(४) जेथवर अपत्यांचा संबंध येतो, ज्यात सेवानिवृत्तीनंतर जन्मलेल्या अपत्यांचाही अंतर्भाव आहे. त्याच्या बाबतीत प्रचलीत पध्दतीप्रमाणे जस जसे प्रत्येक अपत्य कुटुंब निवृत्तीवेतन मिळण्यास पात्र होत जाईल, तसतसे नवीन निवृत्तीवेतन प्रदान आदेश प्रसृत केले जातील .

३. शासन असेही स्पष्ट करित आहे की, १९६४ पूर्वी सेवानिवृत्त झालेल्या कर्मचा-यांच्या सेवानिवृत्तीनंतरच्या पत्नी/पत्नी (Post Retiral Spouses) यांना शासन निर्णय वित्त विभाग क्र. कुनिवे १०९०/२५४/सेवा ४ दिनांक ३ जुलै १९९१ च्या तरतुदीनुसार दिनांक १.१०.१९७७ किंवा निवृत्त झालेल्यांच्या मृत्युच्या दिनांकाच्या लगतचा दिनांक यापैकी जो नंतरचा असेल त्या दिनांकापासून लागू राहतील. १९६४ नंतर सेवानिवृत्त झालेल्यांच्या बाबतीत सदर आदेश निवृत्त झालेल्यांच्या मृत्युच्या दिनांकाच्या लगतनंतरच्या दिनांकापासून लागू राहतील .

कवकककककक

विषय :-निवृत्तीवेतनधारक यांच्या कुटुंबियांना कुटुंब निवृत्तीवेतन आणि उपदान मंजूर करण्याबाबत.....स्पष्टीकरण...

वित्त विभाग , परिपत्रक क्र. सेनिवे १०९४/१५६/सेवा ४, दिनांक २६ जून, १९९५ .

अचानक नाहीशा झालेल्या व ठावटिकाणा माहित नसलेल्या कर्मचारी/निवृत्तीवेतनधारक यांच्या कुटुंबियांना शासन निर्णय,वित्त विभाग, क्र. सेनिवे १०८९/४९१/सेवा ४ दि. ५ जुलै १९९१ व शासन निर्णय क्र. सेनिवे १०९३ /१८० / सेवा ४ दि. ७ ऑक्टोबर १९९३ अनुसार त्यात नमूद केलेल्या शर्तीची पूर्तता होत असेल तर कुटुंब निवृत्तीवेतन व उपदान प्रदान केले जाते. महालेखापाल, महाराष्ट्र मुंबई/नागपूर यांनी या आदेशांची अंमलबजावणी

होत असतांना येणारे विविक्षित मुद्दे शासनाच्या निदर्शनास आणले आहेत. हे मुद्दे विचारात घेऊन यासंबंधात शासन खालील खुलासा करीत आहे .

मुद्दे :

१) बेपत्ता शासकीय कर्मचा-याच्या मृत्युचा दिनांक कोणता समजण्यात यावा? तो कर्मचारी बेपत्ता झाल्याचा दिनांक कि पोलीस प्राधिका-याकडे प्रथम खबरी अहवाल नोंदविल्याचा दिनांक. की प्रत्यक्षात बेपत्ता झाल्याचा दिनांकापासून सात वर्षाचा कालावधी ज्या दिनांकाला पूर्ण झाला असेल तो दिनांक की प्रथम खबरी अहवाल नोंदविल्याच्या दिनांकापासून सात वर्षाचा कालावधी ज्या दिनांकाला पूर्ण झाला असेल तो दिनांक?

खुलासा : या संदर्भात शासन निर्णय, वित्त विभाग, क्र. सेनिवे १०९३/१८०/सेवा ४ ,दि. ७.१०.१९९३ च्या तरतुदींकडे लक्ष वेधण्यात येत आहे. सदर शासन निर्णयाद्वारे स्पष्ट करण्यात आले आहे की, कुटुंब निवृत्तीवेतनाचे उपार्जन अहवाल नोंदविल्याच्या दिनांकापासून किंवा बेपत्ता कर्मचा-याच्या रजेच्या समाप्तीच्या दिनांकापासून केले जाईल. हे लक्षात घेता शासकीय कर्मचा-याच्या मृत्युचा दिनांक हा कुटुंबनिवृत्तीवेतनाच्या उपार्जनाच्या दिनांकाच्या लागतपूर्वीचा दिनांक राहिल .

२) शासन निर्णय वित्त विभाग, दि. ५.७.९१ च्या परिच्छेद ३ नुसार ज्या प्रकरणी सात वर्षाचा कालावधी उपरोक्त आदेश निर्गमित होण्याच्या दिनांकापूर्वीच पूर्ण झाला असेल किंवा प्रथम खबरी अहवाल(एफआयआर) उपरोक्त आदेश निर्गमित होण्याच्या दिनांकापूर्वीच नोंदविला गेला असेल आणि जेथे एक वर्षाचा कालावधी अगोदरच पूर्ण झालेला असेल, अशा प्रकरणी वरील आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून म्हणजेच दि. ५.७.९१ पासून लागू ठरतील. तथापि शासन निर्णय, वित्त विभाग दि.७.१०.९३ मध्ये नमूद करण्यात आले आहे की, कुटुंब निवृत्तीवेतन जरी प्रथम अहवाल नोंदविल्याच्या दिनांकापासून १ वर्षाच्या कालावधीनंतर अनुज्ञेय ठरणार असले तरी त्याचे उपार्जन (accrual) मात्र प्रथम खबरी अहवालाच्या (F.I.R) दिनांकापासून केले जाईल .

हे लक्षात घेता कुटुंबनिवृत्तीवेतन प्रथम खबरी अहवाल नोंदविल्याच्या दिनांकापासून देय ठरेल की दिनांक ५ जुलै १९९१ पासून देय ठरेल. ?

खुलासा :- शासन निर्णय वित्त विभाग दिनांक ७.१०.९१ अन्वये स्पष्ट केल्याप्रमाणे कुटुंबनिवृत्ती वेतन उपार्जन झाल्याच्या दिनांकापासून प्रदेय राहिल .

३) पोलीस प्राधिका-याकडे प्रथम खबरी अहवाल नोंदविल्याच्या दिनांकापासून एक वर्षाचा कालावधी पूर्ण झाल्याचा दिनांक किंवा दि. ५.७.९१ यापैकी जो नंतरचा दिनांक असेल त्या दिनांकापासून प्रत्येक प्रकरणी वाढीव दराने कुटुंब निवृत्तीवेतनाची रक्कम अनुज्ञेय ठरेल अशी धारणा आहे .

खुलासा :- धारणा बरोबर नाही . शासकीय कर्मचा-याच्या नाहीशा होण्याच्या दिनांकापासून सात वर्षाच्या आत त्याचा मृत्यु झाला आहे असे निर्णायकरित्या सिध्द झाल्याच्या दिनांकापासून किंवा कर्मचारी नाहीसा झाल्याच्या दिनांकापासून सात वर्षाचा कालावधी ज्या दिनांकाला पूर्ण होईल त्या दिनांकापासून संबंधीत कर्मचा-याच्या कुटुंबियास वाढीव दराने कुटुंब निवृत्तीवेतन अनुज्ञेय ठरेल . अन्य प्रकरणी प्रथम खबरी अहवाल नोंदविल्याच्या दिनांकापासून कर्म चा-याचा मृत्यु झाला आहे असे निर्णायकरित्या सिध्द होईपर्यंत किंवा सात वर्षाचा कालावधी पूर्ण होईपर्यन्त , यापैकी जे अगोदर घडेल त्या दिनांकापर्यन्त सर्वसाधारण दराने कुटुंबनिवृत्तीवेतन अनुज्ञेय ठरेल .

४) नियमानुसार अनुज्ञेय असलेली मृत्यु उपदानाची रक्कम प्रथम खबरी अहवाल नोंदविल्याच्या दिनांकापासून एका वर्षाचा कालावधी पूर्ण झाल्याचा दिनांक किंवा दिनांक ५.७.९१ यापैकी जो नंतरचा दिनांक असेल त्या दिनांकापासून देय होईल का?

विवात .

खुलासा:- ज्या प्रकरणी, शासकीय कर्मचारी नाहीसा होण्याच्या दिनांकापासून सात वर्षांचा कालावधी पूर्ण होण्यापूर्वीच संबंधीत शासकीय कर्मचा-याचा मृत्यु झाल्याच्या दिनांकास नियमानुसार अनुज्ञेय ठरणारी मृत्यु उपदानाची रक्कम देय ठरेल . अन्य प्रकरणी, फक्त सेवानिवृत्ती उपदान देय ठरेल . तथापि, शासकीय कर्मचा-याचा मृत्यु झाला आहे असे निर्णायकरित्या सिध्द झाल्यानंतर किंवा कर्मचारी नाहीसा झाल्याच्या दिनांकापासून सात वर्षांनंतर मृत्यु उपदान व सेवा निवृत्ती उपदान यामधील फरकाची रक्कम देय ठरेल .

५) सात वर्षांच्या कालावधीत प्राधिकृत करण्यात येणारे निवृत्तीवेतनविषयक लाभ हे संबंधीत निवृत्तीवेतनधारक नाहीसा होण्यापूर्वी तो घेत असलेल्या निवृत्तीवेतनइतके असतील की वाढीव दराच्या कुटुंबनिवृत्तीवेतनाइतके असतील?

खुलासा :- वरील मुद्दा क्र. १ च्या संदर्भात देण्यात आलेल्या स्पष्टीकरणानुसार कुटुंब निवृत्तीवेतन, देय ठरेल . तथापि म.ना.से. (निवृत्तीवेतन) नियम, १९८२ च्या नियम ११६ (४) च्या तरतुदीनुसार कोणत्याही प्रकरणी सात वर्षांच्या कालावधीत वाढीव दराने अनुज्ञेय ठरणारी कुटुंबनिवृत्तीवेतनाची रक्कम सेवानिवृत्तीनंतर प्राधिकृत करण्यात आलेल्या निवृत्तीवेतनापेक्षा अधिक असणार नाही .

६) शासन निर्णय वित्त विभाग, दि. ५.७.९१ च्या आदेशातील परिच्छेद क्र.९ नुसार जर कुटुंबनिवृत्तीवेतनाच्या दराचा निवृत्तीवेतन प्रदान आदेशात उल्लेख करण्यात आला असेल तर वेपत्ता कर्मचा-यांच्या कुटुंबियांकडून आवश्यक ते क्षतीपूर्ती बंधपत्र (इंडेमनीटी बॉन्ड) प्राप्त करून घेतल्यानंतर त्यांना कुटुंबनिवृत्तीवेतनाचे प्रदान विभागाकडून परस्पर केले जाणे आवश्यक आहे . तथापि, कोषागार अधिकारी अशी प्रकरणे महालेखापालांना संदर्भित करतात तर अशी प्रकरणे महालेखापालांना पाठविली जाणे आवश्यक आहे किंवा कसे?

खुलासा :- होय .

७) शासन निर्णय वित्त विभाग, दि. ५.७.१९९१ च्या परिच्छेद ११ मध्ये नमूद करण्यात आले आहे की, जी प्रकरणे यापूर्वीच निकालात काढलेली असतील, तेथे लाभार्थीना फायदेशीर असल्याखेरीज अशा प्रकरणांचे पुनर्विलोकन करण्यात येऊ नये . या तरतुदी विहित करण्यामागे शासनाचा हेतु असा असावा की जी प्रकरणे यापूर्वीच तेव्हा अस्तित्वात असलेल्या नियमानुसार निकालात काढण्यात आली असतील (म्हणजेच ज्या प्रकरणी ७ वर्षांचा कालावधी दि. ५.७.९१ रोजी संपुष्टात आला असेल अशी प्रकरणे) अशा प्रकरणांचे पुनर्विलोकन करण्यात येऊ नये .

खुलासा:-जी प्रकरणे यापूर्वीच निकालात काढण्यात आलेली असतील तेथे लाभार्थीना फायदेशीर असल्याखेरीज अशा प्रकरणांचे पुनर्विलोकन करण्यात येऊ नये . सर्व मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांना विनंती करण्यात येते की, त्यांनी अशा प्रकरणांची छाननी करून ती प्रकरणे यथास्थिती महालेखापाल, मुंबई/ नागपूर यांचेकडे सुधारणा करण्यासाठी पाठवावीत .

८. वेपत्ता शासकीय कर्मचा-यांच्या प्रत्यक्षात गैरहजेरीचा कालावधी . म्हणजेच नाहीसा होण्याच्या दिनांकापासून प्रथम खवरी अहवाल (एफआयआर) नोंदविल्याच्या दिनांकापर्यन्तचा कालावधी विभागाने नियमित करणे आवश्यक आहे किंवा कसे ?

खुलासा .8 होय .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

व्ही . डब्ल्यु . चौधरी,
शासनाचे अवर सचिव.

कनककनककनककनक

विवाम .

विषय :- कुटुंब निवृत्तिवेतन, १९६४, स्पष्टीकरण...

वित्त विभाग,परिपत्रक क्र.कुनिवे १९५/८०/सेवा-४ दि. १५.०७.१९९५.

वाचा: शासन परिपत्रक, वित्त विभाग क्र.सेनिवे १०८८/६५१/सेवा ४ दि.२२ जानेवारी १९९१.

शासन परिपत्रक ,वित्त विभाग, क्र.सेनिवे १०८८/६५१/सेवा ४ दिनांक २२ जानेवारी १९९१ अन्वये स्पष्ट करण्यात आले आहे की, ज्या शासकीय कर्मचा-यांना दिनांक १५ ऑगस्ट १९८२ रोजी किंवा त्यानंतर सेवेतून काढून टाकण्यात आले व ज्यांना अनुकंपा निवृत्तिवेतन मंजूर करण्यात आले आहे अशा कर्मचा-यांच्या कुटुंबियांना कुटुंब निवृत्तिवेतन अनुज्ञेय आहे . ज्या शासकीय कर्मचा-यांना दिनांक १५ ऑगस्ट १९८२ पूर्वी सेवेतून काढून टाकण्यात आले व ज्यांना अनुकंपा निवृत्तिवेतन मंजूर करण्यात आले आहे अशा कर्मचा-यांच्या कुटुंबियांना कुटुंब निवृत्तिवेतन अनुज्ञेय ठरविण्याचा प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता .

शासनाने असा निर्णय घेतला आहे की, शासकीय कर्मचा-यांना दिनांक १५ ऑगस्ट १९८२ पूर्वी सेवेतून काढून टाकण्यात आले व ज्यांना अनुकंपा निवृत्तिवेतन मंजूर करण्यात आले आहे अशा कर्मचा-यांच्या कुटुंबियांनाही निवृत्तिवेतन अनुज्ञेय ठरेल . शासन परिपत्रक ,वित्त विभाग दिनांक २२ जानेवारी १९९१ च्या स्पष्टीकरणात वरील निर्णयानुरूप सुधारणा करण्यात आली आहे असे मानण्यात यावे . सर्व कार्यालय प्रमुखांना विनंती करण्यात येते की त्यांनी त्यांचे कार्यालयातील ज्या शासकीय कर्मचा-यांना दिनांक १५ ऑगस्ट १९८२ पूर्वी सेवेतून काढून टाकण्यात आले व ज्यांना अनुकंपा निवृत्तिवेतन मंजूर करण्यात आले आहे, अशा सर्व कर्मचा-यांच्या प्रकरणांचे ,संबंधित कर्मचा-यांच्या कुटुंबियांना कुटुंबनिवृत्तिवेतन प्राधिकृत करण्याच्या दृष्टीकोनातून पुनर्विलोकन करावे आणि त्या संबंधातील आवश्यकतो तपशिल महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) महाराष्ट्र , मुंबई / नागपूर यांचे पुढील कार्यवाहीसाठी पाठवावा .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

व .वा .चौधरी,
शासनाचे अवर सचिव .

व्यवस्थेकृत

विषय :-स्वेच्छेने/ रुग्णतेने सेवानिवृत्त किंवा करण्यात येणा-या शासकीय कर्मचा-यांना शिल्लक अर्जित रजेचे रोख सममूल्य मंजूर करण्यासंबंधातील खुलासा....

वित्त विभाग,परिपत्रक क्र. अरजा २४९५/३९/सेवा ९ दिनांक ३० नोव्हेंबर, १९९५ .

शासन निर्णय, वित्त विभाग क्र.पीईएन १०८३/सीआर १२९६/८३/एसईआर ४ दि. १.१०.१९८४ मधील परिच्छेद पाच च्या तरतुदीनुसार जो शासकीय कर्मचारी महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम, १९८२ च्या नियम १० किंवा नियम १६५ अन्वये सेवानिवृत्त होतो किंवा ज्याला सेवानिवृत्त करण्यात येते, किंवा नियम ६६ अन्वये जो सेवानिवृत्त होतो अशा कर्मचा-याला रजा मंजूर करण्यास सक्षम असलेला प्राधिकारी, स्वाधिकारे त्या कर्मचा-याच्या खाती जमा असलेली १८० दिवसांच्या कमाल मर्यादेपर्यन्तची अर्जित रजा तसेच त्याच्या खाती जमा असलेली अर्धवेतनी रजा यांच्या बाबतीत रजावेतनाचे रोख सममूल्य मंजूर करू शकतो . मात्र तो कर्मचारी ज्या तारखेस सेवानिवृत्त होईल किंवा त्याला सेवानिवृत्त केले जाईल ती तारीख आणि नियत वयमान झाल्यावर ज्या तारखेस तो नेहमीप्रमाणे सेवानिवृत्त

झाला असता ती तारीख, यामधील कालावधीपेक्षा त्याचा रजेचा कालावधी अधिक होता कामा नये . अशाच प्रकारची तरतुद रुग्णतेने सेवानिवृत्त होणा-या किंवा करण्यात येणा-या शासकीय कर्मचा-यांच्याबाबतीत शासन निर्णय, वित्त विभाग क्र. अरजा २४९२/२६/सेवा ९ दिनांक ३.११.१९९२ अन्वये करण्यात आलेली आहे . शासनाच्या असे निदर्शनास आले आहे की, अर्जित व अर्धवेतनी रजेचा कालावधी, प्रत्यक्ष सेवानिवृत्तीचा दिनांक व नियत वयमान सेवानिवृत्तीचा दिनांक यामधील कालावधीपर्यंत सीमित करण्याच्या निर्बंधामुळे वर नमूद केलेल्या परिस्थितीत सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांच्या काही प्रकरणी त्यांच्या खाती जमा असलेल्या अर्जित रजेचेही रोख सममूल्य मिळू शकत नाही .

२ . या संदर्भात शासन आता असा खुलासा करित आहे की , जो शासकीय कर्मचारी महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम १० किंवा नियम ६५ अन्वये सेवानिवृत्त होतो किंवा त्याला सेवानिवृत्त करण्यात येते, किंवा नियम ६६ अन्वये जो सेवानिवृत्त होतो किंवा रुग्ण म्हणून सेवानिवृत्त होतो किंवा त्याला सेवानिवृत्त करण्यात येते अशा कर्मचा-याला त्याच्या खात्यावर शिल्लक असलेल्या अर्जित रजेचे (*२४० दिवसांच्या कमाल मर्यादेच्या अधीन राहून) जरी हा कालावधी संबंधीत कर्मचा-याच्या नियत वयोमानाच्या तारखेच्या पलिकडे जात असला तरीही त्याला रोख सममूल्य अनुज्ञेय राहिल .

३ . शासन असाही खुलासा करित आहे की, जी प्रकरणे यापूर्वी अन्यरितीने निकालात काढलेली आहेत त्या प्रकरणांचे रजेचे रोखीकरण मंजूर करण्यास सक्षम असलेल्या प्राधिका-यांनी वरील खुलासा विचारात घेऊन पुनर्विलोकन करावे .

* (टीप :सध्या अर्जित रजेचे सममूल्य ३०० दिवसांची कमाल मर्यादा आहे .)
विलंब झाल्यास व्याज . . दि. २०.६.९६ चा निर्णय पहावा .

वक्तव्यवक्तव्य

**विषय :-विलंबाने प्रदान करण्यात आलेल्या अर्जित/अर्धवेतनी
रजेच्या रोख सममूल्य रकमेवर व्याज देण्याबाबत .**

वित्त विभाग , निर्णय क्र. अरजा २४९६/२०/ सेवा ९ दिनांक २० जून, १९९६ .

- १) शासन निर्णय क्र. पीईएन १०८३/सीआर १२९६/८३/एसईआर ४ दि. १.१०.१९८४ .
- २) शासन निर्णय क्र. वेआशि १२८७/३८७/८७/ सेवा १० दि. ११.१०.८८ .
- ३) शासन निर्णय क्र. अरजा २४९२ /२६ /सेवा ९, दि. ३ नोव्हेंबर १९९२ .
- ४) शासन निर्णय क्र. अरजा २४९३ /५७/ सेवा ९ दि. ७ मे १९९४ .
- ५) शासन निर्णय क्र. अरजा २४९५ /१२/सेवा ९ दि. ३० मार्च १९९५ .
- ६) शासन निर्णय क्र. अरजा २४९५ /३९/सेवा ९ दि. ३० नोव्हेंबर १९९५ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ व उपरोक्त उद्धृत करण्यात आलेल्या शासन निर्णयांमधील तरतुदीनुसार नियत वयमानानंतर/ स्वेच्छेने /मुदतपूर्व /रुग्णतेने सेवानिवृत्त होणा-या त्याचप्रमाणे राजीनामा दिलेल्या / पुनर्नियुक्तीचा कालावधी समाप्त झालेल्या/नोटीशीद्वारे अथवा नोटीशीच्या बदल्यात वेतन व भत्ते देऊन अथवा नियुक्तीच्या अटी व शर्तीनुसार सेवा समाप्त करण्यात आलेल्या आणि सेवेत असताना मृत्यू पावलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या प्रकरणी त्यांच्या सेवानिवृत्तीच्या/सेवा समाप्तीच्या/मृत्यूच्या दिनांकाला शिल्लक असलेल्या यथास्थिती अर्जित/अर्धवेतनी रजेच्या संबंधातील रजा वेतनाची रोख सममूल्य रक्कम देण्यात येते . अर्जित/ अर्धवेतनी रजेची परिगणना करण्याची विद्यमान पद्धती आता सुलभ करण्यात आलेली असल्यामुळे महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम

१९८१ च्या नियम ६८ (५) खालील टीप २ मध्ये विहित करण्यात आलेल्या कार्यपद्धतीचा काटेकोरपणे अवलंब केल्यास, संबंधीत शासकीय कर्मचा-याला त्याच्या खात्यावर शिल्लक असलेल्या अर्जित/अर्धवेतनी रजेच्या संबंधातील रज वेतनाची सममूल्य रोख रक्कम त्याच्या सेवानिवृत्तीच्या/सेवा समाप्तीच्या/मृत्यूच्या दिनांकापासून एक महिन्याच्या आत मिळण्यास कोणतीही अडचण येऊ नये. तथापि, नियमातील तरतुदींचे / आदेशांचे काटेकोरपणे पालन होत नसल्याने शिल्लक अर्जित/अर्धवेतनी रजेच्या संबंधातील रजा वेतनाची सममूल्य रोख रक्कम मिळण्यास अवाजवी विलंब होत असल्याचे शासनाच्या निदर्शनास आलेले आहे. म्हणून विलंबाने प्रदान करण्यात येणा-या अर्जित/अर्धवेतनी रजेच्या संबंधातील रजा वेतनाच्या सममूल्य रोख रकमेवर व्याज देण्यासंबंधातील प्रश्न शासनाच्या विचाराधीन होता. या संबंधात शासनाने आता खाली निर्देशिल्याप्रमाणे निर्णय घेतला आहे.

- (१) शिल्लक अर्जित /अर्धवेतनी रजेच्या संबंधातील रजा वेतनाच्या सममूल्य रोख रकमेच्या प्रदानासाठी झालेला विलंब प्रशासकीय कारणास्तव /प्रशासनिक चुकीमुळे किंवा संबंधीत कर्मचा-यांच्या नियंत्रणाबाहेरील कारणांमुळे झालेला आहे असे स्पष्टपणे प्रस्थापित होत असेल अशा प्रकरणी विलंबाच्या कालावधीसाठी व्याज देण्यात येईल.
- (२) व्याज प्रदानासाठी विलंबाचा कालावधी:
  - (अ) नियमित प्रकरणी (विभागीय चौकशीची प्रकरणे वगळून) शासकीय कर्मचा-याच्या सेवा निवृत्तीच्या / सेवा समाप्तीच्या / मृत्यूच्या दिनांकापासून एक महिन्यांतरचा असेल.
  - (ब) निलंबनाधीन असताना नियतवयमानानुसार सेवानिवृत्त झालेल्या व अर्जित / अर्धवेतनी रजेच्या संबंधातील रजा वेतनाची सममूल्य रोख रक्कम रोखून ठेवण्यात आली आहे अशा प्रकरणी.
    - (i) संबंधित कर्मचा-यांची विभागीय चौकशीअंती पूर्णपणे निर्देश मुक्तता झाली असल्यास व त्याचे निलंबन असमर्थनीय ठरविण्यात आले असल्यास त्याच्या सेवानिवृत्तीच्या दिनांकापासून एक महिन्यांतरचा असेल.
    - (ii) संबंधित कर्मचारी दोषी ठरला असल्यास व त्याचे निलंबन समर्थनीय ठरविण्यात आले असल्यास विभागीय चौकशीसंबंधातील अंतिम आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून एक महिन्यांतरचा असेल.
    - (iii) विभागीय चौकशी सुरू असताना मृत्यू पावलेल्या कर्मचा-यांच्या प्रकरणी विभागीय चौकशी संपुष्टात आणणा-या आदेशाच्या दिनांकापासून एक महिन्यांतरचा असेल.
- (३) विलंबाच्या कालावधीसाठी सर्वसाधारण भविष्य निर्वाह निधीच्या ठेवीवर लागू असलेल्या व्याज दराप्रमाणे व्याज देण्यात यावे. सध्या हा दर वार्षिक १२ टक्के वार्षिक चक्रवादीने आहे).
- (४) व्याज प्रदानाच्या प्रत्येक प्रकरणावर संबंधीत मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग स्वाधिकारे विचार करील आणि रोख सममूल्य प्रदान करण्यातील विलंब हा प्रशासकीय कारणास्तव झालेला आहे याबद्दल खात्री पटल्यावर व्याजाचे प्रदान करील.
- (५) व्याज द्यावयाचे आहे अशा सर्व प्रकरणी विलंबाची जबाबदारी निश्चित करून संबंधीत जबाबदार कर्मचा-याविरूद्ध (अधिकारी धरून) शिस्तभंगाची कारवाई स्वतंत्रपणे करण्यात यावी. मात्र अशी कारवाई पूर्ण होईपर्यंत व्याजाचे प्रदान रोखून ठेवण्यात येऊ नये.
- (६) शिस्तभंगाची कारवाई वेळेवर आणि योग्यरितीने होत आहे याची खातरजमा करून मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांनी या शासन निर्णयाच्या सोबत जोडलेल्या विहित नमुन्यात तिमाही अहवाल वित्त विभागाकडे पाठवावा.

२. हे आदेश दिनांक १ एप्रिल १९९६ पासून अंमलात येतील. या दिनांकापूर्वी सेवानिवृत्त / सेवा समाप्त झालेल्या किंवा सेवेत असताना मृत्यू पावलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या प्रकरणी शिल्लक अर्जित/अर्धवेतनी रजेच्या संबंधात रजा वेतनाच्या सममूल्य रोख रकमेच्या प्रदानासाठी, सेवा निवृत्तीच्या / सेवा समाप्तीच्या / मृत्यूच्या दिनांकापासून एक महिन्यापेक्षा जास्त विलंब झाला असल्यास व दिनांक १ एप्रिल १९९६ पर्यंत रजेच्या रोख सममूल्याचे

प्रदान करण्यात आले नसेल अशा प्रकरणी देखील हे आदेश लागू राहतील . तथापि व्याजाचे प्रदान सेवानिवृत्तीच्या / सेवा समाप्तीच्या / मृत्यूच्या दिनांकापासून एक महिन्यानंतरचा दिनांक किंवा १ एप्रिल १९९६ यापैकी जो नंतरचा दिनांक असेल, त्या दिनांकापासून देय राहिल .

३ . या बाबतचा होणारा खर्च रजेचे रोग्र सममूल्य ज्या लेखा शीर्षाखाली खर्ची घालण्यात येतो त्या लेखा शीर्षाखाली खर्ची घालण्यात यावा व त्या खाली मंजूर केलेल्या अनुदानातून भागविण्यात यावा .

४ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील यासंबंधीच्या तरतुदींमध्ये या शासन निर्णयाच्या तरतुदी पूर्ती सुधारणा करण्यात आली असे मानण्यात यावे . उपरोक्त नियमात यथावकाश रीतसर सुधारणा करण्यात येईल .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वसन्त चौधरी,
शासनाचे अवर सचिव .

**विषय:- सेवानिवृत्त कर्मचा-यांच्या बाबतीत विभागीय चौकशीची
प्रकरणे प्राथम्य क्रमाणे पूर्ण करण्याबाबत .**

सा . प्र . वि . परिपत्रक क्र . सीडीआर-१०९७/१५६/प्र . क्र . १४/९७/अकरा दि . २४ . २ . ९७ .

परिपत्रक: लोकआयुक्त व उप लोकआयुक्त यांनी शासनास सादर केलेल्या २२ व्या वार्षिक अहवालात असे अभिप्राय दिले आहेत की, कर्मचा-याविरुद्धची शिस्तभंग कार्यवाही ब-याच प्रमाणात कर्मचा-यांची सेवानिवृत्ती अगदी जवळ आल्यानंतर किंवा कर्मचारी सेवा निवृत्त झाल्यानंतर ब-याच दिवसांनी केली जाते . अशा वेळी कर्मचा-यांस केवळ तात्पुरत्या सेवानिवृत्ती खेरीज इतर आर्थिक लाभ होत नसल्याने त्याचे नुकसान होते . त्यामुळे अशा बाबतीत चौकशी तातडीने पूर्ण होणे व त्यासाठी दोषारोपपत्र बजावणे, चौकशी अधिकारी नेमणे या प्रक्रिया २ महिन्यात पूर्ण होणे आवश्यक आहे व एकूण चौकशीची कार्यवाही १ वर्षात पूर्ण होणे आवश्यक आहे . असे लोकआयुक्त याचे अभिप्राय आहेत .

वरील अभिप्राय व शिफारशी यांचा अभ्यास केल्यानंतर शासन अशा निष्कर्षाप्रत आले आहे की, सेवानिवृत्त कर्मचा-यांच्या विरुद्धची विभागीय चौकशी प्राथम्यक्रमाणे पूर्ण होणे आवश्यक आहे . त्यानुसार शासन असे आदेश देत आहे की, विभागीय चौकशीची प्रकरणे शक्यतो कर्मचा-यांच्या सेवानिवृत्तीच्या सुमारास किंवा सेवानिवृत्तीनंतर सुरु करण्याच्या प्रवृत्तीपासून परावृत्त व्हावे व अशा प्रकारच्या चौकशा सेवा निवृत्तीपूर्वी पुरेसा अवधी शिल्लक असताना सुरु करण्याची दक्षता घ्यावी . तथापी जर काही विशिष्ट परिस्थितीत ही चौकशी सेवानिवृत्तीच्या वेळी किंवा त्यानंतर सुरु करणे आवश्यक झाले तर अशा वेळी दोषारोप पत्र तातडीने बजावण्यात यावे . तसेच चौकशी अधिकारी व सादरकर्ता अधिकारी यांच्या नेमणूका २ महिन्यात करण्यात याव्यात व विभागीय चौकशीची संपूर्ण कार्यवाही १ वर्षात पूर्ण होईल याची दक्षता घेण्यात यावी .

सर्व मंत्रालयीन विभागांनी वरील सूचनांचे पालन करण्याची दक्षता घ्यावी, तसेच या सूचना त्यांच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखालील सर्व विभाग प्रमुख यांच्या निदर्शनास आणून त्यांना त्यांचे कटाक्षाने पालन करण्यास कळवावे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

ज . द . ठाकुर,
शासनाचे अवर सचिव .

वक्वक्वक्वक्व

विवाम .

**विषय :-सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांना
निवृत्तीवेतनविषयक लाभ वेळेवर अदा करण्याबाबत .**

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र . सेनिवे १०९७/२७/सेवा-४ दिनांक ३१ मे ,१९९७ .

सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांचे निवृत्तीवेतनविषयक लाभ वेळेवर प्रदान केले जावेत यासाठी शासनाने वेळोवेळी सर्व संबंधितांना सविस्तर सूचना दिलेल्या आहेत . तथापि व-याच कार्यालयांकडून या सूचनांचे योग्यरित्या पालन केले जात नाही .

२ . अलिकडेच मा . लोकआयुक्त व उप लोकआयुक्त यांनी आपल्या २३ व्या एकत्रित वार्षिक अहवालातील प्रकरण ३च्या परिच्छेद २ मध्ये या संदर्भात असे स्पष्ट केले आहे की, “ कोणत्याही प्रकरणी, सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यास त्याच्या सेवानिवृत्तीनंतर वाजवी वेळेत सर्व निवृत्तीवेतनविषयक लाभ मिळण्यापासून वंचित ठेवता येणार नाही .तसे झाल्यास अशा विलंबित रकमांवर व्याज देण्याबाबत त्यांच्याकडून केली जाणारी मागणी न्याय्य ठरेल .व-याच प्रकरणी सेवानिवृत्ती उपदान/मृत्यु उपदान यांच्या रकमा तसेच इतर निवृत्तीवेतनविषयक लाभ प्रदान करण्यात आलेले नसल्याच्या तक्रारी प्राप्त होत आहेत . अशा प्रकरणी विलंबित रकमेवर व्याज देण्याचा खर्च अंतिमतः शासनास सोसावा लागत असल्यामुळे शासनाने यासंदर्भात सर्व विभागांना सुस्पष्ट सूचना द्याव्यात .

याद्वारे सर्व कार्यालय प्रमुख/विभाग प्रमुखांना पुन्हा असे निदेश देण्यात येत आहेत की, त्यांनी निवृत्तीवेतनविषयक लाभांच्या प्रकरणांना प्राधान्य द्यावे व अशी प्रकरणे विलंब न होता लकरात लवकर निकाली काढली जातील याविषयी सर्वतोपरी दक्षता घ्यावी . यादृष्टीने निवृत्तीवेतन व उपदान प्रत्यक्ष देण्याच्या व प्राधिकृत करण्याच्या विविध कार्यपध्दतीबाबत महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील प्रकरण १० मध्ये विहित केलेले वेळापत्रक पाळले जाईल, याचप्रमाणे यापूर्वी शासनाने, वेळोवेळी प्रसृत केलेल्या आदेशाद्वारे निर्देशित केलेल्या विहित कार्यपध्दतीचे काटेकोरपणे पालन केले जाऊन निवृत्तीवेतनविषयक कागदपत्र विहित नमुन्यात सर्व बाबतीत यथाचितरित्या पूर्ण करून शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवानिवृत्तीच्या तारखेस सहा महिने अगोदर महालेखापालांच्या कार्यालयाकडे पाठविले जातील तसेच महालेखापालांच्या कार्यालयाच्या संपर्कात सातत्याने राहून त्यांच्याकडून प्राधिकारपत्रे वेळीच निर्गमित केली जातील तसेच संबंधीत कोषागारातून सेवानिवृत्त कर्मचा-यांना निवृत्तीवेतनविषयक लाभ प्रत्यक्षात वेळेवर प्रदान केले जातील या सर्व बाबतीत कार्यालय प्रमुख / विभाग प्रमुख यांनी दक्ष राहणे आवश्यक आहे . त्याचप्रमाणे सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यास निवृत्तीवेतनविषयक लाभ प्रदान करण्यास विनाकरण विलंब झाला तर संबंधित कार्यालय प्रमुखांवर जबाबदारी निश्चित करून त्यांचेविरुद्ध त्वरीत शिस्तभंगाची कार्यवाही करण्यात यावी . त्याशिवाय त्यांच्या गोपनीय अहवालात “ निवृत्तीवेतनाची प्रकरणे निकालात काढण्यास अक्षम्य दिरंगाई झाल्याचे शासनास व्याजापोटी झळ वसण्यास जबाबदार आहेत .” अशा प्रकारची नोंद घेण्यात यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वसंत चौधरी,
शासनाचे अवर सचिव .

वचनवचनवचन

विनाम .

विषय :-पुनर्विलोकनासाठी विचारात घ्यावयाचा गोपनीय अहवालाचा कालावधी .

सा.प्र.वि. परिपत्रक क्र.विपुस १०९७/प्र.क्र.१३६/९७/१५ दि. १९ जून , १९९८ .

- संदर्भ: १) सा.प्र.वि.परिपत्रक क्र.एसआरसी १०७६/१२७५/१५ दि.१६ जून १९७६ .
२) सा.प्र.वि.परिपत्रक क्र.एसआरसी १०८५/१०२९/४३/१५ दि.१२ मे १९८६ .

परिपत्रक:- महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम १०(४) व नियम ६५ अनुसार सार्वजनिक हितास्तव अकार्यक्षम व संशयास्पद सचोटीच्या अधिका-यांना /कर्मचा-यांना वयाच्या ५०/५५ व्या वर्षी पुनर्विलोकनांती निर्णय घेऊन त्यांना शासन सेवेतून मुदतपूर्व सेवानिवृत्त करावे असे शासनाचे धोरण आहे .

२ . संदर्भाधीन शासन परिपत्रक दिनांक १२ मे , १९८६ नुसार वयाच्या ३५ व्या वर्षापूर्वी सेवेत असलेल्या गट “ अ ” व “ ब ” च्या अधिका-यांचे वयाची ५० वर्षे होते वेळी किंवा त्याच्या अर्हताकारी सेवेची ३० वर्षे पूर्ण होतेवेळी यापैकी जे अगोदर घडेल त्यावेळी तसेच वयाच्या ३५ व्या वर्षानंतर सेवेत दाखल झालेल्या अधिका-यांचे वयाच्या ५५ व्या वर्षी असे एकदाच पुनर्विलोकन करण्यात येते . गट “ क ” व “ ड ” कर्मचा-यांच्या बाबतीत वयाच्या ५५ व्या वर्षी पुनर्विलोकन करण्यात येते . (गट “ क ” व “ ड ” कर्मचा-यांच्या बाबतीत वयाच्या ५५ व्या वर्षी पुनर्विलोकन करण्यात येते . त्याऐवजी गट -क, गट -ब, गट -ड कर्मचा-यांच्या बाबतीत त्यांच्या वयाच्या ५५ व्या वर्षी किंवा त्यांच्या अर्हताकारी सेवेची ३० वर्षे पूर्ण होतेवेळी यापैकी जे अगोदर घडेल त्यावेळी पुनर्विलोकन करण्यात येते असे वाचावे . असे शुध्दीपत्रक . सा.प्र.वि. क्र.वि.पु.स.१०९७/प्र.क्र. १३६ /९७/१५ दि. २५ . ९ . १९९८)

३ . “ अ ” व “ ब ” गटातील अधिका-यांना/कर्मचा-यांना अनुक्रमे ५०/५५ वर्षापलिकडे सेवेत राहण्याची पात्रापत्रता अजमाविण्यासंदर्भात करावयाच्या पुनर्विलोकनासाठी शारिरीक क्षमता , निर्विवाद सचोटी व त्यांचे गोपनीय अहवाल “ चांगल्या ” पेक्षा कमी नसावेत असे निकष आहेत . तर गट “ ड ” मधील कर्मचा-यांना पुनर्विलोकनासाठी शारिरीक क्षमता, निर्विवाद सचोटी व सेवा अभिलेख याबाबी विचारात घ्याव्या लागतात .

४ . अलिकडेच सर्वोच्च न्यायालयाने श्री . वैकुण्ठाथदास विरुद्ध मुख्य जिल्हा वैद्यकीय अधिकारी- २ एसएससी २९९ (अेआयआर १९९२ एस १०२०) या मुदतपूर्व सेवानिवृत्तीच्या प्रकरणी निर्णय देताना असे आदेश दिले आहेत की, “ पुनर्विलोकन प्रकरणांचा विचार करताना संबंधितांचे संपूर्ण सेवा कालावधीचे गोपनीय अहवाल विचारात घेण्यात यावे . मात्र पुनर्विलोकनाच्या विचाराधीन कालावधीतील ५ वर्षांच्या गोपनीय अहवालावर भर देऊन त्याआधारे पुनर्विलोकनाचा निर्णय घ्यावा . या न्यायालयीन निर्णयातील संबंधित उतारा खाली उद्धृत करण्यात आलेला असून त्याचा मराठी सारांश उता-याखाली देण्यात आलेला आहे .

34. The following principles emerge from the above discussion.

- (i) An order of compulsory retirement is not a punishment. It implies no stigma, nor any suggestion of misbehaviour.
- (ii) The order has to be passed by the Government on forming the opinion that it is in the public interest to retire a Government servant compulsorily. The order is passed on the subjective satisfaction of the Government.
- (iii) Principles of natural justice have no place in the context of an order of compulsory retirement. This does not mean that judicial scrutiny is excluded altogether. While the High Court or this Court would not examine the matter as an appellate court, they may interfere if they are satisfied that the order is passed (a) mala fide or (b) that it is based on no evidence or (c) that it is arbitrary in the sense that nor reasonable person would form the requisite opinion on the given material ; in short, if it is found to be perverse order.

(iv) The Government (or the Review Committee, as the case may be) shall have to consider the entire record of service before taking a decision in the matter of course attaching more importance to record of and performance during the later years.

The record to be so considered would naturally include the entries in the confidential records/character rolls, both favourable and adverse, if a Government servant is promoted to a higher post notwithstanding the adverse remarks, such remarks loss their, more so, if the promotion is based upon merit (selecton) and not upon seniority.

(v) An order of compulsory retirement is not liable to be quashed by a court merely on the showing that while passing it, uncommunicated adverse remarks were also taken into consideraton. The circumstance by itself cannot be a basis for interference.

Interference is permissible only on the grounds mentioned in (iii) above. This aspect has been discussed in paras 30 to 32 above.

- १ . मुदतपूर्व सेवानिवृत्तीचे आदेश म्हणजे शिक्षा नव्हे . अशा सेवानिवृत्तीवरून कोणतीही गैरवर्तणूक किंवा लांछन सूचित होत नाही .
- २ . शासकीय सेवकाला मुदतपूर्व सेवानिवृत्त करणे हे सार्वजनिक हितार्थ आहे असे मत असेल आणि त्याबाबत शासनाचे समाधान झाले असेल तरच मुदतपूर्व सेवानिवृत्तीचे आदेश काढण्यात यावेत .
- ३ . नैसर्गिक न्यायाचे तत्त्व मुदतपूर्व सेवानिवृत्तीच्या संदर्भात उद्भवत नाही . याचा अर्थ असा नव्हे की, अशी प्रकरणे न्यायिक तपासणीतून पूर्णतः वगळलेली आहेत . न्यायालय किंवा सर्वोच्च न्यायालय अशी प्रकरणे अपिलीय न्यायालय म्हणून तपासणार नाही, मात्र मुदतपूर्व आदेश (अ) असदभावपूर्वक किंवा (ब) ते कोणत्याही पुराव्यावर आधारित नाहीत किंवा (क) ते स्वेच्छेनुसार कार्यवाही करून काढले आहेत , असे न्यायालयास वाटल्यास त्यामध्ये हस्तक्षेप करू शकेल .
- ४ . शासन किंवा पुनर्विलोकन समिती अशा प्रकरणी निर्णय घेण्यापूर्वी संपूर्ण सेवा अभिलेखाची पडताळणी करील . मात्र असे करताना अलिकडील वर्षातील अभिलेखास व कामकाजास जास्त महत्व देईल . शासकीय सेवकाच्या अभिलेखाचा विचार करताना गोपनीय अहवालातील नोंदी/चारिज्यपट या बाबतच्या अनुकूल तसेच प्रतिकूल शे-याचा विचार करील . एखाद्या शासकीय सेवकास प्रतिकूल शेरे असतांनाही ज्येष्ठतेचा विचार न करता केवळ गुणवत्तेनुसार (निवडीने) वरच्या पदावर पदोन्नती दिली असेल तर त्याला देण्यात आलेले प्रतिकूल शेरे निष्प्रभ ठरतील .
- ५ . एखाद्या कर्मचा-याला सक्तीने सेवानिवृत्त करण्याबाबतचे आदेश प्रतिकूल शेरे कळविले नाहीत केवळ या कारणास्तव न्यायालय रद्द करू शकत नाही . सर्वोच्च न्यायालयाच्या उपरोक्त निर्णयाच्या अनुषंगाने सर्व मंत्रालयीन विभाग, विभाग प्रमुख व कार्यालय प्रमुखांना असे कळविण्यात येते की,शासकीय अधिकारी/कर्मचारी यांचे वयाच्या ५०/५५च्या वर्षी पुनर्विलोकन करताना वरील बाबी विचारात घेऊन निर्णय घ्यावा .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

मीरा डफळापूरकर,
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन .

वक्वक्वक्वक्व

विवाम .

(ए) १ जानेवारी १९९६ रोजी किंवा त्यानंतर निवृत्त/मृत्यु झालेल्या/होणा-या ज्या प्रकरणी निवृत्तीवेतन /कुटुंबनिवृत्तीवेतन यापूर्वीच प्राधिकृत करण्यात आलेले आहे किंवा अद्यापि प्राधिकृत करावयाचे आहे अशा प्रकरणी ते या आदेशानुसार सुधारित करण्यात येईल .तथापि, अशा त-हेने सुधारित केलेले निवृत्तीवेतन/कुटुंबनिवृत्तीवेतन हे दिनांक १ जुलै १९९९ पासून देय राहिल . सेवानिवृत्तीच्या/मृत्युच्या दिनांकापासून ३० जून १९९९ पर्यन्तच्या कालावधीसाठी थकवाकी देय होणार नाही .

(बी) दिनांक १ जानेवारी १९९६ रोजी अथवा त्यानंतर सेवानिवृत्त/मृत झालेल्या प्रकरणी सेवानिवृत्तीच्या/ मृत्युच्या दिनांकापासून दिनांक ३० जून १९९९ पर्यन्तच्या कालावधीसाठी निवृत्तीवेतन /कुटुंबनिवृत्तीवेतन हे निवृत्तीवेतनधारकांना असुधारित वेतनश्रेणीच्या आधारे आणि या सुधारणा होण्यापूर्वी च्या आदेशानुसार देय राहिल .

वेतन :-

- ३) निवृत्तीवेतनविषयक विविध लाभांच्या परिगणेसाठी “ वेतन ” या संज्ञेचा अर्थ महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ९(३६) (अक) मध्ये व्याख्या केल्यानुसार शासकीय कर्मचा-यास त्याच्या निवृत्तीपूर्वी/मृत्युच्या दिनांकापूर्वी मिळत असलेले मूळ वेतन असा राहिल .
- ४) सदरहू आदेशांमध्ये “ वेतन ” या संज्ञेचा अर्थ, महाराष्ट्र नागरी सेवा (सुधारित वेतन) नियम १९९८ प्रमाणे अंमलात आलेल्या सुधारित वेतनश्रेणीतील वेतन असा राहिल .

निवृत्तीवेतन :-

- ५) सर्वच प्रकरणी, निवृत्तीवेतनाची परिगणना “ निवृत्तीवेतनार्ह वेतनाच्या ” ५० टक्के अशी करण्यात येईल व या निवृत्तीवेतनाची किमान मर्यादा दरमहा रु .१२७५/- आणि कमाल मर्यादा राज्य शासनाकडील उच्चतम अनुज्ञेय वेतनाच्या ५० टक्के अशी राहिल . (उच्चतम वेतन दिनांक १ जानेवारी १९९६ पासून रु .२४,५००/-) परंतु कोणत्याही प्रकरणी संपूर्ण निवृत्तीवेतन हे सेवानिवृत्तीच्या वेळी त्या शासकीय कर्मचा-याने शेवटी धारण केलेल्या पदासाठी १ जानेवारी १९९६ पासून लागू केलेल्या सुधारित वेतनश्रेणीतील किमान वेतनाच्या ५० टक्के पेक्षा कमी नसेल .तथापि, जेथे निवृत्तीवेतनधारक त्याला नियम वयमान /निवृत्तीच्या दिनांकाला लागू असलेल्या महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन)नियम १९८२ मधील नियम ११० प्रमाणे संपूर्ण निवृत्तीवेतन मिळण्यासाठी आवश्यक असलेली किमान सेवा पूर्ण करित नसेल तेथे कमी सेवेच्या प्रमाणात यथायोग्य असे निवृत्तीवेतन कमी करण्यात येईल . मात्र कोणत्याही प्रकरणी हे निवृत्तीवेतन दरमहा रु .१२७५/- पेक्षा कमी नसेल .अशा रितीने सुधारित केलेले निवृत्तीवेतन प्रत्यक्षात दिनांक १ जुलै १९९९ पासून देण्यात येईल . सेवानिवृत्तीच्या दिनांकापासून ३० जून १९९९ पर्यन्तच्या कालावधीसाठी निवृत्तीवेतन असुधारित वेतनश्रेणीनुसार आणि या सुधारणा अंमलात येण्यापूर्वीच्या आदेशानुसार देय राहिल .

निवृत्ती उपदान/मृत्यु उपदान :-

- ६) महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९८२ मधील नियम ९ (३६) (एक) मध्ये व्याख्या केल्यानुसार मूळ वेतनावर निवृत्ती/मृत्यु उपदानाची परिगणना करण्यात येईल . उपदानाच्या रकमेच्या सध्याच्या कमाल मर्यादित म्हणजे वेतनाच्या साडेसोळापट किंवा अडीच लाख यापैकी जी कमी असेल ती, कोणताही बदल करण्यात आलेला नाही .तथापि १ जानेवारी १९९६ रोजी किंवा त्यानंतर परंतू ३० जून १९९९ पूर्वी सेवानिवृत्त झालेल्या /सेवेत असताना मृत्यु पावलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या प्रकरणी निवृत्ती/ मृत्यु उपदानाची परिगणना असुधारित वेतनश्रेणीनुसार आणि या सुधारणा होण्यापूर्वीच्या आदेशानुसार करण्यात येईल .

कुटुंब निवृत्तिवेतन १९६४ .

- ७) कुटुंबनिवृत्तिवेतनाची परिगणना सर्वच प्रकरणी टप्पा पध्दतीऐवजी मूळ वेतनाच्या ३० टक्के अशा एकरूप दराने करण्यात येईल व या कुटुंबनिवृत्तिवेतनाची किमान मर्यादा दरमहा रु . १२७५/- आणि कमाल मर्यादा राज्य शासनाकडील उच्चतम अनुज्ञेय वेतनाच्या ३० टक्के अशी राहिल (उच्चतम वेतन दिनांक १ जानेवारी १९९६ पासून २४,५००/-) तथापि, अशा रितीने सुधारित केलेले कुटुंब निवृत्तिवेतन प्रत्यक्षात दिनांक १ जुलै १९९९ पासून देण्यात येईल . कुटुंब निवृत्तिवेतन देय झाल्याच्या दिनांकापासून दिनांक ३० जून १९९९

पर्यन्तच्या कालावधीसाठी कुटुंबनिवृत्तिवेतन असुधारित वेतनश्रेणीनुसार आणि या सुधारणा होण्यापूर्वीच्या आदेशानुसार देय राहिल. कुटुंबनिवृत्तिवेतन १९६४ शी संबंधित असलेला महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ११६(२) हा त्या मर्यादित सुधारण्यात आला असून या नियमातील सध्या अस्तित्वात असलेला तक्ता यापुढे अंमलात राहणार नाही.

निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण :-

- ८) महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण) नियम १९८४ मधील नियम ५(१) मध्ये विहित केलेली सध्याची निवृत्तिवेतनाच्या अंशराशीकरणाची मर्यादा आताही तशीच राहिल. (निवृत्तिवेतनाच्या एक तृतीयांश पेक्षा अधिक नाही). तथापि, १ जानेवारी १९९६ आणि ३० जून १९९९ या कालावधीत सेवानिवृत्त झालेल्या शासकीय कर्मचा-यांना या आदेशाच्या परिणामी देय झालेल्या जास्तीच्या निवृत्तिवेतनाच्या एक तृतीयांश पर्यन्तच्या रकमेचे अंशराशीकरण करता येणार नाही.
- ९) सुधारित वेतनश्रेणीसाठी विकल्प दिलेल्या व सुधारित वेतनश्रेणी लागू झाल्याच्या दिनांकापासून १० महिन्यांच्या आत सेवा निवृत्त झालेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या प्रकरणी निवृत्तिपूर्वीच्या १० महिन्यांच्या कालावधीसाठी मूळ वेतन परिगणीत करण्यासाठी खालीलप्रमाणे वेतन विचारात घेण्यात येईल.
  - (१) असुधारित वेतनश्रेणीत वेतन घेतलेल्या कालावधीसाठी मूळ वेतन अधिक प्रत्यक्ष महागाई भत्ता आणि त्या मूळ वेतनाशी समुचित १ जानेवारी १९९६ रोजी अंमलात असलेल्या दराने संबंधित कालावधीमध्ये घेतलेली वाढ-१ व अंतरीम वाढ- २.

आणि

- (२) सुधारित वेतनश्रेणीत वेतन घेतलेल्या कालावधीसाठी- सुधारित वेतनश्रेणीतील मूळ वेतन.
- १०) या आदेशानुसार अनुज्ञेय होणा-या निवृत्तिवेतन/कुटुंब निवृत्तिवेतनावर १ जुलै १९९९ नंतरची महागाई वाढ सुधारित पध्दतीनुसार दिली जाईल. (याबाबतचे आदेश स्वतंत्ररित्या काढण्यात आले आहेत) तथापि, निवृत्तीच्या/मृत्युच्या दिनांकापासून दिनांक ३० जून १९९९ पर्यन्तच्या कालावधीसाठी महागाईवाढ असुधारित निवृत्तिवेतन/कुटुंब निवृत्तिवेतनावर या सुधारणा होण्यापूर्वीच्या पध्दतीनुसार देण्यात येईल.

थकवाकी :-

- ११) १ जानेवारी १९९६ ते ३० जून १९९९ पर्यन्तच्या कालावधीसाठी सुधारित निवृत्तिवेतन/कुटुंबनिवृत्तिवेतन, उपदान, निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण याची थकवाकी दिली जाणार नाही.
- १२) शासन असाही आदेश देत आहे की, ज्यांना निवृत्तिवेतनाची योजना लागू केली आहे अशा मान्यता व अनुदान प्राप्त शैक्षणिक संस्था, कृषितर विद्यापीठे आणि त्यांच्याशी संलग्न असलेली अशासकीय महाविद्यालये व कृषि विद्यापीठे यामधील कर्मचा-यांनाही वरील निर्णय योग्यत्या फेरफारांसह लागू राहतील.
- १३) महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्या अधिनियम १९६१ (सन १९६२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक पाच) च्या कलम २४८ च्या परंतुकान्वये प्रदान केलेले अधिकार आणि त्यासंबंधातील इतर सर्व अधिकार यांचा वापर करून शासन असाही आदेश देत आहे की, वरील निर्णय जिल्हा परिषदेतील कर्मचा-यांनाही लागू राहतील.
- १४) महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम १९८२ मधील यासंबंधीच्या विद्यमान तरतूदीमध्ये स्वतंत्रपणे सुधारणा करण्यात येत आहेत. महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन)नियम १९८२ मधील ज्या तरतूदीमध्ये या आदेशान्वये स्पष्टपणे सुधारणा करण्यात आलेल्या नाहीत त्या अबाधित राहतील.
- १५) या संबंधीचा खर्च वरील परिच्छेदात नमूद केलेल्या कर्मचा-यांचे निवृत्तिवेतनविषयक लाभ ज्या अर्थसंकल्पीय शिर्षाखाली खर्च खाती टाकण्यात येतात त्या शिर्षाखाली खर्च खाती टाकण्यात यावा व तो त्या त्या शिर्षांतर्गत मंजूर अनुदानातून भागविण्यात यावा. तथापि, यावरील खर्च यथावकाश विधिमंडळाच्या निदर्शनास आणण्यात येईपर्यन्त शासकीय कोषागारातून निवृत्तिवेतन घेणा-या निवृत्तिवेतनधारकाचे बाबतीत येणारा यावरील खर्च हा प्रथमतः वित्त विभाग मागणी क्र.जी ९-२०७१ निवृत्तिवेतन व इतर सेवानिवृत्ती लाभ या अर्थशिर्षाखाली दाखविण्यात यावा व तो शासन ज्ञापन वित्त विभाग क्र. आकनि १९९९/५३/

अर्थसंकल्प ७ (संगणक संकेतांक क्र.८०००५३-३) दिनांक २९ जुलै १९९९ द्वारे मंजूर केलेल्या आकस्मिक निधीतून भागविण्यात यावा .

- १६) यावरील खर्च यथावकाश विधानमंडळाच्या निदर्शनास आणण्यात येईपर्यन्त ग्रामविकास व जलसंधारण विभाग/कृषि व पशुसंवर्धन, दुग्ध व्यवसाय विकास व मत्स्य व्यवसाय विभाग यांनी अनुक्रमे जिल्हा परिषदांचे आणि कृषि विद्यापीठांचे कर्मचारी यांचेवर होणारा खर्च भागविण्यासाठी आकस्मिक निधीतून अग्रिम घेण्यासंबंधात आवश्यकती कार्यवाही करावी .
महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वसन्त चौधरी,
शासनाचे उप सचिव .

(टीप:- या संदर्भात दि.१५.११.१९९९ चा सुधारित आदेशही पहावा .)

वक्वक्वक्वक्व

विषय :- निवृत्तिवेतन धारकांकडून शासनाला येणे असलेल्या तसेच त्याला अतिप्रदान झालेल्या रकमांची वसुली करण्याबाबतची कार्यपध्दती .

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र.संकीर्ण १०९९/प्र.क्र.९९/कोषा-४ ,दिनांक १२ ऑगस्ट, १९९९ .

परिपत्रक:- निवृत्तिवेतनधारकांना अतिप्रदान झालेल्या तसेच शासनाला येणे असलेल्या रकमांच्या वसुलीबाबत देण्यात आलेले शासन निर्णय क्रमांक संकीर्ण १०८९/प्र.क्र.२६२/कोषा-४ दिनांक ५.०२.१९९० मधील आदेश रद्द करून आता शासन पुढील प्रमाणे आदेश देत आहे .

निवृत्तिवेतनधारकांकडून शासनाला येणे असलेली अथवा त्यांस अतिप्रदान झालेली रक्कम वसूल करताना अधिदान व लेखा/कोषागार कार्यालयाने पुढील कार्यपध्दतीचा अवलंब करावा .

(अ) उपरोक्त प्रयोजनार्थ निवृत्तिवेतनधारकांकडून रक्कम वसूल करावयाची झाल्यास त्या रकमेचा तपशिल, त्याचबरोबर ती कशी वसूल केली जाणार आहे, याबाबतची माहिती अधिदान व लेखा अधिका-याने / कोषागार अधिका-याने निवृत्तिवेतनधारकाला कळवावी .निवृत्तिवेतन धारकाला याबाबतची सूचना प्राप्त झाल्यापासून १५ दिवसांपर्यन्त प्रतिक्रिया व्यक्त करण्याची सवलत देण्यात यावी . कोणतीही प्रतिक्रिया प्राप्त न झाल्यास किंवा प्रतिक्रिया प्राप्त झाल्यावर ती तपासून वसुली आवश्यक ठरत असल्यास निवृत्तिवेतन धारकाला देय ठरणा-या रकमेतून पुढीलप्रमाणे वसुली करावी .

(ब) वसुलीची प्रक्रिया सुरु करण्याच्या वेळेस जर निवृत्तिवेतनधारकाला सुधारित दराने निवृत्तिवेतन अथवा महागाई वाढ देय ठरत असेल तर या प्रित्यर्थ मिळणा-या थकवाकीतून एक रकमी वसुली करण्यात यावी .

(क) या उपरांतही वसुलीची रक्कम शिल्लक असल्यास उर्वरित रक्कम सोयीस्कर मासिक हप्त्यात वसूल करण्यात यावी . मासिक वसुलीचा दर ठरविताना महागाईवाढीची पूर्ण रक्कम त्यात अंतर्भूत करण्यात यावी . असे केल्यानंतरही जर वसुली शिघ्रतेने पूर्ण होण्याची शक्यता नसेल तर महागाई वाढीची पूर्ण रक्कम अधिक मूळ मासिक निवृत्तिवेतनाच्या १/३ एवढ्या मर्यादेपर्यन्तची रक्कम मासिक वसुलीचा दर निश्चित करताना विचारात घेण्यात यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वा . व . सावंत,
शासनाचे उप सचिव .

विभाग .

वक्वक्वक्वक्व

**विषय : महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवानिवृत्ती वेतन) नियम, १९८२
मध्ये फेरबदल करण्याबाबत .**

वित्त विभाग, निर्णय क्र . सेनिवे १०९९/३०२/सेवा-४ दि . १५ नोव्हेंबर, १९९९ .

निर्णय:- शासन निर्णय, वित्त विभाग, क्रमांक सेनिवे-१०९९/२३८/सेवा ४ दिनांक २९ जुलै १९९९ मधील आदेश अधिक्रमित करून, शासनाने महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन)नियम १९८२ मधील निवृत्तीवेतन, निवृत्ती/मृत्यु उपदान आणि कुटुंब निवृत्तीवेतन नियमित करणा-या नियमांमध्ये खालीलप्रमाणे फेरबदल करण्याचा निर्णय घेतला असून हे फेरबदल शासकीय कर्मचारी तसेच उपरोल्लिखित नियम ज्यांना लागू आहेत अशा इतर कर्मचा-यांना लागू राहतील .
अंमलबजावणीचा दिनांक:-

२ . या आदेशान्वये सुधारित केलेल्या तरतूदी दिनांक १ जानेवारी १९९६ रोजी किंवा त्यानंतर निवृत्त होणा-या/सेवेत असताना मृत्यु पावलेल्या राज्य शासकीय कर्मचा-यांना लागू होतील .१ जानेवारी १९९६ पूर्वी निवृत्त झालेल्या /मृत पावलेल्या कर्मचा-यांच्या संदर्भात शासन निर्णय वित्त विभाग, क्रमांक सेनिवे १०९९/३०३/सेवा ४ दिनांक १५ नोव्हेंबर १९९९ अन्वये स्वतंत्र आदेश काढण्यात आले आहेत .

३ . १ जानेवारी १९९६ रोजी किंवा त्यानंतर निवृत्त/मृत्यु झालेल्या/होणा-या ज्या प्रकरणी निवृत्तीवेतन /कुटुंबनिवृत्तीवेतन/उपदान/निवृत्तीवेतनाचे अंशराशीकरण यापूर्वीच प्राधिकृत करण्यात आलेले आहे किंवा अद्यापि प्राधिकृत करावयाचे आहे अशा प्रकरणी ते या आदेशानुसार सुधारित करण्यात येईल .तथापि, ज्या प्रकरणात सुधारणापूर्व आदेशानुसार प्राधिकृत झालेले निवृत्तीवेतन हे या आदेशानुसार देय होणा-या निवृत्तीवेतनापेक्षा अधिक फायदेशीर असेल तर त्या प्रकरणी महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन)नियम १९८२ मधील नियम १३१ लक्षात घेऊन निवृत्तीवेतनधारकास गैरफायदेशीर होईल अशा प्रकारे आधीच प्राधिकृत झालेल्या निवृत्तीवेतनात सुधारणा करण्यात येणार नाही .

वेतन:-

४ . निवृत्तीवेतनविषयक विविध लाभांच्या परिगणनेसाठी “ वेतन” या संज्ञेचा अर्थ महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ९(३६) (एक) मध्ये व्याख्या केल्यानुसार ,शासकीय कर्मचा-यास त्याच्या निवृत्तीपूर्वी/मृत्युच्या दिनांकापूर्वी मिळत असलेले मूळ वेतन असा राहिल .

५ . सदरहू आदेशांमध्ये “ वेतन ” या संज्ञेचा अर्थ, महाराष्ट्र नागरी सेवा (सुधारित वेतन) नियम १९९८ प्रमाणे अंमलात आलेल्या सुधारित वेतनश्रेणीतील वेतन असा राहिल .

निवृत्तीवेतन :-

६ . सर्वच प्रकरणी, निवृत्तीवेतनाची परिगणना “ निवृत्तीवेतनार्ह वेतनाच्या ” ५० टक्के अशी करण्यात येईल व या निवृत्तीवेतनाची किमान मर्यादा दरमहा रु .१२७५/- आणि कमाल मर्यादा राज्य शासनाकडील उच्चतम अनुज्ञेय वेतनाच्या ५० टक्के अशी राहिल . (उच्चतम वेतन दिनांक १ जानेवारी १९९६ पासून रु .२४५००/-असे आहे .) परंतु कोणत्याही प्रकरणी संपूर्ण निवृत्तीवेतन हे सेवानिवृत्तीच्या वेळी त्या शासकीय कर्मचा-याने शेवटी धारण केलेल्या पदासाठी १ जानेवारी १९९६ पासून लागू केलेल्या सुधारित वेतनश्रेणीतील किमान वेतनाच्या ५० टक्के पेक्षा कमी नसेल .तथापि, जेथे निवृत्तीवेतनधारक त्याला नियम वयमान /निवृत्तीच्या दिनांकाला लागू असलेल्या महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन)नियम १९८२ मधील नियम ११० प्रमाणे संपूर्ण निवृत्तीवेतन मिळण्यासाठी आवश्यक असलेली किमान सेवा पूर्ण करित नसेल तेथे कमी सेवेच्या प्रमाणात यथायोग्य असे निवृत्तीवेतन कमी करण्यात येईल . मात्र कोणत्याही प्रकरणी हे निवृत्तीवेतन दरमहा रु .१२७५/- पेक्षा कमी नसेल .जोडपत्र १ मध्ये नमुन्यादाखल उदाहरण देण्यात आले आहे .

निवृत्ती उपदान/मृत्यु उपदान :-

७. महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९८२ मधील नियम ९ (३६) (एक) मध्ये व्याख्या केल्यानुसार मूळ वेतनावर निवृत्ती/मृत्यु उपदानाची परिगणना करण्यात येईल. उपदानाच्या रकमेच्या सध्याच्या कमाल मर्यादित म्हणजे वेतनाच्या साडेसोळापट किंवा अडीच लाख यापैकी जी कमी असेल ती, कोणताही बदल करण्यात आलेला नाही.

कुटुंब निवृत्तिवेतन १९६४ .

८. कुटुंबनिवृत्तिवेतनाची परिगणना सर्वच प्रकरणी टप्पा पध्दतीऐवजी मूळ वेतनाच्या ३० टक्के अशा एकरूप दराने करण्यात येईल व या कुटुंबनिवृत्तिवेतनाची किमान मर्यादा दरमहा रु. १२७५/- आणि कमाल मर्यादा राज्य शासनाकडील उच्चतम अनुज्ञेय वेतनाच्या ३० टक्के अशी राहिल (उच्चतम वेतन दिनांक १ जानेवारी १९९६ पासून २४५००/-असे आहे. कुटुंबनिवृत्तिवेतन १९६४ शी संबंधित असलेला महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन)नियम १९८२ मधील नियम ११६(२) हा त्या मर्यादित सुधारण्यात आला असून या नियमातील सध्या अस्तित्वात असलेला तक्ता यापुढे अंमलात राहणार नाही.

निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण :-

९. महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण)नियम १९८४ मधील नियम ५(१) मध्ये विहित केलेली सध्याची निवृत्तिवेतनाच्या अंशराशीकरणाची (म्हणजे निवृत्तिवेतनाच्या एक तृतीयांश पेक्षा अधिक नाही) मर्यादा आताही तशीच राहिल . तथापि , या आदेशाच्या परिणामी अतिरिक्त निवृत्तिवेतन देय असल्यास त्याचे अंशराशीकरण करता येईल . निवृत्तिवेतनधारक त्यांची तशी इच्छा असल्यास, अतिरिक्त निवृत्तिवेतनाच्या (फरक) १/३ इतक्या मर्यादितपर्यंत अंशराशीकरण करू शकतील .

१०. सुधारित वेतनश्रेणीसाठी विकल्प दिलेल्या व सुधारित वेतनश्रेणी लागू झाल्याच्या दिनांकापासून १० महिन्यांच्या आत सेवानिवृत्त झालेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या प्रकरणी निवृत्तिपूर्वीच्या १० महिन्यांच्या कालावधीसाठी मूळ वेतन परिगणीत करण्यासाठी खालीलप्रमाणे वेतन विचारात घेण्यात येईल .

(१) असुधारित वेतनश्रेणीत वेतन घेतलेल्या कालावधीसाठी: मूळ वेतन अधिक प्रत्यक्ष महागाई भत्ता आणि त्या मूळ वेतनाशी समुचित दराने संबंधित कालावधीमध्ये घेतलेली अंतरिम वाढ-१ व अंतरिम वाढ- २ .

आणि

(२) सुधारित वेतनश्रेणीत वेतन घेतलेल्या कालावधीसाठी- सुधारित वेतनश्रेणीतील मूळ वेतन .

महागाई वाढ

११. या आदेशानुसार अनुज्ञेय होणा-या निवृत्तिवेतन/कुटुंब निवृत्तिवेतनावर १ जानेवारी १९९६ नंतरची महागाई वाढ सुधारित पध्दतीनुसार दिली जाईल . याबाबतचे आदेश शासन निर्णय वित्त विभाग क्र.निमवा १०९९/३०५ /सेवा ४ दिनांक १५ नोव्हेंबर १९९९ अन्वये स्वतंत्रपणे काढण्यात आले आहेत .

थकबाकी:

१२. मा. उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी सू-मोटे रिट पिटीशन क्र. २४३२/१९९९ व रिट पिटीशन क्र. १७४७/१९९९ या प्रकरणी दिनांक २४ ऑगस्ट १९९९ रोजी दिलेल्या निवाड्याच्या परिणामी १ जानेवारी १९९६ ते ३० जून १९९९ पर्यंतच्या कालावधीसाठी सुधारित निवृत्तिवेतन/कुटुंबनिवृत्तिवेतन, निवृत्तिवेतनावरील महागाई वाढ, उपदान, निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण यांची थकबाकी ३ समान हप्त्यात दिली जाईल . यापैकी पहिला हप्ता चालू आर्थिक वर्षात म्हणजे ३१ मार्च २००० पूर्वी देण्यात येईल व पुढील दोन हप्ते नंतरच्या दोन आर्थिक वर्षात देण्यात येतील .

विवाच .

१३. दिनांक १ जानेवारी १९९६ ते ३० जून १९९९ या कालावधीत सेवानिवृत्त झालेल्या /सेवेत असतांना मृत्यू पावलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या प्रकरणी निवृत्तिवेतन/कुटुंबनिवृत्तिवेतन, उपदान, निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण निर्धारित करणे आणि त्यांचे तात्पुरत्या स्वरूपात प्रदान करणे याबाबतची विशेष कार्यपध्दती .

निवृत्तिवेतन, कुटुंबनिवृत्तिवेतन, उपदान आणि निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण निर्धारित करणे व प्राधिकृत करणे यासंबंधीची सविस्तर कार्यपध्दती अनुक्रमे महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन)नियम १९८२ च्या प्रकरण १० व ११ मध्ये आणि महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण)नियम १९८४ मध्ये विहित करण्यात आलेली आहे . सर्वसाधारणपणे निवृत्तिवेतनविषयक लाभांचे निर्धारण व प्राधिकृती वरील कार्यपध्दतीनुसार केली जाते . तथापि, १ जानेवारी १९९६ व ३० जून १९९९ या कालावधीत सेवानिवृत्त झालेल्या/सेवेत असताना मृत्यू पावलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या बाबतीत, त्यांचे निवृत्तिवेतनविषयक लाभ या आदेशांच्या तरतुदीनुसार निर्धारित व प्राधिकृत करण्याची महालेखापाल (ले. व अ.) १ महाराष्ट्र , मुंबई यांच्या सल्ल्याने वरील कार्यपध्दती शिथिल करण्याचा आणि खालील कार्यपध्दती अवलंबिण्याचा निर्णय घेण्यात आला आहे :-

(ए) ज्या प्रकरणी निवृत्तिवेतनविषयक लाभ, यथास्थिती महालेखापाल, मुंबई/नागपूर यांनी असुधारित वेतनानुसार प्राधिकृत केलेले असतील आणि त्याबाबतची प्राधिकारपत्रे निवृत्तिवेतन संवितरण प्राधिका-याकडे म्हणजे यथास्थिती अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई , /कोषागार अधिकारी यांचेकडे पाठविली असतील, अशा प्रकरणी विभाग प्रमुख/कार्यालय प्रमुखांनी त्यांनी निश्चित केलेल्या सुधारित वेतनावर (वेतन पडताळणी पथकाकडून महाराष्ट्र नागरी सेवा (सुधारित वेतन)नियम, १९९८ नुसार केलेली वेतन निश्चितीची पडताळणी केली जाण्याची प्रतिक्षा न करता), सुधारित तात्पुरते निवृत्तिवेतनविषयक लाभ या आदेशानुसार परिगणित करावे आणि निवृत्तिवेतनधारकांकडून जोडपत्र २ मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे वचनपत्र प्राप्त करून कोणत्याही परिस्थितीत ३१ मार्च २००० पूर्वी त्याच्या पहिल्या हप्त्याचे तात्पुरत्या स्वरूपात प्रदान करावे . जोडपत्र ३ मध्ये नमुन्यादाखल एक उदाहरण देण्यात आलेले आहे . निवृत्तिवेतन संवितरण प्राधिका-यांनी, म्हणजे यथास्थिती अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई/कोषागार अधिकारी, अशा मागण्या प्राथम्याने संमत करव्यात .

(बी) खालील प्रकरणी देखील वरील कार्यपध्दती अवलंबिण्यात यावी .

(एक) ज्या प्रकरणी महालेखापाल, मुंबई /नागपूर यांचेकडून निवृत्तिवेतनविषयक लाभ प्राधिकृत झालेले नाहीत परंतु विभागप्रमुख/कार्यालय प्रमुखांनी तात्पुरते निवृत्तिवेतन विषयक लाभ प्रदान केलेले आहेत .

(दोन) ज्या प्रकरणी तात्पुरत्या निवृत्तिवेतनविषयक लाभांसह कोणतेही निवृत्तिवेतनविषयक लाभ प्रदान करण्यात आलेले नाहीत .

(सी) ज्या प्रकरणी महालेखापाल, मुंबई/नागपूर यांनी असुधारित वेतनानुसार निवृत्तिवेतनविषयक प्रदान आदेश निर्गमित केलेले असतील आणि निवृत्तिवेतनधारक असे मासिक निवृत्तिवेतन घेत असेल अशा प्रकरणी विभाग प्रमुख/कार्यालय प्रमुखांनी निवृत्तिवेतनधारक जेथून निवृत्तिवेतन घेत असेल तेथील यथास्थिती, अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई/कोषागार अधिकारी यांना कळविणे आवश्यक आहे . विभागप्रमुख/कार्यालय प्रमुख यांच्याकडून अशा प्रकारची माहिती प्राप्त होताच निवृत्तिवेतन संवितरण अधिकारी म्हणजे यथास्थिती अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई /कोषागार अधिकारी यांनी त्यानुसार मासिक निवृत्तिवेतनात सुधारण करावी व अशा सुधारित निवृत्तिवेतनाचे प्रदान महालेखापाल, मुंबई/नागपूर यांचेकडून अंतिम सुधारित निवृत्तिवेतन प्रदान आदेश निर्गमित केले जाईपर्यन्त तात्पुरत्या स्वरूपात करावे .

(डी) त्यानंतर विभाग प्रमुख/कार्यालय प्रमुखांनी सेवा पुस्तकात वेतन पडताळणी पथकाकडून करण्यात आलेल्या वेतन पडताळणीसंबंधी , तसेच तात्पुरते निवृत्तिवेतन /कुटुंबनिवृत्तिवेतन/उपदान/ निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकृत मूल्य इत्यादीसंबंधीच्या आवश्यक त्या नोंदी घेऊन सेवापुस्तकासह निवृत्तिवेतनविषयक कागदपत्रे यथास्थिती महालेखापाल, मुंबई/नागपूर यांचेकडे सुधारित निवृत्तिवेतन/कुटुंबनिवृत्तिवेतन/उपदान आणि निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण मूल्य यांच्या सुधारित रकमा प्राधिकृत करण्यासाठी कोणत्याही परिस्थितीत ३० सप्टेंबर २००० पूर्वी पाठवावीत .

(इ) या आदेशानुसार सुधारित केलेल्या निवृत्तिवेतन /कुटुंबनिवृत्तिवेतन /उपदान आणि निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकृत मूल्य यांची प्राधिकारपत्रे निवृत्तिवेतन संवितरण प्राधिकारी/विभाग प्रमुख/कार्यालय प्रमुख यांना थकवाकीचा दुसरा हप्ता देय ठरण्यापूर्वी म्हणजे ३१ मार्च २००१ पूर्वी पाठविली जातील आणि याबाबतची माहिती संबंधित निवृत्तिवेतनधारकास देण्यात येईल याची खातरजमा करण्याची विनंती महालेखापाल, मुंबई/नागपूर यांना करण्यात येत आहे .

(एफ) महालेखापाल, मुंबई/नागपूर यांचेकडून अंतिम सुधारित निवृत्तिवेतन प्रदान आदेश/उपदान प्रदान आदेश/निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकृत मूल्य प्रदान आदेश प्राप्त झाल्यानंतर, विभाग प्रमुख/कार्यालय प्रमुखांनी तात्पुरत्या प्रदानांचे व असल्यास अतिप्रदानांचे समायोजन करून नंतरच्या आर्थिक वर्षामध्ये थकवाकीचा दुसरा व तिसरा हप्ता काढून त्यांचे वितरण करावे .

(जी) ज्या प्रकरणी महालेखापाल, मुंबई/नागपूर यांनी असुधारित वेतनाच्या आधारे निवृत्तिवेतन प्रदान आदेश/उपदान प्रदान आदेश/ निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकृत मूल्य प्रदान आदेश यापूर्वीच प्राधिकृत केलेले असतील, अशा प्रकरणी सुधारित प्राधिकारपत्रे निवृत्तिवेतन संवितरण प्राधिका-यांना म्हणजे यथास्थिती, अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई/कोषागार अधिकारी यांना विद्यमान निवृत्तिवेतन प्रदान आदेशांच्या क्रमांकाखालीच पाठविण्यात येतील . निवृत्तिवेतन संवितरण प्राधिकारी हे प्राधिकारपत्र निवृत्तिवेतन प्रदान आदेशांच्या दोन्ही भागांस जोडतील .

(एच) ज्या प्रकरणी निवृत्तिवेतनधारक/कुटुंब निवृत्तिवेतनधारक त्यांचे निवृत्तिवेतन /कुटुंब निवृत्तिवेतन महाराष्ट्र राज्याव्यतिरिक्त अन्य राज्यातील कोषागारातून घेत असतील त्यांची प्रकरणे नेहमीप्रमाणे ठळकपणे दर्शवून यथास्थिती महालेखापाल, मुंबई/ नागपूर यांचेकडे पाठवावीत . जेणेकरून त्यांना स्पेशल सिल अथॉरिटी (Special Seal Authority) निर्गमित करता येईल .

१४ . दिनांक १ जुलै १९९९ रोजी किंवा त्यानंतर निवृत्त होणा-या /सेवेत असताना मृत्यू पावलेल्या राज्य शासकीय कर्मचा-यांच्या बाबतीत निवृत्तिवेतनविषयक लाभांचे निर्धारण व प्राधिकृती याबाबत महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम १९८२ व महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतनाचे अंशराशीकरण)नियम,१९८४ मध्ये विहित केलेली नेहमीची कार्यपध्दती अवलंबिण्यात यावी .

१५ . शासन असाही आदेश देत आहे की, ज्यांना निवृत्तिवेतनाची योजना लागू केली आहे अशा मान्यता व अनुदान प्राप्त शैक्षणिक संस्था, कृषितर विद्यापीठे आणि त्यांच्याशी संलग्न असलेली अशासकीय महाविद्यालये व कृषि विद्यापीठे यामधील कर्मचा-यांनाही वरील निर्णय योग्यत्या फेरफारांसह लागू राहतील .

१६ . महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्या अधिनियम १९६१ (सन १९६२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक पाच) च्या कलम २४८ च्या परंतुकान्वये प्रदान केलेले अधिकार आणि त्यासंबंधातील इतर सर्व अधिकार यांचा वापर करून शासन असाही आदेश देत आहे की, वरील निर्णय जिल्हा परिषदेतील कर्मचा-यांनाही लागू राहतील .

१७ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम १९८२ मधील यासंबंधीच्या विद्यमान तरतूदीमध्ये स्वतंत्रपणे सुधारणा करण्यात येत आहेत . महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन)नियम १९८२ मधील ज्या तरतूदीमध्ये या आदेशान्वये स्पष्टपणे सुधारणा करण्यात आलेल्या नाहीत त्या अबाधित राहतील .

१८ . या संबंधीचा खर्च वरील परिच्छेदात नमूद केलेल्या कर्मचा-यांचे निवृत्तिवेतनविषयक लाभ ज्या अर्थ संकल्पीय शिर्षाखाली खर्च टाकण्यात येतात त्या शीर्षाखाली खर्च खाती टाकण्यात यावा व तो त्या त्या शीर्षांतर्गत मंजूर अनुदानातून भागविण्यात यावा . तथापि, आवश्यक असल्यास संबंधित मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांनी वरील निवृत्तिवेतनधारकासंबंधातील खर्च भागविण्यासाठी विधीमंडळाच्या येत्या अधिवेशनात पूरक मागणी सादर करण्यासाठी आवश्यक ती कार्यवाही करावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वसन्त वा . चौधरी,
शासनाचे उप सचिव .

(For post 1996 pensioners)

Annexure- I

(As referred to in paragraph 6 of Govt. Resolution.
Finance Department No. PEN 1099/302/SER 4 Dated 15th November,1999).

Example:-

(i)	Date of retirement	...	31st December 1996 (A.N.)
(ii)	Post last held.	...	Assistant.
(iii)	Revised pay scale w.e.f.1.1.96..		Rs.5500 – 175 – 9000.
(iv)	Pensionable pay (average of last 10 months basic pay.)	..	Rs. 7250
(v)	Total qualifying service	...	More than 33 years.
(vi)	Pension	...	Rs. 3625 p.m.

Noto:- Where total qualifying service is more than 10 years but less than 33 years (say 28 years) pension will be reduced pro-rata (but in no case it will be less than Rs. 1275 p.m.)

00000

Annexure - II

(As referred to in paragraph 6 of Govt. Resolution.
Finance Department No. PEN 1099/302/SER 4 Dated 15th November,1999).

I.....
(Name of the pensioner/family pensioner)

hereby undertake that any excess payment that may be found to have been made as a result of incorrect fixation of pay / pension / family pension / gratuity / amount of commuted value of pension or any excess payment detected in the light of discrepancies noticed in this regard subsequently, will be refunded by me to the Government by adjustment against future payments due to me such as pension / family pension / Dearness relief on pensionn / family pension / gratuity /amount of commuted value of pension, if any.

Date:
Place:

Name and signature of
Pensioner/Family pensioner.

To

.....
(Name & Address of the Head of Department /Office)

00000

(For post 1996 pensioners)

Annexure- III

(As referred to in paragraph 6 of Govt. Resolution.

Finance Department No. PEN 1099/302/SER 4 Dated 15th November,1999)

Illustration on computation of Arrears in case of post—1st January 1996 pensioners.

(i) Date of Retirement	:	28th February 1997
(ii) Last Pay	:	Rs. 3600 (Un revised) Rs. 11050 (Revised)
(iii) Pensionable Pay	:	Rs. 3600 (Un revised) Rs. 11050 (Revised)
(iv) Total Qualifying Service	:	More than 33 Years

ककककक

(1) Pension.

Unrevised		Revised	
Total of last 10 months		Total of last 10 months	
Basic Pay = 3600 x 10	Rs.36,000	Basic Pay = 11050 x 10	Rs. 1,10,500
	36000		110500
Pensionable pay -----	Rs. 3,600	Pensionable Pay-----	
	10		10
Pension = 50 % of Rs. 3600	Rs. 1,800	Pension = 50 % of Rs.11050	Rs. 5,525

00000

(2) Computation of Total arrears of Pension and Dearness Relief.

Total Arrears of Pension and Dearness Relief... Rs. 25,892.00

00000

(3) Retirement Gratuity.

Unrevised	Rs.	Revised	Rs.
Last Pay	11,050	Last Pay ...	11,050
Add: D.A. @ 97 % of Last Pay.	3,395		

	6,995		

Gratuity (3695 x 16.5).....	1,15,418	Gratuity (11,050 x 16.5)	1,82,325
.....			
Arrears of Retirement Gratuity = Rs. (1,82,325 — 1,15,418) = Rs. 66,907			
.....			

(4) Commutation of Pension.

Unrevised	Rs.	Revised	Rs.
Pension	1,800	Pension ..	5,525
Commutation of Pension	600	Commutation of Pension	1,841
1/3 x 1800		1/3 x 5,525	
Amount of Commutation..	75,312	Amount of Commutation.	2,31,082
600 x 10.46 x 12.		1,841 x 10.46 x 12	

.....
Arrears of Commutation of Pension = Rs. (2,31,082 --- 75,312) = Rs. 1,55,770
.....

(5) Total Arrears.

(1) Arrears of Pension and Dearness Relief	...	Rs.	25,892
(2) Arrears of Retirement Gratuity	...	Rs.	66,907
(3) Arrears of Commuted amount of Pension	...	Rs.	1,55,770

	Total Arrears	...	2,48,569

(To be paid in three equal annual instalments)

Each instalment will be of Rs. 82,856.33

कककककककक

विषय :-१९९६ पूर्वीच्या निवृत्तीवेतनधारकांच्या /कुटुंब निवृत्तिवेतनधारकांच्या
वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतनात सुधारणा करण्याबाबत .

वित्त विभाग,निर्णय क्र .सेनिवे १०००/९५/सेवा ४ दिनांक २९ सप्टेंबर, २००० .

- पहा:- १) शासन निर्णय वित्त विभाग,क्र .सेनिवे १०९९/३०३/सेवा ४ दि .१५ नोव्हेंबर,१९९९ .
२) शासन निर्णय वित्त विभाग,क्र .सेनिवे १०९९/३०४/सेवा ४ दि . १५ नोव्हेंबर १९९९ .

शासन निर्णय, वित्त विभाग, क्र .सेनिवे १०९९/३०३/सेवा-४ दिनांक १५ नोव्हेंबर १९९९ अन्वये १९९६ पूर्वीच्या निवृत्तिवेतनधारक/कुटुंब निवृत्तिवेतनधारकांच्या प्रकरणी कुटुंब निवृत्तिवेतनाचे एकत्रिकरण /सुधारणा करण्याबाबतचे आदेश निर्गमित करण्यात आलेले आहेत .उपरोक्त शासन निर्णयाच्या परिच्छेद ४,५ व ७ मध्ये कुटुंब निवृत्तिवेतनात सुधारणा करण्याबाबतच्या तरतुदी विहित करण्यात आल्या आहेत . आता मृत शासकीय कर्मचारी/निवृत्तिवेतनधारकांच्या कुटुंबातील पात्र सदस्यास विद्यमान नियमानुसार विनिर्दिष्ट कालावधीसाठी अनुज्ञेय ठरणा-या वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतनाचे एकत्रिकरण/सुधारणा करण्यासंबंधात स्पष्टीकरणे देण्याबाबतची मागणी या विभागाकडे करण्यात येत आहे . शासन या संदर्भात खालीलप्रमाणे खुलासा करित आहे :-

(अ) जे शासकीय कर्मचारी/निवृत्तिवेतनधारक १ जानेवारी १९८९ रोजी किंवा त्यानंतर सेवानिवृत्त झाले आहेत/मृत्यू पावले आहेत आणि ज्यांचे शेवटचे वेतन दरमहा रु.१५०० पेक्षा अधिक होते आणि ज्यांच्या प्रकरणी १ जानेवारी १९९६ रोजी किंवा त्यानंतर वाढीव दराने कुटुंब निवृत्तिवेतन अनुज्ञेय होते, अशा प्रकरणी वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतनात सुधारणा

वरील प्रकरणी वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतनात १ जानेवारी १९९६ पासून खालील पध्दतीने सुधारणा करण्यात येईल .

(१) विद्यमान वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतन शासन निर्णय,वित्त विभाग क्र.सेनिवे १०९९/३०३/सेवा ४ दिनांक १५ नोव्हेंबर १९९९च्या परिच्छेद क्रमांक ४ मधील तरतुदीनुसार (म्हणजेच शीघ्रगणकानुसार) १ जानेवारी १९९६ पासून एकत्रित करण्यात येईल . कोणत्याही प्रकरणी, वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतन हे एकत्रित /सुधारित सर्वसाधारण दराच्या कुटुंब निवृत्तिवेतनाच्या दुप्पट दराने अनुज्ञेय असणार नाही .

(२) निवृत्तिवेतनधारक/मृत कर्मचा-याने घेतलेल्या शेवटच्या वेतनाच्या ३० % या दराने सर्वसाधारण कुटुंब निवृत्तिवेतनाची पुनर्गणना करण्यात येईल आणि त्यानंतर त्या आधारावर वाढीव कुटुंबनिवृत्तिवेतनाची पुनर्गणना खालील पध्दतीनुसार करण्यात येईल .

(ए) जेथे शासकीय कर्मचारी सात वर्षांहून कमी नाही इतकी सतत सेवा केल्यानंतर सेवेत असतांना मृत्यू पावला असेल तेथे त्यांच्या कुटुंबास देय ठरणा-या वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतनाचा दर त्याने घेतलेल्या शेवटच्या वेतनाच्या ५० टक्के इतका असेल .

(बी) शासकीय कर्मचा-याचा सेवानिवृत्तिनंतर मृत्यू झाल्यास वरील (अ) प्रमाणे निर्धारित केलेले वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतन, शासकीय सेवेतून निवृत्त झाल्यानंतर प्राधिकृत केलेल्या निवृत्तिवेतनाइतके मर्यादित/निर्वधित करण्यात येईल .

(३) वाढीव अतिरिक्त कुटुंब निवृत्तिवेतन म्हणजेच टप्पा पध्दतीनुसार यापूर्वीच अनुज्ञेय ठरलेले वाढीव अतिरिक्त कुटुंब निवृत्तिवेतन आणि वरील (२) प्रमाणे परिगणित करण्यात आलेले वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतन यामधील फरक परिगणित करण्यात येईल

(४) वरील (३) प्रमाणे परिगणित करण्यात आलेले वाढीव अतिरिक्त कुटुंब निवृत्तिवेतन, वरील(१)प्रमाणे परिगणित करण्यात आलेल्या एकत्रित वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतनात मिळविण्यात येईल . एकत्रित वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतन अधिक वाढीव अतिरिक्त कुटुंब निवृत्तिवेतन याची एकूण बेरीज म्हणजे १ जानेवारी १९९६ पासून अनुज्ञेय ठरणारे “ एकूण वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतन ” असेल आणि ते विनिर्दिष्ट कालावधीसाठी असेल व त्यास विहित मर्यादा लागू राहतील .

५) जेथे शासकीय कर्मचारी सेवेत असताना मृत्यू पावला असेल आणि जेथे वरील (४) प्रमाणे परिगणित करण्यात आलेली एकूण वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतनाची रक्कम,मृत शासकीय कर्मचा-याने त्यांच्या मृत्यूच्यावेळी शेवटी धारण केलेल्या पदाच्या १ जानेवारी १९९६ पासून लागू करण्यात आलेल्या सुधारित वेतनश्रेणीच्या किमान वेतनाच्या ५० टक्क्याहून कमी असेल तेथे एकूण वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतनाची रक्कम सुधारित वेतनश्रेणीच्या किमान वेतनाच्या ५० टक्क्यापर्यन्त वाढविण्यात यावी .

(६) जेथे सेवानिवृत्त शासकीय कर्मचारी म्हणजे निवृत्तिवेतनधारक १ जानेवारी १९९६ पूर्वी मृत्यू पावला असेल व जेथे वरील (४) प्रमाणे परिगणित करण्यात आलेले सुधारित वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतन (म्हणजे एकूण वाढीव कुटुंबनिवृत्तिवेतन) निवृत्तिवेतनधारकाने त्यांच्या निवृत्तिच्यावेळी शेवटी धारण केलेल्या पदाला १ जानेवारी १९९६ पासून लागू करण्यात आलेल्या सुधारित वेतनश्रेणीच्या किमान ५० टक्के रक्कम किंवा निवृत्तिवेतनधारकाच्या १ जानेवारी १९९६ रोजी काल्पनिकरित्या सुधारण्यात आलेल्या निवृत्तिवेतनाची रक्कम, यापैकी जी कमी असेल, एवढे असेल . असा प्रकरणी संबंधित निवृत्तिवेतनविषयक नियम आणि वर नमूद केलेला शासन निर्णय वित्त विभाग दिनांक १५ नोव्हेंबर १९९९ यांच्या तरतुदी व मृत निवृत्तिवेतनधारकाचे वेतन आणि अर्हताकारी सेवा विचारात घेतल्या जातील व त्यांच्या निवृत्तिवेतनात १ जानेवारी १९९६ रोजी काल्पनिकरित्या सुधारणा करून सुधारित वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतनावरील मर्यादा परिगणित करण्यात येईल . सुधारित वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतन १ जानेवारी १९९६ रोजीच्या

काल्पनिक सुधारित निवृत्तिवेतनाएवढे मर्यादित करण्यात येईल . कोणत्याही प्रकरणी सुधारित वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतन म्हणजेच एकूण वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतन, एकत्रित /सुधारित सर्वसाधारण दराच्या कुटुंब निवृत्तिवेतनाच्या दुप्पट दराने अनुज्ञेय असणार नाही .

(७) दरमहा रु .१२७५ ची किमान मर्यादा वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतनावर सुध्दा स्वतंत्रपणे लागू राहिल .

(८) ज्या प्रकरणी निवृत्तिवेतनधारक हयात आहेत किंवा १ जानेवारी १९९६ रोजी हयात होते, त्यामुळे कुटुंब निवृत्तिवेतन सुरु झालेले नाही अशा विद्यमान निवृत्तिवेतनधारकाचे जेथे लागू असेल तेथे, वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतन आणि सर्वसाधारण दराचे कुटुंब निवृत्तिवेतन देखील या आदेशानुसार अद्ययावत आणि एकत्रित करण्यात येईल . अशा प्रकरणी कुटुंब निवृत्तिवेतन देय होताच कुटुंब निवृत्तिवेतनाचे अद्ययावत दर लागू होतील .

(९) ज्या दिनांकापासून वाढीव दराने कुटुंब निवृत्तिवेतन अनुज्ञेय राहणार नाही, त्या दिनांकापासून अद्ययावत सर्वसाधारण दराने कुटुंब निवृत्तिवेतन अनुज्ञेय राहिल .

(ब) वरील “ अ ” येथे नमूद केलेल्या प्रकरणाव्यतिरिक्त अन्य प्रकरणी म्हणजे जेथे शासकीय कर्मचारी/निवृत्तिवेतनधारकाचे शेवटचे वेतन दरमहा रु .१५०० पेक्षा कमी होते , अशा प्रकरणी वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतनात सुधारणा .

वरील प्रकरणी वर नमूद केलेला शासन निर्णय, वित्त विभाग, दिनांक १५ नोव्हेंबर १९९९ मधील तरतुदीनुसार सर्वसाधारण/वाढीव दराने कुटुंब निवृत्तिवेतन अनुज्ञेय असेल आणि त्यानुसार त्यांचे सर्वसाधारण/वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतन अद्ययावत करण्यासाठी त्यास जोडलेल्या शीघ्रणकाचा उपयोग करण्यात येईल . अशा प्रकरणी खालील तरतुदी देखील विचारात घेण्यात येतील .

(ए) जेथे शासकीय कर्मचारी सेवेत असताना मृत्यू पावला असेल आणि जेथे वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतनाची रक्कम, मृत शासकीय कर्मचा-याने त्यांच्या मृत्यूच्यावेळी शेवटी धारण केलेल्या पदाची १ जानेवारी १९९६ पासून लागू करण्यात आलेल्या सुधारित वेतनश्रेणीच्या किमान वेतनाच्या ५० टक्क्यांहून कमी असेल तेथे वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतनाची रक्कम सुधारित वेतनश्रेणीच्या किमान वेतनाच्या ५० टक्क्यापर्यन्त वाढविण्यात यावी .

(बी) जेथे सेवानिवृत्त शासकीय कर्मचारी म्हणजे निवृत्तिवेतनधारक १ जानेवारी १९९६ पूर्वी मृत्यू पावला असेल व जेथे सुधारित वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतन, निवृत्तिवेतनधारकाने त्याच्या निवृत्तीच्यावेळी शेवटी धारण केलेल्या पदाला १ जानेवारी १९९६ पासून लागू करण्यात आलेल्या सुधारित वेतनश्रेणीच्या किमान ५० टक्के रक्कम किंवा निवृत्तिवेतनधारकाच्या १ जानेवारी १९९६ रोजी काल्पनिकरित्या सुधारण्यात आलेल्या निवृत्तिवेतनाची रक्कम, यापैकी जी कमी असेल , एवढे असेल, अशा प्रकरणी संबंधित निवृत्तिवेतनविषयक नियम आणि वर नमूद केलेला शासन निर्णय , वित्त विभाग दिनांक १५ नोव्हेंबर १९९९ यांच्या तरतुदी व मृत निवृत्तिवेतनधारकाचे वेतन आणि अर्हताकारी सेवा विचारात घेतल्या जातील व त्याच्या निवृत्तिवेतनात १ जानेवारी १९९६ रोजी काल्पनिकरित्या सुधारणा करून सुधारित वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतनावरील मर्यादा परिगणित करण्यात येईल . सुधारित वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतन १ जानेवारी १९९६ रोजीच्या काल्पनिक सुधारित निवृत्तिवेतनाएवढे मर्यादित करण्यात येईल . कोणत्याही प्रकरणी सुधारित वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतन, एकत्रित/सुधारित सर्वसाधारण दराच्या कुटुंब निवृत्तिवेतनाच्या दुप्पट दराने अनुज्ञेय असणार नाही .

२. शासन निर्णय , वित्त विभाग क्रमांक सेनिवे १०९९/३०३/सेवा ४ दिनांक १५ नोव्हेंबर १९९९ च्या तरतुदीनुसार कुटुंब निवृत्तिवेतनाचे तसेच त्यावरील महागाई वाढीचे एकत्रिकरण केल्यामुळे अंतरिम उपाय म्हणून यापूर्वी च प्रदान करण्यात आलेली थकवाकी निवृत्तिवेतन संवितरण प्राधिका-याकडून म्हणजे यथास्थिती अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई/कोषागार अधिकारी यांच्याकडून या आदेशाच्या आधारे वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतन तसेच त्यावरील महागाई वाढी यामध्ये सुधारणा केल्यामुळे देय ठरत असलेल्या थकवाकीशी समायोजित करण्यात येईल .

३. वरील तरतुदी जे शासकीय कर्मचारी/निवृत्तिवेतनधारक १ जानेवारी १९८९ पूर्वी सेवानिवृत्त झाले होते आणि ज्यांच्या प्रकरणी १ जानेवारी १९९६ रोजी किंवा त्यानंतर वाढीव दराने कुटुंब निवृत्तिवेतन अनुज्ञेय होते अशा प्रकरणी देखील लागू राहतील .

४. एकत्रित/सुधारित वाढीव कुटुंब निवृत्तिवेतन परिगणित करण्यासंबंधातील काही उदाहरणे सोबतच्या जोडपत्रात देण्यात आली आहेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वसंत वा . चौधरी,
शासनाचे उप सचिव .

.....

(For pre 1996 pensioners)

ANNEXURE

(As referred to in para 4 of Government Resolutin, Finance Department
No.PEN 1000/SER-4 dated 20 th September 2000)

Example : I

Consolidation/Revision of Enhances family pension with effect from 1st January 1996 (Where a Government Servant died while in service prior to 1st January 1996.)

(i)	Date of death	31st May 1995
(ii)	Scale of pay	Rs.2000 – 60 – 2300 – 75 - 3200.
(iii)	Pay last drawn	Rs.3050.
(iv)	Qualifying Service	31 Years
(v)	Revised Scale of pay w.e.from 1st Jan.1996. ..	Rs. 6500 – 200 – 10500.
(vi)	Family pension admissible at the normal rate in Force (i.e. prior to 1st January 1996) ..	Rs. 600.
(vii)	Family pension admissible at the enhanced rate In force (i.e. prior to 1st January, 1996) ..	Rs. 1200.
(viii)	Consolidated family pension as per the Ready Reckoner appended to Government Resolution Finance Department, dated 15 the Nove.1999.	
	(a) Normal Rate	Rs. 1838
	(b) Enhanced Rate	Rs. 3626
(ix)	(a) Family pension admissible @ 30 % of pay at (iii) above	Rs. 915.
	(b) Enhanced family pension (50 % of the Pay last drawn)	Rs. 1525.
(x)	(a) Additional family pension (normal rate) Admissible on 1st January 1996.	Rs. 915 – 600 = 325.
	(b) Enhanced additional family pension.	Rs. 1525 – 1200 = 325.
(xi)	(a) Total family pension (normal rate) Admissible on 1st January 1996.	Rs. 1838 + 315 = 2153 *
	(b) Enhanced additional family pension On 1st January 1996.	Rs. 3626 + 325 = 3951 *

* It has to ensured that the normal rate of Total family pension is not less than 30 percent of the minimum of the revised scale of pay introduced w.e from 1st January 1996 relevant to the post held by the employee at the time of his death and the total family pension at enhanced rate is not less than 50 percent of the minimum of the said scale.

.....

Example II

Consolidation/Revision of Enhanced family pension with effect from 1 st January 1996
(Where a retired Government Servant i.e. pensioner died prior to 1st January,1996)

i)	Date of retirement	.. ..	31 st October 1994.
ii)	Date of death	.. ..	31st May 1995.
iii)	Scale of pay	.. ..	Rs. 2000-60-2300-75-3200.
iv)	Pay last drawn	.. ..	Rs. 3050.
v)	Qualifying Service	.. ..	31 Years.
vi)	Pension authorised at the time of retirement.		Rs.1419.
vii)	Revised Scale of pay w.e. f 1st Jan.1996		Rs. 6500 – 200 – 10500.
viii)	Family pension admissible at the normal rate in force (i.e. prior to 1st Jan.1996.)		Rs. 600.
ix)	Family pension admissible at the rate enhanced rate in force (i.e. prior to 1.1.96)		Rs.1200
x)	Notionally consolidated pension as per the Ready Reckoner appended to Government Resolution F.D.dated 15 the Nove.1999. (The consolidated pension shall not be less than -		
			Rs. 6500 X $\frac{50}{100}$ X $\frac{31}{33}$ = 3054)
xi)	Consolidated family pension as per the Ready Reckoner appended to Government Resolution F.D.dated 15 the November,1999.		
	a) Normal Rate	.. ..	Rs. 1838
	b) Enhanced Rate	.. ..	Rs. 3626
xii)	(a) Family pension admissible @ 30 % of pay at (iii) above.		Rs..915.
	(b) Enhanced family pension (by Limiting to 50 % of the pay last drawn or pension authorised, whichever is less i.e. lesser amount of the following :	.. ..	Rs. 1419.
	(i) 50 % of Rs. 3050 + 1525		
	(ii) Pension authorised = Rs. 1419)		
xiii)	a) Additional family pension (normal rate admissible on 1st January 1996.)	..	Rs. 915 – 600 = 315.
	b) Enhanced addl.family pension..		Rs. 1419 –1200 = 219.
xiv)	a) Total family pension (normal rate) admissible on 1st Jan.1996.		Rs.1836 + 315 = 2153 *
	b) Total enhanced family pension on 1st January,1996.	...	Rs. 3626 + 219 = 3845.*

.....
It has to be ensured that the normal rate of Total Family Pension is not less than 30 per cent of the minimum of the Revised Scale of pay introduced w.e. from 1st January 1996 relevant to the post held at the time of retirement and the Total Family Pension at enhanced rate is not less than 50 per cent of the minimum of the said scale and subject to the condition that it shall not exceed the revised final pension as on 1st January, 1996.

विषय :-रजा निवृत्ती वेतनासाठी विचारात घेणे .

महाराष्ट्र शासन, राजपत्र
वित्त विभाग,असाधारण/से.नि.वे.१००१/२९/सेवा ४ दि.०५.०२.२००१
भाग चार अ.
अधिसूचना

भारताचे संविधान :

क्रमांक सेनिवे. १००१/२९/सेवा ४ भारताच्या संविधानाचा अनुच्छेद ३०९ याच्या परंतुकान्वये प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर करून महाराष्ट्राचे राज्यपाल नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ यांत आणखी सुधारणा करण्यासाठी याद्वारे पुढील नियम करित आहेत :-

- (१) (१) या नियमांस महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) (सुधारणा) नियम २००१ असे म्हणावे .
- (२) हे नियम १ फेब्रुवारी २००१ पासून अंमलात येतील .
- (२) महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ३५ ऐवजी खालील नियम घालण्यात यावा .

“ ३५ . रजा निवृत्तीवेतनासाठी हिशोबात घेणे :- संतत सेवेच्या कालावधीतील रजा वेतन प्रदेय असणा-या सर्व रजा आणि वैद्यकीय प्रमाणपत्रानुसार मंजूर करण्यात आलेल्या सर्व असाधारण रजा निवृत्तीवेतनासाठी अर्हताकारी सेवा म्हणून हिशोबात घेतल्या जातील . ”

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वसंत वा .चौधरी,
शासनाचे उप सचिव .

वक्वक्वक्वक्व

**विषय :-निवृत्तिवेतनधारकांना निवृत्तिवेतन विहित दिनांकाला मिळण्यास
होत असलेला विलंब टाळण्यासाठी करावयाची उपाययोजना...**

वित्त विभाग, निर्णय क्र.मकोनि १२००/प्र.क्र.१७/कोषागार-प्र.५ दि.१७ जुलै, २००१ .

वाचा:- वित्त विभाग, निर्णय क्र.डीएटी १३७५/३/७५-एडीएम-९ दि.१८.०९.१९७५ .

शासन निर्णय दिनांक १८.९.१९७५ अन्वये बँकेमार्फत निवृत्तिवेतन प्रदानाची योजना शासनाने घोषित केली . यातील परिच्छेद २(५)(ब) अन्वये अधिदान व लेखा अधिकारी/कोषागार अधिकारी यांना अशा सूचना देण्यात आल्या आहेत की, निवृत्तिवेतनाच्या रकमेचा धनादेश बँकेकडे पाठविताना त्या धनादेशावर “ पुढील महिन्याच्या १ ल्या तारखेपूर्वी प्रदान करू नये/महिना संपण्यापूर्वी ज्या तारखेस निवृत्तिवेतन देण्याचा हुकूम झाला आहे त्या तारखेपूर्वी “ अशी स्पष्ट सूचना लिहिली पाहिजे . या सूचनेमुळे बँकेकडे धनादेश जरी त्या दिनांकापूर्वी पाठविलेला असला तरी तो वटविण्यासाठी पाठविणे बँकेस शक्य होत नाही . यामुळे त्या तारखेनंतर बँकेने धनादेश वटण्यासाठी पाठविल्यास तो किमान दोन दिवसांनी वटतो व त्यानंतर प्रत्यक्षात निवृत्तिवेतनधारकाच्या खात्यात निवृत्तिवेतनाची रक्कम जमा होते . या कारणामुळे निवृत्तिवेतन धारकांना निवृत्तिवेतन मिळण्यास होत असलेल्या विलंब होऊ नये यास्तव शासन याद्वारे असे आदेश देत आहे की, उपरोक्त शासन निर्णय दिनांक १८.९.१९७५ मधील परिच्छेद २(५)(ब) येथील सूचना रद्द करत असून त्याऐवजी अधिदान व लेखा अधिकारी/सर्व कोषागार अधिकारी यांना अशा सूचना देत आहे की,

त्यांनी निवृत्तिवेतनाचा धनादेश बँकेकडे पाठविताना तो निवृत्तिवेतन प्रदानाच्या तीन कामाचे दिवस आधी देय असेल असा दिनांक नोंदवून पाठवावा . यामुळे निवृत्तिवेतनाची रक्कम ज्या महिन्याकरिता देय असेल त्या महिन्याच्या

अखेरच्या कामाच्या दिवशी निवृत्तिवेतन धारकाच्या खात्यात जमा होईल . तथापि, मार्च महिन्याच्या दिनांक १ एप्रिल पूर्वी देय होणा-या निवृत्तिवेतनाचा धनादेश मात्र “ दिनांक १ एप्रिल पूर्वी देय नाही ” अशा स्पष्ट सूचनेसह पाठवावा .

निवृत्तिवेतनधारकांचे निवृत्तिवेतन विहित दिनांकालाच त्यांचे खात्यात जमा होणे आवश्यक आहे व यात अधिदान व लेखा/कोषा अधिका-यांकडून कोणतीही कसूर होऊ नये याची उचित दक्षता भविष्यात घेण्यात यावी . यात कसूर झाल्यास संचालक, लेखा व कोषागारे यांनी संबंधित अधिका-यावर तात्काळ उचित कारवाई करावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

जयंत गायकवाड,
शासनाचे उप सचिव .

वक्वक्वक्वक्व

विषय :- १ जानेवारी १९९६ पूर्वीच्या निवृत्तिवेतनधारकांच्या निवृत्तिवेतनात /कुटुंब निवृत्तिवेतनात सुधारणा करण्याबाबत . . . . .

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र . सेनिवे १०००/प्र.क्र.३९७/सेवा ४ दि.१९ जुलै, २००१ .

पहा: वित्त विभाग,निर्णय क्र.सेनिवे १०९९/३०३/सेवा ४ दिनांक १५.११.१९९९ .

परिपत्रक

शासन निर्णय, वित्त विभाग क्र . सेनिवे १०९९/३०३/सेवा-४ दिनांक १५ नोव्हेंबर, १९९९ च्या परिच्छेद क्रमांक ९ मध्ये अशी तरतूद करण्यात आलेली आहे की , ज्या प्रकरणी निवृत्तिवेतनधारक / कुटुंब निवृत्तिवेतनधारक १ जानेवारी १९९६ रोजी हयात असेल व त्यानंतर मृत्यू पावला असेल तेथे त्याचे कायदेशीर वारसदार १ जानेवारी १९९६ पासून निवृत्तिवेतनधारक/कुटुंब निवृत्तिवेतनधारकाच्या मृत्युच्या दिनांकापर्यन्तची हयातीतील थकवाकी मिळण्यास पात्र ठरेल/ठरतील . यासाठी निवृत्तिवेतनधारक/कुटुंब निवृत्तिवेतनधारकांच्या कायदेशीर वारसदारांनी यथास्थिती, निवृत्तिवेतन संवितरण प्राधिकारी म्हणजे, यथास्थिती अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई/ कोषागार अधिकारी /विभाग/कार्यालय प्रमुखांकडे अर्ज करावा . सदरहू तरतुदींच्या परिणामी असे निदर्शनास आले आहे की, काही कोषागार अधिकारी/विभाग/कार्यालय प्रमुखांकडून निवृत्तिवेतनविषयक लाभांची हयातकालीन थकवाकी प्रदान करण्यासाठी वारसाहक्क प्रमाणपत्राची मागणी मृत निवृत्तिवेतनधारकाच्या /कुटुंब निवृत्तिवेतनधारकाच्या कुटुंबियांकडे करण्यात येते .

(२) या संदर्भात शासन खालीलप्रमाणे खुलासा करित आहे :-

(अ) ज्या प्रकरणी मृत निवृत्तिवेतनधारकांच्या कुटुंबियांना कुटुंबनिवृत्तिवेतन यापूर्वीच मंजूर करण्यात आलेले आहे व जे सध्या कुटुंबनिवृत्तिवेतन घेत आहेत अशांच्या प्रकरणी कोषागार अधिकारी/कार्यालय / विभाग प्रमुखांनी वारसा हक्क प्रमाणपत्राचा आग्रह न धरता संबंधित प्रकरणी मृत निवृत्तिवेतनधारकाच्या कुटुंबातील जो पात्र सदस्य मासिक कुटुंब निवृत्तिवेतन घेत असेल त्या व्यक्तीस निवृत्तिवेतनविषयक लाभांच्या हयातकालीन थकवाकीचा अनुज्ञेय हप्ता/हप्ते नेहमीच्या पध्दतीने प्रदान करावे .

(ब) ज्या प्रकरणी निवृत्तिवेतनधारकाने महाराष्ट्र कोषागार नियम, १९६८ च्या नियम ३५९(अ)(१) मधील तरतूदीनुसार वरील नियमावलीच्या नियम ४२-अ मधील नामनिर्देशन पत्राद्वारे एखाद्या विशिष्ट व्यक्तीस नामनिर्देशित केलेले असेल अशा प्रकरणी संबंधित कोषागार अधिकारी/कार्यालय/विभाग प्रमुखांनी वारसा हक्क प्रमाणपत्राचा आग्रह न धरता संबंधित नामनिर्देशित व्यक्तीस निवृत्तिवेतनविषयक लाभांच्या हयातकालीन थकवाकीचा अनुज्ञेय हप्ता/हप्ते प्रदान करावे .

(क) वरील प्रकरणे वगळता, अन्य प्रकरणी मात्र निवृत्तिवेतनधारक/कुटुंब निवृत्तिवेतनधारकांच्या कायदेशीर वारसदारांना निवृत्तिवेतनविषयक लाभांच्या हयातकालीन थकवाकीचा अनुज्ञेय हप्ता/हप्त्यांचे प्रदान करण्यात यावे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वसंत वा . चौधरी,
शासनाचे उप सचिव .

वनवनवनवन

**विषय :-सेवानिवृत्ती उपदान / मृत्यु उपदानाची रोखून ठेवलेली
रक्कम मुक्त करण्याबाबत .**

वित्त विभाग ,निर्णय क्र. सेनिवे १००१/ २५७ / सेवा -४ दिनांक १८ ऑगस्ट ,२००१ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९८२ च्या नियम १२७ (३) च्या तरतुदीनुसार कार्यालय प्रमुखाने नियम १३३ च्या पोट नियम (५) खाली रोखून ठेवण्यात आलेल्या उपदानाच्या रकमेमधून संबंधीत कार्यकारी अभियंत्यांनी कळविलेली थकित येणे रक्कम समायोजित करून असल्यास कोणतीही शिल्लक रक्कम सेवानिवृत्त शासकीय कर्मचा-यांस परत करणे आवश्यक आहे . तथापि आता शासनाच्या असे निदर्शनस आणण्यात आले आहे की, ब-याचशा निवृत्तीवेतन प्रकरणी सेवानिवृत्ती उपदान / मृत्यु उपदानाचा काही भाग ब-याच कालावधीसाठी रोखून ठेवण्यात आलेला आहे आणि म्हणून अशी निवृत्तीवेतन प्रकरणे अद्यापही अंतिमरीत्या निकालात निघालेली नाहीत . ब-याचशा प्रकरणी उपदान रोखून ठेवण्यामागचे कारण असे आहे की विभाग /कार्यालय प्रमुखांनी सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-याकडून वसूल करावयाच्या येणे रकमांची पडताळणी करण्यास अवाजवी विलंब केलेला आहे आणि त्यांच्या परिणामी सेवानिवृत्त कर्मचा-यास बराच त्रास सहन करावा लागत आहे .

निवृत्त शासकीय कर्मचा-याला होणारा त्रास कमी करण्याच्या दृष्टीने शासनाने आता असा निर्णय घेतला आहे की, वरील नियमानुसार रोखून ठेवण्यात आलेली सेवानिवृत्ती/मृत्यु उपदानाची रक्कम सेवानिवृत्तीच्या दिनांकापासून एका वर्षाचा कालावधी संपुष्टात येताच, जरी कार्यालय/ विभाग प्रमुखांनी शासकीय कर्मचा-यांकडून वसूल करावयाच्या येणे रकमांची पडताळणी केलेली नसली तरी, मुक्त करण्यात यावी . विभाग/कार्यालय प्रमुखांनी ज्या प्रकरणी सेवानिवृत्ती उपदान/मृत्यु उपदान रोखून ठेवण्यात आलेले आहे अशा प्रकरणांचे पुनर्विलोकन करावे आणि अशी निवृत्तीवेतनविषयक प्रकरणे एका वर्षाचा कालावधी संपुष्टात येताच संबंधीत महालेखापालांकडे सेवानिवृत्ती उपदान /मृत्यु उपदान मुक्त / प्रदान करण्यासाठी पाठवावीत . शासकीय कर्मचा-याकडून वसूल करावयाच्या येणे रकमांची वेळीच पडताळणी न केली गेल्यामुळे याबाबतची जबाबदारी संबंधीत कार्यालय/विभाग प्रमुखाची राहिल .

सर्व मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांनी हे आदेश त्यांच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखालील कार्यालये/ विभाग यांच्या निदर्शनास तातडीने आणावेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वसन्त वा . चौधरी,
शासनाचे उप सचिव .

वनवनवनवन

विवाम .

विषय :- तात्पुरत्या निवृत्तिवेतन/उपदानाच्या प्रदानासंबंधी .

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र.सेनिवे १००१/१५०/सेवा-४ दिनांक १८ ऑगस्ट, २००१ .

- पहा:-** (१) वित्त विभाग, निर्णय क्र.सेनिवे १०८५/२०३७-ब/८५/सेवा ४ दि. २९.७.१९८६ .
(२) वित्त विभाग, निर्णय क्र.सेनिवे १०८८/१३७/सेवा ४ दि. ०४.०४.१९८८ .
(३) वित्त विभाग, परिपत्रक क्र.सेनिवे १०९७/२७/सेवा ४ दि. ३१.०५.१९९७ .

परिपत्रक:- सेवानिवृत्त शासकीय कर्मचा-यांचे निवृत्तिवेतन विषयक लाभ वेळेवर प्रदान करण्याच्या संबंधात शासनाने वेळोवेळी वर निर्देशिलेल्या आदेशांन्वये सर्व संबंधितांना सविस्तर सूचना दिलेल्या आहेत . महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता १) महाराष्ट्र , मुंबई यांनी शासनाच्या असे निदर्शनास आणले आहे की, नियमांमध्ये स्पष्टपणे तरतूद करण्यात आली असतांना देखील व-याचशा निवृत्तिवेतन प्रकरणी कार्यालय/विभागप्रमुखांकडून यथास्थिती तात्पुरते निवृत्तिवेतन/तात्पुरते उपदान मंजूर केले जात नाही . परिणामी सेवानिवृत्त होणा-या कर्मचा-यांना वराच त्रास होतो .

(२) सर्व कार्यालय/विभाग प्रमुखांचे लक्ष वर निर्देशिलेल्या आदेशांकडे पुन्हा वेधण्यात येत असून शासन असे निदेश देत आहे की, त्यांनी वर निर्देशिलेल्या आदेशांमध्ये विहित केलेल्या कार्यपध्दतीचे तत्त्वतः व अक्षरशः पालन होत आहे याची दक्षता घ्यावी . याबाबतची जबाबदारी संबंधित कार्यालय /विभाग प्रमुखाची राहिल .

(३) जर कोणत्याही शासकीय कर्मचा-यास त्याच्या निवृत्तीनंतर त्याच्या निवृत्तिवेतनाच्या प्रकरणाचे अंतिम निर्धारण होईपर्यन्त तात्पुरते निवृत्तिवेतन /उपदान मंजूर करण्यात आले नसेल तर त्यांनी याबाबत तातडीने कार्यवाही होण्यासाठी संबंधित मंत्रालयीन विभागाशी संपर्क साधावा .

(४) सर्व मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांनी हे आदेश त्यांच्या प्रशासकीय नियंत्रणाखालील कार्यालये/विभाग यांच्या निदर्शनास तातडीने आणावेत .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वसन्त वा . चौधरी,
शासनाचे उप सचिव .

वक्वक्वक्वक्व

**विषय :- अंशतः राज्य शासनाकडे व अंशतः केंद्र शासनाकडे/
स्वायत्त संस्थांकडे सेवा केलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या
मृत्युनंतर त्यांच्या कुटुंबास एकच कुटुंब निवृत्तिवेतन मंजूर करण्याबाबत .**

वित्त विभाग, निर्णय क्र. सेनिवे १०९८/१९/सेवा ४ दिनांक १२ सप्टेंबर , २००१ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम १९८२ च्या नियम ६७ (आय)(दोन) च्या तरतुदीनुसार कुटुंब निवृत्तिवेतन केवळ एकाच ठिकाणाहून म्हणजे एकतर राज्य शासनाकडून किंवा या नियमांमध्ये निर्देशिलेल्या संघटनेकडे कुटुंब निवृत्तिवेतन देण्यासंबंधी अशाच प्रकारची योजना असेल तर त्या संघटनेकडून, अनुज्ञेय ठरते . त्यानुसार लाभाधिका-याला या दोन योजनांपैकी एक योजना निवडण्याचा विकल्प दिला जातो . त्याचप्रमाणे उपरोल्लिखित

नियमावलीच्या नियम ११६ (१८) मध्ये असे विहित करण्यात आले आहे की, जो सैनिक निवृत्तीवेतनधारक पुनर्नियुक्तीच्या काळात नागरी पद अस्थाई नात्याने धारण करित असताना मृत्यु पावला असेल त्यांच्या कुटुंबाला या नियमानुसार अनुज्ञेय असणारे कुटुंब निवृत्तीवेतन किंवा सैनिकी सेवेतून निवृत्त किंवा कार्यमुक्त होतेवेळी सेना अनुदेशांच्ये मंजूर केलेले कुटुंब निवृत्तीवेतन यापैकी, एकाची निवड करण्यास परवानगी देण्यात येईल. या तरतूदी असे स्पष्टपणे दर्शवितात की, प्रचलित नियमानुसार एकच व्यक्ती दोन ठिकाणांहून कुटुंब निवृत्तीवेतन मिळण्यास पात्र ठरत नाही. तथापि, एका प्रकरणी शासनाच्या आता असे निदर्शनास आणण्यात आले आहे की, मृत्यु पावलेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्या कुटुंबातील सदस्यास, केंद्र शासनाकडून तसेच राज्य शासनाकडून कुटुंब निवृत्तीवेतने प्राप्त होत आहेत. अशा प्रकारचे कुटुंब निवृत्तीवेतनाचे दुहेरी प्रदान नियमोचित नाही. प्रचलित नियमांच्या तरतूदींमध्ये काही त्रुटी असल्याच्या परिणामी निवृत्तीवेतन संवितरण प्राधिका-यांना अशा प्रकारच्या दुहेरी प्रदानांवर नियंत्रण ठेवणे कठीण जात आहे.

२. नियमांतील वरील त्रुटी दुर करण्याच्या दृष्टीने शासन आता खालीलप्रमाणे कार्यपद्धती विहित करित आहे.
- अ) केंद्र शासन किंवा अन्य कोणतेही शासन अथवा स्वायत्त संस्था किंवा उपरोल्लेखित नियमांमध्ये निर्देशिलेली अन्य कोणतीही संघटना यांच्या सेवेतून सेवानिवृत्त झालेला कर्मचारी जर कालांतराने राज्य शासनाच्या सेवेत पुनर्नियुक्त झालेला असेल तर त्याचे निवृत्तीवेतनविषयक कागदपत्रांवर, संबंधित महालेखापालांकडे पाठवितांना विभाग/ कार्यालय प्रमुखांनी त्या निवृत्तीवेतनविषयक कागदपत्रांवर संबंधित शासकीय कर्मचा-यांच्या मृत्युनंतर त्यांच्या कुटुंबास राज्य शासनाच्या नियमानुसार अनुज्ञेय ठरणारे कुटुंब निवृत्तीवेतन किंवा केंद्र शासन / संबंधित संघटना यांच्या नियमानुसार अनुज्ञेय ठरणारे कुटुंबनिवृत्तीवेतन यापैकी एकाची निवड करण्याची महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या यथास्थिती नियम ६७ किंवा ११६ च्या तरतूदीनुसार विकल्प द्यावा लागेल. आवश्यक तो विकल्प प्राप्त झाल्यानंतर निवृत्तीवेतनधारकांच्या कुटुंबातील संबंधित पात्र सदस्यास कुटुंब निवृत्तीवेतन प्रदान करण्याची कार्यवाही निवृत्तीवेतन संवितरण प्राधिका-याने करावी. असे स्पष्टपणे निर्देशित करून उपरोल्लेखित निवृत्तीवेतनविषयक कागदपत्रे संबंधित महालेखापालांकडे पाठवावीत.
- ब) संबंधित महालेखापालांनी निवृत्तीवेतन प्रदान आदेश निर्गमित करताना वरील (अधोरेखित) अभिप्राय सदरहु निवृत्तीवेतन प्रदान आदेशांवर पुन्हा नमूद करावेत.
- क) निवृत्तीवेतन संवितरण प्राधिका-यांनी कुटुंब निवृत्तीवेतन प्रदान करण्यापूर्वी वर नमूद केलेल्या सूचनांचे पालन केले जाईल याची दक्षता घ्यावी.
- महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वसंत चौधरी,
शासनाचे उप सचिव

वक्तव्यवक्तव्य

**विषय :- महाराष्ट्र -कर्नाटक सीमा आंदोलनात मृत्यु पावलेल्या तसेच
सीमावर्ती क्षेत्रात मृत्यु पावलेल्या व्यक्तींना “ हुतात्मा ” घोषित
करण्याबाबत व त्यांच्या नातेवाईकांना निवृत्तीवेतन देण्याबाबत .**

- सा . प्र . विभाग, निर्णय क्र . मकसी १०९९/२३६/प्र . क्र . ३२/९९/३६ दिनांक २७ . ९ . २००१ .
- पहा :- १) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . मकसी/हुस्माक/१४९६/प्र . क्र . १४९६/३६/ दि . १७ . १० . ९७ .
- २) सा . प्र . वि . निर्णय क्र . मकसी /१०९७/प्र . क्र . ५४/९७/३६ दि . ०८ . ०१ . १९९९ .

महाराष्ट्र-कर्नाटक सीमा आंदोलनात सन १९५९ ते १९६९ या कालावधीत अंदाजे ७० व्यक्तींनी हौतास्य पत्करले आहे. अशा व्यक्तींना हुतात्मा म्हणून घोषित करून हुतात्म्यांच्या कुटुंबियांना (हयात असलेल्या त्यांच्या विधवा पत्नी, आई किंवा वडील यापैकी एका नातेवाईकास रु.१०००/- (रुपये एक हजार फक्त) मासिक निवृत्ती वेतन व इतर आर्थिक सवलतीचा (स्वातंत्र्य सैनिकांना मिळणा-या) लाभ देण्याबाबत शासनाने दिनांक १७ ऑक्टोबर १९९७ रोजी शासन निर्णय निर्गमित केले आहे. तसेच महाराष्ट्र कर्नाटक सीमा आंदोलनात सीमावर्ती क्षेत्रात मृत्यू पावलेल्या व्यक्तींना देखील हुतात्मा घोषित करून हुतात्म्यांच्या कुटुंबियांना हयात असलेल्या त्यांच्या विधवा पत्नी, आई किंवा वडील ह्या पैकी एका नातेवाईकास रुपये १५००/- (रुपये एक हजार पाचशे) मासिक निवृत्तीवेतन व इतर आर्थिक सवलतीचा (स्वातंत्र्य संग्राम सैनिकांना मिळणा-या) लाभ देण्याबाबत ८ जानेवारी १९९९ रोजी शासन निर्णय निर्गमित करण्यात आला आहे.

२. दिनांक १७ ऑक्टोबर १९९७ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये हुतात्म्यांच्या वारसांना रुपये १०००/- (रु. एक हजार फक्त) एवढे मासिक निवृत्तीवेतन व इतर आर्थिक लाभ देण्याबाबत निर्णय घेण्यात आला आहे. राज्य शासन स्वातंत्र्य सैनिक निवृत्तीवेतन धारकांना दिनांक १४ ऑगस्ट १९९७ पर्यंत रुपये १०००/- पर्यंत (एक हजार फक्त) निवृत्तीवेतन दिले जात होते. तथापि, त्यात दिनांक १५ ऑगस्ट १९९७ पासून रु.५००/- (रु. पाचशे फक्त) वाढ करण्यात आली असून हुतात्म्यांच्या वारसांना आता रुपये १५००/- एवढे निवृत्ती वेतन देण्यात यावे असे आदेश काढण्यात आले आहे.

३. महाराष्ट्र-कर्नाटक सीमा आंदोलनातील हुतात्म्यांच्या कुटुंबियांना मासिक निवृत्तीवेतन व इतर आर्थिक सवलतीचा लाभ देताना संबंधित काही जिल्हाधिका-यांना हुतात्म्यांच्या नातेवाईकांना मासिक निवृत्तीवेतन रु.१५००/- ही रक्कम केव्हापासून द्यावी याबाबत संदिग्धता निर्माण झाली होती. सदर बाब विचारात घेऊन महाराष्ट्र-कर्नाटक सीमा आंदोलनातील हुतात्म्यांच्या वारसांना शासन निर्णय सा.प्र.विभाग क्र.मकसी १०९७/प्र.क्र.५४/९७/३६ दिनांक ८ जानेवारी १९९९ च्या आदेशानुसार ते आदेश ज्या दिनांकापासून निर्गमित झाले त्याच दिनांकापासून अंमलात येतील. म्हणजेच दिनांक ८ जानेवारी १९९९ पासून रु.१५००/-(रुपये एक हजार पाचशे फक्त) प्रमाणे संबंधितांना, जिल्हाधिका-यांनी मासिक निवृत्तीवेतन व इतर लाभ देण्यात यावा.

४. संबंधित जिल्हाधिका-यांनी या बाबीवरील होणा-या खर्चाची वेगळ्या नोंदी ठेवून वित्तीय वर्ष संपल्यानंतर महालेखापाल कार्यालयामधील खर्चाच्या नोंदीशी तालमेळ घालून विवरणपत्र सामान्य प्रशासन विभाग/कार्यासन २५ कडे दर तीन महिन्यांनी पाठवावे व त्याची एक प्रत या कार्यासनास देखील पाठवावी.

५. सदर बाबीवर होणारा खर्च लेखाशिर्ष “ २२३५ सामाजिक सुरक्षा व कल्याण (६०) इतर सामाजिक सुरक्षा व कल्याण कार्यक्रम (१०२) सामाजिक सुरक्षा योजनेखाली निवृत्तीवेतन (३) महाराष्ट्र-कर्नाटक सीमा आंदोलनातील हुतात्म्यांच्या वारसांना निवृत्तीवेतन संकेतांक क्र. (२२३५-२४९-३) ” या अर्थसंकल्पीय शीर्षाखाली खर्ची दाखवावा व तो मंजूर अनुदानातून भागविण्यात यावा.

६. सदर शासन निर्णय वित्त विभागाच्या सहमतीने व त्या विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.८५२ /२००१ /व्यय-४, दिनांक १४.०८.२००१ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

श.वि. नलावडे,
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन.

क्वक्वक्वक्वक्व

विभाग .

**विषय :-निवृत्तिवेतनधारकांच्या निवृत्तिवेतनासंबंधी प्रादेशिक भाषा परीक्षा
उत्तीर्ण झाल्याबाबतची नोंद सेवा पुस्तकात नसल्याबाबत आक्षेप .**

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र.सेनिवे १००१/६९८/सेवा ४ दि.२९ डिसेंबर, २००१ .

राज्य शासनाने शासन निर्णय,वित्त विभाग क्र.सेनिवे १०९९/३०२/सेवा ४ दिनांक १५ नोव्हेंबर १९९९ अन्वये दिनांक १ जानेवारी १९९९ रोजी किंवा त्यानंतर सेवानिवृत्त होणा-या/सेवेत असताना मृत्यु पावलेल्या राज्य शासकीय कर्मचा-यांच्या निवृत्तिवेतनात दिनांक १ जानेवारी १९९६ पासून सुधारणा करण्याबाबतचा निर्णय घेतला आहे . मा . उच्च न्यायालय, मुंबई यांनी सुओ-मोटु रिट पिटीशन क्रमांक २४३२/१९९९ व रिट पिटीशन क्रमांक १७४७/१९९९ या प्रकरणी दिनांक २४ ऑगस्ट १९९९ रोजी दिलेल्या निवाडयानुसार दिनांक १ जानेवारी १९९६ ते ३० जून १९९९ पर्यन्तच्या कालावधीची सुधारित निवृत्तिवेतनविषयक लाभांची थकवाकी तीन समान वार्षिक हप्त्यात देणे आवश्यक होते . तथापि शासनाच्या असे निदर्शनास आणण्यात आले आहे की, ब-याचशा निवृत्तिवेतन धारकांच्या प्रकरणी “ प्रादेशिक भाषा विषयक परीक्षा ” उत्तीर्ण झाल्याबाबतची नोंद त्यांच्या सेवापुस्तकात नसल्यामुळे याबाबत आक्षेप घेऊन वेतन पडताळणी पथकाने अशी प्रकरणे संबंधित कार्यालये/विभागांना परत पाठविली आहेत . परिणामी अशा प्रकरणांना अंतिम स्वरूप दिले न गेल्यामुळे संबंधित निवृत्तिवेतनधारकांच्या निवृत्तिवेतनात सुधारणा करण्याबाबतची/त्यांना मा . उच्च न्यायालयाच्या निवाडयानुसार थकवाकीचे हप्ते विहित कालावधीत देण्याबाबतची कार्यवाही अद्याप पूर्ण झालेली नाही .

२ . दिनांक १.१.१९९६ ते ३०.०६.१९९९ या कालावधीत सेवानिवृत्त झालेल्या ज्या निवृत्तिवेतन धारकांच्या प्रकरणी त्यांच्या सेवापुस्तकात “प्रादेशिक भाषा विषयक परीक्षा ” उत्तीर्ण झाल्यासंबंधात नोंद अस्तित्वात नसेल मात्र जर ते तात्पुरते निवृत्तिवेतनधारक असतील तर केवळ अशा स्वरूपाच्या प्रकरणी “ प्रादेशिक भाषा विषयक परीक्षा उत्तीर्ण झाल्याची नोंद सेवापुस्तकात असणे ” ही अट एक खास बाब म्हणून शिथिल करण्याचा निर्णय शासनाने घेतला आहे . तथापि, ही सवलत दिनांक १.७.१९९९ पासून व त्यानंतर निवृत्त होणा-या निवृत्तिवेतनधारकांना मिळणार नाही . शासन याद्वारे सर्व कार्यालय प्रमुख/विभाग प्रमुखांना असे निदेश देत आहे की, उपरोल्लेखित निवृत्तिवेतनधारकांच्या प्रकरणी सुधारित निवृत्तिवेतन विषयक लाभ मंजूर करण्याच्या दृष्टीने पुढील कार्यवाही विहित कार्यपध्दतीचा अवलंब करून त्वरेने करावी .

कककककककक

**विषय :-हयात असल्याची खात्री करून घेण्यासाठी निवृत्तिवेतन संवितरण अधिका-याला
निवृत्तिवेतन धारकाने त्याच्या निवासस्थानी येण्याची विनंती केल्यास निवृत्तिवेतन
धारकाने शासनाला प्रदान करावयाच्या आकारात सुधारणा करणेबाबत .**

वित्त विभाग, निर्णय क्र . मकोनि १२०१/प्र.क्र.१२२/कोषा-प्र.५ दिनांक ३१.१२.२००१ .

प्रस्तावना :- महाराष्ट्र कोषागार नियम १९६८ खंड एक मधील नियम ३५७ खालील टिप-३ अन्वये शासनाचे असे आदेश आहेत की जो निवृत्तिवेतन धारक वृद्धत्वामुळे किंवा शारीरिक विकलांगतेमुळे निवृत्तिवेतन संवितरण अधिका-यासमोर व्यक्तिशः उपस्थित होण्यास असमर्थ असेल किंवा नियमानुसार आवश्यक असलेला हयातीचा दाखला सादर करू शकत नसेल तर, त्याच्या विनंतीवरून निवृत्तिवेतन संवितरण अधिकारी, तो हयात असल्याची खात्री करून घेण्यासाठी त्याच्या निवासस्थानाला भेट देईल . तथापि याकरिता दरमहा रु . १००/- पेक्षा कमी निवृत्तिवेतन घेणा-या निवृत्तिवेतन धारकाला रु . १/- एवढा व त्यापेक्षा जास्त निवृत्तिवेतन घेणा-या निवृत्तिवेतन धारकाला रु .२/- आकार द्यावा लागेल . नियमातील सदर तरतूद अत्यंत जूनी असून यात सुधारणा करण्याची आवश्यकता आहे .

शासन निर्णय :

शासनाने आता असा निर्णय घेतला आहे की, वृद्धत्वामुळे किंवा शारीरिक विकलांगतेमुळे निवृत्तिवेतन धारक निवृत्तिवेतन संवितरण अधिका-यासमोर व्यक्तिशः उपस्थित होण्यास असमर्थ असेल किंवा नियमानुसार आवश्यक असलेला हयातीचा दाखला सादर करू शकत नसेल व त्याने याकरिता निवृत्तिवेतन संवितरण अधिका-यास त्याच्या निवासस्थानी येण्याची विनंती केली असेल, तर निवृत्तिवेतनधारकाला त्याच्या दरमहा निवृत्तिवेतनाच्या किमान १ % किंवा कमाल रु .५०/- एवढा आकार घ्यावा लागेल .

- (२) उपरोक्त आदेशाच्या अनुषंगाने नियमात सुधारणा करण्याची कार्यवाही यथावकाश केली जाईल .
  - (३) सदर आदेश तात्काळ लागू होतील .
- महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

क .कि . पारकर,
शासनाच्या अवर सचिव .

वक्वक्वक्वक्वक्व

**विषय :- निवृत्तिवेतनधारक/कुटुंब निवृत्तिवेतन धारक यांना महागाई वाढीचे
अतिप्रदान होण्याचे प्रसंग टाळण्यासाठी करावयाची सुधारित उपाययोजना :**

वित्त विभाग, निर्णय क्र .मकोनि १०००/प्र .क्र .१८८/कोषा-प्र . ५ दिनांक ४ मार्च ,२००२ .

प्रस्तावना :-केंद्र अथवा राज्य शासन किंवा स्वायत्त संस्था, खाजगी अनुदानित संस्थामध्ये नियुक्त अथवा पुनर्नियुक्त निवृत्तिवेतनधारकांना , कुटुंब निवृत्तिवेतनधारकांना त्यांच्या निवृत्तिवेतन/कुटुंबनिवृत्तिवेतनावर महागाई वाढ अनुज्ञेय नाही . अशा निवृत्तिवेतन/कुटुंबनिवृत्तिवेतनधारकांना निवृत्तिवेतनावर/कुटुंबनिवृत्तिवेतनावर दिलेली महागाई वाढ अशा कर्मचा-यांच्या नियोक्याने त्यांच्या वेतनातून कापून घ्यावी अशा सूचना महाराष्ट्र कोषागार नियम २६२ अन्वये देण्यात आल्या आहेत . तथापि, अशा कर्मचा-यांच्या नियोक्यांकडून या सूचनांचे काटकोर पालन होत नाही . परिणामतः महागाई वाढीचे अतिप्रदान होऊन या रकमेची वसुली करण्याचे प्रमाण अलीकडे फार मोठ्या प्रमाणावर वाढले आहे . अतिप्रदान झाल्याचा कालावधी व हे लक्षात आल्यानंतर वसुली सुरु करण्याची कार्यवाही दरम्यान जर बराच कालावधी गेला असेल तर वसुलीची रक्कम फार मोठी होती . ही वसुली एक रकमी करणे शक्य नसते . वसुली विहित दराने सुलभ हप्त्यात करावी लागते . यामुळे शासनाचा फार मोठ्या प्रमाणावर पैसा फार मोठ्या कालावधीकरिता अडकून पडतो . महालेखापाल कार्यालयाने अशी अनेक प्रकरणे शासनाच्या निदर्शनास आणून दिली आहेत . या परिस्थितीचे निराकरण करण्यासाठी शासनाने महागाई वाढ प्रदानाच्या कार्यपध्दतीत पुढीलप्रमाणे सुधारणा करण्याचा निर्णय घेतला आहे .

शासन निर्णय

महाराष्ट्र कोषागार नियम २६२ मध्ये सुधारणा करून शासन आता पुढीलप्रमाणे आदेश देत आहे :

(१) अर्थसंकल्प वर्ष २००२-२००३ पासून (एप्रिल २००२ पासून) केंद्र अथवा राज्य शासन किंवा त्यांच्या स्वायत्त संस्थांच्या सेवेत नियुक्त अथवा पुनर्नियुक्त असलेल्या राज्य शासनाच्या निवृत्तिवेतन/कुटुंबनिवृत्तिवेतन धारकांना वेतनातून, त्यांच्या निवृत्तिवेतनांवर देय असलेल्या महागाई वाढीची रक्कम, त्या कर्मचा-यांच्या वेतनातून त्यांच्या नियोक्याने कापून घेऊ नये . निवृत्तिवेतन संवितरण अधिका-याने अशा निवृत्तिवेतन/कुटुंब निवृत्तिवेतन धारकांना त्यांना देय असलेल्या महागाई वाढीचे प्रदान करू नये . नियुक्ती प्राधिकारी जर राज्य शासनाचाच अधिकारी असेल तर

त्याने असा कर्मचारी राज्य शासनाच्या निवृत्तिवेतनधारक/कुटुंब निवृत्तिवेतनधारक आहे व तो कोणत्या कोषागारातून निवृत्तिवेतन/कुटुंबनिवृत्तिवेतन घेतो इत्यादी बाबींची नोंद वेतन देयकात त्या कर्मचा-याच्या नावासमोर घेणे अनिवार्य आहे . पुनर्नियुक्ती देताना देखील अशा कर्मचा-याची निवृत्तिवेतन विषयक संबंधित सर्व माहिती त्याचे कडून लेखी घेऊन ती माहिती संबंधित कोषागार अधिका-याला सर्व तपशिलासह तात्काळ कळविणे आवश्यक आहे . याचबरोबर वर्षातून एकदा म्हणजेच जून महिन्याच्या वेतन देयकासोबत कार्यालय प्रमुखाने त्यांच्या आस्थापनेवरील सर्व अशा सर्व पुनर्नियुक्त भविष्यात नियुक्ती देतानाच कर्मचारी महाराष्ट्र शासनाचा निवृत्तिवेतनधारक/कुटुंब निवृत्तिवेतनधारक आहे किंवा कसे याची तपशिलवार माहिती कर्मचा-याकडून घेण्यात यावी व ती संबंधित कोषागार अधिका-याला कळविण्यात यावी .

महाराष्ट्र कोषागार नियमात अनुषंगिक सुधारणा यथावकाश करण्यात येतील .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

क . वि . पारकर,
शासनाच्या अवर सचिव .

वक्कवक्कवक्क

विषय :- पेन्शन अदालतचे प्रयोजन करण्याबाबत .

सामान्य प्रशासन विभाग,

परिपत्रक क्र . एमआयएस-१००२/१९०४/प्र.क्र.३२७/२००२ दहा दि . ०५ . ०७ . २००२ .

लोकशाही दिनानिमित्त मा . मुख्यमंत्री यांच्याकडे व-याच निवृत्त सरकारी नोकरांनी त्यांच्या निवृत्ती वेतनासंबंधी तक्रारी मांडल्या . ह्या तक्रारी निवृत्त शासकीय कर्मचारी हे जिल्हा लोकशाही दिनाच्या कक्षेत सध्याच्या निर्णयानुसार मांडू शकत नाहीत अथवा त्यांची दखलमुध्दा घेतली जात नाही .

२ . सेवानिवृत्त शासकीय कर्मचा-यांच्या अडचणीचे निवारण करण्यासाठी शासनाने असे ठरविले आहे की, प्रत्येक विभागीय आयुक्तांनी व इतर विभागाचे विभागीय प्रमुखांनी त्यांच्या कार्यालयात महिन्याच्या दुस-या मंगळवारी सकाळी ११ . ०० ते दुपारी १ . ३० वाजेपर्यन्त हजर राहून निवृत्त सरकारी कर्मचा-यांच्या तक्रारी संबंधीची निवेदने स्विकारावीत व निवृत्त शासकीय कर्मचा-यांनी दिलेल्या निवेदनासंबंधी कार्यालयाकडे पाठपुरावा करावा तसेच शासन स्तरावर अपर मुख्य सचिव (सेवा) यांनी वरील वेळात वरीलप्रमाणे कार्यवाही करावी . जिल्हाधिका-यांच्या कार्यालयात लोकशाही दिनाची ज्या प्रकारे व्यवस्था करण्यात येते अशीच व्यवस्था विभागीय आयुक्तांच्या कार्यालयात करण्यात यावी .

३ . स्थानिक वर्तमानपत्रात “ पेन्शन अदालत ” म्हणून या कार्यक्रमास जास्तीत जास्त प्रसिध्दी देण्यात यावी जेणेकरून त्या त्या विभागातील सेवानिवृत्त शासकीय कर्मचारी आपल्या तक्रारीचा तपशील पेन्शन अदालतमध्ये मांडू शकतील .

४ . या परिपत्रकाची पोच अपर मुख्य सचिव (सेवा) यांस अर्ध शासकीय पत्राने द्यावी व तदनंतर पेन्शन अदालतसाठी केलेल्या व्यवस्थेबाबत त्यांना अवगत करावे . प्रत्येक अदालतमध्ये महिना अखेर आलेल्या तक्रारी , निवेदने व त्या निवारण्याकरिता करण्यात आलेली कार्यवाही अपर मुख्य सचिव (सेवा) सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय, मुंबई यांना पाठविण्यात यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

बा . क . अग्रवाल,
अपर मुख्य सचिव (सेवा) .

वक्कवक्कवक्क

विदाम .

**विषय :-नियतवयमानानुसार सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यास
सेवानिवृत्तीनंतर निवृत्तीवेतनविषयक लाभ अदा करणेबाबत .**

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र . सेनिवे १००२/१४२/ सेवा ४ दिनांक ८ जुलै, २००२ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम ११८ ते १३८ अन्वये निवृत्तीवेतन विषयक लाभांच्या निर्धारण प्राधिकृती व प्रदानाबाबतचे वेळापत्रक विहित करण्यात आलेले आहे . त्यातील तरतूदीनुसार निवृत्तीविषयक कागदपत्रे विभाग/कार्यालय प्रमुखांकडून प्राप्त झाल्यानंतर संबंधित महालेखापालांकडून संबंधित शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवानिवृत्तीच्या तारखेपूर्वी जास्तीत जास्त एक महिन्याच्या आत निवृत्तीवेतनविषयक लाभांच्या प्रदानाबाबतचे आदेश निर्गमित करण्यात येतात . सदरहू आदेश प्राप्त झाल्यानंतर संबंधित विभाग/कार्यालय प्रमुखांकडून उपदानाच्या रकमांसंबंधीची देयके निवृत्तीवेतन संवितरण प्राधिका-याकडे (म्हणजे यथास्थिती अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई/कोषागार अधिकारी यांचेकडे) पाठविण्यात येतात . तथापि असे निदर्शनास आले आहे की, या संदर्भात निवृत्तीवेतन संवितरण प्राधिका-यांकडून असा आग्रह धरला जातो की, अशी देयके संबंधित कर्मचारी सेवानिवृत्त झाल्यानंतर सादर करण्यात यावी .

२ . शासन या संदर्भात आता असा खुलासा करित आहे की, सेवानिवृत्त होणा-या कर्मचा-यास निवृत्तीवेतनविषयक लाभ ज्या दिनांकास प्रदेय ठरत असतील त्याच दिनांकास प्राप्त होणे नियमांना अभिप्रेत आहे . **त्यानुसार निवृत्तीवेतनविषयक लाभांची देयके संबंधित विभाग/कार्यालय प्रमुखांनी देय तारखेपूर्वी एक आठवडा अगोदर कोषागारात सादर करावीत .** उपकोषागार स्तरावर धनादेशाद्वारे प्रदान पद्धत लागू नसल्याने (अपवाद कोकण भवन-उपकोषागार, जिल्हा ठाणे) या ठिकाणी उप कोषागारानी निवृत्तीवेतनविषयक लाभांच्या प्रदानाचा प्रदेय दिनांक देयक पारीत केल्यानंतर त्याच देयकावर शेवटी पृष्ठांकित करण्यात आलेल्या निवृत्तीवेतनविषयक लाभांच्या प्रदान आदेशांवर लाल शाईने ठळक अक्षरात नमूद करून नंतर ते देयक विभाग/ कार्यालय प्रमुखांच्या स्वाधीन करावे . निवृत्तीवेतन संवितरण प्राधिका-यांनी विभाग/कार्यालय प्रमुखांकडून निवृत्तीवेतनविषयक लाभासंबंधीची देयके प्राप्त होताच त्यावर त्वरीत कार्यवाही करून योग्य त्या रकमांचे धनादेश संबंधित निवृत्तीवेतनविषयक लाभांच्या रकमा ज्या दिनांकास प्रदेय होत असतील तो दिनांक धनादेशांवर नमूद करून असे धनादेश संबंधित कर्मचा-यांच्या सेवानिवृत्तीच्या तारखेपूर्वी विभाग/कार्यालय प्रमुखांच्या स्वाधीन करावे . जेणेकरून सदरहू निवृत्तीवेतनविषयक लाभांच्या रकमा ज्या दिनांकास प्रदेय असतील त्याच दिनांकास संबंधित सेवानिवृत्त कर्मचा-यांस प्राप्त होवू शकतील . संवितरण प्राधिका-यांकडून प्राप्त झालेल्या धनादेशांचे/देयकांचे प्रदान निवृत्तीवेतनविषयक लाभ ज्या दिनांकास प्रदेय ठरत असतील त्याच दिनांकास करण्याची विभाग/कार्यालय प्रमुखांनी काटकोरपणे दक्षता घ्यावी .

३ . अर्जित रजेचे रोखीकरण, गटविमा योजनेच्या रकमा, भविष्यनिर्वाह निधीच्या रकमा इत्यादी संबंधितांच्या देयकांबाबत देखील वरील खुलासा/सूचना लागू ठरतील .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वसंत वा . चौधरी,
शासनाचे उप सचिव .

वक्वक्वक्वक्वक्व

विवाम .

**विषय : कार्यालय प्रमुखाकडे नमुना ७ योग्यरित्या भरून लेखापरीक्षा
अधिका-याकडे पाठविण्याबाबत :- ना विभागीय चौकशी प्रमाणपत्र .**

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र. सेनिवे १००१/१७१/सेवा ४ दिनांक २९ ऑगस्ट ,२००२ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम १२३ अन्वये निवृत्तीवेतनविषयक कागदपत्रे लेखापरीक्षा अधिका-यांकडे पाठविण्याबाबतची सविस्तर कार्यपध्दती विहित करण्यात आलेली आहे . उपरोक्त नियमाच्या उप-नियम (१) मध्ये नमूद करण्यात आले आहे की, नियम १२१ व १२२ मधील आवश्यक बाबी पूर्ण केल्यानंतर कार्यालय प्रमुख रितसर भरलेले नमुना ५ व नमुना ६ शासकीय कर्मचा-यांचे योग्यरित्या भरून अद्ययावत केलेले सेवापुस्तक आणि सेवेच्या पडताळणीसाठी उपयुक्त अशी इतर विश्वसनीय कागदपत्रे नमुना ७ मधील उपपरिपत्रासह लेखापरीक्षा अधिका-यांकडे पाठवावीत . नमुना ७ च्या परिच्छेद ३ (ए) मध्ये स्पष्टपणे अशी तरतूद करण्यात आलेली आहे की, कार्यालय प्रमुखाने “ संबंधीत सेवानिवृत्त शासकीय कर्मचा-याविरुद्ध विभागीय चौकशी प्रलंबित नाही ” असे प्रमाणित करावे .

२ . शासनाच्या आता असे निदर्शनास आणण्यात आलेले आहे की, काही प्रकरणी कार्यालय प्रमुखांनी संबंधित महालेखापालांना निवृत्तीवेतनविषयक कागदपत्रे सादर करताना असे नमूद केले आहे की, “ जेथपर्यन्त या कार्यालयाचा संबंध येतो तेथपर्यन्त संबंधित अधिका-याविरुद्ध कोणतीही विभागीय चौकशी प्रलंबित नाही .” काही प्रकरणी कार्यालय प्रमुखांनी नमूद केले आहे की, “ ना- विभागीय चौकशी प्रमाणपत्र अद्याप प्रतिकक्षाधीन आहे किंवा ते शासनाच्या प्रशासकीय विभागाकडून प्राप्त करून घेण्यात यावे .” कार्यालय प्रमुखांनी वर नमूद केलेल्या पध्दतीनुसार ना-विभागीय चौकशी प्रमाणपत्र सादर करणे ही बाब उपरोल्लिखित नियमांच्या तरतूदींशी सुसंगत नाही . या संदर्भात शासन आता असा खुलासा करित आहे की, संबंधित शासकीय कर्मचा-यांविरुद्ध कोणतीही विभागीय चौकशी प्रलंबित नाही . याबाबत आगाऊ खातरजमा करून घेणे व नमुना ७ मधील परिच्छेद ३ (ए) प्रमाणे विहित नमुन्यांत प्रमाणपत्र देणे ही कार्यालय प्रमुखाची जबाबदारी आहे . महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) १, महाराष्ट्र, मुंबई व महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता)२, महाराष्ट्र , नागपूर यांनी कार्यालय प्रमुखांनी सादर केलेली अशी प्रमाणपत्रे म्हणजेच महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नमुना ७ मधील परिच्छेद ३ (ए) मध्ये विहित केलेली प्रमाणपत्रे ग्राह्य धरावीत आणि संबंधित शासकीय कर्मचा-यांच्या निवृत्तीवेतनविषयक प्रकरणांना अंतिम स्वरूप द्यावे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

वसंत चौधरी,
शासनाचे उप सचिव .

कककककक

विषय :-ज्या राज्य शासकीय कर्मचा-यांनी सरकारी क्षेत्रातील उपक्रमांमध्ये/स्वायत्त संस्थांमध्ये / स्थानिक संस्था इत्यादिमध्ये स्वतःला सामावून घेतल्यानंतर एक रकमी ठोक रक्कम स्विकारली आहे . अशा कर्मचा-यांच्या बाबतीत अंशकारणाचा कालावधी पूर्ण झाल्यानंतर निवृत्तीवेतनाचा १/३ इतका अंशराशीकृत भाग पुनःस्थापित करणे... . १५ वर्षांच्या कालावधीची परिगणना .

वित्त विभाग, निर्णय क्र. निअंक १००३/ ८३/ सेवा ४ दिनांक ५ एप्रिल ,२००३ .

शासन निर्णय वित्त विभाग क्र. निअंक १०९७/ १२/ सेवा ४ दिनांक २६ मे १९९७ अन्वये ज्या राज्य शासकीय कर्मचा-यांनी सरकारी क्षेत्रातील उपक्रमांमध्ये/स्वायत्त संस्थांमध्ये/स्थानिक संस्था इत्यादिमध्ये स्वतःला

सामावून घेतल्यानंतर एक रकमी टोक रक्कम स्वीकारलेली आहे . अशा कर्मचा-यांच्या बाबतीत अंशराशीकरणाच्या दिनांकापासून १५ वर्षांचा कालावधी पूर्ण झाल्यानंतर निवृत्तीवेतनाचा १/३ इतका अंशराशीकृत भाग पुनःस्थापित करण्याबाबतचा लाभ अनुज्ञेय ठरविण्यात आला आहे . या शासन निर्णयाच्या प्रयोजनार्थ १५ वर्षांच्या कालावधीची गणना करण्यासंबंधात शासन आता खालीलप्रमाणे खुलासा करित आहे .

उपरोक्त शासन निर्णय वित्त विभाग क्र . निअंक १०९७/१२/सेवा ४ दिनांक २६ मे १९९७ च्या प्रयोजनार्थ

(१) १५ वर्षांच्या कालावधीची गणना शासन निर्णय, वित्त विभाग, क्र . पीईएन १०६७ /४९/ ६७-एक्स दिनांक १७.१०.६७, शासन निर्णय, वित्त वि.क्र . पीईएन १०७२ /५९ जी ऑफ १/७२/ एस २ दिनांक २५.४.७३, महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम ६७ (डी) अन्वये विहित करण्यात आलेल्या तरतुदीनुसार ज्या तारखेस निवृत्तीवेतन इत्यादिच्या रक्कमा वितरणयोग्य ठरत असतील त्या तारखेपासून करण्यात यावी .

(२) ज्या प्रकरणी यथास्थिती शासन निर्णय, वित्त विभाग क्र . पीईएन १०६७/४९/६७ एक्स दिनांक १७.१०.६७, शासन निर्णय, वित्त विभाग क्र . पीईएन १०७२/५९ जी ऑफ १/७२/ एस २ दिनांक २५ एप्रिल १९७३, महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम ६७ (डी) च्या तरतुदीनुसार निवृत्तीवेतन इत्यादिच्या वितरणयोग्य ठरणा-या विहित तारखेपासून १५ वर्षांचा कालावधी १ एप्रिल १९८५ पूर्वीच पूर्ण झालेला असेल अशांच्या प्रकरणी निवृत्तीवेतनाचा १/३ इतका अंशराशीकृत भाग १ एप्रिल १९८५ पासून पुनःस्थापित करावा .

(३) वरील निर्णयाच्या परिणामी पुनःस्थापित करण्यात आलेल्या निवृत्तीवेतनाच्या १/३ इतक्या अंशराशीकृत भागाची थकवाकी अनुज्ञेय ठरत असेल तर अशा थकवाकीची रक्कम संबंधितांना प्रदान करण्यात यावी . मात्र थकवाकीच्या रकमेवर कोणतेही व्याज अनुज्ञेय राहणार नाही .

महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्या अधिनियम १९६७ (सन १९६२ चा महाराष्ट्र अधिनियम ५)च्या कलम २४८ च्या परंतुकांन्वये प्रदान केलेले अधिकार व त्या संबंधातील इतर सर्व अधिकार यांचा वापर करून शासन आणखी असाही निर्णय घेत आहे की, हे आदेश जिल्हा परिषदा कर्मचा-यांना लागू होतील .

कककककककक

विषय :- शासकीय कर्मचा-याने सेवा निवृत्तीच्या वेळी स्थायी पद/स्थायित्व प्रमाणपत्र धारण केलेले असल्यासंबंधीची अट . .

वित्त विभाग, निर्णय क्र . सेनिवे १००१/३८८/सेवा ४ दिनांक २ जून , २००३ .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ३० च्या तरतुदीनुसार शासकीय कर्मचा-याची अर्हताकारी सेवा त्यांची ज्या पदावर कायमपणे किंवा स्थानापन्न किंवा तात्पुरती या नात्याने प्रथमतः नेमणूक केलेली असेल, त्या पदाचा कार्यभार तो ज्या तारखेस घेईल त्या तारखेपासून सुरु होईल .मात्र सेवानिवृत्तीच्या वेळी सदरहु शासकीय कर्मचा-याने शासकीय सेवेतील एखादे स्थायीपद कायमपणे धारण केलेले असले पाहिजे अथवा निलंबित धारणाधिकार किंवा स्थायित्व प्रमाणपत्र धारण केलेले असले पाहिजे .

२ . शासन आता असा निदेश देत आहे की, महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम-३० मधील “ सेवानिवृत्तीच्या वेळी शासकीय कर्मचा-याने शासकीय सेवेतील एखादे स्थायीपद कायमपणे धारण केलेले

असले पाहिजे अथवा निलंबित धारणाधिकार किंवा स्थायित्व प्रमाणपत्र धारण केलेले असले पाहिजे ” ही तरतूद वगळण्यात येत आहे .

३ . हे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील व या दिनांकाला जे शासकीय कर्मचारी सेवेत आहेत/होते त्यांना लागू होतील .

४ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम १९८२ मधील नियम ३० च्या विद्यमान तरतूदी या शासन निर्णयातील तरतूदीच्या मर्यादितपर्यन्त सुधारण्यात आल्या आहेत असे मानण्यात येईल . या नियमात रितसर सुधारणा यथावकाश करण्यात येईल .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

अ . कु . दौ . जाधव,
शासनाचे प्रधान सचिव .

(टीप :- या संदर्भात दिनांक ४ . १ . २००८ चा शासन निर्णयही पहावा .)

ककककककक

**विषय :- ५० % महागाई भत्त्याचे/महागाई वाढीचे सेवानिवृत्ति
लाभांच्या प्रयोजनासाठी विलीनीकरण .**

वित्त विभाग, निर्णय क्र . सेनिवे १००४/१८५/सेवा-४ दिनांक २० जुलै, २००४ .

शासनाने असा निर्णय घेतला आहे की, १ ऑगस्ट २००४ पासून सेवानिवृत्ती लाभांच्या प्रयोजनासाठी मूळ वेतनाच्या ५० % एवढा महागाई भत्ता मूळ वेतनात विलीन करण्यात यावा आणि तो “ महागाई वेतन ” म्हणून स्वतंत्रपणे दर्शविण्यात यावा .

२ . शासनाने असाही निर्णय घेतला आहे की, विद्यमान निवृत्तिवेतनधारकांच्या बाबतीत, विद्यमान निवृत्तिवेतनाच्या ५० % एवढ्या महागाई वाढीचे विलीनीकरण १ ऑगस्ट २००४ पासून निवृत्तिवेतनात करण्यात यावे आणि ते “ महागाई निवृत्तिवेतन ” म्हणून स्वतंत्रपणे दर्शविण्यात यावे . महागाई निवृत्तिवेतनात विलीन करण्यात आलेली महागाई वाढ, महागाई वाढीच्या विद्यमान दरातून (६१ %) कमी करण्यात यावी म्हणजेच १ ऑगस्ट २००४ पासून मूळ निवृत्तिवेतन/कुटुंबनिवृत्तिवेतन आणि महागाई निवृत्तिवेतन यांच्या एकूण रकमेवर ११ % दराने महागाई वाढ देय राहिल .

३ . १ ऑगस्ट २००४ ते ३१ मे २००५ या कालावधीत सेवानिवृत्त होणा-या कर्मचा-यांचे निवृत्तिवेतन निश्चित करताना कोणतीही हानी होऊ नये यादृष्टीने शासनाने असाही निर्णय घेतला आहे की, त्यांच्या प्रकरणी विशेष व्यवस्था म्हणून , १ ऑगस्ट २००४ पूर्वी त्यांनी अर्जित केलेल्या मूळ वेतनाच्या ५० % इतका महागाई भत्ता निवृत्तिवेतन परिगणित करण्याच्या प्रयोजनार्थ “ मूळ वेतन ” म्हणून समजण्यात यावा . परिणामी, महागाई निवृत्तिवेतनाचा भाग केवळ ३१ जुलै २००४ पर्यन्त सेवानिवृत्त झालेल्या /होणा-या निवृत्तिवेतनधारकांच्या बाबतीत अस्तित्वात राहिल .

४ . सेवानिवृत्ति लाभांसाठी मूळ वेतनाच्या ५० % एवढा महागाई भत्ता “ महागाई वेतन ” म्हणून गणण्यात आल्यामुळे निवृत्तिवेतन/कुटुंबनिवृत्तिवेतन हे वेतन अधिक महागाई वेतनाच्या अनुक्रमे ५० % व ३०% इतके

परिगणित केले जाईल व त्याची किमान मर्यादा रु .१९१३/- आणि कमाल मर्यादा राज्य शासनाकडील उच्चतम अनुज्ञेय वेतन अधिक महागाई वेतन यांच्या अनुक्रमे ५० % आणि ३० % अशी राहिल . त्यामुळे शासन निर्णय, वित्त विभाग क्र .सेनिवे १०९९/३०२/सेवा ४ दिनांक १५ नोव्हेंबर १९९९ च्या परिच्छेद ६ व ८ मधील तरतुदी या मर्यादपर्यन्त सुधारण्यात आल्या आहेत .

५ . विद्यमान निवृत्तिवेतनधारक/कुटुंबनिवृत्तिवेतनधारकाना, यथास्थिती, महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता)१ मुंबई किंवा महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) २, नागपूर यांच्या प्राधिकार पत्राशिवाय वरील निर्णयानुसार (परिच्छेद २) निवृत्तिवेतन/कुटुंबनिवृत्तिवेतनाचे प्रदान करण्यासाठी सर्व निवृत्तिवेतन संवितरण प्राधिकारी (म्हणजे यथास्थिती अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई/कोषागार अधिकारी) यांना याद्वारे प्राधिकृत करण्यात येत आहे .

६ . शासन असाही आदेश देत आहे की, ज्यांना निवृत्तिवेतन योजना लागू केलेली आहे , अशा मान्यता व अनुदानप्राप्त शैक्षणिक संस्था, कृषितर विद्यापीठे व त्यांच्याशी संलग्न असलेली अशासकीय महाविद्यालये व कृषि विद्यापीठे यांमधील निवृत्तिवेतनधारक/कुटुंबनिवृत्तिवेतनधारक यांना वरील निर्णय योग्यत्या फेरफारांसह लागू राहतील .

७ . महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा व पंचायत समिती अधिनियम,१९६१ (सन १९६२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक पाच) च्या कलम २४८ च्या परंतुकान्वये प्रदान केलेले अधिकार आणि त्यासंबंधातील इतर सर्व अधिकार यांचा वापर करून शासन असाही आदेश देत आहे की, वरील निर्णय जिल्हा परिषदांचे निवृत्तिवेतनधारक/ कुटुंबनिवृत्तिवेतनधारक यानांही लागू राहतील .

८ . यासंबंधीचा खर्च वरील परिच्छेदांत नमूद केलेल्या निवृत्तिवेतनधारकांची निवृत्तिवेतने ज्या अर्थसंकल्पीय शीर्षाखाली खर्ची टाकण्यात येतात त्या शीर्षाखाली खर्ची टाकण्यात यावा व तो त्या त्या शीर्षांतर्गत मंजूर अनुदानातून भागविण्यात यावा .

९ . या आदेशांची इंग्रजी प्रत सोबत जोडली आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

वसन्त वा . चौधरी,
शासनाचे उप सचिव .

(टीप: या संदर्भात दि .१८ .२ .२००८ चे परिपत्रकही पहावे)

वक्वक्वक्वक्व

**विषय :- सेवानिवृत्तीपूर्वीची असाधारण रजा मंजूर करण्याचे
अधिकार मंत्रालयीन विभागांना प्रत्यायोजित करण्याबाबत .**

वित्त विभाग ,निर्णय क्र . अरजा २४०५/प्र .क्र .५/०५/सेवा ८ दिनांक २३ ऑगस्ट ,२००५ .

संदर्भ: शासन परिपत्रक क्र .सेनिवे १०८९/११०/सेवा ४ दिनांक १० .४ .१९९० .

महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा)नियम १९८१ मधील नियम ६६(२) खालील टिपेनुसार निवृत्तीपूर्व रजा म्हणून मंजूर केलेल्या रजेमध्ये असाधारण रजेचा समावेश होत नाही .

२ . उक्त संदर्भाधीन परिपत्रकान्वये केलेल्या खुलाशानुसार शासकीय कर्मचा-यास निवृत्तीच्या लगतपूर्वी असाधारण रजा अनुज्ञेय नसल्यामुळे कार्यालय प्रमुख आपल्या अधिकारात ती मंजूर करू शकत नसल्याने अशा प्रकरणात शासकीय कर्मचा-याला देण्यात आलेल्या असाधारण रजेस कार्यालय प्रमुखाने प्रथम शासनाची मंजूरी घेऊन ती असाधारण रजा

नियमित करून घ्यावी व नंतरच त्याआधारे अशा शासकीय कर्मचा-यांचे निवृत्तीवेतनाचे कागदपत्र तयार करून महालेखापाल, मुंबई/नागपूर यांचेकडे पाठवावे अशी तरतूद आहे .

३ . या तरतूदीच्या अनुषंगाने क्षेत्रीय कार्यालयातील बरीच प्रकरणे वित्त विभागाच्या मंजूरीसाठी येत असल्याचे निदर्शनास आले आहे . निवृत्तीपूर्व असाधारण रजा (पाच वर्षांपर्यन्त) मंजूर करण्याचे अधिकार मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागांना देण्याचे विचाराधीन होते . तदनुषंगाने सोबतच्या परिशिष्ट १ मध्ये नमूद केलेल्या अटींच्या अधीन राहून महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मधील नियम ६६(२) खालील टिप शिथिल करून प्रकरणे मंजूर करण्याचा अधिकार मंत्रालयीन विभागांना देण्यात येत आहेत .

४ . शासनाने असाही निर्णय घेतला आहे की, हे आदेश निर्गमित झाल्याच्या दिनांकापासून अंमलात येतील व या दिनांकाला प्रलंबित असलेली प्रकरणेही या आदेशानुसार विनियमित करण्यात येतील . मात्र जी प्रकरणे यापूर्वीच अंतिमतः निकालात काढलेली आहेत त्या प्रकरणाचे पुनर्विलोकन करण्यात येणार नाही . सेवा नियमांमधील विद्यमान तरतूदी या शासन निर्णयातील तरतूदींच्या मर्यादित सुधारण्यात आल्या आहेत असे मानण्यात येईल . या नियमात रितसर सुधारणा यथावकाश करण्यात येईल .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

नसीमा म . शेख,
शासनाचे उप सचिव .

परिशिष्ट-१ .

प्रत्यायोजित केलेले अधिकार
महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा)नियम १९८१ .

अ . नियम क्र . क्रमांक	अधिकाराचे स्वरूप	अधिकार प्रत्यायोजित केलेला प्राधिकारी	व्याप्ती	शेरा	
१	२	३	४	५	६
१ ६६(२)	निवृत्तीपूर्व रजेशिवाय अनुपस्थित राहिल्यास कालावधी असाधारण अ)वैद्यकीय कारणास्तव	मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग	एकंदर पूर्ण सेवेत पाच वर्षांपर्यन्त	सदर असाधारण रजा पुढील अटींच्या अधीन मंजूर केली जाईल . १) ज्या कर्मचा-यांच्या खाती कोणतीही रजा शिल्लक नाही व वैद्यकीय कारणास्तव अर्जाद्वारे त्याबाबतची माहिती कार्यालयास दिलेली असेल तर अशा कर्मचा-यांच्या बाबतीत सक्षम प्राधिका-यांच्या मते त्याची अनुपस्थिती समर्थनीय असेल तर रजेशिवाय अनुपस्थितीचा कालावधी देय व अनुज्ञेय रजा मंजूर करून नियमित करण्याबाबत नियुक्ती प्राधिका-याने निर्णय घेणे आवश्यक असेल . २) जेव्हा एखादा शासकीय कर्मचारी अल्प कालांतराने वैद्यकीय प्रमाणपत्राच्या आधारे वारंवार अनुपस्थित रहात असेल /इतर अनुज्ञेय रजा शिल्लक नसताना दोन महिन्यांपेक्षा अधिक कालावधीसाठी अनुपस्थित असेल तर अशाप्रकरणात त्याला वैद्यकीय मंडळासमोर उपस्थित राहण्यात सांगण्यात यावे . ३) अशा प्रकरणाचे म . ना . से . (रजा)नियम १९८१ मधील नियम ३२ ते नियम ४२ अंतर्गत विहित केल्यानुसार कार्यवाही	

करण्यात आली आहे त्याची प्रशासकीय विभागाने खातरजमा करून घेणे आवश्यक आहे .

४) शासन निर्णय वित्त विभाग क्र.सेनिवे १००१/२९/सेवा ४ दिनांक १५.१.२००१ नुसार वैद्यकीय कारणास्तव घेतलेली असाधारण रजा निवृत्तीवेतनासाठी आणि इतर सेवाविषयक लाभांसाठी अर्हताकारी सेवा म्हणून हिशोबात घेतली जाईल .

५)स्वेच्छानिवृत्ती घेणा-या कर्मचा-यास नोटिशीचा कालावधी पूर्ण करण्यासाठी असाधारण रजा मंजूर करता येत नाही . अशा प्रकरणात नोटिशीचा कालावधी कमी करून अर्ज दिल्यानंतरच्या दुस-या दिवशी अशा कर्मचा-यास स्वेच्छानिवृत्त करणे आवश्यक राहिल .

(व) वैद्यकीय कारण व्यतिरिक्त	मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग	एकंदर पाच वर्षा पर्यन्त	पूर्ण अधिकार
---------------------------------	----------------------------------	----------------------------------	-----------------

१) जो कर्मचारी रजेशिवाय अनुपस्थित राहिला असेल व त्याने वेळोवेळी अर्जाद्वारे याबाबतची माहिती कार्यालयास दिलेली असेल तर अशा कर्मचा-याच्या बाबतीत सक्षम प्राधिका-याच्या मते त्याची अनुपस्थिती समर्थनीय असेल तर रजेशिवाय अनुपस्थितीचा कालावधी देय व अनुज्ञेय रजा मंजूर करून नियमित करण्याबाबत वेळीच विचार केला जाणे आवश्यक असेल .जर कर्मचा-यांची अनुपस्थिती समर्थनीय नसेल तर त्याच्या विरुद्ध शिस्तभंग विषयक कार्यवाही सुरु करण्यात यावी .

२) रजेशिवाय अनुपस्थित राहिल्याच्या कारणास्तव विभागीय / न्यायिक चौकशी प्रलंबित नसावी .

३) रजेशिवाय अनुपस्थित राहिल्याचा कालावधी कोणत्याही सेवा प्रयोजनार्थ (निवृत्तीवेतनविषयक लाभांसह) ग्राह्य धरण्यात येऊ नये व तशी स्पष्ट नोंद सेवा पुस्तकात घेण्यात यावी .

४) रजेशिवाय अनुपस्थित राहिल्याबद्दल संबंधित कर्मचा-याविरुद्ध वेळीच शिस्तभंगाची कार्यवाही न केल्यास सक्षम प्राधिका-यावर या संबंधातील जबाबदारी निश्चित करण्यात यावी .

५) रजेशिवाय अनुपस्थित राहिल्याच्या कालावधीमध्ये संबंधित कर्मचा-यास सक्तीने सेवानिवृत्त /सेवेतून काढून टाकले किंवा वडतर्फ केलेले नाही अथवा त्याने राजीनामा दिलेला नाही याची सक्षम प्राधिका-याने खात्री करून तसे प्रमाणित करणे आवश्यक राहिल .

६)स्वेच्छानिवृत्ती घेणा-या कर्मचा-यास नोटिशीचा कालावधी पूर्ण करण्यासाठी असाधारण रजा मंजूर करता येत नाही . अशा प्रकरणात नोटिशीचा कालावधी कमी करून अर्ज दिल्यानंतरच्या दिवशी अशा कर्मचा-यास स्वेच्छानिवृत्त करणे आवश्यक राहिल .

टीप:- संपूर्ण सेवेत ५ वर्षांची मर्यादा वैद्यकीय किंवा वैद्यकीय कारणव्यतिरिक्त अशा दोन्ही कारणांसाठी मिळून आहे .

वक्रवक्रवक्रवक्र

विषय :- राज्य शासनाच्या सेवेत १ नोव्हेंबर २००५ रोजी किंवा त्यानंतर नियुक्त होणा-या कर्मचा-यांसाठी नवीन अंशदान निवृत्तीवेतन योजना लागू करण्याबाबत .

वित्त विभाग, निर्णय क्र. अनियो १००५ /१२६/सेवा ४ दिनांक ३१.१०.२००५ .

प्रस्तावना

केंद्र शासनाने त्यांच्या सेवेमध्ये १ जानेवारी २००४ रोजी किंवा त्यानंतर नव्याने नियुक्त होणा-या कर्मचा-यांसाठी नवीन अंशदान निवृत्तीवेतन योजना म्हणजेच परिभाषित अंशदान निवृत्तीवेतन योजना (Defined Contribution Pension System) शासन अधिसूचना, वित्त मंत्रालय, आर्थिक कार्य विभाग दिनांक २२ डिसेंबर २००३ अन्वये लागू केली आहे . केंद्र शासनाने असेही जाहीर केले आहे की, राज्य शासनांनादेखील वर उल्लेखिलेल्या नवीन अंशदान निवृत्तीवेतन योजनेमध्ये सहभागी होणाचा विकल्प उपलब्ध असेल . त्याचप्रमाणे या योजने अंतर्गत निवृत्तीवेतन निधीचे व्यवस्थापन व विनियमन करण्यासाठी एका स्वतंत्र निवृत्तीवेतन निधी विनियामक व विकास प्राधिकरणाची(Pension Fund Regulatory and Development Authority) स्थापना केंद्र शासनाने केली आहे .

केंद्र शासनाच्या वरील नवीन अंशदान निवृत्तीवेतन योजनेच्या धर्तीवर राज्य शासनाच्या सेवेत नव्याने नियुक्त होणा-या या कर्मचा-यांना नवीन अंशदान निवृत्तीवेतन योजना लागू करण्याबाबतचा प्रश्न या शासनाच्या विचाराधीन होता .

निर्णय:

२ . अ) शासनाने आता असा निर्णय घेतला आहे की , शासन सेवेत १ नोव्हेंबर २००५ रोजी किंवा त्यानंतर नियुक्त होणा-या कर्मचा-यांसाठी, सध्या अस्तित्वात असलेल्या निवृत्तीवेतन योजनेऐवजी, केंद्र शासनाच्या धर्तीवर नवीन परिभाषित अंशदान निवृत्तीवेतन योजना (Defined Contribution Pension System) खाली नमूद केल्यानुसार लागू करण्यात येईल .

ब) शासनाने असाही निर्णय घेतला आहे की, वरील नवीन परिभाषित अंशदान निवृत्तीवेतन योजनेच्या अंमलबजावणीच्या प्रयोजनार्थ हे राज्य शासन केंद्र शासनाच्या वर उल्लेखिण्यात आलेल्या नवीन परिभाषित अंशदान निवृत्तीवेतन योजनेमध्ये सहभागी होईल .

क) शासनाने असाही निर्णय घेतला आहे की, १)सध्या अस्तित्वात असलेली निवृत्तीवेतन योजना (म्हणजे महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ व महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतनाचे अंशराशीकरण) नियम १९८४ आणि २) सध्या अस्तित्वात असलेली सर्वसाधारण भविष्य निर्वाह निधी योजना यांच्या तरतुदी शासन सेवेत १ नोव्हेंबर २००५ रोजी किंवा त्यानंतर नियुक्त होणा-या कर्मचा-यांना लागू होणार नाहीत .

नवीन निवृत्तीवेतन योजनेची ठळक वैशिष्ट्ये:

३ . नवीन निवृत्तीवेतन योजनेची ठळक वैशिष्ट्ये खालीलप्रमाणे आहेत .

- अ) या योजनेस परिभाषित अंशदान निवृत्तीवेतन योजना (Defined Contribution Pension System) असे संबोधण्यात येईल .
- ब) ही योजना दिनांक १ नोव्हेंबर २००५ पासून अंमलात येईल .
- क) नवीन परिभाषित अंशदान निवृत्तीवेतन योजना १ नोव्हेंबर २००५ रोजी किंवा त्यानंतर राज्य शासनाच्या सेवेत नियुक्त होणा-या सर्व कर्मचा-यांसाठी अनिवार्य असेल .
- ड) नवीन परिभाषित अंशदान निवृत्तीवेतन योजना परिभाषित अंशदानावर आधारित असेल आणि या योजनेमध्ये दोन स्तर असतील ते म्हणजे स्तर १ (Tier 1) व स्तर २ . (Tier 2)
स्तर-१ हा शासनाच्या सेवेत १ नोव्हेंबर २००५ रोजी किंवा त्यानंतर नियुक्त होणा-या सर्व कर्मचा-यांसाठी अनिवार्य असेल तर स्तर २ त्यांच्यासाठी वैकल्पित स्वरूपाचा असेल व तो त्यांच्या स्वेच्छानिर्णयाच्या अधिन असेल .
- इ) स्तर १- अंतर्गत प्रत्येक शासकीय कर्मचा-यास त्याच्या मूळ वेतन अधिक महागाई वेतन (असल्यास) अधिक महागाई भत्ता या रकमेच्या १० टक्के इतके मासिक अंशदान द्यावे लागेल . ही रक्कम प्रत्येक महिन्यात कर्मचा-यांच्या वेतन देयकातून वजा करून घेतली जाईल . राज्य शासन समतुल्य अंशदान देईल . ही अंशदाने आणि गुंतवणुकीवरील प्राप्तीच्या रकमा आहरीत करता न येण्याजोग्या (Non-withdrawable)

- निवृत्तीवेतन स्तर १ खाल्यामध्ये जमा केल्या जातील .
- फ) स्तर २ अंतर्गत प्रत्येक शासकीय कर्मचारी त्याची तशी इच्छा असल्यास वर उल्लेखिलेल्या निवृत्तीवेतन स्तर १ खाल्याव्यतिरिक्त स्वैच्छिक स्तर २ आहरणयोग्य (Withdrawable) खाते ऊघडू शकतो . या स्वतंत्र खात्यात कर्मचा-याचे अंशदान जमा केले जाईल आणि शासकीय कर्मचा-यास त्यातील रकमा काढून घेण्याचा विकल्प उपलब्ध असेल . तथापि शासन या खात्यात कोणतेही अंशदान जमा करणार नाही .
- ग) शासकीय कर्मचा-यास सर्वसाधारणपणे नियत वयोमान (यथास्थिती ५८ वर्षे / ६० वर्षे) पूर्ण होताच किंवा त्यानंतर नवीन निवृत्तीवेतन योजनेच्या स्तर १ मधून बाहेर पडता येईल . तथापि या योजनेतून बाहेर पडताना शासकीय कर्मचा-यास त्याच्या खाती जमा झालेल्या एकूण रकमेच्या ४० % रक्कम (निवृत्तीवेतन निधी विनियामक व विकास प्राधिकरणाकडून नियंत्रित केल्या जाणा-या जीवन विमा कंपनीकडून) वार्षिक (Annuity) खरेदी करण्यासाठी गुंतविणे अनिवार्य असेल .

शासकीय कर्मचा-याच्याबाबतीत उपरोक्त वार्षिकीमधून संबंधीत कर्मचारी तसेच सेवानिवृत्तीच्यावेळी त्याच्यावर अवलंबून असलेले त्याचे आई-वडील आणि त्याची/ तिचा पती यथास्थिती पत्नी/पती यांना हयातभर निवृत्तीवेतन देण्याची व्यवस्था केली जाईल .

शासकीय कर्मचा-याच्या खाती जमा असलेली उर्वरीत रक्कम ठोक रकमेच्या स्वरूपात संबंधीत शासकीय कर्मचा-यास प्रदान केली जाईल व तिचा विनियोग कोणत्याही प्रकारे करण्याचे स्वातंत्र्य त्यास असेल .

शासकीय कर्मचा-यास त्याच्या नियत वयोमानापूर्वी (यथास्थिती ५८/६० वर्षे होण्यापूर्वी) निवृत्तीवेतन योजना सोडून देण्याची मुभा असेल . तथापि, अशा प्रकरणी खरेदी करावयाची अनिवार्य वार्षिकी (annuitisation) शासकीय कर्मचा-याच्या उपरोक्त खाती जमा झालेल्या एकूण रकमेच्या ८० % असेल .

योजनेची व्याप्ती :

४ . अ) वर नमूद केल्याप्रमाणे नवीन परिभाषित अंशदान निवृत्तीवेतन योजना शासन सेवेत १ नोव्हेंबर २००५ रोजी किंवा त्यानंतर नियुक्त होणा-या कर्मचा-यांना लागू होईल . ब) शासन असाही आदेश देत आहे की, ज्यांना सध्या अस्तित्वात असलेली निवृत्तीवेतन योजना व सर्वसाधारण भविष्य निर्वाह निधी योजना लागू आहे , अशा मान्यता व अनुदानप्राप्त शैक्षणिक संस्था, कृषितर विद्यापीठे आणि त्यांच्याशी संलग्न असलेली अशासकीय महाविद्यालये व कृषी विद्यापीठे इत्यादींच्या सेवेमध्ये १ नोव्हेंबर २००५ रोजी किंवा त्यानंतर नियुक्त होणा-या कर्मचा-यांसाठी वरील निर्णय योग्य त्या फेरफारासह लागू होतील . क) महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा व पंचायत समित्या अधिनियम १९६१ (सन १९६२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्र . पाच) च्या कलम २४८ च्या परंतुकान्वये प्रदान केलेले अधिकार व त्यासंबंधातील इतर सर्व अधिकार यांचा वापर करून शासन असाही आदेश देत आहे की, जिल्हा परिषदांच्या सेवेत १ नोव्हेंबर २००५ रोजी किंवा त्यानंतर नियुक्त होणा-या कर्मचा-यांसाठी देखील वरील निर्णय लागू होतील .

प्रशासकीय विभाग / नियुक्ती प्राधिकारी यांच्यासाठी महत्वाच्या सूचना :-

५ . वरील निर्णयाच्या परिणामी :

अ) शासन असा देत आहे की, सर्व संबंधीत सेवा प्रवेश नियमांना योग्य त्या सुधारणा तातडीने अधिसूचित करण्याबाबत सामान्य प्रशासन विभाग तसेच अन्य संबंधीत मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग यांनी त्वरेने पावले उचलावीत . ब) शासन असाही आदेश देत आहे की, सामान्य प्रशासन विभाग, अन्य संबंधीत मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग राज्यातील सर्व निवड मंडळे, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग व सर्व नियुक्ती प्राधिकारी यांनी जे उमेदवार विविध शासकीय आस्थापनांवर १ नोव्हेंबर २००५ रोजी किंवा त्यानंतर नियुक्त केले जाणार आहेत अशा उमेदवारांना त्वरीत असे लेखी कळवावे की, १ नोव्हेंबर २००५ रोजी किंवा त्यानंतर त्यांची शासकीय सेवेत नियुक्ती होताच त्यांना नवीन

परिभाषित अंशदान निवृत्तीवेतन योजना लागू ठरेल. मात्र सध्या अस्तित्वात असलेली निवृत्तीवेतन योजना (म्हणजे महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ व महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतनाचे अंशराशीकरण) नियम १९८४) आणि सध्या अस्तित्वात असलेली सर्वसाधारण भविष्य निर्वाह निधी योजना त्यांना लागू होणार नाही .

६ . देयके काढणे , शासकीय कर्मचा-यांकडून अंशदानाची वसूली करणे , शासनाच्या अंशदानाचे प्रदान करणे इ . विभाग/ कार्यालय प्रमुखांनी / आहरण व संवितरण प्राधिका-यांनी अंमलात आणावयाची कार्यपध्दती त्याच प्रमाणे लेखाविषयक कार्यपध्दती, निधीच्या व्यवस्थापनासंबंधी व्यवस्था आणि अभिलेख्यांचे जतन करणे इत्यादीबाबत सविस्तर सूचना लवकरच निर्गमित करण्यात येईल .

७ . या आदेशांच्या अनुषंगाने महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्ती वेतन) नियम १९८२ व महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतनाचे अंशराशीकरण) नियम १९८४ तसेच सर्वसाधारण भविष्य निर्वाह निधी विषयक नियमांना औपचारिक सुधारणा स्वतंत्रपणे करण्यात येत आहेत .

८ . हे आदेश शासनाच्या खालील संकेत स्थळांवर उपलब्ध होऊ शकतील . **Finance.mah.nic.in. & www.maharashtra.gov.in.**

ककककककक

**विषय : भविष्य निर्वाह निधीच्या रकमेतून शासनाला येणे रकमा/
शासन नुकसान यांची वसूली न करण्याबाबत .**

सा . प्र . विभाग परिपत्रक क्र . प्रानिमं २००५ / ४८६ / प्र . क्र . ०४ / ०६ / १३अ दिनांक २३ जानेवारी, २००६ .

महाराष्ट्र सर्वसाधारण भविष्य निर्वाह निधी नियम १९९८ मधील नियम २५ (२) खालील टीप (१) येथे अनुक्रमे शासनाला देय रकमांची वसूली आणि भविष्य निर्वाह निधीचे अंतिम प्रदान यांची सरमिसळ करू नये . तसेच शासकीय कर्मचा-याने अफरातफर केलेली रक्कम त्याच्या भविष्य निर्वाह निधीतून वळती करण्यात येऊ नये . अशा स्पष्ट तरतुदी करण्यात आल्या आहेत . त्यानुसार जरी एखाद्या सेवानिवृत्त वर्गणीदाराकडून शासनास देय असलेल्या रकमा येणे बाकी असल्यास व वर्गणीदारास सेवानिवृत्तीनंतरच्या लाभांच्या सर्व अनुज्ञेय रकमा जरी प्रदान करण्यात आलेल्या असल्या तरीही अशा परिस्थितीत संबंधीत वर्गणीदाराकडून भविष्य निर्वाह निधीच्या अंतिम प्रदानाच्या रकमेतून शासनास देय असलेल्या रकमांची वसूली करता येत नाही . असे असतानाही नियमातील सदरहू तरतुदींचे संबंधीतांकडून काटेकोरपणे पालन होत नसल्याचे व त्यामुळे या संदर्भात बरेच तक्रार अर्ज मा . लोकआयुक्त यांच्या कार्यालयाकडे प्राप्त होत असल्याचे त्या कार्यालयाने शासनाच्या निदर्शनास आणले आहे .

३ . सबब वरील प्रमाणे अनियमितता टाळण्याकरिता असे आदेश देण्यात येत आहेत की, महाराष्ट्र सर्वसाधारण भविष्य निर्वाह निधीच्या नियम २५ (२) खालील टीप (१) व (३) चे काटेकोरपणे पालन करण्यात यावे . तसेच सेवानिवृत्त होणा-या वर्गणीदारांकडून त्याच्या भविष्य निर्वाह निधीच्या अंतिम प्रदानाच्या रकमेतून शासनास येणे असलेल्या कोणत्याही प्रकारच्या रकमांची वसूली करण्यात येऊ नये . वरील प्रमाणे कार्यवाही न झाल्याने सेवानिवृत्त वर्गणीदारास भविष्य निर्वाह निधीच्या अंतिम प्रदानाची रक्कम मिळण्यास विलंब झाल्यास त्या विलंबास जबाबदार असणा-या संबंधीतांवर जबाबदारी निश्चित करून त्यांच्याविरुद्ध योग्य ती शिस्तभंगाची कार्यवाही करण्यात यावी .

ककककककक

विवा .

विषय :-महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ च्या नियम
६८ मध्ये सुधारणा.....

वित्त विभाग अधिसूचना क्र.अरजा २४०५/प्र.क्र.१४/सेवा ८ दिनांक २९ जून ,२००६ .

अधिसूचना

भारताचे संविधान :

क्र. अरजा २४०५/प्र.क्र.१४/सेवा ८ -- भारताच्या संविधानाच्या अनुच्छेद ३०९ याच्या परंतुकावचे प्रदान करण्यात आलेल्या अधिकारांचा वापर करून, महाराष्ट्राचे राज्यपाल, महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ मध्ये आणखी सुधारणा करण्यासाठी याद्वारे पुढील नियम तयार करित आहेत :-

३. (एक) या नियमांस महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) (सुधारणा) नियम २००६ असे म्हणावे .
(दोन) हे नियम दिनांक १ जुलै २००६ पासून अंमलात येतील .

४. महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम १९८१ च्या नियम ६८ मध्ये--

(अ) पोट-नियम (५) मध्ये “ शासकीय कर्मचा-याला ” या मजकूराऐवजी, “ पोट-नियम ६ च्या तरतुदीच्या अधीन राहून, शासकीय कर्मचा-याला ” हा मजकूर समाविष्ट करण्यात यावा .

(ब) पोट-नियम (५) नंतर पुढील पोट-नियम समाविष्ट करण्यात यावा :-

“ ६ (ए) निलंबनाधीन असताना किंवा शिस्तभंगाची अथवा फौजदारी कार्यवाही प्रलंबित असताना, सेवानिवृत्तीचे वय झाल्यावर सेवानिवृत्त होणा-या शासकीय कर्मचा-यांच्या बाबतीत, रजा मंजूर करणा-या सक्षम प्राधिका-यास, जर त्याच्या मते, अशा कर्मचा-याविरुद्धची कार्यवाही समाप्त झाल्यावर, त्याच्याकडून काही रक्कम वसुलीयोग्य होण्याची शक्यता असेल तर , अर्जित रजेची पूर्णतः किंवा अंशतः सममूल्य रोग्र रक्कम रोग्रून धरता येईल . कार्यवाही समाप्त झाल्यावर, तो शासकीय देण्याचे, कोणत्याही असल्यास, समायोजन केल्यावर, अशा रीतीने रोग्रून धरलेल्या रकमेस पात्र असेल .

(बी) महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम १९७९ च्या तरतुदीनुसार एक शिक्षात्मक उपाय म्हणून शासकीय कर्मचा-यास सक्तीने सेवानिवृत्त केल्यास, रजा मंजूर करणारा सक्षम प्राधिकारी, त्याला सेवानिवृत्तीच्या दिनांकास त्याच्या खाती अर्जित रजा जमा असल्यास ३०० दिवसांच्या कमाल मर्यादपर्यन्त, या नियमात विनिर्दिष्ट केलेल्या रीतीने अर्जित रजेबद्दल रजा वेतनाची सममूल्य रोग्र रक्कम देणारा आदेश काढील . ”

३. सदर शासन अधिसूचना महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आली असून त्याचा संकेतांक २००६०६२८१७०७१२००१ असा आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

नसीमा म .शेख,
शासनाच्या उप सचिव

वक्वक्वक्वक्व

विबाम .

**विषय :- ५० % महागाई भत्याचे/महागाई वाढीचे सेवानिवृत्ति
लाभांच्या प्रयोजनासाठी विलीनीकरण . .
स्पष्टीकरण.....**

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र.सेनिवे १००६/७२/सेवा ४ दिनांक २० सप्टेंबर २००६ .

परिपत्रक: शासन निर्णय , वित्त विभाग क्रमांक सेनिवे १००४/१८५/सेवा ४ दिनांक २० जुलै २००४ अन्वये १ ऑगस्ट २००४ पासून मूळ वेतनाच्या/मूळ निवृत्तिवेतनाच्या ५० % एवढा महागाई भत्ता/महागाई वाढ मूळ वेतनात/विद्यमान निवृत्तिवेतनात विलीन करण्याचे आदेश निर्गमित करण्यात आले आहेत .

२. या आदेशांची अंमलबजावणी करतांना काही मुद्दे खुलासा करण्यासाठी उपस्थित करण्यात आले होते . शासन आता खालीलप्रमाणे मुद्द्यांचे स्पष्टीकरण करित आहे :-

अ.क्र	मुद्दे	खुलासा
१.	(अ) सेवानिवृत्ती उपदान /मृत्यु उपदान यांची परिगणना करताना (ब) निवृत्तिवेतनाच्या अंशराशीकरणाच्या प्रयोजनार्थ व (क) कुटुंबनिवृत्तिवेतनाच्या प्रयोजनार्थ यथास्थिती, महागाई वेतन (मूळ वेतनाच्या ५०%) किंवा महागाई निवृत्तीवेतन/ कुटुंबनिवृत्तीवेतन (निवृत्तिवेतनाच्या /कुटुंब निवृत्तीवेतनाच्या ५० %) विचारात घेण्यात यावे का ?	(अ) जे कर्मचारी १ ऑगस्ट २००४ नंतर सेवानिवृत्त झालेले आहेत /होतील, केवळ अशा कर्मचा-यांच्याबाबतीत मूळ वेतनात महागाई वेतन (म्हणजे मूळ वेतनाच्या ५० % इतकी रक्कम) विलीन करून सेवानिवृत्ती उपदान/मृत्यु उपदान यांची परिगणना करण्यात यावी . (ब) जे कर्मचारी १ ऑगस्ट २००४ नंतर सेवानिवृत्त झालेले आहेत /होतील, केवळ अशा कर्मचा-यांना सुधारित निवृत्तीवेतनाचे म्हणजे “ मूळ वेतन अधिक महागाई वेतन ” (मूळ वेतनाच्या ५०% विचारात घेऊन परिगणित करण्यात आलेल्या निवृत्तीवेतनाचे अंशराशीकरण करता येईल . (क) दिवंगत शासकीय कर्मचा-यांच्या कुटुंबातील पात्र व्यक्ती जर १ ऑगस्ट २००४ रोजी कुटुंब निवृत्तीवेतनधारक असेल तर अशा प्रकरणी विद्यमान कुटुंबनिवृत्तीवेतनाच्या ५० % एवढ्या महागाई वाढीचे विलीनीकरण कुटुंबनिवृत्तीवेतनात करण्यात यावे . १ ऑगस्ट २००४ नंतर सेवेत असताना /सेवानिवृत्त होऊन, निधन झालेल्या शासकीय कर्मचा-यांच्याबाबतीत त्याने अर्जित केलेल्या शेवटच्या मूळ वेतनात महागाई वेतन (मूळ वेतनाच्या ५० % विलीन करून कुटुंबनिवृत्तीवेतनाची परिगणना करण्यात यावी .
२.	निवृत्तीवेतनाची किमान मर्यादा रु .१२७५ वरून रु .१९१३ /-इतकी वाढविण्यात आलेली आहे का ?	जे कर्मचारी ३१ जुलै २००४ पर्यन्त सेवानिवृत्त झालेले आहेत, अशांच्या बाबतीत मूळ निवृत्तीवेतनाची किमान मर्यादा पूर्वीप्रमाणेच रु .१२७५ /- इतकी राहिल . अशा प्रकरणी विद्यमान निवृत्तिवेतनाच्या ५० % इतकी महागाई वाढ निवृत्तिवेतनात विलीन करून ती “ महागाई निवृत्तिवेतन ” अशी स्वतंत्रपणे दर्शविण्यात येईल . तथापि, जे कर्मचारी १ ऑगस्ट २००४ पासून ५० % महागाई भत्याचे रूपांतर महागाई वेतनात झाल्याच्या परिणामी त्यांचे मूळ निवृत्तिवेतन/कुटुंबनिवृत्तिवेतन रूपये १९१३ /- पेक्षा कमी नसेल .
३.	जे निवृत्तिवेतनधारक १ ऑगस्ट २००४ रोजी पुनर्नियुक्तीवर आहेत अशांना महागाई निवृत्तिवेतन (मूळ निवृत्तीवेतनाच्या ५० टक्के एवढ्या महागाई वाढीच्या विलीनीकरणाचा लाभ) अनुज्ञेय ठरेल का ?	नाही . पुनर्नियुक्त निवृत्तिवेतनधारकांना पुनर्नियुक्तीच्या कालावधीत त्यांच्या निवृत्तीवेतनावरील महागाई वाढ नुज्ञेय ठरत नसल्यामुळे जे निवृत्तिवेतनधारक १ ऑगस्ट २००४ रोजी पुनर्नियुक्तीवर आहेत, अशांना मूळ निवृत्तीवेतनाचा लाभ म्हणजेच महागाई निवृत्तीवेतन, पुनर्नियुक्तीच्या कालावधीत अनुज्ञेय ठरणार नाही .
४.	i) ज्या राज्य शासकीय कर्मचा-यांनी सरकारी क्षेत्रातील उपक्रम/स्वायत्त संस्था /स्थानिक संस्था इत्यादींमधील त्यांच्या	होय .

<p>समावेशनाच्या वेळी मासिक निवृत्तिवेतन घेण्याबाबतचा विकल्प दिलेला होता व त्यानुसार जे १ ऑगस्ट २००४ रोजी मासिक निवृत्तिवेतन घेत आहेत आणि</p> <p>ii) ज्या राज्य शासकीय कर्मचा-यांनी सरकारी क्षेत्रातील उपक्रम/स्वायत्त संस्था /स्थानिक संस्था इत्यादीमधील त्यांच्या समावेशनानंतर निवृत्तिवेतन ऐवजीची टोक रक्कम स्वीकारलेली आहे, व जे निवृत्तिवेतनाच्या १/३ इतका अंशराशीकृत भाग पुनःस्थापित करण्यास पात्र ठरले आहेत व त्यानुसार जे १ ऑगस्ट २००४ रोजी मासिक निवृत्तिवेतन घेत आहेत .</p> <p>अशांना महागाई निवृत्तिवेतन (मूळ निवृत्तिवेतनाच्या ५० टक्के एवढ्या महागाई वाढीच्या विलिनीकरणाचा लाभ) अनुज्ञेय ठरेल का ?</p>	
---	--

३. हे शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in वेब साईटवर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा संकेतांक २००६०९२७१७३२०३००१ असा आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

उषा प्र. महाजन,
शासनाच्या उपसचिव .

ककककककककक

विषय :- उपदानाची कमाल मर्यादा वाढविण्याबाबत .

वित्त विभाग, निर्णय क्र. सेनिवे १००५/११५/ सेवा ४ दिनांक १२ जून, २००७ .

पहा : वित्त विभाग, निर्णय क्र. सेनिवे १०९५/११/सेवा ४ दिनांक २५.०९.१९९५ .

शासनाने असा निर्णय घेतला आहे की, सेवानिवृत्ती उपदान व मृत्यू उपदान यांच्यावरील कमाल मर्यादा १ जून २००७ पासून रुपये २.५० लाखांवरून रुपये ३.५० लाखांपर्यन्त वाढविण्यात यावी .

२. शासन असाही आदेश देत आहे की, ज्यांना निवृत्तीवेतन योजना (महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम, १९८२) लागू केलेली आहे अशा मान्यता व अनुदानप्राप्त शैक्षणिक संस्था, कृषीतर विद्यापीठे व त्यांच्याशी संलग्न असलेली अशासकीय महाविद्यालये व कृषी विद्यापीठे यांमधील निवृत्तीवेतनधारक यांना वरील निर्णय योग्यत्या फेरफारांसह लागू राहिल .

३. महाराष्ट्र जिल्हा परिषदा व पंचायत समिती अधिनियम १९६१ (सन १९६२ चा महाराष्ट्र अधिनियम क्रमांक पाच)कलम २४८ च्या परंतुकान्वये प्रदान केलेले अधिकार आणि त्या संबंधातील इतर सर्व अधिकार यांचा वापर करून शासन असाही आदेश देत आहे की, वरील निर्णय जिल्हा परिषदांचे निवृत्तीवेतनधारक यांनाही लागू राहिल .

४ . महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम १११ मध्ये रितसर सुधारणा यथावकाश करण्यात येईल .

५ . सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या (www.maharashtra.gov.in) या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २००७०६१५११३३१००१ असा आहे .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

उपा प्र .महाजन,
शासनाच्या उप सचिव .

कवककककककक

विषय:- शासकीय कर्मचा-याने सेवानिवृत्तीच्या वेळी स्थायित्व प्रमाणपत्र धारण केलेले असण्यासंबंधीची अट... . .

वित्त विभाग, निर्णय क्र .सेनिवे १००७/६२/सेवा-४ दिनांक ०४ जानेवारी, २००८ .

वाचा:- वित्त विभाग, निर्णय क्र .सेनिवे १००१/१३८/सेवा ४ दिनांक २ जून, २००३ .

प्रस्तावना:

शासन निर्णय वित्त विभाग क्र .सेनिवे १००१/१३८/सेवा ४ दिनांक २ जून, २००३ अन्वये महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ च्या नियम ३० मधील “ सेवानिवृत्तीच्या वेळी शासकीय कर्मचा-याने शासकीय सेवेतील एखादे पद कायमपणे धारण केलेले असले पाहिजे अथवा निलंबित धारणाधिकार किंवा स्थायित्व प्रमाणपत्र धारण केलेले असले पाहिजे ” ही तरतूद वगळण्याचा निर्णय घेण्यात आला होता . तथापि या निर्णयाचा फेरविचार करून शासनाने पुढीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे .

निर्णय:

२ . शासन निर्णय, वित्त विभाग क्र . सेनिवे १००१/१३८/सेवा ४ दिनांक २ जून २००३ अन्वये घेतलेला निर्णय पूर्वलक्षी प्रभावाने म्हणजे दिनांक २ जून २००३ पासून रद्द करण्यात येत आहे .

३ . या निर्णयाच्या परिणामी महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन)नियम १९८२ नियम ३० मधील पूर्वीची तरतूद म्हणजे “ सेवानिवृत्तीच्या वेळी शासकीय कर्मचा-याने शासकीय सेवेतील एखादे पद कायमपणे धारण केलेले असले पाहिजे अथवा निलंबित धारणाधिकार किंवा स्थायित्व प्रमाणपत्र धारण केलेले असले पाहिजे ” पूर्ववत लागू राहिल .

४ . सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या (www.maharashtra.gov.in) या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २००८०१०८१२३११०००१ असा आहे .

कवककककककक

विवाम .

विषय : ५० % महागाई भत्याचे /महागाई वाढीचे सेवानिवृत्ती लाभांच्या प्रयोजनासाठी विलीनीकरण... स्पष्टीकरण...

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र.सेनिवे १००७/३६/सेवा ४ दिनांक १८ फेब्रुवारी, २००८ .

परिपत्रक

शासन निर्णय वित्त विभाग, क्र.सेनिवे १००४/१८५/सेवा-४ दिनांक २० जुलै २००४, १ ऑगस्ट २००४ पासून मूळ वेतनाच्या/मूळ निवृत्तीवेतनाच्या ५० % एवढा महागाई भत्ता/महागाई वाढ मूळ वेतनात/विद्यमान निवृत्तीवेतनात/कुटुंबनिवृत्तीवेतनात विलीन करण्याचे आदेश निर्गमित करण्यात आले आहेत .

२ . वरील आदेशांच्या संदर्भात शासन असा खुलासा करित आहेत की, जे कर्मचारी सेवेत कार्यरत असून (अनुकंपा नियुक्तीसह) कुटुंबनिवृत्तीवेतनावर महागाई वाढ घेत आहेत अशा कर्मचा-यांना कुटुंब निवृत्तीवेतनावर महागाई वाढ अनुज्ञेय नसल्यामुळे त्यांच्या सेवेच्या कालावधीत दिनांक १.८.२००४ पासून देण्यात आलेला कुटुंब निवृत्तीवेतनाच्या ५० % एवढ्या महागाई वाढीचे विलीनीकरण कुटुंब निवृत्तीवेतनात करण्याबाबतचा लाभ त्यांना अनुज्ञेय ठरणार नाही .

३ . वरील स्पष्टीकरण, जिल्हा परिषदा तसेच ज्यांना निवृत्तीवेतन योजना लागू आहे, अशा मान्यता व अनुदान प्राप्त शैक्षणिक संस्था, कृषितर विद्यापीठे आणि त्यांच्याशी संलग्न असलेली अशासकीय महाविद्यालये व कृषि विद्यापीठे यामधील सेवेत कार्यरत असलेल्या (अनुकंपा नियुक्तीसह) व कुटुंब निवृत्तीवेतन घेणा-या कर्मचा-यांच्या बाबतीत योग्यत्या फेरफारांसह लागू ठरेल .

४ . हे शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या (www.maharashtra.gov.in) या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा सांकेतांक २००८०२२०१२१४१२००१ असा आहे .

ककककककक

विषय :- नवीन परिभाषित अंशदायी निवृत्तीवेतन योजना...स्पष्टीकरण...

वित्त विभाग, परिपत्रक क्र. सेनिवे १००८/१६/सेवा-४ दिनांक २६ फेब्रुवारी, २००८ .

परिपत्रक

राज्य शासनाच्या सेवेत दिनांक १ नोव्हेंबर २००५ रोजी किंवा त्यानंतर नव्याने नियुक्त होणा-या कर्मचा-यांसाठी परिभाषित अंशदान निवृत्तीवेतन योजना लागू करण्याचा शासन निर्णय दिनांक ३१ ऑक्टोबर २००५ रोजी निर्गमित करण्यात आला आहे . मात्र करार पध्दतीने/मानधनावर शासन सेवेत नियुक्त होऊन त्यानंतर शासन सेवेत कायम नियमित आस्थापनेवर आलेल्या कर्मचा-यांना कोणती निवृत्तीवेतन योजना लागू ठरेल याबाबत शासनाकडे विचारणा होत आहे . यासंदर्भात शासन पुढीलप्रमाणे खुलासा करित आहे .

- २ . शासन सेवेत करात पध्दतीने/मानधनावर नियुक्ती होऊन त्यानंतर शासन सेवेत नियमित झालेल्या शासकीय कर्मचा-यास तो ज्या दिनांकास नियमित आस्थापनेवर येईल त्या दिनांकास अस्तित्वात असलेले महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन)नियम १९८२ किंवा नवीन परिभाषित अंशदान निवृत्तीवेतन योजना लागू ठरेल .
- ३ . वरील खुलासा जिल्हा परिषदा तसेच ज्यांना सध्या अस्तित्वात निवृत्तीवेतन योजना व सर्वसाधारण भविष्य निर्वाह निधी लागू आहे, अशा मान्यता व अनुदान प्राप्त शैक्षणिक संस्था, कृषितर विद्यापीठे आणि त्यांच्याशी संलग्न असलेली अशासकीय महाविद्यालये व कृषि विद्यापीठे यांना योग्यत्या फेरफारांसह लागू होईल .
- ४ . सदर परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या (www.maharashtra.gov.in) या वेबसाईटवर उपलब्ध करण्यात आले असून त्याचा सांकेतांक २००८०२२७१११५११००१ असा आहे .

कककककककक

Sub:- Maharashtra Police Constables (Recruitment) Rules,2006.

ORDER

**Home Department,
Mantralaya, Mumbai 400 032.
Dated the 16 th May, 2006.**

**Bombay Police
Act, 1951.**

No.RTR-032000/C.R.147/ Part-1/POL-5-A,.. In exercise of power conferred by clause (b) of section 5 of the Bombay Police Act,1951(Bom. XXIIof 1951) and of all other powers enabling it in this behalf ,and in supersession of the Police Constables (Recruitment)Rules, 2000 , the Government of Maharashtra hereby makes the following rules regulating recruitment to the post of Police Constable in the Police Force under the Home Department of the Government of Maharashtra, namely:-

1. These rules may be called the Maharashtra Police Constables (Recruitment) Rules,2006.
2. In these rules, unless the context requires otherwise :-
  - (a) "Department"means the Home Department of Government;
  - (b) "Director General "means the Director General and Inspector General of Police,Maharashtra State, Mumbai.;
  - (c) " Government " means the Government of Maharashtra;
  - (d) " Police Force " means the Police Force constituted under Section 3 of the Bombay Police Act,1951 (Bom.XXII of 1951).
3. (1) A candidate for selection to the post of Police Constable in the Police Force shall be required to possess qualificationns as follows;namely:
  - (A) **Age:-**Minimum 18 years, maximum 25 years;
(Maximum age limit in respect of Backward Class candidates shall be relaxable as per Government policy in this regard laid down from time to time.)

(B) Educational qualification :-Should have passed the Higher Secondary School Certificate Examination (XII th standard) conducted by a Divisional Board under the Maharashtra Secondary and Higher Secondary Education Boards Act, 1965 (Mah.XLI of 1965), including any other examinations declared by Government to be equivalent thereto.

(C) Physical qualification :-

	Female	Male
(i) Height	Shall not be less than 155 centimetres.	Shall not be less than 165 centimetres.
(ii) Chest	.....	Shall not be less than 79 Centimetres deflated and the difference between deflated chest and expanded chest shall not be less than 5 centimetres.

(2) Relaxation in educational and physical qualifications.

(A) Special provisions for Naxal-affected areas

(a) Educational qualification :-Candidates belonging to the Scheduled Tribes category, children of Police Informants, Police Patils and Policemen who are killed or seriously injured in Naxalite attacks or operations against Naxalites and have passed VII th standard examination and are residing in area notified by the Government as Naxalite areas shall also be eligible for recruitment on the condition that such a candidate shall not be entitled to transfer outside the said Naxalite areas.

(b) Physical qualifications :-Relaxations for candidates belonging to the Scheduled Tribes category, children of Police Informants, Police Patils and Policemen who are killed or seriously injured in Naxalites attacks or operations against Naxalites and who are residing in the areas notified by the Government as Naxalite areas are enumerated to the extent as set out below :-

(1) Height :- 2.5 centimetres for male and female candidates.

(2) Chest :- Measurement not required.

(c) The power of relaxation in educational and physical qualifications prescribed in sub-clauses (a) and (b) above in respect of candidates residing in the Naxalite areas notified by the Government shall lie with the Director General.

(d) In the Naxalite areas notified by the Government, preference will be given to the candidates having knowledge of one of the local tribal dialects.

(B) Police Band

(a) Educational qualification :- candidates who have passed Secondary School Certificate Examination (Xth Standard) conducted by a Divisional Board under the Maharashtra Secondary and Higher Secondary Education Boards Act, 1965 (Maha.XLI of 1965) shall be eligible for recruitment.

(b) Physical qualification :-The Director General may relax the physical qualifications prescribed in sub-clauses (i) and (ii) of clause (C) of sub-rule (1) of this rule in favour of candidates who appear for recruitment in the Police Band to the extent as set out below:-

(i) Height : 2.5 centimetres

(ii) Chest : 2 centimetres deflated and 1.5 centimetres expanded.

(c) (i) Knowledge of instruments of brass and band experience in playing of musical instruments is necessary for recruitment in the Police Band.

(ii) Wherever feasible, an officer from Defence Service Band may be included in the Selection Committee exclusively for recruitment in the Police Band.

(iii) Police personnel recruited in the Police Band will also have to perform other police duties at the Police Head quarters.

(iv) Police personnel recruited in the Police Band will not be eligible for transfer to executive duties but will be eligible for inter-district transfer in the same cadre i.e. in a Band unit.

(C) Sport category

Relaxation in the required height by 2.5 centimetres shall be given to the sportspersons who fulfill the required eligibility criteria.

(1) Recruitment on compassionate ground:

One son or daughter of a policeman who has been missing or has been retired on compassionate ground on the basis of medical certificate due to ill health or has died while in service may be called for the police recruitment and he or she may get the following relaxations in respect of physical qualifications, namely :-

(a) Height : 2.5 centimetres for male and female candidates.

(b) Chest : 2 centimetres deflated and 1.5 centimetres expanded for male candidates.

(3) Medical Fitness :-

The medical fitness shall be certified by a Government Medical Officer authorised in this behalf. The medical test shall consist of tests for

squint-eye, colour blindness, knock-knees, flat-foot and skin and chest diseases and any other medical tests prescribed by the Director General from time to time.

4. (1) Physical test (100 marks) :- The candidates who fulfill the physical and educational qualifications shall be required to appear for a physical fitness test. The physical test will be of a total 100 marks as follows, namely :-

(A) Male candidates.

- (a) 100 metres renning .. 25 marks.
- (b) 800 metres running .. 25 marks.
- (c) 10 pull-up .. .. 10 marks.
- (d) Long jump .. .. 20 marks.
- (e) Shot put .. .. 20 marks

.....
Total.. 100 marks
.....

(B) Female candidates:

- (a) 200 metres running .. 25 marks.
- (b) 3 km.walking .. .. 25 marks.
- (c) Long Jump .. .. 25 marks.
- (d) Shot put (4 Kg) .. 25 marks.

.....
Total.. 100 marks.
.....

(2) Written test (75 marks):-

(A) Candidates securing a minimum of 50 % marks in the physical fitness test shall be eligible to be called to appear for a written test of 75 marks in the ratio of 1:15 of vacancies advertised in the respective categories.

(B) The written test will include the following subjects, namely:-

- (i) arithmetic;
- (ii) general knowledge and current affairs;
- (iii) essay writing;

(3) Interview (25 marks) :-

(A) Candidates securing a minimum of 50 % marks in the written test shall be eligible to be called to appear for interview in the ratio 1:8 of vacancies advertised in the respective categories.

(B) The interview shall be conducted by an Interview Board set up at each Unit by the Director General.

(C) After amalgamating the marks of physical fitness test and written test, as per merit, the candidates will be called for interview in the ratio of 1:8 of the vacancies advertised. All candidates who have secured the same marks as those of the lowest eligible candidates in each category as per the set ratio after amalgamating the physical fitness test and written test marks shall be called for the interview.

Explanation :- After the written test, the marks of the physical and written test will be amalgamated and candidates will be called for interview in the ratio of 1:8 in every category. If, for example, there are 10 vacancies in the S.C.category and 5 vacancies in the S.T.category, then 80 (8 x 10) candidates will be listed on merit of the amalgamated marks in the S.C. category and 40 (8 x 5) candidates will be listed in the S.T. category. However, all candidates in the S.C.category who have secured the same marks as the S.C. candidates at the 80 th rank shall be eligible for interview. Similarly, all S.T. category candidates who have secured the same marks as the S.T. candidates ranking 40th will be eligible for interview under the S.T. category.

(D) The subject for the interview will include the following namely:-

- (i) general personality of the candidate;
- (ii) Sports, N.C.C. or equivalent activities;
- (iii) other special interests, e.g. motor driving, knowledge of computer operating or equivalent technical training or higher education.

(4) The interview Board shall prepare a merit list from amongst the candidates based on the result of the three criteria enumerated at sub-rules (1), (2) and (3) of the rule.

5. Recruitment to the post of Police Constable in the Police Force shall be made by intimating and calling, for names from the Employment Exchange or Social Welfare Officer / District Military Board and Training Centres conducted by the Tribal Development Department and inviting applications after giving advertisement thereof in Marathi, Hindi, Urdu and English language local newspapers having wide circulation and giving wide publicity through media as per the directions given by the General Administration Department from time to time. In addition, information pertaining to the recruitment shall be posted on the police website and displayed on office notice boards or announced on radio, television and employment bulletins. There shall be simultaneous recruitment in all Police Units in the State. The date shall be finalised by Director General. Application forms for this purpose shall be made available at the offices of the Commissioner of Police /District Superintendent of Police/ Commandant , State Reserve Police Force / Taluka Police Stations.

6. Reservations :-

(1) Sport category:-

(A) (i) Out of the total posts available for recruitment of Police Constables 5 % posts shall be reserved for sportspersons.

(ii) It shall be mandatory for all the sports category candidates to fulfill the standard requirements of physical, educational and other prescribed norms as laid down by Government from time to time subject to the relaxation as mentioned in Rule 3(2)(C).

(B) Eligibility :

(i) Participation at International / National / All India Inter - University levels in any of the sports disciplines listed below. Participation at national level will include School Nationals, Sub-Junior Nationals (Under 17 Years), Junior Nationals (Under 19 Years), Youth Nationals (Under 21 Years) and Senior Nationals.

(ii) Medal winners at State level (Inter- District) Sports Tournaments in any of the sports disciplines listed below.

Sports discipline :

(1) Archery	(2) Athletics & Cross Country
(3) Aquatics	(4) Bandminton
(5) Boxing	(6) Basketball
(7) Gymnastics	(8) Handball
(9) Kho-Kho	(10) Judo
(11) Kabbadi	(12) Rowing
(13) Lawn Tennis	(14) Shooting
(15) Weight lifting	(16) Table Tennis
(17) Volleyball	(18) Taekwondo
(19) Wrestling	(20) Hockey
(21) Billiards & Snooker	(22) Football
(23) Karate	(24) Power lifting
(25) Body Building	(26) Cricket
(27) Kanoeing & Kayaking	(28) Rugby

(C) All certificates issued by recognized Sports Associations or Federations for competitions at State / All India Inter-University / National / International levels should be duly got verified from the Director, Sports and Youth Services, Maharashtra State, Pune or his representative in the district.

(2) **Women :-** 30 % of the total post available for recruitment of Police Constables shall be reserved for women. The terms and

conditions governing this reservations shall be in consonance with the G.R.No.82 / 2001 / MSA-2000 / CR-415 / Dest-2, dated 25.5.2001 and any subsequent orders issued by Government from time to time.

(3) **Home Guards:-** Out of the total posts available for recruitment to the post of Police Constable in the Police Force 5 % posts shall be filled in from amongst the members of Home Guards who have completed minimum three years service as Home Guards and possess the requisite educational and physical qualifications and age limit as per these rules.

(4) Ex-servicemen, project-affected persons and any other categories eligible as per the guidelines issued by the Government from time to time.

(5) All the categories enumerated in this rule shall be required to pass the eligibility criteria and obtain the requisite marks in the physical, written and interview tests prescribed for the post.

7. A persons appointed to the post shall be required to pass examinations in Hindi and Marathi according to the rules made in that behalf, unless he has already passed, or has been exempted from passing, those examinations.

8. subject to sub-clause (a) of clause (A) of sub-rule (2) of rule3 , a person appointed to the post shall be liable for transfer anywhere in the State of Maharashtra.

9. A candidate appointed to the post shall be required to complete the training prescribed for the post and have to pass concerned examinations within four chances, failing which his or her services would stand terminated. During this period , annual increments due shall be forfeited.

10. A psychological test to ascertain suitable and fitness for serving in the Police Force shall be conducted at the Police Training School. Candidates found unsuitable in the above test shall have their services terminated.

11. The candidates appointed to the post of Police Constable shall be governed by Bombay Police Manual, 1959, Bombay Police (Discipline and Appeal) Rules, 1956 and similar other rules prescribed by the Government from time to time.

By order and in the name of the Governor of Maharashtra,

P. T. Gaud,
Joint Secretary to Government.

ककककककककककक

**विषय: पोलीस शिपाई ते सहाय्यक पोलीस उप निरीक्षक या
संवर्गातील पोलीस कर्मचा-यांच्या बदल्याबाबत मार्गदर्शक तत्त्वे .**

शासन निर्णय गृह विभाग, क्र.टीआरएन- ०४०७/प्र.क्र.४५७/पोल-५ व, दि.१७ मे,२००७ .

शासन निर्णय

पोलीस कर्मचा-यांच्या बदल्या संदर्भात यापूर्वी वेळोवेळी आदेश निर्गमित करण्यात आलेले आहेत. तथापि, पोलीसांच्या बदल्यासंदर्भातील धोरण अधिकाधिक पारदर्शी व प्रशासकीयदृष्ट्या उपयुक्त ठरावे या दृष्टीने पोलीस शिपाई ते सहाय्यक पोलीस उप निरीक्षक (A.S.I.) या संवर्गातील अधिका-यांच्या बदल्यांबाबत पुढील मार्गदर्शक तत्त्वांचा अवलंब करण्याचे निर्देश देण्यात येत आहेत .

(१) पोलीस शिपाई ते सहाय्यक पोलीस उपनिरीक्षक (A.S.I.) संवर्गातील कोणत्याही कर्मचा-यांच्या त्यांच्या स्वग्राम असलेल्या तालुक्यात नेमणूक/बदली करण्यात येऊ नये . मात्र सेवानिवृत्तीस तीन वर्षे बाकी असल्यास व त्यांची विनंती असल्यास त्यांच्या स्वतःच्या तालुक्यात नेमणूक करण्यात यावी . पोलीस मुख्यालयात काम करित असलेल्या या संवर्गातील कर्मचा-यांसाठी हा नियम लागू असणार नाही .

(२) पोलीस शिपाई ते सहाय्यक पोलीस उप निरीक्षक (A.S.I.) संवर्गातील कर्मचा-यांना एका पोलीस स्टेशनमध्ये त्यांची खंडीत अथवा अखंडीत सेवा धरून सहा वर्षांपर्यन्तच ठेवण्यात यावे . तसेच सहा वर्षांपेक्षा अधिक खंडीत अथवा अखंडीत सेवा झाली असल्यास त्यांच्या तात्काळ अन्यत्र बदल्या करण्यात याव्यात .

(३) पोलीस शिपाई ते सहाय्यक पोलीस उपनिरीक्षक (A.S.I.) संवर्गातील कर्मचा-यांना जास्तीत जास्त बारा वर्षे एका तालुक्यामध्ये सेवा करता येईल . त्यापेक्षा अधिक खंडीत अथवा अखंडीत सेवा झाली असल्यास त्यांची बदली तालुक्याबाहेर करण्यात यावी .

(४) पोलीस आयुक्तालयामध्ये परिमंडळ हा तालुक्याशी समकक्ष समजण्यात यावा, व त्या अनुषंगाने या सर्व संवर्गातील कर्मचारी यांच्या अनु.१ ते ३ मधील धोरणाप्रमाणे बदल्या करण्यात याव्यात . पोलीस आयुक्तालयामध्ये एक किंवा दोनच डिव्हिजन असल्यास विभाग (Division) हा तालुक्याशी समकक्ष समजण्यात यावा .

(५) पोलीस शिपाई ते सहाय्यक पोलीस उप निरीक्षक (A.S.I.) संवर्गातील कर्मचा-यांच्या पोलीस मुख्यालयामध्ये किंवा पोलीस आयुक्तालयामध्ये नेमणूका असताना त्यांना एकाच शाखेमध्ये खंडीत अथवा अखंडीत सेवा मिळून जास्तीत जास्त सहा वर्षे ठेवण्यात यावे . तसेच सहा वर्षांपेक्षा अधिक खंडीत अथवा अखंडीत सेवा झाली असल्यास त्यांची बदली तेथून इतरत्र करण्यात यावी .

मात्र, स्थानिक गुन्हे शाखेमध्ये ((L.C.B.) (पोलीस आयुक्तालयातील गुन्हे शाखा वगळून) पोलीस शिपाई ते सहाय्यक पोलीस उप निरीक्षक (A.S.I.) संवर्गातील कर्मचा-यांना जास्तीत जास्त तीन वर्षे सलग ठेवण्यात यावे . तीन वर्षांपेक्षा अधिक कालावधी झालेल्या या संवर्गातील कर्मचा-यांच्या त्या शाखेतून बदल्या इतरत्र करण्यात याव्यात . अशा बदल्या केलेल्या कर्मचा-यांना पुढील तीन वर्षे गुन्हे शाखेमध्ये ठेवण्यात येऊ नये . तीन वर्षांनंतर खंडीत अथवा अखंडीत सेवा धरून अशा कर्मचा-यांना सहा वर्षांपर्यन्त गुन्हे शाखेमध्ये नेमता येऊ शकेल .

सन २००७ मधील वार्षिक, सर्वसाधारण बदल्यांपासून उपरोक्त अनुक्रमांक १ ते ५ येथील नमूद आदेशांची काटेकोरपणे अंमलबजावणी करण्यात यावी .

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने ,

प्र.ता. गौड,
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन, गृह विभाग .

“ शासकीय कर्मचा-यांच्या सेवेतील सेवाविषयक ठळक बाबी. ”

प्रकाश लोखंडे,
उप सचिव (सेवा)
सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय, मुंबई .

केंद्र तसेच राज्य शासन भारताच्या संविधानाने सोपविलेल्या जनकल्याण, विकास, सुरक्षितता, आरोग्य, निवारा इ. जबाबदा-या पार पाडण्यासाठी विविध योजना राबवित असतात . राज्य शासनात अशा स्वरूपातील सोपविलेली कामे पार पाडण्यासाठी जो कर्मचारीवृंद (**man-power**) लागतो तो विविध माध्यमाद्वारे जनतेतून नियुक्त केला जातो . लोकसेवेसाठी नियुक्त केलेल्या विविध कर्मचारीवृंदास यास्तव त्यांची कामे पार पाडण्यासाठी काही सवलती, काही अधिकार तसेच वैयक्तिक लाभ अनुज्ञेय करण्यात येतात . सेवेत दाखल होणा-या कर्मचा-यांकडून सोपविलेली कर्तव्ये पालनाची शासनाकडून अपेक्षा असल्याने कर्मचा-यांच्या भवितव्याची काळजी व त्याकरिता विविध उपाययोजना शासनाकडून करण्यात येतात . यास्तव शासकीय सेवा म्हणजेच लोकसेवा असतानांच स्वतःस असलेले विविध अधिकार, मर्यादा आणि सवलती, सेवाशर्ती, बंधने यांची सतत जाणीव कर्मचा-यांस असणे आवश्यक आहे . त्यादृष्टीने ज्या सेवेत आपण उमेदीच्या काळात प्रवेश करतो तेथे भवितव्याच्या, सेवासुरक्षितता या दृष्टीने उपलब्ध असणा-या विविध संधी, सोयी, सुविधा, मर्यादा यांची माहिती व्हावी या उद्देशाने हा एक प्रयत्न आहे .

शासनाच्या ज्या सेवेत आपण प्रवेश केलेला आहे, या संस्थेची रचना, कार्ये, कामकाजाची पध्दत, स्वतःवरील जबाबदा-या याप्रमाणेच स्वतःच्या किंवा सहका-यांच्या सेवाकाळात उद्भवणा-या सेवाविषयक बाबी, वेळोवेळी पूर्तता करावयाच्या प्रशासकीय बाबी यांची माहिती शासकीय सेवकास असणे अत्यंत आवश्यक आहे . एक जागरूक शासकीय सेवक म्हणूनही ते आवश्यक आहे . अशाच काही महत्वाच्या बाबी संक्षिप्त स्वरूपात येथे नमूद केल्या आहे त्यांचे ठळक वर्गीकरण खालीलप्रमाणे करता येईल :

- अ) सेवा प्रवेश करतेवेळी
- ब) सेवेत रुजू झाल्यावर
- क) सेवेत नियमित झाल्यावर
- ड) निवृत्त होताना/निवृत्त झाल्यावर

या चारही टप्प्यांवरील सर्वसाधारण ज्या महत्वाच्या बाबींची माहिती शासकीय सेवकाने स्वतः करून घेणे आवश्यक आहे किंवा ज्या बाबींची आपणास पूर्तता करावयाची आहे अशा बाबी साधारणतः खालीलप्रमाणे आहेत :

(अ) सेवाप्रवेश करतेवेळी

- १) नियुक्तीच्या पदांचे सेवा प्रवेश नियम, त्यातील विविध तरतूदी जसे परिविक्षा कालावधी, विभागीय परीक्षा उत्तीर्ण होणे, भाषा परीक्षा उत्तीर्ण होणे, धारण केलेल्या पदास असलेल्या पदोन्नतीच्या संधी इ .
- २) आस्थापनेच्या संरचनेबाबतची पूर्ण माहिती,
- ३) साक्षांकन नमून्यात दिलेली माहिती वस्तुनिष्ठपणे दिली असल्याची खात्री करणे,
- ४) नियुक्तीचेवेळी होणारी वैद्यकीय चाचणी, चाचणी अंती नियुक्तीस पात्र असल्याची नोंद आपल्या सेवापुस्तकात घेतली असल्याची खात्री करणे,

५) मागासवर्गीयापैकी असल्यास आपल्या जाती प्रमाणपत्राची वैधता विहित मुदतीत करून घेणे .

(ब) सेवेत रुजू झाल्यावर

- १) सेवेत रुजू झाल्यावर आस्थापना शाखेस स्वतःची व कुटुंबाची तसेच निवासाचा कायम, स्थानिक पत्ता ई. संपूर्ण माहिती सादर करावी .
- २) विभाग/कार्यालय/संबंधित पदास करावी लागणारी कामे, कामकाजाची कार्यपध्दती,विविध नियम यांची माहिती करून घेणे . बहुतांश सरळसेवा प्रविष्ट उमेदवारांना विभागाच्या कामकाजाबाबत तपशीलवार प्रशिक्षण सेवेत रुजू झाल्यावर परिविक्षा कालावधीत देण्यात येते .
- ३) मत्ता व दायित्वे (**Assets and Liabilities**) यांचे विवरण आस्थापना शाखेस गोपनीय स्वरूपात सादर करणे बंधनकारक आहे . शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र.सीडीआर १०८५ / २५७९ /४६/अकरा, दिनांक १५ जुलै,१९८६ मध्ये दिलेल्या निदेशानुसार नियुक्तीपसून ३ महिन्याचे आत त्या शासन निर्णयाद्वारे विहित केलेल्या विवरणपत्रात हे विवरण सादर करावयाचे आहे . त्यानंतर प्रत्येक ५ वर्षानंतर मत्ता दायित्वे यांची सुधारित विवरणपत्रे आस्थापना अधिका-यांना गोपनीय स्वरूपात सादर करावयाची आहेत .

सेवा कालावधीत कर्मचा-यांच्या मत्तेत झालेली वाढ किंवा स्वीकारलेली दायित्वे त्याच्या उत्पन्नाच्या ज्ञात स्रोतापेक्षा अधिक मालमत्ता मिळविल्याची तक्रार किंवा शंका असल्यास त्यांची शहानिशा ह्या विवरणपत्राच्या आधारे प्राथमिक स्वरूपात करणे शक्य होते . त्यामुळे प्रत्येकवेळी विवरणपत्र भरतांना पूर्वीच्या विवरणातील माहितीचा वापर करता यावा यासाठी अशा प्रत्येक विवरणाची प्रत शासकीय सेवकाने स्वतःजवळ जतन करून ठेवावी .

मत्ता व दायित्वे यांबाबतची तसेच स्थावर मत्तांचे व्यवहार इ.चे संदर्भातील माहिती देतांना शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग क्र.सीडीआर १०८७/१७८१/५०/अकरा दिनांक २४ नोव्हेंबर १९८८ मध्ये दिलेल्या सूचना देखील लक्षात घ्याव्यात .

४) स्वग्राम घोषित करणे :

स्वतःचे जन्मगाव/कायम निवासी पत्ता/स्वतः कुटुंबाची स्थावर मालमत्ता किंवा आई ,वडील/कुटुंबाच्या सर्वसाधारण निवासाचे ठिकाण हे स्वग्राम असण्याचे कागदोपत्री पुराव्याचे आधारे नियुक्तीपासून ६ महिन्यात घोषित करावे . या घोषित स्वग्रामाच्या आधारे कर्मचा-यास सेवाकाळात प्रत्येक २ गटवर्षात एकदा स्वग्राम प्रवास सवलतीचा लाभ घेता येतो .

एकदा घोषित केलेले स्वग्राम सेवाकालावधीत केवळ एकदाच बदलता येते . मात्र त्यासाठी पुरेसा पुरावा व समर्थनीय कारणे द्यावी लागतात . प्रथम नियुक्तीपासून ६ महिन्यात स्वग्राम घोषित केले नाही तर, सदर तरतुदीच्या आधारे सेवाकाळात स्वग्राम घोषित करता येते . मात्र अशा प्रकरणी उर्वरित सेवाकाळात त्यात बदल करता येत नाही .

५) भविष्य निर्वाह निधी:

सेवेचे एक वर्ष पूर्ण झाल्यावर कर्मचा-यास ' सर्वसाधारण भविष्य निर्वाह निधीचे ' खाते उघडावे लागते . त्यासाठी आस्थापना शाखेशी संपर्क साधून आवश्यक त्या बाबींची पूर्तता करण्यात यावी . राज्याचे महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) यांचेकडून प्रत्येक कर्मचा-यास त्याचा वैयक्तिक भविष्य निर्वाह निधीचा खाते क्रमांक दिला जातो . हा क्रमांक सेवेत असे पर्यन्त कायम राहत असल्याने कर्मचा-याने त्याची आवश्यकती नोंद स्वतःकडे कायमस्वरूपी ठेवावी .

साधारणपणे मूळ वेतनाच्या किमान साडेसहा टक्के इतके मासिक अंशदान या खात्यात वेतन देयकातून परस्पर जमा करण्यात येते . निवृत्तीनंतर किंवा सेवा सोडून गेल्यास खात्यातील

रक्कम व्याजासह कर्मचा-यास परत मिळते . प्रतिवर्षी कर्मचा-याच्या वैयक्तिक खात्याचा ताळेबंद महालेखापालांकडून पुरविला जातो . त्यात काही विसंगती असल्यास वेतन अदा करणा-या अधिका-यांमार्फत महालेखापालांकडे संपर्क साधून विसंगती किंवा अंशदान इ . बाबतच्या त्रुटींची पूर्तता वेळीच करून घेणे आवश्यक आहे .

भविष्य निर्वाह निधीतून परतावा, ना-परतावा अग्रीम तसेच त्यासंबंधीच्या विविध तरतुदी राज्य शासनाने प्रकाशित केलेल्या सर्वसाधारण भविष्य निर्वाह निधी नियमात समाविष्ट केल्या आहेत .

६) गट विमा योजना:

राज्य शासकीय सेवकांना सेवेत असतांना अकाली मृत्यू आल्यास कुटुंबियांना आर्थिक मदत व्हावी या उद्देशाने शासन निर्णय, वित्त विभाग क्रमांक डीओआय २०८१/४७०१/एडीएम-५ दिनांक २६ एप्रिल १९८२ अन्वये सर्व नियमित राज्य शासकीय कर्मचा-यांकरिता गट विमा योजना शासनाने सुरु केली . कर्मचारी सेवेत असतांना मृत्यू पावल्यास विम्याची तसेच योजनेत गुंतविलेल्या अंशदानाची रक्कम (व्याजासह) कुटुंबियांस देय होते . निवृत्त होणा-या कर्मचा-यास देखील या योजनेत गुंतविलेल्या अंशदानाच्या रकमेपैकी काही हिस्सा व्याजासह परत मिळतो . त्यासाठी अनुज्ञेय रक्कमेबाबतचे विवरण वित्त विभागाकडून वेळेवेळी प्रकाशित केले जाते . या निधीतील मासिल अंशदानाचे प्रचलित दर खालीलप्रमाणे आहेत:

गट ' अ' ...	द . म . रु . ४८०/-
गट ' व ' ...	द . म . रु . २४०/-
गट ' क ' ...	द . म . रु . १२०/-
गट ' ड ' . .	द . म . रु . ६०/-

सदर अंशदान मासिक वेतन देयकातून परस्पर वसूल केले जाते . परताव्याबाबतचे अलिकडील विवरण वित्त विभागाने क्र . वेतन ११९९/प्र . क्र . २/९९/सेवा ९ दिनांक २० जुलै २००१ रोजी प्रसृत केले आहे .

७) परिवीक्षाधीन कालावधी पूर्ण करणे:

सरळ सेवेने नियुक्त होणा-यांसाठी सेवाप्रवेश नियमात जर परिवीक्षाधीन कालावधी विहित केला असेल तर विहित कालावधीत तो समाधानकारकपणे पूर्ण करणे, त्या कालावधीत विभागीय परीक्षा उत्तीर्ण होणे आवश्यक आहे . साधारणपणे हा कालावधी २ वर्षांचा असून काही अपवादात्मक परिस्थितीत तो १ वर्ष पुढे वाढविता येतो . मात्र परिवीक्षाधीन कालावधी एकूण ३ वर्षांपेक्षा अधिक वाढविता येत नाही .

परिवीक्षा कालावधीत पूर्तता करावयाच्या ठळक बाबी . :

- अ) विभाग / कार्यालयातील विषयांचे प्रशिक्षण समाधानकारकपणे पूर्ण करणे .
- ब) विभागीय परीक्षा उत्तीर्ण होणे .
- क) काम समाधानकारक असणे .
- ड) कामाचे मूल्यमापन विविध अधिका-यांनी योग्य वेळेत करणे .
- ई) विहित प्रपत्रातील नियमित गोपनीय अहवाल प्रतिवेदन / पुनर्विलोकन करणे .
- फ) परिवीक्षा कालावधी विहित २ वर्षांचा कालावधी संपल्याच्या किंवा वाढीव १ वर्षांचा कालावधी संपल्याच्या तारखेपासून तो समाधानकारकपणे पूर्ण केल्याचे आदेश सक्षम प्राधिका-यांकडून निर्गमित होणे .

८) **भाषा परीक्षा**

अ) मराठी भाषा परीक्षा: शासन अधिसूचना, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. मभाप १०८७/१४ सीआर २/८७/२० दिनांक ३० डिसेंबर १९८७ अन्वये न्यायिक विभागातील कर्मचा-यांव्यतिरिक्त महाराष्ट्र शासनाच्या इतर कर्मचा-यांसाठी मराठी भाषा परीक्षा नियम विहित केले आहेत. या नियमात शासन अधिसूचना, सामान्य प्रशासन विभाग, क्र. मभाप १०९७/१६५२/प्र.क्र.७२/९/२०-ब दिनांक ७ फेब्रुवारी २००१ अन्वये काही सुधारणा करण्यात आल्या आहेत.

सारांशाने मातृभाषा मराठी नाही किंवा शालान्त परीक्षा १०० गुणांच्या मराठी प्रश्नपत्रिकेसह उत्तीर्ण झाला नसेल अशा कर्मचा-यास एतदर्थ मंडळाकडून घेण्यात येणारी निम्नतर/उच्चतर मराठी परीक्षा ४ वर्षात उत्तीर्ण होणे बंधनकारक करण्यात आले आहे. अन्यथ वार्षिक वेतनवाढी परीक्षा उत्तीर्ण होईपर्यंत रोखण्यात येतात. अधिक तपशिलासाठी उपरोक्त नियमावली अवलोकन करावी.

ब) **हिंदी भाषा परीक्षा:**

शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. हिंभाप १९७६/२८ दिनांक १० जून १९७६ तसेच शासन निर्णय हिंभाप १०८१/३०४/वीस दिनांक २१ जून १९८२ तसेच क्रमांक हिंभाप १००१/१२४५/प्र.क्र.८४/०२/२० व, दिनांक २२ ऑक्टोबर २००२ प्रमाणे शासकीय कर्मचा-यास निम्नतर/उच्चतर हिंदी परीक्षा उत्तीर्ण होणे अनिवार्य केले आहे. मात्र वयाच्या ४५ व्या वर्षानंतर सदर परीक्षा उत्तीर्ण होण्यापासून सूट अनुज्ञेय आहे. यासाठी सदर परीक्षा नियमातील विविध तरतुदी अवलोकन कराव्यात.

क) **इंग्रजी लघुलेखक/टंकलेखक यांचेसाठी मराठी लघुलेखन/टंकलेखन परीक्षा:-**

मराठी ही राजभाषा असल्याने सर्वच व्यवहार आता मराठी भाषेतून होत आहेत. त्यामुळे सेवेत असलेल्या इंग्रजी लघुलेखक/इंग्रजी टंकलेखक यांना सेवेत असतानाच मराठी लघुलेखन/मराठी टंकलेखन प्राप्त करण्यासाठी नियमावली शासन अधिसूचना, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. टंलेप्र-१०८१/सीआर ३४४/वीस-ब दिनांक ६ मे १९९९ अन्वये विहित केलेली आहे. या नियमानुसार वयाच्या ५० व्या वर्षानंतर सदर परीक्षा उत्तीर्ण होण्यापासून सूट अनुज्ञेय आहे.

९) **विभागीय परीक्षा:**

सेवेत प्रवेश केल्यावर संवर्गात स्थायी होण्यासाठी/पदोन्नतीसाठी पात्रता म्हणून अनिवार्य किंवा परीविक्षा कालावधी समाधानकारक पूर्ण करण्यासाठी विहित केलेल्या अटी व शर्तीपैकी एक अट म्हणून अनिवार्य केलेल्या विभागीय परीक्षांसाठी प्रत्येक विभागाकडून संवर्गनिहाय परीक्षा नियम केले जातात. त्यातील तरतुदींचे पालन होणे आवश्यक असते. बहुतांश विभाग परीक्षा नियमात वयाची ४५ वर्षे पूर्ण झाल्यावर परीक्षा उत्तीर्ण होण्यापासून सूट अनुज्ञेय केली जाते. मात्र सरळ सेवेने परीविक्षाधीन नेमणूक झालेल्यांना अशी सूट अनुज्ञेय नाही.

विभागीय परीक्षा नियमांचा आदर्श नमुना शासन परिपत्रक सामान्य प्रशासन विभाग, क्र. टीआरजी १०६७/टी दिनांक २६ सप्टेंबर १९६७ अन्वये विहित केला आहे. त्यानुसार सर्व संबंधित विभाग त्यांचेकडील विभागीय परीक्षांचे नियम योग्य त्या फेरफारासह संविधानाच्या अनुच्छेद ३०९ खाली विहित करू शकतात.

शासन अधिसूचना, राजकीय व सेवा विभाग, क्रमांक १८६२/३४ दिनांक ९ फेब्रुवारी, १९५३ अन्वये विभागीय परीक्षा आणि भाषा परीक्षा उत्तीर्ण होण्याच्या दिनांकाबाबत नियमांमध्ये विवक्षित तरतूद केलेली नसेल तर अशा परीक्षा संपल्यानंतरचा दिवस हा परीक्षा उत्तीर्ण होण्याचा दिनांक समजण्यात यावा अशी सर्वसाधारण तरतूद केलेली आहे. त्यामुळे प्रत्यक्ष परीक्षांचा निकाल केव्हाही

जाहीर केला तरी परीक्षा संपल्याचा दुसरा दिवस हा परीक्षा उत्तीर्ण झाल्याचा दिनांक समजण्यात येतो .

वरिष्ठ पदावर पदोन्नतीसाठी पात्रता परीक्षा उत्तीर्ण होण्यासाठी मागासवर्गीय अधिकारी/ कर्मचा-यांना सर्वसाधारण उमेदवारांपेक्षा १ जादा संधी देण्याबाबत नियमात तरतूद करावी असे आदेश शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. इएक्सएम १०७५/१६८१/सतरा दिनांक २४ ऑगस्ट १९७६ अन्वये देण्यात आले आहेत . ही सवलत आता विशेष मागास प्रवर्गासाठी लागू करण्याचा निर्णय नुकताच शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र.परीक्षा १२०६/प्र.क्र.७/०६/१ दिनांक २६ नोव्हेंबर २००६ अन्वये घेण्यात आला आहे .

१०) संगणक ज्ञानाची किमान अर्हता:

शासकीय कामकाजात संगणकाचा जास्तीत जास्त वापर करण्याच्या दृष्टीने शासन सेवेत प्रवेश करणा-या उमेदवारांनी संगणक ज्ञानाची किमान अर्हता प्राप्त करणे आवश्यक असल्याची अट विहित करणारी अधिसूचना सामान्य प्रशासन विभाग,क्र.सेप्रनि १०९८/प्र.क्र.७/९८/बारा दिनांक २५ जानेवारी १९९९ अन्वये निर्गमित केली . त्यानुसार दिनांक ३ मे २००० च्या अधिसूचनेद्वारे दिनांक १ जानेवारी २००१ पासून पुढे होणा-या सेवाभरतीसाठी संगणक ज्ञानाची किमान अर्हता प्राप्त करण्याची अतिरिक्त अट लागू झालेली आहे . ही किमान अर्हता माहिती तंत्रज्ञान संचालनालय वेळोवेळी निश्चित करते .

वयाची ५० वर्षे पूर्ण करणा-या शासकीय कर्मचा-यास सदर संगणक ज्ञानाची अर्हता प्राप्त करणे/परीक्षा उत्तीर्ण करणे यापासून सूट देण्याची सुधारणा शासन निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग क्रमांक सेनिप्र २००२/प्र.क्र.१४/०२/१२ दिनांक २ सप्टेंबर २००३ अन्वये करण्यात आली आहे .

११) लहान कुटुंबाचे प्रतिज्ञापत्र:

वाढत्या लोकसंख्येला आळा घालण्याच्या दृष्टीने राज्य शासनाने जाहीर केलेल्या लोकसंख्या धोरणाचा भाग म्हणून दोनपेक्षा अधिक अपत्ये असणा-यांना शासकीय सेवेसाठी अपात्र ठरविण्यात आले आहे . याबाबतची शासन अधिसूचना सामान्य प्रशासन विभाग क्र. एसआरव्ही २०००/प्र.क्र.(१७/२०००)/१२ दिनांक २८ मार्च २००५ रोजी निर्गमित झालेली आहे . त्यामुळे पदांसाठी जाहिरात देतांना लहान कुटुंबाची अतिरिक्त अट त्यात समाविष्ट करावी आणि सेवा प्रवेश करणा-या उमेदवारांकडून कुटुंब लहान राखण्याबाबतचे विहित नमुन्यातील प्रतिज्ञापत्र (declaration) प्राप्त करून घेणे अनिवार्य करण्याबाबतच्या सूचना सर्व नियुक्ती प्राधिका-यांना शासन परिपत्रक सामान्य प्रशासन विभाग क्रमांक एनआरव्ही २०००/प्र.क्र.१७/२०००/१२ दिनांक १ जुलै २००५ अन्वये देण्यात आलेल्या आहेत .

(क) सेवेत नियमित झाल्यानंतरच्या सेवाविषयक बाबी:

सेवाप्रवेश झाल्यानंतर वैद्यकीय तपासणी,विभागीय परीक्षा, भाषा परीक्षा,संगणक अर्हता यासह परिवीक्षाधीन कालावधी समाधानकारकपणे पूर्ण करणे या बाबींची पूर्तता झाल्यावर कर्मचा-याची ख-या अर्थाने शासकीय सेवा सुरु होते . त्यानंतर क्रमशः खालील सेवाविषयक बाबींकडे कर्मचा-याने स्वतः लक्ष देणे आवश्यक आहे . यापैकी बहुतांश सेवाविषयक बाबींवर आस्थापना शाखेमार्फत/आस्थापना अधिका-यांकडून परस्पर कार्यवाही केली जाते . परंतु कर्मचारी सजग, सतर्क नसल्याने शासनाने वहाल केलेल्या विविध सोई सुविधांपासून वंचित राहण्याचे प्रसंग उद्भवतात . सेवा समाप्तीनंतर निवृत्तीवेतन मंजूर होण्यात अडचणी निर्माण होतात . तसेच

न्यायालयीन प्रकरणे उद्भवतात . यास्तव उर्वरित सेवा कालावधीतील सोयी/सुविधा, घडामोडी याबाबत कर्मचा-यास स्वतःस महिती असणे अगत्याचे आहे . साधारणपणे क्रमशः याबाबी पुढीलप्रमाणे :

१) सेवापुस्तकः

महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम, १९८१ मधील प्रकरण चार मधील नियम ३५ ते ४९ मध्ये कर्मचा-याचे सेवाविषयक अभिलेख कसे ठेवावेत याच्या सविस्तर सूचना दिलेल्या आहेत . सेवेतील सर्व ठळक घडामोडींची नोंद असलेला एकत्रित संग्रह असे त्यास म्हणता येईल . निवृत्तीवेतन मिळण्याचेवेळी सेवा पुस्तकातील नोंदी अपूर्ण असल्या तर त्याचे महत्व किती याची जाणीव कर्मचा-यास होते . मात्र तोपर्यन्त सर्वसाधारणपणे आपल्याच अभिलेखाबाबत आपण जास्त जागरूक नसतो . असा सार्वत्रिक अनुभव आहे . सेवापुस्तकाची मूळ प्रत कार्यरत असलेल्या कार्यालयाच्या लेखा/रोख शाखेत ठेवली जाते . दुय्यम प्रत सर्व नोंदीनिशी कर्मचा-याकडे असणे आवश्यक असले तरी सर्वत्र त्याचे यथायोग्य पालन होत नाही .

२) संवर्गातील ज्येष्ठताः

शासन परिपत्रक,सामान्य प्रशासन विभाग क्रमांक एसआरव्ही १०८७/६२४/१२ दिनांक २१ एप्रिल १९८७ नुसार १ जानेवारी हा आधारभूत दिनांक लक्षात घेवून शासन सेवेतील राजपत्रित अधिकारी/कर्मचारी ज्या सेवेत/ संवर्गात काम करित आहेत त्यांची सेवा/संवर्ग निहाय ज्येष्ठता यादी त्या त्या विभागांनी व विभाग प्रमुखांनी प्रतिवर्षी एप्रिल महिन्यामध्ये तयार करून ती सर्व अधिकारी/कर्मचारी यांच्या माहितीसाठी प्रसिध्द करावी असे आदेश आहेत . याच आदेशांचा पुनरुच्चार शासन परिपत्रक ,सामान्य प्रशासन विभाग, क्र.एसआरव्ही २००५/प्र.क्र.५६/२००५ / वारा दिनांक ३० सप्टेंबर २००५ मध्ये करण्यात आलेला आहे .

शासकीय कर्मचारी/अधिकारी यांची ज्येष्ठता निश्चित करण्यासंदर्भातील नियम शासन अधिसूचना, सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक एसआरव्ही १०७६/१२ दिनांक २१ जून १९८२ अन्वये (महाराष्ट्र नागरी सेवा (ज्येष्ठतेचे विनियम) नियमावली १९८२) अधिसूचित करण्यात आले आहेत . नामनिर्देशाने नियुक्ती केली असल्यास व नियुक्तीच्या आदेशाच्या दिनांकापासून ३० दिवसांच्या आत किंवा सक्षम प्राधिकारी वाढवून देईल त्या मुदतीत नियुक्ती स्विकारली असल्यास प्रामुख्याने आयोगाच्या किंवा प्रकरणपरचे निवडमंडळे, जिल्हा निवड समित्या, सेवायोजन कार्यालय यांच्यामार्फत नियुक्ती करताना असलेल्या गुणवत्ता यादीतील प्राथम्य क्रमांकानुसार कर्मचा-याची ज्येष्ठता निश्चित केली जाते . पदोन्नतीने नियुक्ती केलेल्या प्रकरणी ज्येष्ठता त्यांच्या निवडसूचीतील स्थानानुसार निश्चित केली जाते . ज्या प्रकरणी २ किंवा अधिक व्यक्तींचे एखादे पद ,किंवा सेवा यातील नेमणूकीच्या तारखा, मानीव तारीख नेमून दिल्यानंतर निर्धारित केलेल्या तारखा एकच असतील तर वयाने ज्येष्ठ असलेली व्यक्ती ज्येष्ठताक्रम निश्चित करताना ज्येष्ठ म्हणून ठरविली जाते .

सेवा ज्येष्ठता यादीमध्ये विभागाचे नाव, संवर्गाचे नाव, अधिकारी/कर्मचारी यांची ज्येष्ठतेनुसार क्रमाने नावे, मागासवर्गीय असल्यास जाती/जमातीचा उल्लेख, नियुक्तीचा दिनांक, जन्मदिनांक या माहितीचा समावेश असणे आवश्यक आहे .

वरीलप्रमाणे ज्येष्ठता सुची त्या त्या विभागाकडून निर्गमित केल्या जातात . या निर्गमित करताना सामान्य प्रशासन विभागाची सहमती घेण्याची आवश्यकता नाही . फक्त काही धोरणात्मक

बाव उपस्थित झाल्यास किंवा न्यायालयीन प्रकरण उद्भवल्यास सामान्य प्रशासन विभागाचा सल्ला घेतला जातो .

सर्वसाधारण संगर्वातील ज्येष्ठतेत विभागीय परीक्षा विहित संधीत व कालावधीत उत्तीर्ण न होणे, सेवाखंड यामुळे बदल होऊ शकतो . त्याचप्रमाणे विभागीय चौकशीअंती झालेल्या शिक्षेमुळे पदोन्नतीच्या पदावरील ज्येष्ठतेत बदल होऊ शकतो .

३) **स्थायीकरण/स्थायीत्व प्रमाणपत्र:**

आस्थापनेच्या “ स्थायी ” (**permanent**) पदावर कायमस्वरूपी (**permanently**) नेमणूक असल्यास कर्मचा-यास “ स्थायी ” (**Confirmed**) कर्मचारी समजले जाते . असे स्थायी पद धारण करित असल्यासच कर्मचा-यास त्या पदावर धारणाधिकार प्राप्त होतो . या कार्यावाहीस कालावधी लागत असल्याने किमानपक्षी शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग, क्रमांक एसआरव्ही १०७५/दहा दिनांक १९ सप्टेंबर १९७५ तसेच परिपत्रक सामान्य प्रशासन विभाग क्रमांक स्थाप्रप १०९३/२६४०/प्र.क्र.९८९३/१३-अ दिनांक १६ डिसेंबर १९९५ अनुसार स्थायीत्व प्रमाणपत्र (**permanency benefit certificate**) ३ वर्षांच्या सेवेनंतर प्राप्त होवू शकते .

४) **धारणाधिकार:**

महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियमातील नियम ९(३०) मध्ये धारणाधिकाराची व्याख्या खालीलप्रमाणे केलेली आहे :

धारणाधिकार म्हणजे सावधी नियुक्ती पदासह ज्या स्थायी पदावर शासकीय कर्मचा-याची कायमपणे नियुक्ती केलेली असेल असे स्थायी पद .

थोडक्यात स्थायी पद कायम स्वरूपात धारण करणा-या कर्मचा-यास त्या पदावरील धारणाधिकार प्राप्त होतो . धारणाधिकार प्राप्त होणारा कर्मचारी स्थायी (**Confirm**) समजण्यात येतो . असा स्थायी कर्मचारी पदोन्नती किंवा इतर कारणांमुळे वरिष्ठ पदावर वा अन्य पदावर प्रतिनियुक्तीवर गेल्यास त्याचा मूळ संवर्गातील पदावर (नियुक्तीच्या पदावरील) स्वतःचा धारणाधिकार राखू शकतो . आणि ज्यावेळी तो कर्मचारी अन्य पदावर म्हणून घोषित होईल किंवा सेवानिवृत्ती/राजीनामा ,मृत्यू इ . कारणास्तव संवर्गातून कायम स्वरूपात दूर होईल त्यावेळी त्याला मूळ पदावर मिळालेला धारणाधिकार संपुष्टात येईल . अशा मुक्त झालेल्या पदावर संवर्गातील अंतिम ज्येष्ठतेनुसार अन्य पात्र कर्मचा-यास स्थायी घोषित केले जाते .

धारणाधिकाराबाबतच्या सविस्तर तरतुदी महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियमांतील नियम २० ते २६ मध्ये नमूद केलेल्या आहेत .

५) **जन्मदिनांकात फेरबदल :**

शासकीय सेवेतून निवृत्त होण्याचे वय महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियमात विहित केलेले आहे . गट ' ड ' (पूर्वीचे चतुर्थश्रेणी) कर्मचा-यांकरिता ६० वर्षे आणि राज्य शासकीय सेवेतील इतर गटातील अधिकारी/कर्मचारी यांना वयाची ५८ वर्षे पूर्ण हे निवृत्तीसाठी नियत वयमान निश्चित केले आहे . निवृत्तीवेतनाची रक्कम कर्मचा-याने पूर्ण केलेल्या अर्हताकारी सेवेच्या कालावधीवर आधारीत असल्याने पूर्ण निवृत्तीवेतन मिळावे त्याचप्रमाणे नजिक आलेल्या पदोन्नतीचा लाभ मिळावा अशा कारणास्तव अर्हताकारी सेवेचा अधिकाधिक कालावधी यासाठी जन्मदिनांकात बदल करण्याच्या विनंती कर्मचा-यांकडून करण्यात येतात .

कोणत्याही शिक्षित व्यक्तीस स्वतःच्या जन्मदिनांक ज्ञात असतोच . त्याचप्रमाणे शासकीय सेवेत प्रवेश करणा-यांना निवृत्तीच्या दिनांकाची तसेच होणा-या एकूण अर्हता सेवा कालावधीची देखील स्पष्ट कल्पना सेवा प्रवेशाच्यावेळीच आलेली असते . त्यामुळे जन्मतारखेत बदल करण्याची

कार्यवाही कर्मचारी वास्तविकतः सेवा प्रवेशपूर्वीही कारू शकतो . यास्तव सेवा प्रवेश केल्यानंतर काही कालावधीनंतर काही विविक्षित उद्देश मनाशी बाळगून जन्मदिनांकात बदल करण्याच्या विनंत्या विचारात घेवू नयेत/मान्य करू नयेत असे शासनाचे सर्वसाधारण धोरण आहे . यासंबंधी शासन परिपत्रक सामान्य प्रशासन विभाग क्र.जन्मदि १०९२/प्र.क्र.४९/९२/तेरा अ दिनांक २४ जून १९९२ आणि परिपत्रक क्र. जन्मदि १०९५/प्र.क्र.२७/९५/१३ अ दिनांक ३ मार्च १९९८ मध्ये निदेश देण्यात आलेले आहेत . महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम १९८१ मधील नियम ३८ अन्वये जन्मतारखेची नोंद सेवापुस्तकात घेण्याची तरतूद केली आहे .

६) गोपनीय अहवाल वेळेवर लिहिण्याची आवश्यकता :

ज्या उद्दिष्टासाठी कर्मचारीवर्गाची (अधिकारी तसेच कर्मचारी) नियुक्ती, भरती शासकीय सेवेत केली जाते ती उद्दिष्टे संबंधितांकडून पूर्ण होतात काय, त्याचबरोबर त्याचे चारिज्य/वर्तणूक/कामातील धडाडी, निपुणता, निर्णय घेण्याची क्षमता,वरिष्ठ/कनिष्ठ सहका-यांसोबतचे त्यांचे संबंध या ठळक मुद्द्यांचे आधारे कामाचे मूल्यमापन प्रतिवर्षी करण्यात येते . त्यासाठी वार्षिक गोपनीय अहवालाच्या स्वरूपात नोंद-प्रपत्र विहित केलेले आहे . उत्कृष्ट, काम करणा-या कर्मचा-यास उत्तेजन मिळावे यासाठी प्रशंसा तसेच कामात अपेक्षापेक्षा कमी पडणा-या कर्मचा-यास कामातील त्रुटी कळवून त्या दूर करण्यास संधी मिळावी, स्वतःतील उणीवा दूर करून कामाचे मूल्यमापन वाढविण्यास संधी देण्याच्या दृष्टीकोनातून गोपनीय अहवालांचे विशेष महत्व आहे .

शासन निर्णय,सामान्य प्रशासन विभाग,क्र.इएसबी-साएफआर १२९८/प्र.क्र.२ /तेरा दिनांक १९ मार्च १९९९ अन्वये व्यापक, वस्तुनिष्ठ स्वरूपाच्या गोपनीय अहवालाचे विवरण तयार करून ते सर्वत्र वितरित झाले आहे .

शासन निर्णय,सामान्य प्रशासन विभाग,क्र.इएसबी-साएफआर १०८५/८६८/तेरा दिनांक ९ मे १९८८ अनुसार सध्या खालीलप्रमाणे ६ वर्गवारी नोंदविल्या जातात .

अत्यकृष्ट	..	..	अ +	(Outstanding)
उत्कृष्ट	..	..	अ	(Very good)
निश्चित चांगला	..	..	ब +	(Positively good)
चांगला	..	..	ब	(Good)
साधारण	..	..	ब -	(Average)
साधारणहून कमी	..	..	क	(Below Average)
(प्रतिकूल)				

वार्षिक गोपनीय अहवाल हे कर्मचा-याच्या शासकीय सेवेतील योगदानाचे यथायोग्य मूल्यमापन करणारे, सेवेतील त्याचे भवितव्य ठरविणारे असणारे असल्याने ते लिहितांना व्यक्तीगत दृष्टीकोन/मते विचारात न घेता वस्तुनिष्ठ असावे . त्यासाठी वर्षभरातील/प्रतिवेदनाच्या कालावधीतील कामाच्या नोंदी (Ephemeral Roll)च्या स्वरूपात ठेवाव्यात आणि या नोंदीचे आधारे गोपनीय अहवाल लिहावेत अशा स्पष्ट सूचना वेळोवेळी देण्यात आलेल्या आहेत .

गोपनीय अहवाल लिहिणे ते त्यांचे संस्करण व जतन या सर्व टप्प्यावरील कार्यवाही संबंधीच्या विविध अशा ६२ सूचना शासन , निर्णय सामान्य प्रशासन विभाग क्र. सीएफआर-१२९५/प्र.क्र.३६/९५/तेरा, दिनांक १ फेब्रुवारी १९९६ च्या परिशिष्टात दिलेल्या आहेत .

वार्षिक गोपनीय अहवाल लिहिणे, त्यांचे संस्करण करणे, याबाबतचे वेळापत्रक तयार करून ते शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग ,क्र.सीएफआर १२०६/प्र.क्र.५२ /२००६/१३ दिनांक १० नोव्हेंबर २००६ अन्वये प्रसारित करण्यात आले. याशिवाय मागास वर्गीयांचे गोपनीय अहवाल लिहिण्यासंबंधीच्या सूचना अपंग कर्मचा-यांचे गोपनीय अहवाल लिहितांनादेखील लागू करण्याचे निदेश नुकतेच शासन परिपत्रक क्र.सीएफआर १२०६/प्र.क्र.६० / ०६ /१३ दिनांक १२ डिसेंबर,२००६ अन्वये सर्वांना देण्यात आलेले आहेत.

७) **वर्तणूक नियम:**

शासकीय कर्मचा-याने सेवा करतांना किंवा सेवाकालावधीत कोणत्या बाबी कटाक्षाने टाळाव्यात आणि त्याचे वर्तन कसे असावे,गैरवर्तनाच्या नेमक्या बाबी कोणत्या या संबंधीचे नियम महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियमामध्ये विहित केलेले आहेत.शासकीय कर्तव्ये पार पाडतांना किंवा सार्वजनिक जीवनात या नियमातील तरतूदींचा भंग होत असल्यास कर्मचा-याला गैरवर्तन केल्याच्या कारणास्तव चौकशी करून शिक्षा दिली जाते.

८) **शिस्तभंग:**

वरील क्रमांक ७ मध्ये नमूद केलेल्या वर्तणूक नियमांचे उल्लंघन झाल्यास शासकीय कर्मचा-याचे गैरवर्तन किंवा शिस्तभंग या कारणाकरिता त्याचेवर दंडात्मक कारवाई करण्यात येते. त्यासंबंधी तरतुदी महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियमामध्ये करण्यात आलेल्या आहेत. तसेच चौकशी करण्याची संपूर्ण कार्यवाही आणि तिची कार्यपध्दती,सेवेतून निलंबन इत्यादीसंबंधीच्या तपशीलवार सूचना “ विभागीय चौकशी नियमावली ” या पुस्तकात समाविष्ट केलेल्या आहेत.

सर्वसाधारणपणे शिस्तभंगाचा प्रकार हा किरकोळ स्वरूपाच्या आहे की,गंभीर स्वरूपाचा आहे याचा सारासार विचार करून कर्मचा-यास किरकोळ शिक्षा द्यावयाची किंवा जवरी शिक्षा द्यावयाची याचा निर्णय सक्षम प्राधिकारी घेत असतो. किरकोळ शिक्षा द्यावयाची झाल्यास महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियमामधील नियम १० प्रमाणे कार्यवाही करून किरकोळ शिक्षेचे आदेश सक्षम प्राधिकारी निर्गमित करू शकतात. मात्र जवरी शिक्षा द्यावयाची असल्यास ती याच नियमाच्या नियम ८ खाली विहित केलेली तपशीलवार कार्यपध्दती म्हणजे “ विभागीय चौकशी ” करून दिली जाते. त्यासाठी विभागीय चौकशी नियमावलीतील सूचना विचारात घ्याव्या लागतात.

९) **शिक्षा:**

चौकशीअंती सिध्द झालेल्या दोषारोपांचे गांभीर्य विचारात घेवून कर्मचा-यांवर शिक्षा बजावल्या जातात. महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियामात नमूद केल्याप्रमाणे शिक्षेचे खालील दोन मुख्य प्रकार आहेत :-

(एक) किरकोळ शिक्षा (उदा. ताकीद, ठपका ,पदोन्नती रोखणे, वेतनवाढ रोखणे) ज्यात कर्मचा-याच्या भवितव्यावर/कारकिर्दीवर कायम स्वरूपी प्रतिकूल न करणा-या शिक्षांचा समावेश.

(दोन) जवरी शिक्षा (उदा.काही काळाकरिता कनिष्ठ पदावर आणणे, कायम परिणाम होईल अशा त-हेने वेतनवाढी रोखणे,सक्तीची सेवानिवृत्ती, सेवेतून काढून टाकणे, सेवेतून बडतर्फ करणे)

कर्मचा-याची चौकशी करून शिक्षा देण्याची कार्यपध्दती फार गुंतागुंतीची आणि दीर्घकाळ चालणारी कार्यवाही आहे. त्यामुळे चौकशी सुरु करण्यापूर्वीच शिस्तभंगविषयक प्राधिका-यांनी दोषारोपाचे स्वरूप, त्याचेशी निगडित घटना, साक्षी-पुरावे, कागदपत्रे इ.चा अत्यंत संयम आणि काळजीपूर्वक विचार करून त्याआधारे शिक्षेचे संभाव्य स्वरूप काय असेल याचा अंदाज घेवून चौकशी कशाप्रकारे करावी याचा निर्णय करणे अगत्याचे आहे. जवरी शिक्षा करण्याइतपत गंभीर दोषारोप असतील तरच महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियमातील नियम ८ खाली

तपशीलवार विभागीय चौकशी आदेशित करावी . अन्यथा सदर नियमाच्या नियम १० खालील कार्यवाही करून किरकोळ शिक्षा देण्याचा विचार करावा .

महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाच्या कक्षेत येणा-या पदांवर कार्यरत /स्थानापन्न अधिका-यांना (राजपत्रित अधिकारी) जवरी शिक्षा देण्याचा अंतिम निर्णय घेण्यापूर्वी महाराष्ट्र लोकसेवा आयोगाशी विचारविनिमय करणे/आयोगाचा सल्ला घेणे अनिवार्य केलेले आहे . अधिका-यांच्या भवितव्यावर /कारकिर्दीवर कायम स्वरूपी प्रतिकूल परिणाम न करणा-या किरकोळ शिक्षा लादण्यापूर्वी मात्र आयोगाशी विचारविनिमय करणे अनिवार्य नाही .

१०) निलंबन :

कर्मचा-याविरुद्धची कार्यवाही सुरळीतपणे पार पाडण्यास कर्मचारी स्वतः अडथळा ठरत असेल तर त्यास कार्यालयास येण्यापासून /पदाची कर्तव्ये करण्यापासून तात्पुरते दूर ठेवण्याच्या उद्देशाने निलंबनाचा पर्याय स्वीकारण्यात येतो . कर्मचा-यास निलंबित करण्याचा निर्णय घेताना लोकहित हाच प्रमुख निकष असावा; त्यामुळे शिस्तभंगविषयक प्राधिका-यांनी आपल्या स्वेच्छाधिकाराचा वापर अत्यंत काळजीपूर्वक करावा; पुरेसे समर्थनीय कारण असल्याशिवाय कर्मचा-याचे निलंबन करू नये अशा सूचना विभागीय चौकशी नियमावलीतील प्रकरण दोन मध्ये दिलेल्या आहेत .

साधारणतः खालील कारणास्तव कर्मचा-यास निलंबित करता येते:-

- कर्मचारी सेवेत कार्यरत राहिल्यामुळे तपास, न्यायचौकशी किंवा कोणतीही चौकशी करण्यास बाधा येत असेल (उदा .साक्षीदारावर दबाव आणणे,कागदपत्रे/पुराव्यात ढवळाढवळ करणे इ .)
- कर्मचा-याच्या कार्यालयात/सेवेत राहण्यामुळे कार्यालयाच्या शिस्तीवर गंभीर प्रतिकूल परिणाम होत असल्यास,
- कर्मचारी सेवेत राहणे हे व्यापक लोकहिताच्या विरुद्ध असेल, किंवा भ्रष्टाचारामध्ये गुंतल्याचे आढळून आल्यास,
- कर्मचा-यावर खटला दाखल झाला असेल किंवा बडतर्फ/सेवेतून काढून टाकणे/सक्तीने सेवानिवृत्त करण्याचा संभव असणे .

याशिवाय नैतिक अधःपतन, भ्रष्टाचार,सहकारी पैशाचा अपहार/दुरुपयोग, प्रमाणाबाहेर मत्ता असणे, शासनाची मोठी हानी करणे,कर्तव्यच्युती, कर्तव्यविन्मुख, तसेच वरिष्ठांच्या आदेशांचे हेतुपुरस्सर पालन न करणे या कारणामुळे देखील कर्मचा-यास सेवेतून निलंबित करता येते .

फौजदारी आरोपाखाली किंवा अन्य कारणास्तव अड्डेचाळीस तासांहून अधिक काळ कारावासाठी शिक्षा झालेला कर्मचारी हा मानीव निलंबित (**deemed suspend**)झाल्याचे समजण्यात येते .

निलंबन काळात कर्मचा-यास अनुज्ञेय होणारे वेतन/भत्ते तसेच इतर सवलती याबाबतच्या तरतुदी महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी,स्वीयेतर सेवा आणि निलंबन, बडतर्फी व सेवेतून काढून टाकणे यांच्या काळातील प्रदाने) नियम १९८१ च्या प्रकरण पाच (नियम क्रमांक ६६ ते ७६)मध्ये समाविष्ट केल्या आहेत .

११) प्रशिक्षण:-

सर्वसाधारणपणे सेवेत नव्याने प्रवेश केलेल्याला किंवा वरिष्ठ पदासाठी पात्रता प्राप्त करण्याकरिता सेवांतर्गत प्रशिक्षण दिले जाते .याशिवाय झपाटयाने होत असलेले सामाजिक,आर्थिक क्षेत्रातील बदल विचारात घेवून कर्मचा-यांकरिता विविध विषयावर प्रशिक्षण आयोजित केले जाते . शासकीय कर्मचा-यास त्याला नेमून दिलेली कामे अपेक्षितरित्या पार पाडणे शक्य व्हावे आणि

त्याचेकडून शासनास पर्यायाने जनतेला चांगल्या सेवा मिळाव्यात यासाठी प्रशिक्षणाच्या संधी उपलब्ध करून दिल्या जातात. नवनवीन संकल्पनांची माहिती व्हावी आणि आपल्या कामकाजात गतिमानता, सुधारणा यावी, दर्जा वाढवा यासाठी विविध संस्थांकडील शासनाने प्राधिकृत केलेल्या प्रशिक्षकांची माहिती घेवून जास्तीत जास्त लाभ घेण्याचा अधिका-यांनी स्वतः प्रयत्न करणे अगत्याचे आहे.

१२) आगावू वेतनावाढी :-

सेवेत असतांना अतिउत्कृष्ट दर्जाचे काम करणा-या कर्चा-यांना प्रोत्साहन म्हणून त्यांच्या वेतनश्रेणीत नियमितपणे देय होणा-या वेतनवाढीव्यतिरिक्त एक किंवा दोन जादा वेतनवाढी प्रतिवर्षी १ ऑक्टोबर हा गृहीत दिनांक धरून त्या अनुषंगाने देण्याची योजना आहे. या आगावू वेतनवाढी प्रतिवर्षी १ ऑक्टोबर या आधारभूत दिनांकास देण्यात येतात. एकूण संवर्गाच्या ५ टक्के कर्मचा-यांना आगावू वेतनवाढीचे लाभ देता येतात. त्यापैकी २ टक्के कर्मचा-यांना दोन आगावू वेतनवाढी आणि ३ टक्के कर्मचा-यांना एक वेतनवाढ देय ठरते. त्याकरिता शासनाने निकष विहित केलेले आहेत.

आगावू वेतनवाढी मंजूर करण्यासंबंधी शासनाने वेळोवेळी निर्गमित केलेल्या सर्व आदेशांचा गोपवारा संकलित स्वरूपात शासन परिपत्रक, क्रमांक आवेवा-२००६/प्र.क्र.२०८/०६/आठ दिनांक १४ डिसेंबर, २००६ अन्वये निर्गमित करण्यात आलेला आहे.

१२) कालबध्द पदोन्नती/सेवांतर्गत आश्वासित प्रगती योजना :-

शासन सेवेत कार्यरत असलेला कर्मचारी पदोन्नतीच्या संधी अभावी मूळ संवर्गात बराचकाळ कार्यरत राहतो. त्यामुळे कामावर विपरीत परिणाम देखील होतो. या बाबीचा विचार करून शासनाने जून १९९५ मध्ये प्रथमतः अराजपत्रित संवर्गाकरिता “ कालबध्द पदोन्नती योजना ” सुरु केली. ती आता “ सेवांतर्गत आश्वासित प्रगती योजना ” या नावाने सुधारित केली असून आता गट ‘ अ ’ मधील कनिष्ठ स्तरावरील पदापर्यन्तचे अधिकारी/कर्मचा-यांना त्या पदावर १२ वर्षांच्या नियमित सेवेनंतर निकट वरिष्ठ पदाची वेतनश्रेणी मिळू शकते.

या योजनेअंतर्गत जरी वरिष्ठ वेतनश्रेणी मिळत असली तरी कर्मचा-यांच्या संवर्ग, पदनाम आणि जबाबदा-या यात कोणताही बदल होत नाही. ही केवळ कर्मचा-यांना दिलेली एक सवलत असून तो हक्क प्रस्थापित होत नाही.

१४) पदोन्नती :-

पदोन्नती ही नेहमी निकटच्या कनिष्ठ संवर्गातील उमेदवाराची वरिष्ठ पदाची कर्तव्ये/जबाबदा-या पार पाडण्याची पात्रता अजमावून दिली जाते. सेवा प्रवेश नियमात गुणोत्तराचे प्रमाण विहित केलेले असल्यास पदोन्नतीच्या वाट्याच्या पदसंख्येच्या मर्यादित राहून पदोन्नतीने पदे भरता येतात. शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र.एसआरव्ही १०९४/प्र.क्र.४/९४/बारा, दिनांक ७ मार्च १९९६ अनुसार गुणोत्तराचे प्रमाण संवर्गातील एकूण संख्येस लावावयाचे आहे.

अ) विभागीय पदोन्नती समिती/निवडसूची तयार करणे (निवडसूची तयार करण्याचे टप्पे):-

उमेदवाराची पदोन्नतीसाठी पात्रता ठरविण्याबाबत पक्षपात होऊ नये यासाठी नियुक्ती अधिका-यास सर्वाधिकार न देता किमान तीन ते जास्तीत जास्त सहा वरिष्ठ अधिका-यांची विभागीय पदोन्नती समिती स्थापन करून त्या समितीमार्फत पदोन्नतीची पात्रता निश्चित केली जाते. या समितीस वैधानिक दर्जा प्राप्त व्हावा तसेच या समितीची कार्यपध्दती काय असावी याबाबत

देखील संविधानाच्या अनुच्छेद ३०९ खाली निवडसूची तयार करण्यासंबंधाचे नियम प्रसिध्द करावेत अशा सूचना शासन परिपत्रक ,सामान्य प्रशासन विभाग क्र.१०८१/१३५१/सीआर-६/८५/बारा दिनांक २३ जुलै,१९८५ अन्वये देण्यात आल्या आहेत .

पदोन्नतीबाबत खालील प्रमुख टप्प्यात कार्यवाही आस्थापनांनी करावयाची आहे :-

- विभागीय पदोन्नती समिती/निवड समितीची स्थापना-(किमान तीन आणि कमाल सहा अधिका-यांची समिती स्थापन करण्यात येते . त्यापैकी एक अधिकारी मागासवर्गीय असावा .)
- निवड करावयाच्या पदांपेक्षा वरिष्ठ दर्जाचे अधिकारी समितीत असावेत .
- समितीच्या बैठका साधारणतः सप्टेंबर, महिन्यात व्हाव्यात .
- संपूर्ण वर्षातील रिक्त पदे अंदाजित करून वर्षाकरिता एकच निवडसूची करावी .
- मागासवर्गीयांसाठी पदांचे आरक्षण/भरावयाची आरक्षित पदे/आरक्षण बिंदू,
- विचाराधीन क्षेत्रात प्रत्येक प्रवर्गाचे (गुले/मागासवर्गीय) किती उमेदवार असावेत,
- निवडसूची कशी तयार करावी याबाबत मार्गदर्शक सूचना .
- विचाराधीन क्षेत्रातील सर्व कर्मचा-यांच्या अद्ययावत गोपनीय अहवाल नस्त्या समितीस सादर करणे .
- विचाराधीन क्षेत्रातील ज्येष्ठतेबाबतचे वाद; त्यांचेवरील विभागीय चौकशी इ . माहिती समितीस सादर करणे .
- निवडसूचीतील ज्येष्ठता ठरविणे .
- अंतिम निवडसूची .

ब) निवडसूची तयार करतांना लक्षात घ्यावयाच्या बाबी:-

(१) ज्या पदावर पदोन्नती द्यावयाची आहे त्या पदाच्या सेवाप्रवेश नियमातील नियुक्तीचे मार्ग, त्यांचे प्रमाण त्यानुसार निवडसूचीच्या दिनांकापर्यन्त करण्यात आलेल्या एकूण नियुक्त्या, त्या अनुषंगाने विचाराधीन निवडसूचीतील रिक्त पदे , पदोन्नती की नामनिर्देशन कोटयातील आहेत . दिनांक ७ मार्च १०९६ च्या आदेशानुसार संवर्गाचा आढावा घेवून सेवा प्रवेश नियमात विहित केलेल्या विविध प्रमाणानुसार त्या त्या कोटयातील पदे निश्चित करावीत .

(२) मागासवर्गीय विविध घटकांकरिता राज्यात विहित केलेले प्रचलित आरक्षण खालीलप्रमाणे आहे . त्याप्रमाणे पदोन्नतीच्या कोटयातील भरावयाच्या पदांसाठी आरक्षण ठेवावे .

अनुसूचित जाती	..	..	१३ टक्के .
अनुसूचित जमाती	.	..	७ टक्के .
विमुक्त जाती (अ)	.	..	३ टक्के .
भटक्या जमाती (ब)	..	..	२ .५ टक्के .
भटक्या जमाती (क)	..	..	३ .५ टक्के .
भटक्या जमाती (ड)	..	..	२ टक्के .
विशेष मागास प्रवर्ग	..	..	२ टक्के .

(३) राज्य शासनाने जानेवारी, २००४ पासून जारी केलेल्या आरक्षण कायदानुसार गट “ ड ” ते गट “ अ ” मधील सर्व टप्प्यांच्या पदावरील पदोन्नतीत मागासवर्गीयांच्या विविध प्रवर्गासाठी (इ.मा.व.वगळून) आरक्षण ठेवावयाचे आहे . शासन निर्णय, सामान्य प्रशासन विभाग क्र . बीसीसी १०९७/प्र.क्र.६३/९७/१६-ब दिनांक १८ .१० .१९९७ मधील निदेशानुसार

पदोन्नतीच्या कोट्यातील पदांच्या संख्येस आरक्षणाचे प्रमाण लावून आरक्षणाची नियत पदसंख्या निश्चित करावयाची आहेत .

१५) **मानीव दिनांक (Deemed date)**

शासन सेवेतील कर्मचारी/अधिकारी यांना ते ज्येष्ठ व पात्र असूनही पदोन्नतीच्या संदर्भात डावलले गेले आणि कनिष्ठास नियमित पदोन्नती मिळाली असल्याचे निश्चित झाले तर त्यांना पदोन्नतीचा मानीव दिनांक देण्याबाबत विहित तरतुदीनुसार विचार करण्यात यावा .

(अ) शासन अधिसूचना, सामान्य प्रशासन विभाग क्र. एसआरव्ही १०७६ / वारा दिनांक २१ जून १९८२ अन्वये विहित केलेल्या ज्येष्ठतेच्या विनियमातील नियम ५ मध्ये याबाबतच्या तरतुदी अंतर्भूत आहेत . थोडक्यात संवर्गातील कनिष्ठ उमेदवार नियमित पदोन्नत झालेल्या दिवसापासून ते लाभ प्रत्यक्ष पदोन्नती मिळाली नसतांनाही केवळ अन्याय निवारणार्थ प्रदान करणे यामुळे शक्य होते .

(ब) यासाठी संबंधित कर्मचारी जो प्रत्यक्ष पूर्वीच्या निवडसूचीत समाविष्ट नाही त्याचे त्या त्या वर्षाच्या निवडसूचीत समावेश असलेल्या त्याच्या कनिष्ठाच्या स्थानावर समावेश करणे अपेक्षित आहे . त्यामुळे संबंधित वर्षाच्या निवडसूचीत समावेशनासाठी विभागीय पदोन्नती समितीद्वारे पात्र पात्रता आजमावून समावेशासाठी शिफारस होणे आवश्यक असते . त्यासाठी निवडसूची तयार करतेवेळी करावयाची सर्व कार्यवाही करावी लागते . मात्र निवडसूचीत त्यावेळी कर्मचा-याच्या समावेशनासाठी पद उपलब्ध नसल्यास निवडसूचीतील त्या त्या प्रवर्गातील कनिष्ठ उमेदवाराचे नाव संबंधित निवडसूचीतून वगळून पुढील वर्षातील निवडसूचीत समावेशन करून कर्मचा-यास त्या निवडसूचीत समावेशनासाठी पद उपलब्ध करून द्यावे लागते . या कार्यवाहीस एकास एक तत्त्व असे संबोधले जाते . त्यामुळे निवडसूचीचा आकार कायम राहतो . क्वचीत काही ठराविक कालावधीसाठी अधिसंख्य पद देखील निर्माण करावे लागते .

(क) कर्मचा-याला ज्या पदावरील मानीव दिनांक द्यावयाचा आहे त्या पदावर त्याला प्रत्यक्ष पदोन्नती मिळणे आवश्यक आहे, परंतु सेवेमध्ये असताना त्याला जर प्रत्यक्ष पदोन्नती मिळाली नाही तर पदोन्नतीचा मानीव दिनांक देतांना महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम १९८१ मधील नियम ३२ मधील तरतुदी शिथिल करणे आवश्यक ठरते . अशा प्रकरणी सामान्य प्रशासन विभाग आणि वित्त विभाग यांची मान्यता घेणे आवश्यक आहे . मानीव दिनांकाची प्रकरणे सर्वसाधारणपणे ज्या कारणांमुळे उद्भवतात ती कारणे खालीलप्रमाणे आहेत . ती विचारात घेवून मानीव दिनांकाची प्रकरणे उद्भवणार नाहीत याची काळजी आस्थापना अधिका-यांनी घ्यावयाची आहे . मात्र अशी प्रकरणे उद्भवल्यास त्या प्रकरणाची तपासणी आदेशातील तरतुदी विचारात घेवून करावयाची आहेत .

(ड) **मानीव दिनांकाची प्रकरणे उद्भवण्याची सर्वसाधारण कारणे :-**

मानीव दिनांकाची प्रकरणे उद्भवण्याची सर्वसाधारण कारणे खालीलप्रमाणे असल्याचे निदर्शनास येते .

(१) गोपनीय अहवालातील प्रतिकूल श्रे वेळेवर न कळविणे ; त्यांची वस्तुनिष्ठ प्रतवारी न होणे ; विभागीय पदोन्नती समितीच्या बैठकीच्यावेळी अद्ययावत गोपनीय अहवाल उपलब्ध नसणे व त्यामुळे त्यांची प्रकरणे खुली ठेवणे ; किंवा पदोन्नतीसाठी अपात्र ठरविणे .

(२) सेवा ज्येष्ठता यादी अद्ययावत नसणे ; ज्येष्ठतेतील बदल शिवाय सर्व अधिका-यांना / कर्मचा-यांना सेवा ज्येष्ठता यादी वेळीच उपलब्ध न झाल्यामुळे अधिकारी/कर्मचारी यांना सेवा ज्येष्ठता यादीतील त्यांचे स्थान माहिती नसणे .

- (३) विभागीय परिक्षा उत्तीर्ण/ उशीरा उत्तीर्ण/अनुत्तीर्ण झाल्याच्या कारणास्तव तसेच उत्तीर्ण होण्यापासून सूट मिळाल्यानंतर परीक्षा नियमानुसार सेवाज्येष्ठता यादीत वेळीच सुधारणा न करणे; प्रशासनाच्या चुकीस्तव इतर कनिष्ठांसमवेत विचार न होणे .
- (४) मागासवर्गीयांच्या पदोन्नती संदर्भातील आरक्षण धोरणाची काटेकोरपणे अंमलबजावणी न करणे .
- (५) पदोन्नतीसाठी विचार करताना विभागीय चौकशी प्रलंबित असणे; काही कालावधीनंतर विभागीय चौकशीचा निर्णय होऊन त्यामध्ये निर्दोष सुटणे वा किरकोळ शिक्षा होणे .
- (६) पदोन्नतीसाठी विचार झालेला असतांना अधिकारी/कर्मचारी निलंबित असणे व त्यानंतर तो अंशतः किंवा पूर्णतः दोषमुक्त होणे .
- (७) भ्रष्टाचारः लाचलुचपत प्रकरणी न्यायालयात गुन्हा दाखल असल्याने पदोन्नती न देणे व निर्दोष सुटल्यानंतर मानीव दिनांक देणे .
- (८) निवडसूच्यांना आयोगाची मान्यता न घेणे; परिणामी दीर्घकाळ पदोन्नती तात्पुरत्या स्वरूपात चालू राहणे, पदोन्नत्या नियमित झाल्याशिवाय मानीव दिनांकाचा विचार करणे शक्य नसते .
- (९) पदोन्नतीच्या नियमित कोटयाखेरीज नामनिर्देशनाकरिता असलेल्या कोटयातील पदांवर पदोन्नत्या दिल्या जातात व भविष्यात पदोन्नतीसाठी उपलब्ध होणा-या पदांवर त्या समायोजित केल्या जात नाहीत .

सदर कारणे आणि मानीव दिनांकाच्या प्रकरणांची तपासणी करतांना लक्षात घ्यावयाचे मुद्दे शासन परिपत्रक, सामान्य प्रशासन विभाग, क्र. एसआरव्ही २००२/प्र.क्र.२/२००२/१२ दिनांक ६ जून, २००२ अन्वये सर्व विभाग /कार्यालयांना कळविले आहेत .

१६) वयाच्या ४९/५४ वर्षांनंतर सेवेत ठेवण्यासंबंधीचे विशेष पुनर्विलोकन :-

ठराविक वयानंतर किंवा सेवेनंतर कर्मचा-याची सेवेत काम करण्याची पात्रता आजमावणे हा वयाच्या ४९-५४ वर्षांनंतरच्या पुनर्विलोकनाचा मुख्य उद्देश आहे . अपेक्षित दर्जाचे काम करू न शकणा-या अकार्यक्षम अधिकारी/कर्मचा-यांच्या सेवा त्यांच्या निवृत्तीच्या नियत वयोमानापूर्वीच समाप्त करता याव्यात आणि सेवेतील कार्यक्षमता टिकून रहावी यासाठी हे विशेष पुनर्विलोकन करण्यात येते . यासाठी कर्मचा-यांच्या सेवा कालावधीतील सर्व गोपनीय अहवालांच्या आधारे आढावा घेवून वयाच्या ४९-५४ वर्षांनंतर सेवेत पुढे चालू ठेवावे किंवा कसे याबाबतचा निर्णय घेण्यात येतो . याकरिता एकूण सर्व कालावधीतील गोपनीय अभिलेखाचा विचार करण्यात येत असला तरी शेवटच्या पाच वर्षांच्या गोपनीय अहवालांवर प्रामुख्याने विशेष भर दिला जातो . गोपनीय अहवालांची सरासरी प्रतवारी ब म्हणजे किमान चांगला दर्जा मिळविणा-या अधिकारी/कर्मचारी यांना पुढील पुनर्विलोकन/नियतवयमानापर्यन्त सेवेत पुढे चालू ठेवले जाते . याबाबतचे निर्णय त्याकरिता स्थापन केलेली पुनर्विलोकन समिती घेत असते .

(इ) निवृत्त होतांना/निवृत्त झाल्यावर:-

शासकीय सेवेतील प्रवेशासाठी किमान १८ वर्षे आणि कमाल ३३ वर्षे ही सर्वसाधारण वयोमर्यादा निश्चित केलेली आहे . याशिवाय विविध विशेषज्ञता आवश्यक असलेल्या सेवा/पदासाठी यापेक्षा वेगळी कमाल वयोमर्यादा प्रसंगानुरूप निश्चित केली जाते . त्याचप्रमाणे शासनाने काही घटक उदा . स्वातंत्र्य सैनिकांचे नामनिर्देशित, प्रकल्पग्रस्त इ . याचेसाठी शासन प्रवेशासाठी वयोमर्यादेच्या वेगवेगळ्याकमाल वयोमर्यादा निश्चित केल्या आहेत . मागासवर्गीय उमेदावारांसाठी या कमाल वयोमर्यादांमध्ये ५ वर्षे वाढ करण्याचे शासन धोरण अंमलात आहे .

याप्रमाणे शासन प्रवेशासाठी कमाल वयोमर्यादित वैविध्य असले तरी सेवानिवृत्तीसाठीची वयोमर्यादा निश्चित स्वरूपाची आहे. महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मधील नियम १० अनुसार राज्य शासकीय कर्मचा-यांच्या गट अ,ब, व क साठी ५८ वर्षे आणि गट ' ड ' साठी ६० वर्षे हे सेवानिवृत्तीचे नियम वयमान निश्चित केले आहे. त्यामुळे वयाच्या कोणत्याही वर्षी शासकीय सेवेत प्रवेश केला तरी या नियत वयमानाचे दिवशी त्यातील केलेल्या अर्हताकारी सेवेच्या कालावधीनुसार सेवानिवृत्तीवेतन व निवृत्तीविषयक इतर लाभ अनुज्ञेय ठरतात. त्याकरिता सर्व साधारण शर्ती व अटी महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तीवेतन) नियम १९८२ मध्ये नमूद केलेल्या आहेत. तसेच निवृत्तीचे विविध प्रकारही त्यात सविस्तर नमूद केले आहेत.

सर्वसाधारणपणे नियत वयमान पूर्ण झाल्यावर कर्मचा-यास खालीलप्रमाणे लाभ अनुज्ञेय आहेत:-

- (१) निवृत्तीवेतन (निवृत्तीवेतनाचे दर निवृत्तीचा प्रकार आणि व्यतीत केलेल्या अर्हताकारी सेवेवर अवलंबून)
- (२) मृत्यू -नि- सेवानिवृत्ती उपदान .
- (३) निवृत्तीवेतनाचे अंशराशीकरण .
- (४) भविष्य निर्वाह निधीचे अंतीम प्रदान .
- (५) ठेव संलग्न विमा योजना (सेवेत असतांनाचे कर्मचारी दिवंगत झाल्यास कुटुंबियांना मिळणारी रक्कम .)
- (६) गट विमा योजनेतील जमा रक्कम .
- (७) शिल्लक अर्जित रजेचे सममूल्य .

मात्र हे सर्व लाभ निवृत्तीवेळी विनासायास, विनाविलंब मिळावेत यासाठी सेवापुस्तकातील नोंदी अद्ययावत असणे; नामनिर्देशन परिपूर्ण असावेत; विभागीय चौकशी किंवा कोणतेही शिस्तभंग विषयक प्रकरण प्रलंबित नसावे, सेवेची वेतनाची पडताळणी झालेली असावी. शासकीय देणी प्रलंबित नसावी तसेच सेवाविषयक कोणतीही त्रुटी पूर्ततेसाठी प्रलंबित नसावी ही व्यवधाने पाळावी लागतात. अन्यथा कोणत्याही कारणास्तव सेवानिवृत्तीच्या लाभांवर विपरित परिणाम होऊ शकतात. यापैकी बहुतांश बाबी आस्थापना शाखा/रोख शाखा यांचेमार्फत हाताळल्या जात असल्या तरी अधिकारी/कर्मचारी स्वतःच्या सेवाविषयक बाबतीत जागरूक राहून सर्व बाबींची वेळच्या वेळी पूर्तता करणे आवश्यक असते; स्वतःकडील सेवापुस्तकाची जी दुय्यम प्रत ठेवण्याची सुविधा शासनाने दिलेली आहे त्यामागील शासनाचा हा उदात्त हेतू सर्वांनीच ध्यानात घेणे गरजेचे आहे. दुय्यम सेवापुस्तक स्वतःच्या अखत्यारीत ठेवून त्यात वेळोवेळीच्या नोंदी आस्थापना अधिका-यांकडून करून घेतल्यास संभाव्य त्रुटीची पूर्व कल्पना येवून त्यांचे निराकरण वेळीच करता येऊ शकते आणि त्याद्वारे निवृत्तीवेतनाचे लाभ विहित मुदतीत मिळणे सहज शक्य होऊ शकते.

शासन अधिसूचना, वित्त विभाग क्र.अंनियो-१००५/१२६/सेवा-४ दिनांक ३१ ऑक्टोबर, २००५ अन्वये आता दिनांक १ नोव्हेंबर २००५ नंतर सेवा प्रवेश करणा-या शासकीय कर्मचा-यांना निवृत्तीवेतन आणि सर्वसाधारण भविष्य निर्वाह निधीच्या सध्याच्या तरतूदी ऐवजी अंशदायी निवृत्ती वेतन आणि अंशदायी भविष्य निर्वाह निधीच्या नवीन योजना लागू करण्यात आल्या आहेत. त्यांचा सविस्तर तपशील अद्याप जाहीर झालेला नाही. (खालील टीप पहावी) तथापि सुधरित योजनांचे लाभ मिळण्याकरिता देखील सेवाविषयक सर्व बाबींची,त्यातील त्रुटीची पूर्तता आवश्यक राहिल. (नवीन " परिभाषित अंशदान निवृत्तीवेतन योजनेच्या " अंमलबजावणीची कार्यपध्दतीसाठी दिनांक ७ जुलै २००७ चा शासन निर्णय, वित्त विभाग, क्र.अंनियो १००७/१८/सेवा ४ पहावा.)

(महाराष्ट्र राज्य राजपत्रित अधिकारी महासंघ
वर्धापन दिन विशेषांक-२००७ मधून साभार.)